UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”, IAŞI

CENTRUL DE STUDII BIBLICO-FILOLOGICE „MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM”

ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT, FREIBURG IM BREISGAU

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM

BIBLIA 1688

PARS XIX

Libri apocryphi:

[Psalmus 151], Tobias, Iudith, Baruch, Epistola Ieremiae, Laudes trium iuvenum, Esdrae III

EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
IAŞI – 2015

Coordonatorul seriei

Prof. univ. dr. Eugen MUNTEANU

Autorii volumului

Dr. Ana CATANĂ-SPENCHIU

Dr. Ştefan COLCERIU

Dr. Eugenia DIMA

Dr. Mioara DRAGOMIR

Dr. Ana-Maria GÎNSAC

Dr. Gabriela HAJA

Dr. Dinu MOSCAL

Prof. dr. Eugen MUNTEANU

Dr. Elena TAMBA

Dr. Dionisie PÎRVULOIU

Dr. Sabina ROTENŞTEIN

Dr. Mădălina UNGUREANU

Prof. dr. Mihai Valentin VLADIMIRESCU

Versiune informatizată

Vlad Sebastian PATRAŞ

Editori

Dr. Mădălina UNGUREANU

Dr. Ana-Maria GÎNSAC

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Biblia 1688. - Freiburg ; Iaşi : Albert-Ludwigs-Universität-Freiburg :
Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1988-
vol.
ISBN 973-8243-32-7
Pars 19 : , Psalmus 151, Tobias, Iudith, Baruch, Epistola Ieremiae, Laudes Trium Iuvenum, Esdrae III. - 2015**.** - Bibliogr. - Index. -
ISBN 978-606-714-168-9

002(498)"1688":22
003.349
091.07
22=135.1
811.135.1"16"

BIBLIIA

DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ŞI NOAUĂ

[PSALMUL 151], TÓVIT, IUDÍTH, VARÚH, CARTEA TRIMISĂ A IEREMÍEI, CÎNTAREA A TREI SFINŢI CUCONI, CATASTIH AL ÉZDRII, ÉSDRA

Fondatori ai proiectului Monumenta linguae Dacoromanorum

Paul MIRON
Alexandru ANDRIESCU
Vasile ARVINTE
Elsa LÜDER-MIRON

Colaboratori ai colecţiei

Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan Aldea, Alexandru Andriescu, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Eta Boeriu, Alina Bursuc, Iosif Camară, Ioan Caproşu, Ana Catană-Spenchiu, Mircea Ciubotaru, Ileana Cîmpeanu, Elena Comşulea, Dan Constantinescu, Emanuel Conţac, Ioana Costa, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Aug. Doinaş, Mioara Dragomir, Vasile Drăguţ, Ion A. Florea, Ioan-Florin Florescu, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Ana-Maria Gînsac, Anton Goţia, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Dinu Moscal, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Maria Moruz, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Lucia-Gabriela Munteanu, Mihai Neamţu, Dumitru Nica, Ion Nuţă, Marie-Anne Nickau, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Vlad Sebastian Patraş, Gabriela Pavel, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Mihaela Paraschiv, Dionisie Constantin Pîrvuloiu, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roşian, Sabina Rotenştein, Ovidiu Sferlea, Hans-Jürgen Speck, Felicia Şerban, Elena Tamba, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Mădălina Ungureanu, N. A. Ursu, Sabin Vlad, Mihai Valentin Vladimirescu, Andreea Vlădescu-Lupu, Jan de Waard, Petre Zugun

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

de Eugen Munteanu

1. Generalităţi

Prin prezentul volum continuăm publicarea seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688* (MLD), iniţiată în anul 1986, în cadrul unui proiect ştiinţific realizat în colaborare de Universităţile „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi şi „Albert Ludwig" din Freiburg, Germania. Începînd cu anul 2008, continuarea şi finalizarea întregii serii şi-a asumat-o Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, prin Centrul de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum" din cadrul Departamentului de Cercetare Interdisciplinar – Domeniul Socio-Uman. *Nota asupra ediţiei* conţine normele aplicate în transcrierea interpretativă a celor trei texte pe care le editǎm împreună (*Biblia* de la 1688, MS. 45 şi MS. 4389) şi va fi tipărită în fiecare dintre volumele seriei MLD. Am păstrat, de asemenea, principiul transcrierii interpretative a textelor chirilice vechi, adoptat de iniţiatorii proiectului. Transcrierea în alfabet latin şi în grafie actuală a celor trei vechi versiuni biblice pe care le editǎm în paralel – *Biblia* de la Bucureşti (1688), MS. 45 (aşa-numita versiune „Nicolae Milescu revizuită") şi MS. 4389 (aşa-numita versiune „Daniil Andrean Panoneanul") – este, potrivit cerinţelor filologiei româneşti moderne, una de tip interpretativ. Prin transcriere fonetică interpretativă înţelegem, potrivit principiilor larg acceptate ale paleografiei chirilice româneşti, echivalarea constantă şi sistematică a slovelor chirilice prin corespondentele lor din alfabetul latin. Această operaţie este departe de a fi mecanică, din cauze multiple, între care cele mai importante sînt următoarele: existenţa în alfabetul chirilic a unor slove cu valori fonetice diferite, pe de o parte, şi a mai multor slove cu valoare fonetică identică, pe de altă parte; inexistenţa unei codificări ortografice explicite în epoca veche a culturii româneşti; numeroasele inconsecvenţe datorate scriptorilor sau tipografilor etc. Cititorul nespecialist trebuie să ştie că diferenţa dintre o transcriere filologică ştiinţifică şi alte modalităţi de transcriere este fundamentală. Atitudinea ştiinţifică ne obligă la un respect absolut faţă de autenticitatea lingvistică a textului, ceea ce implică deopotrivă excluderea oricărei modernizări sau actualizări a formei cuvintelor, dar şi a oricărei arhaizări artificiale a acesteia. Un factor deloc neglijabil care trebuie luat în calcul constă în opţiunile personale sau în preferinţele scriptorilor ori ale tipografilor. Soluţiile pentru care am optat în rezolvarea acestor dificultăţi sînt indicate detaliat şi exemplificate în paragrafele următoare.

Am respectat, în linii mari, normele de transcriere practicate în volumele anterioare ale seriei MLD, pe care le-am sistematizat, adăugîndu-le o serie de noi reguli de transcriere menite să amelioreze imaginea grafică a unor contexte fonetice şi, implicit, să faciliteze o lectură mai fluentă cititorului obişnuit. Înainte de a prezenta în detaliu aceste norme, comune pentru toate cele trei versiuni pe care le editǎm, vom menţiona particularităţile paleografice principale ale celor două manuscrise, MS. 45 şi MS. 4389.

Întocmit, după cum se ştie, de Dumitru din Cîmpulung pentru mitropolitul Teodosie Rudeanu al Ţării Româneşti, textul MS. 45, aflat astăzi la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, este scris pe hîrtie albă de foarte bună calitate, pe două coloane bine delimitate şi simetrice. Grafia reflectă semiunciala chirilică curentă în secolul al XVII-lea, cu puţine prescurtări, dar cu destul de multe slove suprascrise. Scrisul este regulat şi simetric, emanînd impresia de eleganţă şi siguranţă. Transparenţa hîrtiei face ca, adesea, „negativul" scrierii de pe contrapagină să fie vizibil, fără să îngreuneze însă lectura. Cerneala de bază este neagră. Se mai foloseşte cerneală roşie, la scrierea titlurilor, a numerelor capitolelor şi versetelor, precum şi a vrahiilor şi a altor semne convenţionale folosite pentru a marca intervenţii în text sau alte notiţe marginale.

În finalul *Cuvîntului înainte către cititori* din MS. 45 se oferă anumite indicaţii de lectură, inclusiv explicaţii cu privire la unele semne speciale folosite de scriptor. În transcrierea interpretativă a textului, urmînd aceste indicaţii, am procedat astfel:

a) Punctul (**.**) sau virgula (**,**), scrise în textul original cu culoare roşie, care marchează sfîrşitul unui verset, au fost interpretate ca atare şi notate cu punct, respectiv virgulă, potrivit „logicii interne" a frazei şi normelor actuale de punctuaţie.

b) Semiparantezele pătrate ⌊ ⌋, desemnate în prefaţa menţionată cu denumirea lor grecească, *diameson*, au fost reţinute ca atare în transcriere, fără nici o menţiune în notele filologice. Aceste semiparanteze încadrează în text unele cuvinte, sintagme sau propoziţii care nu se regăsesc în toate izvoadele folosite de traducători şi considerate, de aceea, facultative („şi cu acêlea poate fi, şi fără de acêlea poate fi, tot să înţelêge vorba").

c) Parantezele pătrate [ ] din textul original au fost reţinute ca atare în textul transcrierii. Ele încadrează, după cum ni se spune în acelaşi *Cuvîntu înainte către cititori*, cuvinte, sintagme sau propoziţii care se află doar în *Septuaginta* de la Londra (1653), izvor secundar folosit de revizori.

d) Semnele ˇ ˇ ˇ ˇ (vrahii), marcate cu roşu deasupra unui cuvînt sau a unei sintagme în interiorul textului şi repetate pe margine, indică, de regulă, opţiuni de traducere diferite sau variante lexicale, reţinute de traducător sau de revizor din izvoarele avute la îndemînă. Alteori, acelaşi semn marchează o omisiune de traducător sau de copist. În notele filologice am folosit formule adecvate de definire a acestor inserţii.

e) Semnele √ sau ‟ scrise cu roşu, inserate de regulă la începutul unui verset, marchează locul de inserţie al unei trimiteri biblice. Aceste trimiteri biblice au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, uşor de recunoscut şi de completat de către cititorul modern avizat. Cînd referinţele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat între paranteze pătrate titlul referinţei respective, aşa cum apare el în *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581), însoţit, între paranteze, de prescurtarea titlului respectiv din lista titlurilor biblice ale ediţiei noastre. De asemenea, au fost completate între paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propoziţiile în limba slavonă, indicîndu-se şi traducerea acestora.

f) O mînă desenată marginal cu roşu atenţionează asupra unei trimiteri textuale la persoana lui Iisus Hristos. Am menţionat explicit acest fapt în secţiunea de note filologice.

Cît priveşte MS. 4389, textul biblic este prezentat pe două coloane, cu un scris regulat şi relativ curat, în grafia chirilică semicursivă specifică şi ea jumătăţii secolului al XVII-lea. Este folosită o cerneală neagră-cafenie în textul de bază şi o cerneală roşie la scrierea titlurilor cărţilor biblice, a numărului capitolelor, a literei ornamentale cu care începe un capitol, precum şi, rareori, la scrierea unor indicaţii marginale mai speciale. Scriptorul pare să fi fost aceeaşi persoană cu autorul traducerii sau al unei revizuiri, după cum deducem din numeroasele note marginale, scrise de aceeaşi mînă şi redactate în cunoştinţă de cauză. Ca şi în cazul MS. 45, am transcris integral toate aceste notaţii marginale, dîndu-le în note de subsol şi descriindu-le într-o manieră cît mai explicită.

La fel ca în cazul MS. 45, trimiterile biblice marginale din MS. 4389, marcate în text, de regulă, printr-o linie oblică flancată de două puncte, au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, uşor de recunoscut şi de completat de cititorul modern avizat. Cînd referinţele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat între paranteze pătrate titlul referinţei respective, aşa cum apare el în versiunea slavonă de la Ostrog (1581), însoţit, în paranteze, de prescurtarea corespunzătoare din lista titlurilor biblice ale ediţiei noastre. Au fost, de asemenea, completate în paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propoziţiile în limba slavonă, indicîndu-se şi traducerea acestora.

2. Notele filologice

Notele cu caracter filologic, pe care le-am tipărit separat, în capitolul *Note filologice şi textuale*, potrivit structurii tradiţionale a seriei noastre, au un caracter textual strict, referindu-se, pe lîngă transcrierea tuturor inserţiilor marginale menţionate mai sus, şi la alte aspecte precum: semnalarea greşelilor evidente sau probabile ale scriptorului, corectate în textul transcris; omisiuni, ştersături sau autocorecturi ale scribului; inversări de sintagme sau de secvenţe frastice, marcate de regulă în text cu cifre, lecţiuni nesigure sau probabile, grafii neobişnuite sau rare etc.

Aceste inserţii marginale reprezintă indicii foarte preţioase despre complexitatea procesului de traducere sau de revizuire în care anonimii noştri predecesori din secolul al XVII-lea se lăsau angrenaţi. Definirea nuanţată a semnificaţiilor şi a funcţiilor textuale ale acestor glose marginale este o sarcină filologică dificilă, implicînd urmărirea atentă a versiunilor de bază, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597) pentru MS. 45 şi *Biblia* de la Ostrog (1581) pentru MS. 4389, în paralel cu versiunile auxiliare (slavonă, respectiv latinească). Rezolvarea integrală şi sistematică a acestei sarcini am amînat-o pentru mai tîrziu, şi anume pentru momentul cînd vom edita integral şi autonom cele două versiuni manuscrise menţionate. Deocamdată, pentru a rămîne în cadrele schemei „clasice” a seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, aşa cum ne-am propus, ne-am mulţumit să le transcriem cu scrupulozitate, încercînd şi o scurtă calificare a lor (explicaţie, corectură, adăugire etc.).

3. Problema lui *î/â*

Am continuat să scriem cu *î* şi *sînt* din raţiuni de consecvenţă cu ansamblul seriei MLD.

4. Paginaţia

Ca în volumele anterioare din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, paginaţia de referinţă în editarea *Bibliei* de la Bucureşti (1688) o respectă pe cea originală. Întrucît paginaţia chirilică originală este consecventă şi nu pune probleme, am preluat-o ca atare, transcriind valorile cifrice ale slovelor chirilice în echivalentele lor „arabe”, numerotînd şi coloanele. Cît priveşte cele două manuscrise, am respectat, de asemenea, paginaţia originală notată, potrivit tradiţiei, cu literele chirilice corespunzătoare, renunţînd la paginaţia mecanică modernă. În unele cazuri, disparitatea cantitativă dintre cele trei versiuni româneşti ne-a determinat, pentru a menţine alinierea verset la verset după *Biblia* de la Bucureşti (1688), să apelăm la un artificiu tehnoredacţional, decupînd cele cinci coloane în mod corespunzător.

5. Problema secvenţelor în slavonă

Cuvintele, sintagmele, propoziţiile sau frazele în slavonă,

prezente în special în notaţiile sau glosele marginale din manuscrise, au fost transliterate ca atare (completîndu-se în paranteze pătrate slovele lipsă) şi traduse în secţiunea de note filologice.

6. Prescurtările

Prescurtările obişnuite ale scrisului chirilic au fost completate tacit. Se prescurtează, de regulă, substantive, adjective sau verbe cu mare frecvenţă în texte. Absenţa unei slove sau a unui grup de slove este marcată de obicei cu semnul prescurtării (̃), plasat deasupra cuvîntului. Cele mai frecvente prescurtări sînt de următoarele tipuri: *бл҃вѝ* = *blagoslovi* (B 1688, 289), *сфн҃тѹю* = *sfîntului* (B 1688, 307), *дв҃д* = *David* (MS. 45, 499, 857 *et passim*; B 1688, 288 *et passim*), *дн҃зѣю* = *Dumnezău* (MS. 45, *passim*), *дн҃зъю* = *Dumnezău* (B 1688, 310), *дн҃зѣ́ю҆* = *Dumnezăul* (B 1688, 297), *дн҃не* = *Doamne* (B 1688, 307), *дх҃ль* = *Duhul* (B 1688, 317) sau *дх҃ю* = *Duhul* (MS. 45, 751, 901 *et passim*), *мл҃ъ* = *milă* (MS. 45, 500, 507, 742, 834 *et passim*), *мл҃тив* = *milostiv* (MS. 45, 505), *мл҃ти́в* = *milostiv* (MS. 45, 511) sau *мл҃ти́вю* = *milostivul* (MS. 45, 511, 517), *мл҃ю҆кь* = *miluiesc* (MS. 45, 507), *мл҃ю* = *milui* (MS. 45, 509, 512 et *passim*), *мл҃ющє* = *miluiêşte* (MS. 45, 507, 508, 511 *et passim*), *мл҃тéнїа* = *milosteniia* (MS. 45, 512 *et passim*), *мл҃тивѝ́т҆* = *milostivit* (B 1688, 334), *мл҃тéнї* = *milostenii* (MS. 45, 727), *Їер҃л҃м* = *Ierusalim* (MS. 45, 728, 731, 832 *et passim*), *мл҃ю҆т* = *miluit* (MS. 45, 733, 734), *немл҃ти́ви* = *nemilostivi* (MS. 45, 501), *сфн҃тѹю* = *sfîntului* (B 1688, 307), *дом҃нлю҆* = *Domnului* (MS. 4389 *et passim*), *Дв҃дъ* = *David* (MS. 4389, *passim*), *тр҃т* = *împărat* (MS. 4389, *passim*), *пр҃р҃кѣ* = *proroc* (MS. 4389, *passim*).

7. Suprascrierile

În cele două manuscrise, slovele suprascrise sînt destul de frecvente. Suprascrierea este marcată inconsecvent prin semnul suprascrierii (titla: ◌͡◌); de multe ori, slovele suprascrise nu sînt marcate prin titlă. Slove aflate în această poziţie pot fi toate consoanele, cu o frecvenţă relativ mai mare grafemele *л*, *н*, *р*, *с* şi *ч*. Foarte frecvent este suprascrisă semivocala *i* în poziţie finală, de regulă cu funcţie de desinenţă. În acest scop se foloseşte un semn special, o scurtă linie orizontală, semicurbă, cu un punct la mijloc (aproximativ: ◌̯, vezi mai jos, § 21, la slova *ї*): *прaꙗ̯* = *prah* (MS. 45, 445), *прѣ҆жма* = *preajma* (MS. 45, 446), *ѥ̯* = *eu* (MS. 45, 446), *тр҃тю* = *întru* (MS. 45, 447), *вѹ҆мы҆ка҆* = *vor mînca* (MS. 45, 499), *дъ҆легъ́рилє кѹви҆телѹ҆* = *dăzlegările cuvintelor* (MS. 45, 499), *Дв҃нєзъю* = *Dumnezău* (MS. 45, 500), *нъдъ҆жю҆дѣ́ющє* = *nădăjduiêşte* (MS. 45, 500), *пр҃ро҆чи́цъ* = *proroci*ţă (MS. 45, 552), *а҆ю҆ъ҆ѣзи҆т* = *au auzit* (MS. 45, 552), *а҆ю҆фъкѹ҆т* = *au făcut* (MS. 45, 553), *вѹ҆лъю҆да҆* = *vor lăuda* (MS. 45, 554), *Θє҃ви҃* = *Thesvis* (MS. 45, 727), *ꙗ̂рарaю҆* = *Ararath* (MS. 45, 728), *вѣ҆никъ* = *vêcinică* (MS. 45, 728), *вѣ́чї* = *vêcii* (MS. 45, 735), *рь҆ю҆дѣ́лє* = *rînduiêlei* (MS. 45, 741), *фрь҆н҃сѣ́цє* = *frîmsêţele* (MS. 45, 745), *съ҆дѹчє҆т* = *să-i ducem* (MS. 45, 836), *ѹшилѡ* = *uşilor* (MS. 45, 838), *мєсалѡ҆ю* = *Mesaloth* (MS. 45, 845), *рь҆ю҆дѹ* = *rîndu* (MS. 45, 845).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în succesiune directă sau separat, la acelaşi nivel sau „în trepte”: *ни҆н҃* = *nici* (MS. 45, 445), *нъдъ҆жю҆дѹє҆кь* = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), *т҆ф҆п҆сервсь* = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), *Дѡ҆м҃ю҆* = *Domnul* (MS. 45, 447), *а҆ѹ҆ѕи҆т* = *audzind* (MS. 45, 499), *кѹвь҆т* = *cuvînt* (MS. 45, 499), *т҆тра҆ꙗ* = *întraţi* (MS. 45, 531), *мѡр҃т* = *mort* (MS. 45, 539), *пъмь҆т* = *pămînt* (MS. 45, 551), *стѧпє҆н* = *stêpene* (MS. 45, 554), *съры҆т* = *sărind* (MS. 45, 728), *кѹръ҆т* = *curînd* (MS. 45, 738), *цъ҃р҃* = *ţări* (MS. 45, 836), *жидѡ҆вл҃ѡ* = *jidovilor* (MS. 45, 845), *лєпъдь҆т* = *lepădînd* (MS. 45, 851) sau, mai rar, chiar în grupuri de cîte trei: *прѣнєкѹра҆ї҃ѧр҃ає* = *pre necuraţi piêrde* (MS. 45, 499), *вѧр҃ає* = *vêrde* (MS. 45, 539), *ѹ҆р҃ає* = *unde* (MS. 45, 539), *ръ҃пѹ҆р҃ає* = *răspunde* (MS. 45, 556), *сфы҆ци҆т҆ѹ҆* = *sfinţindu* (MS. 45, 746), *ѹ҆р҃а҆* = *unde* (MS. 45, 841).

Ca soluţie tehnică de transcriere, am ales „coborîrea” în rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie.

În textul tipărit al *Bibliei* de la 1688, slovele suprascrise sînt frecvente, în general la capăt de rînd. Suprascrierea este marcată prin semnul suprascrierii (titla: ◌͡◌) consecvent în cazul consoanelor *л*, *н*, *р*, *с*, *ѯ*, *ч*, *ц*, *ш* şi al vocalei *ѡ*. În celelalte situaţii, suprascrierea nu este marcată întotdeauna. Exemple de suprascriere: *дє҆тѫ҆ѡ* = *dentîiu* (B 1688, 289), *мл҃тивѝ́т҆* = *milostivit* (B 1688, 334), *рѣма҆т* = *rămaşi* (B 1688, 292), *рѣ҆бо́ю* = *războiu* (B 688, 292), *нѹмърѹ҆* = *numărul* (B 1688, 292) *а҆* = *al* (B 1688, 296), *нада҆н* = *Nathan* (B 1688, 296), *тъ҆ѹ* = *tău* (B 1688, 312), *ди҆ци* = *dinţi* (B 1688, 314), *нѡ҆* = *noi* (B 1688, 316), *лѹа҆т* = *luat* (B 1688, 318).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în acelaşi cuvînt: *вє҆сѹ҆р҃* = *Vethsur* (B 1688, 289), *пр҃ро҆чи҆дь* = *prorocind* (B 1688, 319).

Şi în acest caz am optat pentru transcrierea la rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie specială.

8. Scrierea cu majusculă

Potrivit regulilor ortografice actuale, teonimele şi numele asimilate acestora au fost scrise cu majusculă: *Dumnezeu*, *Domnul*, *Atotputernicul*, *Atotţiitoriul* etc. Nu am folosit scrierea cu majusculă a pronumelor teofore, pentru a nu crea dificultăţi majore în procesul prelucrării automate a textelor.

9. Numerotarea versetelor

Numărul versetelor a rămas cel din original, care reproduce numerotarea *Septuagintei* de la Frankfurt (1597). Nu sînt greşeli de numerotare, de aceea nu a fost necesară intervenţia noastră în textul *Bibliei* de la Bucureşti (1688). Numerotarea versetelor din manuscrise a fost păstrată ca atare, atunci cînd ea coincide cu aceea din textul-reper (*Biblia* de la 1688). Cînd apar diferenţe, numărul versetului din manuscrise a fost scris între paranteze drepte, [ ], iar

textul a fost aliniat potrivit versetului corespunzător din textul tipărit la 1688, cu adoptarea numerotării de acolo. Varianta actualizată a traducerii *Septuagintei*, tipărită pe coloana a cincea, urmează întocmai numerotarea versetelor din *Biblia* de la 1688, confruntată cu izvorul grecesc principal, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597).

10. Accentul, spiritele

Problema accentului este una importantă şi delicată, ignorată complet pînă acum de filologii români, cu consecinţe regretabile. Atît în textul tipărit, cît şi în manuscrise, accentele sînt notate cu mare frecvenţă, deşi nu în mod consecvent: cel ascuţit (*á*) pe vocale din interiorul cuvîntului, cel grav (*à*) pe vocale finale sau pe cuvinte monosilabice. Am reţinut accentuarea, folosind, în mod convenţional, un singur accent, cel ascuţit, în următoarele cazuri:

1) atunci cînd accentuarea marcată a cuvîntului românesc obişnuit este diferită de cea din româna standard actuală: **а҆колѡ҇** = *acoló* (B 1688, 287, 302, MS. 45, 448) sau **а҆кwлѡ҇** = *acoló* (MS. 45, 501, 505, 731, 732, 737, 888), **пелѝца** = *pielíţa* (MS. 45, 749), **де᷄кwлѧ҇** = *dencoleá* (MS. 45, 842), **та́ла᷄зи** = *tálanzi* (MS. 45, 854), **і̑сторі́е** = *istoríe* (MS. 45, 905);

2) întotdeauna la numele proprii, atunci cînd accentul este marcat în textul chirilic original: **а҆да́мъ** = *Adám* (B 1688, 287), **каїна́нь** = *Cainán* (B 1688, 287), **доданѝнь** = *Dodanín* (B 1688, 287), **е҆ве́рь** = *Evér* (B 1688, 287), **фалéкь** = *Faléc* (B 1688, 287), **Ливáнѡвѡ᷄** = *Livánului* (MS. 45, 454), **Корѐ** = *Coré* (MS. 45, 459), **Іѡ̑да́нѡвѡ᷄** = *Iordánului* (MS. 45, 459), **Вирсавѐе** = *Virsavée* (MS. 45, 463), **Ѝса́їа** = *Isaía* (MS. 45, 529), **Ѡ҆зі́а** = *Ozía* (MS. 45, 534), **Мана̑сі̀** = *Manassí* (MS. 45, 536), **і҆wна́да᷄** = *Ionáthan* (MS. 45, 731), **навѳхwдwнѡ́сwр҃** = *Navuhodonósor* (MS. 45, 736), **е҆ѳїѡпі́е** = *Ethiopíei* (MS. 45, 737), **ведwрѡ́** = *Vethoró* (MS. 45, 738), **і҆аре́ѳ** = *Iaréth* (MS. 45, 738), **Ѝѳді́ѳь** = *Iudíth* (MS. 45, 744), **димитрі́е** = *Dimitríe* (MS. 45, 847), **і҆о́ппа** = *Ióppa* (MS. 45, 850), **Лісі́а** = *Lisía* (MS. 45, 878), **Никáнwр҃** = *Nicánor* (MS. 45, 880);

3) la cuvintele neologice în raport cu norma epocii (grecisme, slavonisme, latinisme, ebraisme): **а҆лимо́ѳь** = *alimóth* (B 1688, 298), **а҆маccенѝѳ** = *amasseníth* (B 1688, 298), **і҆есефи́м҃** = *iesefím* (B 1688, 305), **заха́** = *zachó* (B 1688, 307), **хїерéѳи** = *hieréthi* (B 1688, 300), **фелéѳи** = *feléthi* (B 1688, 300), **закхи́лор** = *zakhílor* (B 1688, 306), **хоѳаре́ѳ** = *hotharéth* (B 1688, 310), **фасéк** = *faséc* (B 1688, 328), **маса́на** = *masána* (B 1688, 332), **е҆лефáнд** = *elefánd* (B 1688, 314), **нъсѝлїе** = *năsílie* (MS. 45, 863), **тíра᷄** = *tíran* (MS. 45, 869), **пе᷄дико̑тí** = *pendicostí* (MS. 45, 876). În rarele situaţii în care astfel de cuvinte nu sînt accentuate în textul tipărit, au fost transcrise ca atare: **софе́р** = *sofer* (B 1688, 298);

4) atunci cînd diferenţiază forme flexionare omografe de prezent, respectiv perfect simplu la verb, ori forme verbale de alte părţi de vorbire: **а҆дѡнъ҇** = *adună* (B 1688, 298), **сѡрпъ҇** = *surpă* (B 1688, 301), **преоцїѧ҇** = *preoţiá* (B 1688, 303), **тѡрвѡрѣ́съ** = *turburá-să* (MS. 45, 445), **а҆дѣ᷄къ҇** = *adîncá* (MS. 45, 446), **сѣбѡкѡрѣ́** = *să bucură* (MS. 45, 449), **сърѡтъ҇** = *sărută* (MS. 45, 503), **сѡрпъ҇** = *surpă* (MS. 45, 512), **т᷄прецю́ръ** = *împregiúră* (MS. 45, 517), **гѡ̑тъ҇** = *gustă* (MS. 45, 519), **скѡтѡръ҇** = *scutură* (MS. 45, 537), **стригъ҇** = *strigă* (MS. 45, 539), **съѧдзы́** = *să audzí* (MS. 45, 539), **рѣ́дикъ҇** = *rădică* (MS. 45, 831), **т᷄тьᷣпінъ҇** = *întîmpină* (MS. 45, 850), **мі᷄ᷣкъ҇** = *mişcă* (MS. 45, 887), **сѣмѡтъ҇** = *să mută* (MS. 45, 894).

Tradiţia ortografică chirilică românească a reţinut folosirea spiritelor (῾ şi ᾽), grafeme cu valoare fonetic-distinctivă în scrierea greacă, dar fără valoare fonetică în chirilica popoarelor slave, ca şi în cea românească. În *Biblia* de la Bucureşti (1688) este marcat numai spiritul lin (῾) pe vocalele iniţiale, singur sau însoţit de accentul ascuţit (᾽), acolo unde este cazul: **а҆́ѡ** = *au* (B 1688, 287), **а҆́ѳр** = *auru* (B 1688, 306), **е҆́л** = *el* (B 1688, 305), **оу҆нѣ́лтеле** = *unêltele* (B 1688, 306).

Întrucît sînt păstrate în virtutea tradiţiei şi nu au nici o funcţie fonologică, spiritele au fost ignorate în procesul de transcriere.

11. Inconsecvenţe grafice

Am păstrat inconsecvenţele grafice de tipul **а҆вигéа** = *Avighéa*/ **а҆вигéіа** = *Avighéia* (ambele în B 1688, 288, coloana a doua).

12. *Scriptio continua* şi folosirea cratimei

Prezentă mai ales în MS. 45 şi mai puţin în MS. 4389 şi în *Biblia* de la 1688, nesepararea cuvintelor (*scriptio continua*), obişnuită în scrierea medievală şi chiar în unele incunabule din perioada Renaşterii, nu pune în general probleme de transcriere. Potrivit habitudinilor larg răspîndite la scriptorii din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, marcarea graniţelor dintre cuvinte este arbitrară, cuvintele mai scurte, inclusiv formele atone ale pronumelor personale sau auxiliarele verbale la formele compuse, fiind scrise „legat" de celelalte. În toate cazurile, am aplicat regulile ortografiei româneşti actuale, folosind cratima ori de cîte ori a fost cazul: **зикъндзъ** = *dzicîndu-să* (MS. 45, 791), **сазидѝт** = *s-au zidit* (MS. 45, 792), **а҆ѳдатоуопрем҃** = *au datu-o pre ea* (MS. 45, 792), **помениѝва** = *pomeni-va* (MS. 45, 793), **т҃тоа᷄рчете** = *întoarce-te* (B 1688, 298), **грешѝтам҃** = *greşit-am* (B 1688, 312). Cuvintele compuse de tipul verbului *binecuvînta* (**съ҆бѝине кѳвинѣ̑тѣ҆зе** = *să-l binecuvintêze*, în B 1688, 300) ori al substantivelor *fărădelege* (**фъръ дѐ лѣ́ие** = *fărădelége*, B 1688, 317) sau *untdelemn* (**оу҆нѣ̑тьѣ дѐ лемнѡвѡи** = *untdelemnului*, B 1688, 306) au fost transcrise după regulile actuale. Dar, în situaţiile în care sudura elementelor componente nu era finalizată în epocă, am transcris despărţit: **оу҆нѣ̑тѡ҆ѣ дѐ лемнѡ҆ѣ** = *untul de lemnul* (B 1688, 309).

13. Consoane geminate

În general, consoanele geminate apar în tipăritura de la

1688 mai cu seamă în redarea, după textul *Septuagintei*, a numelor proprii ori a unor xenisme (ebraisme menţinute ca atare în traducerea grecească). Pentru a indica opţiunea „etimologizantă" a scriptorului, am păstrat în transcriere, în aceste cazuri, grafia din original: ***а҃маллі́ѳи*** = *Amallíthi* (B 1688, 304), ***а҃массенѝѯ*** = *amasseníth* (B 1688, 298), ***маᵐѳа́нїѧ*** = *Matthániia* (B 1688, 298), ***мелі́ѳи*** = *Mellíthi* (B 1688, 298), ***і҃ссаха́рь*** = *Issahár* (B 1688, 305), ***хетᵐте́илорь*** = *hetteilor* (B 1688, 309).

14. Punctuaţia

Pentru facilitarea unei lecturi corecte, am întrebuinţat semnele de punctuaţie curente (, . : ; ? ! –), în conformitate cu regulile punctuaţiei actuale. Folosirea acestor semne de punctuaţie urmează „logica internă" a discursului originar, aşa cum se configurează aceasta în originalul grecesc primar, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597), confruntat cu textul critic modern din ediţia Rahlfs a *Septuagintei*. Cazuri mai speciale:

a) linia de pauză (—) a fost folosită pentru a marca absenţa unui verb copulativ subînţeles în originalul grecesc;

b) ghilimelele („ ", « » şi ‘ ’), inexistente în original, au fost folosite potrivit regulilor actuale de marcare a vorbirii directe şi a vorbirii indirecte libere. Ordinea citatului în citat a fost următoarea: *Şi grăi Domnul către Gád, cel ce vedea, lui David, zicînd: „Pasă şi grăieşte către David zicînd: «Aşa zice Domnul: 'Trei eu voiu rădica preste tine. Alége ţie una dentru iale şi-ţi voiu face ţie'»"* (B 1688, 302);

c) parantezele rotunde ( ) au fost menţinute ca atare în transcrierea *Bibliei* de la 1688. Ele încadrează, ca şi în MS. 45, cuvinte, sintagme sau propoziţii care se află doar în *Septuaginta* de la Londra (1653).

15. Alineatele

În *Biblia* de la Bucureşti (1688) nu se folosesc alineate. Cu excepţia titlurilor cărţilor şi ale capitolelor, scrise centrat, pe rînd nou, versetele, numerotate marginal, sînt scrise în continuare. Începutul versetului este marcat prin majusculă, iar finalul prin punct. Între versete este lăsat, consecvent, un blanc tipografic suficient de mare încît să permită identificarea versetelor. Am optat, la fel ca în volumele anterioare ale seriei, pentru alinierea de la capăt de rînd a versetelor *Bibliei* de la 1688, cu numerotarea din original, păstrată ca reper şi pentru cele două vechi variante de traducere rămase în manuscris. Observăm, încă o dată, că, în mod firesc, între MS. 45 şi *Biblia* de la 1688 sînt puţine diferenţe în numerotarea versetelor, în vreme ce, în cazul MS. 4389, diferenţele, numeroase, sînt date de respectarea, de către traducător, a organizării versetelor din *Biblia* de la Ostrog (1581), de care s-a slujit şi sub acest aspect.

16. Greşelile de copist sau de tipar

Greşelile tipografice ori cele de transcriere ale scriptorilor din MS. 45 şi MS. 4389 au fost corectate în texul transcris, specificîndu-se acest lucru în notele filologice finale.

17. Versiunea modernă

Versiunea modernă originală a textului biblic („coloana a cincea" în schema redacţională a seriei) a fost concepută de iniţiatori ca un instrument auxiliar pentru înţelegerea vechilor versiuni româneşti editate. Autorii traducerii au fost rugaţi să ia ca bază textul de la 1688 şi cele două versiuni paralele (MS. 45 şi MS. 4389), în comparaţie cu originalele lor (SEPT.FRANKF., OSTROG şi VULG.). Textul traducerii noastre este redactat în limba română literară actuală, în limitele stilului biblic tradiţional, adică fără inovaţii terminologice neologice, dar cu renunţarea la arhaisme anacronice.

18. Comentariile

La fel ca versiunea modernă, *Comentariile* sînt destinate unei mai bune înţelegeri a textelor biblice româneşti, se adresează cititorului român instruit şi vizează mai ales:

a) aspecte traductologice impuse de compararea textelor româneşti primare (B 1688, MS. 45, MS. 4389) cu originalele cunoscute; s-a urmărit evidenţierea eventualelor greşeli de traducere sau a pasajelor neclare (*loca obscura*);

b) aspecte traductologice impuse de compararea celor trei texte de bază (B 1688, MS. 45, MS. 4389) între ele şi cu principalele versiuni româneşti succesive (BIBL. 1795, BIBL. 1819, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL. 1874, RADU-GAL., CORN. 1921, ANANIA, BIBL. 1911, BIBL. 1914); s-a urmărit evidenţierea greşelilor de traducere, a unor opţiuni aberante, a orientării spre izvoare diferite, a unor evoluţii semantice interesante;

c) succinte informaţii şi explicaţii cu caracter enciclopedic, cu privire la *realia biblica* (rituri, instituţii, veşminte, unelte, plante, animale, tehnică civilă şi militară etc.);

d) succinte explicaţii ale unor concepte sau cuvinte rare din textele de bază, nemaiînţelese de cititorul de astăzi;

e) referinţe la literatura antică, orientală sau clasică, precum şi la literatura patristică;

f) explicaţii privitoare la onomastica biblică (antroponimie, teonimie, toponimie, hidronimie etc.).

În prezentul volum, comentariile au fost realizate de Eugen Munteanu, Ştefan Colceriu, Dionisie Pîrvuloiu şi Mihai Vladimirescu. Notele lexicale suplimentare redactate de Eugen Munteanu au fost semnalate prin menţionarea, în paranteză, a numelui autorului (E. M.).

19. Indicele de cuvinte şi forme

Indicele de cuvinte şi forme al volumului cuprinde toate elementele lexicale care apar în textul tipărit la 1688 al cărţilor *[Psalmul 151]*, *Tóvit*, *Iudíth*, *Varúh*, *Cartea trimisă a Ieremíei*, *Cîntarea a trei sfinţi cuconi*, *Catastih al Édzdrii*, împreună cu formele pe care acestea le au în context. Întrucît

onomastica biblică specială (numele proprii) va face obiectul unui indice general final al ediţiei noastre, au fost incluse în indice, dintre numele proprii, doar teonimele.

Potrivit structurii practicate şi în volumele anterioare ale seriei, fiecare intrare cuprinde, în primul paragraf: forma-titlu a cuvîntului, precizarea primei atestări, descrierea morfologică, echivalarea în limbile germană şi franceză a sensului sau a sensurilor pe care le are cuvîntul în contextul biblic, numărul de ocurenţe. Următoarele paragrafe conţin formele cuvîntului, organizate după criteriul alfabetic, urmate de analiza morfologică şi de ocurenţele fiecărei forme, în ordinea apariţiei, precizîndu-se capitolul şi versetul (exemplu: 13, 9;). Spre deosebire de volumele anterioare, am renunţat la marcarea îmbinărilor stabile, avînd în vedere dificultăţile generate de identificarea acestora şi de lipsa lor de stabilitate din perspectivă diacronică.

Pentru stabilirea formei-titlu, a fost luată ca reper forma literară actuală a cuvîntului, după *Dicţionarul limbii române*, redactat sub egida Academiei Române. Aceasta subsumează toate variantele grafice şi fonetice ale lexemului: ex. **drept** – *dirept*, **fier** – *hier*, **întîmpiná** – *întimpina*, *timpina* etc. Accentuarea s-a făcut conform normelor literare actuale, rămînînd marcat accentul şi pe formele care prezintă o accentuare diferită de cea actuală. Acolo unde accentul nu a putut fi stabilit, forma-titlu a fost lăsată neaccentuată. Nu am dublat accentul pe litera *ê*, care, prin convenţia stabilită în ediţia noastră, redă întotdeauna un *e* deschis accentuat.

Au fost utilizate, pentru stabilirea primelor atestări, *Dicţionarul limbii române* al Academiei Române, seria veche şi seria nouă, comparat cu *Micul dicţionar academic* (MDA), volumele I-IV, Bucureşti, 2001-2003 şi cu ediţia a treia a dicţionarului bilingv al lui H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, volumele I-III, Wiesbaden – Cluj-Napoca, 2000-2005, verificînd exactitatea formelor şi a surselor şi indicînd, ori de cîte ori a fost cazul, atestarea cuvintelor prin antroponimele sau toponimele corespunzătoare, inclusiv derivate: ex. **máre**[1] : (1490 DERS / în antr. Toader *Marelè*); **fîntî́nă** : (1426 DERS / în top. *Fîntîneale*); **de**[2] (prep.) : (1504 DLRV / în top. Vai-*de*-ei); **feciór** : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*); **lápte** : (1517 DERS / în top. Lacul *Laptelui*). În cazul surselor care nu au indici de cuvinte şi forme (nume comune şi proprii), s-a indicat pagina: **locuínţă** : (1642 CAZ. GOV. 21), **fericít** : (1581 CORESI, EV. 20), **greutáte** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 110). Alfabetizarea cuvintelor-titlu prefixate s-a făcut după principiul *Dicţionarului limbii române*, precizîndu-se, însă, atestarea formelor specifice textului *Bibliei* de la 1688, de exemplu: **întîmpináre** : (**tîmpináre** : înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Entgegenkommen, Empfang" : „bienveillance, réception". De asemenea, au mai fost utilizate ediţiile: *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române* [c. 1650], Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008; *Psaltirea Hurmuzachi*, vol. I–II, Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, precum şi alte lucrări filologice şi volume de documente recent tipărite. În acest sens, bibliografia a fost actualizată, eliminîndu-se unele ediţii vechi, modificîndu-se, unde situaţia a impus-o, şi siglele. Pentru stabilirea perioadei de atestare în cazul unor texte din secolul al XVI-lea ne-am raportat la monografia *Originile scrisului în limba română*, Ion Gheţie, Al. Mareş (autori), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

În privinţa numelor de popoare, comunităţi etnice sau triburi biblice, am optat pentru considerarea acestora ca nume comune şi am stabilit forma-titlu în funcţie de izvoarele lexicografice utilizate sau, acolo unde a fost cazul, de *Biblia* ortodoxă sinodală contemporană, ca reper pentru formele aflate în uzul literar actual ale respectivelor etnonime.

Pentru stabilirea şi echivalarea sensurilor cuvîntului în limbile germană şi franceză am făcut apel la mai multe variante de traducere ale *Bibliei* în aceste limbi. Sensurile sau formele speciale, nelexicalizate în cele două limbi, au fost echivalate prin scurte definiţii: de exemplu **fiáră** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie" : „animal sauvage, bête"; **împărăţí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. herrschen, 2. zum König machen" : „1. régner, 2. proclamer qqn. empereur". În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri în text, acestea au fost echivalate şi diferenţiate prin numerotare: **adăugá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à"; **cercá** : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen, 4. behandeln" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer, 4. s'occuper de".

Avînd în vedere faptul că textul biblic de la 1688 prezintă, în chip firesc, variante şi forme vechi sau rare, au fost făcute corelaţiile lexicografice necesare pentru majoritatea formelor diferite ale cuvintelor-titlu (variante lexicale şi fonetice, forme paradigmatice neregulate etc.).

Nu au fost stabilite intrări de sine stătătoare pentru instrumentele gramaticale, pe care le-am considerat împreună cu forma paradigmatică din care fac parte (este cazul conjuncţiei *să*, ca marcă a modului conjunctiv, al articolului, al pronumelui reflexiv, ca marcă a diatezei reflexive, al verbelor auxiliare). Articolul hotărît masculin *lui* nu a fost cuprins în indice, întrucît el însoţeşte de foarte multe ori, în textele publicate aici, nume proprii, care nu sînt cuprinse în indicele nostru.

O formă primară a indicelui a fost realizată semiautomat, ca şi în cazul volumelor anterioare ale seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum*, cu ajutorul unui program de adnotare şi al unei interfeţe de verificare/ validare a corectitudinii analizelor, realizate de Vlad Sebastian Patraş, colaborator al Centrului de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum".

Indicele cărţilor biblice din acest volum a fost corectat de Maria Moruz, Dinu Moscal, Ana Catană-Spenchiu, Mădălina Ungureanu.

20. Prezentarea textelor şi structura ediţiei

Potrivit proiectului iniţial al seriei, continuăm să prezentăm textele editate pe coloane, după cum urmează:

a) coloana I: textul chirilic original al *Bibliei* de la 1688, în facsimil;

b) coloana a II-a: transcrierea interpretativă a textului *Bibliei* de la 1688;

c) coloana a III-a: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Milescu revizuită" (MS. 45);

d) coloana a IV-a: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Daniil Andrean Panoneanul" (MS. 4389);

e) coloana a V-a: versiunea modernă realizată de autorii ediţiei (*vide supra*, § 17).

Ca anexă, publicăm cartea *Cartea a treia a Ézdrei* din MS. 4389, care nu are corespondent în celelalte două texte editate.

21. Inventarul grafemelor şi valorile lor fonetice

Setul de litere folosit la tipărirea *Bibliei* de la Bucureşti (1688) este cel întrebuinţat în genere în tipăriturile munteneşti din epocă. Este o scriere chirilică de tipar clară, lizibilă, regulată, relativ măruntă. Majusculele obişnuite au înălţimea de 3 mm, iar minusculele de 1,7 mm. Titlurile interioare sînt tipărite cu majuscule normale, iar colofonul cu minuscule, avînd dimensiunea de 3 mm. Oglinda paginii este de 300 x 180 mm, iar textul este cules pe două coloane, fiecare coloană avînd dimensiunile 300 x 85 mm. Primul cuvînt din fiecare capitol începe cu o literă majusculă ornamentală, înscrisă într-o casetă cu dimensiunile 25 x 14 mm.

Alfabetul chirilic folosit în toate cele trei texte pe care le edităm în paralel este cel obişnuit, aşa cum a fost el folosit în tipăriturile şi manuscrisele româneşti din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Valorile fonetice ale grafemelor sînt relativ stabile, cu particularităţile care vor fi specificate în continuare.

Inventarul grafematic al textelor de faţă este format din următoarele slove: **А/а**, **Б/б**, **В/в**, **Г/г**, **Д/д**, **Е/е**, **Ж/ж**, **З/з**, **З (Ꙁ)/з (ꙁ)**, **И/и**, **І/і**, **/ї**, **К/к**, **Л/л**, **М/м**, **Н/н**, **О/о**, **П/п**, **Р/р**, **С/с**, **Т/т/т**, **Ѳ/ѳ**, **ОУ/оу**, **Ф/ф**, **Х/х**, **Ѱ/ѱ**, **Ѡ/ѡ**, **Ц/ц**, **Ш/ш**, **Щ/щ**, **Ч/ч**, **Ъ/ъ**, **Ь/ь**, **Ы/ы**, **Ѣ/ѣ**, **Ж/ж**, **Ю/ю**, **Ꙗ/ꙗ**, **Ѧ/ѧ**, **Ѩ/ѩ**, **Ѳ/ѳ**, **Ѯ/ѯ**, **Ѱ/ѱ**, **Ѵ/ѵ/v**.

Reluăm mai jos aceste slove şi le prezentăm monografic, împreună cu valorile lor fonetice contextuale, redate în ortografia românească actuală şi potrivit opţiunilor ediţiei noastre:

А/а (az)

Notează în mod exclusiv vocala *a*, în orice poziţie: **а҆дáмь** = *Adám* (B 1688, 287), **а҆дънъ** = *adună* (B 1688, 298), **рѫзбóае** = *războaie* (B 1688, 302), **т҃ъпърáтъл** = *împăratul* (MS. 45, 283), **а҆чéла** = *acela* (MS. 45, 512), **дáръры** = *daruri* (MS. 45, 513), **къра҃т** = *curat* (MS. 45, 530), **ва҆бáте** = *va abate* (MS. 45, 536), **а҆лъкъ҃** = *a lăcui* (MS. 45, 555), **фáчє҃ц҃и** = *faceţi* (MS. 45, 556), **раги҆с** = *Raghis* (MS. 45, 729), **съкемаҀ** = *să chema* (MS. 45, 833), **пáче** = *pace* (MS. 45, 859), **а҆́рмелъ** = *armelor* (MS. 45, 871).

Б/б (buche)

Notează în mod exclusiv consoana *b*, în orice poziţie: **бъкърíє** = *bucurie* (B 1688, 297), **бъ́рбáть** = *bărbat* (B 1688, 298), **рóбъл҃и** = *robului* (B 1688, 299), **бътръ҃** = *bătrîn* (MS. 45, 282), **тъ҃́бърѣ́съ** = *turbură-să* (MS. 45, 445), **би́не** = *bine* (MS. 45, 500), **ли҃мъ** = *limbă* (MS. 45, 502), **а҆бáтъсъ** = *abată-să* (MS. 45, 504), **бъ́ра҃т** = *bărbat* (MS. 45, 506), **бáгъ** = *bagă* (MS. 45, 530), **а҆бѫ** = *a bea* (MS. 45, 543), **бъла҃ръ҃л҃** = *bălaurul* (MS. 45, 545), **зъбáлъ** = *zăbală* (MS. 45, 553), **биръи҃цъ** = *biruinţă* (MS. 45, 831), **ли҃би** = *limbi* (MS. 45, 831), **пѫдоáба** = *podoaba* (MS. 45, 832), **о҆́бръзъ҃т** = *obrăzuit* (MS. 45, 833).

В/в (vede)

Notează în mod exclusiv consoana *v*, în orице poziţie: **Вáла** = *Vála* (B 1688, 288), **а҆́ъ҃ вени҃́т҃** = *au venit* (B 1688, 288), **къвѫ҃нтъль** = *cuvîntul* (B 1688, 299), **і҆ва́ѣ҃** = *Ioáv* (B 1688, 296), **Ливáнъл҃ъ҃** = *Livánului* (MS. 45, 454), **жи́дове** = *jidovi* (MS. 45, 455), **Ви҆́савѣҀе** = *Virsavée* (MS. 45, 463), **легáвачиневаҀ** = *lega-va cineva* (MS. 45, 502), **ви́нѡ** = *vino* (MS. 45, 503), **т҃ъ҃вънъ҃тъ́ра** = *învăţătura* (MS. 45, 511), **потри́ва** = *potriva* (MS. 45, 511), **т҃ъ҃вéцъ҃те** = *învеţu-te* (MS. 45, 513), **вѡрѡви҃ꙋ҆** = *voroviţi* (MS. 45, 514), **къвънтъл҃ъ҆** = *cuvîntului* (MS. 45, 516), **вїе** = *vie* (MS. 45, 545), **врѣ́мѧ** = *vrêmea* (MS. 45, 553), **пъ́нєвѡ҃** = *pune-voi* (MS. 45, 558), **вѡ́ѧ** = *voia* (MS. 45, 570), **жи́дъ҃в** = *jidov* (MS. 45, 833), **скъ҃нъвїѧ** = *scîrnăviia* (MS. 45, 841), **вѡ́є** = *voie* (MS. 45, 841), **и҆́звѡ́дъ҃л҃** = *izvodul* (MS. 45, 852).

Г/г (glagoli)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează consoana *g*, atunci cînd este urmată de o consoană sau de o vocală nepalatală: **грешúтамъ҃** = *greşit-am* (B 1688, 312), **погорѫ҆** = *pogorî* (B 1688, 318), **тоіа҃г** = *toiag* (B 1688, 296), **съ҃погорѫ҆т҃** = *s-au pogorît* (MS. 45, 283), **вѡ҃ръ́ѕга́** = *vor ruga* (MS. 45, 499), **гръ́мѧще** = *grăiêşte* (MS. 45, 500), **съ҆бл҃гословъ҆́кь** = *să blagoslovăsc* (MS. 45, 501), **чи҃нъгътъ҆а́рѣ** = *cingătoarea* (MS. 4389, 723), **стригáрѣ** = *strigarea* (MS. 4389, 724), **гръи҃т҃** = *grăit* (MS. 4389, 725), **гроъ҆́пѫ** = *groapă* (MS. 4389, 728).

2. Notează consoanele palatale corespunzătoare grafemelor actuale *ghe* şi *ghi*, atunci cînd este urmată de **є**, **и**, **і**, **ї**, **ѵ**, **ѣ**, **ю**, **ѧ**, **ꙗ** sau **к**. Exemple: **а́ꙗ жъ҃нгїа́т҃ь** = *au junghiat* (B 1688, 327, 328), **гїе҃́гєсє́ѕ** = *Ghiergheséu* (B 1688, 287), **е҆гѵ́петъл҃ъ҃й** = *Eghípetului* (B 1688, 297), **е҆гѵ҃пт҃ѣ́й** = *eghiptean* (B 1688, 288), **оу҆́҃нгюри** = *unghiuri* (B 1688, 314), **а҆́ъ҃жъ҃нгѧ҃т҃** = *au junghiat* (MS. 45, 283), **стъ҃нгѧ** = *stînghea* (MS. 45, 461), **ъ҃нгю** = *unghiu* (MS. 45, 503), **привеги҃нд҃** = *priveghind* (MS. 45, 504), **ги҃дє҃** = *ghindei* (MS. 45, 531), **съ҆жъ҃нгє** = *să să junghe* (MS. 45, 539), **негини́ца** = *neghiniţa* (MS. 45, 547), **раги҆с** = *Raghis* (MS. 45, 729), **гіѡҀчиꙋ҆** = *ghiocile* (MS. 45, 734), **гесе҃м** = *Ghesem* (MS. 45, 737), **гє҃гесéиꙋ҆** = *ghergheseii* (MS. 45, 740), **привегѧҀ** = *priveghea* (MS. 45, 853), **гѡ҃гі́ѧ** = *Gorghíia* (MS. 45, 877), **е҆гѵ́петълиꙋ҆** = *Eghípetului* (MS. 4389, 726), **жъ҃нгє҃́** =

jungheri (MS. 4389, 727).

Д/д (dobro)

Notează în mod exclusiv consoana *d*, în orice poziţie: *давíдъ* = *Davíd* (B 1688, 296), *дмънзъѕ* = *Dumnezău* (B 1688, 310), *доданíнь* = *Dodanín* (B 1688, 287), *фѕдь* = *Fúd* (B 1688, 287), *дѡмнѕ* = *Domnul* (MS. 45, 283), *зикъи^{Аѕ}* = *dzicîndu* (MS. 45, 285), *нъдъ҃ждѣєкь* = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), *адь҃къ* = *adîncă* (MS. 45, 446), *жидовы* = *jidovi* (MS. 45, 455), *Іѡ҃дáнѕлѕ* = *Iordánului* (MS. 45, 459), *дрє҃тáтє* = *dreptate* (MS. 45, 499), *кредиѵ҃чшáсъ* = *credincioasă* (MS. 45, 507), *нъдє҃ждѣ* = *nădejdea* (MS. 45, 513), *вàа^{р}дє* = *va arde* (MS. 45, 557), *нърѡ́дѕ* = *nărodul* (MS. 45, 564), *дъпъ^{р}татъ* = *dăpărtată* (MS. 45, 568), *пе^{р}сúда* = *Persída* (MS. 45, 736), *ѣши^{иа}* = *ieşind* (MS. 45, 737), *âрь^{иа}* = *arînd* (MS. 45, 856), *р҃ѡ́дѕ* = *rodul* (MS. 45, 856), *дєпрецю^{р}* = *depregiur* (MS. 45, 869), *жѕдекътѡ^{р}* = *judecător* (MS. 45, 877).

Є/є (iest)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *e* la început, la mijloc şi la final de silabă: *ѣгѵпт҃тѣ҃й* = *eghiptean* (B 1688, 288), *âлътрéилѣ* = *al treilea* (B 1688, 289), *манадисáрїеи* = *Manathisáriei* (B 1688, 289), *фечóрїи* = *feciorii* (B 1688, 287), *дєѹ҃ѣ҃дє* = *de unde* (B 1688, 287), *зúсє* = *dzise* (MS. 45, 287), *ц҃íє* = *ţie* (MS. 45, 287), *ништє* = *nişte* (MS. 45, 445), *шєзѕт* = *şezut* (MS. 45, 445), *т҃"фи҃"серьсь* = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), *Корѣ* = *Coré* (MS. 459), *вáселє* = *vasele* (MS. 45, 833), *лéфı* = *lefi* (MS. 45, 848), *немı҃к* = *nemic* (MS. 45, 885), *дирє҃т҃т* = *dirept* (MS. 4389, 723), *спорéск* = *sporesc* (MS. 4389, 723), *âлє ноа^{с}трє* = *ale noastre* (MS. 4389, 723), *дє дѵрѣ́рє* = *de durêre* (MS. 4389, 723).

De asemenea, *є* notează vocala *e* la iniţiala de nume proprii străine: *ѣвéрь* = *Evér* (B 1688, 287), *ѣ҃лдáдь* = *Eldád* (B 1688, 288), *єлеáза^{р}* = *Eleázar* (MS. 45, 833), *єфра^{ф}ѕлѕ҃ъ* = *Efrafthului* (MS. 45, 835), *є^{ф}пáтѡ^{р}* = *Efpátor* (MS. 45, 861), *є^{к}ватáнà* = *Ecvatáná* (MS. 45, 871), *ѣфра^{θ}* = *Efrath* (MS. 4389, 723).

2. Notează diftongul *ie* la început de silabă sau cînd formează singur o silabă: *ѣши́т* = *ieşit* (B 1688, 289), *лъкѕéскѕ* = *lăcuiescu* (B 1688, 290), *ръзбóае* = *războaie* (B 1688, 302), *сѣє* = *suie* (B 1688, 334), *сфътѣє҃кѕ* = *sfătuiescu* (MS. 45, 283), *пáел҃* = *paiele* (MS. 45, 287), *ръзбшáелѡ^{р}* = *războaielor* (MS. 45, 288), *перúре* = *pierire* (MS. 45, 391), *вшє* = *voie* (MS. 45, 530), *вàѣшì* = *va ieşi* (MS. 45, 531), *мѣéри* = *muieri* (MS. 45, 532), *плшáе* = *ploaie* (MS. 45, 532), *нъдъждѣ҃кь* = *nădăjduiesc* (MS. 45, 733), *ѣшї҃* = *ieşiia* (MS. 45, 734), *мѣéрілѡ^{р}* = *muierilor* (MS. 45, 832), *вѡ^{м}^{р}та* = *vom ierta* (MS. 45, 862), *ѡ҃бıчѣ́є* = *obicêie* (MS. 45, 864), *тъмı́є* = *tămîie* (MS. 45, 887), *ѣшì* = *ieşi* (MS. 4389, 734).

Decizia pe care am luat-o, de a transcrie în aceste situaţii sistematic prin *ie*, conform regulii ortografice actuale, se justifică şi prin prezenţa multor situaţii în care diftongul respectiv este notat ca atare, prin grupul de slove *їѣ*, ca în contextele: *пїѣрдѣ҃т҃* = *pierdut* (B 1688, 313), *пїѣрзѧ҃"дь* = *pierzînd* (B 1688, 302), *пїѣ҃трилє* = *pietrile* (B 1688, 314), *пїѣ҃трилѣ҃* = *pietrile* (MS. 45, 362), *пїѣ^{р}дѕ҃^{т}* = *pierdut* (MS. 45, 367), *пїѣ҃^{р}* = *pier* (MS. 45, 500), *съвàт҃"пїедекà* = *să va împiedeca* (MS. 45, 500, 516), *т҃"пїедекътѵ́ра* = *împiedecătura* (MS. 45, 505), *фїѣ^{р}* = *fier* (MS. 45, 516), *сѧѕт҃"пїедека^{т}* = *s-au împiedecat* (MS. 45, 518), *нѕсевѡ^{р} т҃пїедека* = *nu se vor împiedeca* (MS. 45, 595), *фїѣ^{р}бı҃"тє* = *fierbinte* (MS. 45, 728), *âѕпїѣ^{р}дѕ҃^{т}* = *au pierdut* (MS. 45, 732), *пїѣ́тры* = *pietri* (MS. 45, 736, 741), *лаѕпїѣ^{р}дѕ҃^{т}* = *l-au pierdut* (MS. 45, 737), *фїѣрѕ҃ъ* = *fierul* (MS. 45, 740).

Am considerat alternanţele grafice de tipul *кє/ кїѣ* ca reflectînd o incertitudine în rostire şi, de aceea, le-am menţinut ca atare în transcriere: *кїѣ́дрѕ* = *chiedru* (B 1688, 309) vs. *кедрѕ* = *chedru* (B 1688, 302), *кїѣма^{т}* = *chiemat* (B 1688, 295) vs. *кемáт* = *chemat* (B 1688, 297), *съ҃кїѣ҃тѕѧ* = *să chieltuia* (MS. 45, 368), dar *кѣ҃тѕ҃"съ* = *cheltui-să* (MS. 45, 549), *тевє҃"кемà* = *te vei chema* (MS. 45, 530), *âѕкема^{т}* = *au chemat* (MS. 45, 543), *кема^{ц}҇* = *chemaţi* (MS. 45, 887), *кїѣмъ^{р}҇* = *chiemări* (MS. 45, 887).

Ca o concesie făcută ortografiei româneşti actuale, motivată estetic, am exceptat de la această regulă de transcriere formele flexionare ale verbului *a fi* (*ѣрà* = *era*, *ѣ҃ши* = *eşti*, *ѣ҃* = *e*) şi ale pronumelor personale (*ѣ́ѕ* = *eu*, *ѣ́л҃* = *el* şi *ѣ́и* = *ei*).

3. Uneori, în poziţie mediană accentuată, *є* notează, în B 1688, diftongul *ea*: *пр҃éжма* = *preajma* (B 1688, 290).

Ж/ж (juvete)

Notează în mod exclusiv consoana *j*, în orice poziţie: *âжѕторà* = *ajutorá* (B 1688, 326), *жѕдекъцилє* = *judecăţile* (B 1688, 299), *жрт҃ъ҃вникѕл҃* = *jîrtăvnicul* (B 1688, 291), *пр҃éжма* = *preajma* (B 1688, 290), *áѕ жѕ҃йгаѭ҃ть* = *au junghiat* (B 1688, 328), *âѕжѕ҃"гиа^{т}* = *au junghiat* (MS. 45, 283), *примє҃"дїѧ* = *primejdiia* (MS. 45, 283), *жи^{р}тъ^{в}никѕлѕ҃^{и}* = *jirtăvnicului* (MS. 45, 285), *нъдъ҃"ждѣ҃кь* = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), *пр҃ѣ҃"ма* = *preajma* (MS. 45, 446, 736), *жıдовы* = *jidovi* (MS. 45, 455), 457), *жѕдека́та* = *judecata* (MS. 45, 499), *жє҃ц* = *jeţ* (MS. 45, 504), *нъдѣждє* = *nădêjde* (MS. 45, 507), *жи^{р}твелѡ^{р}* = *jirtvelor* (MS. 45, 530), *жѕдекътѡ^{р}* = *judecător* (MS. 45, 531), *ми҃"лшкѕ҃ъ* = *mijlocul* (MS. 45, 532, 741), *жáхѕ҃ъ* = *jahul* (MS. 45, 532), *âжѕтѡ^{р}҇* = *ajutori* (MS. 45, 738), *връ҃"ма҃^{ш}* = *vrăjmaş* (MS. 45, 855), *жѕдека́тъ* = *judecată* (MS. 45, 871), *нѐнъдъ҃"ждѧи^{иа}* = *nenădăjduind* (MS. 45, 872), *жáлє* = *jale* (MS. 45, 882).

Ѕ/ѕ (dzialo)

În B 1688 slova *dzialo* apare doar cu valoare cifrică: *Кап ѕ҃* = *Cap 6* (B 1688, 291); la fel şi în MS. 4389. În MS. 45, *ѕ* notează, în orice poziţie, africata *dz*, specifică limbii scrise din zona nordică în perioada veche a românei literare: *съвàт҃"къласı* = *să va încăldzi* (MS. 45, 282), *Дѕ҃"незѣ́ѕ҃ъ* = *Dumnedzăul* (MS. 45, 283), *âѕ҃ѕѕ҃ъ* = *audzul* (MS. 45, 285), *зúсє* = *dzise* (MS. 45, 445), *т҃ндрептѣ́ѕъ* = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), *зı́чє* = *dzice* (MS. 45, 499), *âѕ҃ѕы* = *audzi* (MS. 45, 501), *бль҃"зытѡ́рю҃ъ* = *blîndzîtoriul* (MS. 45, 507), *ѕ́да* = *dzua* (MS. 45, 531), *зикь^{иа}* = *dzicînd* (MS. 45, 545),

â҃зи́тє = *audzite* (MS. 45, 560), *фрз҃ѕєлє* = *frundzele* (MS. 45, 571), *намїа҃зъзы* = *namiazădzi* (MS. 45, 586), *зи́лє᷈* = *dzilele* (MS. 45, 727), *вїнекзвь҃тѣ҃зъ* = *binecuvînteadză* (MS. 45, 730), *дз҃мнез҃ъ҃* = *Dumnedzău* (MS. 45, 735), *къз҃* = *cădzu* (MS. 45, 831), *ѕм҃тр᷈* = *dzêstre* (MS. 45, 860), *зи҃* = *dzişi* (MS. 45, 878), *т҃прі҃тѣ҃зесѣ* = *întristêdze-se* (MS. 45, 881).

З/з (zemle)

Această slovă notează în mod exclusiv consoana *z*, în orice poziţie: *зи́лєлє* = *zilele* (B 1688, 287), *â҃зе́ва* = *Azúva* (B 1688, 288), *о҃бра҃зели* = *obrazeli* (B 1688, 296), *вє҃пъзѝ* = *vei păzi* (MS. 45, 284), *па́за* = *paza* (MS. 45, 284), *са҃зиди҃т* = *s-au zidit* (MS. 45, 287), *шезз҃т* = *şezut* (MS. 45, 445), *ва҆слшбозѝ* = *va slobozi* (MS. 45, 550), *мїа҃зънѡа҆пѣ҃тє* = *miazănoapte* (MS. 45, 562), *и҃зъ҃бь҃ди́рє* = *izbîndire* (MS. 45, 573), *за́ма* = *zama* (MS. 45, 571), *пра́зничє* = *praznice* (MS. 45, 728), *съпъзе҆кь* = *să păzesc* (MS. 45, 729), *т҃дръзна́шє* = *îndrăznêşte* (MS. 45, 732), *спз҃за* = *spuza* (MS. 45, 732), *е҆҃здрілѡ҃т* = *Ezdrilom* (MS. 45, 736), *въз҃* = *văzu* (MS. 45, 739), *зълѡг᷈* = *zălog* (MS. 45, 831), *прѣзи᷈* = *prăzile* (MS. 45, 832), *съле҆пъза҆къ* = *să le păzască* (MS. 45, 862), *зъчѧ* = *zăcea* (MS. 45, 863).

И/и (ije)

Această slovă are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i*, în orice poziţie: *и҃нимъ* = *inimă* (B 1688, 307), *и҃нимилє* = *inimile* (B 1688, 306), *зи́лєлє* = *zilele* (B 1688, 287), *шѝ* = *şi* (B 1688, 287), *и҃зъвѣ҆щє* = *izbăvêşte* (MS. 45, 283), *кзви҃тє* = *cuvinte* (MS. 45, 499), *и҃нима* = *inima* (MS. 45, 499), *причѧ́перѫ* = *pricêperea* (MS. 45, 499), *прз҃҃чилѡ҃* = *pruncilor* (MS. 45, 499), *къръри᷈* = *cărările* (MS. 45, 500), *че́рюри᷈* = *ceriurile* (MS. 45, 500), *чи҃҃стѣ҆щєѡ* = *cinstêşte-o* (MS. 45, 501), *чинева́* = *cineva* (MS. 45, 502), *и҃ними᷈* = *inimile* (MS. 45, 503), *лъци́мѧ* = *lăţimea* (MS. 45, 503), *лзкрзрил᷈* = *lucrurile* (MS. 45, 504), *вѡ҃фолшсѝ* = *vor folosi* (MS. 45, 504), *фъръми҃҃тє* = *fără minte* (MS. 45, 507), *нзми҃҃тє* = *nu minte* (MS. 45, 507), *би́нє* = *bine* (MS. 45, 509), *феричи᷈* = *fericiţi* (MS. 45, 511), *ни́къю́ры* = *nicăiuri* (MS. 45, 513), *нѧ́мзрил᷈* = *neamurile* (MS. 45, 727), *де҃҃трзми́нє* = *dentru mine* (MS. 45, 729), *зи́сє* = *dzise* (MS. 45, 729), *копи́лє* = *copile* (MS. 45, 729), *ти́гри҆* = *Tígris* (MS. 45, 731), *пъри҃҃цы* = *părinţi* (MS. 45, 733), *сфи҃҃ці᷈* = *sfinţii* (MS. 45, 733), *зи́сє* = *dzise* (MS. 45, 733), *прѣве҆титѡ́рі᷈* = *pre vestitorii* (MS. 45, 737), *а҃҆ко҃пери҃т* = *au acoperit* (MS. 45, 739), *фїи᷈* = *fiii* (MS. 45, 740), *пъри҃҃цилѡ҃* = *părinţilor* (MS. 4389, 733), *по҃ни҃҃ᷣ* = *porniţi* (MS. 4389, 733), *фъръделе́ꙗюи́рѣ* = *fărădelegiuirea* (MS. 4389, 733), *вѡ́ши* = *voştri* (MS. 4389, 735).

2. Notează semivocala i la final de silabă: *ма́ика* = *maica* (B 1688, 309) şi pe *i* asilabic: *кѣ́чи* = *căci* (B 1688, 289), *лз́и* = *lui* (B 1688, 315), *то́ци* = *toţi* (B 1688, 309), *ко҃҃ц҃҃* = *coţi* (MS. 45, 363), *ни҃҃ц҃҃* = *nici* (MS. 45, 445), *кь҃҃та҃҃ц҃҃* = *cîntaţi* (MS. 45, 447).

3. Prevăzută cu semnul scurtimii (˘), marchează, nesistematic, semivocala *i*, în poziţie finală, după vocală: *дм҃нзлзй* = *Domnului* (B 1688, 288), *лз́й* = *lui* (B 1688, 287), *сфѝтзлзй* = *sfîntului* (B 1688, 309), *вавγлѡ́нзлзй* = *Vavilónului* (MS. 4389, 735).

Am renunţat la notarea în transcriere a alternanţei consoană dură/ consoană moale, la sfîrşitul unor cuvinte, în grafii ca *херзви҃᷈*, transcris *heruvimi* (MS. 45, 363). Considerăm că avem de a face în acest caz cu o simplă alternanţă grafică, fără funcţie distinctivă, rezultat aleatoriu al dorinţei de economie a spaţiului din partea scriptorului. Exemple: *серафи҃т* = *serafimi* (MS. 45, 533), *ꙗ҃ръ҃҃ш* = *iarăşi* (MS. 45, 535, 728), *нз҃҃мвѡ҆ръ҆пз҃҃ѧ᷈є* = *nu-mi vor răspunde* (MS. 45, 556), *слзгъ҃҃е́ши* = *slugă-mi eşti* (MS. 45, 559), *т҃҃â҃дзчѧ҃҃* = *îmi aduceam* (MS. 45, 728), *а҃ра́тъ҃҃* = *arată-mi* (MS. 45, 731), *а҃ле҃҃ш* = *aleşi* (MS. 45, 733), *съ҃҃дѣ҆мі́є* = *să-mi dea mie* (MS. 45, 733), *ші҃҃ва҆᷈* = *şi-mi va fi* (MS. 45, 747), *а҃чє́ла҃҃ш* = *acelaşi* (MS. 45, 886), *тръгь҃҃дзш* = *trăgîndu-şi* (MS. 45, 888).

І/і

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, de obicei în poziţie iniţială, cu preponderenţă în numele proprii şi în cuvinte neologice, vocala *i*: *і҆́ла* = *Íla* (B 1688, 288), *і҃змаи́ль* = *Izmaíl* (B 1688, 287), *і҃сраи́л* = *Israíl* (B 1688, 309); notează, de asemenea, în aceeaşi poziţie, şi semivocala *i*: *і҃аре́дь* = *Iaréd* (B 1688, 287), *і҃есефи́мъ* = *iesefím* (B 1688, 305), *І҃ер҆лм* = *Ierusalim* (MS. 45, 364), *І҃wсафа҃т* = *Iosafat* (MS. 45, 374), *І҃о҆҃дѧнзлз҃҃ш* = *Iordánului* (MS. 45, 459), *І҃еровоа҃҃м* = *Ierovoam* (MS. 45, 468).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană, accentuată sau neaccentuată, vocala *i* (pentru valoarea accentuată fiind folosită, în B 1688, mai ales slova *и́*, vezi mai sus): *фі́ю᷈* = *fiiul* (B 1688, 300), *сарзі́еи* = *Saruéi* (B 1688, 288), *ца́рині᷈* = *ţarinile* (MS. 45, 728), *зі́серъ* = *dziseră* (MS. 45, 729), *състі҃҃гъ* = *să stingă* (MS. 45, 730), *копі́лз᷈* = *copilul* (MS. 45, 733), *прѣ҃҃ті́не* = *pre tine* (MS. 45, 735), *â҃з҃ при҃҃сь* = *au prins* (MS. 45, 737), *чире́зи᷈* = *cirezile* (MS. 45, 738), *бисѧ́річи᷈* = *bisêricile* (MS. 45, 738), *зі́сє* = *dzise* (MS. 45, 739), *â҃зпері҃҃ш* = *au pierit* (MS. 45, 740), *ръ҆҃дъчі́на* = *rădăcina* (MS. 45, 741), *ръ҆҃плътіре* = *răsplătire* (MS. 45, 742), *са҃҃мира҃҃ш* = *s-au mirat* (MS. 45, 745), *сфі҃҃ці҃҃ᷣ҃҃* = *sfinţindu* (MS. 45, 746), *бі́некзвь҃҃та́ръ* = *binecuvîntară* (MS. 45, 750), *стъпьні́ръ* = *stăpînită* (MS. 45, 750), *стрігѧ́ръ* = *strigară* (MS. 45, 750), *че᷈҆҃чісъспа́рїѣ* = *cel ci să sparie* (MS. 45, 751), *сфі҃҃телѡ҃* = *sfintelor* (MS. 45, 751).

3. Notează, uneori, în MS. 4389, pe *i* asilabic final: *бърба҃҃ᷣ* = *bărbaţi* (MS. 4389, 748), *вѡ᷈* = *voi* (MS. 4389, 749).

/ї

Prezentă în textele editate de noi doar ca minusculă, această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *i*, apărînd mai ales înaintea altei vocale: *фїюл҆* = *fiiul* (B 1688, 289), *цїи* = *ştii* (B 1688, 300), *слзщїи* = *slugii* (B 1688, 300), *âвзцїѣ* = *avuţie* (B 1688, 314), *цї́ѣ* = *ţie* (B 1688, 307, MS. 45, 284 şi 501), *къльторі́ѧ* = *călătoriia* (MS. 45, 499), *скрі́ѣ* = *scrie* (MS. 45, 503), *âвзцї́ѣ* = *avuţie* (MS. 45, 505), *взкзрі́ѣ* = *bucurie* (MS. 45, 505 şi 848),

щїи^{иа} = *ştiind* (MS. 45, 513), **вàскрі́є** = *va scrie* (MS. 45, 558), **веселїе**^{и} = *veseliei* (MS. 45, 561), **пⷭ**^{с}**ті́ю** = *pustiiu* (MS. 45, 571), **пр**^{о}**рочїа** = *prorociia* (MS. 45, 723), **гъ**^{и}**дїам** = *gîndiiam* (MS. 45, 733), **вш**^{а}**нічі́є** = *volnicie* (MS. 45, 886), **веселїе** = *veselie* (MS. 45, 887), **фі́аръле** = *fiarăle* (MS. 45, 888), **са́бїе** = *sabie* (MS. 4389, 749), **робїе** = *robie* (MS. 4389, 750).

2. Notează semivocala *i*: **а**^{м}**ніа́зъзи** = *amiazăzi* (B 1688, 294), **мїе́й** = *miei* (B 1688, 307), **мїе́ⷭ** = *mieu* (B 1688, 307), **міа́зъноа́пте** = *miazănoapte* (MS. 45, 287 şi 747), **вїа́цъ** = *viaţă* (MS. 45, 501), **наміа́зъзы** = *namiazădzi* (MS. 45, 586), **мїеⷭ** = *mieu* (MS. 45, 728).

3. Semnul ◌̀ (*i* suprascris), plasat foarte frecvent la sfîrşitul unui cuvînt, notează semivocala *i*, vocala *i*, sau vocala *e*. Am optat de fiecare dată pentru valoarea impusă de contextul fonetic. În caz de dubiu, am privilegiat rostirea literară actuală: **ве**◌̀ **а**^{м}**пропі́а** = *vei apropiia* (MS. 45, 499), **съпрїма**^{с}**къ** = *să priimască* (MS. 45, 499), **къларторїа** = *călătoriia* (MS. 45, 499), **а**^{м}**лцїі** = *alţii* (MS. 45, 501), **нещі**^{иа} = *neştiind* (MS. 45, 503), **дре**^{п}**тъцїі** = *dreptăţii* (MS. 45, 506), **ме́шерїі** = *meşterii* (MS. 45, 507), **прїа́тенїі** = *priîtenii* (MS. 45, 507), **пър**^{п}**нцїі** = *părinţii* (MS. 45, 509), **съц ф**^{м}**і́є** = *să-ţi fie* (MS. 45, 516), **мл**^{с}**тéнїі** = *milostenii* (MS. 727), **въ**^{р}**ба́цїі** = *bărbaţii* (MS. 729), **сфи**^{п}**цїі** = *sfinţii* (MS. 45, 733), **прѣве**^{с}**титóрїі** = *pre vestitorii* (MS. 45, 737), **четъцїі** = *cetăţii* (MS. 742), **ѡ́кїі** = *ochii* (MS. 45, 742).

К/к (caco)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează în mod exclusiv consoana *c*, în orice poziţie: **къ**^{т}**ръ** = *cătră* (B 1688, 295, MS. 45, 501), **зикѫ́ⷣь** = *zicînd* (B 1688, 295), **а**^{м}**коло́** = *acoló* (B 1688, 287), **а**^{м}**дь**^{п}**кѣ** = *adîncă* (MS. 45, 446), **нъдъ**^{ж}**дѣ**^{с}**кь** = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), **кь**^{п}**та**^{цп} = *cîntaţi* (MS. 447), **а**^{м}**коло́** = *acoló* (MS. 45, 448), **Коре́** = *Coré* (MS. 459), **кⷭвьн**^{тт} = *cuvînt* (MS. 45, 499), **кⷭра**^{т} = *curat* (MS. 45, 503), **кáлѧ** = *calea* (MS. 45, 513), **а**^{м}**тѡ**^{к}**ма** = *atocma* (MS. 45, 515), **фъкⷭтⷭса**$^{ⷭ}$ = *făcutu-s-au* (MS. 519), **ка**^{р}**тѧ** = *cartea* (MS. 45, 859), **къ**^{а}**ъри́мѣ** = *călărimea* (MS. 45, 859), **трѣ**^{б}**ни**^{к} = *trêbnic* (MS. 45, 876), **съва**^{м}**т**^{п}**кⷭнⷭна** = *să va încununa* (MS. 45, 886).

Pentru a evita confuzia cu consoanele palatale corespondente (*che*, *chi*), în transcriere, am redat slova **к** prin *k* (consoana velară surdă), în situaţia în care această slovă, în cuvinte preluate ca atare din originalul grecesc, apare urmată de **хе**/ **хи́**, ca în exemplele: **во́кхе** = *Vókhe* (B 1688, 391), **заккхи́ло**^{р} = *zakhílor* (B 1688, 306).

2. Notează consoanele palatale *che* şi *chi*, atunci cînd este urmată de **ѥ**, **и**, **і**, **ї**, **ѣ**, **ю**, **ѧ** sau **ꙗ**: **кїе́дрⷭ** = *chiedru* (B 1688, 309), **кїема**^{т} = *chiemat* (B 1688, 295), **кинь** = *chip* (B 1688, 298), **а́ⷭкема́**^{т} = *au chemat* (MS. 45, 446), **ⷭрѧ́кѧ** = *urêchea* (MS. 45, 499), **ѡ́кі**◌̀ = *ochii* (MS. 45, 501), **т**^{п}**кезъшⷭ**◌̀ = *închezăşui* (MS. 45, 502), **ки**^{п} = *chip* (MS. 45, 503), **съкіа́мъ** = *să cheamă* (MS. 45, 512), **кера**^{ст} = *cherast* (MS. 45, 514), **т**^{п}**кіагъ** = *încheagă* (MS. 45, 516), **ѡ́кїі** = *ochii* (MS. 45, 833), **кема́ре** = *chemare* (MS. 45, 870), **т**^{п}**пърека́ре** = *împărechêre* (MS. 45, 871).

Л/л (liude)

Notează în mod exclusiv consoana lichidă *l*, în orice poziţie: **ле́мнⷭл** = *lemnul* (B 1688, 312), **нⷭмеле** = *numele* (B 1688, 312), **га́лбени** = *galbeni* (B 1688, 307), **фі́ю**^{л} = *fiiul* (B 1688, 300), **гла́сⷭ**^{л} = *glasul* (MS. 45, 284), **лъкⷭи**^{м} = *lăcuim* (MS. 45, 287), **До**^{м}**нⷭ**^{л} = *Domnul* (MS. 45, 447), **а**^{м}**колѡ** = *acoló* (MS. 45, 448), **Лива́нⷭл**^{и} = *Livánului* (MS. 45, 454), **парими́ле** = *parimiile* (MS. 45, 499), **Дѡ**^{м}**нⷭл**◌̀ = *Domnului* (MS. 45, 500), **кⷭвь**^{п}**тⷭ**^{л} = *cuvîntul* (MS. 45, 501), **къ́ле** = *căile* (MS. 45, 502), **чѧл**◌̀ = *cêle* (MS. 45, 503), **ка́рел**◌̀ = *carele* (MS. 45, 504), **дъ**^{с}**тⷭ**^{л} = *dăstul* (MS. 45, 834), **ли**^{м}**вилѡ**^{р} = *limbilor* (MS. 45, 886), **лѡ́кⷭ**^{л} = *locul* (MS. 45, 886).

М/м (mislete)

Notează în mod exclusiv consoana *m*, în orice poziţie: **ма́ика** = *maica* (B 1688, 309), **нⷭмеле** = *numele* (B 1688, 312), **іесефи́м**^{ь} = *iesefím* (B 1688, 305), **т**^{м}**пъра́тⷭ**^{л} = *împăratul* (MS. 45, 283), **ма**^{п}**ка** = *maica* (MS. 45, 283), **прѣ**^{ж}**ма** = *preajma* (MS. 45, 446), **До**^{м}**нⷭ**^{л} = *Domnul* (MS. 45, 447), **мьестрі́е** = *măiestrie* (MS. 45, 499), **мь**^{п}**тⷭ**◌̀**ре** = *mîntuire* (MS. 45, 505), **мⷭ**^{л}**тъ** = *multă* (MS. 45, 508), **ръмь́не** = *rămîne* (MS. 45, 508), **мл**^{с}**ти́вⷭ**^{л} = *milostivul* (MS. 45, 511), **и́мима** = *inima* (MS. 45, 516), **фили**^{с}**тіи**^{м} = *Filistiim* (MS. 45, 835), **ми**^{п}**те** = *minte* (MS. 45, 893), **жⷭмъта́те** = *jumătate* (MS. 45, 895), **мѡ́а**^{р}**те** = *moarte* (MS. 45, 903).

Н/н (naş)

Notează în mod exclusiv consoana *n*, în orice poziţie: **на́ль́те** = *nalte* (B 1688, 317), **и́нимъ** = *inimă* (B 1688, 307), **а**^{м}**мо́нь** = *Amón* (B 1688, 320), **ни**^{цп} = *nici* (MS. 45, 445), **нъдъ**^{ж}**дѣ**^{с}**кь** = *nădăjduiesc* (MS. 446), **т**^{а}**дрепт**^{ѣ}**зъ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), **т**^{п}**трⷭ** = *întru* (MS. 45, 447), **До**^{м}**нⷭ**^{л} = *Domnul* (MS. 45, 447), **кь**^{п}**та**^{цп} = *cîntaţi* (MS. 45, 447), **т**^{п}**фи**^{п}**серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **мл**^{с}**тéнїі** = *milostenii* (MS. 727), **прѣми́не** = *pre mine* (MS. 45, 728), **на́мⷭ**^{л} = *neamul* (MS. 45, 731), **а**^{т}**тⷭ**^{п}**чѧ** = *atuncea* (MS. 45, 733), **би́не** = *bine* (MS. 45, 735), **ха**^{т}**манⷭ**^{л} = *hatmanul* (MS. 45, 737), **ні́ме** = *nime* (MS. 45, 836), **іѡана́ⷣа**^{п} = *Ioanáthan* (MS. 45, 839), **сфь**^{п}**тъ** = *sfîntă* (MS. 45, 903), **пль**^{п}**сⷭ** = *plînsu* (MS. 45, 904).

О/о (on)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala şi semivocala *o*, în orice poziţie: **е́звóк** = *Ezvóc* (B 1688, 287), **о́**^{р}**га́неле** = *organele* (B 1688, 322), **цїитóареи** = *ţiitoarei* (B 1688, 287), **тóате** = *toate* (B 1688, 290), **нóа**^{п}**тѣ** = *noaptea* (B 1688, 294), **моа́**^{р}**те** = *moarte* (MS. 45, 287), **къларторі́а** = *călătoriia* (MS. 45, 499), **копила́шⷭ**^{л} = *copilaşul* (MS. 45, 499), **тоа́тъ** = *toată* (MS. 45, 501), **тоа**^{г} = *toiag* (MS. 45, 505), **ваповъцⷭ** = *va povăţui* (MS. 45, 505), **б**^{л}**гослwвéнїа** = *blagosloveniia* (MS. 45, 506), **си**^{м}**цитоа́ре** = *simţitoare* (MS. 45, 507), **ро́а́да** = *roada* (MS. 45, 511), **скоа́те** = *scoate* (MS. 45, 513), **погwрь** = *pogorî* (MS. 45, 729), **вец**◌̀**т**^{п}**тоа́рче** = *veţi întoarce* (MS. 45,

731), **акол҃ѡ́** = *acoló* (MS. 45, 737), **ко́рт҃ъ** = *cortul* (MS. 45, 748), **вы́тоа́съ** = *vîrtoasă* (MS. 45, 749), **ми҃лок҃ъл** = *mijlocul* (MS. 4389, 754), **тоатж** = *toată* (MS. 4389, 754).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană accentuată, diftongul *oa*, scris, de regulă, **ѡа́**, ca în exemplele: **тноу́пт҃ѣ** = *în noaptea* (B 1688, 299), **то́тъ** = *toată* (B 1688, 311), **добито́че** = *dobitoace* (MS. 45, 376), **коро́на** = *coroana* (MS. 45, 378).

П/п (pocoi)

Notează exclusiv consoana *p*, în orice poziţie: **погорѫ̀** = *pogorî́* (B 1688, 296), **пли́н҃** = *plin* (B 1688, 296), **а̂пъ́сь** = *apus* (B 1688, 296), **пъмъ҃т҃ъ** = *pămîntul* (MS. 45, 284), **пра҃** = *prah* (MS. 45, 445), **прѣ҃жма** = *preajma* (MS. 45, 446), **т҃прѣдънъ** = *împreună* (MS. 45, 727), **пе҃трѣкъ** = *pentru că* (MS. 45, 729), **па́ше** = *pêşte* (MS. 45, 731), **па́съ** = *pasă* (MS. 45, 735), **пре҆те** = *preste* (MS. 45, 736), **пѫтѣ́рѫ** = *putêrea* (MS. 45, 741), **лепъда́те** = *lepădate* (MS. 845, 849), **пъка́те** = *păcate* (MS. 45, 869), **пътіми҃** = *pătimim* (MS. 45, 869), **а̂плекътъ҃** = *aplecături* (MS. 45, 904).

Р/р (rîţă)

Notează exclusiv consoana *r*, în orice poziţie: **рѣви́нь** = *Ruvín* (B 1688, 290), **пре** = *pre* (B 1688, 288), **пърѝнцилор҃ во́ѫри** = *părinţilor voştri* (B 1688, 296), **пра҃** = *prah* (MS. 45, 445), **прѣ҃жма** = *preajma* (MS. 45, 446), **т҃прѣ** = *întru* (MS. 45, 447), **т҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **Іо҃да̀нѣлѣ҃** = *Iordánului* (MS. 45, 459), **прѐми́не** = *pre mine* (MS. 45, 504), **ка́рел҃** = *carele* (MS. 45, 736), **во҃а̂копер҃** = *voi acoperi* (MS. 45, 737), **мъ̀гѣрі҃** = *măgurii* (MS. 45, 739), **дрепт** = *drept* (MS. 745), **тра́ю҃** = *traiul* (MS. 45, 748), **сѣ҃шѣри҃** = *suişurile* (MS. 45, 749), **а́ѵр** = *aur* (MS. 845, 849), **стра́же** = *straje* (MS. 45, 849), **ръ҃та́тѣ** = *răotatea* (MS. 45, 869), **а̂рдѣ̀** = *ardea* (MS. 45, 904).

С/с (slovo)

Notează exclusiv consoana *s*, în orice poziţie: **сѣ** = *s-au* (B 1688, 296), **сїкри́ль** = *sicriiul* (B 1688, 296), **прест҃е** = *preste* (B 1688, 299), **пѣ́с҆** = *pus* (B 1688, 299), **съ҃ше** = *sînge* (MS. 45, 284), **тѣ҆рѣврѣ́съ** = *turburắ-să* (MS. 45, 445), **нъдъ҃жд҆е҆кь** = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), **т҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **сть҃гл** = *stînghea* (MS. 45, 461), **Ви҆савѐѥ** = *Virsavée* (MS. 45, 463), **чі҃сте** = *cinste* (MS. 45, 737), **съ҆а́съ** = *să iasă* (MS. 45, 739), **пѣ҆чсеръ** = *purcêseră* (MS. 45, 741), **фрѣмша́съ** = *frumoasă* (MS. 45, 743), **спрѐ** = *spre* (MS. 45, 745), **ка́са** = *casa* (MS. 45, 747), **пове҆ті́съ**= *povestiră* (MS. 45, 849), **гла҆** = *glas* (MS. 45, 869), **са́те** = *sate* (MS. 45, 869), **вы҆тѡ҆** = *vîrtos* (MS. 45, 870), **кътръ** = *cătră* (MS. 45, 282), **ръсъри҃** = *răsărit* (MS. 45, 282), **тѣ҆врѣ́съ** = *turburắ-să* (MS. 45, 445), **кь҃та҃и҃** = *cîntaţi* (MS. 45, 447), **т҃трѣ** = *întru* (MS. 45, 447), **сть҃гл** = *stînghea* (MS. 45, 461), **а̂ѣфъкѣ҃** = *au făcut* (MS. 45, 736), **вьртѣтѣ** = *vîrtutea* (MS. 45, 739), **дрепт** = *drept* (MS. 45, 745), **трѣпѣл҃** = *trupului* (MS. 45, 747), **тоа́тъ** = *toată* (MS. 45, 749), **а̂ѣклъди҃** = *au clădit* (MS. 45, 751), **съ҆вътоа́ре** = *sărbătoare* (MS. 45, 876), **сь҃вътта** = *sîmbăta* (MS. 45, 877), **а҃ѣкѣвь҃та҃** = *au cuvîntat* (MS. 45, 878), **ті́ранѣ҃** = *tíranul* (MS. 45, 896).

Ѕ/ѕ (ucu)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, frecvent, vocala *u*, în orice poziţie, de obicei în interiorul şi la sfîrşitul cuvîntului: **лѕ́кроѕри** = *lucruri* (B 1688, 304), **а̂ѕ мѕри҃** = *au murit* (B 1688, 303), **нѕ́** = *nu* (B 1688, 317), dar şi la început de cuvînt, în MS. 45: **а҃ѕ҆ѵи҆** = *i-au ucis* (MS. 45, 284), **съ҃ ѕ҃гъ** = *să-l ungă* (MS. 45, 283), **ѕсъбїа̀** = *usăbiia* (MS. 45, 504), **фѕ҇ы҃** = *fugind* (MS. 4389, 754), **ѕчи́де** = *ucide* (MS. 4389, 758).

2. Notează vocala *u* final: **кѫ́ндѕ** = *cîndu* (B 1688, 314), **зикѫ́ндѕ** = *zicîndu* (B 1688, 314), **лъкѕе́скѕ** = *lăcuiescu* (B 1688, 290), **е҆ра̀тъмъи҃дѕ** = *era tămîîndu* (MS. 45, 286), **а̂жѕнс҆ѕ** = *ajunsu* (MS. 45, 382), **дѡ҃мѕ** = *dormu* (MS. 45, 501), **дрепт҃ѕ** = *dreptu* (MS. 45, 506), **стрь҃бѕ** = *strîmbu* (MS. 45, 506), **кѕ҇ѥтѕ** = *cugetu* (MS. 45, 507), **кѕвь҃тѕ** = *cuvîntu* (MS. 45, 510), **ѡ҃мѕ** = *omu* (MS. 45, 512), **кѕ҃бѕ** = *cuibu* (MS. 45, 516), **кь҃пѕ** = *cîmpu* (MS. 45, 516), **че́рѕ** = *cercu* (MS. 45, 728), **змарагѕ** = *zmaragdu* (MS. 45, 735), **Е҆гипт҃ѕ** = *Éghiptu* (MS. 45, 740), **т҃тѡрсѕ** = *întorsu* (MS. 45, 741), **съ҆гѕи҃ѕ** = *sîrguindu* (MS. 45, 745), **фа́пт҃ѕ** = *faptu* (MS. 45, 746), **сфі҃ці҃ѕ** = *sfinţindu* (MS. 45, 746), **ко҆тѕ** = *cortu* (MS. 45, 748), **ме҆гѕ** = *mergu* (MS. 45, 750), **пѕ҇тери҃** = *puterile* (MS. 45, 850), **са҃ѕ҆депъ҆та҃** = *s-au depărtat* (MS. 45, 850), **ки҃** = *chip* (MS. 45, 852), **кѕ҃тѡ́рю** = *cuptoriul* (MS. 45, 905).

3. Notează semivocala *u*: **грѫ́ѕ** = *grîu* (B 1688, 294), **тъѕ** = *tău* (MS. 4389, 754), **рѕшинатѕсѣѕ** = *ruşinatu-se-au* (MS. 4389, 755).

Оу/оу (u)

Notează vocala *u*, de obicei la început de cuvînt: **оу҃ѝде** = *unde* (B 1688, 287), **оу҃ѝть де лéмѝнѕлѕви** = *untdelemnului* (B 1688, 306), **їоу́дїй** = *Iúdii* (B 1688, 290), **ѡ҆҃оу҃и҃** = *oriunde* (MS. 45, 506), **оу҃рцї́а** = *urgiia* (MS. 45, 508), **оу҃рѣ́кѫ** = *urêchea* (MS. 45, 511), **оу҃рїа́шїлѡ҆** = *uriiaşilor* (MS. 45, 512), **оу҃гюл** = (MS. 4389, 758).

Ф/ф (fertă)

Notează în mod exclusiv consoana *f*, în orice poziţie: **фечо́рїй** = *feciorii* (B 1688, 287), **фа́та** = *fata* (B 1688, 288), **са́ф҆** = *Sáf* (B 1688, 289), **фрѕмѭасъ** = *frumoasă* (MS. 45, 283), **феричи҃** = *fericit* (MS. 45, 445), **т҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **фїюле** = *fiiule* (MS. 45, 500), **мъфъкѕ҃** = *mă făcui* (MS. 45, 500), **фичѭры** = *ficiori* (MS. 45, 503), **а̂ѕфъкѕ҃** = *au făcut* (MS. 45, 736), **фа́ца** = *faţa* (MS. 45, 742), **сѕ҇летѕ҃** = *sufletul* (MS. 45, 743), **фръцї́а** = *frăţiia* (MS. 45, 852), **сефї́ла** = *Sefíla* (MS. 845, 853), **фїли҃** =

Fílip (MS. 45, 870), **жа$^{\Phi}$** = *jaf* (MS. 45, 895).

Х/х (her)

Notează în mod exclusiv consoana *h*, în orice poziţie: **хїе́рь** = *hier* (B 1688, 301), **хїерестрꙋ́ѝ** = *hierestrui* (B 1688, 301), **зак^{ъ}хи́лор^{ъ}** = *zakhílor* (B 1688, 306), **хwта́рꙋ^{л}** = *hotarul* (MS. 45, 283), **мо^{г}орь^{т}** = *mohorît* (MS. 45, 362), **пра^{г}** = *prah* (MS. 45, 445), **ва҆ѡ҆ди^{г}ны** = *va odihni* (MS. 45, 499), **ла^{ц}ꙋ^{г}** = *lanţuh* (MS. 45, 499), **хъръзе^{с}кь** = *hărăzesc*, **ха́рꙋры** = *haruri* (MS. 45, 501), **хwта́рꙋ^{л}** = *hotarul* (MS. 45, 508), **хотъра́ше** = *hotăraşte* (MS. 45, 510), **пъха́^{ръ}** = *păhară* (MS. 45, 514), **хь^{р}вꙋ^{л}** = *hîrbul* (MS. 45, 516), **ха^{л}дем^{с}кѫ** = *haldeiască* (MS. 45, 672), **ха^{р}** = *har* (MS. 45, 728), **а҆ꙗ́ꙋ^{л}** = *duhul* (MS. 45, 729), **ха нел** = *hainele* (MS. 45, 730), **дра^{г}мъ** = *drahmă* (MS. 45, 731), **хїа́рѣ** = *hîrea* (MS. 45, 731), **а҆хїа́ха^{р}** = *Ahiáhar* (MS. 45, 734), **хꙋ́дицил** = *hudiţile* (MS. 45, 735), **лаꙋхръни^{т}** = *l-au hrănit* (MS. 45, 736), **навꙋхwдwносw^{р}** = *Navuhodonósor* (MS. 45, 736), **ха^{т}манꙋ^{л}** = *hatmanul* (MS. 45, 737), **ха^{л}деилw^{р}** = *haldeilor* (MS. 45, 739), **хътмъни́е** = *hătmăniei* (MS. 45, 739), **wди^{г}не** = *odihnei* (MS. 45, 744).

Ѱ/ѱ (psi)

Această slovă notează în mod exclusiv grupul consonantic *ps*, în orice poziţie: **лиѱи́** = *lipsi* (B 1688, 311), **рꙋѱе** = *rupse* (B 1688, 332, MS. 45, 381), **на^{ѕ}лиѱи^{т}** = *n-au lipsit* (MS. 45, 363), **лиѱа҆^{с}къ** = *lipsască* (MS. 45, 500), **съ҆рꙋ^{т}ѱеръ** = *să rumpseră* (MS. 45, 500), **лиѱин^{ц}** = *lipsiţi* (MS. 45, 504), **ли́ѱъ** = *lipsă* (MS. 45, 505), **лиѱа́ше** = *lipsêşte* (MS. 45, 508), **лиѱи^{т}** = *lipsit* (MS. 45, 517), **коа́ѱеле** = *coapsele* (MS. 45, 674), **коа́ѱъ** = *coapsă* (MS. 45, 744), **нелиѱи^{ц}** = *nelipsiţi* (MS. 45, 852), **са^{т}ѱаки** = *Sampsachi* (MS. 45, 858), **прокоѱа́лъ** = *procopsală* (MS. 45, 870).

Sporadic, grupul consonantic *ps* este transpus şi prin **пс**, precum: **рꙋпсе́** = *rupse* (B 1688, 322).

Ѿ/ѡ (ot)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează de regulă vocala *o*, în orice poziţie: **ѡ҆ко́ль** = *ocol* (B 1688, 295), **ѡ҆мꙋ^{л}** = *omul* (B 1688, 295), **лѡ́рь** = *lor* (B 1688, 295), **нехаw** = *Neháo* (B 1688, 333), **ѡ҆а҆дꙋ́серъ** = *o aduseră* (MS. 45, 283), **дѡ҆мы** = *dormi* (MS. 45, 501), **ва҆а҆да́ѡше** = *va adaoge* (MS. 45, 504), **Дwмнꙋ^{л}** = *Domnul* (MS. 45, 510), **а҆пѡ** = *apoi* (MS. 45, 511), **съ҆нꙋдвwрм^{с}къ** = *să nu dvorească* (MS. 45, 513), **ва҆ѡди^{г}ны** = *va odihni* (MS. 45, 517), **съ҆^{л}дwмола^{с}къ** = *să-l domolească* (MS. 45, 869), **мі^{ж}лwкꙋ^{л}** = *mijlocul* (MS. 45, 853), **ѡ҆вь^{р}ши^{ц}дꙋсъ** = *obîrşindu-să* (MS. 45, 886), **а҆про́ѡщилwр** = *a proştilor* (MS. 45, 895), **звїера́вw^{р}** = *zbiera-vor* (MS. 4389, 758), **тꙋтꙋрw^{р}** = *tuturor* (MS. 4389, 758).

2. Notează semivocala *o* în diftongul *oa*: **ѡ҆а́менїи҆** = *oamenii* (B 1688, 315).

3. Asemenea lui **о** cu accent, şi **ѡ** accentuat notează frecvent diftongul *oa:* **ро́ѡделе** = *roadele* (MS. 45, 506), **кꙋвїо́ѡсе** = *cuvioase* (MS. 45, 508), **креди^{ц}чѡсе** = *credincioase* (MS. 45, 509), **кꙋно́ѡше** = *cunoaşte* (MS. 45, 514), **кѡ́теле** = *coatele* (MS. 45, 519).

4. O utilizare specială a acestei slove, care tinde să capete în text funcţia unei veritabile norme ortografice, este notarea secvenţei fonetice corespunzătoare diftongilor *ua* şi *uă* din ortoepia românească actuală. Cu o consecvenţă ridicată, **ѡ** apare în formele flexionare ale cuvintelor precum substantivul *ziuă*/ *ziua*, verbal *plouă*, numeralele *două*, *nouă*, forma verbală *luă* etc. Întrucît nu avem nici o dovadă că diftonigii *uă* şi *ua* ca atare existau şi erau rostiţi întocmai cum îi rostim astăzi, am transcris peste tot, în aceste cazuri, pe **ѡ** prin *o*. Dintre sutele de recurenţe cu grafie identică, reproducem cîteva: **до́аѡ** = *doao* (MS. 45, 287), **а҆мъ^{ц}до́аѡ** = *amîndoao* (MS. 45, 287), **но́аѡ** = *noao* (MS. 45, 287), **дѡ́а^{ѡ}** = *doao* (MS. 45, 362, 501), **но́а^{ѡ}** = *noao* (MS. 45, 499), **а҆мь^{ц}дѡ́а^{ѡ}** = *amîndoao* (MS. 45, 511).

Potrivit aceluiaşi raţionament, am transcris slova **ѡ** prin *o* şi în formele flexionare ale verbului *a lua*, în secvenţe în care ortografia actuală recomandă notarea vocalei *ă*: **шꙗ҆ лѡ҆** = *şi luo* (B 1688, 288), **лѡтто́рилє** = *luotorile* (B 1688, 311).

Ц/ц (ţi)

Acest grafem chirilic notează în mod exclusiv consoana *ţ*, în orice poziţie: **ци́е** = *ţie* (B 1688, 302), **фа́ца** = *faţa* (B 1688, 302), **вице́їи҆** = *viţeii* (B 1688, 302), **ци́е** = *ţie* (MS. 45, 283), **съ҆симецїа҆** = *să simeţiia* (MS. 45, 283), **кь^{ц}та^{ци}** = *cîntaţi* (MS. 45, 447), **т^{ц}целе^{ц}чо́нѣ** = *înţelepciunea* (MS. 45, 499), **си^{т}ци́рѣ** = *simţirea* (MS. 45, 499), **а҆^{ц}ци҆** = *alţii* (MS. 45, 501), **креди^{ц}цъ** = *credinţă* (MS. 45, 506), **вѳнътъц** = *bunătăţi* (MS. 45, 510), **жѳдéцѳ^{л}** = *judeţul* (MS. 45, 511), **пѡ҆^{р}цы** = *porţi* (MS. 45, 513), **т^{ц}въцътѳ́ра** = *învăţătura* (MS. 45, 514), **скопи^{ци}** = *scopiţi* (MS. 45, 672), **пре́^{ѡ}цило^{р}** = *preoţilor* (MS. 45, 728), **цара** = *ţara* (MS. 45, 728), **фа́ца** = *faţa* (MS. 45, 729), **скѳлаци^{ц}въ** = *sculaţi-vă* (MS. 45, 732), **а҆^{л}бѡ҆цел** = *albêţele* (MS. 45, 734), **т^{ц}пъръцї́а** = *împărăţia* (MS. 45, 735), **тѡ^{ц}** = *toţi* (MS. 45, 735), **тримиць^{ца}** = *trimiţînd* (MS. 45, 743), **сѳт^{ц}фрь^{ц}сеца^{т}** = *s-au înfrîmseţat* (MS. 45, 745), **а҆тотцїитóрю^{л}** = *Atoţţiitoriul* (MS. 4389, 758).

Ш/ш (şa)

Acest grafem notează în mod exclusiv consoana *ş*, în orice poziţie: **шꙗ҆** = *şi* (B 1688, 287), **шъзѳ́** = *şăzú* (B 1688, 301), **а҆ша҆** = *aşa* (B 1688, 301), **мѳ́шко́и** = *muşcoi* (B 1688, 314), **ѳ́ша** = *uşa* (MS. 45, 64), **вашедѣ** = *va şedea* (MS. 45, 283), **шꙗ҆** = *şi* (MS. 45, 283), **шезѳт** = *şezut* (MS. 45, 445), **копила́шꙋ^{л}** = *copilaşul* (MS. 45, 499), **шѳвъ҆те** = *şuvăite* (MS. 45, 500), **ѳ́шил** = *uşile* (MS. 45, 501), **а҆^{ц}е҆шиц^{т}** = *am ieşit* (MS. 45, 503), **а҆ша** = *aşa* (MS. 45, 504), **ши́поти** = *şipotile* (MS. 45, 504), **шовьа́ше** = *şovăiêşte* (MS. 45, 507), **деше^{р}та^{ш}** = *deşertat* (MS. 45, 586), **лъка́шѳлѳ^{л}** = *lăcaşului* (MS. 45, 727), **са^{ѕ}нѐ҆ашеза^{т}** = *s-au neaşezat* (MS. 45, 728), **а҆чѣ́ш** = *acêeaşi* (MS. 45, 729), **съ҆^{ц}ътw^{ш}** = *sănătoşi* (MS. 45, 731), **ꙗ҆^{ш}ръ** = *iarăşi* (MS. 45, 735), **дъше^{р}ци** = *dăşerţi* (MS. 45, 737), **лъка́шел** = *lăcaşele* (MS. 45, 738), **нѳвѣ҆ѣшꙋ҆** = *nu va ieşi* (MS. 45, 739), **ченѳше** = *cenuşe* (MS. 45, 744), **шезь^{на}** = *şezînd* (MS. 45, 745), **дъшкии^{на}** = *dăşchiind* (MS. 45, 749).

Щ/щ (ştea)

Această slovă notează, în mod frecvent, grupul consonantic *şt*, în orice poziţie: **щіи** = *ştii* (B 1688, 300), **а҆чéщѣ** = *aceştia* (B 1688, 287), **на́҆щиѕ**^{т} = *n-au ştiut* (MS. 45, 283), **е҆́щи** = *eşti* (MS. 45, 284), **нищє** = *nişte* (MS. 45, 445), **повє҆́тѣщеми** = *povêşteşte-mi* (MS. 45, 526), **щи**^{ѕ} = *ştiu* (MS. 45, 834), **мещеⷬшѕгѕⷬ** = *meşteşuguri* (MS. 854), **фіе҆щекáрє**$^{\wedge}$ = *fieştecarele* (MS. 45, 856).

Ч/ч (cerfu)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *č*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: **четáтѣ** = *cetatea* (B 1688, 298), **зи́чє** = *zice* (B 1688, 323), **сѣчáⷬчє** = *să cêrce* (MS. 45, 282), **фѣчѧ**^{т} = *făceam* (MS. 45, 727), **чѧ**$^{\wedge}$ = *cêle* (MS. 45, 728), **а҆чє҆́та** = *acesta* (MS. 45, 730), **бєⷬбѧчє** = *berbêce* (MS. 45, 732), **чéлѕ** = *celui* (MS. 45, 734), **фáчевш** = *face-voi* (MS. 45, 834), **порь҃чє**$^{\wedge}$ = *porîncele* (MS. 45, 834), **чєⷬчеть҃дѕ** = *cercetîndu-i* (MS. 45, 835);

2. cînd aceasta este urmată de *i*: **тчи́нсь** = *încins* (B 1688, 298), **маи́чіи** = *maicii* (B 1688, 323), **ни**^{чи} = *nici* (MS. 45, 445), **чі҃чізе**^{ч} = *cincidzeci* (MS. 45, 728), **чірézи**$^{\wedge}$ = *cirezile* (MS. 45, 738), **прѕ҃чі** = *pruncii* (MS. 45, 739), **рѣдъчи́на** = *rădăcina* (MS. 45, 741), **чи́не** = *cine* (MS. 45, 743), **сѣзгьⷬчіръ** = *să zgîrciră* (MS. 45, 835), **пшрь҃чі**^{т} = *porîncit* (MS. 45, 836), **лѕчіїасшáреⷭ** = *luciia soarele* (MS. 45, 841);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală (*a*, *o*, *u*) sau de un diftong (*iu*). În aceste cazuri, am aplicat regula din ortografia modernă, transcriind prin *ce* sau *ci*, conform normelor actuale: **а҆чáста** = *aceasta* (B 1688, 323), **фечóри** = *feciori* (B 1688, 324), **тѵ҃целеⷩчѕне** = *înţelepciune* (B 1688, 307), **тцелепчю́нѣ** = *înţelepciunea* (B 1688, 313), **а҆чá҆́та** = *aceasta* (MS. 45, 283), **тѵ҃целеⷩчѕнѣ** = *înţelepciunea* (MS. 45, 284), **кредіⷬчш҆** = *credincios* (MS. 45, 730), **чшплúте** = *cioplite* (MS. 45, 736), **тѵ҃целеⷩчю́нѧ** = *înţelepciunea* (MS. 45, 746), **пічшáрел**$^{\wedge}$ = *picioarele* (MS. 45, 749), **фічшáрел**$^{\wedge}$ = *ficioarele* (MS. 45, 751), **сънѐчшкѵ҃ні**^{т} = *să ne ciocnim* (MS. 45, 849), **рѕгъчю́не** = *rugăciune* (MS. 45, 851), **пáчѧ** = *pacea* (MS. 45, 853), **кредіⷬчш҆** = *credincios* (MS. 45, 870), **фечóрилшⷬ** = *feciorilor* (MS. 4389, 728).

Ъ/ъ (ior)

Această slovă chirilică are următoarele valori fonetice:

1. Notează, cu un grad înalt de consecvenţă în B 1688, mai puţin consecvent în MS. 45 şi MS. 4389, vocala *ă*, în interiorul sau la finalul cuvîntului: **ѩ́тъ** = *iată* (B 1688, 294), **а҆́девѣрѕл҆** = *adevărul* (B 1688, 296), **тпъратѕл҆** = *împăratul* (B 1688, 312), **тѵ҃пъраⷮѕѧ** = *împăratul* (MS. 45, 282), **фрѕмоáсъ** = *frumoasă* (MS. 45, 283), **а҆́дь҃кѣ** = *adîncă* (MS. 45, 446), **тндрептѣ́ѕъ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), **а҆́девъраⷮъ** = *adevărată* (MS. 45, 499), **тѵ҃дрънничи**^{ѧ} = *îndrăpnicind* (MS. 45, 505), **дрептъ҃ⷭле** = *dreptăţile* (MS. 45, 729), **зíсеръ** = *dziseră* (MS. 45, 729), **тѵ҃прéⷭнъ** = *împreună* (MS. 45, 731), **сънъта́те** = *sănătate* (MS. 45, 733), **пъри҃телⷭ** = *părintele* (MS. 45, 735), **къдръ** = *cătră* (MS. 45, 736), **въⷭле** = *văile* (MS. 45, 737), **хштàрълⷭ** = *hotarăle* (MS. 45, 738), **а҆ⷭфъкѕ**^{т} = *au făcut* (MS. 45, 739), **съръдикáръ** = *să rădicară* (MS. 45, 741), **ръ҆плътіре** = *răsplătire* (MS. 45, 742), **тоáтъ** = *toată* (MS. 45, 745), **стъпьні́ръ** = *stăpînire* (MS. 45, 750), **гътúцй** = *gătiţi* (MS. 4389, 758).

2. În cazurile în care norma literară actuală reclamă acest lucru, am transcris slova **ъ** prin *î*, ca în exemplele: **пъ́нъ** = *pînă* (B 1688, 290), **къ҃нтѫ́рилоⷬ** = *cîntărilor* (B 1688, 299), **въⷬрѕ҃тѣ** = *vîrtute* (B 1688, 305), **тръмбица**^{ци} = *trîmbiţaţi* (MS. 45, 283), **къте** = *cîte* (MS. 45, 284), **кѕвъ҃тѕ**^{л} = *cuvîntul* (MS. 45, 285), **пъ́нъ** = *pînă* (MS. 45, 285), **мъніе́**^{и} = *mîniei* (MS. 45, 545), **пъмъ҃тѕ**^{л} = *pămîntul* (MS. 45, 737), **пъ҆къ҃дѣсъ** = *păscîndu-să* (MS. 45, 873), **мъ**^{х}**ні**^{т} = *mîhnit* (MS. 45, 886), **мъні́а** = *mîniia* (MS. 45, 890). Transcriind slova **ъ** prin *î* în asemenea cazuri, am privilegiat imaginea grafică actuală a cuvîntului, conştienţi fiind de realitatea fonematică a opoziţiei „slabe” între *ă* şi *î* din sistemul fonologic românesc, ca şi de rostirile populare cu *ă* în diferite zone dialectale daco-româneşti.

3. Ca o reminiscenţă a ortografiei slavone, **ъ** apare la sfîrşitul unor nume proprii masculine, precum: **Їи́лъ** = *Israil* (MS. 4389, 742), **дв҃дъ** = *David* (MS. 4389, 742).

4. La sfîrşit de cuvînt, ior apare uneori fără valoare fonetică: **Дóмноуглъ** = *Domnul*, **вѣ́къ** = *veac* (MS. 45, MS. 4389, *et passim*).

Ь/ь (ier)

Acest semn, preluat din ortografia slavonă şi păstrat prin tradiţie de ortografia chirilică românească veche, este lipsit, de cele mai multe ori, de valoare fonematică. Apare notat şi în finalul consonantic al cuvintelor, uneori şi în final de silabă, ca semn suprascris (ь): **А҆҃змóдь** = *Azmóth* (B 1688, 296), **гáдь** = *Gád* (B 1688, 296), **дв҃дь** = *David* (B 1688, 296), **фечóрѕль** = *feciorul* (B 1688, 296), **лóрь** = *lor* (B 1688, 328), **сѧ**^{ѕ}**тѵ҃тѳ**^{ь}**сь** = *s-au întors* (MS. 45, 361), **нъдъ҃ждѣ҆́кь** = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), **хъръзе҆́к**^{ь} = *hărăzesc* (MS. 45, 501), **стрь҃б**^{ь} = *strîmb* (MS. 503), **ю҆бъ҆́к**^{ь} = *iubăsc* (MS. 45, 504, 517), **грешє҆́к**^{ь} = *greşesc* (MS. 45, 507), **а҆́**^{с}**кѕ**^{ть}**с**^{ь} = *ascuns* (MS. 45, 512), **а҆́дь҃к**^{ь} = *adînc* (MS. 45, 513), **гръе҆́к**^{ь} = *grăiesc* (MS. 45, 514), **ле**^{ть}**н**^{ь} = *lemn* (MS. 45, 515), **лъкѕе҆́к**^{ь} = *lăcuiesc* (MS. 736), **а҆ѕпрі҃с**^{ь} = *au prins* (MS. 45, 737), **а҆ѕтѵ҃ти҃с**^{ь} = *au întins* (MS. 45, 739). Cu această funcţie „ornamentală” de marcare a sfîrşitului de silabă sau de cuvînt, ierul apare reprezentat şi prin semnul (ҍ) aşezat deasupra unei consoane, de obicei la finalul unui cuvînt: **мынѕнилоⷬ** = *minciunilor* (B 1688, 328), **фе҆́люл҆** = *fêliul* (B 1688, 290), **прибе҆́цилоⷬ** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **повъцитóрюл҆** = *povăţitoriul* (B 1688, 297).

Mai rar, **ь** poate avea, totuşi, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *ă*: **тѵ҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **кѕтѵ҃сь** = *cu însă* (MS. 45, 509), **шовьа́ще** = *şovăiêşte* (MS. 45, 509), **пьⷬцы** = *părţi* (MS. 45, 509), **трь҆́нете** = *trăsnete* (MS. 45, 874), **а҆́мърьчю́не** = *amărăciune* (MS. 45, 886).

2. Notează pe *i* asilabic final, ca în exemplele: **а҆́л҆́ць** = *alţi* (B 1688, 313), **рънúць** = *răniţi* (B 1688, 291), **тóць** = *toţi* (B 1688, 297).

3. Notează, frecvent în MS. 45, vocala *î*, ca în exemplele: **касѣ̀тьмьєзь** = *ca să tămîiedzi* (MS. 45, 362), **зикьнꙋ̂** = *dzicînd* (MS. 45, 362), **стьⷩ̂д** = *stînd* (MS. 45, 363), **тъмьі́є** = *tămîie* (MS. 45, 371), **а̂дьⷩ̂кѣ** = *adîncă* (MS. 45, 446), **кьⷩ̂таⷣ̂** = *cîntaţi* (MS. 45, 447), **рьⷩ̂дꙁиᵀ** = *rînduit* (MS. 45, 504), **стрьᵛ̂вꙁ** = *strîmbu* (MS. 45, 506), **кꙁвьⷩ̂тꙁ** = *cuvîntu* (MS. 45, 510), **вꙑ̀погѡрѣ̀** = *voi pogorî* (MS. 45, 729), **съмьнїѥ** = *să mînie* (MS. 45, 737), **пі́нъ** = *pînă* (MS. 45, 737), **тріміцьⷩ̂ꙗ** = *trimiţînd* (MS. 45, 743), **нѣ̀тⷩ̂прєзньⷩ̂дзне** = *neîmpreunîndu-ne* (MS. 45, 747), **мі́на** = *mîna* (MS. 45, 749), **вьᵖтоа́съ** = *vîrtoasă* (MS. 45, 749), **съ̀спъмьⷩ̂та́ръ** = *să spămîntară* (MS. 45, 750), **кі́тє** = *cîte* (MS. 45, 751), **вьᵖтꙁтє** = *vîrtute* (MS. 45, 885), **мьнекаᵀ** = *mînecat* (MS. 45, 887).

Ы/ы (ieri)

Folosit în *Biblia* de la 1688 şi în cele două manuscrise cu o frecvenţă foarte redusă, acest semn apare cu următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i* sau pe *i* asilabic, precum în exemplele: **мынчꙁнилоᵖ́** = *minciunilor* (B 1688, 328), **шы** = *şi* (MS. 4389, *passim*), **да́рꙁры** (MS. 45, 362), **жи́довы** = *jidovi* (MS. 45, 455), **ва̀ѡ̂дихны** = *va odihni* (MS. 45, 499), **ѧшы¯** = *înşii* (MS. 45, 499), **дрє́пцы** = *drepţi* (MS. 45, 500), **на́тєзы** = *nêtedzi* (MS. 45, 500), **ха́рꙁры** = *haruri* (MS. 45, 501), **къᵖбꙁныа̂прⷩ̂шы** = *cărbuni aprinşi* (MS. 45, 502), **съꙁмеᵖцы** = *să nu mergi* (MS. 45, 501), **дѡᵖмитѐзы** = *dormitezi* (MS. 45, 502), **легътꙁры** = *legături* (MS. 45, 503), **ва̀а̂копері̀** = *va acoperi* (MS. 45, 505), **ѧⷩ̂целєⷩ̂цы** = *înţelepţi* (MS. 45, 507), **съва̀ѧⷩ̂мꙁ^цы** = *să va înmulţi* (MS. 45, 507), **ма́ры** = *mari* (MS. 45, 508), **а̂дѡᵐны** = *a domni* (MS. 45, 511), **пѡ́ᵖцы** = *porţi* (MS. 45, 513), **съ̀ръ̂ꙁпꙁⷩ̂зы** = *să răspundzi* (MS. 45, 513), **мꙁ^цы** = *mulţi* (MS. 45, 517), **съ̀ꙁꙁы́** = *să audzí* (MS. 45, 729), **нѡ́шры** = *noştri* (MS. 45, 740), **пєдє̂тры** = *pedestri* (MS. 45, 741), **ꙁы** = *dzi* (MS. 45, 749).

2. Notează uneori vocala *î*, ca în exemplele: **съ̀ мъны̂ⷩ̂кь** = *să mănîncă* (MS. 45, 728), **зикъыⷩ̂ꙗ** = *zicînd* (MS. 4389, 753), **порꙑⷩ̂чⷩ̂ꙗ** = *porîncind* (MS. 4389, 753).

Ѣ/ѣ (iati)

Această slovă are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează, de regulă, diftongul *ea*, în orice poziţie: **ѧнтъръ́скъ** = *întărească* (B 1688, 314), **ка́лѣ** = *calea* (B 1688, 311), **мѣ̀** = *mea* (B 1688, 311), **ѧⷩ̂наиⷩ̂тѣ** = *înaintea* (MS. 45, 282), **вашедѣ̀** = *va şedea* (MS. 45, 283), **лѧ́цѣ** = *légea* (MS. 45, 284), **но́аптѣ** = *noaptea* (MS. 45, 361), **ѧⷩ̂целепчꙁнѣ** = *înţelepciunea* (MS. 45, 503), **прѣ** = *prea* (MS. 45, 505), **лꙁкрѣ́зъ** = *lucrează* (MS. 45, 506), **нꙁвà̂вѣ̀** = *nu va avea* (MS. 45, 506), **виⷩ̂декáрѣ** = *vindecarea* (MS. 45, 508), **ѧⷩ̂наⷩ̂нтѣ** = *înaintea* (MS. 45, 511), **а̂сѧ́менѣ** = *asêmenea* (MS. 45, 515), **витѣ́зꙁ^** = *viteadzul* (MS. 45, 517), **ва̀шедѣ̀** = *va şedea* (MS. 45, 519), **миⷩ̂тѣ** = *mintea* (MS. 45, 518), **фїѧ́рберѣ** = *fîrberea* (MS. 45, 731), **мꙁѧ́рѣ** = *muîrea* (MS. 733), **съ̀иꙁ̀бьⷩ̂дѣ̀ѣ** = *să izbîndească* (MS. 737), **трекътоа́рѣ** = *trecătoarea* (MS. 739), **нѣ̀ꙁ** = *ne-au* (MS. 4389, 753), **кꙁᵖтѣ** = *curtea* (MS. 4389, 753).

2. Notează, cu un grad înalt de frecvenţă şi consecvenţă, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), atunci cînd în silaba următoare apar vocala *e* sau diftongul *ea*: **видлѣ́емь** = *Vitlêem* (B 1688, 289), **мѣ́лє** = *mêle* (B 1688, 289), **сокотѣ́лелє** = *socotêlele* (B 1688, 290), **пꙁтѣ́рє** = *putêre* (MS. 45, 287), **зидѣ́ще** = *zidêşte* (MS. 45, 287), **лѣ́ᵐне** (MS. 45, 362), **врѣ́ме** = *vrême* (MS. 45, 499), **а̂чѣ́ѧ** = *acêea* (MS. 45, 503), **ѡᶜтенѣ́ще** = *ostenêşte* (MS. 45, 509), **ѧⷩ̂тꙁнѣрєᴷ̂** = *întunêrec* (MS. 45, 511), **нꙁгьⷩ̂дѣ́ще** = *nu gîndêşte* (MS. 45, 517), **ведѣ́рѧ** = *vedêrea* (MS. 45, 523), **порьⷩ̂чѣ́ще** = *porîncêşte* (MS. 729), **ва̀трѣ́чє** = *va trêce* (MS. 45, 743), **чѣ́лѧ** = *cêlea* (MS. 45, 747), **дꙁрѣ́рѧ** = *durêrea* (MS. 45, 886), **а̂чѣ̂ᶜтѧ** = *acêstea* (MS. 45, 751), **фѣ́тєлє** = *fêtele* (MS. 4389, 753/2).

3. Notează, rar, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **фѣ́люл́** = *fêliul* (B 1688, 290), **привѣ́щилоᵖ́** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **фѣ́лю** = *fêliu* (MS. 45, *passim*), **къдѣ̂^ници^¯** = *cădêlniţile* (MS. 45, 832), **вѣцй** = *bêţi* (MS. 4389, 743).

Ѫ/ѫ (ius)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* în interiorul şi la finalul cuvîntului: **дѫ́нсꙁль** = *dînsul* (B 1688, 295), **сѫ́нть** = *sînt* (B 1688, 300), **погорѫ̀** = *pogorî* (B 1688, 312), **а̂ᵐпорѫⷩ̂чиᵀ** = *am porîncit* (MS. 45, 283), **погорѫⷩ̂ᵀ** *pogorîţi* (MS. 45, 283), **лꙁѫⷩ̂ꙗ** = *luînd* (MS. 45, 385, 503, 732, 741, 750, 836).

2. Foarte rar, notează vocala *ă*: **лꙁѫ̀** = *luă* (MS. 45, 287, 832 şi 835), **нѡѫᵖ** = *noăr* (MS. 364), **дѳ́рѫ** = *doară* (MS. 4389, 744), **сфътꙁѝрѫ** = *sfătuiră* (MS. 4389, 744).

Ю/ю (iu)

Acest grafem chirilic notează diftongul *iu* în orice poziţie, inclusiv iniţială sau finală: **фїюлꙁи** = *fiului* (B 1688, 290), **повъцитóрюл́** = *povăţitoriul* (B 1688, 297), **мꙁᵂ́кóюᴧ** = *muşcoiul* (MS. 45, 284), **фі́ю** = *fiiu* (B 1688, 290, MS. 45 362), **чє́рю** = *ceriu* (B 1688, 312), **вóю** = *voiu* (B 1688, 312), **гра́юᴧ̂** = *graiul* (MS. 45, 499), **чє́рюриᴧ¯** = *ceriurile* (MS. 45, 500), **ѡ̂шоа́ръ** = *iuşoară* (MS. 45, 507), **ѡ̂бітѡᵖ** = *iubitor* (MS. 45, 510), **ни́къю́ры** = *nicăiuri* (MS. 45, 513), **ѿ̆тє** = *iute* (MS. 45, 516), **кꙁнѡᶜкꙁю** = *cunoscuiu* (MS. 45, 521), **пⷭ̂тїю** = *pustiu* (MS. 45, 586).

Sporadic, diftongul *iu* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare componentelor sale: **вíꙁ** = *viu* (B 1688, 319), **виꙁ** = *viu* (MS. 45, 283 şi 802).

Ꙗ/ꙗ (iaco)

Această slovă are, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: **ӑꙁ а̂рътáт̀** = *i-au arătat* (B 1688, 307), **тъ́таꙁ** = *tăiat-au* (B 1688, 298), **ма́ꙁ** = *mi-au* (MS. 45, 283), **ꙗꙁꙁчиᶜ** = *i-au ucis* (MS. 45, 284), **ꙗ̂ръ** = *iară* (MS. 45, 517), **съмигъꙗᶜкъ** = *să migăiască* şi **мигъꙗ́лъ** = *migăială* (MS. 45, 519), **ꙗ̂ръᵂ** = *iarăşi* (MS. 45,

728), **ꙗ҃тъ** = *iată* (MS. 45, 729), **ꙗдъ** = *iad* (MS. 45, 729, 735), **сънѡꙗ҃съ** = *să nu iasă* (MS. 45, 733), **ꙗᵾтрїми᷾** = *i-au trimis* (MS. 45, 733), **а̑ѳтⷱтемеꙗᵐ** = *au întemeiat* (MS. 45, 736), **рꙋ᷾дѳїа́лъ** = *rînduială* (MS. 45, 737), **прꙋщїа᷾ᵐ** = *prăştiiaş* (MS. 45, 741), **ꙗᵾтⷱкѳᷧюрᵐ** = *i-au încungiurat* (MS. 45, 742).

Această valoare o are slova iaco şi în cuvintele *iaste* (formă verbală) şi *iale* (pronume personal), scrise cu mare consecvenţă, în cele două manuscrise, **ꙗ҃сте** şi, respectiv **ꙗ҃ле** (vezi şi *infra*, la slova **ѧ**).

Sporadic, diftongul *ia* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare: **мїаць ф҃къѳ҇т҃** = *mi-aţi făcut* (B 1688, 299).

2. Notează uneori diftongul *ea*, în concurenţă cu **ѣ** şi **ѧ**: **съмъриа́скъ** = *să mărească* (MS. 45, 284), **съпричиа́пъ** = *să priceapă* (MS. 45, 499), **съсѡкоти᷾ᴄ҃къ** = *să socotească* (MS. 45, 499), **ѵⷱдрᷓеᷓти́ꙁъ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 501), **а̑лиᵃ᷾гъ** = *aleargă* (MS. 45, 503), **съмъкѳлиа́гъ** = *să mă culeagă* (MS. 45, 503), **чеᵇчети́ꙁъ** = *cerceteadză* (MS. 45, 505), **виклиᷓ** = *viclean* (MS. 506), **чиарꙋтъ** = *ceartă* (MS. 507 şi 517), **чиᵇкъ** = *cearcă* (MS. 509), **дриа́п҃тъ** = *dreaptă* (MS. 45, 511), **съѵⷱѳвниꙁъ** = *să îmbuneadză* (MS. 517), **ни́мѳ᷾** = *neamul* (MS. 731), **лиᵃ᷾даᵐ** = *le-au dat* (MS. 733), **ни́мѳрилⷢ** = *neamurile* (MS. 735), **ли́гъ** = *leagă* (MS. 742), **плиа́къ** = *pleacă* (MS. 747), **ѡ̑мениа́ᴄ҃къ** = *omenească* (MS. 885), **диа́съ** = *deasă* (MS. 886), **трꙗ́бъ** = *treabă* (MS. 886), **ѡᴄ҃тениа́лъ** = *ostenealâ* (MS. 886).

3. Notează, uneori, un *e* deschis, la fel ca slova **ѣ**; în asemenea cazuri am transcris, de asemenea, prin semnul convenţional *ê*: **дриа́п҃те** = *drêpte* (MS. 45, 501), **тетиа́ме** = *te tême* (MS. 45, 524), **а̑лиа́се** = *alêse* (MS. 45, 711), **ѵᵐпърекиа́ре** = *împărechêre* (MS. 45, 885), **а̑лиа́ꙗе** = *alêge* (MS. 45, 889).

ѩ/ꙗ (ia)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: **день̑ напо́ѧ** = *denapoia* (B 1688, 291), **ѵпъръцїѧ** = *împărăţiia* (B 1688, 295), **примеᷓ́ждїѧ** = *primejdiia* (MS. 45, 284), **ѳ̑нѳѧ** = *unuia* (Ms, 45, 374), **веселїѧ** = *veseliia* (MS. 45, 505), **бᴧ̑гоᴄ҃лꙋвеᷓ́нїѧ** = *blagosloveniia* (MS. 45, 506), **са́бїѧ** = *sabiia* (MS. 45, 515), **млᴄ҃теᷓ́нїѧ** = *milosteniia* (MS. 45, 730), **смереᷓ́нїѧ** = *smereniia* (MS. 45, 741), **съѵᷓвїѧ** = *să învăţa* (MS. 45, 854), **съвъмѳѧ** = *să vămuia* (MS. 45, 855), **съѵᷓноᷓᴄ҃къ** = *să înnoiască* (MS. 45, 856), **во́ѧ** = *voia* (MS. 45, 885), **сьᵇгѳѧ** = *sîrguia* (MS. 905). Slova aceasta se regăseşte frecvent în formele de imperfect indicativ, persoana a III-a, ale unor verbe de conjugarea a IV-a, care prezintă fenomenul de diereză, specific limbii române literare vechi, în grafii ca: **ѵтърїѧ** = *întăriia* (B 1688, 295), **вениѧ** = *veniia* (B 1688, 297), **сокотїѧ** = *socotiia* (B 1688, 297), **ѵᵐвъліѧ** = *învăliia* (MS. 45, 283), **а̑жѳторїѧ** = *ajutoriia* (MS. 45, 284), **венїѧ** = *veniia* (MS. 45, 382), **ѳсъвїѧ** = *usăbiia* (MS. 45, 504), **хрънїѧ** = *hrăniia* (MS. 45, 677 şi 728), **пъзїѧ** = *păziia* (MS. 45, 747), **грꙋѧ** = *grăia* (MS. 45, 749).

2. Notează, în alternanţă cu **ѣ**, diftongul *ea*, ca în exemplele: **ѧ** = *ea* (MS. 45, 283), **мѧ** = *mea* (MS. 45, 283), **кѧлѧ** = *calea* (MS. 45, 284), **съѵᵐърᾰᴄ҃къ** = *să întărească* (MS. 45, 284), **съвинекѳвъᵐмᾰᴄ҃къ** = *să binecuvîntească* (MS. 45, 284), **а̑ᵖдерѧ** = *arderea* (MS. 45, 383), **кѧлѧ** = *calea* (MS. 45, 445), **стьᵐгѧ** = *stînghea* (MS. 45, 461), **нѳмѧ᷾** = *nu mi-au* (MS. 4389, 744).

3. Notează, frecvent, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris, de asemenea, convenţional prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **меꙗ҃шїи** = *megiêşii* (B 1688, 297), **вѡ́ринѳл̑** = *boiêrinul* (B 1688, 298), **грꙋ́ꙗе** = *grăiêşte* (B 1688, 302), **тъ́рѣ** = *tăiêrea* (B 1688, 298), **фѧ** = *fêl* (MS. 45, 287), **къдѧ̑ница** = *cădêlniţa* (MS. 45, 385), **мѧл⁀** = *mêle* (MS. 45, 499), **причᾰ́перѧ** = *pricêperea* (MS. 45, 499), **пъзᾰ́ꙗе** = *păzêşte* (MS. 45, 500), **гръбᾰ́ꙗе** = *grăbêşte* (MS. 45, 503), **мъᵖтѳрисᾰ́ꙗе** = *mărturisêşte* (MS. 45, 503), **съмь̑ѳ҃тѳ҃ᾰ́ꙗе** = *să mîntuiêşte* (MS. 45, 505), **лᾰ́ꙗѣ** = *lêgea* (MS. 45, 507), **веселѧꙗесъ** = *veselêşte-să* (MS. 45, 514), **чи̑᷾стᾰ́ꙗе** = *cinstêşte* (MS. 45, 515), **лѧᵐне** = *lêmne* (MS. 45, 516), **прїѧтенѳ̑** = *priêtenul* (MS. 45, 516), **ѵᵐцелᾰ́ꙗевѡᵖ** = *înţelêge-vor* (MS. 45, 517), **вѧ̑никъ** = *vêcinică* (MS. 45, 728), **поменᾰ́ꙗе** = *pomenêşte* (MS. 45, 728), **фᾰ́лѭ̑** = *fêliul* (MS. 45, 731), **пᾰ́ꙗе** = *pêşte* (MS. 45, 731), **пѳтᾰ́рѣ** = *putêrea* (MS. 45, 737), **сьᵡᵖмᾰ́ꙁе** = *să urmêze* (MS. 45, 739), **рꙋ᷾дѳ᷾лᴇ⁀** = *rînduiêlei* (MS. 45, 741), **вѡр⁀** = *boiêri* (MS. 45, 743), **фрꙋᵐсᾰ́цеᷢ⁀** = *frîmsêţele* (MS. 45, 745), **висᾰ́рїка** = *bisêrica* (MS. 45, 861), **кеᷢтѳᷧ⁀** = *cheltuiêle* (MS. 45, 862), **бътрꙋнᾰ́це** = *bătrînêţe* (MS. 45, 886), **воᾰ́рїᴵ** = *boiêrii* (MS. 4389, 744).

O excepţie de la această regulă am făcut la cuvintele **ѫ̑сте** (forma de persoana a III-a singular, indicativ prezent a verbului *a fi*) şi **ѫ̑ле** (pronumele personal feminin de persoana a III-a singular), pe care le-am transcris consecvent prin *iaste*, respectiv *iale*. Aceste două forme, după părerea celor mai mulţi dintre specialişti, erau pronunţate ca atare în vechea română literară şi notate cu mare consecvenţă prin slovele **ѧ** (predominantă în *Biblia* de la 1688) sau **ꙗ** (predominantă în MS. 45 şi MS. 4389).

ѳ/ѳ (thita)

Notează, în virtutea tradiţiei, consoana *th*, în cuvintele de origine greacă, în special în numele proprii, preluate de traducători în forma lor originară. Deşi consonantei greceşti *th* îi corespunde în sistemul fonematic românesc un *t*, am transcris totuşi acest grafem prin *th*, pentru a indica opţiunea grafic-etimologizantă a autorilor, tipografilor sau scriptorilor: **і҆ѡанадᾰ́н̑** = *Ioanathán* (B 1688, 288), **ма́хѳѳсала** = *Máhthusala* (B 1688, 287), **сѝѳь** = *Síth* (B 1688, 287), **ѳорᾰ́гама** = *Thorgáma* (B 1688, 287), **а̑вїᾰ́ѳаᵖ** = *Aviáthar* (MS. 45, 284), **а̑ᵐгеᴺ** = *Angheth* (MS. 45, 284), **карїаѳїарїᵐ** = *Cariathiarim* (MS. 45, 361), **ѳеᷓ́ви᷾** = *Thesvis* (MS. 45, 727), **а̑рарᾰ́ᴺ** = *Ararath* (MS. 45, 728), **і҆ѡна́ѳа́ᵐ** = *Ionáthan* (MS. 45, 731), **а̑ᵐѳраᷓ** = *anthrax* (MS. 45, 735), **е̑фраᵩѳь** = *Efrafth* (MS. 45, 736), **е̑ѳі҆ѡпі́еᷢ⁀** = *Ethiopíei* (MS. 45, 737), **веᴷтилеᷓᴺ** = *Vectileth* (MS. 45, 738), **ѳедѡрѡ̀** = *Vethoró* (MS. 45, 738), **і҆арᾰ́ѳ** = *Iaréth* (MS. 45, 738), **ѳѡѳаіᵐ** = *Dothaim* (MS. 45, 739), **ветомеᷓ᷾ѳаᵐ** = *Vetomestham* (MS.

45, 739), **гѡѳѡнїи҃** = *Gothoniil* (MS. 45, 741), **Ї8дидь** = *Iudíth* (MS. 45, 744), **ветомадє᷄** = *Vetomathem*, **нєфѳа᷈р᷈** = *Nefthar* (MS. 45, 860), **Ѳрасє᷈** = *Thraseu* (MS. 45, 861), **тімѡѳє᷈** = *Timótheu* (MS. 45, 871), **скі᷈ѳѡ᷈по́лин** = *Schinthonpólin* (MS. 45, 876).

ѯ/ѯ (csi)

Această slovă chirilică notează grupul consonantic *cs*, transcris, conform normelor ortografice moderne, prin litera *x*, precum: **а҃рфаѯа́дь** = *Arfaxád* (B 1688, 287), **і҃ѣѯа́н҃** = *Iexán* (B 1688, 287), **о҆́нуѯ** = *ónix* (MS. 45, 435 şi 807), **а҃᷈ѳраѯ** = *anthrax* (MS. 45, 735), **а҃᷈рфаѯа᷄** = *Arfaxad* (MS. 45, 736, 737), **ѡ҆́ѯ** = *Ox* (MS. 45, 742), **а҃лéѯа᷈᷈ар8** = *Aléxandru* (MS. 45, 831), **ѯа᷈ѳї᷈᷈к** = *xanthic* (MS. 45, 875), **а҃лєѯа᷈᷈дрі́ѧ** = *Alexandríia* (MS. 45, 884).

ѱ/ѱ (gea)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *ğ*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: **слѷ́ѱєлє** = *slugele* (B 1688, 300), **сѧ́нѭ́є** = *sînge* (B 1688, 302), **тнѭ́ер** = *înger* (B 1688, 302), **съ᷈ѱе** = *sînge* (MS. 45, 284), **кѷѱетá** = *cugeta* (MS. 45, 445), **фъ᷊дълѧ́ѱе** = *fărădălége* (MS. 45, 870), **пль᷈ѱере** = *plîngere* (MS. 45, 886), **съ᷈ба́ѱе** = *să-i bage* (MS. 45, 887), **ѱенѷ́не** = *genune* (MS. 45, 897);

2. cînd aceasta este urmată de *i* (vocală sau semivocală): **фѳѷи́т** = *fugit* (B 1688, 314), **слѷ́ѷи** = *slugi* (B 1688, 314), **слѷ́ѷи᷈є** = *slugile* (MS. 45, 284), **сѣ́мерѷи** = *să mergi* (MS. 45, 285), **а᷊҃ѷи᷈᷈᷈** = *argint* (MS. 45, 858), **лꙗ̀ма᷊ѷинѣ** = *la marginea* (MS. 45, 866), **фъ᷊дълеѷ᷈᷈** = *fărădălegi* (MS. 45, 889);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală sau de un diftong notat prin **ѡ**, **ѣ**, **ѧ**. În aceste cazuri, am aplicat regula ortografică modernă, transcriind prin *ge* sau *gi*, conform normelor actuale: **а҃мъѱѣ́скъ** = *amăgească* (B 1688, 330), **лѣ́ѱѣ** = *lêgea* (B 1688, 299, MS. 45, 284), **нелеѱѳи́т** = *nelegiuit* (B 1688, 295), **ме᷊ѱѧ᷈᷈** = *mergeam* (MS. 45, 284), **сь᷈ѱю᷊᷈᷈** = *sîngiuri* (MS. 45, 870), **прецю᷊** = *pregiur* (MS. 45, 871), **лецѳ᷈᷈тѡ᷊** = *legiuitor* (MS. 45, 896).

ѣ/ѣ (în)

Acest semn grafic, specific grafiei chirilice româneşti, are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* la începutul cuvîntului: **ѣ᷈᷈пъра́тѳ᷈᷈** = *împăratul* (MS. 45, 283), **ѣндрептѣ́съ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), **ѣ҃᷈тр8** = *întru* (MS. 45, 447), **ѣ᷈᷈фи᷈᷈серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **ѣ᷈᷈дрє᷈᷈та́ѕъ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 501), **ѣ᷈᷈тѡрс᷈** = *întorsu* (MS. 45, 741), **съ᷈ѣ᷈᷈па́чє** = *să să împace* (MS. 45, 856), **ѣ᷈᷈пре᷈нъ**= *împreună* (MS. 45, 863), **ѣ᷈᷈чепътѡ́рю҃** = *începătoriul* (MS. 45, 866).

2. Notează, uneori, silaba *în* la începutul cuvîntului: **съ ѣкинáръ** = *să închinară* (B 1688, 312), **ѣкъпѣ̀** = *încăpea* (B 1688, 312), **ѣтрáрѣ** = *întrarea* (B 1688, 312).

3. Notează, uneori, silaba *îm* la începutul cuvîntului: **ѣпъра́т** = *împărat* (B 1688, 295), **ѣбръка́тє** = *îmbrăcate* (B 1688, 314), **ѣбръка́ць** = *îmbrăcaţi* (B 1688, 311).

4. Notează, uneori, consoana *n*: **прєѣмѫ́на** = *pren mîna* (B 1688, 299), **дєѣси́рїа** = *den Síria* (MS. 45, 1688, 301).

ѵ/ѵ/v

Acest grafem chirilic notează vocala sau semivocala *i* în cuvintele de origine grecească, ca o opţiune etimologizantă fără semnificaţie fonetică, în special în numele proprii, acolo unde în greceşte apare un ypsilon: **ѣ҃гѵпетѳлѳ᷈᷈** = *Eghipetului* (B 1688, 311), **ѣ҃гѵп̃тѣ́н҃** = *eghiptean* (B 1688, 288, **лéвѵ** = *Lévi* (B 1688, 294), **левѵ́цїи** = *leviţii* (B 1688, 291), **мóѵси** = *Móisi* (B 1688, 323), **тѵ̈рѳ** = *Tiru* (MS. 45, 543), **мѵ̈р** = *mir* (MS. 45, 586).

22. Bibliografia

Bibliografia generală a acestui volum conţine lucrări folosite şi citate în procesul de redactare a *Indicelui de cuvinte şi forme* (secţiunea A), a *Notei asupra ediţiei* şi a *Comentariilor* (secţiunea B).

23. Lista de abrevieri

Am reluat lista de abrevieri generală, folosită şi în volumele anterioare ale seriei.

24. Fotocopiile manuscriselor

Facsimilele celor două manuscrise, MS. 45, de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, şi MS. 4389, de la Biblioteca Academiei Române din Bucureşti, au fost realizate prin tehnica scanării color.

TEXTE

Biblia 1688, p. 614, col. 2

Ascunsele cêle ce-s la jidovi, den numărul celor vrêdnice de credinţă să află

Acest psalm de însuş David iaste scris şi afară den numărul celor 150 de psalmi, cînd sîngur s-au bătut cu Goliáth.

1. Mic eram întru fraţii miei şi mai tînăr în casa tătîne-mieu, păşteam oile tătîne-mieu.

2. Mînile mêle au făcut organe şi dêgetele mêle au încheiat psaltirea; şi cine va vesti Domnului mieu? Acesta e Domnul, acesta ascultă.

3. Acesta au trimis pre îngerul lui şi m-au rîdicat de la oile tătîne-mieu şi m-au uns cu untdelemnul ungerii lui.

4. Fraţii miei — buni şi mari, şi n-au binevrut întru ei Domnul.

5. Ieşiiu întru întîmpinarea celui striin de fêliu şi mă blestemă întru idolii lui. Iară eu, zmulgînd sabiia de la el, am tăiat capul lui şi am rîdicat ocara dentru fiii lui Israíl.

Tóvit

Cap 1

1. Cartea cuvintelor lui Tóvit al lui Toviíl, al lui Ananiíl, al lui Aduíl, al lui Gavaíl, dentru sementţiia lui Ţasail, den fêliul lui Nethalím,

2. Care s-au robit în zilele lui Enemesár, împăratul asiriênilor, de la Fivís, carea iaste den direapta lui Chidiós, cea den Nethalím, în Galiléa, deasupra lui Asír.

3. Eu, Tóvit, întru căile adevărului mergeam şi ale direptăţii, toate zilele vieţii mêle, şi milostenie multă făceam fraţilor miei şi neamului mieu, celor ce au mers împreună cu mine în ţara asiriênilor, la Ninévi.

4. Şi cînd eram în ţara mea, în pămîntul lui Israíl, mai tînăr eu fiind, tot fêliul lui Nethalím, tătîne-mieu, s-au depărtat de la casa Ierusalímului, celui ce s-au ales den toate fêliurile lui Israíl, ca să jîrtvuiască toate fêliurile.

5. Şi s-au sfinţit besêreca lăcaşului Celui Nalt şi s-au clădit la toate neamurile veacului. Şi toate fêliurile cêle ce s-au ficlenit jîrtvuia Vaálii junce, şi casa lui Nethalíl, tătîne-mieu.

6. Şi eu sîngur mergeam de multe ori la Ierusalim la praznice, precum iaste scris la tot norodul lui Israil, întru poruncă vêcinică, începăturile şi zăciuiêlele roadelor şi cêle dentîiu tunderi avînd, şi le dam pre iale preoţilor, fiilor lui Aaron, preste jîrtăvnicul tuturor naşterilor.

7. Zăciuiala cea dentîiu dam fiilor lui Aarón, celor ce slujăsc Ierusalímului, iară a doa zã- //

Ms. 45, p. 727-728

Ascunsele ce sînt la jidovi, den cêle ce-s vrêdnice de credinţă număr să află şi la iale

Acesta psalmu deosebi scris al lui David iaste şi afară dentru numărul celor 150 de psalmi, cînd sîngur să bătu cu Goliath. *[727/1]*

1. Mic eram întru fraţii miei şi mai tînăr întru casa tătîne-mieu; păşteam oile tătîne-mieu.

2. Mîinile mêle au făcut organ şi dêgetile mêle au încheiat psaltire; şi cine va vestui Domnului mieu? Acesta-i Domnul, acesta ascultă.

3. Acesta au trimis pre îngerul lui şi au rădicat pre mine dentru oile tătîne-mieu şi uns-au pre mine cu untdălemnul ungerii lui.

4. Fraţii miei — buni şi mari, şi nu au binevrut întru ei Domnul.
5. Ieşii întru timpinarea celui striin de fêl şi mă blăstăma întru idolii lui. [6] Iară eu, zmulgînd de la el sabiia, am tăiat capul lui şi am rădicat ocara dentru fiii lui Israil.

Ms. 4389, p. 490

[592/2]
Acest psalom al lui David iaste scris de eluşi şi denafară de numărul celor 150 de psalomi, cînd dêde războiu el sîngur asupra lui Goliath

[1] Mic eram întru fraţii miei şi mai tînăr în casa tătîne-mieu; păscut-am oile tătîne-mieu.

[2] Mîinile mêle au făcut organul şi dêgetele mêle au tocmit psaltirea. Şi cine va vesti Domnului mieu? Sîngur Domnul, sîngur va auzi.

[3] Sîngur au trimes pre îngerul său şi m-au luat de la păşunea1 oilor tătîne-mieu; şi m-au uns cu undelemnul ungerii sale.

[4] Fraţii miei cei buni şi mari, şi2 nu vru bine într-înşii Domnul.
[5] Ieşiiu întru întimpinarea celui de alt neam şi m-au blestemat cu idolii săi. Iar eu, zmulgînd sabiia de la dînsul, îl făcuiu fără de cap3 şi am luat împuţăciunea de la feciorii4 lui Israil.

Versiunea modernă

Apocrifele din cărţile evreilor, care se includ în numărul celor demne de a fi crezute

Acest psalm este scris de însuşi David şi [se află] în afară de numărul celor 150 de psalmi [şi a fost compus] atunci cînd acesta s-a luptat cu Goliat.

1. Mic eram între fraţii mei şi cel mai tînăr în casa tatălui meu, oile tatălui meu le păşteam.

2. Mîinile mele au făcut un instrument [muzical] şi degetele mele au întocmit o harfă. Şi cine îi va da de ştire Domnului meu? Domnul însuşi, el este cel care ascultă.

3. El a trimis pe îngerul său, care m-a luat de la oile tatălui meu şi m-a uns cu untdelemnul ungerii lui.

4. Fraţii mei [erau] frumoşi şi mari, dar Domnul nu a arătat bunăvoinţă faţă de ei.
5. Am ieşit în întîmpinarea celui de neam străin şi acesta m-a pus pe fugă cu idolii lui. [6] Eu, însă, smulgîndu-i sabia, i-am tăiat capul şi am îndepărtat [astfel] ocara dintre fiii lui Israil.

Tovít

Cap 1 *[727/2]*

1. Cartea cuvintelor Tovit al lui Toviil, al lui Ananiil, al lui Aduil, al lui Gavail, dentru seminţiia Asail, dentru fêliul Nefthalim,

2. Carele s-au robit întru dzilele lui Enemessar, împăratului assiriênilor, de la Thesvis, carea iaste den dreapta Chidíos a i Nefthalim, întru Galiléa, deasupra Assir.

3. Eu, Tovit, întru căile adevărului mergeam şi a dreptăţii, toate dzilele vieţii mêle, şi milostenii multe făceam fraţilor miei şi limbii mêle, celor ce au mers împreună cu mine în ţara assiriênilor, la Neneví.

4. Şi cînd eram întru ţara mea, în pămîntul Israil, mai tînăr eu fiind, tot fêliul al lui Nefthalim, a tătîne-mieu, s-au depărtat de la casa Ierusalímului, cei ce s-au ales dentru toate fêliurile Israil, ca să jirtvuiască toate fêliurile.

5. Şi s-au sfinţit bisêrica lăcaşului Celui Înalt şi s-au clădit la toate neamurile veacului. Şi toate fêliurile cêle ce împreună s-au dăspărţit jirtvuia ii Vaal, juncei, şi casa lui Nefthalim, tătîne- *[728/1]* mieu.

6. Şi eu sîngur mergeam de multe ori la Ierusalím, la praznice, în ce chip iaste scris la tot nărodul Israil, întru porîncă vêcinică, începăturile şi dzecile naşterilor şi cêle dentîi tunderi avînd, şi le da pre iale preoţilor, fiilor Aaron, preste[1] jirtăvnicul a toate naşterile.

7. Zeciuiala cea dentîi da fiilor Aaron, celor ce slujesc Ierusalímul, iară a doao a dzêce

[490/1] Cartea Tóviei

Capul 1

1. Cartea cuvintelor Tóviei, feciorul Tóviei, al Ananiei, Alduílei, al lui Gavail, den seminţiia lui Asail, den neamul lui Nefthalim,

2. [1] [1]Care au fost robit în zilele lui Salamanasar, împăratul Assiriei, den Thezvis, care iaste de pre[2] partea cea direaptă a Chídului a lui Nifthalim, în Galilei, den sus de Asir.[3]

3. [2] Că fiind el în robie, calea adeverinţii nu o părăsi, [3] aşa cît tot ce avea în toate zilele împărţiia cu fraţii[4] carii era robiţi den neamul lui.

4. Şi cînd era el mai tînăr decît toată seminţiia lui Nefthalim, nimic den lucrurile cêle copilăreşti nu făcu.

5. Şi cînd mergea toţi să se închine viţeilor celor de aur [5]carii i-au făcut Ierovoam, împăratul lui Israil, acesta numai însuşi se păziia de toate rudeniile.

6. Şi mergea în Ierusalim, la bisêrica Domnului, şi acoló se închina Domnului Dumnezeul lui Israil, şi toate cêle dentîi născute ale sale şi zeciuiêlele cu credinţă le aducea.[6]

7. Aşa şi în anul al treilea, toată zeciuiala

Tobit

Capitolul 1

1. Cartea cuvintelor lui Tobit, fiul lui Tobiel, al lui Ananiel, al lui Aduel, al lui Gabael, din seminţia lui Asael, din tribul lui Neftali,

2. Care în zilele lui Enemessar, împăratul asirienilor, a fost luat în robie din Thisbe, care se află în dreapta cetăţii Kydios Neftali, din Galileea, mai sus de Aser.

3. Eu, Tobit, am mers pe căile adevărului şi ale dreptăţii, în toate zilele vieţii mele, şi le-am făcut multe milostenii fraţilor mei şi neamului care a venit împreună cu mine în ţara asirienilor, la Ninive.

4. Iar cînd mă aflam în ţara mea, în pămîntul lui Israel, fiind eu mai tînăr, tot tribul lui Neftali, părintele meu, s-a îndepărtat de la casa Ierusalimului, cel ales între toate triburile lui Israel, ca acolo să aducă jertfă toate triburile.

5. Şi a fost sfinţit templul sălăşuirii Celui Preaînalt şi a fost clădit pentru toate generaţiile în veac. Şi toate triburile care s-au răzvrătit îi aduceau jerftă lui Baal, junincii, chiar şi casa lui Neftali, părintele meu.

6. Dar eu singur mergeam adesea la Ierusalim de sărbători, aşa cum este scris pentru tot poporul lui Israel, prin poruncă veşnică, luînd cu mine pîrga, zeciuielile din roade şi vite şi prima tunsoarea a oilor, şi le dădeam preoţilor, fiilor lui Aaron, la jertfelnicul pentru toate roadele.

7. Şi prima zeciuială o dădeam fiilor lui Aaron care slujeau la Ierusalim. A doua ze-

ТОВІТЪ.

Biblia 1688, p. 615, col. 1

чиналъ бинѣдѣмъ, шн мерцѣмъ шн кєлтоѧмъ прє
ѧ ѧлє ла ґєрѳсалимъ, прєстє тотъ ѧнѹлъ. Шн
ѧтрєѧ одѧмъ ла чєн чє кѣдѣ, ѳчє кнп ѧѹ порѹнчнтъ дєвѣѳра маика тѣтѳнємєѹ, пєнтрѹ кѣ
ѕ єторѧкъ ѧмъ рѣмасъ дє тѧтѳмєѹ. Шн кѫндъ
мамъ ѳѳкѹтъ єврѧтъ ѧмъ лѹѧтъ прє ѧнна мѹѳрє,
дєнтрѹ семєнцїа нємѹлцн мїєѹ, шн ѧмъ нѣскѫ
и дєнтрѫнса прє ѳѳвїа. Шн кѫндъ мамъ робнтъ ла
нинєвн ѳоци фрацїнмєн шн чѣ дєн рѹдѧ мѣ мѫкѧ
дєн пѫнннле лнмбнлор, кѧрѣ єѹ ѧмъ пѣзнтъ сѹфле
тѹлъ мєѹ, клєцнѫ мѣнѫнче, ѳтрѹ кѫтъ ѳмъ ѧ
дѹчємъ ѧмннтє дє дмнзѣ, кѹ тотъ сѹфлєтѹлъ
ѕѧ мєѹ. Шн лѹ дѧтъ чєлъ прѣ ѳнѧлтъ дѧрь, шн
кнп, ѳнаннѣтъ лѹн єнємєсѧръ, шн єрѧмъ лѹн кѹмъ
ѕѣ пѣрѣторн. Шн мєрцѣмъ ла мндїа, шн ѧмъ пѫ
ла гаваѧлъ фрѧтєлє гаврїєл, ѳчѧрннле мндїєн,
ѕѳ зѣчє талѧнцн дє ѧргѹнтъ. Шн кѫндъ лѹ мѹ
рнтъ, єнємєсѧръ, ѧѹ ѳпѣрѣцнтъ, сенахнрнмъ, фїн
лѹн ѳлоѧкѹлъ лѹн, шн кѣнле лѹн нѹсаѹ ѧшѣзѫ,
шн ѳнкъ нѧмъ маѧ пѹтѹтъ ѧмєрцє ла мндїа.
ѕѣ Шн ѳзнлелє лѹн єнємєсѧръ, мнлостєнїн мѹлтє фѣ
чѣмъ фрацнлоръ мїєн, пѫнннле мѣле дѧмъ чєлоръ чє
єра фѧѣмѫнзн, шн хѧннєлє мѣле чєлоръ гол, шн
сѹрн пре кѧрєлє дєн нѣмѹлъ мїєѹ бєдѣмъ мортє,
шн ѧрѹнкѧтъ прєстє зндь, ла нинєвн ѳгропѧмъ пре
ѕѳ єль. Шн сѹрн пре кѧрєлє сѹморѫ сенахнрнмъ
ѳпѣрѧтѹлъ, кѫндъ ѧѹ венитъ ѳѹцндь, дєн цѧра
жндовѣєскъ, ѧмъ ѳгропѧтъ прєєн ѳѹрѫндѹн, пєн
трѹ кѣ пре мѹлцн ѧѹ пїєрдѹтъ, ѳтрѹ мѣнѧ
лѹн, шн сѧѹ чєркѧтъ дє ѳпѣрѧтѹлъ, трѹпѹрнле,
ѕѵ шн нѹсаѹ ѧфлѧтъ. Шн мєрѫндь оѹнѹлъ дєн
нєнєвнтѣнн, ѧрѣтѣ ѳпѣрѧтѹлѹн, пєнтрѹ мнне
кѣчн ѳгропѧмъ прєєн, шн мамъ ѧскѹнсъ, шн кѹно
скѫндь кѣ мѣкѧѹтъ сѣмъ сѹморѣ, тємѫдѹ
ѕѷ мѣ мамъ дѧтъ ѳлѧтѹрн. Шн сѧѹ кѣфѹнтъ
Тоѧлє оѹнєѧтєлє мѣле, шн нѧѹрѣмѧ мїє немнкѣ
ѧфѧрѣ дєн ѧнна мѹѳрѣ мѣ, шн тоѧїа фїнлъ мїєѹ.
ѕѯ Шн нѧѹ трєкѹтъ знле, ѵѳ, пѣнѣ оѹнде лѧѹ оѹчн
прє єлѣ чєн доѹ фїн ѧн лѹн, шн ѧѹ фѹцнтъ ла мѹ
цїн лѹн ѧрарѧдь, шн ѧѹ ѳпѣрѣцнтъ сархедсонь
ѕѱ фїнлъ лѹн ѳлоѧкѹлъ лѹн. Шн ѧѹ рѫндѹнтъ пре
ѧхїѧхѧр, ѧл лѹн ѧнанль, фїнлъ фрѧтєлѹн мїєѹ,
прєстє тоатъ нєпѣрѣвнчѣрѣ тѣтѳнєсѣ, шн
прєстє тоатъ дрєгѣторїѧ, рѹгатѹсаѹ ѧхїѧхѧ
ѕѳ пєнтрѹ мнне, шн ѧмъ венитъ ла нєнєвн. Шн
ѧхїѧхѧръ єра пахѧрнкъ, шн прєстє нєл, шн дн
ѕѳ регѣторю, шн ѧлегѣторю. Шн лѧѹ пѹ прє є
сархндонь дє ѧл доналъ рѫндь, шнмъ єра непо мїє.

К А П. Б.

ѧ Шн кѫндъ мамъ погорѫтъ ла кѧса мѣ, шн
мнсаѹ дѧтъ мїє ѧнна мѹѳрѣ мѣ, шн То
вїє фїнлъ мїєѹ, ла прѧзнникъ рѹсалїнло
ѕѳ кѧрѣ ѧѣстє сфнтъ ѧ шаптѣ сѣптѣмѫ
нѣ, фѣкѹтъсаѹ прѫнзъ бѹн мїє, шн ѧ
ѕѳ шѣзѹтъ сѣ мѣнѫнкъ. Шн ѧмъ бѣзѹтъ бѹкѧте
мѹлтє, шн знсъ фїнлѹн мїєѹ, пасѣ ѧдѹ прє кѧ
реле бєн ѧфлѧ, дєн фрацїн ноѫпн лѹѱнтъ, кѧрєле
поменѣщє прє дмнзѧ, шн нѣтъ тє ѧщєптъ.
ѕѳ Шн мєрѫндь знсъ, тѧтѣ, оѹнѹлъ дєн нѣмѹлъ

ciuială vindeam şi mergeam şi cheltuiam pre iale la Ierusalím, preste tot anul.

8. Şi a treia o dam la cei ce să cădea, în ce chip au poruncit Devóra, maica tătîne-mieu, pentru căci sărac am rămas de tată-mieu.

9. Şi cînd m-am făcut bărbat, am luat pre Ánna muiêre, dentru semenţiia neamului mieu, şi am născut dentr-însa pre Tóviia.

10. Şi cînd m-am robit la Ninévi, toţi fraţii miei şi cei den ruda mea mînca den pîinile limbilor, iară eu am păzit sufletul mieu ca să nu mănînce, întrucît îmi aduceam aminte de Dumnezău cu tot sufletul mieu.

11. Şi au dat Cel Preaînalt dar şi chip înaintea lui Enemesár şi eram lui cumpărătoriu.

12. Şi mergeam la Mídia şi am pus la Gavaíl, fratele Gávriei, în ţarinile Mídiei, zêce talanţi de argint.

13. Şi cînd au murit Enemesár, au împărăţit Senahirím, fiiul lui, în locul lui, şi căile lui nu s-au aşăzat şi încă n-am mai putut a mêrge la Mídiia.

14. Şi în zilele lui Enemesár milostenii multe făceam fraţilor miei: pîinile mêle dam celor ce era flămînzi şi hainele mêle celor goli, şi ori pre carele den neamul mieu vedeam mort şi aruncat preste zid la Nineví, îngropam pre el.

15. Şi ori pre carele omorîia Senahirím împăratul, cînd au venit fugind den Ţara Jidovească, am îngropat pre ei, furîndu-i, pentru că pre mulţi au pierdut întru mîniia lui; şi s-au cercat de împăratul trupurile, şi nu s-au aflat.

16. Şi mergînd unul den nenevitêni, arătă împăratului pentru mine căci îngropam pre ei, şi m-am ascuns; şi cunoscînd că mă caută să mă omoară, temîndu-mă, m-am dat în laturi.

17. Şi s-au jăfuit toate unêltele mêle şi n-au rămas mie nemică, afară den Ánna, muiêrea mea, şi Tóviia, fiiul mieu.

18. Şi n-au trecut zile 55 pînă unde l-au ucis pre el cei doi fii ai lui şi au fugit la munţii lui Araráth; şi au împărăţit Sarhedón, fiiul lui, în locul lui.

19. Şi au rînduit pre Ahiahár al lui Anaíl, fiiul fratelui mieu, preste toată isprăvnicirea tătîne-său şi preste toată diregătoriia. Rugatu-s-au Ahiahar pentru mine şi am venit la Nenevi.

20. Şi Ahiahár era paharnic şi preste inel şi diregătoriu şi alegătoriu,

21. Şi l-au pus pre el Sarhidón de al doilea rînd; şi-mi era nepot mie.

Cap 2

1. Şi cînd m-am pogorît la casa mea şi mi s-au dat mie Ánna, muiêrea mea, şi Tóvie, fiiul mieu, la praznicul Rusáliilor, carea iaste sfîntă a şaptea săptămînă, făcutu-s-au prînz bun mie şi am şăzut să mănînc.

2. Şi am văzut bucate multe şi ziş fiiului mieu: „Pasă, adu pre carele vei afla den fraţii noştri lipsit, carele pomenêşte pre Domnul; şi, iată, te aştept."

3. Şi mergînd, zise: „Tată, unul den neamul /

Ms. 45, p. 728

o vindeam şi mergeam şi chieltuiam pre iale la Ierusalím, preste tot anul.

8. Şi a treia o dam cărora li să cădea, în ce chip au porîncit Devvórra, maica tătîne-mieu, pentru căci sărăiman am rămas de tată-mieu.

9. Şi cînd m-am făcut bărbat, am luat pre Anná muiêre, dentru seminţiia neamului mieu, şi am născut dentru ea pre Tovía.

10. Şi cînd m-am robit la Neneví, toţi fraţii miei şi cei dentru ruda mea mînca dentru pîinile limbilor, şi eu am păzit sufletul mieu ca să nu mănînc, întrucît îmi aduceam aminte de Dumnedzău cu tot sufletul mieu.

11. Şi au dat Cel Preaînalt har şi chip înaintea lui lui[2] Enemessarú şi eram lui cumpărător.

12. Şi mergeam la Midía şi am pus la Gavailó, la fratele Gavríei, întru ţarinile Mídiei, talandzi de argint 10.

13. Şi cînd au murit Enemessarí, au împărăţit Senahirim, fiiul lui, pentru el, şi căile lui s-au neaşezat şi nu încă am mai putut a mêrge la Mídia.

14. Şi întru dzilele lui Enemessáru milostenii multe făceam fraţilor miei: pîinile mêle dam celor ce era flămîndzi şi hainele mêle celor goli, şi ori pre carele dentru neamul mieu vedeam mort şi aruncat preste zid la Neneví, îngropam pre el.

15. Şi ori pre carele omoríia Sennahirim împăratul, cînd am venit fugind dentru Ţara Jidovască, am îngropat pre ei, furîndu-i, pentru căci pre mulţi au pierdut întru mîniia lui; şi s-au cercat de împăratul trupurile şi nu s-au aflat.

16. Şi mergînd unul dentru nenevitêni, arătă împăratului pentru mine căci am îngropat pre ei, şi m-am ascunsu; şi cunoscund că mă cercu să mă omoare, temîndu-mă, m-am dat în laturi.

17. Şi s-au jăfuit toate unêltele mêle şi nu au rămas mie nimic, afară den Anna, muiêrea mea, şi *[728/2]* Tovía, fiiul mieu.

18. Şi nu au trecut dzile 55 pînă unde l-au ucis pre el cei 2 fii ai lui şi au fugit la măgurile Ararath; şi au împărăţit Sarhedon, fiiul lui, pentru el.

19. Şi au rînduit pre Ahiáhar al lui Anail, [3]fratelui mieu, preste toată alêgerea tatălui lui şi preste toată deregătoria. Rugatu-s-au Ahiáhar pentru mine şi am venit la Neneví.

20. Şi Ahiáhar era turnător de vin şi preste inel şi dregător[4],

21. Şi l-au pus pre el Sarhedon de al doilea rînd; şi-mi era văr premare[5].

Cap 2

1. Şi cînd m-am pogorît la casa mea şi mi s-au dat mie Anna, muiêrea mea, şi Tovía, fiiul mieu, întru a Cincidzeci sărbătoare, carea iaste sfîntă a şaptea săptămîni, făcutu-s-au prînz bun mie şi am şezut să mănînc.

2. Şi am văzut bucate multe şi dziş fiiului mieu: „Pasă, adu pre carele vei afla dentru fraţii noştri lipsit, carele pomenêşte pre Domnul; şi, iată, aştept pre tine."

3. Şi mergînd[6], dzise: „Tată, unul dentru neamul

Ms. 4389, p. 490

da vineticilor celor veniţi de curînd.

8. Acêstea şi ca acêstea, fiind el copil, le ţinea după lêgea lui Dumnezeu.

9. Iar deaca se făcu om deplin, îşi luoă muiêre pre Anna, den seminţiia[7] sa, şi născu dentr-însa fecior şi-i puse numele pre dînsul. [10] Pre care, den copilărie, îl învăţă să se teamă de Dumnezeu şi să se ferească de toate păcatele.

10. [11] De-acii, după robie, el veni cu muiêrea lui şi cu fiiu-său în cetatea Nenéviei şi cu tot neamul lui. [12] (Şi cînd mînca toţi den bucatele păgîneşti), iar acesta-şi păziia sufletul şi niciodată nu se-au spurcat den bucatele lor, [13] şi pentru căce-şi aducea aminte cu toată inima de Domnul Dumnezeu,

11. [13] Îi dêde Dumnezeu milă înaintea fêţii lui Salamanasar împărat[8] [14] şi-i dêde voie să meargă unde-i va fi voia şi să aibă voie să facă ce, cîndu-i va fi voia; [15] şi mergea pre la toţi carii era în robie[9] şi le da învăţătură de mîntuire.

12. [16] Iar deaca veni în Raghes, în cetatea midilor, avînd la sine 10 talanţi[10] de argint, care i-i dăruise împăratul, [17] şi deaca văzu într-alt neam mult al lui pre Gavail, fratele Gavriei, fiind în sărăcie, îi dêde argintul *[490/2]* acesta, cu zapisul lui.

13. [18] De-acii după multă vrême, deaca au murit Salamanasar şi au stătut împărat în locul lui fiiu-său, Senaherim, şi avea pre feciorii lui Israil întru urîciune înaintea fêţei lui.

14. [19] Iar Tóviia în toate zilele umbla pren toată seminţiia sa şi-i mîngîia şi împărţiia fieştecărora dentr-înşii cît putea den bunătăţile sale: [20] pre cei flămînzi hrăniia, pre cei goli îmbrăca, şi celor morţi şi celor junghiaţi cu tot deadinsul le făcea îngropare.[11]

15. [21] [12]De-acii, cînd se întoarse Senaherim împărat de fugi de bătaia Iúdei carea o trimêse Dumnezeu asupra lui pentru badjocorirea sa, el se mînie şi ucise pre mulţi den feciorii lui Israil şi den iudei, iar Tóviia îngropa trupurile lor.

16. [22] Deci, deaca se făcu împăratului vêste, porînci să-l ucigă

17. [22] Şi să ia toată bunătatea lui; [23] iar Tóviia, cu fiiu-său şi cu muiêrea-şi, năpustind toată bunătatea lor, fugí de se ascunse, că-l iubiia mulţi.

18. [24] [13]Iar după 45 de zile uciseră pre împăratul feciorii lui.

19. [25] Şi se întoarse Tóviia acasă-şi şi toate bunătăţile lui i se întoarseră înapoi.

Cap 2

1. Iară după aceasta, cînd fu zioa praznicului Domnului şi se făcu prînz bun în casa Tóviei,[14]

2. El zise fiiu-său: „Pasă de ádo pre cinevaşi den seminţiia noastră, de cei ce se tem de Dumnezeu, să mănînce cu noi."

3. Iar el, cum ieşi, iarăşi se întoarse şi-i spuse, zicînd: „Unul den feciorii lui Israil

Versiunea modernă

ciuială o vindeam şi mergeam şi o cheltuiam la Ierusalim, în fiecare an.

8. Şi a treia o dădeam cui se cuvenea, aşa cum poruncise Debora, mama părintelui meu, căci rămăsesem orfan de tată.

9. Şi cînd m-am făcut bărbat, am luat-o de soţie pe Anna, din seminţia neamului meu, şi mi s-a născut de la ea Tobias.

10. Iar cînd am fost dus în robie la Ninive, toţi fraţii mei şi cei din familia mea mîncau din pîinea neamurilor, eu însă mi-am păzit sufletul ca să nu mănînc, căci mi-am adus aminte de Dumnezeu cu tot sufletul.

11. Şi Cel Preaînalt mi-a dat har şi trecere înaintea lui Enemessar şi eu cumpăram pentru el [de toate].

12. Şi am mers în Media şi i-am încredinţat lui Gabael, fratele lui Gabria, din ţarinile Mediei, zece talanţi de aur.

13. Şi cînd a murit Enemessar, a ajuns rege în locul lui fiul său, Senancherim, şi drumurile au devenit nesigure şi nu m-am mai putut duce în Media.

14. În zilele lui Enemessar le-am făcut fraţilor mei multe milostenii: pîinile mele le dădeam celor flămînzi şi hainele mele celor goi, iar dacă vedeam pe careva din neamul meu mort şi aruncat peste zid la Ninive, îl îngropam.

15. Şi dacă ucidea pe cineva regele Sennacherim cînd s-a întors fugind din Iudeea, eu îl îngropam pe furiş, căci pe mulţi i-a ucis la mînie; iar trupurile lor au fost căutate de rege şi nu au fost găsite.

16. Dar cînd unul dintre niniviteni s-a dus şi i-a arătat regelui că eu i-am îngropat, m-am ascuns; şi ştiind că sînt căutat spre a fi ucis, de frică, am plecat departe.

17. Şi mi-a fost jefuită toată averea mea şi nu mi-a mai rămas nimic în afară de Anna, soţia mea, şi de Tobias, fiul meu.

18. Şi n-au trecut cincizeci şi cinci de zile pînă cînd pe rege l-au ucis cei doi fii ai săi şi au fugit în munţii Ararat; şi a ajuns rege în locul lui fiul său, Sarchedon.

19. Iar el l-a rînduit pe Achiachar, fiul lui Anael, fratele meu, peste toate socotelile tatălui său şi peste toate dregătoriile. Şi Achiachar s-a rugat pentru mine şi m-am întors la Ninive.

20. Achiachar era paharnic şi păstrător al inelului şi mai-marele casei şi al socotelilor regelui,

21. Iar Sacherdon l-a pus al doilea în rang după el; şi era nepotul meu.

Capitolul al 2-lea

1. Şi cînd m-am întors la casa mea şi mi s-au dat înapoi Anna, soţia mea, şi Tobias, fiul meu, la sărbătoarea Cincizecimii, care este sfînta sărbătoare a celor şapte săptămîni, mi s-a făcut un prînz bun şi m-am aşezat să mănînc.

2. Şi am văzut bucate multe şi i-am zis fiului meu: „Pasă şi adu pe oricine vei găsi nevoiaş dintre fraţii noştri, care-şi aminteşte de Domnul; iată, eu te aştept."

3. El a venit şi a zis: „Tată, unul din neamul

Biblia 1688, p. 615, col. 2

nostru, sugrumat, s-au aruncat în tîrg."

4. Şi eu, mai nainte pînă a nu gusta, sărind, l-am luat pre el la o casă pînă unde au apus soarele.

5. Şi înturnîndu-mă, m-am scăldat şi mîncam pîinea mea cu voie rea.

6. Şi-mi aduş aminte de prorociia lui Ámmos, în ce chip au zis: „Întoarce-se-vor sărbătorile voastre spre jale şi toate veseliile voastre spre plîngere." Şi am plîns. Şi cînd au apus soarele, m-am dus şi, săpînd, l-am astrucat pre el.

7. Şi cei de aproape rîdea, zicînd: „Nu să mai tême acesta că să va omorî pentru lucrul acesta; şi au fugit şi, iată, iarăşi îngroapă pre morţi."

8. Şi întru această noapte am ostenit îngropînd şi m-am culcat, pîngărit, lîngă părêtele curţii, şi obrazul mieu descoperit era.

9. Şi nu ştiiam că sînt vrabii în părête. Şi ochii miei deşchişi fiind, s-au găinat vrabiile fierbinte în ochii miei şi s-au făcut albeaţe în ochii miei. Şi am mers la doftori, şi n-au folosit mie.

10. Şi Ahiahár mă hrăniia, pînă ce am mers la Elemaida.

11. Şi muiêrea mea, Ánna, torcea cu cêle muiereşti şi trimitea stăpînilor,

12. Şi au dat ei şi ei plata, dîndu-i şi un ied.

13. Şi cînd au venit către mine, au început a striga. Şi ziş ei: „De unde e iedul? Au de furtişag iaste? Dă-l pre el stăpînilor, pentru că nu e cu cale a mînca de furat."

14. Şi ea zise: „Daru mi s-au dat pre plată." Şi nu o credeam pre ea şi ziceam să-l dea înapoi stăpînilor şi mă ruşinam către ea.

15. Şi ea, răspunzînd, zise mie: „Unde sînt milosteniile tale şi direptăţile tale? Iată, cunoscute sînt toate cu tine."

Cap 3

1. Şi, mîhnindu-mă, am plînsu şi m-am rugat cu durêre, zicînd: „Direpţ eşti, Doamne, şi toate lucrurile tale şi toate căile tale — milostenie şi adevăr şi judecată adevărată, şi direpţ judeci în veac!

2. Adu-ţi aminte de mine şi privêşte asupra mea; să nu-mi izbîndeşti păcatelor mêle şi necunoştinţelor mêle şi ale părinţilor miei, carii au greşit înaintea ta.

3. Pentru că n-au ascultat poruncile tale. Şi ai dat pre noi în jah şi în robie şi moarte şi pildă de ocară la toţi carii ne-am răsipit.

4. Şi acum multe judecăţile tale sînt adevărate, dentru mine a face pentru păcatele mêle şi a părinţilor miei, căce n-am făcut poruncile tale, pentru că n-am mersu cu adevăr înaintea ta.

5. Şi acum după cum iaste plăcut înaintea ta fă cu mine.

6. Poruncêşte să ia duhul mieu, pentru ca să mă slobozescu şi să mă facu pămînt; pentru căci mai de folos iaste mie a muri decît a trăi, căci ocări mincinoase am auzit şi mîhnire iaste multă întru mine.

7. Poruncêşte, dară, a mă slobozi eu den nevoie la vêci- //

Ms. 45, p. 728-729

nostru, sugrumat, aruncatu-s-au întru tîrg."

4. Şi eu, mai nainte de ce a gustarea, sărind, l-am luat pre el la o casă, pînă unde au apus soarele.

5. Şi înturnîndu-mă, m-am scăldat şi mîncam pîinea mea cu voie rea.

6. Şi pomenii prorociii Ammos, în ce chip au dzis: „Întoarce-să-vor sărbătorile voastre spre plîngere[7] şi toate veseliile voastre spre lăcrămare[8]." Şi am plîns. Şi cînd au apus soarele, m-am dus şi, săpînd, l-am astrucat pre el.

7. Şi cei de aproape rîdea, dzicînd: „Nu să mai têmе acesta să să omoară pentru lucrul acesta; şi au fugit şi, iată, iarăşi îngroapă pre cei morţi!"

8. Şi întru această noapte am ostenit îngropînd şi m-am culcat, pîngărit, lîngă părêtele curţii, şi obrazul mieu dăscoperit era.

9. Şi nu am ştiut că vrabii întru părête sînt. Şi ochii miei dăşchişi fiind, s-au găinat vrabiile fierbinte întru ochii miei şi s-au făcut albeaţe întru ochii miei. Şi am mers cătră doftori, şi nu au folosit mie.

10. Şi Ahiáhar hrăniia pre mine, pînă unde am mers la Elimaída.

11. Şi muiêrea mea, Anná, torcea cu cêle muiêreşti şi trimitea stăpîni- *[729/1]* lor,

12. Şi au dat ei şi ei plata, dîndu-i şi un ied.

13. Şi cînd au venit cătră mine, au început a striga. Şi dziş ei: „De unde-i iedul? Au de furtişag iaste? Dă-l pre el stăpînilor, pentru că nu-i cu cale a mînca de furat."

14. Şi ea dzise: „Dar s-au dat mie pren plată." Şi nu credeam ei şi ziceam să dea înapoi stăpînilor şi mă ruşinam cătră ea.

15. Şi ea, răspundzînd, dzise mie: [9]„Unde sînt milosteniile tale şi dreptăţile tale? Iată — cunoscute toate cu tine."

Cap 3

1. Şi, mîhnindu-mă, am plîns şi m-am rugat cu durêre, dzicînd: „Drept eşti, Doamne, şi toate faptele tale şi toate căile tale — milostenie şi adeverire şi judeţ adevărat, şi drept tu judeci în vac!

2. Pomenêşte pre mine şi socotêşte[10] preste mine; să nu mă izbîndeşti păcatelor mêle şi necunoştinţelor mêle şi a părinţilor miei, carii au greşit înaintea ta.

3. Pentru că au trecut cu audzul porîncile tale. Şi ai dat pre noi la jaf şi robime şi moarte şi pildă de ocară la toţi carii ne-am răsipit.

4. Şi acum multe judêţele tale sînt adevărate, dentru mine a face pentru păcatele mêle şi a părinţilor miei, căci n-am făcut porîncele tale, pentru că nu am mers cu adevărul înaintea ta.

5. Şi acum după cum iaste plăcut înaintea ta fă cu mine.

6. Porîncêşte să iasă duhul mieu, pentru ca să mă slobodz şi să mă fac pămînt; pentru căci mai de folos iaste mie a muri decît a trăi, căci ocări minciunoase am audzit şi mîhnire[11] multă întru mine.

7. Porîncêşte a mă slobodzi eu den nevoie amú la vêcinicul

Ms. 4389, p. 490-491

zace ucis în uliţă."

4. De-acii el îndată se sculă şi ieşi de la masă, lăsîndu-şi prînzul, şi nu gustă nimic şi mêrse la trupul cel mort; [4] şi-l luoă şi-l duse în casa lui într-ascuns, ca cum va apune soarele, numaidecît să-l îngroape.

5. De-acii, deaca ascunse trupul cel mort în casa sa, mîncă pîine cu plîns şi cu durêre,

6. Aducîndu-şi aminte de cuvintele Domnului, care le-au zis cu Amos prorocul: [15]„Zilele praznicelor voastre se vor întoarce în plîngere şi în tînguire."[16] [7] Iar deaca apuse soarele, mêrse de-l îngropă.

7. [8] Iar veci- *[491/1]* nii lui îl mustra toţi, zicînd: „Dară au nu pentru acêstea fapte se-au porîncit de la împăratul să te ucigă; şi de-abia ai scăpat de moarte, şi iarăşi îngropi pre cei morţi?"

8. [9] [17]Iară Tóviia mai vîrtos se temea de Dumnezeu decît de împăratul şi lua trupurile cêle ucise şi le ascundea în casa lui şi la miezul nopţii le îngropa. [10] Iar într-o zi se întîmplă de veni ostenit de la un mormînt[18] şi, deaca veni acasă-şi, se culcă lîngă părête şi adormi.

9. [11] Şi dormind el, căzu scîrnă caldă pre ochii lui den cuibul unii rîndurêle şi fu orb.[19] [12] Această ispitire se întîmplă lui de la Dumnezeu, ca să se dea chip oamenilor celor mai de apoi de răbdarea lui, ca şi de-a direptului Iov, [13] [20]care den tinerêţele sale totdeauna se-au temut de Dumnezeu şi au păzit poruncile lui şi nu se întristă în poncişul lui Dumnezeu pentru certarea orbirei căci i se întîmplă, [14] ce neclătit petrecu în frica lui Dumnezeu, dînd laudă lui Dumnezeu în toate zilele vieţii sale. [15] Şi cum săriia craii asupra direptului Iov, aşa şi neamul lui şi vecinii lui îşi bătea joc de viiaţa lui, zicînd: [16] „Unde iaste nădêjdea ta, pentru carea făceai milostenii şi îngropări?" [17] Iar Tóviia îi certa, zicînd: „Nu grăiţi aşa. [18] Că sîntem feciori ai celor sfinţi şi viiaţa acêea aşteptăm, carea o au dat Dumnezeu acelora carii credinţa lor nu o au mutat de la dînsul."

11. [19] Iar Anna, muiêrea lui, în toate zilele mergea la[21] lucrul ţesăturii şi den osteneala mîinilor sale aducea ce era de treaba vieţii,

12. [20] Iar odată se întîmplă de aduse un ied.

13. Pre care deaca-l auzi Tóviia zbierînd, zise: [21] [22]„Vedeţi să nu cumva să fie de furat; ce-l daţi al cui iaste, că nu se cade noaoă să mîncăm den furtişag, nici să pipiim cevaşi."

15. [22] [23]Iar pentru aceasta, muiêrea lui îi răspunse cu mînie, zicînd: „O, cît[24] se-au făcut de în dăşărt nădêj-dea ta şi milosteniile tale acum se-au arătat." [23] Cu acêstea şi cu alte cuvinte ca acêstea îi împuta[25].

Cap 3

1. Atunci Tóviia oftă[26] şi începu a se ruga cu lacrăme, zicînd:[27] [2] „Direpт eşti, Doamne, şi toate judecăţile tale sînt dirêpte şi toate căile tale — milă şi adeverinţă şi judecată.

2. [3] Şi acum, Doamne, ádo-ţi aminte de mine şi nu face izbîndă pentru păcatele mêle, *[491/2]* nici să aduci aminte fărădelegile mêle, nice ale neamului mieu.

3. [4] [28]Căci n-am ascultat poruncile tale; pentr-acêea sîntem daţi în rîsipire şi în robie şi în moarte şi în pildă şi în ruşinea tuturor limbilor în care ne-ai rîsipit.

4. [5] Şi acum, Doamne, mari-s judecăţile tale, că n-am făcut după poruncile tale şi n-am umblat bine înaintea ta.

5. [6] Şi acum, Doamne, fă cu mine după voia ta

6. Şi porîncêşte să ia sufletul mieu cu pace, că mai bine-mi iaste să moriu decît să trăiesc.[29]

Versiunea modernă

nostru zace sugrumat şi aruncat în tîrg."

4. Atunci, înainte de a gusta din mîncare, am sărit şi l-am dus într-o încăpere pînă la apusul soarelui.

5. Şi întorcîndu-mă, m-am spălat şi mi-am mîncat pîinea cu voie rea.

6. Şi mi-am adus aminte de prorocirea lui Amos, cum spunea: „Sărbătorile voastre se vor preface în jale, iar toate bucuriile voastre în tînguire." Şi am plîns. Iar cînd a apus soarele, m-am dus şi, săpînd o groapă, l-am îngropat.

7. Dar vecinii rîdeau de mine, zicînd: „Tot nu se teme că va fi omorît pentru lucrul acesta; doar a mai fugit şi, iată, îngroapă din nou morţii."

8. În aceeaşi noapte, m-am întors după înmormîntare şi m-am culcat, fiind necurat, lîngă zidul curţii, iar faţa mea era descoperită.

9. Nu ştiam că pe zid sînt vrăbii, iar cînd stăteam cu ochii deschişi, şi-au slobozit găinaţul cald în ochii mei şi mi-a apărut o albeaţă peste ochi. Şi am mers la doctori, dar nu mi-au fost de folos.

10. Şi Achiachar m-a îngrijit, pînă cînd a plecat în Elymais.

11. Şi Anna, soţia mea, şi-a luat de lucru treburi de femeie şi le trimitea stăpînilor,

12. Iar aceştia îi plăteau leafă, ba i-au dăruit şi un ied.

13. Cînd a venit însă la mine, acesta a început să zbiere. Şi i-am zis: „De unde este iedul? Nu cumva e de furat? Du-l înapoi stăpînilor, căci nu se cade să mîncăm un lucru furat."

14. Ea însă a răspuns: „Mi-a fost dat în dar pe lîngă plată." Dar eu nu am crezut-o şi i-am spus să îl ducă înapoi stăpînilor şi m-am înroşit în faţa ei.

15. Ea însă, răspunzînd, mi-a zis: „Unde sînt toate milosteniile şi faptele tale drepte? Iată, se ştie tot de ce ai parte."

Capitolul al 3-lea

1. Şi, mîhnindu-mă, am plîns şi m-am rugat cu durere, zicînd: „Drept eşti, Doamne, şi toate faptele tale şi căile tale sînt milostenie şi adevăr, judecata adevărată şi dreaptă tu o faci în veci.

2. Adu-ţi aminte de mine, îndreaptă-ţi privirea asupra mea; nu mă pedepsi pentru păcatele şi pentru neştiinţele mele şi ale părinţilor mei, care au păcătuit înaintea ta.

3. Căci nu au ascultat poruncile tale. Tu ne-ai dat la jefuire şi la robie şi la moarte şi spre ocară tuturor celor printre care ne-am risipit.

4. Şi acum judecăţile tale cele multe sînt adevărate, de faci cu mine după păcatele mele şi ale părinţilor mei, pentru că nu am îndeplinit poruncile tale, căci n-am umblat în adevăr înaintea ta.

5. Şi acum fă cu mine după cum e plăcut înaintea ta.

6. Porunceşte să se ia de la mine duhul meu, ca să fiu dezlegat şi să mă fac pămînt; căci mai de folos îmi este să mor decît să trăiesc, pentru că am auzit ocări mincinoase şi am multă mîhnire în mine.

7. Porunceşte, dar, să fiu dezlegat din această strîmtoare înspre locul de veci,

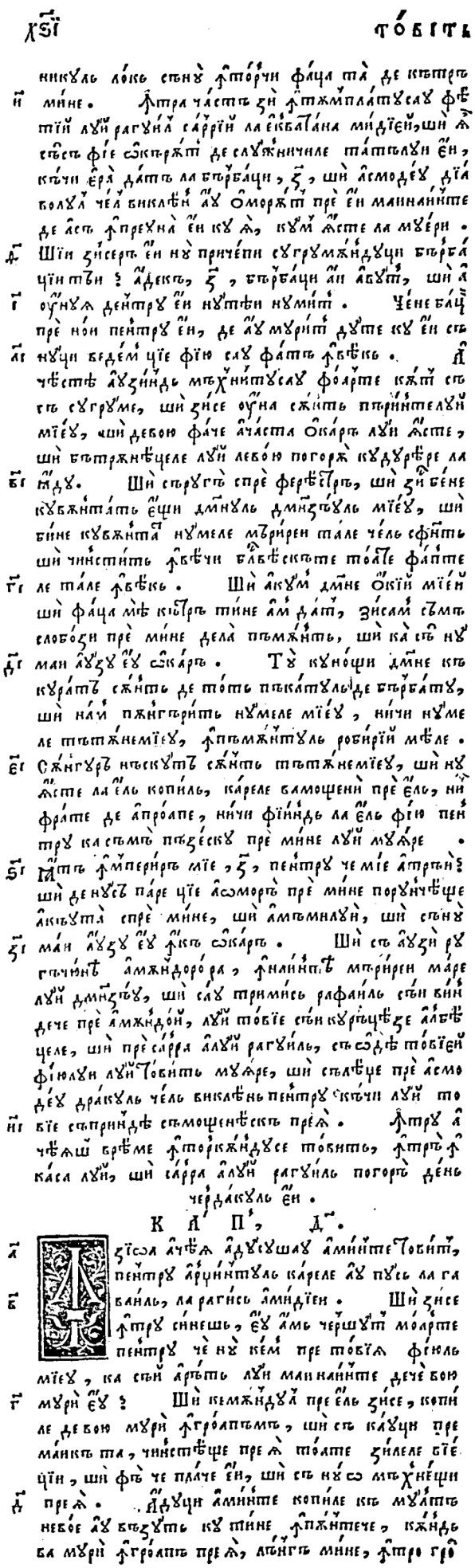

Biblia 1688, p. 616, col. 1

nicul loc, să nu întorci faţa ta de cătră mine."

8. Într-această zi întîmplatu-s-au fêtii lui Raguíl, Sárrii, la Ecvatána Mídiei, şi ea să să fie ocărît de slujnicile tatălui ei, căci era dată la bărbaţi 7, şi Asmodéu, diavolul cel viclean, au omorît pre ei mai nainte de a să împreuna ei cu ea, cum iaste la muieri.

9. Şi-i ziseră ei: „Nu pricepi, sugrumîndu-ţi bărbaţii tăi? Adecă 7 bărbaţi ai avut şi a unuia dentru ei nu te-ai numit.

10. Ce ne baţi pre noi pentru ei, de au murit? Du-te cu ei, să nu-ţi vedem ţie fiiu sau fată în veac!"

11. Acêstea auzind, mîhnitu-s-au foarte cît să să sugrume şi zise: „Una sînt părintelui mieu, şi de voiu face aceasta, ocară lui iaste şi bătrînêţele lui le voiu pogorî cu durêre la iadu."

12. Şi să rugă spre fereastră şi zise: „Binecuvîntat[1] eşti, Domnul Dumnezăul mieu, şi binecuvîntat numele mărirei tale cel sfînt şi cinstit în vêci! Blagoslovească-te toate faptele tale în veac!

13. Şi acum, Doamne, ochii miei şi faţa mea cătră tine am dat, zis-am să mă slobozi pre mine de la pămînt şi ca să nu mai auzu eu ocară!

14. Tu cunoşti, Doamne, că curată sînt de tot păcatul de bărbatu; şi n-am pîngărit numele mieu, nici numele tătîne-mieu, în pămîntul robirii mêle.

15. Sîngură născută sînt tătîne-mieu şi nu iaste la el copil carele va moşteni pre el, nici frate de aproape, nici fiind la el fiiu pentru ca să mă păzescu pre mine lui muiêre.

16. Iată, îmi pieriră mie 7. Pentru ce mi-e a trăi? Şi de nu să pare ţie a omorî pre mine, poruncêşte a căuta spre mine şi a mă milui, şi să nu mai auzu eu încă ocară."

17. Şi să auzi rugăciunea amîndoróra înaintea mărirei marelui Dumnezău. Şi s-au trimis Rafaíl să-i vindece pre amîndoi: lui Tóvie să-i curăţêze albeaţele şi pre Sárra a lui Raguíl să o dea Tóviei, fiiului lui Tóvit, muiêre, şi să lêge pre Asmodéu, dracul cel viclean, pentru căci lui Tovie să prindea să moştenească pre ea.

18. Întru acêeaşi vrême, întorcîndu-se, Tóvit întră în casa lui şi Sárra a lui Raguíl pogorî den cerdacul ei.

Cap 4

1. În zioa acêea, adusu-şi-au aminte Tovít pentru argintul carele au pus la Gavaíl, la Raghís a Mídiei.

2. Şi zise întru sineşi: „Eu am cerşut moarte. Pentru ce nu chem pre Tóviia, fiiul mieu, ca să-i arăt lui mai nainte de ce voiu muri eu?"

3. Şi chemîndu-l pre el, zise: „Copile, de voiu muri, îngroapă-mă, şi să cauţi pre maică-ta; cinstêşte pre ea toate zilele vieţii şi fă ce place ei şi să nu o mîhneşti pre ea.

4. Adu-ţi aminte, copile, că multă nevoie au văzut cu tine în pîntece; cînd va muri, îngroapă pre ea lîngă mine într-o groa- /

Ms. 45, p. 729-730

loc, să nu întorci faţa ta de către mine."

8. Întru aceasta dzi întîmplatu-s-au fêtei Raguil, Sárra, la[12] Ecvatána[13] a Mídiei, şi ea să fie ocărîtă de slujnicile tatălui ei, căci era dată la bărbaţi 7, şi Asmodeu, diavolul cel viclean, omorî pre ei mai nainte de ce a să împreuna ei cu ea, cum iaste la muieri.

9. Şi-i dziseră ei: „Nu pricepi, sugrumînd bărbaţii tăi? Amu 7 bărbaţi ai avut şi a unuie dentru ei nu te-ai numit.

10. Ce pre noi baţi pentru ei, dă au murit? *[729/2]* Pasă împreună cu ei, să nu vedem ţie făt sau fată în vac!"

11. Acêstea audzind, mîhnitu-s-au foarte cît să să sugrume şi dzise: „Una sînt numai părintelui mieu; dă voi face aceasta, ocară lui iaste şi bătrînêţele lui le voi pogorî cu durêre la iad."

12. Şi să rugă către fereastră şi dzise: „Binecuvîntat eşti, Doamne, Dumnedzăul mieu, şi binecuvîntat numele mărirei tale cel sfînt şi cinstit întru vêci! Blagoslovască-te toate faptele tale în vac!

13. Şi acum, Doamne, ochii miei şi faţa mea către tine am dat, dzis-am să mă slobodzi pre mine de la pământ şi ca să nu audzu eu nu încă ocară!

14. Tu cunoşti, Doamne, că curată sînt de tot păcatul bărbatului; şi nu am pîngărit numele mieu, nici numele tătîne-mieu, întru pământul robirei mêle.

15. Sîngură născută sînt tătîne-mieu şi nu iaste la el copil carele va moşteni pre el, nici frate aproape, nici fiind la el fiiu pentru ca să păzesc pre mine lui muiêre.

16. Amu, au pierit mie 7. Pentru ce mi-i a trăi? Şi dă nu să pare ţie a omorî pre mine, porîncêşte a căuta spre mine şi a milui pre mine, şi să nu audzu eu nu încă ocară."

17. Şi să audzi ruga amînduróra înaintea mărirei marelui Dumnedzău. Şi s-au trimis Rafail să-i vindece pre amîndoi: lui Tovit să-i[14] golească albeaţele şi pre Sárra a lui Raguil să o dea Tovíei, fiiului Tovit, muiêre, şi să lêge pre Asmodeu, cel viclean drac, pentru căci lui Tovía să prindea să moştenească pre ea.

18. Întru acêeaşi vrême, întorcîndu-să, Tovit întră în casa lui şi Sárra a lui Raguil pogorî dentru ceardacul ei.

Cap 4

1. Întru dzua acêea, adusu-ş-au aminte Tovit pentru argintul carele au pus la Gavail, la Raghis a Mídiei.

2. Şi dzise între sineşi: „Eu am cerut moarte. Ce nu chem pre Tovia, fiiul mieu, pentru ca lui să-i arăt mai nainte de ce oi muri eu?"

3. Şi chemîndu-l pre el, dzise: „Copile, [15]dă voi muri, îngroapă-mă şi nu trêce cu vedêrea pre maică-ta; cinstêşte pre ea toate dzilele *[730/1]* vieţii şi fă ce-i place ei şi să nu o mîhneşti pre ea.

4. Adu-ţi aminte, copile, căci multe nevoi au văzut pren tine în pîntece; cînd va muri, îngroapă-o pre ea lîngă mine întru o groapă.

Ms. 4389, p. 491-492

8. [7] Într-acêeaşi zi se întîmplase Sarei, fêtei lui Raguil, în Raghes, cetatea Midiei[30], de auzi ocară de la o roabă a tătîne-său, [8] că au fost dată după 7 bărbaţi, iar dracul pre care-l[31] chiiamă Azmodéos îndată i-au ucis cînd întra la dînsa.

9. Şi cînd certa pre slujnică pentru vina ei,

10. [9] Iar slujnica îi răspundea, zicînd: [32]„Mai mult nu vom mai vedea den tine fecior sau fată pre pămînt, ucigătoare de bărbaţii tăi![33] [10] Dară acum căci vei să ucizi şi pre mine cum ai ucis pre cei 7 bărbaţi!"

11. [10] Şi de cuvîntul acesta, se sui Sára în cămara sa cea mai dăsupra şi nu mîncă, nici bău 3 zile şi 3 nopţi, [11] ce stînd, se ruga lui Dumnezeu cu lacrăme, ca să o mîntuiască de această ruşine.

12. Şi fu a treia zi cînd sfîrşi rugăciunea, binecuvîntînd pre Domnul, zise: [13] „Bine iaste cuvîntat numele tău, Dumnezeul părinţilor noştri, carele, cînd te mînii, faci milosîrdie şi în vrêmea scîrbei ierţi păcatele tuturor celor ce te chiiamă.[34]

13. [14] Către tine, Doamne, voiu întoarce faţa mea, către tine voiu rîdica ochii miei [15] şi voiu cêre, Doamne, ca să mă dăzlegi den legătura aceştii ocări sau cu adevărat ia-mă de pre pământ.

14. [16] Tu, Doamne, ştii că niciodată n-am poftit bărbat şi am ţinut sufletul mieu curat de toate poftele.

15. [17] Nici cu cei ce joacă nu m-am amestecat, nici cu ceia ce umblă în uşurări nu m-am dat să le fiu părtaşă [18] şi bărbat n-am vrut să iau după voia mea, ce cu frica ta.

16. [19] Ce sau eu n-am fost vrêdnică lor, sau ei n-au fost mie vrêdnici, sau m-ai oprit altui bărbat. [20] Că nu iaste în om putêre, ce cu adevărat sfatul tău are toate cêle ce plac ţie. [21] A căruia viiaţă, de va fi întru ispitire, se va încununa, iar de va fi întru întristăciune, se va mîntui, şi de va fi întru stricăciune, se va învrednici de va veni la mila ta.[35] [22] Că nici te îndulceşti de piericiunea noastră, că *[492/1]* după volnicie faci mîngîiêre şi după lacrăme şi plîngere verşi veselie şi bucurie. [23] Să fie numele tău, Dumnezeul lui Israil, binecuvîntat în vêci."

17. [24] Şi într-acea vrême fură auzite rugăciunile amînduror înaintea slavei lui Dumnezeu. [25] Şi fu trimes îngerul Domnului, Rafail, ca să-i curăţească pre amîndoi,

18. Că într-o vrême se-au fost făcut rugăciunile lor înaintea Domnului.

Cap 4

2. [1] Deci Tóviei îi păru că va fi rugăciunea lui auzită ca să moară şi chiemă la dînsul pre fiiu-său, Tóviia.[36]

3. [2] Şi-i zise: [37]„Ascultă, fătul mieu, cuvintele gurii mêle şi pune acêstea ca o temelie în inima ta. [3] Cînd va lua Dumnezeu sufletul mieu, iar trupul să mi-l îngropi[38] şi pre mumă-ta să o cisteşti în toate zilele vieţii ei.

4. Şi să-ţi aduci aminte cîte dureri au răbdat pentru tine pîntecele ei;[39] [5] iar deaca va săvîrşi şi ea vrêmea vieţii sale, să o îngropi lîngă mine.[40]

Versiunea modernă

nu-ţi întoarce faţa de la mine."

8. În aceeaşi zi, i s-a întîmplat fiicei lui Raguel, Sarra din Ebatana Mediei, să fie ocărîtă de slujnicele tatălui său, pentru că fusese dată după şapte bărbaţi, iar Asmodeu, demonul cel rău, îi ucisese înainte ca ei să fie împreună cu ea, ca soţiile.

9. Şi acestea îi ziseră ei: „Nu pricepi că ţi-ai sugrumat bărbaţii? Şapte ai avut şi după a nici unuia dintre ei nu te-ai numit.

10. De ce ne loveşti pe noi pentru ei, că au murit? Du-te cu ei, să nu mai vedem fiu sau fiică de la tine în veci!"

11. Cînd a auzit acestea, s-a mîhnit într-atît încît era să se spînzure, dar a zis: „Sînt singură la părintele meu; dacă voi face aceasta, va fi ocară pentru el şi îi voi duce bătrîneţea cu durere spre lăcaşul morţilor."

12. Apoi s-a rugat spre fereastră şi a zis: „Binecuvîntat eşti, Doamne, Dumnezeul meu, şi binecuvîntat este numele tău cel sfînt şi cinstit în veci! Să te binecuvînteze lucrările tale în veci!

13. Şi acum, Doamne, către tine mi-am îndreptat ochii şi faţa, zicînd să mă dezlegi de pe pământ şi să nu mai aud ocări!

14. Tu ştii, Doamne, că sînt curată de orice păcat cu vreun bărbat; şi nu mi-am pîngărit numele, nici numele tatălui meu, în pământul robiei mele.

15. Sînt singură la tatăl meu şi nu are un copil care să îl moştenească, nici vreun frate apropiat, nici vreo rudă pentru care să mă păstrez de nevastă.

16. Iată, mi-au pierit şapte bărbaţi. Pentru ce să mai trăiesc? Dar dacă ţie nu îţi este pe plac să mă dai morţii, porunceşte să cate cineva spre mine şi să se milostivească de mine şi să nu mai aud vreo ocară."

17. Şi a fost ascultată rugăciunea amîndurora înaintea slavei marelui Dumnezeu. Şi a fost trimis Rafael să-i vindece pe amîndoi: lui Tobit să îi cureţe albeaţa, iar pe Sarra să o dea de nevastă lui Tobias, fiul lui Tobit, şi să-l lege pe Asmodeu, demonul cel rău, pentru că îi era menit lui Tobias să o dobîndească.

18. În aceeaşi clipă, întorcîndu-se, Tobit intră în casa lui, iar Sarra, fiica lui Raguel, coborî din odaia ei de sus.

Capitolul al 4-lea

1. În ziua aceea, Tobit şi-a adus aminte de argintul pe care i-l încredinţase lui Gabael la Rages, în Media.

2. Şi şi-a zis în sine: „Eu mi-am cerut moartea. De ce nu l-aş chema pe Tobias, fiul meu, ca să-i spun [de argint] înainte să mor?"

3. Şi chemîndu-l, îi zise: „Copile, dacă mor, să mă îngropi şi să nu o dispreţuieşti pe mama ta; cinsteşte-o în toate zilele vieţii tale, fă ce-i este pe plac şi să nu o mîhneşti.

4. Adu-ţi aminte, copile, că a văzut multe primejdii cu tine în pîntece; cînd va muri, îngroap-o lîngă mine în aceeaşi groapă.

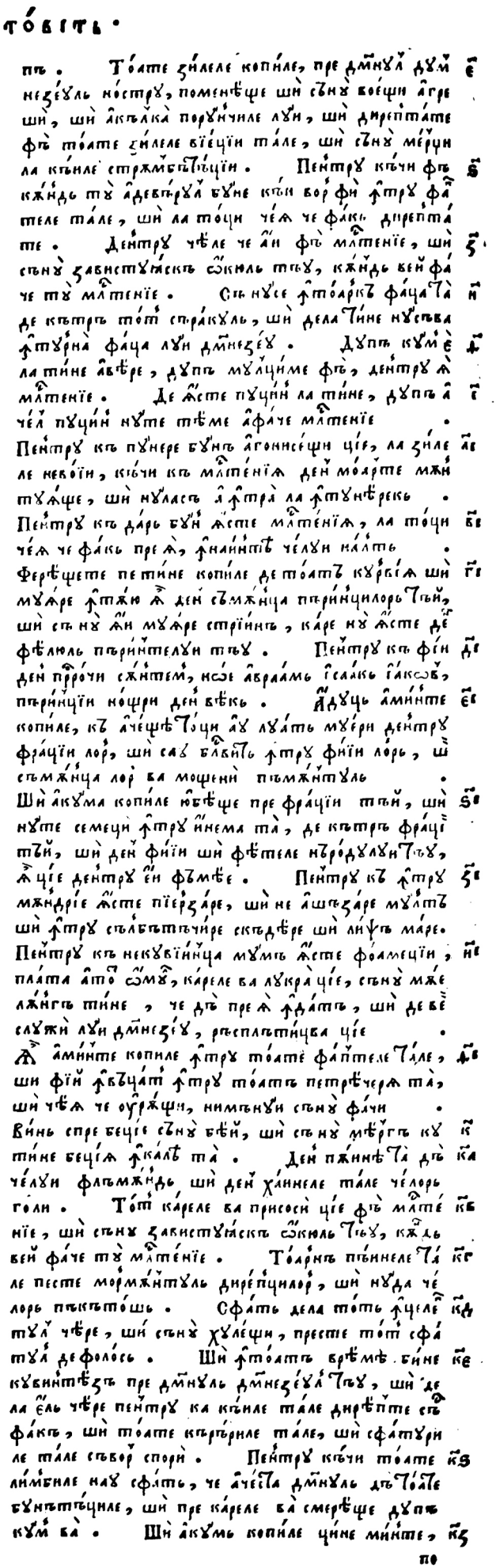
тѡ́вітъ.

пъ. Тѡ́ате зн́леле копи́ле, пре дн҃ѹ́л дх҃ѹ́ нєзе́ѹль но́стрѹ, помен҃ѣ́ще шн҃ сн҃ѹ́ боѣ́щи а҃гре шн҃, шн҃ а҃кт҃а́ка порѹ́нчиле лѹ́и, шн҃ дирепта́те фъ тѡ́ате зн́леле вїѣ́цїи та́ле, шн҃ сн҃ѹ́ ме́рци ла кт҃и́ле стрѧ́мбътъцїи. Пен҃трѹ́ кѣ́чи фъ кн҃́дь тѹ́ а҃девр҃ѹ́л бѹ́не кѣ́и вор́ фи҃ а҃трѹ́ фа́теле та́ле, шн҃ ла тѡ́ци че́ же фа́кѹ дирепта́те. Ден҃трѹ́ че́ле че а҃и́ фъ мл҃те́нїе, шн҃ сн҃ѹ́ зависто́и́ск҃ сѡ́кнѹ тъѹ́, кн҃́дь вей фа́че тѹ́ мл҃те́нїе. Сн҃ѹ́се а҃тоа́рк҃ фа́ца та҃ де кътрѣ то́т стра́кѹль, шн҃ дела́ тине нѹ́свва а҃тѹ́рна́ фа́ца лѹ́и дн҃не́зе́ѹ. Дхпъ кѹ́мѣ́ ла тине́ а҃вѣ́ре, дхпъ мѹ́лци́ме фъ, ден҃трѹ́ мл҃те́нїе. Де а҃́сте пъцин҃ ла тине́, дхпъ а҃ че́л пъцин҃ нѹ́тѣ тѣ́ме а҃фа́че мл҃те́нїе. Пен҃трѹ́ кѣ пѹ́нере бѹ́нъ а҃гонисе́ѣщи цїе́, ла зн́ле ле нево́їи, кѣ́чи кѣ мл҃те́нїа ден҃ мо́арте мжи́ тѹ́ѧще, шн҃ нѹ́ласъ а҃тра́ ла а҃тѹ́нерек҃. Пен҃трѹ́ кѣ да́рь бѹ́н҃ а҃́сте мл҃те́нїа, ла то́ци че́ же фа́кѹ пре́а҃, а҃наи́нтѣ че́лѹи на́лть. Ферѣ́ще те тине́ копи́ле де тѡ́атъ кѹ́рвїа шн҃ мѹ́ре а҃тѧ́ю а҃ ден҃ сѹ́мѧ́нца пр҃ин҃цилорь тъѹ́, шн҃ сн҃ѹ́ а҃́и мѹ́ре стрїи́нъ, ка́ре нѹ́ а҃́сте де фе́люль пр҃ин҃телѹи тъѹ́. Пен҃трѹ́ кѣ фи́и ден҃ про́чи сн҃тем҃, нсѡ́е а҃враа́мь і҃саа́кь і҃а́кѡвъ, пр҃ин҃цїи но́ш҃ри ден҃ вѣ́кь. А҃ддѹ́ць а҃мин҃те копи́ле, къ а҃че́ѣ Тѡ́ци а҃ѹ́ лѹ́ате мѹ́ери ден҃трѹ́ фра́цїи лор҃, шн҃ сѧ́ бл҃кѣ́ѣ а҃тр҃ѹ́ фи́їи лорь, шн҃ сѧмѧ́нца лор҃ ва мощени пѣмжи́нтѹль. Шн҃ а҃кѹ́ма копи́ле нѣ́ѣще пре фра́цїи тъи́, шн҃ нѹ́тѣ семе́ци а҃тр҃ѹ́ и҃нема та́, де кѣтрѣ фра́цї тъи́, шн҃ ден҃ фи́їи шн҃ фе́телє нр҃одѹ́лѹи тъѹ́, а҃ цїе́ ден҃трѹ́ е҃и фѕмѣ́е. Пен҃трѹ́ кѕ а҃тр҃ѹ́ мжндрїе а҃́сте пїерзаре, шн҃ не а҃шѣзаре мѹ́лтѕ шн҃ а҃тр҃ѹ́ сѣлѣ́ѣтъчи́ре екѣдѣ́ре шн҃ лн҃ѣ́ть ма́ре. Пен҃трѹ́ кѣ некѹвїи́нца мѹ́мъ а҃́сте фоамецїи, пла́та а҃тѡ́ сѡ́мѣ, ка́реле ва лѹ́кра цїе́, сн҃ѹ́ мѧ́ле лн҃́гѣ тине́, че дъ пре а҃ дда́тъ, шн҃ де вѣ́ слѹ́жи лѹ́и дн҃не́зе́ѹ, рѣспла́тн҃цва цїе́. А҃ а҃мин҃те копи́ле а҃тр҃ѹ́ тѡ́ате фа́пте́ле та́ле, шн҃ фїи́ дѣвца́т а҃тр҃ѹ́ тѡ́атъ петрѣ́черѧ та́, шн҃ чѣ́ же оу҃рѧ́щи, нимънѹи сн҃ѹ́ фа́чи. Вин҃ь спре беци́е сн҃ѹ́ вѣ́и, шн҃ сн҃ѹ́ мѣ́ргъ кѹ тин҃е беци́ѧ фкал҃ѣ́ та́. Ден҃ пн҃н҃тѣ́ а҃ дъ че́лѹи фламжи́нде, шн҃ ден҃ хи҃нне́ле та́ле че́лорь голи. Тѡ́т ка́реле ва присоси́ цїе́ фъ ма́те́ нїе, шн҃ сн҃ѹ́ зависто́и́ск҃ сѡ́кнѹ тъѹ́, кжде вей фа́че тѹ́ мл҃те́нїе. Тѡа́рнъ пѹ́неле та́ле пе́сте морм҃н҃тѹль дире́пцилор, шн҃ нѹ́да че́лорь пѹ́кѣтѡ́ш. Сфа́ть дела́ тѡ́ть а҃целе́ тѹ́ че́ре, ши́ сн҃ѹ́ хѹ́ле́ѧщи, пре́сте то́т сфа́тѹ́ де фолѡ́сь. Шн҃ а҃тоа́тъ вр҃ѣ́мѣ бине кѹвин҃тѣ́зъ пре дн҃ѹ́л дн҃не́зе́ѹ́ тъѹ́, шн҃ де ла е҃ль че́ре пен҃трѹ́ ка кн҃и́ле та́ле дирепт҃те съ фа́кѣ, шн҃ тѡ́ате кѣрѣ́рнле та́ле, шн҃ сфа́тѹ́рile та́ле съво́р спорн҃. Пен҃трѹ́ кѣ́чи тѡ́ате лин҃ѣ́нле на́ѹ сфа́ть, че а҃че́ѣа дн҃ѹ́л дъ тѡ́а́ле бѹ́нътъцинле, шн҃ пре ка́реле ва́ смерѣ́ще дхпъ кѹ́мѣ ва. Шн҃ а҃кѹ́мь копи́ле цине́ мин҃те,

по

Biblia 1688, p. 616, col. 2

pă.

5. Toate zilele, copile, pre Domnul Dumnezeul nostru pomenêşte şi să nu voieşti a greşi şi a călca poruncile lui; şi direptate fă toate zilele vieţii tale şi să nu mergi la căile strîmbătăţii.

6. Pentru căci, făcînd tu adevărul, bune căi vor fi întru faptele tale şi la toţi ceia ce fac direptate.

7. Dentru cêle ce ai fă milostenie şi să nu zavistuiască ochiul tău cînd vei face tu milostenie.

8. Să nu se întoarcă faţa ta de cătră tot săracul, şi de la tine nu să va înturna faţa lui Dumnezeu.

9. După cum e la tine avêre, după mulţime, fă dentru ea milostenie.

10. De iaste puţin la tine, după acel puţin nu te tême a face milostenie,

11. Pentru că punere bună agoniseşti ţie la zilele nevoii; căci cu milosteniia den moarte mîntuiêşte şi nu lasă a întra la întunêrec.

12. Pentru că dar bun iaste milosteniia la toţi ceia ce fac pre ea înaintea Celui Nalt.

13. Ferêşte-te pe tine, copile, de toată curviia şi muiêre întîiu ia den sămînţa părinţilor tăi; şi să nu iêi muiêre striină, care nu iaste den fêliul părintelui tău.

14. Pentru că fii den proroci sîntem, Nóe, Avraám, Isaác, Iácov, părinţii noştri den veac.

15. Adu-ţi aminte, copile, că aceştia toţi au luat muieri dentru fraţii lor şi s-au blagoslovit întru fiii lor, şi sămînţa lor va moşteni pămîntul.

16. Şi acuma, copile, iubêşte pre fraţii tăi şi nu te semeţi întru inema ta de cătră fraţii tăi; şi den fiii şi fêtele nărodului tău, ia ţie dentru ei fămêie.

17. Pentru că întru mîndrie iaste pierzare şi neaşăzare multă, şi întru sălbătăcire — scădêre şi lipsă mare,

18. Pentru că necuviinţa mumă iaste foameţii. Plata a tot omul carele va lucra ţie să nu mîie lîngă tine, ce dă pre ea îndată. Şi de vei sluji lui Dumnezeu, răsplăti-ţi-va ţie.

19. Ia aminte, copile, întru toate faptele tale şi fii învăţat întru toată petrêcerea ta. Şi cêea ce urăşti nimănui să nu faci.

20. Vin spre beţie să nu bêi şi să nu meargă cu tine beţiia în calea ta.

21. Den pîinea ta dă celui flămînd şi den hainele tale celor goli.

22. Tot carele va prisosi ţie fă milostenie şi să nu zavistuiască ochiul tău cînd vei face tu milostenie.

23. Toarnă pîinele tale peste mormîntul direptîlor şi nu da celor păcătoşi.

24. Sfat de la tot înţeleptul cêre şi să nu huleşti preste tot sfatul de folos.

25. Şi în toată vrêmea binecuvintează pre Domnul Dumnezeul tău şi de la el cêre pentru ca căile tale dirêpte să să facă, şi toate cărările tale şi sfaturile tale să vor spori.

26. Pentru căci toate limbile n-au sfat, ce acesta Domnul dă toate bunătăţile şi pre carele va, smerêşte după cum va.

27. Şi acum, copile, ţine minte //

Ms. 45, p. 730

5. Toate dzilele, copile, Domnului Dumnedzăului nostru pomenêşte şi să nu voieşti a greşi şi a călca porîncele lui; şi dreptate fă toate dzilele vieţii tale şi să nu mergi la căile strîmbătăţii[16].

6. Pentru căci, făcînd tu adevărul, bune căi vor fi întru faptele tale şi la toţi ceia ce fac dreptate.

7. [17]Dentru cêlea ce ai[18] fă milostenie şi să nu zavistuiască al tău ochiu cînd vei face tu milostenie.

8. Să nu întorci faţa ta de cătră tot săracul, şi de la tine nu să va înturna faţa lui Dumnedzău.

9. [19]După cum la tine-i avêre, după mulţime, fă dentru ea milostenie.

10. Dă iaste puţîn la tine, după acel puţîn nu te tême a face milostenie,

11. Pentru că punere bună agoneseşti ţie la dzilele nevoii; [20]pentru căci milosteniia den moarte mîntuiêşte şi nu lasă a întra la întunêrec.

12. Pentru că dar bun iaste milosteniia la toţi ceia ce fac pre ea înaintea Celui Înalt.

13. Ferêşte-te pre tine, copile, de toată curviia şi muiêre întîi ia dentru sămînţa părinţilor tăi; şi să nu iêi muiêre striină, carea nu iaste dentru fêliul părintelui tău.

14. Pentru căci fii a prorocilor sîntem, lui Nóe, lui Avraam, Isaac, Iacov, părinţii noştri den vac.

15. Adu-ţi aminte, copile, că aceştia toţi au luat muieri dentru fraţii lor şi s-au blagoslovit întru fiii lor, şi seminţiia lor va moşteni pămîntul.

16. Şi acum, copile, iubêşte pre fraţii tăi şi nu te semeţi[21] întru inima ta de cătră fraţii tăi; şi fiii şi fêtele nărodului tău, să iêi ţie dentru ei fămêie.

17. Pentru căci întru mîndrie — pierire şi neaşezare multă, şi întru sălbătăcime — scădêre şi lipsă mare,

18. Pentru căci necuviinţa maică iaste a foameţii. [22]Plata a tot omul carele va lucra ţie lîngă tine să nu mîie, ce o dă pre ea[23] îndată. Şi dă vei sluji lui Dumnedzău, răsplăti-să-va ţie.

19. [24]Ia aminte ţie, copile, întru toate faptele tale şi fii învăţat întru toată pe- *[730/2]* trêcerea ta. Şi carea urăşti nimărui să nu faci.

20. Vin spre beţie să nu bêi şi să nu margă împreună cu tine beţiia întru calea ta.

21. Dentru pîinea ta dă celui flămînd şi dentru hainele tale celor goli.

22. Tot carele va prisosi ţie fă milostenie şi să nu zavistuiască ochiul tău cînd vei face tu milostenie.

23. Toarnă pîinele tale preste mormîntul dreptţilor şi nu da celor păcătoşi.

24. Sfat de la tot înţeleptul cêre şi să nu huleşti preste tot sfatul de folos.

25. Şi întru toată vrêmea binecuvînteadză pre Domnul Dumnedzăul tău şi de la el cêre pentru ca căile tale drêpte să să facă, şi toate cărările tale şi sfaturile tale să vor spori.

26. Pentru căci toată limba nu are sfat, ce acesta Domnul dă toate bunătăţile şi pre carele va, smerêşte-l după cum va.

27. Şi acum, copile, pomênêşte

Ms. 4389, p. 492

5. [6] Şi în toate zilele vieţii tale să aibi pre Dumnezeu în mintea ta şi să păzeşti să nu voieşti cîndva păcatul şi să calci poruncile Dumnezeului nostru.

7. [41]Şi den avêrea ta să faci milostenie.

8. [7] Şi să nu întorci faţa ta nici de cătră un sărac, că, de vei face aşa, nici de cătră tine nu se va întoarce faţa Domnului.

9. [8] [42]Cît vei putea, atîta să fii milosîrd.

10. [9] Iar de vei avea mult, dă den dăstul, iar de vei avea puţin, şi dentr-acel puţin cugetă să faci parte cu bunăvoire,

11. [10] Că-ţi vei strînge plate bune în zioa trebuinţei; [11] [43]că milosteniia va mîntui de tot păcatul şi den moarte şi pre suflet nu-l va lăsa să meargă întru întunêrec.

12. Mare nădêjde va fi milosteniia înaintea fêţei lui Dumnezeu tuturor celor ce o vor face.[44]

13. [45]Ia-te aminte, fătul mieu, cu tot deadinsul de toată îndrăznirea şi să nu cumva să slăbeşti să cunoşti alt păcat, fără decît pre muiêrea ta.

17. [14] Trufiia niciodată să nu o slobozeşti să stăpînească întru simţirea ta sau în cuvîntul tău[46], că întru începătura ei se-au luat toată piericiunea.

18. [15] [47]Cîţi-ţi vor lucra cevaşi, curînd să le plăteşti.

19. [16] [48]Ce iaste ţie urît să-ţi facă altul socotêşte nici tu, niciodată, să nu faci altuia.

21. [17] [49]Pîinea ta cu cei flămînzi şi cu cei ce le va trebui mănîncă-o şi den brăcămintele tale îmbracă pre cei goli.

23. [18] Şi pîinea ta şi vinul tău la îngroparea celui direpţt să dai, iar cu cei păcătoşi să nu le mănînci, nici să le bêi.[50]

24. [19] Sfat de la cel înţelept în toată vrêmea să cauţi.

25. [20] În toată vrêmea bine să cuvintezi pre Dumnezeu şi să *[492/2]* cei de la dînsul să îndireptêze căile tale şi toate sfaturile tale într-însul să lăcuiască.

Versiunea modernă

5. Adu-ţi aminte în toate zilele, copile, de Domnul Dumnezeul nostru şi nu-ţi dori să păcătuieşti şi să încalci poruncile lui; fă ce este drept în toate zilele vieţii tale şi nu umbla pe căile strîmbătăţii.

6. Pentru că, dacă vei înfăptui adevărul, îţi va merge bine în toate faptele tale şi tuturor celor care fac ce este drept .

7. Fă milostenie din avutul tău, iar ochiul tău să nu pregete cînd faci milostenie.

8. Nu-ţi întoarce faţa de la nici un sărac, şi nici de la tine nu se va întoarce faţa lui Dumnezeu.

9. După măsura avuţiilor tale, după mulţimea lor, fă din ele milostenie.

10. Dacă ai puţin, după puţinul acela nu te teme să faci milostenie,

11. Pentru îţi agoniseşti bună punere deoparte pentru zilele nevoii; căci milostenia te scapă de la moarte şi nu te lasă să te duci în întuneric.

12. Milostenia este un dar frumos pentru toţi cei care o fac înaintea Celui Preaînalt.

13. Fereşte-te, copile, de orice desfrînare şi înainte de toate ia-ţi soţie din seminţia părinţilor tăi; nu-ţi lua femeie străină, care nu-i din tribul părintelui tău.

14. Pentru că sîntem fiii profeţilor Noe, Avraam, Isaac, Iacov, părinţii noştri din veac.

15. Adu-ţi aminte, copile, că toţi aceştia şi-au luat soţii din rudele lor şi au fost binecuvîntaţi în copiii lor, iar seminţia lor va moşteni pămîntul.

16. Şi acum, copile, iubeşte-i pe fraţii tăi şi nu te semeţi în inima ta faţă de fraţii tăi; iar dintre fiii şi fiicele lor, dintre ei să-ţi iei soţie.

17. Căci în mîndrie stă pierzania şi multă tulburare, iar în sălbăticire — împuţinarea şi lipsa mare,

18. Pentru că lenea este mama foamei. Nu lăsa să aştepte plata nici unui om care va lucra pentru tine, ci dă-o de îndată. Iar dacă îl vei sluji pe Dumnezeu, ţi se va da răsplată.

19. Ia aminte, copile, la toate faptele tale şi fii binecrescut în orice împrejurare. Ce ţi-e ţie urît să nu faci nimănui.

20. Să nu bei vin pînă te îmbeţi şi să nu laşi beţia să meargă cu tine pe cale.

21. Din pîinea ta dă celui flămînd şi din hainele tale celor goi.

22. Cu tot ce îţi va prisosi să faci milostenie şi să nu pregete ochiul tău cînd faci milostenie.

23. Adu din pîinea ta la mormîntul dreptţilor, dar nu le da păcătoşilor.

24. Cere sfat de la orice înţelept şi nu dispreţui nici un sfat folositor.

25. Şi în toată vremea binecuvîntează-l pe Domnul Dumnezeul tău şi cere de la el ca drumurile tale să fie drepte, iar toate cărările şi gîndurile tale să meargă bine.

26. Căci nu orice neam are chibzuinţă, ci Domnul însuşi dă toate bunătăţile şi pe cine vrea îl smereşte aşa cum vrea.

27. Şi acum, copile, adu-ţi aminte

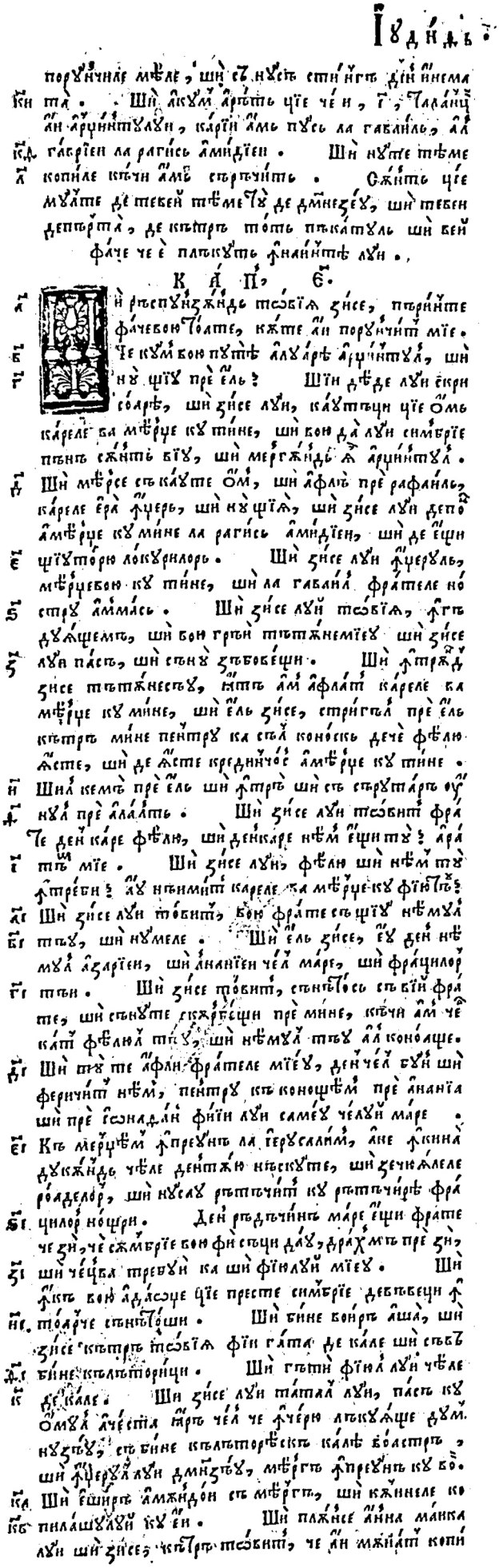

Biblia 1688, p. 617, col. 1

poruncile mêle şi să nu să stingă den inema ta.

28. Şi acum arăt ţie cei 10 talanţi ai argintului carii am pus la Gavaíl al Gávriei, la Raghís a Mídiei.

29. Şi nu te tême, copile, căci am sărăcit.

30. Sînt ţie multe, de te vei tême tu de Dumnezeu şi te vei depărta de cătră tot păcatul şi vei face ce e plăcut înaintea lui."

Cap 5

1. Şi, răspunzînd, Tóviia zise: „Părinte, face-voiu toate cîte ai poruncit mie.

2. Ce cum voiu putea a luarea argintul, şi nu ştiu pre el?"

3. Şi-i dêde lui scrisoarea şi zise lui: „Caută-ţi ţie om carele va mêrge cu tine şi voiu da lui simbrie pînă sînt viu; şi, mergînd, ia argintul."

4. Şi mêrse să caute om şi află pre Rafaíl, carele era înger. Şi nu ştiia, şi zise lui: „De poţi a mêrge cu mine la Raghís a Mídiei şi de eşti ştiutoriu locurilor?"

5. Şi zise lui îngerul: „Mêrge-voiu cu tine şi la Gavaíl, fratele nostru, am mas."

6. Şi zise lui Tóviia: „Îngăduiêşte-mă şi voiu grăi tătîne-mieu." Şi zise lui: „Pasă şi să nu zăboveşti."

7. Şi întrînd, zise tătîne-său: „Iată, am aflat carele va mêrge cu mine." Şi el zise: „Strigă-l pre el cătră mine, pentru ca să-l conosc de ce fêliu iaste şi de iaste credincios a mêrge cu tine."

8. Şi-l chemă pre el şi întră, şi să sărutară unul pre alalt.

9. Şi zise lui Tóvit: „Frate, den care fêliu şi den care neam eşti tu? Arată-mi mie."

10. Şi zise lui: „Fêliu şi neam tu întrebi, au năimit carele va mêrge cu fiiu-tău?"

11. Şi zise lui Tóvit: „Voiu, frate, să ştiu neamul tău şi numele."

12. Şi el zise: „Eu — den neamul Azariei şi Ananiei cel mare şi fraţilor tăi."

13. Şi zise Tóvit: „Sănătos să vii, frate, şi să nu te scîrbeşti pre mine căci am cercat fêliul tău şi neamul tău a-l conoaşte.

14. Şi tu te afli fratele mieu den cel bun şi fericit neam, pentru că conoşteam pre Anania şi pre Ionathán, fiii lui Saméu celui mare.

15. Că mergeam împreună la Ierusalím a ne închina, ducînd cêle dentîiu născute şi zeciuiêlele roadelor, şi nu s-au rătăcit cu rătăcirea fraţilor noştri.

16. Den rădăcină mare eşti, frate. Ce zi, ce sîmbrie voiu fi să-ţi dau, drahmă pre zi şi ce-ţi va trebui, ca şi fiiului mieu?

17. Şi încă voiu adaoge ţie preste simbrie, de vă veţi întoarce sănătoşi."

18. Şi binevoiră aşa. Şi zise cătră Tóviia: „Fii gata de cale şi să vă binecălătoriţi."

19. Şi găti fiiul lui cêle de cale.

20. Şi zise lui tatăl[2] lui: „Pasă cu omul acesta, iară cel ce în ceriu lăcuiêşte Dumnăzău[3] să binecălătorească calea voastră şi îngerul lui Dumnezău meargă împreună cu voi."

21. Şi ieşiră amîndoi să meargă, şi cîinele copilaşului — cu ei.

22. Şi plînse Ánna, maica lui, şi zise cătră Tóvit: „Ce ai mînat copi- /

Ms. 45, p. 730-731

porîncelor mêle şi să nu să stingă dentru inima ta.

28. Şi acum arăt ţie cei 10 talanzi ai argintului carii am pus la Gavailu a lui Gavría, la Raghis a Midiei.

29. Şi nu te tême, copile, căci am sărăcit.

30. Sînt ţie multe, dă te vei tême de Dumnedzău şi te vei depărta de cătră tot păcatul şi vei face ce-i plăcut înaintea lui."

Cap 5

1. Şi, răspundzînd, Tovía dzise: „Părinte, face-voi toate cîte ai porîncit mie.

2. Ce cum voi putea a lua argintul, şi nu-l ştiu pre el?"

3. Şi-i dêde lui scrisoarea mîinii şi-i dzise lui: „Cearcă ţie om carele va mêrge împreună cu tine şi voi da lui simbrie pînă unde-s viu; şi ia, mergînd, argintul."

4. Şi mêrse să cêrce om şi află pre Rafail, carele era înger. Şi nu ştiia, şi-i dzise lui: „Au pociu a mêrge cu tine împreună la ţarinile Mídiei şi au ştiutor eşti locurilor?"

5. Şi dzise lui îngerul: „Mêrge-voi împreună cu tine şi la Gavail, fratele nostru, am mas."

6. Şi-i dzise lui Tovía: „Îngăduiêşte-mă şi voi grăi tătîne-mieu." Şi-i dzise lui: „Pasă şi să nu zăbăveşti."

7. Şi întrînd, dzise tătîne-său: „Iată, am aflat carele va mêrge împreună cu mine." Şi el dzise: „Strigă-l pre el cătră mine, pentru ca să cunosc de ce fêl iaste şi dă iaste credincios a mêr- *[731/1]* gerea cu tine."

8. Şi-l chemă pre el şi întrá împreună[25] şi să sărutară împreună.

9. Şi-i dzise lui[26]: „Frate, dentru care fêl şi dentru care neam tu eşti? Arată-mi mie."

10. Şi-i dzise lui: „Fêl şi neam tu întrebi, au năimit carele va mêrge împreună cu fiiul tău?"

11. Şi-i dzise lui Tovit: „Voi, frate, să-ţi cunosc neamul tău şi numele."

12. Şi el dzise: „Eu — den neamul Azaría şi Ananía şi Azaría cel mare şi fraţilor tăi."

13. Şi dzise Tovit: „Sănătos să vii, frate, şi să nu te scîrbeşti pre mine căci am cercat fêliul tău şi neamul tău a-l cunoaşte.

14. Şi tu te afli frate mie dentru cel bun şi fericit neam, pentru că cunoşteam pre Ananía şi pre Ionáthan, pre fiii lui Sameu celui mare.

15. Că mergeam împreună la Ierusalim a ne închina, ducînd cêle dentîi născute şi zecile roadelor, şi nu s-au rătăcit cu rătăcirea fraţilor noştri.

16. Dentru rădăcină mare eşti, frate. Ce zi, ce ţie voi fi simbrie să-ţi dau, drahmă pre dzi şi ce-ţi va trebui, ca şi fiiului mieu?

17. Şi încă voi adaoge ţie preste simbrie, de veţi întoarce-vă sănătoşi."

18. Şi binevoiră aşa. Şi dzisă cătră Tovía: „Gata te fă la cale şi să vă binecălătoriţi."

19. Şi găti fiiul lui cêle despre cale.

20. Şi-i dzise lui tatăl lui: „Pasă cu omul acesta, iară cel ce în ceri lăcuiêşte Dumnedzău bine să călătorească calea voastră şi îngerul lui Dumnedzău margă împreună cu voi."

21. Şi ieşiră amîndoi să margă şi cîinele copilaşului — cu ei.

22. Şi plînse Anna, maica lui, şi dzise cătră Tovit: „Ce ai mînat copilul

Ms. 4389, p. 492-493

28. [21] Şi aceasta-ţi spuiu, fătul mieu, că am dat 10 grivne[51] de argint încă cînd ai fost tu copil lui Gavail în Raghes, cetatea Mídiei, şi am şi zapísul lui. [22] Şi socotêşte şi de aceasta cum vei mêrge la dînsul, să iêi de la dînsul cumpăna argintului, precum scrie, şi să-i dai zapisul.

29. [23] Şi nu te tême, fătul mieu, măcară căci trăim traiu cu sărăcie.

30. [23] [52]Că multe bunătăţi vom avea deaca ne vom tême de Dumnezeu şi să ne dăpărtăm de toate păcatele şi să facem bine."

Cap 5

1. Atunci Toviia răspunse tătîne-său şi-i zise: „Tată, toate cîte mi-ai porîncit voiu face.[53]

2. Iar de argintul acela nu ştiu cum voiu întreba, că eu pre el nu ştiu, aşijderea nici el pre mine, şi ce semn îi voiu da? Şi nici calea pre carea să merg acoló nu ştiu."

3. Atunci tată-său răspunse şi-i zise: „Eu am zapis şi deaca i-l vei arăta, îndată îţi va întoarce. [4] Ce acum pasă şi-ţi caută un om credincios să meargă cu tine cu platá pînă sînt şi eu viu, să iêi acel argint."

4. [5] Atunci ieşi Tóviia şi aflá un voinic luminat, stînd încins ca cum ară fi gata de cale. [6][54] Şi nu ştiia că era îngerul lui Dumnezeu. Şi deaca-l întrebă de sănătate, îi zise: „De unde te am, om bun?"[55] [7] Iar el zise: „Den feciorii lui Israil." Tóviia îi grăi: „Dară ştii calea carea mêrge spre partea Mídiei?"

5. [8] El îi răspunse: „Ştiu. Şi toate căile şi[56] de multe ori le-am umblat; şi am fost la Gavail, fratele nostru, care lăcuiêşte în Raghes, cetatea Mídiei, care iaste în muntele Egvatánului."

6. [9] Tóviia îi zise: „Rogu-te, îngăduie-mă puţinel aici, pînă voiu spune acêstea tătîne-mieu."

7. [10] Şi întrá Tóviia şi spuse tătîne-său acêstea toate, de care tată-său se mirá şi-l rugă să între la dînsul.

8. [11] Şi întrá şi-l întrebă de sănătate şi-i zise: „Bucurie să fie ţie în toată vrêmea." [12] Iar Tóviia zise: „Cum va să fie mie bucurie, celuia ce şăz în tunêrec şi lumina ceriului nu văz?" [13] Voinicul răspunse: „Fii vîrtos cu sufletul, că-ţi iaste aproape să te sănătoşăzi de la Dumnezeu." [14] Tóviia îi zise: „Nu vei putea cumva să duci pre fiiu-mieu la Gavail în Raghes, cetatea Mídiei? Şi cînd te vei întoarce, îţi voiu plăti."[57] [15] Iar îngerul îi zise: „Eu îl voiu duce şi iarăşi îl voiu aduce la tine."

9. [16] Tóviia îi zise: „Rogu-te, spune-mi, den ce casă eşti tu *[493/1]* sau den ce neam?"

10. [17] Iar îngerul Rafail îi zise: „Dară neamul năiemnilui cauţi, au numai pre năiemnic care să meargă cu fiiu-tău?

12. [18] Ce, ca să nu mă dau ţie scîrbit, eu sînt Azáriia, feciorul Ananiei cel mare."

13. [19] Tóviia răspunse şi zise: „De mare neam eşti, ce te rog să nu te mînii căci am vrut să ştiu neamul tău." [20] Îngerul îi zise: „Eu pre fiiu-tău sănătosu-l voiu duce, sănătosu-l voiu aduce la tine."

20. [21] Tóviia răspunse şi zise[58]: „Să umblaţi sănătoşi şi să fie Dumnezeu cu voi şi îngerul lui să vă petreacă."[59]

21. [22] Atunci gătiră tot ce le era de cale şi-şi luoă Tóviia zioa bună de la tată-său şi de la mumă-sa şi mêrseră amîndoi denpreună.

22. [23] [60]Iar deaca purcêseră, începu mumă-sa a plînge şi a zice:

Versiunea modernă

de poruncile mele şi nu le lăsa să se stingă din inima ta.

28. Şi acum îţi dezvălui despre cei zece talanţi de argint pe care i-am încredinţat lui Gabael, fiul lui Gabria, din Media.

29. Şi nu te teme, copile, că am sărăcit.

30. Tu ai multe bogăţii, dacă te temi de Dumnezeu şi stai departe de orice păcat şi faci ce este plăcut înaintea lui."

Capitolul al 5-lea

1. Şi, răspunzînd, Tobia îi zise: „Părinte, voi face toate cîte mi le-ai poruncit.

2. Dar cum voi putea primi argintul, de vreme ce nu îl cunosc?"

3. Atunci Tobit îi dădu scrisoarea, zicîndu-i: „Cau-tă-ţi un om care să meargă cu tine şi îl voi plăti cît sînt în viaţă; mergi şi ia argintul."

4. Şi merse să caute un om şi îl găsi pe Rafael, care era înger. Dar el nu ştia, şi îi zise: „Pot oare să merg cu tine la Rages, în Media? Cunoşti cumva locurile?"

5. Şi îngerul îi zise: „Voi merge cu tine, cunosc drumul. Iar la Gabael, fratele nostru, chiar am fost găzduit."

6. Şi Tobia îi răspunse: „Aşteaptă-mă să îi spun tată-lui meu." Şi acela îi zise: „Du-te, dar să nu zăboveşti."

7. Şi ducîndu-se, îi zise tatălui său: „Iată, l-am găsit pe cel care va merge cu mine." Acesta îi zise: „Cheamă-l la mine, ca să aflu din ce trib este şi dacă este om de încredere ca să meargă cu tine."

8. Şi îl chemă, iar acela veni şi se salutară unul pe celălalt.

9. Şi Tobit îl întrebă: „Frate, din ce trib şi din ce familie eşti? Lămureşte-mă."

10. Şi acela îi răspunse: „Tu cauţi tribul şi familia sau pe cineva plătit care să meargă cu fiul tău?"

11. Tobit îi zise: „Vreau să ştiu, frate, neamul şi numele tău."

12. El răspunse: „Eu sînt din neamul lui Azaria, al lui Anania cel mare, dintre fraţii tăi."

13. Atunci Tobit îi zise: „Mergi sănătos, frate, şi nu te mînia că am căutat să aflu tribul şi familia ta.

14. Se întîmplă să-mi fii frate dintr-un neam bun şi cinstit; căci i-am cunoscut pe Anania şi pe Ionathan, fiii lui Sameia cel mare.

15. Pentru că am mers împreună la Ierusalim, ca să ne închinăm, aducînd pîrga şi zeciulielile roadelor, iar ei nu au fost înşelaţi de rătăcirea fraţilor noştri.

16. Eşti dintr-o viţă bună, frate. Dar spune-mi, ce platá va trebui să îţi dau? O drahmă pe zi şi cele de trebuinţă, ca fiului meu?

17. Şi voi mai adăuga la platá, dacă vă întoarceţi sănătoşi."

18. Şi se învoiră aşa. Apoi zise Tobit către Tobias: „Fii gata de drum; şi mergeţi cu bine."

19. Fiul pregăti cele trebuitoare de drum.

20. Şi tatăl îi zise: „Mergi cu omul acesta şi Dumnezeu, care locuieşte în ceruri, va îndrepta cu bine calea voastră şi îngerul lui să meargă împreună cu voi."

21. Şi ieşiră amîndoi să plece şi cîinele băiatului — împreună cu ei.

22. Atunci Anna, mama lui, a plîns şi i-a zis lui Tobit: „De ce l-ai trimis pe copilul

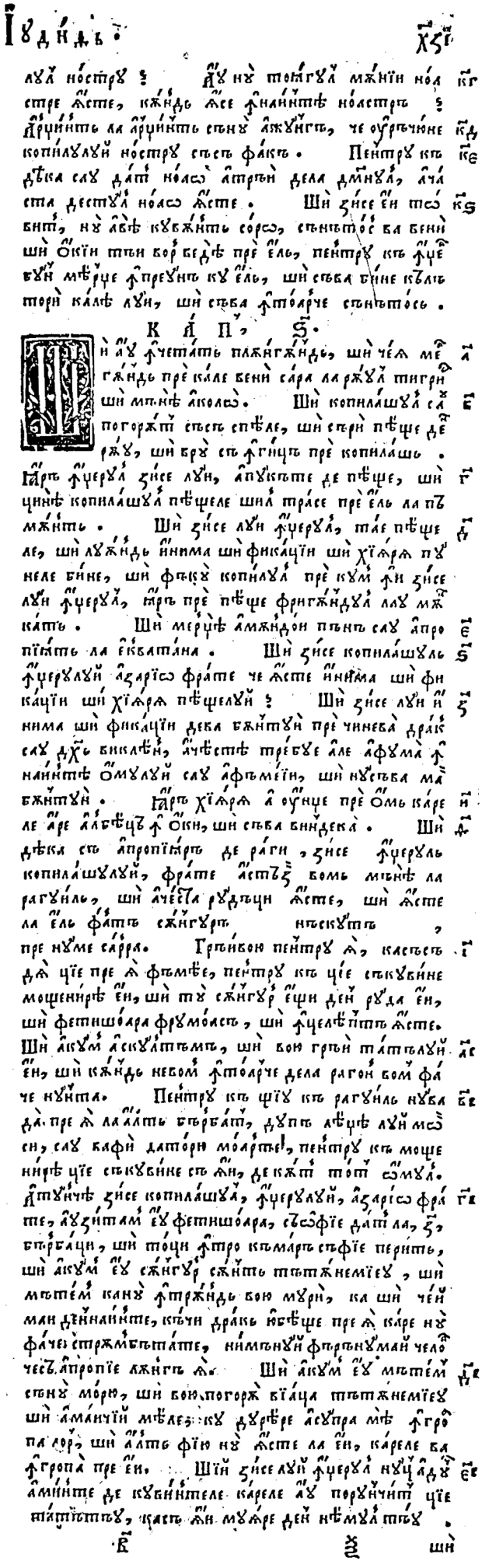

Biblia 1688, p. 617, col. 2

lul nostru?

23. Au nu toiagul mînii noastre iaste cînd iêse înaintea noastră?

24. Argint la argint să nu ajungă, ce urîciune copilului nostru să să facă.

25. Pentru că, deaca s-au dat noao a trăi de la Domnul, aceasta destul noao iaste."

26. Şi zise ei Tóvit: „Nu avea cuvînt, soro, sănătos va veni şi ochii tăi vor vedea pre el; pentru că înger bun mêrge împreună cu el şi să va binecălători calea lui şi să va întoarce sănătos."

Cap 6

1. Şi au încetat plîngînd. Şi ceia mergînd pre cale veni sara la rîul Tigris şi mînea acoló.

2. Şi copilaşul s-au pogorît să să spêle, şi sări pêşte den rîu şi vru să înghiţă pre copilaş.

3. Iară îngerul zise lui: „Apucă-te de pêşte!" Şi ţinea copilaşul pêştele şi-l trase pre el la pământ.

4. Şi zise lui îngerul: „Taie pêştele şi, luînd inima şi ficaţii şi hiêrea, pune-le bine." Şi făcu copilul precum îi zise lui îngerul, iară pre pêşte, frigîndu-l, l-au mîncat.

5. Şi mergea amîndoi pînă s-au apropiiat la Ecvatána.

6. Şi zise copilaşul îngerului: „Azario frate, ce iaste inima şi ficaţii şi hiêrea pêştelui?"

7. Şi zise lui: „Inima şi ficaţii, de va bîntui pre cineva drac sau duh viclean, acêstea trebuie a le afuma înaintea omului sau a fămeii şi nu să va mai bîntui.

8. Iară hiêrea, a unge pre om carele are albeaţă în ochi şi să va vindeca."

9. Şi deaca să apropiară de Rághi, zise îngerul copilaşului: „Frate, astăzi vom mînea la Raguíl, şi acesta rudă-ţi iaste; şi iaste la el fată sîngură născută, pre nume Sárra.

10. Grăi-voiu pentru ea, ca să să dea ţie pre ea fămêie, pentru că ţie să cuvine moştenirea ei şi tu sîngur eşti den ruda ei; şi fetişoara frumoasă şi înţeleaptă iaste.

11. Şi acum, ascultă-mă. Şi voiu grăi tatălui ei, şi cînd ne vom întoarce de la Ragon vom face nunta.

12. Pentru că ştiu că Raguíl nu va da pre ea la alt bărbat, după lêgea lui Moisi, sau va fi datoriu moarte, pentru că moştenirea ţie să cuvine să iêi decît tot omul."

13. Atuncea zise copilaşul îngerului: „Azarío frate, auzit-am eu fetişoara să o fie dat la 7 bărbaţi şi toţi într-o cămară să fie pierit. Şi acum eu sîngur sînt tătîne-mieu şi mă tem ca nu, întrînd, voiu muri ca şi cei mai denainte, căci drac iubêşte pre ea care nu face strîmbătate nimănui, fără numai celor ce să apropie lîngă ea.

14. Şi acum, eu mă tem să nu moriu şi voiu pogorî viaţa tătîne-mieu şi a maicii mêle cu durêre asupra mea în groapa lor; şi alt fiiu nu iaste la ei carele va îngropa pre ei."

15. Şi-i zise lui îngerul: „Nu-ţi aduci aminte de cuvintele carele au poruncit ţie tată-tău ca să iêi muiêre den neamul tău? //

Ms. 45, p. 731-732

nostru?

23. Au nu toiagul mîinii noastre iaste cînd iêse înaintea noastră?

24. Argint la argint să nu ajungă, ce pregiur fiêrberea copilului nostru să să facă.

25. Pentru că, dacă ne iaste dat noao a trăi de la Domnul, aceasta dăstul noao iaste."

26. Şi dzise ei Tovit: „Nu avea cuvînt, soro, sănătos va veni şi ochii tăi vor vedea pre el; pentru că înger bun mêrge împreună cu el şi să va binecălători calea lui şi să va întoarce sănătos."

Cap 6

1. Şi au încetat plîngînd. Şi ceia mergînd pre cale veniră sara la rîul Tígris şi mînea *[731/2]* acoló.

2. Şi copilaşul s-au pogorît să să spêle, şi sări pêşte de la rîu şi vru să înghiţă pre copilaş.

3. Şi îngerul dzise lui: „Apucă-te de pêşte!" Şi ţinu pêştele copilaşul şi-l luă pre el la pămînt.

4. Şi-i dzise lui îngerul: „Taie pêştele şi, luînd inima şi ficaţii şi hiêrea, pune-le bine." Şi făcu copilaşul în ce chip dzise lui îngerul, iară pre pêşte, frigîndu-l, l-au mîncat.

5. Şi mergea amîndoi pînă unde s-au apropiat la Ecvataná.

6. Şi dzise copilaşul îngerului: „Azaría frate, ce iaste inima şi hicaţii şi hiêrea pêştelui?"

7. Şi-i dzise lui: „Inima şi ficaţii, de va bîntui pre cineva drac sau duh viclean, acêstea trebuie a le afuma înaintea omului sau a fămeii şi nu încă să va dodei.

8. Iară hiêrea, a unge pre om carele are albeaţe întru ochi şi să va vindeca."

9. Şi dacă să apropiară de Raghí, dzise îngerul copilaşului: „Frate, astăzi vom mînea la Raguil, şi acesta rudă ţie iaste; şi iaste la el fată singură născută, pre nume Sárra.

10. Grăi-voi pentru ea ca să să dea ţie ea întru fămêie, [27]căci ţie să încarcă moştenirea ei şi tu sîngur eşti dentru ruda ei; şi fetişoară frumoasă şi înţeleaptă iaste.

11. Şi acum, ascultă-mă. Şi voi grăi tatălui ei, şi cînd ne vom întoarce de la Ragon vom face nunta.

12. Pentru căci ştiu Raguil că nu o va da pre ea la bărbat altul, după lêgea lui Moisi, sau va fi dator moarte, pentru că moştenire ţie să cuvine să o iêi decît tot omul."

13. Atuncea dzise copilaşul îngerului: „Azaría frate, audzit-am eu fetişoara să să fie dat la 7 bărbaţi şi toţi întru cămară să fie pieriţi. Şi acum, eu sîngur sînt tătîne-mieu şi mă tem ca nu cîndai, întrînd, voi muri ca şi cei de mainte, căci drac iubêşte pre ea carele nu face strîmbătate nimărui, fără numai celor ci să apropiia lîngă ea.

14. Şi acum, eu mă tem să nu moriu şi voi pogorî viaţa tătîne-mieu şi a maicii mêle cu durêre preste mine în groapa lor; şi fiu altul nu iaste la ei carele va îngropa pre ei."

15. Şi-i dzise lui îngerul: „Nu-ţi aduci aminte de cuvintele carele au porîncit ţie tată-tău ca să iêi muiêre dentru neamul tău? *[732/1]*

Ms. 4389, p. 493

23. „Luat-ai toiagul bătrînêţelor noastre şi l-ai trimes de la noi.

24. O, de n-ară fi fost argintul acela pentru care l-ai trimes.

25. Că ne ajungea de sărăcie[61], iar cînd[62] vedeam pre feciorul nostru[63], noi socotiiam întru bogăţie."

26. Iar Tóviia îi zise: „Nu plînge, că sănătos va mêrge feciorul nostru acoló şi sănătos se va întoarce la noi şi-l vor vedea ochii tăi; [27] că crez că îngerul Domnului cel bun va ajuta lor întru toate cêle bune care va vrea să facă, aşa se va întoarce la noi cu bucurie."

Cap 6

1. [5:28] De acêste cuvinte se opri mumă-sa de-a plînge şi tăcu. [6:1] Şi se ducea Tóviia, iar cîinele mergea după dînsul, şi mase în noaptea cea dentîi lîngă rîul Tígrului.[64]

2. Şi mêrse să-şi spêle picioarele. Şi iată, un pêşte mare ieşi să-l înghiţă; [3] de care se spăré Toviia şi strigá cu glas mare, zicînd: „Jupîne, un pêşte va să mă înghiţă."

3. [4] Iar îngerul îi zise: „Apucă pêştele de falcă şi-l întoarce[65] la tine." Şi făcu aşa; şi-l trase la uscat şi începu a se bate înaintea picioarelor lui.

4. [5] Atunci îi zise îngerul: „Spintecă acest pêşte şi inima lui şi ficaţii şi fiêrea să le pui bine, că acêstea sînt de treabă şi de folos la vindecări." [6] Care, deaca făcu aşa, o parte den pêşte fripse, iar celalalt îl sărară,

5. [6] De le ajunse pînă mêrseră în Raghes, cetatea Mídiei.

6. [7] Atunci întrebă Tóviia pre înger şi-i zise: „Rogu-te, frate Azárie, să-mi spui de ce vindecare sînt acêstea ce mi-ai zis să le puiu bine den pêşte."[66]

7. [8] Iar îngerul, răspunzînd, zise: „Părticeaoa cêea de inima pêştelui, deaca o vei pune pre cărbuni, fumul ei gonêşte *[493/2]* pre tot neamul de draci, şi de la bărbat, şi de la muiêre, şi de-acii nu se mai aprópie de dînşii.

8. [9] Iar fiêrea are putêre la ungerea ochilor pre carii sînt albeaţe şi se sănătoşăsc."

9. [10] Şi zise lui Tóviia: „Dară unde-ţi iaste voia să găzduim?" [11] Iar îngerul răspunse: „Iaste aici un om pre care-l chiiamă Raguil, rudă ţie de aproape, şi el are o fată de o chiiamă Sára. Iar alt fecior sau fată decît pre acêea nu mai are.

10. [12] [67]Şi ţie se cade să aibi toată avuţiia lui, că pre acêea vei să o iêi ţie muiêre.

11. [13] Deci o cêre de la tată-său, şi o va da să fie ţie muiêre."

13. [14] Atunci răspunse Tóviia şi zise: „Auzit-am că au fost[68] dată după 7 bărbaţi şi au tot murit. Şi am auzit şi aceasta, că i-au ucis dracul.[69]

14. [15] Pentr-acêea, mă tem să nu se întîmple şi mie aceasta şi, cum sînt numai eu sîngur părinţilor miei, să nu puiu bătrînêţele lor cu scîrbă în mormînt."

15. [16] Atunci îngerul Rafail zise cătră dînsul:

Versiunea modernă

nostru?

23. Oare nu este el toiagul din mîna noastră cînd iese dinaintea noastră?

24. Nu te grăbi să pui argint peste argint, ci aceştia să fie gunoi faţă de copilul nostru.

25. Căci felul cum ne-a fost dat să trăim de la Domnul ne este îndeajuns."

26. Şi Tobit îi răspunse: „Nu te frămînta, soră, se va întoarce sănătos şi ochii tăi îl vor vedea; căci un înger bun merge împreună cu el şi drumul lui va fi drept şi se va întoarce sănătos."

Capitolul al 6-lea

1. Atunci ea s-a oprit din plîns. Şi ei, mergînd pe cale, ajunseră seara la rîul Tigru şi maseră acolo.

2. Băiatul a coborît să se scalde, şi un peşte a sărit din rîu şi a vrut să îl înghită pe copil.

3. Atunci îngerul îi zise: „Prinde peştele!" Şi tînărul apucă peştele şi îl trase pe uscat.

4. Şi îi zise îngerul: „Taie peştele şi ia-i inima, ficatul şi fierea şi pune-le bine." Şi băiatul făcu după cum îi zise îngerul, au fript peştele şi l-au mîncat.

5. Şi au mers amîndoi pînă cînd s-au apropiat de Ecbatana.

6. Şi băiatul îi zise îngerului: „Frate Azaria, pentru ce sînt ficatul, inima şi fierea peştelui?"

7. Acela îi răspunse: „Inima şi ficatul, dacă pe cineva îl chinuie un demon sau un duh rău, trebuie afumate dinaintea bărbatului sau a femeii şi niciodată nu vor mai fi chinuiţi.

8. Iar cu fierea trebuie să se ungă un om care are albeaţă la ochi si se va vindeca."

9. Şi cînd se apropiară de Rages, îngerul îi zise băiatului: „Frate, astăzi vom mînea la Raguel, rudă cu tine; are o singură fiică, pe nume Sarra.

10. Voi vorbi despre ea, ca să-ţi fie dată de soţie, pentru că ţie ţi-e menită moştenirea ei şi doar eşti şi neamul ei; fata este frumoasă şi deşteaptă.

11. Şi acum, ascultă-mă. Voi grăi cu tată ei, iar cînd ne vom întoarce din Rages vom face nuntă.

12. Căci ştiu că Raguel nu o va da unui alt bărbat, după legea lui Moise, fără a fi vrednic de moarte, pentru că ţie ţi se cuvine să primeşti moştenirea înaintea oricărui bărbat."

13. Atunci băiatul îi zise îngerului: „Frate Azaria, eu am auzit că fata a fost dată după şapte bărbaţi şi toţi au pierit în iatacul de nuntă. Acum, eu sînt singur la tatăl meu şi mă tem ca nu cumva, intrînd acolo, să mor ca şi cei dinainte, pentru că o iubeşte un demon care nu face rău nimănui decît celor care se apropie de ea.

14. Şi acum, eu mă tem să nu mor şi să nu cobor viaţa tatălui meu şi a mamei mele cu durere pentru mine în mormînt, căci n-au alt fiu care să-i îngroape."

15. Atunci îngerul îi zise: „Nu-ţi aduci aminte cuvintele prin care tatăl tău ţi-a poruncit să-ţi iei soţie din neamul tău?

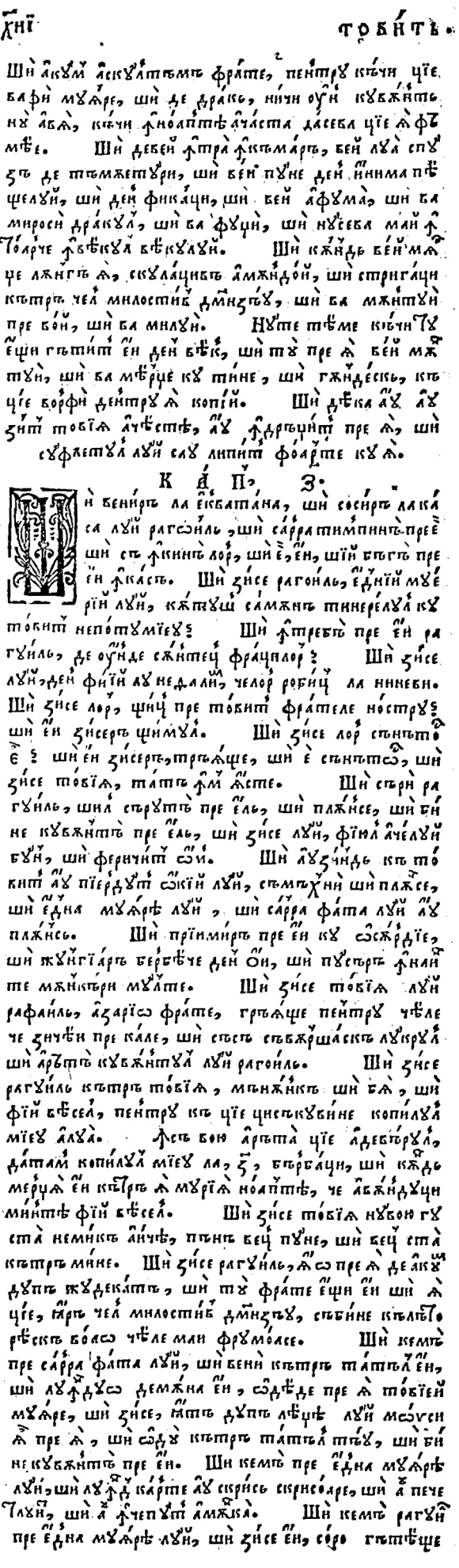

Biblia 1688, p. 618, col. 1

16. Şi acum ascultă-mă, frate, pentru căci ţie va fi muiêre. Şi de drac nici un cuvînt nu avea, căci în noaptea aceasta da-se-va ţie ea fămêie.

17. Şi de vei întra în cămară, vei lua spuză de tămîieturi şi vei pune den inima pêştelui şi den ficaţi şi vei afuma; şi va mirosi dracul şi va fugi şi nu se va mai întoarce în veacul veacului.

18. Şi cînd vei mêrge lîngă ea, sculaţi-vă amîndoi şi strigaţi cătră cel milostiv Dumnezău şi va mîntui pre voi şi va milui.

19. Nu te tême, căci tu eşti gătit ei den veac şi tu pre ea vei mîntui; şi va mêrge cu tine şi gîndesc că ţie vor fi dentru ea copii."

20. Şi deaca au auzit Toviia acêstea, au îndrăgit pre ea şi sufletul lui s-au lipit foarte cu ea.

Cap 7

1. Şi veniră la Ecvatána şi sosiră la casa lui Ragoíl; şi Sárra timpină pre ei şi să închină lor şi ei, ei, şi-i băgă pre ei în casă.

2. Şi zise Ragoíl Édnii, muierii lui: „Cîtu-şi samănă tinerelul cu Tóvit, nepotu-mieu!"

3. Şi întrebă pre ei Raguíl: „De unde sînteţi, fraţilor?"

4. Şi zise lui: „Den fiii lu Nethalim, celor robiţi la Ninevi."

5. Şi zise lor: „Ştiţi pe Tóvit, fratele nostru?" Şi ei ziseră: „Ştimu-l."

6. Şi zise lor: „Sănătos e?" Şi ei ziseră: „Trăiêşte şi e sănătos." Şi zise Tóviia: „Tată îmi iaste."

7. Şi sări Raguíl şi-l sărută pre el şi plînse. Şi binecuvîntă pre el şi zise lui: „Fiiul acelui bun şi fericit om."

8. Şi auzind că Tóvit au pierdut ochii lui, să mîhni şi plînse. Şi Édna, muiêrea lui, şi Sárra, fata lui, au plîns.

9. Şi priimiră pre ei cu osîrdie şi junghiară berbêce den oi şi pusără înainte mîncări multe.

10. Şi zise Tóviia lui Rafaíl: „Azario frate, grăiêşte pentru cêle ce ziceai pre cale şi să să săvîrşască lucrul." Şi arătă cuvîntul lui Ragoíl.

11. Şi zise Raguíl cătră Tóviia: „Mănîncă şi bea şi fii vêsel, pentru că ţie ţi să cuvine copilul mieu a lua.

12. Însă voiu arăta ţie adevărul. Dat-am copilul mieu la 7 bărbaţi şi, cînd mergea ei cătră ea, muriia noaptea. Ce avîndu-ţi mintea, fii vêsel."

13. Şi zise Tóviia: „Nu voiu gusta nemică aicea, pînă veţi pune şi veţi sta cătră mine."

14. Şi zise Raguíl: „Ia-o pre ea de acum, după judecată; şi tu frate eşti ei, şi ea ţie, iară cel milostiv Dumnezău să binecălătorească voao cêle mai frumoase."

15. Şi chemă pre Sárra, fata lui, şi veni cătră tatăl ei şi, luîndu-o de mîna ei, o dêde pre ea Tóviei muiêre şi zise: „Iată, după lêgea lui Móisi, ia pre ea şi o du cătră tatăl tău." Şi binecuvîntă pre ei.

16. Şi chemă pre Édna, muiêrea lui. Şi luînd carte, au scris scrisoare şi au pecetluit. Şi au început a mînca.

17. Şi chemă Raguil pre Édna, muiêrea lui, şi zise ei: „Soro, gătêşte /

Ms. 45, p. 732

16. Şi acum ascultă, frate, pentru căci ţie va fi întru muiêre. Şi de drac nici un cuvînt nu avea, căci întru noaptea aceasta da-să-va ţie ea întru fămêie.

17. Şi dă vei întra la cămară, vei lua spudză de tămîieturi şi vei pune dentru inima pêştelui şi dentru ficaţi şi vei afuma; şi va mirosi dracul şi va fugi şi nu încă să va mai întoarce în vacul vacului.

18. Şi cînd vei mêrge aproape lîngă ea, sculaţi-vă amîndoi şi strigaţi cătră cel milostiv Dumnedzău şi va mîntui pre voi şi va milui.

19. Nu te tême, căci tu ei gătit eşti den vac şi tu pre ea vei mîntui; şi va mêrge cu tine şi gîndesc că ţie vor fi dentru ea copii."

20. Şi dacă audzi Tovía acêstea, au îndrăgit pre ea şi sufletul lui s-au lipit foarte de ea.

Cap 7

1. Şi veniră la Ecvatană şi sosiră la casa Raguil; şi Sárra întîmpină lor şi să închină lor şi ei pre ea, şi-i băgă pre ei în casă.

2. Şi dzise Raguil Ednii, muiêrii lui: „Cît de asê-menea tinerelul cu Tovit[28], nepotul mieu."

3. Şi-i întrebă pre ei Raguil: „De unde sînteţi, fraţilor?"

4. Şi dziseră lui: „Dentru fiii Nefthalim, celor robiţi la Nenevi."

5. Şi dzise lor: „Cunoaşteţi pre Tovit, fratele nostru?" Şi ei dziseră: „Ştimu-l."

6. Şi dzise[29] lor: „Sănătosu-i?" Şi ei dziseră: „Şi trăiêşte şi sănătos ii." Şi dzise Tovía: „Tată-mi iaste."

7. Şi sări Raguil şi-l sărută pre el şi plînse. Şi-l binecuvîntă pre el şi-i dzise lui: „Fiiul acelui bun şi fericit om."

8. Şi auzind că Tovit au pierdut ochii lui, să mîhni şi plînse. Şi Édna, muiêrea lui, şi Sárra, fata lui, au plîns.

9. Şi-i priimiră pre ei cu osîrdie şi junghiară berbêce den oi şi puseră înainte mîncări multe.

10. Şi dzise Tovía lui Rafail: „Azaría frate, grăiêşte pentru carele dziceai pre cale şi să săvîrşască lucrul." Şi arătă cuvîntul lui Raguil.

11. Şi dzise Raguil cătră Tovía: „Mănîncă şi bea şi vêsel te fă, pentru că ţie ţi să cade copilul mieu a lua.

12. Însă voi arăta ţie adevărat. Dat-am copilul mieu la 7 bărbaţi */732/2/* şi, cînd mergea ei cătră ea, murea noaptea. Ce avîndu-ţi mintea, vêsel fii."

13. Şi dzise Tovía: „Nu voi gusta nimic aicea, pînă veţi pune şi veţi sta cătră mine."

14. Şi dzise Raguil: „Ia-o pre ea de acum dupre judecată; tu ⌊şi⌋ frate eşti ei şi ea ţie, iar cel milostiv Dumnedzău să binecălătorească voao cêle mai frumoase."

15. Şi chemă pre Sárra, fata lui, şi veni cătră tatăl ei şi, luînd de mîna ei, o dêde pre ea Tovíei muiêre şi dzise: „Iată, după lêgea lui Moisi, ia pre ea şi o du cătră tatăl tău." Şi-i binecuvîntă pre ei.

16. Şi chemă pre Edna, muiêrea lui. Şi luînd carte, au scris scrisoare şi au pecetluit. Şi au început a mînca.

17. Şi chemă Raguil pre Edna, muiêrea lui, şi-i dzise ei: „Soro, gătêşte

Ms. 4389, p. 493-494

16. „Ascultă-mă şi eu îţi voiu arăta ce sînt pre carii are dracul putêre. [17] Că aceştia carii se însoară aşa ca să gonească pre Dumnezeu de la dînşii şi den mintea lor şi rămîn aşa spre curviia lor, ca calul şi ca catîrul, la carii nu iaste înţelêgere, spre ca aceştia are dracul putêre.

17. [19] Şi în noaptea cea dentîi să pui pre cărbuni ficaţii pêştelui celuia, şi se vor goni dracii;[71] [20] iar a doaoa noapte să te iêi întru tocmeala sfinţilor patriarhi, [21] Iar a treia noapte să urmezi bunei cuvîntări, ca să se nască dentru voi feciori zdreavini.

18. [18] Iar tu, deaca o vei lua şi vei întra la pat, 3 zile să te opreşti de dînsa şi alt nimic, fără numai rugăciune să faci cu dînsa.[70]

19. [22] De-acii, deaca va trêce a treia noapte, să iêi fata cu frica lui Dumnezeu, mai mult pentru roada decît pentru curviia, ca sămînţa lui Avraam să o urmezi întru feciori."

Cap 7

1. Atunci întrară la Raguil şi-i priimi cu bucurie.[72]

2. Şi băgînd seama Tóviei, zise cătră Anna, muiêrea sa: „Acest voinic îşi seamănă cu văru-mieu."

3. Şi deaca grăi aşa, zise: „De unde sînteţi, voinicilor, fraţi ai noştri?"

4. Iar ei răspunseră: „Den seminţiia lui Nefthalim sîntem, den cei ce sînt robiţi în Ninéviia."

5. [4] Iar Raguel le zise: „Dară pre Tóviia, fratele mieu, ştiţi-l?" Ei răspunseră: „Ştimu-l."

6. [5] Şi deaca se grăiră de dînsul multe de bine, iar îngerul zise cătră Raguil: „Acela Tóviia, de */494/1/* carele întrebi, iaste tată acestuia."

7. [6] Iar Raguil îl luoă în braţe şi-l săruta cu lacrăme[73] şi plîngea pre grumazii lui şi zise:[74] [7] „Bu-nă-cuvîntare să fie ţie, fătul mieu, că eşti fecior de om bun şi cuvios."

8. Şi Anna, muiêrea lui, şi Sára, fata lor, plînseră.

9. De-acii, deaca vorbiră, porînci Raguil să junghe un berbêce şi să gătească ospăţ. Şi, cîndu-i ruga să prînzească,

13. [10] Iar Tóviia zise: „Eu astăzi nu voiu mînca, nici voiu bea, pînă ce nu vei asculta cêrerea mea şi să făgăduieşti să dai mie pre fie-ta, Sára." [11] Acest cuvînt deaca-l auzi Raguil, se înfricoşă, ştiind ce se-au întîmplat celoralalţi şapte bărbaţi carii au întrat la dînsa, şi începu a se îngrozi, ca să nu cumva să se[75] întîmplêze şi lui aşa. Şi cînd cugeta el în sine şi nu da Tóviei nici un răspuns,[76] [12] zise lui îngerul: „Nu te tême de-a o da lui, căci că celuia ce se tême de Dumnezeu se-au căzut să-i dai muiêre pre fie-ta, pentr-acêea nu o au putut lua altul."

14. [13] Atunci zise Raguil[77]: „N-au lăsat Dumnezeu lacrămêle mêle şi rugăciunea mea o au luat înaintea lui. [14] Şi crez că pentr-aceasta v-au făcut să veniţi la mine, ca şi aceasta să se împreune cu neam de al ei, [78]după lêgea lui Moisí. Şi acum nu te îndoi pentru aceasta, că o voiu da ţie."

15. Şi[79] luoă de mîna cea direaptă pre fie-sa şi o dêde în direapta Tóviei, zicînd: „Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iácov să fie cu voi şi acela să vă împreunêze şi să umple a sa bună-cuvîntare întru voi."

16. Şi luoă hîrtie şi făcu scrisoare de împreunare. [17] Şi după aceasta, se ospătară, binecuvîntînd pre Dumnezeu.

17. [18] Şi chiemînd Raguil pre Anna, muiêrea lui, îi porînci să gătească

Versiunea modernă

16. Şi acum ascultă-mă, frate, căci ţie îţi va fi dată de soţie. Şi nu te frămînta cu privire la demon, pentru că în această noapte îţi va fi dată de soţie.

17. Cînd vei merge în iatacul de nuntă, ia cu tine jăratic de la tămîieri şi pune pe el din inima şi din ficatul peştelui şi afumă; demonul va simţi mirosul şi va fugi şi nu se va mai întoarce în veacul veacului.

18. Cînd te vei duce însă la ea, ridicaţi-vă amîndoi şi strigaţi către milostivul Dumnezeu şi vă va mîntui şi se va milostivi de voi.

19. Nu te teme, fiindcă tu ai fost pregătit pentru ea din veac şi tu o vei izbăvi; şi ea va merge cu tine şi socotesc că vei avea copii de la ea."

20. Cînd auzi Tobit acestea, a îndrăgit-o şi sufletul lui s-a alipit de ea foarte

Capitolul al 7-lea

1. Şi ajunseră la Ecbatana şi se duseră la casa lui Raguel, iar Sarra îi întîmpină şi îi salută, precum şi ei pe ea, şi îi conduse în casă.

2. Şi Raguel îi zise soţiei sale, Edna: „Ce bine seamă-nă tînărul acesta cu Tobit, vărul meu."

3. Şi îi întrebă Raguel: „De unde sînteţi, fraţilor?"

4. Şi îi răspunseră: „Dintre fraţii lui Neftali, cei luaţi în robie la Ninive."

5. Şi le zise: „Îl cunoaşteţi pe Tobit, fratele nostru?" Şi ei răspunseră: „Îl cunoaştem."

6. Şi le zise: „Este sănătos?" Şi ei răspunseră: „Trăieşte şi e sănătos." Şi Tobias zise: „Este tatăl meu."

7. Atunci sări Raguel şi-l sărută şi plînse. Îl binecuvîntă, zicînd: „Eşti fiul unui om cinstit şi bun."

8. Şi aflînd că Tobit şi-a pierdut vederea, se mîhni şi plînse. Şi Edna, soţia lui, şi Sarra, fiica lui, au plîns.

9. Şi îi primiră din toată inima şi jertfiră un berbec din turmă şi puseră o masă cu multe mîncăruri.

10. Şi Tobia îi zise lui Rafael: „Frate Azaria, grăieşte despre ce îmi spuneai pe drum şi să se împlinească lucrul acela." Iar el îi împărtăşi lucrul lui Raguel.

11. Şi Raguel zise către Tobias: „Mănîncă şi bea şi simte-te bine, căci ţie ţi se cuvine să o iei pe copila mea.

12. Însă îţi voi arăta adevărul. Am dat-o pe fiica mea după şapte bărbaţi şi, de cum intrau la ea, mureau în acea noapte. Dar pînă una-alta, simte-te bine."

13. Şi zise Tobias: „Nu voi gusta nimic aici pînă nu vă învoiţi şi nu staţi neclintiţi faţă de mine."

14. Şi Raguel zise: „Ia-o de acum aşa cum s-a hotărît: tu eşti fratele ei şi ea este a ta, iar Dumnezeu cel milostiv să vă călăuzească pe drumul cel bun."

15. Şi o chemă pe Sarra, fiica lui, iar ea veni la tatăl ei şi, luînd-o de mînă, i-o dădu de soţie lui Tobias, zicînd: „Iată, ia-o după legea lui Moise şi du-o la tatăl tău." Şi îi binecuvîntă.

16. Şi o chemă pe Edna, soţia lui. Şi luînd o tăbliţă, a scris învoială şi au pecetluit-o. Apoi au început să mănînce.

17. Şi o chemă Raguel pe Edna, soţia sa, şi îi zise: „Soro, pregăteşte

Biblia 1688, p. 618, col. 2

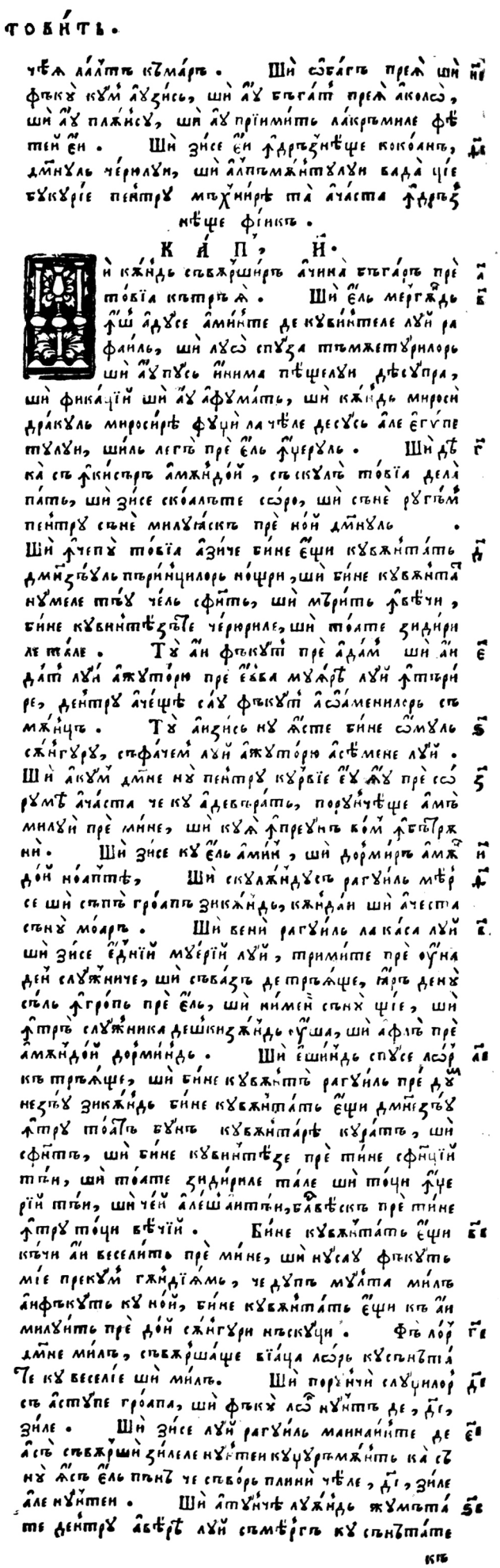

товитъ.

чѣм ллáтъ кзмáрь. Шн сѣвáгъ прѣ шн нѣ
фъкѫ кѫм âхзнсь, шн âѫ въгáт прѣ âколѡ,
шн âѫ плáкѫ, шн âѫ пріимúть лúкрѣмнле фѣ
тей ѣн. Шн зúсе ѣй ѳдрѣзнѣще кокóанъ, дѣ
дмнѫль чéрнлѫн, шн âлпъмжнтлѫи бадá цíе
бѫкýрíе пентрѫ мъхúрѣ тѫ âчáста ѳдрѣ
нѣще фúнкъ.

К Á П. Й.

Ѝ кжндь съвършúрь âчнна въгáрь прѣ аѣ
тóвїа къ̀трѣ мѫ. Шн ѣль мергждь бѣ
ѳш âдѫсе âмúнте де кѫвнúтеле лѫй ра
фанль, шн лѫсѡ спѫза тъмжетѫрилорь
шн âѫпѫсь ннима пѣщелѫи дѣсѫпра,
шн фúкацїй шн âѫ âфѫмáть, шн кжндь мúросѝ
дракѫль мúроснрѣ фѫцѝ лачéле дессѫсь âле ѣгѫпе
тѫлѫи, шнль легъ прѣ ѣль ѳдерѫль. Шн дѣ гѣ
кѫ съ ѳкúнстрѣ âмжндóй, съ скѫлѣ тóвїа дела
пáть, шн зúсе скóалъте сѫро, шн сънѣ рѫгъмъ
пентрѫ сънѣ мнлѫúскъ прѣ нóй дмнѫль.
Шн ѳчепѫ тóвїа âзúче бúне ѣши кѫвжнтáть дѣ
дмнѕѣѫль пърúнцилорь нóшри, шн бúне кѫвжнтѫ
нѫмеле тѫ́ чéль сфн̃тъ, шн мърúть ѳвѣчи,
бúне кѫвнúтѣзѣле чéрюрле, шн тóлте зидúри
летáле. Тѫ ân фъкýт прѣ âдáм шн ân ѕѣ
дáт лѫй âжѫтóрю прѣ ѣва мѫжѣ лѫй ѳтърú
рѣ, дéнтрѫ âчéщѣ сáѫ фъкýт âсѡменнлесь съ
мжнцъ. Тѫ âнзúсь нѫ жсте бúне сѡмѫль
сжнгѫрѫ, съфáчем лѫй âжѫтóрю âсѣмене лѫй.
Шн âкýм дмне нѫ пентрѫ кѫрвїе ѣѫ жѫ прѣ сѡ
рѫмъ âчáста че кѫ âдевърáть, подóбнѣще âмъ
мнлѫи прѣ мúне, шн кѫж ѳпрѣнъ кóм ѳдѣлрж
нн. Шн зúсе кѫ ѣль âмúй, шн дормúрь âмж
дóй нóапте. Шн скѫлжндусь рагѫúль мѣр
се шн спъ̀ грóапъ зникжндь, кжндáи шн âчеста
сънѫ мóарь. Шн вени рагѫúль лакáса лѫй
шн зúсе ѣднїй мѫ́ерїй лѫй, тримúте прѣ оѫ́на
дéй слѫжнче, шн съвáзъ детрѣжѣще, ѳрь денѫ
съль ѳгрóпь прѣ ѣль, шн нúмѣн сънѫ ѣще, шн
ѳтрѣ слѫжника дешúнзжндь оѫ́ша, шн âфлъ прѣ
âмжндóй дормúндь. Шн ѣшúндь спѫсе лсѡр аѳ
къ трѣжѣще, шн бúне кѫвжнтъ рагѫúль прѣ дѫ
незѫ зникжндь бúне кѫвжнтáть ѣши дмнезѫ
ѳтрѫ тóлъ бѫнъ кѫвжнтáрѣ кѫрáть, шн
сфн̃тъ, шн бúне кѫвнúтѣзе прѣ тúне сфнцїй
тѣи, шн тóлте зидúрле тáле шн тóчи ѳчѣ
рїй тѣи, шн чéй âлешúнтѣи, вáвѣскъ прѣ тúне
ѳтрѫ тóци вѣчїй. Бúне кѫвжнтáть ѣши бѣ
кѣчи ân веселúть прѣ мúне, шн нѫсáѫ фъкýт
мíе прекýм гждїáмь, че дѫпъ мѫ́ата мúлъ
âнфъкýть кѫ нóй, бúне кѫвжнтáть ѣши къ ân
мнлѫúть прѣ дóй сжнгѫри нъскѫци. Фъ лóр гѣ
дмне мúлъ, съвършúще вїáца лсѡр кѫсънзтá
ле кѫ веселíе шн мúлъ. Шн порúнчи слѫ́ѫнлор дѣ
съ âстѫпе гроапа, шн фъкѫ лсѡ нѫ́нть де, дѣ,
зúле. Шн зúсе лѫй рагѫúль маннаúнте де ѣѕ
âсъ съвършн зúлеле нѫ́нтен кѫ́ѫрѣмжúть кà сѣ
нѫ жсть ѣль пънъ че съвóрь плúни чéле, дѣ, зúле
âле нѫ́нтен. Шн âтѫ́нчь лѫ́ндь жѫмѣтá ѕѣ
те дéнтрѫ âсѣ́рѣ лѫй съмѣ́ргъ кѫ сънзтáте

къ

cêealaltă cămară,

18. Şi o bagă pre ea." Şi făcu cum au zis şi au băgat pre ea acoló; şi au plînsu. Şi au priimit lacrămile fêtei ei

19. Şi zise ei: „Îndrăznêşte, cocoană, Domnul ceriului şi al pămîntului va da ţie bucurie pentru mîhnirea ta aceasta. Îndrăznêşte, fiică!"

Cap 8

1. Şi cînd săvîrşiră a cina, băgară pre Tóvia cătră ea.

2. Şi el, mergînd, îşi aduse aminte de cuvintele lui Rafaíl şi luo spuza tămîieturilor şi au pus inima pêştelui deasupra şi ficaţii şi au afumat. Şi cînd mirosi dracul mirosirea, fugi la cêle de sus ale Eghípetului şi-l legă pre el îngerul.

3. Şi deaca să închisără amîndoi, să sculă Tóvia de la pat şi zise: „Scoală-te, soro, şi să ne rugăm, pentru să ne miluiască pre noi Domnul."

4. Şi începu Tóvia a zice: „Bine eşti cuvîntat, Dumnezăul părinţilor noştri, şi binecuvîntat numele tău cel sfînt şi mărit în vêci! Binecuvintează-te ceriurile şi toate zidirile tale!

5. Tu ai făcut pre Adám şi ai dat lui ajutoriu pre Évva, muiêrea lui, întărire; dentru aceştia s-au făcut a oamenilor sămînţă.

6. Tu ai zis: «Nu iaste bine omul sînguru. Să facem ajutoriu asêmene lui.»

7. Şi acum, Doamne, nu pentru curvie eu iau pre soru-mea aceasta, ce cu adevărat. Poruncêşte a mă milui pre mine, şi cu ea împreună vom îmbătrîni."

8. Şi zise cu el: „Amin." Şi dormiră amîndoi noaptea.

9. Şi sculîndu-să Raguíl, mêrse şi săpă groapă, zicînd: „Cîndai şi acesta să nu moară."

10. Şi veni Raguíl la casa lui şi zise Édnii, muierii lui: „Trimite pre una den slujnice şi să vază de trăiêşte, iară de nu, să-l îngrop pre el şi nimeni să nu ştie." Şi întră slujnica deschizînd uşa şi află pre amîndoi dormind.

11. Şi, ieşind, spuse lor că trăiêşte. Şi binecuvîntă Raguíl pre Dumnezău zicînd: „Binecuvîntat eşti, Dumnezău, întru toată bună-cuvîntarea curată şi sfîntă, şi binecuvintêze pre tine sfinţii tăi şi toate zidirile tale şi toţi îngerii tăi şi cei aleşi ai tăi blagoslovească pre tine întru toţi vêcii!

12. Binecuvîntat eşti căci ai veselit pre mine şi nu s-au făcut mie precum gîndiiam, ce după multa milă ai făcut cu noi. Binecuvîntat eşti că ai miluit pre doi sînguri născuţi.

13. Fă lor, Doamne, milă, săvîrşaşte viaţa lor cu sănătate, cu veselie şi milă."

14. Şi porunci slugilor să astupe groapa. Şi făcu lor nuntă de 14 zile.

15. Şi zise lui Raguíl mai nainte de a să săvîrşi zilele nuntei, cu giurămînt, ca să nu iasă el pînă ce să vor plini cêle 14 zile ale nuntei.

16. Şi atuncea, luînd jumătate dentru avêrea lui, să meargă cu sănătate //

Ms. 45, p. 732-733

cêealaltă cămară

18. [17] Şi o bagă pre ea." [18] Şi făcu cum au dzis şi au băgat pre ea acoló; şi au plîns. Şi au priimit lacrămile fêtei ei

19. Şi-i dzise ei: „Îndrăznêşte, cocoană, Domnul ceriului şi al pămîntului da-va ţie bucurie pentru mîhnirea ta aceasta. Îndrăznêşte, fiică!"

Cap 8

1. Şi cînd săvîrşiră a cina, băgară pre Tovía cătră ea.

2. Şi el, mergînd, pomeni cuvintelor lui Rafail şi luă[30] spuza tămîieturilor şi au pus deasupra inima pêştelui şi hicaţii au afumat. Şi cînd mirosi dracul mirosirea, fugi la cêle prea den sus a Eghíptului şi-l legă pre el îngerul.

3. Şi dacă să închiseră[31] amîndoi, să sculă Tovía de la pat şi dzise: „Scoală-te, soro, şi să ne rugăm, pentru ca să ne miluiască pre noi Domnul."

4. Şi începu Tovía a dzice: „Binecuvîntat eşti, Dumnedzău a părinţilor noştri, şi binecuvîntat numele tău cel sfînt şi mărit în vêci! Binecuvîntêze pre tine ceriurile şi toate cîştigările tale!

5. Tu ai făcut pre Adam şi ai dat lui ajutor pre Éva întăritură, pre muiêrea lui; dentru aceştia s-au făcut a oamenilor sămînţă.

6. Tu ai dzis: «Nu iaste bine să fie omul sîngur. Să facem lui ajutor de potriva lui.»

7. Şi *[733/1]* acum, Doamne, nu pentru curvie eu iau pre soru-mea aceasta, ce cu adevărat. Porîncêşte a milui pre mine şi cu ea împreună vom îmbătrîni."

8. Şi dzise cu el „Amin." Şi dormiră amîndoi noaptea.

9. Şi sculîndu-să Raguil, mêrse şi săpă groapă, dzicînd: „Cîndai şi acesta să nu moară."

10. Şi veni Raguil la casa lui şi dzise Ednii, muierii lui: „Trimite pre una dentru slujnice şi să vază de trăiêşte, iar de nu, să-l îngrop pre el şi nime să nu ştie." Şi întră slujnica dăşchizînd uşa şi află pre amîndoi dormind.

11. Şi ieşind, spuse lor că trăiêşte. Şi binecuvîntă Raguil pre Dumnedzău, dzicînd: „Binecuvîntat eşti, Dumnedzău, întru toată bună-cuvîntarea curată şi sfîntă, şi binecuvintêdze pre tine sfinţii tăi şi toate cîştigele tale şi toţi îngerii tăi şi cei aleşi ai tăi blagoslovască pre tine întru toţi vêcii!

12. Binecuvîntat eşti căci ai veselit pre mine şi nu s-au făcut mie în ce chip gîndiiam, ci după multă milă ai făcut cu noi. Binecuvîntat eşti că ai miluit pre 2 sînguri născuţi.

13. Fă, lor, Despuitoare, milă, săvîrşaşte viaţa lor cu sănătate, cu veselie şi milă."

14. Şi porînci slugilor să astupe groapa. Şi făcu lor nuntă de 14 dzile.

15. Şi dzise lui Raguil mainte de ce a să săvîrşi dzilele nuntei: „Jur", ca să nu iasă el pînă unde să vor plini cêle 14 dzile a nuntei.

16. Şi atuncea, luînd jumătate dentru avêrea lui, să margă cu sănătate

Ms. 4389, p. 494

alt pat.

18. [19] Şi găti şi duse acoló pre fie-sa, Sára, şi, plîngînd[80],

19. Îi zise: [20] „Aibi nădêjde tare, fata mea, Domnul cel de sus să-ţi dea bucurie pentru scîrba ce ai răbdat."

Cap 8

1. De-aciideaca cinară, duseră ginerile[81] la dînsa.[82]

2. Iară Tóviia-şi aduse aminte de cuvintele îngerului şi luoă den teşila lui partea cêea de ficaţii pêştelui şi-i puse pre cărbuni aprinşi. [3] Iar îngerul Rafail apucă pre drac şi-l legă într-o pustie den sus de Eghipet.

3. [4] Atunci Tóviia învăţă pre fată şi-i zise: „Sáro, scoală şi te roagă lui Dumnezeu astăzi şi mîine şi poimîine, că într-acêste trei zile ne vom apropiia de Dumnezeu. Iar deaca va trêce a treia noapte, atunci ne vom împreuna.[83] [5] Că sîntem feciori de oameni sfinţi, ce nu ne vom împreuna aşa, ca păgî- *[494/2]* nii carii nu ştiu pre Dumnezeu." [6] Şi sculîndu-se denpreună, se ruga lui Dumnezeu cu umilinţă ca să se dea lor sănătate.

4. [7] Şi zise Tóviia: „Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, pre tine laudă ceriurile şi pămîntul, marea şi izvoarăle, rîurile şi toate faptele tale şi cêle ce sînt într-însele.

5. [8] [84]Tu ai făcut pre Adam den ţărîna (pămîntului) şi ai dat lui ajutor pre Eva[85].

7. [9] Şi acum, Doamne Dumnezeule, tu ştii că nu iau pre soru-mea soţie pentru curviia, ce pentru dragostea rodului veacului, ca să se blagoslovească într-însul numele tău în vêcii veacului."

8. [10] Iar Sára zise şi ea în rugăciune aşijderea: „Miluiêşte-ne, Doamne, miluiêşte-ne şi să îmbătrînim amîndoi sănătoşi."

9. [11] Iar cînd fu la cîntarea cocoşilor, porînci Raguil să chiême slugile sale şi mêrse depreună cu dînsele[86] să sape groapă. [12] Că zicea că se va fi întîmplat şi lui ca şi celoralalţi bărbaţi carii au întrat la dînsa.

10. [13] De-acii, deaca gătiră groapa[87], întorcîndu-se Raguil la muiêrea sa, zise cătră ea: [14] „Trimête pre una den slujnicele tale să vază de va fi mort, să-l îngrop, pînă nu răsare soarele." [15] Iar ea trimêse pre o slujnică de ale ei, carea întră acoló la pat şi-i află vii şi sănătoşi, dormind amîndoi la un loc.

11. [16] Şi, întorcîndu-se, spuse vêste bună şi lăudară pre Domnul Dumnezeu Raguil şi Anna, muiêrea lui.

12. [17] Şi ziseră: „Bine te lăudăm, Doamne, Dumnezeul lui Israil, căci nu ni se-au întîmplat cum gîndiiam, [18] că ai făcut cu noi cu adevărat milă mare şi ai gonit pre vrăjmaşul carele ne întrista.

13. [19] Deci te milostivêşte spre ei amîndoi şi le dă, Doamne, să te laude cu tot deadinsul şi să aducă[88] jărtvă laudei tale pentru sănătatea lor, ca să cunoască toate limbile că tu însuţi eşti Dumnezeu preste tot pămîntul."[89]

14. [20] Şi îndată porînci Raguil slugilor[90] sale să umple groapa de pămînt, carea o săpase mai nainte pînă nu se face zioă. [21] Şi zise muierii sale să gătească ospăţ şi să facă tot ce va trebui de bucate, [22] să junghe 2 vaci grase şi 4 berbeci şi să gătească ce va trebui tuturor vecinilor[91] săi şi tuturor[92] rudeniilor.

15. [23] Şi jură Raguil pre Tóviia să şază la el 2 săptămîni.

16. [24] Şi den ce avu Raguil, den toate dêde Tóviei jumătate

Versiunea modernă

cealaltă cameră

18. Şi du-o pe ea acolo." Şi ea făcu după cum i-a zis el şi o duse acolo; şi ea a plîns. Şi Edna a primit lacrimile fiicei ei

19. Şi i-a zis: „Ai încredere, copilă, Domnul cerului şi al pămîntului să-ţi dea bucurie în locul acestei dureri. Ai încredere, fiică!"

Capitolul al 8-lea

1. Iar cînd sfîrşiră de mîncat, îl duseră pe Tobias la ea.

2. Şi, mergînd, acesta şi-a adus aminte de cuvintele lui Rafael şi a luat jăratic de tămîieri şi a pus pe el inima şi ficatul peştelui şi le-a afumat. Şi cînd a simţit demonul mirosul, a fugit în părţile cele mai de sus ale Egiptului şi îngerul l-a legat acolo.

3. După ce au fost închişi amîndoi în cameră, Tobias se ridică de pe pat şi zise: „Ridică-te, sora mea, şi să ne rugăm, pentru ca Domnul să aibă milă de noi."

4. Şi începu Tobias să spună: „Binecuvîntat eşti, Dumnezeule al părinţilor noştri, şi binecuvîntat nume-le tău cel sfînt şi slăvit în veci! Să te binecuvînteze cerurile şi toate făpturile tale!

5. Tu l-ai făcut pe Adam şi i-ai dat-o de ajutor şi întărire pe Eva, soţia sa; din ei s-a născut semînţa oamenilor.

6. Tu ai zis: «Nu este bine să fie omul singur. Să-i facem un ajutor pe potriva lui.»

7. Iar acum, Doamne, nu din desfrînare o iau pe sora mea aceasta, ci întru adevăr. Binevoieşte să ai milă de mine şi, împreună cu ea, să îmbătrînim."

8. Şi ea a zis cu el: „Amin." Şi se culcară amîndoi pentru noapte.

9. Raguel, sculîndu-se, merse şi săpă o groapă, spunînd: „Să nu moară şi acesta."

10. Şi se duse în casă şi îi zise soţiei sale, Edna: „Trimite pe una dintre slujnice să vadă dacă trăieşte, iar de nu, să-l îngrop şi nimeni să nu ştie." Şi slujnica se duse şi, deschizînd uşa, îi găsi ce cei dormind.

11. Şi, ieşind, le dădu de ştire că trăieşte. Şi îl binecuvîntă Raguel pe Dumnezeu, zicînd: „Bincuvîntat eşti, Dumnezeule, cu toată binecuvîntarea curată şi sfîntă, şi să te binecuvînteze sfinţii tăi şi toate făpturile tale şi toţi îngerii tăi şi toţi aleşii tăi să te binecuvînteze în toţi vecii!

12. Binecuvîntat eşti pentru că m-ai bucurat şi nu mi s-a întîmplat după cum mă gîndeam, ci după multa milă pe care ai avut-o cu noi. Binecuvîntat eşti pentru că ai avut milă de doi copii singuri la părinţii lor.

13. Ai milă, Stăpîne, de ei şi împlineşte-le viaţa în sănătate, cu bucurie şi milostivire."

14. Şi le porunci slujitorilor să astupe groapa. Şi le făcu o nuntă de paisprezece zile.

15. Şi Raguel îi zise lui Tobias, înainte să se încheie zilele de nuntă, făcîndu-l să jure că nu pleacă pînă nu se vor fi împlinit cele paisprezece zile de nuntă.

16. Iar atunci, luînd jumătate din averea lui, să meargă cu sănătate

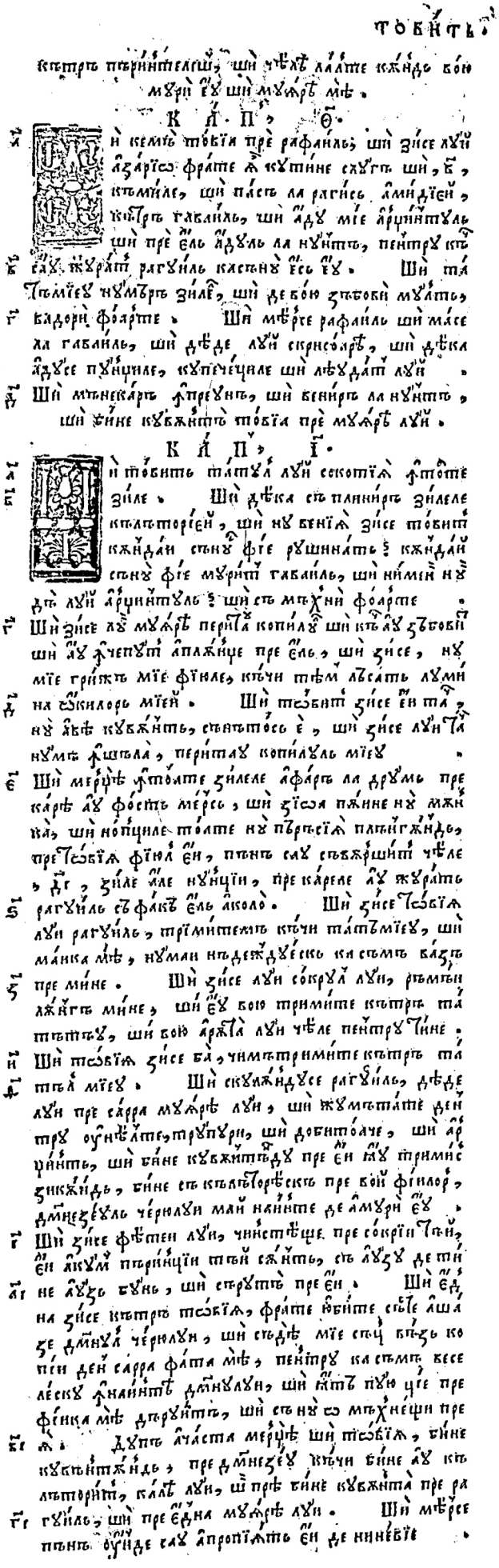

Biblia 1688, p. 619, col. 1

către părintele-şi, şi cêlealalte, „cînd voiu muri eu şi muiêrea mea.”

Cap 9

1. Şi chemă Tóvia pre Rafaíl şi zise lui: „Azário frate, ia cu tine slugă şi 2 cămile şi pasă la Raghís a Mídiei, către Gavaíl, şi adu mie argintul şi pre el adu-l la nuntă, pentru căci s-au jurat Raguíl ca să nu ies eu.

2. Şi tată-mieu numără zilele şi, de voiu zăbovi mult, va dori foarte.”

3. Şi mêrse Rafaíl şi mase la Gavaíl şi dêde lui scrisoarea; şi deaca aduse pungile cu peceţile şi le-au dat lui,

4. Şi mînecară împreună şi veniră la nuntă. Şi binecuvîntă Tóviia pre muiêrea lui.

Cap 10

1. Şi Tóvit, tatul lui, socotiia în toate zile.

2. Şi deaca să pliniră zilele călătoriei şi nu veniia, zise Tóvit: „Cîndai să nu să fie ruşinat? Cîndai să nu fie murit Gavaíl şi nimeni nu-i dă lui argintul?” Şi să mîhni foarte.

3. Şi zise lui muiêrea: „Pierit-au copilul, şi căci au zăbovit!” Şi au început a plînge pre el şi zise: „Nu mi-e grijă mie, fiiule, căci te-am lăsat, lumina ochilor miei.”

4. Şi Tóvit zise ei: „Taci, nu avea cuvînt, sănătos e.” Şi zise lui: „Taci, nu mă înşăla! Pierit-au copilul mieu.”

5. Şi mergea în toate zilele afară la drum pre carea au fost mers. Şi zioa pîine nu mînca şi nopţile toate nu părăsiia plîngînd pre Tóviia, fiiul ei, pînă s-au săvîrşit cêle 14 zile ale nunţii pre carele au jurat Raguíl să facă el acoló.

6. Şi zise Tóviia lui Raguíl: „Trimite-mă, căci tată-mieu şi maica mea nu mai nădejduiesc ca să mă vază pre mine.”

7. Şi zise lui socrul lui: „Rămîi lîngă mine, şi eu voiu trimite către tată-tău şi voiu arăta lui cêle pentru tine.”

8. Şi Tóviia zise: „Ba, ci mă trimite către tatăl mieu.”

9. Şi, sculîndu-se, Raguíl dêde lui pre Sárra, muiêrea lui, şi jumătate dentru unêlte, trupuri şi dobitoace şi argint. Şi, binecuvîntîndu pre ei, i-au trimis zicînd: „Bine să călătorească pre voi, fiilor, Dumnezeul ceriului, mai nainte de a muri eu.”

10. Şi zise fêtei lui: „Cinstêşte pre socrii tăi, ei acum părinţii tăi sînt. Să auzu de tine auz bun.” Şi sărută pre ei.

11. Şi Édna zise către Tóviia: „Frate iubite, să te aşaze Domnul ceriului şi să dea mie să-ţi văz copii den Sarra, fata mea, pentru ca să mă veselescu înaintea Domnului. Şi, iată, puiu ţie pre fiica mea dăruită, şi să nu o mîhneşti pre ea.”

12. După aceasta, mergea şi Tóviia, binecuvîntînd pre Dumnezeu căci bine au călătorit calea lui, şi prea binecuvînta pre Raguíl şi pre Édna, muiêrea lui.

13. Şi mêrse pînă unde s-au apropiiat ei de Ninévie. /

Ms. 45, p. 733

către părintele-şi, şi cêle rămase, cînd voi muri şi muiêrea mea."

Cap 9

1. Şi chemă Tovía pre Rafail şi-i dzise lui: „Azaría frate, ia cu tine slugă şi doao cămile şi pasă la Raghis a Midiei către Gavail şi adu[32] mie argintul şi pre el adu la nuntă, pentru căci s-au jurat Raguil ca să nu ies eu.

2. Şi tată-mieu númără dzilele, şi dă voi zăbăvi, mult să va durea foarte."

3. Şi mêrse Rafail şi mase lîngă Gavail şi-i dêde lui scrisoarea mîinii; şi daca aduse pungile cu peceţile şi le-au dat lui.

4. Şi mînecară împreună şi veniră la nuntă. Şi binecuvîntă Tovía pre muiêrea lui. *[733/2]*

Cap 10

1. Şi Tovit, tatăl lui, socotiia în toate dzilele.

2. Şi dacă să pliniră dzilele călătoriei şi nu veniia, dzise Tovit: „Cîndai să nu să fie ruşinat? Cîndai să nu fie murit Gavail şi nime lui dă argintul?" Şi să mîhniia foarte.

3. Şi-i dzise lui muiêrea: „Pierit-au copilul ⌊şi⌋ căci au zăbăvit." Şi au început a-l plînge pre el şi dzise: „Nu mi-i grije mie, fiiule, căci te-am lăsat, lumina ochilor miei!"

4. Şi Tovit dzise ei: „Taci, nu avea cuvînt, sănătos ii." Şi dzise lui: „Taci, nu mă înşela, pierit-au copilul mieu."

5. Şi mergea în toate dzilele la cale afară pre carea au mers[33]. Şi dzua pîine nu mînca şi nopţile toate nu părăsiia plîngînd pre Tovía, fiiul ei, pînă unde s-au sfîrşit cêle 14 dzile a nuntei pre carele au jurat Raguil să facă el acoló.

6. Şi dzise Tovía lui Raguil: „Trimite-mă, căci tată-mieu şi maică-mea nu mai nădăjduiesc ca să mă vază pre mine."

7. Şi-i dzise lui socrul lui: „Rămîi lîngă mine, şi eu voi trimite către tată-tău şi vor arăta lui acêstea[34] pentru tine."

8. Şi Tovía dzise: „Nu, ce mă trimite către tatăl mieu."

9. Şi, sculîndu-să, Raguil dêde lui pre Sárra, muiêrea lui, şi jumătate dentru unêlte, trupuri şi dobitoace şi argint şi, binecuvîntînd pre ei, i-au trimis, dzicînd: „Bine să călătorească pre voi, fiilor, Dumnedzăul ceriului, mai nainte de ce a muri eu."

10. Şi dzise fêtei lui: „Cinstêşte pre socrii ţăi, ei acum părinţi ţie sînt. Să audz ţie audz bun." Şi-i sărută pre ei.

11. Şi Edna dzise către Tovía: „Frate iubite, să te aşaze pre tine Domnul ceriului şi să-mi dea mie[35] să văz den tine copii den Sárra, fata mea, pentru ca să mă veselesc înaintea Domnului. Şi, iată, puiu ţie pre fiică-mea întru punere, şi să nu o mîhneşti pre ea."

12. După acêstea, mergea şi Tovía, binecuvîntînd pre Dumnedzău, căci au binecălătorit calea lui, şi prea binecuvînta pre Raguil şi pre Edna, muiêrea lui.

13. Şi mêrse pînă unde au apropiiat[36] ei de Nenevi.

Ms. 4389, p. 494-495

şi făcu zapis, după moartea lui să se dea şi cêealaltă parte ce au rămas să o moştenească Tóviia. *[495/1]*

Cap 9

1. Atunci chiemă Tóviia pre înger la dînsul, pre care-i părea că iaste om, şi zise către dînsul: „Frate Azárie, rogu-te să asculţi cuvîntul mieu.[93] [2] Că, măcară de m-aş şi da să-ţi fiu rob, încă nu voiu fi vrêdnic înaintea vederii tale. [3] Însă te rog să iêi cu tine dobitoace şi slugi şi să mergi la Gavail în Raghes, în cetatea Mídiei, şi să-i dai zapisul lui şi să iêi argintul şi să-l rogi să vie la nunta mea.

2. [4] Că însuţi ştii că tată-mieu numără zilele; deci de vom zăbovi o zi sau doaoă, sufletul lui se va întrista.[94] [5] Şi vezi adevărat cum m-au jurat Raguil, al căruia jurămînt nu-l poci călca."

3. [6] Atunci luoă Rafail 4 slugi de-ale lui Raguil şi 2 cămile şi mêrse în Raghes, cetatea Mídiei, şi aflá pre Gavail şi-i dêde zapísul lui şi luoă tot argintul de la dînsul. [7][95] Şi-i spuse şi de Tóviia, feciorul Tóviei, toate cîte se-au făcut şi-l chiemă să meargă cu dînsul la nuntă.

4. [8] Şi deaca mêrse în casa lui Raguil, află pre Tóviia şăzînd la masă şi îndată se sculă de[96] la masă şi se sărutară amîndoi; şi plînse Gaváil lăudînd pre Dumnezeu şi zise: [9] „Să te blagoslovească Domnul Dumnezeul lui Israil, că eşti fecior de om dirept şi cuvios şi temător de Dumnezeu şi făcător de milostenie. [10] Şi să fie blagoslovenie şi pre muiêrea ta, carea ţi-au dat, şi pre neamul vostru. [11] Şi să vedeţi pre feciorii voştri şi pre feciorii feciorilor voştri pînă la al treilea şi al patrulea neam; şi să fie sămînţa voastră blagoslovită de la Dumnezeul lui Israil, carele împărăţêşte în vêcii vêcilor."[97] [12] Şi deaca ziseră toţi „Amin!", se aşăzară la masă, cu frica lui Dumnezeu, şi făcură nunta.

Cap 10

1. Iară deaca zăbovi Tóviia şi lungi cîteva zile pentru nuntă,

2. [1] Iar tată-său, Tóviia, se întristă zicînd: „Oare pentru ce zăbovêşte fiiu-mieu şi pentru ce iaste oprit?[98] [2] Poate că va fi murit Gavail şi nu iaste cine să-i dea argintul." [3] Şi el începu a se întrista foarte şi Anna, muiêrea lui, cu dînsul, şi începură amîndoi depreună a plînge pentru zioa cea semnată că venise, iar feciorul lor nu se întorsêse la ei.

3. [4] Şi plîngea mumă-sa cu lacrăme, fără de mîngiiêre, şi zise: „Vai de mine, fătul mieu, pentru ce te-am trimes să călătoreşti dăparte? O, lumina ochilor noştri şi toiagul bătrînêţelor noastre, mîngiiêrea vieţii[99] *[495/2]* noastre şi nădêjdea noastră cea d-apoi! [5] Toate depreună le-am avut numai în tine şi nu ne-au fost noaoă să te trimêtem de la noi."

4. [6] Iar Tóviia-i zise: „Taci, nu plînge, că feciorul nostru iaste sănătos, că[100] om de credinţă iaste cela cu care am trimes pre fiiu nostru."

5. [7] Iar ea nicicum nu vrea să se mîngîie, ce în toată vrêmea ieşiia de căuta împrejur şi încunjura toate căile pre care avea nădêjde că se va întoarce, ca încai să-l vază cît de dăparte viind.

6. [9] Iar Tóviia zise către dînsul: „Eu ştiu[101] că acum tată-mieu şi mumă-mea numără zilele şi sufletul lor se turbură într-înşii."

7. [8] Iar Raguil zise către ginere-său: „Şăzi aici, iar eu voiu trimête om de va spune tătîne-tău, Tóviei, de sănătatea ta."[102]

8. [10] De-acii deaca[103] rugă Raguil pre Tóviia cu multe cuvinte, iar ei nu vru nicicum să fie aceasta,

9. [10] Îi dêde pre Sára şi jumătate den avuţiia lui şi slugi şi slujnice şi dobitoace şi cămile şi vaci şi bani mulţi şi-i trimêse de la dînsul sănătoşi şi vêseli, zicînd: [11] „Îngerul Domnului cel sfînt să fie în calea voastră şi să vă ducă sănătoşi şi tari şi să aflaţi toate direpte în neamul vostru şi să vază ochii miei pre feciorii voştri mai nainte pînă nu voiu muri."[104]

10. [12] Şi apucară părinţii pe fata lor şi o sărutară şi o lăsară să se ducă, [13] învăţîndu-oă să cistească pre socru-său şi pre soacră-sa

11. [13] Şi să-şi iubească bărbatul şi să-şi tocmească oamenii den casă şi să-şi ţie casa şi pre ea însăşi să se păzească fără de vină.

13. [11:1] De-acii, deaca se întoarseră şi mêrseră pînă la Harán, care iaste la jumătatea căii împotriva Ninéviei 11 zile.[105]

Versiunea modernă

la tatăl lui, iar restul, „cînd mor eu şi soţia mea".

Capitolul al 9-lea

1. Şi Tobias îl chemă pe Rafael şi îi zise: „Frate Azaria, ia cu tine un slujitor şi două cămile şi du-te la Rages, în Media, la Gabael, şi adu-mi argintul şi adu-l şi pe el la nuntă, căci Raguel m-a pus să jur că nu plec.

2. Iar tatăl meu numără zilele, iar dacă întîrzii mult, se va întrista foarte."

3. Şi se duse Rafael şi se opri la Gabael şi îi dădu acestuia scrisoarea, iar acesta a adus pungile cu peceţi şi i le dădu.

4 Apoi se treziră devreme amîndoi şi veniră împreună la nuntă. Şi Tobias o binecuvîntă pe soţia sa.

Capitolul al 10-lea

1. Şi Tobit, tatăl lui, a numărat fiecare zi.

2. Şi cînd s-au împlinit zilele de călătorie şi n-au ajuns, a zis: „Nu cumva s-au făcut de ruşine? Sau nu cumva a murit Gabael şi nu îi dă nimeni argintul?" Şi s-a mîhnit foarte.

3. Îi zise atunci soţia: „A pierit băiatul nostru, de aceea întîrzie." Şi începu să îl jelească, zicînd: „Nu-mi pasă de nimic, copile, pentru că te-am lăsat să pleci, lumina ochilor mei."

4. Şi Tobit îi zise: „Taci, nu te mai frămînta, este sănătos." Însă ea zise: „Taci, nu mă amăgi! A pierit băiatul meu."

5. Şi se ducea afară la drumul pe care plecase el. Şi ziua nu mînca pîine, iar nopţile nu înceta a-l jeli pe fiul ei, Tobias, pînă cînd s-au sfîrşit cele paisprezece zile de nuntă pe care Raguel îl legase prin jurămînt să le petreacă acolo.

6. Tobias îi zise apoi lui Raguel: „Lasă-mă să plec, pentru că tatăl meu şi mama mea nu mai nădăjduiesc să mă vadă."

7. Atunci socrul său îi zise: „Rămîi la mine, iar eu voi trimite la tatăl tău şi i se va povesti ce este cu tine."

8. Dar Tobias zise: „Nu, lasă-mă să plec la tatăl meu."

9. Atunci, ridicîndu-se, Raguel i-o dădu pe Sarra, soţia lui, şi jumătate din avere, robi şi vite şi argint. Şi după ce îi binecuvîntă, îi lăsă să plece, zicînd: „Dumnezeul cerului să vă călăuzească drumul, copii, înainte ca eu să mor."

10. Apoi îi zise fiicei sale: „Cinsteşte-i pe socrii tăi; ei acum sînt părinţii tăi. Să aud veşti bune despre tine." Şi îi sărută.

11. Iar Edna zise către Tobias: „Iubite frate, Domnul cerului să te aducă înapoi şi să-mi dea să-ţi văd copiii de la fiica mea, Sarra, ca să mă bucur înaintea Domnului. Şi, iată, ţi-o dau în grijă pe fiica mea, Sarra, să n-o superi."

12. După acestea, plecă Tobias, binecuvîntîndu-l pe Dumnezeu care i-a călăuzit drumul, şi umplu de binecuvîntări pe Raguel şi pe Edna, soţia lui.

13. Şi au mers pînă cînd s-au apropiat de Ninive.

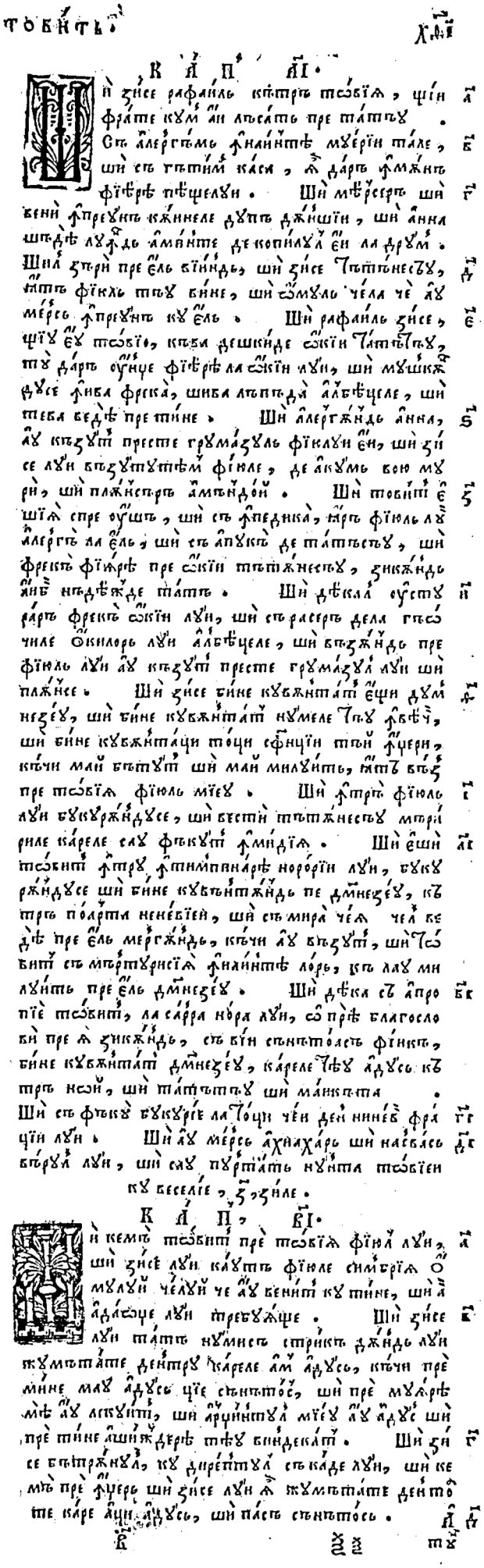

Biblia 1688, p. 619, col. 2

Cap 11

1. Şi zise Rafaíl cătră Tóviia: „Ştii, frate, cum ai lăsat pre tată-tău[4].

2. Să alergăm înaintea muierii tale şi să gătim casa. Ia, dară, în mînă fiêrea pêştelui.”

3. Şi mêrseră, şi veni împreună cîinele după dînşii. Şi Ánna şădea luînd aminte de copilul ei la drum.

4. Şi-l zări pre el viind şi zise tătîne-său: „Iată, fiiul tău vine, şi omul cela ce au mers împreună cu el.”

5. Şi Rafaíl zise: „Ştiu eu, Tóvio, că va deşchide ochii tată-tău. Tu, dară, unge fiêrea la ochii lui şi, muşcîndu-se, îi va freca şi va lăpăda albeaţele şi te va vedea pre tine.”

6. Şi, alergînd Ánna, au căzut preste grumazul fiiului ei şi zise lui: „Văzutu-te-am, fiiule, de acum voiu muri.” Şi plînsără amîndoi.

7. Şi Tóvit ieşiia spre uşă şi să împiedica. Iară fiiul lui alergă la el şi să apucă de tată-său şi frecă fiêrea pre ochii tătîne-său, zicînd: „Aibi nădêjde, tată.”

8. Şi deaca-l usturară, frecă ochii lui şi să raseră de la găocile ochilor lui albeaţele. Şi văzînd pre fiiul lui, au căzut preste grumazul lui şi plînse.

9. Şi zise: „Binecuvîntat eşti, Dumnezeu, şi binecuvîntat numele tău în vêci şi binecuvîntaţi toţi sfinţii tăi îngeri, căci m-ai bătut şi m-ai miluit. Iată, văz pre Tóviia, fiiul mieu.”

10. Şi întră fiiul lui, bucurîndu-se, şi vesti tătîne-său măririle carele s-au făcut în Mídiia.

11. Şi ieşi Tóvit întru întîmpinarea nororii lui, bucurîndu-se şi binecuvîntînd pe Dumnezeu, cătră poarta Nenéviei. Şi să mira ceia ce-l vedea pre el mergînd căci au văzut, şi Tóvit să mărturisiia înaintea lor că l-au miluit pre el Dumnezeu.

12. Şi deaca să apropie Tóvit de Sárra, nora lui, o prea blagoslovea pre ea, zicînd: „Să vii sănătoasă, fiică! Binecuvîntat Dumnezeu carele te-au adus cătră noi, şi tată-tău, şi maică-ta!”

13. Şi să făcu bucurie la toţi cei den Ninévi, fraţii lui.

14. Şi au mers Ahiahár şi Nasvás, vărul lui, şi s-au purtat nunta Tóviei cu veselie 7 zile.

Cap 12

1. Şi chemă Tóvit pre Tóviia, fiiul lui, şi zise lui: „Caută, fiiule, simbriia omului celui ce au venit cu tine; şi a-i adaoge lui trebuiêşte.”

2. Şi zise lui: „Tată, nu mi să strică dînd lui jumătate dentru carele am adus, căci pre mine m-au adus ţie sănătos, şi pre muiêrea mea au lecuit, şi argintul mieu au adus, şi pre tine aşijderea te-au vindecat.”

3. Şi zise bătrînul: „Cu direptul să cade lui.” Şi chemă pre înger şi zise lui: „Ia jumătate den toate care aţi adus şi pasă sănătos.”

4. A- //

Ms. 45, p. 733-734

Cap 11 *[734/1]*

1. Şi dzise Rafail: „Ştii, frate, cum ai lăsat pre tatăl tău.

2. Să alergăm înaintea muiêrii tale şi să gătim casa. Ia, dară, la mînă hiêrea pêştelui."

3. Şi mêrseră, şi mêrse[37] împreună cîinele denapoia lor. Şi Anná şedea socotind pre copilul ei la cale.

4. Şi-l zări pre el venind şi dzise tătîne-său: „Iată, fiiul tău vine, şi omul cela ce au mers împreună cu el."

5. Şi Rafail dzise: „Ştiu eu, Tovía, că va dăşchide ochii tată-tău. Tu, ⌊dară⌋, unge hiêrea la ochii lui şi, muşcîndu-să, ii va freca şi va lepăda albeaţele şi va vedea pre tine."

6. Şi, alergînd Anná, au căzut preste grumazul fiiului ei şi-i dzise lui: „Văzutu-te-am, fiiule, de acum muri-voi." Şi plînseră amîndoi.

7. Şi Tovit ieşiia către uşe şi să împiedeca. Iară fiiul lui alergă la el şi să apucă de tată-său şi frecă fiêrea preste ochii tătîne-său, dzicînd: „Aibi nădějde, tată."

8. Şi dacă să usturară, frecă ochii lui şi să raseră de la ghiocile ochilor lui[38]. Şi văzînd pre fiiul lui, au căzut preste grumazii lui şi plînse.

9. Şi dzise: „Blagoslovit eşti, Dumnedzău, şi binecuvîntat numele tău în vêci şi binecuvîntaţi toţi sfinţii tăi îngeri, căci ai[39] bătut şi m-ai miluit. Iată, văz pre Tovía, fiiul mieu."

10. Şi întră fiiul lui, bucurîndu-să, şi vesti tatălui lui măririle carele s-au făcut în Midía.

11. Şi ieşi Tovit întru timpinarea nurorei lui, bucurîndu-să şi binecuvîntînd pre Dumnedzău, către poarta Neneví. Şi să mira ceia ce-l vedea pre el mergînd căci au văzut, şi Tovit să mărturisiia înaintea lor că l-au miluit pre el Dumnedzău.

12. Şi dacă să apropie Tovit la Sárra, nora lui, o prea blagoslovi pre ea, dzicînd: „Să vii sănătoasă, fiică! Binecuvîntat Dumnedzău carele au adus pre tine către noi, şi tată-tău, şi maică-ta!"

13. Şi să făcu bucurie la toţi cei den Neneví, fraţii lui.

14. Şi au mers Ahiáhar şi Nasvas, vărul lui, şi s-au purtat nunta Tovíei cu veselie dzile şapte.

Cap 12

1. Şi chemă Tovit pre Tovía, fiiul lui, şi-i dzise lui: „Caută, fiiule, simbriia omului celui ce au *[734/2]* venit împreună cu tine; şi a adaoge lui trebuie."

2. Şi-i dzise lui: „Tată, nu mi să strică dîndu-i lui jumătate dentru carele am adus, căci pre mine au adus sănătos, şi pre muiêrea mea au lecuit, şi argintul mieu au adus, şi pre tine aşijdirea [40]au vindecat."

3. Şi dzise bătrînul: „Cu dreptul să cade lui." Şi chemă pre înger şi-i dzise lui: „Ia jumătate dentru toate carele aţi adus şi pasă, sănătos fiind."

4. Atuncea,

Ms. 4389, p. 495-496

Cap 11

1. [2] Zise îngerul: „Frate Tóvie, ştii cum ai lăsat[106] pre tată-tău.

2. [3] Deci, de-ţi va fi voia, să mêrgem înainte, iar slugile tale să vie după noi încet, depreună cu muiêrea ta şi cu dobitoacele." [4] De-acii, deaca-i fu voia să meargă, zise Rafail Tóviei: „Ia cu tine fiêrea pêştelui, că va trebui."

3. [4] Şi luoă Tóviia fiêrea acêea şi se duseră. [5] Iar mumă-sa, Anna, şădea lîngă cale toată zioa în vîrful muntelui, de unde putea să vază dăparte.

4. [6] Şi cum văzu de acoló, dăparte, venirea lui, îndată cunoscu pre fiiu-său şi alergă de spuse bărbatului său zicînd: „Iată că vine fiiu-tău."[107]

5. [7] Şi zise Rafail cătră Tóviia: „Deaca vei întra în casa ta, îndată să te închini Domnului Dumnezeului tău şi să-i dai laudă şi să te *[496/1]* apropii de tată-tău şi să-l săruţi. [8] Şi îndată să ungi ochii lui cu această fiêre de pêşte carea o duci cu tine, că să ştii că numaidecît i se vor dăşchide ochii şi va vedea tată-tău lumina ceriului şi, văzînd şi pre tine, se va veseli." [9] Atunci alergă cîinele înainte, care era cu dînsul în cale, şi mêrse în casă; ca oarece vestitor, aşa şi el, cu bătaia coadei sale, se bucura.[108]

6. [11] Şi, apucîndu-l, îl săruta şi cu muiêrea sa şi de bucurie începură a plînge. [12] De-acii, deaca se rugară lui Dumnezeu şi-i dêderă laudă şi săzură denpreună.

7. [10] Şi se sculă tată-său orb şi începu a mêrge tare şi se împiedeca cu picioarele şi dêde mîna slugii să-l ducă şi ieşi întru întîmpinarea fiiu-său. [13] Atunci, luînd Tóviia fiêrea cea de pêşte, unse ochii tătîne-său.

8. [14] Şi apesti ca la aproape de jumătate de ceas şi începură a cădea albeaţele de pre ochii lui ca nişte solzi. [15] Care apucîndu-le Tóviia, le luoă de pre ochii lui şi îndată văzu.

9. [16] Şi slăviia pre Dumnezeu el şi muiêrea lui şi toţi cunoscuţii lui. [17] Şi iar zise Tóviia: „Laudu-te, Doamne Dumnezeul lui Israil, şi-ţi mulţemesc că m-ai certat şi m-ai făcut sănătos. Şi iată că văz pre Tóviia, fiiul mieu."[109]

10. [19] Şi spuse neamului său toate cêle bune ale facerii lui Dumnezeu care au făcut cu omul care l-au dus.

12. [18] Iar după 7 zile veni şi Sára, muiêrea fiiu-său, şi toţi oamenii casii şi dobitoacele cu sănătate, cu cămile şi cu bani mulţi, carii luase cu muiêrea; aşijderea şi carii bani luase de la Gavail, toţi-i aduse.

14. [20] Şi veni Ahior şi Navath, feciorii surorii Tóviei, veselindu-se la Tóviia, şi se veseliră de bunătăţile ce le-au făcut Dumnezeu. [21] Şi după 7 zile, ospătîndu-se toţi, se veseliia cu bucurie mare.

Cap 12

1. Atunci chiemă Tóviia pre fiiu-său şi-i zise: „Ce vom putea să dăm acestui bărbat sfînt[110] care au umblat cu tine?"[111]

2. Iar Tóviia răspunse către tată-său şi zise: „Tată ce platâ vom da lui sau ce poate să fie vrêdnic binelui ce au făcut el? [3] Pre mine m-au dus şi m-au adus iarăşi sănătos, banii de la Gavail el i-au luat, muiêre el m-au făcut să aib, şi pre dracul de la dînsa el l-au gonit, *[496/2]* bucurie neamului ei el au făcut, pre mine m-au mîntuit de înghiţirea[112] pêştelui, ţie ţi-au întors vedêrea de vezi lumina ceriului şi de toate bunătăţile de la dînsul ne-am umplut. Deci ce am putea da să fie vrêdnic de dînsul? [4] Ce te rog, tată, să te rogi lui, de-i va fi voia, să ia jumătate den tot ce am adus." [113]

3. [5] Şi-l chiemă tatăl şi feciorul şi-l cistiră şi începură a-l ruga să ia jumătate den tot ce au adus.

4. [6] Iar el,

Versiunea modernă

Capitolul al 11-lea

1. Şi Rafael zise către Tobias: „Mai ştii, frate, cum l-ai lăsat pe tatăl tău?

2. Să ne grăbim înaintea soţiei tale şi să pregătim casa. Ia, dar, în mînă fierea peştelui."

3, Şi se duseră, iar cîinele veni după ei. Anna stătea şi se uita la drum după fiul ei.

4. Şi cînd îl zări venind, îi spuse tatălui său: „Iată, vine fiul tău, precum şi omul care a mers cu el."

5. Iar Rafael zise: „Ştiu eu, Tobias, că tatăl tău îşi va deschide ochii. Tu unge-i cu fierea, iar cînd va simţi că-l ustură, se va freca, va cădea albeaţa şi te va vedea."

6. Şi, alergînd, Anna căzu pe grumazul fiului său şi îi zise: „Te-am văzut, băiete, de acum pot să mor." Şi au plîns amîndoi.

7. Şi Tobit ieşi către poartă şi se împiedică; însă fiul alergă spre el şi îl prinse şi întinse fierea pe ochii tatălui său, zicînd: „Ai încredere, tată."

8. Iar cînd începu să-l usture, s-a frecat la ochi şi albeaţa s-a desprins din colţul ochilor săi. Şi văzîndu-l pe fiul său, îi căzu pe grumaz şi plînse.

9. Şi zise: „Binecuvîntat eşti tu, Dumnezeule, binecuvîntat numele tău în veci şi binecuvîntaţi sînt toţi sfinţii tăi îngeri, pentru că m-ai lovit şi m-ai miluit. Şi, iată, îl văd pe Tobias, fiul meu."

10. Şi intră fiul său, bucurîndu-se, şi îi vesti tatălui său lucrurile mari care i s-au întîmplat în Media.

11. Şi ieşi Tobit în întîmpinarea nurorii sale, bucurîndu-se şi binecuvîntîndu-l pe Dumnezeu, către poarta Ninivei. Şi cei care îl vedeau mergînd se minunau că vede, iar Tobit dădea mărturie înaintea lor că Dumnezeu a avut milă de el.

12. Şi cînd se apropie Tobit de Sarra, nora sa, o binecuvîntă, zicînd: „Bine ai venit, fiica mea! Binecuvîntat fie Dumnezeu pentru că te-a adus la noi, şi tatăl tău, şi mama ta!"

13. Şi se bucurară toţi fraţii lui din Ninive.

14. Şi veniră Achiachar şi Nasbas, verii săi, şi s-a ţinut nunta lui Tobias cu veselie şapte zile.

Capitolul al 12-lea

1. Tobit îl chemă pe Tobias, fiul său, şi îi zise: „Vezi, copile, de plata omului care a mers cu tine; trebuie să-i mai dăm ceva pe deasupra."

2. Şi el îi răspunse: „Tată, nu rămîn în pagubă dacă îi dau jumătate din cele ce-am adus, pentru că el m-a adus la tine sănătos, a vindecat-o pe soţia mea, mi-a adus argintul şi te-a vindecat şi pe tine."

3. Şi bătrînul zise: „I se cuvin." Şi îl chemă pe înger şi îi zise: „Ia jumătate din toate pe care le-aţi adus şi du-te sănătos."

4. Atunci

 Biblia 1688, p. 620, col. 1

тунчѣ кемѫндъ прѣ ѧмѫндо́и, ѳтрасѫсѣ ле
ѕисе лор. Бине кѫвѫнтаци прѣ дмнезѣ, шѝ лѫи
ѣ мъртѫрисици, шѝ мърире даци лѫи, шѝ ѣ
мъртѫрисици ѳнаинтѣ ѧтѫтѫроръ челор вїи, пе
є трѫ карелеѧ ѫ ѳкѫсѣт кѫвои. Бине е ѧбине
кѫвѫнта прѣ дмнезѣ, шѝ а ѳнцелца нѫмеле лѫ
кѫбинителе ѳаптелор лѫи дмнезѣ, кѫ чинсте ѧр
тѫндо, шѝ нѫѣ ленебици ѧѣ мъртѫрисѝ лѫ.
ѕ Тайна ѳнпъратѫлѫи бине е ѧсѫ ѧскѫндере, пр
ѳаптеле лѫи дмнезѣ ѧле дескоперѝ кѫ мърире •
ѯ Бине фачеци, шѝ рѣ нѫѣ ѧфла прѣ воі •
и Бѫнѣ е рѫга кѫ посте, шѝ кѫ милостенїе, шѝ
кѫ дрептате, бѫнѫ е чеа пъцинѝ кѫ дрептате
ѳ декѫт мѫлте кѫ стрѫмбътате. Маи бине
не е ѧфаче милостенїе декѫт ѧстрѫнце ѧѫри, пе
трѫ ѣ милостенїѫ деѝ моарте мѫнтѫеще,
і шѝ ѧчаста ва кѫрьци тот пъкатѫл. Чеа
че фак милостенїе, шѝ дрептъци, ѳплетъворѫ
де вїаць, пр чеа че грешъешь бръжмашѝ ѳ
ік сѫнтъ вїецїи лор. Нѫѣоу ѧскѫнде де ѣ
іл трѣ воі тот кѫвѫнтѫл. Зиш дарѣ кѣ
на ѳнпъратѫлѫи ѧсѫ ѧскѫнде бине е, пр фате
ле лѫи дмнезѣ ѧле дескоперѝ кѫ мърире •
іѳ Шѝ ѧкѫм кѫндъ тебе рѫгатѣ, шѝ норѫта сара,
еѫ ѧм ѧдѫсъ поменире рѫцїи воастре, ѳнаинтѣ
челѫи сфинть, шѝ кѫндъ ѳгропаи прѣ морци ѧшѝ
кѳ дерѣ ерам дефаць кѫ тине. Шѝ кѫндъ нѫ
тебѝ ленебит ѧте скѫлѫ шѝ ѧлтеѧ прѫнзѫ тѣ,
кл стамерѝ ѣ ѧстрѫчи прѣ чел морть, наи оуи
тат прѣ мине ѳткѫндъ бине, че ѳпрезѣ кѫ ті
кѳ не ерамь. Шѝ ѧкѫм ѧѫ тримисъ прѣ мине
дмнезѣ стѣле бинъдзеск прѣ тине, шѝ прѣ норѫта
кѳ сара. Еѫ сѫнтъ рафаиль, оунѫ дентрѫ чѳ
ѯ ѳцери сфинци, карїи ѧдѫк рѫцинле сфинцилор,
кѳ шѝ есѣ ѳнаинтѣ мъриреи челѫи сфинть. Шѝ
кѳ сѫ трѣ въраць ѧмѫндоі, шѝ ѧѫ кѣзѫт прѣ ѳѣ
кѳ целе лор, кѣчи сѫ темѫт. Шѝ зисе лор нѫ
кѳ тѣмеци, кѣчи пачеа болсо блафи, пр прѣ дѫ
нъзѣ блѣбици, кѣчи нѫ кѫ ѧлмїеѫ дар, че кѫ
кѳ воѧ дмнезѣлѫи нострѫ ѧм бенитъ, пентрѫ ѧчѣѧ
кѳ бине вѫвѫнтаци прѣ ѣль ѳбѣчи. Ѳтоатеѧ
зилеле мѣ ѣвїѧм ла воі, шѝ нам мѫнкат нїчи
ѧм бѣѫт, чебедѣре вои бедѣць, шѝ ѧкѫм мъртѫ
рисицѣ лѫи дмнезѣ, кѣчи мѣ сѫѝ кѣпръ чела
че мѫ тримисъ шѝ скрїеци тоате кѫте сѫ ѣ
кѳ вѫршит прѣ кѫрте. Шѝ ѣ сѫлѫрѣ, шѝ нѫ
ман бъзѫрѣ ѳкѣ прѣ ѣль, шѝ мъртѫрисїѧ ѳап
теле чѣле мѫрн, шѝ мнѫнате ѧле лѫи дмнезѣ,
шѝ кѫм сѫ ѣбит лор ѳцерѫ дмнѫзлѫи •

К А П • ГІ •

ѳ тѡвит ѧѫ скрисъ рѫгъчѝне спре бѫкѫ
рїе, шѝ зисе. Бине кѫвѫнтат дѫм
нъзѣ чѣл вїѫ ѳвѣчи, шѝ ѳпъръцїѧ
лѫи, кѣчи ѣль ѣате шѝ милѫеще, погоа
рѣ ла ѧдъ, шѝ сѫѣ, шѝ нѫ ѧсте чѣл че
ѳ ѣль скапе мѫна лѫи. Мъртѫрисицѣ лѫи
фнїи лѫи ѳраиль, ѳнаинтѣ лѧмѣнлор, кѣчи ѣль
нѣѫ рѣспинтѣ прѣ нои ѳтрѫ ѣи, ѧколо ѧрѣтаци
мърирѣ лѫи, шѝ ѳнѣлцаци прѣ ѣль ѳнаинтѣ ѧ

tuncea, chemînd pre amîndoi într-ascuns, le zise lor: „Binecuvîntaţi pre Dumnezău şi lui vă mărturisiţi şi mărire daţi lui şi vă mărturisiţi înaintea a tuturor celor vii, pentru carele au făcut cu voi.

5. Bine e a binecuvînta pre Dumnezău şi a înălţa numele lui, cuvintele faptelor lui Dumnezău cu cinste arătînd. Şi nu vă leneviţi a vă mărturisi lui.

6. Taina împăratului bine e a o ascunde, iară faptele lui Dumnezău a le descoperi cu mărire.

7. Bine faceţi, şi rău nu va afla pre voi.

8. Bună e ruga cu post şi cu milostenie şi cu direptate. Bunu e cel puţin cu direptate decît mult cu strîmbătate.

9. Mai bine e a face milostenie decît a strînge aur, pentru că milosteniia den moarte mîntuiêşte şi aceasta va curăţi tot păcatul.

10. Ceia ce fac milostenie şi direptăţi împlea-să-vor de viaţă, iară ceia ce greşăsc vrăjmaşi îşi sînt vieţii lor.

11. Nu voiu ascunde de către voi tot cuvîntul.

12. Ziş, dară, că taina împăratului a o ascunde bine e, iară faptele lui Dumnezău a le descoperi cu mărire.

13. Şi acum, cînd te-ai rugat, şi noru-ta Sára, eu am adus pomenirea rugii voastre înaintea Celui Sfînt; şi cînd îngropai pre morţi, aşijderea, eram de faţă cu tine.

14. Şi cînd nu te-ai lenevit a te scula şi a lăsa prînzul tău, ca să mergi să astruci pre cel mort, n-ai uitat pre mine făcînd bine, ce împreună cu tine eram.

15. Şi acum au trimis pre mine Dumnezău să te vindec pre tine şi pre noru-ta, Sára.

16. Eu sînt Rafaíl, unul dentru cei 7 îngeri sfinţi carii aduc rugile sfinţilor şi ies înaintea mărirei Celui Sfînt.”

17. Şi s-au turburat amîndoi şi au căzut pre fêţele lor, căci s-au temut.

18. Şi zise lor: „Nu vă têmeţi, căci pace voao va fi; iară pre Dumnăzău blagosloviţi, căci nu cu al mieu dar, ce cu voia Dumnezăului nostru am venit; pentru acêea, binecuvîntaţi pre el în vêci.

19. În toate zilele mă iviiam la voi, şi n-am mîncat, nici am băut, ce vedêre voi vedeaţi. Şi acum, mărturisiţi-vă lui Dumnezău, căci mă sui către cela ce m-au trimis; şi scrieţi toate cîte s-au săvîrşit pre carte.”

20. Şi să sculară şi nu-l mai văzură încă pre el. Şi mărturisiia faptele cêle mari şi minunate ale lui Dumnezău şi cum s-au ivit lor îngerul Domnului.

Cap 13

1. Şi Tóvit au scris rugăciune spre bucurie şi zise:

2. „Binecuvîntat Dumnăzău cel viu în vêci şi împărăţiia lui! Căci el bate şi miluiêşte, pogoară la iad şi suie, şi nu iaste cel ce să-l scape mîna lui.

3. Mărturisiţi-vă lui, fiii lui Israíl, înaintea limbilor, căci el ne-au răsipit pre noi întru ei. Acoló arătaţi mărirea lui şi înălţaţi pre el înaintea a /

Ms. 45, p. 734-735

chemînd pre amîndoi[41], dzise lor: „Binecuvîntaţi pre Dumnedzău şi lui vă mărturisiţi înaintea a tuturor viilor, pentru carele au făcut cu voi.

5. Bine-i a binecuvînta pre Dumnedzău şi a înălţa numele lui, cuvintele faptelor lui Dumnedzău cu cinste arătînd. Şi nu vă[42] mărturisi[43] lui.

6. Taina împăratului bine-i a o ascunde, şi faptele lui Dumnedzău a le dăscoperi cu mărire.

7. Bine faceţi, şi rău nu va afla pre voi.

8. Bună-i ruga cu postu şi milostenie şi dreptate. Bunu-i cel puţîn cu dreptate decît mult cu[44] strîmbătate.

9. Mai bine-i a face milostenie decît a cîştiga aur, pentru că milosteniia dentru moarte izbăvêşte şi aceasta va curăţi tot păcatul.

10. Ceia ce fac milostenii şi dreptăţi împlea-să-vor de viaţă, iară ceia ce greşesc nepriêteni sînt a vieţii lor.

11. Nu voi ascunde de la voi tot cuvîntul.

12. Şi dziș: «Taina împăratului a o ascunde bine-i, iară faptele lui Dumnedzău a le dăscoperi cu mărire.»

13. Şi acum, cînd te-ai rugat tu şi noru-ta, Sárra, eu am adus[45] pomenirea rugii voastre înaintea Sfintului; şi cînd îngropai pre morţi, aşijderea, eram de faţă cu tine.

14. Şi cînd nu te-ai lenit a lăsa prînzul tău şi a te scula[46] pentru ca, mergînd, să astruci pre cel mort, nu ai uitat pre mine făcînd bine, ce împreună cu ei nu[47] eram.

15. Şi acum au trimis pre mine Dumnedzău să te vindec pre tine şi pre noru-ta, Sárra.

16. Eu sînt Rafail, unul dentru cei 7 îngeri sfinţi carii aduc rugile sfinţilor şi ies înaintea mărirei Celui Sfînt."

17. Şi s-au turburat amîndoi şi au căzut preste faţă, căci s-au temut.

18. Şi dzise lor: „Nu vă têmeţi, căci pace voao va fi; iară pre Dumnedzău blagosloviţi, căci nu cu al mieu *[735/1]* dar, ce cu voia Dumnedzăului nostru am venit; pentru acêea, binecuvîntaţi pre el întru vêci.

19. Toate dzilele mă iviiam voao, şi n-am mîncat, nici am băut, ci vidêre voi vedeaţi. Şi acum, mărturisiţi-vă lui Dumnedzău, căci mă sui cătră cela ce au trimis pre mine; şi scrieţi toate cîte s-au săvîrşit la carte."

20. Şi să scularâ şi nu încă îl mai văzură pre el. Şi mărturisiia faptele cêle mari şi minunate a lui Dumnedzău şi cum s-au ivit lor îngerul Domnului.

Cap 13

1. Şi Tovit au scris rugă cătră bucurie şi dzise:

2. „Binecuvîntat Dumnedzău cel viu întru vêci şi împărăţia lui! [48]Căci el bate şi miluiêşte, coboară la iad şi suie, şi nu iaste carele va scăpa mîna lui.

3. Mărturisiţi-vă lui, fiii lui Israil, înaintea limbilor, căci el ne-au răsipit pre noi întru ei. Acoló arătaţi mărimea lui şi înălţaţi pre el înaintea a

Ms. 4389, p. 496-497

răspunzînd, le zise aşa: „Lăudaţi pre Domnul Dumnezeul ceriului şi înaintea tuturor celor ce vieţuiesc îl mărturisiţi, căci au făcut cu voi mila sa.

6. [7] Că iaste bine a acoperi taina împăratului şi cu ciste a dăscoperi lucrul lui Dumnezeu şi a le[114] mărturisi.

8. [8] Bună iaste rugăciunea cu post şi cu milostenie,

9. [8] Mai bine[115] decît a strînge comoară de aur. [9] Că milosteniia şi den moarte mîntuiêşte şi aceasta şi păcatele curăţêşte

10. [9] Şi face a afla viiaţa de vêci.[116] [10] Iară cela ce face păcat şi nelegiuire vrăjmaş iaste sufletului său.[117]

11. Pentr-acêea voiu să vă arăt adeverinţa şi nu voiu ascunde de la voi taina cuvintelor.

13. [12] Cînd te-ai rugat cu lacrăme şi îngropai pre cei morţi

14. [12] Şi, năpustindu-ţi prînzul, ascundeai morţii în casa ta, iar noaptea îi îngropai, eu am adus rugăciunea ta Domnului Dumnezeu. [13] Şi au fost priimită înaintea lui, pentr-acêea i-au fost voia să te ispitească cu ispitire.

15. [14] Şi acum m-au trimes Domnul să te sănătoşăz şi pre Sára, muiêrea fiiu-tău, să o mîntuiesc de dracul.

16. [15] Că eu sînt Rafail îngerul, unul den cei şapte carii stăm înaintea lui."[118]

17. [16] Iar ei, cînd auziră acêstea, se înfricoşară şi, tremurînd, căzură pre pămînt cu fêţele în jos.

18. [17] Iar îngerul le zise: „Pace voaoă, nu vă têmeţi; [18] că, cînd am fost cu voi, după voia lui Dumnezeu eram, pre dînsul lăudaţi şi lui bine-i mulţemiţi.[119]

19. Că voaoă vă se vedea[120] că am mîncat cu voi şi am băut; ce eu am mîncat bucatele şi băutura celui nevăzut. [20] Şi iaste vrêmea să mă întorc cătră acela care m-au trimes; iar voi binecuvîntaţi pre Dumnezeu şi mărturisiţi toate minunile lui."

20. [21] Şi deaca zise acêstea, fu nevăzut înaintea ochilor *[497/1]* lor şi mai mult de-acii nu-l mai putură vedea. [22] De-acii atunci căzură cu fêţele în jos 3 ceasuri, de binecuvîntară pre Dumnezeu; şi deaca se scularâ, mărturisiră toate minunile lui.

Cap 13

1. Iară Tóviia cel bătrîn îşi dăşchise gura şi binecuvîntă pre Dumnezeu şi zise:

2. [1] „Mare eşti, Doamne, în vêci, şi împărăţiia ta întru toţi vêcii![121] [2] [122]Că tu baţi şi mîntuieşti, bagi în iad şi scoţi, şi nu iaste cine să fugă den mîna ta.

3. Mărturisiţi-vă Domnului, feciorii lui Israil, şi înaintea limbilor îl lăudaţi, [4] că pentr-acêea v-au rîsipit în limbile care nu-l ştiu,

Versiunea modernă

îngerul, chemîndu-i deoparte pe amîndoi, le zise: „Binecuvîntaţi-l pe Dumnezeu şi mulţumiţi-i şi aduceţi-i preamărire şi daţi mărturie înaintea tuturor celor vii despre ce-a făcut pentru voi.

5. Bine este a-l binecuvînta pe Dumnezeu şi a preaslăvi numele lui, făcînd cunoscute cu cinstire înfăptuirile lui Dumnezeu. Nu pregetaţi a-i mulţumi.

6. Taina regelui e bine să o ţii ascunsă, dar faptele lui Dumnezeu să le dezvălui, slăvindu-l.

7. Faceţi binele, şi răul nu va da peste voi.

8. Bună este rugăciunea cu post, milostenie şi dreptate. E mai bine să ai puţin cu dreptate decît mult cu nedreptate.

9. E mai bine să faci milostenie decît să strîngi aur, pentru că milostenia te scapă de la moarte şi tot ea curăţă orice păcat.

10. Cei care fac milostenii şi dreptate vor avea viaţă din plin. Cei care păcătuiesc sînt vrăjmaşii propriei vieţi.

11. Nu voi ascunde de voi nici un lucru.

12. Căci am spus: «Taina regelui e bine să o ţii ascunsă, dar faptele lui Dumnezeu să le dezvălui cu slavă.»

13. Şi acum, cînd te rugai, tu şi nora ta, Sarra, eu duceam pomenirea rugii voastre înaintea Celui Sfînt; iar cînd îi îngropai pe cei morţi, la fel, eram lîngă tine.

14. Şi cînd n-ai pregetat să te scoli şi să pleci de la prînz ca să te duci să îl îngropi pe cel mort, nu mi-a scăpat fapta ta bună, ci eram cu tine.

15. Acum, Dumnezeu m-a trimis să te vindec pe tine şi pe nora ta, Sarra.

16. Eu sînt Rafael, unul dintre cei şapte îngeri sfinţi care poartă rugăciunile sfinţilor şi le duc înaintea slavei Celui Sfînt."

17. Şi cei doi se tulburară şi căzură cu faţa la pămînt, pentru că se înfricoşaseră.

18. Şi le zise lor: „Nu vă temeţi, pacea să fie cu voi; binecuvîntaţi-l pe Dumnezeu. Pentru că nu din bunăvoinţa mea, ci din voia Dumnezeului nostru am venit; de aceea, binecuvîntaţi-l pe el în veci.

19. În toate aceste zile m-am văzut vouă, dar nu am mîncat, nici nu am băut, ci doar aţi privit o vedenie. Şi acum, mulţumiţi-i lui Dumnezeu, căci mă duc la cel care m-a trimis; şi scrieţi toate cîte s-au săvîrşit într-o carte."

20. Şi se ridicară şi nu îl mai văzură. Şi au dat mărturie despre faptele mari şi minunate ale lui Dumnezeu şi cum li s-a văzut îngerul Domnului.

Capitolul al 13-lea

1. Şi Tobit a scris o rugăciune de bucurie şi a zis:

2. „Binecuvîntat fie Dumnezeul cel viu în veci şi împărăţia sa! Căci el pedepseşte şi miluieşte, el duce pînă în tărîmul morţilor şi tot el scoate, şi nimic nu scapă din mîna lui.

3. Daţi-i mărturie, fii ai lui Israel, înaintea neamurilor, pentru că el ne-a împărţit printre ele. Acolo faceţi cunoscută măreţia sa. Înălţaţi-l înaintea a

тобитъ.

Biblia 1688, p. 620, col. 2

Тотъ вїѹлъ. Пре кѹмъ ачѣста є дмнзѣ нострѹ ѳ
шн дмнзѣѹ, ачѣста є пърінтеле нострѹ ѣтрѹ
тоци вѣчїн, шн ва бате пре нои ѣтрѹ стрїмбъ
тъцинле ноастре, шн ва мърѣш неба милѹ, шн неба
ѣдѹна пре нои денѣтрѹ тоате лимбиле, ѹнде вай
ръспинѕ ѣтрѹ алле. Де вѣецн ѣтоарче къ є
трѣ ель кѹ тоатъ ініма воастрѣ, шн кѹ тот
сѹфлетѹл вострѹ съ фачецн ѣнаінтѣ лѹн ѣде
вѣрь, ѣтѹнче съва ѣтоарче кътрѣ вои, шн нѹ
ва ѣскѹнде фаца лѹн де кътрѣ вои, шн вецн ведѣ
чѣле чева фаче кѹ вои шн въ мъртѹрисецн лѹн кѹ
тоатъ гѹра вострѣ. Шн вине кѹвънъ ѕ
таціи пре дмнѹлъ дрептъцїи, шн ѣнълцаціи
пре ѣпъратѹл вѣчнлор. Єѹ ѣпъмънтѹл ро з
бнрїй мѣле, мъртѹрисескѹмъ лѹй, шн ърътъ пѹ
тѣрѣ, шн мърімѣ лѹй ла лимба пъкътошнло.
Ѣтоарчецнъ пъкътошнлор, шн фачеці дрептъ и
те ѣнаінтѣ лѹй, чине щїе дарь дева врѣ пре вѡ,
шн вафаче милостенїе воао? Пре дмнзѣѹ ѳ
мїеѹ ѣнълцѹ, шн сѹфлетѹл мїеѹ пре ѣпъратѹл
чѣрюлѹй: шн себа вѹкѹра мърі лѹй, вѹкъто
ци, шн съ мъртѹрисѣскъ лѹй кѹ дрептате.
Їерѹсалнм четате сфѣтъ, бътева преете філ і
телефїнлор тъи, шн ѣрътъ ва мілѹ, пре фнїй
дрептъцнло. Мъртѹрисѣщете дмнзѣлуй бі ѳі
не, шн бине кѹвънтѣзъ, пре ѣпъратѹл вѣчнло,
ка ѣрътъ кортѹл лѹй съ зидѣскъ ѣтрѹ тине
кѹ вѹкѹріе, шн ва вѹкѹра ѣтрѹ тине, пре робїй
де аколѡ, шн ка съ ѣдръцѣскъ ѣтрѹ тине пре
чей досъдиці, ла тоате нѣмѹриле вѣкѹлуй.
Лимбн мѹлте дедепърте вор вені, кътрѣ нѹме ѳѳ
ле дмнзлуй дмнзѣѹ, дарѹрі ѣмънні абънді,
дарѹрі ѣпъратѹлуй чѣрюлуй, нѣмѹрле нѣмѹ
рилор вор лъѹда пре тине, шн вор да вѹкѹріе.
Блестемаці тоци чѣ че оѹрѣскь пре тине, бі ѳѕ
не кѹвънтаці ворфі тоци чѣ чете ѣдръцѣскь
пре тине ѣвѣк. Вѹкѹрѣте шн те веселѣще, ѳз
пре фнїй дрепцнлор, кънн съвор ѣдѹна, шн вор
бине кѹвънта пре дмнзлуй дрепцнлор. О фе ѳи
ричнѣ чѣ че ѣдръцѣскь пре тине, вѹкѹрасъвор
пре пачѣ та, шн ферічнць кънн сай мъхнит
престє тоате въпънле тале, кънд пре тине съвор вѹ
кѹра, възънді тоатъ мърірѣ та, шн съвор бе
сели ѣвѣк. Сѹфлетѹл мїеѹ бине кѹвънтѣ ѳѕ
зе пре дмнзѣѹ, пре ѣпъратѹл чел маре, кънн
сѣва зидн їерѹсалнмѹл кѹ замфнр, шн змарѣд,
шн пїатръ чнстнтъ, зидѹрile тале, шн тѫ
нѹрile, шн въщile, кѹ ѹр кѹра, шн оѹлнцile їе
рѹсалнмѹлуй кѹвнрнѣ, шн ѣнѳракѣ, шн кѹ пїа
тръ дела сѹфнр, мърѹнтъ съвор ѣщѣрне.
Шн вор зні тоате оѹлнцеле лѹй ѣлълуїа, шн ѳѳ
вор лъѹда зникънді, бине кѹвънтаці дмнзѣѹ
карele ѹѕ ѣнълцаці тоци вѣчїн.

К Й П. ДІ.

Н ѣчетъ мъртѹрисіндусе тобнтъ, шн є ѳ
ра де, нн, де ѣни кънді ѹѕ пїердѹтъ
вѣдерile, шн дѹпъ, й, ѣни ѹѕ възѹтъ.
Шн фъчѣ милостенїе, шн ѣдѣсъсе ѣсть ѳ
тѣме де дмнзѣ дмзъѹ, шн ѣсть мър
тѹ

tot viul,

4. Precum acesta e Domnul nostru şi Dumnezău, acesta e părintele nostru întru toţi vêcii. Şi va bate pre noi întru strîmbătăţile noastre şi iarăşi ne va milui şi ne va aduna pre noi dentru toate limbile unde v-aţi răsipit întru iale.

5. De vă veţi întoarce cătră el cu toată inima voastră şi cu tot sufletul vostru, să faceţi înaintea lui adevăr, atuncea să va întoarce cătră voi şi nu va ascunde faţa lui de cătră voi. Şi veţi vedea cêle ce va face cu voi. Şi vă mărturisiţi lui cu toată gura voastră.

6. Şi binecuvîntaţi pre Domnul direptăţii şi înălţaţi pre Împăratul vêcilor.

7. Eu în pămîntul robirii mêle mărturisescu-mă lui şi arăt putêrea şi mărimea lui la limba păcătoşilor.

8. Întoarceţi-vă, păcătoşilor, şi faceţi direptate înaintea lui. Cine ştie, dară, de va vrea pre voi şi va face milostenie voao!

9. Pre Dumnezăul mieu înalţu şi sufletul mieu pre Împăratul ceriului, şi se va bucura, mărirea lui zică toţi şi să să mărturisească lui cu direptate.

10. Ierusalím, cetate sfîntă, bate-va preste faptele fiilor tăi şi iarăşi va milui pre fiii direptăţilor.

11. Mărturisêşte-te Domnului bine şi binecuvîntează pre Împăratul vêcilor, ca iarăşi cortul lui să să zidească întru tine cu bucurie. Şi va bucura întru tine pre robii de acoló şi ca să îndrăgească întru tine pre cei dosădiţi la toate neamurile veacului.

12. Limbi multe de departe vor veni cătră numele Domnului Dumnezău, daruri în mîini avînd, daruri Împăratului ceriului. Neamurile neamurilor vor lăuda pre tine şi vor da bucurie.

13. Blestemaţi toţi ceia ce urăsc pre tine, binecuvîntaţi vor fi toţi ceia ce te îndrăgesc pre tine, în veac.

14. Bucură-te şi te veselêşte pre fiii direptţilor, căci să vor aduna şi vor binecuvînta pre Domnul direptţilor.

15. O, fericiţi ceia ce îndrăgesc pre tine, bucura-să-vor pre pacea ta. Şi fericiţi cîţi s-au mîhnit preste toate bătăile tale, cîţi pre tine să vor bucura, văzînd toată mărirea ta, şi să vor veseli în veac.

16. Sufletul mieu binecuvintêze pre Dumnezău, pre Împăratul cel mare, căci să va zidi Ierusalímul cu zamfir şi zmaragd şi piatră cinstită, zidurile tale şi turnurile şi băştile cu aur curat, şi uliţile Ierusalímului cu viril şi anthrac şi cu piatră de la Sufir mărunt să vor aştêrne.

17. Şi vor zice toate uliţele lui: «Alliluia!» şi vor lăuda, zicînd: «Binecuvîntat Dumnezău, carele au înălţat, toţi vêcii.»”

Cap 14

1. Şi încetă mărturisindu-se Tovít. Şi era de 58 de ani cînd au pierdut vederile şi după 8 ani au văzut.

2. Şi făcea milostenie şi adaose a să tême de Domnul Dumnezău şi a să măr- //

Ms. 45, p. 735

tot viul,

4. Întrucît acesta-i Domnul nostru şi Dumnedzău, acesta — părintele nostru întru toţi vêcii. Şi va bate pre noi întru strîmbătăţile noastre şi iarăşi ne va milui şi ne va aduna pre noi dentru toate limbile unde v-aţi răşchirat întru iale.

5. Dă vă veţi întoarce cătră el cu toată inima voastră şi cu tot sufletul vostru să faceţi înaintea lui adevăr, atuncea să va întoarce cătră voi şi nu va ascunde faţa lui de cătră voi. Şi veţi vedea carele va face cu voi. [6] Şi vă mărturisiţi lui cu toată gura voastră.

6. Şi binecuvîntaţi pre Domnul dreptăţii şi înălţaţi pre Împăratul vêcilor.
7. Eu întru pămîntul robirei mêle mărturisescu-mă lui şi arăt vîrtutea şi mărimea lui la limba păcătoşilor.

8. Înturnaţi-vă, păcătoşilor, şi faceţi dreptate înaintea lui. Cine ştie, dă va vrea pre voi şi va face milostenie voao!
9. Pre Dumnedzăul mieu înalţu şi sufletul mieu pre Împăratul ceriului şi să va bucura, mărirea lui să o dzică toţi şi să mărturisască lui cu dreptate.
10. Ierusalim, cetate sfîntă, bate-va preste faptele fiilor tăi şi şi iarăşi va milui pre fiii dreptţilor.

11. Măr- *[735/2]* turisêşte-te Domnului bine şi binecuvîntează pre Împăratul vêcilor, pentru ca iarăşi cortul lui să să clădească întru tine cu bucurie. Şi va veseli întru tine pre robii[49] de acoló şi ca să îndrăgească întru tine pre cei dosădiţi la toate neamurile vacului.
12. Limbi multe de departe vor veni cătră numele Domnului Dumnedzău, daruri întru mîini avînd, daruri Împăratului ceriului. Rudele rudelor lăuda-vor pre tine şi vor da bucurie[50].

13. Blăstămaţi toţi ceia ce urăsc pre tine, binecuvîntaţi vor fi toţi ceia ci te iubesc pre tine, întru vac.

14. Bucură-te şi te veselêşte pre fiii dreptţilor, căci să vor aduna şi bine vor[51] cuvînta pre Domnul dreptţilor.

15. O, fericiţi ceia ce îndrăgesc pre[52] tine, bucura-să-vor pre pacea ta. Şi fericiţi cîţi s-au mîhnit preste toate bătăile tale, căci pre tine să vor bucura, văzînd toată mărirea ta, şi să vor veseli întru vac.
16. Sufletul mieu binecuvîntêze pre Dumnedzău, pre Împăratul cel mare, căci să va zidi Ierusalímul cu zamfir şi zmaragdu şi piatră cinstită, zidurile tale şi băştile şi turnurile cu aur curat[53], şi uliţile Ierusalím cu virili şi anthrax[54] şi piatră de la Sufir mărunt să vor aştêrne.

17. Şi vor zice toate hudiţile lui «Alliluia!» şi vor lăuda, dzicînd: «Binecuvîntat Dumnedzău, carele au înălţat, toţi vêcii.»"

Cap 14

1. Şi părăsi mărturisindu-să Tovit. Şi era de ani 58 cînd au pierdut vederile[55] şi după ani 8 au văzut.

2. Şi făcea milostenii şi adaose a să tême de Domnul Dumnedzău şi a să măr-

Ms. 4389, p. 497

ca voi să mărturisiţi minunile lui

4. Şi să-i învăţaţi că nu iaste alt Dumnezeu atotputêrnic fără de dînsul. [5] Acela au certat pre noi pentru fărădelegile noastre şi acela ne va mîntui pentru mila sa.

5. [6] Căutaţi la mine şi vedeţi cêle ce au făcut cu noi şi cu frică şi cu cutremur îl mărturisiţi

6. Şi pre Împăratul vêcilor îl înălţaţi în faptele voastre.[123]
7. Iar eu în ţara robiciunii mêle mă voiu mărturisi lui, pentru că au arătat mărirea sa în nişte oameni păcătoşi.
8. Pentr-acêea, întoarceţi-vă, păcătoşilor, şi faceţi direptate înaintea Domnului, crezînd că va face cu voi mila sa.
9. Iar eu şi sufletul mieu într-însul ne vom veseli. [10] Binecuvîntaţi pre Domnul toţi aleşii lui, faceţi zi de veselie şi vă mărturisiţi lui.
10. [11] Ierusalíme, cetatea lui Dumnezeu, certatu-te-au Domnul în faptele mîinilor tale.

11. [12] Mărturisêşte-te Domnului Dumnezeu întru bunătăţile tale şi binecuvintează pre Dumnezeul vêcilor, ca să zidească în tine iarăşi lăcaşul său şi să aducă la tine pre toţi cei robiţi şi să te veseleşti în toţi vêcii vêcilor.[124]
12. [13] Înflori-vei cu lumină foarte luminoasă şi toate marginile pămîntului se vor închina ţie. [14] [125]Şi limbi de[126] dăparte vor veni la tine şi aducînd daruri se vor închina întru tine Domnului Dumnezeu şi ţara ta o vor socoti întru sfinţire. [15] Că nume mare vor chiema întru tine.
13. [16] Blestemaţi vor fi ceia ce te vor urgisi şi osîndiţi vor fi toţi cei ce te vor huli, iară *[497/2]* cei ce te vor zidi bine vor fi cuvîntaţi.
14. [17] Deci tu te vei veseli întru feciorii tăi, că toţi bine se vor cuvînta şi se vor strînge la Domnul.[127]

15. [18] Fericiţi toţi cei ce te iubesc şi cei ce se veselesc de pacea ta.

16. [19] Suflete al mieu, binecuvintează pre Domnul, că au slobozit pre Ierusalim, cetatea sa, de toate întristăciunile lui Domnul Dumnezeul nostru[128]. [20] Fericite vor fi rămăşiţele[129] cêle ce vor rămînea ale seminţiei mêle, să vază slava Ierusalímului, [21] [130]porţile Ierusalimului, care se vor zidi cu zamfir şi cu zmaragd, şi toate zidurile denprejurul lui cu pietri scumpe. [22] Şi uliţele lui se vor pardosi cu piiatră albă
17. [22] Şi pre căile lui vor cînta «Alliluia!» [23] [131]Bine fie cuvîntat Domnul Dumnezeu, care l-au înălţat, şi să fie împărăţiia lui în vêcii vêcilor. Amin."

Cap 14

1. Şi se săvîrşiră cuvintele Tóviei. Iar după ce luoă Tóviia vedêre iarăşi, trăi 42 de ani şi văzu feciorii feciorilor săi.[132] [2] Şi se sfîrşi după 102 ani şi fu îngropat cu ciste în cetatea Ninéviei. [3] Că la 56 de ani fu lipsit de vedêrea ochilor şi la 60 de ani iar o dobîndi.
2. [4] Iar ceialalţi ani ai vieţii sale ce au rămas îi petrecu în bucurie şi cu bun spor al fricii lui Dumnezeu

Versiunea modernă

toată suflarea,

4. Căci el este Domnul nostru şi Dumnezeu, el este tatăl nostru în toţi vecii. El ne va pedepsi pentru fărădelegile noastre şi se va milostivi de noi şi vă va aduna din toate neamurile pe la care aţi fost risipiţi.

5. Dacă vă veţi întoarce la el cu toată inima voastră şi cu tot sufletul vostru, ca să înfăptuiţi adevărul înaintea lui, atunci se va întoarce la voi şi nu îşi va mai ascunde faţa de la voi. Priviţi ce va face cu voi şi daţi-i mărturie cu glas mare.

6. Şi binecuvîntaţi-l pe Domnul dreptăţii şi preamăriţi-l pe Regele veacurilor.
7. Eu în pămîntul robiei mele îi dau mărturie şi arăt puterea şi măreţia lui neamului păcătoşilor.

8. Întoarceţi-vă, păcătoşilor, şi făptuiţi dreptatea în faţa lui! Cine ştie? Poate vă va fi binevoitor şi se va îndura de voi.
9. Pe Dumnezeul meu îl preaînalţ, iar sufletul meu, pe regele cerului, şi se va bucura de măreţia lui. Să spună toţi şi să îi aducă mărturie în Ierusalim.
10. Ierusalime, cetate sfîntă, te va pedepsi Domnul pentru faptele fiilor tăi şi iarăşi îi va milui pe fiii celor drepţi.
11. Dă bună mărturie Domnului şi binecuvintează-l pe Regele veacurilor, ca din nou să fie înălţat în tine cortul lui, cu bucurie. Şi să-i bucure în tine pe cei robiţi şi să-i iubească în tine pe cei sărmani, în toate generaţiile din veacuri.
12. Neamuri multe vor veni de departe la numele Domnului Dumnezeu, daruri purtînd în mîini, daruri pentru regele cerului. Din neam în neam te vor lăuda şi îţi vor aduce bucurie.

13. Blestemaţi fie toţi cei care te urăsc, binecuvîntaţi vor fi toţi cei care te iubesc, în veac.

14. Bucură-te şi te veseleşte pentru fiii celor drepţi, căci se vor aduna şi-l vor binecuvînta pe Domnul celor drepţi.
15. Fericiţi cei care te iubesc, se vor bucura de pacea ta. Fericiţi cîţi au fost întristaţi de toate loviturile tale, căci se vor bucura de tine, privind toată slava ta, şi se vor veseli în veac.
16. Sufletul meu să-l binecuvînteze pe Dumnezeu, Regele cel mare. Pentru că se va zidi Ierusalimul cu safir şi cu smarald şi cu piatră de preţ, zidurile tale şi turnurile şi meterezele, cu aur curat, iar uliţele Ierusalimului vor fi pavate cu beril şi cu rubin şi cu piatră de Sufir.

17. Şi vor spune toate uliţele lui: «Aleluia!» şi vor lăuda, zicînd: «Binecuvîntat să fie Dumnezeu, cel care l-a înălţat în toţi vecii.»"

Capitolul al 14-lea

1. Şi se opri Tobit din cîntarea de laudă. El avea cincizeci şi opt de ani cînd şi-a pierdut vederea şi după opt ani a văzut din nou.

2. Şi a făcut milostenii şi a continuat să se teamă de Domnul Dumnezeu şi să-l

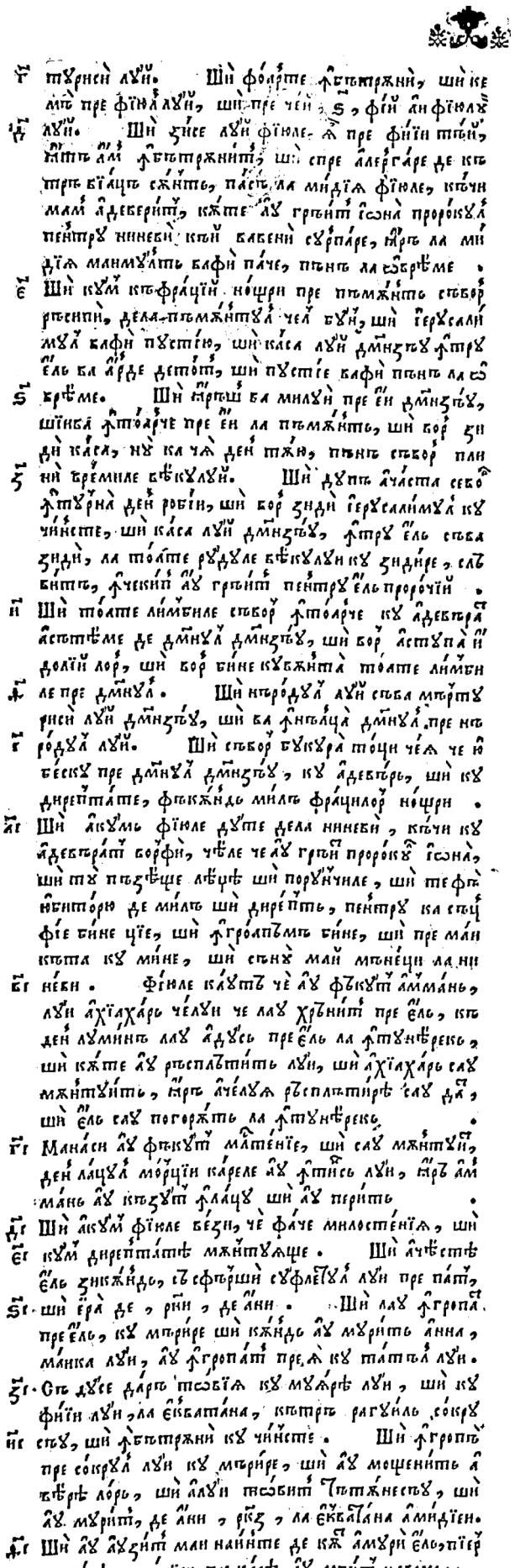

Biblia 1688, p. 621, col. 1

turisi lui.

3. Şi foarte îmbătrîni şi chemă pre fiiul lui şi pre cei 6 fii ai fiiului lui

4. Şi zise lui: „Fiiule, ia pre fiii tăi. Iată, am îmbătrînit şi spre alergare de cătră viaţă sînt. Pasă la Mídiia, fiiule, căci m-am adeverit cîte au grăit Ioná prorocul pentru Ninevi, că-i va veni surpare, iară la Mídiia mai mult va fi pace pînă la o vrême,

5. Şi cum că fraţii noştri pre pămînt să vor răsipi de la pămîntul cel bun şi Ierusalímul va fi pustiiu şi casa lui Dumnezău întru el va arde de tot şi pustie va fi pînă la o vrême.

6. Şi iarăşi va milui pre ei Dumnezău şi-i va întoarce pre ei la pămînt, şi vor zidi casa, nu ca cea dentîiu, pînă să vor plini vremile veacului.

7. Şi după aceasta se vor înturna den robii şi vor zidi Ierusalímul cu cinste şi casa lui Dumnezău întru el să va zidi, la toate rudele[5] veacului, cu zidire slăvită, în ce chip au grăit pentru el prorocii.

8. Şi toate limbile să vor întoarce cu adevărat a să tême de Domnul Dumnezău şi vor astupa idolii lor; şi vor binecuvînta toate limbile pre Domnul.

9. Şi nărodul lui să va mărturisi lui Dumnezău, şi va înălţa Domnul pre nărodul lui.

10. Şi să vor bucura toţi ceia ce iubescu pre Domnul Dumnezău cu adevăr şi cu direptate, făcînd milă fraţilor noştri.

11. Şi acum, fiiule, du-te de la Ninevi, căci cu adevărat vor fi cêle ce au grăit prorocul Ioná. Şi tu păzêşte lêgea şi poruncile şi te fă iubitoriu de milă şi direpţ, pentru ca să-ţi fie bine ţie. Şi îngroapă-mă bine şi pre maică-ta cu mine, şi să nu mai mîneţi la Ninévi.

12. Fiiule, caută ce au făcut Ammán lui Ahiahár, celui ce l-au hrănit pre el, că den lumină l-au adus pre el la întunêrec şi cîte au răsplătit lui. Şi Ahiahár s-au mîntuit, iară aceluia răsplătirea s-au dat şi el s-au pogorît la întunêrec.

13. Manási au făcut milostenie şi s-au mîntuit den laţul morţii carele au întins lui, iară Ammán au căzut în laţu şi au pierit.

14. Şi acum, fiiule, vezi ce face milosteniia şi cum direptatea mîntuiêşte."

15. Şi acêstea el zicînd, să sfîrşi sufletul lui pre pat. Şi era de 158 de ani.

16. Şi l-au îngropat pre el cu mărire. Şi cînd au murit Anna, maica lui, au îngropat pre ea cu tatăl lui.

17. Să duse, dară, Tóviia cu muiêrea lui şi cu fiii lui la Ecvatána, cătră Raguíl, socru-său, şi îmbătrîni cu cinste.

18. Şi îngropă pre socrul lui cu mărire şi au moştenit avêrea lor şi a lui Tóvit, tătîne-său, şi au murit de ani 127, la Ecvatána a Mídiei.

19. Şi au auzit mai nainte decît a muri el pierzarea Ninéviei pre carea au robit Navohodonósor şi Asuír şi să bucură pînă a nu muri pentru Ninévii. /

Ms. 45, p. 735-736

turisi lui.

3. Şi prea îmbătrîni şi chemă pre fiiul lui şi pre cei 6 fii ai fiiului lui

4. Şi-i dzise lui: „Fiiule, ia pre fiii tăi. Iată, am îmbătrînit şi cătră a alerga de la a trăi sînt. Pasă la Mídia, fiiule, căci le-am adeverit cîte au grăit Ioná prorocul pentru Neneví, că să va surpa, iară la Midía mai mult va fi pace pînă la o vrême,

5. Şi că fraţii noştri în- *[736/1]* tru pămînt să vor răsîpi de la cel bun pămînt şi Ierusalimul va fi pustii[56] şi casa lui Dumnedzău întru el arde-va de tot şi pustie va fi pînă la o vrême.

6. Şi iarăşi va milui pre ei Dumnedzău şi-i va întoarce pre ei la pămînt şi vor zidi casa, nu ca acêea[57] dentîi, pînă să vor plini vremi a vacului.

7. Şi după aceasta înturna-să-vor dentru robiri şi vor zidi Ierusalímul cu cinste şi casa lui Dumnedzău întru el să va zidi, la toate rudile vacului, cu zidire slăvită, în[58] ce chip au grăit pentru el[59] prorocii.

8. Şi toate limbile să vor întoarce cu adevărat a să tême de Domnul Dumndzău şi vor astupa chipurile lor; şi vor binecuvînta pre Domnul toate[60] limbile.[61]

9. Şi nărodul lui să va mărturisi lui Dumnedzău, şi va înălţa Domnul pre nărodul lui.

10. Şi să vor bucura toţi ceia ce iubăsc pre Domnul Dumnedzău cu adevăr şi dreptate, făcînd milă fraţilor noştri.

11. Şi acum, fiiul mieu, du-te de la Neneví, căci cu adevărat vor fi carele au grăit prorocul Ioná. Şi tu păzêşte lêgea şi porîncele şi te fă iubitor de milă şi drept, pentru ca ţie bine să fie. Şi mă îngroapă bine şi pre maică-ta cu mine, şi să nu mai mîneţi[62] la Neneví.

12. Fiiule, caută ce au făcut Amman lui Ahiáhar, ce l-au hrănit pre el, că dentru lumină l-au adus pre el la întunêrec şi cîte au răsplătit lui. Şi Ahiáhar s-au mîntuit, iară aceluia răsplătirea s-au dat şi el s-au pogorît la întunêrec.

13. Manassí au făcut milostenie şi s-au mîntuit den laţul morţii carele au întins lui, iară Aman au căzut în laţ şi au pierit.

14. Şi acum, fiiule, vezi ce face milosteniia şi dreptatea mîntuiêşte."

15. Şi acêstea el dzicînd, sfîrşi-să sufletul lui preste pat. Şi era de ani 158.

16. Şi l-au îngropat pre el cu mărire. Şi cînd au murit Anna, maica lui, au îngropat pre ea cu tatăl lui.

17. Şi să duse Tovía cu muiêrea lui şi cu fiii lui la Ecvataná, cătră Raguil, socrul lui, şi îmbătrîni cu cinste.

18. Şi îngropă pre socrii lui cu mărire şi au moştenit avêrea lor şi a lui Tovit, tatăl lui, şi au murit de ani 127, la Ecvata- *[736/2]* ná a Mídiei.

19. Şi audzi mai nainte de ce a muri el pierirea i Neneví pre carea au robit Navuhodonósor şi Assuir şi să bucură mainte de ce muri pentru Neneví.

Ms. 4389, p. 497-498

se săvîrşi în pace.

3. [5] Iar la ceasul morţii sale chiemă la sine pre fiiu-său, Tóviia, şi pre 7 feciori ai fiiu-său

4. [5] Şi le zise: [6] „Piericiunea Nenéviei iaste aproape, că nu va veni cuvîntul Domnului,

5. [6] [133]Iar fraţii noştri cei răsipiţi den ţara lui Israil se vor întoarce la dînsa.[134]

6. [7] Şi toate pustietăţile ţărîi lui se vor umplea şi casa lui Dumnezeu, carea iaste arsă, într-însa iar se va zidi

7. Şi acoló se vor întoarce toţi cei ce se vor tême de Dumnezeu.

8. Şi păgînii vor năpusti idolii lor şi vor veni în Ierusalim şi vor lăcui într-însul; [9] şi într-însul se vor bucura toţi împăraţii pămînteşti, închinîndu-se Dumnezeului lui Israil.

9. [10] Drept acêea, ascultaţi, feţii miei, pre tatăl vostru: să slujiţi în adeverinţă Domnului Dumnezeu şi cu tot deadinsul să cercaţi să faceţi cêle ce plac lui.

10. [11] Şi feciorilor voştri să le porînciţi să facă direptate şi milostenie, aducîndu-şi aminte de Dumnezeu, şi bine să-l cuvintêze întru toată vrêmea, cu adeverinţă, întru toată putêrea lor.[135]

11. [12] Deci acum, fiilor, ascultaţi-mă şi să nu lăcuiţi aici, ce în zioa acêea ce veţi îngropa pre maică-voastră cu mine într-un mormînt, îndată să vă gătiţi să ieşiţi de aici, [13] că ştiu că se va da *[498/1]* sfîrşit fărădelegilor ei."

16. [14] Şi fu[136] după petrêcerea mume-sei,

17. Iar Toviia se duse den Nenéviia cu muiêrea lui şi cu feciorii şi cu feciorii feciorilor săi şi se întoarse la socru-său.[137] [15] Şi-i află sănătoşi şi tari întru bătrînêţe bune şi avură[138] grijă de dînşii pînă la îngroparea lor

18. [15] Şi luoă toată moştenirea lui Raguil şi văzu al cincilea neam ai feciorilor[139] săi. *[498/2]* [16] Şi umplînd 99 de ani cu frica lui Dumnezeu şi cu bucurie îl îngropară. [17] Iar seminţiia lui toată şi neamul lui lăcui în viiaţă sfîntă, aşa plăcînd lui Dumnezeu ca şi oamenilor şi tuturor celor ce lăcuia pre pământ.

Sfîrşitul cărţii Tóviei. Are întru sine 14 capete.

Versiunea modernă

slăvească.

3. Şi ajunse foarte bătrîn şi îl chemă pe fiul său şi pe cei şase fii ai acestuia

4. Şi îi zise: „Copile, ia-i pe fiii tăi. Iată, eu am îmbătrînit şi mă apropii de plecarea din viaţă. Du-te în Media, copile, pentru că sînt încredinţat de acele lucruri pe care le-a grăit profetul Iona despre Ninive, că va fi dărîmată, însă în Media va fi mai degrabă pace pentru o vreme,

5. Şi că fraţii noştri vor fi risipiţi în lume din pământul cel bun şi Ierusalimul va fi pustiu şi casa lui Dumnezeu de acolo va arde de tot şi va fi pustie pentru o vreme.

6. Şi, din nou, Dumnezeu se va milostivi de ei şi-i va întoarce în pământul acela şi vor zidi o casă, nu precum cea dintîi, pînă nu se vor împlini vremile veacului.

7. Şi după aceasta se vor întoarce din robie şi vor zidi Ierusalimul cu slavă, iar casa lui Dumnezeu din el se va zidi pentru toate neamurile din veacuri cu o zidire slăvită, aşa cum au grăit profeţii despre ea.

8. Şi toate neamurile se vor întoarce să se teamă cu adevărat de Domnul Dumnezeu şi-şi vor îngropa idolii; şi toate neamurile îl vor binecuvînta pe Domnul.

9. Iar poporul său îi va da mărturie lui Dumnezeu, şi Domnul va înălţa poporul său.

10. Şi se vor bucura toţi cei care îl iubesc pe Domnul Dumnezeu în adevăr şi dreptate, făcînd milostenie fraţilor noştri.

11. Şi acum, copile, pleacă din Ninive, pentru că se va întîmpla cu adevărat ceea ce a grăit profetul Iona. Tu însă păzeşte legea şi poruncile, fii milos şi drept, ca să-ţi fie bine. Şi înmormîntează-mă frumos, iar pe mama ta alături de mine; şi să nu mai staţi nici o noapte la Ninive.

12. Copile, vezi ce i-a făcut Aman lui Achiachar, care l-a hrănit, cum l-a adus el din lumină în întuneric şi cum l-a răsplătit. Achiachar a fost însă izbăvit, iar aceluia i s-a dat răsplata şi a coborît în întuneric.

13. Manase a făcut milostenie şi a fost izbăvit din laţul morţii care i-a fost întins, însă Aman a căzut în laţ şi a pierit.

14. Şi acum, copile, iată ce face milostenia şi iată cum izbăveşte dreptatea."

15. Şi după ce spuse acestea, îşi dădu sufletul, fiind culcat pe pat. Avea atunci o sută cincizeci şi opt de ani.

16. Şi l-a îngropat cu slavă. Şi cînd a murit Anna, a îngropat-o alături de tatăl său.

17. Apoi Tobia se duse cu soţia şi cu fiii săi la Ecbatana, la Raguel, socrul său, şi îmbătrîni cu cinste.

18. Şi i-a îngropat pe socrii săi şi a moştenit averea lor şi pe a lui Tobit, tatăl său, şi a murit la o sută douăzeci şi şapte de ani la Ecbatana, în Media.

19. Şi înainte să moară, a auzit de nimicirea Ninivei pe care au înrobit-o Nabucodonosor şi Asuer şi s-a bucurat de căderea Ninivei înainte să moară.

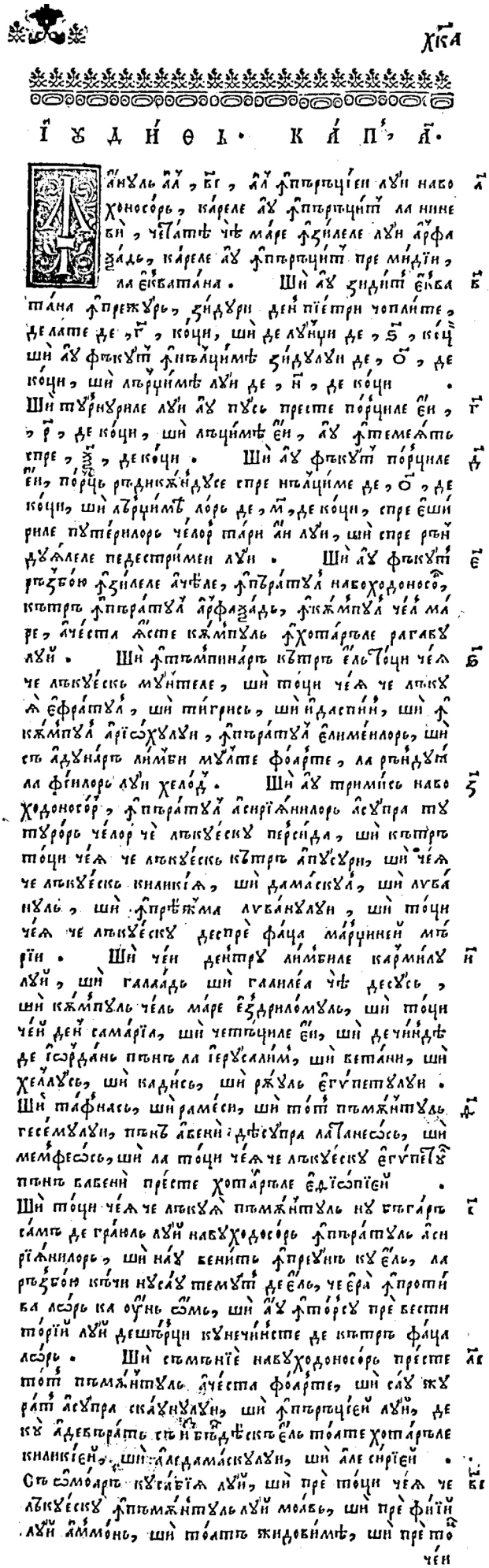

Biblia 1688, p. 621, col. 2

Iudíth

Cap 1

1. În anul al 12 al împărăţiei lui Navohonosór, carele au împărăţit la Ninevi, cetatea cea mare, în zilele lui Arfaxád, carele au împărăţit pre midii, la Ecvatána,

2. Şi au zidit Ecvatána împrejur ziduri den pietri cioplite, de late de 3 coţi şi de lungi de 6 coţi, şi au făcut înălţimea zidului de 70 de coţi şi lărgimea lui de 50 de coţi.

3. Şi turnurile lui au pus preste porţile ei, 100 de coţi, şi lăţimea ei au întemeiat spre 60 de coţi.

4. Şi au făcut porţile ei porţi rădicîndu-se spre nălţime de 70 de coţi şi lărgimea lor de 40 de coţi, spre ieşirile puterilor celor tari ai lui şi spre rînduiêlele pedestrimei lui.

5. Şi au făcut războiu în zilele acêle împăratul Navohodonosor cătră împăratul Arfaxád, în cîmpul cel mare; acesta iaste cîmpul în hotarăle Ragavului.

6. Şi întîmpinară cătră el toţi ceia ce lăcuiesc muntele şi toţi ceia ce lăcuia Efrátul şi Tígris şi Idaspín şi în cîmpul Arióhului, împăratul elimeilor, şi să adunară limbi multe foarte la rînduiala fiilor lui Helód.

7. Şi au trimis Navohodonosór, împăratul asiriênilor, asupra tuturor celor ce lăcuiescu Persída şi cătră toţi ceia ce lăcuiesc cătră apusuri şi ceia ce lăcuiesc Chilichíia şi Damáscul şi Livánul şi în preajma Livánului şi toţi ceia ce lăcuiescu despre faţa marginei mării,

8. Şi cei dentru limbile Carmílului şi Galaád şi Galiléa cea de sus şi cîmpul cel mare Ezdrilómul şi toţi cei den Samária şi cetăţile ei şi decindea de Iordán pînă la Ierusalím şi Vetáni şi Hellús şi Cadís şi rîul Eghípetului,

9. Şi Táfnas şi Ramési şi tot pămîntul Ghesémului, pînă a veni deasupra la Taneós şi Memfeós, şi la toţi ceia ce lăcuiescu Eghípetul, pînă va veni preste hotarăle Ethiópiei.

10. Şi toţi ceia ce lăcuia pămîntul nu băgară samă de graiul lui Navuhodonosór[1], împăratul asiriênilor, şi n-au venit împreună cu el la războiu, căci nu s-au temut de el, ce era împrotiva lor ca un om. Şi au întorsu pre vestitorii lui deşărţi cu necinste de cătră faţa lor.

11. Şi să mînié Navuhodonosór preste tot pămîntul acesta foarte şi s-au jurat asupra scaunului şi împărăţiei lui de cu adevărat să izbîndească el toate hotarăle Chilichíei şi ale Damáscului şi ale Síriei,

12. Să omoară cu sabiia lui şi pre toţi ceia ce lăcuiescu în pămîntul lui Moáv şi pre fiii lui Ammón şi toată jidovimea şi pre toţi //

Ms. 45, p. 736-737

Iudíth

Cap 1

1. Anul al 12 a împărăţiei lui Navuhodonósor, carele au împărăţit la Neneví, cetatea cea mare, întru dzilele Arfaxad, carele au împărăţit midilor, la Ecvataná,

2. Şi au zidit preste Ecvataná împregiur ziduri den pietri cioplite, în lărgime de coţi 3 şi în lung coţi 6, şi au făcut înălţimea zidului de coţi 70 şi lărgimea[1] lui de coţi 50.

3. Şi turnurile lui au pus preste porţile ei, coţi 100, şi lărgimea[2] ei au întemeiat spre coţi 60.

4. Şi au făcut porţile ei porţi rădicîndu-să spre înălţime de coţi 70 şi lărgimea lor coţi 40, spre ieşirile puterilor[3] tarilor lui şi spre şireagurile pedestrilor lui.

5. Şi au făcut războiu întru dzilele acêlea împăratul Navuhodonósor cătră împăratul Arfaxad, întru cîmpul cel mare; acesta iaste cîmpul întru hotarăle Ragav.

6. Şi întîmpinară cătră el toţi ceia ce lăcuiesc muntele şi toţi ceia ce lăcuiesc pre Efrafth şi pre Tígris şi pre Idaspis şi cîmpul Arioh, împăratul elímiilor, şi să adunară[4] [5]limbi multe foarte la rînduiala fiilor Helod.

7. Şi au trimis Navuhodonósor, împăratul assiriênilor, preste toţi ceia ce lăcuiesc Persída şi cătră toţi ceia ce lăcuiesc cătră apusuri ⌊şi⌋ ceia ce lăcuiesc Chilichía şi Damascul şi Livánul şi în preajma Livánului şi pre toţi ceia ce lăcuiesc despre faţa margenii mării,

8. Şi pre cei dentru limbile Carmílului şi Galaad şi Galiléa cea de sus şi cel mare cîmpu Ezdrilom şi pre toţi ceia[6] den Samaría şi cetăţile ei şi decinde de Iordan, pînă la Ierusalim şi Vetáni şi Hellus şi *[737/1]* Cádis şi rîul Eghíptului,

9. Şi Tafna şi Ramessí şi tot pămîntul Ghesem, pînă a veni deasupra Táneos şi Memfeos, şi pre toţi ceia ce lăcuiesc Eghíptul, pînă a veni preste hotarăle Ethiopíei.

10. Şi au dăfăimat toţi ceia ce lăcuia pămîntul graiul lui Navuhodonósor, împăratului assiriênilor, şi nu au venit împreună cu el la războiu, căci nu s-au temut de el, ci era împotriva lor ca un om. Şi au întors pre vestitorii lui dăşerţi cu necinste de cătră faţa lor.

11. Şi să mînié Navuhodonósor preste tot pămîntul acesta foarte şi s-au jurat asupra scaunului şi a împărăţiei[7] lui de nu adevărat să izbîndească el toate hotarăle Chilichíei şi a Damascului şi a Siríei,

12. Să omoară cu sabiia lui şi pre toţi ceia ce lăcuiesc în pămîntul Moav şi pre fiii Ammon şi toată jidovimea şi pre toţi

Ms. 4389, p. 498

Cartea Iudíthei

Capul 1

1. Arfaxad, împăratul midilor, supuse multe limbi suptu împărăţiia sa şi el zidi o cetate foarte putêrnică, căriia-i puse numele Ecvathanis,[1]

2. De pietri în patru muchi, şi făcu zidurile ei în lărgime de 70 de coţi şi înălţime de 30 de coţi,

3. [2] Iar turnurile ei le puse de 100 de coţi de nalte [3] şi le făcu în 4 muchi, şi lărgimea lor de la un loc pînă la alt loc 20 de urme de picior, şi poarta o puse între turnure.[2]

4. Şi se slăviia ca un putêrnic în putêrea oştilor sale şi în slava căruţelor sale.

5. Iar în anul al 12-lea de împărăţiia lui, iar Navohodonósor, împăratul Assiriei, care împărăţiia în Nenéviia, cetatea cea mare, rădică oşti asupra lui Arfaxad şi-l birui, [6] în cîmpul cel mare care se chiiamă Ragav,

6. La rîul Efrathului şi al Tígrului şi al Ladasónului, în cîmpul Eríhului, al împăratului elicorênilor.[3]

7. Atunci se înălţă împărăţiia lui Navohodonósor şi inima lui se văznisi foarte şi trimêse la toţi carii lăcuia în Chilichíia şi în Damásc şi în Livan,

8. Şi la limbile care sînt în Carmiléia şi în Chidar şi la lăcaşurile galileilor, în cîmpul cel mare al Ezdrelónului,

9. Şi la toţi carii era în Samáriia, de cêea parte de Iordan şi pînă la Ierusalim şi toată ţara Iesiei, pînă unde vine la munţii Ethiópiei.[4]

10. La aceia la toţi trimêse soli Navohodonosor, împăratul Assiriei. [11] Iar ei toţi, cu un suflet, se puseră împotrivă şi-i trimêseră fără de nici o ispravă şi mêrseră cu ruşi- *[498/2]* ne.

11. [12] Atunci se mînié Navohodonosor împărat pre acêle ţări pre toate şi se jură pre scaunul împărăţiei sale că-şi va izbîndi pre acêle laturi pre toate.

Versiunea modernă

Cartea Iuditei

Capitolul 1

1. În anul al douăzecilea al împărăţiei lui Nabucodonosor, care a împărăţit în Ninive, cetatea cea mare, în zilele lui Arfaxad, care a împărăţit peste mezi, în Ecbatana,

2. Cel care a clădit împrejurul Ecbatanei un zid din pietre cioplite de trei coţi în lăţime, de şase coţi în lungime, şi a făcut înălţimea zidului de şaptezeci de coţi, iar lăţimea lui de cincizeci de coţi.

3. Şi a ridicat turnuri peste porţile ei, de o sută de coţi, şi le-a întemeiat largi de şaizeci de coţi.

4. Şi a făcut porţile ei porţi clădite înalte de şaptezeci de coţi şi avînd patruzeci de coţi în lăţime, pentru ieşirile puternicelor sale oştiri şi pentru desfăşurarea pedestraşilor săi.

5. Iar în acele zile împăratul Nabucodonosor a făcut războiu împotriva împăratului Arfaxad, în cîmpia cea mare; această cîmpie se află în hotarele [ţinutului] Ragav.

6. Şi i s-au alăturat toţi cei ce locuiau ţinutul muntos şi cei ce locuiau lîngă Eufrat, Tir şi Hidaspe, precum şi în cîmpia Arioh, regele elimailor, şi s-au adunat popoare multe în tabăra fiilor lui Cheleud.

7. Şi a trimis Nabucodonosor, împăratul asirienilor, la cei care locuiesc Persida şi la toţi cei ce locuiesc spre apus, în Cilicia şi Damasc, Liban şi Antiliban şi către toţi care locuiesc în apropiere de ţărmul mării,

8. Şi la toate popoarele din Carmel şi Galaad şi la cei din Galileea de sus şi la cei din marea cîmpie Esdrelon şi toţi cei din Samaria şi din cetăţile ei, de dincolo de Iordan pînă la Ierusalim şi Batane şi Chelus şi Cades şi fluviul Egiptului,

9. Şi Tafnas şi Rames şi întreg Ghesem, pînă a ajunge deasupra Taneosului şi Memfisului, şi tuturor celor ce locuiesc în Egipt, pînă ce ajungi la hotarele Etiopiei.

10. Şi toţi cei ce locuiau ţinutul au dispreţuit cuvîntul lui Nabucodonosor, împăratul asirienilor, şi nu s-au alăturat lui pentru război, nici nu s-au temut de el, ci i s-au împotrivit toţi ca un om. Iar pe solii săi i-au făcut să se întoarcă din faţa lor cu mîinile goale şi cu ocară.

11. Şi s-a mîniat tare Nabucodonosor împotriva întregului ţinut şi a jurat pe tronul şi pe împărăţia sa să se răzbune împotriva hotarelor Ciliciei şi Damascului şi Siriei

12. Şi să nimicească prin sabie pe toţi care locuiesc în ţara Moabului şi pe fiii lui Amon şi pe toţi cei din Iudeea şi din

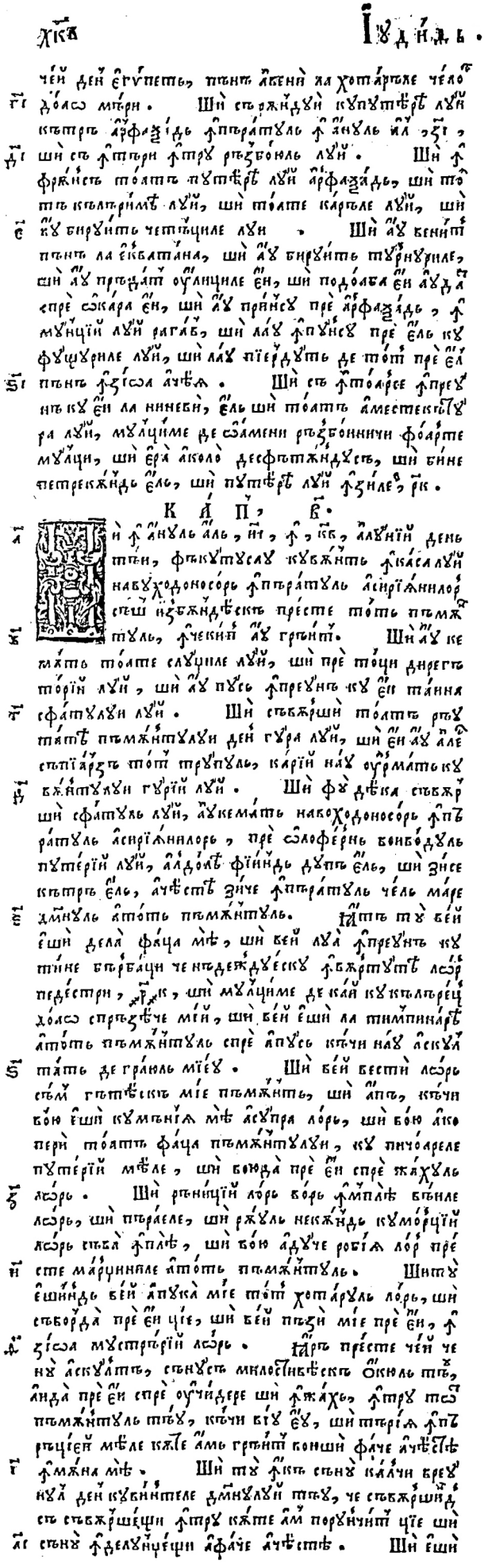

Biblia 1688, p. 622, col. 1

cei den Eghípet, pînă a veni la hotarăle celor doao mări.

13. Şi să rîndui cu putêrea lui cătră Arfaxád împăratul în anul al 17 şi să întări întru războiul lui.

14. Şi înfrînsă toată putêrea lui Arfaxád şi toată călărimea lui şi toate carăle lui şi au biruit cetăţile lui.

15. Şi au venit pînă la Ecvatána şi au biruit turnurile şi au prădat uliţile ei şi podoaba ei au dat spre ocara ei. Şi au prinsu pre Arfaxád în munţii lui Ragáv şi l-au împunsu pre el cu fuşturile lui şi l-au pierdut de tot pre el pînă în zioa acêea.

16. Şi să întoarse împreună cu ei la Ninevi, el şi toată amestecătura lui, mulţime de oameni războinici foarte mulţi, şi era acoló desfătîndu-să şi bine petrecînd el şi putêrea lui în zile 120.

Cap 2

1. Şi în anul al 18, în 22 a lunii dentîi, făcutu-s-au cuvînt în casa lui Navuhodonosór, împăratul asiriênilor, să-şi izbîndească preste tot pămîntul, în ce chip au grăit.

2. Şi au chemat toate slugile lui şi pre toţi diregătorii lui şi au pus împreună cu ei taina sfatului lui.

3. Şi săvîrşi toată răutatea pămîntului den gura lui şi ei au ales să piarză tot trupul carii n-au urmat cuvîntului gurii lui.

4. Şi fu deaca săvîrşi sfatul lui, au chemat Navohodonosór, împăratul asiriênilor, pre Oloférn, voivodul puterii lui, al doilea fiind după el, şi zise cătră el: „Acêstea zice împăratul cel mare, domnul a tot pământul:

5. «Iată, tu vei ieşi de la faţa mea şi vei lua împreună cu tine bărbaţi ce nădejduiescu în vîrtutea lor, pedestri 120000, şi mulţime de cai cu călăreţ, doaosprăzêce mii; şi vei ieşi la timpinarea a tot pământul spre apus, căci n-au ascultat de graiul mieu.

6. Şi vei vesti lor să-mi gătească mie pămînt şi apă, căci voiu ieşi cu mîniia mea asupra lor şi voiu acoperi toată faţa pământului cu picioarele puterii mêle şi voiu da pre ei spre jahul lor.

7. Şi răniţii lor vor împlea văile lor şi pîraiele, şi rîul necînd cu morţii lor să va împlea. Şi voiu aduce robiia lor preste marginile a tot pământul.

8. Şi tu, ieşind, vei apuca mie tot hotarul lor şi să vor da pre ei ţie, şi vei păzi mie pre ei în zioa mustrării lor.

9. Iară preste cei ce nu ascultă să nu să milostivească ochiul tău a-i da pre ei spre ucidere şi în jah întru tot pământul tău; căci viu eu şi tăriia împărăţiei mêle, cîte am grăit voiu şi face acêstea în mîna mea.

10. Şi tu încă să nu calci vreunul den cuvintele domnului tău, ce săvîrşind să săvîrşeşti întru cîte am poruncit ţie şi să nu îndelungeşti a face acêstea.»"

11. Şi ieşi /

Ms. 45, p. 737

cei dentru Éghiptu, pînă a veni la hotarăle acelor doao mări.

13. Şi să rîndui cu putêrea lui cătră Arfaxad împăratul întru anul al 17-lea şi să întări întru războiul lui.

14. Şi întoarse toată putêrea lui Arfaxad şi toată călărimea lui şi toate carăle lui şi au domnit cetăţilor lui.

15. Şi au venit pînă la Ecvataná şi au biruit turnurile şi au prădat uliţile ei şi podoaba ei au dat spre ocara ei. Şi au prins pre Arfaxad întru măgurile Ragav şi l-au împroşcat pre el cu fuşturile lui şi l-au pierdut de tot pre el pînă în dzua acêea.

16. Şi să întoarse împreună cu ei la Neneví, el şi toată amestecătura lui, mulţime de oameni războinici multă foarte, şi era acoló dăsfătîndu-să şi binepetrecînd, el şi putêrea lui, întru dzile 120.

Cap 2

1. Şi întru anul al 18, în 22 a lunei dentîi, făcutu-s-au cuvînt în casa lui Navuhodonósor, împăratul assiriênilor, să izbîndească tot[8] pămîntul, în ce chip au dzis[9].

2. Şi au chemat pre toate slugile şi pre toţi măriţii lui şi au pus împreună cu ei taina sfatului lui.

3. Şi numi toată răota- *[737/2]* tea pămîntului dentru gura lui şi ei au ales să piarză tot trupul carii nu au urmat cuvîntului gurei lui.

4. Şi fu dacă săvîrşi sfatul lui, au chemat Navuhodonósor, împăratul assiriênilor, pre Oloferni, hatmanul puterii lui, al doilea fiind după el[10]: „Acêstea dzice împăratul cel mare, domnul a tot pămîntul:

5. «Iată, tu vei ieşi dentru faţa mea şi vei lua împreună cu tine bărbaţi ce nădăjduiesc cu vîrtutea lor, pedestri mii 120, şi mulţime de cai cu călăreţi, mii 12; şi vei ieşi la tîmpinarea a tot pămîntul spre apus, căci au neascultat întru graiul meu.

6. Şi vei vesti lor să-mi gătêze mie pămînt şi apă, căci voi ieşi cu mînia mea preste ei şi voi acoperi toată faţa pămîntului cu picioarele puterii mêle şi voi da pre ei spre jaf lor.

7. Şi răniţii lor vor plini văile lor şi pîraiele, şi rîu înecînd cu morţii lor să va împlea. Şi voi aduce robimea lor preste marginile a tot pămîntul.

8. Şi tu, ieşind, vei apuca mie [11]hotarul lor şi vor da ţie pre sine, şi vei păzi mie pre ei întru dzua mustrării lor.

9. Iară preste ceia ce nu[12] ascultă să nu să scumpască ochiul tău ca să-i dai pre ei spre ucidere şi jah întru tot pămîntul tău, căci viu eu şi tăriia împărăţiei mêle, cîte am grăit şi voi face acêstea întru mîna mea.

10. ⌊Şi⌋ tu încă să nu calci unul ceva dentru cuvintele domnului tău, ce săvîrşind să săvîrşeşti întru cît am porîncit ţie şi să nu îndălungeşti a le face acêstea.»”

11. Şi ieşi

Ms. 4389, p. 498

Cap 2

1. Iară în anul 13 de împărăţiia lui Navohodonosor, în 22 de zile ale lunii cei dentîi, fu cuvîntul în casa lui Navohodonosor, împăratul Assiriei, ca să-şi izbîndească.[5]

2. Şi chiemă pre toate căpeteniile şi pre voievozii săi cei mai aleşi şi avu cu dînşii sfatul inimii sale.

3. Şi spuse că iaste cuget într-însul să plêce tot pămîntul supt împărăţiia sa.

4. Şi plăcu tuturor ce zise şi chiemă Navohodonósor împărat pre Olofêrn, mai-marele oştilor sale, şi-i zise:

5. „Să mergi asupra tuturor împărăţiilor de la apus şi mai vîrtos asupra celora ce au urgisit porunca mea. [6] Să nu lase ochiul tău nici o împărăţie şi toate cetăţile cêle tari să le pleci mie.”[6]

11. [7] Atunci

Versiunea modernă

Egipt, pînă ce ajungi înspre hotarele celor două mări.

13. Şi şi-a rînduit oastea împotriva împăratului Arfaxad în al şaptesprezecelea an şi l-a înfrînt în război.

14. Şi a răvăşit întreaga oaste a lui Afraxad, toată călărimea şi toate carele lui, şi a luat în stăpînire cetăţile lui.

15. Apoi a ajuns pînă la Ecbatana şi a cucerit turnurile, a jefuit pieţele ei şi a preschimbat strălucirea ei în ocară. Şi l-a prins pe Arfaxad în munţii Ragau şi l-a străpuns cu suliţele sale şi l-a dat cu totul pierzării pentru totdeauna.

16. Şi s-a întors la Ninive împreună cu toată gloata foarte pestriţă de bărbaţi războinici care era cu el şi stăteau acolo odihnindu-se şi benchetuind, el şi oastea lui, în fiecare zi, vreme de o sută de zile.

Capitolul al 2-lea

1. Şi în al optsprezecelea an, în a douăzeci şi doua zi a primei luni, s-a vorbit în casa împăratului Nabucodonosor al asirienilor ca să aducă răzbunare împotriva întregului pămînt, aşa cum spusese.

2. Şi i-a adunat pe toţi slujitorii săi şi pe toţi nobilii săi şi a ţinut cu ei un sfat de taină,

3. Ca să ducă la bun sfîrşit tot răul menit acelui pămînt, potrivit cuvintelor sale; iar aceştia au hotărît să nimicească tot trupul celor care nu s-au supus poruncii ieşite din gura lui.

4. Şi, după ce s-a sfîrşit sfatul său, împăratul Nabucodonosor al asirienilor a chemat pe Olofern, căpetenia oştirii sale, care era al doilea după el, şi i-a spus: „Acestea le grăieşte împăratul, marele stăpîn al întregului pămînt:

5. «Iată, vei ieşi de la faţa mea şi vei lua cu tine bărbaţi în a căror putere te încrezi, pînă la o sută douăzeci de mii de pedestraşi, şi o mulţime de cai şi călăreţi, douăsprezece mii; şi vei merge împotriva întregului ţinut de apus, fiindcă nu au s-au supus cuvîntului gurii mele.

6. Şi le vei vesti să îmi pregătească pămînt şi apă, fiindcă în mînia mea voi cotropi faţa întregului pămînt cu picioarele oştilor mele şi îl voi da lor spre jaf.

7. Iar răniţii lor vor umple vîlcelele şi toate şuvoaiele, iar rîurile lor se vor revărsa de preaplinul morţilor. Şi îi voi duce în robie pînă la marginile pămîntului.

8. Deci, ieşind, ia-mi în stăpînire toate hotarele lor şi cînd ţi se vor supune, păstrează-mi-i pentru ziua pedepsirii lor.

9. Iar pe cei care nu se vor supune să nu îi cruţe ochiul tău, ci să îi dai spre ucidere şi jefuire în tot ţinutul lor; căci viu sînt eu şi puterea împărăţiei mele şi voi împlini cu mîna mea cele pe care le-am grăit.

10. Iar tu nu te abate de la cuvintele stăpînului tău, ci îndeplineşte-le pînă la capăt, precum ţi-am poruncit, şi nu întîrzia să le faci.»”

11. Şi ieşind

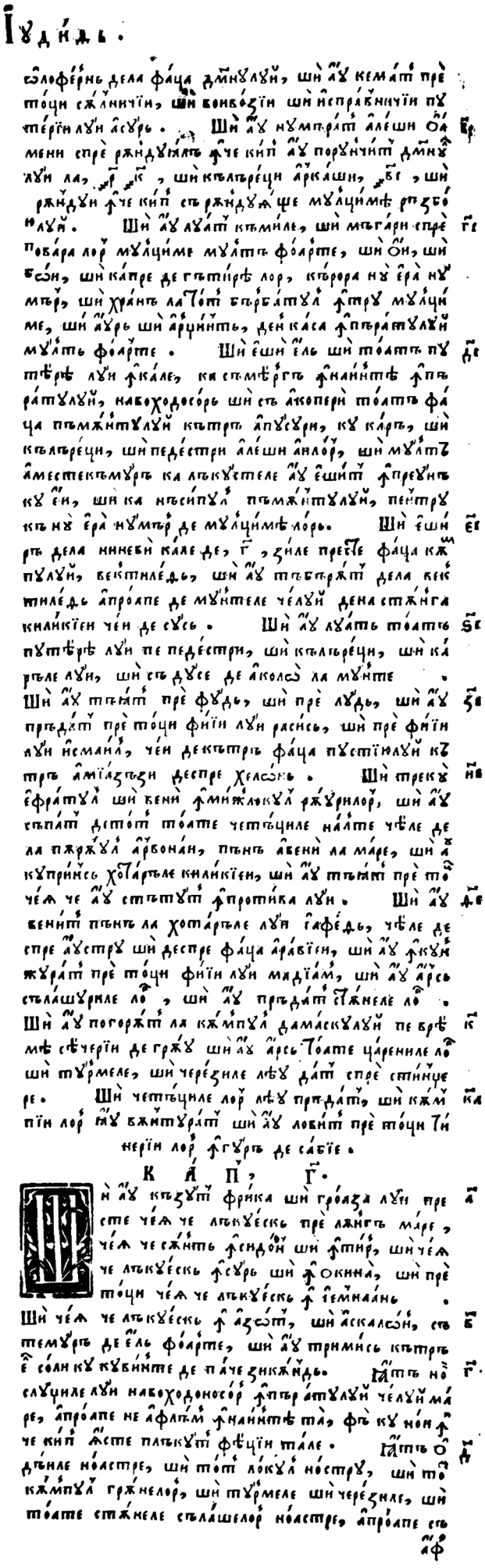

Iудиѳь.

Biblia 1688, p. 622, col. 2

Олофе́рнь дела фа́ца до́мнулуй, ши́ а́у кема́т прѐ то́ци сфе́тничїи, ши́ воево́зїи ши́ испра́вничїи пу́ тери́и лу́и а́су́р. Ши́ а́у нумэра́т але́шии оа
менй спрѐ рынду́ялэ: дупе́ кум а́у порунчи́т до́мну́ лу́и ла, ѯ, ши́ кэлэре́цй а́рка́шй, ѯв, ши́ рынду́и дупе́ кум сэ рынду́аскэ мулци́мя ръзбо
ю́луй. Ши́ а́у луа́т кэми́ле, ши́ мэгари спрѐ повара́ лор мулци́ме мулт фо́арте, ши́ о́й, ши́ бо́й, ши́ ка́пре де гэти́ря лор, кэрора ну э́ра ну́ мэр, ши́ хра́нь ла то́т бэрба́тул дэтрѐ мулци́ме, ши́ а́ур ши́ а́рцинть, де́н ка́са дэпэра́тулуй мул́т фо́арте. Ши́ е́ши́ е́ле ши́ то́ате пу
тэре́ лу́и дэка́ле, ка сэ мэргэ дэнаи́нтя дэпэра́тулуй, навоходоно́сор ши́ сэ а́коперэ то́ате фа́ца пэмынтулуй кэтрѐ апу́сури, ку ка́рць, ши́ кэлэре́цй, ши́ педе́стри але́шй а́нло́р, ши́ мул́т а́местекэтуре ка лэкуе́теле а́у е́ши́т дэпрэ́ун ку е́и, ши́ ка нэсипул пэмынтулуй, пентру кэ ну э́ра ну́мэр де мулци́ме ло́ро. Ши́ е́ши
рэ дела ниневи́ кале́ де, г, зиле́ пре́ле фа́ца кэ пулуй, вектиле́дзь, ши́ а́у тэтрэ́т дела кек тиле́дзь а́пропе де му́нтеле че́луй дена стэнга киники́ен че́и де сус. Ши́ а́у луа́ть то́ате пу
тэре́ лу́и пе педе́стри, ши́ кэлэре́цй, ши́ ка рцеле лу́и, ши́ сэ дусе де а́колѡ ла му́нте.
Ши́ а́у тэта́т прѐ фу́дь, ши́ прѐ лу́дь, ши́ а́у прэда́т прѐ то́ци фи́и лу́и расне́ь, ши́ прѐ фи́и лу́и не́мана́, че́и декэтрѐ фа́ца пустиулуй кэ трѐ а́мя́зэзи деспре Хелсо́нь. Ши́ трекэ́ ефра́тул ши́ кень дэнэлоку́л рэу́лор, ши́ а́у кэпа́т дэто́т то́ате четэ́цуиле на́ите че́ле де ла пэрэ́ул а́рвона́н, пэнэ а́кень ла ма́ре, ши́ а́ куприи́нсь хо́арцеле киники́ен, ши́ а́у тэта́т прѐ то
че́ а́у стэту́т дэпротива́ лу́и. Ши́ а́у кень ни́т пэнэ ла хотарцеле лу́и гафе́дь, че́ле де спре а́устру́ ши́ деспре фа́ца а́рави́ен, ши́ а́у дунэ́ жура́т прѐ то́ци фи́и лу́и мадиа́м, ши́ а́у а́рсь стэлэ́шуиле ло́ ши́ а́у прэда́т стэ́неле ло́.
Ши́ а́у погорэ́т ла ка́мпул дамаскулуй пе врэ́ме сэ́черий де гру́ ши́ а́у а́рсь то́ате царенile ло́ ши́ ту́рмеле, ши́ чере́зиле ле́у да́т спре стинъ
ре. Ши́ четэцуиле ло́р ле́у прэда́т, ши́ кэ́м пий ло́р ѳа́у бэнту́ра́т ши́ а́у лови́т прѐ то́ци ти
нерий ло́р дэгу́ръ де са́бие.

К А П. Г.

Ши́ а́у кэзу́т фрика ши́ гроаза лу́и пре сте че́ле че лэкуе́ск прѐ лэнгэ ма́ре, че́ле че сэ́нт дэндо́н ши́ дэти́р, ши́ че́ле че лэкуе́ск дэсу́ш ши́ дэокина́, ши́ прѐ то́ци че́ле че лэкуе́ск дэ Иемнаа́нь.
Ши́ че́ле че лэкуе́ск дэ а́зо́т, ши́ аскалсо́н, сэ темуру́ де е́ле фо́арте, ши́ а́у трими́с кэтрѐ е́ле ко́ли ку кувинте де пачи ка зи́кэндь.
Ѯа́т ноі слу́жиле лу́и навоходоно́сор дэпэра́тулуй че́луй ма́ре, а́пропе не а́фла́м дэнаи́нтя та́, фъ ку но́и дэ
че ни́ е́сте плэку́т фе́цїи та́ле.
Ѯа́т ъ
дэ́нле но́астре, ши́ то́т ло́кул но́стру, ши́ то
ка́мпул гру́нелор, ши́ ту́рмеле ши́ чере́зиле, ши́ то́ате сте́неле сэлэ́шелор но́астре, а́пропе сэ

Oloférn de la faţa domnului şi au chemat pre toţi sîlnicii şi voivozii şi ispravnicii puterii lui Asúr.

12. Şi au numărat aleşi oameni spre rînduială, în ce chip au poruncit domnul lui, la 120000 şi călăreţi arcaşi 12000, şi rîndui în ce chip să rînduiêşte mulţimea războiului.

13. Şi au luat cămile şi măgari spre povara lor, mulţime multă foarte, şi oi şi boi şi capre de gătirea lor, cărora nu era număr, şi hrană la tot bărbatul întru mulţime, şi aur şi argint den casa împăratului, mult foarte.

14. Şi ieşi el şi toată putêrea lui în cale ca să meargă înaintea împăratului Navohodonosór[2] şi să acoperi toată faţa pămîntului cătră apusuri cu cară şi călăreţi şi pedestri aleşi ai lor. Şi multă amestecătură ca lăcustele au ieşit împreună cu ei şi ca năsipul pămîntului, pentru că nu era număr de mulţimea lor.

15. Şi ieşiră de la Nineví cale de 3 zile preste faţa cîmpului Vectiléth şi au tăbărît de la Vectiléth aproape de muntele celui den a stînga Chilíchiei cei de sus.

16. Şi au luat toată putêrea lui, pe pedestri şi călăreţi şi carăle lui, şi să duse de acoló la munte.

17. Şi au tăiat pre Fúd şi pre Lúd şi au prădat pre toţi fiii lui Rasís şi pre fiii lui Isamaíl cei de cătră faţa pustiiului, cătră amiazăzi despre Helón.

18. Şi trecu Efrátul şi veni în Mijlocul Rîurilor şi au săpat de tot toate cetăţile nalte, cêle de la pîrîul Arvonái pînă a veni la mare. Şi au cuprins hotarăle Chilíchiei şi au tăiat pre toţi ceia ce au stătut împrotiva lui.

19. Şi au venit pînă la hotarăle lui Iaféth cêle despre áustru şi despre faţa Aráviei şi au încunjurat pre toţi fiii lui Madiám şi au ars sălaşurile lor şi au prădat stînele lor.

20. Şi au pogorît la cîmpul Damáscului, pe vrêmea sêcerii de grîu, şi au ars toate ţarenile lor şi turmele şi cerezile le-au dat spre stingere.

21. Şi cetăţile lor le-au prădat şi cîmpii lor i-au vînturat şi au lovit pre toţi tinerii lor în gură de sabie.

Cap 3

1. Şi au căzut frica şi groaza lui preste ceia ce lăcuiesc pre lîngă mare, ceia ce sînt în Sidón şi în Tír şi ceia ce lăcuiesc în Súr şi în Ochiná şi pre toţi ceia ce lăcuiesc în Iemnaán.

2. Şi ceia ce lăcuiesc în Azót şi Ascalón să temură de el foarte şi au trimis cătră el soli cu cuvinte de pace, zicînd:

3. „Iată, noi, slugile lui Navohodonosór, împăratului celui mare, aproape ne aflăm înaintea ta. Fă cu noi în ce chip iaste plăcut fêţii tale.

4. Iată, odăile noastre şi tot locul nostru şi tot cîmpul grînelor şi turmele şi cerezile şi toate stînele sălaşelor noastre aproape să //

Ms. 45, p. 737-738

Oloferni dentru faţa domnului lui şi au chemat pre toţi sîlnicii şi hatmanii[13] şi pristavii[14] puterii Assur.

12. Şi au numărat aleşi oameni spre rînduială, în ce chip au rînduit[15] Domnul lui, spre zeci de mii 12 şi călăreţi arcaşi 12000, şi înşirá pre ei în ce chip mulţimea războiului să rînduiêşte.

13. Şi au luat cămile şi măgari la marfa lor, mulţime multă foarte, şi oi şi boi şi capre la gătirea lor, cărora nu era număr, şi hrană la tot bărbatul întru mulţime, şi aur şi argint den casa împăratului, mult foarte.

14. Şi ieşi el şi toată putêrea lui în cale ca să margă înaintea împăratului Navuhodo- *[738/1]* nósor şi să acopere toată faţa pămîntului cătră apusuri cu cară şi călăreţi şi pedestri aleşi ai lor. Şi multă amestecătură ca lăcusta au ieşit împreună cu ei şi ca arina pămîntului, pentru că nu era număr de cătră mulţimea lor.

15. Şi ieşiră de la Neneví cale de trei dzile preste faţa cîmpului Vectileth şi au tăbărît de la Victileth aproape[16] de măgura celui den stînga a Chilichíei ceii de sus.

16. Şi au luat toată putêrea lui, pre pedestri şi pre călăreţi şi carăle lui, şi să duse de acoló la munte.

17. Şi tăia Fud şi Lud şi au robit pre fiii toţi Rasis şi pre fiii Ismail cei de cătră faţa pustiiului, cătră austrul ii Helleon.

18. Şi trecu Efráthul şi trecu Mijlocul Rîurilor şi au săpat de tot toate cetăţile cêle înalte, cêle de la pîrîul Arvonaí pînă a veni la maare. Şi au cuprins hotarăle Chilichíei şi au tăiat pre toţi ceia ce au stătut împotriva lui.

19. Şi au venit pînă la hotarăle Iaféth cêle despre austru şi faţa Araví ei şi au încungiurat pre [17]fiii Madiam şi au ars lăcaşele lor şi au prădat stînele lor.

20. Şi au coborît la cîmpul Damascului, întru dzilele sêcerii grîului, şi au ars toate ţarinile lor şi turmele şi cirezile le-au dat spre stingere.

21. Şi cetăţile lor le-au prădat şi cîmpii lor i-au vînturat şi au lovit pre toţi tinereii lor întru gură de sabie.

Cap 3

1. Şi au căzut frica şi groaza lui preste ceia ce lăcuiesc pre lîngă maare, ceia ce sînt în Sidon şi în Tir şi ceia ce lăcuiesc Sur şi Ochiná şi pre toţi ceia ce lăcuiesc Iemnaan.

2. Şi ceia ce lăcuiesc întru Azot şi Ascalon să temură de el foarte şi au trimis cătră el vestitori cu cuvinte de pace, dzicînd:

3. „Iată, noi, slugile Navuhodonósor, împăratului celui mare, aproape zăcem înaintea ta. Trebuiêşte cu noi în ce chip plăcut iaste fêţei tale.

4. Iată, odăile noastre şi tot locul nostru şi tot cîmpul grînelor şi turmele şi cerezile şi toate *[738/2]* stînele a sălaşelor noastre aproape să

Ms. 4389, p. 498-499

Olofêrn chiemă pre voievozi şi diregătorii oamenilor puterii Assiriei.

12. [7] Şi numărắ oamenii cei hrabori la războiu, cumu-i porîncise împăratul, 120000 de voinici pedestraşi şi 12000 de călăraşi cu săgeţi.

13. [8] Şi porînci să meargă înaintea a toate oştile mulţime multă de cămile fără de număr şi bucate multe[7] care să ajungă oştilor, boi şi dobitoace şi turme de oi fără de număr, [9] sporul[8] den toată Assirie porînci să gătească la ducêrea[9] sa, [10] iar aur şi argint luoă cu dînsul den casa împărătească foarte mult.

14. [11] Şi *[499/1]* ieşi el şi toate oştile cu căruţele şi călăraşii şi săgetătorii carii acoperiră faţa pămîntului ca lăcustele.[10]

15. [12] De-acii, deaca trecu hotarăle assirieneşti, veni la muntele cel mare, la Anghea, care sînt de-a stînga Chilíchiei,

16. [12] Şi ieşe pren toate cetăţile lor şi le luoă tot ce avea.

17. [13] Şi sparse cetatea Melothitul, foarte bogată, şi robi pre toţi feciorii lui Tharsis şi pre feciorii lui Izmail carii era împotriva fêţei pustiei şi despre amiiazăzi spre ţara Hellónului.

18. [14] Şi trecu Efratul şi veni în Mesopotámiia şi fărîmá toate cetăţile cêle mari care era acoló, de la pîrîul Mamvriei pînă unde vin la mare.[11] [15] Şi luoă toate hotarăle lor de la Chilíchiia pînă la hotarăle Iathétului, care sînt spre amiiazăzi.

19. [16] Şi scoase pre toţi feciorii lui Madiiam şi jăfui toată bogăţiia lor şi pre toţi cei ce se punea împotriva lui îi ucise cu sabie.

20. [17] Şi după aceasta veni în cîmpul Damascului, în zilele secerişului, şi arse tot ce au fost sămînat şi porînci să taie toţi pomii şi viile.

Cap 3

1. [2:18] Şi căzu frica lui pre toţi cei ce lăcuia pre pămînt.

2. [3:1] De-acii atunci trimêseră oamenii de pren cetăţi de pren toate şi de pren toate hotarăle împăraţii şi domnii Síriei şi ai Mesopotámiei şi ai Siriei Soválei şi al Liviei şi ai Chilichiei soli carii, deaca mêrseră la Olofêrn, ziseră:[12]

3. [2] „Să se oprească mîniia ta de asupra noastră, că mai bine iaste să fim vii şi să slujim marelui împărat, lui Navohodonosor, şi să[13] fim supt mîna ta decît să murim cu tot ce avem şi să nu ne închinăm.

4. [3] Toate cetăţile noastre şi toată biruinţa, toţi munţii şi dealurile şi cîmpurile şi cirezile de boi şi turmele de oi şi de capre şi stavele de cai şi cămilele şi toată avuţiia noastră şi slugile

Versiunea modernă

Olofern de la faţa stăpînului său, a chemat pe toţi căpitanii şi căpeteniile şi întîi-stătătorii oştirii asiriene.

12. Şi a numărat bărbaţi aleşi pentru luptă, precum i-a dat poruncă stăpînul său, o sută douăzeci de mii şi doisprezece mii de arcaşi călare, şi i-a pus în ordine, după cum este rînduită o mare oştire pentru luptă.

13. Şi au luat un mare număr de cămile şi măgari spre a duce poverile lor şi nenumărate oi, boi şi capre spre mîncare, la fel şi merinde din belşug pentru toţi oamenii, alături de foarte mult aur şi argint din casa împăratului.

14. Şi a ieşit el şi toată oştirea sa în marş înaintea venirii împăratului Nabucodonosor şi a acoperit faţa întregului pămînt către apus cu carele, călăreţii şi pedestraşii aleşi ai lor. Şi li s-a alăturat o gloată amestecată ca lăcustele şi ca nisipul mării, căci mulţimea lor nu avea număr.

15. Şi au plecat din Ninive cale de trei zile înspre cîmpia Bectiel şi au aşezat tabăra cum se pleacă de la Bectiel, în apropiere de muntele din stînga, cel din Cilicia de sus.

16. Şi a luat toată oastea sa, pedeştri, călăreţi şi carele sale, şi de acolo a plecat în ţinutul muntos.

17. Şi au măcelărit pe Fud şi Lud şi au prădat pe toţii fiii lui Rasis şi pe fiii lui Ismael cei dinspre faţa pustiului, înspre sud de Cheleon.

18. Apoi au trecut Eufratul şi au străbătut Mesopotamia şi au doborît toate cetăţile cele mari, de la şuvoiul Arbona pînă ce ajungi la mare. Şi au luat în stăpînire hotarele Ciliciei şi au măcelărit pe toţi cei care i se împotriveau.

19. Apoi au mers pînă la hotarele lui Iafet înspre austru, către faţa Arabiei. Au înconjurat pe toţi fiii lui Madian, le-au ars corturile şi le-au tîlhărit stînile.

20. Şi au coborît în cîmpia Damascului, în zilele secerişului grîului, au dat foc tuturor ogoarelor şi turmelor acelora, iar cirezile le-au nimicit cu totul.

21. Au ruinat cetăţile lor şi le-au pustiit cîmpiile, iar pe tinerii lor i-au ucis cu ascuţişul sabiei.

Capitolul al 3-lea

1. Iar groaza şi cutremurarea a căzut peste cei ce locuiesc pe ţărm şi peste cei din Sidon şi din Tir, peste cei ce locuiesc în Sur şi Ochina şi peste cei ce locuiesc în Iamnia.

2. Şi toţi cei ce locuiesc în Azot şi în Ascalon s-au temut de el foarte şi i-au trimis soli care să îi vorbească despre pace:

3. „Iată, noi sîntem slujitorii lui Nabucodonosor, marele împărat, şi ne plecăm înaintea sa. Fă cu noi după cum îţi place.

4. Iată, aşezările noastre şi toate locurile noastre şi orice cîmp cu grîu şi turmele şi cirezile şi toate stînile sălaşurilor noastre se află

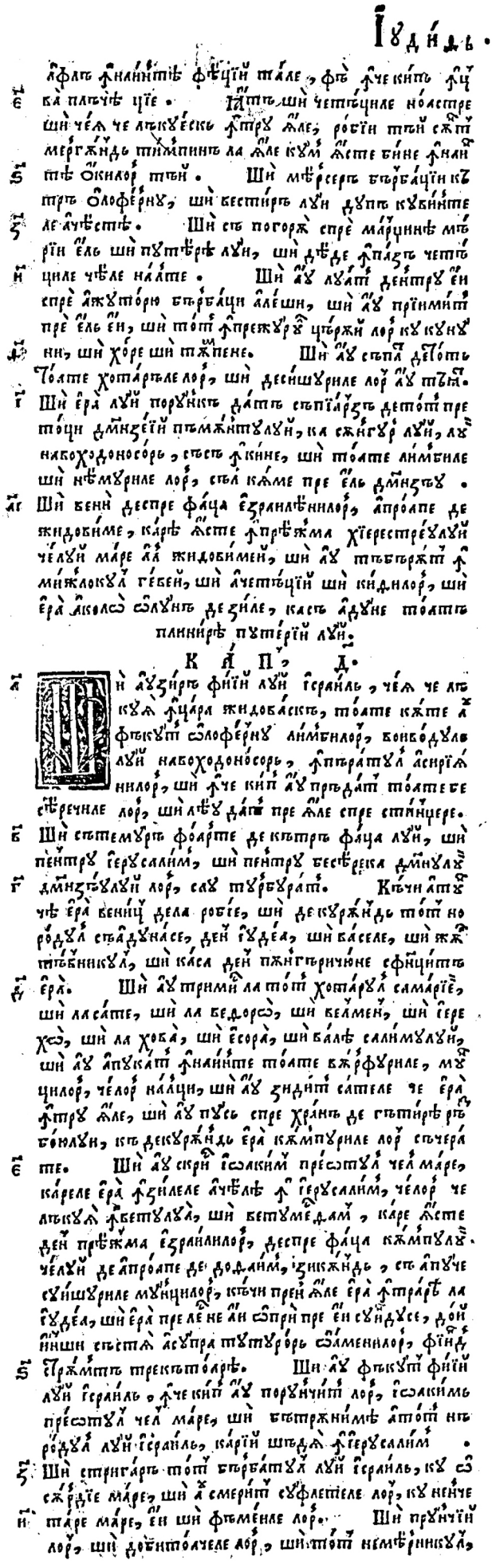

Іудиѳь.

афлѣ фнаинтѣ фѣцїй тале, фѣ фчекинѣ фцѣ
ѕ ка плъчѣ цїе. Іатѣ шн четѣцнле ноастре
шн чеѧ че лъкѹеск фтрѹ ѧле, роцїн тѣй сѫ
мергѫндь тѫмпинѣ ла ѧле кѹм ѧсте бине фнаи
ѕ нтѣ Окнлор тѣй. Шн мѣрсерѣ бърбацїн кѹ
тръ Олофернѹ, шн вестирѣ лѹй дѹпѣ кѹвинте
з ле аѹѣстѣ. Шн сѣ погорѫ спре марцинѣ мѣ
рїй ель шн пѹтѣрѣ лѹй, шн дѣде фпзѣ четѣ
и цнле чѣле нлте. Шн ѧѹ лѹат дентрѹ ей
спре ѫжѹтору бърбацн алешн, шн ѧѹ прїнмит
прѣ ель ей, шн тот фпрежърѹ цѣрѫй лор кѹкѹнѹ
ѳ нн, шн хоре шн тѫпене. Шн ѧѹ сѣпл дѣтоть
Тоате хотърѣле лор, шн десѣшърле лор ѧѹ тъѣ.
і Шн ѣра лѹй порѹнкѣ дѫтѣ сѣпїрзѣ детот пре
тоцн дмнзеїй пѣмѫнтѹлѹй, ка сѫнгѹр лѹй, лѹ
нвхѫдоносорь, сѣсть фкѣне, шн тоате лнмѣнле
шн нѣмѹрле лор, сѣ лѫме пре ель дмнзѣѹ.
ія Шн вень дестре фаца ѣзрнаѣнлор, ѫпроапе де
жндовѣме, карѣ ѧсте фпрѣжма хїерестреѹлѹй
чѣлѹй маре ѧл жндовѣмей, шн ѧѹ тъѣрзѣ ф
мнжлокѹл гѣбей, шн ѫчетѣцїй шн кнднлор, шн
ѣра ѧколо сѫлѹнь дезнле, кась ѧдѹне тоате
плнирѣ пѹтерїй лѹй.

К Л Пъ Д.

ія Шн ѧѹзирѣ фнїй лѹй ѣсраиль, чеѧ че лъ
кѹ фцара жндобаскѣ, тоате кѫте л
фъкѹсѣ Олофернѹ лнмѣнлор, конѣдѹле
лѹй нвхѫдоносорь, фпърѫтѹл ѫсирїй
нилор, шн фче кнп ѧѹ прѣдѫ тоате бе
сѣрецнле лор, шн лѣѹ дѫ пре ѧле спре стнпцере.
іѳ Шн сътемѹрѣ фоарте де кѣтрѣ фаца лѹй, шн
пентрѹ ѣрѹсалнм, шн пентрѹ весѣрека дмнзѣлѹ
ѕ дмнзъѹлѹй лор, сѧѹ тѹрбърат. Кѣчн ѧтѹ
чѣ ѣра венцѹ дела роцѣ, шн декърѫнде тот но
родѹл сѣ ѧдѹнасе, дей ѣѹдея, шн васеле, шн жѫ
тѣбнкѹл, шн кася дей пжнтърнчюне сфнцнтъ
кѳ ѣра. Шн ѧѹ трнмн ла тот хотърѹл самарїе,
шн ласате, шн ла бедорѳ, шн белмен, шн ѣере
хѳ, шн ла хова, шн ѣсора, шн бале салнмѹлѹй,
шн ѧѹ ѫпѹкат фнаинте тоате бърфърле, мѹ
цнлор, челор нлцн, шн ѧѹ зндит сателе че ѣра
фтрѹ ѧле, шн ѧѹ пѹсь спре хранѣ де сътърѣ рѣ
бойлѹй, кѣ декърѫнде ѣра кѫмпѹрле лор сѣчера
кѳ те. Шн ѧѹ скрн ѣѳакнм прѣотѹл чел маре,
карele ѣра фзнлеле лѹѣлѣ л ѣерѹсалнм, челор че
лъкѹ ѫбетѹлѹ, шн бетѹмедам, каре ѧсте
ден пръжма ѣзрнаилор, despre фаца кѫмпѹлѹй.
челѹй деѫпроапе де дофанм, знкѫнде, сѣ ѫпѹче
сѹнѣшърле мѹнцнлор, кѣчн прен ѧле ѣра фтърѣ ла
ѣѹдея, шн ѣра прелеснеѧн сѫпрн пре ей сѹндѹсе, дой
нншн сѣ сѣ ѧ сѫпра тѹтѹрор сѫменнлор, фїнд
ѳ трѫмѣ трекътоаре. Шн ѧѹ фъкѹт фнїй
лѹй ісраиль, фчекинѣ ѧѹ порѹнчит лор, ѳѳакнмь
прѣотѹл чел маре, шн вътрѫнимѣ ѫтот нъ
родѹл лѹй ісраиль, карїй шъдѣ фѣерѹсалнм.
кѳ Шн стригарѣ тот вътрѫтѹл лѹй ісраиль, кѹ сѫ
сѫрдѣре маре, шн ѧ смернт сѹфлетѣеле лор, кѹ неѣче
нѣ таре маре, ей шн фтмѣнле лор. Шн прѹнчїй
лор, шн добътоачеле лор, шн тот немѣрнкѹл,

Biblia 1688, p. 623, col. 1

află înaintea fêţii tale; fă în ce chip îţi va plăcea ţie.

5. Iată, şi cetăţile noastre şi ceia ce lăcuiesc întru iale robii tăi sînt; mergînd, timpină la iale cum iaste bine înaintea ochilor tăi.”

6. Şi mêrseră bărbaţii către Olofernu şi vestiră lui după cuvintele acêstea.

7. Şi să pogorî spre marginea mării el şi putêrea lui şi dêde în pază cetăţile cêle nalte.

8. Şi au luat dentru ei spre ajutoriu bărbaţi aleşi. Şi au priimit pre el ei şi tot împrejurul ţării lor cu cununi şi hore şi tîmpene.

9. Şi au săpat de tot toate hotarăle lor şi desişurile lor au tăiat.

10. Şi era lui poruncă dată să piarză de tot pre toţi dumnezeii pămîntului, ca sîngur lui, lui Navohodonosór, să să închine şi toate limbile şi neamurile lor să-l chême pre el dumnezău.

11. Şi veni despre faţa ezrailênilor, aproape de jidovime, carea iaste în preajma hierestreului celui mare al jidovimei, şi au tăbărît în mijlocul Ghévei şi a cetăţii şi chíthilor, şi era acoló o lună de zile, ca să adune toată plinirea puterii lui.

Cap 4

1. Şi auziră fiii lui Israíl ceia ce lăcuia în Ţara Jidovască toate cîte au făcut Olofernu limbilor, voivodul lui Navohodonósor, împăratul asiriênilor, şi în ce chip au prădat toate besêrecile lor şi le-au dat pre iale spre stingere.

2. Şi să temură foarte de către faţa lui şi pentru Ierusalím şi pentru besêreca Domnului Dumnezăului lor s-au turburat.

3. Căci atuncea era veniţi de la robie şi de curînd tot norodul să adunase den Iudéa, şi vasele şi jîrtăvnicul şi casa den pîngăriciune sfinţită era.

4. Şi au trimis la tot hotarul Samáriei şi la sate şi la Vethoró şi Velmen şi Ierehó şi la Hová şi Esorá şi valea Salímului, şi au apucat înainte toate vîrfurile munţilor celor nalţi şi au zidit satele ce era întru iale şi au pus spre hrană de gătirea războiului, că de curînd era cîmpurile lor săcerate.

5. Şi au scris Ioachím, preotul cel mare carele era în zilele acêlea în Ierusalím, celor ce lăcuia în Vetuluá şi Vetumestham, care iaste den preajma iezraililor, despre faţa cîmpului celui de aproape de Dothaím, zicînd să apuce suişurile munţilor, căci pren iale era întrarea la Iudéa şi era pre lesne a-i opri pre ei suindu-se, doi inşi să stea asupra tuturor oamenilor, fiind strîmtă trecătoarea.

6. Şi au făcut fiii lui Israíl în ce chip au poruncit lor Ioachím, preotul cel mare, şi bătrînimea a tot nărodul lui Israíl, carii şădea în Ierusalím.

7. Şi strigară tot bărbatul lui Israíl cu osîrdie mare şi au smerit sufletele lor, cu ne-ncetare mare, ei şi fămeile lor,

8. Şi pruncii lor şi dobitoacele lor şi tot nemêrnicul /

Ms. 45, p. 738-739

află înaintea fêţii tale; tribuiêşte în ce chip îţi va plăcea ţie.

5. Iată, şi cetăţile noastre şi ceia ce lăcuiesc întru iale robi ai tăi sînt; mergînd[18], tîmpină la iale cum iaste bine între ochii tăi."

6. Şi mêrseră bărbaţii cătră Oloferni şi vestiră lui după toate cuvintele acêstea.

7. Şi să pogorî preste marginea mării el şi putêrea lui şi dêde în pază cetăţile cêle înalte.

8. Şi au luat dentru ei spre ajutori bărbaţi aleşi. Şi au priimit pre el ei şi tot împregiurul ţării lor cu cununi şi hore şi tîmpene.

9. Şi au săpat de tot toate hotarăle lor şi desişurile lor le-au tăiat.

10. Şi era dat lui să piarză de tot pre toţi dumnedzăii pămîntului, pentru ca lui sîngur, lui Navuhodonósor, să să închine[19] toate limbile şi toate limbile şi fêliurile lor să-l chême pre el dumnedzău.

11. Şi veni despre faţa israililor, aproape de jidovime, carea iaste în preajma herăstrăului celui mare a jidovimei, şi au tăbărît între mijlocul Ghevá[20] şi a tătarîlor cetate, şi era acoló lună de dzile, ca să adune toată plenuirea puterii lui.

Cap 4

1. Şi audziră fiii lui Israil ceia ce lăcuia întru Ţara Jidovască toate cîte au făcut Olofern limbilor, hatmanul lui Navuhodonósor, împăratul assiriênilor, şi în ce chip au prădat toate bisêricile lor şi le-au dat pre iale spre stingere.

2. Şi să temură foarte de cătră faţa lui şi pentru Ierusalim şi pentru bisêrica Domnului Dumnedzăului lor s-au turburat.

3. Căci de proaspăt era suiţi dentru robime şi de curînd tot nărodul să adunase dentru Iudéa, şi vasele şi jirtăvnicul şi casa de pîngăriciune sfinţită era.

4. Şi au trimis la tot hotarul Samaríei şi satele şi Vethoró şi Velmen şi Ierihó şi la Hová şi Esorá şi valea Salim, şi au apucat înainte toate vîrvurile măgurilor celor înalte şi au zidit satele ce era pren iale şi au pus de hrană spre gătire de războ, căci de curînd[21] *[739/1]* era preste cîmpii lor secerate.

5. Şi au scris Ioachim, preutul cel mare carele era întru dzilele acêlea în Ierusalím, celor ce lăcuia Vetuluá şi Vetomestham, carea iaste den preajma israililor, despre faţa cîmpului celui de aproape Dothaim, dzicînd să apuce suişurile munţilor, căci pren iale era întrarea la Iudéa şi era pre lesne a-i opri pre ei suindu-să înainte, fiind strîmptă trecătoarea, pre oameni de toţi 2[22].

6. Şi au făcut fiii lui Israil în ce chip au rînduit lor Ioachim, preutul cel mare, şi bătrînimea a tot nărodul Israil, carii şedea în Ierusalím.

7. Şi strigară tot bărbatul Israil cu neîncetare mare şi au smerit sufletile lor cu neîncetare mare, ei şi fămeile lor,

8. Şi pruncii lor şi dobitoacele lor şi tot nemêrnicul

Ms. 4389, p. 499

înaintea ta sînt; [4] să fie toate ale noastre supt judecata ta.[14]

5. [5] Aşijderea şi noi, şi feciorii noştri robii tăi sîntem; [6] vie la noi stăpînul cu pace şi biruiêşte lucrul nostru cumu-ţi place."

7. Atunci se pogorîră den munţi cu călărimea cu putêre mare şi luoă toate cetăţile şi pre toţi cei ce lăcuia pren ţări.

8. Şi-şi luoă den toate cetăţile ajutor oameni ţêpeni şi aleşi de războiu. [9] Şi atîta căzu *[499/2]* frică mare pre acêle părţi, cît ieşiia căpeteniile şi oamenii cei mai de ciste de pren toate cetăţile depreună cu cetăţênii pre cale întru întîmpinarea lui. [10] Şi-l lua[15] cu cununi şi cu făclii, cîntînd şi veselindu-se în tobe şi în trîmbiţe.[16]

9. [11] Şi încă făcînd acêstea, nu putea să îmblînzească inima lui, [12] ce şi cetăţile lor sparse şi pădurile lor cêle de rugăciune le tăie.

10. [13][17] Că-i porîncise Navohodonósor împărat să strice pre toţi dumnezeii de pre pămînt, numai el însuşi să se chiême dumnezeu de cei ce se vor naşte den cei ce se vor pleca puterii lui Oloférn.[18]

11. [14] Şi trecînd Síriia Soválei şi Mesopotámiia, veni la idumei, în ţara Gaváei. [15] Şi luoă cetăţile lor şi şăzu acoló 30 de zile, în care zile porînci să se adune toate oştile puterii sale.

Cap 4

1. Atunci, auzind acêstea feciorii lui Israil carii lăcuia în ţara Iúdei, se înfricoşară foarte de faţa lui[19].

2. Şi căzu pre dînşii frică şi cutremur ca să nu facă şi Ierusalímului şi bisêricii Domnului cum au făcut altor cetăţi şi bisêricelor lor.[20]

4. [3] Şi trimêseră în toată Samáriia, împrejur, pînă la Ierihon, şi au apucat toate vîrfurile munţilor [4] şi căile lor le-au astupat[21] cu ziduri şi strînseră bucate de gătirea războiului.

5. Iar Eliachim preotul scrise la toţi carii era împotriva Ezdrelónului, care iaste împotriva cîmpului celui mare, aproape de Dotaim, şi tuturor pre ale căror căi putea să apuce munţii,[22] [6] şi pre acêle căi vrea putea la Ierusalim, ca să păzească acoló unde vrea putea fi calea strimtă între munţi.

6. [7] Şi făcură feciorii lui Israil aşa după cum le porînci Eliachim, preotul Domnului.

7. [8] Şi strigă tot nărodul cătră Domnul Dumnezeu cu nestare[23] mare şi umiliră sufletele lor în post şi în rugăciuni, ei şi muierile lor,

8. [9] Şi preoţii lor se îmbrăcară în saci

Versiunea modernă

înaintea feţei tale; fă după cum îţi place.

5. Iată, şi cetăţile noastre şi cei ce locuiesc în ele sînt slujitorii tăi; mergînd, poartă-te cu ele după cum este bine în ochii tăi."

6. Iar oamenii aceia au mers la Olofern şi i-au vestit potrivit acelor cuvinte.

7. Şi el, alături de oştirea sa, a coborît înspre ţărm şi a pus sub pază cetăţile cele puternice.

8. Şi a luat din ele bărbaţi aleşi ca aliaţi. Iar ei şi toţi cei din vecinătatea l-au primit cu timpane, dansuri şi cununi.

9. Iar toate hotarele lor le-a nimicit şi crîngurile lor sfinte le-a tăiat.

10. Iar lui i s-a poruncit să dea pierzării pe toţi dumnezeii pămîntului ca să-i aducă cinstire şi ca toate popoarele şi limbile şi seminţiile să îl numească dumnezeu numai pe Nabucodonosor.

11. Şi a mers înspre Ezdrelon, în apropiere de Dotain, înaintea marii creste muntoase a Iudeei, şi au aşezat tabăra între Ghibeea şi Scythopolis, pînă ce se vor aduna toate poverile oştirii sale.

Capitolul al 4-lea

1. Iar fiii lui Israel care locuiau în Iudeea au auzit toate cîte le făcuse popoarelor Olofern, căpetenia oştirii lui Nabudcodonosor, împăratul asirienilor, şi cum a poruncit el ca toate templele lor să fie nimicite.

2. Şi s-au temut foarte tare de faţa lui şi s-au tulburat pentru Ierusalim şi pentru templul Domnului Dumnezeului lor.

3. Fiindcă de curînd se reîntorseseră din robie şi abia se refăcuse întreg poporul Iudeei, iar vasele şi jertfelnicul şi casa [Domnului] fuseseră sfinţite după pîngărire.

4. Şi au trimis în toate hotarele Samariei şi la Cona, Bait-Horon, Belmain, Ierihon, Hoba şi Aisor şi în valea Salemului; au pus stăpînire de îndată pe toate culmile munţilor celor înalţi şi au întărit cu ziduri toate satele de acolo. Au pus la păstrare şi merinde pregătite pentru război, pentru că de abia seceraseră cîmpurile.

5. Iar marele preot Ioachim a scris celor din Ierusalim şi celor ce locuiesc în Betulia şi Betuomestaim, care se află înspre Ezdrelon, în faţa cîmpiei din apropiere de Dotaim, spunînd să ţină în stăpînire drumurile de munte, pentru că prin ele urmau să intre în Iudeea [vrăjmaşii] şi le va fi uşor să împiedice pe cei ce înaintează, pentru că trecătoarea era strîmtă, cît pentru doi oameni cel mult.

6. Iar fiii lui Israel au făcut precum le poruncise Ioachim, marele preot, şi sfatul bătrînilor întregului Israel, care se aflau în Ierusalim.

7. Şi tot omul din Israel a strigat către Dumnezeu cu mare stăruinţă şi şi-au smerit sufletele cu mare osîrdie, atît ei, cît şi femeile lor,

8. La fel şi pruncii lor şi vitele lor şi tot străinul

Biblia 1688, p. 623, col. 2

şi năimitul şi cel cumpărat pre argint al lor au pus saci pre mijlocele lor, şi tot bărbatul şi muiêrea.

9. Şi copiii şi cei ce lăcuia în Ierusalím au căzut despre faţa besêrecii şi au încenuşat capetele lor şi au întins sacii lor despre faţa Domnului şi jîrtăvnicul cu sacu l-au învălit.

10. Şi au strigat cătră Domnul lui Israíl cu toţi odată, neîncetat, ca să nu dea spre jaf pruncii lor şi muierile spre plenuire şi cetăţile moştenirei lor spre stingere şi sfintele spre spurcăciune şi ocară, bucurie limbilor[3].

11. Şi au ascultat Dumnezău rugăciunea lor şi văzu necazul lor. Şi era nărodul postind zile multe, în toată Iudéa şi Ierusalímul, despre faţa sfintelor Domnului atotţiitoriului.

12. Şi Ioachím, preotul cel mare, şi toţi ceia ce sta înaintea Domnului preoţi şi ceia ce slujiia Domnului, cu saci încinşi mijlocele lor, aducea arderea de tot a neîncetării şi rugile şi cêle de bunăvoie dări ale nărodului. Şi era cenuşă preste chiverile lor şi striga cătră Domnul den toată putêrea, spre bine să socotească toată casa lui Israíl.

Cap 5

1. Şi să dêde vêste lui Olofêrnu, voivodului puterii lui Asúr, că fiii lui Israil s-au gătit de războiu şi trecătorile munţilor le-au închis şi au zidit tot vîrful muntelui nalt şi au pus la cîmpi piêdeci.

2. Şi s-au mîniat cu mînie foarte şi au chemat pre toţi boiêrii Moávului şi pre voivozii lui Amón şi pre toţi domnii marginii mării şi zise lor:

3. „Spuneţi-mi, dară, mie, fiii lui Hanaán, cine e norodul acesta carele şade în munte? Şi care sînt cetăţile care lăcuiescu? Şi ce e mulţimea puterii lor? Şi întru ce e tăriia lor şi vîrtutea lor? Şi cine s-au rădicat preste ei împărat au povăţuitoriu voivoziei lor? Şi pentru ce s-au făcut nebăgători de samă a nu veni întru întimpinarea mea, decît toţi cei ce lăcuiescu la apus?"

4. Şi zise cătră el Ahiór, povăţuitoriul tuturor fiilor lui Amón:

5. „Asculte, dară, domnul mieu cuvînt den gura slugii tale şi voiu spune ţie adevărul pentru norodul acesta carele lăcuiêşte muntele acesta, aproape de tine lăcuind. Şi nu va ieşi minciună den gura slugii tale.

6. Norodul acesta sînt den neamul haldeilor.

7. Şi au nemernicit, mai nainte, în Mijlocul Rîurilor, căci n-au vrut să urmêze dumnezeilor părinţilor lor carii s-au făcut în pămîntul haldeilor.

8. Şi au ieşit den calea părinţilor lor şi s-au închinat Dumnezeului ceriului, la Dumnezeu carele au cunoscut. Şi au scos pre ei de cătră faţa dumnezeilor lor şi au fugit la Mijlocul Rîurilor şi au nemernicit acoló zile multe.

9. Şi au zis Dumne- //

Ms. 45, p. 739

şi năimitul şi cumpărat pre argint al lor au pus saci preste mijloacele lor, şi tot bărbatul[23] şi muiêrea,

9. Şi copiii şi cei ce lăcuiesc Ierusalímul au căzut de către faţa bisêricii şi au încenuşat capetile lor şi au întins sacii lor despre faţa Domnului şi jirtăvnicul cu sac l-au învălit.

10. Şi au strigat către Dumnedzăul Israil cu tot odată, neîncetat, ca să nu dea spre jaf pruncii lor şi muierile spre plenuire şi cetăţile moştenirei lor spre stingere şi sfintele spre spurcăciune[24] şi[25] ocară, bucurie limbilor.

11. Şi au ascultat[26] Dumnedzău rugii lor şi văzu năcazul lor. Şi era nărodul postind dzile multe întru toată Iudéa şi Ierusalím, despre faţa svintelor Domnului celui întrutotţiitor.

12. Şi Ioachim, preutul cel mare, şi toţi ceia ce stau înaintea Domnului, preuţii şi ceia ce slujesc Domnului, saci încinşi mijloacele lor, aducea arderea de tot a neîncetării şi rugele şi cêle de bunăvoie dări a nărodului. Şi era cenuşe preste pălăriile lor şi striga către Domnul dentru toată putêrea, spre bine să socotească toată casa Israil.

Cap 5

1. Şi să vestui lui Olofernu, hatmanului[27] puterii[28] Assur, pentru că fiii lui Israil s-au *[739/2]* gătit de războiu şi trecătorile munţilor le-au închis şi au zidit tot vîrvul măgurii înalte şi au pus întru cîmpi piêdeci.

2. Şi s-au mîniiat cu mînie foarte şi au chemat pre toţi boiêrii Moav şi pre[29] hatmanii[30] Ammon şi pre toţi domnii marginii mării şi dzise lor:

3. „Vestiţi, dară, mie, fiii Hanaan, cine-i nărodul acesta carele şade întru munte? Şi carele-s cetăţile carele lăcuiesc? Şi ce-i mulţimea puterii lor? Şi întru ce-i putêrea[31] lor şi vîrtutea lor? Şi cine s-au sculat preste ei împărat au povăţuitor hătmăniei lor? Şi pentru căci au hulit a nu veni întru timpinarea[32] mea, decît toţi ceia ce lăcuiesc către apus?"

4. Şi dzise către el Ahior, povăţuitoriul a toţi fii Ammon:

5. „Asculte, dară, domnul mieu cuvînt dentru gura şerbului[33] tău şi voi vesti ţie adevărul pentru nărodul acesta carele lăcuiêşte muntele acesta, aproape tu lăcuind. Şi nu va ieşi minciună dentru gura robului tău.

6. Nărodul acesta sînt den neamul haldeilor.

7. Şi au nemernicit mai nainte întru Mijlocul Rîurilor, căci nu au vrut să urmêdze dumnedzăilor părinţilor lor carii s-au făcut întru pămîntul haldeilor.

8. Şi au ieşit den calea părinţilor lor şi s-au închinat Dumnedzăului ceriului, la Dumnedzău carele au cunoscut. Şi scoaseră pre ei de către faţa dumnedzăilor lor şi au fugit la Mijlocul Rîurilor şi au nemernicit acoló dzile multe.

9. Şi au dzis Dumne-

Ms. 4389, p. 499-500

9. Şi copiii[24] lor îi puseră pre pămînt, împotriva fêţei bisêricii Domnului, şi altariul Domnului îl coperiră cu zăblaie.

10. Şi strigară către Domnul Dumnezeul lui Israil cu un suflet, ca să nu se dea copiii lor în robie şi muierile lor în dăspărţire şi cetăţile lor în prăpădire şi sufletele lor în spurcăciune şi să nu fie daţi în badjocura păgînilor.[25]

11. Atunci Eliachim, preotul Domnului cel mare, ocoliia tot nărodul lui Israil şi le *[500/1]* zicea: [12] „Să ştiţi că va auzi Domnul Dumnezeu rugăciunile voastre, deaca veţi vieţui lăcuind în post şi în rugăciuni înaintea Domnului. [13] [26]Şi să vă aduceţi aminte de Moisí, robul Domnului, care nu se-au bătut, nici au oştit cu fiiară împotriva nărodului Ammalícului, carii se nădăjduia pre putêrea lor şi pre tăriia lor şi pre oştile lor şi pre pavezele lor şi pre căruţele lor, ce rugîndu-se cu rugăciunile sale cêle sfinte l-au biruit.[27] [14] Aşa vor fi toţi vrăjmaşii lui Israil, deaca veţi fi cu tot deadinsul spre lucrul care aţi început." [15] Deci cu învăţătura lui vieţuia rugîndu-se înaintea fêţei Domnului.

12. [16] Aşijderea şi cei ce aducea jărtvă Domnului Dumnezeu aducea jărtva Domnului încinşi cu zăblaie. Şi presăra cenuşă pre capetele lor şi cu toată inima lor ruga pre Domnul Dumnezeu ca să cercetêze[28] pre Israil, nărodul său.

Cap 5

1. Şi se vesti lui Oloférn, mai-marele oştilor Assiriei, că feciorii lui Israil se-au gătit să le stea împotrivă şi au apucat căile de pre la munţi.[29]

2. Şi foarte se aprinse cu mînie în urgie mare şi chiemă pre toţi domnii Moávului şi pre voievozii Ammonitului şi le zise:

3. „Spuneţi-mi, ce va să fie aceşti oameni carii ţin munţii au în ce chip şi cîte sînt cetăţile lor şi cîtă putêre au şi cîţi vor fi de mulţi şi cine iaste împărat preste oştile lor? [4] Şi pentru ce se ţin ei mai mari decît toţi carii ţin răsăritul acesta şi n-au ieşit înaintea noastră să ne priimească cu pace?"

4. [5] Atunci Ahior, voievodul tuturor feciorilor ammonitilor, răspunse şi zise:

5. „Deaca-ţi iaste voia să auzi, stăpînul mieu, voiu spune adevărat înaintea ta pentru aceşti oameni carii lăcuiesc în munţi. Şi cuvînt mincinos nu va ieşi den gura mea.[30]

6. Nărodul acesta iaste de neam haldienesc.

7. [31]Şi el mai nainte au lăcuit în Mesopotámie, că n-au vrut să slujască dumnezeilor părinţilor lui carii au lăcuit în Ţara Haldienească.[32]

8. Ce părăsind obicêiele părinţilor lor, care era întru dumnezei mulţi, [9] au cistit numai pre unul Dumnezeul ceriului,

9. [33]Carele-au porîncit

Versiunea modernă

şi slujitorul năimit şi cumpărat cu bani al lor şi-au pus sac împrejurul mijlocului, tot bărbatul şi femeia din Israel,

9. Împreună cu toţi copiii care locuiau în Ierusalim au căzut în faţa templului, şi-au presărat cenuşă pe capetele lor şi şi-au întins sacii către faţa Domnului; au mai înfăşurat în sac încă şi jertfelnicul.

10. Şi au strigat cu o inimă şi cu stăruinţă către Dumnezeul lui Israel ca să nu dea pe pruncii lor spre răpire, nici pe femeile lor spre robie, oraşele moştenirii lor spre nimicire, nici cele sfinte spre pîngărire şi spre batjocura şi răutăcioasa bucurie a popoarelor.

11. Iar Domnul le-a auzit glasul şi a privit către nenorocirea lor, căci întreg poporul postea de multe zile în toată Iudeea şi în Ierusalim în faţa sfintelor Domnului atotputernicul.

12. Şi marele preot Ioachim şi toţi preoţii care stăteau împreună cu el înaintea Domnului, împreună cu cei ce slujeau cele sfinte Domnului, aveau mijloacele încinse cu saci şi aduceau arderea de tot cea neîncetată alături de rugăciunile şi darurile cele de bunăvoie ale poporului. Iar pe tiarele lor era cenuşă şi toţi strigau către Domnul ca să caute cu bunăvoinţă către casa lui Israel.

Capitolul al 5-lea

1. Şi i s-a vestit lui Olofern, căpetenia oştirii asiriene, că fiii lui Israel s-au pregătit de război şi că au închis trecătorile din munţi, că au întărit toate culmile munţilor şi au aşezat curse în cîmpii.

2. Iar Olofern s-a mîniat foarte tare şi a chemat pe toţi stăpînitorii Moabului şi pe căpeteniile amoniţilor şi pe toţi satrapii dinspre ţărm şi le-a spus:

3. „Faceţi-mi cunoscut, fii ai lui Canaan, cine este acest popor care locuieşte în ţinutul muntos? Cine sînt cei ce locuiesc cetăţile şi cît de mare este oştirea lor? Şi în cine şi în ce îşi pun nădejdea tăriei lor? Şi cine s-a ridicat împărat peste ei, că să le cîrmuiască oştirea? Şi de ce mă dispreţuiesc, nevenind în întîmpinarea mea, ei singuri dintre toţi cei ce locuiesc înspre apus?"

4. Iar Ahior, cîrmuitorul amoniţilor, i-a spus:

5. „Să asculte stăpînul meu cuvîntul gurii robului său şi să-i fie cunoscut adevărul despre acest popor care locuieşte în acest ţinutul muntos din apropierea ta. Căci nu va ieşi minciună din gura slujitorului tău.

6. Poporul acesta este urmaş al caldeilor.

7. Şi au pribegit, mai înainte, în Mesopotamia, pentru că nu au voit să urmeze dumnezeilor părinţilor lor care se aflau în ţara caldeilor.

8. Şi au părăsit calea părinţilor lor şi s-au închinat Dumnezeului cerului pe care l-au cunoscut. Au fost alungaţi de la faţa dumnezeilor lor şi au fugit în Mesopotamia şi au pribegit acolo multe zile.

9. Iar Dumnezeul lor le-a spus

Biblia 1688, p. 624, col. 1

zeul lor să iasă den nemerniciia lor şi să meargă la pământul lui Hanaán; şi au lăcuit acoló şi s-au mulţit cu aur şi cu argint şi cu dobitoace multe foarte.

10. Şi au acoperit faţa pământului lui Hanaán foamete, şi s-au pogorît la Eghípet şi s-au nemernicit acoló, pînă ce s-au înturnat, şi s-au făcut acoló întru mulţime multă, şi nu era număr neamului lor.

11. Şi s-au sculat asupra lor împăratul Eghípetului şi i-au meşterşugit pre ei, şi cu trudă şi cu cărămidă i-au smerit pre ei, şi i-au pus pre ei a fi robi. Şi au strigat cătră Dumnezeul lor şi au lovit tot pământul Eghípetului cu rane întru carele nu era vindecare.

12. Şi au scos pre ei eghiptênii de cătră faţa lor. Şi au uscat Dumnezeu Marea Roşie înaintea lor şi i-au adus pre ei la Muntele[4] Sináii şi Cadís Varní.

13. Şi au scos pre toţi ceia ce lăcuiescu în pustie şi au lăcuit în pământul amoreilor şi pre toţi esevonênii i-au pierdut de tot cu vîrtutea lor.

14. Şi trecînd Iordánul, au moştenit tot muntele.

15. Şi au scos de cătră faţa lor pre hananeu şi pre ferezeu şi pre ievuseu şi pre sihem şi pre toţi ghergheseii şi au lăcuit într-însul zile multe.

16. Şi pînă n-au greşit înaintea Dumnezeului lor era bunătăţile împreună cu ei, căci Dumnezeu urînd strîmbătatea împreună cu ei iaste.

17. Iară cînd s-au depărtat de la calea carea au pus lor, foarte mult au pierit în multe războaie şi s-au robit la pământul care n-au fost al lor şi besêrica Dumnezeului lor s-au făcut tocma cu pământul şi cetăţile lor s-au biruit de cătră nepriêtini.

18. Şi acum, întorcîndu-se cătră Dumnezăul lor, s-au suit de la răsipire unde s-au fost răsipit acoló şi au luat Ierusalímul, unde iaste sfinţeniia lor, şi s-au lăcuit în munte, căci era pustiiu.

19. Şi acum, stăpîne doamne, de cu adevărat iaste necunoştinţă întru norodul acesta şi greşescu la Dumnezeul lor, să socotim căci iaste întru ei piêdeca aceasta şi să ne suim şi să-i batem pre ei.

20. Iară de nu iaste fărădelêge întru limba lor, să treacă, dară, domnul mieu, ca nu cîndai va scuti Domnul pre ei şi Dumnezeul lor pentru ei şi vom fi întru ocară înaintea a tot pământul."

Cap 6

1. Şi fu deaca tăcu Ahiór grăind cuvintele acêstea, răpşti tot norodul cel ce sta împrejurul cortului.

2. Şi zisără boiêrii lui Olofêrn şi toţi ceia ce lăcuiescu pământul pre lîngă marginea mării şi a lui Moáv să-l taie pre el, „Pentru că nu ne vom tême de cătră faţa fiilor lui Israíl. Că iată norod întru care nu iaste putêre, nici tărie, spre rînduială tare iaste.

3. Pentru /

Ms. 45, p. 739-740

dzăul lor să iasă den nemerniciia lor şi să margă la pămîntul Hanaan; şi au lăcuit acoló şi s-au înmulţit cu aur şi cu argint şi cu dobitoace multe foarte.

10. Şi au acoperit faţa pămîntului Hanaan[34] foamete, şi au pogorît la Eghipt şi au nemernicit acoló, pînă unde s-au înturnat, şi s-au făcut acoló întru mulţime multă, şi nu era număr a rudei lor.

11. Şi s-au sculat asupra lor împăratul Eghíptului şi i-au meşterşuguit pre ei, cu trudă şi cu cărămidă i-au smerit pre ei, şi i-au pus pre ei spre robi. Şi au strigat cătră Dumnă- *[740/1]* dzăul lor şi au lovit tot pămîntul Eghíptului cu rane întru carele nu era vindecare.

12. Şi au scos pre ei eghiptênii de cătră faţa lor. Şi au uscat Dumnedzău Maarea Roşie înaintea lor şi au adus pre ei la Măgura Sináei şi Cadis Varni.

13. Şi au scos pre toţi ceia ce lăcuia în pustiiu şi au lăcuit în pămîntul amorreilor şi pre toţi Esevon i-au pierdut de tot cu vîrtutea lor.

14. Şi trecînd Iordánul, au moştenit tot[35] muntele.

15. Şi au scos de cătră faţa lor pre hananeu şi pre ferezeu şi pre ievuseu şi pre sihem şi pre toţi ghergheseii şi au lăcuit întru ea dzile multe.

16. Şi pînă nu au greşit înaintea Dumnedzăului lor era bunătăţile împreună cu ei, căci Dumnedzău urînd strîmbătate împreună cu ei iaste.

17. Iar cînd s-au dăpărtat de la calea carea au pus lor, au pierit întru multe războaie, cît de mult foarte, şi s-au robit la pămînt nu al lor şi bisêrica lor s-au făcut şes şi cetăţile lor s-au biruit de cătră nepriêteni.

18. Şi acum, întorcîndu-să cătră Dumnedzăul lor, s-au suit de la răsipire unde s-au fost răsîpit acoló şi au luat Ierusalímul, unde-i svinţeniia lor, şi s-au lăcuit întru munte, căci era pustiiu.

19. Şi acum, despuitoare doamne, de nu cu adevărat iaste necunoştinţă[36] întru nărodul acesta şi greşesc la Dumnedzăul lor, să socotim căci iaste întru ei piêdica aceasta şi să ne suim şi să-i batem pre ei.

20. Iară de nu iaste fărădălêge întru limba lor, să treacă, dară, domnul mieu, pentru ca nu cîndai va scuti Domnul lor şi Dumnedzăul lor pentru ei şi vom fi întru ocară înaintea a tot pămîntul."

Cap 6

1. Şi fu dacă tăcu[37] Ahior grăind cuvintele acêstea, răpşti tot nărodul cel ce sta[38] prenpregiurul cortului.

2. Şi dziseră măriţii lui Olofernu şi toţi ceia ce lăcuiesc [39]pre lîngă marginea mării şi pre Moav să-l taie pre el, „Pentru că nu ne vom tême de cătră faţa fiilor Israil, pentru că[40] nărodu întru carele nu iaste pu- *[740/2]* têre, nice tărie, spre rînduială tare.

3. Pentru

Ms. 4389, p. 500-501

să iasă de acoló şi să lăcuiască în Haran.

10. De-acii cînd au fost foamete în toată *[500/2]* ţara acêea, [34]ei au mers în Eghipet şi acoló preste 400 de ani aşa se-au înmulţit de mulţi, cît nu li se putea număra mulţimea.

11. [10] Iar deaca i-au împresurat împăratul Eghípetului cu lucrul de la zidirile cetăţilor, cu lut şi cu cărămizi, au strigat cătră Dumnezeul lor, iar el au bătut toată ţara Eghipetului cu multe fêliuri de rane.

12. [11] [35]Iar deaca i-au gonit eghiptênii de la dînşii, se-au contenit bătaia de la dînşii, iar ei iar au vrut să-i apuce să-i întoarcă la lucrul lor. [12] [36]Iar ei fugînd, Dumnezeul ceriului au împărţit marea încoace şi încoleá şi apele au stătut ca nişte păreţi, iar ei au trecut pre uscat pren mijlocul mării. [13] Iar deaca i-au ajuns eghiptênii, mulţime de oşti fără de număr, aşa numai ce i-au acoperit apa, cît n-au rămas dentr-înşii nici unul care să spuie celor den urmă ce se-au făcut. [14] De-a-cii, deaca au trecut Marea Roşie şi au întrat în pustiia Muntelui Sináei, în care niciodată omul n-au putut lăcui, nici fiiu omenesc n-au odihnit vreodinioară acoló. [15] Iar izvoarăle cêle amară li se-au îndulcit spre băutură şi după 40 de ani au luat bucate de la ceriu.[37] [16] Şi cînd mergea oriunde fără de arc şi fără de săgeată şi fără de pavăză şi fără de sabie, Dumnezeul lor se bătea pentru dînşii şi biruia. [17] Şi n-au fost cine să stea împotriva lor, fără numai[38] cînd se lepăda ei de slujba[39] Domnului Dumnezeul lor. [18] Şi de cîte ori se-au închinat altor dumnezei streini, de nu se-au închinat Dumnezeului lor, ei se-au dat în robie şi împuătăciune şi în sabie. [19] Iar deaca se-au pocăit de căci se-au lepădat de slujba Domnului Dumnezeul lor, le-au dat Dumnezeul ceriului tărie şi biruinţă.

15. [20] Şi iarăşi pre împăratul hananeiului şi al evuseiului şi al ferezeiului şi al hettheiului şi al eveiului şi al Ammoréii şi pre toţi putêrnicii în Esevon i-au biruit şi ţările lor şi cetăţile lor le-au biruit ei.

16. [21] Şi pînă n-au greşit înaintea Dumnezeului lor au fost bunătăţile cu dînşii, că Dumnezeul lor uraşte nelegiuirea.

17. [22] Carii şi mai nainte de anii aceia, cînd se-au lepădat den calea carea le-au dat Dumnezeu să umble într-însa, ei se-au prăpădit de robiciunea a multe limbi şi se-au dus mulţi robiţi în ţară nu a lor.

18. [23] Iar acum ei se-au întors cătră Domnul Dumnezeul lor den răsi- *[501/1]* pirea carea au fost răsipiţi şi se-au împreunat întru uniciune şi se-au suit într-aceşti munţi în toţi şi iarăşi stăpînesc Ierusalímul, unde sînt sfinţirile lor.[40]

19. [24] Pentr-acêea să cauţi, stăpînul mieu, de va fi vreo fărădelegiuire a lor înaintea Dumnezeului lor, să ne suim la dînşii, că dîndu-i va da-i Dumnezeul lor[41] ţie şi vor fi plecaţi supt jugul puterii tale.

20. [25] Iar de nu vor fi greşit oamenii aceştia înaintea Domnului Dumnezeul lor, nu vom putea sta împotriva lor, că Domnul Dumnezeu îi va apăra şi vom fi întru împuătăciunea a tot pămîntul."

Cap 6

1. [5:26] Şi fu deaca tăcu Ahior de-a grăi,

2. [5:26] Iar boiêrii lui Olofêrn se mîniiară toţi şi gîndiră să-l ucigă, zicînd unul cătră altul: [5:27] „Ce iaste acesta de zice că vor putea feciorii lui Israil să se potrivească lui Navohodonosor împărat şi oştilor lui, nişte oameni fără de arme şi fără vîrtute şi neînvăţaţi la războiu[42]. [28] Ce să cunoască Ahior că ne dăfăimează să ne suim în munţi şi deaca se vor prinde cei putêrnici ai lor, atunci şi el să fie cu dînşii trecut sabiia prentr-însul,

3. [29] Ca

Versiunea modernă

să iasă din ţinutul pribegiei lor şi să meargă în ţara Canaan; şi au locuit acolo şi au dobîndit din belşug aur, argint şi foarte multe vite.

10. Au coborît în Egipt, căci faţa pămîntului era acoperite de foamete, şi au pribegit acolo cîtă vreme au primit hrană şi au devenit acolo o mare mulţime, care nu putea fi numărată.

11. Iar împăratul Egiptului s-a ridicat împotriva lor şi s-a purtat cu ei în chip viclean, umilindu-i cu trudă şi cu facerea cărămizilor, şi i-a făcut robi. Iar ei au strigat către Dumnezeu şi el a lovit toată ţara Egiptului cu plăgi care nu aveau tămăduire.

12. Şi egiptenii i-au izgonit de la faţa lor. Iar Dumnezeu a secat Marea Roşie înaintea lor şi i-a adus pe calea Muntelui Sinai şi Cadeş Barnea

13. După ce au izgonit pe toţi cei ce locuiau în pustiu şi au locuit în pămîntul amoreilor şi pe toţi heşboniţii i-au nimicit împreună cu toată puterea lor.

14. Iar după ce au trecut Iordanul, au moştenit întreg ţinutul muntos.

15. Şi au izgonit de la faţa lor pe ferezei, pe iebusei, pe sichemiţi şi pe toţi ghergheseii, locuind acolo multe zile.

16. Şi pînă ce nu au păcătuit înaintea lui Dumnezeu cele bune erau cu ei, fiindcă Dumnezeu cel ce urăşte nedreptatea era cu ei.

17. Însă cînd s-au îndepărtat de la calea pe care le-o poruncise [Domnul], au fost nimiciţi în nenumărate războaie şi au fost duşi în robie într-o ţară care nu era a lor; templul Dumnezeului lor a fost făcut una cu pămîntul, iar cetăţile lor au fost luate în stăpînire de vrăjmaşi.

18. Iar acum, întorcîndu-se către Dumnezeul lor, au revenit de pe unde fuseseră risipiţi, au luat în stăpînire Ierusalimul, unde se află locul cel sfînt al lor, şi au locuit în ţinutul cel muntos, pentru că era pustiu.

19. Acum însă, stăpîne şi domnule, dacă se află păcat din neştiinţă în acest popor şi au păcătuit împo-triva Dumnezeului lor şi sîntem încredinţaţi că se află între ei această sminteală, să urcăm şi să facem război cu ei.

20. Iar dacă nu se află fărădelege în poporul lor, să treacă mai departe domnul meu, ca nu cumva Domnul şi Dumnezeul lor să îi apere cu scutul său şi aşa ne vom face de ocară în faţa întregii lumi."

Capitolul al 6-lea

1. Iar cînd Ahior a sfîrşit de grăit aceste cuvinte, toţi cei care stăteau în jurul cortului au început să murmure.

2. Iar mai-marii lui Olofern, toţi cei ce locuiesc pe ţărm şi moabiţii au spus să îl taie în bucăţi, „Fiindcă nu ne vom teme de fiii lui Israel. Căci iată un popor întru care nu este putere, nici nu are tăria de a purta un război după cum se cuvine.

3. De

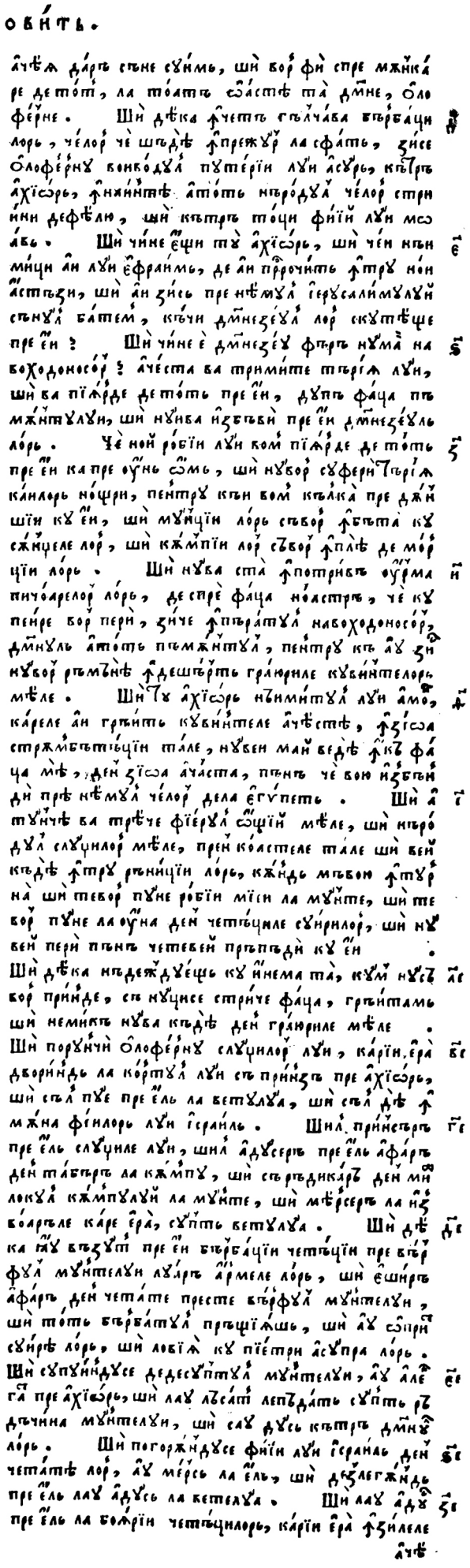
товитъ.

Biblia 1688, p. 624, col. 2

ачêа, дарь, съне сумь, ши вор фи спре мънкаре де тот, ла тоате сăстъ тă домне, Олоферне. Ши дъка încетъ гîлчава бърбаţилор ă
лор, челор че шъдеа împrejurъ ласфат, зисе Олоферну воєводулъ путерїи луи Асур, кътръ Ахїор, înaинтъ атоте нъродулъ челор стри
нни дефелю, ши кътръ тоци фиїй луи Моа
в. Ши чине еşти тu, Ахїор, ши чей нъ в
мици ай луи Ефраимь, де ай пророчитъ нътръ ной
астъзи, ши ай зис пре неамулъ Ерусалимулуй
съ нуль батем, кăчи Думнезеулъ лор скутêşте
пре ей? Ши чине е Думнезеу фърь нумă на
воходоносор? Ачеста ва тримите търіа луи, ши ва пîрде дето пре ей, дупъ фаца пъ
мîнтулуй, ши нуміва избъві пре ей Думнезеулъ
лор. Че ной робїи луи ком пîрде дето
пре ей капре оуă сомь, ши нуво съферь търіа
кайлорь ностри, пентру къ вом кълка пре дîн
шїи ку ей, ши мîнїи лорь съво вом дъта ку
сîнцеле лор, ши кîмпїи лор съво вом плъ де мор
цїи лорь. Ши нуба ста împotrivъ urma picioarelor ни
пиоарелор лорь, де спре фаца ностръ, че ку
пенире вор пери, зисе împъратулъ навоходоносор,
Думнулъ атоте пътîнтулъ, пентру къ ай зи
нуво рътъчнъ дешърте граюрile кувинтелорь
меле. Ши ту Ахїорь нзимитулъ луи амо, ă
карele ай грăитъ кувинтele ачестъ, изгоа
стрîмбътъцїи тале, нуві май ведè încъ фа
ца мъ, ден зиоа ачаста, пънъ че вою избъві
дин пре нямулъ челор дела Египетъ. Ши а ă
тунчь ва трече фіерулъ оştїи меле, ши нърo
дулъ слугилор меле, прен коастеле тале ши вей
къдè încътръ рънiцїи лорь, кîнду мъвою încътъ
на ши тевор пуне робїи мей ла мîнте, ши те
вор пуне ла оуна ден четъциле сунилор, ши нуві
вей пери пънъ четевей пъпъди ку ей.
Ши дъка нъдеждуеşти ку инема та, кум нуць ăă
вор принде, сă нуцисе стрîче фаца, грăитамь
ши немик нуба къдè ден граюрile меле.
Ши порънчи Олоферну слугилор луи, карїи ера ăв
дворинду ла кортулъ луи съ принзъ пре Ахїорь,
ши съл пуе пре ель ла ветулуа, ши съл дè încъ
мîна фiилорь луи Ісраиль. Шиль принсъръ ăг
пре ель слугиле луи, шиль адусерь пре ель афарь
ден табъра ла кîмпь, ши съръдикарь ден мij
локулъ кîмпулуй ла мунте, ши мърсерь ла нз
оамъле каре ера, сунть ветулуа. Ши дè ăд
ка суь бъзут пре ей бърбаţїи четъцїи пре вър
фулъ мунтелуй луарь армеле лорь, ши еширь
афарь ден четате престе бърфулъ мунтелуй,
ши тоте бърбатулъ пръщїашь, ши ай сupрă
сунирь лорь, ши лові къ пътри асупра лорь.
Ши супуиндусе дедесупту мунтелуй, ай але ăе
га пре Ахїорь, ши лаь лъсатъ лепъдатъ сунть рă
дъчина мунтелуй, ши сай дусь кътръ домнъ
лорь. Ши погорîндусе фiїй луи Ісраиль ден ăş
четатъ лорь, ай мерсь ла ель, ши дезлегîндь
пре ель лаь адусь ла ветелуа. Ши лаь адь ăз
пре ель ла боарїи четъцилорь, карїи ера încъ ле
ачêа.

4. Şi deaca încetă gîlceava bărbaţilor celor ce şădea împrejur la sfat, zise Olofférnu, voivodul puterii lui Asúr, cătră Ahiór, înaintea a tot nărodul celor striini de fêliu şi cătră toţi fiii lui Moáv:

5. „Şi cine eşti tu, Ahiór, şi cei năimiţi ai lui Efraím, de ai prorocit întru noi astăzi şi ai zis pre neamul Ierusalímului să nu-l batem, căci Dumnezeul lor scutêşte pre ei?

6. Şi cine e Dumnezeu, fără numai Navohodonosór? Acesta va trimite tăriia lui şi va pîrde de tot pre ei după faţa pămîntului şi nu-i va izbăvi pre ei Dumnezeul lor.

7. Ce noi, robii lui, vom pîrde de tot pre ei ca pre un om şi nu vor suferi tăriia cailor noştri, pentru că-i vom călca pre dînşii cu ei şi munţii lor să vor îmbăta cu sîngele lor şi cîmpii lor să vor împlea de morţii lor.

8. Şi nu va sta împotrivă urma picioarelor lor despre faţa noastră, ce cu pieire vor pieri, zice împăratul Navohodonosór, domnul a tot pămîntul, pentru că au zis: «Nu vor rămînea în deşărt graiurile cuvintelor mêle.»

9. Şi tu, Ahiór, năimitul lui Amon, carele ai grăit cuvintele acêstea în zioa strîmbătăţii tale, nu vei mai vedea încă faţa mea, den zioa aceasta pînă ce voiu izbîndi pre[5] neamul celor de la Eghípet.

10. Şi atuncea va trêce fierul oştii mêle şi nărodul slugilor mêle pren coastele tale şi vei cădea întru răniţii lor cînd mă voiu întorna. Şi te vor pune robii miei la munte şi te vor pune la una den cetăţile suirilor şi nu vei pieri pînă ce te vei prăpădi cu ei.

11. Şi deaca nădejduieşti cu inema ta cum nu să vor prinde, să nu ţi se strice faţa, grăit-am şi nemică nu va cădea den graiurile mêle.”

12. Şi porunci Olofférnu slugilor lui carii era dvorind la cortul lui să prinză pre Ahiór şi să-l puie pre el la Vetulúa şi să-l dea în mîna fiilor lui Israíl.

13. Şi-l prinsără pre el slugile lui şi-l aduseră pre el afară den tabără la cîmpu şi să rădicară den mijlocul cîmpului la munte şi mêrseră la izvoarăle care era supt Vetulúa.

14. Şi deaca i-au văzut pre ei bărbaţii cetăţii pre vîrful muntelui, luară armele lor şi ieşiră afară den cetate, preste vîrful muntelui, şi tot bărbatul prăştiiaş, şi au oprit suirea lor şi loviia cu pietri asupra lor.

15. Şi supuindu-se dedesuptul muntelui, au alergat pre Ahiór şi l-au lăsat lepădat supt rădăcina muntelui şi s-au dus cătră domnul lor.

16. Şi pogorîndu-se fiii lui Israíl den cetatea lor, au mers la el şi, dezlegînd pre el, l-au adus la Vetelúa.

17. Şi l-au adus pre el la boiêrii cetăţilor carii era în zilele //

Ms. 45, p. 740-741

acêea, dară, sui-ne-vom şi vor fi spre mîncare de tot la toată oastea ta, despuitoare Oloferni."

4. Şi dacă încetă[41] gîlceava bărbaţilor celor de prenpregiurul şederii împreună şi dzise Olofern, hatmanul puterii Assur, către Ahior, înaintea a tot nărodul cel striin de fêl şi către toţi fiii lui Moav:

5. „Şi cine eşti tu, Ahior, şi năimiţii lui Efraim, căci ai prorocit întru noi astăzi şi ai dzis neamul Ierusalím să nu-l batem, căci Dumnedzăul lor scutêşte-le lor?

6. Şi cine-i Dumnedzău, fără numai Navuhodonósor? Acesta va trimite tăriia lui şi va piêrde de tot pre ei de către faţa pămîntului şi nu-i va izbăvi pre ei Dumnedzăul lor.

7. Ce noi, robii lui, vom piêrde de tot pre ei ca pre un om şi nu vor suferi tăriia cailor noştri, ⌊şi-i⌋ vom stropşi, dară, pre înşii cu ei şi măgurile lor să vor îmbăta cu sîngele lor şi cîmpii lor să vor împlea de morţii lor.

8. Şi nu va sta împotrivă urma picioarelor lor despre faţa noastră, ce cu pierire vor pieri, dzice împăratul Navuhodonósor, domnul a tot pămîntul, pentru că au dzis: «Nu să vor dăşărta graiurile cuvintelor mêle.»

9. Şi tu, Ahior, năimite a lui Ammon, carele ai grăit cuvintele acêstea întru dzua strîmbătăţii tale, nu vei mai vedea încă faţa mea dentru dzua aceasta pînă unde voi izbîndi neamul celor de la Éghiptu.

10. Şi atuncea va trêce fierul oştii mêle şi nărodul slugilor mêle coastele tale şi vei cădea întru răniţii lor cînd mă voi înturna. Şi te vor pune robii miei la măgură şi te vor pune la una den cetăţile suirelor, pînă unde de tot vei pieri cu ei.

11. Şi în vrême ce nădăjduieşti cu inima ta cum nu să vor prinde, să nu ţi să strice faţa[42], grăit-am şi nimic nu va cădea dentru graiurile mêle."

12. Şi rîndui Oloferni robii lui carii era dvorind întru cortul lui să prinză pre Ahior şi să-l puie pre el la Vetuluá şi să-l dea pre mîna fiilor Israil.

13. Şi-l prinseră pre el şerbii lui şi-l aduseră pre el afară den *[741/1]* tabără la cîmpu şi să rădicară den mijlocul cîmpului la munte şi mêrseră la izvoarăle carele era dedesuptul Vetuluá.

14. Şi dacă au văzut pre ei bărbaţii cetăţii preste vîrful muntelui, luară armele lor şi ieşiră afară den cetate pre vîrful muntelui, şi tot bărbatul prăştiaş ⌊şi⌋ a opri suirea lor şi loviia cu pietri preste ei.

15. Şi supuindu-să dedesuptul măgurii, au legat pre Ahior şi l-au lăsat lepădat supt rădăcina măgurei şi s-au dus către domnul lor.

16. Şi pogorîndu-să fiii Israil dentru cetatea lor, au mers preste el şi, dezlegînd pre el, l-au adus la Vetuluá.

17. Şi l-au adus[43] pre el la boiêrii cetăţii lor carii era întru dzilele

Ms. 4389, p. 501

să ştie toate limbile că Navohodonosor iaste dumnezeu pămîntului şi altul fără de dînsul nu iaste."

4. [6:1] Şi fu deaca părăsi de-a grăi, iar Olofern se mînie cu urgie foarte mare şi zise către Ahior:[43]

5. [2] „Deaca ne-ai prorocit şi ai zis că oamenii lui Israil se vor apăra de Dumnezeul lor,

6. [2] Eu îţi voiu arăta că nu iaste alt Dumnezeu, fără[44] numai Navohodonosor.

7. [3] Şi cînd vom ucide pre dînşii pre toţi ca pre un om,

9. Atunci şi tu vei pieri depreună cu dînşii de sabie assirienească şi tot Israilul se va răsipi cu piericiune cu tine.

10. [4] Şi vei cunoaşte că Navohodonosor iaste stăpîn a tot pămîntul cînd va pătrunde sabiia oştilor mêle inima ta şi vei fi pătruns între oamenii cei ucişi ai lui Israil şi mai mult nu te vei rădica pînă vei pieri cu dînşii.

11. [5] Iar de aştepţi să fie prorociia ta adevărată, să nu se schimbe faţa ta, ce să fugă de la tine selbeziciunea carea ţine obrazul tău, deaca-ţi pare că nu se vor umplea acêste cuvinte ale mêle. [6] Şi vei cunoaşte că ispiteşti acêstea depreună cu dînşii, că iată că den ceasul acesta te însoţeşti oamenilor acelora ca cînd vor lua munci- *[501/2]* le cêle vrêdnice ale sabiei mêle, atunci şi tu te vei supune depreună cu ei izbîndei."[45]

12. [7] Atunci Olofêrn porînci slugilor sale să ia pre Ahior şi să-l ducă în cetatea Vethúliei şi să-l dea în mîinile feciorilor lui Israil.

13. [8] [46]Şi-l luară slugile lui Olofêrn şi mêrseră preste cîmp

14. [8] Şi deaca se apropiiară de munţi, ieşiră înaintea[47] lor prăştiaşi.

15. [9] Iar ei, dîndu-se pre de o laturi de munte, legară pre Ahior[48] de mîini şi de picioare şi aşa îl lăsară legat cu funicêle şi se întoarseră la stăpînu-său.

16. [10] Iar feciorii lui Israil ieşiră den Vethúliia şi mêrseră la dînsul şi, dăzlegîndu-l, îl duse în Vethúliia şi-l puseră în mijlocul nărodului şi-l întrebară: „Ce iaste acest lucru de te-au lăsat assiriênii legat?"[49]

17. [11] Şi în zilele acêlea era acoló căpetenii

Versiunea modernă

aceea, să ne suim şi vor fi ei merinde pentru toată oştirea stăpînului Olofern."

4. Şi cînd a încetat tumultul bărbaţilor din jurul sfatului, Olofern, căpetenia oştirii asiriene, i-a spus lui Ahior, înaintea întregului popor şi a celor de alt neam şi în faţa fiilor lui Moab:

5. „Dar cine eşti tu, Ahior, şi cine sînt năimiţii lui Efraim, de ai prorocit tu astăzi şi ai spus să nu purtăm război cu neamul lui Israel, pentru că Dumnezeu îi străjuieşte cu scutul său?

6. Cine este Dumnezeu în afară de Nabucodonosor? Acesta va trimite puterea sa şi îi va nimici de pe faţa pămîntului pe aceştia şi Dumnezeul lor nu-i va izbăvi.

7. Ci noi, robii săi, îi vom lovi pe aceştia ca un singur om şi nu vor putea sta împotriva puterii cailor noştri, pentru că îi vom călca în picioare, iar munţii se vor îmbăta de sîngele lor şi cîmpiile se vor umple de morţii lor.

8. Şi nu va putea sta împotriva feţei noastre nici urmă a picioarelor lor, ci vor pieri desăvîrşit, zice împăratul Nabucodonosor, domnul a tot pămîntul, căci nu vor fi deşarte vorbele cuvintărilor sale.

9. Iar tu, Ahior, năimitul amonit, care ai grăit aceste cuvinte în ziua nedreptăţii tale, nu vei mai vedea faţa mea din această zi pînă în ziua în care mă voi răzbuna pe neamul cel din Egipt.

10. Atunci fierul oştirii mele şi adunarea slujitorilor mei îţi va străpunge coastele şi cînd mă voi întoarce vei cădea printre cei răniţi de ei. Iar robii mei te vor aduce înapoi şi te vor aşeza într-una dintre cetăţile din trecători şi nu vei pieri pînă ce nu vei fi nimicit împreună cu ei.

11. Iar dacă nădăjduieşti în inima ta că [israeliţii] nu vor fi luaţi în robie, să nu fie abătută faţa ta, nici un cuvînt al meu nu va fi zadarnic."

12. Şi Olofern a poruncit robilor săi şi celor ce stăteau de faţă în cortul său să prindă pe Ahior şi să-l ducă în Betulia, dîndu-l în mîinile fiilor lui Israel.

13. Şi l-au prins robii săi, l-au dus afară din tabără la cîmpie şi l-au purtat de la şes înspre ţinutul muntos şi au ajuns la izvoarele cele din josul Betuliei.

14. Iar cînd bărbaţii cetăţii i-au văzut de pe culmea muntelui, au luat armele şi au ieşit din cetate pe culmea muntelui. Şi toţi prăştiaşii au împiedicat urcuşul lor şi azvîrleau cu pietre în ei.

15. Aceştia, după ce l-au legat pe Ahior lîngă munte, l-au lăsat zăcînd la poalele muntelui şi s-au dus la domnul lor.

16. Iar fiii lui Israel cei din cetate au mers la el şi, după ce l-au dezlegat, l-au dus în Betulia.

17. Şi l-au adus în faţa stăpînitorilor cetăţii lor din acele zile,

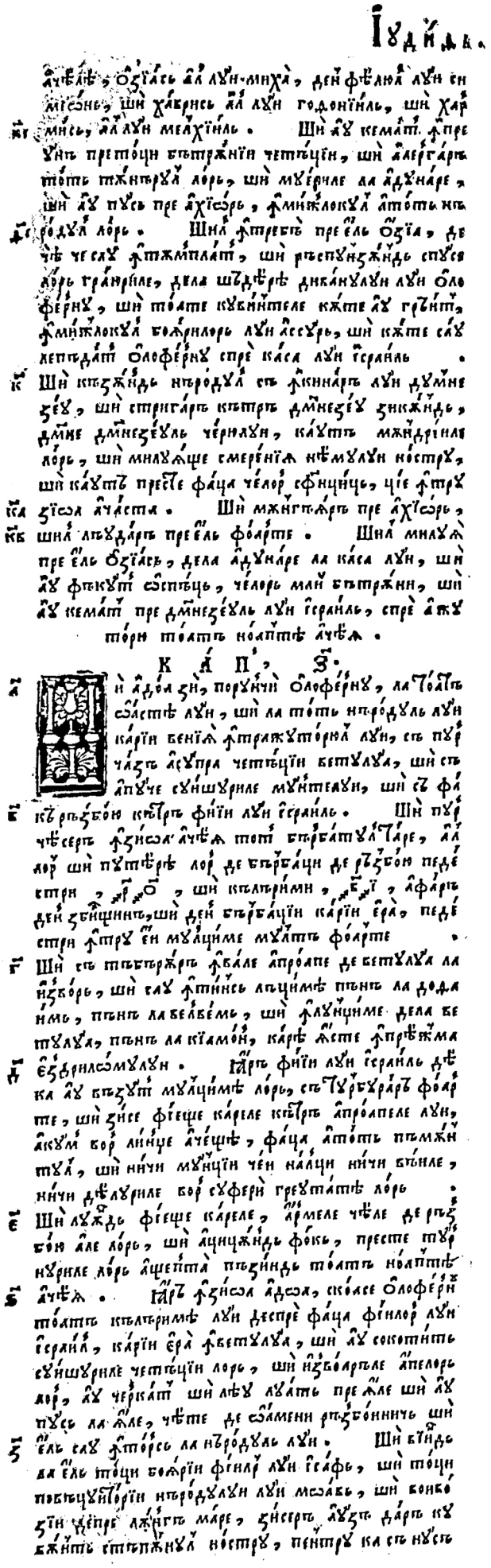

Biblia 1688, p. 625, col. 1

acêlea, Oziás al lui Mihá, den fêliul lui Simeón, şi Hávris al lui Gothoniíl şi Harmís al lui Melhiíl.

18. Şi au chemat împreună pre toţi bătrînii cetăţii şi alergară tot tînărul lor şi muierile la adunare, şi au pus pre Ahiór în mijlocul a tot nărodul lor.

19. Şi-l întrebă pre el Ózia de cea ce s-au întîmplat. Şi, răspunzînd, spuse lor graiurile de la şădêrea divanului lui Olofêrnu şi toate cuvintele cîte au grăit în mijlocul boiêrilor lui Assúr şi cîte s-au lepădat Olofêrnu spre casa lui Israíl.

20. Şi căzînd nărodul, să închinară lui Dumnezeu şi strigară cătră Dumnezeu, zicînd: „Doamne Dumnezeul ceriului, caută mîndriile lor şi miluiêşte smereniia neamului nostru şi caută preste faţa celor sfinţiţi ţie întru zioa aceasta."

21. Şi mîngîiară pre Ahiór şi-l lăudară pre el foarte.

22. Şi-l miluia pre el Oziás de la adunare la casa lui şi au făcut ospăţ celor mai bătrîni şi au chemat pre Dumnezeul lui Israíl spre ajutoriu toată noaptea acêea.

Cap 7

1. Şi a doa zi porunci Olofêrnu la toată oastea lui şi la tot nărodul lui carii veniia într-ajutoriul lui să purcează asupra cetăţii Vetulúa şi să apuce suişurile muntelui şi să facă războiu cătră fiii lui Israíl.

2. Şi purcêseră în zioa acêea tot bărbatul tare al lor şi putêrea lor de bărbaţi de războiu, pedestri 170000 şi călărimi 12000, afară den zbirştină şi den bărbaţii carii era pedestri întru ei, mulţime multă foarte.

3. Şi să tăbărîră în vale, aproape de Vetulúa, la izvor, şi s-au întins lăţimea pînă la Dothaím, pînă la Velvém şi în lungime de la Vetulúa pînă la Chiamón, carea iaste în preajma Ezdrilómului.

4. Iară fiii lui Israíl, deaca au văzut mulţimea lor, să turburară foarte şi zise fieştecarele cătră aproapele lui: „Acum vor linge aceştia faţa a tot pămîntul şi nici munţii cei nalţi, nici văile, nici dealurile vor suferi greutatea lor."

5. Şi, luînd fieştecarele armele cêle de războiu ale lor şi aţiţînd foc preste turnurile lor, aştepta păzind toată noaptea acêea.

6. Iară în zioa a doa, scoase Olofêrnu toată călărimea lui despre faţa fiilor lui Israil carii era în Vetulúa. Şi au socotit suişurile cetăţii lor şi izvoarăle apelor lor au cercat şi le-au luat pre iale şi au pus la iale cête de oameni războinici, şi el s-au întors la nărodul lui.

7. Şi viind la el toţi boiêrii fiilor lui Isáf şi toţi povăţuitorii nărodului lui Moáv şi voivozii de pre lîngă mare, ziseră: „Auză, dară, cuvînt stăpînul nostru, pentru ca să nu să /

Ms. 45, p. 741

acêlea, Ozía al lui Mihá, dentru fêliul Simeon, şi Havris al lui Gothoniil şi Harmis al lui Melhiil.

18. Şi au chemat împreună pre toţi bătrînii cetăţii şi alergară tot tinerelul lor şi muierile la adunare, şi au pus pre Ahior întru mijlocul a tot nărodul lor.

19. Şi-l întrebă pre el Ozía ce i s-au tîmplat. Şi, răspundzînd, vesti lor graiurile a împreună-şederii lui Olofernu şi toate cuvintele cîte au grăit în mijlocul boiêrilor Assur şi cîte au grăit mari Olofern la casa Israil.

20. Şi căzînd nărodul, să închinară lui Dumnedzău şi strigară cătră Dumnedzău, dzicînd: „Doamne Dumnedzăul ceriului, caută mîndriile lor şi miluiêşte smereniia rodului nostru şi caută preste faţa celor sfinţiţi ţie întru dzua aceasta."

21. Şi mîngîiară pre Ahior şi-l lăudară pre el foarte.

22. Şi-l luă pre el Ozía de la adunare la casa lui şi au făcut ospăţ celor mai bătrîni şi au chemat pre Dumnedzăul Israil spre ajutor toată noaptea acêea.

Cap 7

1. Şi a doao dzi porînci Olofernu la toată oastea lui şi la tot nărodul lui, cei ce mergea la împreunarea războiului lui, să purceză asupra i Vetuluá şi suişurile muntenimei să apuce înainte şi să facă război cătră fiii lui Israil.

2. Şi purcêseră întru dzua acêea bărbatul tare *[741/2]* a lor şi putêrea lor, bărbaţi de război, mii de pedestri 170 şi călăreţi mii 12, afară den poret şi den bărbaţii carii era pedestri întru ei, mulţime multă foarte.

3. Şi să tăbări întru vale aproape de Vetulúa, la izvor, şi s-au întins în lăţime pînă la Dothaim, pînă la Velvem, şi în lungime de la Vetuluá pînă la Chíamon, carea iaste în preajma Ezdrailom.

4. Iară fiii lui Israil, dacă au văzut a lor mulţime, să turburară foarte şi dzise fieştecarele cătră aproapele lui: „Acum vor linge aceştia faţa a tot pămîntul şi nici măgurile cêle înalte, nici văile, nici dealurile vor suferi greutatea lor."

5. Şi, luînd fieştecarele ciniile cêle de război ale lor şi aţîţînd foc preste turnurile lor, aştepta păzind toată noaptea acêea.

6. Iară a doao dzi scoase Olofernu toată călărimea lui despre faţa fiilor Israil carii era în Vetuluá. Şi au socotit suişurile cetăţii lor şi izvoarăle apelor lor au cercat şi le-au apucat pre iale şi au pus pre iale cête de bărbaţi războinici, şi el s-au întorsu la nărodul lui.

7. Şi apropiindu-să la el toţi boiêrii fiilor Isaf şi toţi povăţuitorii nărodului Moav şi hatmanii de pre lîngă maare, dziseră: „Audză cuvîntu despuitoriul nostru, pentru ca să nu să

Ms. 4389, p. 501-502

Iósiia, feciorul Míhei, den seminţiia lui Simeon, şi Harmiia, care se chiema Gothoniil.

18. [12] Iar în mijlocul bătrînilor şi în mijlocul a tot nărodul

19. [12] Spuse Ahior toate care au fost întrebat de Olofêrn şi cum au vrut oamenii lui Olofêrn să-l ucigă pentru acel cuvînt [13] şi în ce chip se-au mîniiat Olofern şi pentru acest lucru au porîncit să-l dea oamenilor lui Israil, ca cînd va birui pre feciorii lui Israil, „Atunci şi pre mine, pre Ahior, porînci să mă piiarză, cu multe fêliuri de munci, pentru căci am zis: «Dumnezeul ceriului iaste apărătoriul lor.»"

20. [14] [50]De-acii, deaca spuse Ahior acêstea toate, iar nărodul tot căzu cu faţa în jos de se închina Domnului Dumnezeu şi cu întristăciune şi cu lacrăme şi cu un suflet toţi denpreună vărsară rugăciuni lor înaintea Domnului Dumnezeu, zicînd: [15] „Doamne Dumnezeul ceriului şi al pămîntului, vezi trufiia lor şi caută spre umilinţa noastră şi ia aminte faţa sfinţilor tăi şi arată că nu vei lăsa pre cei ce se nădăjduiesc în tine şi smerêşte pre cei ce se nădăjduiesc într-înşii şi se slăvesc de putêrea lor."[51]

21. [16] Şi sfirşind plînsul şi rugăciunea carea se rugară toată zioa, mîngîiară pre Ahior, zicînd: [17] „Dumnezeul părinţilor noştri, a căruia putêre o ai mărturisit tu, acela să dea ţie plata aceasta, ca mai mult să vezi tu piericiunea lor. [18] Că deaca[52] va da Domnul Dumnezeul nostru noaă[53], robilor săi, slobozirea aceasta, va fi şi cu tine Domnul Dumnezeul nostru între noi, cumu-ţi va plăcea, şi aşa, cu toţi ai tăi, vei lăcui cu noi."

22. [19] Atunci, deaca se sfirşi sfatul, iar Iósiia îl luoă în casa lui şi făcu cină mare *[502/1]* [20] şi chiemă pre toţi preoţii depreună carii era plini de post, de se întăriră; [21] de-acii iarăşi chiemă tot nărodul şi se rugară toată noaptea denpreună, cerşind ajutor de la Domnul Dumnezeul lui Israil.

Cap 7

1. Iară în cêealaltă zi porînci Olofêrn oştilor sale să se suie împotriva[54] Vethúliei.[55]

2. Şi era oşti pedestrime 120000 şi călărime 22000, fără de oamenii cei ce-i luase cu robie, şi scoaseră voinici de pren toate hotarăle şi den toate cetăţile.

3. Şi se gătiră aceştia toţi denpreună de războiu asupra feciorilor lui Israil şi veniră pre de laturea muntelui pînă în vîrf, care caută spre Dotaim, de la locul care se chiiamă Belma pînă la Helmon, care iaste împotriva Ezdrelónului.

4. Iar feciorii lui Israil, deaca văzură mulţimea lor, căzură pre pămînt presărînd cenuşă pre capetele lor şi se ruga cu un suflet ca să arate Domnul Dumnezeul lui Israil mila sa spre oamenii săi.

5. Şi-şi luară armele cêle de războiu şi şăzură între munţi[56], pren locurile cêle strimte pre unde mergea potecile, şi păziră toată zioa şi toată noaptea.

6. Atunci Olofern, deaca ocoli cetatea împrejur şi află şipotul care purta apa lor de o turna de către partea despre amiiazăzi, mergea pre denafară de cetate. Şi porînci de crîmpotiră jgheaburile acêlea pre care mergea apa.[57] [7] Şi era nu dăparte de ziduri puţuri den care se vedea în taină de lua apă mai mult pentru răcorirea decît pentru băutura.

7. [8] Iar feciorii lui Ammon[58] se apropiiară de Olofêrn, zicînd:

Versiunea modernă

Ozia, fiul lui Mihea, din seminţia lui Simeon, şi Habris, fiul lui Gotoniel, şi Harmis, fiul lui Melhiel.

18. Toţi bătrînii cetăţii s-au strîns laolaltă, tinerii şi femeile lor au alergat la adunare, iar Ahior a stat în mijlocul întregului popor.

19. Ozia l-a întrebat ce se petrecuse. Iar [Ahior] le-a făcut cunoscute toate cuvintele sfatului ţinut de Olofern şi cuvintele rostite în mijlocul căpeteniilor lui Asur şi cele pe care le-a grăit cu înfumurare Olofern împotriva casei lui Israel.

20. Iar poporul, căzînd la pămînt, s-a închinat lui Dumnezeu şi a strigat, zicînd: „Doamne Dumnezeul cerului, ia aminte la trufia lor şi miluieşte umilinţa neamului nostru şi priveşte în ziua aceasta către faţa celor sfinţiţi ai tăi!"

21. Apoi l-au mîngîiat pe Ahior şi l-au lăudat foarte.

22. Ozia l-a luat pe Ahior de la adunare în casa sa şi a făcut ospăţ bătrînilor, apoi toată noaptea aceea l-au chemat pe Dumnezeul lui Israel în ajutor.

Capitolul al 7-lea

1. În ziua următoare, Olofern a poruncit oştirii sale, întregului popor care îi venise în ajutor pentru luptă, să ridice tabăra şi să pornească împotriva Betuliei şi să ia în stăpînire drumurile dinspre culmea muntelui şi să poarte război împotriva fiilor lui Israel.

2. Şi au ridicat tabăra în acea zi toţi bărbaţii buni de luptă ai lor, iar oştirea avea o sută şaptezeci de mii de războinici şi douăsprezece mii de călăreţi, în afară de poveri, iar mulţimea pedeştrilor era foarte mare.

3. Şi au aşezat tabăra în vale, în apropiere de Betulia, lîngă izvor. Tabăra se întindea în lăţime de la Dotaim pînă la Belbaim, iar în lungime de la Betulia pînă la Chiamon, care este în faţa Ezdrelonului.

4. Iar fiii lui Israel, cînd au văzut mulţimea lor, s-au tulburat foarte tare şi fiecare a spus către aproapele său: „Acum ei vor răzui faţa întregului pămînt şi nici munţii cei înalţi, nici văile, nici colinele nu vor suferi greutatea lor."

5. Şi, după ce şi-a luat fiecare armele de luptă, au aprins focuri în turnuri şi au rămas toată acea noapte de strajă.

6. În ziua următoare, Olofern a scos toată călărimea sa în faţa fiilor lui Israel care erau în Betulia. Au cercetat urcuşurile către oraşul lor, au iscodit izvoarele de apă şi le-au luat în stăpînire, lăsînd cete de bărbaţi înarmaţi, şi apoi s-au întors la poporul lor.

7. Apoi au venit la el toate căpeteniile fiilor lui Esau şi cîrmuitorii poporului moabit şi căpeteniile oştirii celor de lîngă ţărm şi au spus: „Să ne asculte stăpînul nostru, ca nu cumva să se

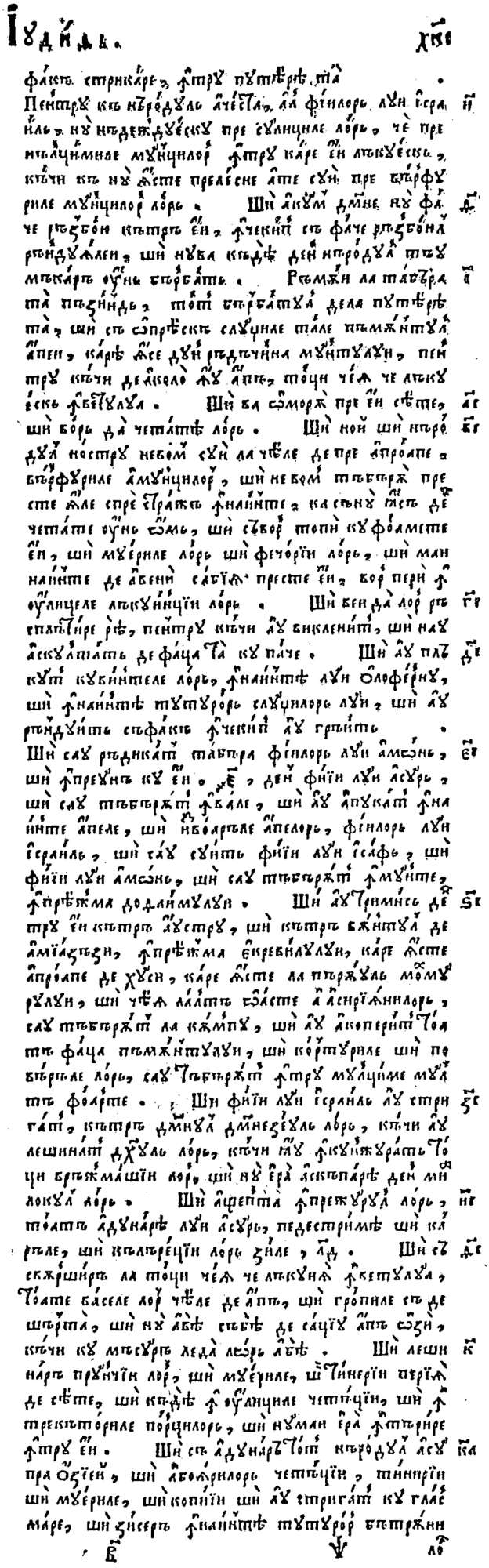

Biblia 1688, p. 625, col. 2

facă stricare întru putêrea ta.

8. Pentru că nărodul acesta al fiilor lui Israíl nu nădejduiescu pre suliţile lor, ce pre nălţimile munţilor întru care ei lăcuiesc, căci că nu iaste pre lesne a te sui pre vîrfurile munţilor lor.

9. Şi acum, doamne, nu face războiu cătră ei în ce chip să face războiul rînduiêlei, şi nu va cădea den nărodul tău măcară un bărbat.

10. Rămîi la tabăra ta, păzind tot bărbatul de la putêrea ta, şi să oprească slugile tale pămîntul apei carea iêse den[6] rădăcina muntelui[7], pentru căci de acoló iau apă toţi ceia ce lăcuiesc în Vetulúa.

11. Şi va omorî pre ei sête şi vor da cetatea lor.

12. Şi noi şi nărodul nostru ne vom sui la cêle de pre aproape vîrfurile a munţilor şi ne vom tăbărî preste iale spre strajă înainte, ca să nu iasă den cetate un om. Şi să vor topi cu foamete ei şi muierile lor şi feciorii lor şi, mai nainte de a veni sabiia preste ei, vor pieri în uliţele lăcuinţii lor.

13. Şi vei da lor răsplătire rea, pentru căci au viclenit şi n-au ascultat de faţa ta cu pace."

14. Şi au plăcut cuvintele lor înaintea lui Oloférnu şi înaintea tuturor slugilor lui şi au rînduit să facă în ce chip au grăit.

15. Şi s-au rădicat tabăra fiilor lui Amón şi împreună cu ei 5000 den fiii lui Asúr şi s-au tăbărît în vale şi au apucat înainte apele şi izvoarăle apelor fiilor lui Israíl. Şi s-au suit fiii lui Isáf şi fiii lui Amón şi s-au tăbărît în munte, în preajma Dothaímului.

16. Şi au trimis dentru ei cătră austru şi cătră vîntul de amiazăzi, în preajma Ecrevílului, care iaste aproape de Húsi, care iaste la pîrîul Mohmúrului. Şi cêealaltă oaste a asiriênilor s-au tăbărît la cîmpu şi au acoperit toată faţa pămîntului şi corturile şi povărăle lor s-au tăbărît întru mulţime multă foarte.

17. Şi fiii lui Israíl au strigat cătră Domnul Dumnezeul lor, căci au leşinat duhul lor căci i-au încunjurat toţi vrăjmaşii lor şi nu era a scăparea den mijlocul lor.

18. Şi aştepta împrejurul lor toată adunarea lui Asúr, pedestrimea şi carăle şi călăreţii lor, zile 34.

19. Şi să svîrşiră la toţi ceia ce lăcuiia în Vetulúa toate vasele lor cêle de apă şi gropile să deşărta şi nu avea să bea de saţiu apă o zi, căci cu măsură le da lor a bea.

20. Şi leşinară pruncii lor şi muierile şi tinerii pieriia de sête şi cădea în uliţile cetăţii şi în trecătorile porţilor şi nu mai era întărire întru ei.

21. Şi să adunară tot nărodul asupra Óziei şi a boiêrilor cetăţii, tinirii şi muierile şi copiii, şi au strigat cu glas mare şi ziseră înaintea tuturor bătrîni- //

Ms. 45, p. 741-742

facă stricare întru putêrea ta.

8. Pentru că nărodul[44] acesta a fiilor Israil nu nădăjduiesc pre suliţile lor, ci pre înălţimea măgurilor întru carele ei nădăjduiesc[45] întru iale, pentru că nu iaste pre lesne a te sui la vîrvurile munţilor lor.

9. Şi acum, despuitoare, nu da războiu cătră ei în ce chip să face războiul rînduiêlei, şi nu va cădea dentru nărodul tău ⌊cît⌋ un bărbat.

10. Rămîi la tabăra ta, păzind tot bărbatul dentru putêrea ta, şi să oprească slugile tale pămîntul apei care iêse den rădăcina măgurii, pentru că de acoló iau apă toţi ceia ce lăcuiesc Vetuluá.

11. Şi-i va omorî pre ei sêtea şi vor da cetatea lor.

12. Şi noi şi nărodul nostru ne vom sui la cêle de aproape vîrfuri a munţilor şi ne vom *[742/1]* tăbărî preste iale spre straje înainte, ca să nu iasă den cetate bărbat unul. Şi să vor topi cu foamete ei şi fiii lor şi muiêrile lor şi, mai nainte de ce a venirea[46] sabiia preste ei, pieri-vor întru uliţile lăcuinţei lor.

13. Şi vei da lor răsplătire[47] rea, pentru carea au viclenit şi nu au ascultat fêţei tale cu pace."

14. Şi au plăcut cuvintele lor înaintea lui Olofernu şi înaintea[48] slugilor lui şi au rînduit să facă în ce chip au grăit.

15. Şi s-au rădicat tabăra fiilor Ammon şi împreună cu ei mii 5 de fiii Assur şi s-au tăbărît în vale şi au apucat înainte apele şi izvoarăle apelor a fiilor Israil. Şi s-au suit fiii Isaf şi fiii Ammon şi s-au tăbărît în munte, în preajma Dothaim.

16. Şi au trimis dentru ei cătră austru şi vîntul de amiazădzi în preajma Ecrevil, carea iaste aproape de Husí, carea iaste la pîrîul Mohmur. Şi cêealaltă oaste a asiriênilor s-au tăbărît la cîmpu şi au acoperit toată faţa pămîntului şi corturile şi povările lor s-au tăbărît întru mulţime multă foarte.

17. Şi fiii Israil au strigat cătră Domnul Dumnedzăul lor, căci au leşinat duhul lor că i-au încungiurat toţi vrăjmaşii lor şi nu era a scăparea den mijlocul lor.

18. Şi aştepta împregiurul lor toată adunarea Assur, pedestrii şi carăle şi călăreţii lor, dzile 34.

19. Şi să sfîrşiră la toţi ceia ce lăcuia Vetuluá ⌊şi⌋ toate vasele apelor lor şi gropile să dăşerta şi nu avea să bea de saţiu apă dzi una, căci cu măsură le da lor a bea.

20. Şi leşinară pruncii lor şi muierile şi tinereii s-au sfîrşit de sête şi cădea întru uliţile cetăţii şi întru trecătorile porţilor şi nu era încă întăritură întru ei.

21. Şi să adunară tot nărodul asupra Ozíei şi a boiêrilor cetăţii, tinerii şi muierile şi copiii, şi au strigat cu glas mare şi dziseră înaintea tuturor bătrîni-

Ms. 4389, p. 502

8. „Feciorii [59]n-au nădêjde în cai sau pre săgeţi, ce munţii îi apără şi-i pasc dealurile care sînt puse în stărminare.

9. Pentr-acêea, fără de războiu îi vei putea birui,

10. [9] Numai ce pune paznici la puţuri să nu ia apă dentr-însele,

11. [9] Că de-acii îi vei ucide fără de sabie, că sînt osteniţi, şi vor da cetatea lor, care le pare lor că nu o vom putea birui pentru căci iaste pusă în munţi."

14. [10] Şi fură plăcute cuvintele acêstea înaintea lui Olofêrn şi înaintea boiêrilor lui.

15. [10] Şi puse împrejurul izvoarălor pre la toate puţurile iuzbaşi.

18. [11] Şi deaca păziră 20 de zile deplin,

19. [11] Scăzură adunările[60] apelor tu-[61] *[502/2]* turor celor den cetate carii lăcuia în Vethúliia, aşa cît nu era apă în cetate de unde să se sature măcară într-o zi, că tot cu măsură da apă oamenilor în toate zilele.[62]

21. [12] Atunci se strînseră la Iósiia toţi bărbaţii şi muierile şi voinicii şi copiii de strigară toţi depreună într-un glas,

Versiunea modernă

întîmple vreo vătămare a oştirii sale.

8. Şi aceasta pentru că poporul fiilor lui Israel nu-şi întemeiază nădejdea pe lăncile sale, ci pe înălţimile munţilor, fiindcă nu este lesnicios a te sui pe culmile munţilor acestora.

9. Acum însă, stăpîne, nu purta război împotriva lor, precum este rînduiala firească a luptei, şi nu va cădea nici un om din poporul tău.

10. Rămîi în tabăra ta, păzind pe toţi bărbaţii oştirii tale, şi slujitorii tăi să ia în stăpînire izvorul apei care purcede din rădăcina muntelui, pentru că de acolo iau apă toţi cei ce locuiesc în Betulia.

11. Setea îi va slei şi vor preda cetatea lor.

12. Noi însă, alături de poporul nostru, vom urca pe crestele munţilor şi vom face tabără acolo şi vom sta de strajă, ca nu cumva să iasă din cetate vreun om. Iar ei, împreună cu femeile şi copiilor lor, se vor topi de foame şi, mai înainte de a veni sabia împotriva lor, se vor prăvăli în uliţele şi în casele lor.

13. Şi le vei răsplăti pe deplin cu rea pedeapsă fiindcă s-au răzvrătit şi nu au întîmpinat faţa ta cu pace."

14. Aceste cuvinte au plăcut lui Olofern şi tuturor slujitorilor săi şi a poruncit să facă precum au grăit.

15. Fiii lui Amon şi cinci mii dintre fiii lui Asur au ridicat tabăra şi au pornit înspre vale, unde au pus stăpînire pe izvoarele de apă ale fiilor lui Israel. Fiii lui Esau şi fiii lui Amon s-au suit şi au făcut tabără în ţinutul muntos în faţă la Dotaim.

16. Şi au trimis dintre ei oameni înspre miazăzi şi către soare-răsare în faţă la Egrebel, care este în apropiere de Hus, lîngă şuvoiul Mohmor. Restul oastei asirienilor a făcut tabără în cîmpie şi mulţimea nesfîrşită a corturilor şi poverile lor adunate în tabără au acoperit toată faţa pămîntului.

17. Iar fiii lui Israel au strigat către Domnul Dumnezeul lor fiindcă îşi pierduseră curajul, toţi vrăjmaşii lor îi înconjuraseră şi nu era izbăvire din mijlocul lor.

18. Iar toată tabăra lui Asur, pedestrimea, carele şi călăreţii i-au ţinut încercuiţi pentru treizeci şi patru de zile.

19. Iar vasele de apă ale locuitorilor din Betulia s-au sfîrşit, cisternele s-au golit şi nu aveau să bea apă îndeajuns pentru o zi, fiindcă li se dădea cu măsură.

20. Pruncii lor erau lipsiţi de vlagă, femeile şi tinerii lor se sfîrşeau de sete şi cădeau prin pieţe şi pe la porţi, neamaiavînd deloc tărie.

21. Tot poporul s-a adunat la Ozia şi la toţi mai-marii cetăţii, tinerii şi femeile şi copiii, şi au strigat cu mare glas şi au spus înaintea tuturor bătrînilor:

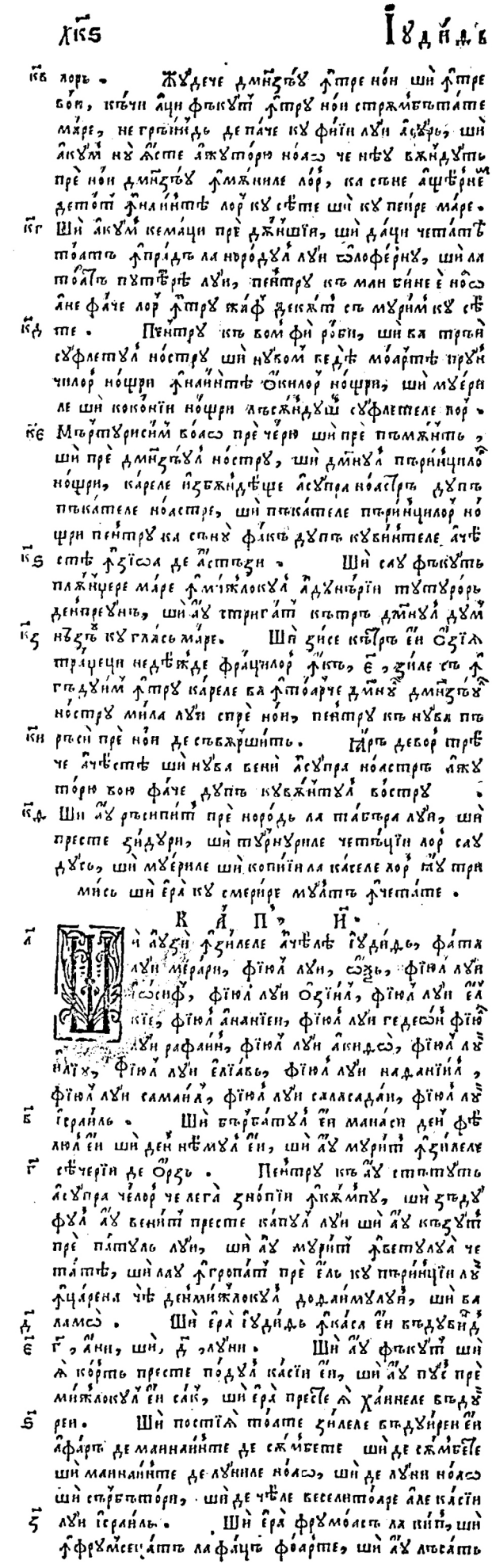

Biblia 1688, p. 626, col. 1

lor:

22. „Judece Dumnezău între noi şi între voi, căci aţi făcut întru noi strîmbătate mare negrăind de pace cu fiii lui Asúr. Şi acum nu iaste ajutoriu noao, ce ne-au vîndut pre noi Dumnezău în mînile lor, ca să ne aştêrnem de tot înaintea lor, cu sête şi cu pieire mare.

23. Şi acum chemaţi pre dînşii şi daţi cetatea toată în pradă la norodul lui Oloférnu şi la toată putêrea lui, pentru că mai bine e noao a ne face lor întru jaf decît să murim cu sête.

24. Pentru că vom fi robi, şi va trăi sufletul nostru şi nu vom vedea moartea pruncilor noştri înaintea ochilor noştri şi muierile şi coconii noştri lăsîndu-şi sufletele lor.

25. Mărturisim voao pre ceriu şi pre pămînt şi pre Dumnezăul nostru şi Domnul părinţilor noştri carele izbîndêşte asupra noastră după păcatele noastre şi păcatele părinţilor noştri pentru ca să nu facă după cuvintele acêstea în zioa de astăzi."

26. Şi s-au făcut plîngere mare în mijlocul adunării tuturor denpreună şi au strigat cătră Domnul Dumnăzău cu glas mare.

27. Şi zise cătră ei Óziia: „Trageţi nedêjde, fraţilor, încă 5 zile să îngăduim, întru carele va întoarce Domnul Dumnezăul nostru mila lui spre noi, pentru că nu va părăsi pre noi desăvîrşit.

28. Iară de vor trêce acêstea şi nu va veni asupra noastră ajutoriu, voiu face după cuvîntul vostru."

29. Şi au răsipit pre norod la tabăra lui şi preste ziduri şi turnurile cetăţii lor s-au dus, şi muierile şi copiii la casele lor i-au trimis. Şi era cu smerire multă în cetate.

Cap 8

1. Şi auzi în zilele acêlea Iúdith, fata lui Merári, fiiul lui Ox, fiiul lui Iósif, fiiul lui Oziíl, fiiul lui Élchie, fiiul Ananiei, fiiul lui Ghedeón, fiiul lui Rafaín, fiiul lui Achithó, fiiul lui Iliu, fiiul lui Eliáv, fiiul lui Nathaníil, fiiul lui Samaíl, fiiul lui Salasadái, fiiul lui Israíl.

2. Şi bărbatul ei, Manási, den fêliul ei şi den neamul ei, şi au murit în zilele sêcerii de orz,

3. Pentru că au stătut asupra celor ce lega znopii în cîmpu, şi zăduful au venit preste capul lui; şi au căzut pre patul lui şi au murit în Vetuluá cetatea şi l-au îngropat pre el cu părinţii lui în ţarena cea den mijlocul Dothaímului şi Valamó.

4. Şi era Iudíth în casa ei văduvind 3 ani şi 4 luni.

5. Şi au făcut şi ea cort preste podul casii ei şi au pus pre mijlocul ei sac şi era preste ea hainele văduirei.

6. Şi postiia toate zilele văduirei ei, afară de mai nainte de sîmbete şi de sîmbete şi mai nainte de lunile noao şi de luni noao şi sărbători şi de cêle veselitoare ale casii lui Israíl.

7. Şi era frumoasă la chip şi înfrumseţată la faţă foarte. Şi au lăsat /

Ms. 45, p. 742-743

lor:

22. „Judece Dumnedzău între mijlocul nostru şi al vostru, căci aţi făcut *[742/2]* întru noi strîmbătate mare negrăind de pace cu fiii Assur. Şi acum nu iaste ajutor noao Dumnedzău[49], ci ne-au vîndut pre noi Dumnedzău la mîinile lor ca să ne aştêrnem de tot înaintea lor cu sête şi cu pierire mare.

23. Şi acum chemaţi pre înşii şi daţi cetatea toată în pradă la nărodul lui Olofernu şi la toată putêrea lui, pentru că mai bine noi să ne facem lor întru jaf decît să murim cu sête.

24. Pentru că vom fi întru robi, şi va trăi sufletul nostru şi nu vom vedea moartea pruncilor noştri între ochii noştri şi muierile şi coconii noştri părăsind sufletile lor.

25. Mărturisim voao ceriul[50] şi pămîntul[51] şi pre Dumnedzăul nostru şi[52] Domnul părinţilor noştri carele izbîndêşte pre noi[53] după păcatele noastre şi păcatele părinţilor noştri pentru ca să nu facă după cuvintele acêstea întru dzua cea de astădzi."

26. Şi s-au făcut plîngere mare în mijlocul adunării a tuturor depreună şi au strigat cătră Domnul Dumnedzău cu glas mare.

27. Şi dzise cătră ei Ozía: „Trageţi nădêjde, fraţilor, să îngăduim încă dzile 5, întru carele va întoarce Domnul Dumnedzăul nostru mila lui preste noi, pentru că nu va părăsi pre noi desăvîrşit.

28. Iară dă vor trêce acêstea şi nu va veni preste noi ajutor, voi face după cuvîntul vostru."

29. Şi au răsîpit nărodul la a lui tabără şi preste ziduri şi turnurile cetăţii lor s-au dus, şi muierile şi copiii la casele lor i-au trimis. Şi era cu smerenie multă la cetate.

Cap 8

1. Şi audzi întru acêle dzile Iudith, fata Merarí, fiiului Ox, fiului Iosif, fiului Oziil, fiului Elchía, fiului Ananía, fiului Ghedeon, fiului Rafain, fiiului Achithó, fiului Eliú, fiului Eliav, fiului Nathaniil, fiului Samail, fiului Salasadaí, fiului Israil.

2. Şi bărbatul ei, Manassi, dentru fêliul ei şi den neamul ei, şi muri întru dzilele sêcerii oardzelor,

3. Pentru că au stătut asupra celor ce leagă mănunchile la cîmpu, şi arşiţa au venit *[743/1]* preste capul lui; şi au căzdut preste patul lui şi s-au săvîrşit în Vetuluá cetatea şi l-au îngropat pre el cu părinţii lui întru ţarina cea dentru mijlocul Dothaim şi Valamó.

4. Şi era Iudith întru casa ei văduindu ani 3 şi luni 4.

5. Şi au făcut şie cort preste şopronul casei ei şi au pus preste mijlocul[54] ei sac şi era preste ea hainele văduimei ei.

6. Şi au postit toate dzilele văduimei ei, afară de mainte de sîmbete şi sîmbetile şi mainte de luni noao şi luni noao şi sărbători şi bucurători casei Israil.

7. Şi era frumoasă la chip şi înfrîmseţată la faţă foarte. Şi au lăsat

Ms. 4389, p. 502-503

zicînd:

22. [13] [63]„Să judece Domnul Dumnezeu între noi şi între tine, că ai făcut asupra noastră răotăţi de n-ai vrut să se grăiască cêle de pace cu assiriênii. Şi pentr-acêea ne-au dat Dumnezeu în mîinile lor. [14] Şi de acêea nu iaste cine să ne ajute cînd ne vor sfîrşi de sête înaintea[64] ochilor lor şi întru piericiune mare.

23. [15] Ce acum vă strîngeţi toţi cîţi sînteţi în cetate, să ne dăm toţi de voia noastră în mîinile oamenilor lui Olofêrn.

24. [16] Că mai bine iaste noaoă să fim fost vii în robie şi să lăudăm pre Domnul Dumnezeu decît să murim şi să fim întru împutăciunea tuturor năroadelor şi să vedem pre muierile noastre şi pre copiii noştri morţi înaintea ochilor noştri.

25. [17] Astăzi luoăm să ne fie mărturie ceriul şi pămîntul şi Dumnezeul părinţilor noştri care izbîndêşte asupra noastră pentru păcatele noastre ca să daţi cetatea în mîinile oştilor lui Olofêrn şi să fie sfîrşitul nostru scurt pren gura sabiei, care se lungêşte de uscăciunea sêtei."[65]

26. [18] Şi deaca ziseră[66] acêstea, fu plîngere şi tînguire mare întru tot nărodul şi după multe ceasuri strigară cu un glas cătră Domnul Dumnezeu, zicînd: [19] [67]„Greşit-am cu părinţii noştri, făcut-am nedireptate şi am fărădelegiuit. [20] Iar tu, Doamne, carele eşti blînd, miluiêşte-ne şi într-a ta certare izbîndêşte fărădelegile noastre şi nu da pre cei ce te mărturisesc nărodului care nu te ştie, [21] ca să nu zică oamenii[68] limbilor: «Unde iaste Dumnezeul lor?»" [22] De-acii, deaca osteniră într-acea strigare şi într-acea plîngere, slăbiră şi tăcură.

27. [23] Atunci se sculă Iósiia plin de lacrăme şi zise: „Fraţi, fiţi cu sufletele întocma, că încă vom mai aştepta milă de la Domnul Dumnezeu 5 zile[69] [24] ca să taie urgiia sa şi să dea slavă numelui său.

28. [25] Iar de nu va veni ajutor după 5 zile, vom face cuvintele acêstea care aţi grăit."

Cap 8

1. Şi fu deaca auzi acêste cuvinte Iudítha, văduva, *[503/1]* carea era fată lui Merári, feciorul lui Idóx, feciorul lui Iósif, feciorul Iósiei, feciorul lui Elái, feciorul lui Ammnor, feciorul lui Ghedeon, feciorul lui Rathaim, feciorul lui Ahitov, feciorul lui Melhí, feciorul lui Enan, feciorul lui Venathan, feciorul lui Salathiil, feciorul lui Simeon, feciorul lui Ruvim.[70]

2. Şi bărbatul ei fusêse Manásiia, care murise în zilele secerişului de orz,

3. Că stătu pre nişte znopi legaţi în cîmp, iar zăduful veni pre capul lui; şi muri în Vethúliia, cetatea sa, şi fu îngropat acoló, cu părinţii săi.

4. Şi rămăsêse muiêrea lui, Iudítha, văduvă de 3 ani şi 7 luni.

5. Şi-şi făcuse dăsupra caselor ei lăcaş de taină, în care lăcuia cu slujnicele ei închisă. [6] Şi avea prejur mijlocul ei zăblău

6. Şi în toate zilele vieţii sale se postiia, afară de sîmbetele şi de lunile cêle noaoă şi de praznicele casii lui Israil.

7. Şi era la obraz foarte frumoasă, căriia-i lăsase

Versiunea modernă

22. „Să judece Dumnezeu între noi şi voi, pentru că ne-aţi făcut o mare nedreptate negrăind cele spre pace cu fiii lui Asur. Şi acum nu avem ajutor, ci Dumnezeu ne-a vîndut în mîinile lor ca să ne prăvălim înaintea lor de sete şi de pieire mare.

23. Acum, însă, chemaţi-i şi daţi toată cetatea spre jefuire poporului lui Olfern şi întregii lui oştiri. Este mai bine să fim daţi spre jaf decît să murim de sete.

24. Căci vom fi robi, însă sufletul nostru va trăi şi nu vom vedea moartea pruncilor noştri cu ochii şi nici pe femeile şi copiii noştri cum îşi dau sufletul.

25. Şi acum luăm martori împotriva voastră cerul şi pămîntul şi pe Dumnezeul nostru şi pe Domnul părinţilor noştri care ne pedepseşte potrivit păcatelor noastre şi potrivit greşelilor părinţilor noştri ca nu cumva să ne facă astăzi potrivit acestor cuvinte."

26. Şi s-a făcut mare plîngere în mijlocul adunării poporului şi cu toţii au strigat către Domnul Dumnezeu cu mare glas.

27. Iar Ozia le-a spus: „Curaj, fraţilor! Să mai îndurăm încă cinci zile în care Domnul să-şi întoarcă mila lui către noi, căci nu ne va lăsa pînă în sfîrşit.

28. Şi dacă vor trece acestea şi nu ne va veni ajutor, voi face după cuvintele voastre."

29. Poporul s-a risipit în tabără, pe zidurile şi în turnurile cetăţii, după ce au trimis femeile şi copiii la casele lor. Şi în cetate era mare nenorocire.

Capitolul al 8-lea

1. Iar în acele zile a auzit acestea Iudita, fiica lui Merari, fiul lui Oz, fiul lui Iosef, fiul lui Oziel, fiul lui Elchia, fiul lui Anania, fiul lui Ghedeon, fiul lui Rafain, fiul lui Ahitob, fiul lui Elia, fiul lui Helchia, fiul lui Eliab, fiul lui Natanel, fiul lui Sarasadai, fiul lui Israel.

2. Bărbatul ei, Manase, din acelaşi trib şi din aceeaşi familie, a murit în vremea seceratului orzului.

3. Căci se afla lîngă cei care legau snopii la cîmp, iar arşiţa s-a abătut peste capul lui; a căzut la pat şi a murit în cetatea sa, Betulia. A fost apoi îngropat împreună cu părinţii săi în cîmpia dintre Dotaim şi Balamon.

4. Iar Iudita a fost văduvă în casa ei trei ani şi patru luni.

5. Şi-a aşezat un cort pe acoperişul casei sale, şi-a pus sac în jurul mijlocului şi purta mereu veşmintele de văduvă.

6. Iar ea postea în toate zilele, în afară de ajunurile sabatului şi de sabaturi, de ajunurile lunilor noi şi de lunile noi şi în afară de sărbătorile şi zilele de bucurie ale casei lui Israel.

7. Era frumoasă la chip şi foarte plăcută la înfăţişare. Manase, bărbatul ei,

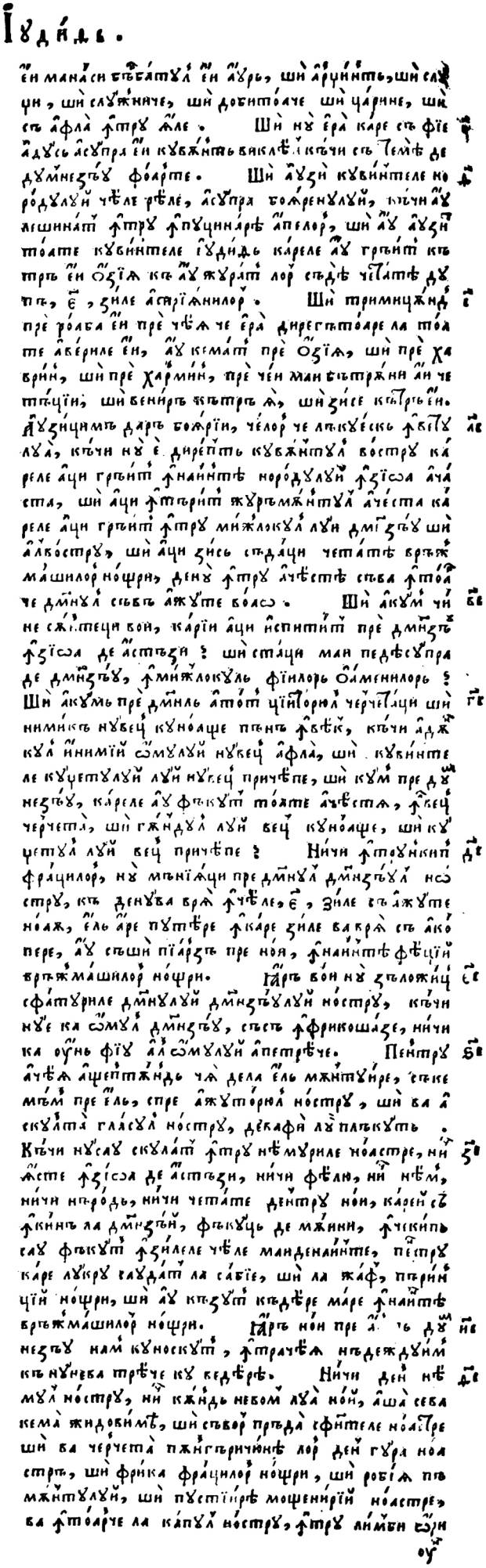

Biblia 1688, p. 626, col. 2

ei Manási, bărbatul ei, aur şi argint şi slugi şi slujnice şi dobitoace şi ţarine, şi să afla întru iale.

8. Şi nu era care să fie adus asupra ei cuvînt viclean, căci să temea de Dumnezău foarte.

9. Şi auzi cuvintele norodului cêle rêle asupra boiêrenului, căci au leşinat întru împuţinarea apelor. Şi au auzit toate cuvintele Iudíth carele au grăit cătră ei Óziia, că au jurat lor să dea cetatea după 5 zile asiriênilor.

10. Şi trimiţînd pre roaba ei pre cêea ce era diregătoare la toate averile ei, au chemat pre Óziia şi pre Havrín şi pre Harmín, pre cei mai bătrîni ai cetăţii. Şi veniră cătră ea şi zise cătră ei:

11. „Auziţi-mă, dară, boiêrii celor ce lăcuiesc în Vetuluá, căci nu e dirept cuvîntul vostru carele aţi grăit înaintea norodului în zioa aceasta şi aţi întărit jurămîntul acesta carele aţi grăit întru mijlocul lui Dumnezău şi al vostru şi aţi zis să daţi cetatea vrăjmaşilor noştri, de nu întru acêstea să va întoarce Domnul să vă ajute voao.

12. Şi acum, cine sînteţi voi, carii aţi ispitit pre Dumnezău în zioa de astăzi şi staţi mai pe deasupra de Dumnezău în mijlocul fiilor oamenilor?

13. Şi acum pre Domnul atotţiitoriul cercetaţi şi nimică nu veţi cunoaşte pînă în veac. Căci adîncul inimii omului nu veţi afla şi cuvintele cugetului lui nu veţi pricêpe; şi cum pre Dumnezău, carele au făcut toate acêstea, îl veţi cerceta şi gîndul lui veţi cunoaşte şi cugetul lui veţi pricêpe?

14. Nici într-un chip, fraţilor! Nu mîniiaţi pre Domnul Dumnezăul nostru că de nu va vrea în cêle 5 zile să ajute noao; el are putêre, în care zile va vrea, să acopere au să şi piarză pre noi înaintea fêţii vrăjmaşilor noştri.

15. Iară voi nu zălojiţi sfaturile Domnului Dumnezăului nostru, căci nu e ca omul Dumnezău, să să înfricoşaze, nici ca un fiu al omului, a petrêce.

16. Pentru acêea, aşteptînd cea de la el mîntuire, să chemăm pre el spre ajutoriul nostru, şi va asculta glasul nostru, de va fi lui plăcut.

17. Căci nu s-au sculat întru neamurile noastre, nici iaste în zioa de astăzi nici fêliu, nici neam, nici năród, nici cetate dentru noi carei să închină la dumnezăi făcuţi de mîini, în ce chip s-au făcut în zilele cêle mai denainte, pentru care lucru s-au dat la sabie şi la jaf părinţii noştri şi au căzut cădêre mare înaintea vrăjmaşilor noştri.

18. Iară noi pre alt Dumnezău n-am cunoscut, într-acêea nădejduim că nu ne va trêce cu vedêrea

19. Nici den neamul nostru. Nici cînd ne vom lua noi, aşa se va chema jidovimea. Şi să vor prăda sfintele noastre şi va cerceta pîngăriciunea lor den gura noastră. Şi frica fraţilor noştri şi robia pămîntului şi pustiirea moştenirii noastre va întoarce la capul nostru întru limbi, ori- //

Ms. 45, p. 743

ei Manassí, bărbatul ei, aur şi argint şi slugi şi slujnice şi dobitoace şi ţarini, şi rămînea preste iale.

8. Şi nu era carele să fie adus preste ea cuvînt viclean, căci să temea de Dumnedzău foarte.

9. Şi audzi cuvintele nărodului cêle rêle asupra boiêriului, căci au leşinat pen împuţinarea apei[55] lor. Şi audzi toate cuvintele Iudíth carele au grăit cătră ei[56] Ozía, cum au jurat lor să le dea cetatea pre mînă[57] după dzile 5 assiriênilor.

10. Şi trimiţînd pre roaba ei cêea ce era deregătoare la[58] toată avêrea ei, au chemat pre Ozía şi pre Havrin şi pre Harmin, pre cei[59] bătrîni a cetăţii ei. Şi veniră cătră ea şi dzise cătră ei:

11. „Auziţi, dară, mie, boiêri celor ce lăcuiesc Vetuluá, căci nu-i drept cuvîntul vostru carele aţi grăit înaintea nărodului întru dzua aceasta şi aţi întărit jurămîntul acesta carele aţi grăit între mijlocul lui Dumnedzău şi voao[60] şi aţi dzis să daţi cetatea vrăjmaşilor voştri dă nu întru acêstea să va întoarce Domnul să ajute voao.

12. Şi acum, cine sînteţi voi, carii aţi ispitit pre Dumnedzău întru dzua de astăzi şi puneţi[61] pentru Dumnedzău întru mijlocul fiilor oamenilor?

13. Şi acum pre Domnul cel întrutotţiitor cercetaţi şi nimic nu[62] veţi cunoaşte pînă în vac. Căci adîncul inimei omului nu veţi afla şi cuvintele cugetului lui nu veţi pricêpe; şi *[743/2]* cum pre Dumnedzău, carele au făcut toate acêstea, îl veţi cerceta şi gîndul lui veţi cunoaşte şi gîndirea lui veţi pricêpe?

14. Nici într-un chip, fraţilor! Nu urgisiţi pre Domnul Dumnedzăul nostru că dă nu va vrea întru cêle 5 dzile să ajute noao; el are biruinţă, întru carele va vrea, să acopere ⌊şi-n toate⌋ dzilele au să ne şi piardză pre noi înaintea fêţei vrăjmaşilor noştri.

15. Şi voi zălojiţi sfaturile Domnului Dumnedzăului nostru, căci nu-i ca omul Dumnedzău, să să înfricoşaze, nici ca un fiiu a omului, să petreacă.

16. Pentru acêea, aşteptînd cea de la el mîntuire, să chemăm pre el spre ajutoriul nostru, şi va asculta glasului nostru, dă va fi lui plăcut.

17. Căci nu s-au sculat întru rodurile noastre, nici iaste întru dzua de astădzi nici fêli, nici neam, nici nărod, nici cetate dentru noi carii să să închine la dumnedzăi făcuţi de mîini, în ce chip s-au făcut întru dzilele de mai nainte, pentru care lucru s-au dat la sabie şi la jah părinţii noştri şi au căzut cădêre mare înaintea vrăjmaşilor noştri.

18. Iară noi pre alt Dumnedzău nu am cunoscut, pentru acêea nădăjduim că nu va trêce cu vedêrea pre noi

19. Nici dentru ruda noastră. Nici cînd ne vom lua noi, aşa să va chema jidovimea. Şi să vor prăda sfintele noastre şi va[63] cerceta spurcarea lui dentru rostul nostru. Şi frica fraţilor noştri şi robiia pămîntului şi pustiirea moştenirei noastre va întoarce la capul vostru[64] întru limbi, ori-

Ms. 4389, p. 503

bărbatul ei bogăţie multă şi slugi multe şi unêlte multe, boi şi turmă plină de oi multe.

8. Şi era aceasta lăudată de toţi, că foarte se temea de Domnul Dumnezeu şi nu era cine să grăiască de dînsa vreun cuvînt de rău.

9. Aceasta, deaca auzi că au făgăduit Iósiia preotul să dea cetatea după 5 zile,

10. [9] Trimêse la preoţi, la Habri şi la Harmi. [10][71] Şi veniră la dînsa şi le zise:

11. [10] „Ce iaste aceasta de au voit Iósiia să dea cetatea assiriênilor deaca nu va veni voaoă ajutor pînă în 5 zile?[72]

12. [11] Şi cine sînteţi voi de ispitiţi pre Domnul Dumnezeu?

13. [12] Că cuvîntul acesta nu iaste ca să chiême[73] mila, ce mai vîrtos să aţîţe urgiia şi să dăştêpte mîniia. [13] Aţi pus voi soroc milei Domnului şi aţi pus lui zi după voia voastră.

14. Ce pentru căci iaste Domnul răbdător, de acêea să ne pocăim de aceasta şi iertăciunea lui să o cêrem cu vărsare de lacrăme.

15. Că nu izbîndêşte Domnul Dumnezeu ca omul, nici se mînie ca feciorul omului.

16. Ce, de acêea, să umilim lui sufletele noastre şi să slujim lui cu suflet sfărîmat şi smerit. [17] Şi să zicem cu plîngere Domnului Dumnezeu, ca după voia sa să facă cu noi mila sa. Ca cum se-au scîrbit inima noastră în trufiia lor, aşa să ne şi mîngîiem cu umilinţa noastră.

17. [18] Că n-am urmat păcatului părinţilor noştri, carii au părăsit pre Dumnezeul lor şi se-au închinat la dumnezei streini, [19] pentru care păcat sînt daţi în piericiunea sabiei şi în jăfuire şi în ruşine vrăjmaşilor lor,

18. [19] Iar noi nu ştim pre alt Dumnezeu fără *[503/2]* decît pre dînsul.

19. [20] Să aşteptăm cu umilinţă mîngîiêrea lui şi să caute sîngele nostru de la vărsarea vrăjmaşilor noştri şi să smerească pre toate limbile

Versiunea modernă

îi lăsase aur şi argint şi slujitori şi slujnice şi vite şi ţarine; toate îi rămăseseră ei.

8. Şi nimeni nu putea spune o vorbă rea împotriva ei, fiindcă ea se temea mult de Dumnezeu.

9. Iudita a auzit cuvintele cele rele ale poporului rostite împotriva stăpînitorului din pricină că se descurajaseră pentru lipsa apei. A mai auzit şi cuvintele spuse de Ozia prin care jurase să predea cetatea asirienilor după cinci zile.

10. Apoi a trimis pe slujnica sa de încredere, cea aşezată peste toate cele ce le avea, să cheme pe Habrin şi Harmin şi pe bătrînii cetăţii lor. Şi au venit la ea, iar [Iudita] le-a spus:

11. „Ascultaţi-mă, mai-mari ai celor ce locuiesc în Betulia, căci nu este drept cuvîntul pe care l-aţi rostit în faţa poporului în ziua aceasta şi l-aţi mai şi întărit cu acest jurămînt între Dumnezeu şi voi, spunînd că veţi preda cetatea vrăjmaşilor dacă Domnul nu se va întoarce şi nu vă va da ajutor.

12. Acum, însă, cine sînteţi voi, care ispitiţi pe Domnul în ziua aceasta şi vă aşezaţi în locul lui Dumnezeu în mijlocul fiilor oamenilor?

13. Acum, însă, puneţi la încercare pe Domnul atotţiitorul, însă nu veţi înţelege nimic în veac. Dacă adîncul inimii omului nu îl puteţi afla şi firul cugetării sale nu îl puteţi cuprinde, cum veţi putea face acestea şi să îl cercetaţi [pe Dumnezeu], să-i înţelegeţi cugetarea, şi cum veţi putea să pricepeţi planul lui?

14. Nicidecum, fraţilor! Nu mîniaţi pe Domnul Dumnezeul nostru dacă el nu voieşte să ne vină în ajutor în aceste cinci zile. El are putere, oricînd voieşte, să ne păzească sau să ne nimicească în faţa vrăjmaşilor noştri.

15. Iar voi nu vă puneţi chezaşi pentru sfaturile lui Dumnezeu, fiindcă el nu este ca omul, să îl poţi ameninţa, ori ca fiul omului, ca să îl îndupleci cu rugăminţi.

16. De aceea, să aşteptăm cu răbdarea mîntuirea de la el, chemîndu-l în ajutor, şi ne va asculta glasul dacă va binevoi.

17. Căci nu s-a ridicat în neamul nostru, nici nu se află cineva în ziua de azi, nici trib, nici familie, nici popor, nici oraş din cele ale noastre care să se închine dumnezeilor făcuţi de mînă, precum s-a petrecut în zilele cele de demult. De aceea au şi fost daţi sabiei şi jafului părinţii noştri şi s-au prăbuşit înaintea vrăjmaşilor noştri.

18. Noi însă nu am cunoscut un alt Dumnezeu în afară de el, de aceea şi nădăjduim că nu va trece cu vederea

19. Nici neamul nostru. Pentru că, atunci cînd vom fi noi cuceriţi, în acelaşi fel va fi cucerită toată Iudeea. Atunci locurile noastre sfinte vor fi jefuite şi se va cere socoteală cu sîngele nostru pentru pîngărirea lor. Iar uciderea fraţilor noştri, robia pămîntului şi pustiirea moştenirii noastre se vor întoarce asupra capetelor noastre printre neamuri, ori-

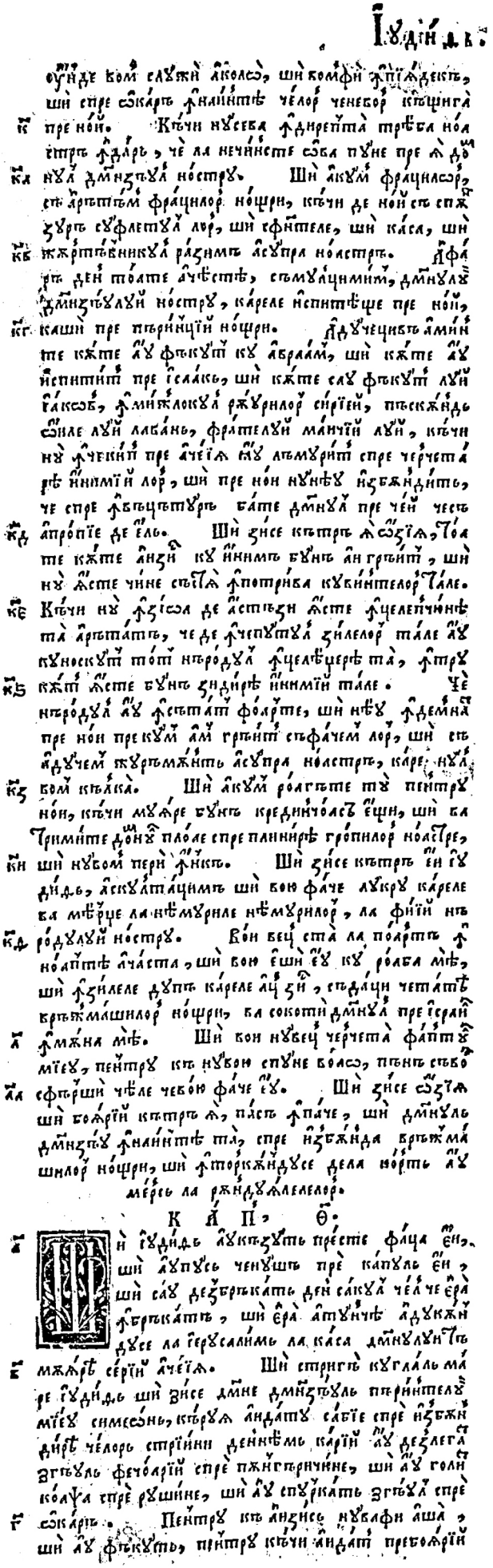

Biblia 1688, p. 627, col. 1

unde vom sluji acoló. Şi vom fi în piêdecă şi spre ocară înaintea celor ce ne vor cîştiga pre noi.

20. Căci nu se va îndirepta treaba noastră în dar, ce la necinste o va pune pre ea Domnul Dumnezăul nostru.

21. Şi acum, fraţilor, să arătăm fraţilor noştri, căci de noi să spînzură sufletul lor, şi sfintele şi casa şi jîrtăvnicul razimă asupra noastră.

22. Afară den toate acêstea, să mulţimim Domnului Dumnezăului nostru, carele ispitêşte pre noi ca şi pre părinţii noştri.

23. Aduceţi-vă aminte cîte au făcut cu Avraám şi cîte au ispitit pre Isaác şi cîte s-au făcut lui Iácov în Mijlocul Rîurilor Síriei, păscînd oile lui Laván, fratele maicii lui. Căci nu în ce chip pre aceia i-au lămurit spre cercetarea inimii lor şi pre noi nu ne-au izbîndit, ce spre învăţătură bate Domnul pre cei ce să apropie de el."

24. Şi zise cătră ea Óziia: „Toate cîte ai zis cu inimă bună ai grăit şi nu iaste cine să stea împotriva cuvintelor tale.

25. Căci nu în zioa de astăzi iaste înţelepciunea ta arătată, ce de începutul zilelor tale au cunoscut tot nărodul înţelêgerea ta, întru cît iaste bună zidirea inimii tale.

26. Ce nărodul au însătat foarte şi ne-au îndemnat pre noi precum am grăit să facem lor şi să aducem jurămînt asupra noastră, care nu-l vom călca.

27. Şi acum roagă-te tu pentru noi, căci muiére bună-credincioasă eşti, şi va trimite Domnul ploaie spre plinirea gropilor noastre şi nu vom pieri încă."

28. Şi zise cătră ei Iudíth: „Ascultaţi-mă şi voiu face lucru carele va mêrge la neamurile neamurilor, la fiii nărodului nostru.

29. Voi veţi sta la poartă în noaptea aceasta şi voiu ieşi eu cu roaba mea şi în zilele după carele aţi zis să daţi cetatea vrăjmaşilor noştri va socoti Domnul pre Israil în mîna mea.

30. Şi voi nu veţi cerceta faptul mieu, pentru că nu voiu spune voao pînă să vor sfîrşi cêle ce voiu face eu."

31. Şi zise Óziia şi boiêrii cătră ea: „Pasă în pace, şi Domnul Dumnezău — înaintea ta, spre izbînda vrăjmaşilor noştri." Şi întorcîndu-se de la cort, au mers la rînduiêlele lor.

Cap 9

1. Şi Iudíth au căzut preste faţa ei şi au pus cenuşă pre capul ei şi s-au dezbrăcat den sacul cel ce era îmbrăcată. Şi era atuncea aducîndu-se la Ierusalím, la casa Domnului, tămîiêrea serii aceiia.

2. Şi strigă cu glas[8] mare Iudíth şi zise: „Doamne, Dumnezăul părintelui mieu Simeón, căruia ai datu sabie spre izbîndirea celor striini de neam carii au dezlegat zgăul fecioarii spre pîngăriciune şi au golit coapsa spre ruşine şi au spurcat zgăul spre ocară,

3. Pentru că ai zis: «Nu va fi aşa!», şi au făcut. Pentru căci ai dat pre boiêrii /

Ms. 45, p. 743-744

unde vom sluji acoló. Şi vom fi întru piêdică şi spre ocară înaintea celor ci ne cîştigă pre noi.

20. Căci nu să va îndrepta treaba noastră cătră har, ci la necinste o va pune pre ea Domnul Dumnedzăul nostru.

21. Şi acum, fraţilor, să arătăm fraţilor noştri, căci dentru noi iaste spîndzurat sufletul lor, şi sfintele şi casa şi jirtăvnicul iaste răzămat preste noi.

22. Afară dentru toate acêstea, să mulţămim Domnului Dumnedzăului nostru, carele ispitêşte pre noi ca şi pre părinţii noştri.

23. Pomeniţi cîte au făcut *[744/1]* cu Avráam şi cîte au ispitit pre Isaac şi cîte s-au făcut lui Iacov întru Mijlocul Rîurilor Siríei, păscînd oile lui Lavan, fratelui maicei lui. Căci nu în ce chip pre aceia au lămurit spre cercetarea inimilor lor şi pre noi nu ne-au izbîndit, ci întru mustrare bate Domnul pre ceia ci să apropie lîngă el."

24. Şi dzise cătră ea Ozía: „Toate cîte ai dzis cu inimă bună ai grăit şi nu este carele să stea împotriva cuvintelor tale.

25. Căci nu dentru astădzi înţelepciunea ta arătată iaste, ci dentru începutul dzilelor tale cunoscut-au tot nărodul înţelepciunea ta, întru cît bună iaste zidirea inimei tale.

26. Ci nărodul au însătat foarte şi ne-au îndemnat pre noi în ce chip am grăit să facem lor şi să aducem jurămîntul preste noi, carele nu-l vom călca.

27. Şi acum roagă-te tu pentru noi, căci muiêre binecredincioasă eşti, şi va trimite Domnul ploaia spre plinirea lacurilor noastre şi nu ne vom sfîrşi încă."

28. Şi dzise cătră ei Iudíth: „Audziţi-mă şi voi face lucru carele va mêrge la neamurile neamurilor, fiii nărodului nostru.

29. Voi veţi sta la poartă în noaptea aceasta şi voi ieşi eu cu roaba mea şi întru dzilele după carele aţi dzis să daţi cetatea vrăjmaşilor noştri va socoti Domnul pre Israil întru mîna mea.

30. Şi voi nu veţi cerceta faptul mieu, pentru că nu voi vesti voao pînă să vor săvîrşi carele eu fac."

31. Şi dzise Ozía şi boiêrii cătră ea: „Pasă în pace, şi Domnul Dumnedzău — înaintea ta, spre izbînda vrăjmaşilor noştri." Şi întorcîndu-să de la cort, au mers la rînduiêlele lor.

Cap 9

1. Şi Iudith au căzut preste faţa ei şi au pus cenuşe preste capul ei şi au dăzgolit sacul cel ce era îmbrăcat. Şi era atuncea aducîndu-să la Ierusalim, la casa Domnului, tămîia a sării aceia.

2. Şi strigă cu glas mare Iudith şi dzise: „Doamne Dumnedzăul părintelui mieu Simeon, căruia ai dat sabie spre iz- *[744/2]* bîndirea celor striini de[65] neam[66] carii au dăzlegat zgăul ficioarei spre pîngăriciune şi au golit coapsă spre ruşine şi au spurcat zgăul spre ocară,

3. Pentru că ai dzis: «Nu aşa va fi!», şi au făcut. Pentru care au dat pre boiêrii

Ms. 4389, p. 503-504

cîte se scoală asupra noastră

20. Şi să-i facă de ocară Domnul Dumnezeul nostru.[74]

21. Şi acum voi, fraţilor, carii sînteţi preoţi în nărodul lui Dumnezeu, de la voi se vor căuta sufletele lor.

22. [21] Pentr-acêea, cu certarea voastră să rădicaţi inimile lor, ca să-şi aducă aminte că se-au ispitit părinţii noştri ca să se curăţească şi să slujască Domnului Dumnezeul lor.[75]

23. [22] Şi se cade să-şi aducă aminte [76]cum se-au ispitit părintele nostru Avraam şi, după multe ispitiri, se-au chiemat priêten lui Dumnezeu. [23] Aşijderea şi Isaac şi Iácov şi Moisí şi toţi cîţi au iubit pre Domnul Dumnezeu, după multe ispitiri au ieşit den lume la credinţă. [24] Iar ceia ce n-au luat ispitiri cu frica Domnului şi cu nerăbdarea lor şi împutăciune, răpştirea lor o au dus înaintea Domnului [25] [77]şi se-au prăpădit de pierzători şi au pierit de şărpi. [26] Deci şi noi să nu zicem că ni se va izbîndi pentru acêste lucrure ce răbdăm, [27] ce să socotim că pătimim acêstea pentru păcatele noastre şi să ne têmem de patimele cêle ce sînt mai mici, ale bătăii lui Dumnezeu, care au venit ca nişte robi ai lui spre îndireptarea noastră, iar nu spre piericiune."[78]

24. [28] Iar Iósiia şi preoţii îi ziseră: „Toate care ai grăit sînt adevărate şi nici o hulă nu iaste în cuvintele tale.

27. [29] Ce acum roagă pentru noi, că eşti muiêre sfîntă şi credincioasă bună."

28. [30] Iar Iudítha le zise: „Să ştiţi că cêste ce am zis sînt de la Dumnezeu, [31] aşijderea şi cêste ce am gîndit să fac să ispitiţi, sînt de la Dumnezeu, şi vă rugaţi să întărească Domnul Dumnezeu sfatul mieu.

29. [32] Să staţi voi la poartă în noaptea aceasta şi eu voiu ieşi cu slujnica mea şi vă rugaţi ca cum aţi zis în 5 zile să cercetêze Domnul pre Israil, nărodul său.

30. [33] Iar voi nu voiu să cercaţi lucrul mieu şi pînă nu voiu întoarce voaoă alt nimic să nu faceţi, fără numai rugăciune pentru mine cătră Domnul Dumnezeul nostru."

31. [34] Iar Iósiia, mai-marele Iúdei, zise cătră dînsa: „Pasă în pace, şi Domnul să fie cu tine, întru izbîndire asupra vrăjmaşilor noştri." Şi întorcîndu-se, se duseră de la dînsa.

Cap 9

1. Şi deaca se duseră ei, iar Iudítha atunci întră în casa ei cea de rugăciune şi se îmbrăcă în zăblău, presărînd cenuşă pre capul ei, şi căzu cu faţa în jos înaintea Domnului

2. [1] Şi strigă, zicînd:[79] [2] „Doamne Dumnezeul *[504/1]* tătîne-mieu, lui Simeon, [80]cela ce ai dat lui sabie spre izbînda celor de alt neam carii au fost stricaţi în spurcăciunea lor şi au dăspuiat trupurile fêtelor în ocară,

Versiunea modernă

unde vom fi robi. Vom fi pentru cei care ne vor dobîndi pe noi piatră de poticnire şi o ruşine.

20. Fiindcă robia noastră nu o va îndrepta Domnul Dumnezeul nostru spre bunăvoinţă, ci o va preschimba în necinste.

21. Acum însă, fraţilor, să fim o pildă fraţilor noştri, fiindcă de noi atîrnă sufletul lor, ca şi cele sfinte, templul şi jertfelnicul se sprijină pe noi.

22. Şi, pe lîngă acestea, să mulţumim Domnului că ne pune la încercare, ca pe părinţii noştri.

23. Amintiţi-vă cîte a făcut cu Avraam şi cum l-a pus la încercare pe Isaac şi cîte s-au petrecut cu Iacob în Mespotamia Siriei, pe cînd păştea turmele lui Laban, fratele maicii sale. Fiindcă pe noi nu ne-a încercat cu foc spre lămurirea inimii lor, cum a făcut cu aceia, ci Domnul biciuieşte pe cei ce se apropie de el nu spre pedepsire, ci spre învăţătură."

24. Iar Ozia i-a spus: „Toate pe care le-ai grăit le-ai spus cu inimă bună şi nu este nimeni care să se împotrivească acestor cuvinte ale tale.

25. Căci nu din ziua de azi este înţelepciunea ta vădită, ci de la începutul zilelor tale întreg poporul a cunoscut că bună este plămada inimii tale.

26. Însă poporul a însetat foarte tare şi ne-a silit să facem precum le-am spus şi au adus asupra noastră un jurămînt pe care nu-l vom călca.

27. Şi acum roagă-te pentru noi, fiindcă eşti femeie evlavioasă, iar Domnul va aduce ploaie ca să ne umple cisternele şi nu vom mai pieri."

28. Iar Iudita le-a spus: „Ascultaţi-mă şi voi săvîrşi un lucru care va ajunge din neam în neam la fiii neamului nostru.

29. Voi veţi sta în noaptea aceasta la poartă, iar eu voi ieşi împreună cu slujnica mea de încredere şi în aceste zile după care aţi spus că veţi preda cetatea vrăjmaşilor noştri Domnul va cerceta pe Israel cu braţul meu.

30. Voi, însă, nu căutaţi să aflaţi despre fapta mea, pentru că nu vă voi spune nimic pînă ce nu voi duce la îndeplinire cele ce le săvîrşesc."

31. Iar Ozia şi căpeteniile i-au spus: „Mergi în pace, iar Domnul Dumnezeu să fie înaintea ta ca să te răzbuni pe vrăjmaşii noştri." Şi întorcîndu-se la corturi, au plecat la locurile lor.

Capitolul al 9-lea

1. Iudita a căzut cu faţa la pămînt, şi-a presărat cenuşă pe cap şi şi-a dezbrăcat de sacul pe care îl purtase. În acea clipă la Ierusalim, în templul lui Dumnezeu, se aducea jertfa tămîerii din acea seară.

2. Iar Iudita a strigat cu glas mare către Domnul şi a zis: „Doamne Dumnezeul părintelui meu Simeon, care ai dat în mîna lui sabie spre răzbunare pe cei care au dezvelit pîntecele fecioarei spre pîngărire şi au descoperit coapsa spre ruşinare şi au întinat pîntecele spre ocară,

3. Căci tu ai zis: «Să nu fie astfel!», şi ei totuşi au săvîrşit acest lucru. Pentru acestea ai dat pe căpeteniile

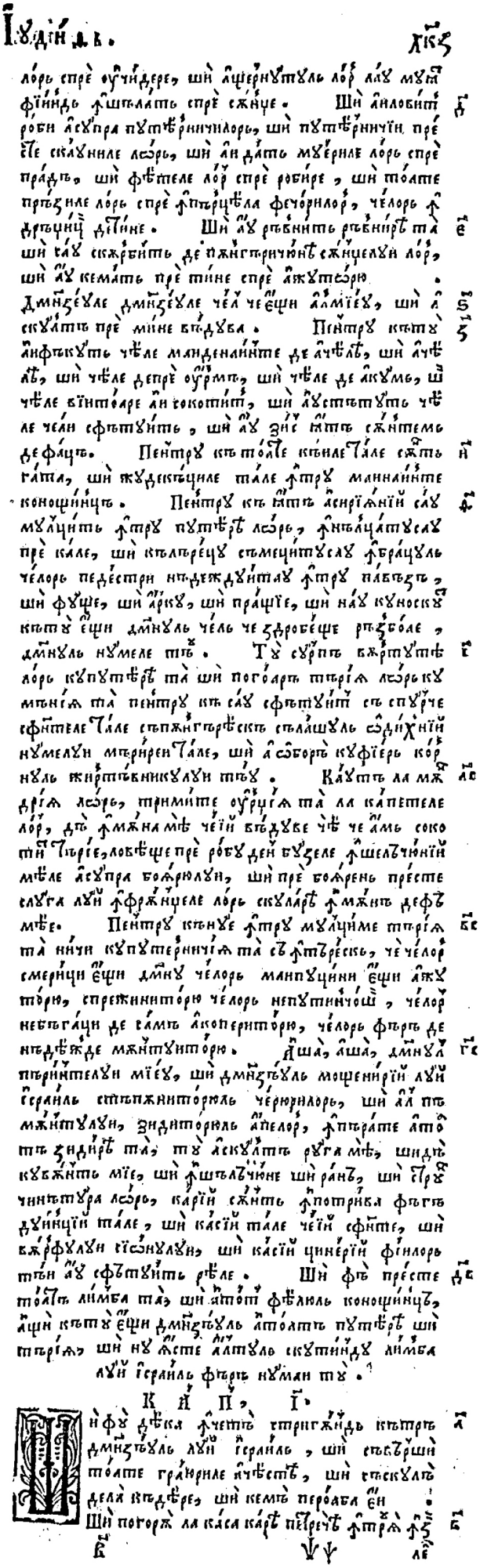

Biblia 1688, p. 627, col. 2

lor spre ucidere şi aşternutul lor l-au muiat, fiind înşălat, spre sînge.

4. Şi ai lovit robi asupra putêrnicilor şi putêrnicii preste scaunile lor. Şi ai dat muierile lor spre pradă şi fêtele lor spre robire şi toate prăzile lor spre împărţeala feciorilor celor îndrăgiţi de tine.

5. Şi au rîvnit rîvnirea ta şi s-au scîrbit de pîngăriciunea sîngelui lor şi au chemat pre tine spre ajutoriu.

6. Dumnezeule, Dumnezeule cel ce eşti al mieu, şi ascultă pre mine, văduva!

7. Pentru că tu ai făcut cêle mai denainte de acêlea şi acêlea şi cêle de pre urmă; şi cêle de acum şi cêle viitoare ai socotit, şi au stătut cêle ce-ai sfătuit şi au zis: «Iată, sîntem de faţă.»

8. Pentru că toate căile tale sînt gata, şi judecăţile tale întru mai nainte conoştinţă.

9. Pentru că, iată, asiriênii s-au mulţit întru putêrea lor, înălţatu-s-au pre cale şi călăreţu, sămeţitu-s-au în braţul celor pedestri, nădejduit-au întru pavăză şi fuşte şi arcu şi praştie, şi n-au cunoscut că tu eşti Domnul, cel ce zdrobêşte războaie, Domnul — numele tău.

10. Tu surpă vîrtutea lor cu putêrea ta şi pogoară tăriia lor cu mîniia ta! Pentru că s-au sfătuit să spurce sfintele tale, să pîngărească sălaşul odihnii numelui mărirei tale şi a oborî cu fier cornul jîrtăvnicului tău.

11. Caută la mîndriia lor, trimite urgiia ta la capetele lor, dă în mîna mea, ceii văduve, cea ce am socotit tărie! Lovêşte pre robu den buzele înşelăciunii mêle asupra boiêriului şi pre boiêren preste sluga lui! Înfrînge-le lor scularea în mînă de fămêie!

12. Pentru că nu e întru mulţime tăriia ta, nici cu puterniciia ta să întăresc, ce celor smeriţi eşti Domnu, celor mai puţini eşti ajutoriu, sprejinitoriu celor neputincioşi, celor nebăgaţi de samă acoperitoriu, celor fără de nădêjde mîntuitoriu.

13. Aşa, aşa, Domnul părintelui mieu şi Dumnezăul moştenirii lui Israíl, Stăpînitoriul ceriurilor şi al pămîntului, Ziditoriul apelor, Împărate a toată zidirea ta, tu ascultă ruga mea şi dă cuvînt mie şi înşălăciune şi rană şi struncinătura lor, carii sînt împotriva făgăduinţii tale şi casii tale ceii sfinte şi vîrfului Siónului şi casii ţinérii fiilor tăi au sfătuit rêle.

14. Şi fă preste toată limba ta şi a tot fêliul conoştinţă a şti că tu eşti Dumnezăul a toată putêrea şi tăriia şi nu iaste altul scutindu limba lui Israíl, fără numai tu."

Cap 10

1. Şi fu deaca încetă strigînd cătră Dumnezăul lui Israíl şi săvîrşi toate graiurile acêstea, şi să sculă de la cădêre şi chemă pe roaba ei.

2. Şi pogorî la casa carea petrecea întru ea în zi- //

Ms. 45, p. 744-745

lui spre ucidere şi aşternutul lor l-au muiat, fiind înşelat, spre sînge.

4. Şi ai lovit robi preste putêrnici şi putêrnici preste scaunele lor. Şi ai dat muiêrile lor spre pradă şi fêtele lor spre robime şi toate prăzile lor spre împărţala ficiorilor celor îndrăgiţi de către tine.

5. Şi au rîvnit rîvnirea ta şi s-au oţărît pre pîngăriciunea sîngelui lor şi au chemat pre tine spre ajutor.

6. Dumnedzău, Dumnedzău cel al mieu, ⌊şi⌋ ascultă mie, văduvii!

7. Pentru că tu ai făcut cêle de mai nainte decît acêlea şi acêlea şi cêle de pre urmă; şi cêle de acum şi cêle viitoare ai socotit, şi au stătut cêlea ce ai sfătuit şi au dzis: «Iată, sîntem de faţă.»

8. Pentru că toate căile tale gata-s, şi judeţele tale întru cunoştinţă mai nainte.

9. Pentru că, iată, assiriênii s-au înmulţit întru putêrea lor, înălţatu-s-au pre cal şi călăreţ, semeţitu-s-au întru braţul celor pedestri, nădăjduit-au întru pavăţă şi fuşte şi arc şi praştie, şi nu au cunoscut că tu eşti Domnul zdrobind războaie, Domnul — numele tău.

10. Tu surpă lor vîrtutea cu putêrea ta şi pogoară tăriia lor cu mîniia ta! Pentru că au sfătuit să spurce sfintele tale, să pîngărească sălaşul odihnei a numelui mărirei tale şi oborî cu fier cornul jirtăvnicului tău.

11. Caută la mîndriia lor, trimite urgiia ta la capetile lor, dă întru mîna mea, cei vădue, care am socotit tărie! Lovêşte pre robu dentru budzele înşelăciunei mêle preste boiêrin şi boiêr preste sluga lui! Înfrînge-le lor scularea întru mînă de fămêie!

12. Pentru că nu-i în mulţime tăriia ta, nice cu puterniciia ta să întăresc, ci celor smeriţi eşti Domnu, celor mai puţîni eşti ajutor, sprejenitor celor slabi, celor fără aşteptare acoperitor, celor fără nădêjde *[745/1]* mîntuitor.

13. Aşa, aşa, Dumnedzăul părintelui mieu şi Dumnedzăul moştenirei Israil, Despuitoriul ceriurilor şi pămîntului, Ziditoriul apelor, Împărate a toată zidirea ta, tu ascultă rugii mêle şi-mi dă cuvîntu mie şi înşelăciune şi rană şi strîncinătura lor care-i asupra făgăduinţei tale şi casa cea sfîntă a ta şi crêştetul Sion şi casa ţinérii fiilor tăi au sfătuit năsîlnice.

14. Şi fă preste toată limba ta şi tot fêliul cunoştinţă a şti că tu eşti Dumnedzăul a toată putêrea şi tăriia şi nu iaste altul scutind limbei Israil, fără numai tu."

Cap 10

1. Şi fu dacă încetă strigînd către Dumnedzăul Israil şi săvîrşi toate graiurile acêstea, şi să sculă de la cădêre şi chemă pre roaba ei.

2. Şi pogorî la casă întru care petrecea întru ea întru dzi-

Ms. 4389, p. 504

4. [3] Şi ai dat muierile lor în robie şi fêtele lor în jăfuire şi tot jacmanul spre împărţire robilor tăi,

5. [3] Carii au rîvnit rîvna ta.

6. [3] Rogu-te, Doamne Dumnezeul mieu, ajută mie, văduvei!

7. [4] Că tu ai făcut cêle mai denainte şi după acêlea altele ai cugetat; şi ce ai zis, acêea au fost.[81]

8. [5] Că toate căile tale sînt gata şi judecăţile tale le-ai pus în ştiinţa ta cea mai denainte.

9. [6] [82]Caută pre tabăra assirienească acum, ca cum ai căutat pre gloatele eghipteneşti cînd alerga înarmaţi după robii tăi, nădăjduindu-se pre carăle şi pre căruţele lor şi în mulţimea războinicilor; [7] cela ce ai căutat pre gloatele lor şi i-au zăbovit întunêrecul [8] şi i-au[83] înecat fără de fundul şi i-au acoperit apele. [9] Aşa să fie şi aceştia, Doamne Dumnezeule, carii se nădăjduiesc pre mulţimea sa şi în carăle lor şi în călăreţi şi se slăvesc în săgeţile lor şi în suliţe.[84] [10] Şi nu ştiu că tu eşti Domnul Dumnezeul nostru, cela ce spargi războaiele de-nceput, şi numele tău iaste Domnul.

10. [11] Rădícă braţul tău ca de-nceput şi sfărîmă putêrea lor în putêrea ta, să cază tăriia lor în mîniia ta, carii se făgăduiesc să spurce sfinţirea ta şi să piiarză lăcaşul numelui tău şi să surpe cu sabiia lor cornul scaunului tău.

11. [12] Fă, Doamne, ca cu sabiile lor adevărate să li se taie trufiia [13] şi să se vinêze cu ochii lor spre mine şi să-i vatămi cu cuvintele cêle[85] frumoase[86] ale gurii mêle! [14] Şi-mi dă în inimă îndrăzneală ca să urgisesc putêrea aceluia şi să-l întorc, [15] [87]că va fi aceasta în pomenirea numelui tău, cîndu-l va ucide mînă de muiêre!

12. [16] Că nu iaste putêrea ta în mulţime, nici voia ta în caii cei ţêpeni, nici cei trufaşi de-nceput n-au făcut pre voia ta, ce cei blînzi şi cei smeriţi ţi-au făcut în toată vrêmea în voie cu rugăciunea.

13. [17] Dumnezeul ceriurilor şi făcătoriul apelor şi Doamne a toată făptura, ascultă pre mine, nevoiaşa, carea mă rog ţie şi carea aştept milele tale cêle putêrnice! [18] Ado-ţi aminte, Doamne, de făgăduinţa ta şi dă cuvînt în gura mea şi în inima mea întărêşte sfat ca să petreacă casa ta întru sfinţire!

14. [19] Şi să cu- *[504/2]* noască[88] toate limbile că tu sîngur eşti Dumnezeu şi altul fără de tine nu iaste."

Cap 10

1. De-acii deaca conteni de-a striga către Domnul, se sculă den locul de unde era întinsă către Domnul Dumnezeu[89] [2] şi chiemă slujnica ei.

2. Şi pogorîndu-se în casa ei,

Versiunea modernă

lor uciderii şi aşternutul lor în care au săvîrşit înşelăciunea a fost scăldat în sînge.

4. Ai lovit pe robi împreună cu cei puternici şi pe cei puternici împreună cu tronurile lor. Ai dat pe femeile lor spre pradă şi pe fiicele lor spre robie, iar toate prăzile lor au fost împărţite de fiii tăi iubiţi.

5. Aceştia, mişcaţi de rîvna ta, s-au scîrbit de întinarea sîngelui lor şi te-au chemat în ajutor.

6. Dumnezeule, Dumnezeul meu! Ascultă-mă pe mine, văduva!

7. Pentru că tu le-ai făcut pe cele de dinainte, pe acestea şi pe cele de după acestea; şi cele de acum şi cele după ele tu le-ai cugetat; şi au fost de faţă cele pe care le-ai sfătuit şi acestea au zis: «Iată, sîntem de faţă.»

8. Fiindcă toate căile tale sînt pregătite, iar judecata ta este însoţită de preştiinţă.

9. Căci, iată, oştirea asirienilor s-a înmulţit, s-au mărit cu caii şi călăreţii lor, s-au semeţit cu braţul pedeştrilor, au nădăjduit în pavăza lor, în suliţa, arcul şi praştia lor, şi nu au cunoscut că tu, Doamne, eşti cel care zdrobeşte războaiele, Domnul este numele tău.

10. Tu prăbuşeşte vlaga lor cu tăria ta şi doboară puterea lor cu mînia ta! Pentru că s-au sfătuit să pîngărească locurile tale cele sfinte, să întineze locul unde sălăşluieşte numele slavei tale şi să doboare cu sabia cornul jertfelnicului tău.

11. Priveşte la trufia lor, trimite peste capetele lor urgia ta şi dă în mîna mea, a văduvei, puterea pe care am socotit-o! Prin viclenia buzelor mele loveşte pe stăpîn şi pe slugă alături de stăpîn! Zdrobeşte înălţarea lor prin mînă de femeie!

12. Căci nu în mulţime stă tăria, nici stăpînirea nu se află la cei puternici, ci eşti Domnul celor smeriţi, iar celor mici ajutor, ocrotitor celor slabi, păzitor al celor trecuţi cu vederea şi mîntuitorul celor deznădăjduiţi.

13. Da, da, Dumnezeule al părintelui meu, Dumnezeul moşteniri lui Israel, Stăpînul cerurilor şi al pămîntului, Ziditorul apelor, Împăratul întregii zidiri, ascultă rugăciunea mea! Dă-mi cuvînt şi vicleniе şi rană şi lovitură pentru aceia care au sfătuit cele cumplite împotriva legămîntului tău şi a casei sfinţirii tale, a vîrfului Sion şi a casei agonisite de fiii tăi!

14. Şi fă ca în orice neam şi trib să fie cunoscut şi să ştie ca tu eşti Dumnezeul întregii puteri şi tării şi că nu este un alt scut al neamului Israel în afară de tine."

Capitolul al 10-lea

1. Şi cînd a încetat de a striga către Dumnezeul lui Israel şi a sfîrşit toate cuvintele acestea, s-a ridicat de la pămînt şi a chemat pe slujnica sa de încredere.

2. A coborît în casa unde petrecea zi-

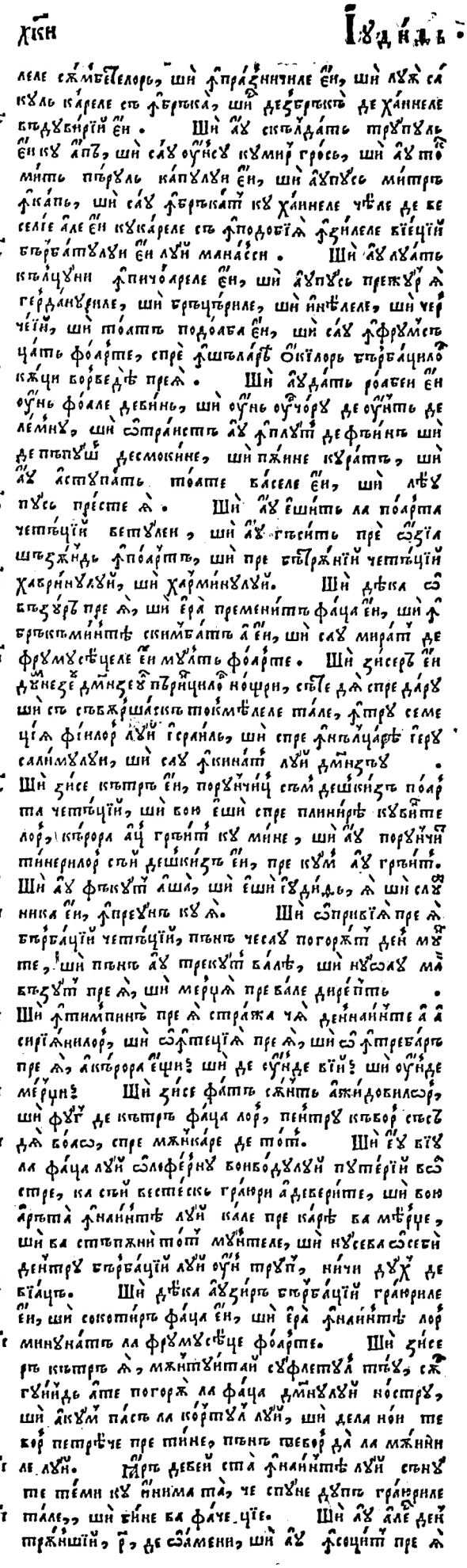

Biblia 1688, p. 628, col. 1

lele sîmbetelor şi în praznicile ei şi luă sacul carele să îmbrăca şi să dezbrăcă de hainele văduvirii ei.

3. Şi au scăldat trupul ei cu apă şi s-au unsu cu mir gros şi au tocmit părul capului ei şi au pus mitră în cap şi s-au îmbrăcat cu hainele cêle de veselie ale ei, cu carele să împodobiia în zilele vieţii bărbatului ei, lui Manássi.

4. Şi au luat călţuni în picioarele ei şi au pus prejur ea gherdanurile şi brăţările şi inêlele şi cerceii şi toată podoaba ei. Şi s-au înfrumsăţat foarte, spre înşălarea ochilor bărbaţilor cîţi vor vedea pre ea.

5. Şi au dat roabei ei un foale de vin şi un urcioru de untdelemnu şi o traistă au împlut de făină şi de păpuşi de smochine şi pîine curată şi au astupat toate vasele ei şi le-au pus preste ea.

6. Şi au ieşit la poarta cetăţii Vetúlei şi au găsit pre Ózia şăzînd în poartă şi pre bătrînii cetăţii Havrínului şi Harmínului.

7. Şi deaca o văzură pre ea, şi era premenită faţa ei şi îmbrăcămintea schimbată a ei, şi s-au mirat de frumusêţele ei mult foarte

8. Şi ziseră ei: „Dumnezeu, Dumnezeul părinţilor noştri să te dea spre daru şi să săvîrşască tocmêlele tale, întru semeţiia fiilor lui Israíl şi spre înălţarea Ierusalímului.” Şi s-au închinat lui Dumnezău.

9. Şi zise cătră ei: „Porunciţi să-mi deşchiză poarta cetăţii şi voiu ieşi spre plinirea cuvintelor cărora aţi grăit cu mine.” Şi au poruncit tinerilor să-i deşchiză ei, precum au grăit.

10. Şi au făcut aşa. Şi ieşi Iudíth, ea şi slujnica ei împreună cu ea.

11. Şi o priviia pre ea bărbaţii cetăţii pînă ce s-au pogorît den munte şi pînă au trecut valea şi nu o au mai văzut pre ea; şi mergea pre vale dirept.

12. Şi întimpină pre ea straja cea denainte a asiriênilor. Şi o înteţiia pre ea şi o întrebară pre ea: „A cărora eşti? Şi de unde vii? Şi unde mergi?”

13. Şi zise: „Fată sînt a jidovilor şi fug de cătră faţa lor, pentru că vor să să dea voao spre mîncare de tot.

14. Şi eu viu la faţa lui Oloférnu, voivodului puterii voastre, ca să-i vestesc graiuri adeverite şi voiu arăta înaintea lui cale pre carea va mêrge şi va stăpîni tot muntele şi nu se va osebi dentru bărbaţii lui un trup, nici duh de viaţă.”

15. Şi deaca auziră bărbaţii graiurile ei şi socotiră faţa ei, şi era înaintea lor minunată la frumusêţe foarte.

16. Şi ziseră cătră ea: „Mîntuit-ai sufletul tău, sîrguind a te pogorî la faţa domnului nostru. Şi acum pasă la cortul lui şi de la noi te vor petrêce pre tine pînă te vor da la mîinile lui.

17. Iară de vei sta înaintea lui, să nu te temi cu inima ta, ce spune după graiurile tale şi bine va face ţie.”

18. Şi au ales dentr-înşii 100 de oameni şi au însoţit pre ea /

Ms. 45, p. 745

lele sîmbetelor şi întru praznicile ei şi luă sacul carele să îmbrăca şi să dăzbrăcă hainele văduirei ei.

3. Şi au scăldat trupul[67] cu apă şi s-au uns cu mir gros şi au înşerat[68] părul capului ei şi au pus mitră prestă ea şi au îmbrăcat hainele veseliei ei, cu carele să împodobiia întru dzilele vieţii bărbatului ei, lui Manassí.

4. Şi au luat papuci întru picioarele ei şi au pus pregiur ea zgărzile şi brăţările şi inêlele şi cerceii şi toată podoaba ei. Şi s-au înfrîmseţat foarte, spre înşelarea ochilor bărbaţilor cîţi vor vedea pre ea.

5. Şi au dat roabei ei un foale de vin şi un urcior de untdălemnu şi taistră au împlut de făină şi păpuşi şi pîini curate şi au astupat toate vasele ei şi au pus preste ea.

6. Şi au ieşit la poarta cetăţii Vetuluá şi au aflat şezînd pre ea Ozía şi bătrînii cetăţii, Havrin şi Harmin.

7. Şi dacă o vădzură pre ea, şi era primenită faţa ei şi îmbrăcămintea mutată a ei, şi s-au mirat pre[69] frîmsêţele ei cît de mult foarte

8. Şi dziseră ei: „Dumnedzău, Dumnedzău al părinţilor noştri să te dea spre dar şi să sfîrşască tocmêlele tale, spre fala *[745/2]* fiilor Israil şi înălţarea Ierusalímului.” Şi s-au închinat lui Dumnedzău.

9. Şi dzise cătră ei: „Porînciţi să dăşchiză mie poarta cetăţii şi voi ieşi spre plinirea cuvintelor cărora aţi grăit cu mine.” Şi au rînduit tinereilor să-i dăşchidză ei, întru cît au grăit.

10. Şi au făcut aşa. Şi ieşi Iudíth, ea şi slujnica ei împreună cu ea.

11. Şi o priviia pre ea bărbaţii cetăţii pînă unde s-au pogorît muntele şi pînă unde au trecut valea şi nu au mai văzutu-o pre ea; şi mergea pre vale drept.

12. Şi întîmpină pre ea straje înainte a assiriênilor şi o boţiia pre ea şi o întrebară pre ea: „A cărora eşti? Şi de unde vii? Şi unde mergi?”

13. Şi dzise: „Fată sînt a jidovilor şi fug de cătră faţa lor, pentru că vor să să dea voao spre mîncare de tot.

14. Şi eu viu la faţa lui Olofernu, hatmanului puterii voastre, ca să vestească graiuri ale adevărului şi voi arăta înaintea lui cale pre carea va mêrge şi va domni a tot muntele şi nu să va împărţi[70] dentru bărbaţii lui trup unul, nici duh de viaţă.”

15. Şi daca audziră bărbaţii graiurile ei ⌊şi⌋ socotiră faţa ei, şi era înaintea lor minunată la frîmsêţe foarte.

16. Şi dziseră cătră ea: „Mîntuit-ai sufletul tău sîrguindu a te pogorî la faţa domnului nostru. Şi acum pasă la cortul lui şi de la noi te vor petrêce pre tine pînă te vor da pre tine la mîinele lui.

17. Iar dă vei sta înaintea lui, să nu te temi cu inima ta, ci vestêşte după graiurile tale şi bine va face ţie.”

18. Şi au ales dentru ei oameni 100 şi au însoţit ei

Ms. 4389, p. 504-505

dăzbrăcă de pre dînsa zăblăul şi hainele sale cêle de văduvie.[90]

3. Şi-şi scăldă trupul şi se unse cu unsori şi cu zulufii cu miros frumos şi-şi pieptănă părul şi-şi puse văletura în cap şi se îmbrăcă cu hainele sale cêle bune

4. [3] Şi în picioarele ei luoă călţuni şi-şi luoă fota cea de preste umere[91], cusută cu flori, şi cercei şi inêle şi se împodobi cu toate podoabele ei. [4] Căriia şi Domnul îi dêde frumsêţe, că toate acêstea unêlte nu le luase pentru a curviei poftire, ce pentru podoaba. Pentr-acêea şi Domnul ajută frumsêţelor ei, ca să nu se arate cu podoabe dăşarte nice unor ochi.

5. Şi puse slujnicii sale un clondir cu vin şi un urcior cu undelemn şi trahaná şi zmochine şi pîine şi caş şi se duseră.[92]

6. Iar deaca mêrseră la poarta cetăţii, află pre Iósiia şi pre preoţii cetăţii aşteptînd.

7. Iar ei, deaca o văzură, se înfricoşară, minunîndu-se foarte de frumsêţea ei.

8. Însă nu o întrebară nimic, ce o lăsară să treacă, zicînd: „Dumnezeul părinţilor noştri să dea ţie milă şi tot sfatul inimii tale să-l întărească cu putêrea sa şi să se slăvească pentru tine Ierusalímul şi numele tău să fie în numărul direpţilor şi al celor cuvioşi[93].” [9] Iar cei ce era acolea ziseră toţi cu un glas: „Să fie aşa, să fie.”[94]

10. De-acii Iudítha, rugîndu-se Domnului Dumnezeu, trecu pren poartă cu slujnica sa.

11. Şi fu pogorîndu-se ea den munte, se rădica soarele[95]

12. Şi o întimpinară străjarii Assiriei. Şi o apucară, zicînd: „De unde vii şi încătróoă mergi?”

13. [12] Iar ea-i răspunse: „Fată de ovrêiu sînt, pentr-acêea am fugit de faţa lor, că am priceput cêle ce vor să fie, că vor să fie daţi voaoă în robie, pentru căci v-au urgisit şi n-au vrut să se dea ei înşişi voaoă ca să fie aflat milă înaintea ochilor voştri.

14. [13] Ce într-această noapte am gîndit eu însămi întru mine şi am zis: *[505/1]* «Să mă duc la faţa domnului Olofêrn să-i spuiu tainile lor şi să-i spuiu pren ce loc îl[96] va putea ocoli, aşa ca să nu piêie nici unul den oştile lui.»”

15. [14] Şi deaca auziră cuvintele ei, căuta la frumsêţea ei şi era minunată în ochii lor şi foarte se mira de ghizdăviia ei.

16. [15] Şi ziseră cătră dînsa: „Păzit-ai viiaţa ta pentru căci ai aflat sfat ca acesta, ca să mergi la stăpînul nostru.

17. [16] Deci să ştii aceasta că, deaca vei sta înaintea lui, îţi va fi bine şi vei fi dragă în inima lui.”

18. Şi o duseră

Versiunea modernă

lele de sabat şi de sărbătoare, şi-a scos sacul cu care era îmbrăcată şi s-a dezbrăcat de veşmintele văduviei sale.

3. Şi-a îmbăiat trupul cu apă, s-a uns cu mir preţios, şi-a pieptănat pletele capului său şi şi-a aşezat pe el o diademă. S-a înveşmîntat cu haine de sărbătoare, în care se îmbrăca în zilele cînd trăia bărbatul ei, Manase.

4. A încălţat sandale în picioare, şi-a pus lănţişoare pentru glezne, brăţări, inele, cercei şi felurite podoabe. S-a înfrumuseţat foarte, spre ademenirea ochilor bărbaţilor care o vor privi.

5. A dat slujnicei un burduf cu vin, un ulcior cu ulei, a umplut o desagă cu turte de orz şi de smochine uscate, cu pîine curată, a mai învelit şi vasele sale şi le-a dat aceleia.

6. Apoi au ieşit pe poarta cetăţii Betulia şi au aflat stînd acolo pe Ozia şi pe Harbin şi Harmin, bătrînii cetăţii.

7. Cînd au văzut-o avînd faţa schimbată şi veşmintele înnoite, s-au minunat mult de frumuseţea ei

8. Şi i-au spus: „Dumnezeul părinţilor noştri să îţi arate bunăvoinţă şi să împlinească planurile tale înspre mărirea fiilor lui Israel şi înălţarea Ierusalimului!” Şi s-au închinat lui Dumnezeu.

9. Apoi le-a spus: „Porunciţi să îmi deschidă poarta cetăţii şi voi ieşi spre plinirea cuvintelor pe care mi le-aţi grăit.” Iar tinerii i-au deschis, precum spusese.

10. Şi au făcut aşa. Iar Iudit, împreună cu slujitoarea ei, au ieşit [din cetate].

11. Iar bărbaţii din cetate o priveau pînă ce a coborît muntele şi a străbătut valea; apoi nu au mai văzut-o. Iar ea pornit drept prin vale.

12. Au întîmpinat-o primele străji ale asirienilor. Au prins-o şi au întrebat-o: „De unde vii şi încotro mergi?”

13. Iar ea a spus: „Sînt o fiică a evreilor şi fug de la faţa lor, deoarece urmează să vă fie daţi vouă ca pradă.

14. Şi eu vin în faţa lui Olofern, căpetenia oştirii voastre, spre a-i vesti cuvinte adevărate şi îi voi arăta o cale prin care, dacă va porni, va lua în stăpînire întreg ţinutul muntos şi nu se va lipsi nici măcar de un trup sau de o suflare de viaţă din oamenii săi.”

15. Iar bărbaţii au ascultat cuvintele ei, au privit la faţa ei, căci era minunată la înfăţişare înaintea lor.

16. Şi i-au spus: „Ţi-ai izbăvit sufletul, zorindu-te să cobori în faţa stăpînului nostru. Acum mergi la cortul lui şi noi te vom însoţi pînă ce te vom da în mîinile lui.

17. Iar cînd vei sta înaintea lui, să nu se înfricoşeze inima ta, ci vesteşte-ţi graiurile şi îţi va face bine.”

18. Au ales o sută de bărbaţi dintre ei şi au petrecut-o,

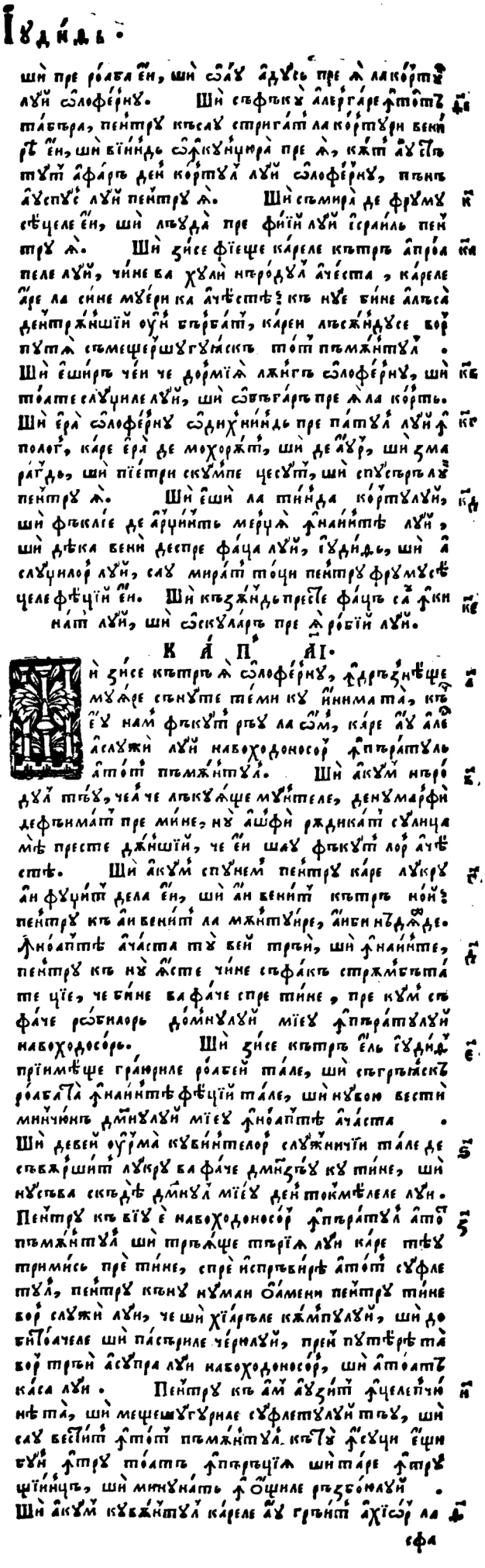

Biblia 1688, p. 628, col. 2

şi pre roaba ei şi o au adus pre ea la cortul lui Olofĕrnu.

19. Şi să făcu alergare în toată tabăra, pentru că s-au strigat la corturi venirea ei, şi, viind, o încungiura pre ea, cît au stătut afară den cortul lui Olofĕrnu, pînă au spus lui pentru ea.

20. Şi să mira de frumusêţele ei şi lăuda pre fiii lui Israíl pentru ea.

21. Şi zise fieştecarele cătră aproapele lui: „Cine va huli nărodul acesta carele are la sine muieri ca acêstea? Că nu e bine a lăsa dentr-înşii un bărbat, carei, lăsîndu-se, vor putea să meşterşuguiască tot pămîntul."

22. Şi ieşiră cei ce dormiia lîngă Olofĕrnu şi toate slugile lui şi o băgară pre ea la cort.

23. Şi era Olofĕrnu odihnind pre patul lui în polog care era de mohorît şi de aur şi zmaragd şi pietri scumpe ţesut. Şi spusără lui pentru ea.

24. Şi ieşi la tinda cortului şi făclie de argint mergea înaintea lui. Şi deaca veni despre faţa lui Iudíth şi a slugilor lui, s-au mirat toţi pentru frumusêţele fêţii ei.

25. Şi căzînd preste faţă, s-au închinat lui, şi o sculară pre ea robii lui.

Cap 11

1. Şi zise cătră ea Olofĕrnu: „Îndrăznêşte, muiĕre, să nu te temi cu inima ta, căci eu n-am făcut rău la om care au ales a sluji lui Navohodonosor, împăratul a tot pămîntul.

2. Şi acum, nărodul tău, cel ce lăcuiêşte muntele, de nu m-ar fi defăimat pre mine, nu aş fi rîdicat suliţa mea preste dînşii. Ce ei şi-au făcut lor acêstea.

3. Şi acum spune-mi, pentru care lucru ai fugit de la ei şi ai venit cătră noi? Pentru că ai venit la mîntuire, aibi nădêjde.

4. În noaptea aceasta tu vei trăi şi înainte, pentru că nu iaste cine să facă strîmbătate ţie, ce bine va face spre tine, precum să face robilor domnului mieu, împăratului Navohodonosór[9]."

5. Şi zise cătră el Iudíth: „Priimêşte graiurile roabei tale şi să grăiască roaba ta înaintea fêţii tale, şi nu voiu vesti minciună domnului mieu în noaptea aceasta.

6. Şi de vei urma cuvintelor slujnicii tale, desăvîrşit lucru va face Dumnezău cu tine şi nu să va scădea domnul mieu den tocmêlele lui.

7. Pentru că viu e Navohodonosór, împăratul a tot pămîntul, şi trăiêşte tăriia lui, care te-au trimis pre tine spre isprăvirea a tot sufletul. Pentru că nu numai oameni, pentru tine, vor sluji lui, ce şi hiarăle cîmpului şi dobitoacele şi pasările ceriului, pren putêrea ta, vor trăi asupra lui Navohodonosór şi a toată casa lui.

8. Pentru că am auzit înţelepciunea ta şi meşteşugurile sufletului tău şi s-au vestit în tot pămîntul că tu însuţi eşti bun întru toată împărăţiia şi tare întru ştiinţă şi minunat în oştile războiului.

9. Şi acum, cuvîntul carele au grăit Ahiór la //

Ms. 45, p. 745-746

şi roabei ei şi au adus pre ea la cortul lui Olofernu.

19. Şi să făcu alergare întru toată tabăra, pentru că s-au strigat la sălaşe venirea ei, şi, venind, o încungiura pre ea, pînă au stătut afară den cortul lui Olofernu, pînă au spus lui pentru ea.

20. Şi să miera pen frîmsêţele ei şi lăuda[71] pre fiii lui Israil pen ea.

21. Şi dzise fieştecarele către aproapele lui: „Cine va huli nărodul acesta carele are întru el muieri ca acêstea? Căci bine iaste să lase dentru ei un bărbat, carii, lăsîndu-să, vor putea *[746/1]* să meşterşuguiască tot pămîntul."

22. Şi ieşiră ceia ce dormiia lîngă Olofernu şi toate slugile lui şi o băgară pre ea la cort.

23. Şi era Olofernu odihnind preste patul lui întru polog carele era de mohorît şi aur şi zmaragdu şi pietri scumpe ţăsute. Şi-i spuseră lui pentru ea.

24. Şi ieşi la cea denaintea şetrii şi făclii de argint mergea înaintea lui. Şi dacă veni despre faţa lui Iudith şi a slugilor lui, s-au mirat toţi pen frîmsêţele fêţei ei.

25. Şi căzînd preste faţă, s-au închinat lui, şi o scularǎ pre ea robii lui.

Cap 11

1. Şi dzise către ea Olofernis: „Aibi nădêjde, muiêre, să nu te temi cu inima ta, căci eu nu am băgat om la rău carele au a sluji împăratului Navuhodonósor a tot pămîntul.

2. Şi acum, nărodul tău, cel ce lăcuiêşte muntele, dă are fi dăfăimat pre mine, nu aş fi rădicat suliţa mea preste înşii. Ci ei şie au făcut acêstea.

3. Şi acum dzi mie, pentru care lucru ai fugit de la ei şi ai venit către noi? Pentru că ai venit la mîntuire, aibi nădêjde.

4. Întru noaptea aceasta tu vei trăi şi înainte, pentru că nu iaste cine să facă strîmbătate ţie, ce bine va face spre tine, în ce chip să face şerbilor domnului mieu, împăratului Navuhodonósor."

5. Şi dzise către el Iudíth: „Priimêşte graiurile roabei tale şi grăiască roaba ta despre faţa ta, şi nu voi vesti minciună domnului mieu întru noaptea aceasta.

6. Şi dă vei urma cuvintele slujniciei tale, desăvîrşit va face lucru împreună cu tine Dumnedzău şi nu să va scădea domnul mieu dentru tocmêlele lui.

7. Pentru că viu ii împăratul Navuhodonósor [72]a tot pămîntul şi vie-i tăriia lui, carele au trimis pre tine spre isprăvirea a tot sufletul. Pentru[73] nu numai oameni, pren tine, sluji-vor lui, ci şi hiarăle ţarenii [74]şi pasările ceriului pren vîrtutea ta trăi-vor preste Navuhodonósor şi preste toată casa lui.

8. Pentru că am audzit înţelepciunea ta şi hîtriile sufletului tău şi să vesti la tot pămîntul că tu însuţi *[746/2]* eşti bun întru toată împărăţia şi tare întru ştiinţă şi minunat întru oştile războiului.

9. Şi acum, cuvîntul carele au grăit Ahior întru

Ms. 4389, p. 505

în tabăra lui Olofêrn.[97]

20. [17] Şi, cum întrắ înaintea fêţei lui, aciişi se răni Olofern cu vedêrea.

21. [18] Iar boiêrii lui ziseră către dînsul: „Cine va urgisi pre nărodul ovreiesc carii au muieri aşa de frumoase? Dară cum să nu ne putem oşti împotriva lor?"

23. [19] Iar Iudítha, văzînd pre Olofêrn şăzînd supt o zăvasă carea era gravaní şi împletit cu aur şi cu zmaragd şi cu pietri scumpe,

25. [20][98] Şi, cum căută la obrazul lui, se închinắ lui căzînd pre pămînt, iar slugile lui Olofêrn o rădicară, după porunca stăpînu-său.

Cap 11

1. Atunci zise Olofêrn către Iudítha: „Fii vêselă cu sufletul şi nu te spărea în inima ta, că eu niciodată n-am ucis pre omul carele au vrut să slujască lui Navohodonósor împărat.[99]

2. Că oamenii tăi de nu m-ară fi urgisit, eu n-aş fi rădicat suliţa mea asupra lor.

3. Deci acum îmi spune, pentru ce ai ieşit de la dînşii şi ţi-au plăcut să vii la noi?"

5. [4] Iar Iudítha zise: „Priimêşte cuvintele roabei tale, domnul mieu,

6. [4] Că de vei face după cuvintele roabei tale, şi Domnul Dumnezeu va face cu tine lucru deplin.

7. [5] Să trăiască Navohodonosor, împăratul pămîntului, şi să trăiască putêrea lui, carea iaste întru tine, spre izbînda tuturor oamenilor celor hiclêni. Că nu numai ce-i slujăsc lui oamenii, pentru tine, ce şi fierile cîmpurilor îl ascultă.

8. [6] Că se-au vestit înţelepciunea ta tuturor limbilor şi se-au proslăvit preste toată lumea că tu sîngur eşti bun şi putêrnic întru toată împărăţiia lui şi învăţătura ta se dă tuturor căpeteniilor.[100]

9. [7] [101]Şi nu se va ascunde ce ai grăit lui Ahior,

Versiunea modernă

împreună cu slujnica ei, ducînd-o la cortul lui Olofern.

19. În toată tabăra era tumult, căci sosirea ei era cunoscută pe la corturi, încît toţi, venind, au înconjurat-o, în vreme ce stătea afară, lîngă cortul lui Olofern, pînă cînd i s-a vestit despre ea.

20. Şi se minunau de frumuseţea ei şi se minunau şi de fiii lui Israel din pricina ei.

21. Fiecare spunea către aproapele lui: „Cine va dispreţui un popor ca acesta care are asemenea femei? Nu este bine să cruţăm nici un bărbat dintre ei, pentru că aceia care vor fi cruţaţi vor amăgi întregul pământ."

22. Iar cei care îl străjuiau pe Olofern şi toţi slujitorii lui au ieşit şi au dus-o în cort.

23. Şi Olofern se odihnea pe patul său cu baldachin, ţesut cu porfiră, aur, smaralde şi pietre preţioase. Şi i-au spus despre ea.

24. [Olofern] a ieşit în faţa cortului şi făclii de argint mergeau înaintea lui. Şi cînd Iudit a venit în faţa lui şi a slujitorilor lui, toţi s-au minunat de frumuseţea feţei ei.

25. Iar ea a căzut cu faţa la pământ, însă slujitorii lui [Olofern] au ridicat-o.

Capitolul al 11-lea

1. Iar Olofern i-a spus: „Îndrăzneşte, femeie, nu te teme în inima ta, căci nu am făcut rău nici unui om care a ales să slujească lui Nabucodonosor, împăratul întregului pământ.

2. Şi acum, dacă poporul tău care locuieşte în ţinutul muntos nu m-ar fi dispreţuit, nu aş fi ridicat lancea împotriva lor. Însă ei înşişi şi-au făcut lor aceasta.

3. Iar acum spune-mi, pentru ce ai fugit de la ei şi ai venit la noi? Ai venit la izbăvire, îndrăzneşte.

4. În noaptea aceasta şi în cea de după aceasta vei trăi, pentru că nimeni nu-ţi va face nedreptate, ci numai bine, cum se întîmplă cu robii stăpînului meu, împăratul Nabucodonosor."

5. Iar Iudit a zis către el: „Primeşte cu bunăvoinţă cuvintele roabei tale şi slujnica ta va vorbi în faţa ta, căci nu voi grăi minciună stăpînului meu în noaptea aceasta.

6. Şi dacă vei urma cuvintele slujnicei tale, Dumnezeu va împlini toate în chip desăvîrşit şi astfel stăpînul meu nu va da greş în planurile sale.

7. Pentru că viu este Nabucodonosor, împăratul a tot pământul, şi vie este puterea lui. El te-a trimis să cîrmuieşti tot sufletul. Pentru că nu doar oamenii, ci şi fiarele cîmpului şi vitele şi zburătoarele cerului vor trăi, prin puterea ta, şi îi vor sluji lui Nabucodonosor şi întregii lui case.

8. Căci am auzit despre înţelepciunea ta şi despre iscusinţele sufletului tău, iar în tot pământul este cunoscut faptul că tu singur eşti cel mai bun din toată împărăţia, priceput în ştiinţă şi minunat în cele ce ţin de război.

9. Acum, cît despre cuvîntarea rostită de Ahior în

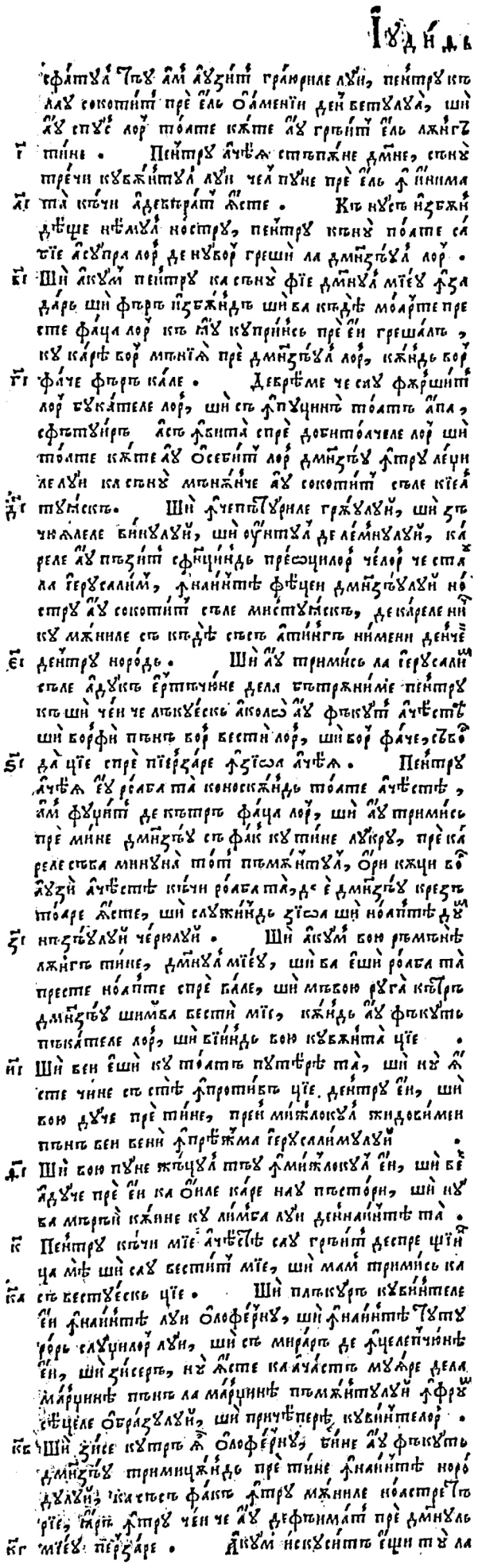

Biblia 1688, p. 629, col. 1

sfatul tău, am auzit graiurile lui, pentru că l-au socotit pre el oamenii den Vetuluá şi au spus lor toate cîte au grăit el lîngă tine.

10. Pentru acêea, stăpîne doamne, să nu treci cuvîntul lui, ce-l pune pre el în inima ta, căci adevărat iaste.

11. Că nu să izbîndêşte neamul nostru, pentru că nu poate sabie asupra lor, de nu vor greşi la Dumnezăul lor.

12. Şi acum, pentru ca să nu fie domnul mieu în zadar şi fără izbîndă, şi va cădea moarte preste faţa lor, că i-au cuprins pre ei greşală cu carea vor mîniia pre Dumnezăul lor, cînd vor face fără cale.

13. De vrême ce s-au fîrşit lor bucatele lor şi să împuţină toată apa, sfătuiră a să învita spre dobitoacele lor şi toate cîte au osebit lor Dumnezău întru legile lui ca să nu mănînce au socotit să le chieltuiască.

14. Şi începăturile grîului şi zăciuiêlele vinului şi untuldelemnului carele au păzit sfinţind preoţilor celor ce stau la Ierusalím, înaintea fêţei Dumnezăului nostru, au socotit să le mistuiască, de carele nici cu mînile să cădea să să atingă nimeni den cei dentru norod.

15. Şi au trimis la Ierusalim să le aducă iertăciune de la bătrînime, pentru că şi cei ce lăcuiesc acoló au făcut acêstea. Şi vor fi pînă vor vesti lor şi vor face, să vor da ţie spre pierzare în zioa acêea.

16. Pentru acêea eu, roaba ta, conoscînd toate acêstea, am fugit de cătră faţa lor. Şi au trimis pre mine Dumnezău să fac cu tine lucru pre carele să va minuna tot pămîntul, oricîţi vor auzi acêstea, căci roaba ta de[10] Dumnezău crezătoare iaste şi slujind zioa şi noaptea Dumnăzăului ceriului.

17. Şi acum voiu rămînea lîngă tine, domnul mieu, şi va ieşi roaba ta preste noapte spre vale şi mă voiu ruga cătră Dumnezău şi-mi va vesti mie cînd au făcut păcatele lor. Şi, viind, voiu cuvînta ţie.

18. Şi vei ieşi cu toată putêrea ta şi nu iaste cine să stea împrotivă ţie dentru ei. Şi voiu duce pre tine pren mijlocul Jidovimei, pînă vei veni în preajma Ierusalímului.

19. Şi voiu pune jăţul tău în mijlocul ei şi vei aduce pre ei ca oile care n-au păstori. Şi nu va mîrîi cîine cu limba lui denaintea ta.

20. Pentru căci mie acêstea s-au grăit despre ştiinţa mea şi s-au vestit mie, şi m-am trimis ca să vestuiesc ţie."

21. Şi plăcură cuvintele ei înaintea lui Olofêrnu şi înaintea tuturor slugilor lui şi să mirară de înţelepciunea ei şi ziseră: „Nu iaste ca această muiêre, de la marginea pînă la marginea pămîntului, în frumsêţele obrazului şi pricêperea cuvintelor."

22. Şi zise cătră[11] ea Olofêrnu: „Bine au făcut Dumnezău trimiţînd pre tine înaintea norodului ca să să facă întru mînile noastre tărie, iară întru cei ce au defăimat pre domnul mieu pierzare.

23. Acum iscusită eşti tu la /

Ms. 45, p. 746-747

sfatul[75] tău, audzit-am graiurile lui, pentru că l-au ocrotit[76] pre el bărbaţii Vetuluá şi au vestit lor toate cîte au grăit el lîngă tine.

10. Pentru acêea, despuitoare doamne, să nu treci cuvîntul lui, ce-l pune pre el întru inima ta, căci adevărat iaste.

11. Pentru că nu să izbîndêşte rodul nostru, pentru că nu poate sabie preste ei, dă nu vor greşi la Dumnedzăul lor.

12. Şi acum, pentru ca să nu să facă domnul mieu afară scos şi fără faptu, şi va cădea moarte preste faţa lor şi i-au coprins pre ei greşală cu carea vor urgisi pre Dumnedzăul lor cînd vor face necuviitoriu.

13. În vrême ci s-au sfîrşit lor bucatele lor şi să împuţină toată apa, sfătuiră a să învita pre dobitoacele lor şi cîte au usăbit lor Dumnedzău întru legile lui ca să nu mănince au socotit să le mistuiască[77].

14. Şi începăturile[78] grîului şi dzecile vinului şi untdălemnului carele au păzit sfinţindu preuţilor celor ce stau la Ierusalím, înaintea fêţei Dumnedzăului nostru, au ales să le mistuiască, dentru carele nici cu mîinile nu să cuveniia să să atingă nimirile dentru cei dentru năred.

15. Şi au trimis la Ierusalím, pentru că şi ceia ce acoló lăcuiesc au făcut acêstea, pre ceia ce vor aduce de acoló iertarea de la bătrînime. Şi vor fi pînă vor vesti lor şi vor face, da-să-vor ţie întru pierire întru dzua acêea.

16. Pentru acêea eu, roaba ta, cunoscînd acêstea toate, am fugit de cătră faţa lor. Şi au trimis pre mine Dumnedzău să fac cu tine lucru pre carele să va întrista tot pămîntul, oricîţi vor audzi acêstea. Căci roaba ta de Dumnedzău crezătoare iaste şi slujind dzua[79] şi noaptea Dumnedzăului[80] ceriului.

17. Şi acum voi rămînea lîngă tine, domnul mieu, şi va ieşi roaba ta preste noapte la vale şi mă voi ruga cătră Dumnedzău şi-mi va vesti mie cînd au făcut păcatele lor. Şi, venind, voi cuvînta ţie.

18. Şi vei ieşi *[747/1]* cu toată putêrea ta şi nu iaste carele va sta împotrivă ţie dentru ei. Şi voi aduce pre tine pren mijlocul Jidovimei, pînă vei veni în preajma Ierusalímului.

19. Şi vei pune jeţul tău în mijlocul ei[81] şi vei aduce pre ei ca oile cărora nu iaste păstor. Şi nu va mîrîi cîine cu limba lui denaintea ta.

20. Pentru căci mie acêstea s-au grăit despre ştiinţa mea şi s-au vestit mie, şi m-am trimis ca să vestuiesc ţie."

21. Şi plăcură cuvintele ei înaintea lui Olofernu şi înaintea tuturor slujitorilor lui şi să mirară pre înţelepciunea[82] ei şi dziseră: „Nu iaste ca aceasta muiêre, de la margine pînă la marginea pămîntului, întru frîmsêţele[83] fêţei şi pricêperea cuvintelor."

22. Şi dzise cătră ea Olofernu: „Bine au făcut Dumnedzău trimiţînd pre tine înaintea nărodului ca să să facă întru mîinile noastre tărie, iară întru ceia ce au dăfăimat pre domnul[84] pierire.

23. Şi acum isteaţă eşti tu întru

Ms. 4389, p. 505

nici acêea nu va fi să se cunoască, ce i-ai porîncit să facă.

12. [8] Că ştie Domnul Dumnezeul nostru *[505/2]* că l-am mîniiat în păcatele noastre, cum au porîncit cu prorocii săi cătră nărod, că-i va da în mîinile vrăjmaşilor pentru păcatele lor. [9] Şi căci ştii feciorii lui Israil că au mîniiat pre Domnul Dumnezeul lor, pentr-acêea iaste frica ta pre dînşii.

13. [10] Şi mai vîrtos încă pătimesc foamete şi pentru lipsa apei, că pentru sête se numără cu cei morţi. [11] Şi încă au rînduit şi aceasta să-şi ucigă dobitoacele şi să le bea sîngele.

14. [12] Şi cêle sfinte ale Domnului Dumnezeul lor care le-au porîncit să nu le pipăie, grîul, vinul şi undelemnul, au gîndit să le dea şi vor să le împarţă să le mănînce, de care nici cu mîinile nu le era să le pipăie.

15. [12] Deci, pentru căci fac acêstea, iaste cu adevărat că vor să se dea în piericiune.[102]

16. [13] Care cunoscînd eu, roaba ta, am fugit de la dînşii şi m-au trimes Domnul Dumnezeu să-ţi spuiu acêstea. [14] Că eu, roaba ta, mă rog Domnului Dumnezeu

17. [14] Şi acum, fiind înaintea ta, să iasă roaba ta să se roage Domnului Dumnezeu. [15] Şi mi-au zis cînd va da pre ei pentru păcatele lor să viu să-ţi spuiu aşa,

18. [14] Ca eu să duc pre tine pren mijlocul Ierusalímului

19. [14] Şi să aibi pre tot nărodul lui Israil ca pre nişte oi care n-au păstor şi nu va lătra nici un cîine împotriva ta.[103]

20. [16] Că acêstea sînt mie zise în providêniia lui Dumnezeu. [17] Şi pentru căci se-au mîniiat pre dînşii Domnul Dumnezeul lor, pentr-acêea sînt trimeasă să-ţi spuiu."

21. [18] Şi fură plăcute toate cuvintele acêstea înaintea lui Oloférn şi înaintea slugilor lui şi, mirîndu-se de înţelepciunea ei, zicea unul cătră altul: [19] „Nu iaste muiêre pre pămînt ca aceasta la socotealâ şi la frumsêţe[104] şi la chibzuiala cuvintelor."

22. [20] Şi zise Oloférn cătră dînsa: „Bine au făcut Dumnezeul tău care te-au trimes înaintea oamenilor, ca să-i dai în mîinile noastre.

23. [21] Şi pentru căci iaste bună făgăduinţa ta,

Versiunea modernă

sfatul tău, am auzit spusele lui, fiindcă oamenii din Betulia l-au lăsat în viaţă, iar el ne-a spus toate cele pe care ţi le-a grăit.

10. De aceea, stăpîne, nu trece cu vederea cuvîntul lui, ci pune-l în inima ta, căci este adevărat.

11. Căci nu poate fi pedepsit neamul nostru, nici sabia nu îl poate birui, dacă nu păcătuieşte împotriva Dumnezeului lor.

12. Iar acum, ca nu cumva Domnul meu să fie fără folos şi fără izbîndă, moartea va cădea peste faţa lor, fiindcă o greşeală i-a copleşit şi sînt pe cale să stîrnească mînia lui Dumnezeu cînd vor săvîrşi fărădelegea.

13. De vreme ce li s-a sfîrşit mîncarea şi le lipseşte apa, s-au sfătuit să pună mîna pe vitele lor şi să se folosească de toate cele pe care Dumnezeu le-a poruncit, în legile lor, să nu le mănînce.

14. Iar pîrga de grîu, zeciuiala vinului şi a untdelemnului care au fost sfinţite şi puse deoparte pentru preoţii care se află la Ierusalim, înaintea feţei Domnului nostru, au socotit să le mănînce. Aceste lucruri nici nu se cuvine a fi măcar atinse de vreunul din popor.

15. Şi au trimis la Ierusalim, căci şi cei de acolo au făcut la fel, ca să le aducă încuviinţare de la sfatul bătrînilor. Iar cînd vor fi înştiinţaţi şi vor săvîrşi acestea, îţi vor fi daţi spre pierzare în ziua aceea.

16. De aceea şi eu, roaba ta, cînd am cunoscut acestea, am fugit de la faţa lor. Dumnezeu m-a trimis să săvîrşesc cu tine un lucru de care întreg pămîntul va rămîne încremenit, ca şi cei ce vor auzi despre el. Aceasta pentru că roaba ta cinsteşte pe Dumnezeu şi slujeşte ziua şi noaptea Dumnezeului cerului.

17. Acum voi rămîne la tine, stăpînul meu, iar roaba ta va ieşi noaptea în vale şi se va ruga Dumnezeului cerului şi îţi voi spune cînd au săvîrşit păcatele lor. Şi, venind, îţi voi face cunoscut aceasta.

18. Şi vei ieşi cu toată oştirea ta şi nici unul dintre ei nu o să îţi stea împotrivă. Iar eu te voi conduce prin Iudeea, pînă ce vei ajunge în faţa Ierusalimului.

19. Voi aşeza tronul tău în mijlocul [Ierusalimului] şi îi vei mîna ca pe oile care nu au păstor. În faţa ta nu va mîrîi nici măcar un cîine.

20. Căci toate acestea mi-au fost spuse potrivit preştiinţei mele şi mi-au fost vestite, apoi am fost trimisă să ţi le vestesc."

21. Aceste cuvinte au plăcut lui Olofern şi tuturor slujitorilor săi, s-au minunat de înţelepciunea ei şi au spus: „Nu se află o asemenea femeie, de la o margine a pămîntului la alta, atît ca frumuseţe a chipului, cît şi ca înţelepciune a cuvintelor."

22. Iar Olofern i-a spus: „Bine a făcut Dumnezeu, cel care te-a trimis înaintea poporului ca să dai putere în mîinile noastre spre nimicirea celor care l-au nesocotit pe stăpînul meu.

23. Iar tu nu eşti doar plăcută la

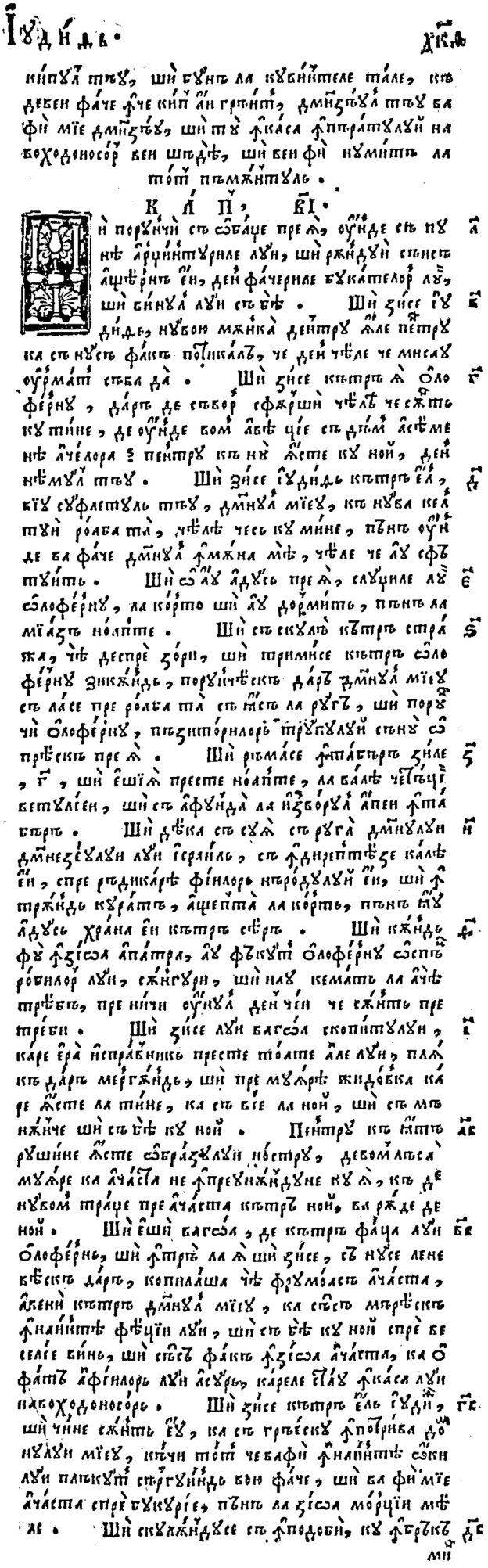

Biblia 1688, p. 629, col. 2

chipul tău şi bună la cuvintele tale. Că, de vei face în ce chip ai grăit, Dumnezăul tău va fi mie Dumnezău şi tu în casa împăratului Navohodonosór vei şădea şi vei fi numită la tot pământul."

Cap 12

1. Şi porunci să o bage pre ea unde să punea arginturile lui şi rîndui să i să aştearnă ei den facerile bucatelor lui şi vinul lui să bea.

2. Şi zise Iudíth: „Nu voiu mînca dentru iale, pentru ca să nu să facă poticală, ce den cêle ce mi s-au urmat să va da."

3. Şi zise cătră ea Oloférnu: „Dară de să vor sfîrşi cêlea ce sînt cu tine, de unde vom avea ţie să dăm asêmenea acelora? Pentru că nu iaste cu noi den neamul tău."

4. Şi zise Iudíth cătră el: „Viu sufletul tău, domnul mieu, că nu va cheltui roaba ta cêlea ce-s cu mine, pînă unde va face Domnul în mîna mea cêle ce au sfătuit."

5. Şi o au adus pre ea slugile lui Oloférnu la cort şi au dormit pînă la miazănoapte.

6. Şi să sculă cătră straja cea despre zori şi trimise cătră Oloférnu zicînd: „Poruncească, dară, domnul mieu să lase pre roaba ta să iasă la rugă." Şi porunci Oloférnu păzitorilor trupului să nu oprească pre ea.

7. Şi rămase în tabără zile 3 şi ieşiia preste noapte la valea cetăţii Vetulíei. Şi să afunda la izvorul apei în tabără.

8. Şi deaca să suia, să ruga Domnului Dumnezeului lui Israíl să îndireptêze calea ei spre rădicarea fiilor nărodului ei. Şi întrînd curată, aştepta la cort pînă i-au adus hrana ei cătră seară.

9. Şi cînd fu în zioa a patra, au făcut Oloférnu ospăţ robilor lui sînguri şi n-au chemat la acea treabă pre nici unul den cei ce sînt pre trebi.

10. Şi zise lui Vagóa scopitului, care era ispravnic preste toate ale lui: „Pleacă, dară, mergînd, şi pre muiêrea jidovca care iaste la tine, ca să vie la noi şi să mănînce şi să bea cu noi.

11. Pentru că, iată, ruşine iaste obrazului nostru de vom lăsa muiêre ca aceasta neîmpreunîndu-ne cu ea, că de nu vom trage pre aceasta cătră noi, va rîde de noi."

12. Şi ieşi Vagóa de cătră faţa lui Oloférn şi întră la ea şi zise: „Să nu se lenevească, dară, copilaşa cea frumoasă aceasta a veni cătră domnul mieu, ca să să mărească înaintea fêţii lui şi să bea cu noi spre veselie vin şi să să facă în zioa aceasta ca o fată a fiilor lui Asúr, carele stau în casa lui Navohodonosór."

13. Şi zise cătră el Iudith: „Şi cine sînt eu, ca să grăiescu împotriva domnului mieu? Căci tot ce va fi înaintea ochilor[12] lui plăcut sîrguind voiu face şi va fi mie aceasta spre bucurie pînă la zioa morţii mêle."

14. Şi sculîndu-se, să împodobi cu îmbrăcă- //

Ms. 45, p. 747

chipul tău şi bună întru cuvintele tale. Că, dă vei face în ce chip ai grăit, Dumnedzăul tău va fi mie Dumnedzău şi tu în casa împăratului Navuhodonósor vei şedea şi vei fi numită lîngă tot pămîntul."

Cap 12

1. Şi porînci să o bage pre ea unde să punea arginturile lui şi rîndui să i să aştearnă ei dentru faptele bucatelor lui şi vinul lui să bea.

2. Şi dzise Iudíth: „Nu voi mînca dentru iale, pentru ca să nu să facă întru poticală, ce dentru cêlea ce au urmat mie să va da."

3. Şi dzise cătră ea Olofern: „Dară[85] dă să vor sfîrşi cêlea ce sînt cu tine, de unde vom avea ţie să dăm asêmenea acelora? Pentru că nu iaste împreună cu noi dentru rodul tău."

4. Şi dzise Iudíth cătră el: „Viu sufletul tău, domnul mieu, că nu va cheltui roaba ta cêlea ce-s cu mine, pînă unde va face Domnul întru mîna mea carele au sfătuit."

5. Şi au adusu-o pre ea slujitorii lui Olofernu la cort şi au dormit pînă la miazănoapte.

6. Şi să sculă cătră straja cea despre zori *[747/2]* şi trimise cătră Olofernu, dzicînd: „Rînduiască, dară, domnul mieu să lase pre roaba ta la rugă să iasă." Şi rîndui Olofernu păzitorilor trupului să nu o oprească pre ea.

7. Şi rămase întru tabără dzile 3 şi ieşiia preste noapte la valea Vetuluá. Şi să afunda la izvor preste apă întru tabără.

8. Şi dacă să suia, să ruga Domnului Dumnezăului Israil să îndreptêdze calea ei spre rădicarea fiilor nărodului ei. Şi întrînd curată, aştepta la cort pînă unde au adus hrana ei cătră sară.

9. Şi fu întru dzua a patra, au făcut Olofernu ospăţ robilor lui sînguri şi n-au chemat la chemare pre nici unul de cei de la trebi.

10. Şi dzise lui Vagóa scopitului, carele era pristav preste toate ale lui: „Pleacă, dară, mergînd, pre muiêrea jidovca carea iaste lîngă tine, ca să vie cătră noi şi să mănince şi să bea cu noi.

11. Pentru că[86] în ruşinat [87]fêţei noastre-i dă muiêre ca aceasta vom părăsi neîmpreunîndu-ne cu ea, că de nu pre aceasta nu o vom trage cătră noi, va batjocuri noao."

12. Şi ieşi Vagóa de cătră faţa lui Olofernu şi întrá cătră ea şi dzise: „Să nu să lenească, dară, copiliţa frumoasa aceasta venind cătră domnul mieu, să să mărească înaintea fêţei lui şi să bea cu noi spre veselie vin şi să să facă întru dzua aceasta ca o fată a fiilor Assur, carele stau în casa lui Navuhodonósor."

13. Şi dzise cătră el Iudith: „Şi cine sînt eu, grăind împotriva domnului mieu? Căci tot ce va fi întru ochii lui plăcut sîrguind să fac şi-mi va fi mie aceasta spre bucurie pînă la dzua morţii mêle."

14. Şi sculîndu-să, să împodobi cu îmbrăcă-

Ms. 4389, p. 505-506

deaca va face mie acêstea Dumnezeul tău, de-acii va fi şi Dumnezeul mieu şi tu mare vei fi în casa lui Navohodonósor şi numele tău se va proslăvi preste tot pămîntul."

Cap 12

1. Atunci porînci Oloférn slugilor sale să ducă pre Iudítha în cămara cu avuţiia şi porînci să şază ea acoló şi rîndui ce-i vor da de bucate de la masa lui.[105]

2. Iar Iudítha răspunse şi-i zise: „Acum nu voiu *[506/1]* putea să mănînc dentr-acêstea care porîncêşti să-mi dea, ca să nu vie spre mine zminteală, ce voiu mînca den cêste ce am adus cu mine."

3. Olofern îi zise: „Dară deaca ţi se vor fîrşi acêstea ce ai adus cu tine, ce-ţi vom face?"

4. Iar Iudítha răspunse: „Să trăiască sufletul tău, domnul mieu, că nu voiu mînca acêstea toate eu, roaba ta, pînă ce va face Domnul Dumnezeu cu mîna mea acêstea ce am gîndit."

5. [4] Şi o duseră slugile lui acoló, la cortul care porînci.[106]

6. [5] Iar ea, cînd mêrse, cerşu să i se dea slobozire să iasă noaptea afară mai naintea de luminat, să se roage cu rugăciune Domnului Dumnezeu. [6] Şi porînci Oloférn străjarilor săi ca să aibă voie să iasă şi să între, să se roage Domnului Dumnezeului său,

7. [6] Preste trei zile. [7] Şi ieşiia noaptea în valea Vethúliei şi se spăla în izvorul apei.

8. Şi deaca se suia, se ruga Domnului Dumnezeul lui Israil ca să îndireptêze căile ei spre mîntuirea nărodului său. [9] Şi deaca întra, lăcuia curată în cort, pînă cînd lua bucate de ale ei, seara.

9. [10] Iar cînd fu a patra zi, făcu Oloférn cină slugilor sale.

10. Şi zise cătră Ragav, hadîmul său: „Pasă de roagă pre cea ovreaică să-i fie cu voie să se culce cu mine.[107]

11. Că cu împuătăciune iaste înaintea assiriênilor muiêrea să rîză de bărbat nefăcînd şi să iasă de la el nepipăită."

12. Atunci întrá Ragav la Iudítha şi-i zise: „Nu-ţi fie ruşine, bună cocoană, a mêrge la stăpînul mieu, ca să iêi ciste înaintea fêţei lui şi să mănînci cu dînsul şi să bêi vin cu veselie."[108]

13. Iar Iudítha îi răspunse: „Dară carea sînt eu, să mă puiu împotriva stăpînului mieu? [14] Tot ce va fi bun şi plăcut înaintea ochilor lui voiu face şi ce va fi lui drag şi mie va plăcea în toate zilele vieţii mêle."

14. [15] Şi se sculă şi se împodobi

Versiunea modernă

chip, ci şi iscusită în cuvîntări. Aşadar, dacă faci precum ai spus, Dumnezeul tău va fi şi Dumnezeul meu şi vei sta în casa lui Nabucodonosor şi vei fi vestită pe întreg pămîntul."

Capitolul al 12-lea

1. Iar el a poruncit să o ducă înăuntru unde ţinea argintăria şi a poruncit să-i aştearnă masa din bucatele sale şi să-i dea sa bea din vinul său.

2. Iudita i-a spus: „Nu voi mînca din ele, ca să nu fie sminteală, ci voi lua din merindele aduse cu mine."

3. Iar Olofern i-a zis: „Dar dacă se vor sfîrşi acestea aduse cu tine, de unde vom lua să îţi dăm [merinde] asemenea acelora? Căci nu se află cu noi nici unul din neamul tău."

4. Iudita i-a grăit: „Viu este sufletul tău, stăpîne, că nu va sfîrşi roaba ta cele ce sînt aduse cu mine pînă ce Domnul nu va săvîrşi prin mîna mea cele ce a plănuit."

5. Iar slujitorii lui Olofern au dus-o în cort şi ea a dormit pînă la miezul nopţii.

6. S-a trezit către straja cea de dimineaţă şi a trimis la Olofern ca să îi spună: „Să poruncească, deci, stăpînul meu ca să-i îngăduie roabei sale să iasă la rugăciune." Olofern a poruncit străjerilor să nu o împiedice.

7. Şi a rămas trei zile în tabără, ieşind în fiecare noapte în valea Betuliei. În fiecare noapte se îmbăia în izvorul din tabără.

8. Iar cînd se suia, se ruga Domnului Dumnezeului lui Israel să îi îndrepteze căile spre mărirea fiilor poporului său. Şi intrînd curată în cort, aştepta pînă cînd i se aducea mîncarea, spre seară.

9. Ci în ziua a patra Olofern a făcut un ospăţ numai pentru slujitorii săi şi nu a chemat pe nici un slujbaş de al său.

10. Şi i-a spus eunucului Bagoas, ispravnic peste tot ce avea: „Mergi şi înduplecă pe femeia evreică ce se află la tine să vină şi să mănînce şi să bea împreună cu noi.

11. Pentru că este ruşinos pentru noi ca să nu ne împreunăm cu o asemenea femeie, căci de nu o vom ademeni ne va face de batjocură."

12. Iar Bagoas a ieşit de la faţa lui Olofern şi a intrat la ea şi i-a spus: „Să nu şovăie frumoasa mea slujnicuţă a veni la stăpînul meu ca să fie mărită în faţa lui, să bea vin spre veselie şi să se facă în ziua aceasta asemenea uneia dintre fiicele fiilor lui Asur care stau în casa lui Nabucodonosor."

13. Iudit i-a spus: „Cine sînt eu, ca să grăiesc împotriva stăpînului meu? Tot ceea va fi plăcut înaintea ochilor săi mă voi zori să fac şi aceasta va fi o mare bucurie pînă în ziua morţii mele."

14. Şi ridicîndu-se, s-a împodobit cu veşmintele

Biblia 1688, p. 630, col. 1

мінтеа şi cu toată podoaba cea muierească. Şi veni roaba ei şi-i aşternu ei în preajma lui Oloférnu jos pieile carele au luat de la Vagóa, la cea de toate zilele petrêcerea ei, ca să mănînce şăzînd pre iale.

15. Şi venind, şăzu Iudíth. Şi să ciudi inema lui Oloférnu asupra ei şi să turbură sufletul lui şi era întru pohtă foarte ca să să împreune cu ea şi păziia vrême ca să o înşale pre ea den zioa care o au văzut.

16. Şi zise cătră ea Oloférnu: „Bea, dară, şi te fă cu noi spre veselie."

17. Şi zise Iudíth: „Bea-voiu, dară, doamne, căci s-au mărit traiul mieu întru mine astăzi decît toate zilele naşterii mêle." Şi luînd, au mîncat şi au băut înaintea lui carele au gătit roaba ei.

18. Şi să veseli Oloférnu pentru ea şi au băut vin mult foarte, cît n-au băut niciodineoară într-o zi de cînd s-au născut.

Cap 13

1. Şi deaca să întîrzie vrêmea, sîrguiră robii lui a să răsipi.

2. Şi Vagóa au închis cortul lui pre denafară şi sloboziră pre cei ce păziia de cătră faţa domnului lui. Şi s-au dus la aşternuturile lor, pentru că era toţi trudiţi, fiind îndelungată băutura.

3. Şi rămase Iudíth sîngură în cortu şi Oloférn mai nainte fiind căzut pre patul lui, pentru că era preste el turnat vinul.

4. Şi zise Iudíth roabei ei să stea afară den aşternutul ei şi să păzască ieşirea ei, ca şi în cêlealalte zile, pentru că au zis că va ieşi la ruga ei. Şi lui Vagóa au grăit după cuvintele acêstea.

5. Şi să duseră toţi de cătră faţa ei şi nimeni n-au rămas la aşternut, de la mic pînă la mare.

6. Şi stînd Iudíth lîngă patul lui, zise în inima ei: „Domnul Dumnezău a toată putêrea, caută în ceasul acesta spre faptele mînilor mêle spre înălţarea Ierusalímului.

7. Acum iaste vrêmea a ajuta moştenirii tale şi a face tocmêlele mêle spre surparea vrăjmaşilor carii s-au rădicat asupra noastră."

8. Şi apropiindu-să la stîlpul patului care era lîngă capul lui Oloférn, coborî sabiia lui de la el şi, apropiindu-se de pat, l-au apucat de chica capului lui

9. Şi zise: „Întărêşte-mă, Doamne Dumnezeul lui Israíl, în zioa aceasta!" Şi lovi preste grumazul lui de 2 ori cu vîrtutea ei şi luo capul lui de la el.

10. Şi răsturnă trupul lui de pre aşternut şi luo polugul den stîlpi şi preste puţin ieşi.

11. Şi dêde roabei ei capul lui Oloférn şi-l puse pre el în traista bucatelor ei. Şi ieşiră amîndoao împreună, după obicêiul lor, la rugă.

12. Şi trecînd tabăra, au încunjurat valea acêea şi s-au suit la măgura /

Ms. 45, p. 747-748

mintea şi cu toată podoaba cea muierească. Şi veni roaba ei şi aşternu ei în preajma lui Olofernu pieile carele au luat de la Vagóu la cea de toate dzilele petrêcere a ei, ca să mănince şezînd pre iale.

15. Şi venind, şedzu[88] Iudith. Şi să întristă inima lui Olofernu preste ea şi să clătină duhul ei şi era întru poftă foarte ca să să împreune cu ea şi păziia vrême *[748/1]* ca să o ceară pre ea dentru care dzi au vădzut pre ea.

16. Şi dzise cătră ea Olofernu: „Bea, dară, şi te fă împreună cu noi spre veselie."

17. Şi dzise Iudith: „Bea-voi, dară, doamne, căci s-au mărit traiul mieu întru mine astăzi decît toate dzilele naşterii mêle." Şi luînd, au mîncat şi au băut împotriva lui carele au gătit roaba ei.

18. Şi să veseli Olofernu pren ea şi au băut vin mult foarte, cît nu au băut niciodineoară întru o dzi de cînd s-au născut.

Cap 13

1. Şi dacă tîrziu să făcu, sîrguiră robii lui a să răşchira.

2. Şi Vagóas au închis cortul lui pre denafară şi slobodziră pre cei ce dvoriia de cătră faţa domnului lui. Şi s-au dus la aşternuturile lor, pentru că era toţi trudiţi, pentru că îndălungat s-au făcut băutura.

3. Şi rămase Iudith sîngură în cortu şi Olofernu fiind căzut pre patul lui, pentru că era preste el turnat vinul.

4. Şi dzise Iudith roabei ei să stea afară den aşternutul ei şi să păzească ieşirea ei, în ce chip în toate dzilele, pentru că au dzis că va ieşi la ruga ei. Şi lui Vagóa au grăit după cuvintele acêstea.

5. Şi să duseră toţi de cătră faţa ei şi nime nu au rămas[89] întru aşternut, de la mic pînă la mare.

6. Şi stînd Iudith lîngă patul lui, dzise întru inima ei: „Domnul Dumnedzău a toată putêrea, caută întru ceasul acesta preste faptele mîinilor mêle, spre înălţarea Ierusalímului.

7. Căci acumu-i vrêmea a sprăjeni moştenirei tale şi a face tocmêlele mêle spre surparea vrăjmaşilor carii s-au rădicat asupra noastră."

8. Şi apropiindu-să la stîlpul patului carele era lîngă capul lui Olofernu, coborî sabiia lui de la el, şi apropiindu-să de pat, au apucat de chica capului lui

9. Şi dzise: „Întărêşte-mă, Doamne Dumnedzăul Israil, întru dzua aceasta!" Şi lovi de doao ori în grumadzul lui cu vîrtutea ei şi luă capul lui de la el.

10. Şi răsturnă trupul lui de pre aşternut şi luă pologul de la stîlpi şi preste *[748/2]* puţîn ieşi.

11. Şi dêde roabei ei capul lui Olofernu şi-l puse pre el în traista bucatelor ei. Şi ieşiră amîndoi[90] împreună, după obiceaiul lor, la rugă.

12. Şi trecînd tabăra, au încungiurat valea acêea şi să suiră la măgura

Ms. 4389, p. 506

cu hainele sale.

15. Şi întrắ de stătu înaintea fêţei lui, [16] iar inima lui Olofêrn era turburată, că se aprinsêse pofta lui.

16. [17] Şi zise Olofêrn cătră dînsa: „Bea acum şi mănîncă în bunătate[109], că ai aflat milă înaintea mea."

17. [18] Iar Iudítha grăi: „Bea-voiu, Doamne, că astăzi se-au mărit sufletul mieu mai mult decît în toate zilele mêle." [19] Şi luoă de mîncă şi bău înaintea lui cêlea ce-i gătise *[506/2]* slujnica ei.

18. [20] Şi fu Olofêrn poftitor pre dînsa şi bău vin mult foarte, cum n-au băut aşa niciodată în viiaţa lui.

Cap 13

1. De-acii, deaca înseră, se grăbiră slugile lui a mêrge pre la gazde-şi.[110]

2. [1] Iar Ragav, încuind[111] uşa cortului, se duse. [2] Şi era toţi biruiţi de vin.

3. Şi la pat, supt cort, era numai Iudítha singură, [4] iar Olofêrn zăcea în aşternut, foarte beat.

4. [5] Şi zise Iudítha slujnicei sale să stea afară înaintea cortului, să păzească.

6. Şi stătu Iudítha înaintea patului de se ruga cu lacrăme şi numai ce-şi mişca buzele[112] întru rugăciune şi zise: [7] „Întărêşte-mă, Doamne Dumnezeul lui Israil, şi caută într-acest ceas spre lucrul mîinilor mêle, precum ai făgăduit Ierusalímului, cetăţii tale, că-l vei mări,

7. Să săvîrşăsc aceasta ce am gîndit, nădăjduindu-mă că va putea fi acest lucru cu putinţă de la tine."

8. Şi, deaca zise aşa, se apropié de stîlp, carele era la căpătîiul aşternutului lui, şi scoase sabiia lui, care era legată de spînzura de stîlp.[113] [9] Şi deaca o scoase, îl apucă de chica capului

9. Şi zise: „Întărêşte-mă, Doamne, în ceasul acesta!" [10] [114]Şi-l lovi de 2 ori preste grumazi şi-i tăie capul.

10. Şi luoă zăvasa de la stîlpi şi înfăşurắ trupul lui fără de cap [11] şi preste puţinel ieşi afară

11. Şi dêde capul lui Olofêrn slujnicii sale şi porînci de-l băgă în traista ei.[115] [12] Şi ieşiră amîndoaoă afară, după cum le era obicêiul, afară den tabără, ca spre rugăciune.

12. Şi trecură împrejurul străjii cei den vale şi veniră la

Versiunea modernă

sale şi cu toată podoaba femeiască. A venit slujnica sa şi a aşternut în apropiere de Olofern pieile de oaie pe care le luase de la Bagoas pentru folosinţa zilnică a [Iuditei], ca să mănînce şezînd pe ele.

15. Şi Iudita, intrînd, se aşeză. Iar inima lui Olofern se tulbură şi sufletul său începu să tremure fiindcă poftea mult să se unească cu ea şi căuta vreme potrivită spre a o înşela încă din ziua în care o văzuse.

16. Şi i-a spus Olofern: „Bea şi veseleşte-te cu noi."

17. Iar Iudita a zis: „Voi bea, căci astăzi s-a mărit viaţa mea mai mult decît toate zilele de la naşterea mea." Şi luînd, a mîncat şi băut înaintea lui din cele pe care le pregătise roaba sa.

18. Olofern era foarte fermecat de ea şi a băut foarte mult vin, cît nu băuse în nici o zi de la naşterea sa.

Capitolul al 13-lea

1. Iar cînd s-a făcut tîrziu, robii săi s-au grăbit să se risipească.

2. Bagoas a închis cortul pe dinafară şi a slobozit pe cei care stăteau în faţa stăpînului său. Aceştia au plecat la paturile lor, fiindcă erau osteniţi, căci petrecerea fusese lungă.

3. În cort rămăseseră numai Iudit şi Olofern, care zăcea pe aşternutul lui, fiind îngreunat de vin.

4. Iar Iudita spusese roabei sale să stea la uşa iatacului şi să îi păzească ieşirea, aşa cum făcea zilnic; căci îi spusese că va ieşi la rugăciunea ei, iar lui Bagoas îi spusese aceleaşi cuvinte.

5. Cu toţii au plecat de la faţa lui, de la mic pînă la mare, şi nimeni nu a rămas.

6. Şi stînd Iudita lîngă patul lui, a spus în inima ei: „Doamne Dumnezeul întregii puteri, ia aminte în ceasul acesta la faptele mîinilor mele, spre înălţarea Ierusalimului.

7. Pentru că acum este vremea potrivită spre a veni în ajutor moştenirii tale şi a săvîrşi toate planurile mele întru zdrobirea vrăjmaşilor care s-au ridicat împotriva noastră."

8. Şi apropiindu-se de stîlpul patului de lîngă capul lui Olofern, a coborît spada lui de acolo, a venit lîngă pat, l-a înşfăcat de pletele capului

9. Şi a spus: „Doamne Dumnezeul lui Israel, întăreşte-mă în ziua aceasta!" L-a lovit de două ori peste gît cu toată puterea ei şi i-a tăiat capul.

10. A rostogolit trupul lui de pe aşternut; a smuls perdeaua baldachinului de pe stîlpi şi după o clipă a ieşit.

11. Şi a dat slujnicei sale capul lui Olofern, pe care l-au azvîrlit în traista cu merinde. Apoi au ieşit împreună la rugăciune, după cum le era obiceiul.

12. Au străbătut tabăra, au înconjurat valea şi au urcat muntele

Іѹдиѳь.

Biblia 1688, p. 630, col. 2

четъцїй ветѹлиєй, шй венирѣ ла порцнле ёй ·
Шй зисе їѹдиѳь дедепъртє челорь че пъзеа ла ѳ
порцн дешкидецн дешкидецн дарѣ поарта, кѹ нои
аєсте дмнезеѹ, дмнезеѹль нострѹ ка съман фа
кѣ пѹтере ѧ іерѹсалимь, шй търіе аѹпра
врътъмашилорь пре кѹм шй ацстъзи ацфъкѹт.
Шй фѹдека ацзирѣ сѫменїй четъцїй глаєѹль ѳ
ёй, съргѹирѣ ацспогорѫ ла поарта четъцїй лор,
шй кемарѣ ѧпреунѣ пре бътрънїй четъцїй ш
алергарѣ тоцн, дела минь пънѣ ла маре, кѣн
кѹминѹне ера лор ацвенї ѫ. Шй дешкистрѣ ёе
поарта, шй лепрїимирѣ пре але, шй ацпринзѫдь
фокь спре лѹминѣ, лепрѹнѫюрарѣ пре але ·
Шй ѫзисе кътрѣ дѫшїй, кѹ глась маре, лѫѹ ѯѕ
дацн пре дмнезѣѹ лѫѹдацн пре дмнезѣѹ, пентрѹ
кънаѹ депъртать мила лѹй дела каса лѹй їсраи
че здробй пре врътъмашїй ноштри, прей мънле
мѣле, ѧноапте ацаста. Шй лѫѹндь капѹл ѕ
деи траисте ѧль ацрътъ, шй зисе лорь ѣтъ ка
пѹль лѹй солоферне воиводѹль пѹтерїй лѹй ацсѹр
шй ѣтъ поаогѹль ѧтрѹкареле зъбе ѧпецинле
лѹй, шй лаѹ лобитъ пре ёль дмнѹль кѹ мънѣ
дефъмѣе. Шй віѹ дмнѹль карале ѫѹ пъзи ѯѳ
пре мине ѧкалемѣ карѣ ѫм мерсѹ кѣ лаѹ ѧ
шълатъ пре ёль, фаца мѣ, спре пенирѣ лѹй, шй
наѹ фъкѹть пъкатъ кѹ мине спре пънгъриче
шй рѹшине. Шй съминѹнъ тоть нородѹль ѳ
фоарте, шй плекѫндусе съ ѧкинарѣ лѹй дмне
зеѹ, шй зисерѣ кѹтоцн сѫдать, бине кѹвънь
тать ёши дмнезеѹль нострѹ, чела че ацн сокърѫ
ѧзїсъ де ацстъзи пре врътъмашїй нородѹлѹй
тѹ. Шй зисе ёй Озїа, бине кѹвънтатъ ёши к
тѣ фатъ дмнезеѹлѹй челѹй пре ѧналть, декѣ
тоате мѹерле, челе де пре пъмѫнть, шй би
не кѹвънтать дмнѹль дмнезеѹ, каре ацзидинть
черюль, шй пъмѫнтѹль, каре а ѧдрепътать пре
тине спре рана капѹлѹй воиводѹлѹй врътъмашн
лорь ноштри. Кънѹєсъва депъртѣ нѣдѣждѣ кѳ
Та дела ннима сѫменнаѹ чепоменескѹ пѹтерѣлѣ
дмнезеѹ пѣ ѧвѣкь, шй сѣфакъ цїе ацаста дмне
зеѹ спре ѧнъцинме вѣчникъ, ка сѣ сокоѣскъ пре
тине, кѹ бънътъцн. Пентрѹ кънаѹ преце кѵ
тать сѹфлетѹлѹй тъѹ, пентрѹ смерирѣ нѣмѹ
лѹй нострѹ, че ёшишь ла кѣдерѣ ноастрѣ спре
ѧдрепътаре мергѫндь, ѧнаинтѣ дмнезеѹлѹй
нострѹ. Шй зисерѣ тоть нородѹл, факъ кг
се факъсе.

К А П. ДІ.

Шй зисе кътрѣ ёй їѹдиѳь, аскѹлтацнмъ ѳ
дарѣ фрацнлорь, шй лѫѳь, капѹл ацче
ста спънзѹраци пре ёль, пре баща зи
дѹлѹй вострѹ. Шй вафи кѫндь ва ѕ
лѹминà де зорн, шй ва ёши сореле пре
пъмѫнть, веци лѫѹ феще карале оѹнѣлеле чѣ
ле де рѣзбой але воастре, шй ва ёши тоть бър
батѹл каре ѐ кѹ вертѹте ацфарѣ ден четате,
шй веци пѹне кънтенїе преcте ёй, ка кѹм ацъ
погорѫ ла кѫмпѹ ла стража, чѣ денаинтѣ ѧ
фїлорь лѹй ацсѹр, шй нѹмъ веци погорѫ ·

Шй

cetăţii Vetulíei şi veniră la porţile ei.

13. Şi zise Iudíth de departe celor ce păziia la porţi: „Deşchideţi, deşchideţi, dară, poarta, cu noi iaste Dumnezău, Dumnezăul nostru, ca să mai facă putêre în Ierusalím şi tărie asupra vrăjmaşilor, precum şi astăzi au făcut.”

14. Şi fu deaca auziră oamenii cetăţii lor glasul ei, sîrguiră a să pogorî la poarta cetăţii lor şi chemară împreună pre bătrînii cetăţii. Şi alergară toţi, de la mic pînă la mare, căci cu minune era lor a veni ea.

15. Şi deşchisără poarta şi le priimiră pre iale şi, aprinzînd foc spre lumină, le încunjurară pre iale.

16. Şi ea zise cătră dînşii cu glas mare: „Lăudaţi pre Dumnezău, lăudaţi pre Dumnezău, pentru că n-au depărtat mila lui de la casa lui Israil, ce zdrobi pre vrăjmaşii noştri pren mînile mêle în noaptea aceasta.”

17. Şi luînd capul den traistă, îl arătă şi zise lor: „Iată capul lui Oloférn, voivodul puterii lui Asúr, şi iată pologul întru carele zăcea în beţiile lui. Şi l-au lovit pre el Domnul cu mînă de fămêie.

18. Şi viu Domnul carele au păzit pre mine în calea mea carea am mersu, că l-au înşălat pre el faţa mea, spre pieirea lui, şi n-au făcut păcat cu mine spre pîngăriciune şi ruşine.”

19. Şi să minună tot norodul foarte şi, plecîndu-se, să închinară lui Dumnezău şi zisără cu toţii odată: „Binecuvîntat eşti, Dumnezăul nostru, cela ce ai ocărît în zioa de astăzi pre vrăjmaşii norodului tău.”

20. Şi zise ei Ózia: „Binecuvîntată[13] eşti, tu, fată, Dumnezăului celui preaînalt decît toate muierile cêle de pre pămînt şi binecuvîntat Domnul Dumnezău care au zidit ceriul şi pămîntul, care au îndireptat pre tine spre rana capului voivodului vrăjmaşilor noştri.

21. Că nu să va depărta nădêjdea ta de la inima oamenilor ce pomenescu putêrea lui Dumnezău pînă în veac şi să facă ţie aceasta Dumnezeu spre înălţime vêcinică, ca să socotească pre tine cu bunătăţi,

22. Pentru că n-ai pregetat sufletului tău pentru smerirea neamului nostru, ce ieşişi la cădêrea noastră, spre îndireptare mergînd, înaintea Dumnezeului nostru.”

23. Şi ziseră tot norodul: „Facă-se, facă-se!”

Cap 14

1. Şi zise cătră ei Iudíth: „Ascultaţi-mă, dară, fraţilor, şi, luînd capul acesta, spînzuraţi pre el de baştea zidului vostru.

2. Şi va fi cînd va lumina de zori şi va ieşi soarele pre pămînt, veţi lua fieştecarele unêltele cêle de războiu ale voastre şi va ieşi tot bărbatul care e cu vîrtute afară den cetate. Şi veţi pune căpetenie preste ei, ca cum aţi pogorî la cîmpu, la straja cea denaintea a fiilor lui Asúr, şi nu vă veţi pogorî. //

Ms. 45, p. 748-749

Vetuluá şi veniră la porţile ei.

13. Şi dzise Iudith de[91] departe celor ce păziia la porţi: „Dăşchideţi, dăşchideţi, dară, poarta, cu noi Dumnedzău, Dumnedzăul nostru, să facă încă vîrtute în Ierusalím şi tărie asupra vrăjmaşilor, în ce chip şi astădzi au făcut."

14. Şi fu dacă audziră bărbaţii cetăţii ei glasul ei, sîrguiră a să pogorî la poarta cetăţii lor şi chemară împreună pre cei bătrîni ai cetăţii. Şi alergară toţi, de la mic pînă la mare, căci minunat era lor a venirea ea.

15. Şi dăşchiseră poarta şi le priimiră pre iale şi, aprinzînd foc spre lumină, le încungiurară pre iale.

16. Şi ea dzise cătră înşi cu glas mare: „Lăudaţi Dumnedzăul, lăudaţi pre Dumnedzău, pentru că nu au dăpărtat mila lui de la casa lui Israil, ce zdrobi pre vrăjmaşii noştri pren mîinile mêle întru noaptea aceasta."

17. Şi luînd capul den traistă, îl arătă şi dzise lor: „Iată capul lui Olofernu, hatmanul puterii Assur, şi iată pologul întru carele zăcea în beţiile lui. Şi au lovit pre el Domnul cu mînă de fămêie.

18. Şi viu Domnul carele au păzit pre mine întru calea mea carea am mers, că l-au înşelat pre el faţa mea spre pieirea[92] lui, şi nu au făcut greşală cu mine spre pîngăriciune şi ruşine."

19. Şi să întristă tot nărodul foarte şi, plecîndu-să, să închinară lui Dumnedzău şi dziseră cu toţii odată: „Binecuvîntat eşti, Dumnedzăul nostru, cela ce ai ocărît întru dzua de astădzi pre vrăjmaşii nărodului tău."

20. Şi dzise ei Ozía: „Binecuvîntată eşti, tu, fată, Dumnedzăului celui preaînalt decît toate muierile cêle pre pămînt şi binecuvîntat Dumnedzău carele au zidit ceriul şi pămîntul, carele au îndreptat pre tine spre rană capului boiêrinului vrăjmaşilor noştri.

21. Că nu să va depărta nădêjdea ta de la inima oamenilor ce pomenesc[93] vîr- *[749/1]* tutea lui Dumnedzău pînă în vac şi să facă ţie acêstea Dumnedzău spre înălţime vêcinică, ca să socotească pre tine cu bunătăţi.

22. Pentru care nu ai pregetat sufletului tău pentru plecarea rodului nostru, ce ieşişi la cădêrea noastră, spre drept mergînd, înaintea Dumnedzăului nostru."

23. Şi dziseră tot nărodul: „Facă-să! Facă-să!"

Cap 14

1. Şi dzise cătră ei Iudith: „Audziţi, dară, pre mine, fraţilor, şi, luînd capul acesta, spînzuraţi pre el preste baştea zidului vostru.

2. Şi va fi cînd va lumina de zori şi va ieşi soarele pre pămînt, veţi lua fieştecarele ciniile cêle de război ale voastre şi va ieşi tot bărbatul[94] vîrtucios afară den cetate. Şi veţi da căpetenie preste ei ca cum aţi pogorî la cîmpu, la straja cea denainte a fiilor Assur, şi nu veţi pogorî.

Ms. 4389, p. 506-507

poarta cetăţii.

13. Şi strigă Iudítha de dăparte cătră străjarii zidurilor, zicînd: „Dăşchideţi poarta, că iaste cu noi Domnul Dumnezeu, carele au făcut putêre întru Israil."

14. Şi fu deaca auziră oamenii glasul ei, chiemară preoţii cetăţii. [15] Şi alergară la dînsa de la mare pînă la mic, că ei nu mai avea nădêjde să o mai vază.

15. [16] Şi aprinzînd lumînări, o ocoliră toţi împrejur.

16. Iar ea, dîndu-se într-o laturi, într-un loc mai nalt, porînci să se facă tăcêre. De-acii, deaca tăcură toţi, zise Iudítha: [17] „Lăudaţi pre Domnul Dumnezeul nostru, carele n-au lăsat pre cei ce se *[507/1]* nădăjduiesc pre dînsul, [18] şi pre mine, roaba sa, m-au umplut de mila[116] sa carea o au făgăduit casii lui Israil şi au junghiat cu mîinile mêle într-această noapte pre vrăjmaşul nărodului său."

17. [19] Şi scoase capul lui Oloférn den traistă şi-l arătă lor, zicînd: „Iată capul Oloférn, domnul oştilor assirieneşti, şi iată şi zăvasa[117] lui supt carea zăcea beat, unde l-au omorît Domnul Dumnezeul nostru cu mînă muierească.

18. [20] Şi viu Domnul Dumnezeu că m-au păzit îngerul lui, de n-au lăsat pre mine[118], roaba sa, Domnul Dumnezeu, să mă spurce, nici cînd am mers acoló, nici cînd am fost acoló, nici cînd m-am întors încoace, ce nevinovată păcatului m-au întors la voi, bucurîndu-mă de biruinţa lui şi de scăparea mea şi de mîntuirea voastră.[119] [21] [120]Mărturisiţi-vă lui toţi, că — bun, că în vêci — mila lui."

19. [22] Şi, închinîndu-se toţi Domnului, ziseră cătră dînsa: „Bine să te cuvintêze Domnul Dumnezeu întru putêrea sa, că cu tine au scos pre vrăjmaşii noştri întru nimic."

20. [23] Iar Iósi, mai-marele nărodului lui Israil, zise cătră dînsa: „Bine eşti cuvîntată, tu, fată, de Domnul Dumnezeul cel de sus mai mult decît toate muierile de pre pămînt. [24] Bine iaste cuvîntat Domnul Dumnezeu care au făcut ceriul şi pămîntul, cela ce te-au îndireptat spre tăiêrea capului voievodului vrăjmaşilor noştri.

21. [25] Că aşa se-au mărit astăzi numele tău, ca să nu mai fugă lauda ta den gurile oamenilor carii vor pomeni putêrea Domnului în vêci.[121]

22. Că n-ai cruţat viiaţa ta pentru grija şi întristăciunea neamului tău, ce ai ajutat căderii, înaintea fêţei Domnului Dumnezeul nostru."

23. [26] Şi zise tot nărodul: „Să fie aşa, să fie!"

Cap 14

1. Iară Iudítha zise cătră tot nărodul: „Ascultaţi-mă, fraţilor, spînzuraţi acest cap pre zidurile noastre.[124]

2. Şi, deaca se va sui soarele, să vă luaţi toţi armele şi să ieşiţi degrab, nu ca cînd v-aţi pogorî den munte, ce ca cînd aţi năvăli asupra lor.

Versiunea modernă

Betulia şi au ajuns pînă la porţile acesteia.

13. Şi Iudita a strigat de departe străjerilor porţilor: „Deschideţi, deschideţi poarta, căci cu noi este Dumnezeu, Dumnezeul nostru, care lucrează cu putere în Israel şi cu tărie împotriva vrăjmaşilor noştri, precum a făcut în ziua de astăzi."

14. Şi cînd au auzit glasul ei, bărbaţii cetăţii s-au sîrguit să coboare la poartă şi au chemat cu ei şi pe bătrînii cetăţii. Şi cu toţii, de la mic la mare, au alergat acolo, căci venirea ei era un lucru neaşteptat.

15. Au deschis poarta, le-au primit şi au aprins un foc ca să lumineze. Apoi le-au înconjurat.

16. Iar ea le-a spus cu mare glas: „Lăudaţi pe Dumnezeu, lăudaţi pe Dumnezeu pentru că nu a depărtat mila lui de la casa lui Israel, ci a sfărîmat pe vrăjmaşii noştri în noaptea aceasta prin mîna mea."

17. Şi scoţînd capul din traistă, l-a arătat şi a zis: „Iată capul lui Olofern, căpetenia oştirii lui Asur, şi iată perdeaua baldachinului sub care zăcea în beţiile lui. Însă Domnul l-a lovit printr-o mînă de femeie.

18. Şi viu este Domnul care m-a păzit pe calea mea pe care am mers, că l-a ademenit chipul meu spre pierzarea sa, însă nu a săvîrşit păcat cu mine spre pîngărire şi spre ruşinare."

19. Iar tot poporul a încremenit şi a căzut la pământ, închinîndu-se lui Dumnezeu şi spunînd într-un suflet: „Binecuvîntat eşti, Dumnezeul nostru, care ai făcut de nimic în ziua de astăzi pe vrăjmaşii poporului nostru."

20. Şi Ozia i-a spus: „Binecuvîntată eşti, tu, fiică, de către Dumnezeul cel înalt printre toate femeile pământului şi binecuvîntat este Domnul Dumnezeu care a zidit cerul şi pământul, care a îndreptat spre tine pe căpetenia vrăjmaşilor noştri spre a-i tăia capul.

21. Căci nu se va îndepărta nădejdea ta din inimile oamenilor care îşi amintesc de puterea lui Dumnezeu în veci. Şi Domnul să-ţi facă aceasta spre mărire veşnică şi să te răsplătească prin cele bune.

22. Fiindcă nu ai cruţat sufletul tău din pricina umilirii neamului nostru, ci, în vremea nenorocirii noastre, ai ieşit şi ai pornit pe cărarea cea dreaptă, în faţa Dumnezeului nostru."

23. Şi tot poporul a spus: „Să fie, să fie!"

Capitolul al 14-lea

1. Şi Iudita le-a spus: „Fraţilor, ascultaţi-mă şi luaţi acest cap de-l atîrnaţi pe meterezul zidului vostru.

2. Iar cînd vor miji zorile şi va răsări soarele pe pământ, veţi ridica fiecare armele de război ale voastre şi va ieşi tot bărbatul puternic la război. Şi veţi pune o căpetenie peste ei ca şi cum aţi coborî în cîmpie, spre primele străji ale fiilor lui Asur, dar nu veţi coborî.

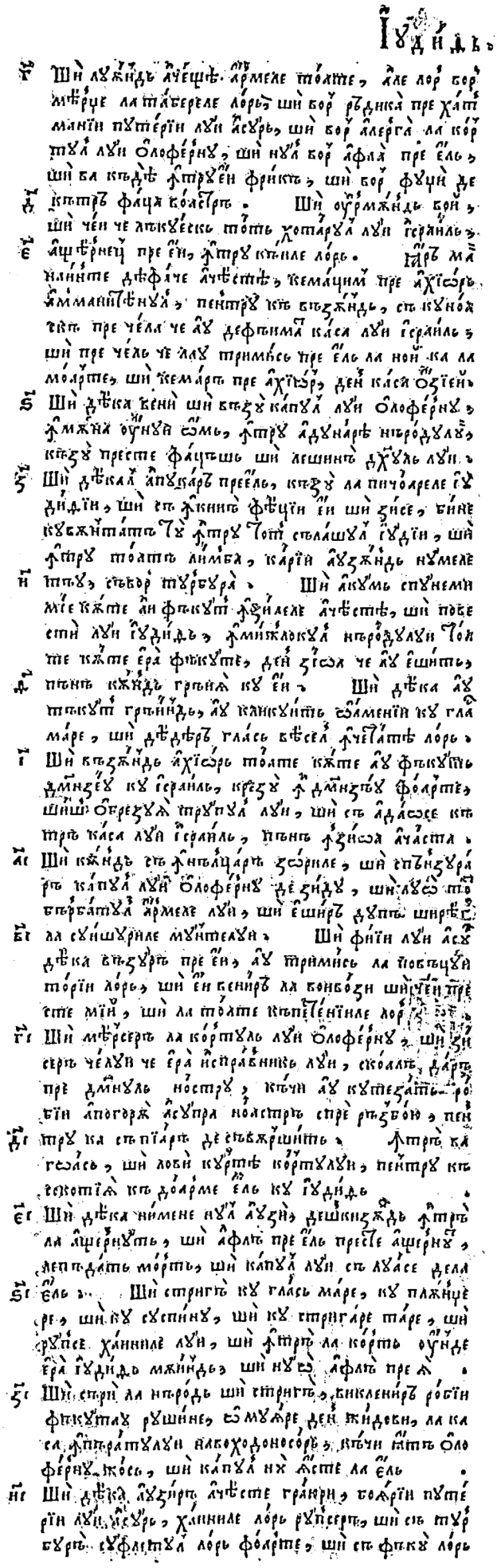

Biblia 1688, p. 631, col. 1

3. Şi luînd aceştia armele toate ale lor, vor mêrge la taberele lor şi vor rădica pre hatmanii puterii lui Asúr; şi vor alerga la cortul lui Oloférnu, şi nu-l vor afla pre el, şi va cădea întru ei frică şi vor fugi de cătră faţa voastră.

4. Şi urmînd voi şi cei ce lăcuiesc tot hotarul lui Israíl, aştêrneţi pre ei întru căile lor.

5. Iară mai nainte de-a face acêstea, chemaţi-mi pre Ahiór Ammaniteanul, pentru că, văzînd, să cunoască pre cela ce au defăimat casa lui Israíl şi pre cel ce l-au trimis pre el la noi ca la moarte." Şi chemară pre Ahiór den casa Óziei.

6. Şi deaca veni şi văzu capul lui Oloférnu în mîna unui om întru adunarea nărodului, căzu preste faţă-şi şi leşină duhul lui.

7. Şi deaca-l apucară pre el, căzu la picioarele Iudíthii şi să închină fêţii ei şi zise: „Binecuvîntată tu întru tot sălaşul Iúdii şi întru toată limba, carii, auzind numele tău, să vor turbura.

8. Şi acum spune-mi mie cîte ai făcut în zilele acêstea." Şi povesti lui Iudíth în mijlocul nărodului toate cîte era făcute den zioa ce au ieşit pînă cînd grăiia cu ei.

9. Şi deaca au tăcut grăind, au clicuit oamenii cu glas mare şi dêderă glas vêsel în cetatea lor.

10. Şi văzînd Ahiór toate cîte au făcut Dumnezeu cu Israíl, crezu în Dumnezău foarte şi-şi obrezuia trupul lui şi să adaose cătră casa lui Israíl pînă în zioa aceasta.

11. Şi cînd să înălţară zorile şi spînzurară capul lui Oloférnu de zidu, şi luo tot bărbatul armele lui şi ieşiră după şireag la suişurile muntelui.

12. Şi fiii lui Asur, deaca văzură pre ei, au trimis la povăţuitorii lor şi ei veniră la voivozi şi cei preste mii şi la toate căpeteniile lor.

13. Şi mêrseră la cortul lui Oloférnu şi ziseră celui ce era ispravnic lui: „Scoală, dară, pre domnul nostru, căci au cutezat robii a pogorî asupra noastră spre războiu, pentru ca să piară desăvîrşit."

14. Întră Vagoás şi lovi curtea cortului, pentru că socotiia că doarme el cu Iudíth.

15. Şi deaca nimene nu-l auzi, deşchizînd, întră la aşternut şi află pre el preste aşternut lepădat mort, şi capul lui să luase de la el.

16. Şi strigă cu glas mare, cu plîngere şi cu suspinu şi cu strigare tare, şi rupse hainile lui. Şi întră la cort unde era Iudíth mîind şi nu o află pre ea.

17. Şi sări la nărod şi strigă: „Viclenieră robii; făcut-au ruşine o muiêre den jidovi la casa împăratului Navohodonosór, căci, iată, Oloférnu jos, şi capul nu iaste la el."

18. Şi deaca auziră acêste graiuri boiêrii puterii lui Asúr, hainile lor rupseră şi să turbură sufletul lor foarte. Şi să făcu lor /

Ms. 45, p. 749

3. Şi luînd aceştia armele toate a lor, mêrge-vor la taberile lor şi vor rădica pre hatmanii puterii Assur; şi vor alerga la cortul lui Olofernu, şi nu-l vor afla pre el, şi va cădea preste ei frică şi vor fugi de cătră faţa voastră.

4. Şi urmînd voi şi ceia ce lăcuiesc tot hotarul Israil, aştêrneţi pre ei întru căile lor.

5. Iară mai nainte de a face acêstea, chemaţi mie pre Ahior Ammaniteanul, pentru ca, văzînd, să cunoască pre cela ce au dăfăimat casa Israil şi pre îns ca la moarte trimis fiind cătră noi." Şi chemară pre Ahior dentru casa Ozíei.

6. Şi daca veni şi văzu capul lui Olofernu întru mîna unui bărbat întru adunarea nărodului, cădzu preste faţă-şi şi să leşină duhul lui.

7. Şi dacă-l apucară pre el, cădzu la picioarele Iudith şi să închină fêţei ei şi dzise: „Binecuvîntată[95] tu întru tot sălaşul Iúda şi întru toată limba, carii, audzind numele tău, să vor întrista.

8. Şi acum vestêşte mie cîte ai făcut întru dzilele acêstea." Şi vesti lui Iudith în mijlocul nărodului toate cîte au făcut dentru care dzi au ieşit pînă cînd grăia cu ei.

9. Şi *[749/2]* daca au tăcut grăind, au clicuit oamenii[96] cu glas mare şi dêderă glas vêsel întru cetatea lor.

10. Şi văzînd Ahior toate cîte au făcut Dumnedzăul lui Israil, credzu lui Dumnedzău foarte şi tăia acoperemîntulu, pielíţa margenii[97] lui, şi să adaose cătră casa lui Israil pînă în dzua aceasta.

11. Şi cînd să suiră zorile şi spîndzurară capul lui Olofernu dentru zid, şi luă tot bărbatul armele lui şi ieşiră după şireag la suişurile măgurii.

12. Şi fiii Assur, dacă vădzură pre ei, au trimis la povăţuitorii lor şi ei veniră la hatmani şi cei preste mii şi la toată căpeteniia lor.

13. Şi mêrseră la cortul lui Olofernu şi dziseră[98] celui ce era preste toate ale lui: „Scoală, dară, pre domnul nostru, căci au cutezat robii a să pogorî asupra noastră spre războiu, pentru ca să piară de tot, desăvîrşit."

14. Şi întrắ Vagóas şi lovi gardul[99] cortului, pentru că socotea el că a[100] dormit el cu Iudith.

15. Şi dacă nime nu ascultă, dăşchiind, întrắ la aşternut şi aflắ pre el preste aşternut lepădat mort, şi capul lui să luase de la el.

16. Şi strigắ cu glas mare, cu plîngere şi cu[101] suspin şi strigare vîrtoasă, şi rumpse hainele lui. Şi întrắ la cortul unde era Iudith mîind şi nu aflắ pre ea.

17. Şi sări la nărod şi strigă: „Vicleniră robii; făcut-au ruşine o muiêre a jidovilor la casa împăratului[102] Navuhodonósor, căci, iată, Olofernu jos şi capul lui nu iaste preste el."

18. Şi dacă audziră acêstea graiuri boiêrii puterii Assur, hainele lor rumpseră şi să turburắ sufletul lor foarte. Şi să făcu lor

Ms. 4389, p. 507-508

3. Atunci străjarii vor fi bîntuiţi ca să fugă la domnul lor, să-l dăştêpte spre războiu. [4] Şi cînd vor alerga boiêrii la cortul lui Olofern, îl vor afla fără de cap, învălit în sîngele lui, şi va cădea pre dînşii frică.

4. [5] De-acii, deaca-i veţi cunoaşte că fug, să mêrgeţi după dînşii cu îndrăzneală, că-i va zdrobi Domnul Dumnezeu supt picioarele voastre."[125]

5. [13:27] Atunci, chiemînd pre Ahior, veni, şi-i zise Iudítha: „Domnul Dumnezeul lui Israil, căruia i-ai mărturisit tu că va izbîndi asupra vrăjmaşilor săi, acesta iaste carele au tăiat capul tuturor necredincioşilor în noaptea aceasta cu mîinile mêle. [13:28] Iar ca să cunoşti că iaste aşa, iată capul lui Oloférn, carele cu potrivniciia trufiei sale au urgisit pre Dumnezeul lui Israil şi pre tine[122] te-au îngrozit cu moarte, zicînd: «Cînd va fi robit nărodul lui Israil, atunci voiu porînci să pătrunză cu sabiia coastele tale.»" *[507/2]*

6. [13:29] Iar Ahior, deaca văzu capul lui Oloférn, se spăré cu frică mare şi, căzînd cu faţa pre pămînt, i se turburắ[123] sufletul.

7. [30] De-acii, deaca-şi veni în fire, căzu la picioarele Iudíthei de se închinắ ei şi zise: [31] „Bine eşti cuvîntată tu de Domnul Dumnezeu întru tot lăcaşul lui Iácov, că în toate limbile în care se va auzi numele tău se va mări numele Domnului Dumnezeul lui Israil pentru tine."

10. [6] Atunci Ahior, văzînd putêrea carea au făcut Domnul Dumnezeul lui Israil, lăsă sfatul păgînesc şi crezu Domnului Dumnezeu şi se tăie împrejur şi se-au adaos cătră nărodul lui Israil şi toată moştinarea neamului său pînă în zilele acêstea.

11. [7] De-acii, deaca răsări soarele, îndată spînzurară capul lui Oloférn pre ziduri şi luară toţi oamenii armele lor şi ieşiră cu sunet mare şi cu gîlceavă.

12. [8] Iar străjarii, deaca văzură aşa, alergară la cortul lui Oloférn. [9] Iar ceia ce era în tabără[126] umbla pre denaintea uşii cortului tropăind cu picioarele, ca să-l dăştêpte, că vrea să facă sunet, să se dăştêpte de sunet, iar să nu dăştêpte pre Oloférn ceia ce-l dăştepta.[127] [10] Că nu îndrăzniia nimini să dăşchiză uşa de la patul lui Oloférn, voievodul Assiriei.

13. [11] Iar deaca[128] veniră voievozii lui şi căpitanii şi toate căpeteniile cêle mai mari ale oştii assirieneşti, ziseră aşternătorilor: [12] „Întraţi de-l dăşteptaţi, că au ieşit şoarecii den gaurile lor şi au năvălit să ne îndemnêze la războiu."

14. [13] Atunci Ragav, hadîmul lui, întrắ la patul lui şi stătu înaintea zăvêsei şi plesni în palme, că-i părea că doarme cu Iudítha.

15. [14] Iar deaca nu simţi nimic, se apropié lîngă zăvasă şi o rădicắ şi văzu trupul lui Olofern fără de cap, zăcînd pre pămînt în sîngele său.[129] *[508/1]*

16. [14] Şi strigắ în glas mare cu plîngere şi-şi sparse hainele. [15] Şi întrắ în cortul unde şădea Iudítha şi nu o aflắ.

17. [15] Şi ieşí afară la oameni şi zise: [16] „Muiêrea cêea ovreaica au ruşinat casa lui Navohodonósor, că iată că Oloférn zace pre pămînt fără de cap."

18. [17] Iar căpeteniile puterii assirieneşti, deaca auziră aceasta, îşi sparseră hainele şi căzu pre dînşii frică şi cutremur care nu era putinţă de-a-l purta şi se turburắ inima lor foarte. [18] Şi fu

Versiunea modernă

3. Aceia îşi vor lua toate armele şi vor porni înspre tabără, ca să trezească pe căpeteniile oştirii lui Asur; şi vor alerga cu toţii la cortul lui Olofern, dar nu îl vor afla, şi va cădea peste ei frică şi vor fugi de la faţa voastră.

4. Iar voi, împreună cu cei ce locuiesc toate hotarele lui Israel, îi veţi doborî pe căile lor.

5. Dar mai înainte de aceasta, chemaţi-mi pe Ahior Amonitul, ca să vadă şi să recunoască pe acela care a dispreţuit casa lui Israel şi pe acela care l-a trimis la noi ca la moarte." Şi l-au chemat pe Ahior din casa lui Ozia.

6. Iar el, cînd a venit şi a văzut capul lui Olofern în mîna unui bărbat din adunarea poporului, a căzut cu faţa la pămînt şi a rămas fără suflare.

7. Însă cînd s-a ridicat, a căzut la picioarele Iuditei şi s-a închinat feţei ei, spunînd: „Binecuvîntată eşti tu între toate sălaşele lui Iuda şi în toate neamurile, căci toţi cei ce îţi vor auzi numele se vor tulbura.

8. Iar acum povesteşte-mi toate cîte le-ai făcut în aceste zile." Iudita i-a povestit în mijlocul poporului toate cele pe care le făcuse din ziua în care ieşise pînă în clipa cînd vorbea cu el.

9. Cînd a încetat de a vorbi, poporul a strigat cu mare glas şi în cetatea lor răsuna glas de bucurie.

10. Ahior, văzînd acestea toate pe care le făcuse Dumnezeul lui Israel, a crezut pe deplin în Dumnezeu şi s-a tăiat împrejur, fiind adăugat la casa lui Israel pînă în ziua de astăzi.

11. Cînd s-a ridicat dimineaţa, au atîrnat capul lui Olofern pe zid şi toţi bărbaţii au luat armele şi au ieşit după cete pe suişul muntelui.

12. Şi fiii lui Asur, cînd i-au văzut, au trimis la căpeteniile lor, care au mers la căpeteniile peste mii şi la toate căpeteniile lor.

13. Şi au venit la cortul lui Olofern şi i-au spus celui ce era mai-mare peste toate ale sale: „Trezeşte pe stăpînul nostru, pentru că robii au îndrăznit să coboare la noi ca să facă război spre a pieri cu desăvîrşire."

14. Bagoas a intrat şi a lovit în uşa cortului, căci socotea că [Olofern] doarme cu Iudita.

15. De vreme ce nu a auzit nimic, a dat la o parte cortul şi a intrat în dormitor. L-a găsit pe [Olofern] pe jos, zăcînd mort şi lipsit de cap.

16. Atunci a strigat cu mare glas, cu plîngere şi tînguire şi răcnet puternic, apoi şi-a sfîşiat veşmintele. A intrat în cortul unde locuia Iudita şi nu a aflat-o.

17. S-a avîntat către popor şi a strigat: „Răzvrătitu-s-au robii! O femeie a evreilor a adus ruşine casei lui Nabucodonosor, căci, iată, Olofern zace la pămînt lipsit de cap."

18. Iar cînd căpeteniile lui Asur au auzit acestea, şi-au sfîşiat veşmintele şi sufletul lor s-a tulburat foarte. Iar în mijlocul

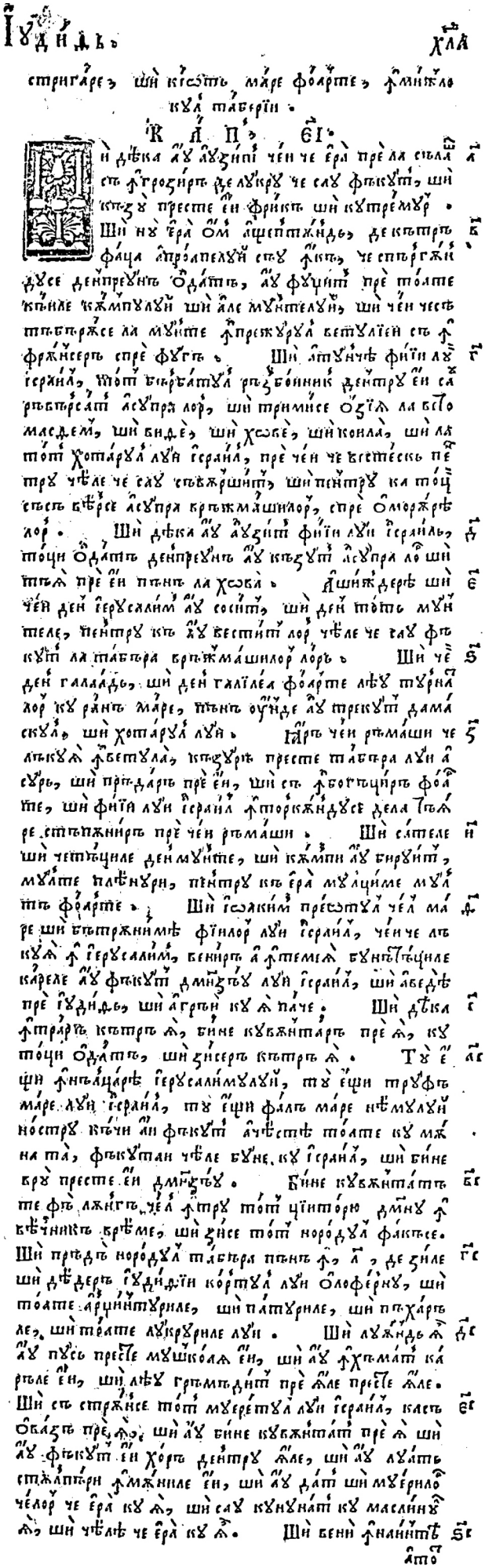

Biblia 1688, p. 631, col. 2

strigare şi chiot mare foarte în mijlocul taberii.

Cap 15

1. Şi deaca au auzit cei ce era pre la sălaş, să îngroziră de lucru ce s-au făcut şi căzu preste ei frică şi cutremur.

2. Şi nu era om aşteptînd de cătră faţa aproapelui său încă, ce spărgîndu-se denpreună odată, au fugit pre toate căile cîmpului şi ale muntelui. Şi cei ce să tăbărîse la munte, împrejurul Vetuliei, să înfrînseră spre fugă.

3. Şi atuncea fiii lui Israíl, tot bărbatul războinic dentru ei, s-au răvărsat asupra lor. Şi trimise Óziia la Vetomasthem şi Vithé şi Hové şi Coilá şi la tot hotarul lui Israíl pre cei ce vestesc pentru cêle ce s-au săvîrşit şi pentru ca toţi să să vêrse asupra vrăjmaşilor, spre omorîrea lor.

4. Şi deaca au auzit fiii lui Israíl, toţi odată denpreună au căzut asupra lor şi tăia pre ei pînă la Hová.

5. Aşijderea şi cei den Ierusalím au sosit şi den tot muntele, pentru că au vestit lor cêle ce s-au făcut la tabăra vrăjmaşilor lor.

6. Şi cei den Galaád şi den Galiléa foarte le-au turnat lor cu rană mare, pînă unde au trecut Damáscul şi hotarul lui.

7. Iară cei rămaşi, ce lăcuia în Vetulá, căzură preste tabăra lui Asúr şi prădară pre ei şi să îmbogăţiră foarte. Şi fiii lui Israíl, întorcîndu-se de la tăiêre, stăpîniră pre cei rămaşi.

8. Şi satele şi cetăţile den munte şi cîmpi au biruit multe pleanuri, pentru că era mulţime multă foarte.

9. Şi Ioachím, preotul cel mare, şi bătrînimea fiilor lui Israíl, cei ce lăcuia în Ierusalím, venirá a întemeia bunătăţile carele au făcut Dumnezău lui Israíl şi a vedea pre Iudíth şi a grăi cu ea pace.

10. Şi deaca întrară cătră ea, binecuvîntară pre ea cu toţi odată şi ziseră cătră ea:

11. „Tu eşti înălţarea Ierusalímului, tu eşti trufă mare lui Israíl, tu eşti fală mare neamului nostru, căci ai făcut acêstea toate cu mîna ta, făcut-ai cêle bune cu Israíl şi binevru preste ei Dumnezău.

12. Binecuvîntată te fă lîngă cel întrutotţiitoriu Domnu în vêcinică vrême!" Şi zise tot norodul: „Facă-se!"

13. Şi prădă norodul tabăra pînă în 30 de zile. Şi dêderă Iudíthii cortul lui Oloférnu şi toate arginturile şi paturile şi păhărăle şi toate lucrurile lui.

14. Şi luînd ea, au pus preste muşcoaia ei şi au înhămat carăle ei şi le-au grămădit pre iale preste iale.

15. Şi să strînse tot muieretul lui Israíl ca să o vază pre ea şi au binecuvîntat pre ea şi au făcut ei horă dentru iale. Şi au luat stîlpări în mînile ei şi au dat şi muierilor celor ce era cu ea. Şi s-au cununat cu maslinul, ea şi cêlea ce era cu ea.

16. Şi veni înaintea //

Ms. 45, p. 749-750

strigare şi chiot mare foarte în mijlocul taberii.

Cap 15

1. Şi dacă au audzit ceia ce era la sălaş, să întrestară pentru ce s-au făcut şi căzu preste ei frică şi cutremur.

2. Şi nu era om aşteptînd despre faţa aproapelui încă, ci spărgîndu-să depreună odată, au fugit prespre toată calea cîmpului şi *[750/1]* a muntelui. Şi cei ci să tăbărăsc la munte, împregiurul Vetuluá, să înfrînseră spre fugă.

3. Şi atuncea fiii Israil, tot bărbatul războinic dentru ei, s-au răvărsat preste ei. Şi trimise Ozía la Vetomathem şi Vithê şi Hovê şi Colá şi la tot hotarul Israil pre ceia ci să vestesc pentru cêle săvîrşite şi pentru ca toţi să să răvêrse asupra vrăjmaşilor, spre omorîrea lor.

4. Şi daca au audzit fiii Israil, toţi odată depreună au cădzut preste ei şi tăia pre ei pînă la Hová.

5. Aşijdirile şi cei den Ierusalím au sosit şi dentru tot muntele, pentru că au vestit lor ce s-au făcut întru tabăra vrăjmaşilor lor.
6. Şi cei den Galaad şi dentru Galiléa prea le turnară lor cu rană mare, pînă unde au trecut Damascul şi hotarăle lui.

7. Iară cei rămaşi, ce lăcuia Vetuluá, căzură preste tabăra Assur şi prădară pre ei şi să îmbogăţiră foarte. Şi fiii Israil, întorcîndu-să de la tăiêre, stăpîniră celor rămase.

8. Şi satele şi cetăţile den munte şi cîmpie au biruit multe pleanuri, pentru că era mulţime multă foarte.

9. Şi Ioachim, preutul cel mare, şi bătrînimea fiilor Israil, ceia ce lăcuia în Ierusalím, veniră a întemeia bunătăţile carele au făcut Dumnedzău lui Israil şi a vedea pre Iudith şi a grăi cu ea pace.
10. Şi dacă întrară cătră ea, binecuvîntară pre ea cu toţi odată şi dziseră cătră ea:
11. „Tu — înălţarea Ierusalím, [103]trufă mare lui Israil, tu — fală mare rodului nostru, căci ai făcut acêstea toate cu mîna ta. Făcut-ai bunătăţile cu Israil şi binevru preste iale Dumnedzău.

12. Binecuvîntată te fă lîngă cel întrutotţiitor Domnu, întru vacul vremii[104]!" Şi dzise tot nărodul: „Facă-să!"
13. Şi prădă tabăra nărodul pren dzile 30. Şi dêderă ii Iudith cortul lui Olofernu şi toate arginturile şi paturile şi păharăle şi toate lucrurile lui.

14. Şi luînd ea, au pus preste muşcoaia ei şi au înhămat carăle ei şi le-au grămădit pre iale preste înse.

15. Şi să strînse[105] toată muiêrea Israil ca să o vază pre ea şi au binecuvîntat pre ea *[750/2]* şi au făcut ei danţu dentru iale. Şi au luat stîlpări întru mîinile ei şi au dat şi muierilor celor ce era cu ea. Şi s-au încununat cu maslinul, ea şi cêlea[106] ce era cu ea.

16. Şi veni înaintea

Ms. 4389, p. 508

chiot foarte mare în mijlocul taberilor lor.

Cap 15

1. De-acii, deaca auziră toate oştile assirieneşti că au tăiat pre Oloférn, fugi mintea şi sfatul de la ei şi numai ce se clătina de frică şi de cutremur şi numai ce se apucară de-a le fi fuga apărare.[130]
2. Aşa cum nu vorbiia unul cu vecinul său, ce, plecînd capul, năpustiră toate şi se grăbiia să fugă de ovrêii carii auziră că vin înarmaţi asupra lor; şi fugiia pre căile cîmpurilor şi pre cărările munţilor.

3. Iar feciorii lui Israil, deaca-i văzură că fug, îi goniia şi trîmbita în trîmbiţe şi striga după dînşii. [4] Iar assirienênii fugiia răsipiţi cu capetele plecate în jos,

4. Iar feciorii lui Israil, gonindu-i într-un suflet, uciseră pre toţi pre carii[131] ajunseră.[132]

5. Iar Iósiia trimêse oameni pre la toate cetăţile şi ţinuturile lui Israil.

6. Şi trimêseră toate cetăţile şi ţinuturile voinici după dînşii şi, ajungîndu-i, îi ucidea cu sabiia pînă ajunseră la marginea hotarălor lor.

7. Iar cei ce rămăsêse în cetatea Vethúliei au întrat în taberile assirieneşti şi au luat jacmanele şi dobinzile oştilor celor ce fugise şi se îmbogăţiră foarte.

8. Iar cei ce biruiră se întoarseră de după dînşii la Vethúliia şi tot ce jăcmăne al lor au luat cu dînşii, aşa cît nu avea număr oile şi dobitoacele şi toate cêle[133] ce se mútă şi se îmbogăţiră toţi, de la mic pînă la mare, den jacmanul lor.[134]
9. Şi veni şi Ioachim arhiereul de la Ierusalim în Vethúliia, cu toţi preoţii săi, să vază pre Iudítha.

10. Iar ea, deaca ieşi înaintea lor, bine o cuvîntară toţi cu un glas, zicînd:
11. [10] „Tu eşti slava Ierusalímului, tu eşti veseliia lui Israil, tu eşti cistea nărodului nostru. [11] Tu ai făcut ca bărbaţii şi se-au întărit inima ta, că ai iubit curăţiia şi după bărbatul *[508/2]* tău nu mai ştii pre altul, pentr-acêea şi mîna Domnului te-au întărit.
12. [11] Şi să fii binecuvîntată în vêci!"[135] [12] Iar gloata toată zise: „Să fie aşa, să fie!"

13. De-acii, după 30 de zile, de-abiia se-au strîns jacmanul assirienesc de oamenii lui Israil. [14] Şi toate cîte au fost ale lui Oloférn, aurul şi argintul şi hainele cêle luminate, pietrile cêle scumpe şi toate vasele şi dichísele, acêstea toate le-au dat nărodul Iudíthei.[136]

16. [15] Şi se-au veselit

Versiunea modernă

taberei erau răcnete şi strigăte puternice.

Capitolul al 15-lea

1. Iar cînd cei de la corturi au auzit despre cele întîmplate, au încremenit şi au căzut peste ei cutremur şi spaimă.

2. Şi nici un om nu-l aştepta pe aproapele său, ci cu toţii s-au rispit şi au fugit ca unul spre cîmpie şi prin munţi. Iar cei ce tăbăriseră în ţinutul muntos din jurul Betuliei au pornit să fugă.

3. Atunci, fiii lui Israel, toţi bărbaţii războinici, s-au revărsat asupra lor. Ozia a trimis la Baitomastaim şi Beba şi Hoba şi Cola şi în tot hotarul lui Israel ca să le vestească cele întîmplate şi să se avînte cu toţii asupra vrăjmaşilor, ca să-i nimicească.

4. Iar cînd fiii lui Israel au auzit acestea, într-un suflet au năvălit asupra lor şi i-au măcelărit pînă la Hoba.
5. În acelaşi fel au sosit cei din Ierusalim şi din ţinutul muntos, căci li se vestiseră cele petrecute cu tabăra vrăjmaşilor lor.
6. Şi cei din Galaad şi din Galileea i-au lovit dinspre laturi cu răni grele, pînă ce au trecut de Damasc şi de hotarele lui.

7. Cei ce locuiau în Betulia au năvălit în tabăra lui Asur şi au jefuit-o, îmbogăţindu-se foarte. Iar fiii lui Israel care se întorceau de la măcel au luat în stăpînire cele rămase.

8. Iar satele şi cătunele de munte şi de cîmpie au luat foarte multă pradă, căci era nenumărată.

9. Ioachim, marele arhiereu, şi sfatul bătrînilor fiilor lui Israel care locuiesc în Ierusalim au venit ca să privească bunătăţile dăruite de Domnul lui Israel şi să o vadă pe Iudita, grăind ei cu pace.
10. Iar cînd au intrat la ea, au binecuvîntat-o într-un singur glas şi i-au spus:
11. „Tu eşti înălţarea Ierusalimului, tu marea slavă a lui Israel, tu marea laudă a neamului nostru. Tu ai făcut acestea cu mîna ta, ai făcut cele bune pentru Israel şi a binevoit Dumnezeu întru ei.

12. Binecuvîntată să fii de Domnul atotţiitorul în veşnicie!" Şi tot poporul a spus: „Să fie!"

13. Iar poporul a prădat tabăra timp de treizeci de zile. Şi Iuditei i-au dăruit cortul lui Olofern, argintăria lui, paturile şi vasele şi toate lucrurile lui.

14. Iar ea, luîndu-le, le-a aşezat pe catîrul ei şi a încărcat carele sale pe care le pregătise.

15. În întîmpinarea ei au alergat toate femeile lui Israel ca să o vadă şi să o binecuvînteze şi au făcut o horă în cinstea ei. [Iudita] a luat ramuri înfrunzite în mîinile ei şi le-a dat şi celorlalte femei care erau cu ea. Apoi s-au încununat cu frunze de măslin, atît ea, cît şi cele ce erau împreună cu ea.
16. Iar ea mergea înaintea

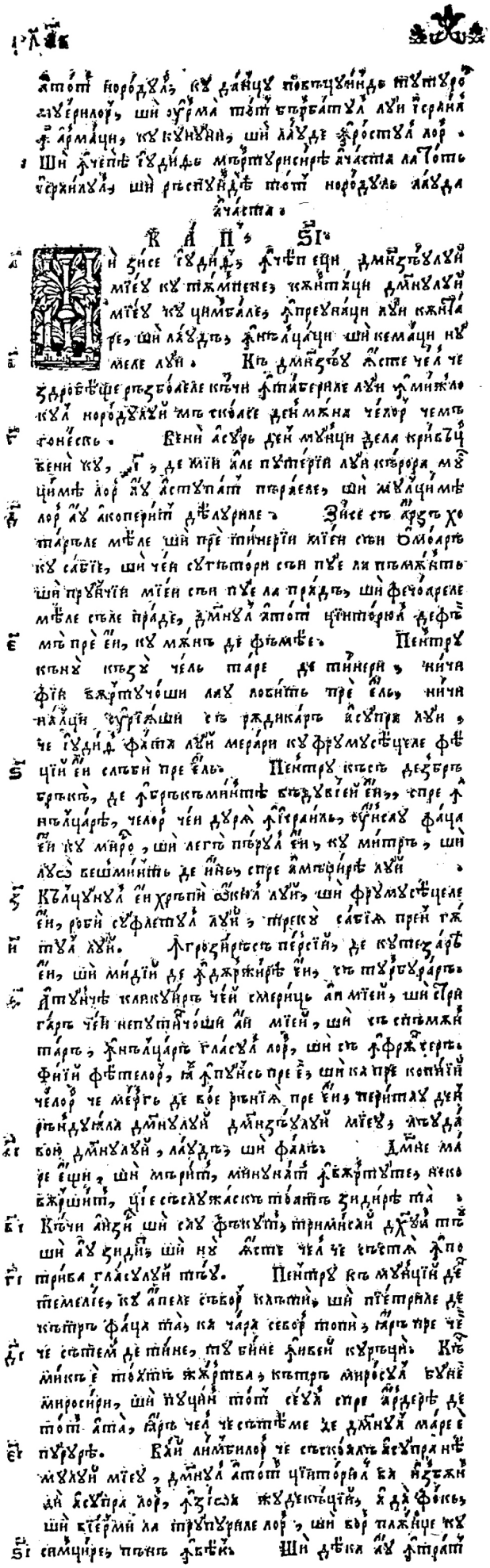

Biblia 1688, p. 632, col. 1

a tot norodul, cu danţu povăţuind tuturor muierilor, şi urma tot bărbatul lui Israíl, înarmaţi, cu cununi şi laude în rostul lor.

17. Şi începea Iudíth mărturisirea aceasta la tot Israílul şi răspundea tot norodul lauda aceasta:

Cap 16

1. Şi zise Iudíth: „Începeţi Dumnezăului mieu cu tîmpene, cîntaţi Domnului mieu cu ţimbale, împreunaţi lui cîntare şi laudă, înălţaţi şi chemaţi numele lui!

2. Că Dumnezău iaste cel ce zdrobêşte războaiele, căci în taberile lui, în mijlocul norodului, mă scoase den mîna celor ce mă gonesc.

3. Veni Asúr den munţi de la crivăţ, veni cu 10000 de mii ale puterii lui, cărora mulţimea lor au astupat pîraiele şi mulţimea lor au acoperit dealurile.

4. Zise să arză hotarăle mêle şi pre tinerii miei să-i omoară cu sabie şi cei sugători să-i puie la pămînt şi pruncii miei să-i puie la pradă şi fecioarele mêle să le prade. Domnul atotţiitoriul defăimă pre ei cu mînă de fămêie.

5. Pentru că nu căzu cel tare de tineri, nici fii vîrtucioşi l-au lovit pre el, nici nalţi uriiaşi să rîdicară asupra lui, ce Iudíth, fata lui Merári, cu frumusêţele fêţii ei slăbi pre el.

6. Pentru că să dezbrăcă[14] de îmbrăcămintea văduviei ei, spre înălţarea celor ce-i durea în Israíl, uns-au faţa ei cu miros şi legă părul ei cu mitră şi luo veşmint de in, spre amăgirea lui.

7. Călţunul ei hrăpi ochiul lui, şi frumusêţele ei robi sufletul lui, trecu sabiia pren gîtul lui.

8. Îngroziră-să persii de cutezarea ei şi midii de îndîrjirea ei să turburară.

9. Atuncea clicuiră cei smeriţi ai miei şi strigară cei neputincioşi ai miei şi să spămîntară, înălţară glasul lor şi să înfrînseră.

10. Fiii fêtelor i-au împuns pre ei şi ca pre copiii celor ce merg de voie răniia pre ei. Pierit-au den rînduiala Domnului Dumnezăului mieu. Lăuda-voiu Domnului laudă şi fală.

11. Doamne, mare eşti şi mărit, minunat în vîrtute, necovîrşit. Ţie să slujască toată zidirea ta.

12. Căci ai zis şi s-au făcut, trimis-ai duhul tău şi au zidit, şi nu iaste cel ce să stea împotriva glasului tău.

13. Pentru că munţii den temelie cu apele să vor clăti şi pietrile de cătră faţa ta ca ceara se vor topi, iară pre cei ce să tem de tine tu bine îi vei curăţi.

14. Căci mică e toată jîrtva cătră mirosul bunei mirosiri şi puţin tot seul spre arderea de tot a ta, iară cel ce să tême de Domnul mare e pururea.

15. Vai limbilor ce să scoală asupra neamului mieu! Domnul atotţiitoriul va izbîndi asupra lor în zioa judecăţii a da foc şi viermi la trupurile lor şi vor plînge cu simţire pînă în veac.”

16. Şi deaca au întrat /

Ms. 45, p. 750-751

a tot nărodul, cu danţu, povăţuind tuturor muierilor, şi urmá tot bărbatul Israil, întrarmat, cu cununi şi laude întru rostul lor.

17. Şi începea Iudith mărturisirea aceasta întru tot Israil şi răspundea tot nărodul lauda aceasta:

Cap 16

1. Şi dzise Iudith: „Începeţi Dumnedzăului mieu cu tîmpene, cîntaţi Dumnedzăului mieu cu ţîmbale, împreunaţi lui cîntare şi laudă, înălţaţi şi chemaţi numele lui!

2. [107]Căci Dumnedzău surpînd războaie, căci întru taberile lui, întru mijlocul nărodului, scoase pre mine dentru mîna celor ce gonesc pre mine.

3. Veni Assur den munţii de la crivăţ, veni cu dzeci de mii a puterii lui, cărora mulţimea lor au astupat pîraie şi călărimea lor au acoperit dealuri.

4. Zise că va arde hotarăle mêle şi pre tinereii miei să-i omoare cu sabie şi cei[108] sugători[109] să-i puie la[110] ţărnă şi pruncii miei să-i puie la pradă şi ficioarele mêle să le prade. Domnul cel întrutotţiitor dăfăimă pre ei cu mînă de fămêie.

5. Pentru că nu căzu tarele de tinerei, nici fii de vîrtucioşi l-au lovit pre el, nici înalţi uriaşi să rădicară pre el, ci Iudith, fata Merarí, cu frîmsêţele fêţei ei slobonogí pre el.

6. Pentru că dăzbrăcă îmbrăcămintea văduviei ei, spre înălţarea celor ce durea Israil, uns-au faţa ei cu miros şi legă părul ei cu mitră şi luă văşmînt de in, spre înşelarea lui.

7. Papucul ei jefui ochiul lui, şi frîmsêţele ei robi sufletul lui; petrecu sabiia[111] gîtul lui.

8. Spămîntară-să persii de îndrăzneala ei şi midi [112]dîrjiia ei să întristară.

9. Atunce clicuiră cei plecaţi[113] ai miei şi strigară lîngezii[114] miei şi să spămîntară, înălţară glasul lor şi să înfrînseră.

10. Fiii a fêtelor i-au împunsu pre ei şi ca pre copiii celor ci de voie mergu răniia pre ei. Pierit-au dentru rînduiala Domnului Dumnedzăului mieu. Lăuda-voi *[751/1]* Domnului laudă şi fală.

11. Doamne, mare eşti şi mărit, minunat în vîrtute, necovîrşit. Ţie să slujască toată zidirea ta.

12. [115]Căci ai dzis şi s-au făcut, [116]trimis-ai duhul tău şi au clădit[117], şi nu iaste carele va sta împotriva glasului tău.

13. Pentru că măguri den temelii cu apele să vor clăti şi pietrile de cătră faţa ta ca ceara topi-să-vor, iar preste ceia ci să tem de tine, tu bine vei curăţi lor.

14. Căci micu-i toată jirtva cătră mirosul a bună mirosenie şi prea puţîn tot seul spre arderea de tot a ta, iar cel ci să tême de Domnul mare-i pururea.

15. Vai limbilor ce să scoală asupra rodului mieu! Domnul cel întrutotţiitor va izbîndi pre ei întru dzua judeţului să dea foc şi viermi la trupurile lor şi vor plînge cu simţirea pînă în vac."

16. Şi daca au întrat

Ms. 4389, p. 508-509

toţi oamenii cu muierile şi cu fêtele şi cu voinicii, dănţuind în organe şi în vioare.

17. [16:1] [137]Atunci Iudítha lăudă pre Domnul şi cîntá cîntecul acesta,

Cap 16

1. Zicînd:[138] [2] „Începeţi Domnului în timpane, cîntaţi Dumnezeului nostru în vioare, cîntaţi lui cîntec nou, bucuraţi-vă înaintea lui şi să chiemaţi numele lui!

2. [3] [139]Domnul carele sparge războaiele, Domnul numele lui iaste, [4] carele au pus taberile sale în mijlocul nărodului său, ca să mîntuiască pre noi den mîinile tuturor vrăjmaşilor noştri.

3. [5] Venit-au Assur den munţii despre miiazănoapte în mulţimea tăriei sale, pre a căruia mulţime o au împresurat rîurile şi pre caii lor i-au acoperit văile.

4. [6] Şi au zis: arde-va[140] hotarăle mêle şi voinicii miei îi va[141] tăia cu sabiia şi tinerii miei îi va[142] da în robie şi fêtele mêle în jăhuire. [7] Iar Dumnezeu cel atotputêrnic l-au împiedecat şi l-au dat în mînă de muiêre şi l-au ruşinat.

5. [8] Că cel putêrnic al lor n-au căzut de voinici, nici nu l-au ucis mîinile feciorilor celor vîrtoşi, nici uriiaşii cei mari nu se-au pus împotriva lui, ce Iudítha, fata lui Merári, l-au rănit întru frumsêţea fêţei ei.[143]

6. [9] Dăzbrăcatu-se-au den hainele cêle de văduvie şi se-au îmbrăcat[144] în haine de veselie, întru bucuriia feciorilor lui Israil. [10] Uns-au obrazul ei cu unsori şi au împletit părul capului ei supt văletură, spre înşălăciunea lui.

7. [11] Călţunii ei au răpit ochii lui, frumsêţea ei au vînat sufletul lui, şi capul lui l-au tăiat cu sabiia.

8. [12] Înfricoşatu-se-au nărodul persienesc de *[509/1]* tăriia ei şi oamenii Mídiei de îndrăzneala ei.

9. [13] Atunci au strigat gloatele assirieneşti, cînd se arăta cei smeriţi ai miei că pier de sête.

10. [14] Feciorii fêtelor i-au ucis şi i-au junghiat ca pre nişte copii cînd fugiia şi au pierit în şireag de la faţa Domnului Dumnezeului mieu. [15] Cîntec să cîntăm Stăpînului şi Domnului, cîntec nou să cîntăm Dumnezeului nostru.

11. [16] Adonái Doamne, mare eşti tu şi prealuminat în putêrea ta şi pre care nimini nu poate să-l biruiască.[145] [17] Ţie[146] slujaşte toată făptura ta.

12. [17] [147]Că ai zis şi se-au făcut, [148]trimes-ai duhul tău şi se-au zidit, şi nu iaste cine să se potrivească glasului tău.

13. [18] Munţii se clătesc den temelie cu apele şi pietrile se topesc ca ceara înaintea fêţii tale,

14. [19] Şi cei ce se tem de tine, Doamne, vor fi mari înaintea ta în toată vrêmea.

15. [20] Amar limbii ceiia ce se va scula asupra oamenilor tăi, că Domnul atotputêrnicul va da izbîndă asupra lor şi în zioa judecăţii îi va cerceta, [21] că va da foc şi viêrme în carnea lor, ca să rabde usturime în vêci."

16. [22] De-acii după biruinţă se adunară toţi oamenii

Versiunea modernă

întregului popor, conducînd pe femei, şi după ele urmau toţi bărbaţii din Israel, înarmaţi, cu coroane pe cap şi avînd imne pe buzele lor.

17. Iar Iudita a început cîntarea aceasta de mulţumire în mijlocul Israelului şi poporul cînta cu mare glas această laudă:

Capitolul al 16-lea

1. Şi Iudita a grăit: „Începeţi să cîntaţi pentru Dumnezeu în timpane şi pentru Dumnezeu în chimvale! Viersuiţi psalm, înălţaţi laudă şi chemaţi numele lui!

2. Căci tu eşti Dumnezeu care zdrobeşti războaiele, Domnul care în tabăra sa, în mijlocul poporului, m-a izbăvit din mîna celor ce mă prigoneau.

3. A venit Asur din munţii cei de la miazănoapte, cu miriadele oştirii sale, a căror mulţime a stăvilit şuvoaiele apelor şi călăreţii lui au acoperit dealurile.

4. Şi-a spus că îmi va mistui hotarele şi pe tinerii mei îi va nimici cu sabia, pe sugacii mei îi va arunca la pămînt, pe pruncii mei îi va prăda şi îmi va răpi fecioarele. Domnul atotţiitorul l-a făcut de ocară printr-o mînă de femeie.

5. Căci nu a căzut cel tare de mîna tinerilor, nici fiii titanilor nu l-au lovit, nici înalţii uriaşi nu s-au năpustit asupra lui, ci Iudita, fiica lui Merari, l-a amorţit pe el.

6. Pentru că şi-a dezbrăcat veşmîntul văduviei ei, spre înălţarea celor ce sufereau în Israel, şi şi-a uns chipul cu miresme. Şi-a legat pletele cu diademă şi a îmbrăcat veşmînt de in, spre amăgirea lui.

7. Sandala sa răpi ochiul lui, iar frumuseţea feţei sale i-a robit inima, şi astfel spada i-a străpuns gîtlejul.

8. Perşii s-au cutremurat de îndrăzneala ei, iar mezii s-au tulburat de curajul ei.

9. Atunci au strigat cei smeriţi ai mei şi s-au înspăimîntat cei neputincioşi ai mei, iar [vrăjmaşii] şi-au înălţat glasul şi au fost nimiciţi.

10. Fiii copilelor i-au străpuns pe ei şi ca fiii fugarilor au fost răniţi. Au pierit în faţa şirului oştirii Domnului. Voi cînta Domnului cîntare şi laudă.

11. Doamne, mare şi preaslăvit, minunat eşti şi în putere de nebiruit. Ţie să îţi slujească toată făptura.

12. Pentru că tu ai spus şi s-au făcut, ai trimis duhul tău şi au fost clădite. Nu este nimeni care să stea împotriva glasului tău.

13. De aceea munţii împreună cu apele se vor clătina, pietrele se vor topi de la faţa ta, dar cu cei care se tem de tine te vei arăta milostiv.

14. Căci neînsemnată este jertfa de bună mireasmă şi mai mică toată grăsimea arderii de tot; însă cel ce se teme de Domnul este mare mereu.

15. Vai neamurilor care se răzvrătesc împotriva poporului meu! Domnul atotţiitorul se va răzbuna împotriva lor în ziua judecăţii şi le va da foc şi viermi în trupurile lor ca să se tînguiască în durere pururea."

16. Iar cînd au ajuns

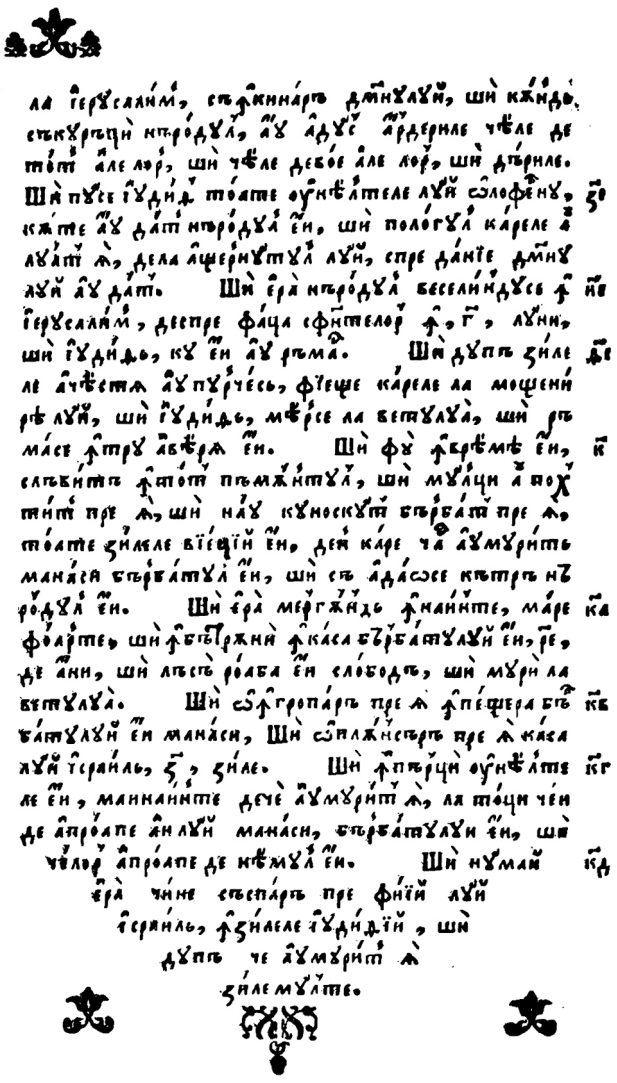

Biblia 1688, p. 632, col. 2

la Ierusalím, să închinară Domnului. Şi cînd să curăţi nărodul, au adus arderile cêle de tot ale lor şi cêle de voie ale lor şi dările.

17. Şi puse Iudíth toate unêltele lui Olofernu, cîte au dat nărodul ei, şi pologul carele au luat ea de la aşternutul lui, spre danie Domnului au dat.

18. Şi era nărodul veselindu-se în Ierusalím despre faţa sfintelor în 3 luni, şi Iudíth cu ei au rămas.

19. Şi după zilele acêstea au purces fieştecarele la moştenirea lui, şi Iudíth mêrse la Vetuluá şi rămase întru avêrea ei.

20. Şi fu în vrêmea ei slăvită în tot pămîntul. Şi mulţi au pohtit pre ea, şi n-au cunoscut bărbat pre ea toate zilele vieţii ei, den care ceas au murit Manási, bărbatul ei, şi să adaose cătră nărodul ei.

21. Şi era mergînd înainte, mare foarte, şi îmbătrîni în casa bărbatului ei, 105 de ani. Şi lăsă roaba ei slobodă şi muri la Vetuluá.

22. Şi o îngropară pre ea în peştera bărbatului ei, Manási. Şi o plînsără pre ea casa lui Israíl 7 zile.

23. Şi împărţi unêltele ei, mai nainte de ce au murit ea, la toţi cei de aproape ai lui Manási, bărbatului ei, şi celor aproape de neamul ei.

24. Şi nu mai era cine să spară pre fiii lui Israíl în zilele Iudíthii şi după ce au murit ea, zile multe.

Varúh

Cap 1

1. Şi acêstea-s cuvintele cărţii carele au scris Varúh, feciorul lui Niríu, fiiul lui Maaséu, fiiul lui Sedéchiu, fiiul lui Asadíu, fiiul lui Helchíu, în Vavilón, în anul al 5, în 7 ale lunii, în vrêmea care au luat haldeii Ierusalímul şi-l arsără pre el cu foc.

2. Şi ceti Varúh cuvintele cărţii aceştiia la urechile Iehóniei, fiiul lui Ioachím, împăratului Iúdii, şi la urechile a tot norodul, celor ce veniia spre carte, şi la urechile celor tari şi fiilor împăraţilor, şi la urechile celor bătrîni, şi la urechile a tot norodul, de la mic pînă la mare, tuturor celor ce lăcuiesc la Vavilon, pre rîul Sudului.

3. Şi plîngea şi postiia şi să ruga rugi înaintea Domnului. Şi adunară argint, pre cît putea a fieştecăruia mînă,

4. Şi trimisără la Ierusalím cătră Ioachím, feciorul Hélchiei, fiiului lui Salóm, preotul, şi cătră preoţi şi cătră tot norodul, ceia ce s-au aflat împreună cu el în Ierusalím, cînd au luat el vasele casii Domnului, cêlea ce s-au scos den besêrică, să să întoarcă la pă- //

Ms. 45, p. 751

la Ierusalím, să închinară Domnului. Şi cînd să curăţi nărodul, au adus arderile cêle de tot a lor şi cêle de voie a lor şi dările.

17. Şi puse Iudith toate unêltele lui Olofernu, cîte au dat nărodul ei, şi pologul carele au luat ea de la aşternutul lui, spre punere Domnului au dat.

18. Şi era nărodul veselindu-să în Ierusalim despre faţa sfintelor preste luni 3, şi Iudith cu ei au rămas.

19. Şi după dzilele acêstea au purces fieştecarele la moştenirea lui, şi Iudith mêrse la Vetuluá şi rămase preste avêrea ei.

20. Şi fu pre vrêmea ei slăvită întru tot pămîntul. Şi mulţi au poftitu-o pre ea, şi nu au cunoscutu-o bărbat pre ea toate dzilele vieţii ei, dentru care ceas au murit Manassi, bărbatul ei, şi să adaose cătră nărodul[118] ei.

21. Şi mergînd înainte era mare foarte şi îmbătrîni întru casa bărbatului ei, 105 ani. Şi lăsă roaba ei slobodă şi muri la Vetuluá.

22. Şi o îngropară pre ea întru peşterea bărbatului ei, Manassí. Şi o plînseră pre ea casa Israil dzile 7.

23. Şi împărţi unêltele ei, mai nainte de ce a muri ea, la toţi cei de aproape[119] Manassí, bărbatului ei, şi celor de aproape a rodului ei.

24. Şi nu era încă cel ci să sparie pre fiii Israil *[751/2]* întru dzilele Iudith şi după ce au murit ea, dzile multe.

Ms. 4389, p. 509/766

în Ierusalim să se închine Domnului Dumnezeu, şi aciiş, după curăţire, aduseră arderi de tot şi jărtvele făgăduinţei.

17. [23] Iar Iudítha dêde *[509/2]* toate vasele cêle de războiu ale lui Olofern, care didêse ei nărodul, şi zăvasa care o luase ea însăşi, întru pomenirea blestemului celui de vêci.[149]

18. [24] Şi era veselindu-se nărodul cu bucurie după rînduiala celor sfinţi şi prăznuiră bucuriia biruinţei aceştiia 3 luni cu Iudítha.

19. [25] De-acii, după zilele acestea, se-au întors toţi, cineşi pre acasă-şi, iar Iudítha fu mare în toată Vethúlia.

20. [25] Şi se proslăvi numele ei în toată ţara lui Israil. [26] Pentru că se didêse ei curăţie întru frumsêţele ei, aşa cît n-au mai cunoscut bărbat întru toate zilele vieţii ei, deaca au murit Manasiia, bărbatul ei. [27] Şi în zilele[150] praznicului umbla cu slavă mare.

21. [28] Şi au lăcuit în casa bărbatului ei 105 ani şi[151] lăsă[152] pre slujnica sa să fie slobodă.

22. [28] De-acii muri Iudítha şi o îngropară cu bărbatul ei, în Vethúliia. [29] Şi o plînse tot nărodul şapte zile.

24. [30] Şi întru toate zilele vieţii ei n-au mai fost cine să turbure pre nărodul lui Israil încă şi după moartea ei, mulţi ani. [31] Iară zioa praznicului acestuia al biruinţei se socotêşte de ovrêi în zilele numărului în cêle sfinte şi se prăznuiêşte de dînşii şi pînă astăzi.

Sfîrşitul cărţii Iudíthei. Are într-însa capete 16.

Versiunea modernă

la Ierusalim, s-au închinat lui Dumnezeu. După ce poporul s-a curăţit, au adus arderile lor de tot şi jertfele de bunăvoie şi darurile.

17. Iudita a adus toate lucrurile lui Olofern pe care i le dăruise poporul, baldachinul pe care îl luase ea de pe patul lui, şi le-a afierosit Domnului.

18. Poporul s-a veselit la Ierusalim în faţa locului sfînt încă trei luni, iar Iudit a rămas cu ei.

19. După aceste zile, fiecare a purces la moştenirea sa, iar Iudita a mers la Betulia şi a rămas cu averea ei.

20. Iar toată viaţa ei a fost mărită în toată ţara. Deşi mulţi au dorit-o, ea nu a cunoscut bărbat toate zilele vieţii sale din ziua în care a murit Manase, bărbatul ei, şi a fost adăugat la poporul lui.

21. Şi a înaintat în vîrstă foarte cinstită, a îmbătrînit în casa bărbatului său pînă la o sută şi cinci ani. A dăruit libertate roabei şi a murit în Betulia.

22. Au îngropat-o în peştera bărbatului ei Manase, iar casa lui Israel a plîns-o şapte zile.

23. Mai înainte de a muri şi-a împărţit averea rudelor bărbatului său şi rudelor sale.

24. Şi nu a fost nimeni care să înfricoşeze pe fiii lui Israel în zilele Iuditei şi multe altele după moartea ei.

Varúh

Cap 1

1. Şi acêstea-s cuvintele cărţii carele au scris Varuh, ficiorul lui Niriu, fiiului Maaseu, fiiului Sedechía, fiiului Asadiu, fiiului Helchiu, de la Vavilon, întru anul al cincilea, în şapte a lunei, întru vrêmea carea au luat haldeii Ierusalímul şi-l arseră pre el cu foc.

2. Şi citi Varuh cuvintele cărţii aceştiia întru urechile Iehoníia, fiiului Ioahim, împăratului Iúdei, şi întru urechile a tot nărodul, celor ce veniia cătră carte, şi întru urechile celor tari şi fiilor împăraţilor, şi întru urechile celor bătrîni, şi întru urechile a tot nărodul, de la mic pînă la mare, tuturor celor ce lăcuiesc la Vavilón, pre rîul Sud.

3. Şi plîngea şi postiia şi să ruga rugi înaintea Domnului. Şi adunară argintu, pre cît a fieştecăruia putea mîna,

4. Şi trimiseră cătră Ioachim, ficiorul Helchíu, fiiul lui Salom, preutul, şi cătră preuţi şi cătră tot nărodul, ceia ce s-au aflat împreună cu el în Ierusalím, cînd au luat el vasele casei Domnului, cêlea ce s-au scos dentru nărod, să să întoarne la pă-

[766] Prorocirea lui Varúh

Cap 1 *[766/1]*

1. Acêstea sînt cuvintele cărţii carele-au[1] scris Varuh, feciorul lui Neir, feciorul Maassíei, feciorul Sedéchiei, feciorul Asadíei, feciorul Helchíei, în Vavilon,[2] [2] în anul al zêcelea, în 7 zile ale lunii, în vrêmea cêea[3] ce au luat haldeii Ierusalímul şi l-au ars cu foc.

2. [3] Şi au cetit Varuh cuvintele aceştii cărţi în auzul Iehóniei, feciorul lui Ioachim, împăratul Iúdei, şi în auzul a tot nărodul care venise pentru carte, [4] şi în auzul celor putêrnici, ai feciorilor împăraţilor, şi în auzul bătrînilor, şi în auzul tuturor oamenilor, de la mic pînă la mare, tuturor celor ce vieţuia în Vavilon, la rîul Sudului.

3. [5] Şi deaca auziră, plînseră şi ajunară şi se ruga rugăciuni înaintea Domnului. [6] Şi după aceasta strînseră bani, cine cîtu-i era putêrea.

4. [7] Şi trimêseră la Ierusalim, la Ioachim, preotul cel mare, feciorul Helchíei, feciorul lui Salom, preotul, şi la preoţi şi la tot nărodul carele se afla cu dînşii în Ierusalim,[4] [8] cînd au luat *[766/2]* vasele casei Domnului, cêle scoase den casă, să le întoarcă în ţara

Baruh

Capitolul 1

1. Şi acestea sînt cuvintele cărţii pe care le-a scris Baruh, fiul lui Nerias, fiul lui Maasaias, fiul lui Sedechias, fiul lui Asadias, fiul lui Helchias, în Babilon, în anul al cincilea, în şapte ale lunii, în vremea în care caldeii cuceriseră Ierusalimul şi-l arseseră cu foc.

2. Şi a citit Baruh cuvintele acestei cărţi în auzul lui Iehonias, fiul lui Ioachim, regele lui Iuda, şi în auzul întregului popor care venise pentru carte, şi în auzul celor puternici şi al fiilor de regi, şi în auzul bătrînilor, şi în auzul întregului popor, de la mic la mare, al tuturor celor care locuiau în Babilon, pe rîul Sud.

3. Şi plîngeau şi posteau şi se rugau înaintea Domnului. Şi au adunat bani, după cît putea mîna fiecăruia,

4. Şi i-au trimis la Ierusalim, la Ioachim, fiul lui Helchias, fiul lui Salom, preotul, şi la preoţi şi la tot poporul care se afla cu el în Ierusalim, cînd a luat el vasele casei Domnului, care fuseseră scoase din templu, pentru a fi întoarse în pă-

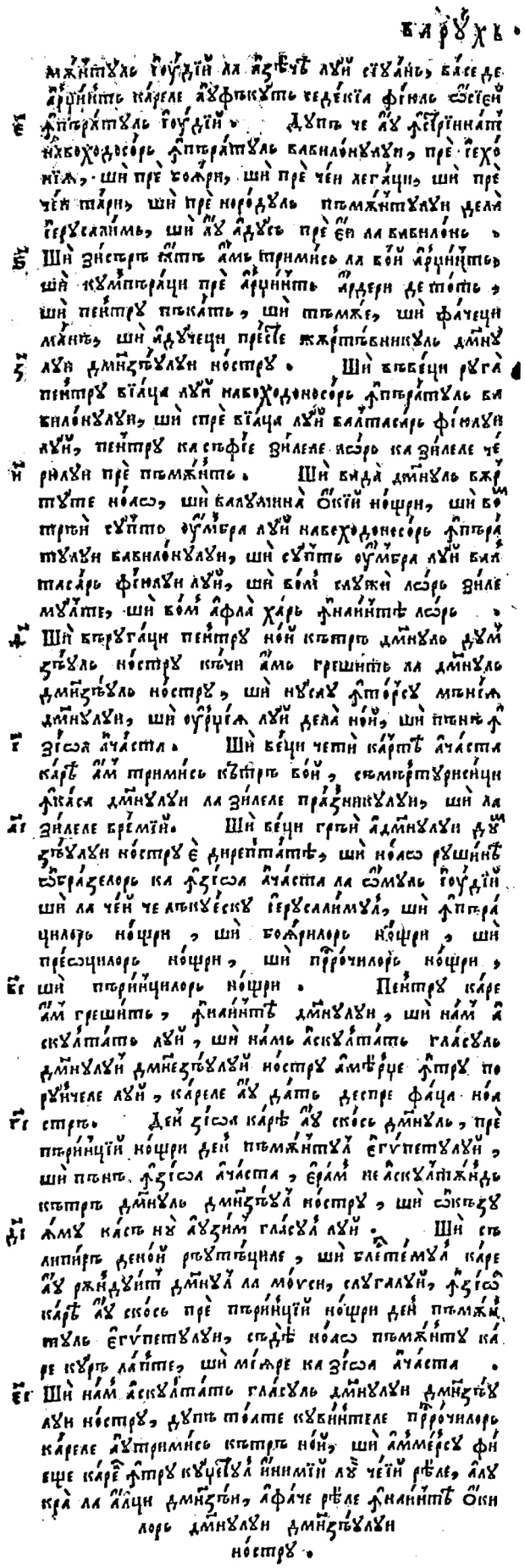

Biblia 1688, p. 633, col. 1

mîntul Iúdii, la a zêcea lui siuán, vase de argint carele au făcut Sedéchia, fiiul Ósiei, împăratul Iúdii,

5. După ce au înstriinat Navohodonosór[1], împăratul Vavilónului, pre Iehóniia şi pre boiêri şi pre cei legaţi şi pre cei tari şi pre norodul pământului de la Ierusalím şi au adus pre ei la Vavilón.

6. Şi zisără: „Iată, am trimis la voi argint; şi cumpăraţi pre argint arderi de tot şi pentru păcat şi tămîie şi faceţi mană şi aduceţi preste jîrtăvnicul Domnului Dumnezăului nostru.

7. Şi vă veţi ruga pentru viaţa lui Navohodonosór, împăratul Vavilónului, şi spre viaţa lui Valtasár, fiiul lui, pentru ca să fie zilele lor ca zilele ceriului pre pământ.

8. Şi va da Domnul vîrtute noao şi va lumina ochii noştri şi vom trăi supt umbra lui Navohodonosór, împăratului Vavilónului, şi supt umbra lui Valtasár, fiiului lui, şi vom sluji lor zile multe şi vom afla har înaintea lor.

9. Şi vă rugaţi pentru noi către Domnul Dumnezăul nostru, căci am greşit la Domnul Dumnezăul nostru şi nu s-au întorsu mîniia Domnului şi urgiia lui de la noi şi pînă în zioa aceasta.

10. Şi veţi ceti cartea aceasta carea am trimis către voi, să mărturisiţi în casa Domnului, la zilele praznicului şi la zilele vremii.

11. Şi veţi grăi: «A Domnului Dumnezăului nostru e direptatea, şi noao ruşinea obrazelor, ca în zioa aceasta la omul Iúdii şi la cei ce lăcuiescu Ierusalímul, şi împăraţilor noştri, şi boiêrilor noştri, şi preoţilor noştri, şi prorocilor noştri, şi părinţilor noştri,

12. Pentru care am greşit înaintea Domnului şi n-am ascultat lui; şi n-am ascultat glasul Domnului Dumnezăului nostru, a mêrge întru poruncele lui, carele au dat despre faţa noastră.

13. Den zioa carea au scos Domnul pre părinţii noştri den pământul Eghípetului şi pînă în zioa aceasta eram neascultînd către Domnul Dumnezăul nostru şi ocăzuiamu ca să nu auzim glasul lui.

14. Şi să lipiră de noi răutăţile şi blestemul care au rînduit Domnul la Móisi, sluga lui, în zioa carea au scos pre părinţii noştri den pământul Eghípetului, să dea noao pământu care cură lapte şi mière, ca zioa aceasta.

15. Şi n-am ascultat glasul Domnului Dumnezăului nostru, după toate cuvintele prorocilor carele au trimis către noi. Şi am mersu fieştecarele întru cugetul inimii lui ceii rêle, a lucra la alţi dumnezăi, a face rêle înaintea ochilor Domnului Dumnezăului nostru.» /

Ms. 45, p. 751-752

mîntul Iúdei, la a dzêcea lui siuan, vase de argint carele au făcut Sedechía, fiiul Iosíei, împăratul Iúdei,

5. După ce au înstreinat Navuhodonósor, împăratul Vavilónului, pre Iehonía şi pre boiêri şi pre cei legaţi şi pre cei tari şi pre nărodul pămîntului de la Ierusalím şi au adus pre ei la Vavilon.

6. Şi dziseră: „Iată, am trimis cătră voi argintu; şi cumpăraţi pentru argint arderi de tot şi pentru păcat şi tămîia şi faceţi manná şi aduceţi pre jirtăvnicul Domnului Dumnedzăului nostru.

7. Şi veţi ruga pentru viaţa lui Navuhodonósor, împăratul Vavilónului, şi spre viaţa lui Valtasar, fiiului lui, pentru ca *[752/1]*[1] să fie[2] ca dzilele ceriului preste pămînt.

8. Şi va da Domnul vîrtute noao şi va lumina ochii noştri şi vom trăi suptu umbra lui Navuhodonósor, împăratului Vavilónului, şi supt umbra lui Valtásar, fiiului lui, şi vom sluji lor dzile multe şi vom afla har înaintea lor.

9. Şi vă rugaţi pentru noi cătră Domnul Dumnedzăul nostru, căci am greşit la Domnul Dumnedzăul nostru şi nu s-au întorsu mîniia Domnului şi urgiia lui de la noi şi pînă la dzua acêea.

10. Şi veţi citi cartea aceasta carea am trimis cătră voi, să mărturisiţi în casa Domnului, întru dzilele prazniculuí şi în dzilele vremii.

11. [3]Şi veţi grăi: «Domnului Dumnedzăului nostru — dreptatea, şi noao — ruşine obrazului, ca în dzua aceasta, la omul Iúda şi la cei ce lăcuiesc Ierusalímul, şi împăraţilor noştri, şi boiêrilor noştri, şi preoţilor noştri, şi prorocilor noştri, şi părinţilor noştri,

12. [4]Pentru carele am greşit înaintea Domnului şi nu am ascultat lui; şi nu am ascultat glasului Domnului Dumnedzăului nostru, a mêrge întru porîncele lui, carele au dat despre faţa noastră.

13. Dentru dzua carea au scos Domnul pre părinţii noştri den pămîntul Eghíptului şi pînă întru dzua aceasta eram neascultînd cătră Domnul Dumnedzăul nostru şi ocăzuiam ca să nu audzim glasului[5] lui.

14. Şi să lipiră la noi răotăţile şi blăstămul [6]carele au rînduit Domnul la Moisi, sluga lui, întru dzua carea au scos pre părinţii noştri dentru pămîntul Eghíptului, să dea noao pămîntu carele cură lapte şi miêre, ca dzua aceasta.

15. Şi nu am ascultat glasului Domnului Dumnedzăului nostru, după toate cuvintele prorocilor carele au trimis cătră noi. Şi am mers fieştecarele întru cugetul inemei lui cei rêle, a lucra la dumnedzăi alţii, să facă rêlele între ochii Domnului Dumnedzăului nostru.»

Ms. 4389, p. 766-767

Iúdei, în zêce zile ale lunei sevan, vasele cêle de argint carele au făcut Sedéchiia, feciorul Iósiei, împăratul Iúdei,

5. [9] După ce au mutat Navohodonosor, împăratul Vavilónului, pre Iehóniia şi pre boiêri şi pre toţi putêrnicii şi pre cei legaţi şi pre toţi oamenii den Ierusalim ai ţării, de i-au dus legaţi în Vavilon.

6. [10] Şi ziseră: „Iată că am trimes la voi bani; să cumpăraţi pre bani arderi de tot pentru păcate şi tămîie şi să faceţi jărtvă şi să rîdicaţi pre altariul Domnului Dumnezeul nostru.

7. [11] Şi să vă rugaţi pentru viiaţa lui Navohodonosor, împăratul Vavilónului, şi pentru viiaţa fiiu-său, lui Valtásar, ca să fie zilele lor ca şi zilele ceriului pre pămînt.

8. [12] Şi ca să[5] dea noaoă Domnul vîrtute şi să luminêze ochii noştri, ca să vieţuim supt umbra lui Navohodonosor şi supt umbra fiiu-său, lui Valtasar, şi să slujim lor zile multe şi să aflăm milă înaintea lor.[6]

9. [13] Şi să vă rugaţi pentru noi cătră *[767/1]* Domnul Dumnezeul nostru, pentru că am greşit Domnului Dumnezeul nostru şi încă nu se-au întors urgiia Domnului şi mîniia lui de cătră noi, pînă în zioa de astăzi.

10. [14] Şi să cetiţi această carte carea o am trimes la voi şi să o mărturisiţi în casa Domnului, în zioa cea de sărbătoare şi în zilele cêle ce se vor cuveni.

11. [15] [7]Şi să ziceţi: «Domnului Dumnezeul nostru — direptatea, iar noaoă — ruşinea obrazelor noastre, cum iaste în zioa de astăzi a toată Iudéa şi celor ce au lăcuit în Ierusalim, [16] împăraţilor noştri, şi boiêrilor noştri, şi preoţilor noştri, şi prorocilor noştri, şi părinţilor noştri.

12. [17] [8]Greşit-am înaintea Domnului Dumnezeului nostru şi n-am crezut, nici nu ne-am nădăjduit pre dînsul; [18] şi nu ne-am plecat lui, nici n-am ascultat glasul Domnului Dumnezeului nostru, să umblăm în porîncile lui, carele-au dat înaintea ochilor noştri.[9]

13. [19] Den zioa cêea ce au[10] scos pre părinţii noştri den ţara Eghípetului pînă în zioa de astăzi am fost necredincioşi cătră Domnul Dumnezeul nostru şi ne-am lăpădat ca să nu auzim glasul lui.

14. [20] [11]Şi se-au lipit de noi multe răotăţi şi blestême carele-au rînduit Domnul prespre Moisí, sluga sa, în zioa carea au scos Domnul pre părinţii noştri den ţara Eghípetului, să dea noaoă ţara cêea ce fiêrbe cu lapte şi cu miêre, ca zioa aceasta de astăzi.

15. [21] Şi n-am ascultat glasul Domnului Dumnezeului nostru, după toate cuvintele prorocilor carele-au trimes la noi şi la judecătorii noştri, [22] ce am umblat, fieştecarele dentru noi, după socotinţa cea rea a inimii noastre, să slujim altor dumnezei şi să facem cêle rêle înaintea ochilor Domnului Dumnezeului nostru.»

Versiunea modernă

mîntul lui Iuda, în [ziua] a zecea a lui sivan, vase de argint pe care le făcuse Sedechias, fiul lui Iosia, regele lui Iuda,

5. După ce Nabucodonosor, regele Babilonului, îi strămutase din Ierusalim pe Iehonias şi pe căpetenii şi pe prizonieri şi pe cei puternici şi poporul ţării şi îl dusese în Babilon.

6. Şi au zis: „Iată, v-am trimis bani; cumpăraţi cu bani arderi de tot şi [jertfe] pentru păcat şi tămîie şi faceţi mană şi aduceţi-le pe altarul Domnului Dumnezeului nostru.

7. Şi rugaţi-vă pentru viaţa lui Nabucodonosor, regele Babilonului, şi pentru viaţa lui Baltasar, fiul lui, ca zilele lor să fie ca zilele cerului pe pămînt.

8. Şi Domnul ne va da tărie şi va lumina ochii noştri şi vom trăi sub umbra lui Nabucodonosor, regele Babilonului, şi sub umbra lui Baltasar, fiul lui, şi le vom le vom sluji lor multe zile şi vom afla har înaintea lor.

9. Şi rugaţi-vă pentru noi la Domnul Dumnezeul nostru, căci am greşit Domnului Dumnezeului nostru şi nu s-a întors de la noi mînia Domnului şi urgia lui pînă în ziua aceasta.

10. Şi citiţi cartea aceasta pe care am trimis-o la voi, ca să mărturisiţi în casa Domnului, în zilele sărbătorii şi în zilele potrivite.

11. Şi veţi zice: «A Domnului Dumnezeului nostru este dreptatea, iar nouă ruşinea feţelor, ca în ziua aceasta omului din Iuda şi celor care locuiesc în Ierusalim, şi regilor noştri, şi căpeteniilor noastre, şi preoţilor noştri, şi profeţilor noştri, şi părinţilor noştri,

12. Pentru cele ce am greşit înaintea Domnului şi nu l-am ascultat; şi nu am ascultat glasul Domnului Dumnezeului nostru, ca să umblăm în poruncile lui, pe care le-a dat în faţa noastră.

13. Din ziua în care Domnul i-a scos pe părinţii noştri din pămîntul Egiptului şi pînă în ziua aceasta am fost neascultători faţă de Domnul Dumnezeul nostru şi am fost nechibzuiţi, neascultînd glasul lui.

14. Şi s-au lipit de noi relele şi blestemul pe care l-a rînduit Dumnezeu prin Moise, slujitorul său, în ziua în care i-a scos pe părinţii noştri din ţara Egiptului, ca să ne dea nouă un pămînt în care curge lapte şi miere, precum astăzi.

15. Şi n-am ascultat glasul Domnului Dumnezeului nostru, după toate cuvintele profeţilor pe care i-a trimis la noi. Şi am mers fiecare în cugetul inimii sale celei rele să lucrăm altor zei, ca să facem rele înaintea ochilor Domnului Dumnezeului nostru.»

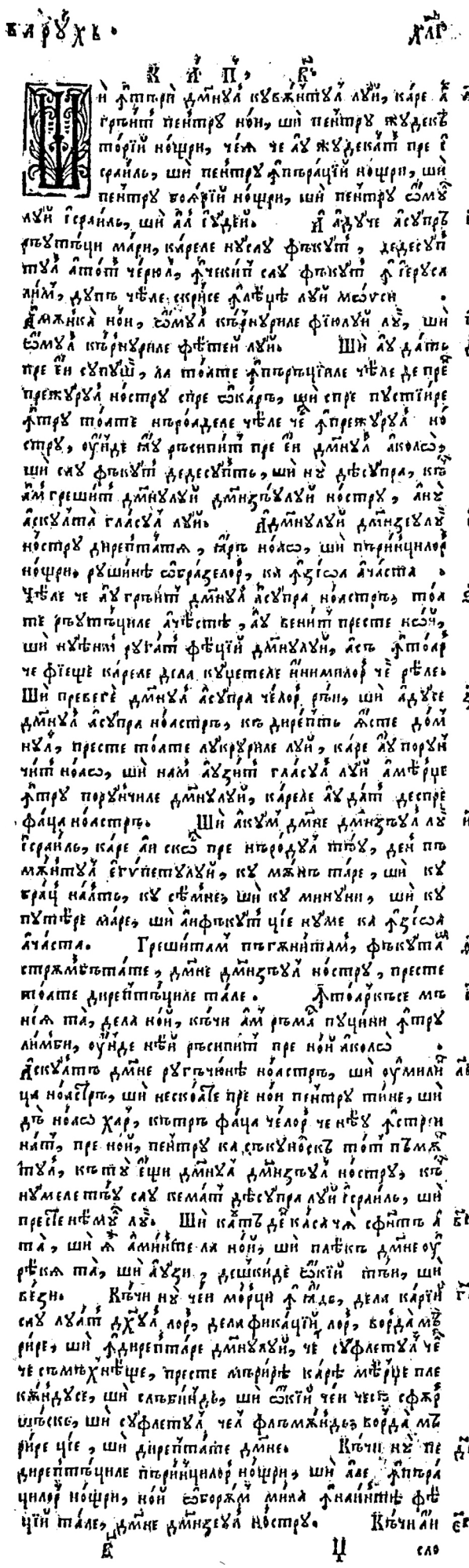

Biblia 1688, p. 633, col. 2

Cap 2

1. Şi întâri Domnul cuvîntul lui care au grăit pentru noi, şi pentru judecătorii noştri, ceia ce au judecat pre Israíl, şi pentru împăraţii noştri, şi pentru boiêrii noştri, şi pentru omul lui Israíl şi al Iúdei,

2. A aduce asupră răutăţi mari, carele nu s-au făcut dedesuptul a tot ceriul în ce chip s-au făcut în Ierusalím, după cêle scrise în lêgea lui Móisi:

3. A mînca noi omul cărnurile fiiului lui şi omul cărnurile fêtei lui.

4. Şi au dat pre ei supuşi la toate împărăţiile cêle de prenprejurul nostru spre ocară şi spre pustiire întru toate năroadele cêle ce-s împrejurul nostru, unde i-au răsipit pre ei Domnul acoló. Şi s-au făcut dedesupt, şi nu deasupra, căci am greşit Domnului Dumnezăului nostru, a nu asculta glasul lui.

5. A Domnului Dumnezeului nostru — direptatea, iară noao şi părinţilor noştri — ruşinea obrazelor, ca în zioa aceasta.

6. Cêle ce au grăit Domnul asupra noastră, toate răutăţile acêstea au venit preste noi. Şi nu ne-am[2] rugat fêţii Domnului a să întoarce fieştecarele de la cugetele inimii lor[3] cei rêle.

7. Şi preveghé Domnul asupra celor răi şi aduse Domnul asupra noastră, că direpţ iaste Domnul preste toate lucrurile lui care au poruncit noao. Şi n-am auzit glasul lui, a mêrge întru poruncile Domnului, carele au dat despre faţa noastră.

8. Şi acum, Doamne Dumnezăul lui Israíl, care ai scos pre nărodul tău den pământul Eghípetului cu mînă tare şi cu braţ nalt, cu sêmne şi cu minuni şi cu putêre mare, şi ai făcut ţie nume ca în zioa aceasta,

9. Greşit-am, păgînit-am, făcut-am strîmbătate, Doamne Dumnezăul nostru, preste toate direptăţile tale.

10. Întoarcă-se mîniia ta de la noi, căci am rămas puţini întru limbi unde ne-ai răsipit pre noi acoló.

11. Ascultă, Doamne, rugăciunea noastră şi umilinţa noastră şi ne scoate pre noi pentru tine şi dă noao har cătră faţa celor ce ne-au înstreinat pre noi, pentru ca să cunoască tot pământul că tu eşti Domnul Dumnezăul nostru, căci numele tău s-au chemat deasupra lui Israíl şi preste neamul lui.

12. Şi caută den casa cea sfîntă a ta şi ia aminte la noi; şi pleacă, Doamne, urêchea ta şi auzi, deşchide ochii tăi şi vezi;

13. Căci nu cei morţi în iad, de la carii s-au luat duhul lor de la ficaţii lor, vor da mărire şi îndireptare Domnului, ce sufletul cel ce să mîhnêşte preste mărirea carea mêrge plecîndu-se şi slăbind, şi ochii cei ce să sfîrşăsc, şi sufletul cel flămînd vor da mărire ţie şi direptate, Doamne.

14. Căci nu pe direptăţile părinţilor noştri şi ale împăraţilor noştri noi oborîm mila înaintea fêţii tale, Doamne Dumnezeul nostru,

15. Căci ai //

Ms. 45, p. 752-753

Cap 2

1. Şi întări Domnul cuvîntul lui carele au grăit preste noi, şi preste judecătorii noştri, ceia ce au judecat pre Israil, şi *[752/2]* preste împăraţii noştri, şi preste boiêrii noştri, şi preste omul Israil şi Iúda,

2. A aduce preste noi răotăţi mari, carele nu s-au făcut dedesuptul a tot ceriul în ce chip s-au făcut în Ierusalím, [7]după cêle scrise întru lêgea lui Moisi:

3. A mînca noi omul trupul fiiului lui şi omul pielíţele fêtei lui.

4. Şi au dat pre ei supuşi la toate împărăţiile[8] împregiurul nostru spre ocară şi spre necălcare întru toate năroadele cêle împregiurul nostru, unde i-au sămănat pre ei Domnul acoló. Şi s-au făcut dedesupt, şi nu deasupra, căci am greşit Domnului Dumnedzăului nostru cătră nu audzí glasului lui.

5. [9]Domnului Dumnedzăului nostru — dreptatea, şi noao şi părinţilor noştri — ruşinea obrazelor, ca în dzua aceasta.

6. Carele au grăit Domnul preste noi[10]. Şi nu ne-am rugat fêţei Domnului a să întoarce fieştecarele de la socotêlele inimei lor cei rêle.

7. Şi priveghé Domnul preste cei răi şi aduse Domnul preste noi, că dreptu-i Domnul preste toate lucrurile lui carele au porîncit noao. Şi nu am audzit glasului lui, a mêrge la porîncele Domnului, carele au dat despre faţa noastră.

8. [11]Şi acum, Doamne Dumnedzăul Israil, carele ai scos pre nărodul tău dentru pămîntul Eghiptului cu mînă tare şi cu braţ înalt, cu sêmne şi cu minuni şi cu putêre mare, şi ai făcut ţie nume ca în dzua aceasta,

9. Greşit-am, păgînit-am, strîmbat-am, Doamne Dumnedzăul nostru, preste toate dreptăţile tale.

10. Şi întoarcă-să mînia ta de la noi, căci am rămas puţíni întru limbi unde ne-ai sămănat pre noi acoló.

11. Ascultă, Doamne, rugii noastre şi umilinţei noastre şi ne scoate pre noi pentru tine şi dă noao har cătră faţa celor ce ne-au înstreinat pre noi, pentru ca să cunoască tot pămîntul că tu — Domnul Dumnedzăul nostru, căci numele tău s-au chemat deasupra Israil şi preste rodul lui.

12. [12]Şi caută dentru casa cea sfîntă a ta şi ia aminte la noi; şi pleacă, Doamne, urêchea ta şi audzi, dăşchide ochii tăi şi vezi; *[753/1]*

13. Căci nu cei morţi întru iadu, cărora s-au luat duhul lor de la ficaţii lor, da-vor mărire şi îndreptare Domnului, ci sufletul cela ci să mîhnêşte preste mărimea care mergea plecîndu-să şi slăbind, şi ochii cei ci să sfîrşesc, şi sufletul cel flămînd da-vor mărire ţie şi dreptate, Doamne.

14. Căci nu pre dreptăţile părinţilor noştri şi a împăraţilor noştri noi oborîm mila înaintea fêţei tale, Doamne Dumnedzăul nostru,

15. Căci ai

Ms. 4389, p. 767

Cap 2

1. Şi aşăză Domnul cuvîntul său carele au grăit cătră noi şi cătră judecătorii noştri, carii judeca pre Israil, şi cătră împăraţii noştri, şi cătră boiêrii noştri, şi cătră tot Israilul şi Iúda,[12]

2. Ca să aducă asupra noastră răotate mare, carea nu se-au mai făcut supt ceriu cum se-au făcut în Ierusalim, [13]după cum iaste scris în lêgea lui Moisí.

3. Ca să mănînce omul carnea feciorului său şi carnea fêtei sale.

4. Şi i-au dat supuşi supt mîna tuturor împărăţiilor cêle *[767/2]* denprejurul nostru în ocara şi în pustiirea întru toate năroadele[14] cêle denprejurul nostru, întru care ne-au rîsipit Domnul. [5] Şi acoló am fost dădăsupt, iar nu dăsupra, pentru că am greşit Domnului Dumnezeul nostru, cu neascultarea glasului lui.

5. [6] [15]Domnului Dumnezeului nostru — direptatea, iar noaoă şi părinţilor noştri — ruşinare obrazelor, cum iaste în zioa de astăzi.[16]

6. [7] Că au grăit Domnul asupra noastră toată răotatea carea au venit pre noi. [8] Şi nu ne-am rugat fêţei Domnului Dumnezeului nostru ca să ne întoarcem cineşi den gîndul cel rău al inimii sale.

7. [9] Şi au priveghiiat Domnul în răotăţi şi au adus asupra noastră acêstea care ne-au ajuns, că iaste direpţ Domnul întru toate lucrurile sale cêle ce au porîncit noaoă. [10] Iar noi n-am ascultat glasul lui, să umblăm în porîncile lui, carele-au dat înaintea fêţelor noastre.

8. [11] [17]Ce acum, Doamne Dumnezeul lui Israil, cela ce ai scos oamenii tăi den ţara Eghípetului cu mînă vîrtoasă şi cu braţ nalt, cu sêmne şi cu minuni şi cu putêre mare, şi ţi-ai făcut nume cum iaste în zioa aceasta,[18]

9. [12] Greşit-am, făcut-am nedireptate, Doamne Dumnezeul nostru, întru toate direptăţile tale.

10. [13] Ce să se întoarcă[19] urgiia ta de la noi, că am rămas puţinei în limbile în care ne-ai rîsipit.

11. [14] Ascultă, Doamne, rugăciunea noastră şi cêrerea noastră şi ne mîntuiêşte pentru tine şi dă noaoă să avem milă înaintea fêţelor[20] celor ce ne-au mutat[21], [15] ca să ştie tot pămîntul că tu eşti Domnul Dumnezeul nostru şi cum numele tău iaste chiemat preste tot Israilul şi întru semnţiia lui.

12. [16] [22]Caută, Doamne, den casa ta cea sfîntă asupra noastră; şi pleacă urêchiia ta şi ne auzi, [17] [23]dăşchide ochii tăi şi vezi;

13. [17] Că nu cei morţi, ceia ce sînt în iad, al cărora duh se-au luat den droburile lor, vor da ţie slavă şi îndirêptare Domnului,[24] [18] ce sufletul cel ce are grijă pentru mărirea răotăţii şi umblă plecîndu-se şi slăbind, şi ochii sfîrşindu-se, şi sufletul flămînzind va da ţie slavă şi îndireptare, Doamne.

14. [19] Că nu după direptăţile părinţilor noştri, nici după ale împăraţilor noştri turnăm rugăciunile şi punem mila înaintea fêţei tale, Doamne Dumnezeul nostru,

15. [20] Ce pentru căci ai

Versiunea modernă

Capitolul al 2-lea

1. Şi şi-a întărit Domnul cuvîntul său pe care l-a grăit împotriva noastră, şi împotriva judecătorilor noştri, care l-au judecat pe Israel, şi împotriva regilor noştri, şi împotriva căpeteniilor noastre, şi împotriva omului din Israel şi Iuda,

2. De a aduce rele mari asupra noastră, care nu s-au făcut sub tot cerul precum a făcut în Ierusalim, după cele scrise în legea lui Moise:

3. Să mănînce omul carnea fiului său şi carnea fiicei sale.

4. Şi i-a dat pe ei sub mîna tuturor regatelor de jur-împrejurul nostru spre ocară şi pustiire printre toate popoarele din jur, acolo unde i-a risipit pe ei Domnul. Şi au ajuns dedesupt, iar nu deasupra, căci am greşit Domnului Dumnezeului nostru, neascultînd glasul lui.

5. A Domnului Dumnezeului nostru este dreptatea, iar nouă şi părinţilor noştri — ruşinea feţelor, precum în ziua aceasta.

6. Cele pe care le-a grăit Domnul asupra noastră, toate relele acestea au venit peste noi. Şi nu ne-am rugat feţei Domnului ca să-l întoarcă pe fiecare de la gîndurile inimii sale celei rele.

7. Şi a privegheat Domnul peste cele rele şi le-a adus Domnul asupra noastă, căci drept este Domnul peste toate lucrările lui pe care ni le-a poruncit. Şi n-am ascultat glasul lui, ca să umblăm întru poruncile Domnului, pe care le-a dat înaintea feţei noastre.

8. Şi acum, Doamne Dumnezeul lui Israel, care l-ai scos pe poporul tău din pămîntul Egiptului cu mînă tare şi cu braţ înalt, cu semne şi minuni şi cu putere mare, şi ţi-ai făcut ţie nume precum în ziua aceasta,

9. Am păcătuit, am făcut nelegiuiri, am făcut strîmbătate, Doamne Dumnezeu nostru, peste toate îndreptările tale.

10. Să se întoarcă de la noi mînia ta, căci am rămas puţini între neamuri, acolo unde ne-ai risipit pe noi.

11. Ascultă, Doamne, rugăciunea noastră şi cererea noastră şi scapă-ne pe noi pentru tine şi dă-ne nouă har înaintea feţei celor care ne-au înstrăinat, ca să cunoască tot pămîntul că tu eşti Domnul Dumnezeul nostru, căci numele tău a fost chemat peste Israel şi peste neamul său.

12. Şi caută din casa ta cea sfîntă şi ia aminte la noi; şi pleacă, Doamne, urechea ta şi auzi, deschide-ţi ochii şi vezi;

13. Căci nu cei morţi din locuinţa morţilor, de la care s-a luat duhul din cele dinăuntru ale lor, vor da slavă şi dreptate, Doamne, ci sufletul cel mîhnit peste măsură, care merge gîrbovit şi slăbit, ochii cei ce se sfîrşesc şi sufletul flămînd îţi vor da ţie slavă şi dreptate, Doamne.

14. Căci nu pentru dreptăţile părinţilor noştri şi ale regilor noştri aşternem noi [rugăciunea de] îndurare înaintea feţei tale, Doamne Dumnezeul nostru,

15. Pentru că ai

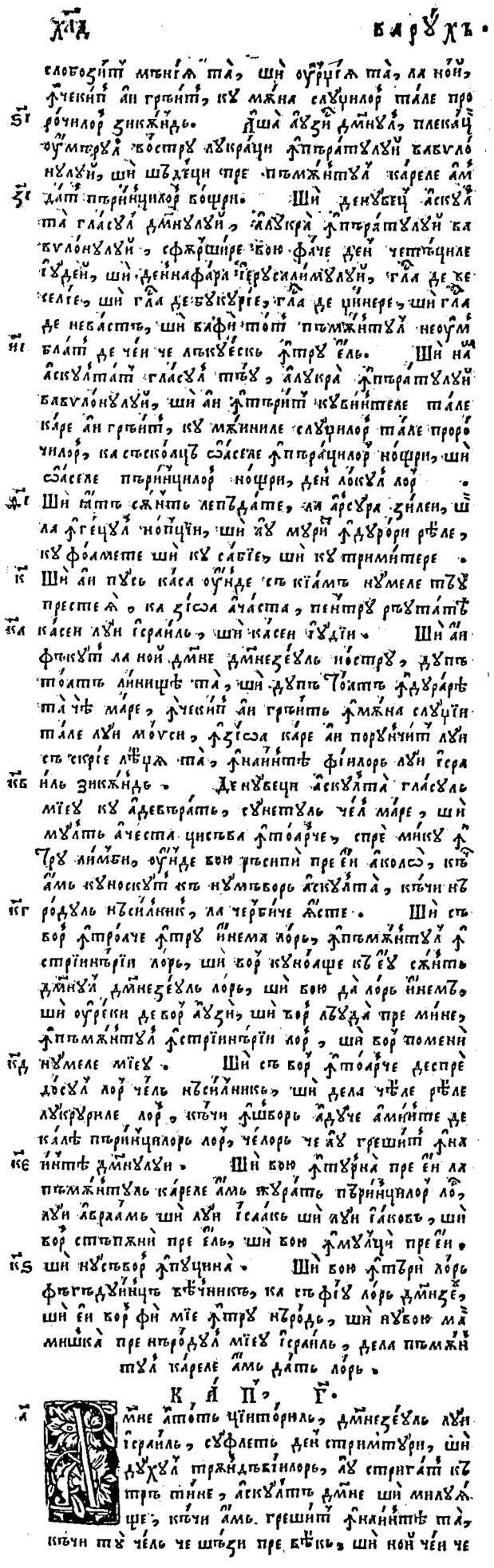

Biblia 1688, p. 634, col. 1

slobozit mîniia ta şi urgiia ta la noi, în ce chip ai grăit cu mîna slugilor tale, prorocilor, zicînd:

16. «Aşa au zis Domnul: 'Plecaţi umărul vostru, lucraţi împăratului Vavilónului şi şădeţi pre pămîntul carele am dat părinţilor voştri;

17. Şi de nu veţi asculta glasul Domnului, a lucra împăratului Vavilónului, sfîrşire voiu face, den cetăţile Iúdei şi den afara Ierusalímului, glas de veselie şi glas de bucurie, glas de ginere şi glas de nevastă. Şi va fi tot pămîntul neumblat de cei ce lăcuiesc întru el.'»

18. Şi n-am ascultat glasul tău, a lucra împăratului Vavilónului, şi ai întărit cuvintele tale care ai grăit cu mîinile slugilor tale, prorocilor, ca să scoaţă oasele împăraţilor noştri şi oasele părinţilor noştri den locul lor.

19. Şi, iată, sînt lepădate la arsura zilei şi la îngheţul nopţii şi au murit în durori rêle, cu foamete şi cu sabie şi cu trimitere.

20. Şi ai pus casa unde să chiamă numele tău preste ea, ca zioa aceasta, pentru răutatea casei lui Israíl şi casei Iúdii.

21. Şi ai făcut la noi, Doamne Dumnezeul nostru, după toată liniştea ta şi după toată îndurarea ta cea mare, în ce chip ai grăit în mîna slugii tale, lui Móisi, în zioa care ai poruncit lui să scrie lêgea ta înaintea fiilor lui Israíl, zicînd:

22. «De nu veţi asculta glasul mieu, cu adevărat sunetul cel mare şi mult acesta ţi să va întoarce spre micu întru limbi unde voiu răsipi pre ei acoló, căci am cunoscut că nu mă vor asculta, căci nărodul năsilnic la cerbice iaste.

23. Şi să vor întoarce întru inema lor în pămîntul înstriinării lor şi vor cunoaşte că eu sînt Domnul Dumnezeul lor; şi voiu da lor inemă şi urechi de vor auzi; şi vor lăuda pre mine în pămîntul înstriinării lor şi vor pomeni numele mieu.

24. Şi să vor întoarce despre dosul lor cel năsilnic şi de la cêle rêle lucrurile lor, căci îşi vor aduce aminte de calea părinţilor lor celor ce au greşit înaintea Domnului.

25. Şi voiu înturna pre ei la pămîntul carele am jurat părinţilor lor, lui Avraám şi lui Isaác şi lui Iácov, şi vor stăpîni pre el; şi voiu înmulţi pre ei şi nu să vor împuţina.

26. Şi voiu întări lor făgăduinţă vêcinică, ca să fiu lor Dumnezeu şi ei vor fi mie întru nărod; şi nu voiu mai mişca pre nărodul mieu, Israíl, de la pământul carele am dat lor.»"

Cap 3

1. Doamne atotţiitoriul, Dumnezeul lui Israíl, suflet den strimturi şi duhul trîndăviilor au strigat cătră tine. Ascultă, Doamne, şi miluiêşte, căci am greşit înaintea ta; căci tu — cel ce şăzi pre veac, şi noi — cei ce /

Ms. 45, p. 753

slobodzit mîniia ta şi urgiia ta la noi, în ce chip ai grăit cu mîna slugilor tale[13], prorocilor, dzicînd:

16. «Aşa au dzis Domnul: [14]‘Plecaţi umărul vostru, lucraţi împăratului Vavilónului şi şedeţi pre pămîntul carele am dat părinţilor voştri;
17. Şi de nu veţi asculta glasului Domnului, să lucraţi împăratului Vavilónului, sfîrşire voi face, den cetăţile Iúda şi denafară[15] Ierusalím, glas de veselie şi glas de bucurie şi glas de mire şi glas de mireasă. Şi va fi tot pămîntul spre necălcare de cei ce lăcuiesc întru el.’»

18. Şi nu am ascultat glasului tău, a lucra împăratului Vavilónului, şi ai întărit cuvintele tale carele ai grăit cu mîinile slugilor tale, prorocilor, ca să scoaţă oasele împăraţilor[16] noştri şi oasele părinţilor noştri dentru locul lor.

19. Şi, iată, sînt lepădate arşiţei[17] dzilei şi îngheţării nopţii şi au murit întru dureri rêle, cu foamete şi cu sabie şi cu trimitere.

20. Şi ai pus casa unde să cheamă numele tău preste ea ca dzua aceasta, pentru răotatea casei Israil şi casei Iúdei.
21. Şi ai făcut la noi, Doamne Dumnedzăul nostru, după toată liniştea ta şi după toată îndurarea ta cea mare, în ce chip ai grăit întru mîna slugei tale, Moisi, întru dzua porîncind lui să scrie lêgea ta înaintea fiilor Israil, dzicînd:

22. [18]«Dă nu veţi asculta glasului mieu, cu adevărat sunetul cel mare şi mult acesta întoarce-ţi-să-va spre mic întru limbi unde voi sămăna pre ei acoló, căci am cunoscut că nu vor audzi mie, căci nărod năsîlnic la cerbice *[753/2]* iaste.

23. Şi să vor întoarce întru inima lor întru pămîntul înstreinării lor şi vor cunoaşte că eu — Domnul Dumnedzăul lor; şi voi da lor inimă şi urechi; audzi-vor şi vor lăuda pre mine întru pămîntul înstreinării lor şi vor pomeni numelui mieu.

24. Şi să vor întoarce den spinarea lor cea vîrtoasă şi de la cêle rêle lucruri a lor, căci vor pomeni calea părinţilor lor celor ce au greşit înaintea Domnului.

25. Şi voi înturna pre ei la pămîntul carele am jurat părinţilor lor, lui Avraam şi lui Isaac şi lui Iacov, şi vor domni lui; şi voi înmulţi pre ei şi nu să vor împuţîna.

26. Şi voi întări lor făgăduinţă vêcinică, ca să fiu eu lor spre Dumnedzău şi ei vor fi mie întru nărod; şi nu voi clăti încă pre nărodul mieu, Israil, de la pămîntul carele am dat lor.»”

Cap 3

1. Doamne cel întrutotţiitor, Dumnedzăul Israil, suflet întru strîmptori şi duh a lenirei au strigat cătră tine. Audzi, Doamne, şi miluiêşte, căci am greşit înaintea ta; căci tu — şezînd vacul, şi noi —

Ms. 4389, p. 767-768

trimes urgiia ta şi mîniia ta asupra noastră, cum ai grăit cu mîna slugilor tale, a prorocilor, zicînd:

16. [21] «Aşa grăiêşte Domnul: *[768/1]* [25]‘Plecaţi umerele voastre şi slujiţi împăratului Vavilónului şi veţi şădea în ţara carea o am dat părinţilor voştri;[26]
17. [22] Iar de nu veţi asculta glasul Domnului, să slujiţi împăratului Vavilónului, face-voiu împuţinare voaoă den cetăţile Iúdei şi denafară de Ierusalim, [23] şi voiu lua de la voi glasul cel de veselie şi glasul cel de bucurie, glasul de ginere şi glasul de nevastă. Şi va fi toată ţara întru necălcare de cei ce lăcuiesc într-însa.’»

18. [24] Şi n-am ascultat glasul tău, să slujim împăratului Vavilónului, şi ai umplut cuvintele tale carele-ai grăit cu mîinile prorocilor, slugilor tale, ca să se scoaţă oasele împăraţilor noştri şi oasele părinţilor noştri den locurile lor.

19. [25] Şi, iată, sînt lepădate la zăduful zilei şi la gerul nopţii şi au murit cu dureri foarte rêle, în foamete şi în sabie şi în pustiire.

20. [26] Şi ai pus bisêrica în carea se-au chiemat numele tău într-însa ca zioa de astăzi, pentru răotatea casei lui Israil şi a casei Iúdei.[27]
21. [27] Şi ai făcut întru noi, Doamne Dumnezeul nostru, după toate blîndêţele tale şi după toată îndurarea ta cea mare, [28] cum ai grăit prespre mîna lui Moisí, sluga ta, în zioa cêea ce ai porîncit lui să scrie lêgea ta înaintea fêţelor feciorilor lui Israil, zicînd:

22. [29] [28]«Deaca nu veţi asculta glasul mieu, această mulţime multă şi mare se va întoarce în limbă mititea, pentru că eu o voiu rîsipi, [30] că ştiu că nu mă vor asculta, pentru că sînt oameni cu cerbice năsilnică.

23. [30] Şi se vor întoarce cătră inima sa în ţara mutării lor [31] şi vor şti că eu sînt Domnul Dumnezeul lor; şi voiu da lor inimă de vor pricêpe şi urechi de vor asculta[29]; [32] şi mă vor lăuda în ţara mutării lor şi-şi vor aduce aminte de numele mieu.

24. [33] Şi se vor întoarce de la spinarea lor cea năsilnică şi den răotăţile lor, că-şi vor aduce aminte de calea părinţilor lor carii au greşit mie.

25. [34] Şi-i voiu întoarce în ţara cu carea m-am jurat părinţilor lor, lui Avraam şi lui Isaac şi lui Iacov, şi o vor stăpîni; şi nu se vor mai împuţina.

26. [35] Şi voiu tocmi lor făgăduinţă vêcinică, ca să fiu eu lor Dumnezeu, iar ei să fie mie nărod; şi de-acii nu voiu mai muta pre nărodul[30] mieu, pre Israil, den ţara carea o am dat lor.»” *[768/2]*

Cap 3

1. Ce acum, Doamne cel atotţiitoriul, Dumnezeul lui Israil, sufletul întru strimteală şi duhul întru supărare au strigat cătră tine.[31] [2] Ascultă, Doamne, şi miluiêşte, că eşti Dumnezeu milostiv, şi ne miluiêşte, că am greşit înaintea ta; [3] că tu trăieşti în veac, iar noi

Versiunea modernă

slobozit mînia ta şi urgia ta peste noi, precum ai grăit prin slujitorii tăi, profeţii, zicînd:

16. «Aşa a zis Domnul: ‘Plecaţi umărul vostru şi lucraţi pentru regele Babilonului şi aşezaţi-vă pe pămîntul pe care l-am dat părinţilor voştri;
17. Şi dacă nu veţi asculta glasul Domnului, să lucraţi regelui Babilonului, voi face să se sfîrşească din cetăţile lui Iuda şi din preajma Ierusalimului glasul de veselie şi glasul de bucurie, glasul mirelui şi glasul miresei. Şi tot pămîntul va fi neumblat de locuitori.’»

18. Şi n-am ascultat glasul tău, să lucrăm regelui Babilonului, iar tu ţi-ai întărit cuvintele pe care le-ai grăit prin slujitorii tăi, profeţii, că vor fi scoase oasele regilor noştri şi oasele părinţilor noştri din locul lor.

19. Şi, iată, sînt lepădate în arşiţa zilei şi în îngheţul nopţii şi ei au pierit în suferinţe grele, de foame şi de sabie şi de alungare.

20. Şi ai făcut casa peste care se cheamă numele tău precum în ziua aceasta, din pricina răutăţii casei lui Israel şi a casei lui Iuda.
21. Şi ai făcut cu noi, Doamne Dumnezeul nostru, după toată îngăduinţa ta şi după toată îndurarea ta cea mare, după cum ai grăit prin slujitorul tău, Moise, în ziua în care ai poruncit să scrie legea ta înaintea fiilor lui Israel, zicînd:

22. «Dacă nu vei asculta glasul meu, cu adevărat acest zgomot mare şi mult va deveni mic între neamurile unde îi voi risipi pe ei, căci am cunoscut că nu mă vor asculta, pentru că este un popor tare la cerbice.

23. Dar se vor întoarce în inima lor în pămîntul înstrăinării lor şi vor cunoaşte că eu sînt Domnul Dumnezeul lor; şi le voi da lor inimă şi urechi de auzit; şi mă vor lăuda pe mine în pămîntul înstrăinării lor şi îşi vor aminti numele meu.

24. Şi se vor întoarce de la spinarea lor cea tare şi de la faptele lor cele rele, căci îşi vor aduce aminte de calea părinţilor lor care au păcătuit înaintea Domnului.

25. Şi îi voi întoarce pe ei în pămîntul pe care l-am jurat părinţilor lor, lui Avraam şi lui Isaac şi lui Iacob, şi îl vor stăpîni; şi îi voi înmulţi pe ei şi nu se vor împuţina.

26. Şi voi întări lor făgăduinţă veşnică, ca să fiu eu lor Dumnezeu şi ei să-mi fie mie popor; şi nu-l voi mai mişca pe poporul meu, Israel, din pămîntul pe care li l-am dat.»”

Capitolul al 3-lea

1. Doamne atotţiitorule, Dumnezeul lui Israel, sufletul cel strîmtorat şi duhul buimac au strigat către tine. Ascultă, Doamne, şi milostiveşte-te, căci am păcătuit înaintea ta; fiindcă tu [eşti] cel ce şezi în veac, iar noi — cei ce

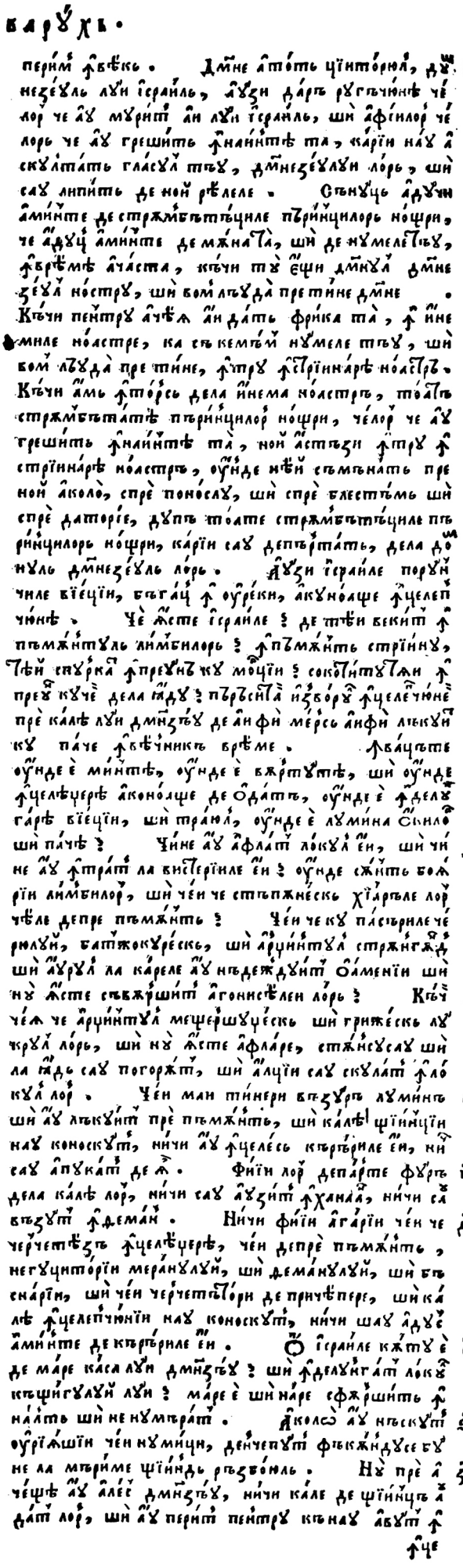

Biblia 1688, p. 634, col. 2

pierim în veac.

2. Doamne atotţiitoriul, Dumnezeul lui Israíl, auzi, dară, rugăciunea celor ce au murit ai lui Israíl şi a fiilor celor ce au greşit înaintea ta, carii n-au ascultat glasul tău, Dumnezeului lor, şi s-au lipit de noi rêlele.

3. Să nu-ţi aduci aminte de strîmbătăţile părinţilor noştri, ce adu-ţi aminte de mîna ta şi de numele tău în vrêmea aceasta, căci tu eşti Domnul Dumnezeul nostru şi vom lăuda pre tine, Doamne.

4. Căci pentru acêea ai dat frica ta în inemile noastre, ca să chemăm numele tău; şi vom lăuda pre tine întru înstriinarea noastră.

5. Căci am întors de la inema noastră toată strîmbătatea părinţilor noştri, celor ce au greşit înaintea ta; noi astăzi, întru înstriinarea noastră, unde ne-ai sămănat pre noi acoló, spre ponoslu şi spre blestăm şi spre datorie, după toate strîmbătăţile părinţilor noştri, carii s-au depărtat de la Domnul Dumnezeul lor.

6. Auzi, Israíle, poruncile vieţii, băgaţi în urechi a cunoaşte înţelepciunea!

7. Ce iaste, Israíle, de te-ai vechit în pămîntul limbilor? În pămînt striinu te-ai spurcat împreună cu morţii? Socotitu-te-ai împreună cu cei de la iadu? Părăsit-ai izvorul înţelepciunei. Pre calea lui Dumnezău de ai fi mers, ai fi lăcuit cu pace în vêcinică vrême.

8. Învaţă-te unde e mintea, unde e vîrtutea şi unde înţelêgerea, a conoaşte deodată unde e îndelungarea vieţii şi traiul, unde e lumina ochilor şi pacea!

9. Cine au aflat locul ei şi cine au întrat la visteriile ei? Unde sînt boiêrii limbilor şi cei ce stăpînesc hiarăle lor cêle de pre pămînt?

10. Cei ce cu pasările ceriului batjocuresc şi argintul strîngînd şi aurul, la carele au nădejduit oamenii, şi nu iaste săvîrşit agonisêlei lor?

11. Căci ceia ce argintul meşterşugesc şi grijesc lucrul lor şi nu iaste aflare; stînsu-s-au şi la iad s-au pogorît şi alţii s-au sculat în locul lor.

12. Cei mai tineri văzură lumină şi au lăcuit pre pămînt, şi calea ştiinţii n-au conoscut, nici au înţeles cărările ei, nici s-au apucat de ea.

13. Fiii lor departe fură de la calea lor, nici s-au auzit în Hanaan, nici s-au văzut în Themán.

14. Nici fiii Agárii, cei ce cercetează înţelêgerea, cei de pre pămînt, neguţitorii Meránului şi Themánului şi băsnarii şi cei cercetători de pricêpere, şi calea înţelepciunii n-au conoscut, nici şi-au adus aminte de cărările ei.

15. O, Israíle, cîtu e de mare casa lui Dumnezău şi îndelungat locul cîştigului lui! Mare e şi n-are sfîrşit, înalt şi nenumărat!

16. Acoló au născut uriiaşii cei numiţi de-nceput, făcîndu-se bune la mărime, ştiind războiul.

17. Nu pre aceştia au ales Dumnezău, nici cale de ştiinţă au dat lor, şi au pierit, pentru că n-au avut în- //

Ms. 45, p. 753-754

pierind vacul.

2. Doamne cel întrutotţiitor, Dumnedzăul Israil, audzi, dară, rugii celor ce au murit Israil şi fiii ceia ce au greşit înaintea ta, carii nu au audzit glasului tău, Dumnedzăului lor, şi s-au lipit noao rêlele.

3. Să nu pomeneşti strîmbătăţilor părinţilor noştri, ci pomenêşte mîinii tale şi numelui tău întru vrêmea aceasta, căci tu — Domnul Dumnedzăul nostru şi vom lăuda pre tine, Doamne.

4. Căci pentru acêea ai dat frica noastră preste inimile noastre, ca să chemăm numele tău; şi vom lăuda pre tine întru înstreinarea noastră.

5. Căci am întors preste inima noastră toată strîmbătatea părinţilor noştri celor ce au greşit înaintea ta; noi astădzi, întru înstreinarea noastră, unde ne-ai sămănat pre ei acoló, spre ponoslu şi spre blăstăm şi spre datorie, după toate strîmbătăţile părinţilor noştri, carii s-au depărtat de la Domnul Dumnedzăul lor.

6. Audzi, Israil, porîncele vieţii, băgaţi în urechi a cunoaşte înţelepciunea! *[754/1]*

7. Ce iaste, Israil, căci întru pămîntul limbilor te-ai vechit? Întru pămînt striinu te-ai spurcat împreună cu morţii? Socotitu-te-ai împreună cu cei de la iad? Părăsit-ai izvorul înţelepciunei. Pre calea lui Dumnedzău de ai fi mersu, lăcuit-ai fi cu pace cea în vac vrême.[19]

8. Învaţă unde-i mintea, unde-i vîrtutea, unde-i înţelêgerea, a cunoaşte odată unde-i îndălungarea vieţii şi traiu, unde-i lumina ochilor şi pacea.

9. Cine au aflat locul ei şi cine au întrat la vistiêrele ei? Unde sînt boiêrii limbilor şi cei ce stăpînesc fiarălor celor de pre pămînt?

10. Cei ce cu pasările ceriului batjocuresc şi argintul cîştigîndu-l şi aurul, pre carele nădăjduia oamenii, şi nu iaste săvîrşit averii lor?

11. Căci ceia ce argintul meşterşuguiesc şi grijesc lucrul lor şi nu iaste aflare; stinsu-s-au şi la iad s-au pogorît şi alţii s-au sculat pentru ei.

12. Cei mai tineri vădzură lumină şi au lăcuit preste pămînt, şi calea ştiinţei nu au cunoscut, nici au înţeles[20] cărările ei, nici s-au apucat de ea.

13. Fiii lor de la calea lor dăparte s-au făcut, nici s-au audzit în Hanaan, nici s-au văzut în Theman.

14. Nici fiii Ágar, cercetînd înţelêgerea, cei de pre pămînt, neguţătorii Merran şi Theman şi basnicii şi cercetătorii pricêperii, şi calea înţelepciunei nu au cunoscut, nici au pomenit cărările ei.

15. O, Israil, cîtu-i de mare casa lui[21] Dumnedzău şi îndălungat locul cîştigului lui! Mare şi nu are săvîrşit, înalt şi nenumărat!

16. Acoló au născut uriaşii cei numiţi de-nceput, făcîndu-să buni de mari, ştiind războiul.

17. Nu pre aceştia au ales Dumnedzău, nici cale de ştiinţă au dat lor, şi au pierit pentru că nu au avut în-

Ms. 4389, p. 768-769

pierim în veac.

2. [4] Doamne atotţiitoriul, Dumnezeul lui Israil, ascultă acum rugăciunea celor morţi ai lui Israil şi a feciorilor celor ce au greşit înaintea ta şi n-au ascultat glasul Domnului Dumnezeului lor şi se-au lipit de noi răotăţile.[32]

3. [5] Nu pomeni nedireptăţile părinţilor noştri, ce-ţi ado aminte de mîinile tale şi de numele tău într-această vrême, [6] că tu eşti Domnul Dumnezeul nostru şi te vom lăuda, Doamne.

4. [7] Că pentru aceasta ai dat frica ta în inima noastră şi ca să chiemăm numele tău şi să te lăudăm întru mutarea noastră.

5. Că am întors în inima noastră toată nedireptatea părinţilor noştri, carii au greşit înaintea ta; [8] iar noi sîntem astăzi în robiia noastră, unde ne-ai rîsipit în ocară şi în blestem şi în opreală, după toate nedireptăţile părinţilor noştri, carii se-au dăpărtat de la tine, Doamne Dumnezeul nostru.[33]

6. [9] Ascultă, Israile, porîncile vieţii, ia aminte să pricepi cugetele!

7. [10] Ce iaste, Israile, de eşti în ţara vrăjmaşilor? Învechit-ai în ţară streină? [11] Pîngăritu-te-ai cu cei morţi? Socotitu-te-ai cu cei ce se pogoară în iad? [12] Lăsat-ai izvorul înţelepciunii. [13] Că, de ai fi umblat pre calea lui Dumnezeu, ai fi vieţuit în pace în vrême vêcinică.

8. [14] Învaţă-te unde iaste chibzuiala, unde iaste tăriia, unde iaste înţelepciunea, ca să o pricepi vreodinioară, unde iaste traiul cel îndălungat şi viiaţa, unde iaste lumina ochilor şi pacea.

9. [15] Cine au aflat locul ei şi cine au întrat în avuţiia ei? [16] Unde sînt domnii limbilor şi cei ce stăpînesc fierile care sînt pre pămînt?

10. [17] Şi cei ce se joacă cu pasările ceriului, [18] ceia ce păzesc aurul şi argintul, pre care se nădăjduiesc oamenii, şi nu mai iaste obîrşire agonisêlei lor?

11. [18] Că ceia ce au lucrat argint şi se-au nevoit pentru el şi nu iaste folos de lucrurile lor; [19] au pierit şi se-au pogorît *[769/1]* în iad şi se-au sculat alţii în locul lor.

12. [20] Cei mai tineri au văzut lumina şi au sălăşluit pre pămînt, iar calea învăţăturii n-au ştiut,[34] [21] nici au priceput cărarea ei, nici feciorii lor nu o[35] priimit,

13. Ce au fost dăparte de calea lor, [22] nu se-au auzit în ţara lui Hanaan, nici nu se-au ivit în Theman.

14. [23] Feciorii Agárei, ceia ce cearcă înţelêgerea carea iaste pre pămînt, neguţătorii Merranei şi Themánei şi băsnarii şi cercătorii pricêperii şi ai înţelêgerii, iar calea înţelepciunii nu o au ştiut, nici nu ş-au adus aminte de cărările ei.

15. [24] O, Israile, cît iaste de mare casa lui Dumnezeu şi de lung locul[36] biruinţei lui! [25] Mare este şi n-are sfîrşit, nalt şi fără de măsură!

16. [26] Acoló au fost uriiaşii cei vestiţi, carii era de-nceput mari cu statul şi ştiuţi la războiu.

17. [27] N-au ales Dumnezeu pre aceştia, nici n-au dat lor calea ştiinţei, pentr-acêea au pierit, [28] şi pentru căci n-au avut în-

Versiunea modernă

pierim în veac.

2. Doamne atotţiitorule, Dumnezeul lui Israel, auzi, dar, rugăciunea celor morţi ai lui Israel şi a fiilor celor ce au păcătuit înaintea ta, care n-au ascultat glasul tău, al Dumnezeului lor, şi s-au lipit de noi relele.

3. Nu-ţi aduce aminte de strîmbătăţile părinţilor noştri, ci adu-ţi aminte de mîna ta şi de numele tău în vremea aceasta, căci tu eşti Domnul Dumnezeul nostru şi te vom lăuda pe tine, Doamne.

4. Căci pentru aceasta ai dat frica ta în inimile noastre, ca să chemăm numele tău; şi te vom lăuda pe tine întru înstrăinarea noastră.

5. Căci am abătut de la inima noastră toată strîmbătatea părinţilor noştri, care au păcătuit înaintea ta; [iată-ne pe] noi, astăzi, întru înstrăinarea noastră, unde ne-ai risipit spre ocară şi spre blestem şi spre pedeapsă, după toate strîmbătăţile părinţilor noştri, care s-au depărtat de la Domnul Dumnezeul lor.

6. Ascultă, Israele, poruncile vieţii, luaţi aminte să cunoaşteţi înţelepciunea!

7. Ce este, Israele, de te-ai învechit în pămîntul neamurilor? În pămînt străin te-ai pîngărit cu morţii? Socotit ai fost cu cei din locuinţa morţilor? Ai părăsit izvorul înţelepciunii. Pe calea lui Dumnezeu de ai fi umblat, ai fi locuit cu pace în veci.

8. Învaţă unde este înţelepciunea, unde este tăria, unde este înţelegerea, ca să cunoşti deodată unde sînt lungimea de zile şi viaţa, unde sînt lumina ochilor şi pacea!

9. Cine a aflat locul ei şi cine a intrat în vistieriile ei? Unde sînt căpeteniile neamurilor şi cei ce stăpîneau fiarele pămîntului?

10. Cei ce se jucau cu păsările cerului şi adunau argintul şi aurul, în care nădăjduiau oamenii, şi nu are sfîrşit lăcomia lor?

11. Căci de cei ce lucrează argintul şi se îngrijesc de lucrul lor nu este urmă; au pierit şi au coborît în locuinţa morţilor şi alţii s-au ridicat în locul lor.

12. Cei mai tineri au văzut lumină şi au locuit pe pămînt, dar calea ştiinţei n-au cunoscut-o, nici nu au înţeles cărările ei, nici nu au apucat-o.

13. Fiii lor s-au îndepărtat de calea lor, nici nu s-a auzit [de ea] în Canaan, nici nu a fost văzută în Thaiman.

14. Nici fiii lui Agar, cei care cercetează înţelegerea de pe pămînt, neguţătorii din Merran şi Thaiman, povestitorii de basme şi cercetătorii priceperii, calea înţelepciunii n-au cunoscut-o, nici nu şi-au adus aminte de cărările ei.

15. O, Israele, cît este de mare casa lui Dumnezeu şi de întins locul stăpînirii lui! Mare şi nu are sfîrşit, înalt şi nemăsurat!

16. Acolo s-au născut uriaşii cei renumiţi de la început, care erau mari la statură şi iscusiţi în război.

17. Nu pe aceştia i-a ales Dumnezeu, nici calea ştiinţei nu le-a dat-o, şi au pierit, pentru că nu au avut în-

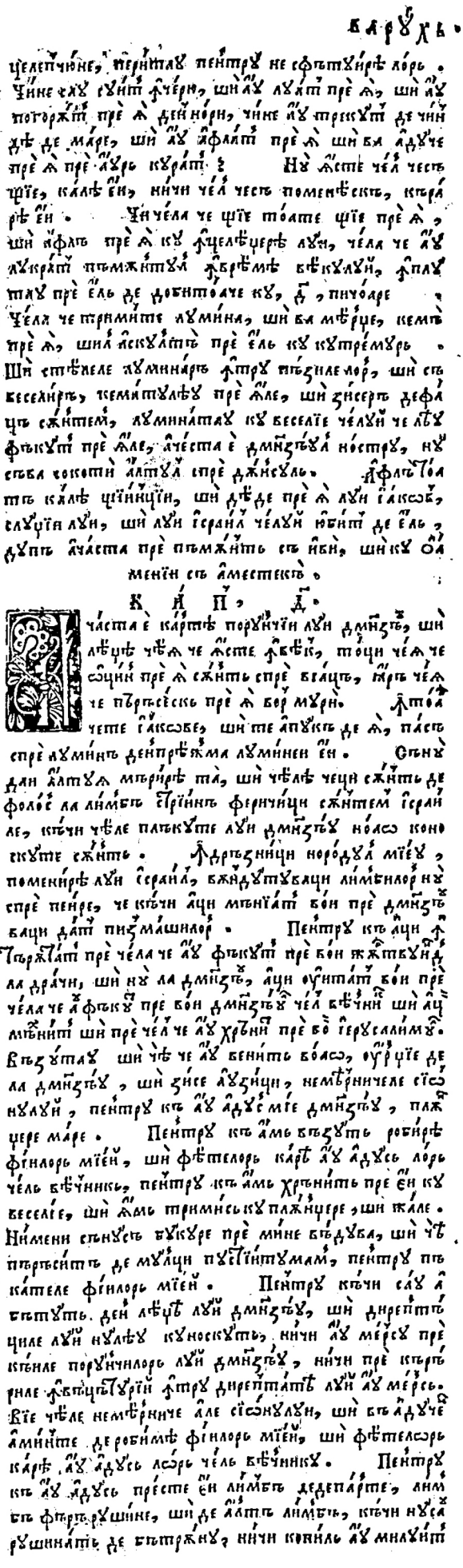

Biblia 1688, p. 635, col. 1

ţelepciune; pierit-au pentru nesfătuirea lor.

18. Cine s-au suit în ceriu şi au luat pre ea şi au pogorît pre ea den nori? Cine au trecut decindea de mare şi au aflat pre ea şi va aduce prea ea pre aur curat?

19. Nu iaste cel ce să ştie calea ei, nici cel ce să pomenească cărarea ei;

20. Ci cela ce ştie toate ştie pre ea şi află pre ea cu înţelêgerea lui, cela ce au lucrat pământul în vrêmea veacului, împlut-au pre el de dobitoace cu 4 picioare,

21. Cela ce trimite lumina şi va mêrge, chemă pre ea şi-l ascultă pre el cu cutremur,

22. Şi stêlele luminară întru păzile lor şi să veseliră. Chematu-le-au pre iale şi ziseră: „De faţă sîntem." Luminat-au cu veselie celui ce le-au făcut pre iale. Acesta e Dumnezăul nostru, nu să va socoti altul spre dînsul.

23. Află toată calea ştiinţii şi dêde pre ea lui Iácov, slugii lui, şi lui Israíl, celui iubit de el. După aceasta pre pământ să ivi şi cu oamenii să amestecă.

Cap 4

1. Aceasta e cartea poruncii lui Dumnezău şi lêgea cêea ce iaste în veac; toţi ceia ce o ţin pre ea sînt spre viaţă, iară ceia ce părăsesc pre ea vor muri.

2. Întoarce-te, Iácove, şi te apucă de ea, pasă spre lumină den preajma luminei ei.

3. Să nu dai altuia mărirea ta şi cêlea ce-ţi sînt de folos la limbă striină. Fericiţi sîntem, Israíle, căci cêle plăcute lui Dumnezău noao conoscute sînt.

4. Îndrăzniţi, norodul mieu, pomenirea lui Israíl. Vîndutu-v-aţi limbilor nu spre pieire, ce căci aţi mîniat voi pre Dumnezău v-aţi dat pizmaşilor;

5. Pentru că aţi întărîtat pre cela ce au făcut pre voi, jîrtvuind la draci, şi nu la Dumnezău; aţi uitat voi pre cela ce au făcut pre voi, Dumnezăul cel vêcinic, şi aţi mîhnit şi pre cel ce au hrănit pre voi, Ierusalímul.

6. Văzut-au şi cea ce au venit voao urgie de la Dumnezău şi zise: Auziţi, nemêrnicele Siónului, pentru că au adus mie Dumnezău plîngere mare,

7. Pentru că am văzut robirea fiilor miei şi fêtelor, carea au adus lor Cel Vêcinic; pentru că am hrănit pre ei cu veselie şi i-am trimis cu plîngere şi jale.

8. Nimeni să nu să bucure pre mine, văduva şi cea părăsită de mulţi; pustiitu-m-am pentru păcatele fiilor miei,

9. Pentru căci s-au abătut den lêgea lui Dumnezău şi direptăţile lui nu le-au cunoscut, nici au mersu pre căile poruncilor lui Dumnezău, nici pre cărările învăţăturii întru direptatea lui au mers.

10. Vie cêle nemêrnice ale Siónului şi vă aduceţi aminte de robimea fiilor miei şi fêtelor carea au adus lor Cel Vêcinicu.

11. Pentru că au adus preste ei limbă de departe, limbă fără ruşine şi de altă limbă; căci nu s-au ruşinat de bătrînu, nici copil au miluit, /

Ms. 45, p. 754-755

ţelepciune; pierit-au pentru nesfătuirea lor.

18. Cine s-au suit în cer şi au luat pre ea şi au pogorît pre ea dentru nori? Cine au trecut decinde de mare şi au aflat pre ea şi va aduce pre ea pen aur curat?

19. Nu iaste cel ci să ştie calea ei, nici cel ci să pomenească cărarea ei;

20. Ci cela ce ştie toate ştie pre ea şi află pre ea cu înţelêgerea lui, *[754/2]* cela ce au lucrat pământul în vrêmea vacului, împlú pre el de dobitoace cu patru picioare,

21. Cela ce trimite lumina şi va mêrge, chemă-o pre ea şi ascultă lui cu cutremur,

22. Şi stêlele luminară întru păzile lor şi să veseliră. Chematu-le-au pre iale şi dziseră: „Dă faţă sîntem." Luminat-au cu veselie celui ce le-au făcut pre iale. Acesta-i Dumnedzăul nostru, nu să va socoti altul cătră însul.

23. Află toată calea ştiinţei şi dêde pre ea lui Iacov, slugei lui, şi lui Israil, celui iubit de cătră el. După aceasta pre pământ să ivi şi cu oamenii să amestecă.

Cap 4

1. Aceasta-i cartea porîncilor lui Dumnedzău şi lêgea cêea ce iaste în vac; toţi ceia ce ţin pre ea — spre viaţă, iară ceia ce părăsescu pre ea vor muri.

2. Întoarnă-te, Iacov, şi te apucă de ea, pasă cătră lumină den preajma luminei ei.

3. Să nu dai altuia mărirea ta şi cêlea ce folosesc ţie la limbă striină. Fericiţi sîntem, Israil, căci cêlea plăcute lui Dumnedzău noao — cunoscute.

4. Îndrăznire aveţi, nărodul mieu, pomenirea lui Israil. Vîndutu-v-aţi limbilor nu spre pieire, ce pentru căci aţi urgisit voi pre Dumnedzău v-aţi dat pizmaşilor;

5. Pentru că aţi întărîtat pre cela ce au făcut pre voi jertvuind la draci, şi nu la Dumnedzău; uitat-aţi voi pre cela ce au făcut pre voi, Dumnedzăul cel vecinic, şi aţi mîhnit pre cel ce au hrănit pre voi, Ierusalím.

6. Vădzut-au şi ceea ce au venit voao urgie de la Dumnedzău şi dzise: Auziţi, cêle nemêrnice Siónului, pentru că au adus mie Dumnedzău plîngere mare,

7. Pentru că am văzut robirea fiilor miei şi a fêtelor[22], carea au adus lor Cel Vêcinic; pentru că am hrănit pre ei cu veselie şi i-am trimis cu plîngere şi jale.

8. Nimirile să nu să bucure pre mine, vădua şi cei părăsită[23] de cătră mulţi; pustiitu-m-am pentru păcatele fiilor miei,

9. Pentru căci s-au abătut dentru lêgea lui Dumnedzău şi dreptăţile lui nu le-au cunoscut, nici au mers pre căile *[755/1]* porîncelor lui Dumnedzău, nici cărărilor îmvăţăturei întru dreptatea lui au călcat.

10. Vie cêle nemêrnice a Siónului şi pomeniţi robimea fiilor miei şi fêtelor carea au adus lor Vêcinicul.

11. Pentru că au adus prestă ei limbă de departe, limbă fără ruşine şi de altă limbă; căci nu s-au ruşinat de bătrîn şi[24] copil nu au miluit,

Ms. 4389, p. 769

ţelepciune; au pierit pentru nesfătuirea lor.

18. [29] Cine se-au suit în ceriu şi o au luat şi o au adus den nori? [30] Cine au trecut de cêea parte de mare şi o au aflat? Şi o au luat dăsupra aurului celui[37] ales?[38]

19. [31] Nu este cine să poată şti căile ei, nici cine să socotească cărările ei;

20. [32] Ce cela ce ştie toate o ştie şi o au aflat cu chibzuiala[39] sa, cela ce au făcut pământul în vrême vêcinică şi l-au umplut de dobitoace cîte cu 2 picioare şi cîte cu 4 picioare,

21. [33] Cela ce trimête lumina şi mêrge, şi o chiiamă şi-l ascultă cu cutremur,

22. [34] Şi stêlele se-au luminat întru vremile lor şi se-au veselit. [35] Chiemate sînt şi ziseră: „Venit-am." Şi au luminat cu veselie celui ce le-au făcut. [36] Acesta este Dumnezeul nostru şi altul nu se va mai socoti cătră dînsul.

23. [37] Acesta au aflat toată calea ştiinţei şi o au dat lui Iácov, slugii sale, şi lui Israil, dragului său. [38] După aceasta se-au arătat pre pământ şi au vieţuit cu oamenii.

Cap 4

1. Această carte a poruncilor lui Dumnezeu şi lêgea carea iaste în veac; toţi cîţi o vor ţinea vor mêrge în viiaţă, iar cei ce o vor părăsi vor muri.[40]

2. Întoarce-te, Iácove, şi te apu- *[769/2]* că de dînsa, umblă pre cale spre luminarea ei, împotriva luminii ei.

3. Să nu dai altuia slava ta şi moşiia ta alţii limbi. [4] Fericiţi sîntem, Israile, pentru că cêle ce plac Domnului noaoă ne sînt ştiute.

4. [5] Bucuraţi-vă, nărodul Domnului, pomenirea lui Israil. [6] Sînteţi vînduţi limbilor nu spre piericiune, ce pentru căci aţi mîniiat pre Dumnezeu sînteţi vînduţi potrivnicilor[41];

5. [7] Că aţi mîniiat pre Dumnezeul cel vêcinic carele v-au făcut, puind jărtve dracilor, iar nu lui Dumnezeu;[42] [8] că aţi uitat pre Domnul, cela ce v-au hrănit, şi aţi întristat pre acela ce v-au crescut, pre Ierusalim.

6. [9] Că au văzut viind mîniia de la Dumnezeu asupra voastră şi au zis: Auziţi, cei denprejurul Siónului, că mare jale au adus mie Domnul,

7. [10] Că am văzut robiia nărodului mieu, a feciorilor miei şi a fêtelor mêle, carea o au adus asupra lor Cel Vêcinic; [11] că i-am crescut cu veselie şi i-am trimes cu jale.

8. [12] Nimini să nu se bucure pentru mine, văduva şi pustiia de mulţi; m-am pustiit pentru păcatele feciorilor miei,

9. Pentru căci că se-au abătut den lêgea lui Dumnezeu [13] şi direptăţile lui n-au cunoscut, nici n-au umblat pre căile porîncilor lui Dumnezeu, nici pre cărările adeverinţii lui n-au călcat cu direptate.[43]

10. [14] Să vie cei denprejurul Siónului şi să-şi aducă aminte de robiia feciorilor miei şi a fêtelor mêle carea o au dat lor Cel Vêcinic.

11. [15] Că au adus asupra lor ţară de dăparte, ţară fără de ruşine şi de altă limbă; [16] cărora nu le-au fost ruşine de cel bătrîn, nici de coconaş nu le-au fost milă,

Versiunea modernă

ţelepciune; au pierit din pricina nechibzuinţei lor.

18. Cine s-a suit în cer şi a luat-o şi a coborît-o din nori? Cine a trecut dincolo de mare şi a aflat-o şi o va aduce [în schimbul] aurului curat?

19. Nu este nimeni care să-i cunoască drumul, nici care să cugete la cărarea ei;

20. Ci acela care le ştie pe toate o ştie pe ea şi a descoperit-o cu priceperea lui, cel ce a pregătit pământul pentru veşnicie şi l-a umplut cu dobitoace cu patru picioare,

21. Cel ce trimite lumina şi [ea] se duce, a chemat-o şi ea l-a ascultat cu cutremur;

22. Şi stelele au luminat în străjile lor şi s-au veselit. Le-a chemat şi au spus: „Iată-ne." Au strălucit cu veselie pentru cel care le-a făcut. Acesta este Dumnezeul nostru, nu se va socoti altul ca el.

23. A descoperit toată calea ştiinţei şi i-a dat-o lui Iacob, slujitorul său, şi lui Israel, cel iubit de el. După aceasta, s-a arătat pe pământ şi printre oameni a vieţuit.

Capitolul al 4-lea

1. Aceasta este cartea rînduielilor lui Dumnezeu şi legea care dăinuie în veac; toţi cei care o ţin sînt spre viaţă, iar cei care o părăsesc vor muri.

2. Întoarce-te, Iacobe, şi ţine-te de ea, străbate spre strălucire în faţa luminii ei.

3. Să nu dai altuia slava ta şi cele ce îţi sînt de folos unui neam străin. Fericiţi sîntem, Israele, căci ne sînt cunoscute cele plăcute lui Dumnezeu.

4. Îndrăzniţi, poporul meu, pomenirea lui Israel. Aţi fost vînduţi neamurilor nu spre pieire, ci pentru că l-aţi mîniat pe Dumnezeu aţi fost daţi vrăjmaşilor;

5. Pentru că l-aţi întărîtat pe cel care v-a făcut pe voi, jertfind demonilor, iar nu lui Dumnezeu; l-aţi uitat pe cel care v-a făcut, Dumnezeul cel veşnic, şi l-aţi mîhnit pe cel care v-a hrănit, Ierusalimul.

6. A văzut urgia care a venit asupra voastră de la Dumnezeu şi a zis: Ascultaţi, vecinele Sionului, că Dumnezeu mi-a adus mie plîngere mare,

7. Căci am văzut robirea fiilor mei şi a fiicelor mele, pe care le-a adus-o Cel Veşnic; pentru că i-am hrănit cu veselie, dar i-am trimis de la mine cu plîngere şi jale.

8. Nimeni să nu se bucure de mine, cea văduvă şi părăsită de mulţi; am fost pustiită pentru păcatele copiilor mei,

9. Căci s-au abătut de la legea lui Dumnezeu şi îndreptările lui nu le-au cunoscut, nici nu au mers pe căile poruncilor lui Dumnezeu, nici pe cărările învăţăturii întru dreptatea lui nu au mers.

10. Veniţi, vecinele Sionului, şi aduceţi-vă aminte de robirea fiilor mei şi a fiicelor mele, pe care le-a adus-o lor Cel Veşnic.

11. Pentru că a adus asupra lor un neam de departe, un neam fără ruşine şi de altă limbă; că nu s-au ruşinat de cel bătrîn, nici de copil nu le-a fost milă,

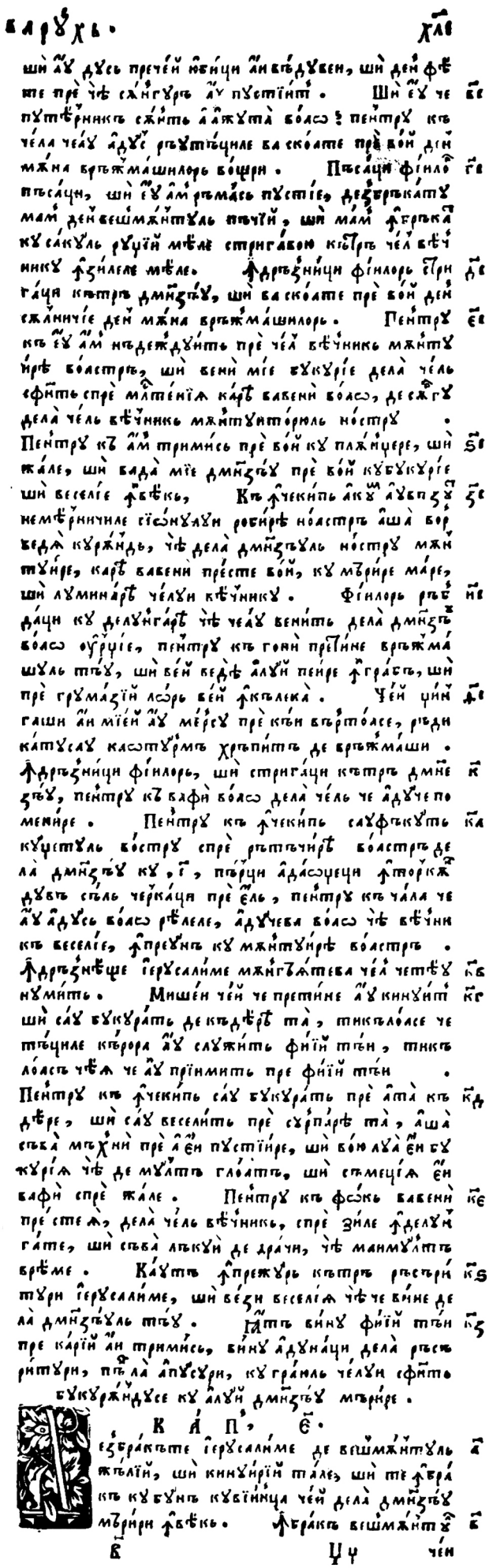

Biblia 1688, p. 635, col. 2

şi au dus pre cei iubiţi ai văduvei şi den fête pre cea sîngură au pustiit.

12. Şi eu ce putêrnică sînt a ajuta voao? Pentru că cela ce au adus răutăţile va scoate pre voi den mîna vrăjmaşilor voştri.

13. Păsaţi, fiilor, păsaţi, şi eu am rămas pustie. Dezbrăcatu-m-am den veşmîntul păcii şi m-am îmbrăcat cu sacul rugii mêle, striga-voiu cătră Cel Vêcinic în zilele mêle.

14. Îndrăzniţi, fiilor, strigaţi cătră Dumnezău şi va scoate pre voi den sîlnicie, den mîna vrăjmaşilor.

15. Pentru că eu am nădejduit pre Cel Vêcinic mîntuirea voastră şi veni mie bucurie de la Cel Sfînt, spre milosteniia carea va veni voao de sîrgu de la Cel Vêcinic, mîntuitoriul nostru.

16. Pentru că am trimis pre voi cu plîngere şi jale, şi va da mie Dumnezău pre voi cu bucurie şi veselie în veac.

17. Că în ce chip acum au văzut nemêrnicile Siónului robirea noastră, aşa vor vedea curînd cea de la Dumnezăul nostru mîntuire, carea va veni preste voi cu mărire mare, cu luminarea Celui Vêcinicu.

18. Fiilor, răbdaţi cu delungarea cea ce au venit de la Dumnezău voao urgie! Pentru că goni pre tine vrăjmaşul tău şi vei vedea a lui pieire în grabă şi pre grumazii lor vei încăleca.

19. Cei gingaşi ai miei au mersu pre căi vîrtoase, rădicatu-s-au ca o turmă hrăpită de vrăjmaşi.

20. Îndrăzniţi, fiilor, şi strigaţi cătră Dumnezău, pentru că va fi voao de la cel ce aduce pomenire.

21. Pentru că, în ce chip s-au făcut cugetul vostru spre rătăcirea voastră de la Dumnezău, cu 10 părţi adaogeţi întorcîndu-vă să-l cercaţi pre el. Pentru că cela[4] ce au adus voao rêlele aduce-va voao cea vêcinică veselie, împreună cu mîntuirea voastră.

22. Îndrăznêşte, Ierusalíme, mîngîia-te-va cel ce te-au numit!

23. Mişei cei ce pre tine au chinuit şi s-au bucurat de cădêrea ta, ticăloase cetăţile cărora au slujit fiii tăi, ticăloasă cêea ce au priimit pre fiii tăi!

24. Pentru că, în ce chip s-au bucurat pre a ta cădêre şi s-au veselit pre surparea ta, aşa să va mîhni pre a ei pustiire. Şi voiu lua ei bucuriia cea de multă gloată şi sămeţiia ei va fi spre jale.

25. Pentru că foc va veni preste ea de la Cel Vêcinic spre zile îndelungate şi să va lăcui de draci cea mai multă vrême.

26. Caută împrejur cătră răsărituri, Ierusalíme, şi vezi veseliia cea ce vine de la Dumnezăul tău!

27. Iată, vinu fiii tăi pre carii ai trimis, vinu adunaţi de la răsărituri pînă la apusuri cu graiul Celui Sfînt, bucurîndu-se cu a lui Dumnezău mărire.

Cap 5

1. Dezbracă-te, Ierusalíme, de veşmîntul jălii şi chinuirii tale şi te îmbracă cu bună-cuviinţa cei de la Dumnezău măriri în veac!

2. Îmbracă veşmîntul //

Ms. 45, p. 755

şi au adus pre cei iubiţi ai văduii şi dentru fête pre cea sîngură au pustiit.

12. Şi eu ce tare-s a ajuta voao? Pentru că cela ce au adus rêlele scoate-va pre voi dentru mîna vrăjmaşilor voştri.
13. Păsaţi, fiilor, păsaţi, şi eu am rămas pustie. Dăzbrăcat-am văşmîntul păcii şi îmbrăcai sac a rugii mêle; striga-voi cătră Vêcinicul întru dzilele mêle.

14. Îndrăzniţi, fii, strigaţi cătră Dumnedzău şi va scoate pre voi den silă, den mîna vrăjmaşilor.

15. Pentru că eu amú am nădăjduit pre Cel Vêcinic mîntuirea noastră şi veni mie bucurie de[25] la Sfintul pren milostenie carea va veni voao de sîrgu de la Cel Vêcinic, mîntuitoriul nostru.
16. Pentru că am trimis pre voi cu plîngere şi jale, şi va da mie Dumnedzău pre voi cu bucurie şi veselie întru vac.
17. Pentru că în ce chip acum au vădzut cêle nemêrnice Sion a noastră robire, aşa vor vedea curînd cea de la Dumnedzăul nostru mîntuire, carea va veni preste[26] voi cu mărire mare şi luminare a Vêcinicului.

18. Fiilor, îndălung îngăduiţi cea de la Dumnedzău ce au venit voao urgie! Pentru că goni pre tine vrăjmaşul tău şi vei vedea a lor pierirea de sîrg şi preste gîtul lor vei încăleca.

19. Gingaşii miei au mers căi vîrtoase, rădicatu-s-au ca o turmă jefuită de vrăjmaşi.

20. Îndrăzniţi, fii, şi strigaţi cătră Dumnedzău, pentru că va fi voao de la cel ce aduce pomenire.

21. Pentru că, în ce chip s-au făcut cugetul vostru spre rătăcirea voastră de la Dumnedzău, cu dzêce părţi adaogeţi întorcîndu-vă să-l cercaţi pre el. Pentru că cela ce au adus voao rêlele aduce-va voao cea vêcinică veselie, împreună cu mîntuirea voastră.

22. Îndrăznêşte, Ierusalím, mîngíie-te cel ce au numit *[755/2]* pre tine!
23. Mişei cei ce pre tine au chinuit şi cei ce s-au bucurat la a ta cădêre, ticăloase cetăţile cărora au slujit fiii tăi, ticăloasă cêea ce au priimit[27] fiii!

24. Pentru că, în ce chip s-au bucurat pre a ta cădêre şi s-au veselit pre trîntitura ta, aşa să va mîhni preste a ei pustiire. Şi voi lua ei bucuriia mulţimei gloatei şi semeţiia ei — spre jale.
25. Pentru că foc va veni preste ea de la Cel Vêcinic spre dzile îndălungate şi să va lăcui de draci cea mai multă vrême.

26. Caută împregiur cătră răsărituri, Ierusalim, şi vezi veseliia cêea ce de la Dumnedzăul tău ii viitoare!

27. Iată, vin fiii tăi pre carii ai trimis, vin adunaţi de la răsărituri pînă la apusuri cu graiul Celui Sfint, bucurîndu-să cu a lui Dumnedzău mărire.

Cap 5

1. Dăzbracă, Ierusalíme, văşmîntul jelii şi chinuirei tale şi te îmbracă bună-cuviinţa cêea de la mărirea lui Dumnedzău în vac!
2. Îmbracă-te văşmîntul

Ms. 4389, p. 769-770

şi au dus pre cei dragi ai văduvei şi pre cea singură o au pustiit de fête.

12. [17] Dară eu cum voiu să vă poci ajuta? [18] Că cela ce au adus răotăţile asupra voastră, acela vă va mîntui den mîinile vrăjmaşilor voştri.
13. [19] Duceţi-vă, fiilor, duceţi-vă, că eu am rămas pustiiu. [20] Dăzbrăcatu-m-am de haina cea de pace şi m-am îmbrăcat în ţolul[44] rugăciunii mêle; şi am strigat cătră Cel Vêcinic întru zilele mêle.[45]

14. [21] Bucuraţi-vă, fiilor, şi strigaţi cătră Dumnezeu şi vă va mîntui den năsiliia mîinii vrăjmaşilor.

15. [22] Că eu dentîi m-am nădăjduit pre Cel Vêcinic pentru mîntuirea voastră şi mi-au venit bucurie de la Cel Sfint, pentru milostivni- *[770/1]* ciia carea va veni voaoă curînd de la mîntuitoriul nostru cel vêcinic.
16. [23] Că v-am trimes pre voi cu jale şi cu plîngere, şi vă va aduce la mine Dumnezeu cu bucurie şi cu veselie în veac.
17. [24] Că cum au văzut vecinii Siónului robirea voastră de la Dumnezeu, aşa vor vedea curînd şi mîntuirea voastră de la Dumnezeu, carea o va aduce asupra voastră cu slavă mare şi cu luminare vêcinică.[46]

18. [25] Fiilor, răbdaţi mîniia carea au venit de la Dumnezeu asupra voastră! Că te-au gonit vrăjmaşul tău, iar curînd vei vedea piericiunea lui şi te vei sui pre cerbicea lui.

19. [26] Gingaşii miei au mers pre căi năprasnice, jăfuitu-se-au ca o turmă jăfuită de vrăjmaşi.

20. [27] Bucuraţi-vă, fiilor, şi strigaţi cătră Dumnezeu, că va fi voaoă pomenire de la cela ce v-au dus.

21. [28] Că, cum au fost mintea voastră a vă întoarce de la Dumnezeu, înzecit veţi îndoi a vă întoarce să cercaţi pre dînsul. [29] Că cela ce au adus voaoă cêle rêle, acela va aduce voaoă şi veseliia cea vêcinică, cu mîntuirea voastră.[47]

22. [30] Bucură-te, Ierusalime, mîngîia-te-va cela ce ţi-au pus nume!
23. [31] Vinovaţii ceia ce au făcut ţie rău vor pieri şi ceia ce se-au bucurat înaintea ta, va fi izbînda înaintea lor. [32] Becesnice cetăţile cărora au lucrat fiii tăi, becesnice cêlea ce au luat pre fiii tăi!
24. [33] Că cum se-au bucurat de cădêrea ta, într-acelaşi chip se vor şi îngrija pentru pustiirea lor. [34] Şi se va robi veseliia cea multă a nărodului[48] lor şi mărirea ei va fi în plîngere.
25. [35] Că se va pogorî pre dînsa foc de la Cel Vêcinic întru zile îndălungate şi vor sălăşlui într-însa draci în multă vrême.[49]

26. [36] [50]Ia aminte, Ierusalime, despre răsărit, şi vezi veseliia carea vine ţie de la Dumnezeu!

27. [37] Că iată că vin fiii tăi carii i-ai trimes, vin strînşi de la răsărit pînă la apus, bucurîndu-se în cuvîntul Celui Sfint, în slava lui Dumnezeu.

Cap 5

1. Dăzbracă-te, Ierusalime, de hainele cêle de jale şi de răotate ale tale şi te îmbracă în ghizdăviia slavei carea au fost ţie de la Domnul în veac![51]
2. Îmbracă-te în văşmîntul

Versiunea modernă

şi i-au luat pe cei iubiţi ai văduvei şi au pustiit-o pe cea singură de fiicele ei.

12. Iar eu ce putere am să vă ajut pe voi? Pentru că cel care a adus relele vă va scoate pe voi din mîna vrăjmaşilor voştri.
13. Duceţi-vă, copii, duceţi-vă, eu am fost lăsată pustie. M-am dezbrăcat de veşmîntul de păcii şi m-am îmbrăcat în sacul rugii mele; voi striga către Cel Veşnic în zilele mele.

14. Îndrăzniţi, copii, strigaţi către Dumnezeu şi vă va scoate pre voi de sub stăpînire, din mîna vrăjmaşilor.
15. Căci eu am nădăjduit de la Cel Veşnic mîntuirea voastră şi mi-a venit bucurie de la Cel Sfint, pentru milostenia care vă va veni vouă degrabă de la Cel Veşnic, mîntuitorul nostru.
16. Căci v-am trimis pe voi cu plîngere şi jale, iar Dumnezeu vă va întoarce la mine cu bucurie şi veselie în veac.
17. Pentru că aşa cum au văzut vecinele Sionului robirea voastră, aşa vor vedea curînd mîntuirea de la Dumnezeul nostru, care va veni peste voi cu slavă mare, cu strălucirea Celui Veşnic.

18. Copiilor, îndelung răbdaţi urgia care v-a venit de la Dumnezeu! Căci te-a prigonit pe tine duşmanul tău, dar vei vedea pieirea lui în curînd şi pe grumajii lui vei călca.

19. Răsfăţaţii mei au umblat pe căi aspre, au fost luaţi ca o turmă răpită de vrăjmaşi.

20. Îndrăzniţi, copii, şi strigaţi către Dumnezeu, căci îşi va aduce aminte de voi cel ce a adus [aceasta].

21. Pentru că, precum a fost cugetul vostru spre rătăcirea de la Dumnezeu, de zece ori mai mult întoarceţi-vă să-l căutaţi pe el. Căci acela ce v-a adus vouă relele vă va aduce şi veselia veşnică împreună cu mîntuirea voastră.

22. Îndrăzneşte, Ierusalime, te va mîngîia cel care te-a numit!
23. Nenorociţi cei care te-au rănit şi s-au bucurat de căderea ta, nenorocite cetăţile cărora le-au slujit fiii tăi, nenorocită cea care i-a primit pe fiii tăi!

24. Căci precum s-a bucurat de căderea ta şi s-a veselit de surparea ta, aşa se va mîhni de a ei pustiire. Şi îi voi lua bucuria [de a avea] popor mult şi semeţia ei va fi spre jale.
25. Pentru că va veni foc peste ea de la Cel Veşnic pentru zile îndelungate şi va fi locuită de demoni pentru multă vreme.

26. Priveşte împrejur spre răsărit, Ierusalime, şi vezi veselia care vine de la Dumnezeul tău!

27. Iată, vin fiii tăi pe care i-ai trimis, vin adunaţi de la răsărit pînă la apus cu vorba Celui Sfint, bucurîndu-se de slava lui Dumnezeu.

Capitolul al 5-lea

1. Dezbracă-te, Ierusalime, de veşmîntul plîngerii şi al suferinţei tale şi îmbracă-te cu splendoarea slavei de la Dumnezeu în veac!
2. Învăluie-te în mantia

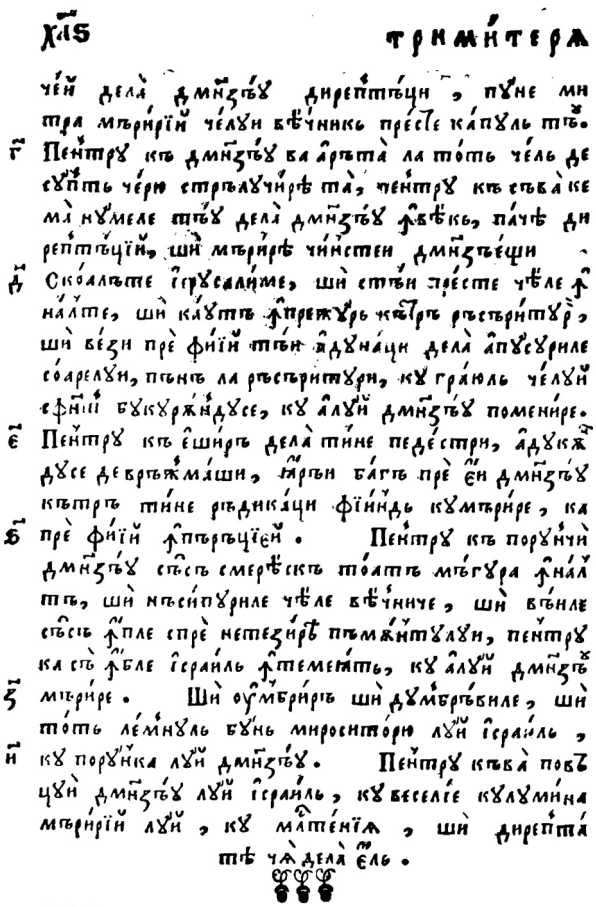

Biblia 1688, p. 636, col. 1

cei de la Dumnezău direptăţi, pune mitra măririi Celui Vêcinic preste capul tău,

3. Pentru că Dumnezău va arăta la tot cel de supt ceriu strălucirea ta; pentru că să va chema numele tău de la Dumnezău în veac „Pacea direptăţii şi mărirea cinstei dumnezăieşti".

4. Scoală-te, Ierusalíme, şi stăi preste cêle înalte şi caută împrejur cătră răsărituri, şi vezi pre fiii tăi adunaţi de la apusurile soarelui pînă la răsărituri, cu graiul Celui Sfînt, bucurîndu-se cu a lui Dumnezău pomenire.

5. Pentru că ieşiră de la tine pedestri, aducîndu-se de vrăjmaşi, iară-i bagă pre ei Dumnezău cătră tine rădicaţi fiind cu mărire, ca pre fiii împărăţiei.

6. Pentru că porunci Dumnezău să să smerească toată măgura înaltă şi năsipurile cêle vêcinice şi văile să să împle spre netezirea pămîntului, pentru ca să îmble Israíl întemeiat cu a lui Dumnezău mărire.

7. Şi umbriră şi dumbrăvile şi tot lemnul bun-mirositoriu lui Israíl, cu porunca lui Dumnezău.

8. Pentru că va povăţui Dumnezău lui Israíl cu veselie, cu lumina măririi lui, cu milosteniia şi direptatea cea de la el.

Carte trimisă a Ieremíei

1. Izvodul cărţii care au trimis Ieremiia cătră ceia ce era să să aducă robiţi la Vavilon de împăratul vavilonênilor, să le spuie lor după cum s-au poruncit lui de cătră Dumnezău.

2. Pentru păcatele carele aţi greşit înaintea lui Dumnezău, vă veţi aduce la Vavilón robiţi de Navohodonosor, împăratul vavilonênilor.

3. Deci întrînd în Vavilón, veţi fi acoló ani mulţi şi vremi multe, pînă în şapte neamuri; iară după aceasta voiu scoate pre voi cu pace de acoló.

4. Şi acum veţi vedea la Vavilón dumnezăi de argint şi de aur şi de lemn, rădicîndu-se preste umeri, arătînd frică limbilor; têmeţi-vă, dară, pentru ca nu şi voi asemănîndu-vă cu cei de alt fêliu vă veţi asămăna şi frică pre voi va lua pentru ei, văzînd gloate denainte şi denapoia lor, închinîndu-se lor.

5. Şi ziceţi cu cugetul: „Ţie trebuie a să închina, Stăpîne!", că îngerul mieu cu voi iaste şi el cearcă sufletele voastre.

6. Pentru că limba lor iaste rasă de teslariu şi ei sînt de aur împrejur şi de argint împrejur, şi sînt mincinoşi şi nu pot să grăiască.

7. Ca la o fecioară iubitoare de podoabă, iau aur, făcînd cununi pre capetele dumnezeilor lor.

8. Şi iaste şi cînd iau preoţii de la dumnezăii lor aur şi argint, la sine vor cheltui; şi vor da dentr-însele şi curvelor celor den cerdac.

9. Şi împodobesc pre /

Ms. 45, p. 755-756

a dreptăţii cei de la Dumnedzău, pune mitră preste capul tău, a mărirei Vêcinicului,

3. Pentru că Dumnedzău cu mărirea cea de supt cer — toată lucirea ta; pentru că să va chema numele tău de la Dumnedzău în vac „Pace a dreptăţii şi mărirea a cinstei dumnedzăieşti".

4. Scoală-te, Ierusalíme, şi stă prespre cel[28] înaltu şi caută împregiur cătră răsărituri, şi vezi adunaţi fiii tăi de la a soarelui apusuri pînă la răsărituri, cu graiul Sfintului, bucurîndu-să cu a lui pomenire.

5. Pentru că ieşiră de la tine pedestri, aducîndu-să de cătră vrăjmaşi, iară-i bagă pre ei Dumnedzău cătră tine însănătoşaţi cu mărire, ca pre fiii împărăţiei.

6. Pentru că rîndui Dumnedzău să să smerească toată măgura înaltă şi năsîpuri vêcinice şi văi să să împle spre netezirea pămîntului, pentru ca să îmble Israil întemeiat cu a lui Dumnedzău mărire.

7. Şi umbriră şi dumbrăvile şi tot lemnul bine mirositor a lui Israil cu porînca lui Dumnedzău. *[756/1]*

8. Pentru că va povăţui Dumnedzăul Israil cu veselie, cu lumina mărirei lui, cu milos- *[756/2]* teniia şi dreptatea cea de la el.

[756] Poslanie a Ieremíei *[756/1]*

1. Izvodul cărţii cei trimise ce au trimis Ieremía cătră ceia ce era să să aducă robiţi la Vavilon de împăratul vavilonênilor, să le spuie lor după cum i s-au porîncit lui de cătră Dumnedzău.

2. Pentru păcatele carele aţi greşit înaintea lui Dumnedzău, veţi aduce la Vavilon robiţi de Navuhodonósor, împăratul vavilonênilor.

3. Şi întrînd voi în Vavilon, veţi fi acoló ani can mulţi şi vrême multă[1], pînă în 7 rude; iară după aceasta voi scoate pre voi de acoló cu pace.

4. [2]Şi acum veţi vedea la Vavilon dumnedzăi de argint şi de aur şi de lemnu, preste umăr rădicîndu-să, arătînd frică limbilor; [3]têmeţi-vă[4], dară, pentru ca nu şi voi asămănîndu-vă cu cei de alt fêliu veţi asămăna şi frică[5] va lua pentru ei, vădzînd gloată denaintea şi denapoia lor, închinîndu-să lor.

5. Şi dziceţi în cuget: „Ţie trebuie a să închina, Despuitoare!", pentru că îngerul mieu cu voi iaste şi el cearcă sufletile voastre.

6. Pentru că limba lor iaste rasă de teslari şi ei — cu aur prenpregiur şi cu argint prenpregiur, şi minciunoase sînt şi nu pot să grăiască.

7. Şi ca la o ficioară iubind podoaba[6], iau aur, meşterşuguiesc cununi pre capetile bodzilor lor.

8. Şi iaste, uniori iau preuţii de la bodzii lor aur şi argint, la sine vor cheltui; şi vor da dentru îns şi celor pre străşină curve.

9. Şi împodobăsc pre

Ms. 4389, p. 770-771

direptăţii cei de la Dumnezeu şi-ţi pune în cap mitra[52] slavei *[770/2]* Celui Vêcinic,

3. Că Dumnezeu au arătat a tot ce iaste supt luminarea ta; [4] că se va chiema numele tău de la Dumnezeu în vêci „Pacea direptăţii şi slava credinţii cei bune".[53]

4. [5] Scoală, Ierusalime, şi stăi întru înălţime [54]şi caută pre răsărit, şi vezi fiii tăi adunaţi de la răsăritul soarelui pînă la apus, veselindu-se cuvîntul Celui Sfînt, cu pomenirea lui Dumnezeu.

5. [6] Că den tine au ieşit pedestri, ducîndu-i vrăjmaşii, iar Dumnezeu i-au adus în tine purtîndu-i cu slavă, ca pre fiii împărăţiei.[55]

6. [7] Că au făcut Dumnezeu să se smerească tot muntele cel nalt şi luncile mării cêle ce cură totdeauna[56] şi văile să se umple întocma cu pămîntul, ca să meargă Israil întărit cu slava lui Dumnezeu.

7. [8] Şi au umbrat şi dumbrăvile şi tot copaciul cel cu miros frumos, Israile, den porunca lui Dumnezeu.

8. [9] Că va mêrge Dumnezeu înaintea lui Israil cu veselie, în lumina slavei sale, cu mila şi cu direptatea cea de la dînsul.

Cartea carea o au trimes Ieremia proroc la ovrêi în Vavilon şi o au scris Varuh[1]

Cap 6

2. [1] [2]Pentru păcatele care aţi greşit înaintea lui Dumnezeu, v-aţi dus în Vavilon robiţi de Navohodonosor, împăratul Vavilonului.[3]

3. [2] Deci deaca veţi întra în Vavilon, veţi fi acolo ani mulţi şi vrême îndălungată, pînă la al şaptelea neam; după aceasta vă voiu scoate de acoló cu pace.

4. [3] [4]Deci acum veţi vedea în Vavilon dumnezei de aur şi de argint şi de piiatră şi de lemn, purtaţi în umere, arătînd frică limbilor; [4] deci să nu vă têmeţi, ca să nu vă asămănaţi şi voi celor ce sînt de alt neam şi să vă cuprinză frică pentru dînşii, [5] văzînd tot nărodul înaintea şi pre urma lor, închinîndu-se lor.

5. Ce să vă rugaţi şi să ziceţi în inima voastră: „Ţie, Doamne, ţi se cuvine a ne închina!", [6] că îngerul mieu iaste cu voi, acesta va cerca sufletele voastre.

6. [7] Că limba lor iaste răzuită de meşterul de lemn, iar ei sînt fericaţi cu aur şi cu argint, minciuni sînt şi nu pot să grăiască.

7. [8] Şi, cum iubesc fêtele podoabele, aşa, luînd aur, sînt făcuţi; [9] cununi de aur au în capetele lor dum- *[771/1]* nezeii lor,

8. De unde fură de la dînşii popii lor aur şi argint şi-l chieltuiesc pre trebile lor; [10] şi dau dentr-însul curvelor [9] şi împodobesc muierile cêle spurcate

9. Şi, deaca le iau de la muieri, iarăşi îşi împodobesc pre

Versiunea modernă

dreptăţii de la Dumnezeu, pune-ţi pe cap cununa slavei Celui Veşnic,

3. Căci Dumnezeu va arată la tot ce este sub cer strălucirea ta; pentru că numele tău va fi chemat de Dumnezeu în veac „Pacea dreptăţii şi slava evlaviei".

4. Ridică-te, Ierusalime, şi stai la înălţime şi caută împrejur către răsărit, şi vezi pe fiii tăi adunaţi de la apusul soarelui la răsărit, cu vorba Celui Sfînt, bucurîndu-se de aducerea-aminte a lui Dumnezeu.

5. Căci au plecat de la tine pe jos, luaţi de vrăjmaşi, dar Dumnezeu îi aduce înapoi la tine ridicaţi cu slavă, ca pe fiii împărăţiei.

6. Pentru că a poruncit Dumnezeu să se smerească tot muntele înalt şi colinele cele veşnice, iar văile să se umple spre netezirea pămîntului, ca să meargă Israel în siguranţă întru slava lui Dumnezeu.

7. Şi au făcut umbră lui Israel şi pădurile şi tot lemnul bine mirositor, la porunca lui Dumnezeu.

8. Căci îl va călăuzi Dumnezeu pe Israel cu veselie, în lumina slavei sale, împreună cu milostivirea şi dreptatea cea de la el.

Epistola lui Ieremia

Capitolul 1

1. Copie a scrisorii pe care a trimis-o Ieremia către cei care erau pe cale de a fi duşi robi în Babilon de către regele babilonienilor, ca să le vestească aşa cum i s-a poruncit lui de către Dumnezeu.

2. Pentru păcatele pe care le-aţi făcut înaintea lui Dumnezeu, veţi fi duşi în Babilon ca robi, de către Nabucodonosor, regele babilonienilor.

3. Astfel, după ce veţi fi intrat în Babilon, veţi fi acolo ani mulţi şi timp îndelungat, pînă la şapte generaţii; dar după aceea vă voi scoate pe voi din acel loc, în pace.

4. Însă acum veţi vedea în Babilon dumnezei de argint, de aur şi de lemn, care sînt purtaţi pe umeri, arătînd frică neamurilor; dar luaţi seama ca nu cumva să vă faceţi asemenea celor de alt neam şi să vă cuprindă frica de aceia, cînd veţi vedea mulţime înainte şi după ei, închinîndu-se lor.

5. Ci ziceţi în minte: „Ţie trebuie să ne închinăm, Stăpîne!", căci îngerul meu este cu voi şi el cercetează sufletele voastre.

6. Căci limba lor este lustruită de un tîmplar, iar ei sînt auriţi şi argintaţi, mincinoşi sînt şi nu pot vorbi.

7. Şi precum unei fecioare care iubeşte podoaba, ei iau aur şi făuresc cununi pe capetele dumnezeilor lor.

8. Dar se întîmplă ca preoţii să fure de la dumnezeii lor aur şi argint, să-l cheltuiască pentru ei înşişi; şi vor da din ele şi desfrînatelor din foişor.

9. Şi îi împodobesc precum

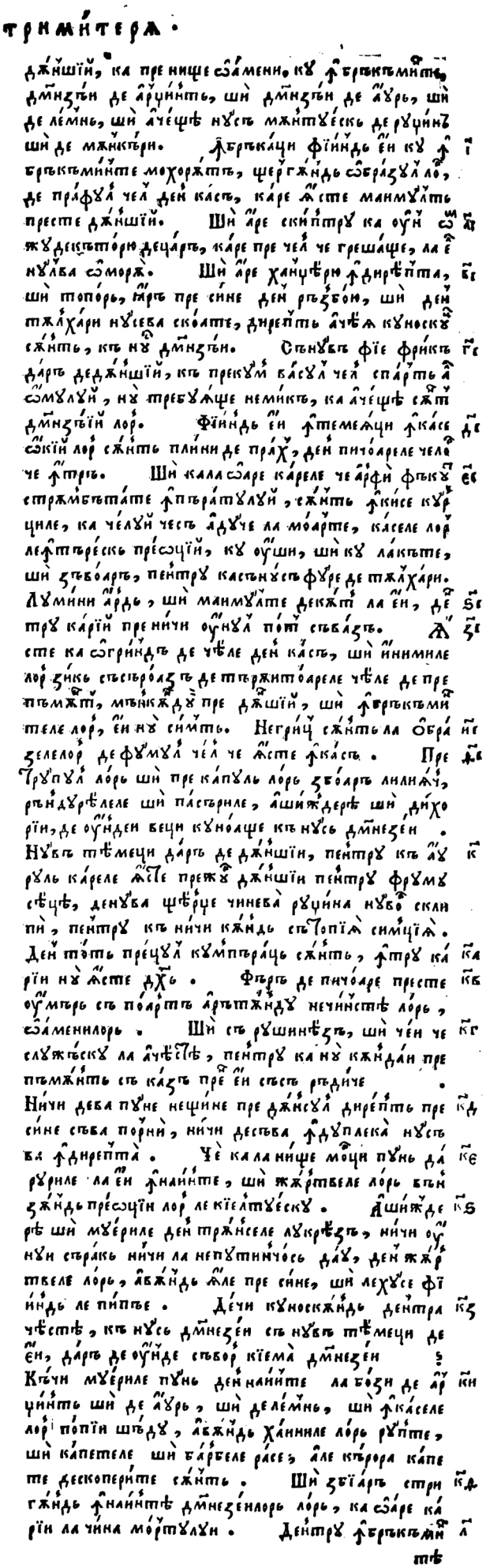

Biblia 1688, p. 636, col. 2

dînşii ca pre nişte oameni, cu îmbrăcăminte, dumnezăi de argint şi dumnezăi de aur şi de lemn, şi aceştia nu să mîntuiesc de rugină şi de mîncări.

10. Îmbrăcaţi fiind ei cu îmbrăcăminte mohorîtă, ştergînd obrazul lor de praful cel den casă, care iaste mai mult preste dînşii.

11. Şi are schiptru, ca un om judecătoriu de ţară, care pre cel ce greşaşte la el nu-l va omorî.

12. Şi are hangêriu în direapta şi topor, iară pre sine den războiu şi den tîlhari nu se va scoate. Direpţ acêea cunoscuţi sînt că nu-s dumnezăi.

13. Să nu vă fie frică, dară, de dînşii, că, precum vasul cel spart al omului nu trebuiêşte nemică, ca aceştia sînt dumnezăii lor.

14. Fiind ei întemeiaţi în case, ochii lor sînt plini de prah den picioarele celor ce întră.

15. Şi ca la oarecarele ce ar fi făcut strîmbătate împăratului sînt închise curţile, ca celui ce să aduce la moarte, casele lor le întăresc preoţii cu uşi şi cu lacăte şi zăvoară, pentru ca să nu să fure de tîlhari.

16. Lumini ard şi mai multe decît la ei, dentru carii pre nici unul pot să vază.

17. Iaste ca o grindă de cêle den casă şi inimile lor zic să să roază de tîrîitoarele cêle de pre pămînt, mîncîndu-i pre dînşii şi îmbrăcămintele lor, ei nu simt.

18. Negriţi sînt la obrazele lor de fumul cel ce iaste în casă.

19. Pre trupul lor şi pre capul lor zboară liliêci, rîndurêlele şi pasările, aşijderea şi dihorii, de unde-i veţi cunoaşte că nu-s dumnezei.

20. Nu vă têmeţi, dară, de dînşii! Pentru că aurul carele iaste prejur dînşii pentru frumusêţea, de nu va ştêrge cineva rugina, nu vor sclipi, pentru că nici cînd să topiia simţiia.

21. Den tot preţul cumpăraţi sînt, întru carii nu iaste duh.

22. Fără de picioare, preste umăr să poartă, arătîndu necinstea lor oamenilor.

23. Şi să ruşinează şi cei ce slujăscu la acêstea, pentru ca nu cîndai pre pămînt să cază, pren ei să să rădice.

24. Nici de va pune neştine pre dînsul direpţ, pre sine să va porni, nici de să va îndupleca nu să va îndirepta.

25. Ce ca la nişte morţi pun darurile la ei înainte şi jîrtvele lor vînzînd, preoţii lor le chieltuiescu.

26. Aşijderea, şi muierile dentr-însele lucrează, nici unui sărac, nici la neputincios dau. Den jîrtvele lor avînd iale pre sine şi lehuse fiind le pipăie.

27. Deci cunoscînd dentr-acêstea că nu-s dumnezei, să nu vă têmeţi de ei. Dară de unde să vor chiema dumnezei?

28. Căci muierile pun denainte la bozi de argint şi de aur şi de lemn. Şi în casele lor popii şădu, avînd hainile lor rupte şi capetele şi barbele rase, ale cărora capete descoperite sînt.

29. Şi zbiară strigînd înaintea dumnezeilor lor, ca oarecarii la cina mortului.

30. Dentru îmbrăcămin- //

Ms. 45, p. 756-757

înşii ca pre nişte oameni, cu îmbrăcăminte, dumnedzăi de argint şi ⌊dumnedzăi⌋ de aur şi de lemnu, şi acêstea[7] nu să mîntuiesc de rugină şi de mîncări.

10. Îmbrăcaţi fiind ei îmbrăcăminte mohorîtă, ştergînd obrazul lor pentru praful den casă, carele iaste mai mult preste înşii.
11. Şi buzdugan are, ca un om judecător de ţară, carele pre cela ci la el greşaşte nu-l va omorî.

12. Şi *[756/2]* are angear în dreapta şi topor, iară pre sine den războiu şi den tîlhari nu va scoate, de unde cunoscuţi sînt nefiind dumnedzăi.

13. Să nu vă spămîntaţi, dară, de înşii, căci în ce chip vasul omului, zdrobindu-să, de nimic să face, ca acêstea sînt dumnedzăii lor.
14. Întemeiaţi întru jurămînturile lor, ochii lor sînt plini de prah den picioarele cêlea ce întră înlontru.

15. Şi ca oarecarele ce are fi făcut strîmbătate împăratului sînt închise[8] curţile, ca la moarte aducîndu-să, casele lor le întăresc popii cu încuieturi şi lăcăţi şi zăvoară, pentru ca de tîlhari să nu să fure.

16. Lumini ardu şi mai multe decît pentru ei, dentru carii pre nici unul pot să vază.

17. Iaste, dară, ca o grindă de cêle den casă şi inimile lor dzic să să lingă[9] cêle de pămînt tîrîitoare, mîncîndu-i pre înşii şi îmbrăcămintea lor, nu sîmptu.

18. Negriţi sînt obrazul lor den fumul ce iaste în casă.
19. Pre trupul lor şi pre capul lor zboară[10] liliêci, rîndurêle şi pasările, într-acesta chip şi dihórii, de unde veţi cunoaşte că nu-s dumnedzăi.

20. Nu vă têmeţi, dară, de înşii! Pentru că aurul carele iaste pregiur înşi pentru frîmsêţe, de nu va neştine ştêrge rugina, nu vor sclipi, pentru că nici cînd să topiia simţiia.

21. Den tot preţul cumpărate sînt, întru carii nu iaste duh.
22. [11]Fără dă picioare, preste umeri să poartă, arătînd necinstea lor oamenilor.
23. Şi să ruşinêdze şi ceia ci le slujescu acêstea, pentru ca nu cîndai pre pămînt să cază, pren ei să să rădice.
24. Nici să va pune neştine pre îns drept, pre însul să va porni, nice de să va îndupleca nu să va îndrepta.

25. Ci ca de la nişte morţi darurile la ei le pun înainte şi jirtvele lor vînzînd, popii lor le cheltuiesc.

26. Aşiidirile, şi muierile dentru îns murează, *[757/1]* nici unui sărac, nici neputincios dau. De jirtvele lor avînd pre sine şi fătate apipăiesc.

27. Deci cunoscînd dentru acêstea cum nu-s dumnedzăi, să nu vă têmeţi de ei. Dară dă unde să vor chema dumnedzăi?
28. Căci muieri pun denaintea a bodzi de argint şi de aur şi de lemnu. Şi întru casele lor popii şed, avînd hainele lor rumpte şi capetile şi barbele rase, cărora capetile descoperite sînt.
29. Şi mug[12] strigînd înaintea dumnedzăilor lor, ca oariicarii la pregiur cina mortului.

30. Den îmbrăcămin-

Ms. 4389, p. 771

dumnezeii lor ca pre nişte oameni, cu haine; [11] iară aceştia nu se vor mîntui de răgină[5] şi de molii.

10. [12] Şi-i îmbracă în haină gravaní şi şterg obrazele lor de praf de carele se face în casă, carele iaste pre dînşii mai mult.[6]
11. [13] Şi ţin steag[7] ca omul şi ca judecătoriul ţării, carele nu ucide pre cela ce face lui rău.

12. [14] Şi are şi sabie în direapta, şi topor[8], iar pre sine însuşi de războiu şi de tîlhariu nu se mîntuiêşte. Dentr-acêea să-i cunoaşteţi voi că nu sînt dumnezei.

13. [15] Deci să nu vă têmeţi de dînşii, că, cum nu iaste vasul omului cel spart nici de o treabă, aşijderea sînt şi dumnezeii lor.
14. [16] Că, deaca-i pun în casă, ochii lor se umplu de praful carele se înalţă în casă de umbletul picioarelor.
15. [17] Şi, ca cum ară fi făcut cinevaşi vreo strîmbătate împăratului, de i se-au închis curţile, sau ca un mort cînd[9] se duce la mormînt, aşa întăresc popii casele lor cu uşi şi cu lacăte şi cu încuietori, ca să nu-i fure tîlharii.

16. [18] Lumînări ard lor multe, den care ei nu pot să vază nici una,

17. Ce sînt în casă ca nişte trunchi [19] şi inima lor zic[10] să o lingă şărpii[11] cei den pămînt şi hainele lor, iar ei nu simt aceasta.

18. [20] Fêţele celor ce sînt în casă sînt nêgre de fum.
19. [21] Pre trupurile lor şi pre capetele lor zboară liliêcii şi rîndurêlele şi pasările, aşijderea sar şi pisicile, [22] de unde veţi şti că nu sînt dumnezei.

20. [22] Deci să nu vă têmeţi de dînşii. [23] Că aurul carele iaste pre dînşii pentru frumsêţea, deaca nu-l va curăţi cinevaşi de zmoală, nu va luci, nici cînd i-au vărsat n-au simţit.[12]

21. [24] [13]Den tot preţul sînt cumpăraţi, întru carii nu iaste duh.
22. [25] Fără de picioare, sînt purtaţi în umere, arătînd ocara lor oamenilor.
23. [25] Şi se ruşinează ceia ce slujesc lor pentru cădêrea lor, [26] că de vor cădea vreodată pre pămînt, de-acii ei sînguri nu se vor putea scula.
24. [26] Nici de-i va pune cinevaşi direpţ, ei nu se pot pleca *[771/2]* sau, de se vor strîmba, nu se pot îndirepta înşişi.
25. [26] Ce ca unor morţi le pun înainte darurile lor, [27] iar jărtvele lor le iau popii lor cei neharnici.

26. Aşijderea, şi muierile lor fac fierturi dentr-însele şi nici unui sărac sau vreunui neputincios nu dau. [28] De jărtvele lor se ating muierile cêle necurate şi curătoare de sînge.

27. Deci să pricêpeţi dentr-acêstea că nu sînt dumnezei, ce să nu vă têmeţi de dînşii. [29] Dară de unde vor să se chiême dumnezei?
28. Căci că muierile slujesc dumnezeilor celor de aur şi de argint şi de lemn. [30] Şi în casele lor şăd popii, avînd haine rupte şi capetele şi barbele rase, ale cărora capete sînt goale.
29. [31] Şi zbiiară strigînd înaintea dumnezeilor lor, ca unii la cina celui mort.

30. [32] Hainele

Versiunea modernă

nişte oameni, cu haine, pe dumnezeii de argint şi de aur şi de lemn, dar nu sînt salvaţi aceia de rugină şi de viermi.

10. Îmbrăcaţi fiind cu îmbrăcăminte de purpură, ei le curăţă feţele de praful din casă, care este gros deasupra lor.
11. Şi ţine sceptru precum un om judecător al ţării, dar nu îl va ucide pe cel care îi greşeşte.

12. Şi are pumnal în dreapta şi secure, dar de război şi de jefuitori nu se poate scăpa pe sine. Astfel se cunosc că nu sînt dumnezei.

13. Deci nu vă temeţi de ei, căci precum un vas al omului care devine inutil cînd este spart, aşa sînt dumnezeii lor.
14. Fiind ei aşezaţi în case, ochii lor sînt plini de praf de la picioarele celor care intră.

15. Şi ca atunci cînd cuiva care face o nedreptate împotriva regelui îi sînt ferecate curţile, precum unuia dus la moarte, preoţii le întăresc casele cu porţi şi cu zăvoare şi cu zăbrele, ca să nu fie jefuiţi de tîlhari.

16. Aprind mai multe lămpi decît pentru ei înşişi, dar nu pot vedea nici una dintre acelea.

17. Este precum o grindă dintre cele din casă, dar se spune că inimile lor sînt roase de tîrîtoarele pămîntului care îi mănîncă şi pe ei, şi îmbrăcămintea lor, dar ei nu simt.
18. Înnegrite le sînt feţele de la fumul din casă.

19. Pe corpul lor şi pe cap zboară lilieci, rîndunici şi alte păsări, de asemenea şi pisicile. Aşa veţi şti că nu sînt dumnezei.

20. Nu vă temeţi de ei! Aurul, pe care îl poartă pentru frumuseţe, dacă nimeni nu-l curăţă de rugină, nu va străluci; nici cînd au fost turnaţi nu au înţeles.

21. Sînt lucruri cumpărate cu tot preţul, dar în ele nu este duh.
22. Fiind fără picioare, pe umeri sînt purtaţi, arătîndu-şi necinstea oamenilor.
23. Ruşinaţi sînt chiar şi cei care îi îngrijesc, pentru ca nu cumva să cadă pe pămînt, iar ei să trebuiască să-i ridice.
24. Dacă cineva îl pune drept, prin sine nu se va mişca, nici dacă va fi pus culcat nu se va îndrepta.

25. Ci precum morţilor le sînt puse înainte daruri, iar preoţii, vînzînd jertfele lor, le cheltuiesc.

26. La fel, şi femeile lor pun sare pe ele şi nu le împart nici cu săracul, nici cu cel slab. De jertfele lor se ating şi cea care şade deoparte şi lăuza.

27. Cunoscînd, deci, din acestea că nu sînt dumnezei, nu vă temeţi de ei. Atunci, de ce au fost numiţi dumnezei?
28. Pentru că femeile aduc înainte daruri unor dumnezei de argint şi de aur şi de lemn. Iar în casele lor stau preoţi, avînd cămaşi sfîşiate, cu capetele şi bărbile rase şi cu capetele descoperite sînt.
29. Urlă strigînd înaintea dumnezeilor lor, precum cineva la ospăţul pentru mort.

30. Dezbrăcîndu-se de veşminte

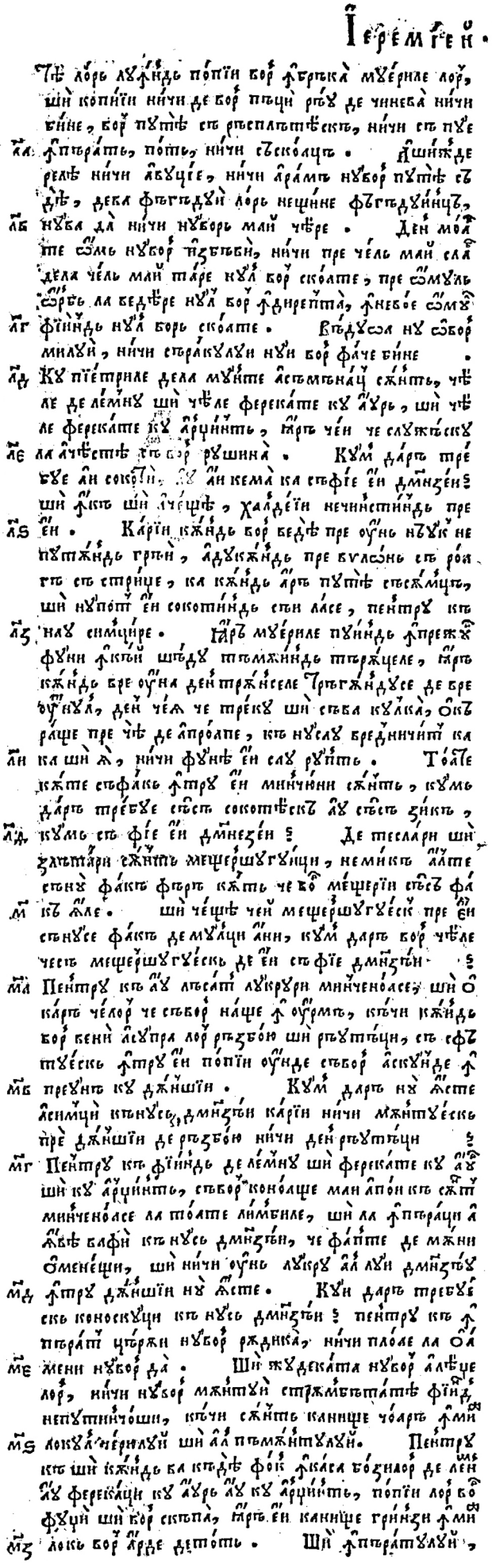

Biblia 1688, p. 637, col. 1

tea lor luînd popii, vor îmbrăca muierile lor şi copiii. Nici de vor păţi rău de cineva, nici bine, vor putea să răsplătească; nici să puie împărat pot, nici să scoată.

31. Aşijderelea, nici avuţie, nici aramă nu vor putea să dea. De va făgădui lor neştine făgăduinţă, nu va da, nici nu vor mai cêre.

32. Den moarte om nu vor izbăvi, nici pre cel mai slab de la cel mai tare nu-l vor scoate. Pre omul orb la vedêre nu-l vor îndirepta; în nevoie omul fiind, nu-l vor scoate.

33. Văduoa nu o vor milui, nici săracului nu-i vor face bine.

34. Cu pietrile de la munte asămănaţi sînt cêle de lemnu şi cêle ferecate cu aur şi cêle ferecate cu argint, iară cei ce slujăscu la acêstea să vor ruşina.

35. Cum, dară, trebuie a-i socoti au a-i chema ca să fie ei dumnezei? Şi încă şi aceştia haldeii necinstind pre ei.

36. Carii, cînd vor vedea pre un năuc neputînd grăi, aducînd pre Vilón, să roagă să strige, ca cînd ară putea să sîmţă. Şi nu pot ei, socotind, să-i lase, pentru că n-au simţire.

37. Iară muierile, puind împrejur funi, în căi şădu, tămîind tărîţele, iară cînd vreuna dentr-însele trăgîndu-se de vreunul den ceia ce trecu şi să va culca, ocăraşte pre cea de aproape că nu s-au vrednicit ca[1] şi ea, nici funea ei s-au rupt.

38. Toate cîte să fac întru ei minciuni sînt. Cum, dară, trebuie să să socotească au să să zică cum să fie ei dumnezei?

39. De teslari şi zlătari sînt meşterşuguiţi; nemică alte să nu facă, fără cît ce vor meşterii să să facă iale.

40. Şi ceştia ce-i meşterşuguiesc pre ei să nu se facă de mulţi ani; cum, dară, vor cêle ce să meşterşuguiesc de ei să fie dumnezăi?

41. Pentru că au lăsat lucruri mincenoase şi ocară celor ce să vor naşte în urmă, căci, cînd vor veni asupra lor războiu şi răutăţi, să sfătuiesc întru ei popii unde să vor ascunde împreună cu dînşii.

42. Cum, dară, nu iaste a simţi că nu-s dumnezăi carii nici mîntuiesc pre dînşii de războiu, nici den răutăţi?

43. Pentru că fiind de lemnu şi ferecate cu aur şi cu argint să vor conoaşte mai apoi că sînt mincenoase la toate limbile şi la împăraţi aiêvea va fi că nu-s dumnezăi, ce fapte de mîni omeneşti, şi nici un lucru al lui Dumnezău întru dînşii nu iaste.

44. Cui, dară, trebuiesc conoscuţi că nu-s dumnezăi? Pentru că împărat ţărîi nu vor rîdica, nici ploaie la oameni nu vor da.

45. Şi judecata nu vor alêge lor, nici nu vor mîntui strîmbătatea, fiind neputincioşi, căci sînt ca nişte cioară în mijlocul ceriului şi al pămîntului.

46. Pentru că şi cînd va cădea foc în casa bozilor de lemn au ferecaţi cu aur au cu argint, popii lor vor fugi şi vor scăpa, iară ei ca nişte grinzi în mijloc vor arde de tot.

47. Şi împăratului /

Ms. 45, p. 757

tea lor luînd popii, vor îmbrăca muierile lor şi copiii. Nice rău de vor păţi de cineva, nice bine, vor putea să răsplătească; nici să aşaze împărat pot, nici să scoaţă.

31. Aşijdirile, nici avuţie, nici aramă nu vor putea să dea. De să va ruga neştine rugă şi să nu le dea, nu vor mai cêre.

32. Den moarte om nu vor mîntui, nici pre cel mai slab de la cel ⌊mai⌋ tare nu-l vor scoate. Om orbu la vedêre fiind, nu-l vor îndrepta; întru nevoie omul fiind, nu-l vor scoate.

33. Vădua nu o vor milui, nici sărăimanului bine vor face.

34. Cu pietrile de la munte asămănaţi sînt cêle de lemnu şi cêle ferecate cu aur şi cêle ferecate cu argint, iară ceia ce slujesc acêstea să vor ruşina.

35. Cum, dară, trebuie a socoti[13] au a-i chema ca să fie ei dumnedzăi? Şi încă şi aceştia haldeii necinstindu-le pre iale.

36. Carii, cînd vor vedea năuc neputînd grăi, aducînd pre Vílos[14], să roagă să strige, ca cînd are putea să sîmţă. Şi nu pot ei, socotind, să le lase pre iale, pentru că simţire nu au.

37. Iară muierile, puind pregiur însă funi, întru căi şed, tămîind tărîţe, iară cînd vruna dentru iale trăgîndu-să de oarecarele den ceia ce trec şi să va culca, pre cea de aproape ocărăşte cum nu s-au vrednicit ca şi ea, nici funiia ei nu[15] s-au rupt.

38. Toate[16] să fac întru ei sînt minciunoase. Cum, dară, trebuie să să socotească au să să dzică ca să fie dumnedzăi?

39. De teslari şi zlătari meşterşuguite sînt; altă nemic au doară să să facă, fără care vor meşterii să să facă iale.

40. Şi ceia ce le meşterşuguiesc pre înse să nu să facă de mulţi ani; *[757/2]* cum, dară, vor cêlea ci să meşteşuguiesc de ei să fie dumnedzăi?

41. Pentru căci au lăsat[17] minciunoase şi ocară celor ci să vor naşte în urmă, pentru că, cînd vor veni preste iale războiu şi rêle, să sfătuiesc întru sine popii unde să vor ascunde împreună cu înşii.

42. Cum, dară, nu iaste a simţi că nu-s dumnedzăi carii nici mîntuiesc pre înşii[18] de războiu, nici den rêle[19]?

43. Pentru că fiind de lemnu şi ferecate cu aur şi cu argint ferecate să vor cunoaşte mai apoi cum sînt minciunoase[20], la toate limbile şi la împăraţi ivit va fi cum nu-s dumnedzăi, ci fapt de mîini omeneşti, şi nici un lucru a lui Dumnedzău întru înşii iaste.

44. Cui, dară, trebuie cunoscut cum nu-s dumnedzăi? Pentru că împărat a ţării nu vor rădica şi[21] ploaie la oameni nu vor da.

45. Şi judeţul[22] nu vor alêge a lor, nici vor izbăvi strîmbătate, fiind neputincioşi, pentru că — ca nişte cioară în mijlocul ceriului şi pămîntului.

46. Pentru că cînd va cădea întru casă a bodzilor de lemnu, au ferecat cu aur au cu argint, foc, popii lor vor fugi şi vor scăpa, iară ei ca nişte grindzi în mijloc vor arde de tot.

47. Şi împăratului

Ms. 4389, p. 771-772

lor luîndu-le popii, îşi îmbracă muierile şi copiii lor. [33] Şi, de vor păţi de la cinevaşi, sau bine, sau rău, nu pot să le plătească, nici nu pot să puie împărat, nici să scoaţă.[14]

31. [34] Aşijderea, nici nu pot să dea bogăţie, nici nu pot să facă lipsă. De le va făgădui cinevaşi ceva să le dea şi nu le va da, ei nu mai cer.

32. [35] Pre om nu-l mîntuiesc den moarte, pre cel mai mic de la cel mai tare nu-l scot. [36] Pre omul orb nu-l îndireptează[15] spre vedere, omului la nevoie nu-i ajută.

33. [37] Pre văduve nu le miluiesc, nici celui rămas de părinţi nu-i fac bine.

34. [38] Ce sînt dumnezeii lor asêmene pietrilor munţilor cei de lemn şi cei de piiatră şi cei fericaţi cu argint şi cu aur. Ceia ce slujăsc lor se vor ruşina.

35. [39] Dară cum iaste a-i socoti sau a le zice că sînt dumnezei? [40] Că de acum nici aceia, haldeii înşişi, nu-i vor mai cisti.

36. Carii, deaca văd pre vreun mut şi nu poate să grăiască, ei[16] îl aduc la Vel şi se roagă lui ca să grăiască, [41] ca cînd ară fi avînd vreo putêre să simţă ceia ce nu pot; de-acii ei, pricepînd, îi vor părăsi, pentru că n-au simţire dumnezeii lor.

37. [42] Iară muierile, ocolind cu funi împrejur, şăd la răspîntii, tămîind tărîţe; [43] şi cînd iaste vreuna dentr-însele trasă de cineva[17] den cei ce trec, se culcă cu dînsul, iară pre vecina sa o ocăraşte că nu se-au învrednicit ca dînsa, nici funea ei nu se-au rupt.[18]

38. [44] Toate cîte sînt ale[19] lor minciuni sînt. Dară cum se-ară socoti ei sau se-ară chiema să fie dumnezei?

39. [45] Cînd ei sînt făcuţi de meşterii *[772/1]* de lemn şi de zlătari şi alt nimic nu sînt, fără numai ce iaste voia meşterilor.

40. [46] Aşijderea, cêle ce le fac meşterii nu sînt în vrême multă; dară cum ară putea să fie dumnezei ceia ce au făcut ei?

41. [47] Că au lăsat în urma lor minciună şi ocară celor ce vor fi după acêea; [48] că, deaca vine asupra lor războiu şi răotăţi, iar popii se sfătuiesc adins eişi unde se vor ascunde cu dînşii.

42. [49] Dară cum ară fi să nu poată pricêpe că nu sînt dumnezei, cînd ei nu se pot mîntui de războiu, nici de răotăţi?

43. [50] Pentru că sînt de lemn şi de piiatră şi fericaţi cu aur şi cu argint şi mai apoi vor fi cunoscuţi de toate limbile că sînt minciuni şi împăraţii vor vedea chiiar că nu sînt dumnezei, ce lucru de mîini de om, iar nici un lucru dumnezeiesc nu iaste cu dînşii.

44. [51] Dară cine nu va pricêpe că nu sînt dumnezei, ce lucrure de mîini omeneşti, şi nici un lucru dumnezeiesc nu iaste într-înşii? [52] Împăratului ţării nu se potrivesc[20], nici ploaie nu dau oamenilor.

45. [53] Nici pîrîle nu le judecă şi pre ţări nu le mîntuiesc den năcaz, pentru că n-au nici o putêre, ce sînt ca nişte cioară între ceriu şi între pămînt.[21]

46. [54] Şi cînd cade foc pre casa dumnezeilor celor de lemn şi celor de piiatră şi a celor fericaţi cu aur şi cu argint, iară popii lor fug şi scapă, iar ei ard ca nişte grinzi în mijloc.

47. [55] Şi împăratului

Versiunea modernă

preoţii, îşi îmbracă femeile şi copiii. Nici dacă cineva le face rău, nici dacă le face bine, ei nu vor putea răsplăti, nici nu pot aşeza rege, nici nu pot detrona.

31. De asemenea, nici bogăţie, nici bani nu sînt în stare să dea. Dacă cineva care le-a făcut o făgăduinţă nu o împlineşte, nu îi cer socoteală.

32. Nu pot scăpa un om de moarte, nici pe cel slab de cel puternic nu pot salva. Pe orb nu pot să-l facă să vadă, iar pe omul care este în nevoie nu-l pot izbăvi.

33. De văduvă nu se miluiesc şi nici orfanului nu îi fac bine.

34. S-au asemuit pietrelor de pe munte aceste lucruri de lemn şi aurite şi argintate, iar cei ce le îngrijesc vor fi ruşinaţi.

35. Cum, dar, ar putea cineva să gîndească sau să spună că aceştia sînt dumnezei? Încă şi caldeii înşişi îşi bat joc de ei.

36. Ei, care cînd văd pe un mut ce nu poate vorbi, îl aduc lui Bel şi îi cer să îi redea glasul, ca şi cum ar fi în stare să înţeleagă. Şi nu sînt în stare, cugetînd, să-i părăsească, pentru că nu pot înţelege.

37. Iar femeile încinse cu funii se aşază pe străzi ca să tămîieze cu tărîţe, iar cînd vreuna dintre ele este luată de către vreunul dintre trecători ca să se culce cu el, pe vecina o ocărăşte, pentru că n-a fost vrednică precum ea şi nici funia ei nu s-a rupt.

38. Toate cîte li se întîmplă sînt minciuni. Cum să gîndească cineva sau să spună că aceştia sînt dumnezei?

39. Au fost create de tîmplari şi aurari; nimic altceva nu pot deveni decît ceea ce meşteşugarii vor ca ele să devină.

40. Nici chiar cei care le lucrează nu sînt veşnici; cum se poate, atunci, ca acestea create de ei să fie dumnezei?

41. Căci au lăsat numai minciuni şi ocară urmaşilor, că atunci cînd ar veni asupra lor războiu şi rele, preoţii se sfătuiesc unul cu altul unde să se ascundă cu ei.

42. Cum, dar, cum nu se înţelege că nu sînt dumnezei cei care nu se izbăvesc nici chiar pe ei de războiu şi de rele?

43. Fiindcă cele de lemn şi aurite şi argintate se vor cunoaşte după aceasta că sînt minciuni, tuturor neamurilor şi regilor limpede le va fi că nu sînt dumnezei, ci lucrurile mîinilor oamenilor, şi nici o lucrare a lui Dumnezeu nu se află întru ele.

44. Cui, dar, îi va fi cunoscut că nu sînt dumnezei? Căci regele în ţară nu vor putea ridica, nici ploaie oamenilor nu vor da.

45. Nici pricina lor nu o vor judeca, nici nu vor salva pe cel nedreptăţit; fără de putere îunt, precum ciorile între cer şi pămînt.

46. Căci şi atunci cînd s-ar abate foc asupra casei dumnezeilor de lemn sau auriţi sau argintaţi, preoţii lor vor fugi şi vor scăpa, dar ei precum nişte grinzi vor fi mistuiţi în mijloc.

47. Dar unui rege

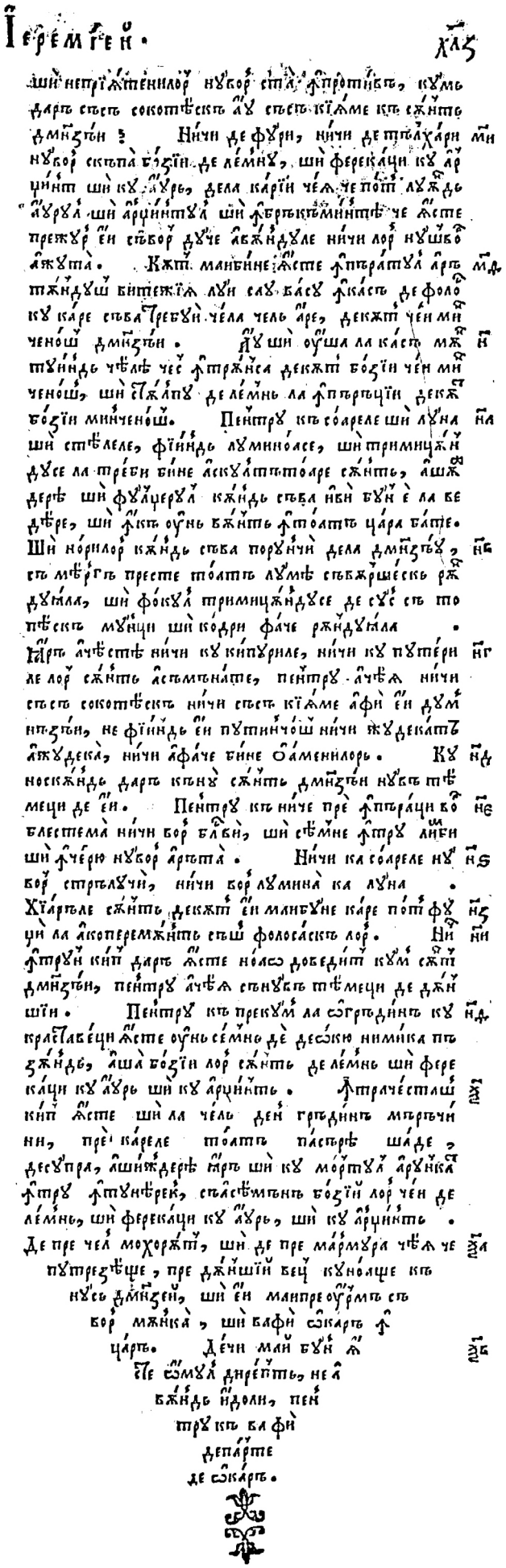

Biblia 1688, p. 637, col. 2

şi nepriêtenilor nu vor sta împrotivă; cum, dară, să să socotească au să să chiême că sînt dumnezăi?

48. Nici de furi, nici de tîlhari nu vor scăpa bozii de lemnu şi ferecaţi cu argint şi cu aur; de la carii ceia ce pot, luînd aurul şi argintul şi îmbrăcămintea ce iaste prejur ei, să vor duce avîndu-le; nici lor nu-şi vor ajuta.

49. Cît mai bine iaste împăratul arătîndu-şi vitejiia lui sau vasu în casă de folos, cu care să va trebui cela ce-l are, decît cei mincenoşi dumnezăi;

50. Au şi uşa la casă, mîntuind cêlea ce-s într-însa, decît bozii cei mincenoşi; şi stîlpu de lemn la împărăţii, decît bozii mincenoşi.

51. Pentru că soarele şi luna şi stêlele fiind luminoase şi trimiţîndu-se la trebi bine ascultătoare sînt; aşijderea şi fulgerul, cînd să va ivi, bun e la vedêre, şi încă un vînt în toată ţara bate.

52. Şi norilor cînd să va porunci de la Dumnezău să meargă preste toată lumea, săvîrşesc rînduiala. Şi focul, trimiţîndu-se de sus să topească munţi şi codri, face rînduiala.

53. Iară acêstea nici cu chipurile, nici cu puterile lor sînt asămănate. Pentru acêea, nici să să socotească, nici să să chiême a fi ei dumnăzăi, nefiind ei putincioşi nici judecată a judeca, nici a face bine oamenilor.

54. Cunoscînd, dară, că nu sînt dumnezăi, nu vă têmeţi de ei.

55. Pentru că nice pre împăraţi vor blestema, nici vor blagoslovi, şi sêmne întru limbi şi în ceriu nu vor arăta.

56. Nici ca soarele nu vor străluci, nici vor lumina ca luna.

57. Hiarăle sînt decît ei mai bune, care pot fugi la acoperemînt, să-şi folosască lor.

58. Nici într-un chip, dară, iaste noao dovedit cum sînt dumnezăi; pentru acêea, să nu vă têmeţi de dînşii.

59. Pentru că, precum la o grădină cu crastaveţi iaste un semn de deochiu nimica păzind, aşa bozii lor sînt de lemn şi ferecaţi cu aur şi cu argint.

60. Într-acestaşi chip iaste şi la cel den grădină mărăcini, pre carele toată pasărea şade desupra, aşijderea iară şi cu mortul aruncat întru întunêrec să aseamănă bozii lor cei de lemn şi ferecaţi cu aur şi cu argint.

61. De pre cel mohorît şi de pre marmura cêea ce putrezêşte pre dînşii veţi cunoaşte că nu-s dumnezei; şi ei mai pre urmă să vor mînca şi va fi ocară în ţară.

62. Deci mai bun iaste omul dirept, neavînd idoli, pentru că va fi departe de ocară.

Ms. 45, p. 757-758

şi nepriêtenilor nu vor sta împotrivă; cum, dară, să să socotească au să să chême că-s dumnedzăi?

48. Nice de furi, nici de tîlhari nu vor scăpa bodzi de lemnu şi ferecaţi cu argint şi cu aur; dentru carii ceia ce au putêre, luînd aurul şi argintul şi îmbrăcămintele lor cei pregiur înşii, să vor duce avîndu-l; nici şie nu vor ajuta.

49. Căci mai bine iaste împăratul arătîndu-şi vitejiia lui sau vas întru o casă de folos, cu carele să va trebui cela ce-l are, decît cei minciunoşi dumnedzăi;

50. Au şi uşe la o casă, mîntuind cêle ce-s întru însă, decît bodzii cei minciunoşi; şi stîlpu de lemnu la împărăţii, decît bodzii cei minciunoşi.

51. Pentru că soarele şi luna şi stêlele fiind luminoase şi trimiţîndu-să la trêbe bune-s la ascultare; aşijdirile şi fulgerul, cînd să va ivi, bunu-i la vedêre, şi încă un vîntu în toată ţara suflă[23].

52. Şi norilor cînd să va po- *[758/1]* rînci[24] de la Dumnedzău să margă preste toată lumea, săvîrşesc rînduiala. Şi focul, trimiţîndu-să de sus să topască munţi şi codrii[25], face rînduiala.

53. Iară acêstea nici cu chipurile[26], nici cu puterile lor asămănate sînt. Pentru acêea, nici să să socotească, nici să să chême ca să fie ei dumnedzăi, nefiind ei putincioşi nici judeţ a judeca, nici a face bine oamenilor.

54. Cunoscînd, dară, cum nu-s dumnedzăi, nu vă têmeţi de ei.
55. Pentru că nici pre împăraţi vor blestema, nici vor blagoslovi[27], şi sêmne întru limbi şi întru cer nu vor arăta.
56. Nici ca soarele vor străluci, nici vor lumina ca luna.
57. Jiganiile lor sînt decît înşii mai bune, care pot fugi la acoperemînt să folosască *[758/2]* şie[28].

58. Deci nici într-un chip iaste noao ivit cum sînt dumnedzăi; pentru acêea, să nu vă têmeţi de înşii.

59. Pentru că, în ce chip la o grădină cu pêpeni — un semnu de deochiu[29] nimic păzind, aşa bodzii lor sînt de lemnu şi ferecaţi cu aur şi cu argint.

60. Întru acesta chip, şi la cel den grădină spin[30], preste carele toată pasărea şedea deasupra, aşijderile şi mortul aruncat întru întunêrec să asemeneadză bodzii lor de lemnu şi ferecaţi cu aur şi cu argint.

61. De cel mohorît şi de marmură cêea ce putrezêşte pre înşii veţi cunoaşte că nu-s dumnedzăi; şi iale mai apoi să vor mînca şi va fi ocară în ţară.

62. Deci mai bun iaste om drept, neavînd chipuri, pentru că va fi departe de ocară.

Ms. 4389, p. 772

şi omului ostaş nu-i stau împotrivă; dară cum ară fi a-i socoti sau a le zice că sînt dumnezei?

48. [56] Cînd nici nu se mîntuiesc nici de tîlhari, nici de furi dumnezeii acei de lemn şi de piiatră şi fericaţi cu aur şi cu argint; pre carii, deaca biruiesc aceia carii sînt mai tari, [57] iau aurul şi argintul şi hainele de pre dînşii şi se duc, iar ei lor nu-şi folosesc.

49. [58] Drept acêea, mai bine iaste împăratului cela ce-şi arată vitejiia sa sau vasul carele iaste în casă de treabă, pentru carele se va lăuda cela ce-l va stăpîni, decît acei dumnezei mincinoşi,

50. [58] Sau uşa la casă, carea păzêşte ce iaste într-însa, decît acei dumnezei mincinoşi; şi stîlpul cel de lemn în casa împărătească, decît dumnezeii cei mincinoşi.
51. [59] Că soarele şi luna şi stêlele, fiind luminoşi, şi *[772/2]* fiind trimeşi pre ce iaste den treabă, ascultă; [60] aşijderea şi fulgerile, cînd strălucesc, sînt frumoase[22]; aşijderea şi vîntul bate în tot ţinutul.

52. [61] Şi norilor cînd li se porîncêşte de la Dumnezeu să meargă preste toată lumea, ei obîrşăsc ce le iaste porîncit. [62] Şi focul, fiind trimes de sus să topească pustiia şi dumbrăvile, face porunca.[23]

53. Iar aceştia nici cu chipurile, nici cu puterile acelora nu sînt asêmene. [63] Drept acêea, nici iaste a-i socoti, nici a le zice că sînt dumnezei, cînd nu pot nici judecata să judece, nici să facă bine oamenilor.

54. [64] Deci să pricêpeţi că nu sînt dumnezei, ce să nu vă têmeţi de dînşii.
55. [65] Că nici pre împăraţi nice-i vor blestema, nice-i vor blagoslovi; [66] aşijderea, nici sêmne nu vor arăta limbilor pre ceriu.
56. [66] Nici nu vor străluci ca soarele, nici nu vor lumina ca luna.
57. [67] Mai bune sînt fierile decît dînşii, care pot fugi supt acioală, să-şi folosească.

58. [68] Deci nici într-un chip nu iaste noaoă arătat că sînt ei dumnezei; drept acêea, nu vă têmeţi de dînşii.

59. [69] Că, cum sînt mămuiele în pomet, care nu apăr nimic[24], aşa sînt şi dumnezeii lor cei de lemn şi cei de piiatră şi cei fericaţi cu aur şi cu argint.

60. [70] Ca şi hrascurile cêle den grădină, pre care se pun toate pasările, aşijderea şi mortului aruncat întru întunêrec sînt asêmene dumnezeii lor cei de lemn şi fericaţi cu aur şi cu argint.

61. [71] De pre hainele cêle gravaní şi de pre marmura carea putrezêşte pre dînşii să-i cunoaşteţi că nu sînt dumnezei; că ei mai pre urmă vor fi mîncaţi de cari şi vor fi în ocară în ţară.

62. [72] Mai bun iaste omul cel direpţ, carele n-are idol, că va fi dăparte de badjocorire.

Versiunea modernă

şi unor vrăjmaşi nu li se vor opune; cum poate cineva să gîndească sau să pretindă că sînt dumnezei?

48. Nici de hoţi, nici de tîlhari nu vor scăpa dumnezeii de lemn şi argintaţi şi auriţi; de la ei cei puternici vor lua aurul şi argintul şi îmbrăcămintea ce o poartă şi se vor duce avîndu-le; nici pe ei înşişi nu se vor putea ajuta.

49. Aşadar, mai bun este un rege care îşi arată curajul sau un vas folositor în casă, pe care proprietarul îl va folosi, decît dumnezeii falşi;

50. Sau o uşă care păzeşte cele ce sînt înăuntru, decît dumnezeii mincinoşi; şi un stîlp de lemn în palat, decît dumnezeii mincinoşi.

51. Căci soarele şi luna şi stelele care sînt strălucitoare şi au fost trimise spre folos sînt ascultătoare, precum şi fulgerul, cînd se arată, frumos la vedere este, asemenea şi vîntul care suflă în fiecare ţară.

52. Şi norii, cînd le este poruncit de către Dumnezeu să călătorească peste toată lumea, împlinesc ceea ce a fost cerut. Iar focul care a fost trimis de sus să nimicească munţi şi păduri face cum i-a fost poruncit.
53. Dar acestea nu li se aseamănă nici prin înfăţişare, nici prin putere. Astfel, nici se poate gîndi, nici spune să ele sînt dumnezei, nefiindu-le cu putinţă nici a judeca pricina, nici a face bine oamenilor.

54. Ştiind, deci, că nu sînt dumnezei, nu vă temeţi de ei.
55. Căci nici regi nu pot blestema, nici binecuvînta; nici semne pe cer, între neamuri, nu vor arăta.

56. Nici precum soarele nu vor străluci, nici asemenea lunii nu vor lumina.
57. Fiarele sînt mai bune decît ei, căci acelea pot, fugind spre adăpost, să se ajute pe ele însele.

58. Aşadar, în nici un chip nu ni se arată că sînt dumnezei; de aceea, nu vă temeţi de ei.

59. Precum o sperietoare în cîmpul de castraveţi, care nu păzeşte nimic, aşa şi dumnezeii lor sînt de lemn şi auriţi şi argintaţi.

60. În acelaşi fel, dumnezeii lor de lemn şi auriţi şi argintaţi se aseamănă unui mărăcine din grădină, pe care se aşază orice pasăre, precum şi unui mort aruncat în întuneric.

61. După purpura şi marmura care putrezeşte pe ei veţi cunoaşte că nu sînt dumnezei; şi ei vor fi, în cele din urmă, consumaţi şi vor fi de ocară în ţară.

62. Mai bun, deci, un om drept care nu are idoli, căci va fi departe de ocară.

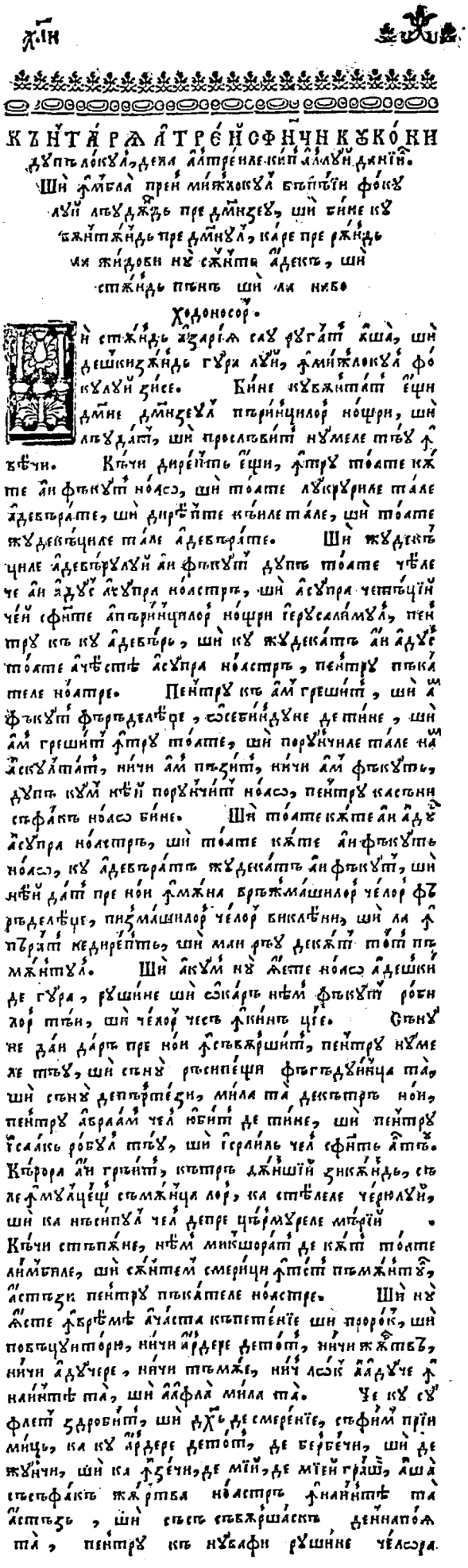

Biblia 1688, p. 638, col. 1

Cîntarea a trei sfinţi cuconi

După locul de la al treile cap al lui Daniil:

„Şi îmbla pren mijlocul văpăii focului, lăudînd pre Dumnezeu şi binecuvîntînd pre Domnul", care pre rînd la jidovi nu sînt, ádecă „Şi stînd..." pînă „Şi la Navohodonosor..."

1. Şi stînd Azaríia, s-au rugat aşa, şi deşchizînd gura lui în mijlocul focului, zise:

2. „Binecuvîntat eşti, Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, şi lăudat şi proslăvit numele tău în vêci!

3. Căci dirept eşti întru toate cîte ai făcut noao şi toate lucrurile tale adevărate, şi dirêpte căile tale şi toate judecăţile tale — adevărate.

4. Şi judecăţile adevărului ai făcut după toate cêle ce ai adus asupra noastră şi asupra cetăţii cei sfinte a părinţilor noştri, Ierusalímul; pentru că cu adevăr şi cu judecată ai adus toate acêstea asupra noastră, pentru păcatele noastre.

5. Pentru că am greşit şi am făcut fărădelêge, osebindu-ne de tine, şi am greşit întru toate, şi poruncile tale n-am ascultat, nici am păzit, nici am făcut după cum ne-ai poruncit noao, pentru ca să ni să facă noao bine.

6. Şi toate cîte ai adus asupra noastră şi toate cîte ai făcut noao, cu adevărată judecată ai făcut. Şi ne-ai dat pre noi în mîna vrăjmaşilor celor fără de lêge, pizmaşilor celor viclêni, şi la împărat nedirept şi mai rău decît tot pământul.

7. Şi acum nu iaste noao a deşchide gura, ruşine şi ocară ne-am făcut robilor tăi şi celor ce să închină ţie.

8. Să nu ne dai dară pre noi în săvîrşit, pentru numele tău, şi să nu răsipeşti făgăduinţa ta; şi să nu depărtezi mila ta de cătră noi, pentru Avraám, cel iubit de tine, şi pentru Isaác, robul tău, şi Israíl, cel sfînt al tău,

9. Cărora ai grăit cătră dînşii, zicînd să le înmulţeşti sămînţa lor ca stêlele ceriului şi ca năsipul cel de pre ţărmurele mării.

10. Căci, Stăpîne, ne-am micşorat decît toate limbile şi sîntem smeriţi în tot pământul astăzi pentru păcatele noastre.

11. Şi nu iaste în vrêmea aceasta căpetenie şi proroc şi povăţuitoriu, nici ardere de tot, nici jîrtvă, nici aducere, nici tămîie, nici loc a aduce înaintea ta şi a afla mila ta,

12. Ce cu suflet zdrobit şi duh de smerenie să fim priimiţi. Ca cu ardere de tot de berbeci şi de junci şi ca în zeci de mii de miei graşi, aşa să să facă jîrtva noastră înaintea ta astăzi şi să să săvîrşască denapoia ta, pentru că nu va fi ruşine celora /

Ms. 45, p. 758-759

[758/1] **Cîntare a trei sfinţi coconi**

După locul la a lui Daniíl, a treia capăt, acesta: „Şi îmbla în mijlocul pării, lăudînd pre Dumnezău şi binecuvîntînd pre Domnul", cêle pre rînd la jidovi nu sînt, ádecă „Şi stînd..." pînă la „Şi Navuhodonósor..."

1. Şi stînd Azaría, să rugă aşa, şi dăşchizînd gura lui în mijlocul focului, dzise:

2. „Binecuvîntat eşti, Doamne Dumnedzăul părinţilor noştri, şi lăudat şi proslăvit numele tău în vêci!

3. Căci drept eşti întru toate cîte ai făcut noao şi toate lucrurile tale adevêre, şi căile-ţi drêpte şi toate judêţele tale[1] — adevêre.

4. Şi judêţele a adevărului ai făcut după toate carele ai adus pre noi şi pre cetatea cea sfîntă cêea a părinţilor noştri, Ierusalímul; pentru că cu adevăr şi judeţ ai adus toate acêstea preste noi, pentru păcatele noastre.

5. Pentru căci am greşit şi am făcut fărădelêge, usăbindu-ne de tine, şi am greşit întru toate, şi porîncele tale nu am ascultat, nici am cruţat, nici am făcut după cum ne-ai porîncit noao, pentru ca să ni să facă noao bine.

6. Şi toate cîte ai adus preste noi şi toate cîte ne-ai făcut noao, cu adevărat *[758/2]* judeţ ai făcut. Şi ne-ai dat pre noi în mîinile nepriêtenilor fără dă lêge, vrăjmaşi viclêni, şi la împărat strîmbu şi mai rău decît tot pămîntul.

7. Şi acum nu iaste noao a deşchide[2] gura, ruşine şi ocară ne-am făcut robilor tăi şi celor ci să închină ţie.

8. Să nu ne dai, dară, pre noi în săvîrşit, pentru numele tău, şi să nu răşchiri făgăduinţa ta; şi să nu dăpărtedzi mila ta de cătră noi, pentru Avraam, cel iubit de cătră tine, şi pentru Isaac, robul tău, şi Israil, cel sfînt al tău,

9. Cărora ai grăit cătră înşii, dzicînd să le înmulţeşti sămînţa lor ca stêlele ceriului şi ca arina[3] cea de la marginea mării.

10. Căci, Despuitoare, ne-am micşorat decît toate limbile şi sîntem smeriţi în tot pămîntul astădzi pentru păcatele noastre.

11. Şi nu iaste întru vrêmea aceasta boiêrin şi proroc şi povăţuitor, nici ardere de tot, nici jirtvă, *[759/1]* nici aducere, nice tămîie, nici loc a aduce înaintea ta şi a afla mila ta,

12. Ci cu suflet înfrînt şi duh de smerenie să ne priimim. Ca cu arderi de tot de berbeci şi de buhai şi ca în zeci de mii de miei graşi, aşa să să facă jirtva noastră înaintea ta astădzi şi să să facă denapoia ta, pentru căci nu va fi ruşine celora

Ms. 4389, p. 821-822

Prorocirea lui Daniil

Cap 3

[Cîntarea a trei sfinţi cuconi][1]

1. [25] Iar Azáriia, stînd, se rugă aşa, şi dăşchizînd gura sa în mijlocul focului, zise:

2. [26] [2]„Bine eşti cuvîntat, Doamne Dumnezeul *[822/1]* părinţilor noştri, şi de laudă şi de proslăvire numele tău în vêci!

3. [27] Că direpţ eşti pentru toate pentru cîte ai făcut noaoă şi toate lucrurile tale — adeverinţă, şi căile tale dirêpte şi toate judecăţile tale — adeverinţă.

4. [28] Că adevărate judecăţi ai făcut pentru toate cîte ai adus asupra noastră şi asupra cetăţii cei sfinte a părinţilor noştri, Ierusalímul; că cu adeverinţă şi cu judecată ai adus acêstea toate pre noi, pentru păcatele noastre.

5. [29] Că am greşit şi am făcut fărădelegiuire, de ne-am dăpărtat de tine, şi întru toate am făcut păcat, [30] şi porîncile tale nu le-am ascultat, nici le-am păzit, nici am făcut precum ne-ai porîncit, ca să ne fie bine.

6. [31] Deci toate cîte ai făcut noaoă şi toate cîte ai adus asupra noastră, cu adevărat judecată ai făcut. [32] Şi ne-ai dat în mîinile vrăjmaşilor noştri celor fără de lêge şi urîţi şi călcători şi împăratului celui nedirept şi mai hiclean decît tot pămîntul.

7. [33] Şi acum nu putem să ne dăşchidem gura, ruşine şi mustrare sîntem robilor tăi şi celor ce te cistesc.

8. [34] Nu ne da pînă în sfîrşit, pentru numele tău, şi nu sparge făgăduinţa ta; [35] nici nu dăpărta mila ta de la noi, pentru Avraam, iubitul tău, şi pentru Isaac, robul tău, şi pentru Israil, sfîntul tău,[3]

9. [36] Cărora le-ai zis că vei înmulţi seminţiia lor ca stêlele ceriului şi ca nîsipul de pre marginea mării.

10. [37] Că ne-am împuţinat, Doamne, mai mult decît toate limbile şi sîntem astăzi smeriţi preste tot pămîntul pentru păcatele noastre.

11. [38] Şi într-această vrême nu iaste nici căpetenie, nici proroc, nici povăţuitor, nici arderi de tot, nici jărtve, nici aduceri, nici cădiri, nici locuri de-a junghiia înaintea ta, [39] ca să putem afla milă înaintea ta,

12. [39] Ce în suflet sfărîmat şi în duh smerit să fim priimiţi. [40] Ca în arderile cêle de tot ale berbecilor şi ale juncilor şi ca în mii de miei graşi, aşa să fie jărtva noastră astăzi înaintea ta şi să-ţi fie plăcută, că nu iaste ruşinare celor

Versiunea modernă

Cîntarea celor trei tineri

După locul din capitolul al treilea de la Daniel: „Şi umbla prin mijlocul văpăii focului, lăudîndu-l pe Dumnezeu şi binecuvîntîndu-l pe Domnul", care nu sînt la rînd la evrei, adică „Şi stînd..." pînă la „Şi Nabucodonosor..."

1. Şi stînd Azaria, aşa s-a rugat, şi deschizîndu-şi gura în mijlocul focului, a zis:

2. „Binecuvîntat eşti, Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, şi lăudat şi preaslăvit este numele tău în veci!

3. Căci drept eşti întru toate lucrurile pe care ni le-ai făcut nouă şi toate lucrurile tale sînt adevărate, căile tale drepte şi toate judecăţile tale adevărate.

4. Şi ai făcut judecăţile adevărului în toate cele pe care le-ai adus asupra noastră şi asupra cetăţii celei sfinte a părinţilor noştri, Ierusalimul; căci în adevăr şi dreptate ai adus acestea toate, din pricina păcatelor noastre.

5. Pentru că am păcătuit şi fărădelege am făcut, depărtîndu-ne de tine, şi am greşit în toate, şi poruncile tale nu le-am ascultat, nici nu le-am păzit, nici nu am făcut după cum ne-ai poruncit nouă, ca să ne fie bine.

6. Şi toate cîte ai adus asupra noastră şi toate cîte ne-ai făcut, cu adevărată judecată ai făcut. Şi ne-ai dat pe noi în mîinile vrăjmaşilor celor fără de lege, celor mai răi răzvrătiţi, şi ale unui rege nedrept, cel mai rău de pe întreg pămîntul.

7. Şi acum nu putem deschide gura, ruşine şi ocară s-au făcut robilor tăi şi celor care te cinstesc.

8. Nu ne da pînă la sfîrşit pe noi, pentru numele tău, şi nu-ţi strica legămîntul; şi nu depărta mila ta de la noi, pentru Avraam, cel iubit de tine, şi pentru Isaac, robul tău, şi pentru Israel, sfîntul tău,

9. Cărora le-ai grăit, zicînd că le vei înmulţi sămînţa ca stelele cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării.

10. Căci, Stăpîne, ne-am micşorat mai mult decît toate popoarele şi sîntem umiliţi astăzi în tot pămîntul, din cauza păcatelor noastre.

11. Şi nu este în vremea aceasta nici căpetenie, nici profet, nici cîrmuitor, nici ardere de tot, nici jertfă, nici prinos, nici tămîie şi nici loc unde să aducem pîrga înaintea ta şi să aflăm mila ta,

12. Ci cu suflet zdrobit şi duh umilit să fim primiţi. Ca întru ardere de tot de berbeci şi de tauri şi ca întru zeci de mii de miei graşi, aşa să se facă jertfa noastră înaintea ta astăzi şi să se săvîrşească în urma ta, căci nu va fi ruşinare pentru cei

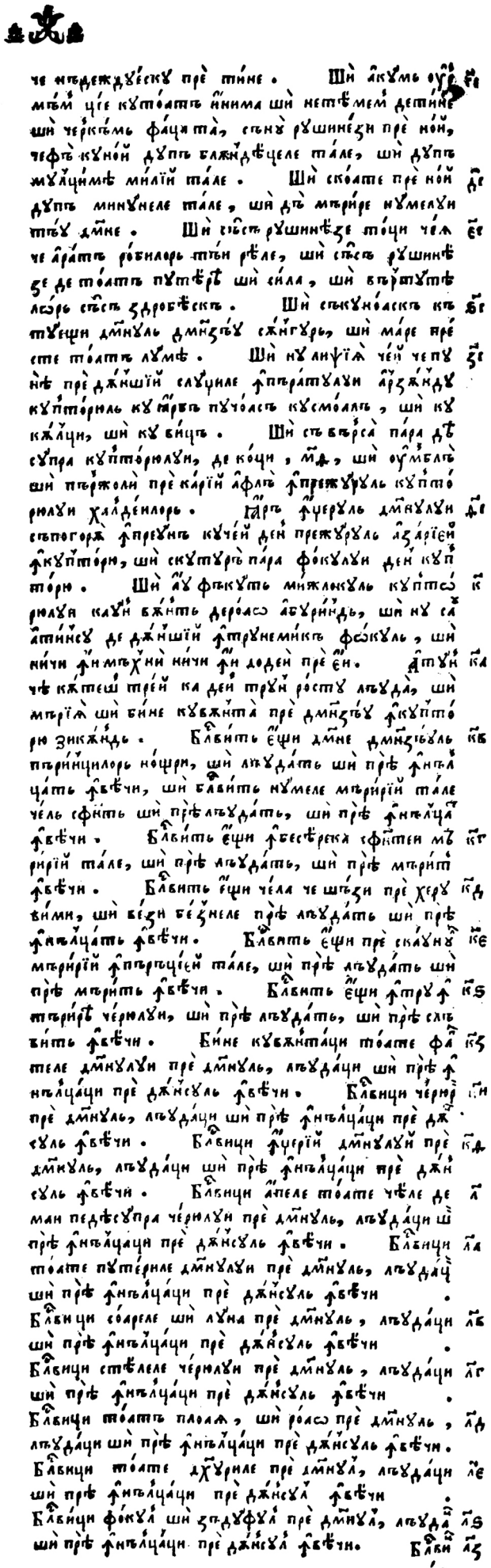

Biblia 1688, p. 638, col. 2

ce nădejduiescu pre tine.

13. Şi acum urmăm ţie cu toată inima şi ne têmem de tine şi cercăm faţa ta. Să nu ruşinezi pre noi, ce fă cu noi după blîndêţele tale şi după mulţimea milii tale;

14. Şi scoate pre noi, după minunele tale, şi dă mărire numelui tău, Doamne!

15. Şi să să ruşinêze toţi ceia ce arată robilor tăi rêle; şi să să ruşinêze de toată putêrea şi sila, şi vîrtutea lor să să zdrobească.

16. Şi să cunoască că tu eşti Domnul Dumnezău sîngur şi mare preste toată lumea."

17. Şi nu lipsiia cei ce punea pre dînşii, slugile împăratului, arzîndu cuptoriul cu iarbă pucioasă, cu smoală şi cu cîlţi şi cu viţă;

18. Şi să vărsa para deasupra cuptoriului de coţi 49. Şi umblă şi pîrjoli pre carii află împrejurul cuptoriului haldeilor.

19. Iară îngerul Domnului să pogorî împreună cu cei denprejurul Azáriei în cuptoriu şi scutură para focului den cuptoriu.

20. Şi au făcut mijlocul cuptoriului ca un vînt de roao aburind; şi nu s-au atinsu de dînşii întru nemică focul şi nici îi mîhni, nici îi dodei pre ei.

21. Atuncea cîteşitrei ca dentr-un rostu lăuda şi măriia şi binecuvînta pre Dumnezău, în cuptoriu, zicînd:

22. „Blagoslovit eşti, Doamne Dumnezăul părinţilor noştri, şi lăudat şi preaînălţat în vêci! Şi blagoslovit numele măririi tale cel sfînt şi prealăudat şi preaînălţat în vêci!

23. Blagoslovit eşti în besêreca sfintei măririi tale şi prealăudat şi preamărit în vêci!

24. Blagoslovit eşti, cela ce şăzi pre heruvimi şi vezi beznile, prealăudat şi preaînălţat în vêci!

25. Blagoslovit eşti pre scaunul măririi împărăţiei tale şi prealăudat şi preamărit în vêci!

26. Blagoslovit eşti întru întărirea ceriului şi prealăudat şi preaslăvit în vêci!

27. Binecuvîntaţi, toate faptele Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

28. Blagosloviţi, ceriuri, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

29. Blagosloviţi, îngerii Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

30. Blagosloviţi, apele toate cêle de mai pe deasupra ceriului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

31. Blagosloviţi, toate puterile Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

32. Blagosloviţi, soarele şi luna, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

33. Blagosloviţi, stêlele ceriului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

34. Blagosloviţi, toată ploaia şi roao, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

35. Blagosloviţi, toate duhurile, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în veci!

36. Blagosloviţi, focul şi zăduful, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

37. Blagosloviţi, //

Ms. 45, p. 759

ce nădăjduiesc pre tine.
13. Şi acum urmăm ţie cu toată inima şi ne têmem de tine şi cercăm faţa ta. Să nu ne ruşinedzi pre noi, ce fă cu noi după blîndeţele tale şi după mulţimea milei tale;
14. Şi ne scoate pre noi, după minunile tale, şi dă mărire numelui tău, Doamne!

15. Şi să să ruşinêdze toţi ceia ce arată robilor tăi rêle; şi să să ruşinêdze de toată putêrea şi domniia, şi vîrtutea lor să să zdrobască.
16. Şi să cunoască că tu eşti Domnul Dumnedzăul sîngur şi mărit peste toată lumea."
17. Şi nu părăsiia ceia ce-i punea pre înşi, slugile împăratului, ardzînd cuptoriul cu nafthu, cu zmoală şi cu cîlţi şi cu viţă;
18. Şi să vărsa para deasupra cuptoriului pre coţi 49. Şi îmblă şi pîrjoli pre carii află prejur cuptoriul haldeilor.
19. Iară îngerul Domnului să pogorî împreună cu cei pregiur Azaría în cuptor şi scutură para foculi den cuptor.
20. Şi au făcut mijlocul cuptoriului ca un vînt de roao aburind[4]; şi nu s-au atinsu de înşii întru nimic focul şi nici[5] ii mîhni, nici ii dodei pre ei.

21. Atuncea cîtetrei ca dentru o gură lăuda şi măriia şi binecuvînta pre Dumnedzău întru cuptor, dzicînd:

22. „Binecuvîntat eşti, Doamne Dumnedzăul părinţilor noştri, şi lăudat şi preaînălţat în vêci! Şi blagoslovit numele mărirei tale cel sfînt şi prealăudat şi preaînălţat în vêci!
23. Blagoslovit eşti întru bisêrica sfintei mărirei tale şi prealăudat şi preamărit în vêci!

24. Blagoslovit eşti, cela ce vezi beznele, şezînd pre heruvimi, şi prealăudat şi preaînălţat întru vêci!

25. Blagoslovit eşti pre scaunul mări- *[759/2]* rei împărăţiei tale şi prealăudat şi preamărit[6] întru vêci!
26. Blagoslovit eşti întru întăritura ceriului şi prealăudat şi preamărit întru vêci!

27. Binecuvîntaţi, toate faptele Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!
28. Blagosloviţi, ceriuri, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

29. Blagosloviţi, îngerii Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul în vêci!

30. Blagosloviţi, apele toate ce-s mai sus de cer, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul în vêci!

31. Blagosloviţi, toate puterile Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!
32. Blagosloviţi, soarele şi luna, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

33. Blagosloviţi, stêlele ceriului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

34. Blagosloviţi, toată ploaia şi[7] rooa, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

35. Blagosloviţi, toate duhurile[8], pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

36. Blagosloviţi, foc şi zăduh, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

37. Blagosloviţi,

Ms. 4389, p. 822

ce se nădăjduiesc în tine.
13. [41] Ce acum pre urma ta mêrgem cu toată inima şi de tine ne têmem şi faţa ta o cercăm. [42] Să nu ne ruşinezi, ce să faci cu noi după blîndeţele[4] tale şi după mulţimea milelor tale;
14. [43] Şi ne scoate, după minunile tale, şi dă slavă numelui tău, Doamne!

15. [44] Şi să se ruşinêze toţi ceia ce arată robilor tăi cêle rêle; şi să le fie ruşine de toată putêrea[5] ta şi vîrtutea lor să se fărîme.
16. [45] Şi să ştie că *[822/2]* tu sîngur eşti Domnul Dumnezeu şi slăvit preste toată lumea."
17. [46] Iar slugile împărăteşti, ceia ce-i aruncase, nu mai înceta de-a aţîţa cuptoriul cu naftha[6] şi cu zmoală şi cu cîlţi[7] şi cu viţă;
18. [47] Şi se rîdica văpăi preste văpăi, de 49 de coţi. [48] Şi ocoli văpaia şi arse pre cine află împrejurul cuptoriului haldeilor.
19. [49] Atunci se pogorî îngerul Domnului la Ananiia şi la Azăriia şi la Misail în cuptoriu şi dăpărtă văpaia foculi de cuptoriu.
20. [50] Şi făcu pren mijlocul foculi ca un duh[8] răcoros sunînd; şi nicidecît nu se atinse focul de dînşii, nice-i bîntui, nice-i supără.

21. [51] Atunci acei trei ca cu o gură cînta şi binecuvînta şi slăviia pre Dumnezeu, strigînd şi grăind:

22. [52] [9]„Bine eşti cuvîntat, Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, şi lăudat şi înălţat în vêci! Şi bine iaste cuvîntat numele slavei tale cel sfînt şi lăudat şi înălţat în vêci!
23. [53] Bine eşti cuvîntat în bisêrica cea sfîntă a slavei tale şi lăudat şi înălţat în vêci!

24. [54] Bine eşti cuvîntat, cela ce vezi fără-de-fundurile şi cela ce şăzi pre heruvimi, şi lăudat şi înălţat în vêci!
25. [55] Bine eşti cuvîntat pre scaunul slavei împărăţiei tale şi lăudat şi înălţat în vêci!
26. [56] Bine eşti cuvîntat pre întărirea ceriului şi lăudat şi înălţat în vêci!

27. [57] Binecuvîntaţi, toate faptele Domnului, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!
28./29. [58] [10]Binecuvîntaţi, îngerii Domnului, ceriurile Domnului, pre Domnul, [59][11] cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

30./31. [60] Binecuvîntaţi, toate apele cêle ce sînt pre dăsupra ceriurilor [61][12] şi toate puterile Domnului, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

32./33. [62] Binecuvîntaţi, soare şi lună[13] [63] şi stêlele ceriului, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

34./35. [64] Binecuvîntaţi, toată ploaia şi roaoa [65][14] şi toate duhurile Domnului, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

36. [66] Binecuvîntaţi, foc, prípăcul, iarna şi zăduful, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

37./40. [67][15] Binecuvîntaţi,

Versiunea modernă

care se încred în tine.
13. Şi acum te urmăm cu toată inima şi ne temem de tine şi căutăm faţa ta. Să nu ne ruşinezi pe noi, ci fă cu noi după bunăvoinţa ta şi după mulţimea milei tale;
14. Şi eliberează-ne pe noi, după minunile tale, şi dă slavă numelui tău, Doamne!

15. Şi să se ruşineze toţi cei care le fac rele robilor tăi; şi să fie ruşinaţi, [lipsiţi] de toată puterea şi stăpînirea, iar tăria lor să se zdrobească.
16. Şi să ştie că tu eşti Domn, singur Dumnezeu, şi slăvit peste toată lumea."
17. Şi nu au încetat slujitorii regelui, cei care-i aruncaseră pe ei, să încingă cuptorul cu naftă şi smoală, cu cîlţi şi cu vreascuri;
18. Iar vîlvătaia se înălţa la patruzeci şi nouă de coţi deasupra cuptorului. Şi întinzîndu-se, i-a ars pe caldeii pe care i-a aflat în jurul cuptorului.
19. Dar îngerul Domnului s-a pogorît odată cu cei ce erau împreună cu Azaria în cuptor şi a îndepărtat văpaia focului din cuptor.
20. Şi a făcut mijlocul cuptorului precum o adiere de rouă foşnind; iar pe ei nu i-a atins deloc focul, nici nu i-a chinuit, nici nu i-a necăjit.

21. Atunci cei trei ca într-un glas cîntau şi slăveau şi-l binecuvîntau pe Dumnezeu în cuptor, zicînd:

22. „Binecuvîntat eşti, Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, şi lăudat şi preaînălţat în veci! Şi binecuvîntat este numele cel sfînt al slavei tale şi prealăudat şi preaînălţat în veci!
23. Binecuvîntat eşti în locaşul sfintei tale slave şi prealăudat şi preaslăvit în veci!

24. Binecuvîntat eşti tu, cel ce vezi adîncurile şezînd pe heruvimi, şi prealăudat şi preaînălţat în veci!

25. Binecuvîntat eşti pe tronul împărăţiei tale şi prealăudat şi preaslăvit în veci!
26. Binecuvîntat eşti întru tăria cerului şi prealăudat şi preaslăvit în veci!

27. Binecuvîntaţi, toate lucrurile Domnului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l pe el în veci!
28. Binecuvîntaţi-l, ceruri, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

29. Binecuvîntaţi-l, îngeri ai Domnului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l pe el în veci!

30. Toate apele cele mai presus de cer, binecuvîntaţi-l pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

31. Binecuvîntaţi-l, toate oştirile Domnului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l pe el în veci!
32. Binecuvîntaţi-l, soare şi lună, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

33. Binecuvîntaţi-l, stele ale cerului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l pe el în veci!

34. Binecuvîntaţi-l, toată ploaia şi roua, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

35. Binecuvîntaţi-l, toate vînturile, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

36. Binecuvîntaţi-l, foc şi arşiţă, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

37. Binecuvîntaţi-l,

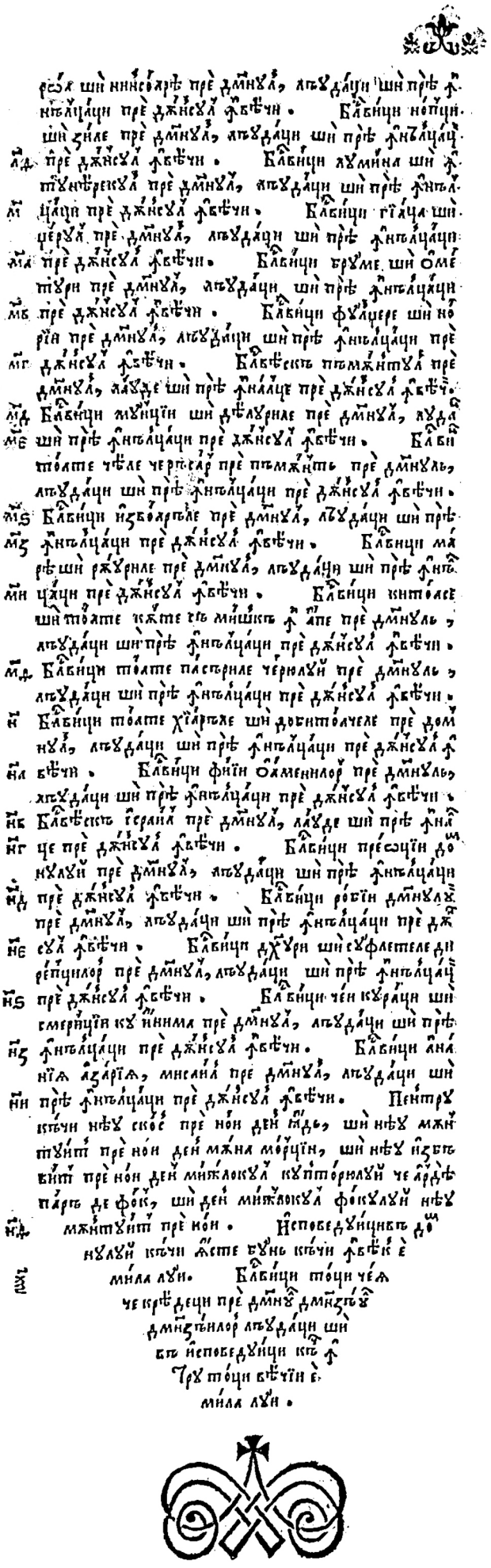

Biblia 1688, p. 639, col. 1

roa şi ninsoarea, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

38. Blagosloviţi, nopţi şi zile, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

39. Blagosloviţi, lumina şi întunêrecul, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

40. Blagosloviţi, ghiaţa şi gerul, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

41. Blagosloviţi, brume şi ometuri, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

42. Blagosloviţi, fulgere şi norii, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

43. Blagoslovească pămîntul pre Domnul, laude şi preaînalţe pre dînsul în vêci!

44. Blagosloviţi, munţii şi dealurile, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

45. Blagosloviţi, toate cêle ce răsar pre pămînt, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

46. Blagosloviţi, izvoarăle, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

47. Blagosloviţi, marea şi rîurile, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

48. Blagosloviţi, chitoase şi toate cîte să mişcă în ape, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

49. Blagosloviţi, toate pasările ceriului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

50. Blagosloviţi, toate hiarăle şi dobitoacele, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

51. Blagosloviţi, fiii oamenilor, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

52. Blagoslovească Israíl pre Domnul, laude şi preaînalţe pre dînsul în vêci!

53. Blagosloviţi, preoţii Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

54. Blagosloviţi, robii Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

55. Blagosloviţi, duhuri şi sufletele direpţilor, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

56. Blagosloviţi, cei curaţi şi smeriţii cu inima, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci!

57. Blagosloviţi, Ananiia, Azáriia, Misaíl, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre dînsul în vêci,

58. Pentru căci ne-au scos pre noi den iad şi ne-au mîntuit pre noi den mîna morţii şi ne-au izbăvit pre noi den mijlocul cuptoriului ce ardea pară de foc şi den mijlocul focului ne-au mîntuit pre noi!

59. Ispoveduiţi-vă Domnului, căci iaste bun, căci în veac e mila lui!

60. Blagosloviţi, toţi ceia ce crêdeţi, pre Domnul Dumnezăul dumnezăilor, lăudaţi şi vă ispoveduiţi, căci întru toţi vêcii e mila lui!"

Ms. 45, p. 759-760

roao şi ninsori, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre îns întru vêci!

38. Blagosloviţi, nopţi şi dzile, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!
39. Blagosloviţi, lumină şi întunêrec, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

40. Blagosloviţi, gheaţă şi ger, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre îns întru vêci!

41. Blagosloviţi, brume şi zăpăzi, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre îns întru vêci!

42. Blagosloviţi, fulgere şi nori, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!
43. Blagoslovască pământul pre Domnul, laude-l şi-l preaînalţe pre însul întru vêci!

44. Blagosloviţi, munţi şi dealuri, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre îns întru vêci!

45. Blagosloviţi, toate ce răsar în pământ, pre Domnul, lăudaţi-l şi-l preaînălţaţi pre îns în vêci!
46. Blagosloviţi, izvoarăle, pre Domnul, lăudaţi-l şi-l preaînălţaţi pre însul *[760/1]* întru vêci!

47. Blagosloviţi, maarea şi rîurile, pre Domnul, lăudaţi-l şi-l preaînălţaţi pre îns întru vêci!

48. Blagosloviţi, chitoáse şi toate cîte vă clătiţi întru ape, pre Domnul, lăudaţi şi-l preaînălţaţi pre îns întru vêci!
49. Blagosloviţi, toate pasările ceriului, pre Domnul, lăudaţi şi-l preaînălţaţi pre însul întru vêci!

50. Blagosloviţi, toate jiganiile şi dobitoacele, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul în vêci!
51. Blagosloviţi, fiii oamenilor, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

52. Blagoslovască Israil pre Domnul, laude-l şi-l preaînalţe pre însul întru vêci!

53. Blagosloviţi, preuţii Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!
54. Blagosloviţi, robii Domnului, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci! *[760/2]*

55. Blagosloviţi, duhuri şi sufletile dreptţilor, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

56. Blagosloviţi, curaţi şi smeriţi la inimă, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci!

57. Blagosloviţi, Ananía, Azaría, Misail, pre Domnul, lăudaţi şi preaînălţaţi pre însul întru vêci,

58. Pentru căci ne-au scos pre noi den iad şi ne-au mîntuit pre noi den mîna morţii şi ne-au izbăvit pre noi den mijlocul cuptoriului ce ardea pară şi den mijlocul focului ne-au izbăvit pre noi.
59. Ispoveduiţi-vă[9] Domnului, căci iaste bun, căci întru vac — mila lui!
60. Blagosloviţi, toţi ceia ce crêdeţi pre Domnul, pre Dumnedzăul Dumnedzăilor lăudaţi şi ispoveduiţi[10], căci întru toţi vêcii — mila lui!

Ms. 4389, p. 822-823

roaoă şi ínie, ghieţile şi gerul, pre Domnul, cîntaţi şi bine-l cuvîntaţi în vêci!

38./41. [69][16] Binecuvîntaţi, brume şi zăpăzi, nopţi şi zile, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!
39./42. [72][17] Binecuvîntaţi, lumină şi întunêrec, fulgere şi nori, pre Domnul, cîntaţi şi îl înălţaţi în vêci!

43./44./45. [74][18] Binecuvîntaţi, păminte, munţilor şi dealurilor şi toate cêle ce răsăriţi pre dînsele, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

46./47./48. [77][19] Binecuvîntaţi, izvoarălor, mărilor şi rîuri- *[823/1]* lor, chiţilor şi toate cîte vă clătiţi în ape, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

49./50. [80][20] Binecuvîntaţi, toate păsările ceriului, fierilor şi toate dobitoacele, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

51./52. [82][21] Binecuvîntaţi, fiii omeneşti, şi bine să cuvintêze Israil pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

53./54. [84][22] Binecuvîntaţi, preoţii Domnului, robii Domnului, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

55./56. [86][23] Binecuvîntaţi, duhurilor şi sufletelor ale celor direpţi şi ale celor sfinţi şi cei smeriţi cu inima, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci!

57. [88] Binecuvîntaţi, Anánie[24], Azárie şi Misail, pre Domnul, cîntaţi şi-l înălţaţi în vêci,

58. Că ne-au scos den iad şi ne-au mîntuit den mîinile morţii şi ne-au izbăvit den mijlocul cuptoriului şi den văpaia cea arzătoare.

59. [89] Mărturisiţi-vă Domnului, că iaste bun, că iaste în vêci mila lui.
60. [90] Binecuvîntaţi, toţi ceia ce cistiţi pre Domnul Dumnezeul Dumnezeilor, cîntaţi şi vă mărturisiţi, că în vêci iaste mila lui.”

Versiunea modernă

rouă şi ninsori, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

38. Binecuvîntaţi-l, nopţi şi zile, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!
39. Binecuvîntaţi-l, lumină şi întuneric, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

40. Binecuvîntaţi-l, gheaţă şi ger, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

41. Binecuvîntaţi-l, brume şi zăpezi, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

42. Binecuvîntaţi-l, fulgere şi nori, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!
43. Să-l binecuvînteze pământul pe Domnul, să-l cînte şi să-l preaînalţe în veci!

44. Binecuvîntaţi-l, munţi şi dealuri, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

45. Binecuvîntaţi-l, toate cîte creşteţi pe pământ, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!
46. Bincuvîntaţi-l, izvoare, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

47. Binecuvîntaţi-l, mare şi rîuri, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

48. Binecuvîntaţi-l, balene şi toate cîte se mişcă în ape, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

49. Binecuvîntaţi-l, toate păsările cerului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

50. Binecuvîntaţi-l, toate fiarele şi dobitoacele, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!
51. Binecuvîntaţi-l, fiii oamenilor, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

52. Să binecuvînteze Israel pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

53. Binecuvîntaţi-l, preoţii Domnului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!
54. Binecuvîntaţi-l, robii Domnului, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

55. Binecuvîntaţi-l, duhuri şi suflete ale dreptţilor, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

56. Binecuvîntaţi-l, voi, cei cuvioşi şi smeriţi cu inima, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci!

57. Blagosloviţi-l, Anania, Azaria, Misail, pe Domnul, cîntaţi-l şi preaînălţaţi-l în veci,

58. Căci ne-a scos pe noi din locuinţa morţilor şi ne-a mîntuit din mîna morţii şi ne-a izbăvit din mijlocul cuptorului arzînd cu văpaie şi din mijlocul focului ne-a izbăvit pe noi.
59. Mărturisiţi-vă Domnului, căci este bun, că în veac este mila lui!
60. Binecuvîntaţi-l, toţi cei ce-l cinstiţi pe Domnul, pe Dumnezeul Dumnezeilor, cîntaţi şi mărturisiţi, că întru toţi vecii este mila lui!”

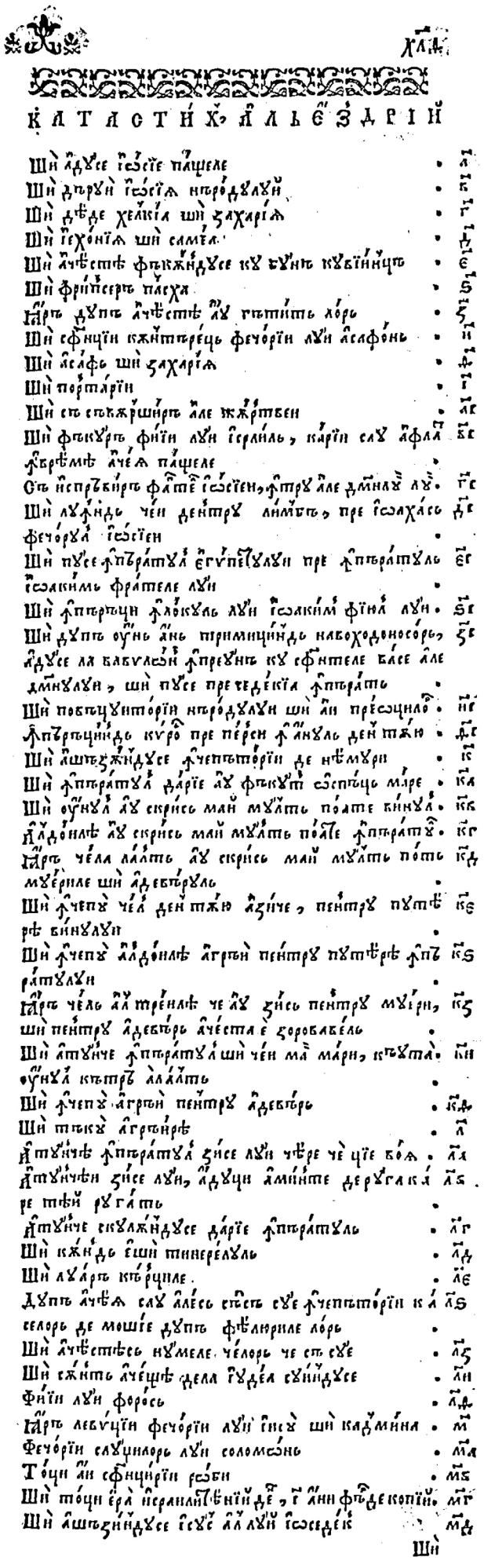

Biblia 1688, p. 639, col. 2

Catastih al Édzrii

1. Şi aduse Iósie Paştele.
2. Şi dărui Iósiia nărodului.
3. Şi dêde Helchía şi Zaharíia.
4. Şi Iehóniia şi Saméa.
5. Şi acêstea făcîndu-se cu bună-cuviinţă.
6. Şi fripseră pasha.
7. Iară după acêstea au gătit lor.
8. Şi sfinţii cîntăreţi, feciorii lui Asafón.
9. Şi Asáf şi Zaharíia.
10. Şi portarii.
11. Şi să săvîrşiră ale jîrtvei.
12. Şi făcură fiii lui Israíl, carii s-au aflat în vrêmea aceea, Paştele.
13. Să isprăviră faptele Iósiei întru ale Domnului lui.
14. Şi luînd cei dentru limbă pre Ioahás, feciorul Iósiei.
15. Şi puse împăratul Eghípetului pre împăratul Ioachím, fratele lui.
16. Şi împărăţi în locul lui Ioachím fiiul lui.
17. Şi după un an, trimiţînd Navohodonosór, aduse la Vavilón împreună cu sfintele vase ale Domnului, şi puse pre Sedéchia împărat.
18. Şi povăţuitorii nărodului şi ai preoţilor.
19. Împărăţind Chíros pre persi în anul dentîiu.
20. Şi aşăzîndu-se începătorii de neamuri.
21. Şi împăratul Dárie au făcut ospăţ mare.
22. Şi unul au scris: „Mai mult poate vinul."
23. Al doilea au scris: „Mai mult poate împăratul."
24. Iară celalalt au scris: „Mai mult pot muierile şi adevărul."
25. Şi începu cel dentîiu a zice pentru putêrea vinului.
26. Şi începu al doilea a grăi pentru putêrea împăratului.
27. Iară cel al treilea, ce au zis pentru muieri şi pentru adevăr, acesta e Zorovavél.
28. Şi atunce împăratul şi cei mai mari căuta unul cătră alalt.
29. Şi începu a grăi pentru adevăr.
30. Şi tăcu a grăirea.
31. Atuncea împăratul zise lui: „Cêre ce ţi-e voia."
32. Atuncea-i zise lui: „Adu-ţi aminte de ruga care te-ai rugat."
33. Atunce, sculîndu-se Dárie împăratul.
34. Şi cînd ieşi tinerelul.
35. Şi luară cărţile.
36. După acêea s-au ales să să suie începătorii caselor de moşie după fêliurile lor.
37. Şi acêstea-s numele celor ce să suie.
38. Şi sînt aceştia de la Iudéa suindu-se.
39. Fiii lui Forós.
40. Iară leviţii, feciorii lui Iisú şi Cadmína.
41. Feciorii slugilor lui Solomón.
42. Toţi ai sfinţirii robi.
43. Şi toţi era israilitênii den 10 ani fără de copii.
44. Şi aşăzindu-se Isús al lui Iosedéc. //

Ms. 45, p. 760-761

[760/1] Catastih al Ézdrii

1[1]. Şi aduse[2] Iosía Paştile.
2. Şi dărui Iosíia nărodului.
3. Şi dêde Helchía şi Zaharía.
4. Şi Iehoníia şi Saméa.
5. Şi acêstea făcîndu-să cu bună-cuviinţă.
6. Şi fripsără pasha.
7. Iară după aceasta au gătit lor.
8. Şi sfinţii cîntători, ficiorii lui Asaf.
9. Şi Asaf şi Zaharíia.
10. Şi portarii.
11. Şi să săvîrşi ale jirtvei.
12. Şi făcură[3] fiii lui Israil, carii s-au aflat întru vrêmea acêea, Paştile.
13. Să isprăvască faptele Iosíei întru ale Domnului lui.
14. Şi luînd cei dentru limbă pre Ioáhas, ficiorul lui Iosíia.
15. Şi puse împăratul Eghiptului pre împăratul Ioachim, fratele lui.
16. Şi împărăţi pentru însul fratele lui, Ioachim[4].
17. Şi după un an, trimiţînd Navuhodonósor, îl aduse la Vavilon cu[5] sfintele vase ale Domnului, şi puse pre Sedechía împărat. *[760/2]*
18. Şi povăţuitorii nărodului şi a preuţilor.
19. Împărăţînd Chir persilor în anul dentîi.
20. Şi aşedzîndu-să începătorii neamului.
21. Şi împăratul Dárie au făcut ospăţ mare.
22. Şi unul au scris: „Mai vîrtos[6] iaste vinul."
23. Al doilea au scris: „Mai vîrtos iaste împăratul."

24. Iară celalalt au scris: „Mai vîrtoase-s muierile şi adevărul."
25. Şi începu cel dentîi a dzice pentru vîrtutea vinului.
26. Şi începu al doilea a grăi pentru vîrtutea împăratului.
27. Iară cela al treilea, ce au dzis pentru muieri şi pentru adevăr, acesta-i Zorovável.
28. Şi atuncea împăratul şi cei mari căuta unul către alalt.
29. Şi începu a grăi pentru adevăr.
30. Şi tăcu a grăirea.
31. Atuncea împăratul dzisă lui: „Cêre ce ţi-i voia."
32. Atuncea ii dzise lui: „Adu-ţi aminte de tot ruga carea te-ai făgăduit[7]."
33. Atuncea, sculîndu-să Dárie împăratul.
34. Şi cînd ieşi tinerelul. *[761/1]*
35. Şi luară cărţile cêle de trimis.
36. După aceasta s-au ales să să suie începători caselor după moşie după fêliurile lor.
37. Şi acêstea-s neamurile celor ci să suie.
38. Şi sînt aceştia de la Iudéa ce să suie.
39. Fiii lui Foros.
40. Iară leviţii, ficiorii lui Iisus şi Cadminá.
41. Ficiorii slugilor lui Solomon.
42. Toţi a sfinţirii[8] robi.
43. Şi toţi era Israil den 10 ani afară den copii.
44. Şi aşezîndu-să Iisus a lui Iosedec.

Versiunea modernă

Cuprinsul [cărţii] Ezdra

1. Şi Iosia a ţinut Paştele.
2. Şi a făcut daruri poporului.
3. Şi Helchia şi Zaharia au dăruit.
4. La fel Iehonia şi Samaia.
5. Şi acestea au fost făcute cu bună-cuviinţă.
6. Şi au gătit paştele.
7. După aceasta au pregătit pentru ei.
8. Şi sfinţiţii cîntăreţi, fiii lui Asafon.
9. Şi Asaf şi Zaharia.
10. Şi portarii.
11. Şi au împlinit cele ale jertfei.
12. Şi au ţinut Paştele fiii lui Israel care se aflau în acea vreme.
13. Şi Iosia şi-a îndreptat faptele întru Domnul său.
14. Şi au luat cei dintre păgîni pe Ioahas, fiul lui Iosia.
15. Şi împăratul Egiptului a ales împărat pe Ioachim, fratele lui.
16. Şi a împărăţit fiul lui Ioachim în locul lui.
17. Şi, după un an, Nabucodonosor a trimis şi l-a adus în Babilon, împreună cu sfintele vase ale Domnului, şi a ales împărat pe Sedechia.
18. Şi cîrmuitorii poporului şi ai preoţilor.
19. În primul an al împărăţiei lui Cirus peste perşi.
20. Şi au şezut mai-marii seminţiilor.
21. Iar împăratul Darius a făcut ospăţ mare.
22. Şi primul a scris: „Mai presus este vinul."
23. Cel de-al doilea a scris: „Mai presus este împăratul."
24. Iar altul a scris: „Mai presus sînt femeile şi adevărul."
25. Şi a început cel dintîi a vorbi despre puterea vinului.
26. Şi a început cel de-al doilea a grăi pentru puterea împăratului.
27. Iar cel de-al treilea, care a vorbit despre femei şi adevăr, acesta este Zorobabel.
28. Şi atunci împăratul şi cei mai mari priveau unul către altul.
29. Şi a început a grăi pentru adevăr.
30. Şi a încetat de a mai grăi.
31. Atunci împăratul i-a spus: „Cere ce voieşti!"
32. Atunci i-a spus: „Aminteşte-ţi de ceea ce te-am rugat stăruitor."
33. Atunci s-a ridicat împăratul Darius.
34. Şi cînd a ieşit tînărul.
35. Şi au luat cărţile.
36. După acestea au fost aleşi pentru a se sui căpeteniile caselor părinteşti după seminţia lor.
37. Şi acestea sînt numele celor care urcă.
38. Aceştia sînt cei ce au urcat în Iudeea.
39. Fiii lui Foros.
40. Iar leviţii, fiii lui Iesu şi Cadmina.
41. Fiii slujitorilor lui Solomon.
42. Toţi sfinţiţi slujitori.
43. Şi toţi erau în Israel de zece ani fără copii.
44. Şi s-a aşezat Iosua al lui Iosedec.

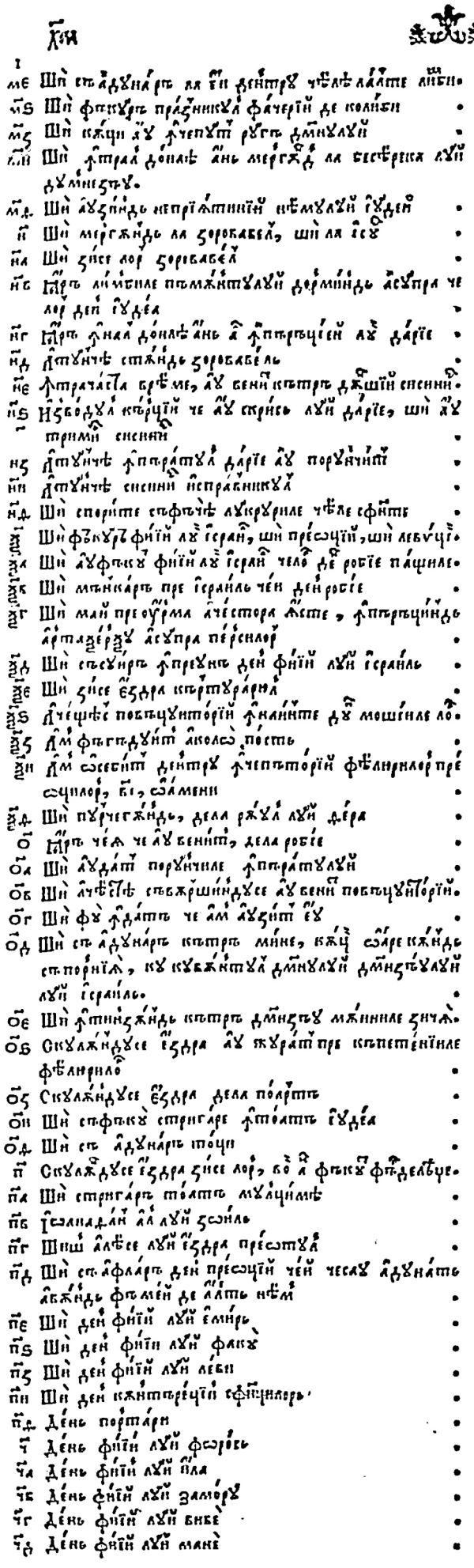

Biblia 1688, p. 640, col. 1

45. Şi să adunară la ei dentru cêlealalte limbi.
46. Şi făcură Praznicul Facerii de Colibi.
47. Şi cîţi au început rugă Domnului.
48. Şi într-al doilea an mergînd la besêreca lui Dumnezău.
49. Şi auzind nepriêtinii neamului Iúdei.
50. Şi mergînd la Zorovavel şi la Isus.
51. Şi zise lor Zorovavél.
52. Iară limbile pămîntului dormind asupra celor den Iudéa.
53. Iară în al doilea an al împărăţiei lui Dárie.
54. Atuncea stînd Zorovavél.
55. Într-aceasta vrême au venit cătră dînşii Sisinis.
56. Izvodul cărţii ce au scris lui Dárie şi au trimis Sisinis.
57. Atuncea împăratul Dárie au poruncit.
58. Atuncea Sisinis ispravnicul.
59. Şi sporite să făcea lucrurile cêle sfinte.
60. Şi făcură fiii lui Israil şi preoţii şi leviţii.
61. Şi au făcut[1] fiii lui Israil celor den robie paştile.
62. Şi mîncară pre Israíl cei den robie.
63. Şi mai pe urma acestora iaste, împărăţînd Artaxérxu asupra persilor.
64. Şi să suiră împreună den fiii lui Israíl.
65. Şi zise Ézdra cărturariul.
66. Aceştia-s povăţuitorii înainte după moşiile lor.
67. Am făgăduit acoló post.
68. Am osebit dentru începătorii fêliurilor preoţilor 12 oameni.
69. Şi purcegînd de la rîul lui Théra.
70. Iară ceia ce au venit de la robie.
71. Şi au dat poruncile împăratului.
72. Şi acêstea săvîrşindu-se, au venit povăţuitorii.
73. Şi fu îndată ce am auzit eu.
74. Şi să adunară cătră mine cîţi oarecînd să porniia cu cuvîntul Domnului Dumnezăului lui Israíl.
75. Şi întinzînd cătră Dumnezău mîinile, zicea.
76. Sculîndu-se Ézdra, au jurat pre căpeteniile fêliurilor.
77. Sculîndu-se Ézdra de la poartă.
78. Şi să făcu strigare în toată Iudéa.
79. Şi să adunară toţi.
80. Sculîndu-se Ézdra, zise lor: „Voi aţi făcut fărădelêge."
81. Şi strigară toată mulţimea.
82. Ioanathán al lui Zoíl.
83. Şi-şi alêse lui Ézdra preotul.
84. Şi să aflară den preoţii cei ce s-au adunat avînd fămei de alt neam.
85. Şi den fiii lui Emír.
86. Şi den fiii lui Facú.
87. Şi den fiii lui Lévi.
88. Şi den cîntăreţii sfinţilor.
89. Den portari.
90. Den fiii lui Forós.
91. Den fiii lui Íla.
92. Den fiii lui Zamóru.
93. Den fiii lui Vivé.
94. Den fiii lui Mané. /

Ms. 45, p. 761

45. Şi să adunară lor dentru cêlealalte limbi.
46. Şi făcură A Facerii Colibilor Praznic.
47. Şi cîţi au început rugă Domnului.
48. Şi în al doilea an mergînd la bisêrica[9] lui Dumnedzău.
49. Şi audzind nepriêtenii neamului Iúdei.
50. Şi mergînd la Zorovável şi la Iisus.
51. Şi dzise lor Zorovável.
52. Şi limbile pămîntului dormind preste cei den Iudéa.
53. Iară în al doilea an a împărăţiei lui Dárie.
54. Atuncea stînd Zorovável.
55. Întru aceasta vrême au venit cătră înşi Sisinnis.
56. Izvodul cărţii ce au scris lui Dárie şi au trimis Sisinis.
57. Atuncea împăratul Dárie au porîncit.
58. Atuncea Sisinnis ispravnicul,.
59. Şi sporite să făcu lucrurile sfinte.
60. Şi făcură fiii lui Israil şi preuţii şi leviţii.
61. Şi au făcut fiii lui Israil, a celor den robie, paştile.
62. Şi mîncară pre Israil cei dentru robie.
63. Şi mai pre urma acestora împărăţînd Artaxerxu asupra persilor.
64. Şi să suiră den fiii lui Israil împreună[10].
65. Zise Ezdra cărturariul.
66. Aceştia-s povăţuitorii înainte după moşiile lor.
67. Am rugat acoló postu.
68. Am usăbit dentru începătorii fêliurilor 12 oameni. *[761/2]*
69. Şi purcegînd de la rîul Therá.
70. Iară ceia ce au venit de la robie.
71. Şi au dat porîncele împăratului.
72. Şi acêstea săvîrşindu-să, au venit povăţuitorii.

73. Şi fu îndată ce am audzit eu.
74. Şi să adunară cătră mine cîţi oareşcînd să porniia cu cuvîntul Dumnedzăului Israil.
75. Şi întindzînd cătră Dumnedzău mîinile, dzicea.
76. Sculîndu-să Ezdra, au jurat pre începătorii fêliurilor.
77. Sculîndu-se Ezdra de la poartă.
78. Şi să făcu strigare în toată Iudéa.
79. Şi să adunară toţi.
80. Sculîndu-să Ezdra, dzise lor: „Voi aţi făcut fărădelêge."
81. Şi strigară toată mulţimea.
82. Ionáthan al lui Zoilu.
83. Şi alêse şie Ésdra preutul.
84. Şi să aflară dentru preuţii ce s-au adunat avînd fămei dentru alt neam.
85. Şi dentru fiii lui Emmir.
86. Şi dentru fiii lui Facú.
87. Şi dentru fiii lui Leví.
88. Şi den cîntăreţii sfinţilor.
89. Dentru portari.
90. Dentru fiii lui Foros.
91. Dentru fiii lui Ilá.
92. Dentru fiii lui Zamor.
93. Dentru fiii Vivé.
94. Dentru fiii lui Mané.

Versiunea modernă

45. Şi s-au adunat cu ei şi cei dintre alte popoare.
46. Şi au prăznuit Sărbătoarea Corturilor.
47. Şi cîţi au început a se ruga Domnului.
48. Şi în al doilea an au mers la templul Domnului.

49. Şi au auzit vrăjmaşii neamului Iuda.
50. Şi au mers la Zorobabel şi Iosua.
51. Şi Zorobabel le-a spus.
52. Şi popoarele pămîntului îşi întindeau stăpînirea peste cei din Iudeea.
53. Iar în al doilea an al împărăţiei lui Darius.
54. Atunci s-a ridicat Zorobabel.
55. În acea vreme a venit spre ei Sisinnes.
56. Copia epistolei pe care Sisinnes a scris-o şi i-a trimis-o lui Darius.
57. Atunci împăratul Darius a poruncit.
58. Atunci Sisinnes dregătorul.
59. Şi sporeau lucrările cele sfinte.
60. Şi au făcut fiii lui Israel şi preoţii şi leviţii.
61. Şi au adus paştele fiii lui Israel cei din robie.

62. Şi cei din robie au mîncat [paştele] în Israel.
63. Şi după acestea a împărăţit Artaxerxe peste perşi.
64. Şi s-au suit unii dintre fiii lui Israel.
65. Iar Ezdra cărturarul a spus.
66. Aceştia sînt căpeteniile potrivit moşiilor lor.
67. Şi au făgăduit acolo post.
68. Şi a pus deoparte căpetenii peste cetele preoţilor doisprezece bărbaţi.
69. Şi plecînd de la fluviul Thera.
70. Iar cei care au sosit din robie.
71. Şi au dat poruncile împăratului.
72. Şi după ce s-au săvîrşit acestea au venit căpeteniile.
73. Şi a fost de îndată ceea ce am auzit.
74. Şi s-au adunat împreună cu mine cîţi porneau prin cuvîntul Domnului Dumnezeului lui Israel.
75. Şi întinzînd către Dumnezeu mîinile, spuneau.
76. Şi, ridicîndu-se Ezdra, a jurat în faţa căpeteniilor peste seminţii.
77. Ridicîndu-se Ezdra de la poartă.
78. Şi s-a făcut vestire în toată Iudeea.
79. Şi s-au adunat cu toţii.
80. Ridicîndu-se Ezdra, le-a spus: „Aţi săvîrşit fărădelege."
81. Şi a strigat toată mulţimea.
82. Ionatan al lui Zoel.
83. Şi şi-a ales Ezdra preotul.
84. Şi s-au aflat dintre preoţii care s-au adunat că unii aveau femei de alt neam.
85. Şi dintre fiii lui Emmer
86. Şi dintre fiii lui Facos.
87. Şi dintre fiii lui Levi.
88. Şi dintre sfinţiţii cîntăreţi.
89. Dintre portari.
90. Dintre fiii lui Foros.
91. Dintre fiii lui Ela.
92. Dintre fiii lui Zamor.
93. Dintre fiii lui Bebai.
94. Dintre fiii lui Manai.

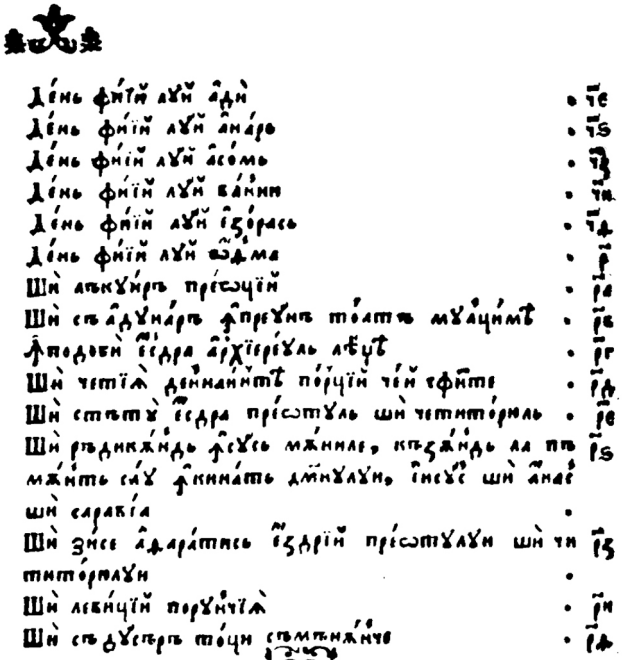

Biblia 1688, p. 640, col. 2

95. Den fiii lui Adí.
96. Den fiii lui Anár.
97. Den fiii lui Asóm.
98. Den fiii lui Vánni.
99. Den fiii lui Ezóras.
100. Den fiii lui Óthma.
101. Şi lăcuiră preoţii.
102. Şi să adunară împreună toată mulţimea.
103. Împodobi Ésdra arhiereul Lêgea.
104. Şi cetiia denaintea porţii cei sfinte.
105. Şi stătu Ésdra preotul şi cetitoriul.
106. Şi rădicînd în sus mînile, căzînd la pământ, s-au închinat Domnului Iisús şi Ánas şi Saravía.
107. Şi zise Atharátis Ézdrii preotului şi cititoriului.
108. Şi leviţii porunciia.
109. Şi să dusără toţi să mănînce.

Ésdra

Cap 1

1. **[1]** Şi aduse Iósia Paştele în Ierusalím Domnului lui şi junghie pasha în 14 zile a lunii dentîi, tocmind preoţii după rîndul lor împodobiţi în besêrica Domnului.

2. Şi zise leviţilor, sfinţilor robi ai lui Israíl, să să sfinţească pre eişi Domnului întru punerea sfintului chivot al Domnului în casa carea au zidit Solomón, fiiul lui David împăratul.

3. „Nu va fi voao să rîdicaţi pre umeri pre el; şi acum slujiţi Domnului Dumnezăului vostru şi posluşiţi limba lui Israíl.

4. Şi gătiţi după neamurile şi fêliurile voastre, după scrisoarea lui David, împăratul lui Israíl, şi după mărimea lui Solomón, fiiul lui.

5. Şi stînd în besêrecă, după începătura părţii cea părintească a voastră, a leviţilor, celor denaintea fraţilor voştri, fiilor lui Israíl,

6. Cu rînduială, jîrtvuiţi paştele şi jîrtvele gătiţi fraţilor voştri şi faceţi Paştele după porunca Domnului ce s-au dat lui Móisi.”

7. **[2]** Şi dărui Iósia norodului celui ce s-au aflat den miei şi den iezi 30000, viţei 3000; acêstea den cêle împărăteşti s-au dat, după făgăduinţa norodului şi preoţilor şi leviţilor[1].

8. **[3]** Şi au dat Hélchia şi Zahária şi Siilós, ispravnicii besêricii, preoţilor, de paşte, oi 2600, viţei 300.

9. **[4]** Şi Iehónia şi Saméa şi Nathanaíl, frate-său, şi Saviás şi Ohiíl şi Iorám, cei preste mii, au dat leviţilor de Paşti oi 5000, viţei 700.

10. **[5]** Şi acêstea făcîndu-se cu bună-cuviinţă, stătut-au preoţii şi leviţii, avînd a- //

Ms. 45, p. 761-762

95. Dentru fiii lui Addí.
96. Dentru fiii lui Ánar.
97. Dentru fiii lui Asóm.
98. Dentru fiii lui Vanní.
99. Dentru fiii Ezóras.
100. Dentru fiii Othmá.
101. Şi lăcuiră preuţii.
102. Şi să adunară împreună toată mulţimea.
103. Împodobi Ésdra arhiereul Lêgea.
104. Şi citi întru cea denainte a porţii sfinte.
105. Şi stătu Ésdra preutul şi cititoriul.
106. Şi rădicînd în sus mîinile, căzînd la pămînt, s-au închinat Domnului Iisus şi Anas şi *[762/1]* Saravía.
107. Şi dzise Attharátis Ésdrii preutului şi cititoriului.
108. Şi leviţii porînciia.
109. Şi să duseră toţi să mănînce. *[762/1]*

Ms. 4389, p. 452

Versiunea modernă

95. Dintre fiii lui Addei.
96. Dintre fiii lui Anar.
97. Dintre fiii lui Asom.
98. Dintre fiii lui Bannei.
99. Dintre fiii lui Ezoras.
100. Dintre fiii lui Otma.
101. Şi au locuit preoţii.
102. Şi s-a adunat toată mulţimea.
103. Ezdra arhiereul a împodobit Legea.
104. Şi a citit înaintea porţii cele sfinte.
105. Şi a stat Ezdra preotul şi cititorul.
106. Şi înălţînd mîinile, căzînd la pămînt, s-au închinat Domnului şi Iosua şi Anas şi Sarabias.

107. Şi a spus Atharates lui Ezdra preotul şi cititorul.
108. Iar leviţii porunceau.
109. Şi au mers toţi să mănînce.

Ésdra

Cap 1

1. **[1]**[1] Şi[2] aduse[3] Iosía Paştile în Ierusalim Domnului lui şi junghé pasha în 14 dzile a lunei dentîi, tocmind preuţii după rînduiêle împodobiţi întru bisêrica Domnului.

2. Şi dzise leviţilor, sfinţi robi a lui Israil, să sfinţască pre sine[4] ei Domnului întru punerea sfintului sicriiu[5] al Domnului întru casa carea au zidit Solomon, fiiul lui David împăratul.

3. „Nu va fi voao să o rădicaţi pre umere pre ea; şi acum slujiţi Domnului Dumnedzăului vostru şi poslușiţi limba lui Israil.
4. Şi gătiţi după neamurile şi fêliurile voastre, după scrisoarea David, împăratul Israil, şi după mărimea lui Solomon, fiiului lui.

5. Şi stînd întru bisêrică, după începătura părţii cea părintească a voastră, a leviţilor, celor denaintea fraţilor voştri, fiilor Israil,

6. Cu rîndu, jirtvuiţi paştele şi jirtvele gătiţi fraţilor voştri şi faceţi Paştele după porînca Domnului ce s-au dat lui Moisi."

7. **[2]** Şi dărui Iosía nărodului celui ce s-au aflat dă miei şi de iezi 30000, viţăi 3000; acêstea dentru[6] cêle împărăteşti s-au dat, după făgăduinţă, nărodului şi preuţilor şi leviţilor.

8. **[3]** Şi au dat Helchía şi Zaharía şi Súilos, pristavii bisêrecii, preuţilor, de paşti, oi 2600, viţăi 300.

9. **[4]** Şi Iehonía şi Saméa şi Nathanail, fratele, şi Savía şi Ohiil şi Ioram, cei preste mii, au dat leviţilor de Paşti oi 6000[7], viţăi 700.

10. **[5]** Şi acêstea făcîndu-să cu bună-cuviinţă, stătut-au preuţii şi leviţii, avînd a-

[452] Cartea 2 a Ézdrei

Capul 1 *[452/1]*

1. [1]Şi au făcut Iosiia Paştile în Ierusalim Domnului Dumnezeului său şi junghé pasha în 14 zile ale lunii cei dentîi, [2] tocmind preoţii după slujba a fieştecării zile şi îmbrăcaţi în odăjdii în bisêrica Domnului.

2. [3] Şi au zis leviţilor celor sfinţiţi, robilor lui Israil, să se sfinţească Domnului în aşăzămîntul sicriului Domnului celui sfînt, în casa carea o au zidit Solomon, feciorul lui David împărat.

3. [4] „Că nu va fi să-l luaţi voi în umere; şi acum să slujiţi Domnului vostru şi să slujiţi limbii lui, lui Israil.

4. Şi să vă gătiţi, după neamurile şi seminţiile voastre, [5] după scrisoarea lui David, împăratul lui Israil, şi după mărirea fiiu-său, lui Solomon.

5. Şi să staţi toţi în bisêrică, după partea căpeteniei[2] moştenirei voastre, a leviţilor, carii stau înaintea fraţilor voştri, feciorii lui Israil,

6. Şi să junghiaţi pasha după rînduială şi să gătiţi jărtvă fraţilor voştri şi să faceţi pasha după porunca Domnului carea iaste dată lui Moisí."

7. Şi au dat Iosiia la pashă nărodului care se-au aflat acoló miei şi iezi 30000 şi viţei 3000; [8] acêstea sînt date den cêle împărăteşti, după făgăduinţă, năroadelor şi preoţilor şi leviţilor.

8. [9] Şi au dat Elchía şi Zaharía şi Seil, ispravnicii, jărtve preoţilor[3], pentru pashă, 2000 de oi şi 600 de viţei.

9. Şi Ehónia şi Saméa şi Nathanail, frate-său, şi Asavía şi Ohiil şi Oran, căpitanii cei de preste mii, au dat pentru pashă leviţilor 5000 de berbeci şi 500 de viţei.

10. Şi cînd făcea acêstea bărbătêşte, sta preoţii şi leviţii, avînd a-

Cartea a III-a a lui Ezdra

Capitolul 1

1. **[1]** Şi a ţinut Iosia Paştele în Ierusalimul Domnului şi a jertfit paştele în ziua a patrusprezecea a lunii întîi, rînduind preoţi potrivit slujbei zilnice şi îmbrăcaţi cu toate veşmintele în templul Domnului.

2. Şi le-a spus leviţilor slujitori la templu să se sfinţească pentru Domnul pentru a aşeza sfintul chivot al Domnului în casa pe care o clădise împăratul Solomon, fiul lui David.

3. „Nu va mai trebui să-l purtaţi pe umerii voştri; şi acum închinaţi-vă Domnului Dumnezeu şi slujiţi poporului Israel.
4. Şi pregătiţi-vă, potrivit familiilor şi seminţiilor voastre, după scriptura lui David, împăratul lui Israel, şi potrivit măreţiei lui Solomon, fiul său.

5. Şi stînd în templu, potrivit demnităţii voastre moştenite de cîrmuitori, voi, leviţilor, în faţa fraţilor voştri, fiii lui Israel,

6. După rînduială, jertfiţi paştele şi pregătiţi jertfele fraţilor voştri şi săvîrşiţi Paştele potrivit poruncii pe care Domnul a dat-o lui Moise."

7. **[2]** Şi Iosia a dăruit poporului care era de faţă treizeci mii de miei şi de iezi şi trei mii de viţei; din cei împărăteşti au fost daţi poporului şi preoţilor şi leviţilor, după făgăduinţă.

8. **[3]** Şi iconomii templului, Helchia şi Zaharia şi Esilos, au dat preoţilor pentru paşti două mii şase sute de oi şi trei sute de viţei.

9. **[4]** Şi Iehonia şi Samaia şi Natanael, fratele său, şi Asabia şi Ohiel şi Ioram, căpeteniile peste mii, au dat leviţilor pentru paşti cinci mii de oi şi şapte sute de viţei.

10. **[5]** Şi după ce s-au petrecut acestea cu bună-cuviinţă, preoţii şi leviţii, avînd a-

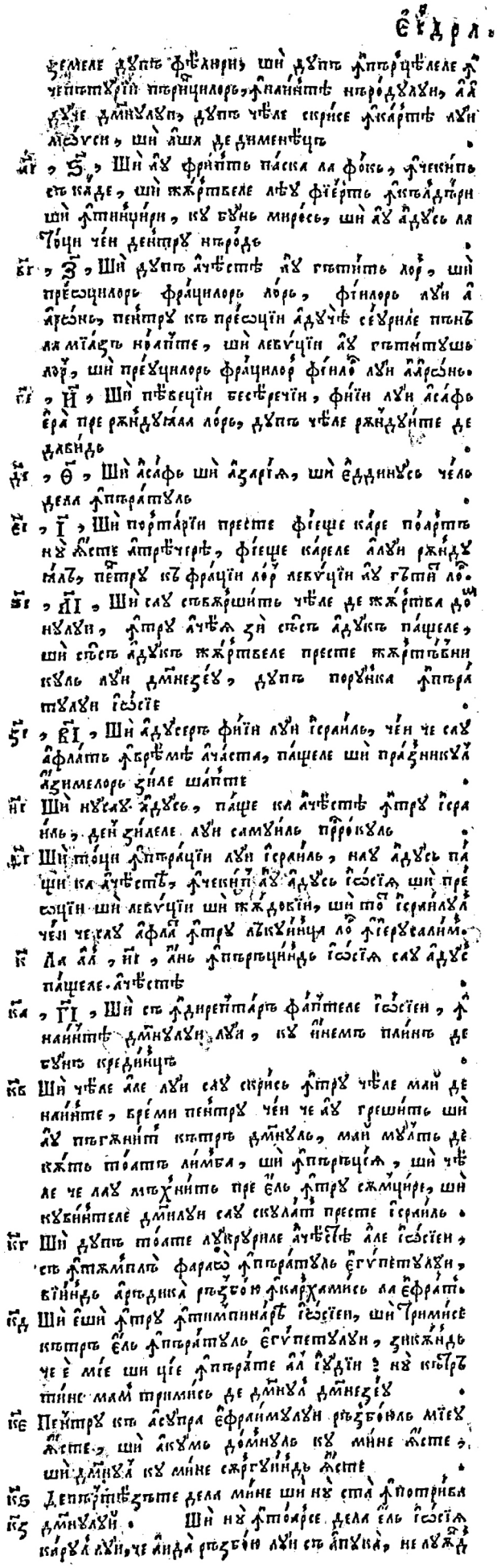

Biblia 1688, p. 641, col. 1

zemele, după fêliuri şi după împărţêlele începăturii părinţilor, înaintea nărodului, a aduce Domnului după cêle scrise în Cartea lui Móisi; şi aşa de dimeneaţă.

11. **[6]** Şi au fript pasca la foc, în ce chip să cade, şi jîrtvele le-au fiert în căldări şi în tingiri, cu bun miros, şi au adus la toţi cei dentru nărod.

12. **[7]** Şi după acêstea au gătit lor şi preoţilor, fraţilor lor, fiilor lui Aarón, pentru că preoţii aducea seurile pînă la miazănoapte, şi leviţii au gătitu-şi lor şi preuţilor, fraţilor, fiilor lui Aarón.

13. **[8]** Şi pêveţii besêrecii, fiii lui Asáf, era pre rînduiala lor, după cêle rînduite de Davíd.

14. **[9]** Şi Asáf şi Azaríia şi Eddinus, cel de la împăratul.

15. **[10]** Şi portarii preste fieştecare poartă nu iaste a trêcerea fieştecarele a lui rînduială, pentru că fraţii lor, leviţii, au gătit lor.

16. **[11]** Şi s-au săvîrşit cêle de jîrtva Domnului întru acêea zi, să să aducă paştele şi să să aducă jîrtvele preste jîrtăvnicul lui Dumnezeu, după porunca împăratului Iósie.

17. **[12]** Şi aduseră fiii lui Israíl, cei ce s-au aflat în vrêmea aceasta, Paştele şi Praznicul Azimelor zile 7.

18. Şi nu s-au adus paşte ca acêstea întru Israíl den zilele lui Samuíl prorocul.

19. Şi toţi împăraţii lui Israíl n-au adus paşti ca acêstea, în ce chip au adus Iósiia şi preoţii şi leviţii şi jîdovii şi tot Israílul, cei ce s-au aflat întru lăcuinţa lor în Ierusalím.

20. La al 18 an împărăţînd Iósiia s-au adus paştele acêstea.

21. **[13]** Şi să îndireptară faptele Iósiei înaintea Domnului lui, cu inemă plină de bună-credinţă.

22. Şi cêle ale lui s-au scris întru cêle mai denainte vremi, pentru cei ce au greşit şi au păgînit cătră Domnul mai mult decît toată limba şi împărăţiia şi cêle ce l-au mîhnit pre el întru sîmţire, şi cuvintele Domnului s-au sculat preste Israíl.

23. Şi după toate lucrurile acêstea ale Iósiei, să întîmplă Faraó, împăratul Eghípetului, viind a rădica războiu în Carhamís, la Efrát.

24. Şi ieşi întru întimpinarea Iósiei. Şi trimise cătră el împăratul Eghípetului, zicînd: „Ce e mie şi ţie, împărate al Iúdii? Nu cătră tine m-am trimis de Domnul Dumnezeu,

25. Pentru că asupra Efraímului războiul mieu iaste şi acum Domnul cu mine iaste şi Domnul cu mine sîrguind iaste.

26. Depărtează-te de la mine şi nu sta împotriva Domnului!”

27. Şi nu întoarse de la el Iósiia carul lui, ce a-i da războiu lui să apuca, neluînd /

Ms. 45, p. 762-763

zimile, după fêliuri şi după împărţêlele începăturii a părinţilor, înaintea nărodului, a aduce Domnului, *[762/2]* după cêle scrise în Cartea lui Moisi; şi aşa de dimineaţă.

11. **[6]** Şi au fript pasha cu foc, în ce chip să cade, şi jirtvele le-au fiert în căldări şi tingiri, cu bun miros, şi au adus la toţi cei dentru nărod.

12. **[7]** Şi după aceasta au gătit lor şi preuţilor, fraţilor lor, fiilor Aaron, pentru că preuţii aducea seurile pînă la miazănoapte, şi leviţii au gătit şie şi preuţilor, fraţilor lor, fiilor Áaron.

13. **[8]** Şi pêveţii bisêrecii, fiii Asaf, era pre rîndul lor, după cêle rînduite de David.

14. **[9]** Şi Asaf şi Azaría şi Eddinus, cel de la împăratul.

15. **[10]** Şi portarii preste fieştecare poartă nu iaste a trêcerea fieştecarele a lui rînduială, pentru că fraţii lor, leviţii, au gătit lor.

16. **[11]** Şi s-au săvîrşit cêle ale jirtvei Domnului întru acea dzi, să să aducă paştile şi să să aducă jirtvele preste jirtăvnicul dumnedzăiesc, după porînca împăratului Iosía.

17. **[12]** Şi aduseră fiii Israil, cei ci s-au aflat întru vrêmea aceasta, Paştile şi Praznicul Azimilor dzile 7.

18. Şi nu s-au adus pasha ca aceasta întru Israil dentru dzilele[8] lui Samuil, prorocului.

19. Şi toţi împăraţii lui Israil nu au adus paşti ca acêstea, în ce chip au adus Iosía şi preuţii şi leviţii şi jidovii şi tot Israil, cei ce s-au aflat întru lăcuinţa lor în Ierusalim.

20. În 18 ani împărăţînd Iosía adusu-s-au paştile acêstea.

21. **[13]** Şi să îndreptară faptele Iosíei înaintea Domnului lui, cu inimă plină de bună-credinţă.

22. Şi cêle ale lui s-au scris întru cei de mai nainte ani, pentru cei ce au greşit şi au păgînit cătră Domnul mai mult decît toată limba şi împărăţiia carele l-au mîhnit pre el întru simţire, şi cuvintele Domnului s-au sculat preste Israil.

23. Şi după tot lucrul acesta al lui Iosía, să întîmplă Farao, împăratul Eghíptului, venind războiu a rădica în Carhamis, la Efráth.

24. Şi ieşi în timpinarea lui Iosía. Şi trimise *[763/1]* cătră el împăratul Eghíptului, dzicînd: „Ce-i mie şi ţie iaste, împăratul a Iudeii? Nu cătră tine m-am trimis de cătră Domnul Dumnedzău,

25. Pentru că asupra Efrathului războiul mieu[9] iaste şi acum Domnul împreună cu mine iaste şi Domnul cu mine sîrguind iaste.

26. Dăpărteadză-te de la mine şi nu sta împotriva Domnului!"

27. Şi nu întoarse de la el Iosía carul lui, ce a-i da războiu lui să apuca, neluînd

Ms. 4389, p. 452-453

zime, după seminţii [11] şi după părţile boieriilor părinţilor, înaintea nărodului, aducea Domnului după cêle ce sînt scrise în Cartea lui Moisí; [12] şi aşa de dimineaţă.

11. Au fript pasha la foc, cum se cade, şi aducerile le-au *[452/2]* fiert în căldări de aramă şi în oale, cu bună voire, [13] şi aduseră tuturor carii era den nărod.

12. Şi apoi au gătit lor şi fraţilor lor, feciorilor lui Aaron, [14] că preoţii aducea seurile pînă la miezul nopţii, iară leviţii gătiră lor şi preoţilor, fraţilor lor, feciorii lui Aaron.

13. [15] Şi cîntăreţii bisêricii era după rînduiala lor, după porunca lui David,

14. Asaf şi Zahariia şi Edinum, carii era de la împăratul.

15. [16] Şi portarii numai pre la porţi, aşa ca să nu-şi treacă nimini slujba sa, că[4] şi acelora au gătit fraţii lor.

16. [17] Şi se-au săvîrşit cêle ce adusêse spre[5] sfinţirea Domnului. [18] În zioa acêea au făcut pasha şi au adus aduceri la jărtvenic[6], după porunca Osíei împărat.

17. [19] Şi făcură feciorii lui Israil, carii se-au aflat într-acea vrême, pashă şi zioa Sărbătorii Azimelor, 7 zile.

18. [20] Că nu se făcuse sărbătoare ca aceasta paştei întru Israil den vrêmea lui Samoil prorocul.

19. [21] Şi nici un împărat de-ai lu Israil n-au sărbat paşti ca acêstea, ca cum au făcut Iosiia şi preoţii şi leviţii şi iudeii şi tot Israilul, carii se-au aflat în ţinutul Ierusalimului.

20. [22] În 18 ani de împărăţiia Iósiei se-au prăznuit pasha aceasta.

21. [23] Şi se-au îndireptat lucrurile Iósiei înaintea Domnului său, întru inimile celor plini de credinţa cea bună.

22. [24] Şi cêle ce sînt de dînsul, toate se-au scris în vremile cêle dentîi, de cêle ce au greşit şi au păgînit împotriva Domnului mai mult[7], toată limba şi împărăţiia care l-au scîrbit întru pricêpere, şi se-au sculat cuvintele Domnului asupra lui Israil.

23. [25] Şi după toate faptele acêstea ale Iósiei, se-au suit Faraon, împăratul Eghípetului, şi mergînd în Carcamil, se înoştiră spre[8] Efrat.

24. [26] Şi ieşi Iosiia împotriva lui. Iar împăratul *[453/1]* Eghípetului trimêse la dînsul, zicînd: „Ce iaste mie şi ţie, împăratul Iúdei? [27] Nu sînt trimes de la Domnul să mă oştesc asupra ta,

25. [27] Ce oastea mea iaste asupra Efrátului; şi acum Domnul iaste cu mine şi Domnul iaste de-mi[9] ajută.

26. [27] Fugi de la mine, nu te pune împotriva Domnului!"

27. [28] Şi nu se-au întors Iósiia în căruţa sa, ce se sili să se oştească, neluînd

Versiunea modernă

zimile, potrivit seminţiilor şi potrivit demnităţii de cîrmuitori moştenite de la părinţi, au stat în faţa poporului spre a aduce Domnului, precum este scris în Cartea lui Moise; şi au făcut aceasta de cu zori.

11. **[6]** Şi au fript [mielul de] Paşti la foc, precum se cuvine, şi au fiert jertfele în vase de aramă şi în căldări, laolaltă cu mirodenii, şi le-au aşezat în faţa poporului.

12. **[7]** După acestea au pregătit pentru ei şi pentru preoţi, fraţii lor, fiii lui Aaron, pentru că preoţii au adus grăsimile ca jertfă pînă noaptea, iar leviţii au pregătit pentru ei şi pentru preoţi, fraţii lor, fiii lui Aaron.

13. **[8]** Şi cîntăreţii sfinţiţi, fiii lui Asaf, erau de rînd, după cum hotărîse David.

14. **[9]** Şi Asaf şi Zaharia şi Eddinos, cei de pe lîngă împărat.

15. **[10]** La fel, şi portarii de la fiecare intrare nu se cuvenea să îşi părăsească slujirea lor rînduită, pentru că fraţii lor, leviţii, le pregătiseră.

16. **[11]** Şi au dus la îndeplinire cele privitoare la jertfa Domnului, să aducă mielul de Paşti şi să pună înaintea jertfelnicului Domnului jertfa, potrivit poruncii împăratului Iosia.

17. **[12]** Şi fiii lui Israel care se aflau acolo în acea vreme au adus Paştele şi [au prăznuit] Sărbătoarea Azimelor şapte zile.

18. Şi nu a mai fost adus un asemenea paşti în Israel din vremurile lui Samuel profetul.

19. Şi toţi împăraţii lui Israel nu au mai adus un asemenea paşti precum au adus Iosia şi preoţii şi leviţii şi iudeii şi tot Israelul care locuia în Ierusalim.

20. În al optsprezecelea an al domniei lui Iosia a fost adus acest paşte.

21. **[13]** Iar faptele lui Iosia, cu inimă plină de evlavie, au fost drepte înaintea Domnului.

22. Şi cele despre el au fost înscrise în vremurile de dinainte, despre cei care au păcătuit şi au fost lipsiţi de evlavie faţă de Domnul printre toate popoarele şi împărăţiile şi prin care l-au întristat adînc, şi astfel cuvintele Domnului s-au ridicat împotriva lui Israel.

23. Şi după toate aceste fapte ale lui Iosia s-a întîmplat că Faraon, împăratul Egiptului, a venit să ducă război în Carchemiş, lîngă Eufrat.

24. Şi Iosia i-a ieşit în întîmpinare. Iar împăratul Egiptului a trimis către el, spunînd: „Ce este între mine şi tine, împărate al Iudeii? Nu împotriva ta am fost trimis de către Domnul Dumnezeu,

25. Căci împotriva Eufratului este războiul meu şi Domnul este cu mine, zorindu-mă.

26. Dă-te la o parte şi nu te împotrivi Domnului!"

27. Dar Iosia nu şi-a întors carul dinspre el, neluînd

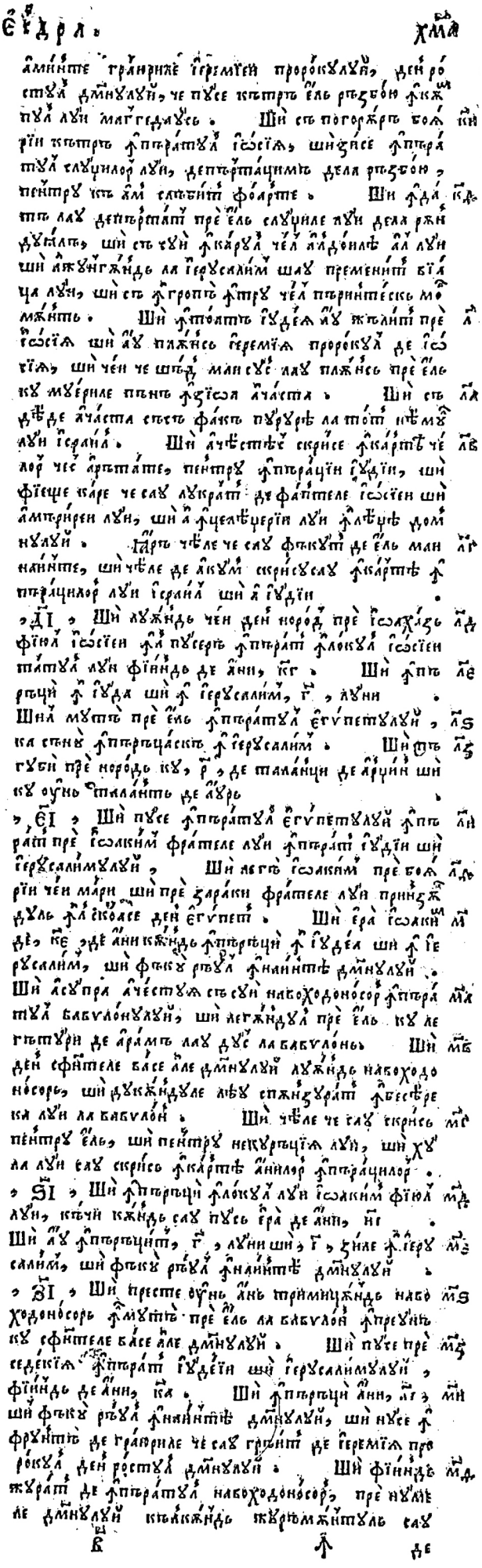

Biblia 1688, p. 641, col. 2

aminte graiurile Ieremiei prorocului den rostul Domnului, ce puse cătră el războiu în cîmpul lui Magghedaus.

28. Şi să pogorîră boiêrii cătră împăratul Iósiia; şi zise împăratul slugilor lui: „Depărtaţi-mă de la războiu, pentru că am slăbit foarte."

29. Şi îndată l-au depărtat pre el slugile lui de la rînduială şi să sui în carul cel al doilea al lui; şi, ajungînd la Ierusalím, ş-au premenit viaţa lui şi să îngropă întru cel părintesc mormînt.

30. Şi în toată Iudéea au jălit pre Iósiia şi au plîns Ieremiia prorocul de Iósiia, şi cei ce şăd mai sus l-au plîns pre el cu muierile, pînă în zioa aceasta.

31. Şi să dêde aceasta să să facă pururea la tot neamul lui Israíl.

32. Şi acêstea-s scrise în cartea celor ce-s arătate pentru împăraţii Iúdii şi fieştecare ce s-au lucrat de faptele Iósiei şi a mărirei lui şi a înţelêgerii lui în lêgea Domnului.

33. Iară cêle ce s-au făcut de el mai nainte şi cêle de acum scrisu-s-au în Cartea împăraţilor lui Israíl şi a Iúdii.

34. **[14]** Şi luînd cei den norod pre Ioaház, fiiul Iósiei, îl puseră împărat în locul Iósiei, tatul lui, fiind de ani 23.

35. Şi împărăţi în Iúda şi în Ierusalím 3 luni.

36. Şi-l mută pre el împăratul Eghípetului ca să nu împărăţască în Ierusalím.

37. Şi păgubi pre norod cu 100 de talanţi de argint[2] şi cu un talant de aur.

38. **[15]** Şi puse împăratul Eghípetului împărat pre Ioachím, fratele lui, împărat Iúdii şi Ierusalímului.

39. Şi legă Ioachím pre boiêrii cei mari, şi pre Zaráchi, fratele lui, prinzîndu-l, îl scoase den Eghípet.

40. Şi era Ioachim de 25 de ani cînd împărăţi în Iudéa şi în Ierusalím şi făcu răul înaintea Domnului.

41. Şi asupra acestuia să sui Navohodonósor, împăratul Vavilónului, şi, legîndu-l pre el cu legături de aramă, l-au dus la Vavilón.

42. Şi den sfintele vase ale Domnului luînd Navohodonósor şi, ducîndu-le, le-au spînzurat în besêreca lui, la Vavilón.

43. Şi cêle ce s-au scris pentru el şi pentru necurăţiia lui şi hula lui s-au scris în Cartea anilor împăraţilor.

44. **[16]** Şi împărăţi în locul lui Ioachím, fiiul lui, căci cînd s-au pus era de ani 18.

45. Şi au împărăţit 3 luni şi 10 zile în Ierusalím şi făcu răul înaintea Domnului.

46. **[17]** Şi preste un an, trimiţînd Navohodonósor, îl mută pre el la Vavilón, împreună cu sfintele vase ale Domnului.

47. Şi puse pre Sedéchiia împărat Iúdéii şi Ierusalímului, fiind de ani 21.

48. Şi împărăţi ani 11 şi făcu răul înaintea Domnului şi nu se înfruntă de graiurile ce s-au grăit de Ieremiia prorocul den rostul Domnului.

49. Şi fiind jurat de împăratul Navohodonósor pre numele Domnului, călcînd jurămîntul, s-au //

Ms. 45, p. 763

aminte graiurilor Ieremíei proroculuì pren rostul Domnului, ci împreună puse cătră el războiu întru cîmpul Magghedaus.

28. Şi să pogorîră boiêrii cătră împăratul Iosía; şi dzise împăratul slugilor lui: „Dăpărtaţi pre mine de la războì, pentru că am slăbit foarte."

29. Şi îndată l-au dăpărtat pre el slugile lui de la şirag şi să sui pre carul cel al doilea al lui; şi, ajungînd la Ierusalím, au primenit viaţa lui şi să îngropă întru cea părintească gropniţă.

30. Şi întru toată Iudéa au jelit pre Iosía şi au plîns Ieremía prorocul pentru Iosía, şi cei ce şed mai sus l-au plîns pre el cu muieri, pînă în dzua aceasta.

31. Şi să dêde aceasta să să facă pururea la tot rodul Israil.

32. Şi acêstea-s scrise întru cartea ce-s arătate pentru împăraţii Iúdei şi tot cîte un lucru faptului Iosíei şi a mărirei lui şi a înţelêgerii lui întru lêgea Domnului.

33. Iară cêle ce s-au făcut mainte de el şi cêle de acum scrisu-s-au în Cartea împăraţilor a lui Israil şi a Iúdei.

34. **[14]** Şi luînd cei dentru limbă pre Ioahaz, fiiul lui Iosía, îl arătară împărat pentru Iosía, tatăl lui, fiind de ani 23.

35. Şi împărăţi în Iúda şi în Ierusalim luni 3.

36. Şi-l mută pre el împăratul Eghiptului ca să nu împărăţască în Ierusalím.

37. Şi păgubi limba cu argint talandzi 100 şi cu aur talandu unul.

38. **[15]** Şi arătă împăratul Eghiptului împărat pre Ioachim, fratele lui, împărat a Iudéii şi Ierusalímului[10].

39. Şi legă Ioachim şi pre cei măriţi, şi pre Zaráchi, fratele lui, prinzîndu-l, îl scoase den Éghiptu.

40. Şi de ani *[763/2]* 15 era Ioachim cînd împărăţi Iudéii şi Ierusalímului şi făcu răul înaintea Domnului.

41. Şi preste acesta să sui Navuhodonósor, împăratul Vavilónului, şi, legînd pre el cu legătură de aramă, l-au adus la Vavilon.

42. Şi dentru sfintele vase luînd Navuhodonósor şi, ducîndu-le, le-au spîndzurat întru bisêrica lui, la Vavilon.

43. Şi cêle ce s-au scris pentru el şi pentru necurăţia lui şi blăstămu lui s-au scris întru Cartea anilor împăraţilor.

44. **[16]** Şi împărăţi pentru el Ioachim, fiiul lui, pentru că, cînd s-au arătat, era de ani 18.

45. Şi împărăţi luni 3 şi dzile 10 în Ierusalím şi făcu răul înaintea Domnului.

46. **[17]** Şi preste un an, trimiţînd Navuhodonósor, îl mută pre el la Vavilon, împreună cu cêle sfinte vase ale Domnului.

47. Şi arătă pre Sedechía împăratul Iúdei şi Ierusalím, fiind de ani 21.

48. Şi împărăţi ani 11 şi făcu răul înaintea Domnului şi nu să înfruntă de graiurile ce s-au grăit de Ieremía prorocul den rostul Domnului.

49. Şi jurîndu-să de împăratul Navuhodonósor pre numele Domnului, călcînd jurămîntul, s-au

Ms. 4389, p. 453

aminte cuvîntul Ieremiei prorocul den gura Domnului, [29] ce puseră războiu împotriva lui pre cîmpul Magghedónului.

28. Şi se[10] pogorîră căpeteniile la Iosiía împărat, [30] iară împăratul zise slugilor sale: „Scoateţi-mă den tabără, că foarte am slăbit."

29. Şi-l scoaseră slugile lui curînd den tabără [31] şi[11] se sui în căruţa sa cea a doaoa; şi, viind în Ierusalim, îşi schimbă viiaţa şi-l îngropară în mormîntul părinţilor.

30. [32] Şi jăliia toată Iudéea şi Ieremiia prorocul plîngea pentru Iósiia, şi cei ce şădea mai sus îl plîngea cu muierile lor, pînă în zioa aceasta.

31. [32] Şi fu dat să se facă aceasta în[12] toată vrêmea întru tot neamul lui Israil.

32. [33] Şi sînt scrise acêstea în cartea cuvintelor împăraţilor Iúdei şi toate cîte una, faptele şi cuvintele Iósiei şi înţelêgerea lui întru lêgea Domnului.

33. Şi de cîte au făcut el şi[13] pînă acum sînt scrise în Cartea împărăţiei lui Israil şi a Iúdei.

34. Şi luînd cei ce era den neam pre Ehóniia, feciorul Iósiei, îl puseră împărat în locul tătîne-său, Iósiei, fiind de 33 de ani.

35. Şi împărăţi preste Iudéa trei luni.

36. Şi-l scoase împăratul Eghípetului să nu împărăţească în Ierusalim.

37. [36] Şi puse nărodul să dea bir 100 de talanţi de argint şi 1 talant de aur.

38. [37] Şi puse împăratul Eghípetului pre Ioachim, fratele lui, să fie împărat Ierusalímului.

39. [38] Şi legă Ioachim boiêrii şi pre Zarachim, fratele lui, şi-i duse în Eghípet.

40. [39] Şi fu Ioachim de 25 de ani cînd începu a împărăţi în ţara Iúdei şi în Ierusalim şi făcu hiclenie înaintea Domnului.

41. [40] Asupra a căruia se pogorî Navohodonosor, împăratul Vavilónului, şi-l legă cu legă- *[453/2]* turi de aramă şi-l duse în Vavilon.

42. [41] Şi vasele Domnului cêle sfinţite le-au luat Navohodonosor şi le-au adus de le-au sfinţit în casa lui, în Vavilon.

43. [42] Iar cêle ce sînt grăite de necurăţiia şi de nerînduiala lui sînt scrise în Cartea den vremile împărăţiilor.

44. [43] Şi împărăţi fiiu-său, Ioachim, în locul lui, şi cînd fu pus împărat era de 18 ani.

45. [44] Şi împărăţi 3 luni şi 10 zile în Ierusalim şi făcu cêle hiclêne înaintea Domnului.

46. [45] Şi după un an, trimêse Navohodonosor şi-l mută în Vavilon, depreună cu vasele Domnului cêle sfinţite.

47. [46] Şi puse pre Sedéchiia împărat Iúdei şi Ierusalimului, cînd fu de 21 de ani.

48. [46] Şi împărăţi 11 ani [47] şi făcu cêle hiclêne înaintea Domnului şi nu-i fu ruşine de cuvintele care se-au zis den gura Domnului prespre Ieremiia prorocul.

49. [48] Şi se-au jurat de la Navohodonosor pre numele Domnului şi se

Versiunea modernă

aminte la cuvintele lui Ieremia prorocul [ieşite] din gura Domnului, ci s-a alăturat acestuia în bătălie, în cîmpia Maghedaus.

28. Şi au coborît căpeteniile la împăratul Iosia, iar împăratul le-a spus slujitorilor: „Scoateţi-mă din luptă, căci sînt foarte slăbit."

29. Şi de îndată l-au scos slujitorii din locul bătăliei şi a urcat în al doilea car al său; şi, după ce a fost adus înapoi în Ierusalim, s-a săvîrşit din viaţă şi a fost îngropat în mormîntul părintesc.

30. Şi Iosia a fost jelit în toată Iudeea şi prorocul Ieremia s-a tînguit pentru Iosia, iar cîntăreţii şi cîntăreţele au făcut tînguire pentru el, pînă în ziua de astăzi.

31. Şi s-a poruncit ca aceasta să se petreacă pururea în întreg Israelul.

32. Iar acestea au fost scrise în cartea unde sînt istorisite cele despre împăraţii Iudeii, precum şi fiecare dintre cele ce au fost săvîrşite de către Iosia şi mărirea sa şi înţelegerea sa în legea Domnului.

33. Iar cele săvîrşite de el mai înainte sînt istorisite şi acum în Cartea împăraţilor lui Israel şi ai lui Iuda.

34. **[14]** Iar cei din popor l-au luat pe Ioahaz, fiul lui Iosia, şi l-au ales împărat în locul lui Iosia, tatăl său. Şi [Ioahaz] era de douăzeci şi trei de ani.

35. Şi a împărăţit în Iuda şi Ierusalim trei luni

36. Şi l-a strămutat pe el împăratul Egiptului de la împărăţia sa din Ierusalim.

37. Şi a pedepsit poporul cu o sută de talanţi de aur şi cu un talant de argint.

38. **[15]** Iar împăratul Egiptului l-a făcut împărat pe Ioachim, fratele său, împărat al Iudeii şi Ierusalimului.

39. Iar Ioachim a pus în lanţuri pe dregătorii cei mari, şi pe Zarion, fratele său, legîndu-l, l-a dus în Egipt.

40. Şi Ioachim era de douăzeci şi cinci de ani cînd a împărăţit în Iudeea şi Ierusalim şi a săvîrşit rele înaintea Domnului.

41. Împotriva acestuia a venit Nabucodonosor, împăratul Babilonului, şi, legîndu-l cu lanţuri de aramă, l-a dus în Babilon.

42. Şi luînd sfintele vase ale Domnului, Nabucodonosor le-a dus şi le-a aşezat în templul său din Babilon.

43. Iar cele ce sînt istorisite despre el şi despre necurăţia şi blasfemia lui sînt scrise în Cartea cronicilor împăraţilor.

44. **[16]** Şi a împărăţit în locul lui Ioachim fiul său; acesta a fost numit [rege] cînd avea optsprezece ani.

45. Iar el a împărăţit trei luni şi zece zile şi a săvîrşit ceea ce este rău înaintea Domnului.

46. **[17]** Şi după un an, trimiţînd Nabucodonosor, l-a mutat în Babilon, împreună cu sfintele vase ale Domnului.

47. Şi l-a numit pe Sedechia împărat al lui Iuda şi al Ierusalimului. Sedechia era de douăzeci şi unu de ani.

48. Şi a împărăţit unsprezece ani şi a săvîrşit ceea ce este rău înaintea Domnului şi nu s-a ruşinat de cuvintele grăite de Ieremia prorocul din gura Domnului.

49. Şi fiind pus de împăratul Nabucodonosor să jure pe numele Domnului, s-a

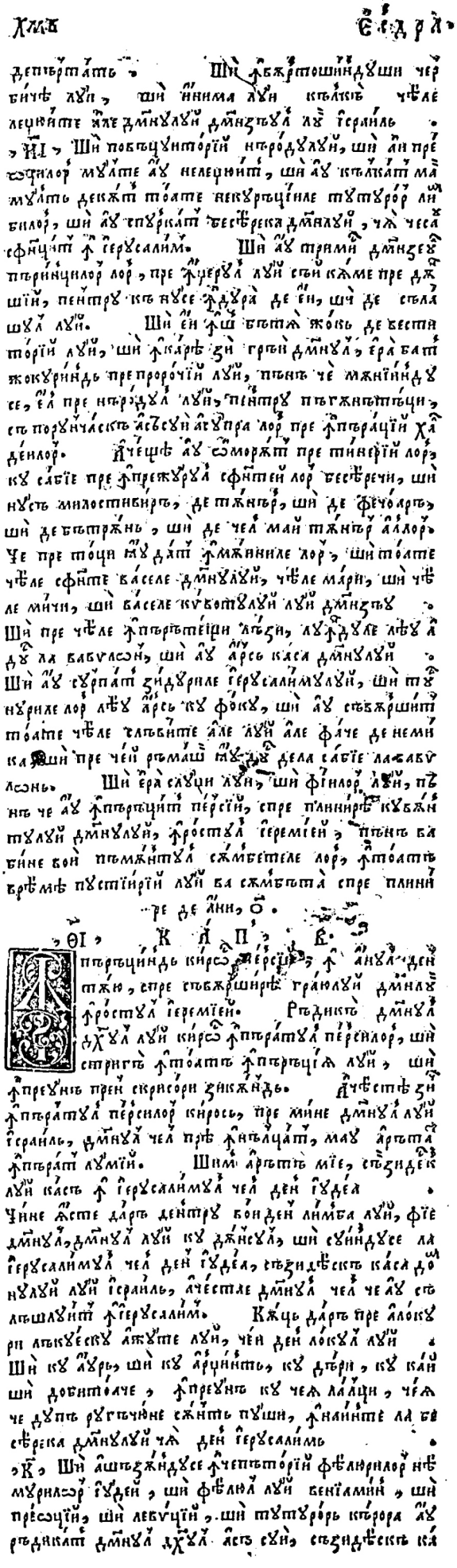

Biblia 1688, p. 642, col. 1

depărtat.

50. Şi învîrtoşindu-şi cerbicea lui şi inima lui, călcă cêle legiuite ale Domnului Dumnezăul lui Israíl.

51. **[18]** Şi povăţuitorii nărodului şi ai preoţilor multe au nelegiuit şi au călcat, mai mult decît toate necurăţiile tuturor limbilor, şi au spurcat besêreca Domnului cea ce s-au sfinţit în Ierusalím.

52. Şi au trimis Dumnezeul părinţilor lor pre îngerul lui să-i chême pre dînşii, pentru că nu se îndura de ei şi de sălaşul lui.

53. Şi ei îşi bătea joc de vestitorii lui şi, în carea zi grăi Domnul, era batjocurind pre prorocii lui, pînă ce, mîniindu-se el pre nărodul lui pentru păgînătăţi, să poruncească a să sui asupra lor pre împăraţii haldeilor.

54. Aceştia au omorît pre tinerii lor cu sabie pre împrejurul sfintei lor besêreci şi nu să milostiviră de tînăr şi de fecioară şi de bătrîn şi de cel mai tînăr al lor,

55. Ce pre toţi i-au dat în mîinile lor; şi toate cêle sfinte vasele Domnului cêle mari şi cêle mici şi vasele chivotului lui Dumnezău.

56. Şi pre cêle împărăteşti lăzi luîndu-le, le-au adus la Vavilon şi au ars casa Domnului.

57. Şi au surpat zidurile Ierusalímului şi turnurile lor le-au ars cu focu şi au săvîrşit toate cêle slăvite ale lui a le face de nemica, şi pre cei rămaşi i-au dus de la sabie la Vavilon.

58. Şi era slugi lui şi fiilor lui pînă ce au împărăţit persii, spre plinirea cuvîntului Domnului în rostul Ieremíei, pînă va binevoi pămîntul sîmbetele lor, în toată vrêmea pustiirii lui; va sîmbăta spre plinire de ani 70.

Cap 2

1. **[19]** Împărăţind Chíros persii, în anul dentîiu, spre săvîrşirea graiului Domnului în rostul Ieremiei,

2. Rădică Domnul duhul lui Chíros, împăratul persilor, şi strigă în toată împărăţiia lui şi împreună pren scrisori, zicînd:

3. „Acêstea zice împăratul persilor, Chíros: «Pre mine Domnul lui Israíl, Domnul cel preaînălţat, m-au arătat împărat lumii

4. Şi-mi arătă mie să-i zidesc lui casă în Iersusalímul cel den Iudéa.

5. Cine iaste, dară, dentru voi den limba lui, fie Domnul Domnul lui cu dînsul, şi, suindu-se la Ierusalímul cel den Iudéa, să zidească casa Domnului lui Israíl; acesta e Domnul cel ce au sălăşluit în Ierusalím.

6. Cîţi, dară, pre alocuri lăcuiescu ajute lui, cei den locul lui,

7. Şi cu aur şi cu argint, cu dări, cu cai şi dobitoace, împreună cu ceialalţi, ceia ce după rugăciune sînt puşi înainte la besêreca Domnului cea den Ierusalím.»”

8. **[20]** Şi aşăzîndu-se începătorii fêliurilor neamurilor Iúdei şi fêliul lui Veniamín şi preoţii şi leviţii şi tuturor cărora au rădicat Domnul duhul a să sui să zidească ca- /

Ms. 45, p. 763-764

depărtat.

50. Şi învîrtoşind a lui cerbice şi inima lor, călcă cêle de lêge Domnului Dumnedzăului Israil.

51. **[18]** Şi povăţuitorii nărodului şi preuţilor multe au fărălegiuit şi au călcat, decît toate necurăţiile a tuturor limbilor, şi au spurcat sfintul Domnului, cel ce s-au sfinţit în Ierusalím.

52. Şi au trimis Dumnedzăul părinţilor lor pren îngerul lui să-i chême pre înşii, pentru că nu să îndura de ei şi sălaşului lui.

53. Şi ei batjocuriia vestitorii lui, şi întru care dzi grăi Domnul, era batjocurind pre prorocii lui, pînă unde, mîniindu-să el pre limba lui pentru rêlele credinţe, să porîncească a sui preste ei pre împăraţii haldeilor.

54. Aceştia au omorît pre tinereii lor cu sabie pre împregiurul sfintei lor sfinţenie şi nu să veghează[11] de tinerel şi ficioară şi bătrîn şi mai tînăr a lor,

55. Ci pre *[764/1]* toţi i-au dat la mîinile lor, şi toate cêle sfinte vase ale Domnului cêle mari şi cêle mici şi vasele secriiului lui Dumnedzău.

56. Şi pre cêle împărăteşti[12] lăzi luîndu-le, le-au adus la Vavilon şi au ars casa Domnului.

57. Şi au surpat zidurile Ierusalímului şi turnurile lor le-au arsu cu foc şi au săvîrşit toate cêle slăvite ale lui a le face de nimic, şi pre cei rămaşi i-au adus de la sabie la Vavilon.

58. Şi era slugi lui şi fiilor lui pînă ce au împărăţit persii, spre plinirea cuvîntului Domnului în rostul Ieremíei, pînă va binevrea pămîntul sîmbetilor toată vrêmea pustiirei ei; va sîmbăta spre plinirea a ani 70.

Cap 2

1. **[19]** [13]Împărăţind Chíros persilor, anul dentîi, spre săvîrşirea graiului Domnului întru rostul Ieremíei,

2. Rădică Domnul duhul lui Chíros, împăratului persilor, şi strigă întru toată împărăţiia lui şi împreună şi pren scrisori, dzicînd:

3. „Acêstea dzice împăratul persilor, Chiros: «Pre mine au arătat împărat a lumei Domnul lui Israil, Domnu înalt,

4. Şi-mi arătă mie să-i zidesc lui casă în Ierusalímul cel al Iudéii.

5. Carele iaste, dară, dentru voi dentru limba lui, fie Domnul Domnul lui împreună cu el, şi, suindu-să la Ierusalímul cel ce-i întru jidovime, să zidească casa Domnului lui Israil, acesta-i Domnul cel ce au sălăşluit în Ierusalím.

6. Ciţi, dară, pre alocurea lăcuiesc ajute lui, cei dentru locul lui,

7. Şi cu aur şi cu argint, cu dări, cu cai şi dobitoace, împreună cu ceialalţi, ceia ce pen rugăciuni sînt puşi înainte la bisêrica Domnului cea den Ierusalím.»”

8. **[20]** Şi aşezîndu-să începătorii fêliurilor a neamurilor Iúdei şi a lui Veniamin fêl şi preuţii şi leviţii şi a tuturor cărora au rădicat Domnul duhul a să sui să zidească ca-

Ms. 4389, p. 453-454

lepădă de jurămînt.

50. Şi învîrtoşă cerbicea sa şi inima sa şi călcă cêle legiuite ale Domnului Dumnezeul lui Israil.

51. [49] Şi boiêrii nărodului Domnului făcură fărădelegiuire mare şi făcură păgînătate mai mare decît toate păgîniile limbilor şi au spurcat casa[14] Domnului carea au fost sfîntă în Ierusalim.

52. [50] Şi au trimes Dumnezeul părinţilor lor îngerul său şi i-au chiemat, că-i era milă de ei şi de lăcaşul său.

53. [51] Iar ei îşi bătea joc de îngerii lui şi, în ce zi au grăit Domnul, badjocoriia pre prorocii lui, [52] care pînă în urgisire se-au mîniiat pre limba[15] sa pentru fărăderînduiala lor şi porînci împăratului haldeilor să meargă asupra lor.

54. [53] Aceia au ucis pre feciorii lor cu sabiia împrejurul bisêricii lor cei sfinte şi nu se-au lăsat tînăr[16] sau bătrîn sau fête sau voinici,

55. Ce toţi se-au dat în mîinile lor; [54][17] şi toate vasele cêle sfinţite[18] ale Domnului cêle mici şi cêle mari, vasele sicriului.

56. Şi răcliţele cêle împărăteşti le-au luat şi le-au dus în Vavilon [55][19] şi au ars casa Domnului.

57. [56] Şi au rîsipit zidurile Ierusalimului şi turnurile lui le-au ars cu foc [56][20] şi se-au săvîrşit toate cêle ce era de ciste ale lui şi le-au scos întru nimic, şi pre alalţi ce rămăsêse i-au dus în Vavilon. *[454/1]*

58. [57] Şi au fost lui robi şi feciorilor lui pînă la Împărăţiia Persienească, întru umplêrea cuvintelor Domnului den gura Ieremiei, [58] pînă va[21] voi bine ţara sîmbetele sale, toată vrêmea pustiirii sale; au făcut sîmbetele pînă se-au umplut 70 de ani.

Cap 2

1. [22]Şi împărăţind Chir, împăratul persilor, în anul dentîi, întru obîrşirea cuvîntului Domnului cu gura Ieremiei,

2. Rădică Domnul duhul lui Chir, împăratul persilor, şi mărturisi întru toată împărăţiia sa depreună cu scrisoare, zicînd:

3. „Acêstea zice Chir, împăratul persilor: «Pre mine Domnul m-au pus împărat lumii, Domnul lui Israil, Domnul cel de sus,

4. Şi au semnat mie să-i zidesc casă în Ierusalim, care iaste în Iudéea.

5. Să iaste cinevaşi întru voi den nărodul lui, să fie Domnul lui cu dînsul, [6] şi să se suie în Ierusalim, care iaste în Iudéea, să zidească casa Domnului, acesta iaste Domnul carele au lăcuit în Ierusalim.

6. Şi cîţi lăcuiesc împrejurul locului să le ajute, şi cei ce sînt pre acel loc,

7. Cu aur şi argint, [7] cu dări şi cu cai şi cu dobitoace, şi toţi cei ce se tocmesc făgăduinţei, întru arătarea Domnului, carele iaste în Ierusalim.»”

8. Şi stînd căpeteniile seminţiilor den rînduiêlele iudeilor şi den seminţiia lui Veniamin şi preoţii şi leviţii şi toţi cîţi i-au rădicat duhul Domnului să se suie să zidească ca-

Versiunea modernă

răzvrătit.

50. Şi şi-a împietrit grumazul şi inima, încălcînd legiuirile Domnului Dumnezeului lui Israel.

51. **[18]** Iar căpeteniile poporului şi ale preoţilor au săvîrşit multe fapte lipsite de evlavie, mai presus de toate necurăţiile neamurilor, şi au pîngărit sfintul locaş al Domnului care fusese sfinţit în Ierusalim.

52. Şi a trimis Dumnezeul părinţilor acelora, prin mijlocirea îngerului său, ca să îi cheme înapoi pentru ca să îi cruţe, pe ei şi sălaşul său.

53. Iar ei au luat în rîs pe trimişii săi şi, în ziua în care Domnul le vorbea, ei îşi băteau joc de profeţii săi, pînă ce Domnul s-a mîniat pe poporul său, pentru faptele lor lipsite de evlavie, şi a poruncit împăraţilor caldeilor să se ridice împotriva lor.

54. Aceştia au ucis pe tinerii lor cu sabia împrejurul sfîntului locaş al lor şi nu au cruţat pe fecior şi pe fecioară şi nici pe cel vîrstnic ori nevîrstnic,

55. Ci toţi au fost daţi în mîinile lor; şi toate vasele cele sfinte ale Domnului cele mari şi cele mici şi cele ale chivotului Domnului

56. Şi comorile cele împărăteşti le-au luat şi le-au dus în Babilon. Şi au ars casa Domnului

57. Şi au dărîmat zidurile Ierusalimului, iar turnurile lui le-au ars cu foc şi au făcut cu totul de nimic cele slăvite ale lui, iar pe cei rămaşi i-a dus cu sabia în Babilon.

58. Şi erau slujitorii săi şi ai fiilor săi pînă ce au împărăţit perşii, spre împlinirea cuvîntului Domnului [cel rostit] prin gura lui Ieremia, pînă cînd pămîntul se va bucura de sabaturile sale în toată vremea pustiirii sale; va prăznui sabatul pînă la împlinirea a şaptezeci de ani.

Capitolul al 2-lea

1. **[19]** În vreme ce împărăţea Cirus peste perşi, în primul an, spre împlinirea cuvîntului Domnului cel din gura lui Ieremia,

2. A trezit Domnul duhul lui Cirus, împăratul perşilor, şi a vestit în toată împărăţia sa şi, în acelaşi timp, prin scrisori, spunînd:

3. „Aşa grăieşte Cirus, împăratul perşilor: «Pe mine Domnul lui Israel, Domnul cel preaînalt, m-a înălţat împărat al lumii

4. Şi mi-a încredinţat zidirea casei sale în Ierusalimul cel din Iudeea.

5. Dacă este cineva din poporul lui, fie Domnul său cu el, să se suie în Ierusalimul cel din Iudeea ca să zidească o casă Domnului lui Israel, acesta este Domnul care sălăşluieşte în Ierusalim.

6. Aşadar, cîţi locuiesc în locurile dimprejur, cei din acel loc, să îi ajute

7. Cu aur şi argint şi cu daruri de cai şi vite, împreună cu altele care au fost aduse şi dăruite ca făgăduinţă [Domnului] în locaşul cel sfînt al Domnului din Ierusalim.»”

8. **[20]** Şi aşezîndu-se căpeteniile seminţiilor şi familiilor lui Iuda şi ale seminţiei lui Veniamin şi preoţii şi leviţii şi toţi cărora Domnul le trezise duhul spre a se sui la Ierusalim ca să îi zidească

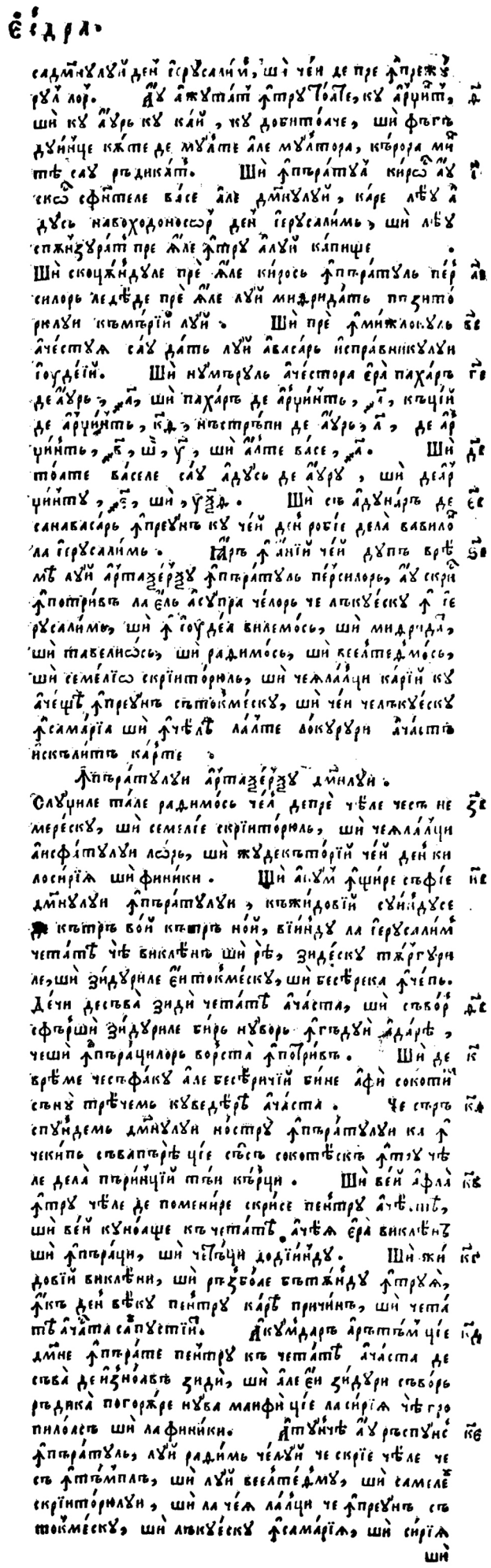

Biblia 1688, p. 642, col. 2

sa Domnului den Iersusalím, şi cei de pre împrejurul lor,

9. Au ajutat întru toate cu argint şi cu aur, cu cai, cu dobitoace şi făgăduinţe cîte de multe ale multora cărora mintea s-au rădicat.

10. Şi împăratul Chíros au scos sfintele vase ale Domnului care le-au adus Navohodonosor den Ierusalím şi le-au spînzurat pre iale întru a lui capişte.

11. Şi scoţîndu-le pre iale Chíros, împăratul persilor, le dêde pre iale lui Mithridát, păzitoriului cămării lui,

12. Şi pren mijlocul acestuia s-au dat lui Avasár, ispravnicului Iudéii.

13. Şi numărul acestora era: pahară de aur 1000 şi pahară de argint 1000, căţii de argint 29, năstrăpi de aur 30, de argint 2000 şi 400, şi alte vase 1000.

14. Şi toate vasele s-au adus, de auru şi de argintu, 5000 şi 469.

15. Şi să adunară de Sanavasár împreună cu cei den robie, de la Vavilon la Ierusalím.

16. Iară în anii cei după vrêmea lui Artaxérxu, împăratul persilor, au scris împotrivă la el asupra celor ce lăcuiescu în Ierusalím şi în Iudéa Vilemós şi Mithridat şi Taveliós şi Rathimós şi Veeltethmós şi Semélio scriitoriul şi ceialalţi carii cu aceştia împreună să tocmescu şi cei ce lăcuiescu în Samária şi în cêlealalte locuri[3] această iscălită carte: „Împăratului Artaxérxu, domnului,

17. Slugile tale, Rathimós, cel de pre cêle ce să nemerescu, şi Semelíe scriitoriul şi ceialalţi ai sfatului lor şi judecătorii cei den Chilosíriia şi Finíchi.

18. Şi acum în ştire să fie domnului împăratului că jidovii, suindu-se cătră voi cătră noi, viindu la Ierusalím, cetatea cea vicleană şi rea, zidescu tîrgurile şi zidurile ei tocmescu şi besêreca încep.

19. Deci, de să va zidi cetatea aceasta şi să vor sfîrşi zidurile, bir nu vor îngădui a darea, ce şi împăraţilor vor sta împotrivă.

20. Şi de vrême ce să facu ale besêricii, bine a fi socotim să nu trêcem cu vedêrea aceasta,

21. Ce să răspundem domnului nostru, împăratului, ca, în ce chip să va părea ţie, să să socotească întru cêle de la părinţii tăi cărţi,

22. Şi vei afla întru cêle de pomenire scrise pentru acêstea şi vei cunoaşte că cetatea acêea era vicleană şi împăraţi şi cetăţi dodiindu;

23. Şi jidovii — viclêni şi războaie bătîndu întru ea încă den veacu, pentru carea pricínă şi cetatea aceasta s-au pustiit.

24. Acum, dară, arătăm ţie, doamne împărate, pentru că cetatea aceasta de să va de iznoavă zidi şi ale ei ziduri să vor rădica, pogorîre nu va mai fi ţie la Síriia cea Gropiloasă şi la Finíchi."

25. Atuncea au răspuns împăratul lui Rathím, celui ce scrie cêle ce să întîmplă, şi lui Veeltéthmu şi Sameleu scriitoriului şi la ceialalţi ce împreună să tocmescu şi lăcuiescu în Samáriia şi Síriia //

Ms. 45, p. 764-765

sa Domnului cea den Ierusalím, şi cei prenprejurul lor,

9. Au ajutat cu toţii cu argint şi cu aur, cu cai şi cu dobitoace şi făgăduinţe cît de multe, cărora mintea s-au rădicat.

10. Şi împăratul Chir au scos cêle sfinte vase ale *[764/2]* Domnului carele au adus Navuhodonósor dentru Ierusalím şi le-au spîndzurat pre iale întru a lui capişte.

11. Şi scoţîndu-le pre iale Chir, împăratul persilor, le-au dat pre iale lui Mithridat, păzitoriul cămării lui,

12. Şi pren mijlocul acestuia s-au dat lui Avvasar, pristavului Iúdei.

13. Şi numărul acestora era: păhară de aur 1000 ⌊şi⌋ păhară de argint 1000, căţii de argint 29, măstrăpi de aur 30, de argint 2410 şi alte vase 1000.

14. Şi toate vasele s-au adus, de aur şi de argint, 5469.

15. Şi să aduseră de Sanavasar împreună cu cei dentru robime, de la Vavilon la Ierusalím.

16. Iară întru cei pre vrêmea lui Artaxerxu, al persilor împărat, ani au scris împotrivă la el asupra celor ce lăcuiesc în Ierusalím şi în Iudéa, Vílemos[14] şi Mithridat şi Tavélios şi Ráthimos şi Veeltethmos şi Mélios scriitoriul şi ceialalţi, ceia ce cu aceştia împreună să tocmesc şi lăcuiesc în Samaría şi-ntru cêlealalte locuri, aceasta dedesupt scrisă carte trimisă: [17] „Împăratului Artaxerxu, domnului,

17. Slugile tale, Ráthimos, cel pre cêle ci să nemeresc, şi Seméllios scriitoriul şi ceialalţi a sfatului lor şi judecătorii cei den Siría cea Gropiloasă şi Finíchi.

18. Şi acum ştiut să fie domnului împăratului pentru căci jidovii, suindu-să de cătră voi cătră noi, venind la Ierusalim, cetatea cea vicleană şi rea, zidesc tîrgurile şi zidurile ei tocmesc şi bisêrică supun.

19. De să va, dară, zidi cetatea aceasta şi zidurile să vor săvîrşi, bir nu vor îngădui a darea, ci şi împăraţilor să vor împoncişa.

20. Şi în vrême ci să fac cêle ale bisêrecii, bine a fi să socotim să nu trêcem cu vedêrea aceasta,

21. Ci să răspundem domnului nostru, împăratul, pentru ca, în ce chip să va părea ţie, să să socotească întru cêle de la părinţii[15] tăi cărţi,

22. Şi vei afla întru pomeniri scrise pentru acêstea şi vei cunoaşte că cetatea acêea era vicleană şi pre împăraţi şi cetăţi dodeind;

23. Şi jidovii — vicleni şi încungiurări de cetate nădind întru ea *[765/1]* încă den vac, pentru care vină şi cetatea aceasta s-au pustiit.

24. Acum, dară, arătăm ţie, doamne împărate, pentru că cetatea aceasta de să va de iznoavă zidi şi ale ei ziduri să vor rădica, pogorîre nu va mai fi ţie la Siríia cea Gropilată şi Finíchi."

25. Atuncea au scris răspuns împăratul lui Rathim, celui ce scrie cêle ci să nemerescu, şi Veeltethmo şi Samelliu scriitoriul şi la ceialalţi împreună să pun şi lăcuiesc în Samaría şi Siria

Ms. 4389, p. 454

sa Domnului carea iaste în Ierusalim, [9] şi ceia ce era împrejurul lui,

9. Au ajutat cu de tot aurul şi argintul şi cu cai şi cu dobitoace, mulţime multă întru făgăduinţă, a căror simţire se-au rădicat.

10. Şi Chir împărat au dat înapoi vasele Domnului cêle sfinţite care le-au adus Navohodonosor împărat în Vavilon den Ierusalim şi le-au sfinţit idolului său.

11. Şi au luat acêlea Chir, împăratul persilor, şi le-au dat la Mihridat, carele era preste avuţiile lui,

12. Iar el le-au dat lui Avasar, biruitoriul Iúdei.

13. Cărora le iaste numărul acesta: păhară[23] de aur 1000 şi păhară[24] de argint 1000, cădêlniţe de argint 29, năstrăpi de aur 30 şi iarăşi arginturi 2410[25] şi alte vase 1000.

14. Toate vasele cîte se-au adus, de aur şi de argint, 5469[26].

15. Şi se-au adunat[27] de *[454/2]* Sanavasar, depreună cu cei ce au fost den robiia Vavilónului în Ierusalim.

16. Iar în vremile lui Artaxex, împăratul persilor, scriseră lui den ceia ce lăcuia în Iudéea şi în Ierusalim, de Velemos şi de Mihrídat şi de Tavelei şi de Rathim şi de Veletethim[28] şi de Semeléi scriitoriul şi de alţii ce era cu dînşii într-un gînd, carii lăcuia în Samáriia şi prentr-alte locuri, scrisoarea cea de supt, scrisoarea[29] împăratului Artaxerx: [17] „Doamne,

17. Slugile tale, Rathim, scriitoriul anilor, şi Semelei scriitoriul şi alalţi ai sfatului tău şi judecătorii cei den Eschiliia Siriei şi a Finívei[30].

18. Şi acum în ştire să fie Domnului şi împăratului că jidovii carii au ieşit de se-au suit de la voi la noi, de au venit în Ierusalim, în cetatea[31] cea lepădătoare şi rea şi hicleană, de zidesc tîrgurile şi direg zidurile lor şi rădică bisêrica.

19. Deci, de se va zidi acea cetate şi se vor săvîrşi păreţii, nu numai ce nu vor răbda să fie supt bir, ce încă se vor scula şi asupra împăratului.

20. Că cêle ce se lucrează pentru bisêrică am socotit că iaste pre direptate, iar încă tot n-am fost nebăgători de seamă,

21. Ce facem ştire ţie, stăpînului nostru, împărate, ca de-ţi va fi voia, împărate, să se caute în cărţile părinţilor tăi,

22. Şi vei afla în lêtopiseţe scris de acêstea şi să ştii că această cetate au fost hicleană şi au turburat pre împăraţi şi cetăţile;

23. Şi jidovii au fost hiclêni şi au făcut oşti într-însa încă den veac, pentru care lucru se-au rîsipit cetatea aceasta.

24. Ce acum îţi facem ştire, stăpîne împărate, că deaca se va zidi această cetate şi vor fi păreţii ei obîrşiţi, nu va mai fi ţie pogorîre în ţinutul Samáriei şi al Finichiei."

25. Atunci împăratul scrise la Rathim, cela ce scriia cêle ce se întîmpla, şi la Veeltethim şi la Semelei scriitoriul şi la alţii carii era într-o rînduială de socotinţă, carii lăcuia în Samáriia şi în Síriia

Versiunea modernă

Domnului casă, precum şi celor dimprejurul lor,

9. Au ajutat în toate cu argint şi aur, cai şi vite şi cu cele făgăduite [Domnului] şi cu toate cele pentru care Domnul le trezise duhul pentru a urca să îi zidească Domnului casă în Ierusalim.

10. Şi împăratul Cirus a scos sfintele vase ale Domnului, pe care le purtase Nabucodonosor şi le pusese spre păstrare în templul idolului său.

11. Şi, după ce le-a scos, le-a dat lui Mitridate, vistiernicul său,

12. Iar prin acesta au fost dat lui Sanabasar, stăpînitorul Iudeii.

13. Iar numărul acestora era: o mie de potire din aur, o mie de potire din argint, douăzeci şi nouă de căţui din argint, treizeci de vase din aur pentru jertfă şi două mii patru sute din argint şi alte o mie de vase.

14. Şi toate vasele care au fost aduse au fost cinci mii patru sute şaizeci şi nouă.

15. Şi au fost aduse înapoi la Ierusalim de la Babilon de către Sanabasar, împreună cu cei din robie.

16. Şi în vremurile lui Artaxerxe, împăratul perşilor, Belemos şi Mitridate şi Tebelios şi Beelteemos şi Samaios cărturarul şi cei care sînt supuşi împreună cu aceştia şi locuiesc în Samaria şi în alte locuri i-au scris [împăratului] împotriva celor ce locuiesc în Iudeea şi Ierusalim această scrisoare care urmează: [17.] „Împăratului Artaxerxe, stăpînului,

17. Slujitorii săi, Raumos cronicarul şi Samsaios cărturarul şi restul din sfatul lor, judecătorii cei din Coelesiria şi Fenicia.

18. Şi acum să fie cunoscut stăpînului împărat că iudeii, trimişi de voi către noi, urcînd înspre Ierusalim, cetatea cea răzvrătită şi rea, zidesc pieţele ei şi refac zidurile şi pun temelie templului.

19. Dacă, aşadar, această cetate va fi zidită şi zidurile duse la bun sfîrşit, nu doar că vor opri plata dărilor, dar se vor şi împotrivi împăraţilor.

20. Şi, de vreme ce se lucrează cele ale templului, cugetăm că bine ar fi să nu fie trecute acestea cu vederea,

21. Ci îi răspundem stăpînului, împăratului nostru, ca, precum i se va părea, să cauţi în cărţile cele de la părinţii tăi,

22. Şi vei afla în arhive scris despre cetatea aceasta că era răzvrătită şi a tulburat cetăţi şi împăraţi;

23. Iar iudeii au fost răzvrătiţi şi împotriva ei au fost împresurări din veac, din care pricină cetatea a fost pustiită.

24. Acum, aşadar, îţi arătăm, stăpîne, că, dacă această cetate va fi zidită şi zidurile ei înălţate, nu vei mai avea trecere către Coelesiria şi Fenicia."

25. Atunci le-a răspuns în scris împăratul lui Raum, cel care scrie cele ce se petrec, şi lui Beelteem şi lui Samsaios cărturarul şi tuturor celor rămaşi care sînt supuşi împreună cu aceştia şi locuiesc în Samaria şi Siria

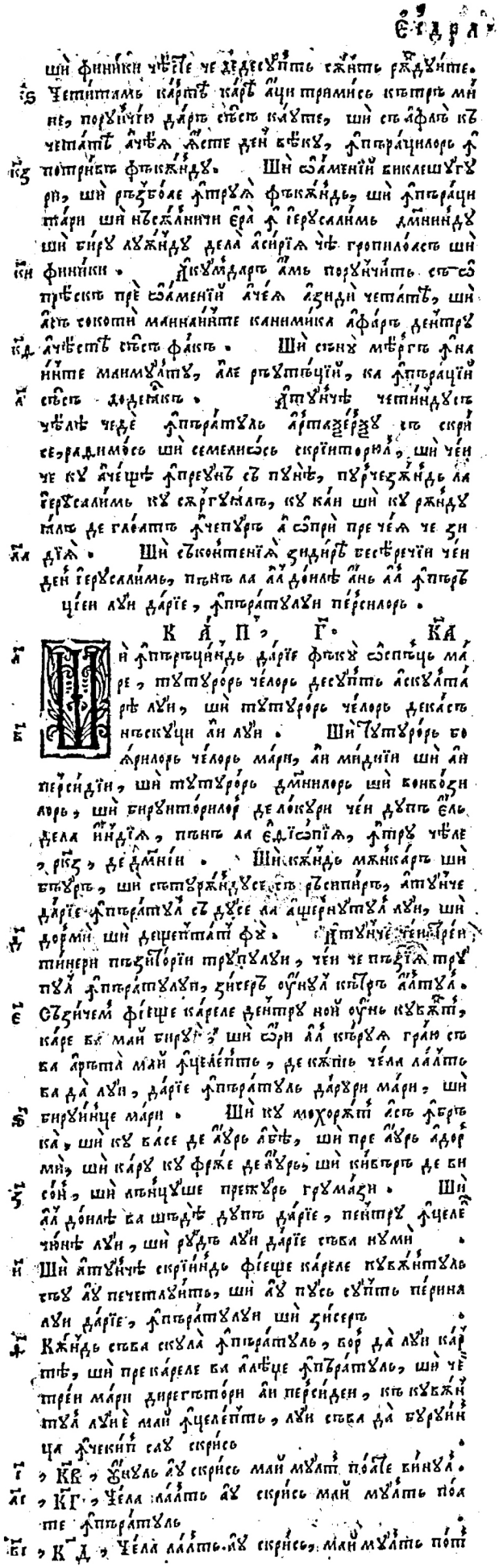

Biblia 1688, p. 643, col. 1

şi Finíchi, cêste ce dedesupt sînt rînduite:

26. „Cetit-am cartea carea aţi trimis cătră mine. Porunciiu, dară, să să caute şi să află că cetatea acêea iaste den veacu împăraţilor împotrivă făcîndu.

27. Şi oamenii vicleşuguri şi războaie întru ea făcînd şi împăraţi tari şi năsîlnici era în Ierusalím domnindu şi biru luîndu de la Asíriia cea Gropiloasă şi Finíchi.

28. Acum, dară, am poruncit să oprească pre oamenii aceia a zidi cetatea şi a să socoti mai nainte ca nimica afară dentru acêstea să să facă

29. Şi să nu meargă înainte mai multu ale răutăţii, ca împăraţii să să dodeiască."

30. Atuncea, cetindu-să cêlea ce de împăratul Artaxérxu să scrise, Rathimós şi Semeliós scriitoriul şi cei ce cu aceştia împreună să punea, purcezînd la Ierusalím cu sîrguială, cu cai şi cu rînduială de gloată, începură a opri pre ceia ce zidiia.

31. Şi să conteniia zidirea besêrecii cei den Ierusalím pînă la al doilea an al împărăţiei lui Dárie, împăratului persilor.

Cap 3

1. **[21]** Şi împărăţînd Dárie, făcu ospăţ mare tuturor celor de supt ascultarea lui şi tuturor celor de casă născuţi ai lui

2. Şi tuturor boiêrilor celor mari ai Mídiii şi ai Persídii şi tuturor domnilor şi voivozilor şi biruitorilor de locuri cei după el, de la Índiia pînă la Ethiópiia, întru cêle 127 de domnii.

3. Şi cînd mîncară şi băură şi, săturîndu-se, să răsipiră, atunce Dárie împăratul să duse la aşternutul lui şi dormi şi deşteptat fu.

4. Atunce, cei trei tineri, păzitorii trupului, cei ce păziia trupul împăratului, ziseră unul cătră altul:

5. „Să zicem fieştecarele dentru noi un cuvînt; care va mai birui şi ori al căruia graiu să va arăta mai înţelept decît celalalt, va da lui Dárie împăratul daruri mari şi biruinţe mari.

6. Şi cu mohorît a să îmbrăca şi cu vase de aur a bea şi pre aur a dormi şi caru cu fríie de aur şi chivără de vison şi lănţuşe prejur grumazi.

7. Şi al doilea va şădea după Dárie pentru înţelepciunea lui şi rudă lui Dárie să va numi."

8. Şi atuncea, scriind fieştecarele cuvîntul său, au pecetluit şi au pus supt perina lui Dárie împăratului şi ziseră:

9. „Cînd să va scula împăratul, vor da lui cartea; şi pre carele va alêge împăratul şi cei trei mari diregători ai Persídei că cuvîntul lui e mai înţelept, lui să va da biruinţa, în ce chip s-au scris."

10. **[22]** Unul au scris: „Mai mult poate vinul."

11. **[23]** Celalalt au scris: „Mai mult poate împăratul."

12. **[24]** Celalalt au scris: „Mai mult pot /

Ms. 45, p. 765

şi Finíchi, acêstea ce dedesupt sînt rînduite:

26. „Citit-am cartea carea aţi trimis cătră mine. Porîncii, dară, să să socotească şi să află că cetatea acêea iaste den vac împăraţilor în ponciş făcînd.

27. Şi oamenii vicleşuguri şi războaie întru ea făcînd[16] şi împăraţi tari şi vîrtoşi era în Ierusalim domnind şi bir luînd de la Siríia cea Gropiloasă şi Finíchi.

28. Acum, dară, am porîncit să oprească pre oamenii aceia a zidi cetatea şi a socoti mai nainte pentru ca nimic afară dentru acêstea să să facă

29. Şi să nu margă înainte mai mult ale răotăţii, ca împăraţii să să dodăiască."

30. Atuncea, citindu-să cêlea ce de împăratul Artaxerxu să scrisêse, Ráthimos şi Semellios scriitoriul şi cei ce cu aceştia împreună să punea, purcezînd la Ierusalim cu sîrguială, cu cai şi cu rînduială a gloatei, începură a opri pre ceia ce zidiia.

31. Şi postîmpiia zidirea bisêrecii cei den Ierusalim pînă în al doilea an împărăţiei lui Dárie, a împăratului persilor.

Cap 3

1. **[21]** Şi împărăţînd Dárie, făcu ospăţ mare la toţi ceia de supt însul şi tuturor celor den casă născuţi ai lui

2. Şi tuturor măriţilor a Mídiei şi a Persídiei şi la toţi domnii şi hatmanii şi biruitori de locuri cei după el, de la Indía pînă la Ethiopía, întru cêle 127 de domnii.

3. Şi cînd mîncară şi băură şi, săturîndu-să, să răşchirară, atuncea Dárie împăratul să duse la a- *[765/2]* şternutul lui şi dormi şi dăşteptat fu.

4. Atuncea, cei trei tinerei, păzitorii trupului, ceia ce păziia trupul împăratului, dzise unul cătră alaltul:

5. „Să zicem fieştecarele dentru noi un cuvînt; carele va birui deasupra şi căruia să va arăta graiul lui mai înţelept decît celalalt, da-va lui Dárie împăratul daruri mari şi pre biruinţe mari.

6. Şi mohorît a să învêşte şi cu[17] de aur a bea şi pre aur a dormi şi car cu frîu de aur şi tichie vişină şi lanţu pregiur grumazi.

7. Şi al doilea va şedea de Dárie pentru înţelepciunea lui şi rudă lui Dárie să va numi."

8. Şi atuncea, scriind fieştecarele al său cuvînt, au pecetluit şi au pus supt perina lui Darie împăratului şi dziseră:

9. „Cînd să va scula împăratul, vor da lui cartea, şi pre carele va judeca împăratul şi cei trei măriţi a Persídei că cuvîntul lui ii mai înţelept, lui să va da biruinţa, în ce chip s-au scris."

10. **[22]** Unul au scris: „Prea poate vinul."

11. **[23]** Celalalt au scris: „Prea poate împăratul."

12. **[24]** Celalalt au scris: „Prea pot

Ms. 4389, p. 454-455

şi în Finichiia, acêlea ce era lor mai jos scrise:

26. „Cetit-am cartea carea mi-aţi[32] trimes. Că am porîncit să caute şi se-au aflat cum acea cetate de-nceput au fost stînd împotriva împăraţilor[33].

27. Şi oameni hiclêni şi-au făcut într-însa oşti şi împăraţii cei putêrnici şi vîrtoşi în Ierusalim *[455/1]* au stăpînit şi au pus biruri pre Chelesíria şi pre Finíchiia.

28. Deci de acum am porîncit să opriţi pre acei oameni să nu mai zidească cetatea şi să vedeţi nimic mai mult să nu facă,

29. Ce nici să nu se mai suie întru hiclenie mai mare să aducă ostenéală împăraţilor."

30. Atunci, deaca se-au cetit cêlea ce au fost scrise de împăratul lui Rathim şi lui Semelei scriitoriul şi celor ce era într-un sfat cu dînşii, înhămară[34] degrab şi veniră în Ierusalim cu cai şi cu mulţime mare de năred [31] şi începură a opri zidarii.

31. Şi sta de nu lucrară[35] la zidirea bisêricii în Ierusalim pînă în anul al doilea de împărăţiia lui Darie, împăratul persilor.

Cap 3

1. Şi făcu Darie împărat cină mare tuturor carii era supt dînsul şi tuturor carii era den neamul casei[36] lui

2. [1] Şi voievozilor persieneşti [2] şi oştilor şi tuturor[37] boiêrilor midilor şi pîrcălabilor şi judecătorilor şi îndireptătorilor carii era supt dînsul, de la Indiia pînă la Ethiópiia, 127 de domnii.

3. Şi deaca mîncară şi băură şi se săturară, se întoarseră; atunci Darie împărat se sui în patul său şi adormi[38] şi se dăşteptă.

4. Atunci, cei trei voinici, păzitorii trupului, carii păziia trupul împăratului, ziseră unul cătră altul:

5. „Să zicem fieştecare dentru noi cîte un cuvînt; deci carele va întrêce şi al căruia cuvînt să va arăta mai înţelept decît al celuialalt[39], să dea lui Darie împărat darure mari[40] [6] şi biruinţă mare.

6. Şi să fie îmbrăcat în gravaní şi în aur[41] să bea şi pre aur să şază şi în căruţă poleită cu aur şi cu tichie de vissină şi lanţ să fie împrejurul grumazilor lui.

7. Şi să şază în al doilea loc de la Darie[42] pentru înţelepciunea lui şi să se chiême rudă lui Darie."

8. Atunci scriseră fieştecare dentr-înşii, cîte unul cuvîntul său, şi le semnară[43] şi le puseră supt căpătîiul[44] împăratului Darie [9] şi ziseră:

9. „Deaca se va scula împăratul, să-i dăm scrisorile noastre; şi care va judeca împăratul şi cei trei boiêri ai persilor că iaste cuvîntul lui mai înţelept, aceluia să se dea biruinţa, precum iaste scris."

10. Şi unul au scris: „Putêrnic iaste vinul."

11. Iară altul au scris: „Mai putêrnic iaste împăratul." *[455/2]*

12. Iar cel al treilea au scris: „Prea sînt putêrnice

Versiunea modernă

şi Fenicia, în acest chip:

26. „Am citit epistola pe care mi-aţi trimis-o şi am poruncit, aşadar, să se caute şi s-a aflat că acea cetate din veac se împotriveşte cu oşti împăraţilor.

27. Şi oameni răzvrătiţi şi dedaţi la războaie s-au aflat în ea şi împăraţi puternici şi aspri erau în Ierusalim, stăpînind şi silind la biruri Coelesiria şi Fenicia.

28. Acum, aşadar, am poruncit să îi oprească pe acei oameni a zidi cetatea şi să se poarte de grijă ca nimic din aceste răutăţi să nu mai fie

29. Şi să nu se mai săvîrşească de acum înainte pentru tulburarea împăraţilor."

30. Atunci, după ce au citit cele scrise de către împăratul Artaxerxe, Raumos şi Samsaios cărturarul şi toţi cei împreună supuşi cu ei, înjugînd cu grabă, au pornit către Ierusalim cu călărime şi pedestrime şi oaste şi au început să-i oprească pe cei care zideau.

31. Şi a încetat zidirea templului cel din Ierusalim pînă în al doilea an al împărăţiei lui Darius, împăratul perşilor.

Capitolul al 3-lea

1. **[21]** Şi împăratul Darius a făcut ospăţ mare tuturor supuşilor săi şi curtenilor săi

2. Şi tuturor mai-marilor Mediei şi Persiei şi tuturor satrapilor şi căpeteniilor de oşti şi cîrmuitorilor ţinuturilor care îi erau supuse, din India pînă în Etiopia, în cele o sută douăzeci şi şapte de satrapii.

3. Şi au mîncat şi au băut şi, după ce s-au săturat, au plecat, iar Darius împăratul a plecat în dormitor, a adormit şi s-a trezit.

4. Atunci, cei trei tineri străjeri care păzeau trupul împăratului au spus unul către altul:

5. „Să spunem fiecare un cuvînt; şi al căruia va fi mai însemnat şi vă fi socotit mai înţelept decît al celorlalţi, aceluia împăratul Darius îi va da mari daruri şi marea cinstire a biruinţei.

6. Şi se va înveşmînta în porfiră şi va bea din cupe de aur şi va dormi pe aur şi va avea car cu friie de aur şi tiară de vison şi colier în jurul gîtului.

7. Şi va şedea în al doilea loc după Darius datorită înţelepciunii lui şi rudenia lui Darius va fi numit."

8. Atunci, scriind fiecare cuvîntul său, l-au pecetluit şi l-au aşezat sub perna împăratului Darius şi au spus:

9. „Cînd se va trezi împăratul, îi vor da ceea ce este scris; şi precum vor judeca împăratul şi cei trei mari dregători ai Persiei ale căruia cuvinte sînt mai înţelepte, aceluia i se va da biruinţa, precum a fost scris."

10. **[22]** Unul a scris: „Mai puternic este vinul."

11. **[23]** Altul a scris: „Mai puternic este împăratul."

12. **[24]** Al treilea a scris: „Mai puternice sînt

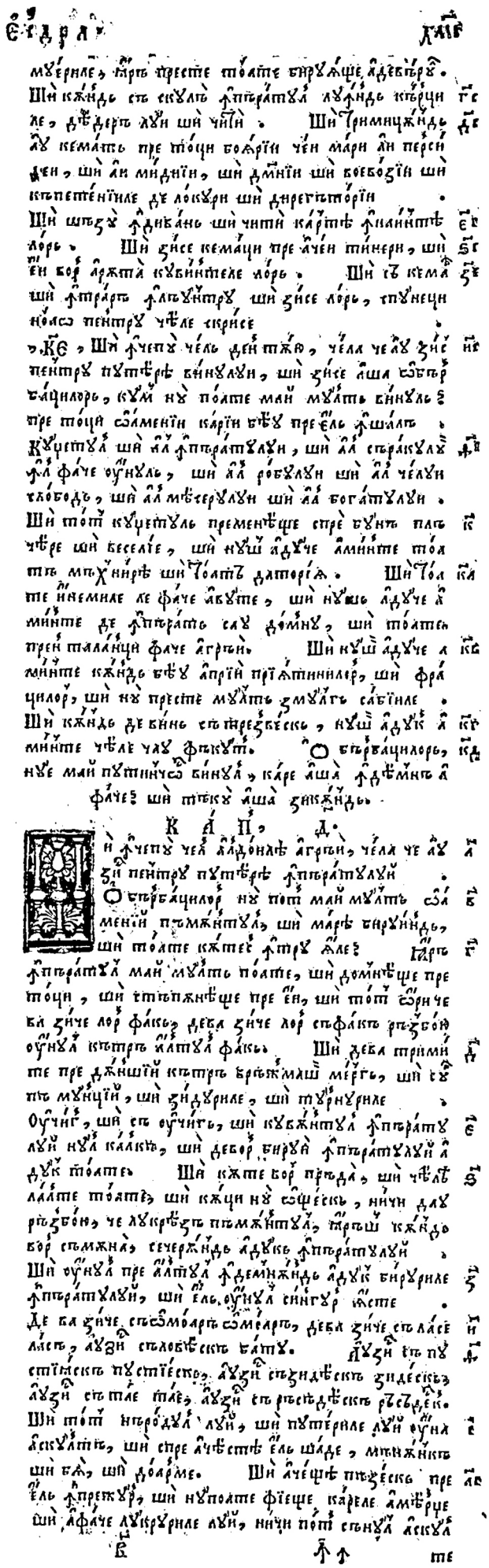

Biblia 1688, p. 643, col. 2

muierile, iară preste toate biruiêşte adevărul."

13. Şi cînd să sculă împăratul, luînd cărţile, dêderă lui şi citi.

14. Şi, trimiţînd, au chemat pre toţi boiêrii cei mari ai Persídei şi ai Mídiii şi domnii şi voievozii şi căpeteniile de locuri şi diregătorii;

15. Şi şăzu în divan şi citi cartea înaintea lor.

16. Şi zise: „Chemaţi pre acei tineri şi ei vor arăta cuvintele lor."

17. Şi să chemară şi întrară înlăuntru. Şi zise lor: „Spuneţi noao pentru cêle scrise."

18. **[25]** Şi începu cel dentîiu, cela ce au zis pentru putêrea vinului, şi zise aşa: „O, bărbaţilor, cum nu poate mai mult vinul? Pre toţi oamenii carii beau pre el înşală.

19. Cugetul şi al împăratului şi al săracului îl face unul, şi al robului şi al celui slobod, şi al mêserului şi al bogatului.

20. Şi tot cugetul premenêşte spre bună plăcêre şi veselie şi nu-şi aduce aminte toată mîhnirea şi toată datoriia.

21. Şi toate inemile le face avute şi nu-şi aduce aminte de împărat sau domnu şi toate pren talanţi face a grăi.

22. Şi nu-şi aduce aminte, cînd beau, a prii priêtinilor şi fraţilor şi nu preste mult zmulg sabiile.

23. Şi cînd de vin să trezvesc nu-şi aduc aminte cêle ce-au făcut.

24. O, bărbaţilor, nu e mai putincios vinul, care aşa îndeamnă a face?" Şi tăcu aşa zicînd.

Cap 4

1. **[26]** Şi începu cel al doilea a grăi, cela ce au zis pentru putêrea împăratului:

2. „O, bărbaţilor, nu pot mai mult oamenii, pămîntul şi marea biruind şi toate cîte-s întru iale?

3. Iară împăratul mai mult poate şi domnêşte pre toţi şi stăpînêşte pre ei şi tot, orice va zice lor, fac; de va zice lor să facă războiu unul cătră altul, fac.

4. Şi de va trimite pre dînşii cătră vrăjmaşi, merg şi surpă munţii şi zidurile şi turnurile.

5. Ucig şi să ucig, şi cuvîntul împăratului nu-l calcă; şi de vor birui, împăratului aduc toate,

6. Şi cîte vor prăda şi cêlealalte toate cîte vor prăda. Şi cîţi nu oştesc, nici dau războiu, ce lucrează pămîntul, iarăşi, cînd vor sămăna, secerînd, aduc împăratului.

7. Şi unul pre altul îndemnînd, aduc birurile împăratului. Şi el unul singur iaste.

8. De va zice să omoară, omoară; de va zice să lase, lasă; au zis să lovească, batu.

9. Au zis să pustiiască, pustiesc; au zis să zidească, zidesc; au zis să taie, taie; au zis să răsădească, răsădesc.

10. Şi tot nărodul lui şi puterile lui una ascultă; şi spre acêstea el şade, mănîncă şi bea şi doarme.

11. Şi aceştia păzesc pre el împrejur şi nu poate fieştecarele a mêrge şi a face lucrurile lui, nici pot să nu-l ascul- //

Ms. 45, p. 765-766

muierile, iar preste tot biruiêşte adevărul."

13. Şi cînd să sculă împăratul, luînd cărţile, ii dêderă lui şi citi.

14. Şi, trimiţînd, au chemat pre toţi măriţii Persídii şi a Mídei şi domni şi hatmani şi căpetenii de locuri şi dregătorii;

15. Şi şezu în divan şi să citi cartea înaintea lor.

16. Şi dzise: „Chemaţi pre tinerei şi ei vor arăta cuvintele lor."

17. Şi să chemară şi întrară înlontru. Şi dzise lor: „Vestiţi noao pentru cêle scrise."

18. **[25]** Şi începu cel dentîi, cela ce au dzis pentru putêrea vinului, şi dzise aşa: „O, bărbaţilor, cum prea poate vinul? Pre toţi oamenii carii beau pre el înşală.

19. Şi cugetul, ş-a împăratului şi a săracului face cugetul unul, şi a robului şi a volnicului, şi a meserului şi a bogatului.

20. Şi tot cugetul primenêşte spre bună-placere şi veselie şi nu pomenêşte toată mîhnirea şi toată datoriia.

21. Şi toate inemile le face avute şi nu pomêneşte împăratul *[766/1]* sau domnu şi pre[18] tot pren talandzi-l face a grăi.

22. Şi nu-şi aduc aminte, cînd beau, a prii priêtenilor şi fraţilor şi nu preste mult zmulgu sabiile.

23. Şi cînd de la vin să trezvescu nu pomenesc carele au făcut.

24. O, bărbaţilor, nu prea poate vinul carele aşa îndeamnă a face?" Şi tăcu, aşa dzicînd.

Cap 4

1. **[26]** Şi începu cel al doilea a grăi, cela ce au dzis pentru putêrea împăratului:

2. „O, bărbaţilor, nu prea pot oamenii, pămîntul şi maarea biruind şi toate cîte-s întru iale?

3. Iară împăratul prea poate şi domnêşte tuturor şi despuiêşte lor şi tot care va dzice lor fac; şi de va dzice lor să facă războiu unul cătră alalt, fac.

4. Şi de-i va trimite pre înşi cătră vrăjmaşi, mergu şi surpă munţii şi zidurile şi turnurile.

5. Ucig şi să ucig, şi cuvîntul împăratului nu-l trec; şi dă vor birui, împăratului aduc toate,

6. Şi cîte vor prăda şi cêlealalte toate. Şi cîţi nu oştesc, nici dau războiu, ce lucrează pămîntul, iarăşi, cînd vor sămăna, secerînd, aduc împăratului.

7. Şi unul pre alaltul îndemnînd, aduc birurile împăratului. Şi el unul sîngur iaste.

8. Dă va zice să omoare, omoară; dă va dzice să lase, lasă; dzise să lovască, bat.

9. Zise să pustiiască, pustiesc; dzise să zidească, zidesc; dzise să taie, taie; dzise să răsădească, răsădesc.

10. Şi tot nărodul lui şi puterile lui una aud; şi cătră acêstea el şade, mănîncă şi bea şi doarme.

11. Şi aceştia păzesc pregiur el împregiur şi nu poate fieştecarele a mêrge şi a face lucrurile lui, nici trec cu

Ms. 4389, p. 455-456

muierile, iar preste toate biruiêşte adeverinţa."

13. Şi deaca se sculă împăratul, îşi luară scrisorile şi le dêderă [la împăratul][45] şi le ceti.

14. Şi trimêse de chiemă pre toţi boiêrii midilor şi voievozii persilor şi pîrcălabii şi diregătorii;

15. Şi şăzură la divan şi se cetiră scrisorile înaintea lor.

16. Şi zise: „Chiemaţi voinicii şi ei îşi vor spune cuvintele lor."

17. [16] Şi-i chiemară şi întrară. [17] Şi le zise: „Spuneţi-ne de cêle ce sînt scrise."

18. Şi începu cel dentîi, care zisêse de tăria vinului, [18] şi zise: „O, bărbaţi, cum biruiêşte vinul pre toţi oamenii carii îl beau, de piêrde mintea,[46]

19. Şi iar face mintea împăratului dăşartă, aşijderea pre robi slobozi şi pre cei săraci ca pre nişte bogaţi.

20. Şi întoarce[47] minţile tuturor în neînfricoşare şi în[48] veselie şi nu-şi aduce aminte de nici o întristăciune şi de datorii.

21. Şi toate inimile le face bogate şi nu-şi aduce aminte de împărat, nici de cei putêrnici, şi face să grăiască tot pre talanţi.

22. Şi cînd beau nu-şi aduc aminte de prietenii, nici de frăţii, şi nu după mult ce scot sabiile.

23. Şi cînd se trezesc den cufundarea vinului şi se scoală, ei nu-şi aduc aminte ce au făcut.

24. O, bărbaţi, dară nu biruiêşte vinul? Cine cugetă să facă aşa?" Şi tăcu cel ce zise aşa.

Cap 4

1. Şi începu a grăi cel al doilea, carele zisêse de tăriia împăratului:[49]

2. „O, bărbaţi, dară au nu biruiesc oamenii pămîntul şi ţin[50] marea şi toate ce sînt într-însele?

3. Iară împăratul biruiêşte pre toţi şi le iaste stăpîn şi toate cîte le zice, fac; [4] şi de-i trimête la războiu, fac războiu

4. Şi se duc de fărîmă munţi şi ziduri şi turnure.

5. Junghe şi sînt ei junghiaţi, iar cuvîntul împăratului nu-l calcă; şi deaca biruiesc, tot ce jecmănesc ei aduc împăratului.

6. Aşijderea şi alţii, toţi[51] carii nu sînt de războaie, ce lucrează pămîntul, iarăşi, cînd seamănă şi sêceră, aduc bir împăratului.

7. Şi îndeamnă unul pre altul de aduc bir împăratului. [7] Şi numai ce el sîngur

8. [7] De va zice „Ucideţi!", vor ucide, şi de va zice „Sloboziţi!", vor slobozi, [8] şi de va zice să lovească, vor lovi.

9. [8] De va zice „Să zidiţi!", vor zidi, [9] şi de va zice „Să tăiaţi!", vor tăia, *[456/1]* şi de va zice: „Săditi!", vor sădi.

10. Şi tot nărodul şi puterile lui îl ascultă; şi apoi după acêstea el mănîncă şi bea şi doarme.

11. Iar ei păzesc împrejurul lui şi nu poate nici unul să meargă să-şi lucrêze lucrul său, ce ce va grăi el,

Versiunea modernă

femeile, dar mai presus de toate biruieşte adevărul."

13. Iar cînd s-a trezit împăratul, i s-au dat cele scrise şi a citit.

14. Şi, trimiţînd, a chemat pe toţi marii dregători ai Persiei şi ai Mediei şi pe satrapi şi pe căpeteniile de oşti şi pe cîrmuitorii ţinuturilor şi pe înalţii demnitari;

15. A şezut pe tronul de judecată şi a citit cele scrise înaintea lor.

16. Şi a spus: „Chemaţi pe acei tineri şi aceştia vor desluşi cuvintele lor."

17. Şi i-a chemat şi au intrat. Apoi le-a spus: „Vorbiţi-ne despre cele scrise."

18. **[25]** Şi a început cel dintîi, care a vorbit despre puterea vinului, şi a zis aşa: „O, bărbaţilor, cum nu este vinul mai puternic? El înşeală cugetarea tuturor oamenilor care îl beau.

19. El face una cugetarea împăratului ca şi a orfanului, a slujitorului ca şi a celui liber, a celui lipsit ca şi a celui bogat.

20. Şi schimbă tot cugetul înspre petrecere şi voioşie şi nu-şi mai aminteşte de nici o întristare şi de nici o datorie.

21. Şi toate inimile le face bogate şi nu-şi mai amintesc de împărat şi de satrap şi pe toate le face să vorbească prin talanţi.

22. Şi nu-şi amintesc atunci cînd beau să se poarte binevoitor cu prietenii, ci nu după mult timp scot săbiile.

23. Şi cînd se deşteaptă din vin nu-şi mai amintesc cele pe care le-au făcut.

24. O, bărbaţilor, nu este vinul mai puternic, de vreme ce sileşte a face astfel?" Şi a încetat de a mai vorbi.

Capitolul al 4-lea

1. **[26]** Şi a început a vorbi cel de-al doilea, care vorbise despre puterea împăratului:

2. „O, bărbaţi, nu sînt mai puternici oamenii, stăpînind pămîntul şi marea şi toate cele ce se află în ele?

3. Iar împăratul este mai puternic şi domneşte peste ei şi are deplină putere asupra lor şi orice ar spune, ei se supun; dacă le-ar spune să facă război unul cu altul, ei fac.

4. Şi îi trimite împotriva vrăjmaşilor şi merg şi nimicesc munţii şi zidurile şi turnurile.

5. Ucid şi sînt ucişi, şi nu trec peste cuvîntul împăratului; iar dacă ar birui, îi aduc împăratului

6. Toate cîte le-au prădat şi toate celelalte. Şi cei care nu sînt ostaşi şi nu duc război, ci lucrează pămîntul, iarăşi, cînd seamănă şi seceră, le aduc înaintea împăratului.

7. Şi unul pe altul silind, aduc birurile împăratului. Iar el este unul singur.

8. Dacă ar spune să omoare, omoară; dacă ar spune să lase liber, lasă liber; dacă ar spune să bată, lovesc.

9. A zis să pustiască, pustiesc; a zis să taie, taie; a zis să răsădească, răsădesc.

10. Şi tot poporul şi toţi cei puternici ai lui i se supun; şi pentru aceasta el stă la masă şi mănîncă şi bea şi doarme.

11. Aceştia stau împrejurul lui şi-l străjuiesc şi fiecare nu poate să plece şi să-şi facă lucrările sale, nici nu poate să nu i se

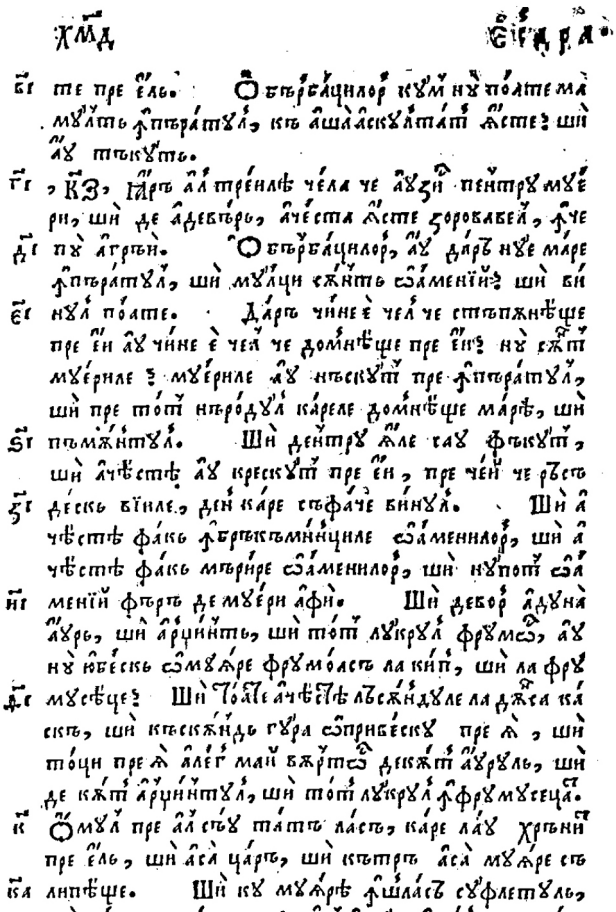

Biblia 1688, p. 644, col. 1

te pre el.

12. O, bărbaţilor, cum nu poate mai[4] mult împăratul, că aşa ascultat iaste?" Şi au tăcut.

13. **[27]** Iară al treilea, cela ce au zis pentru muieri şi de adevăr, acesta iaste Zorovavel, începu a grăi:

14. „O, bărbaţilor, au dară nu e mare împăratul şi mulţi sînt oamenii şi vinul poate?

15. Dară cine e cel ce stăpînêşte pre ei, au cine e cel ce domnêşte pre ei? Nu sînt muierile? Muierile au născut pre împăratul şi pre tot nărodul carele domnêşte marea şi pămîntul.

16. Şi dentru iale s-au făcut şi acêstea au crescut pre ei, pre cei ce răsădesc viile den care să face vinul.

17. Şi acêstea fac îmbrăcăminţile oamenilor şi acêstea fac mărire oamenilor şi nu pot oamenii fără de muieri a fi.

18. Şi de vor aduna aur şi argint şi tot lucrul frumos, au nu iubesc o muiêre frumoasă la chip şi la frumusêţe?

19. Şi toate acêstea lăsîndu-le, la dînsa cască şi, căscînd gura, o privescu pre ea şi toţi pre ea aleg mai vîrtos decît aurul şi decît argintul şi tot lucrul înfrumuseţat.

20. Omul pre al său tată lasă, care l-au hrănit pre el, şi a sa ţară, şi cătră a sa muiêre să lipêşte.

21. Şi cu muiêrea îşi lasă sufletul şi nici de tată-său îşi aduce aminte, nici de mumă, nici de ţară.

22. Şi de aicea să cade voi să ştiţi că muierile stăpînesc pre voi.

23.[5] Au nu trudiţi şi osteniţi şi toate muierilor daţi şi aduceţi? Şi ia omul sabiia lui şi iêse la ieşire să tîlhărească şi să fure şi pre mare a îmbla şi pren rîuri.

24. Şi pre leu vêde şi întru întunêrec mêrge; şi cînd va fura şi va hrăpi şi va dezbrăca de haine, la cea iubită aduce.

25. Şi mai mult iubêşte omul pre a sa muiêre, mai vîrtos decît pre tată-său şi pre mumă-sa.

26. Şi mulţi s-au fluturat la chipuri pentru muieri şi robi s-au făcut pentru iale.

27. Şi mulţi au pierit şi au greşit şi au păcătuit pentru muieri.

28. Şi acum nu crêdeţi mie? Au nu e împăratul mare cu oblăduirea lui? Au nu toate ţărîle să tem a să atinge de el?

29. Vedeam pre el şi pre Apamína, fata lui Vartác celui minunat, posadneca împăratului, şăzînd den direapta împăratului

30. Şi luînd stema den capul împăratului şi puind la ea; şi da palme cu stînga împăratului.

31. Şi spre acêstea împăratul, căscînd gura, priviia la ea; şi de-i va rîde lui, rîde, iară de să va mîhni asupra lui, să cucerêşte ei, ca să să împace cu el.

32. O, bărbaţilor, cum nu-s tari muierile, de vrême ce fac aşa?"

33. **[28]** Şi atuncea împăratul şi diregătorii căuta unul cătră altul.

34. **[29]** Şi începu a grăi pentru adevăr: „O, bărbaţilor, au nu-s tari muierile? Mare e pămîntul şi înalt iaste ceriul şi iute la aler- /

Ms. 45, p. 766-767

audzul pre el.
12. O, bărbaţilor, cum nu prea poate împăratul, că aşa ascultat iaste?" Şi tăcu.

13. **[27]** Iară al treilea, cela ce au dzis pentru muieri şi adevărul, acesta iaste Zorovável, începu a grăirea:

14. „O, bărbaţilor, au nu-i mare împăratul şi mulţi oamenii şi vinul poate?

15. Cine-i, dară, cel ce stăpînêşte lor? Au cine-i cel ce domnêşte lor? Au nu *[766/2]* muierile? Muierile născură pre împăratul şi pre tot nărodul carele domnêşte mării şi pămîntului.
16. Şi dentru iale s-au făcut şi acêstea au crescut pre ei, pre cei ce răsădesc viile dentru carele vinul să face.

17. Şi acêstea fac îmbrăcămińtile oamenilor şi acêstea fac mărire oamenilor şi nu pot oamenii fără de muieri a fi.
18. Şi de vor aduna aur şi argint şi tot lucrul frumos, au nu iubăsc o muiêre frumoasă la chip şi la frîmsêţe?

19. Şi toate acêstea lăsîndu-le, la dînsa cască şi, căscînd gura, o privăsc pre ea şi toţi pre ea aleg mai mult decît aurul şi decît argintul şi tot lucrul înfrîmseţat.

20. Omul pre al său tată lasă, carele l-au hrănit pre el, şi a sa ţară, şi cătră a sa muiêre să lipêşte.

21. Şi cu muiêrea-şi lasă sufletul şi nici de tată-său îşi aduce aminte, nici de maică-sa, nici de ţară.

22. Şi de aicea trebuie voi ca să ştiţi că muierile domnesc voao.
23. Au nu trudiţi şi osteniţi şi toate muierilor daţi şi luaţi? Şi ia omul sabiia lui şi iêse la ieşire-şi să tîlhărească şi să fure şi la mare îmbla şi la rîuri.

24. Şi pre leu vêde şi în întunêrec mêrge; şi cînd va fura şi va apuca şi va dezbrăca de haine, la ibovnice aduce.
25. Şi mai mult iubêşte omul pre a sa muiêre, mai mult decît pre tată-său şi pre maică-sa.

26. Şi mulţi s-au fluturat la chipuri pentru muieri şi robi s-au făcut pentru iale.

27. Şi mulţi au pierit şi au greşit şi au greşit[19] pentru muieri.
28. Şi acum nu crêdeţi mie? Au nu-i mare împăratul cu oblăduirea lui? Au nu toate ţările să sfiesc a să atinge de el?
29. Vedeam pre el şi pre Apámi, fata lui Vartac celui minunat, posadnica împăratului, şezînd den dreapta împăratului
30. Şi luînd cununa den capul împăratului şi puind la ea; şi loviia cu palma stîngă pre împăratul.

31. Şi cătră acêstea împăratul, căscînd gura, priviia pre ea; şi de va rîde lui, rîde, şi de să va amărî preste el, lingărêşte pre ea, ca să să împace cu el.

32. O, bărbaţilor, cum nu-s tari muierile, că aşa fac?" *[767/1]*
33. **[28]** Şi atuncea împăratul şi măriţii căuta unul cătră alaltu.
34. **[29]** Şi începu a grăi pentru adevăr: „O, bărbaţilor, au nu-s tari muierile? Mare-i pămîntul şi înaltu-i ceriul şi iute la aler-

Ms. 4389, p. 456

îl ascultă.
12. O, bărbaţi, cum nu biruiêşte împăratul, carele se ascultă aşa?" Şi tăcu.

13. Iar cel al treilea, carele zisêse de muieri[52] şi de adeverinţă, acela iaste Zorovavel, şi începu a zice[53]:

14. „O, bărbaţi, dară nu iaste mare împăratul? Şi vinul au n-au biruit pre mulţi oameni?

15. [14] Dară cine iaste care stăpînêşte preste dînşii? [15] Dară pre împăratul au nu l-au născut muierile, şi pre tot nărodul care biruiêşte marea şi pămîntul?

16. Şi dentr-însele se-au născut şi iale au crescut pre cêia ce au sădit viile den care se face vinul.

17. Şi iale fac hainele[54] cêle frumoase ale tuturor oamenilor şi oamenii nu pot să se dăzlupească de muieri.
18. Şi de vor strînge argint şi aur şi tot lucrul frumos, şi vor vedea pre o muiêre îmbrăcată bine şi frumoasă,
19. Toate acêstea părăsind, vor lua aminte la dînsa şi cu gurile dăşchise vor căuta spre ea şi pre dînsa o vor îndrăgi toţi mai vîrtos decît aurul şi argintul şi decît toate lucrurile cêle prea scumpe.

20. Şi lasă omul pre tată-său care l-au crescut şi ţara sa, şi se adaoge cătră muiêre.

21. Şi cu muiêrea-şi lasă sufletul şi nici de tată nu-şi aduce aminte, nici de mumă, nici de ţară.

22. Şi se cade voaoă să socotiţi şi aceasta[55], că şi pre voi stăpînesc muierile.
23. Dară nu vă osteniţi şi munciţi şi aduceţi tot şi daţi muierilor? [23] Şi omul îşi ia sabiia şi se duce în cale să facă războiu[56], uciderі, furtişaguri şi să înoate cu corabiile pre mare şi pre rîuri.
24. Şi vêde leul şi întră în tunêrec; şi deaca face tîlhărie şi înşălăciuni şi fură, el aduce ibomnicei sale.

25. Şi mai tare şi mai mult îndrăgêşte omul pre muiêrea sa decît pre tată-său şi pre mumă-sa.

26. Şi mulţi se-au făcut nebuni pentru muierile lor, [27] au rătăcit şi se-au făcut robi pentru iale.

27. Şi se-au junghiat şi au făcut păcate pentru muiêri.
28. Şi acum să mă crêdeţi că mare iaste împăratul întru biru- *[456/2]* inţa sa, că nici o ţară[57] nu îndrăznêşte să se atingă[58] de el.
29. Iar am văzut pre Apamin, fata lui Vartan cel minunat, posadnica împăratului, şăzînd aproape de-a direapta împăratului.
30. Şi lua coroana den capul lui şi o punea ei; şi bătea pre împăratul preste obraz despre mîna cea stîngă.
31. Şi preste acêstea, el căuta la dînsa cu gura căscată; şi deaca rîdea ea înaintea lui, rîdea şi el, iar deaca se mînіia pre dînsul, iar el o momiia, pînă o întorcea întru blîndêţe să grăiască cu dînsul.

32. O, bărbaţi, dară nu sînt mai tari muierile, că fac aşa?"
33. Atunci împăratul şi boiêrii căuta unul la altul.

34. Şi începu a grăi şi de adeverinţă [şi zise][59]: „O, bărbaţi! Dară au nu sînt vîrtoase muierile? Mare iaste pămîntul şi nalt iaste ceriul şi rêpede alergarea

Versiunea modernă

supună.
12. O, bărbaţilor, cum nu este mai puternic împăratul, de vreme ce este atît de ascultat?" Şi a tăcut.

13. **[27]** Iar al treilea, care a vorbit despre femei şi despre adevăr, acesta este Zorobabel, a început a vorbi:
14. „Bărbaţilor, oare nu este mare împăratul şi oare nu mulţi sînt oamenii şi vinul nu este puternic?

15. Dar cine are deplină putere asupra lor şi cine domneşte peste ei, oare nu femeile? Femeile au născut pe împăratul şi pe întreg poporul care domneşte peste mare şi peste pămînt.
16. Şi din acestea au ieşit şi acelea îi hrănesc pe cei ce răsădesc viţa-de-vie din care se face vinul.

17. Şi acestea fac hainele oamenilor şi acestea sînt mărirea oamenilor şi nu pot fi oameni fără femei.

18. Şi de ar aduna aur şi argint şi orice lucru preţios, tot privesc înspre o singură femeie frumoasă la înfăţişare şi cu farmec;
19. Şi lăsînd toate aceste lucruri, cască şi deschid gura privind-o şi toţi o aleg mai curînd decît aurul şi argintul şi orice lucru preţios.

20. Omul lasă pe tatăl său care l-a crescut, îşi lasă ţara sa şi se uneşte cu femeia sa.

21. Şi alături de femeie îşi dă duhul şi nu îşi mai aminteşte nici de tată, nici de mamă, nici de ţară.

22. Şi de aici trebuie să cunoaşteţi că femeile domnesc peste voi.
23. Oare nu trudiţi şi nu vă osteniţi şi pe toate le daţi şi le duceţi femeilor? Iar omul ia sabia sa şi purcede şi iese să robească şi să fure şi pluteşte pe mare şi pe rîuri.
24. Şi vede leul şi străbate negura; şi cînd fură şi răpeşte şi jefuieşte, aduce la cea iubită.

25. Şi omul iubeşte pe femeia sa mai mult decît pe tată şi pe mamă.

26. Şi mulţi şi-au pierdut minţile din pricina femeilor şi au ajuns pentru ele sclavi.

27. Şi mulţi au pierit şi au căzut şi au păcătuit din pricina femeilor.
28. Şi acum nu mă credeţi? Oare împăratul nu este mare prin puterea sa? Oare nu toate ţările se sfiesc a se atinge de el?
29. Priveam pe Apamen, fiica lui Bartacos cel minunat, concubina împăratului, şezînd de-a dreapta împăratului.
30. Şi a luat coroana de pe capul împăratului şi a aşezat-o pe al său; şi îl pălmuia cu stînga pe împărat.

31. Iar împăratul, căscînd gura la acestea, privea la ea; şi dacă ea rîdea, rîdea şi el la ea, iar dacă ea se amăra, o linguşea ca să se împace cu el.

32. O, bărbaţilor, cum nu sînt puternice femeile pentru că fac astfel?"
33. **[28]** Şi atunci împăratul şi marii dregători au privit unul către altul.
34. **[29]** Şi a început a grăi despre adevăr: „O, bărbaţilor, oare nu sînt puternice femeile şi nu e mare pămîntul, iar cerul înalt şi soarele iute

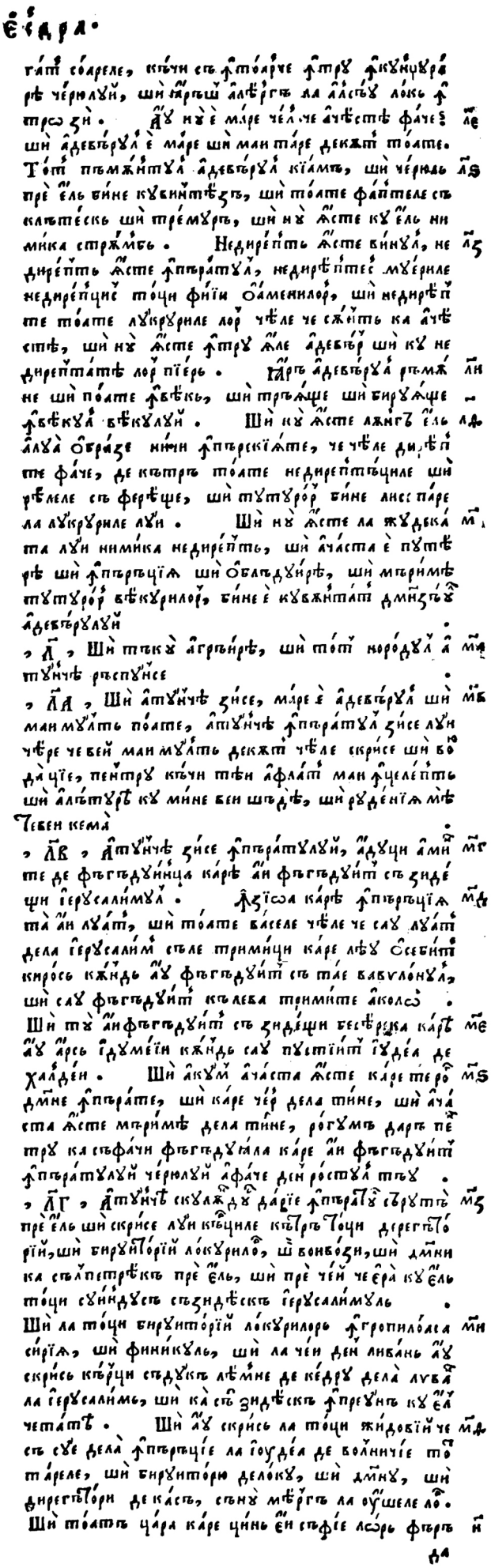

Biblia 1688, p. 644, col. 2

gat soarele, căci să întoarce întru încungiurarea ceriului şi iarăşi aleargă la al său loc într-o zi.

35. Au nu e mare cel ce acêstea face? Şi adevărul e mare şi mai tare decît toate.

36. Tot pământul adevărul chiamă şi ceriul pre el binecuvintează şi toate faptele să clătesc şi tremură şi nu iaste cu el nimica strîmb.

37. Nedirept iaste vinul, nedirept iaste împăratul, nedirêpte-s muierile, nedirepţi-s toţi fiii oamenilor şi nedirêpte toate lucrurile lor cêle ce sînt ca acêstea şi nu iaste întru iale adevăr şi cu nedireptatea lor pier.

38. Iară adevărul rămîne şi poate în veac şi trăiêşte şi biruiêşte în veacul veacului.

39. Şi nu iaste lîngă el a lua obraze, nici împărechiiate, ce cêle dirêpte face, de cătră toate nedireptăţile şi rêlele să ferêşte şi tuturor bine li se pare la lucrurile lui.

40. Şi nu iaste la judecata lui nimika nedirept. Şi aceasta e putêrea şi împărăţiia şi oblăduirea şi mărimea tuturor veacurilor. Bine e cuvîntat Dumnezăul adevărului!"

41. **[30]** Şi tăcu a grăirea, şi tot norodul atuncea răspunse

42. **[31]** Şi atuncea zise: „Mare e adevărul şi mai mult poate!" Atuncea împăratul zise lui: „Cêre ce vei mai mult decît cêle scrise, şi voiu da ţie, pentru căci te-ai aflat mai înţelept, şi alăturea cu mine vei şădea şi rudeniia mea te vei chema."

43. **[32]** Atuncea zise împăratului: „Adu-ţi aminte de făgăduinţa carea ai făgăduit, să zideşti Ierusalímul,

44. În zioa carea împărăţiia ta ai luat, şi toate vasele cêle ce s-au luat de la Ierusalím să le trimiţi, care le-au osebit Chirós cînd au făgăduit să taie Vavilónul şi s-au făgăduit că le va trimite acoló.

45. Şi tu ai făgăduit să zideşti besêreca carea au ars idumeii cînd s-au pustiit Iudéa de haldei.

46. Şi acum aceasta iaste care te rog, doamne împărate, şi care cer de la tine, şi aceasta iaste mărimea de la tine: rogu-mă, dară, pentru ca să faci făgăduiala care ai făgăduit Împăratului ceriului a face den rostul tău."

47. **[33]** Atuncea, sculîndu-se[6] Dárie împăratul, sărută pre el şi scrise lui cărţile cătră toţi deregătorii şi biruitorii locurilor şi voivozi şi domni, ca să-l petreacă pre el şi pre cei ce era cu el toţi, suindu-să să zidească Ierusalímul.

48. Şi la toţi biruitorii locurilor în Gropiloasa Síriia şi Finícul şi la cei den Liván au scris cărţi să ducă lêmne de chedru de la Livan la Ierusalím şi ca să zidească împreună cu el cetatea.

49. Şi au scris la toţi jidovii ce să suie de la împărăţie la Iudéa de volnicie, tot tarele şi biruitoriu de locu şi domnu şi diregători de casă să nu meargă la uşele lor.

50. Şi toată ţara care ţin ei să fie lor fără //

Ms. 45, p. 767

gat soarele, căci să întoarce întru ţîrcălamul ceriului şi iarăşi aleargă la al său loc întru o dzi.

35. Au nu-i mare carele acêstea face? Şi adevărul mare-i şi mai tare decît toate.

36. Tot pămîntul adevărul cheamă şi tot pămîntul[20] pre ea binecuvinteadză şi toate faptele să clătesc şi tremură şi nu iaste cu ea strîmbu nimic.

37. Nedreptu-i vinul, nedreptu-i împăratul, nedrêpte-s muierile, nedrepţi toţi fiii oamenilor, nedrêpte toate faptele lor care-s ca acêstea şi nu iaste întru iale adevăr şi cu nedreptatea lor pier.

38. Iară adevărul rămîne şi poate în vac şi trăiêşte şi biruiêşte întru vacul vacului.

39. Şi nu iaste lîngă ea a lua obraze, nici împărechiate, ci cêle drêpte face, de cătră toate nedrêptele şi rêle să ferêşte şi toţi bine li să pare la lucrurile ei.[21]

40. Şi nu iaste întru judecata ei nimic nedreptu. Şi aceasta-i putêrea şi împărăţimea şi oblăduirea şi mărimea a tuturor vacurilor. Binecuvîntat Dumnedzăul adevărului!"

41. **[30]** Şi tăcu a grăirea, şi tot nărodul atuncea glăsi

42. **[31]** Şi atuncea dzise: „Mare-i adevărul şi prea poate!" Atuncea împăratul dzise lui: „Cêre ce ţi-i voia, mai mult decît cêle scrise, şi vom da ţie, pentru care te-ai aflat mai înţelept, şi alaturea de mine vei şedea şi rudenia mea te vei chema."

43. **[32]** Atuncea dzise împăratului: „Adu-ţi aminte de făgăduinţa carea ai giuruit, să zideşti Ierusalimul,

44. Întru dzua carea împărăţia ta ai luat, şi toate vasele ce s-au luat den Ierusalím să le trimiţi, carele au usăbit Chíros cînd s-au rugat să taie Vavilónul şi s-au făgăduit că le va trimite acoló.

45. Şi tu ai făgăduit să zideşti casa carea au arsu-o idumeii cînd s-au pustiit Iudéa de haldei.

46. Şi acum aceasta iaste carea te rog pre tine, doamne împă- *[767/2]* rate, şi carea cer de la tine, şi aceasta iaste mărimea de la tine: rogu-mă, dară, pentru ca să faci giuruita carea ai giuruit Împăratului ceriului a face dentru rostul tău."

47. **[33]** Atuncea, sculîndu-să Dárie împăratul, îl sărută pre el şi scrise lui cărţile cătră toţi dregătorii şi biruitorii locurilor şi hatmani şi domni, pentru ca să petreacă pre el şi pre cei cu el toţi, suindu-să să zidească Ierusalímul.

48. Şi la toţi biruitorii locurilor în Gropiloasa Siría şi Finíchi şi cei dentru Livan au scris cărţi să aducă lêmne de chedru de la Livan la Ierusalím şi ca să zidească împreună cu el cetatea.

49. Şi scrise la toţi jidovii ce să suie de la împărăţie la Iudea pentru volnicie, tot tarele şi biruitor de loc şi domnu şi dregător de casă să nu margă la uşile lor.

50. Şi toată ţara carea ţin fără bir la ei să fie

Ms. 4389, p. 456-457

soarelui, că se întoarce împrejurul ceriului şi iar se întoarce la locul lui într-o zi.[60]

35. Dară nu iaste mărit carele face acêstea? Iar adeverinţa iaste mai mare şi mai vîrtoasă[61] de toate.

36. Tot pămîntul chiiamă pre adeverinţă, aşijderea şi ceriul bine o cuvintează şi toate faptele se clătesc şi se cutremură de dînsa şi cu dînsa nu iaste nici o nedireptate.

37. Nedirept vinul, nedirept împăratul, nedirêpte muierile, nedirepţi toţi feciorii oamenilor şi nedirêpte toate lucrurile lor şi nu iaste într-înşii adeverinţă şi vor pieri întru nedireptatea lor.

38. Iar adeverinţa trăiêşte şi petrêce în vêci şi va ţinea în veacul veacului.

39. Nu iaste înaintea ei făţărnicie, nici împărechiêre, ce cêle ce sînt dirêpte face tuturor, întru cei direpţi şi întru cei hiclêni, şi toate bine se cuvintează întru faptele ei.

40. Şi în judecata ei nu iaste năcăjire, ce tărie şi împărăţie şi biruinţă şi mărire tuturor vêcilor! Bine iaste cuvîntat Dumnezeul adeverinţei!"

41. Şi conteni de-a grăi, iar nărodul tot strigă,

42. Şi zise: „Mare iaste adeverinţa şi biruiêşte!" [42] Atunci zise împăratul: „Cêre ce-ţi iaste voia, încă şi mai mult decît cum iaste scris, şi-ţi voi da, pentru că te-ai aflat mai înţelept, şi să şăzi aproape de mine şi rudenie a mea să te chiemi."

43. Atunci zise împăratului: „Ado-ţi aminte de făgăduinţa ta carea te-ai făgăduit, să zideşti Ierusalimul,

44. [43] În zioa cêea ce ai luat împărăţiia, [44] şi toate vasele care se-au luat den Ierusalim *[457/1]* să le trimeţi, care le-au luat Chir cînd au blestemat Vavilónul şi au vrut să le trimeaţă acoló.

45. Şi tu ai vrut să zideşti bisêrica, după ce o au ars idumeii, cînd se-au pustiit Ţara Jidovească de haldei.

46. Şi acum, doamne, aceasta iaste care ceiu şi aceasta iaste cea mai mare ce ceiu de la tine: deci te[62] rog să faci făgăduinţa carea ai făgăduit Împăratului ceresc den gura ta să faci."

47. Atunci se sculă Darie împărat şi-l sărută şi scrise cărţi pre la toţi biruitorii lui şi la voievozi şi la pîrcălabi şi la boiêri, să-l petreacă şi pre toţi cîţi se vor sui cu dînsul să zidească Ierusalimul.

48. Şi tuturor pîrcălabilor carii era în Siriia şi în Finichiia şi în Livan scrise cărţi să ducă lêmne de chiedru de la Livan în Ierusalim, să zidească cetatea.

49. Şi scrise tuturor jidovilor carii se suise de la împărăţie în Iudéea să fie volnici, de toţi pîrcălabii şi boiêrii şi biruitorii să nu meargă la uşile lor.

50. Şi tot ţinutul care l-au cerşut să fie lor fără de

Versiunea modernă

în drumul său, străbătînd cerul împrejur şi din nou alergînd la locul său într-o singură zi?

35. Oare nu e mare cel ce face acestea? Însă adevărul este mare şi mai puternic decît toate.

36. Tot pămîntul cheamă adevărul şi cerul îl binecuvîntează şi toate lucrurile se clatină şi tremură şi nu este nimic nedrept alături de el.

37. Nedrept este vinul, nedrept este împăratul, nedrepte femeile, toţi fiii oamenilor nedrepţi şi nedrepte sînt toate lucrurile de acest fel şi nu este adevăr întru ele, ci în nedreptatea lor pier.

38. Iar adevărul rămîne şi este puternic în veci şi trăieşte şi stăpîneşte în vecii vecilor.

39. Şi nu este la el părtinire pentru chipuri, nici deosebire, ci face cele drepte şi se fereşte de cele nedrepte şi rele; faptele sale sînt plăcute tuturor.

40. Şi nu este nimic nedrept în judecata sa. Şi a sa este puterea şi împărăţia şi tăria şi mărirea în toţi vecii vecilor! Binecuvîntat este Dumnezeul adevărului!"

41. **[30]** Şi a încetat de a mai vorbi, iar tot poporul a strigat atunci

42. **[31]** Şi a zis: „Mare este adevărul şi cel mai puternic!" Atunci împăratul i-a spus: „Cere şi îţi voi da ce îmi ceri, mai mult decît cele ce ai scris îţi voi da, fiindcă ai fost aflat mai înţelept, şi vei şedea alături de mine şi vei fi numit rudenia mea."

43. **[32]** Atunci [Zorobabel] i-a spus împăratului: „Aminteşte-ţi de făgăduiala pe care ai făcut-o, ca să zideşti Ierusalimul,

44. În ziua în care ai primit împărăţia, şi ca să trimiţi toate vasele pe care le-a luat Cirus şi le-a scos afară din Ierusalim cînd a făgăduit să dărîme Babilonul şi a făgăduit să le aducă acolo.

45. Şi tu ai făgăduit să zideşti templul care a fost ars de idumei cînd Iudeea a fost pustiită de caldei.

46. Şi acum aceasta este ceea ce voiesc de la tine, stăpîne, şi îţi cer şi aceasta este mărirea pentru care te rog: aşadar, să împlineşti făgăduinţa pe care ai făcut-o cu gura ta Împăratului cerului."

47. **[33]** Atunci, ridicîndu-se împăratul Darius, l-a sărutat şi i-a scris o epistolă pentru toţi iconomii şi cîrmuitorii ţinuturilor şi căpeteniile oştilor şi satrapii, ca să îl însoţească toţi şi să urce să zidească Ierusalimul.

48. Şi tuturor cîrmuitorilor de ţinuturi din Coelesiria şi Fenicia şi celor din Liban le-a scris o epistolă ca să aducă lemne de cedru din Liban la Ierusalim, ca să zidească cetatea cu acesta.

49. Şi a scris tuturor iudeilor care urcau din împărăţie către Iudeea cu privirea la libertatea lor, ca nici un stăpîn ori căpetenie de oşti ori cîrmuitor de ţinut ori iconom să nu meargă la porţile lor.

50. Şi ca orice ţinut îl iau ei în stăpînire să fie scutit

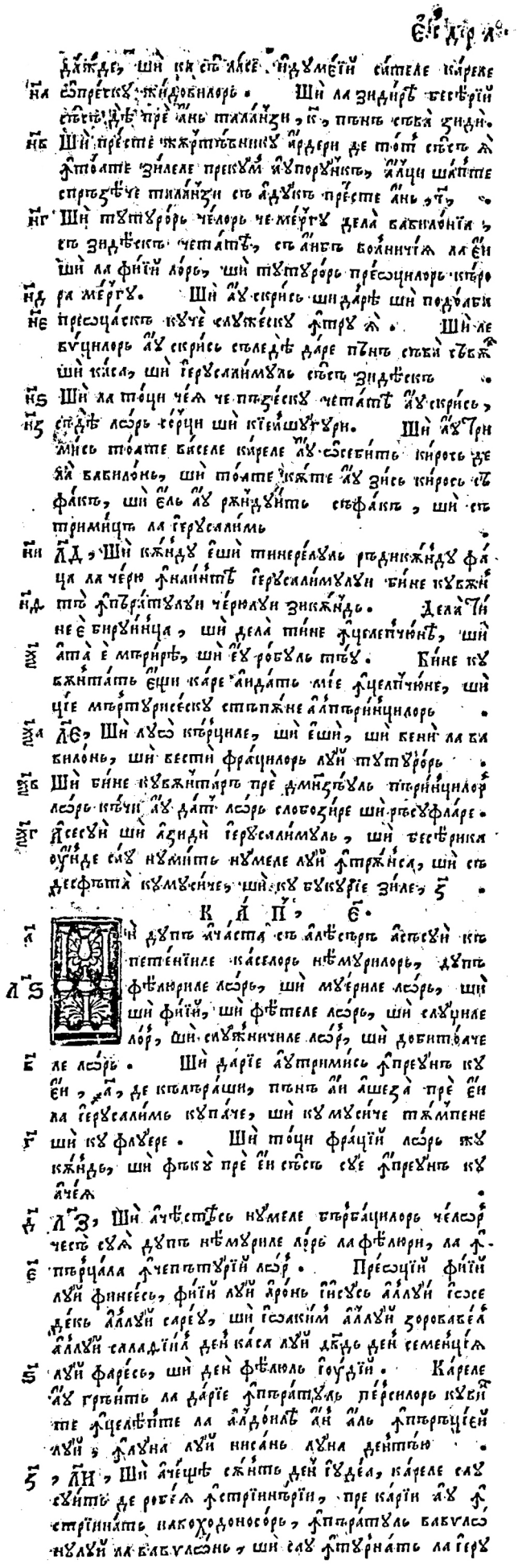

Biblia 1688, p. 645, col. 1

dajde şi ca să lase idumeii satele care le oprescu jidovilor.

51. Şi la zidirea besêricii[7] să să dea pre an talanzi 20, pînă să va zidi.

52. Şi preste jîrtăvnicu arderi de tot să să ia în toate zilele, precum au poruncă; alţi şaptesprăzêce talanzi să aducă, preste an 10.

53. Şi tuturor celor ce mergu de la Vavilónia să zideascâ cetatea să aibă volniciia, la ei şi la fiii lor şi tuturor preoţilor cărora mergu.

54. Şi au scris şi darea şi podoaba preoţască cu ce slujescu întru ea.

55. Şi leviţilor au scris să le dea dare pînă să va săvîrşi casa şi Ierusalímul să să zideascâ.

56. Şi la toţi ceia ce păzescu cetatea au scris să dea lor sorţi şi chielşuguri.

57. Şi au trimis toate vasele carele au osebit Chíros de la Vavilón şi toate cîte au zis Chíros să facă şi el au rînduit să facă şi să trimiţă la Ierusalím.

58. **[34]** Şi cîndu ieşi tinerelul, rădicîndu faţa la ceriu înaintea Ierusalímului, binecuvîntă Împăratului ceriului, zicînd:

59. „De la tine e biruinţa şi de la tine înţelepciunea şi a ta e mărirea, şi eu — robul tău.

60. Binecuvîntat eşti, care ai dat mie înţelepciune[8], şi ţie mărturisescu, Stăpîne al părinţilor!"

61. **[35]** Şi luo cărţile şi ieşi şi veni la Vavilón şi vesti fraţilor lui tuturor.

62. Şi binecuvîntară pre Dumnezăul părinţilor lor, căci au dat lor slobozire şi răsuflare

63. A se sui şi a zidi Ierusalímul şi besêrica unde s-au numit numele lui într-însa. Şi să desfăta cu musíce şi cu bucurie zile 7.

Cap 5

1. **[36]** Şi după aceasta, să alêsără a să sui căpeteniile caselor neamurilor, după fêliurile lor, şi muierile lor şi[9] fiii şi fêtele lor şi slugile lor şi slujnicile lor şi dobitoacele lor.

2. Şi Darie au trimis împreună cu ei 1000 de călăraşi pînă a-i aşeza pre ei la Ierusalím, cu pace şi cu musíce, tîmpene şi cu fluiere.

3. Şi toţi fraţii lor jucînd şi făcu pre ei să să suie împreună cu aceia.

4. **[37]** Şi acêstea-s numele bărbaţilor celor ce să suia, după neamurile lor la fêliuri, la împărţala începăturii lor:

5. Preoţii, fiii lui Fineés, fiii lui Arón: Iisús al lui Iosedéc, al lui Saréu, şi Ioachím al lui Zorovavél, al lui Salathiíl, den casa lui David, den sementiia lui Farés şi den fêliul Iúdii,

6. Carele au grăit la Dárie, împăratul persilor, cuvinte înţelêpte, la al doilea an al împărăţiei lui, în luna lui nisán, luna dentîiu.

7. **[38]** Şi aceştia sînt den Iudéa, carele s-au suit de robiia înstriinării, pre carii au înstriinat Navohodonosór, împăratul Vavilónului, la Vavilón şi s-au înturnat la Ieru- /

Ms. 45, p. 767-768

şi pentru ca idumeii să lase satele care le opresc a jidovilor.

51. Şi la zidirea bisêricii să să dea preste an talandzi 20, pînă să va zidi.

52. Şi preste jirtăvnic arderi de tot să să ia în toate dzilele, în ce chip au porîncă; alte 17 talandzi să aducă, preste ani 10.

53. Şi tuturor celor ce merg de la Vavilonía să zideascâ cetatea să aibă volnicie, la ei şi la fiii lor şi tuturor preuţilor cărora mergu.

54. Şi au scris şi darea şi podoaba cea preoţască cu ce slujesc întru ea.

55. Şi leviţilor au scris să le dea darea pînă să va săvîrşi casa şi Ierusalímul să să zideascâ.

56. Şi la toţi ceia ce păzesc cetatea au scris să dea lor sorţi şi chelşuguri.

57. Şi au trimis toate vasele carele au usăbit Chíros de la Vavilon şi toate cîte au dzis[22] Chíros să facă şi el au rînduit să facă şi să trimiţă la Ierusalím.

58. **[34]** Şi cînd ieşi tinerelul, rădicînd faţa în cer înaintea Ierusalímului, binecuvîntá Împăratului ceriului, dzicînd:

59. „De la tine-i biruinţa şi de la tine-i înţelepciunea şi a ta-i mărirea, şi eu — al tău rob.

60. Binecuvîntat eşti, carele ai dat mie înţelepciune, şi ţie mărtu- *[768/1]* risesc, Despuitoare a părinţilor!"

61. **[35]** Şi luă cărţile şi ieşi şi veni la Vavilon şi vesti fraţilor lui tuturor.

62. Şi binecuvîntară pre Dumnedzăul părinţilor lor, căci au dat lor slobodzire şi răpaos

63. A să sui şi a zidi Ierusalímul şi bisêrica unde s-au numit numele lui preste el. Şi să dăsfăta cu musícuri şi cu bucurie dzile 7.

Cap 5

1. **[36]** Şi după acêstea, să alêseră a să sui căpetenii a caselor neamurilor, după fêliurile lor, şi muierile lor şi fiii şi fêtele lor şi slugile lor şi slujnicile lor şi dobitoacele lor.

2. Şi Dárie au trimis împreună cu ei călăreţi 1000 pînă a-i aşeza pre ei la Ierusalím, cu pace şi cu tîmpene de peveţii şi fluiere.

3. Şi toţi fraţii lor jucînd şi au făcut pre ei să să suie împreună cu aceia.

4. **[37]** Şi acêstea-s numerile[23] bărbaţilor celor ci să suie, după neamurile lor la fêliuri, la împărţala începăturii lor:

5. Preuţii, fiii Finees, fiii[24] Aaron: Iisus al lui Iosedec, al lui Saréu, şi Ioachim al lui Zorovável, a lui Salathiil, dentru casa David, den seminţia Fares şi fêliul a Iúdei,

6. Carele au grăit la Dárie, împăratul persilor, cuvinte înţelêpte, întru al doilea an a împărăţiei lui, luna lui nisan, a lune[25] dentîi.

7. **[38]** Şi sînt aceştia dentru Iudéa, carii s-au suit dentru robimea înstreinării, pre carii i-au înstreinat Navuhodonósor, împăratul Vavilónului, la Vávilon şi s-au înturnat la Ieru-

Ms. 4389, p. 457

bir şi idumeii să lase ţinuturile jidoveşti care le ţinea ei.

51. Şi la zidirea bisêricii să dea de an cîte 20 de talanţi, pînă ce se va zidi.

52. Şi la sfinţirea arderii cei de tot să arză în toate zilele, precum au poruncă; şi să[63] mai ducă ş-alţi talanţi, 17 de an[64].

53. Şi tuturor cîţi se vor sui den Vavilon să le zideascâ cetate să le fie slobodă, aşa lor ca şi feciorilor lor şi tuturor preoţilor cîţi vor veni.

54. Şi au scris şi cît şi hainâ sfinţită au porîncit să le dea, în carea slujiia.

55. Şi au scris să dea leviţilor leafă pînă în zioa cêea ce se va săvîrşi casa şi se va tocmi Ierusalimul.

56. Şi tuturor paznicilor cetăţii scrise să le dea sorţi şi mertice.

57. Şi slobozi[65] toate vasele carele[66] luase Chir de la Vavilon şi toate cîte zisêse Chir şi el rîndui să facă şi să trimeaţă în Ierusalim.

58. Şi ieşi voinicul acesta, rădicîndu-şi faţa spre cer împotriva Ierusalimului, să blagoslovească pre Împăratul ceriului, şi zise:

59. „De la tine iaste biruinţa şi de la tine iaste înţelepciunea şi lumina, şi eu robul tău sînt.

60. Bine eşti[67] cuvîntat, cela ce ai dat mie înţelepciune, şi ţie mă voiu mărturisi, Doamne Dumnezeul *[457/2]* părinţilor noştri!"

61. Şi luoă cărţile şi ieşi în Vavilon şi veni şi spuse fraţilor săi, tuturor carii era în Vavilon.

62. Şi binecuvîntară pre Dumnezeul părinţilor lor, căci au dat lor slobozire şi răcorire

63. Să se suie să zideascâ Ierusalimul şi bisêrica unde iaste numele lui numenit într-însa. Şi se bucurară cu muzică[68] şi cu veselie 7 zile.

Cap 5

1. De-acii după acêstea, se-au ales să se suie căpeteniile neamurilor după casele şi după seminţiile lor, şi muierile lor şi feciorii şi fêtele lor şi robii lor şi roabele lor şi dobitoacele lor.

2. Şi trimêse împăratul Darie împreună cu dînşii 1000 de călăraşi, pînă ce-i vor duce în Ierusalim, cu pace, cu muzíchi şi cu tîmpene şi cu trîmbiţe.

3. Şi toţi fraţii lor juca şi-i făcu de se suiră depreună cu dînşii.

4. Şi acêstea sînt numele bărbaţilor carii se-au suit, după neamurile lor şi după seminţiile lor, întru împărţeala boieriei lor:

5. Preoţii, feciorii lui Finees, feciorul lui Aáron, şi Isus, feciorul lui Iosedec, Ioachim, feciorul lui Zorovavel, feciorul lui Salathiil, den casa lui David, den seminţiia lui Fares, neamul Iúdei,

6. Carele au grăit lui Darie, împăratul persilor, cuvinte minunate în anul al doilea de împărăţiia lui, în luna lui nisan, în zioa dentîi.

7. Şi aceştia sînt carii se-au suit den Iudéea, den mutarea robiei, care i-au mutat Navohodonosor, împăratul Vavilónului, în Vavilon şi se-au întors în Ieru-

Versiunea modernă

de bir şi ca idumeii să le dea înapoi iudeilor satele pe care le stăpînesc.

51. Şi ca la zidirea templului să se dea douăzeci de talanţi în fiecare an, pînă ce se va fi zidit.

52. Şi pe jertfelnic să se aducă arderi de tot în fiecare zi, după cum au poruncă; alţi şaptesprezece talanţi să se aducă, iar peste an zece.

53. Şi toţi care merg din Babilon să zideascâ cetatea să aibă libertate, ei şi copiii lor şi toţi preoţii care merg.

54. Şi a scris şi despre cheltuieli şi despre veşmintele preoţeşti cu care vor sluji.

55. Iar cu privire la leviţi a scris să li se dea de cheltuială pînă ce se va sfîrşi casa [Domnului] şi Ierusalimul va fi zidit.

56. Şi a mai scris ca tuturor celor care străjuiesc cetatea să li se dea parte şi simbrie.

57. Şi a trimis toate vasele pe care le-a strămutat Cirus la Babilon. La fel, toate lucrurile despre care Cirus a zis să fie făcute, [Darius] a poruncit şi el să se facă şi să fie trimise la Ierusalim.

58. **[34]** Şi cînd ieşi tînărul, şi-a ridicat chipul către cer în faţa Ierusalimului, a binecuvîntat pe Împăratul cerului şi a spus:

59. „De la tine este biruinţa şi de la tine este înţelepciunea şi slava, iar eu sînt slujitorul tău.

60. Binecuvîntat fii tu, cel care mi-ai dat înţelepciunea, şi ţie îţi aduc mulţumire, Stăpîne al părinţilor!"

61. **[35]** Şi a luat epistolele şi a ieşit în Babilon şi le-a vestit tuturor fraţilor săi.

62. Şi au binecuvîntat pe Dumnezeul părinţilor lor, pentru că le-a dăruit libertate şi îngăduinţă

63. Pentru a se urca şi a zidi Ierusalimul şi templul în care a fost chemat numele său. Şi au benchetuit cu muzică şi bucurie şapte zile.

Capitolul al 5-lea

1. **[36]** După acestea, au fost aleşi căpeteniile familiilor care urmau să urce [la Ierusalim], potrivit seminţiilor lor, precum şi soţiile lor şi fiii lor şi fiicele lor şi slujitorii şi slujitoarele lor şi vitele lor.

2. Iar Darius a trimis împreună cu ei o mie de călăreţi ca să îi însoţească în Ierusalim, cu pace şi cu muzică de timpane şi fluiere.

3. Şi toţi fraţii lor se veseleau şi i-a făcut să se suie împreună cu aceia.

4. **[37]** Şi acestea sînt numele bărbaţilor care au urcat, potrivit familiilor acestora din seminţiile lor, după slujirea rînduită acelora:

5. Preoţii, fiii lui Finees, fiul lui Aaron: Iosua al lui Iosedec, al lui Saraios, şi Ioachim al lui Zorobabel, al lui Salatiel din casa lui David, din neamul lui Fares şi din seminţia lui Iuda,

6. Cel care a grăit lui Darius, împăratul perşilor, cuvîntări înţelepte, în al doilea an al împărăţiei lui, în luna nisan, în prima zi a lunii.

7. **[38]** Aceştia sînt cei din Iudeea care au fost înstrăinaţi prin robie şi pe care i-a strămutat împăratul Babilonului, Nabucodonosor, la Babilon şi s-au întors în Ieru-

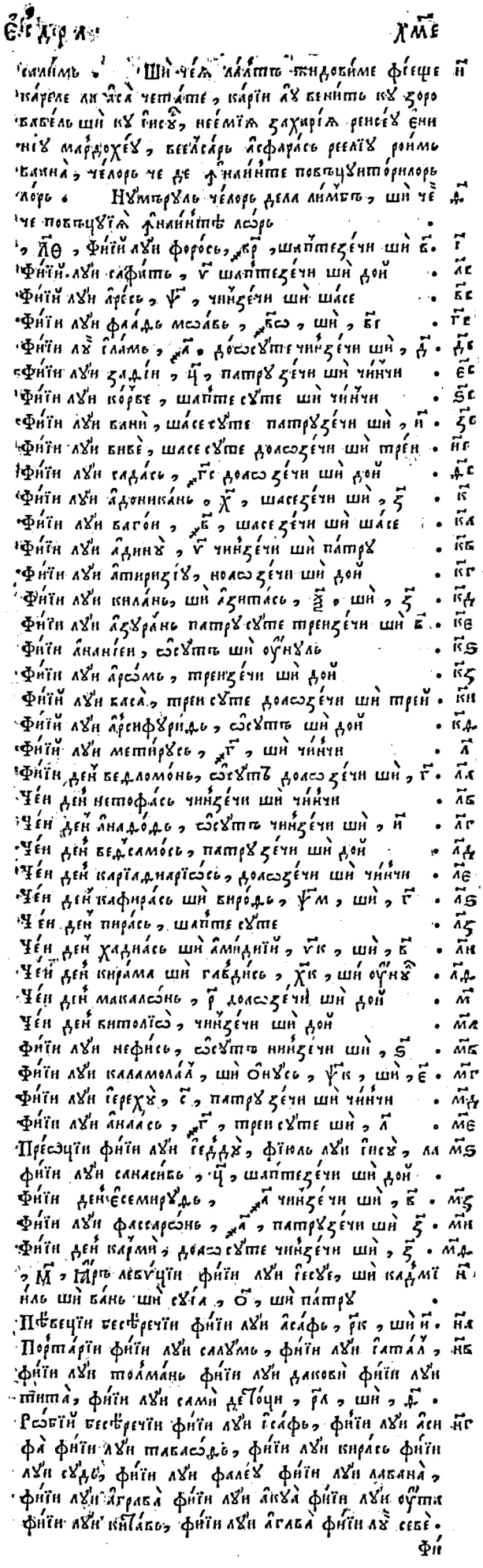

Biblia 1688, p. 645, col. 2

salím,

8. Şi ceealaltă[10] jidovime, fieştecarele la a sa cetate, carii au venit cu Zorovavél şi cu Iisus, Neémiia, Zaharíia, Reiséu, Eniníu, Mardohéu, Veelsár, Asfarás, Reeliu, Roím, Vaaná, celor ce de înainte povăţuitorilor lor.

9. Numărul celor de la limbă şi cei ce povăţuiia înaintea lor:

10. **[39]** Fiii lui Forós, 2100 şaptezeci şi 2;

11. Fiii lui Safát, 400 şaptezeci şi doi;

12. Fiii lui Arés, 700 cinzeci şi şase;

13. Fiii lui Faáth Moáv, 2800 şi 12;

14. Fiii lui Ilám, 1000 doo sute cinzeci şi 4;

15. Fiii lui Zathíi, 900 patruzeci şi cinci;

16. Fiii lui Córve, şapte sute şi cinci;

17. Fiii lui Vaní, şase sute patruzeci şi 8;

18. Fiii lui Vivé, şase sute doaozeci şi trei;

19. Fiii lui Sadás, 3200 doaozeci şi doi;

20. Fiii lui Adonicán, 600 şasezeci şi 7;

21. Fiii lui Vagói, 2000 şasezeci şi şase;

22. Fiii lui Adinú, 400 cinzeci şi patru;

23. Fiii lui Atirizíu, noaozeci şi doi;

24. Fiii lui Chilán şi Azitás, 60 şi 7;

25. Fiii lui Azurán, patru sute treizeci şi 2;

26. Fiii Ananíei, o sută şi unul;

27. Fiii lui Aróm, treizeci şi doi;

28. Fiii lui Vasá, trei sute doaozeci şi trei;

29. Fiii lui Arsifuríth, o sută şi doi;

30. Fiii lui Metírus, 3000 şi cinci;

31. Fiii den Vethlomón, o sută doaozeci şi 3;

32. Cei den Netofás, cinzeci şi cinci;

33. Cei den Anathóth, o sută cinzeci şi 8;

34. Cei den Vethsamós, patruzeci şi doi;

35. Cei den Cariathiariós, doaozeci şi cinci;

36. Cei den Cafirás şi Viróth, 740 şi 3;

37. Cei den Pirás, şapte sute;

38. Cei den Hadiás şi Amídiii, 420 şi 2;

39. Cei den Chiráma şi Gavdís, 620 şi unul;

40. Cei den Macalón, 100 doaozeci şi doi;

41. Cei den Vitolió, cinzeci şi doi;

42. Fiii lui Nefís, o sută cinzeci şi 6;

43. Fiii lui Calamolál şi Onús, 720 şi 5;

44. Fiii lui Ierehú, 200 patruzeci şi cinci;

45. Fiii lui Anaás, 3000 trei sute şi 30;

46. Preoţii, fiii lui Ieddú, fiiul lui Iisú, la fiii lui Sanasív, 900 şaptezeci şi doi;

47. Fiii den Esemirúth, 1000 cinzeci şi 2;

48. Fiii lui Fassarón, 1000 patruzeci şi 7;

49. Fiii den Carmí, doao sute cinzeci şi 7;

50. **[40]** Iară leviţii, fiii lui Iesúe şi Cadmíil şi Van şi Suía, 70 şi patru;

51. Pêveţii besêrecii, fiii lui Asáf, 120 şi 8;

52. Portarii, fii lui Salúm, fiii lui Iatál, fiii lui Tolmán, fiii lui Dacoví, fiii lui Titá, fiii lui Samí, de toţi 130 şi 9;

53. Robii besêrecii: fiii lui Isáf, fiii lui Asifá, fiii lui Tabaóth, fiii lui Chirás, fiii lui Sud, fiii lui Faléu, fiii lui Lavaná, fiii lui Agravá, fiii lui Acuá, fiii lui Úta, fiii lui Chitáv, fiii lui Agavá, fiii lui Sevé, //

Ms. 45, p. 768

salím,
8. Şi cêealaltă jidovime, fieştecarele la a sa cetate, carii au venit cu Zorovável şi cu Iisus, Neemía, Zaharía, Reiseu, Eninios, Mardoheu, Veelsáru, Asfaras, Reelíu, Roímu, Vaaná, celor ce înainte povăţuia lor.

9. Numărul celor de la limbă şi cei ce povăţuia înaintea lor:
10. **[39]** Fiii Fóros, 2172;

11. Fiii Safat, 472;
12. Fiii Ares, 756;
13. Fiii Faath Moav, 2812;

14. Fiii Ilam, 1254;

15.Fiii Zathuí, 945;
16. Fiii Corvé, 705;
17. Fiii Vaní, 648;
18. Fiii Vivê, 623;
19. Fiii Sadas, 3222;
20. Fiii Adonican, 667;

21. Fiii Vagoí, 2066; *[768/2]*
22. Fiii Adinú, 454;

23. Fiii Atirezíu, 92;
24. Fiii Chilan şi Azitas, 67;
25. Fiii Azuran, 432;

26. Fiii Ananía, 101;
27. Fiii Arom, 32;
28. Fiii Vasá, 323;

29. Fiii Arsifurith, 102;
30. Fiii Metírus, 3005;
31. Fiii[26] Ecvethlomon, 123;

32. Cei den Netofas, 55;
33. Cei den Anathoth, 158;
34. Cei Vethsamos, 42;
35. Cei Cariathiorios, 25;
36. Cei den Cafiras şi Viroth, 643;

37. Cei den Píras, 600;
38. Cei Hadías şi Amídiei, 422;

39. Cei den Chiramá şi Gavdis, 621;

40. Cei den Macalon, 122;
41. Cei den Vitolío, 52;
42. Fiii Nifis, 156;
43. Fiii Calamolálu şi Onús, 625;

44. Fiii Ierehú, 245;
45. Fiii Ananaas, 3330;
46. Preoţii, fiii Idedú, a fiiului Iisú, la fiii Sanasiv, 972;
47. Fiii Ecmiruth, 1052;
48. Fiii Fasaron, 1047;
49. Fiii Carmí, 257;
50. **[40]** Iară leviţii, fiii Iesué şi Cadmiil şi Van şi Suía, 74;
51. Pêveţii bisêrecii, fiii Asaf, 128;

52. Portarii, fiii Salum, fiii Iatal, fiii Tolman, fiii Dacoví, fiii Titá, fiii Samí, preste toţi 139;

53. Şerbii bisêrecii: fiii Isaf, fiii Asifá, fiii Tavaoth, fiii Chiras, fiii Sud, fiii Faléu, fiii Lavaná, fiii Agravá, fiii Acuá, fiii Uta, fiii Chitav, fiii Agavá, fiii Sivê,

Ms. 4389, p. 457-458

salim,
8. Şi cêealaltă Iudee, fieştecare pren cetatea sa, carii au venit cu Zorovavel şi cu Isus şi cu Neemia şi cu Zahariia şi cu Reseim şi cu Enisei, cu Mardohei şi cu Velsarom, cu Asfaros şi cu Reelii, cu Roim şi cu Vaan, toţi cineşi după căpeteniile lor.
9. Şi numărul lor den limba lor şi căpeteniile lor:

10. [9] Feciorii lui Fares, 2172;[69]

12. [10] Feciorii lui Ares, 656;
13. [11] Feciorii lui Faram, 2812;

14. Feciorii lui Ilam, 1254;

15. Feciorii Zathúei, 945;
16. Feciorii lui Correi, 705;
17. Feciorii Veniei, 648;
18. Feciorii Viváei, 623;
19. Feciorii lui Sadas, 3222;
20. Feciorii lui Adonican, 667;

21. Feciorii Vaenei, 2066;
22. Feciorii Adinúei, 454;

23. Feciorii lui Aterizin, 92;
24. Feciorii lui Cilan şi ai lui Azitas, 67;
25. Feciorii lui Aziran, *[458/1]* patru sute şi 35[70];

26. Feciorii Ananiei, 101;
27-28. Feciorii lui Arom şi feciorii Vasíei, 422;

29. Feciorii lui Asifurith, 102;
30. Feciorii lui Metir, 3005;
31. Feciorii lui Ecvethlomon, 123;

32. Feciorii lui Ecnetofas, 55;
33. Feciorii lui Exanovoth, 158;
34. Feciorii lui Ecvethsamos, 42;
35. Feciorii lui Cariathiarios, 25;
36. Feciorii Eccafírei şi ai lui Viroth, 743;

37. Feciorii lui Ecpir, 700;
38. Feciorii lui Hadías şi ai Amidíei, 422;

39. Feciorii lui Otchiram şi ai lui Gavdis, 621;

40. Feciorii lui Otmalacon, 122;
41. Feciorii Otvitóliei, 52;
42. Feciorii lui Nefis, 156;
43. Feciorii Calamolalúei şi ai lui Onus, 725;

44. Feciorii lui Ierehu, 845;
45. Feciorii lui Naaz, 3330;
46. Preoţi, feciorii Edúei, feciorul lui Isuei, cu feciorii lui Sanasis, 972;
47. Feciorii lui Otmiruth, 3052;
48. Feciorii lui Fasaron, 1047;
49. Feciorii Carmiei, 226[71];
50. Leviţii, feciorii Iesúei, şi ai lui Cadmil, şi ai Vaniei, şi ai Suiei, 74;
51. Feciorii cîntăreţii bisêricii, feciorii lui Asaf, 148;

52. Şi portarii, feciorii, feciorii lui Sallum, feciorii Attaliei, feciorii lui Tolman, feciorii Dacoviei, feciorii Titáei, feciorii lui Samei, preste toţi 139.
53. Şi slujitorii celor sfinte: feciorii lui Asaf, feciorii lui Asifai, feciorii lui Tavaoth, feciorii lui Chiras, feciorii Súdei, feciorii Faliei, feciorii lui Lavanai, feciorii lui Agravai, feciorii Acúei, feciorii lui Utai, feciorii lui Chitat, feciorii lui Agavai, feciorii Siváei,

Versiunea modernă

salim,
8. Şi în ceea ce rămăsese din Iudeea, fiecare în cetatea sa, cei care au mers cu Zorobabel şi cu Iosua, Neemia, Zara, Resai, Enenios, Mardoheu, Beelsar, Asfaras, Reeliu, Roim, Baana, căpeteniile lor.

9. Numărul celor din popor şi al căpeteniilor acestora:
10. **[39]** Fiii lui Foros, două mii o sută şaptezeci şi doi;
11. Fiii lui Safat, patru sute şaptezeci şi doi;
12. Fiii lui Ares, şapte sute cincizeci şi şase;
13. Fiii lui Faat Moab, două mii opt sute doisprezece;
14. Fiii lui Elam, o mie două sute cincizeci şi patru;
15. Fiii lui Zat, nouă sute patruzeci şi cinci;
16. Fiii lui Horbe, şapte sute cinci;
17. Fiii lui Bani, şase sute patruzeci şi opt;
18. Fiii lui Bebai, şase sute douăzeci şi trei;
19. Fiii lui Sadas, trei mii două sute douăzeci şi doi;
20. Fiii lui Adonicam, şase sute şaizeci şi şapte;

21. Fiii lui Bagoi, două mii şaizeci şi şase;
22. Fiii lui Adin, patru sute cincizeci şi patru;

23. Fiii lui Aterez, nouăzeci şi doi;
24. Fiii lui Chilan şi Azeta, şaizeci şi şapte;
25. Fiii lui Azuran, patru sute treizeci şi doi;

26. Fiii lui Anania, o sută unu;
27. Fiii lui Arom, treizeci şi doi;
28. Fiii lui Basa, trei sute douăzeci şi trei;

29. Fiii lui Arsifurit, o sută doi;
30. Fiii lui Meter, trei mii cinci;
31. Fiii lui Baitlomon, o sută douăzeci şi trei;

32. Cei din Netofas, cincizeci şi cinci;
33. Cei din Anatot, o sută cincizeci şi opt;
34. Cei din Betsamos, patruzeci şi doi;
35. Cei din Cariatiarios, douăzeci şi cinci;
36. Cei din Cafiras şi Berot, şapte sute patruzeci şi trei;
37. Cei din Piras, şapte sute;
38. Cei din Hadias şi Amidoi, patru sute douăzeci şi doi;
39. Cei din Chirama şi Gabdes, şase sute douăzeci şi unu;
40. Cei din Macalon, o sută douăzeci şi doi;
41. Cei din Betolios, cincizeci şi doi;
42. Fiii lui Nefis, o sută cincizeci şi şase;
43. Fiii lui Calamolal şi Onus, şapte sute douăzeci şi cinci;
44. Fiii lui Iereh, trei sute patruzeci şi cinci;
45. Fiii lui Annaas, trei mii trei sute treizeci;
46. Preoţii, fiii lui Ied, fiul lui Iosua, printre fiii lui Sanaseib, nouă sute şaptezeci şi doi;
47. Fiii cei din Merut, o mie cincizeci şi doi;
48. Fiii lui Fasar, o mie patruzeci şi şapte;
49. Fiii cei din Carme, două sute cinci zeci şi şapte;
50. **[40]** Iar leviţii, fiii lui Iesus şi Cadmiel şi Ban şi Suia, şaptezeci şi patru;
51. Sfinţii cîntăreţi, fiii lui Asaf, o sută douăzeci şi opt;
52. Portarii, fiii lui Salum, fiii lui Iatal, fiii lui Tolman, fiii lui Dacobi, fiii lui Teta, fiii lui Sami, de toţi o sută treizeci şi nouă;
53. Robii templului: fiii lui Esaf, fiii lui Asifa, fiii lui Tabaot, fiii lui Cheras, fiii lui Sud, fiii lui Falai, fiii lui Labana, fiii lui Agraba, fiii lui Acua, fiii lui Uta, fiii lui Chetab, fiii lui Agaba, fiii lui Sebai,

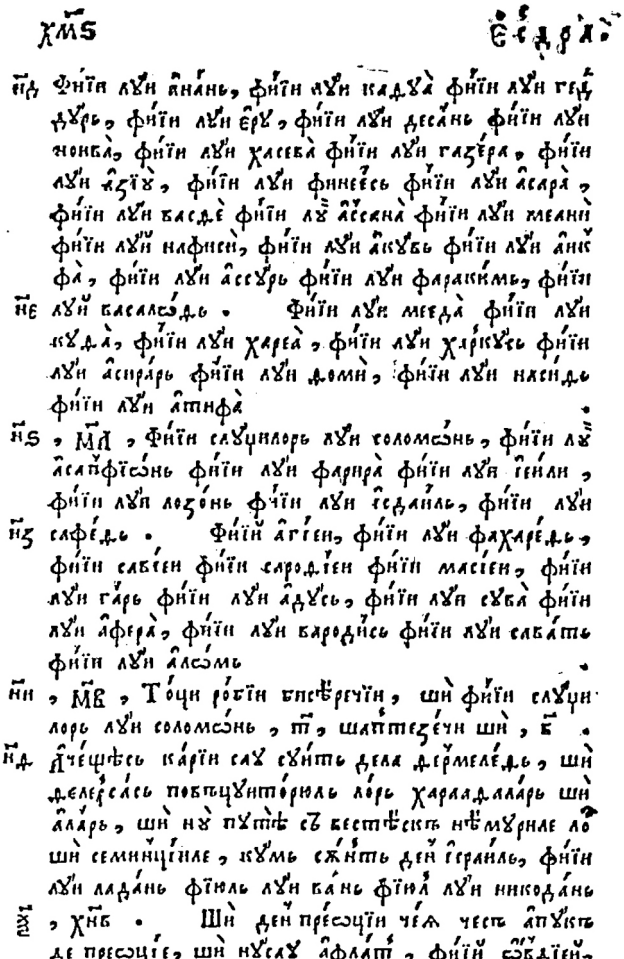

Biblia 1688, p. 646, col. 1

54. Fiii lui Anán, fiii lui Cathuá, fiii lui Gheddúr, fiii lui Eru, fiii lui Desán, fiii lui Noivá, fiii lui Hasevá, fiii lui Gazéra, fiii lui Aziú, fiii lui Fineés, fiii lui Asará, fiii lui Vasthé, fiii lui Assaná, fiii lui Meaní, fiii lui Nafisí, fiii lui Acúv, fiii lui Aicfá, fiii lui Assúr, fiii lui Farachím, fiii lui Vasalóth,

55. Fiii lui Meedá, fiii lui Cuthá, fiii lui Hareá, fiii lui Harcús, fiii lui Asirár, fiii lui Thomí, fiii lui Nasíth, fiii lui Atifá;

56. **[41]** Fiii slugilor lui Solomón: fiii lui Asapfión, fiii lui Farirá, fiii lui Ieíli, fiii lui Lozón, fiii lui Isdaíl, fiii lui Saféth,

57. Fiii Aghíei, fiii lui Faharéth, fiii Savíei, fiii Sarothíei, fiii Masíei, fiii lui Gar, fiii lui Adús, fiii lui Suvá, fiii lui Aferá, fiii lui Varodís, fiii lui Savát, fiii lui Alóm.

58. **[42]** Toţi robii bisêrecii şi fiii slugilor lui Solomón, 300 şaptezeci şi 2.

59. Aceştia-s carii s-au suit de la Thermeléth şi Thelersás, povăţuitoriul lor Haraathalár şi Alár. Şi nu putea să vestească neamurile lor şi seminţiile cum sînt den Israíl, fiii lui Ladán, fiiul lui Van, fiiul lui Nicodán, 652.

60. Şi den preoţii ceia ce să apucă de preoţie şi nu s-au aflat, fiii Óvdiei, fiii lui Acos, fiii lui Addus, celui ce au luat pre Avghíia muiêre, den fêtele lui Verzeleu, şi să numi pre numele lui.

61. Şi acestora cercîndu-se cea de rudă scrisoare la socoteală şi neaflîndu-se, să osebiră a preoţi.

62. Şi zise lor Neémiia şi Attharias să nu aibă ei parte de cêle sfinte pînă să va scula arhiereu îmbrăcat cu arătarea şi adevărul.

63. **[43]** Şi aceştia toţi era de la Israíl, de 12 ani şi în sus, afară den slugi şi slujnice, 40000, afară den slugi şi slujnice, 2000 şi 360.

64. Slugile lor şi slujnicele, 7000 şi 347;

65. Cîntăreţi şi pêveţi, 245;

66. Cămile, patru sute şi treizeci şi 5;

67. Şi cai, şapte sute şi treizeci şi 6;

68. Muşcoi, doao sute şi patruzeci şi 5;

69. Înjugători, 5000 şi 5 sute şi 25.

70. Şi den povăţuitori, după neamuri, cînd veniia ei la besêreca lui Dumnezău cea den Ierusalím, s-au făgăduit să rădice casa pre locul ei, după a lor putêre, şi să să dea sfinta cămară a lucrurilor taleri de aur 1000 şi de argint taleri 6000 şi veşminte preoţeşti 100.

71. Şi să lăcuiră preoţii şi leviţii şi cei den norod în Ierusalím şi în ţară şi cîntăreţii besêrecii şi portarii şi tot Israílul la satele lor.

72. Şi sosind a şaptea lună şi fiind fiii lui Israíl fieştecarele pre acasă-şi, adunară-să cu toţii denpreună la lărgimea porţii cei dentîiu ce e cătră răsărit.

73. **[44]** Şi stînd Iisus al lui Iosedéc şi /

Ms. 45, p. 768-769

54. Fiii Anan, fiii Cathuá, fiii Gheddur, fiii Éru, fiii Desan, fiii Nóiva, fiii Hasevá, fiii Gazirá, fiii Azíu, fiii Finees, fiii Asará, fiii Vasthê, fiii Assaná, fiii Meaní, fiii Nefisí, fiii Acuv, fiii Achifá, fiii Assur, fiii Farachim, fiii Vasaloth,

55. Fiii Meedá, fiii Cuthá, fiii Haréa, fiii Harcus, fiii Asirar, fiii Thomí, fiii Nasif, fiii Atifá;

56. **[41]** Fiii slugilor Solomon, fiii Asapfion, fiii Farirá, fiii Ieilí, fiii Lozon, fiii Isdail, fiii Safet,

57. Fiii Aghía, fiii Fahareth, fiii Savii, fiii Sarothié, fiii Musías, fiii Gar, fiii Addus, fiii Suvá, fiii Aferrá, fiii Varodis, fiii Savat, fiii Alom.

58. **[42]** Toţi robii bisêrecii şi fiii slugilor lui Solomón, 372.

59. Aceştia-s carii s-au suit de la Thermeleth şi Thelersas, povăţuitoriul lor, Haraathalar şi Aalar. Şi nu putea să vestească neamurile lor *[769/1]* şi seminţiile, cum să fie den Israil, fiii Ladan, fiiului Van, fiii Nicodan, 652.

60. Şi dentru preuţi, ceia ci să apuca de preoţie şi nu s-au aflat, fiii Ovdía, fiii Accos, fiii Addus, celuia ce au luat Avghía muiêre, dentru fêtele Verzeleu, şi să numi pre numele lui.

61. Şi acestora cercîndu-să cea de rod scrisoare întru socoteală şi neaflîndu-să, să usăbiră a preoţi.

62. Şi dzise lor Neemías şi Attharías să nu aibă parte de cêle sfinte ei pînă să va scula arhiereu îmbrăcat arătarea şi adevărul.

63. **[43]** Şi aceştia toţi era de la Israil de 12 ani şi în sus, afară den slugi şi slujnice 40000, afară den slugi şi slujnice, 2360.

64. Slugi a lor şi slujnice, 7347;

65. Cîntători şi pêveţi, 245;

66. Cămile, 435;

67. Şi cai, 736;

68. Muşcoi, 245;

69. Jugători, 5525.

70. Şi dentru povăţuitorii după neamuri, cînd veniia ei la bisêrica lui Dumnedzău cea den Ierusalím, s-au făgăduit să rădice casa pre locul lui, după a lor putêre, şi să să dea la cea sfîntă cămară a lucrurilor de aur talere 1000 şi de argint talere 5000[27] şi veşminte preoţeşti 100.

71. Şi să lăcuiră preoţii şi leviţii şi cei dentru nărod în Ierusalím şi în ţară şi cîntătorii bisêricii şi uşarii şi tot Israil întru satele lor.

72. Şi sosind a 7 lună şi fiind fiii lui Israil fieştecarele pre acasă-şi, adunară-să cu toţi depreună la limpedêle a porţii cei dentîi, cei de cătră răsărit.

73. **[44]** Şi stînd Iisus a lui Iosedec şi

Ms. 4389, p. 458

54. Feciorii Anániei, feciorii lui Cathuai, feciorii lui Gheddur, feciorii lui Airuv, feciorii lui Desan, feciorii lui Noivai, feciorii lui Hesevai, feciorii lui Gazirai, feciorii Aziei, feciorii lui Finees, feciorii lui Asarai, feciorii Vastáei, feciorii Asanáei, feciorii Meneii, feciorii lui Nafisei, feciorii lui Assur, feciorii lui Farachim, feciorii lui Vasaloth,

55. Feciorii Meediei, feciorii Catháei, feciorii lui Horsam, feciorii lui Harcus, feciorii Asirárei, feciorii Thomiei, feciorii lui Nasith, feciorii Atífei;

56. Feciorii slugilor lui Solomon: feciorii lui Asapfión, feciorii Farírei, feciorii lui Eil, feciorii lui Lezón, feciorii lui Izdail, feciorii lui Safith,

57. Fe- *[458/2]* ciorii lui Aia, feciorii lui Fathroth, feciorii Savíei, feciorii Sarothíei, feciorii Masaísei, feciorii lui Gar, feciorii lui Addus, feciorii lui Suvas, feciorii Aferáei, feciorii lui Varadis, feciorii lui Savat, feciorii lui Allom.

58. Toţi slujitorii celor sfinte şi feciorii slugilor lui Solomon, 372.

59. Aceştia au ieşit den Thermeleth şi den Thersas, voievod al lor, Harathail şi Allar. Şi n-au putut să spuie moşiile şi neamul lor, că sînt den Israil, feciorii lui Ladan, feciorul lui Dan, feciorii lui Nicodai, 652.

60. [38][72] Den[73] preoţii carii făcea jărtve şi nu se aflară, feciorii Ovidiei, feciorii lui Acus, feciorul lui Addus, care au luat muiêre pre Avighéea, den fêtele lui Verzelai, [39] şi o au chiemat pre numele lui.

61. [39] Şi pre aceştia-i vei căuta în scriptura Facerii la număr şi nu-i vei afla, şi nu le iaste porîncit să facă cêle preoţeşti.

62. [40] Şi zise lor Neemiia şi Attharai să nu se părtăşască să slujască pînă se va scula arhiereu [învăţat][74] în adeverinţă şi în arătare.

63. [41] Şi toţi[75] den Israil era, de la 12 ani şi mai jos, 42360, fără de slugi şi fără de slujnice.

64. [42] Iară slugile şi slujnicile lor era 7347;

65. Iară cîntăreţi şi cîntătoare, 245;

66. [43] Cămile, 435;

67. Cai, 736;

68. Catîri, 245;

69. Înjugători[76], 5525.

70. [44] Şi den povăţuitori, după neamuri, cînd veniră în bisêrica lui Dumnezeu, carea era în Ierusalim, au început să înnoiască şi să rădice bisêrica la locul ei, după putêrea sa, [45] şi să dea în bisêrică avuţie, lucru sfînt, mnase de aur 1000 şi mnase de argint 5000 şi odăjdii preoţeşti 100.

71. [46] Şi lăcuiră preoţii şi leviţii, carii ieşiră den nărod, în Ierusalim şi în ţinut, şi cîntăreţii cei sfinţiţi şi portarii şi tot Israilul în ţinuturile lor.

72. [47] Şi sosind luna a şaptea, cînd era feciorii lui Israil toţi cineşi pre la lucrul său, se adunară tot într-un suflet în curtea carea au fost înaintea porţii cei despre răsărit.

73. [48] Şi se sculă Isus, feciorul lui Iosedec, şi

Versiunea modernă

54. Fiii lui Anan, fiii lui Catua, fiii lui Ghedur, fiii lui Air, fiii lui Daisan, fiii lui Noeba, fiii lui Haseba, fiii lui Gazera, fiii lui Azi, fiii lui Finees, fiii lui Asara, fiii lui Bastai, fiii lui Asana, fiii lui Meani, fiii lui Nafisi, fiii lui Acub, fiii lui Achifa, fiii lui Asur, fiii lui Farachim, fiii lui Basalot,

55. Fiii lui Meeda, fiii lui Cuta, fiii lui Harea, fiii lui Harcus, fiii lui Aserar, fiii lui Tomoi, fiii lui Nasit, fiii lui Atifa;

56. **[41]** Fiii slujitorilor lui Solomon: fiii lui Asapfion, fiii lui Farira, fiii lui Ieeli, fiii lui Lozon, fiii lui Isdael, fiii lui Safet,

57. Fiii lui Aghia, fiii lui Faharet, fiii lui Sabie, fiii lui Sarotie, fiii lui Gar, fiii lui Addus, fiii lui Suba, fiii lui Afera, fiii lui Barodis, fiii lui Sabat, fiii lui Allom.

58. **[42]** Toţi robii templului şi fiii slujitorilor lui Solomon, trei sute şaptezeci şi doi.

59. Aceştia sînt cei care s-au suit de la Termelet şi Telersas, căpetenii fiindu-le Haraathalar şi Alar. Şi fiii lui Ladan, fiul lui Ban, fiii lui Necodan, şase sute cincizeci şi doi, nu au izbutit să-şi dovedească înrudirea şi neamul lor cum că sînt din Israel.

60. Şi dintre preoţii care şi-au luat asupra lor ca legiuită preoţia, dar nu au fost găsiţi printre fiii lui Obdia, [printre] fiii lui Acos [ori printre] fiii lui Addus, cel care a luat ca soţie pe Aughia, dintre fiicele lui Berzelai, şi a fost numită după numele lui.

61. Şi după ce s-a căutat pentru aceştia în catastife dacă este înscris şirul rudeniei lor şi nu a fost aflat, au fost îndepărtaţi de la slujirea preoţiei.

62. Iar Neemia şi Atarias le-au spus să nu aibă împărtăşire de cele sfinte pînă ce nu se va ridica un arhiereu înveşmîntat cu arătarea şi cu adevărul.

63. **[43]** Şi întreg Israelul era, de la doisprezece ani în sus, în afară de slujitori şi slujnice, patruzeci şi două de mii trei sute şaizeci.

64. Slujitorii lor şi slujnicele, şapte mii trei sute patruzeci şi şapte;

65. Cîntăreţi din harpă şi cîntăreţi de psalmi, două sute patruzeci şi cinci;

66. Cămile, patru sute treizeci şi cinci;

67. Şi cai, şapte sute treizeci şi şase;

68. Catîri, două sute patruzeci şi cinci;

69. Asini, cinci mii cinci sute douăzeci şi cinci.

70. Iar dintre căpetenii, potrivit neamului lor, cînd au venit la templul lui Dumnezeu din Ierusalim, au făgăduit să înalţe casa [Domnului] pe locul ei, potrivit puterii fiecăruia, şi să dăruiască pentru vistieria templului o mie de mine de aur şi cinci mii de mine de argint, precum şi o sută de veşminte preoţeşti.

71. Şi s-au aşezat preoţii şi leviţii şi cei din popor, împreună cu sfinţii cîntăreţi şi portarii şi întreg Israelul, în Ierusalim şi în satele sale.

72. Şi cînd a început luna a şaptea şi toţi fiii lui Israel erau la locurile lor, s-au adunat cu toţii într-un gînd, la locul cel larg de lîngă prima poartă, cea dinspre răsărit.

73. **[44]** Şi, stînd la locurile lor, Iosua al lui Iosedec şi

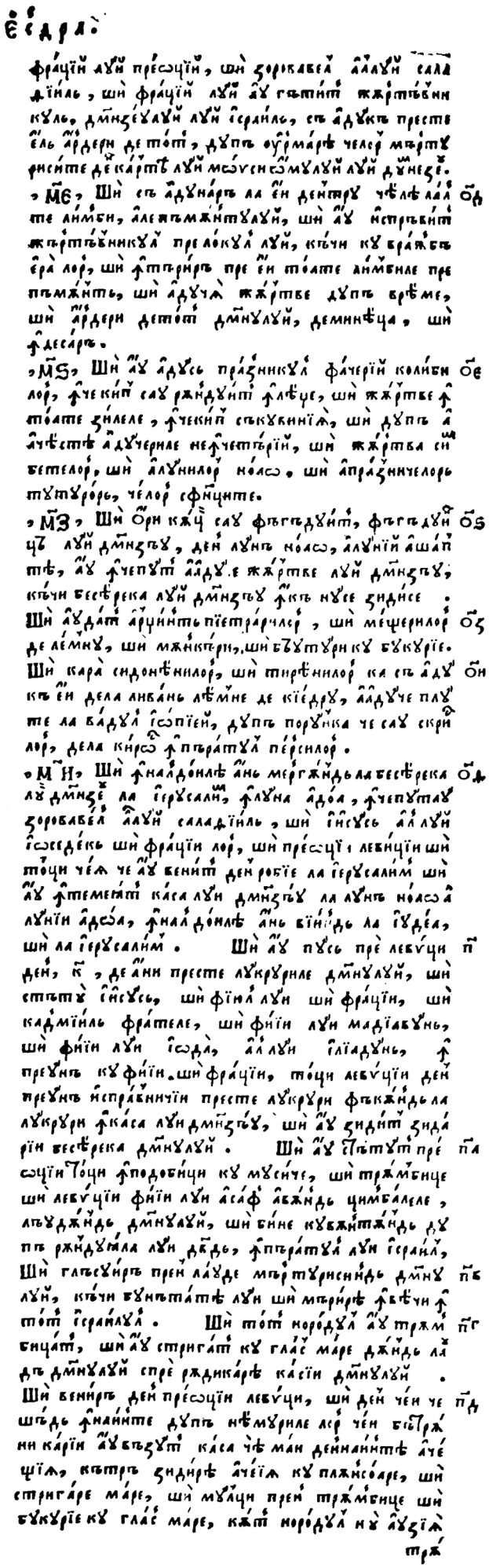

Biblia 1688, p. 646, col. 2

fraţii lui, preoţii, şi Zorovavel al lui Salathiíl şi fraţii lui, au gătit jîrtăvnicul Dumnezeului lui Israíl să aducă preste el arderi de tot, după urmarea celor mărturisite den Cartea lui Móisi, omului lui Dumnezeu.

74. **[45]** Şi să adunară la ei dentru cêlealalte limbi ale pămîntului şi au isprăvit jîrtăvnicul pre locul lui, căci cu vrajbă era lor şi întăriră pre ei toate limbile pre pămînt. Şi aducea jîrtve după vrême şi arderi de tot Domnului demineaţa şi în desară.

75. **[46]** Şi au adus Praznicul Facerii Colibilor, în ce chip s-au rînduit în lêge, şi jîrtve în toate zilele, în ce chip să cuviniia; şi, după acêstea[11], aducerile neîncetării şi jîrtva simbetelor şi a lunilor noao şi a praznicelor tuturor celor sfinţite.

76. **[47]** Şi oricîţi s-au făgăduit făgăduinţă lui Dumnezău, den lună noao a lunii a şaptea au început a aduce jîrtve lui Dumnezău, căci besêreca lui Dumnezău încă nu se zidise.

77. Şi au dat argint pietrarilor şi meşterilor de lemnu şi mîncări şi băuturi cu bucurie

78. Şi carásidonênilor[12] şi tirênilor, ca să aducă ei de la Liván lêmne de chiedru, a aduce plute la vadul Iópiei, după porunca ce s-au scris lor de la Chíros, împăratul persilor.

79. **[48]** Şi în al doilea an, mergînd la besêreca Dumnezeu la Ierusalim, în luna a doa, început-au Zorovavél al lui Salathiíl şi Iisús al lui Iosedéc şi fraţii lor şi preoţii, leviţii şi toţi ceia ce au venit den robie la Ierusalím şi au întemeiat casa lui Dumnezău la lună noao a lunii a doa, în al doilea an, viind la Iudéa şi la Ierusalím.

80. Şi au pus pre leviţi den 20 de ani preste lucrurile Domnului şi stătu Iisús şi fiiul lui şi fraţii şi Cadmiíl, fratele, şi fiii lui Madiavún şi fiii lui Iodá al lui Iliadún, împreună cu fiii şi fraţii, toţi leviţii denpreună, ispravnicii preste lucruri, făcînd la lucruri în casa lui Dumnezău, şi au zidit zidarii besêreca Domnului.

81. Şi au stătut preoţii toţi împodobiţi cu musíce şi trîmbiţe şi leviţii, fiii lui Asáf, avînd ţimbalele, lăudînd Domnului şi binecuvîntînd după rînduiala lui David, împăratul lui Israíl.

82. Şi glăsuiră pren laude, mărturisind Domnului căci bunătatea lui şi mărirea în vêci — în tot Israílul.

83. Şi tot norodul au trîmbiţat şi au strigat cu glas mare, dînd laudă Domnului spre rîdicarea casii Domnului.

84. Şi veniră den preoţii leviţi şi den cei ce şăd înainte, după neamurile lor, cei bătrîni, carii au văzut casa cea mai denaintea aceştiia, cătră zidirea aceiia, cu plînsoare şi strigare mare. Şi mulţi pren trîmbiţe şi bucurie cu glas mare, cît norodul nu auziia //

Ms. 45, p. 769

fraţii lui, preuţii, şi Zorovável a lui Salathiil şi fraţii lui, au gătit jirtăvnicul Dumnedzăului Israil, [28]să aducă preste el arderi de tot pre urma celor dentru A lui Moisi Carte, a omului lui Dumnedzău, mărturisite.

74. **[45]** Şi s-au adunat la ei dentru cêlealalte limbi a pămîntului şi au isprăvit jirtăvnicul preste locul lui, căci cu vrajbă era lor şi întăriră pre ei toate limbile preste pămînt. Şi aducea jirtvă după vrême şi arderi de tot Domnului dimineaţa şi în desară.

75. **[46]** Şi au adus A Facerii Colibilor Praznic, în ce chip ii rînduit *[769/2]* la lêge, şi jirtve în toate dzilele, în ce chip cuvios era; şi, după acêstea, aduceri a neîncetării şi jirtve a sîmbetelor şi a lunilor noao şi a praznicilor tuturor sfinţitelor.

76. **[47]** Şi oricîţi s-au giuruit giuruinţă lui Dumnedzău, de la lună noao a lunei a şaptea au început a aduce jirtve lui Dumnedzău, căci bisêrica lui Dumnedzău încă nu să zidise.

77. Şi au dat argint pietrarilor şi teslarilor şi mîncări şi băuturi bucuroşi.

78. Şi carrasidonênilor şi tirênilor, ca să aducă ei de la Livan lêmne de chedru, a aduce plute la vadul Ióppii, după porînca ce li s-au scris lor de la Chir, împăratul persilor.

79. **[48]** Şi în al doilea an, mergînd la bisêrica lui Dumnedzău la Ierusalím, luna a doao, început-au Zorovável al lui Salathiil şi Iisus al lui Iosedec şi fraţii lor şi preuţii, leviţii şi toţi ceia ce au venit den robime la Ierusalím şi au întemeliat casa lui Dumnedzău la lună noao a lunei a doao, în al doilea an, venind la Iudéa şi la Ierusalím.

80. Şi au pus pre leviţi den 20 de ani preste lucrurile Domnului şi stătu Iisus şi fiiul lui şi fraţii şi Cadmiil, fratele, şi fiii Madiavun şi fiii Iodá a lui Iliadun, împreună cu fiii şi fraţii, toţi leviţii denpreună pristavi preste lucruri, făcînd la lucruri întru casa lui Dumnedzău, şi au zidit zidarii bisêrica Domnului.

81. Şi au stătut preoţii[29] împodobiţi cu musíci şi trîmbiţe şi leviţii, fiii Asaf, avînd tobele[30], lăudînd Domnului şi binecuvîntînd, după ⌊ rîndul lui ⌋ David, împăratul Israil.

82. Şi glăsiră pren laude, mărturisind Domnului căci bunătatea lui şi mărirea — în vêci întru tot Israil.

83. Şi tot nărodul au trîmbiţat şi au strigat cu glas mare, lăudînd Domnului pen rădicarea casei Domnului.

84. Şi veniră dentru preuţii leviţi şi celor ce şed înainte, după neamurile lor, cei bătrîni, carii au văzut casa cea mai denainte de aceasta, cătră zidirea acestuia[31], cu plînsoare şi strigare mare. Şi mulţi pren trîmbiţe şi bucurie cu glas mare, cît nărodul nu audziia

Ms. 4389, p. 458-459

fraţii lui, preoţii, şi Zorovavel, feciorul lui Salathiil, şi fraţii lui, de au gătit altariul Dumnezeului lui Israil, [49] [77]să rădice pre dînsul *[459/1]* ardere de tot, cum iaste scris în Cartea lui Moisí, omul lui Dumnezeu.

74. [50] Şi se adunară acolo dentr-alt neam al pămîntului şi rădicară altariul la locul lui, că era vrajbă într-înşii şi-i biruia toate limbile pămînteşti. Şi aducea prinos la vrême şi ardere de tot Domnului, cea de dimineaţă şi cea de îndeseară.

75. [51[78]] Şi făcură Colibi şi zi mare a sărbătorii, cum iaste porîncit în lêge, şi jărtvă în toate zile, precum se cădea; [52] şi, după acêstea, rădicările cêle obicinuite şi aducerile sîmbetelor şi ale lunilor celor noaoă şi ale zilelor celor mari, ale sărbătorilor tuturor cêle sfinţite.

76. [53] Şi cîte au făgăduit Domnului, den luna cea noaoă a lunii a şaptea au început a da prinoase lui[79] Dumnezeu[80], şi bisêrica Domnului încă nu era zidită.

77. [54] Şi dêderă bani şi bucate şi băutură pietrarilor şi faurilor cu bucurie.

78. [55] Şi au dat carasidênilor şi tirênilor, să le aducă den Livan lêmne de chiedru şi să facă plute la pristaniştea Oppiei, după tocmeala carea au fost scris lor de la Chir, împăratul persilor.

79. [56] Şi în anul al doilea veniia nărodul în casa lui Dumnezeu în Ierusalim, în luna a doaoa, şi începu Zorovavel, feciorul lui Salathiil, şi Isus, feciorul lui Iosedec, şi fraţii lor şi preoţii şi leviţii şi toţi cîţi venise den robie în Ierusalim, [57] şi începură a zidi den temelie casa lui[81] Dumnezeu[82], întru înnoirea lunii cei[83] a doaoa, în anul al doilea, deaca au venit în Iudéea şi în Ierusalim.

80. [58] Şi puseră leviţi cîte de 20 de ani la lucrul Domnului şi stătu Isus şi feciorul lui şi toţi fraţii lui, toţi, şi Cadimil, fratele, şi feciorii lui Madiiam şi feciorii lui Iodai Eliadumiteanul cu feciorii şi cu fraţii lor, toţi leviţii cu un suflet socotitorii lucrurilor, carii făcea lucru în casa Domnului.

81. [59] Şi stătură preoţii îmbrăcaţi în odăjdii, cu trîmbiţi şi cu muzichi, şi leviţii, feciorii lui Asaf, avînd chimvale, [60] de lăuda pre Domnul şi bine-l cuvînta, după rînduiala lui David, împăratul lui Israil.

82. [61] Şi cînta cîntarea Domnului, că dulceaţa lui şi cistea — în vêci preste tot Israilul.

83. [62] Şi tot nărodul cînta cu trîmbita şi striga- *[459/2]* ră cu glas mare, lăudînd pre Domnul întru înălţarea[84] casei Domnului.

84. [63] Şi veniră den preoţi şi den leviţi şi den cei ce stau mai nainte[85], bătrînii seminţiilor, carii au văzut casa cea mai denainte, [64] şi căuta[86] pre acea temelie cu plîngere şi vaiete mari, şi mulţi şi[87] cu trîmbiţe şi cu bucurie de glas mare, [65] că nu se auziia nărodului[88]

Versiunea modernă

fraţii săi, preoţii, şi Zorobabel al lui Salatiel şi fraţii săi au pregătit altarul Dumnezeului lui Israel ca să aducă pe el arderi de tot, potrivit celor poruncite în Cartea lui Moise, omul lui Dumnezeu.

74. **[45]** Şi li s-au alăturat şi din alte neamuri ale pămîntului şi au dus la bun sfîrşit jertfelnicul la locul său, pentru că toate neamurile de pe pămînt le arătau duşmănie şi îi asupreau. Şi au adus jertfe la vremea potrivită şi arderi de tot Domnului dimineaţa şi seara.

75. **[46]** Şi au săvîrşit cele ale Sărbătorii Corturilor, precum era rînduit în lege, şi jertfe zilnice, precum se cuvenea; şi, după acestea, punerile înainte neîncetate şi jertfele sabaturilor şi ale lunilor noi şi ale tuturor sărbătorilor de sfinţire.

76. **[47]** Şi cîţi făcuseră făgăduinţe lui Dumnezeu au început să aducă jertfe lui Dumnezeu din prima zi a celei de-a şaptea luni, fiindcă templul nu fusese încă zidit.

77. Şi au dat lucrătorilor în piatră şi dulgherilor argint şi mîncare şi băutură şi bucurie.

78. La fel şi sidonienilor şi tirienilor, ca să aducă pe plute din Liban lemn de cedru în portul Ioppe, potrivit poruncii scrise lor de Cirus, împăratul perşilor.

79. **[48]** Iar în al doilea an, în a doua lună, după ce au venit la templul Domnului din Ierusalim, Zorobabel al lui Salatiel şi Iosua al lui Iosedec şi fraţii lor, preoţii şi leviţii şi toţi cei care veniseră din robie la Ierusalim au început şi au pus temelia templului lui Dumnezeu în prima zi a lunii a doua, în al doilea an după sosirea în Iudeea şi Ierusalim.

80. Şi au rînduit pe leviţii mai vîrstnici de douăzeci de ani pentru lucrările Domnului şi au stat Iosua şi fraţii săi şi fraţii lui Cadmiel, fratele său, şi fiii lui Emadabun şi fiii lui Ioda, fiul lui Iliadun, împreună cu fiii şi fraţii săi, toţi leviţii împreună cu ispravnicii, împlinind toate lucrările din casa Domnului.

81. Şi au stat preoţii înveşmîntaţi în odăjdii, cu muzică şi trîmbiţe, iar leviţii, fiii lui Asaf, avînd chimvale, înălţau imnuri Domnului ca David, împăratul lui Israel.

82. Şi cîntau imnuri cu glas înalt, mărturisind Domnului că este milostiv şi slava lui este în veci în tot Israelul.

83. Şi tot poporul a trîmbiţat şi a strigat cu mare glas, cîntînd imnuri Domnului pentru ridicarea casei Domnului.

84. Şi, dintre preoţi şi leviţi şi dintre întîistătători, după familiile lor, cei vîrstnici care văzuseră această casă [a Domnului] mai înainte, au venit lîngă zidirea aceasta cu plînset şi tînguire mare. Ci mulţi [sunau din] trîmbiţe, cu bucurie şi cu glas mare, însă poporul nu putea să asculte

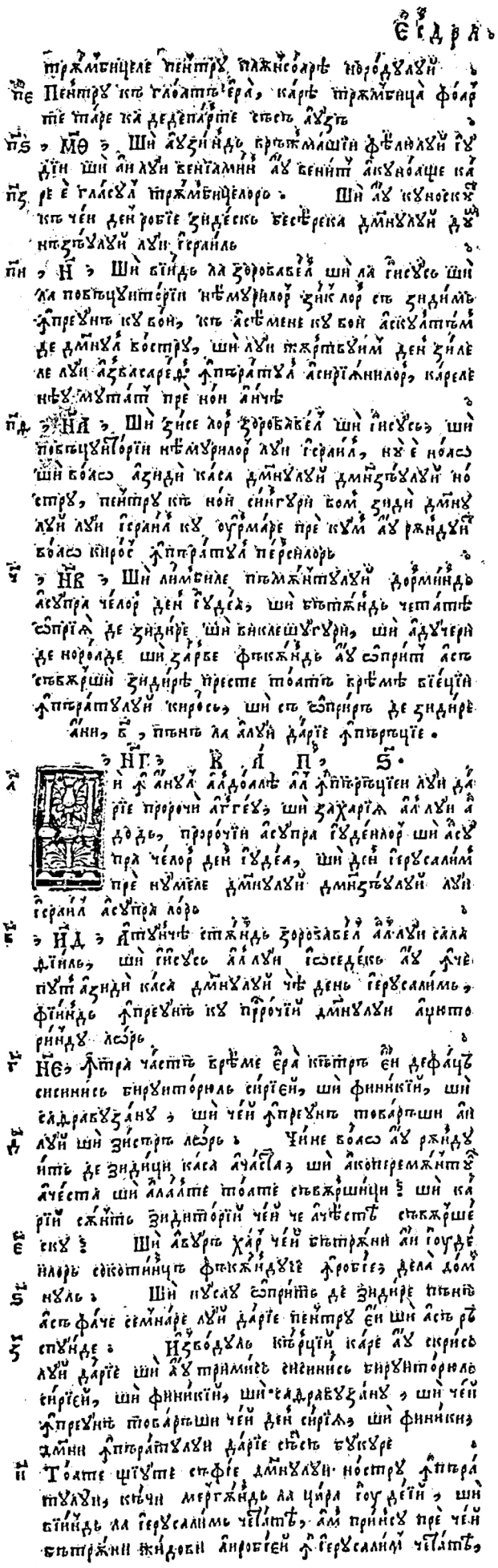

Biblia 1688, p. 647, col. 1

trîmbiţele pentru plînsoarea norodului.

85. Pentru că gloată era carea trîmbiţa foarte tare, ca de departe să să auză.

86. **[49]** Şi auzind vrăjmaşii fêliului Iúdii şi ai lui Veniamín, au venit a cunoaşte care e glasul trîmbiţelor

87. Şi au cunoscut că cei den robie zidesc besêreca Domnului Dumnăzăului lui Israíl.

88. **[50]** Şi viind la Zorovavél şi la Iisús şi la povăţuitorii neamurilor, zic lor: „Să zidim împreună cu voi, că asêmene cu voi ascultăm de Domnul vostru şi lui jîrtvuim, den zilele lui Azvasaréth, împăratul asiriênilor, carele ne-au mutat pre noi aicea."

89. **[51]** Şi zise lor Zorovavél şi Iisús şi povăţuitorii neamurilor lui Israíl: „Nu e noao şi voao a zidi casa Domnului Dumnezăului nostru, pentru că noi singuri vom zidi Domnului lui Israíl, cu urmare precum au rînduit voao Chirós, împăratul persilor."

90. **[52]** Şi limbile pămîntului, dormind asupra celor din Iudéa şi bătînd cetatea, opriia de zidire şi, vicleşuguri şi aduceri de noroade şi zarve făcînd, au oprit a să săvîrşi zidirea preste toată vrêmea vieţii împăratului Chirós. Şi să opriră de zidire ani 2, pînă la a lui Dárie împărăţie.

Cap 6

1. **[53]** Şi în anul al doalea al împărăţiei lui Dárie, proroci Agghéu şi Zahariia al lui Adod, prorocii asupra iudeilor şi asupra celor din Iudéa şi den Ierusalím, pre numele Domnului Dumnezăului lui Israíl asupra lor.

2. **[54]** Atuncea, stînd Zorovavél al lui Salathiíl şi Iisús al lui Iosedéc, au început a zidi casa Domnului cea den Ierusalím, fiind împreună cu prorocii Domnului, agiutorindu lor.

3. **[55]** Într-această vrême era cătră ei de faţă Sisinís, biruitoriul Síriei şi Finíchii, şi Sathravuzánu şi cei împreună tovarăşi ai lui, şi zisără lor:

4. „Cine voao au rînduit de zidiţi casa aceasta şi acoperemîntul acesta şi alalte toate săvîrşiţi? Şi carii sînt ziditorii cei ce acêstea săvîrşescu?"

5. Şi avură har cei bătrîni ai iudeilor, socotinţă făcîndu-se în robie de la Domnul.

6. Şi nu s-au oprit de zidire pînă a să face semnare lui Dárie pentru ei şi a să răspunde.

7. **[56]**[13] Izvodul cărţii care au scris lui Dárie şi au trimis Sisinís, biruitoriul Síriei şi Finíchii, şi Sathravuzánu şi cei împreună tovarăşi, cei den Síriia şi Finíchi domni: „Împăratului Dárie, să să bucure!

8. Toate ştiute să fie domnului nostru împăratului, căci mergînd la ţara Iudéii şi viind la Ierusalím cetatea, am prinsu pre cei bătrîni jídovi ai robiei în Ierusalím cetatea /

Ms. 45, p. 769-770

trîmbiţilor pentru plînsoarea nărodului.

85. Pentru că *[770/1]* gloata era carea trîmbiţa tare, cît de departe să audziia.

86. **[49]** Şi audzind vrăjmaşii fêliului Iúdei şi Veniamin, au venit a cunoaşte carii glasul trîmbiţilor.

87. [32]Şi au cunoscut că cei den robime clădesc bisêrica Domnului Dumnedzăului Israil.

88. **[50]** Şi venind la Zorovável şi la Iisus şi la povăţuitorii neamurilor, dzicînd lor: „Să zidim împreună cu voi, pentru că asêmenea cu voi audzim[33] Domnului vostru şi lui jirtvuim, dentru dzilele Asvasareth, împăratului assiriênilor, carele ne-au mutat pre noi aicea."

89. **[51]** Şi dzise lor Zorovável şi Iisus şi povăţuitorii neamurilor Israil: „Nu-i noao şi voao a zidi casa Domnului Dumnedzăului nostru, pentru că noi sînguri vom zidi Domnului Israil, pre urmă în ce chip au rînduit voao Chir, împăratul persilor."

90. **[52]** Şi limbile pămîntului, dormind asupra celor dentru Iudéa şi bătînd cetatea, opriia a zidirea şi, vicleşuguri şi aduceri de năroade şi împreună rocóşe făcînd, au oprit a săvîrşi zidirea preste tot anul a vieţii împăratului Chíros. Şi să opriră de zidire ani 2, pînă la a lui Dárie împărăţie.

Ms. 4389, p. 459-460

trîmbiţele de plînsul oamenilor.

85. Şi trîmbita nărodul foarte tare, cît se auziia de dăparte.

86. [66] Şi auziră vrăjmaşii seminţiii Iúdei şi a lui Veniamin [89]şi veniră să vază ce poate fi acel glas al trîmbitelor.

87. [67] Şi cunoscură că ceia ce au fost den robie zidesc bisêrică Domnului Dumnezeul lui Israil.

88. [68] Şi apropiindu-se cătră Zorovavel şi cătră Isus şi cătră căpeteniile neamurilor, le ziseră: „Să zidim şi noi depreună cu voi, [69] aşijderea să şi ascultăm pre Domnul Dumnezeul vostru, că lui jărtvuim, den zilele lui Avasareth, împăratul Asiriei, care au mutat pre noi aici."

89. [70] Iară Zorovavel şi Isus şi căpeteniile neamurilor lui Israil le zise: [71] „Nu iaste noaoă şi voaoă a zidi casa Domnului Dumnezeul nostru, că vom zidi noi singuri Domnului Dumnezeul lui Israil cu tot deadinsul, precum ne-au porîncit Chir, împăratul persilor."

90. [72] Iară limbile pămînteşti carii lăcuia în Iudéea supăra făcînd zmintêle lucrului zidirei şi scorniia sfaturi împotrivă de opriia ca să nu se obîrşască lucrul, întru toată vrêmea vieţii lui Chir împărat. Şi se lungiră 2 ani, pînă la împărăţiia lui Darie.

Versiunea modernă

trîmbiţele din pricina tînguirii celorlalţi.

85. Căci era gloată care trîmbiţa cu putere, ca să se audă de la depărtare.

86. **[49]** Şi auzind duşmanii tribului Iuda şi Veniamin aceasta, au venit ca să vadă ce înseamnă glasurile trîmbiţelor.

87. Şi au înţeles că aceia [întorşi] din robie zidesc templul Domnului Dumnezeului lui Israel.

88. **[50]** Şi venind la Zorobabel şi la Iosua şi la cîrmuitorii familiilor acestora, spunîndu-le: „Să zidim împreună cu voi, căci noi, ascultăm în acelaşi fel ca voi de Domnul vostru şi îi aducem jertfe, din zilele lui Asbasaret, împăratul asirienilor, cel care ne-a strămutat aici."

89. **[51]** Şi le-au zis Zorobabel şi Iosua şi căpeteniile familiilor lui Israel: „Voi nu aveţi nimic de a face cu noi în zidirea casei Domnului Dumnezeului nostru, pentru că noi singuri vom zidi pentru Domnul lui Israel, potrivit celor pe care ni le-a poruncit Cirus, împăratul perşilor."

90. **[52]** Iar neamurile ţinutului asupreau pe cei din Iudeea şi le stînjeneau lucrul zidirii, urzind uneltiri şi înşelări ale popoarelor şi răzmeriţe. Şi au împiedicat săvîrşirea zidirii de-a lungul întregii vieţi a împăratului Cirus. Şi au încetat zidirea timp de doi ani, pînă la domnia lui Darius.

Cap 6

1. **[53]** Şi[34] întru anul al doilea al împărăţiei lui Dárie proroci Agghéu şi Zaharía al lui Addó, prorocul preste iudei şi preste cei den Iudéa şi Ierusalím, pre numele Domnului Dumnedzăului Israil peste înşi.

2. **[54]** [35]Atuncea, stînd Zorovável al lui Salathaiil şi Iisus al lui Iosedec, au început a zidi casa Domnului cea den Ierusalim, fiind împreună prorocii Domnului, ajutorind lor.

3. **[55]** Întru aceasta vrême era cătră ei de faţă Sisínis, biruitoriul Siríei şi Finíchei, şi Sathravuzan şi cei împreună tovarăşi ai lui, şi dziseră lor:

4. „Cine voao rînduind casa aceasta zidiţi şi straşina aceasta şi cêlealalte toate săvîrşiţi? Şi carii sîntu zidarii carii acêstea săvîrşesc?"

5. Şi avură har, socotinţă făcîndu-să la robire de la Domnul, cei bătrîni a iudeilor.

6. Şi nu s-au oprit de zidire pînă a să face arătare lui Dárie pentru ei şi a să răspunde. *[770/2]*

7. Izvodul cărţii cariia au scris lui Dárie şi au trimis:[36] **[56]** „Sisínis, biruitoriul[37] Siríei şi Finíchii, şi Sathravuzánis şi cei împreună tovarăşi, cei den Siría şi Finíchi povăţuitori, împăratului Dárie, să să bucure!

8. Toate ştiute să fie domnului nostru împăratului, căci sosind la ţara Iudéii şi mergînd la Ierusalim cetatea, am prinsu pre cei ai robirei jidovilor bătrîni în Ierusalim cetatea

Cap 6

1. [90]Iară în anul al doilea de împărăţiia lui Darie, proroci[91] Aghei şi Zahariia, feciorul lui Addoin, prorocul, pentru iudei, în numele Domnului Dumnezeului lui Israil, carele iaste preste dînşii în Iudéea şi în Ierusalim.

2. [92]Atunci stătu Zorovavel, feciorul lui Salathiil, şi Isus, feciorul lui Iosedec, de începură a zidi casa Domnului, carea iaste în Ierusalim, [3] fiind împreună cu dînşii prorocii Domnului, de le ajuta.

3. Şi într-acea vrême veni la dînşii Sisin, voievodul Siriei şi al Finíchiei şi al Sathravuzánului, şi soţiile lui, şi le ziseră:

4. „A cui poruncă iaste să se zidească această casă şi acoperemîntul[93] acesta şi altele toate să le obîrşiţi? Şi *[460/1]* cine sînt tocmitorii carii zidesc acêstea?"

5. Şi avură mila[94] cercetării de la Domnul carii au fost den robie asupra lor bătrînii iudeilor.

6. Şi nu-i opriră de-a zidi pînă vor face vêste lui Darie de acêstea de toate şi să aibă răspuns.

7. Închipuirea cărţii carea o trimêseră la Dárie Sisines, voievodul Siriei şi al Finíchiei şi al Sathravuzánului, şi soţiile cêle den Siriia şi ispravnicii Finíchiei lui Dárie împărat: „Cu sănătate ne închinăm.[95]

8. Toate să fie în ştirea stăpînului nostru împăratului, că deaca am venit în ţinutul iudeilor şi am întrat în cetatea Ierusalimului, am aflat pre bătrînii iudeilor cei den robie zidind în Ierusalim

Capitolul al 6-lea

1. **[53]** Iar în al doilea an al împărăţiei lui Darius, prorocii celor din Iudeea şi din Ierusalim, Agheu şi Zaharia, fiul lui Eddi, au prorocit pentru aceştia în numele Domnului Dumnezeului lui Israel.

2. **[54]** Atunci, ridicîndu-se Zorobabel, fiul lui Salatiel, şi Iosua, fiul lui Iosedec, au început să zidească în Ierusalim casa Domnului, cu sprijinul prorocilor Domnului care erau cu ei.

3. **[55]** În acelaşi timp a venit la ei Sisines, cîrmuitorul Siriei şi al Feniciei, cu Satrabuzanes şi tovarăşii săi, şi le-a zis:

4. „Cine v-a poruncit să zidiţi casa aceasta şi acoperişul acesta şi pe toate celelalte să le duceţi la bun sfîrşit şi cine sînt ziditorii care săvîrşesc acestea?"

5. Şi bătrînii iudeilor au aflat har în faţa lor, fiindcă purtarea de grijă a Domnului era peste cei din robie.

6. Şi nu au fost împiedicaţi să zidească pînă ce nu l-au înştiinţat pe Darius şi nu a venit răspuns de la el.

7. Iată copia epistolei pe care Sisines, cîrmuitorul Siriei şi al Feniciei, şi Satrabuzanes şi tovarăşii săi, căpetenii în Siria şi în Fenicia, au scris-o lui Darius: „Împăratului Darius, salutare!

8. Toate să-i fie cunoscute domnului nostru cum că, mergînd în ţinutul Iudeei şi intrînd în cetatea Ierusalim, am aflat pe bătrînii iudeilor cei întorşi din robie zidind cetatea Ierusalim

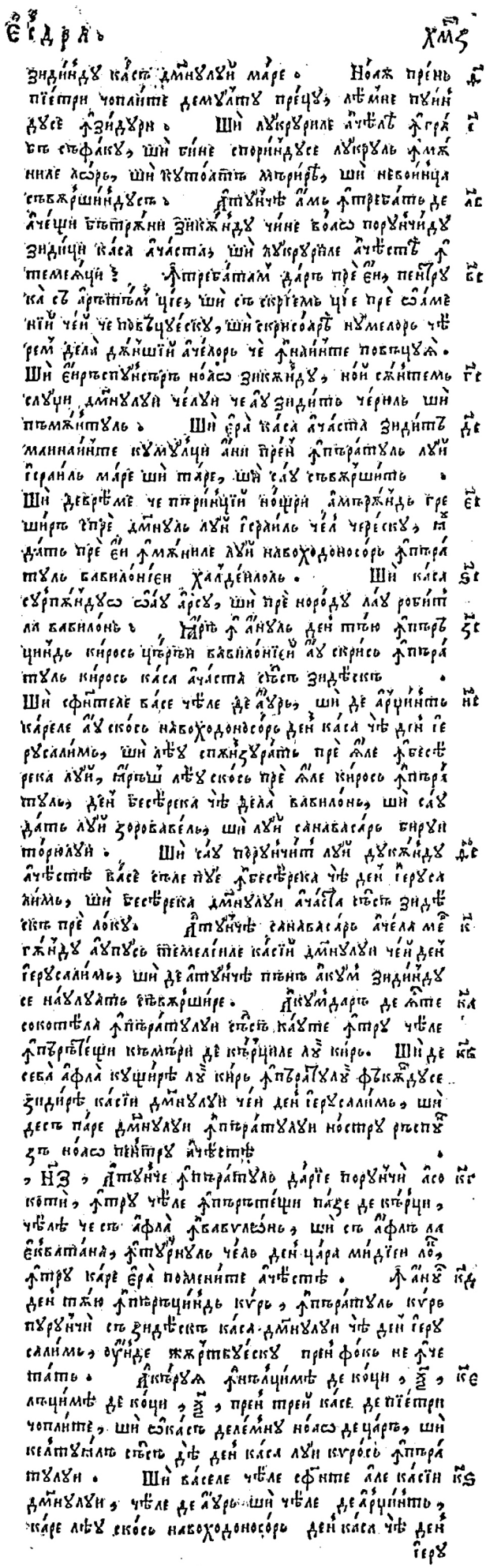

Biblia 1688, p. 647, col. 2

zidindu casă Domnului mare,

9. Noaă, pren pietri cioplite de multu preţu, lêmne puindu-se în ziduri.

10. Şi lucrurile acêlea în grabă să facu şi bine sporindu-se lucrul în mînile lor şi cu toată mărirea şi nevoinţa săvîrşindu-să.

11. Atuncea am întrebat de aceşti bătrîni, zicîndu: «Cine voao poruncindu[14] zidiţi casa aceasta şi lucrurile acêstea întemeiaţi?»

12. Întrebat-am, dară, pre ei pentru ca să arătăm ţie şi să scriem ţie pre oamenii cei ce povăţuiescu şi scrisoarea numelor cêrem de la dînşii a celor ce înainte povăţuia.

13. Şi ei răspunsără noao zicîndu: «Noi sîntem slugi Domnului celui ce au zidit ceriul şi pămîntul.

14. Şi era casa aceasta zidită mai nainte cu mulţi ani pren împăratul lui Israíl, mare şi tare, şi s-au săvîrşit.

15. Şi, de vrême ce părinţii noştri, amărînd, greşiră spre Domnul lui Israíl cel cerescu, i-au dat pre ei în mînile lui Navohodonosór, împăratul Vavilóniei, haldeilor.

16. Şi casa surpîndu-o, o au arsu şi pre norodu l-au robit la Vavilón.

17. Iară în anul dentîiu împărăţind Chíros ţării Vavilóniei, au scris împăratul Chíros casa aceasta să să zidească.

18. Şi sfintele vase cêle de aur şi de argint carele au scos Navohodonosór den casa cea den Ierusalím şi le-au spînzurat pre iale în besêreca lui, iarăşi le-au scos pre iale Chíros împăratul den besêreca cea de la Vavilón şi s-au dat lui Zorovavél şi lui Sanavasár, biruitoriului.

19. Şi s-au poruncit lui, ducîndu acêstea vase, să le puie în besêreca cea den Ierusalím şi besêreca Domnului aceasta să să zidească pre locu.

20. Atuncea Sanavasár acela, mergîndu, au pus temeliile casii Domnului cei den Ierusalím şi de atuncea pînă acum zidindu-se, n-au luat săvîrşire.»

21. Acum, dară, de iaste socoteala împăratului să să caute întru cêle împărăteşti cămări de cărţile lui Chir,

22. Şi de se va afla cu ştirea lui Chir împăratului făcîndu-se zidirea casii Domnului cei den Ierusalím şi de să pare domnului, împăratului nostru, răspunză noao pentru acêstea."

23. **[57]** Atunce împăratul Dárie porunci a socoti întru cêle împărăteşti paze de cărţi, cêlea ce să afla în Vavilón; şi să áflă la Ecvatána, în turnul cel den ţara Mídiei, loc întru care era pomenite acêstea:

24. „În anul dentîiu împărăţind Chir, împăratul Chir porunci[15] să zidească casa Domnului cea den Ierusalím, unde jîrtvuiescu pren foc neîncetat;

25. A căruia înălţimea — de coţi 60, lăţimea de coţi 60 pren trei case de pietri cioplite şi o casă de lemnu noao de ţară; şi cheltuială să să dea den casa lui Chirós împăratului.

26. Şi vasele cêle sfinte ale casii Domnului cêle de aur şi cêle de argint care le-au scos Navohodonosór den casa cea den //

Ms. 45, p. 770-771

clădind casă Domnului mare,
9. Noao, pren pietri cioplite de mult preţ, lêmne puindu-să întru ziduri.

10. Şi lucrurile acêlea pen sîrguială să fac şi bine sporindu-să lucrul întru mîinile lor şi cu toată mărirea şi nevoinţa săvîrşindu-să.
11. Atuncea am întrebat de aceşti bătrîni, dzicînd: «Cine voao porîncind ziditi casa aceasta şi lucrurile acêstea întemeiaţi?»
12. Întrebat-am, dară, pre ei pentru ca să cunoaştem ţie şi să scriem ţie pre oameni cei ce povăţuiesc şi scrisoarea numerelor[38] cream de la înşi a celor ce înainte povăţuia.
13. Şi ei răspunseră noao dzicînd: «Noi sîntem slugi Domnului celui ce au zidit ceriul şi pămîntul.

14. Şi era casa aceasta zidită înaintea a mulţi ani pren împăratul lui Israil, mare şi tare, şi să să săvîrşi.

15. Şi în vrême ce părinţii noştri, amărîndu-să, greşiră la Domnul lui Israil cel ceresc, i-au dat pre ei la mîinile lui Navuhodonósor, împăratului Vaviloníei, a haldeilor.
16. Şi casa surpîndu-o, au arsu-o şi pre nărod l-au robit la Vavilon.

17. Iară întru anul dentîi împărăţînd Chir ţărîi Vavilónului, au scris împăratul Chir casa aceasta să să zidească.
18. Şi cêle sfinte vase cêle de aur şi de argint carele au scos Navuhodonósor dentru casa cea den Ierusalím şi le-au spîndzurat pre iale întru a lui bisêrică, iarăşi le-au scos pre iale Chir împăratul dentru bisêrica cea den Vavilon şi s-au dat lui Zorovável şi lui Sanavasar, biruitoriului.

19. Şi să porînci lui, ducînd acêstea vase, să le puie întru bisêrica cea den Ierusalím şi bisêrica Domnului aceasta să să zidească pre loc.

20. Atuncea Sanavasar acela, mergînd, au pus temeliile casei Domnului cei den Ierusalím şi de atuncea *[771/1]* pînă acum zidindu-să, n-au luat săvîrşire.»

21. Acum, dară, de să alêge împăratului, socotească-să întru cêle împărăteşti păzitoare de cărţi a lui Chir,
22. Şi de să va afla cu gîndul lui Chir împăratului făcîndu-să zidirea casei Domnului cei den Ierusalím şi de să pare domnului, împăratului nostru, răspundză noao pentru acêstea."
23. **[57]** Atuncea împăratul Dárie porînci a socoti întru cêle împărăteşti paze de cărţi, cêle ci să află în Vavilon; şi să afla la Ecvataná, la sclipul cel den Mídia ţara, loc întru care era pomenit acêstea:

24. [39]„Anul dentîi împărăţînd Chir, împăratul Chir porînci casă Domnului, cea den Ierusalim, să să zidească, unde jirtvuiesc pren foc neîncetat;

25. Căruia înălţimea — de coţi 60, lăţimea de coţi 60, pren casă de piatră trei[40] durată şi casă de lemnu de ţară noao una[41]; şi cheltuiala să să dea dentru[42] casa lui Chíros împăratului;
26. Şi cêle sfinte vase a casei Domnului cêle de aur şi de argint carele au scos Navuhodonósor dentru casa cea den

Ms. 4389, p. 460

casă noaoă Domnului, mare,
9. Şi pun pietri frumoase şi lêmne scumpe pre păreţi.

10. Şi fac acel lucru cu nevoinţă şi sporêşte lucrul în mîinile lor şi obîrşăsc întru toată slava şi dragostea.

11. De-acii am întrebat pre bătrîni, zicînd: «Ce poruncă aveţi voi să zidiţi această casă şi să întemeiaţi acêste lucrure?»
12. Şi pentr-acêea i-am întrebat, ca să facem ţie ştire şi să-ţi scriem oamenii carii sînt ispravnici şi am cerşut de la ei scriptura numelor ispravnicilor oamenilor.

13. Iar ei ne-au răspuns: «Noi sîntem robi Domnului celui ce au făcut ceriul şi pămîntul.

14. Şi această casă se-au zidit înaintea acestor ani mulţi de împăratul lui Israil, cel mare şi tare, şi se-au săvîrşit.
15. Iară pentru căci au greşit părinţii noştri şi au mîniiat pre Dumnezeul ceriului şi al lui Israil, i-au dat în mîinile lui Navohodonosor, împăratul Vavilónului, împăratul haldeilor.
16. Şi fărîmînd această casă, o au ars şi oamenii i-au robit şi i-au dus în Vavilon.

17. Iar în anul cel dentîi de împărăţiia lui Chir, împăratul Vavilónului, au trimes Chir împărat să zidească acea casă.
18. Şi vasele cêle sfinţite de aur şi de argint carele-au luat Navohodonosor den casa[96] carea iaste în Ierusalim şi le-au pus în capiştea lui, acêlea iar le-au luat Chir împăratul den capiştea carea au fost în Vavilon şi le-au dat lui Zorovavel şi lui Sanavasar, voievodul.

19. Şi le-au porîncit să ducă acêle vase şi să le puie în bisêrica carea iaste în Ierusalim şi să zidească această casă lui Dumnezeu în locul ei.

20. Atunci Sanavasar[97] acela, deaca au venit, au pus temelie casii Domnului carea iaste în Ierusalim *[460/2]* şi de atunci pînă acum se lucrează şi nu se-au mai săvîrşit.»

21. Deci acum, de vei socoti, o, împărate, să se caute în [98]viviothíchiile[99] cêle împărăteşti ale lui Chir împărat, care sînt în Vavilon,
22. Şi de se va afla să fie cu sfatul lui Chir împărat, să se înceapă tocmirea casei Domnului carea iaste în Ierusalim şi se va socoti de stăpînul şi împăratul nostru, să ne scrii de acêstea."
23. Atunci Darie împărat porînci să caute în vivliothichíile cêle împărăteşti care sînt în Vavilon; şi se-au aflat în Vitanéa, ţinutul Tiváriei, într-un lêtopiseţ în care era scris aşa:

24. [100]„În anul dentîi de împărăţiia lui Chir împărat, porînci Chir împărat să zidească casa Domnului carea iaste în Ierusalim, unde jertvuia pre foc neîncetat;

25. A cărie înălţime să fie de 60 de coţi şi lărgimea de 60 de coţi şi păreţii de piiatră cioplită şi un acoperemînt[101] de scînduri noaoă; şi chieltuială să dea den casa lui Chir împărat.
26. Şi vasele cêle sfinte ale casei Domnului, aşijderea cêle de aur ca şi cêle de argint, [102]carele-au luat Navohodonosor den casa Domnului carea iaste în

Versiunea modernă

şi o casă mare Domnului,
9. Nouă, din pietre şlefuite şi aşezînd lemne preţioase în ziduri.

10. Iar lucrurile acestea s-au făcut grabnic şi au înflorit în mîinile lor şi au fost săvîrşite cu toată mărirea şi rîvna.
11. Atunci, întrebîndu-i stăruitor pe aceşti bătrîni, am spus: «Cine v-a poruncit să zidiţi casa aceasta şi să puneţi temelie acestora?»
12. I-am întrebat ca să îţi facem cunoscute acestea şi să îţi scriem despre oamenii care îi cîrmuiesc şi le-am mai cerut şi înşiruirea numelor celor ce i-au cîrmuit mai înainte.
13. Şi ei ne-au răspuns: «Noi sîntem slujitori ai Domnului care a întemeiat cerul şi pămîntul.

14. Şi casa a fost zidită cu mulţi ani în urmă de către un împărat al lui Israel, mare şi puternic, şi a fost desăvîrşită.
15. Şi, de vreme ce părinţii noştri, răzvrătindu-se, au păcătuit împotriva Domnului lui Israel cel ceresc, acela i-a dat în mîinile lui Nabucodonosor, împăratul Babilonului, împăratul caldeilor.
16. Şi, după ce a dărîmat casa [Domnului], a ars-o şi poporul a fost luat în robie la Babilon.

17. Iar însuşi Cirus împăratul, în vremea primului an al domniei sale în ţara Babilonului, a scris să se zidească această casă.
18. Şi sfintele vase de aur şi de argint pe care le-a scos Nabucodonosor din casa cea din Ierusalim şi le-a aşezat în templul său, pe acestea împăratul Cirus le-a scos din nou din templul din Babilon şi le-a dat lui Zorobabel şi lui Sanabasar cîrmuitorul.

19. Şi i s-a poruncit să ducă toate vasele acestea şi să le aşeze în templul cel din Ierusalim şi să zidească templul Domnului în acest loc.

20. Atunci acel Sanabasar a mers şi a pus temeliile casei Domnului cea din Ierusalim şi de atunci pînă acum zidirea nu a ajuns la sfîrşit.»

21. Acum deci, dacă împăratul găseşte de cuviinţă să se cerceteze arhivele împărăteşti ale domnului nostru, împăratul din Babilon,
22. Şi dacă se va descoperi că zidirea casei Domnului cea din Ierusalim se face cu încuviinţarea împăratului Cirus şi domnul nostru împăratul va judeca cu dreptate aceasta, să ne înştiinţeze despre acestea."
23. **[57]** Atunci împăratul Darius a poruncit să fie cercetate arhivele împărăteşti cele din Babilon; şi în cetăţuia din Ecbatana, din ţinutul Mediei, a fost găsit un hrisov în care erau amintite acestea:

24. „În anul întîi al domniei lui Cirus, împăratul Cirus a poruncit să se zidească în Ierusalim casa Domnului cea în care se aduc jertfe prin ardere neîncetată.
25. Înălţimea acestuia — de şaizeci de coţi, iar lăţimea de şaizeci de coţi cu rînduri de pietre şi cu un rînd de lemn nou din acel ţinut, iar cheltuiala să fie pe seama casei împăratului Cirus.
26. Iar vasele cele sfinte ale casei Domnului cele de aur şi de argint pe care le-a scos Nabucodonosor din casa cea din

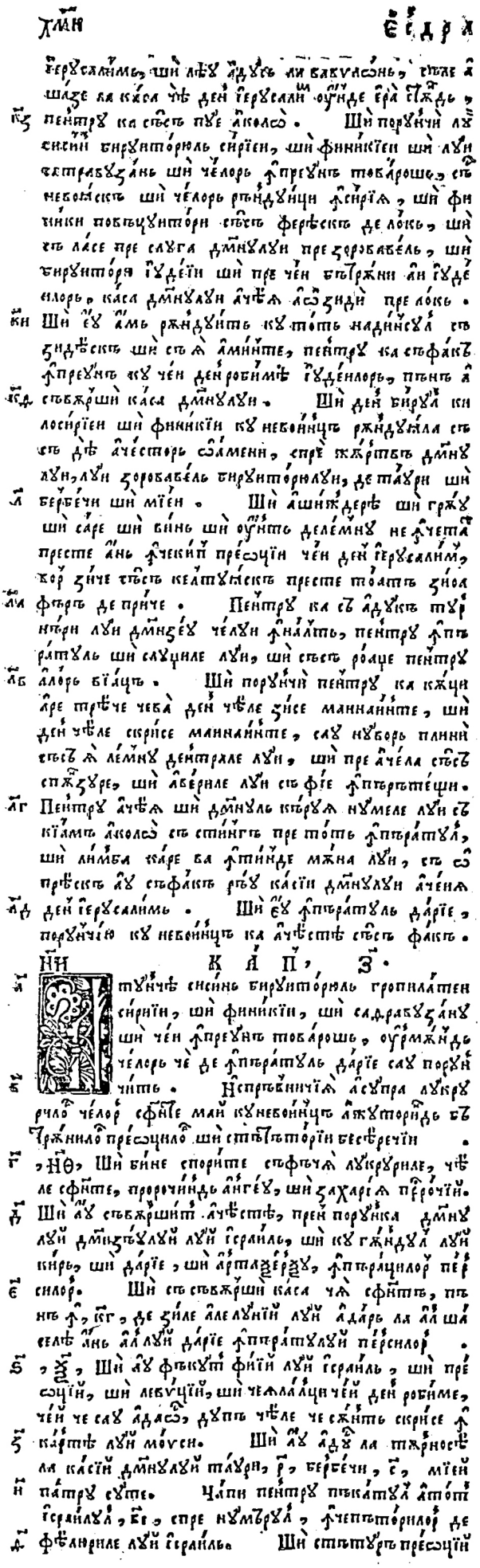

Biblia 1688, p. 648, col. 1

Ierusalím şi le-au adus la Vavilón, să le aşaze la casa cea den Ierusalim unde era stînd pentru ca să să puie acoló.”

27. Şi porunci lui Sisín, biruitoriul Síriei şi Finíchiei, şi lui Satravuzán şi celor împreună tovaroşi să să nevoiască şi celor rînduiţi în Síriia şi Finíchi povăţuitori să să ferească de loc şi să lase pre sluga Domnului, pre Zorovavél, şi biruitoriu Iudéii, şi pre cei bătrîni ai iudeilor casa Domnului acêea a o zidi pre loc.

28. „Şi eu am rînduit cu tot nadinsul să zidească şi să ia aminte pentru ca să facă împreună cu cei den robimea iudeilor pînă a săvîrşi casa Domnului.

29. Şi den birul Chilosíriei şi Finíchii cu nevoinţă rînduiala să să dea acestor oameni spre jîrtvă Domnului, lui Zorovavél biruitoriului, de tauri şi berbeci şi miei.

30. Şi aşijderea şi grîu şi sare şi vin şi untdelemnu neîncetat preste an, în ce chip preoţii cei den Ierusalím vor zice să să cheltuiască preste toată zioa, fără de price,

31. Pentru ca să aducă turnări lui Dumnezeu celui înalt pentru împăratul şi slugile lui şi să să roage pentru a lor viaţă.

32. Şi porunci pentru ca cîţi are trêce ceva den cêle zise mai nainte şi den cêle scrise mai nainte sau nu vor plini, să să ia lemnul dentr-ale lui şi pre acela să să spînzure şi averile lui să fie împărăteşti.

33. Pentru acêea şi Domnul, căruia numele lui se chiamă acoló, să stingă pre tot împăratul şi limba care va întinde mîna lui să oprească au să facă rău casii Domnului aceiia den Ierusalím.

34. Şi eu, împăratul Dárie, porunciiu cu nevoinţă ca acêstea să să facă.”

Cap 7

1. **[58]** Atuncea Sisín, biruitoriul Gropilatei Sírii şi Finíchii, şi Sathravuzánu şi cei împreună tovaroşi, urmînd celor ce de împăratul Dárie s-au poruncit,

2. Isprăvniciiá asupra lucrurilor celor sfinte, mai cu nevoinţă ajutorind bătrînilor, preoţilor şi stătătorii besêrecii.

3. **[59]** Şi bine sporite să făcea lucrurile cêle sfinte, prorocind Anghéu şi Zaharíia, prorocii.

4. Şi au săvîrşit acêstea pren porunca Domnului Dumnezăului lui Israíl şi cu gîndul lui Chir şi Dárie şi Artaxérxu, împăraţilor persilor.

5. Şi să săvîrşi casa cea sfîntă pînă în 23 de zile ale lunii lui adár, la al şaselea an al lui Dárie, împăratului persilor.

6. **[60]** Şi au făcut fiii lui Israíl şi preoţii şi leviţii şi ceialalţi, cei den robime, cei ce s-au adaos, după cêle ce sînt scrise în Cartea lui Móisi.

7. Şi au adus la tîrnoseala casii Domnului tauri 100, berbeci 200, miei patru sute,

8. Ţapi pentru păcatul a tot Israílul 12, spre numărul începătorilor de fêliurile lui Israíl.

9. Şi stătură preoţii /

Ms. 45, p. 771

Ierusalím şi le-au adus la Vavilon, să le aşaze la casa cea den Ierusalím unde era zăcînd pentru ca să să puie acoló.”

27. Şi porînci să să nevoiască lui[43] Sisíni, biruitoriul Siríei şi Finíchii, şi lui Sathravuzan şi celor împreună tovarăşi şi celor rînduiţi în Siría şi Finíchi povăţuitori să să ferească de loc şi să lase pre sluga Domnului, Zorovável, şi biruitoriul Iudeii, şi pre cei bătrîni a iudeilor casa Domnului acêea a zidi pre loc.

28. „Şi eu am rînduit cu tot adinsul să să zidească şi să ia aminte pentru ca să facă împreună cu cei dentru robimea iudeilor pînă a săvîrşi casa Domnului.

29. Şi dentru birul a Gropilatei Siríei şi Finíchei cu nevoinţă rînduială să să dea[44] aceşti oameni spre jirtve Domnului, lui Zorovável biruitoriului, spre tauri şi berbeci şi miei.

30. Şi aşijdirea şi grîu şi sare şi vin şi untdălemnu neîncetat preste an, în ce chip preuţii cei den Ierusalim vor dzice să să cheltuiască preste toată dzua, fără de price,

31. Pentru ca să să aducă turnări lui Dumnedzău celui înalt pentru împăratul şi slugile lui şi să să roage pentru a lor viaţă.

32. Şi *[771/2]* porînci pentru ca cîţi ară trêce cevaşi dentru acêste dzise mai denainte şi scrise mai nainte, au nu vor plini, să să ia lemnu dentru ale lui şi preste acela să să spîndzure şi unêltele lui să fie împărăteşti.

33. Pentru acêea şi Domnul, căruia numele lui să cheamă acoló, să stingă tot împăratul şi limba carele va întinde mîna lui să încungiure[45] au să facă rău casei Domnului acêea cea den Ierusalim.

34. [33] Şi eu, împăratul Dárie, porînciiu cu nevoinţă ca acêstea să să facă.”

Ms. 4389, p. 460-461

Ierusalim de le-au dus în Vavilon, să le puie în Ierusalim în casă.”

27. Şi porînci împăratul să silească Sisenes, voievodul Siriei şi al Finíchiei şi al Sathravuzánului, şi soţiile lui şi diregătorii carii era rînduiţi în Siriia şi în Finichiia să nu zmintească acel loc al slugii lui Chir, al lui Zorovavel, mai marele Iudéii şi al bătrînilor iudeilor, de-a zidi acea casă a Domnului.

28. „Şi am porîncit şi eu să o zidească de tot şi să socotească cu deadinsul să ajute iudeilor celor ce sînt den robie pînă se va obîrşi casa Domnului.

29.[103] Şi den birul luncii Síriei şi a Finichiei cu dragoste porînci să dea acelor oameni în jărtva Domnului, lui Zorovavel, carele era mai mare, junci şi berbeci şi miei.

30. Aşijderea şi grîu şi sare şi vin şi untdelemn pururea în toată vrêmea, precum vor zice preoţii cei den Ierusalim, în arderea cea de tot den toate zilele, fără de stingere,

31. Să aducă turnările Dumnezeului celui de sus pentru împăratul şi pentru slugile lui şi să roage pentru viiaţa lor.

32. Şi dêde vêste nimini nimic dentr-acêstea den cîte sînt scrise să nu calce, iară de va minţi cinevaşi, să se ia lemn dentru *[461/1]* cêle adevărate ale lui şi să se spînzure şi bunătatea lor să se scrie împărătească.

33. Pentr-acêea şi Domnul, al căruia nume iaste chiemat acoló, să surpe pre tot împăratul şi limba carea va tinde mîna sa să ia sau să ţie hicleşug acei case a Domnului carea iaste în Ierusalim.

34. Eu, Dárie împărat, fără de nimini am porîncit să se facă acêstea.”

Versiunea modernă

Ierusalim şi le-a adus în Babilon, să le aducă înapoi în casa cea din Ierusalim unde se aflau şi să le aşeze acolo.”

27. Şi [Darius] a poruncit lui Sisines, cîrmuitorul Siriei şi al Feniciei, şi lui Satrabuzanes şi tovarăşilor acestora rînduiţi căpetenii în Siria şi Fenicia să se ţină departe de acest loc şi să îngăduie slujitorului Domnului Zorobabel, cîrmuitorul Iudeii, şi bătrînilor iudeilor să zidească în acel loc casa Domnului.

28. „Iar eu am poruncit să fie zidit cu totul şi să se ia aminte ca să fie ajutaţi cei întorşi din robie din Iudeea pînă ce vor săvîrşi casa Domnului.

29. Şi din tributul Coelesiriei şi al Feniciei să se dea cîrmuitorului Zorobabel şi acestor oameni, spre jertfă Domnului, cu mare grijă, tauri şi berbeci şi miei.

30. La fel, fără nici o împotrivire, grîu şi sare şi vin şi ulei fără încetare în fiecare an, precum vor cere preoţii din Ierusalim, spre a le folosi în fiecare zi,

31. Ca să aducă libaţii Dumnezeului celui preaînalt pentru împărat şi pentru slujitorii săi şi să se roage pentru viaţa lor.

32. Şi a mai poruncit ca oricine va încălca ceva din cele spuse mai înainte sau le va socoti fără însemnătate, să fie luat un lemn din ale sale şi să fie spînzurat de acesta, iar avuţiile sale să fie luate de împărat.

33. De aceea şi Domnul, al cărui nume este chemat acolo, să nimicească pe orice împărat sau popor care şi-ar întinde mîna sa ca să împiedice [zidirea] sau ca să facă rău casei Domnului care este în Ierusalim.

34. Eu, împăratul Darius am hotărît ca acestea să fie împlinite întocmai.”

Cap 7

1. **[58]** [46]Atuncea Sisínis, biruitoriul a Gropilatei Siríei şi a Finíchei, şi Sathravuzánis şi cei împreună tovarăşi, urmînd celor de împăratul Dárie s-au porîncit[47],

2. Pristăviiá lucrurilor sfinte, mai cu nevoinţă ajutorind bătrînilor, preoţilor şi stătători a bisêrecii.

3. **[59]** Şi bine sporite să fêce lucrurile sfinte prorocind Aggheu şi Zaharía, prorocii.

4. Şi au săvîrşit acêstea pren porînca Domnului Dumnedzăului Israil şi cu gîndul lui Chir şi Dárie şi Artaxerx, împăraţilor perşilor.

5. Şi să săvîrşi casa cea sfîntă pînă în 23 dzile a lunei ádar, al şaselea an al lui Dárie, împăratului persilor.

6. **[60]** Şi au făcut fiii Israil şi preuţii şi leviţii şi ceialalţi, cei den robime, cei ci s-au adaos, pre urma celor dentru A lui Moisi Carte.

7. Şi au adus la înnoirea casei Domnului tauri 100, berbeci 200, miei 400,

8. Ţapi pentru păcatul a tot Israilul 12, cătră numărul începătorilor fêliurilor lui Israil.

9. Şi stătură preoţii

Cap 7

1. [104]Atunci Sinisei, cel al doilea după împăratul, voievodul Siriei şi al Finíchiei şi al Sathravuzánului, cu cêlealalte soţii carii auziră acêle cuvinte ce fură lor porîncite de Darie împărat,

2. Isprăvniciia lucrurilor celor sfinte, lucrîndu-le mai cu nevoinţă cu bătrînii preoţilor şi cu căpeteniile[105] celor sfinte.

3. [2] Şi sporiia lucrurile cêle sfinte [3] şi prorociia Agghei şi Zahariía, prorocii.

4. Şi se săvîrşiră toate după porunca lui, Domnului[106] Dumnezeul lui Israil, şi den sfatul lui Chir şi al lui Darie şi al lui Artaxérx, împăraţii persilor.

5. Şi se-au săvîrşit casa cea sfîntă a noastră în 23 de zile a lunii lui ader, în anul al şaselea de împărăţiia lui Dárie.

6. Şi făcură feciorii lui Israil şi preoţii şi leviţii şi alalte căpetenii ale seminţiilor, carii era ispravnici, după cêle ce sînt scrise în Cartea lui Moisí.

7. Şi aduseră la tîrnoseala casei Domnului 100 de junci şi 200 de berbeci şi 400 de miei

8. Şi iezi pentru păcatele a tot Israilul 12, pre numărul a 12 seminţii ale lui Israil.

9. Şi stătură preoţii

Capitolul al 7-lea

1. **[58]** Atunci Sisines, cîrmuitorul Coelesiriei şi al Feniciei, şi Satrabuzanes şi tovarăşii lor s-au supus celor poruncite de către împăratul Darius

2. Şi au purtat de grijă lucrărilor sfinte cu multă rîvnă, ajutînd preoţii din Iudeea şi ispravnicii templului.

3. **[59]** Iar lucrările cele sfinte se desfăşurau lesnicios, în vreme ce prorocii Agheu şi Zaharia proroceau.

4. Şi au fost duse la bun sfîrşit acestea prin porunca Domnului Dumnezeului lui Israel şi cu încuviinţarea lui Cirus, Darius şi Artaxerxe, împăratul perşilor.

5. Şi s-a săvîrşit casa cea sfîntă pînă la a douăzeci şi treia zi a lunii lui adar, în al şaselea an al împăratului perşilor, Darius.

6. **[60]** Iar fiii lui Israel şi preoţii şi leviţii şi ceilalţi din robie care li s-au alăturat au făcut cele ce sînt scrise în Cartea lui Moise.

7. Şi au adus spre sfinţirea locaşului Domnului o sută de tauri, două sute de berbeci, patru sute de miei

8. Şi doisprezece ţapi pentru păcatul întregului Israel, potrivit numărului celor douăsprezece căpetenii de trib ale lui Israel.

9. Iar preoţii şi leviţii,

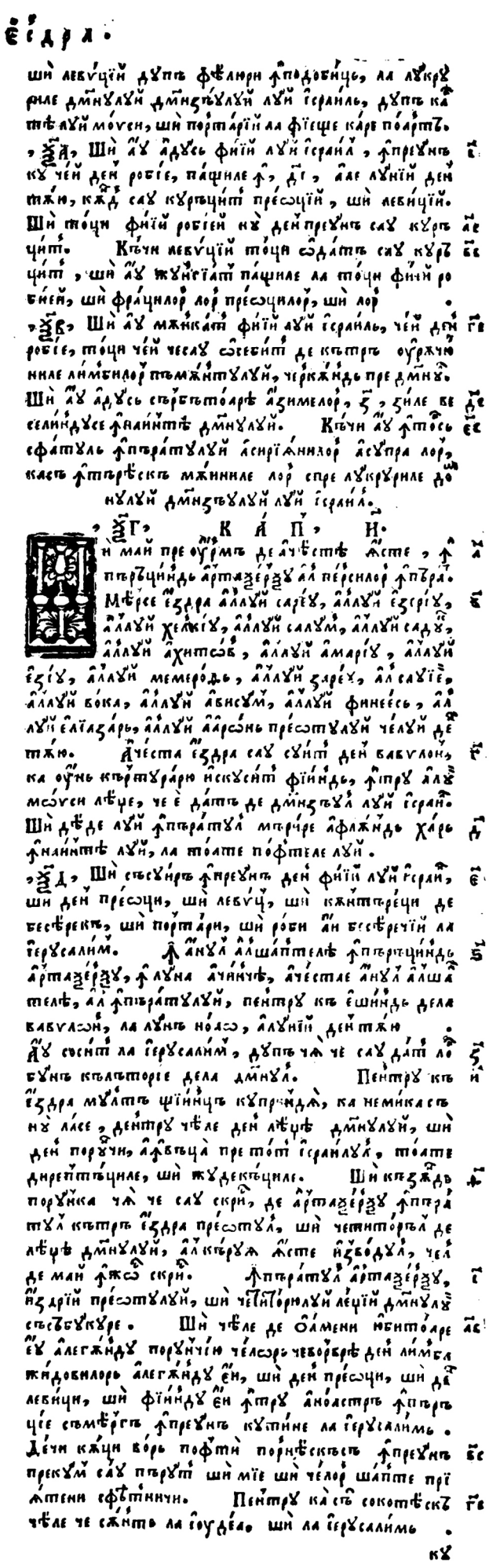

Biblia 1688, p. 648, col. 2

şi leviţii după fêliuri, împodobiţi, la lucrurile Domnului Dumnezăului lui Israíl, după Cartea lui Móisi, şi portarii la fieştecare poartă.

10. **[61]** Şi au adus fiii lui Israíl împreună cu cei den robie paştile în 14 zile ale lunii dentîiu, cînd s-au curăţit preoţii şi leviţii.

11. Şi toţi fiii robiei nu denpreună s-au curăţit.

12. Căci leviţii toţi odată s-au curăţit şi au junghiat paştile la toţi fiii robiei şi fraţilor lor, preoţilor, şi lor.

13. **[62]** Şi au mîncat fiii lui Israíl cei den robie, toţi cei ce s-au osebit de cătră urîciunile limbilor pămîntului, cercînd pre Domnul.

14. Şi au adus Sărbătoarea Azimelor 7 zile, veselindu-se înaintea Domnului,

15. Căci au întors sfatul împăratului asiriênilor asupra lor, ca să întărească mîinile lor spre lucrurile Domnului Dumnezăului lui Israíl.

Cap 8

1. **[63]** Şi mai pre urmă de acêstea iaste, împărăţînd Artaxérxu, al persilor împărat,

2. Mêrse Ézdra al lui Saréu, al lui Ezeríu, al lui Helchíu, al lui Salúm, al lui Saduc, al lui Ahitóv, al lui Amaríu, al lui Ezíu, al lui Memeróth, al lui Zaréu, al lui Sauiei, al lui Vóca, al lui Avisúm, al lui Fineés, al lui Eliazár, al lui Aarón, preotului celui dentîiu.

3. Acesta Ézdra s-au suit den Vavilon ca un cărturariu iscusit fiind întru a lui Móisi lêge, ce e dată de Dumnezăul lui Israil.

4. Şi dêde lui împăratul mărire, aflînd har înaintea lui la toate poftele lui.

5. **[64]** Şi să suiră împreună den fiii lui Israil şi den preoţi şi leviţi şi cîntăreţi de besêrecă şi portari şi robi ai besêrecii la Ierusalím;

6. În anul al şaptelea împărăţînd Artaxérxu, în luna a cincea, acesta e anul al şaptelea al împăratului, pentru că, ieşind de la Vavilon la lună noao a lunii dentîiu,

7. Au sosit la Ierusalím, după cea ce s-au dat lor bună călătorie de la Domnul.

8. Pentru că Ézdra multă ştiinţă cuprindea, ca nemica să nu lase dentru cêle dentru lêgea Domnului şi den porunci, a învăţa pre tot Israílul toate direptăţile şi judecăţile.

9. Şi căzînd porunca cea ce s-au scris de Artaxérxu împăratul cătră Ézdra, preotul şi cetitorul[16] de lêgea Domnului, al căruia iaste izvodul cel de mai în jos scris:

10. „Împăratul Artaxérxu, Ízdrii preotului şi cetitoriului legii Domnului, să să bucure!

11. Şi cêle de oameni iubitoare eu alegîndu, porunciiu celor ce vor vrea den limba jidovilor, alegîndu ei, şi den preoţi şi den leviţi şi fiindu ei întru a noastră împărăţie, să meargă împreună cu tine la Ierusalím.

12. Deci, cîţi vor pofti pornească-să împreună, precum s-au părut şi mie şi celor şapte priêteni sfêtnici,

13. Pentru ca să socotească cêle ce sînt la Iudéa şi la Ierusalím, //

Ms. 45, p. 771-772

şi leviţii după fêliuri, împodobiţi, preste lucrurile Domnului Dumnedzăului Israil, pre urma Cărţii lui Moisi, şi uşarii la fieştecare poartă.

10. **[61]** Şi au adus fiii lui Israil împreună cu cei den robie paştile întru 14 a lunei dentîi, cînd s-au curăţit preuţii şi leviţii.
11. Şi toţi fiii robiei nu împreună s-au curăţit,

12. Căci leviţii toţi odată s-au curăţit şi au junghiat paştile la toţi fiii robimei şi fraţilor lor, preuţilor, şi şie.

13. **[62]** Şi au mîncat fiii Israil cei den robime, toţi ceia ce s-au usăbit de cătră uriciunile limbilor pămîntului, cercînd pre Domnul.
14. Şi *[772/1]* au adus Sărbătoarea Azimilor 7 dzile, veselindu-să înaintea Domnului,
15. Căci au întorsu sfatul împăratului assiriênilor preste ei, ca să întărească mîinile lor pre lucrurile Domnului Dumnedzăului Israil.

Cap 8

1. **[63]** [48]Şi mai pre urmă de aceştia iaste, împărăţînd Artaxerxu, al persilor împărat,

2. [1] Mêrse Esdras a lui Saráu, lui Ezeríu, lui Helchíu, lui Salum, [2] lui Saduc, lui Ahítov, lui Amariu, lui Eziu, lui Memeróth, lui Zarêu, lui Sauía, lui Vóca, lui Avisum, lui Finees, lui Eleázar, lui Aaron, preutului celui dentîi.

3. Acesta Esdra s-au suit den Vavilon ca un cărturar de bun fêl fiind întru a lui Moisei lêge, cea dată de Dumnedzăul lui Israil.
4. Şi-i dêde lui împăratul mărire, aflînd har înaintea lui preste toate rugile lui.

5. **[64]** Şi să suiră împreună dentru fiii lui Israil şi preuţi şi leviţi şi cîntători de bisêrică şi portari şi şerbi ai bisêrecii la Ierusalím;

6. Anul al şaptelea împărăţînd Artaxerxu, întru luna a cincea, acesta an al şaptelea împăratului, pentru că, ieşind de la Vavilon în luna noao a lunei dentîi,

7. Au sosit la Ierusalim, după cêea ce s-au dat lor bună călătorie de la Domnul.

8. Pentru că Ésdra multă ştiinţă coprindea, ca nimic să nu lase dentru cêlea den lêgea Domnului şi dentru porînci, a învăţa pre tot Israil toate dreptăţile şi judêţele.

9. Şi căzînd porînca cêea ce s-au scris de Artaxerxu împăratul cătră Ésdra, preutul şi cititor de lêgea Domnului, căruia iaste izvodul acesta ce dedesupt să află:

10. „Împăratul Artaxerxu, Ésdrii preutului şi cititoriului[49], să să bucure!

11. Şi cêle de oameni iubitoare eu alegînd, porînciu ceia ce vor rămînea dentru limba jidovilor, alegînd ei şi den preuţi şi den leviţi şi fiind ei întru a noastră împărăţie, să margă împreună cu tine la Iesrail.

12. Deci, cîţi gîndesc, pornească-să împreună, în ce chip dat iaste şi mie şi celor 7 priêteni sfêtnici,

13. Pentru ca să socotească cêle ce-s la Iudéa şi Ierusalim,

Ms. 4389, p. 461-462

şi leviţii îmbrăcaţi în odăjdii, după seminţii, la lucrul Domnului Dumnezeul lui Israil, după Cartea lui Moisí, şi portarii pre la fieştecare uşă.

10. Şi au făcut feciorii lui Israil pasha cu ceia ce au fost den robie în 14 ale lunii, în luna cea dentîi, că se-au sfinţit preoţii şi leviţii
11. [107]Depreună cu toţi feciorii robiciunii, că se-au curăţit[108].
12. Şi au junghiat pasha tuturor feciorilor celor robiţi, toţi depreună se-au curăţit şi au junghiat pasha tuturor feciorilor neamurilor şi fraţilor lor, preoţilor, şi lor înşişi.
13. Şi mîncară feciorii *[461/2]* lui Israil, toţi carii au fost den robie, şi toţi cei ce rămăsêse, den spurcăciunile acelui pămînt, de cerca pre Domnul.
14. Şi luminară zioa Sărbătorii Azimelor 7 zile, ospătîndu-se înaintea Domnului,
15. Care au întors sfatul împăratului Asiriei într-înşii, să le întărească mîinile spre lucrul Domnului Dumnezeul lui Israil.

Cap 8

1. [109]Iară după aceasta fu cînd împărăţiia Artaxérx, împăratul persilor,

2. [1] Se apropie Ezdra, feciorul Saruí, al Ezriei, al Elchiei, feciorul lui Solum, [2] feciorul lui Sadoc, feciorul lui Ahit, al lui Amerí, al Ezíei, al lui Memeroth, al Aréei, al Saúei, al Vacúei, al lui Visum, al lui Finees, al lui Eliazar, al lui Aaron, preotul cel dentîi.

3. Acela Ezdra se-au suit den Vavilon ca un scriitor şi înţelegător ce era în lêgea lui Moisí, carea iaste dată de Domnul lui Israil.
4. Şi dêde lui împăratul slavă, că aflase milă în toată moşiia şi pofta înaintea lui.

5. Şi se-au suit depreună cu dînsul den feciorii lui Israil şi ai preoţilor şi ai leviţilor şi ai cîntăreţilor celor sfinţiţi ai bisêricii şi ai portarilor şi al slugilor bisêricii în Ierusalim;
6. Anul al şaptelea al împărăţiii lui Artaxerx, în luna a cincea, acesta an iaste al şaptelea al împărăţiei, ieşind den Vavilon în lună noaoă, în luna cea dentîi,

7. Veniră în Ierusalim, după ajutoriul care au fost lor dat în cale de la Domnul.

8. Că într-acêstea ţinea Ezdra mare învăţătură, ca să nu se dăzlupească nimini dentr-înşii den cêle ce sînt den lêgea Domnului şi porîncile lor, învăţa pre tot Israilul şi direptăţile şi judecăţile.

9. Dîndu-le porîncile care scriia de la Artaxérx împărat la Ézdra, preotul şi cetitoriul legii Domnului, cărora scrisoarea în jos era aşa:

10. „Împăratul Artaxérx, Ezdrei preotul şi cetitoriul lêgii Domnului, sănătate!

11. Eu, cela ce judec iubire de oameni, am porîncit celor den limba iudeilor, carii vor vrea să meargă cu tine de bună voie, den preoţi şi den leviţi, carii sînt întru împărăţiia mea, în Ierusalim, pînă la Israil.

12. Deci, cîţi *[462/1]* vor pofti să meargă cu tine, să se strîngă şi să meargă, cum iaste voia mea şi a şapte sfêtnici ai miei,
13. Să cercetêze cêle ce se lucrează în Iudéea şi în Ierusalim,

Versiunea modernă

înveşmîntaţi, au stat potrivit triburilor lor, spre săvîrşirea lucrărilor Domnului Dumnezeului lui Israel, potrivit Cărţii lui Moise, iar uşierii erau lîngă fiecare poartă.
10. **[61]** Şi fiii lui Israel care veniseră din robie au adus paştele în a patrusprezecea zi a lunii întîi, cînd s-au curăţit preoţii împreună cu leviţii.
11. Însă nu toţi fiii robiei s-au curăţit.

12. Aceasta pentru că leviţii s-au curăţit cu toţii împreună şi au jertfit paştele pentru toţi fiii robiei şi pentru fraţii acestora, pentru preoţi, şi pentru ei înşişi.
13. **[62]** Şi au mîncat paştele fiii lui Israel toţi cei din robie şi cei care s-au despărţit de uriciunile popoarelor pămîntului şi care îl căutau pe Domnul.
14. Şi au ţinut Sărbătoarea Azimilor şapte zile, veselindu-se înaintea Domnului,
15. Fiindcă a întors sfatul împăratului asirienilor cu privire la ei, ca să le întărească mîinile spre lucrările Domnului Dumnezeului lui Israel.

Capitolul al 8-lea

1. **[63]** Şi după acestea, în vremea domniei lui Artaxerxe, împăratul perşilor,

2. S-a apropiat Ezdra, fiul lui Sarai, fiul lui Ezer, fiul lui Helchios, fiul lui Salem, fiul lui Saduc, fiul lui Ahitub, fiul lui Amari, fiul lui Ozi, fiul lui Bocca, fiul lui Abius, fiul lui Finees, fiul lui Eleazar, fiu lui Aaron, primul preot.

3. Acest Ezdra s-a suit de la Babilon ca un iscusit cărturar ce era în legea lui Moise, cea dată de Dumnezeul lui Israel.
4. Iar împăratul i-a arătat cinste, aflînd el har înaintea sa pentru toate cererile lui.

5. **[64]** Şi s-au suit împreună cu el din fiii lui Israel şi din preoţi şi leviţi şi sfinţiţii cîntăreţi şi portari şi slujitori ai templului în Ierusalim;

6. În a şaptelea an al domniei lui Artaxerxe, în a cincea lună – acesta fiind al şaptelea an al [domniei] împăratului –,

7. Au sosit la Ierusalim, după cum Domnul le dăduse călătorie bună.

8. Căci Ezdra stăpînea multă ştiinţă spre a nu lăsa nimic deoparte din legea Domnului şi din porunci, ci învăţa pe tot Israelul toate rînduielile şi hotărîrile.

9. Şi a ajuns şi porunca scrisă de către împăratul Artaxerxe către Ezdra, preotul şi cititorul legii Domnului, iar copia acesteia este mai jos:

10. „Împăratul Artaxerxe către Ezdra, preotul şi cititorul legii Domnului, salutare!

11. Judecînd cu bunăvoinţă, am poruncit ca toţi cei din poporul iudeu care doresc şi aleg aceasta, dintre preoţi, leviţi şi dintre cei din împărăţia mea, să meargă împreună cu tine la Ierusalim.

12. Aşadar, aceştia care cugetă în acest fel să pornească, precum am hotărît eu şi cei şapte sfetnici şi prieteni,
13. Ca să cerceteze cele ce sînt în Iudeea şi în Ierusalim,

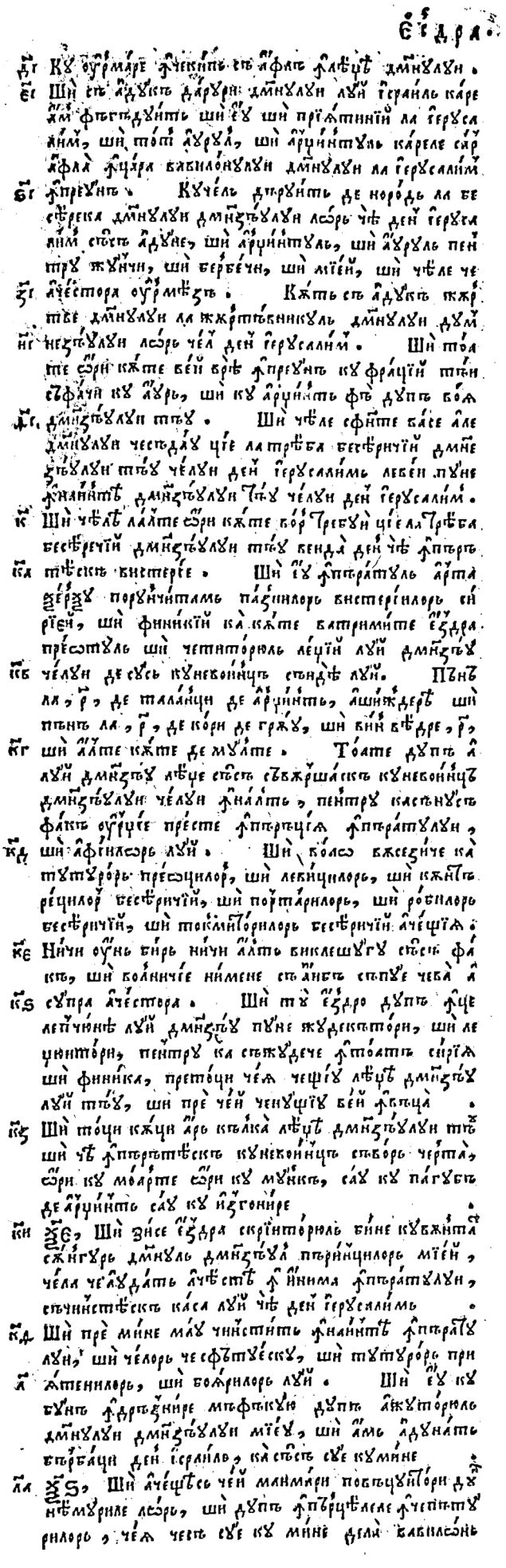

Biblia 1688, p. 649, col. 1

14. Cu urmare în ce chip să află în lêgea Domnului,

15. Şi să aducă daruri Domnului lui Israíl, care am făgăduit şi eu şi priêtinii, la Ierusalím, şi tot aurul şi argintul carele s-ar afla în ţara Vavilónului, Domnului la Ierusalím, împreună

16. Cu cel dăruit de norod la besêreca Domnului Dumnezăului lor cea den Ierusalím, să să adune şi argintul şi aurul pentru junci şi berbeci şi miei şi cêle ce acestora urmează,

17. Cît să aducă jîrtve Domnului la jîrtăvnicul Domnului Dumnezăului lor cel den Ierusalím.

18. Şi toate oricîte vei vrea împreună cu fraţii tăi să faci cu aur şi cu argint, fă după voia Dumnezăului tău.

19. Şi cêle sfinte vase ale Domnului ce să dau ţie la treaba besêricii Dumnezăului tău celui den Ierusalím le vei pune înaintea Dumnezăului tău celui den Ierusalím.

20. Şi cêlealalte oricîte vor trebui ţie la treaba besêrecii Dumnezăului tău vei da den cea împărătească visterie.

21. Şi eu, împăratul Artaxérxu, poruncit-am paznicilor[17] visteriilor Síriei şi Finíchii ca cîte va trimite Ézdra, preotul şi cetitoriul legii lui Dumnezău celui de sus, cu nevoinţă să-i dea lui,

22. Pînă la 100 de talanţi de argint, aşijderea şi pînă la 100 de cori de grîu şi vin vêdre 100 şi alte cîte de multe.

23. Toate după a lui Dumnezău lêge să să săvîrşască cu nevoinţă Dumnezăului celui înalt, pentru ca să nu să facă urgie preste împărăţiia împăratului şi a fiilor lui.

24. Şi voao vă se zice ca tuturor preoţilor şi leviţilor şi cîntăreţilor besêricii şi portarilor şi robilor besêricii şi tocmitorilor besêricii aceştiia

25. Nici un bir, nici alt vicleşugu să să facă şi volnicie nimene să aibă să puie ceva asupra acestora.

26. Şi tu, Ézdro, după înţelepciunea lui Dumnezău, pune judecători şi legiuitori pentru ca să judece în toată Síriia şi Finíca pre toţi ceia ce ştiu lêgea Dumnezăului tău, şi pre cei ce nu ştiu vei învăţa.

27. Şi toţi cîţi ar călca lêgea Dumnezăului tău şi cea împărătească cu nevoinţă să vor certa, ori cu moarte, ori cu muncă, sau cu pagubă de argint, sau cu izgonire."

28. **[65]** Şi zise Ézdra scriitoriul: „Binecuvîntat sîngur Domnul Dumnezăul părinţilor miei, cela ce au dat acêstea în inima împăratului, să cinstească casa lui cea den Ierusalím,

29. Şi pre mine m-au cinstit înaintea împăratului şi celor ce sfătuiescu şi tuturor priêtenilor şi boiêrilor lui.

30. Şi eu cu bună îndrăznire mă făcuiu după ajutoriul Domnului Dumnezăului mieu şi am adunat bărbaţi den Israíl ca să să suie cu mine.

31. **[66]** Şi aceştia-s cei mai mari povăţuitori, după neamurile lor şi după împărţêlele începăturilor, ceia ce să suie cu mine de la Vavilón, /

Ms. 45, p. 772-773

14. Pre urmă în ce chip să află întru lêgea Domnului,

15. Şi să aducă daruri Domnului lui Israil, carele am făgăduit şi eu şi priêtenii la Ierusalim *[772/2]* şi tot aurul şi argintul carele s-are afla întru ţara Vaviloníei, Domnului la Ierusalim, [16] împreună

16. Cu cel dăruit de limbă la bisêrica Domnului Dumnedzăului lor cea den Ierusalím, să să adune[50] şi argintul şi aurul pentru tauri şi berbeci şi miei şi cêle ce acestora urmadză,

17. Cît să aducă jirtve Domnului la jirtăvnicul Domnului Dumnedzăului lor cel den Ierusalím.

18. Şi toate oricîte vei vrea împreună cu fraţii tăi să faci cu aur şi cu argint, fă după voia Dumnedzăului tău.

19. Şi cêle sfinte vase ale Domnului cêlea ce să dau ţie la treaba bisêricii Dumnedzăului tău celui den Ierusalim pune-le-vei înaintea Dumnedzăului tău celui den Ierusalim.

20. Şi cêlealalte oricîte să vor trebui ţie la treaba bisêricii Dumnedzăului tău da-vei[51] dentru cel împărătesc vistiêr.

21. Şi eu, împăratul Artaxerxu, porîncit-am paznicilor vistiêrilor Siríei şi Finíchei pentru ca cîte va trimite Esdra, preutul şi cititoriul legii lui Dumnedzău celui înalt, cu nevoinţă să-i dea lui,

22. Pînă în argint talandzi 100, aşijdirea şi pînă la grîu cori 100 şi vin vêdre 100 şi alte cît de multe.

23. Toate după a lui Dumnedzău legi să să săvîrşască cu nevoinţă Dumnedzăului celui înalt, pentru ca să nu să facă urgie preste împărăţiia împăratului şi fiilor lui.

24. Şi voao vă să zice pentru ca tuturor preuţilor şi leviţilor şi cîntători ai bisêrecii şi portarii şi robi ai bisêrecii şi tocmitori bisêrecii aceştiia

25. Nici un bir, nici alt aleşug să li să facă şi volniciia nimerile să aibă să puie ceva preste aceştia.

26. Şi tu, Ésdra, după înţelepciunea lui Dumnedzău, arată judecători şi legiuitori pentru ca să judece întru toată Siría şi Finíchi pre toţi ceia ce ştiu lêgea Dumnedzăului tău, şi pre cei ce nu ştiu vei învăţa.

27. Şi toţi cîţi ară călca lêgea Dumnedzăului tău şi cea împărătească cu nevoinţă să vor certa, ori cu moarte, ori cu certare, au cu pagubă de argint, au cu aducere."

28. **[65]** Şi dzise Ésdra scriitoriul: „Binecuvîntat sîngur Domnul Dumnedzăul părinţilor miei, cela ce au dat acêstea la inima împăratului, să să cinstească casa lui cea *[773/1]* den Ierusalím,

29. Şi pre mine m-au cinstit înaintea împăratului şi celor ce sfătuiesc şi tuturor priêtenilor şi măriţilor lui.

30. Şi eu cu bună îndrăznire mă făcui după sprăjineala Domnului Dumnedzăului mieu şi am adunat bărbaţi dentru Israil ca să să suie cu mine.

31. **[66]** [52]Şi aceştia-s cei înainte povăţuitori după neamurile lor şi împărţêlele începăturii lor, ceia ce să suia cu mine de la Vavilon,

Ms. 4389, p. 462

14. Ţiind după cum iaste în lêgea Domnului.

15. [14] Şi să aducă daruri Domnului lui Israil, care am făgăduit eu şi priêtenii în Ierusalim, şi tot aurul şi argintul care se va afla în ţinutul Vavilónului, să-l aducă Domnului în Ierusalim,

16. [15] Ce iaste dat de limbi în bisêrica Domnului Dumnezeul lor, care iaste în Ierusalim, să se strîngă aurul acela şi argintul spre junci şi berbeci şi miei şi spre cêle ce urmează acestora,

17. [16] Să aducă jărtve Domnului pre altariul Domnului Dumnezeul lor care iaste în Ierusalim.

18. [17] Şi toate cîte vei vrea să faci aurul şi argintul cu fraţii tăi, cumu-ţi va fi voia să faci, după porunca Domnului Dumnezeului tău.

19. [18] Şi sfinţitele sfinte vase ale Domnului care sînt date ţie spre lucrul Domnului Dumnezeul tău care iaste în Ierusalim, să le pui înaintea Domnului Dumnezeul tău în Ierusalim.

20. [19] Şi altele cîte-ţi vor trebui spre lucrul bisêricii Domnului să dai den cămara împărătească. [20] [Cum va fi ţie voia şi a fraţilor tăi să faceţi aurul şi argintul, să-l faci după voia Domnului.][110]

21. Că eu, Artaxérx, am porîncit paznicilor cămării Siriei şi a Finíchiei ca oricît va scrie Ezdra, preotul şi cetitoriul legii Domnului celui de sus, cu dragoste să i se dea,

22. Pînă la 100 de talanţi de argint, [22] aşijderea şi grîu pînă la 100 de măsuri şi vin aşijderea, pînă la 100 de măsuri, şi altele cîte de multe[111].

23. Toate după lêgea lui Dumnezeu să se obîrşască cu ajutoriul Dumnezeului celui de sus, ca să nu se scoale mînie pre împărăţiia împăratului şi a feciorilor feciorilor lui.

24. Iar voaoă, preoţilor şi leviţilor şi cîntăreţilor celor sfinţiţi şi portarilor şi slujitorilor bisêricii şi cumpărătorilor şi scriitorilor acei bisêrici, vă se zice

25. Nici un bir, nici altă greotate cevaşi pre voi să nu se puie, nici să aibă cineva putêre să puie pre dînşii ceva.

26. Iară tu, Ezdro, după înţe- *[462/2]* lepciunea lui Dumnezeu, pune judecători să judece în toată Siriia şi Finíchiia şi să înveţi pre toţi, şi pre cei ce ştiu lêgea Dumnezeului tău, şi pre cei ce nu ştiu.

27. Ca toţi cei ce vor călca lêgea lui Dumnezeu şi a împăratului cu nevoinţă să se cêrte, sau cu moarte, sau cu caznă, sau cu pradă de bani, sau cu izgoană."

28. Şi zise Ezdra scriitoriul: „Bine iaste cuvîntat însuşi Domnul Dumnezeul părinţilor miei, carele au dat această vrêre în inima împăratului, să proslăvească casa lui, carea iaste în Ierusalim,

29. Şi pre mine m-au făcut de ciste înaintea împăratului şi a sfêtnicilor şi a priêtenilor şi a boiêrilor lor.

30. Şi eu am fost făcut cu inimă tare după ajutoriul Domnului Dumnezeul mieu şi strînş den Israil bărbaţi să meargă depreună cu mine.

31. [112]Şi aceştia sînt cei mai mari după moşiia lor şi căpetenii mai de ciste carii au ieşit cu mine den Vavilon,

Versiunea modernă

14. Potrivit celor din legea Domnului,

15. Şi să ducă daruri Domnului lui Israel în Ierusalim, pe care le-am făgăduit eu şi prietenii mei, şi tot aurul şi argintul pe care l-ar găsi în ţara Babilonului, [să-l ducă] Domnului în Ierusalim, împreună

16. Cu cel dăruit de popor pentru templul Domnului lor cel din Ierusalim, şi să adune aurul şi argintul pentru tauri şi berbeci şi miei şi pentru cele rînduite,

17. Ca să aducă jertfe pe jertfelnicul Domnului lor din Ierusalim.

18. Şi toate cele pe care tu şi fraţii tăi aţi dori să le faceţi cu aurul şi argintul, potrivit voii Dumnezeului tău.

19. La fel şi vasele cele sfinte ţi-au fost date pentru slujirea templului Dumnezeului celui din Ierusalim.

20. Şi toate celelalte de care s-ar întîmpla să ai nevoie ţi se vor da din vistieria împărătească.

21. Iar eu, împăratul Artaxerxe, am poruncit vistiernicilor Siriei şi Feniciei ca pentru oricîte ar trimite Ezdra, preotul şi cititorul legii lui Dumnezeu celui preaînalt, să i se dea cu toată grija,

22. Pînă la o sută de talanţi de argint, la fel şi vin pînă la o sută de măsuri şi altele din belşug.

23. Toate cele pentru Dumnezeul cel preaînalt să fie împlinite cu mare grijă, potrivit legii lui Dumnezeu, ca nu cumva să vină vreo urgie peste împărăţia regelui şi a fiilor săi.

24. Şi pentru voi se hotărăşte ca nici unui preot ori levit ori sfinţit cîntăreţ ori portar ori slujitor al templului, aşadar nici unuia care slujeşte pentru acest templu,

25. Să nu i se rînduiască nici o dare, nici vreo pedeapsă, iar nimeni să nu aibă stăpînire asupra lor spre a le porunci ceva.

26. Şi tu, Ezdra, potrivit înţelepciunii lui Dumnezeu, aşază judecători şi oameni ai dreptăţii care să judece pe toţi cei ce cunosc legea Dumnezeului tău din întreagă Siria şi Fenicia, iar pe cei care nu o cunosc învaţă-i.

27. Iar toţi cîţi vor încălca legea Dumnezeului tău, ori cea împărătească, neîntîrziat să fie pedepsiţi, fie cu moarte, fie cu chinuri, fie cu plata unor bani, fie cu temniţa."

28. **[65]** Iar Ezdra cărturarul a spus: „Binecuvîntat este Domnul care a dat acestea în inima împăratului ca să aducă mărirea casei lui care este în Ierusalim,

29. Şi pe mine m-a cinstit în faţa împăratului, a sfetnicilor, a tuturor prietenilor şi a mai-marilor săi.

30. Iar eu am fost încurajat de ajutorul Domnului Dumnezeului meu şi am adunat din Israel bărbaţi ca să urce împreună cu mine.

31. **[66]** Şi aceştia sînt cîrmuitorii care s-au suit împreună cu mine din Babilon,

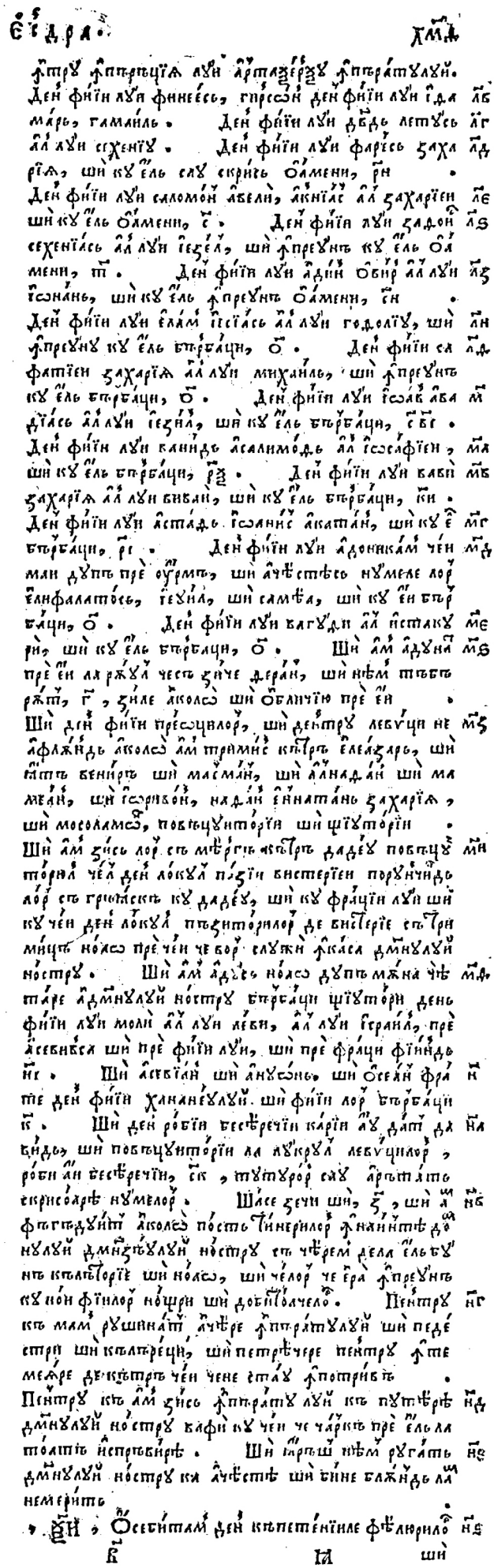

Biblia 1688, p. 649, col. 2

întru împărăţiia lui Artaxérxu împăratului:

32. Den fiii lui Fineés: Ghirsón; den fiii lui Ithamár: Gamaíl;

33. Den fiii lui David: Letús al lui Seheníu;

34. Den fiii lui Farés: Zahariia, şi cu el s-au scris oameni 150;

35. Den fiii lui Salomón: Avelíacniás al Zahariei, şi cu el oameni 200;

36. Den fiii lui Zathois: Seheniás al lui Iezél, şi împreună cu el oameni 300;

37. Den fiii lui Adín: Ovír al lui Ionán, şi cu el împreună oameni 250;

38. Den fiii lui Elám: Iesiás al lui Gotholiu, şi împreună cu el bărbaţi 70;

39. Den fiii Safatiei: Zahariia al lui Mihaíl, şi împreună cu el bărbaţi 70;

40. Den fiii lui Ioáv: Avadiás al lui Iezíl, şi cu el bărbaţi 212;

41. Den fiii lui Vaníd: Asalimóth al Iosáfiei, şi cu el bărbaţi 160;

42. Den fiii lui Vaví: Zahariia al lui Vivaí, şi cu el bărbaţi 28;

43. Den fiii lui Astáth: Ioanís Acatán, şi cu el bărbaţi 110;

44. Den fiii lui Adonicám, cei mai după pre urmă, şi acêstea-s numele lor: Elifalatós, Ieuíl şi Sameáa, şi cu ei bărbaţi 70;

45. Den fiii lui Vagúthi al Istacurí, şi cu el bărbaţi 70.

46. Şi am adunat pre ei la rîul ce să zice Therán şi ne-am tăbărît 3 zile acoló şi obliciiu pre ei.

47. Şi den fiii preoţilor şi dentru leviţi neaflînd acoló, am trimis cătră Eleázar şi, iată, veniră şi Masmán şi Alnathán şi Mameán şi Iorivón, Nathán, Ennatán, Zahariia şi Mosolamon, povăţuitorii şi ştiutorii.

48. Şi am zis lor să meargă cătră Dadéu, povăţuitoriul cel den locul pazii visteriei, poruncind lor să grăiască cu Dadéu şi cu fraţii lui şi cu cei den locul păzitorilor de visterie, să trimiţă noao pre cei ce vor sluji în casa Domnului nostru.

49. Şi am adus noao, după mîna cea tare a Domnului nostru, bărbaţi ştiutori den fiii lui Molí al lui Lévi al lui Israíl, pre Asevivsa şi pre fiii lui şi pre fraţi, fiind 18;

50. Şi Asevián şi Anuón şi Oseán frate, den fiii Hananéului, şi fiii lor, bărbaţi 20;

51. Şi den robii besêrecii carii au dat Davíd şi povăţuitorii la lucrul leviţilor, robi ai besêrecii 220; tuturor s-au arătat scrisoarea numelor.

52. **[Şase zeci şi 7]** Şi am făgăduit acoló post tinerilor înaintea Domnului Dumnezăului nostru, să cêrem de la el bună călătorie şi noao şi celor ce era împreună cu noi, fiilor noştri şi dobitoacelor,

53. Pentru că m-am ruşinat a cêre împăratului şi pedestri şi călăreţi şi petrêcere pentru întemeiêre de cătră cei ce ne stau împotrivă,

54. Pentru că am zis împăratului că putêrea Domnului nostru va fi cu cei ce cearcă pre el la toată isprăvirea.

55. Şi iarăşi ne-am rugat Domnului nostru ca acêstea şi bine-blînd l-am nemerit

56. **[68]** Osebit-am den căpeteniile fêliurilor //

Ms. 45, p. 773

întru împărăţia lui Artaxerxu împăratului:

32. Dentru fiii Finees: Ghirson; dentru fiii lui Ithámar: Gamail;
33. Dentru fiii David: Letus al lui Seheníu;

34. Dentru fiii Fares: Zaharía, şi cu el de scrisoare oameni 150;
35. Dentru fiii Salomon: Aveliacnías a Zaharíei, şi cu el bărbaţi 200;
36. Dentru fiii Zathóis: Sehenías Iezílu, şi-mpreună cu el bărbaţi 300;
37. Dentru fiii Adin: Ovid al lui Ionáthu, şi-mpreună cu el bărbaţi 250;

38. Dentru fiii Elam: Iesías al lui Gotholíu, şi-mpreună cu el bărbaţi 70;

39. Dentru fiii Safatíei: Zarêas a lui Mihail, şi-mpreună cu el bărbaţi 70;
40. Dentru fiii Ioav: Avadías a lui Iezil, şi cu el bărbaţi 212;
41. Dentru fiii Vanid: Assalimoth al lui Iosafîu, şi cu el bărbaţi 160;
42. Dentru fiii Vaví: Zaharía al lui Vavaí, şi cu el bărbaţi 28;
43. Dentru fiii Astath: Ioánis Acatan, şi cu el bărbaţi 110;
44. Dentru fiii Adonicam, cei mai pre urmă, şi acêstea-s neamurile lor: Elifálatos a lui Ieuil şi Seamêas, şi cu ei bărbaţi 70;
45. Dentru fiii Vaguthí al lui Istacor, şi cu el bărbaţi 70.
46. Şi am adunat pre ei la cêle ce să dzice Therá rîul şi ne-am tăbărît dzile 3 acoló şi-i oblicii pre ei.
47. Şi dentru fiii preuţilor şi dentru leviţi neaflînd acoló, am trimis cătră Eliázar şi, iată, venirá şi Maasman şi Alnathan şi Maméan şi Iórivon, Náthan, Ennatan, Zaharían, Mosollamon, povăţuitorii şi ştiutorii.

48. Şi am dzis lor să margă cătră Dadéu povăţuitoriul, cel dentru locul a pazei vistiêriului, porîncind lor să grăiască cu Dadeu şi cu fraţii lui şi cu cei dentru loc păzitori de vistiêr, să trimiţi[54] noao pre cei ci vor sluji întru casa Domnului nostru.

49. Şi am adus noao, după mîna cea tare *[773/2]* a Domnului nostru, bărbaţi ştiutori dentru fiii Molí, a lui Leví, a lui Israil, pre Asevivía şi pre fiii lui şi pre fraţi, fiind 18;
50. Şi Asévian şi Ánuon şi Osêan, frate dentru fiii Hanuneu, şi fiii lor, bărbaţi 20;

51. Şi dentru robii bisêricii cărora au dat David şi povăţuitorii lucrurilor leviţilor, robi ai bisêrecii 220; a tuturor s-au arătat scrisoarea numelui.

52. **[67]** Şi am rugat acoló postu tinereilor, înaintea Domnului Dumnedzăului nostru, să cercăm de la el bună călătorie şi noao şi celora ce era împreună cu noi, fiii noştri şi dobitoace,
53. Pentru că ne-am ruşinat a cêre împăratului şi pedestri şi călări şi petrêcere pentru întemeiêre de cătră ceia ci să împoncişază noao,
54. Pentru că am dzis împăratului că vîrtutea Domnului nostru va fi cu cei ci cearcă pre el la toată îndreptarea.
55. Şi iarăşi ne-am rugat Domnului nostru ca acêstea şi bine-blînd l-am nemerit.

56. **[68]** Usăbit-am dentru începăturii fêliurilor

Ms. 4389, p. 462-463

întru împărăţiia lui Artaxerx împărat:

32. Den feciorii lui Finees[113]: Gherson; den feciorii lui Tharam: Ghemail;
33. Den feciorii lui David: Lattus, feciorul Seheniei;
34. [33] Den feciorii lui Fares: Zahariia, şi cu dînsul den bărbaţii cei scrişi 150;
35. [34] Şi den feciorii lui Falamon: Aveléea şi Enias al Zahariei, şi cu dînsul 270[114] de bărbaţi;[115]
36. Den feciorii Zathúei: Sehoniia al lui Ezeil, şi cu dînsul bărbaţi 300;
37. Den feciorii lui Adinovith: Ioanathuián, şi cu dînsul bărbaţi 250;

38. Şi den feciorii lui Ilam: Ieséea al lui Gothoil, şi cu dînsul bărbaţi 70;

39. Şi den feciorii Safatiei: Zarîia Mahaileanul, şi cu dînsul bărbaţi 80;
40. Den feciorii Ioavadiei: Iezil, şi cu dînsul bărbaţi 212;
41. Den feciorii lui Vanid: Asalamoth, feciorul Esathiei, şi cu dînsul bărbaţi 160;
42. Den feciorii Variei: Zahariia Vivaiásul, şi cu dînsul bărbaţi 28;
43. Den feciorii lui Astath: Ioan Acateánul, şi cu dînsul bărbaţi 110;
44. [42] Şi den feciorii lui Adonicam, cei mai de pre urmă, şi numele lor sînt acêstea: Emfalam, feciorul lui Ghevel, şi Semeea[116], şi cu dînsul bărbaţi 70.
45. Şi den feciorii Vadíei de la Istacurst, şi cu dînsul bărbaţi 70.
46. [43] Şi-i strînse la rîul care se cheamă Theran şi ne-am tăbărît acoló 3 zile şi i-am învăţat.
47. [44] Şi den fe- *[463/1]* ciorii preoţilor şi ai leviţilor n-am aflat acoló. [45] Şi am trimes la Eliazar şi la Mazman şi la Alnathan şi la Sameáiu şi la Oriv, la Nathan, la Enatan, la Zahariia şi la Mosolloman, povăţuitorii şi învăţătorii.
48. [46] Şi le-am zis să vie la Dadei, povăţuitoriul carele au fost la locul visteriei, [47] şi le-am porîncit să zică lui Dadei şi fraţilor lui şi acelora carii au fost în locul visteriei, să ne trimeaţă pre ceia ce vor sluji[117] preoţiia în casa Domnului Dumnezeului nostru.

49. [48] Şi au adus noaoă, după mîna cea vîrtoasă a Domnului Dumnezeul nostru, bărbaţi învăţaţi, den feciorii lui Mool, feciorul lui Lévi, feciorul lui Israil, pre Seveliia şi pre feciorii şi fraţii, carii era 18;
50. [49] Pre Azviia şi pre Aimin, feciorii feciorilor Hananiei, şi pre feciorii lor, bărbaţi 20;

51. [50] Şi den ceia ce slujiia bisêricii, pre carei didêse David, şi aceştia căpetenii în lucrurile leviţilor carii slujiia bisêricii, 220; toate numele sînt semnate în scripturi.

52. [51] Şi am făgăduit acolo post celor tineri înaintea Domnului Dumnezeul nostru, ca să cercăm de la dînsul calea cea bună noaoă şi celor ce era cu noi şi feciorilor noştri şi dobitoacelor,
53. [52] Că mi-au[118] fost ruşine să ceiu de la împăratul pedestraşi şi călăraşi, să ne petreacă, pentru mîniia pizmaşilor noştri,
54. [53] Ce am zis cătră împăratul că puterea Domnului nostru iaste cu ceia ce-l cearcă cu toată pofta.

55. [54] Şi iarăşi am rugat după acêstea pre Domnul Dumnezeul nostru şi cêrerea noastră cea bună o am nemerit.

56. [55] Şi am osebit den căpeteniile nărodului

Versiunea modernă

în vremea domniei împăratului Artaxerxe, potrivit triburilor şi slujirii lor de cîrmuitori:
32. Din fiii lui Finees: Garsom; din fiii lui Ietamar: Gamel;
33. Din fiii lui David: Attus, fiul lui Sehenius;

34. Din fiii lui Foros: Zaharia şi cei împreună cu el, după cele scrise, o sută cincizeci de bărbaţi;
35. Din fiii lui Saathmoab: Eliaonia, fiul lui Zaria, şi bărbaţii cei împreună cu el, două sute;
36. Din fiii lui Zatoes: Sehenia, fiul lui Iezel, şi cei trei sute de bărbaţi care erau cu el;
37. Din fiii lui Adin: Ben-Ionat, şi cei două sute cinzeci de bărbaţi împreună cu el;

38. Din fiii lui Elam: Iesia, fiul lui Gotolia, şi cei şaptezeci de bărbaţi împreună cu el;

39. Din fiii lui Safat: Zaria, fiul lui Mihael, şi cei optzeci de bărbaţi împreună cu el;
40. Din fiii lui Ioab: Abadias, fiul lui Iezel, şi cei două sute doisprezece bărbaţi împreună cu el;
41. Din fiii lui Bani: Asalimot, fiul lui Iosafat, şi cei o sută şaizeci de bărbaţi împreună cu el;
42. Din fiii lui Babi: Zaharia, fiul lui Bebai, şi cei două sute opt bărbaţi împreună cu el;
43. Din fiii lui Asgat: Ioanes, fiul lui Acatan, şi cei o sută zece bărbaţi împreună cu el;
44. Din fiii lui Adonicam, ultimii ale căror nume sînt: Elifalat, fiul lui Ieuel, şi Samaia, şi cei şaptezeci de bărbaţi împreună cu el;
45. Din fiii lui Bago: Uti, fiul lui Istalcuros, şi cei şaptezeci de bărbaţi împreună cu el.
46. Şi i-am adunat la rîul numit Thera şi am poposit acolo trei zile. Iar cînd i-am cercetat,
47. Nu am găsit acolo pe nici unul dintre fiii preoţilor şi ai leviţilor. Şi am trimis după Eleazar şi Iduel şi Maasma şi Elnata şi Samaia şi Iorib, Natan, Enatan, Zaharia şi Mesolam, cîrmuitorii şi învăţaţii.

48. Şi le-am spus să meargă la Addai, cîrmuitorul care era la locul vistieriei, poruncindu-le să înduplece pe Addai şi pe fraţii săi vistiernici aflaţi în acel loc spre a ne trimite pe cei care urmau să slujească în casa Domnului nostru.

49. Şi ne-au adus, prin mîna cea puternică a Domnului nostru, bărbaţi învăţaţi dintre fiii lui Mooli, fiul lui Levi, fiul lui Israel, şi pe Asebebia şi pe fiii şi pe fraţii lui, optsprezece bărbaţi;
50. Şi Pe Asebia şi Anunos şi Osania, fratele său, dintre fiii lui Hanunai, şi pe fiii lor, douăzeci de bărbaţi;
51. Şi dintre slujitorii templului pe care i-au rînduit David şi cîrmuitorii pentru lucrarea leviţilor, două sute douăzeci de slujitori ai templului, fiecare însemnat potrivit cărţii în care sînt scrise numele lor.

52. **[67]** Şi am făgăduit acolo un post pentru cei tineri în faţa Domnului nostru spre a cere de la el călătorie uşoară pentru noi şi pentru cei ce mergeau împreună cu noi, pentru copiii noştri şi pentru vite,
53. Fiindcă m-am sfiit a cere de la împăratul pedestraşi, călăreţi şi strajă spre paza noastră de cei ce ne-ar fi potrivnici,
54. Căci i-am spus împăratului că puterea Domnului nostru va fi cu aceia care îl caută în toate încercările.

55. Şi iarăşi l-am rugat pe Domnul nostru pentru toate şi l-am aflat îndurător.

56. **[68]** Şi am despărţit

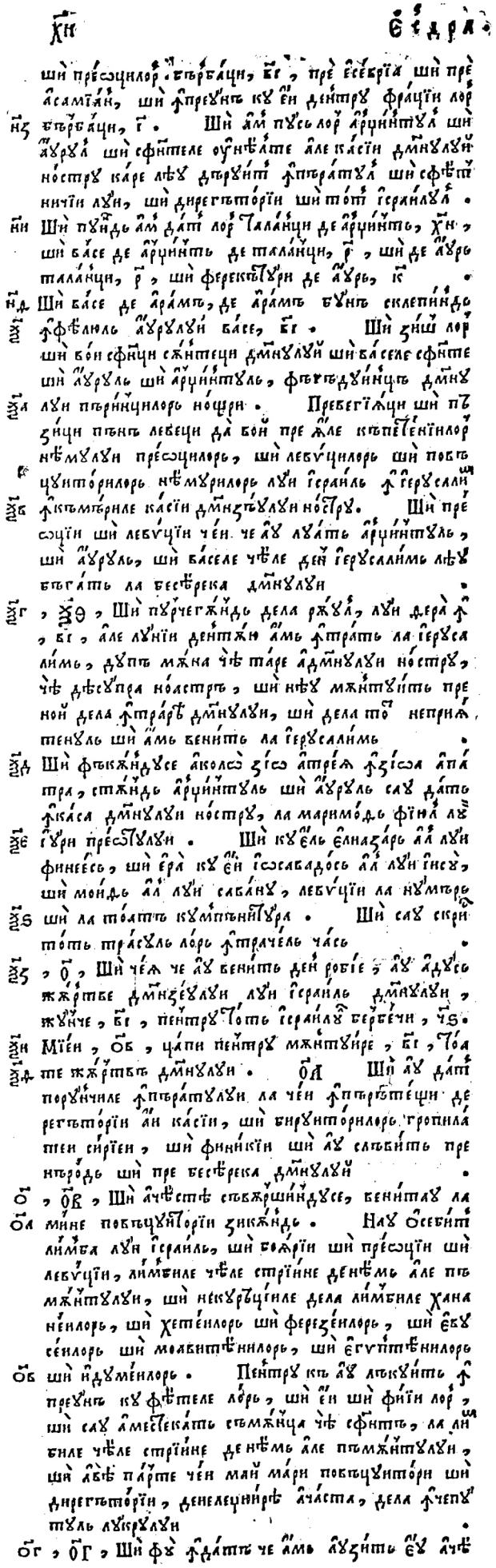

Biblia 1688, p. 650, col. 1

şi preoţilor bărbaţi 12, pre Esévria şi pre Asamián şi împreună cu ei, dentru fraţii lor, bărbaţi 10.

57. Şi am pus lor argintul şi aurul şi sfintele unêlte ale casii Domnului nostru care le-au dăruit împăratul şi sfêtnicii lui şi diregătorii şi tot Israílul.

58. Şi, puind, am dat lor talanţi de argint 650 şi vase de argint de talanţi 100 şi ferecături de aur 20

59. Şi vase de aramă, de aramă bună, sclepind în fêliul aurului, vase 12.

60. Şi ziş lor: «Şi voi sfinţi sînteţi Domnului şi vasele sfinte, şi aurul şi argintul făgăduinţă Domnului părinţilor noştri.

61. Preveghiiaţi şi păziţi pînă le veţi da voi pre iale căpeteniilor neamului preoţilor şi leviţilor şi povăţuitorilor neamurilor lui Israíl în Ierusalim, în cămările casii Dumnezeului nostru.»

62. Şi preoţii şi leviţii cei ce au luat argintul şi aurul şi vasele cêle den Ierusalím le-au băgat la besêreca Domnului.

63. **[69]** Şi purcegînd de la rîul lui Therá în 12 ale lunii dentîiu, am întrat la Ierusalím, după mîna cea tare a Domnului nostru cea de asupra noastră, şi ne-au mîntuit pre noi de la întrarea Domnului şi de la tot nepriêtenul, şi am venit la Ierusalím.

64. Şi făcîndu-se acoló zio a treia, în zioa a patra stînd, argintul şi aurul s-au dat în casa Domnului nostru, la Marimóth, fiiul lui Iúri, preotului.

65. Şi cu el — Eliazár al lui Fineés, şi era cu ei Iosavadós al lui Iisú şi Moíth al lui Savánu, leviţii, la număr şi la toată cumpănitura,

66. Şi s-au scris tot trasul lor într-acel ceas.

67. **[70]** Şi ceia ce au venit den robie au adus jîrtve Dumnezeului lui Israíl: Domnului, junce 12, pentru tot Israílul, berbeci 96,

68. Miei 72, ţapi pentru mîntuire 12, toate jîrtvă Domnului.

69. **[71]** Şi au dat poruncile împăratului la cei împărăteşti deregătorii ai casii şi biruitorilor Gropilatei Síriei şi Finíchii şi au slăvit pre năród şi pre besêreca Domnului.

70. **[72]** Şi acêstea săvîrşindu-se, venit-au la mine povăţuitorii, zicînd:

71. «N-au osebit limba lui Israíl şi boiêrii şi preoţii şi leviţii limbile cêle striine de neam ale pământului şi necurăţiile de la limbile hananeilor şi heteilor şi ferezeilor şi evuseilor şi moavitênilor şi eghiptênilor şi idumeilor.

72. Pentru că au lăcuit împreună cu fêtele lor şi ei, şi fiii lor, şi s-au amestecat sămînţa cea sfîntă la limbile cêle striine de neam ale pământului şi avea parte cei mai mari povăţuitori şi diregătorii de nelegiuirea aceasta, de la începutul lucrului.»

73. **[73]** Şi fu, îndată ce am auzit eu acê- /

Ms. 45, p. 773-774

şi preuţilor bărbaţi 12, Esevría şi Assamía şi împreună cu ei, dentru fraţii lor, bărbaţi 10.

57. Şi am pus lor argintul şi aurul şi cêle sfinte unêlte a casei Domnului nostru carele au dăruit împăratul şi sfêtnicii lui şi măriţii şi tot Israil.

58. Şi, puind, am dat lor de argint talandzi 650 şi vase de argint de talandzi 100 şi de aur talandzi 100 şi lucru de aur 20

59. [55]Şi vase de aramă, de aramă bună, sclipind în fêliul aurului, vase 12.

60. Şi dziş lor: «Şi voi sfinţi sînteţi Domnului, şi vasele sfinte, şi aurul şi argintul rugă Domnului părinţilor noştri.

61. Privegheaţi şi păziţi pînă a le da pre iale voi[56] începătorilor fêliului preuţilor şi leviţilor şi povăţuitorilor neamurilor lui Israil în Ierusalim, întru cămările casei Dumnedzăului nostru.»

62. Şi ceia ce au luat, preuţii şi leviţii, argintul şi aurul şi vasele cêle den Ierusalim, le-au băgat la bisêrica Domnului.

63. **[69]** Şi purcezînd de la rîul Therá în 12 a lunei dentîi, am întrat la Ierusalím după mîna cea tare a Domnului nostru cea asupra noastră, şi ne-au mîntuit pre noi de la întrare Domnul *[774/1]* şi de la tot nepriêtenul, şi am venit la Ierusalim.

64. Şi făcîndu-să acoló dzi a treia, în dzua a patra, stînd argintul şi aurul, s-au dat întru casa Domnului nostru la Marmoth, fiiului Iurí, preutului.

65. Şi împreună cu el — Eliázar al lui Finees, şi era împreună cu ei Iosávados al lui Iisú şi Moíth Savvánu, leviţii, cătră număr şi cumpănitură, toate,

66. Şi s-au scris tot trasul lor întru acela ceas.

67. **[70]** Şi ceia ce au venit de la robime au adus jirtve Dumnedzăului lui Israil, Domnului: tauri 12, pentru tot Israílul, berbeci 96,

68. Miei 72, ţapi pentru mîntuire 12, toate jirtvă Domnului.

69. **[71]** Şi au dat porîncele împăratului la cei împărăteşti diregători de case şi biruitorilor a Gropilatei Siríei şi Finíchei şi au slăvit limba şi bisêrica lui Dumnedzău.

70. **[72]** Şi acêstea săvîrşindu-să, venit-au la mine povăţuitorii, dzicînd:

71. «Nu au usăbit limba lui Israil şi boiêrii şi preuţii şi leviţii cêle striine de neam limbi a pămîntului şi necurăţiile de la limbile hananeilor şi hetteilor şi ferezeilor şi ievuseilor şi moavitêni şi eghiptêni şi idumei.

72. Pentru că au lăcuit împreună cu fêtele lor şi ei, şi fiii lor, şi s-au amestecat sămînţa cea sfîntă la cêle striine de rod limbi ale pămîntului şi avea parte cei înainte povăţuitori şi măriţii de fărădălêgea aceasta, de la începutul lucrului.»

73. **[73]** Şi s-au făcut, îndată ce am audzit eu acêstea,

Ms. 4389, p. 463

şi den preoţi bărbaţi 20 şi pre Eselviia şi pre Asamei şi cu dînşii den fraţii lor, bărbaţi 10.

57. [56] Şi i-am pus preste aurul şi preste argintul şi preste vasele cêle sfinte ale casii Dumnezeului nostru [119]carele-au dat împăratul şi sfêtnicii şi tot Israilul.

58. [57] Şi deaca i-am aşăzat, le-am dat argint talanţi 650 şi vase de argint, talanţi 100, şi de aur talanţi 100 [58] şi vase poleite 20

59. Şi vase de aramă, aramă aleasă, carea sclipiia ca aurul, 12.

60. [59] Şi le-am zis: «Şi voi sînteţi sfinţi Domnului, şi vasele sînt sfinte, şi aurul şi argintul iaste făgăduit Domnului Dumnezeul *[463/2]* părinţilor noştri.

61. [60] Deci priveghiiaţi şi păziţi pînă-l veţi da căpeteniilor nărodului şi preoţilor şi leviţilor şi mai marilor cetăţilor lui Israil şi ai Ierusalimului, în cămara vaselor Domnului Dumnezeul nostru.

62. [61] Şi preoţii şi leviţii aceia carii luară aurul şi argintul şi vasele le suiră în Ierusalim, în casa Domnului.

63. [62] Şi ne-am mutat de la rîul Tharanului în 12 zile ale lunii cei dentîi şi am întrat în Ierusalim cu mîna cea vîrtoasă a Domnului nostru, carea era cu noi, şi ne-au mîntuit Domnul pre cale de toţi vrăjmaşii şi am întrat în Ierusalim.

64. [63] Şi deaca se umplură 3 zile, iar în zioa a patra aurul şi argintul cumpănit se-au dat în casa Domnului Dumnezeului nostru, lui Marimoth, feciorului Iorii, preotul.

65. [64] Şi au fost cu dînsul Eliazar, feciorul lui Finees, şi cu dînşii au fost Savadiia, feciorul lui Isus, şi Moíth şi Vaníia, fecior de levit, la numărul tuturor şi la cumpănire,

66. [65] Şi într-acel ceas se-au scris tot cît au tras cumpăneala lor.

67. [66] Şi ceia ce venise den robie au adus jărtvă Domnului Dumnezeul lui Israil: junci 12, pentru tot Israilul, şi berbeci şase[120],

68. [67] Miei 72, ţapi pentru mîntuire 12, toate[121] în jărtva Domnului.

69. [68] Şi au dat porîncile[122] împăratului ispravnicilor împărăteşti şi la vizirii Selsiriei şi ai Finíchiei, că cistiră limbile bisêrica Domnului.

70. [69] Şi săvîrşindu-se acêstea, se apropiiară de mine căpeteniile, zicînd:

71. «Nu se-au dăspărţit neamul lui Israil şi boiêrii şi preoţii şi leviţii [70] şi altă seminţie a limbilor şi neamul pămîntesc de necurăţiile lor de neamul haldeilor[123] şi al hettheilor şi al ferezeilor şi al evuseilor şi al moavitênilor şi al eghiptênilor şi al idumeilor.

72. [71] Că sînt împreunaţi feciorii lor şi ei, şi fêtele lor, şi iaste amestecată seminţiia cea sfîntă cu seminţiia altor neamuri a limbilor pămînteşti şi au fost părtăşiţi[124] căpeteniile şi cei mai mari fărădelegiuirii aceştiia de-nceputul lucrului.»

73. [72] Şi îndată cum auziiu acêstea,

Versiunea modernă

doisprezece bărbaţi dintre căpeteniile de trib ale preoţilor şi pe Serebia şi pe Asabia şi pe fraţii lor împreună cu ei, zece bărbaţi.

57. Şi le-am cîntărit argintul şi aurul şi vasele sfinte ale casei Domnului pe care le-a dăruit însuşi împăratul şi sfetnicii săi şi mai-marii şi întregul Israel.

58. Şi, cîntărind, le-am încredinţat şase sute cincizeci de talanţi de argint, vase de argint de o sută de talanţi, o sută de talanţi de aur şi douăzeci de cupe de aur

59. Şi douăsprezece vase de aramă, de aramă fină, strălucind ca aurul.

60. Şi le-am spus: «Şi voi sînteţi sfinţi Domnului, iar vasele sînt şi ele sfinte, iar argintul şi aurul sînt făgăduinţă Domnului părinţilor noştri.

61. Vegheaţi şi le păziţi pînă ce le veţi da în mîna mai-marilor preoţilor şi leviţilor şi cîrmuitorilor triburilor lui Israel în Ierusalim, în cămările casei Domnului nostru.»

62. Iar preoţii şi leviţii au luat argintul şi aurul şi vasele cele din Ierusalim şi le-au dus în templul Domnului.

63. **[69]** Şi ridicînd tabăra de la rîul Thera, am intrat în Ierusalim în a douăsprezecea zi a primei luni, după mîna cea puternică a Domnului nostru care era asupra noastră şi ne-a izbăvit de orice vrăjmaş, de la început pînă cînd am intrat în Ierusalim.

64. Iar în a treia zi, după ce au fost cîntărite, argintul şi aurul au fost date, în casa Domnului, preotului Marmoti, fiul lui Uria.

65. Şi cu ei mai erau Eleazar, fiul lui Finees, şi Iosabdus, fiul lui Iosua, şi Moet, fiul lui Sabanos, leviţii. Şi, potrivit numărului şi greutăţii,

66. Toate au fost înscrise pentru ei în acel ceas.

67. **[70]** Iar cei care s-au întors din robie au adus jertfe Dumnezeului lui Israel: doisprezece tauri Domnului pentru tot Israelul, nouăzeci şi şase de berbeci,

68. Şaptezeci şi doi de miei, doi ţapi pentru mîntuire, toate ca jertfă Domnului.

69. **[71]** Şi au dat poruncile împăratului iconomilor împărăteşti şi cîrmuitorilor din Coelesiria şi Fenicia, iar poporul a adus mărire casei Domnului.

70. **[72]** Şi după ce au fost săvîrşite acestea, au venit la mine căpeteniile spunînd:

71. «Poporul lui Israel, conducătorii săi, preoţii şi leviţii nu s-au despărţit de cei de alt neam ai pămîntului şi nici de necurăţiile lor, ale canaaneilor şi heteilor şi ferezeilor şi iebuseilor şi moabiţilor şi egiptenilor şi idumeilor.

72. Căci şi ei şi fiii lor s-au însoţit cu fiicele lor şi au amestecat sămînţa cea sfîntă cu popoarele străine ale pămîntului, iar întîistătătorii şi mai-marii au luat parte la această nelegiuire încă de la începutul acestui lucru.»

73. **[73]** Iar eu, cînd am auzit acestea,

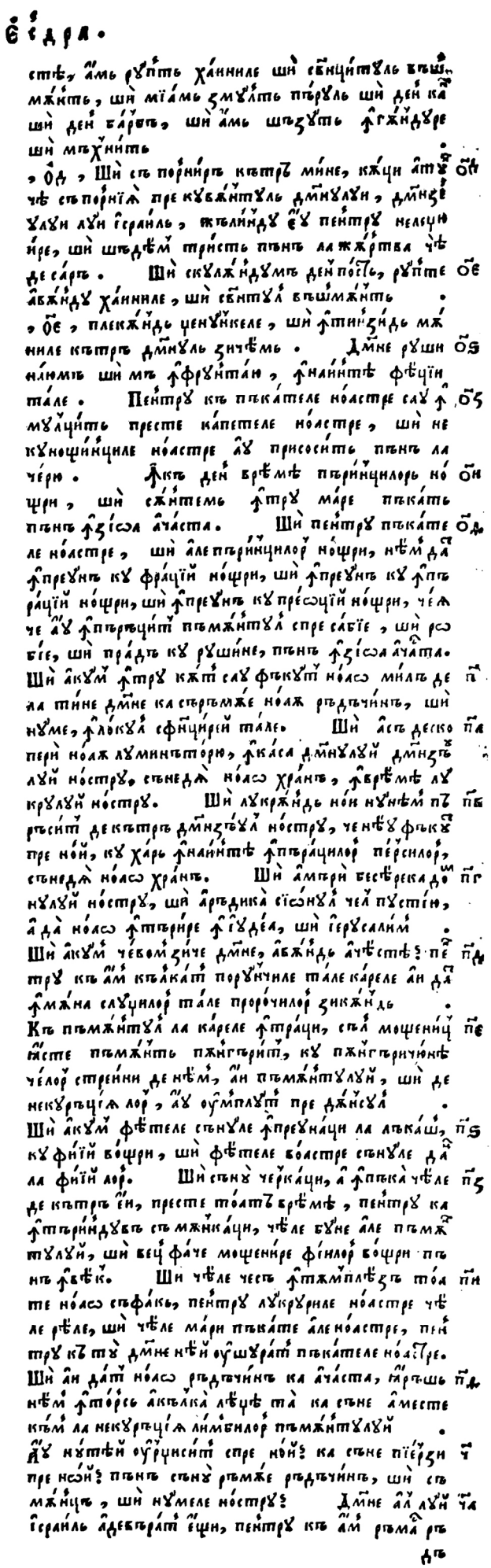

Biblia 1688, p. 650, col. 2

stea, am rupt hainile şi svinţitul văşmînt şi mi-am zmult părul şi den cap şi den barbă şi am şăzut în gîndure şi mîhnit.

74. **[74]** Şi să porniră cătră mine cîţi atuncea să porniia pre cuvîntul Domnului Dumnezeului lui Israíl, jălindu eu pentru nelegiuire, şi şădeam trist pînă la jîrtva cea de sară.

75. Şi sculîndu-mă den post, rupte avîndu hainile şi svîntul văşmînt, **[75]** plecînd genunchele şi întinzind[18] mînile cătră Domnul, ziceam:

76. «Doamne, ruşinaiu-mă şi mă înfruntaiu înaintea fêţii tale,

77. Pentru că păcatele noastre s-au înmulţit preste capetele noastre şi necunoştinţile noastre au prisosit pînă la ceriu,

78. Încă den vrêmea părinţilor noştri, şi sîntem întru mare păcat pînă în zioa aceasta.

79. Şi pentru păcatele noastre şi ale părinţilor noştri ne-am dat, împreună cu fraţii noştri şi împreună cu împăraţii noştri şi împreună cu preoţii noştri, ceia ce au împărăţit pămîntul, spre sabie şi robie şi pradă cu ruşine, pînă în zioa aceasta.

80. Şi acum, întru cît s-au făcut noao milă de la tine, Doamne, ca să rămîie noaă rădăcină şi nume în locul sfinţirei tale

81. Şi a să descoperi noaă luminătoriu în casa Domnului Dumnezăului nostru, să ne dea noao hrană în vrêmea lucrului nostru.

82. Şi lucrînd noi nu ne-am părăsit de cătră Dumnezăul nostru, ce ne-au făcut pre noi cu har înaintea împăraţilor persilor, să ne dea noao hrană

83. Şi a mări besêreca Domnului nostru şi a rădica Siónul cel pustiiu, a da noao întărire în Iudéa şi Ierusalím.

84. Şi acum ce vom zice, Doamne, avînd acêstea? Pentru că am călcat poruncile tale carele ai dat în mîna slugilor tale, prorocilor, zicînd

85. Că 'Pămîntul la carele întraţi să-l moşteniţi iaste pămînt pîngărit cu pîngăriciunea celor streini de neam ai pămîntului şi de necurăţiia lor au umplut pre dînsul.

86. Şi acum fêtele să nu le împreunaţi la lăcaş cu fiii voştri şi fêtele voastre să nu le daţi la fiii lor.

87. Şi să nu cercaţi a împăca cêle de cătră ei preste toată vrêmea, pentru ca, întărindu-vă, să mîncaţi cêle bune ale pămîntului şi veţi face moştenire fiilor voştri pînă în veac.'

88. Şi cêle ce să întîmplează toate noao să fac pentru lucrurile noastre cêle rêle şi cêle mari păcate ale noastre. Pentru că tu, Doamne, ne-ai uşurat păcatele noastre

89. Şi ai dat noao rădăcină ca aceasta. Iarăşi ne-am întors a călca lêgea ta, ca să ne amestecăm la necurăţiia limbilor pămîntului.

90. Au nu te-ai urgisit spre noi ca să ne pierzi pre noi pînă să nu rămîie rădăcină şi sămînţă şi numele nostru?

91. Doamne al lui Israíl, adevărat eşti, pentru că am rămas ră- //

Ms. 45, p. 774

am ruptu hainele şi cel sfînt văşmînt şi m-am zmult de păr şi den cap şi den barbă şi am şezut în gînduri şi mîhnit.

74. **[74]** Şi să porniră cătră mine cîţi atuncea să porniia pre cuvîntul Domnului Dumnedzăului Israil, eu jelind pentru fărădălêge, şi şedeam voie rea pînă la cea de în desară jirtvă.

75. Şi, sculîndu-mă de la post, rumpte avînd hainele şi cel sfînt văşmînt, **[75]** plecînd genunchile şi întindzînd mîinile cătră Domnul, dziceam:

76. «Doamne, ruşinaiu-mă şi mă înfruntaiu înaintea fêţei tale,

77. Pentru că păcatele noastre s-au înmulţit preste capetile noastre şi necunoştinţele noastre au prea prisosit pînă la cer,

78. Încă dentru vremile *[774/2]* părinţilor noştri, şi sîntem întru mare păcat pînă în dzua aceasta.

79. Şi pentru păcatele noastre şi a părinţilor noştri ne-am dat, împreună cu fraţii noştri şi împreună cu împăraţii noştri şi împreună cu preoţii noştri, ceia ce au împărăţit pămîntului, spre sabie şi robie şi pradă cu ruşine, pînă în dzua aceasta.

80. Şi acum, întru cît s-au făcut noao milă de la tine, Doamne, ca să rămiie noao rădăcină şi nume întru locul sfinţeniei tale

81. Şi a să dăscoperi noao luminător întru casa Domnului Dumnedzăului nostru, să ne dea noao hrană întru vrêmea lucrului nostru.

82. Şi lucrînd noi nu ne-am părăsit de cătră Dumnedzăul nostru, ci ne-au făcut pre noi cu har înaintea împăraţilor persilor, să ne dea noao hrană

83. Şi a mări bisêrica Dumnedzăului nostru şi a rădica pustiiul Sion, a da noao întăritură întru Iudéa şi Ierusalím.

84. Şi acum ce vom dzice, Doamne, avînd acêstea? Pentru că am călcat porîncele tale carele ai dat întru mîna prorocilor, slugilor tale, dzicînd

85. Că 'Pămîntul la carele întraţi[57] înlontru să-l moşteniţi iaste pămînt pîngărit cu pîngăriciunea celor striini de rod ai pămîntului şi de necurăţiia lor au împlutu-l pre el.

86. Şi acum fêtele să nu le împreunaţi la lăcaş cu fiii voştri şi fêtele voastre să nu le daţi la fiii lor.

87. Şi să nu cercaţi a împăca cêle de cătră ei preste toată vrêmea, pentru ca, întărindu-vă, să mîncaţi cêle bune ale pămîntului şi veţi moşteni de tot fiilor voştri pînă în vac.'

88. Şi cêle ce să întîmplează toate noao să fac pentru lucrurile noastre cêle rêle şi cêle mari păcate ale noastre. Pentru că tu, Doamne, ne-ai iuşurat păcatele noastre

89. Şi ai dat noao ca aceasta rădăcină. Iarăşi ne-am înturnat a călca lêgea ta, ca să ne amestecăm la necurăţiia pămîntului limbilor.

90. [58]Au nu te-ai scîrbit pre noi ca să ne pierzi pre noi pînă să nu rămîie rădăcină şi sămînţă şi numele nostru?

91. Doamne a lui Israil, adevărat eşti, pentru că am rămas ră-

Ms. 4389, p. 463-464

îmi sparş hainele şi odăjdiile cêle preoţeşti şi, zmulgîndu-mi părul şi barba, şăzuiu trist şi îngrijat.

74. [73] Şi se strînseră la mine cîţi se clătiia *[464/1]* atunci în cuvîntul Domnului Dumnezeul lui Israil, de plîngea cu mine pentru fărădelegiuirea aceasta, şi şăzuiu trist pînă la jărtva cea de seară.

75. [74] Şi mă sculaiu de pre post, avînd hainele sparte şi odăjdiia cea preoţească, şi îngenuchiiaiu şi, întinzîndu-mi mîinile cătră Domnul, ziş:

76. [75] «Doamne, ruşinatu-m-am şi m-am obrăzit înaintea fêţii tale.

77. [76] Păcatele noastre se-au înmulţit asupra capetelor noastre şi fărădelegile noastre se-au suit pînă la cer.

78. [77] Că încă den vremile părinţilor noştri în mare păcat sîntem, pînă în zioa aceasta.

79. [78] Şi pentru păcatele noastre şi ale părinţilor noştri sîntem daţi, cu fraţii noştri şi cu împăraţii noştri şi cu preoţii noştri, împăraţilor pămînteşti, în sabie şi în robie şi în jah cu ocară, pînă în zioa aceasta.

80. [79] Şi acum, cîtă milă iaste carea se-au întîmplat noaoă de la tine, Doamne Dumnezeule, şi lasă noaoă rădăcină în locul tău cel sfînt,

81. [80] Să se dăscopere lumina în casa Domnului Dumnezeului nostru, să dea noaoă hrană întru toată vrêmea robiei noastre.

82. [81] Şi cînd am slujit, n-am fost părăsiţi de Domnul Dumnezeul nostru, ce ne-au pus întru facere de bine înaintea împăraţilor persieneşti, de ne-au dat hrană,

83. [82] Şi să proslăvească bisêrica Domnului nostru şi să zidească pustietatea Sionului şi să dea noaoă neclătire[125] în Ierusalim şi în Iudéea.

84. [83] Ce acum ce vom zice, Doamne, deaca avem acêstea? Că am călcat poruncile tale care le-ai dat[126] în mîinile prorocilor, slugilor tale, zicînd

85. [84] Că 'Ţara în carea veţi întra să ţineţi moştenirea ei iaste ţară spurcată de pîngăriciunile celor de alt neam al pămîntului şi se-au umplut de pîngăriciunile lor.

86. [85] Şi acum fêtele voastre să nu le daţi după feciorii lor, nici fêtele lor să nu le luaţi după feciorii voştri.

87. [86] Şi să nu cercaţi să aveţi pace cu dînşii nici într-o vrême, ca, întărindu-vă, să mîncaţi bunătăţile ţării şi moşiia să o împărţiţi feciorilor voştri pînă în veac.'

88. [87] Şi cîte se vor întîmpla noaoă, toate ni se vor face pentru faptele noastre cêle hiclêne şi pentru păcatele noastre cêle *[464/2]* mari. [88] Iar tu, Doamne, ai uşorat păcatele noastre

89. Şi ne-ai dat acestă rădăcină. Şi iarăşi ne-am întors de am călcat poruncile tale, de ne amestecăm pîngăriciunilor celor de alt neam, a limbilor pămînteşti.

90. [89] Dară au nu te vei mîniia pre noi să ne pierzi pînă nu va rămînea nici rădăcina, nici numele nostru?

91. [90] Adevărat eşti, Doamne Dumnezeul lui[127] Israil, că se-au lăsat ră-

Versiunea modernă

pe dată mi-am sfîşiat hainele şi sfintele veşminte, mi-am smuls părul capului şi barba şi am şezut adîncit în gînduri şi mîhnit.

74. **[74]** Şi s-au adunat în jurul meu toţi cîţi erau mişcaţi de cuvîntul Domnului lui Israel, în vreme ce eu mă tînguiam, şi am stat mîhnit pînă la jertfa cea de seară.

75. Şi, ridicîndu-mă din post, avînd rupte hainele şi sfintele veşminte, **[75]** am plecat genunchii şi am întins mîinile către Domnul, spunînd:

76. «Doamne, m-am ruşinat şi m-am sfiit înaintea feţei tale,

77. Pentru că păcatele noastre s-au înmulţit mai presus de capetele noastre, iar greşelile din neştiinţă au ajuns pînă la cer.

78. Din zilele părinţilor noştri şi pînă în ziua de astăzi sîntem în mare păcat.

79. Şi din pricina păcatelor noastre şi ale părinţilor noştri, împreună cu fraţii noştri şi cu împăraţii noştri şi cu preoţii noştri care ne cîrmuiau am fost daţi în mîna împăraţilor pămîntului spre sabie şi robie şi jefuire cu ruşine, pînă în ziua de astăzi.

80. Şi acum cu atît mai mult cu cît ne-a venit milă de la tine, Doamne, ca să ne rămînă o rădăcină în acest loc al sfinţirii tale

81. Şi să ne descoperi un luminător în casa Domnului nostru, ca să ne dea la vreme potrivită hrană în robia noastră.

82. Şi în timpul robiei noastre nu am fost părăsiţi de către Domnul nostru, ci ne-a făcut să avem har înaintea împăraţilor perşilor, ca să ne dea hrană

83. Şi să aducă mărire templului Domnului nostru şi să înalţe Sionul cel pustiu şi să ne dăruiască statornicie în Iudeea şi Ierusalim.

84. Iar acum ce vom spune, Doamne, avînd acestea? Pentru că am încălcat poruncile tale pe care le-ai dat slujitorilor tăi, prorocii, spunînd

85. Că 'Pămîntul în care veţi intra ca să îl moşteniţi este un pămînt pîngărit cu întinăciunile neamurilor străine ale ţinutului şi necurăţia acelora l-a umplut.

86. Şi acum pe fete să nu le însoţiţi cu fiii voştri, iar pe fetele voastre să nu luaţi ca soţii pentru fiii voştri.

87. Şi nu căutaţi să trăiţi în pace cu ei vreodată, pentru ca să vă întăriţi şi să mîncaţi bunătăţile pămîntului şi să îl lăsaţi ca moştenire fiilor voştri în veac.'

88. Şi toate cele ce ni se întîmplă se petrec din pricina faptelor noastre rele şi a marilor noastre păcate. Căci tu, Doamne, ne-ai uşurat păcatele

89. Şi ne-ai dat o astfel de rădăcină. Însă iarăşi ne-am întors şi am încălcat legea ta, amestecîndu-ne cu necurăţia popoarelor pămîntului.

90. Tu însă ne-ai urgisit ca să ne pierzi pînă a nu ne mai rămîne nici o rădăcină şi sămînţă şi nume!

91. Doamne al lui Israel, vrednic de încredere eşti tu, căci ne-ai lăsat o ră-

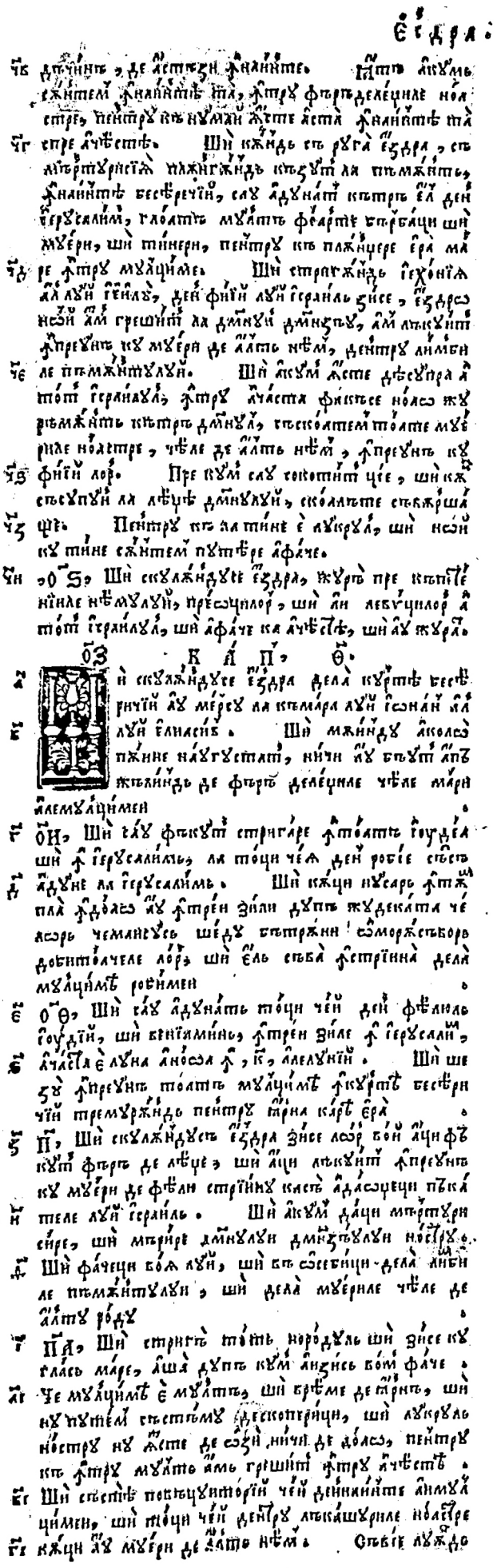

Biblia 1688, p. 651, col. 1

dăcină de astăzi înainte.

92. Iată, acum sîntem înaintea ta întru fărădelegile noastre, pentru că nu mai iaste a sta înaintea ta spre acêstea.»"

93. Şi cînd să ruga Ézdra, să mărturisiia plîngînd, căzut la pămînt înaintea besêrecii, s-au adunat cătră el den Ierusalím gloată multă foarte, bărbaţi şi muieri şi tineri, pentru că plîngere era mare întru mulţime.

94. Şi strigînd Iehóniia al lui Ieilú, den fiii lui Israíl, zise: „Ézdro, noi am greşit la Domnul Dumnezău, am lăcuit împreună cu muieri de alt neam dentru limbile pămîntului.

95. Şi acum iaste deasupra a tot Israílul. Întru aceasta facă-se noao jurămînt cătră Domnul să scoatem toate muierile noastre cêle de alt neam împreună cu fiii lor,

96. Precum s-au socotit ţie şi cîţi să supun la lêgea Domnului. Scoală-te, săvîrşaşte.

97. Pentru că la tine e lucrul, şi noi cu tine sîntem putêre a face."

98. **[76]** Şi sculîndu-se Ézdra, jurá pre căpeteniile neamului preoţilor şi ai leviţilor a tot Israílul şi a face ca acêstea, şi au jurat.

Cap 9

1. **[77]** Şi sculîndu-se Ézdra de la curtea besêricii, au mersu la cămara lui Ionán al lui Eliasív.

2. Şi mîindu acoló, pîine n-au gustat, nici au băut apă, jălind de fărădelegile cêle mari ale mulţimei.

3. **[78]** Şi s-au făcut strigare în toată Iudéa şi în Ierusalím, la toţi ceia den robie, să să adune la Ierusalím.

4. Şi cîţi nu s-ar întîmpla în doao au în trei zili, după judecata celor ce mai sus şedu bătrîni, omorî-să-vor dobitoacele lor, şi el să va înstriina de la mulţimea robimei.

5. **[79]** Şi s-au adunat toţi cei den fêliul Iúdii şi Veniamín în trei zile în Ierusalim. Aceasta e luna a nooa, în 20 ale lunii.

6. Şi şezu împreună toată mulţimea în curtea besêricii, tremurînd pentru iarna carea era.

7. **[80]** Şi sculîndu-să Ézdra, zise lor: „Voi aţi făcut fărădelêge şi aţi lăcuit împreună cu muieri de fêliu striinu, ca să adaogeţi păcatele lui Israíl.

8. Şi acum daţi mărturisire şi mărire Domnului Dumnezăului nostru

9. Şi faceţi voia lui şi vă osebiţi de la limbile pămîntului şi de la muierile cêle de altu rodu."

10. **[81]** Şi strigă tot norodul şi zise cu glas mare: „Aşa după cum ai zis vom face!

11. Ce mulţimea e multă şi vrême de iarnă şi nu putem să stămu descoperiţi, şi lucrul nostru nu iaste de o zi, nici de doao, pentru că întru mult am greşit întru acêstea.

12. Şi să stea povăţuitorii cei denainte ai mulţimei şi toţi cei dentru lăcaşurile noastre cîţi au muieri de alt neam

13. Să vie luînd /

Ms. 45, p. 774-775

dăcină de astădzi înainte.

92. Iată, acum sîntem înaintea ta întru *[775/1]* fărădălegile noastre, pentru că nu iaste încă a sta înaintea ta[59] pren acêstea.»"

93. Şi cînd, rugîndu-să Ésdra, să mărturisiia[60] plîngînd, căzut la pămînt înaintea bisêrecii, s-au adunat cătră el den Ierusalím gloată multă foarte, bărbaţi şi muieri şi tinerei, pentru că plîngere era mare întru mulţime.

94. Şi strigînd Iehonía al lui Ieilú, dentru fiii Israil, dzise: „Ésdra, noi am greşit la Domnul Dumnedzău, am lăcuit împreună cu muieri dentru limbile pămîntului.

95. Şi acum iaste deasupra tot Israil. Întru aceasta facă-să noao jurămîntu cătră Domnul să scoaţă toate muierile noastre cêle dentru cei striini de rod împreună cu fiii lor,

96. În ce chip s-au ales ţie şi cîţi să supun la lêgea Domnului. Scoală-te, săvîrşaşte.

97. Pentru că cătră tine — lucrul, şi noi cu tine vîrtute a face."

98. **[76]** Şi sculîndu-să Ésdra, jură pre începătorii fêliului a preuţilor şi a leviţilor a tot Israil şi a face ca acêstea, şi au jurat.

Cap 9

1. **[77]** [61]Şi sculîndu-să Ésdra de la curtea bisêricii, au mersu la cămara lui Ioanan a lui Eliasiv.

2. Şi mîind acoló, pîine n-au gustat, nici apă au băut, jelind pre fărădălegile cêle mari ale mulţimei.

3. **[78]** Şi s-au făcut strigare întru toată Iudéa şi Ierusalim, la toţi ceia dentru robime, să să adune la Ierusalim.

4. Şi cîţi nu s-are tîmpina[62] întru doao au trei dzile, după judeţul celor ce mai sus şedu bătrîni, omorî-să-vor dobitoacele lor şi el să va înstreina de la mulţimea robirei.

5. **[79]** Şi s-au adunat toţi dentru fêliul Iúda şi Veniamin întru trei dzile în Ierusalím. Aceasta-i luna a noao, întru 20 a lunei.

6. Şi şedzu împreună toată mulţimea întru argeaoa[63] bisêricii, tremurînd pentru iarna carea era.

7. **[80]** Şi sculîndu-să Ésdra, dzise lor: „Voi aţi fărălegiuit şi aţi lăcuit împreună muieri de fêli striine, ca să adaogeţi păcatele lui Israil.

8. Şi acum daţi mărturisire[64] şi mărire Domnului Dumnedzăului părinţilor noştri.

9. Şi faceţi voia lui şi vă usăbiţi de limbile pă- *[775/2]* mîntului[65] şi de la muierile cêlea de alt rod."

10. **[81]** Şi strigă tot nărodul[66] şi dziseră cu glas mare: „Aşa după cum ai dzis vom face!

11. Ce mulţimea-i multă şi vrêmea-i de iarnă şi nu putem să stăm dăscoperiţi, şi faptul nu iaste noao a unei dzile, nici de doao, pentru că întru multu am greşit întru acêstea.

12. Ce[67] stea povăţuitorii cei denainte a mulţimei şi toţi ceia dentru lăcuinţele noastre cîţi au muieri de alt rod

13. Să vie luînd

Ms. 4389, p. 464-465

dăcina pînă în zioa de astăzi.

92. [91] Iată, acum sîntem înaintea ta întru fărădelegile noastre şi de acum nu mai iaste a mai sta înaintea ta într-însele.»"

93. [92] Şi cînd se mărturisiia Ezdra, sta întins jos pre pămînt înaintea bisêricii, şi se strînseră înaintea lui den Ierusalim nărod foarte mare, bărbaţi şi muieri, voinici şi fête, că era plîns mare într-acea mulţime.

94. [93] Şi strigă Iehoniia al Ieliei, den feciorii lui Israil, şi zise Ezdrei: „Noi am greşit la Domnul şi am iubit a lăcui cu muieri de alte neamuri den limbile pămînteşti.

95. [94] Ce acum eşti preste tot Israilul. Într-înşii să fie blestem[128] de la Domnul să ne gonim toţi muierile noastre care sînt de alte neamuri şi pre copiii lor,

96. [95] Precum iaste porîncit[129] ţie de la cei mai mari după lêgea Domnului. Scoală şi le spune.

97. [96] Că la tine razimă lucrul şi noi sîntem să facem cu tine bărbătêşte."

98. [97] Şi sculîndu-se Ezdra, jură pre cei mai mari ai preoţilor şi ai leviţilor şi ai tuturor Israilul să facă aşa, şi jurară.

Cap 9

1. [130]Şi se sculă Ezdra denaintea slomnului bisêricii şi mêrse în cămara cea de vase a lui Ioanan, feciorul lui Eliasiv.

2. Şi mîind acoló, n-au gustat pîine, nici au băut apă, plîngînd pentru fărădelegile mulţimelor.

3. Şi se mărturisi în toată Iudéea şi Ierusalimul să se strîngă toţi cîţi au fost den robie la Ierusalim.

4. Iar care nu se va aduna pînă în 2 sau pînă în 3 zile, după judecata bătrînilor carii şăd mai sus, să li se ia avuţiile şi el strein să se socotească den mulţimea robiciunei.

5. Şi se strînseră toţi carii au fost den seminţiia Iúdei şi a lui Veniamin în 3 zile în Ierusalim. Aceasta iaste luna 9, în 20 *[465/1]* de zile ale lunii.

6. Şi şăzu toată mulţimea în lărgimea bisêricii, tremurînd de iarna ce era.

7. Şi sculîndu-se Ezdra, zise lor: „Voi aţi făcut fărădelegiuire şi aţi iubit a lăcui cu muieri de alt neam, ca să băgaţi pre Israil în păcat.

8. Ce acum daţi mărturisire şi mărire slavei Domnului Dumnezeului părinţilor noştri.

9. Şi să faceţi voia lui şi să vă dăspărţiţi de limbile păminteşti şi de muierile cêle de alt neam."

10. Şi strigă tot nărodul cu glas mare şi zise: „Face-vom cum ai zis!

11. Ce pentru căci iaste mulţime multă şi vrême de iarnă şi nu putem sta fără de acoperemînt, şi acest lucru nu iaste noaoă de o zi sau de doaoă, că mult am greşit într-acêstea.

12. Să stea stătătorii[131] cei denainte ai nărodului şi toţi cei ce lăcuiesc cu dînşii carii au muieri de alt neam

13. Să ia

Versiunea modernă

dăcină pînă astăzi.

92. Iată, acum sîntem în faţa ta, dar ne aflăm încă în nelegiuirile noastre, căci nu putem sta înaintea ta din pricina lor.»"

93. Şi pe cînd Ezdra se ruga şi se mărturisea tînguindu-se în faţa templului, s-a adunat lîngă el din Ierusalim mult norod, bărbaţi şi femei şi tineri, căci în mulţime era mare plîngere.

94. Iar Iehonia, fiul lui Ieel, dintre fiii lui Israel, i-a strigat lui Ezdra: „Noi am păcătuit împotriva Domnului şi ne-am însoţit cu femei de neam străin din popoarele pământului.

95. Şi acum, iată, este peste tot Israelul. Iar acum vom face un jurămînt faţă de Domnul ca să izgonim toate femeile noastre cele de neam străin împreună cu copiii lor,

96. Aşa cum socoteşti tu şi cei care se supun legii Domnului. Ridică-te şi săvîrşeşte aceasta.

97. Căci de tine ţine acest lucru, iar noi sîntem cu tine şi vom lucra cu bărbăţie."

98. **[76]** Iar Ezdra, ridicîndu-se, le-a pus pe căpeteniile de trib ale preoţilor şi leviţilor să jure că vor face aceasta, şi au jurat.

Capitolul al 9-lea

1. **[77]** Iar Ezdra, după ce s-a ridicat din curtea templului, a pornit înspre camera lui Ioanan, fiul lui Eliasib.

2. Şi, petrecîndu-şi noaptea acolo, nu a gustat nici pîine, nici apă, jelind nelegiuirile cele mari ale mulţimii.

3. **[78]** Şi s-a dat de veste în toată Iudeea şi în Ierusalim şi tuturor celor întorşi din robie ca să se adune în Ierusalim.

4. Şi toţi cîţi nu se vor înfăţişa în două sau trei zile, potrivit judecăţii bătrînilor întîistătători, vor fi înstrăinaţi din mulţimea celor întorşi din robie, iar vitele lor vor fi aduse ca jertfă.

5. **[79]** Iar toţi din tribul lui Iuda şi Veniamin s-au adunat la Ierusalim în trei zile. Aceasta este a douăzecea zi a lunii celei de-a noua.

6. Şi s-a aşezat toată mulţimea în curtea templului, tremurînd din pricina vremii friguroase.

7. **[80]** Iar Ezdra, ridicîndu-se, le-a spus: „Voi aţi făcut nelegiuire însoţindu-vă cu femei de neam străin ca să măriţi păcatele lui Israel.

8. Şi acum mărturisiţi-vă Domnului Dumnezeului părinţilor voştri şi aduceţi-i slavă.

9. Şi împliniţi-i voia şi vă despărţiţi de popoarele pământului şi de femeile cele de neam străin."

10. **[81]** Iar toată mulţimea a strigat cu glas mare: „Vom face aşa cum ai zis!

11. Însă mulţimea este mare, iar acum e vreme urîtă, iar noi nu putem sta sub cerul liber şi nu vom izbuti acest lucru într-o zi, nici în două, căci am păcătuit mult în acestea.

12. Iar cîrmuitorii mulţimii şi toţi cei din locuinţele noastre care au femei de alt neam să stea

13. Şi să se apropie

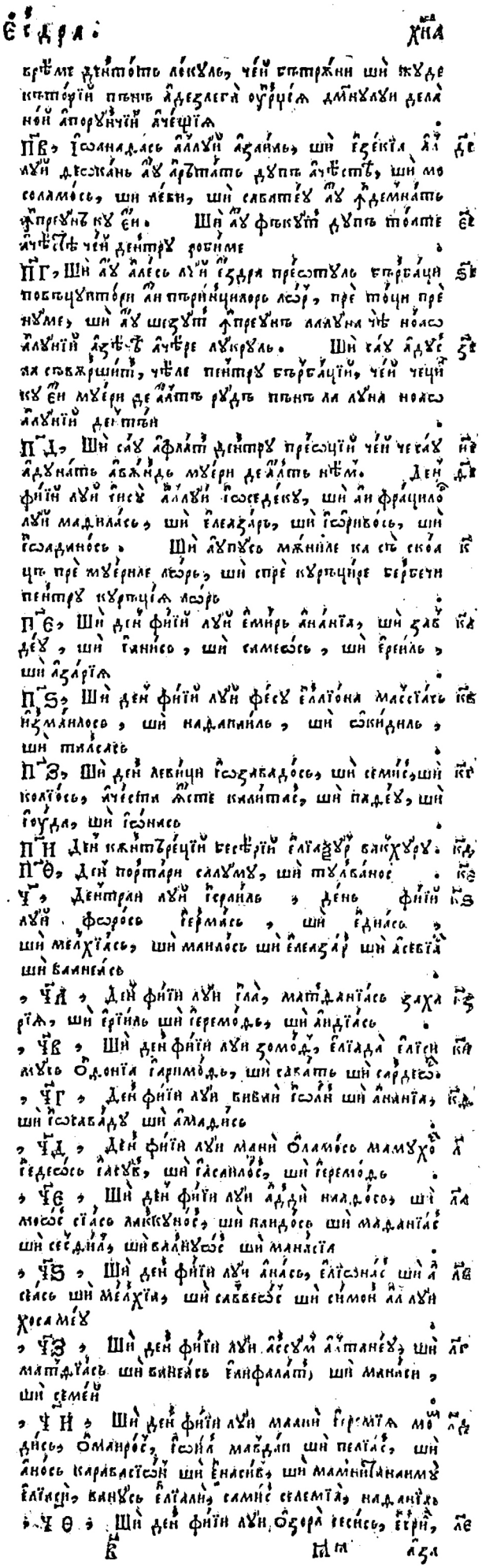

Biblia 1688, p. 651, col. 2

vrême den tot locul cei bătrîni şi judecătorii, pînă a dezlega urgiia Domnului de la noi a poruncii aceştiia."

14. **[82]** Ioanathás al lui Azaíl şi Ezéchia al lui Theocán au arătat după acêstea, şi Mosolamós şi Lévi şi Savatéu au îndemnat împreună cu ei

15. Şi au făcut după toate acêstea cei dentru robime.

16. **[83]** Şi au ales lui Ézdra preotul bărbaţi povăţuitori ai părinţilor lor pre toţi pre nume şi au şezut împreună la luna cea noao a lunii a zêcea, a cêre lucrul.

17. Şi s-au adus la săvîrşit cêle pentru bărbaţii cei ce ţin cu ei muieri de altă rudă, pînă la luna noao a lunii dentîi.

18. **[84]** Şi s-au aflat dentru preoţii cei ce s-au adunat avînd muieri de alt neam:

19. Den fiii lui Iisú al lui Iosedécu şi ai fraţilor lui, Mathilás şi Eleazár şi Iorivós şi Ioadanós.

20. Şi au pus mînile ca să scoaţă pre muierile lor şi, spre curăţire, berbeci pentru curăţiia lor.

21. **[85]** Şi den fiii lui Emír: Anánia şi Zavdéu şi Ianís şi Sameós şi Ereíl şi Azáriia.

22. **[86]** Şi den fiii lui Fésu: Ellióna, Massiás, Izmáilos şi Nathanaíl şi Ochídil şi Talsas.

23. **[87]** Şi den leviţi: Iozavadós şi Semís şi Coliós, acesta iaste Calítas; şi Pathéu şi Iúda şi Iónas.

24. **[88]** Den cîntăreţii besêricii[19]: Eliaxúr, Vakhúru.

25. **[89]** Den portari: Salúmu şi Tulvános.

26. **[90]** Dentr-ai lui Israíl, den fiii lui Forós: Iermás şi Ediás şi Melhiás şi Mailós şi Eleazár şi Asevias şi Vaaneás.

27. **[91]** Den fiii lui Ilá: Matthaniás, Zahariia şi Eriíl şi Ieremóth şi Aidiás.

28. **[92]** Şi den fiii lui Zomóth: Eliadá, Elisimús, Othonia, Iarimóth şi Savát şi Sardeos.

29. **[93]** Den fiii lui Vivaí: Ioán şi Anania şi Iosavádu şi Amathís.

30. **[94]** Den fiii lui Mani: Olamós, Mamuhos, Iedeós, Iasúv şi Isailós şi Ieremóth.

31. **[95]** Şi den fiii lui Addí: Naathós şi Moós, Siás, Laccunós şi Naidós şi Mathaniás şi Sesthíl şi Valnuós şi Manásia.

32. **[96]** Şi den fiii lui Anás: Elionás şi Aseás şi Mélhia şi Savveós şi Símon al lui Hosaméu.

33. **[97]** Şi den fiii lui Assúm: Altanéu şi Matthiás şi Vaneás, Elifalát şi Manási şi Seméi.

34. **[98]** Şi den fiii lui Maaní: Ieremiia, Momdís, Omairós, Ioíl, Mavdái şi Peliás şi Anós, Caravasión şi Enasív şi Mamnitanaimú, Eliasí, Vanús, Elialí, Samís, Selemiá, Nathania.

35. **[99]** Şi den fiii lui Ozorá: Sesíse, Esril, //

Ms. 45, p. 775-776

vrême dentru tot locul cei bătrîni şi judecători, pînă a dăzlega urgiia Domnului de la noi a porîncei aceştiia."

14. **[82]** Ionáthas Azail şi Ezechía Thocanú au arătat după acêstea, şi Mosollamos şi Levis şi Sauvvateu au îndemnat împreună cu ei.

15. Şi au făcut după toate acêstea cei dentru robie.

16. **[83]** Şi au ales şie Ésdra preutul bărbaţi povăţuitori a părinţilor lor pre nume pre toţi şi au şedzut cu luna noao a lunei a dzêcea, a cêre lucrul.

17. Şi s-au adus la săvîrşit cêle pentru bărbaţi cei ce ţin împreună muieri de altă rudă, pînă la luna noao a lunei dentîi.

18. **[84]** Şi s-au aflat dentru preuţi ceia ce s-au adunat, de altă rudă muieri avînd:

19. Dentru fiii lui Iisú a lui Iosedec şi a fraţilor, Mathílas şi Eliázar şi Iorivos şi Ioádanos.

20. Şi au pus mîinile ca să scoaţă pre muierile lor şi, spre curăţire, berbeci pentru curăţiile lor.

21. **[85]** Şi dentru fiii Emir: Ananía şi Zavdeu şi Iánis şi Samíos şi Iereil şi Azários.

22. **[86]** Şi dentru fiii Fesú: Ellíonas, Massías, Ismáilos şi Nathanáil şi Ochídil şi Talsas.

23. **[87]** Şi dentru leviţi: Iozavádos şi Semís şi Cólios, acesta iaste Calitas; şi Pathéu şi Iúda şi Ioná.

24. **[88]** Dentru cîntătorii bisêricii: Eliáxuros, Vachúros.

25. **[89]** Dentru portari: Sallúmos şi Tolvánis.

26. **[90]** Dentru alor Israil, dentru fiii Fóros: Iermas şi Eddías şi Melhías şi Máilos şi Eliázaros şi Asivías şi Vaanéas.

27. **[91]** Dentru fiii Ilá: Matthanías, Zaharías şi Ieriílos şi Ierimoth şi Aidías.

28. **[92]** *[776/1]* Şi dentru fiii Zamóth: Eliádas, Elisímos, Othonía, Iarimoth şi Sávatos şi Sardéos.

29. **[93]** Dentru fiii Vivaí: Ioánnis şi Ananía şi Iosávados şi Amathis.

30. **[94]** Dentru fiii Maní: Olamos, Mamúhos, Iedéos, Iásuvos, Iasáilos şi Ieremóth.

31. **[95]** Şi dentru fiii Addí: Cáathos şi Moosías, Laccunos şi Naídos şi Mathanías şi Sestil şi Valnuos şi Manassías.

32. **[96]** Şi dentru fiii Ánnas: Elionás şi Aséas şi Melhías şi Savvéos şi Símon al lui Hosaméu.

33. **[97]** Şi dentru fiii Asóm: Altaneu şi Matthías şi Vanêa, Elifalát şi Manassis şi Semeí.

34. **[98]** Şi dentru fiii Maaní: Ieremías, Momdis, Omáiros, Iuíl, Mavdaí şi Pelías şi Annos, Caravasíon şi Enásivos şi Mamnitanaímos, Eliasis, Vannus, Elialí, Samis, Selemías, Nathanías.

35. **[99]** Şi dentru fiii Ozorá: Sesis, Esril,

Ms. 4389, p. 465

vrême şi preoţi şi leviţi şi judecători den toate locurile, pînă vor dăpărta această mînie a porîncii Domnului."

14. Iară Ioanathan, feciorul[132] lui Aziil, şi Ozíia, feciorul Thacúei, luară după acêstea, şi Mosollam şi Levis şi Savatiia au făcut depreună cu dînşii.

15. Şi stătură pre aceasta toţi carii fusêse den robie.

16. Şi-şi alêse Ezdra bărbaţi, preoţi, boiêri mari de moşiile lor, după nume, şi se aşăzară la un loc la luna cea noaoă în luna a zêcea, să iscodească lucrul acesta.

17. Şi au iscodit de tot pentru bărbaţii carii au avut muieri de alt neam, pînă în luna cea noaoă a lunii cei dentîi.

18. Şi au aflat den schimbarea preoţească carii au avut muieri de alt neam:

19. Den feciorii lui Isus, feciorul lui Iosedec, şi pre fraţii lor, pre Matthil şi pre Eliazar şi pre Ioadan.

20. Şi-şi puseră mîinile să-şi gonească muierile şi la jărtvă să aducă spre înălţare berbêce, pentru necurăţiia sa.

21. Şi den feciorii lui Emmir: Anániia şi Zavdaiia şi Anin şi Samion şi Iereil şi Azarion.

22. Şi den feciorii lui Fesur: Elinas, Masíia, Ezmail, Nathanail, Iovidil şi Talsal.

23. Şi den leviţi: Ioravados, Semis, Colios, Colitá, Patheos, Ioadas şi Anas.

24. Şi den cîntăreţii cei sfinţiţi: Eliazuv, Vachur.

25. Şi den portari: *[465/2]* Sallumus şi Tolvanis.

26. Şi den Israil, den feciorii lui Foros: Iermas, Ieddiia, Miheea, Mail, Eliazar, Asiviia şi Vanéa.

27. Den feciorii lui Illá: Mamthaníia, Zaharíia, Ereilos, Eremoth şi Addiia.

28. Şi den feciorii lui Zamoth: Eliad, Elisim, Othonia, Arimoth, Savatos şi Sardiia. [29] [Şi den feciorii lui Zevei: Ioannei, Amaniia, Zardiia şi Emeus.][133]

29. [30] Den feciorii Vivaei: Ioan, Ananiia, Iosafad şi Emathis.

30. [31] (Den feciorii Manáei: Olamos, Mamuhos, Eddii, Asuv, Asail şi Erimoth.)[134]

31. [31][135] Den feciorii Addiei: Naathos, Moosiia, Lacúnos, Naíd, Mathaseniia, Sestil, Valanui şi Manasiia.

32. Den feciorii Annei: Eleonas, Asei, Melhia, Savei, Simmon şi Hosamei.

33. Den feciorii lui Assom: Altanei, Matthii, Vaniia, Elifalat, Manasiia şi Semei.

34. Şi den feciorii Maaniei: Ieremiia, Momdii Omanros, Iuil, Mamai, Podias, Anos, Ravasioth, Enasios, Mamní, Matanain, Elisiasis, Vanuseliia, Lisamis, Semeliia şi Nathanei.

35. Şi den feciorii lui Ozor: Evsesis, Ezril,

Versiunea modernă

la vremea rînduită cu bătrînii şi cu judecătorii din fiecare loc, pînă ce se va dezlega această urgie a Domnului cu privire la lucrul acesta."

14. **[82]** Ionatan, fiul lui Azazel, şi Iezia, fiul lui Tocan, şi-au luat asupră lor aceasta, ca şi Mosollam şi Levi şi Sabatai, care au judecat împreună cu ei.

15. Iar cei întorşi din robie au făcut toate potrivit acestora.

16. **[83]** Şi Ezdra preotul a ales pentru sine conducători ai familiilor lor după numele fiecăruia şi i-a adunat pe toţi la sine la luna nouă a celei de-a zecea luni, ca să cerceteze acest lucru.

17. Şi pînă la luna plină a primei luni au fost duse la bun sfîrşit cele cu privire la bărbaţii care aveau soţii de neam străin.

18. **[84]** Iar printre preoţii care s-au adunat au fost găsiţi ca avînd femei de alt neam:

19. Din fiii lui Iosua al lui Iosedec şi din fiii lui, Masea şi Eleazar şi Iorib şi Iodan.

20. Şi au întins mîinile şi au izgonit pe femeile lor şi au adus berbeci spre ispăşirea păcatelor acestora.

21. **[85]** Şi din fiii lui Emmer: Anania şi Zabdai şi Manes şi Samai şi Iiel şi Azaria.

22. **[86]** Şi dintre fiii lui Faisur: Elionai, Massia, Ismael şi Natanael şi Okidel şi Saltas.

23. **[87]** Iar dintre leviţi: Iozabd şi Semei şi Kolios, acesta este Kalita; apoi Patai şi Ouda şi Iona.

24. **[88]** Dintre sfinţiţii cîntăreţi: Eliasib şi Bachur.

25. **[89]** Dintre portari: Salum şi Tolban.

26. **[90]** Din Israel, dintre fiii lui Foros: Ierma şi Iezia şi Melhia şi Miamin şi Eleazar şi Asibia şi Banaia.

27. **[91]** Şi din fiii lui Elam: Matania şi Zaharia, Iezriel şi Obadios şi Ieremot şi Elia.

28. **[92]** Şi din fiii lui Zamot: Eliadas şi Eliasim, Otonia, Iarimot şi Sabatos şi Zerdaia.

29. **[93]** Şi din fiii lui Bebai: Ioannes şi Anania şi Zabdos şi Ematis.

30. **[94]** Şi din fiii lui Mani: Olam şi Mamuhos, Iedai, Iasoub şi Asael şi Ieremot.

31. **[95]** Şi din fiii lui Addi: Naat şi Moosia, Lacunos şi Naidos şi Bescaspamis şi Sestel şi Balnun şi Manase.

32. **[96]** Şi din fiii lui Ana: Elion şi Asaia şi Melhia şi Sabaia şi Simon Hosamai.

33. **[97]** Şi din fiii lui Asom: Mataanai şi Matatia şi Sabanai şi Elifalat şi Manase şi Semei.

34. **[98]** Şi din fiii lui Baani: Ieremia, Momdis, Maer, Iuel, Mamdai şi Pedia şi Anos, Carabasion şi Eliasib şi Mamnitanaim, Elias, Baan, Somei, Slemeia, Natania.

35. **[99]** Şi dintre fiii lui Ezora: Sesis, Ezril,

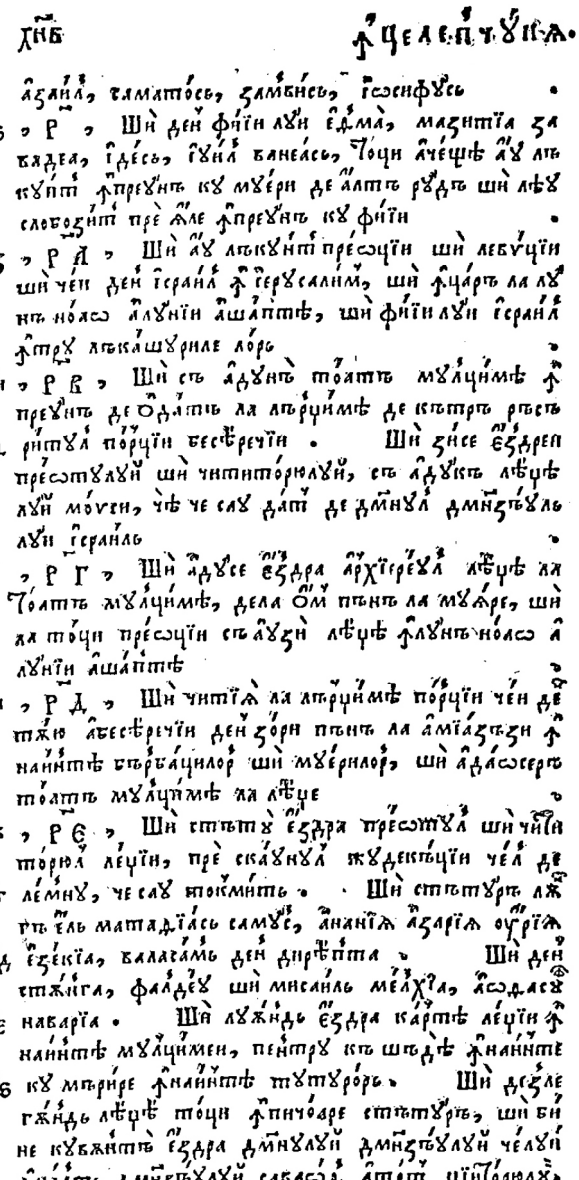

Biblia 1688, p. 652, col. 1

Azaíl, Samatós, Zamvís, Iosifús.

36. **[100]** Şi den fiii lui Ethmá: Mazitia, Zavadea, Idés, Iuíl, Vaneás. Toţi aceştia au lăcuit împreună cu muieri de altă rudă şi le-au slobozit pre iale împreună cu fiii.

37. **[101]** Şi au lăcuit preoţii şi leviţii şi cei den Israíl în Ierusalím şi în ţară, la lună noao a lunii a şaptea, şi fiii lui Israíl întru lăcaşurile lor.

38. **[102]** Şi să adună toată mulţimea împreună deodată la lărgimea de cătră răsăritul porţii besêrecii.

39. Şi zise Ézdrei, preotului şi cititoriului, să aducă Lêgea lui Móisi cea ce s-au dat de Domnul Dumnezăul lui Israíl.

40. **[103]** Şi aduse Ézdra arhiereul Lêgea la toată mulţimea, de la om pînă la muiêre, şi la toţi preoţii, să auzí Lêgea, în lună noao a lunii a şaptea.

41. **[104]** Şi citiia la lărgimea porţii cei dentîiu a besêrecii, den zori pînă la amiazăzi, înaintea bărbaţilor şi muierilor, şi adaoseră toată mulţimea la Lêge.

42. **[105]** Şi stătu Ézdra, preotul şi cititoriul Legii, pre scaunul judecăţii cel de lemnu ce s-au tocmit.

43. Şi stătură lîngă el: Matathiás, Samús, Ananiia, Azariia, Úriia, Ezéchia, Valasám, den direapta,

44. Şi den stînga: Faldéu şi Misaíl, Mélhia, Aothasuf, Navaria.

45. Şi luînd Ézdra Cartea Legii înaintea mulţimei, pentru că şădea înainte cu mărire înaintea tuturor,

46. Şi dezlegînd Lêgea, toţi în picioare stătură, şi binecuvîntă Ézdra Domnului Dumnezăului celui înalt, Dumnezăului Savaóth atotţiitoriului.

47. Şi glăsui toată mulţimea: „Amin!”

48. **[106]** Şi rîdicînd în sus mînile şi căzînd la pămînt, să închinară Domnului.

49. Iisús şi Anús şi Saravia şi Adinós şi Iácov, Savatéa, Aftéa, Meaneás şi Caletás, Azaria şi Ioazávdu şi Ananiia, Viatás, leviţii, învăţa lêgea Domnului, dăsluşind împreună citirea.

50. **[107]** Şi zise Athaarátis Ésdrii, arhiereului şi cititoriului, şi leviţilor celor ce citescu mulţimei asupra tuturor:

51. „Zioa aceasta iaste svîntă Domnului.” Şi toţi plîngea cînd auziia lêgea.

52. „Mergînd, dară, mîncaţi grăsimi şi bêţi dulceţi şi trimiteţi trimiteri celora ce nu au,

53. Pentru că svîntă e zioa Domnului, şi nu vă mîhniţi, pentru că Dumnezeu Domnul va mări pre voi.”

54. **[108]** Şi leviţii porunciia toate nărodului, zicînd: „Zioa aceasta svîntă e Domnului, nu vă mîhniţi.”

55. **[109]** Şi să duseră toţi să mănînce şi să bea şi să să veselească şi să dea trimiteri celora ce n-au şi să să veselească foarte, pentru că s-au dosluşit graiurile carele s-au învăţat, şi s-au adunat.

Ms. 45, p. 776

Azáilos, Samatos, Zamvis, Iósifos.

36. **[100]** Şi dentru fiii Ethmá: Mazitías, Zavadéas, Ides, Iuil, Vanéas. Toţi aceştia au lăcuit împreună mueri de alt rodu şi le-au slobodzit pre iale împreună cu fiii.

37. **[101]** Şi au lăcuit preuţii şi leviţii şi cei dentru Israil în Ierusalím şi în ţară, în lună noao lunei a şaptea, şi fiii Israil întru lăcaşurile lor.

38. **[102]** Şi să adună toată mulţimea depreună odată la argeao de cătră răsărit a bisêricii poartă.

39. Şi dzise Ésdrii, preutului şi cititoriului, să aducă Lêgea lui Moisi cêea ce s-au dat de la Domnul Dumnedzăul lui Israil.

40. **[103]** Şi aduse Ésdra arhiereul Lêgea la toată mulţimea, de la om pînă la muiêre, şi la toţi preoţii, să audză Lêgea, în luna noao a lunei a şaptea.

41. **[104]** Şi citiia întru cea dentîi a porţii sfinte argea den zori pînă amiazădzi, înaintea a bărbaţi şi a muieri, şi adaoseră toată mulţimea la Lêge. *[776/2]*

42. **[105]** Şi stătu Ésdra, preutul şi cititoriul Legii, pre scaunul cel de lemnu ce s-au tocmit.

43. Şi stătură lîngă el: Matathías, Sammus, Ananías, Azaría, Uría, Ezechía, Valásam, den dreapta,

44. Şi den stînga: Faldéu şi Misaíl, Melhía, Iothásufos, Navaría.

45. Şi luînd Ésdra Cartea Legii înaintea mulţimei, ⌊pentru⌋ că şedea înainte cu mărire înaintea tuturor,

46. Şi dăzlegînd Lêgea, toţi în picioare stătură, şi binecuvîntă Ésdra Domnului Dumnedzăului celui înalt, Dumnedzău Savaot întrutotţiitor.

47. Şi spre aceasta glăsit-au toată mulţimea: „Ámin!"

48. **[106]** Şi rădicînd în sus mîinile şi cădzînd la pămînt, să închinară Domnului.

49. Iisus şi Anús şi Saraviá şi Adinos şi Iácuvos, Savattéas, Avtéas, Meanéas şi Calitas, Azarías şi Ioázavdos şi Ananía, Viáta, leviţei, învăţa lêgea Domnului, dosluşind împreună cetirea.

50. **[107]** Şi dzise Attharátis Ésdrii, arhiereului şi cititoriului, şi leviţilor celor ce citescu lêgea preste toţi:

51. „Zua aceasta iaste sfîntă Domnului." Şi toţi plîngea cînd audziră legea.

52. „Mergînd, dară, mîncaţi moitúri şi bêţi îndulcite şi trimiteţi trimiteri celor ce nu au,

53. Pentru că sfîntă-i dzua Domnului, şi nu vă mîhniţi, pentru că Dumnedzău Domnul va mări pre voi."

54. **[108]** Şi leviţii porînciia toate nărodului, dzicînd: „Dzua aceasta sfîntă-i Domnului, nu vă mîhnireţi."

55. **[109]** Şi să duseră toţi să mănince şi să bea şi să să veselească şi să dea trimiteri celora ce n-au şi să să veselească foarte, [56] pentru că s-au înflat întru graiurile carele s-au învăţat, şi s-au adunat.

Ms. 4389, p. 465-466

Azail, Zámvri, Iósif.

36. [35] Şi den feciorii Ethmei: Mazitiia, Zavadanas, Deos, Iuil şi Fanéa. [36] Aceştia toţi şi-au gonit muierile de la dînşii, care au fost de alt neam, şi le-au gonit cu feciorii.

37. Şi lăcuiră preoţii şi leviţii cei den Israil în Ierusalim şi tot într-un ţinut, în luna cea noaoă a lunii a şaptea, şi era feciorii lui Israil în lăcaşurile lor.

38. Şi se strînse toată mulţimea într-un suflet la lărgimea carea iaste despre răsăritul porţilor celor sfinte.

39. Şi ziseră Ezdrei arhiereul şi cetitoriul să aducă Lêgea lui Moisí carea iaste dată de la Domnul Dumnezeul lui Israil.

40. Şi aduse Ezdra, arhiereul, Lêgea la toată mulţimea, de la bărbat pînă la muiêre, şi tuturor preoţilor, ca să auză Lêgea, lunii cei noaoă a lunii a şaptea.

41. Şi cetiia în lărgimea carea iaste înaintea porţilor celor sfinte ale bisêricii, de dimineaţa pînă amiiazăzi, înaintea oamenilor şi a muierilor, şi se[136] dêderă simţirile tuturor cătră Lêge.

42. Şi stătu Ezdra, preotul şi cetitoriul, pre un amvon de lemn care era făcut.

43. Şi stă- *[466/1]* tură lîngă dînsul: Mattathíia şi Samus şi Ananiia şi Azáriia şi Uriia şi Ezéchiia şi Valasam, de-a direapta,

44. Iar de-a stînga: Faldei şi Sail şi Melhiia şi Lothas şi Navariia.

45. Şi luoă Ezdra Cartea Legii înaintea a toată mulţimea, că sta mai sus în slavă şi înaintea tuturor,

46. Şi deaca arătă Lêgea, stătură toţi de-a rîndul, şi binecuvîntă Ezdra pre Domnul Dumnezeul cel preaînalt, pre Dumnezeu Savaoth atotţiitoriul.

47. Iar nărodul tot răspunse: „Amin!"

48. Şi rădicîndu-şi mîinile în sus şi căzînd pre pămînt, se închinară Domnului.

49. [48] Isus şi Anus şi Saraviia şi Adinos şi Iacov şi Savatei şi Athei şi Meanei şi Calitas şi Azáriia şi Ozavdos şi Iananiia şi Viatas, leviţii [49] carii învăţa lêgea Domnului şi cetiia întru mulţime lêgea Domnului şi grăiia adins eişi, ceia ce pri- *[466/2]* cepea cetirea.

50. Şi zise Atharat Ezdrei, arhiereul şi cetitoriul, şi leviţilor carii învăţa mulţimea, grăind:

51. „Zioa aceasta sfîntă iaste Domnului." Şi plîngea toţi deaca auziră lêgea.

52. Şi zise Ezdra: „Păsaţi acoló de mîncaţi grăsimea şi bêţi dulceţi şi trimêteţi dentr-însele celor ce n-au,

53. Că aici iaste sfîntă zioa Domnului, şi să nu fiţi trişti, că v-au luminat Domnul."

54. Şi leviţii conteniia tot norodul, zicînd: „Zioa aceasta sfîntă iaste Domnului, ce nu vă întristaţi."

55. [137]Şi mêrseră toţi să mănînce şi să bea şi să se ospetêze şi să se veselească foarte mult, că încă mai luară de se învăţară cuvintelor celor de folos şi crescură în cuvintele pentru care se adunase[138].

Sfîrşitul cărţii cei a doaoa a Ezdrei. Are întru sine capete 9.

Versiunea modernă

Azael, Samat, Zambri, Iosep.

36. **[100]** Şi din fiii lui Nooma: Mazitai, Zabadai, Edai, Iuel, Banaia. Toţi aceştia s-au însoţit cu femei de alt neam şi le-au alungat împreună cu copiii lor.

37. **[101]** Iar preoţii şi leviţii cei din Ierusalim şi-au aflat locuinţă în Ierusalim şi în ţară, la luna plină a lunii a şaptea; şi astfel fiii lui Israel se aflau în locuinţele lor.

38. **[102]** Şi toată mulţimea s-a adunat într-un suflet în curtea cea dinspre poarta de răsărit a templului.

39. Şi i-au spus lui Ezdra, arhiereul şi citeţul, să aducă Legea lui Moise care a fost dată de Domnul Dumnezeul lui Israel.

40. **[103]** Şi Ezdra arhiereul a adus Legea înaintea întregii mulţimi, de la bărbat pînă la femeie, şi înaintea tuturor preoţilor, ca să asculte Legea la prima zi a lunii a şaptea.

41. **[104]** Şi a citit în curtea porţii celei dintîi a templului din zori şi pînă la apus, înaintea bărbaţilor şi a femeilor, şi toată mulţimea asculta Legea cu luare-aminte.

42. **[105]** Şi a stat Ezdra, preotul şi cititorul Legii, pe amvonul de lemn ce fusese întocmit.

43. Şi au stat la dreapta sa: Matatia, Sammus, Anania, Azaria, Urie, Ezechia, Baalsam,

44. Iar la stînga sa: Fadai, Misael, Melchias, Lotasub, Nabaria, Zaharia.

45. Iar Ezdra a luat Cartea Legii în faţa mulţimii, fiindcă stătea cu mare cinste în faţa tuturor.

46. Şi cînd a deschis Legea, toţi s-au ridicat în picioare, iar Ezdra a binecuvîntat pe Domnul Dumnezeu cel preaînalt, Savaot atotputernicul.

47. Iar toată mulţimea a strigat: „Amin!"

48. **[106]** Şi, ridicînd mîinile, au căzut la pămînt şi s-au închinat Domnului.

49. Iosua şi Aniut şi Sarabia, Iadin, Iacub, Sabatai, Autaia, Maiana şi Calita, Azaria şi Iozabd, Anania, Falia, leviţii care învăţau legea Domnului şi citeau în faţa mulţimii legea Domnului, tîlcuind totodată ceea ce citeau.

50. **[107]** Iar Atarates i-a spus tututor şi lui Ezdra, arhiereul şi cititorul, şi leviţilor care învăţau mulţimea:

51. „Ziua aceasta este sfîntă Domnului." Şi toţi, cînd auzeau legea, plîngeau.

52. „Aşadar, mergeţi şi mîncaţi bucate grase şi beţi băuturi dulci şi trimiteţi daruri şi celor ce nu au,

53. Căci este o zi sfîntă Domnului, şi nu vă întristaţi, pentru că Domnul vă va dărui cinste."

54. **[108]** Iar leviţii porunceau întregului popor, spunînd: „Nu vă întristaţi, ziua aceasta este sfîntă."

55. **[109]** Şi au plecat cu toţii şi au mîncat şi au băut şi s-au veselit; au dat şi daruri celor ce nu aveau şi s-au veselit foarte, [56] fiindcă au fost însuflaţi de cuvintele care li se spuseseră, şi au stat cu toţii împreună.

Ms. 4389
[466]

CARTEA A TREIA A ÉZDREI

Capul 1 *[466/1]*

1. Cartea a doaoa a Ézdrei prorocul, feciorul lui Zaraé, feciorul Azáriei, feciorul Elhiei, feciorul Sadoníei, feciorul lui Sadoc, feciorul lui Ahitov,

2. Feciorul Ahíei, feciorul lui Finees, feciorul lui Gheellí, feciorul Amaríei, feciorul Afíei, feciorul lui Marimoth, feciorul lui Arnai, feciorul Ozíei, feciorul lui Vorith, feciorul lui Avisei, feciorul lui Finees, feciorul lui Eliazar,

3. Feciorul lui Aáron din seminţiia lui Levi, care au fost rob în ţara mídilor, întru împărăţiia lui Artaxérx, împăratul persienesc.

4. Fu cuvîntul Domnului către mine, zicînd:

5. „Pasă şi spune nărodului mieu faptele lor şi hicleşugurile lor, care au făcut, să spuie feciorilor lor.

6. Că se-au înmulţit păcatele celora ce i-au născut, pentru că pre mine au părăsit şi au făcut jărtve altor dumnezei, streini.

7. Au doară nu i-am scos eu den Eghípet, den casa robiei? Iar ei m-au mîniiat şi sfaturile mêle *[466/2]* le-au urgisit.

8. Drept acêea, tunde-ţi tu părul capului tău şi aruncă asupra lor toate răotăţile; că n-au ascultat legile mêle şi iaste nărod neînvăţat[1].

9. Pînă cîndu-i voiu răbda, celora ce le-am arătat atîtea bunătăţi?

10. Pentru dînşii mulţi împăraţi am povîrnit şi [2]pre Faraon l-am potopit, cu toate oştile lui.

11. [3]Şi toate limbile denaintea fêţei lor le-am pierdut şi la răsărit doaoă ţinuturi de năroade, ale tirênilor şi ale sidonênilor, le-am rîsipit şi pre toţi vrăjmaşii lor i-am pierdut.

12. Deci tu zi către dînşii aşa: «Aşa grăiêşte Domnul:

13. [4]‘Eu am trecut pre voi pren mare şi v-am gătit cale bună de-nceput. [5]Şi v-am dat pre Moisí povaţă şi pre Aáron preot.

14. Şi v-am dat lumină în stîlp de foc şi am făcut întru voi minuni mari, iar voi m-aţi uitat’, zice Domnul.»”

15. Aşa grăiêşte Domnul atotţiitoriul: [6]„Cîrsteii au fost voaoă însemnare şi am dat voaoă *[467/1]* stoluri întru sprenjineală, iară voi şi aşa aţi răpştit.

16. Şi nu v-aţi bucurat întru numele mieu pentru biruinţa vrăjmaşilor voştri, ce încă pînă acum aţi dondăit.

17. Unde sînt bunătăţile care am făcut voaoă? Au doară n-aţi strigat către mine în pustie, în vrêmea foametei, cînd aţi flămînzit şi aţi zis:

18. [7]«Pentru căci ne-ai scos în pustiia aceasta, să ne pierzi? Că mai bine ne era să muncim eghiptênilor decît să murim într-această pustie.»

19. Au doară nu m-am milostivit pentru lacrămele voastre? [8]Şi au doară nu v-am dat mannă în hrănire şi aţi mîncat pîine îngerească?

20. [9]Şi cînd aţi însetoşat, au doară nu se-au dăspicat piiatra şi au curs voaoă ape den dăstul? Şi au nu v-am sprenjinet de zăduf cu frunze?

21. Şi au nu v-am dat în moştinare ţara cea cu spor şi au doară n-am gonit denaintea fêţii voastre pre hananei şi pre ferezei şi pre filistei? [10]Dară mai mult ce voiu să vă mai fac?” zice Domnul.

22. Aşa grăiêşte Domnul atotţiitoriul: [11]„Cînd aţi fost în pustie la rîul Amerrei şi deaca aţi însetoşat şi aţi hulit numele mieu,

23. Nu v-am ars cu foc pentru hula voastră. Ce, băgînd lemnul în apă, v-am făcut apa dulce.

24. Dară mai mult ce voiu să-ţi fac, o, Iácove? Că n-ai vrut să asculţi, Iúdo! Mêrge-voiu la alte limbi, cărora le voiu da numele mieu, să păzească legea mea,

25. Că voi m-aţi părăsit. Şi voiu părăsi şi eu pre voi şi cînd veţi cêre voi milă, nu mă voiu milcui.

26. [12]Şi cînd mă veţi chiema, nu vă voiu auzi. Că mîinile voastre-s pline de sînge şi picioarele voastre grabnice spre ucidere.

27. Şi aţi părăsit nu pre mine, ce pre voi”, zice Domnul.

28. Aşa grăiêşte Domnul atotţiitoriul: „Au doară eu n-am rugat pre voi ca un tată pre feciori şi ca o mumă pre fête şi ca doicile pre copiii lor,

29. Să fiţi mie nărod şi eu să fiu voaoă Dumnezeu? Şi voi mie feciori şi eu voaoă tată?

30. [13]Strînsu-v-am ca găina puii ei supt áripile ei. Dară acum ce voiu să vă mai fac? Lepăda-vă-voiu de la faţa mea.

31. [14]Şi cînd veţi aduce jărtvă, voiu întoarce despre voi faţa mea. Că am urît sărbătorile voastre şi lunile cêle noaoă şi tăiêrea cea împrejur a voastră.

32. Că am trimes la voi pre slugile mêle, pre proroci, pre carii i-aţi prins şi i-aţi ucis şi trupu- *[467/2]* rile lor le-aţi tăiat în lăspatorişe, al cărora sînge eu îl voiu căuta”, zice Domnul[15].

33. Aşa grăieşte Domnul atotţiitoriul: „Casa voastră va fi pustie şi vă voiu lepăda ca cum aruncă vîntul pulberea.

34. Şi feciorii voştri nu vor naşte feciori, pentru că au părăsit lêgile[16] mêle şi au făcut hicleşug înaintea mea.

35. Da-voiu casele voastre nărodului care va veni, care nu m-au auzit, şi vor crêde, cărora sêmne nu le-am arătat, iar ei vor face cîte le voiu porînci.

36. Prorocii miei nu i-au văzut şi de hicleniile lor se vor sfii.

37. Şi acum voiu să spuiu slava nărodului care va veni, ai a cărora coconaşi se vor veseli cu bucurie, că ochii ceştia ai firii nu m-au văzut, iar cu duhul sînt credincioşi celor ce am zis.

38. Deci acum, frate[17], socotêşte care iaste[18] această laudă şi vezi nărodul care va veni de la răsăritul soarelui,

39. Cărora le voiu da eu slava lui Avraam, şi a lui Isaac, şi a lui Iácov, şi a Iósiei, şi a lui Amos, şi a Mihíei, a lui Ioil, a Avdíei, şi a lui Ioná,

40. A lui Naum, a lui Avvacum şi a Sofóniei, a lui Agghei, a Zaharíei şi a Malahíei, care se chiiamă şi îngerul Domnului."

Cap 2

1. Aşa grăieşte Domnul: „Eu am scos nărodul acesta den robie şi am dat lor porunci cu prorocii, robii miei, pre carii n-au vrut să-i asculte, ce au lepădat sfaturile mêle.

2. Muma cêea ce i-au născut au zis lor: «Duceţi-vă, fiilor, că am rămas văduvă.

3. Hrănitu-v-am cu bucurie şi v-am pierdut cu întristăciune, că aţi greşit Domnului Dumnezeului vostru, făcînd hicleşug înaintea lui.

4. Dară acum ce voiu să vă fac? Eu am rămas văduvă, duceţi-vă de cêreţi milă de la Domnul.»

5. Iar eu, tată, mărturisesc asupra mumei feciorilor tăi, carii n-au vrut să păzească lêgea mea.

6. Să dai pre dînşii în ruşinare şi pre muma lor în jăhuire, ca mai mult neamul lor să nu se înmulţească.

7. Şi numele lor să se rîsipească pren limbi şi să fie petrecuţi după faţa pămîntului, că se-au trufit de lêgea mea.

8. Vai de tine, Assirie, carea strîngi[19] întru tine pre cei nedirepţi. Ado-ţi aminte, neam hiclean, ce am făcut [20]Sodómului *[468/1]* şi Gomórului,

9. Al cărora pămînt zace în piiatră pucioasă şi dealurile în cenuşă. Într-acesta chip voiu certa şi pre aceia carii nu m-au ascultat", zice Domnul atotţiitoriul.

10. Aşa găiêşte Domnul cătră Ézdra: „Spune nărodului mieu că voiu da lor împărăţiia Ierusalímului, carea am avut să o dau lui Israil.

11. Şi-mi voiu face într-înşii slavă şi le voiu da lăcaşurile cêle vêcinice, carele-am gătit de-nceput.

12. Lemnul vieţii să fie în miros frumos şi nu vor lucra, nici se vor osteni.

13. Duceţi-vă de-l luaţi şi vă rugaţi să se scurtêze voaoă zilele cêle ce se lungesc. Privegheaţi, că voaoă iaste gătită împărăţiia.

14. Mărturisêşte cu ceriul şi cu pămîntul că răotatea o am pierdut şi bunătatea o am făcut, că trăiesc eu", grăieşte Domnul.

15. „Maică, cuprinde-ţi[21] feciorii tăi şi-i hrănêşte cu veselie ca porumboaica şi le[22] întărêşte picioarele ca un stîlp, că pre tine am ales", zice Domnul.

16. „Şi voiu înviia morţii de pren locurile lor şi-i voiu scoate den mormînturile lor, că am cunoscut numele mieu în Israil.

17. O, maica feciorilor acelora, nu te tême nimic, că eu am ales pre tine", zice Domnul.

18. „Trimête-voiu într-ajutor pre robii miei, pre Isaiia şi pre Ieremíia, al cărora sfat l-am sfinţit şi am gătit ţie 12 copaci cu multe fêliuri de roade.

19. [23]Şi atîtea izvoară, care izvorăsc miêre şi lapte, şi 7 munţi foarte mari, carii au trandafiri şi crini, cu care voiu veseli feciorii tăi.

20. Fă direptate văduvei şi fii ajutător celui sărac de părinţi. Dă bucate şi scutêşte pre cea săracă de părinţi.

21. Îmbracă pre cel gol şi aibi grije de cel slab, şi de cel şchiop să nu-ţi rîzi. Ajută celui nevoiaş şi pre cel orb să-l scoţi la lumina mea.

22. Acopere pre cel tînăr şi pre cel bătrîn între păreţii tăi.

23. [24]Şi cînd vei afla mortul, semnînd să-l îngropi şi-ţi voiu da şădêrea cea mai de sus la înviêrea morţilor.

24. Răbdaţi puţinel, oamenii miei, şi vă veţi împăca, că va veni odihna voastră.

25. O, doică bună, hrănêşte coconii tăi şi întărêşte picioarele lor.

26. Şi să nu piêie nice una den slugile *[468/2]* cêle ce ţi-am[25] dat; că eu den numărul tău le voiu căuta.

27. Şi să nu conteneşti cînd va veni zioa scîrbei şi a grijei, că atunci alalţi vor plînge turburîndu-se, iar tu, avînd de toate den dăstul, te vei bucura.

28. Limbile-şi vor prepune[26] pre tine şi nu vor folosi nimic", grăieşte Domnul.

29. „Apăra-vor mîinile mêle pre tine şi feciorii tăi nu vor vedea munca cea vêcinică[27].

30. Veselêşte-te, maică, cu coconii tăi, că eu te voiu mîntui", zice Domnul.

31. „Dăşteaptă feciorii tăi cei adormiţi, că eu îi voiu scoate den laturile pămîntului şi voiu face cu dînşii după mila mea, că sînt milostiv", zice Domnul atotputêrnicul.

32. Ia-ţi în braţe fiii tăi pînă voiu veni eu şi-i voiu milui; că izvoarăle mêle vor fi den dăstul şi mila mea nu va scădea.

33. Eu, Ézdra, am luat poruncă de la Domnul în Muntele Orívului şi am mers la israiltêni; cătră carii, deaca am mers, nu m-au băgat în seamă. Şi au urgisit porunca Domnului.

34. Drept acêea zic voaoă, limbilor care auziţi şi pricêpeţi: Aşteptaţi pre păstoriul vostru, carele va da voaoă răpaos vêcinic, că aproape iaste acela şi va să vie la sfîrşitul veacului.

35. Şi să fiţi gata la plata împărăţiei, că lumina cea

vêcinică va străluci voaoă în vêci.

36. Fugiţi de umbra acestui veac şi vă îndulciţi de veseliia slavei voastre. Eu mărturisesc cu Mîntuitoriul mieu.

37. Luaţi darul cel dăruit şi vă veseliţi, mulţemind celuia ce v-au chiemat întru împărăţiia ceriului.

38. Sculaţi-vă şi staţi şi socotiţi numărul celor ce sînt semnaţi la nunta Domnului,

39. Carii se-au întors den umbra acestui veac şi au luat îmbrăcăminte foarte lúcie de la Domnul.

40. Ia-ţi, Sioane, numărul tău şi îmbracă cu îmbrăcăminte albe carii au umplut lêgea Domnului.

41. Că numărul feciorilor tăi, care ai poftit, iaste deplin. Roagă pre tăriia Domnului să fie nărodul tău sfinţit, carele iaste chiemat de-nceput.

42. [28]Eu, Ézdra, am văzut în Sion gloată de năroade fără de număr carii, cîntînd toţi, lăuda pre Domnul.

43. Iar în mijlocul lor era un voinic mai nalt cu statul decît toţi, carele punea cununi în capetele[29] tuturor. Iar eu foarte mă miraiu.

44. Şi întrebaiu *[469/1]* pre înger şi ziş: „Doamne, cine sînt aceia?"

45. Iar el răspunse: „Aceştia sînt ceia ce se-au dăzbrăcat de haina morţii[30] şi se-au îmbrăcat în cele numuritoare şi acum se încununează şi vor lua steble de finic, carii au mărturisit numele Domnului."

46. Şi iar întrebaiu pre înger de acel voinic: „Cine era carele punea cununile pre dînşii şi le da steble de finic[31] în mîini?". Iar el răspunse:

47. „Acesta iaste Fiiul lui Dumnezeu, care l-au mărturisit ei într-acest veac. Iar eu foarte-i cistiiu pre ceia ce se-au înarmat cu vîrtute pentru numele Domnului."

48. Atunci-mi zise îngerul: „Pasă şi spune acêstea nărodului mieu, ca care şi cîte minuni de mari ale Domnului ai văzut."

Cap 3

1. În anul 30 de rîsipirea cetăţii, cînd eram în Vavilon şi zăceam în patul mieu trist,

2. Şi veniră gînduri cum văzusem pustietatea Siónului şi mulţime mare lăcuind în Vavilon,

3. Şi pentr-acêea, foarte mi se turbură inima şi începuiu a grăi cătră Cel Nalt cu cuvinte de umilinţă şi ziş:

4. „O, Stăpîne Doamne, tu însuţi ai zis de-nceput, puind temeliile pămîntului, şi ai porîncit oamenilor,

5. [32]Şi ai dat lui Adam trup muritor, carele au fost lucrul mîinilor tale, şi ai suflat într-însul duhul vieţii şi au fost viu înaintea ta,

6. Şi l-ai dus în raiu, care l-au săcit direapta ta, mai nainte pînă nu răsărise pămîntul.

7. Şi i-ai porîncit să păzească porîncile tale, iar el le-au călcat şi pentr-acêea ai dat pre dînsul şi pre neamul lui în moarte; şi se-au înmulţit mulţime de limbi de năroade, care n-au număr.

8. [33]Şi deaca începură a umbla fieştecare neam în voia poftelor sale, făcînd lucrure de mirare înaintea ta, şi se scărăndiviia de porîncile tale,

9. [34]Iarăşi la o vrême ai adus potop asupra lor şi ai pierdut pre ceia ce vieţuia pre pămînt.

10. Şi au fost fieştecare dentr-înşii într-una, ca şi Adam mortul.

11. [35]Numai ce ai lăsat pre Noí singur şi pre seminţiia lui, den care se-au născut toţi direpţii.

12. Şi deaca au început a se înmulţi pre pămînt şi se-au înmulţit numărul feciorilor lui Noí, den carii au ieşit năroade şi limbi multe, şi au întrecut păcatele celor de apoi pre nedireptăţile celor dentîi,

13. Şi au fost hiclêni înaintea ta, însă ţi-ai ales dentr-înşii un bărbat, pre *[469/2]* [36]care l-au chiemat Avraam,

14. Pre care l-ai îndrăgit şi i-ai spus vrerile tale.

15. Şi ai făcut cu dînsul făgăduinţă vêcinică, făgăduind că nu vei lăsa seminţiia lui, şi ai dat lui pre Isaac, iar lui Isaac i-ai dat pre Iácov şi pre Isav.

16. [37]Şi ai ales ţie pre Iácov, iar pre Isav l-ai lepădat. Şi se-au înmulţit Iácov în mulţime mare.

17. [38]Şi deaca ai scos seminţiia lui den Eghípet şi o ai adus în Muntele Sináiei,

18. Ai plecat ceriurile şi ai întocmit pămîntul şi ai clătit lumea şi ai făcut de se-au cutremurat fărădefundul şi ai turburat vêcii[39].

19. Şi au trecut slava ta patru porţi: a focului şi a cutremurului pămîntului şi a vîntului şi a ceţii, ca să dai lêge seminţiei lui Iácov şi neamului lui Israil dragoste[40].

20. Numai inima cea hicleană nu o ai luat, ca să poată face lêgea ta într-înşii roadă.

21. Că Adam, cel dentîi, purtînd inimă hicleană, călcă şi fu biruit. Aşijderea şi toţi carii se-au născut dentr-însul.

22. Şi au fost în toată vrêmea boala înjugată cu lêgea în inimele oamenilor, pentru rădăcina cea hicleană. Şi aşa, ce au fost bun au trecut, iar ce au fost rău au rămas.

23. Şi au trecut vremi şi se-au umplut[41] ani; [42]şi ţi-ai rădicat slugă pre nume David,

24. Căruia i-ai porîncit să zidească cetate numelui tău şi să aducă într-însa ţie tămîie şi jărtvă.

25. Şi fiind aceasta în mulţi ani, se lepădară ceia ce lăcuia în cetatea acêea.

26. Şi urmară gîndurilor celor hiclêne ale lui Adam şi a tot neamul lui: pentru că şi ei înşişi au fost cu inimi hiclêne.

27. Pentr-acêea ai dat cetatea ta în mîinile vrăjmaşilor tăi,

28. Nu că doară fac mai bune ceia ce lăcuiesc în Vavilon! Şi pentr-acêea biruiesc[43] Siónul.

29. Iară deaca veniiu aici şi văzuiu nedireptăţi care n-au număr şi văzu sufletul mieu pre mulţi carii făcea păcate pînă în 30 de ani şi se spămîntă inima mea

30. Văzînd mulţimea răotăţilor şi cum ai răbdat păcatele lor de le-ai iertat, făcînd atîta nelegiuire, şi nărodul tău l-ai pierdut, iar pre vrăjmaşii tăi i-ai păzit, nearătînd nimunui,

31. Adevărat nu ştiu cum voiu cunoaşte, că au doară mai bune sînt faptele Vavilónului decît ale Siónului?

32. Sau au cunoscutu-te-au alte limbi mai bine decît Israil? Sau ce seminţie au crezut mărtu- *[470/1]* risirii tale,

ca Iácov,

33. A cărora plată nu se arată şi osteninţa lor nu face roadă. Că, umblînd, am trecut pren mijlocul limbilor şi i-am văzut înflorind, iar de porîncile tale nu-şi aducea aminte.

34. Deci acum cumpănêşte în cumpănă hicleniile noastre cu hicleniile celoralalţi ce vieţuiesc pre pămînt şi nicăiri nu se va afla numele tău, fără numai în Israil.

35. Sau au doară n-au greşit înaintea ta ceia ce vieţuiesc pre pămînt? Sau ce limbă au păzit porîncile tale aşa?

36. Adevărat, numai acesta au păzit porîncile tale, iară nu limbile."

Cap 4

1. Atunci-mi răspunse îngerul care era la mine, pre care-l chiema Uriíl,

2. Şi-mi zise: „În spaimă să se cebăluiască inima ta într-acest veac, că-ţi iaste voia să ispiteşti căile Celui Nalt."

3. Iar eu ziş: „Aşa iaste, Domnul mieu." El răspunse către mine: „Sînt trimes să-ţi arăt trei căi şi să puiu înaintea ta potriviri,

4. Den care, deaca-mi vei dăsluşi una, eu voiu arăta calea carea pofteşti să o vezi şi te voiu învăţa de unde vine hicleşugul în inimă."

5. [44]Eu ziş: „Spune, Domnul mieu." Iar el răspunse: „Pasă de-mi cumpănêşte greotatea focului sau să-mi măsuri suflarea vîntului sau să întorci îndărăt zioa carea au trecut."

6. Eu ziş: „Dară au face-va omul acêstea care-ţi iaste ţie voia să le ştii de la mine?"

7. Iar el îmi zise: „De te-aş întreba cîte lăcaşuri[45] de multe sînt în mijlocul mării sau cîte izvoară de multe sînt la începătura fărăfundului sau cîte izvoară de multe sînt la rătundul ceriului sau ce sînt hotarăle raiului,

8. Tu mii-ai[46] răspunde: «În fărădefund nu m-am pogorît, nici în iad, iar nici în cer nu m-am suit niciodată.»

9. Ce acum de acêstea nu te-am întrebat, fără numai de foc şi de vînt şi de zi, în care ai lăcuit, şi fără de acêste lucruri nu poţi fi. Iar tu de acêstea nu-mi răspunseşi nimic.»

10. Şi iară-mi zise: „Ce iaste al tău şi ce au crescut cu tine nu poţi pricêpe.

11. Dară cum va putea încăpuí acest vas al tău calea Celui Nalt? Sau lumina care iaste denlăuntru spartă cum va pricêpe spărtura carea o văz eu?"

12. Eu ziş lui: „Mai bine să nu fim fost, decît să fim şi să petrêcem în răotate şi să răbdăm şi să nu ştim pentru ce."

13. Iar el răspunse către mine şi-mi zise: [47]„Mers-am într-o pus- *[470/2]* tie, unde făcură copacii sfat şi ziseră:

14. «Veniţi şi să mêrgem să rădicăm războiu asupra mării, să fugă denaintea noastră şi să facem noaoă alte branişti[48].»

15. Aşijderea, făcură sfat[49] şi valurile mării, zicînd: «Să mergem să rădicăm războiu asupra pădurilor, cîmpurilor, ca, deaca le vom birui, să ne facem alte locuri[50].»

16. Şi cugetul pădurilor fu în dăşărt, că veni focul şi le arse.

17. Aşijderea şi valurile mării, că le-au oprit năsipul şi nu le-au lăsat.

18. Deci, cînd ai fi fost tu judecător lor, pre care dentr-acêstea ai fi îndireptat sau ai fi făcut vinovat?"

19. Iar eu răspunş: „Adevărat[51], sfat dăşărt se-au sfătuit, că pămînt iaste dat pădurilor şi loc mării, să-şi poarte valurile ei."

20. El îmi zise: „Pre direptate ai judecat, dară pre tine pentru ce nu te judici?

21. Căci că braniştilor iaste dat pămîntul[52] şi marea iaste dată valurilor ei. [53]Aşijderea şi celor ce lăcuiesc pre pămînt, numai lucrurile cêle pămînteşti să priceapă, iar celor den ceriure — cêle ce sînt întru înălţimea ceriurilor."

22. Şi răspunş şi ziş aşa: „Rogu-te, Doamne, mie se-au dat mintea înţelêgerii,

23. Iar n-am vrut să întreb de ale tale, de cêle de sus, ce de cêstea ce sînt în toată vrêmea întru noi, pentru căci iaste dat Israil limbilor în badjocură şi pentru ce sînt daţi oamenii tăi cei dragi limbilor celor păgîne şi pentru ce au fost lêgea părinţilor noştri scoasă în pagubă şi băgarea de seamă a scripturilor nu sînt[54]?

24. Şi pentru ce lăcuim pren toate locurile ca omidele[55] şi lăcuim în mare spaimă şi frică şi nu sîntem vrêdnici[56] să urmăm milii tale?

25. Şi ce vom să facem cu numele tău, care-l chiemăm noi? Acêstea sînt de cêle ce întreb eu."

26. El îmi răspunse şi-mi zise: „Cît[57] vei întreba de mai multe, atîta mai mult te vei mira, că cu nevoie[58] se cade să treacă acest veac.

27. Şi nu vei putea pricêpe ce sînt făgăduite direpţilor, că veacul acesta iaste plin de nedireptăţi şi de neputinţe.

28. Iar de ce întrebi, îţi voiu spune: Sămănatu-se-au hicleşugurile şi încă n-au venit piericiunea lor.

29. Şi au doară nu va întoarce ce se-au sămănat şi nu va pieri locul unde au fost sămănat hicleşugul? Nu va veni unde iaste sămănată bunătatea?

30. Că grăunţul seminţii cei rêle, care au fost sămănată *[471/1]* de-nceput în inima lui Adam, cum au născut răotate multă pînă acuma[59] şi va naşte pînă la seceriş.

31. Deci te socotêşte însuţi cum au înmulţit roada cea rea grăunţul seminţei cei hiclêne.

32. Şi unde vor fi sămănate hicleşugurile cêle nenumărate, cum va fi gătit seceriş mult?"

33. Şi răspunş şi ziş: „Dară cînd şi în ce vrême vor fi acêstea? Şi pentru ce sînt anii noştri[60] scurţi şi nu sînt buni?"

34. Iar el îmi răspunse: „Nu fii mai grabnic decît Cel de Sus, că în zadar te sileşti să înalţi mai sus de dînsul, că spaima ta iaste multă.

35. Că deaca n-au întrebat de acêstea lucruri sufletele direpţilor întru închisorile lor, să zică: «Pînă cînd vom trage nădêjde şi cînd vor veni[61] roadele secerişului nostru, luarea plăţii?»"

36. Iar arhanghel Uriil îmi răspunse: „Cînd se va umplea numărul seminţei întru voi, că[62]

37. Şi cu măsura au măsurat vremile şi cu număr au numărat ceasurile şi nu va clăti, nice va dăştepta, pînă se va umplea măsura carea iaste zisă mai nainte."

38. Eu răspunş şi ziş: „O, Stăpîne Doamne, că şi noi toţi sîntem plini de necurăţie.

39. Şi dară de nu va veni[63] pentru noi secerişul celor direpţi, pentru păcatele celor ce vieţuiesc pre pămînt."

40. Iar el îmi zise: „Pasă de întreabă pre muiêrea cea grea, deaca poartă 9 luni, mai poate ţinea într-însa roada cea vie?"

41. Eu ziş: „Ba cu adevărat nu mai poate." El îmi zise: „În lăcaşul sufletelor celor dedesupt sînt asêmene roadei cei vii.

42. Că, în ce chip iaste voia ceiia ce naşte să nască curînd, aşijderea şi aceştia voiesc să li se dea darea.

43. Şi de-nceput îţi voiu spune şi-ţi voiu arăta care-ţi iaste voia să le vezi."

44. Eu răspunş şi ziş: „Dară de am aflat milă înaintea ta şi de sînt acêstea cu putinţă şi eu sînt vrêdnic,

45. Arată-mi, să iaste a veni vrême mai[64] multă decît care au trecut sau să au trecut mai multă decît care va să vie.

46. Că ce au trecut ştiu, iar ce va să vie nu ştiu."

47. Iar el îmi zise: „Stăi de-a direapta mea şi eu îţi voiu arăta cu pildă."

48. Şi stătuiu şi văzuiu. Şi, iată, un cuptoriu arzînd trecu înaintea mea. Şi, deaca trecu văpaia, şi fumul încă rămase.

49. După aceasta trecu înaintea mea un nor plin *[471/2]* de apă, den care se slobozi o ploaie mare; şi deaca trecu repeziciunea ploii, se înmulţiră picăturile într-însa[65].

50. Şi zise către mine: „Ia-te aminte că, cum[66] creşte ploaia mai mult decît picăturile şi focul decît fumul, aşa iaste mai mare măsura decît au trecut. Şi înmulţiră picăturile şi fumul.

51. Şi mă rugaiu şi ziş: „Dară eu au într-atîta lungime voiu să trăiesc? Sau ce va să fie într-acêle vremi?"

52. El îmi răspunse şi zise: „De acêste sêmne ce mă întrebi, despre o parte îţi pociu spune, iar de viiaţa ta nu sînt trimes să-ţi spuiu, ce nu ştiu.

Cap 5

1. Iară pentru sêmne va veni vrême de vor fi îngreuiaţi cei ce vieţuiesc pre pămînt cu biruri mari şi se va ascunde calea direptăţii şi împărăţiia va fi stearpă de credinţă.

2. Şi nedireptatea se va înmulţi mai mult decît cum vezi acum şi decît cum ai auzit.

3. Ţara[67] în carea vei întra şi carea o vezi, care împărăţêşte acum, o vor vedea pustie.

4. Dară de va da ţie Cel de Sus să trăieşti şi să vezi după trîmbiţa cea a treia, că va răsări soarele degrab[68] noaptea şi luna de trei ori în zi.

5. Şi den lemn va pica sînge şi piiatra va da glasul ei şi oamenii vor scîrşni.

6. Şi va împărăţi cela ce n-au nădêjde de dînsul, ceia ce vieţuiesc pre pămînt, şi vor trêce pasările den locul său.

7. Şi marea Sodómului va lepăda peştii şi va da glas noaptea, care mulţi n-au ştiut, şi vor auzi toţi glasul ei.

8. Şi vor fi trăsnete pren multe locuri şi se va slobozi foc fără de încetare şi fierile cîmpurilor se vor muta şi muierile cêle cu dureri[69] vor naşte[70] alte minuni.

9. Şi în apele cêle dulci se vor afla[71] sărate şi priêtenii tuturor se vor oşti ei adins eişi şi se va ascunde atunci mintea şi pricêperea se va dăspărţi la locul său cel de pază[72].

10. Şi va fi căutată de mulţi şi nu se va afla, iară nedireptatea şi neoprirea se va înmulţi pre pămînt.

11. Şi va întreba[73] un ţinut pre vecinul său şi va zice: «Să nu cumva să fie trecut pren tine direptatea şi să fie făcut ce iaste direpţ?» Iar el se va lepăda.

12. Şi într-acea vrême se vor *[472/1]* nădăjdui oamenii şi nu vor dobîndi. Nevoi-se-vor şi nu vor îndirepta căile lor.

13. Acêste sêmne iaste porîncit să-ţi spuiu; şi, de te vei mai ruga iarăşi şi de vei plînge ca acum şi să te posteşti 7 zile, încă şi mai multe[74] vei auzi."

14. Şi, deşteptînd, se înfricoşă trupul mieu foarte şi osteni sufletul mieu, că pieri.

15. Şi mă apucă îngerul cel ce venise, carele grăia în mine, şi mă întări şi mă puse în picioare.

16. Iar cînd fu a doaoa noapte, veni la mine Salathiil, serdariul nărodului, şi-mi zise: „Unde erai? Şi faţa ta pentru ce iaste mîhnită?

17. Au doară nu ştii că pre seama ta iaste dat Israilul în ţinutul mutării lor?

18. Ce te scoală de gustă pîine şi să nu ne laşi, ca un păstor turma lui în mîinile lupilor celor hiclêni."

19. Iar eu îi ziş: „Du-te de la mine şi să nu te mai apropii de mine." Şi ascultă ce-i ziş şi se duse de la mine.

20. De-acii eu postiiu 7 zile suspinînd şi plîngînd, cum îmi porîncise îngerul Uriil.

21. Şi cînd fu după 7 zile, iarăşi era cugetul inimii mêle mie foarte cu greu.

22. Şi luoă sufletul[75] mieu duh înţelegătoriu şi iarăşi începuiu a grăi înaintea Celui de Sus şi ziş:

23. „O, Stăpîne Doamne, den toate dumbrăvile pămîntului şi den toţi copacii lui, numai ce ţi-ai ales viia singură.

24. Şi den tot pămîntul lumii ţi-ai ales numai lunca singură şi den toate florile cîmpurilor ţi-ai ales numai crinul singur.

25. Şi den toate fărăfundurile mării ţi-ai ales numai izvorul singur şi den toate zidirile cetăţilor ai sfinţit ţie Siónul.

26. Şi den toate făpturile cêle zburătoare, numai ce ţi-ai numenit porumboaica singură şi den toate făpturile dobitoacelor numai ce ţi-ai văzut oaia singură.

27. Şi den toate mulţimile năroadelor ţi-ai căutat numai un nărod; şi den toate ai dat[76] lêge ispitită[77] nărodului celui ce ţi-au fost milă de el.

28. Dară acum, Doamne, pentru ce ai dat pre unul la mulţi şi ai gătit pre o rădăcină altele multe şi ai rîsipit pre

cel unul al tău întru multe?

29. Şi l-au împresurat ceia ce grăiesc împotriva voii tale, carii n-au crezut lêgea ta.

30. Deci, deaca vrême ce urînd ai urît nărodul tău, se cade să-l certi cu mîi- *[472/2]* nile tale."

31. Şi fu cînd grăiam cuvintele, fu trimes îngerul care venise la mine mai nainte în noaptea ce trecuse.

32. Şi-mi zise: „Ascultă-mă şi te voiu învăţa şi-mi ia aminte şi voiu pune înaintea ta."

33. Şi ziş: „Grăiêşte, Domnul mieu." Şi zise cătră mine: „Foarte eşti în spaima minţii pentru Israil; au mai iubitu-l-ai tu decît cel ce l-au făcut?"

34. Şi ziş cătră dînsul: „Ba, Doamne, ce durîndu-mă am grăit. Că se căznesc şalele mêle să apuce cărarea Celui de Sus şi să caute partea judecăţii lui."

35. El îmi zise: „Nu poţi." Eu îi ziş: „Pentru ce, Doamne? Şi pentru ce m-am născut sau pentru ce nu mi se-au făcut pîntece mîne-mea mormînt, să nu fiu văzut ostenêlele lui Iacov şi silirea lui Israil?"

36. Şi zise cătră mine: „Numără-mi[78] cêle ce încă n-au venit şi-mi strînge picăturile cêle ce-au picat şi înverzêşte florile cêle uscate.

37. Şi-mi dăşchide cămările cêle încuiate şi scoate vînturile care sînt închise într-însele şi-mi arată chipul glasului şi atunci-ţi voiu arăta nevoinţa carea pofteşti să vezi."

38. Eu ziş: „O, Stăpîne Doamne, dară cine iaste cel ce va putea vedea acêstea, fără numai Cela ce n-are lăcuinţă cu oamenii?

39. Iar eu sînt nebun; şi cum voiu putea grăi de acêstea de care m-ai întrebat?"

40. Şi zise cătră mine: „Cum nu poţi face una dentr-acêstea care sînt zise, aşa nu vei putea afla judecata mea sau la sfîrşitul dragostei carea o am făgăduit nărodului."

41. Şi ziş: „Ce vor să facă cei ce au fost înaintea noastră şi carii sînt cu noi şi cei de pre urma noastră?"

42. Şi-mi zise: „Judecata mea iaste ca cununa. Cum nu iaste mai tîrziu celor după urmă, aşa nici mai timpuriu celor dentîi."

43. Şi răspunş şi ziş: „Dară nu vei putea face cêle ce sînt făcute şi cêle ce sînt şi cêle ce vor să fie, într-una, ca să arăţi judecata ta mai rêpede?"

44. El îmi răspunse: „Nu poate făptură să nevoiască[79] pre făptoriu, nici să poarte veacul lor care sînt într-însul făcute într-una."

45. Şi ziş: „Cum ai zis robului tău, că înviind ai înviiat făptura cea făcută de[80] tine într-una; că ce au purtat făptura, poate purta şi acum cêle ce sînt într-una."

46. Şi zise cătră mine: „Întreabă viiaţa muierească şi să zici cătră dînsa: «Dară de *[473/1]* şi naşti, dară pentru ce pre la vremi[81]?» Ce o roagă să nască zêce într-una.[82]"

47. Eu ziş că: „Nu va putea, ce numai pre la vremi.[83]"

48. El zise cătră mine: „Şi eu am dat vieţii pămîntului şi acestora ce sînt sămănate pre dînsul pre vrême.

49. Că cum nu naşte cel tînăr cêlea ce sînt bătrîne, aşa şi eu am chibzuit veacul cel făcut de mine."

50. Şi iar întrebaiu şi ziş: „Dară deaca mii-ai dat cale să grăiesc înaintea ta, dară muma noastră, de carea mii-ai zis, încă iaste tînără şi se apropie spre bătrînêţe."

51. Şi răspunse şi-mi zise: „Întreabă pre cêea carea naşte şi-ţi va spune.

52. Şi să zici ei: «Pentru ce ceia ce i-ai născut acum nu sînt asêmene celora ce au fost mai nainte de tine, ce sînt cu statul mai mici?»

53. Iar ea îţi va zice: «Alţii sînt ceia ce se-au născut în vîrtutea tinerêţelor şi alţii carii se-au născut după vrêmea bătrînêţelor, deaca se-au împuţinat viiaţa.»

54. Deci pricêpe şi tu că voi sînteţi cu statul mai mici decît cei denaintea voastră.

55. Şi cei de după voi — mai mici decît voi, că amu făptura îmbătrînêşte şi tăriia tinerêţelor trêce." Şi ziş: „Rogu-mă, Doamne, deaca am aflat milă înaintea ochilor tăi, arată robului tău prespre ce vei cerceta făptura ta."

Cap 6

1. Şi zise cătră mine: „De-nceputul ocolului pămîntului şi mai nainte[84] de urzeala hotarălor[85] şi mai nainte încă, pînă nu suflase adunarea vînturilor,

2. Şi mai nainte, pînă nu luciră luminile şi fulgerile, şi mai nainte, pînă nu se întărise temeliile raiului,

3. Şi mai nainte, pînă nu se văzuse florile cêle frumoase, şi mai nainte, pînă nu se întărise puterile cêle clătitoare, şi mai nainte, pînă nu se adunase oştile cêle fără de număr ale îngerilor,

4. Şi mai nainte de înălţarea văzduhului întru înălţime şi mai nainte, pînă nu se numenise măsurile tăriilor, şi mai nainte, pînă nu se afumase cuptoarele în Sion,

5. Şi mai nainte de ajungerea[86] anilor[87] ce sînt şi mai nainte de înstreinarea acelora carii fac păcate acum şi mai nainte pînă ce n-au fost semnaţi ceia ce au strîns credinţa,

6. Atunci eu am cugetat şi se-au făcut numai de mine însumi, iar nu de altul. Şi *[473/2]* sfîrşitul de mine va fi, iar nu de altul."

7. Eu răspunş şi ziş: „Care va fi dăspărţirea vremilor? Sau celor dentîi sfîrşit şi celor de apoi început?"

8. Şi zise cătră mine: „De la Avraam pînă la Isaac, [88]cînd se-au născut dentr-însul Iácov şi Isav, mîna lui Iácov dentîi ţinea călcîiul lui Isav.

9. Că Isav iaste sfîrşitul acestui veac, iar Iácov începutul celuialalt.

10. Mîna omului — între călcîiu şi între mînă. Alt nu mai vrea să cauţi, Ézdro."

11. Eu răspunş şi ziş: „O, Stăpîne Doamne, deaca am aflat milă înaintea ochilor tăi,

12. Rogu-te să arăţi robului tău sfîrşitul sêmnelor tale, a cărora o parte ai arătat mie în noaptea ce au trecut."

13. El răspunse şi-mi zise: „Scoală în picioare şi auzi glas plin de sunet.

14. Şi va fi ca cînd se-ară clăti, iar nu[89] se va clăti locul pre carele stai.

15. Şi pentr-acêea, cîndu-ţi va grăi, nu te înfricoşa[90], că nu iaste cuvîntul pentru sfîrşit, şi să se înţeleagă pentru temeliia pămîntului.

16. Că nici de acêle lucrure nu se va cutremura cuvîntul şi să se mute."

17. Şi fu deaca auziiu, mă sculaiu în picioare şi auziiu; şi, iată, grăia glas şi sunetul lui — ca sunetul de ape multe.

18. Şi zise: „Iată, vin zile şi va fi cînd voiu încêpe a mă apropiia să cercetez pre ceia ce lăcuiesc pre pămînt.[91]

19. Şi cînd voiu încêpe a căuta de la dînşii nedireptatea carea o au biruit cu nedireptatea lor şi cînd se va umplea smereniia Siónului,

20. Şi cînd se va semna veacul carele se va încêpe a trêce, voiu face sêmnele acêstea, se vor dăşchide cărţile înaintea fêţii tăriei şi vor vedea toţi depreună.

21. Şi coconii cei de cîte un an vor grăi cu glasurile lor şi cêle însărcinate[92] vor naşte coconii nu deplin, de cîte trei şi de cîte 4 luni, şi vor trăi şi se vor năl̨a[93].

22. Şi curînd se vor arăta locurile cêle sămănate nesămănate şi jitniţile[94] cêle pline se vor afla dăşarte.

23. Şi va trîmbita trîmbiţa cu sunet, carea, deaca o vor auzi toţi, îndată se vor înfricoşa.

24. Şi va fi în vrêmea acêea, se vor feri priêten de priêten ca vrăjmaşii şi se va înfricoşa pămîntul cu dînşii şi vinele[95] izvoarălor vor sta şi nu vor cură în trei ceasuri.

25. Şi va fi tot carele va fi lăsat dentr-acêstea care am zis mai nainte, acela se va mîntui şi va vedea mîntuirea mea şi *[474/1]* sfîrşitul veacului vostru.

26. Şi vor vedea oamenii cei ce sînt priimiţi, carii n-au gustat moartea den naşterea lor, şi se va schimba inima întru cei ce lăcuiesc şi se va întoarce într-altă simţire.

27. Că se va netezi hicleşugul şi se va stinge înşălăciunea.

28. Şi va înflori credinţa şi stricăciunea se va birui şi se va arăta adeverinţa carea au fost fără de roadă atîtea zile[96]."

29. Şi fu cîndu-mi grăia şi, iată, căutam la dînsul cu blîndêţe şi înaintea a căruia stam.

30. Şi-mi zise: „Iată, am venit să-ţi arăt vrêmea nopţii carea vine.

31. Deci, de te vei ruga iarăşi şi de te vei posti[97] iarăşi 7 zile, iarăşi voiu spune ţie 7 lucrure mai mari decît acêstea, după zioa ce am auzit.[98]

32. Că auzit iaste glasul tău înaintea Celui de Sus, că vêde Cel Tare îndireptarea ta şi au văzut curăţiia carea o ai avut den tinerêţele tale.

33. Şi pentr-acêea au trimes pre mine să-ţi spuiu acêste lucruri toate şi să-ţi zic: «Crêde şi nu te tême.»

34. Şi să nu-ţi fie cu putinţă a te îndemna cu vremile cêle mai denainte să cugeţi cêle dăşarte şi să nu te apropii de vrêmile cêle mai de apoi."

35. Şi fu după acêstea de plîns iarăşi; şi mă postiiu iarăşi 7 zile, să umplu 3 săptămîni, cêle ce-mi fură zise.

36. Şi cînd fu în noaptea a opta, iarăşi mi se scîrbi inima în mine şi începuiu a grăi înaintea Celui de Sus.

37. Că foarte mi se aprindea[99] duhul şi sufletul mieu se leniviia.

38. Şi ziş: „O, Doamne, grăind ai grăit de-nceputul făpturii în zioa cea dentîi, zicînd: [100]«Să fie ceriu şi pămînt.» Şi fu cuvîntul tău lucru deplin.

39. Şi era atunci Duhul şi întunêrecul se purta împrejur şi tăcêrea, sunet de glas omenesc încă nu era făcut de la tine.

40. Atunci ai grăit den visteriile[101] tale să dai lumină luminoasă, care să luminêze lucrul tău.

41. Şi în zioa cea a doaoa ai zidit duhul tăriei şi i-ai porîncit să dăsparţă şi să facă dăspărţire între ape, ca o parte oarecarea să se ducă în sus, iară partea cea a doaoa să petreacă[102] jos.

42. Iară a treia zi ai porîncit apelor să se împreune în a şaptea parte a pămîntului; că şase părţi le-ai uscat şi le-ai păzit, ca să fie înaintea ta de slujbă şi lucruri sămănate de la Dumnezeu.

43. Şi ieşi cuvîntul tău şi lucrul degrab se fă- *[474/2]* cu.

44. Şi ieşi curînd mulţime de roadă fără de măsură şi multe fêliuri de gustări spre poftire şi fêliuri de flori neschimbate şi mirosêle neurmate mirosului. Acêstea se-au făcut a treia zi.

45. Iară a patra zi ai porîncit luminii soarelui să fie, lunii lumină, stêlelor rînduire.

46. Şi le-ai porîncit [103]să slujască venirei omului celui zidit.

47. Iară a cincea zi ai zis părţii cei a şaptea, unde au fost apa adunată, să facă lucrure vii[104] şi zburătoare şi peşti. Şi aşa se-au făcut.

48. Apa cea mută şi fără de suflet au făcut cêle pasări ce se-au porîncit, cu socotirea lui Dumnezeu, ca dentr-aceasta să spuie neamurile minunile tale.

49. Şi atunci ai păzit doaoă suflete. Numele unuia l-ai chiemat Enoh şi numele celui al doilea l-ai chiemat Leviatham.

50. Şi ai usebit unul de altul, că nu putea partea cea a şaptea, unde au fost apa strînsă, să le încape.

51. Şi ai dat lui Enoh o parte, carea iaste uscată a treia zi, să lăcuiască pre dînsa, unde sînt 1000 de munţi.

52. Iară lui Leviatham i-ai dat a şaptea parte, cea udă, şi o ai dat să fie întru înghiţirea cui vei vrea şi cînd vei vrea.

53. Iară a şasea zi ai porîncit pămîntului să facă înaintea ta dobitoace, fieri şi gadine.

54. Şi preste acêste lucrure ai făcut pre Adam, pre care l-ai pus domn şi mai mare preste toate făpturile care ai făcut şi dentr-însul ne-am născut toţi oamenii care i-ai ales.

55. Acêstea toate le-am zis înaintea ta, Doamne, că pentru noi ai zidit lumea.

56. Iar rămăşiţelor limbilor, celor ce sînt născuţi den Adam, le-ai zis să nu fie nimic, că sînt asêmene scuipitului[105]. Şi mulţimea lor o ai asămănat ca picăturile den vas.

57. Ce acum, Doamne, iată, că limbile acêlea care nu sînt socotite întru nimic au început a stăpîni pre noi şi a ne înghiţi.

58. Iar noi, oamenii tăi, carii ne-am chiemat născuţi dentîi şi unul al tău iubit născut, sîntem daţi în mîinile lor.

59. Şi deaca au fost făcut veacul pentru noi, pentru ce nu ţine moşiia cu veacul? Pînă cînd va fi aceasta?"

Cap 7

1. De-acii, deaca sfîrşiiu graiul cuvintelor mêle, se trimêse la mine îngerul care fusêse *[475/1]* trimes la mine în nopţile cêle mai denainte.

2. Şi zise cătră mine: „Scoală, Ézdro, şi ascultă cuvintele care sînt trimes să-ţi spuiu."

3. Şi ziş: „Spune-mi, Domnul mieu." Şi zise cătră mine: „Marea iaste pusă în loc larg, ca să fie adîncă şi fără de măsură.

4. Iar întrarea ei va fi prentr-un loc strimt pusă, ca să fie asêmene rîurilor.

5. Dară cine vrînd va vrea să între în mare şi să o vază sau să o stăpînească şi, deaca nu va trêce strimtoarea, dară la[106] lărgime cum va putea veni?

6. Şi iarăşi alta: Cetatea iaste zidită şi pusă în loc de cîmp şi iaste plină de toată bunătatea.

7. Iar întrarea ei iaste strimtă şi de-a direapta iaste foc, iar de-a stînga apă adîncă.

8. Şi numai ce iaste o cărare pusă între iale, ádecă între foc şi între apă, pre care numai ce se poate încăpui urma de om.

9. Deci de se va da această cetate omului întru moştenire şi de nu va mêrge niciodată preste stermina ce iaste pusă, cum va putea să ia moştenirea sa?"

10. Iar eu ziş: „Aşa iaste, Doamne." El zise cătră mine: „Aşa iaste şi partea lui Israil.

11. Că pentru dînsul am făcut[107] veacul şi, cînd au trecut[108] Adam punerea mea, se-au osîndit[109] ce au fost făcut.

12. Şi se-au făcut întrările acelui veac strimte şi cu durêre şi cu ostenêle puţine şi hiclêne şi pline de nevoi şi cu osteneală mare şi cu mare lucru răzimate.

13. Care întrările veacului cêle mai mari — largi şi stătătoare şi făcătoare de roada cea fără de moarte.

14. Deci, de vrême ce întrînd nu vor întra ceia ce trăiesc acêste strimte şi dăşarte, nu le vor putea lua, care sînt puse înainte.

15. Dară acum tu pentru ce te vei turbura, cînd vei fi rîsipit? Şi ce te vei clătina cînd vei fi mort?

16. Şi pentru căci n-ai luat în inima ta ce iaste ce va să fie şi ce iaste ce iaste?"

17. Eu răspunş şi ziş: „Stăpîne Doamne, [110]iată, ai socotit lêgea ta că cei direpţi vor moşteni acêstea, iar cei necredincioşi vor pieri.

18. Că cei direpţi poartă strimtoarea, avînd nădêjde de lărgime, iar cei ce au făcut nedireptate, şi strimtoare au pătimit, şi lărgimea nu vor vedea."

19. El zise cătră mine: „Nu iaste alt judecător mai mare decît Dumnezeu, nici pricêperea mai multă decît la Cel de Sus.

20. Că vor pieri mulţi *[475/2]* de ceşti ce sînt, căci nu se-au pomenit lêgea lui Dumnezeu, carea iaste pusă înainte.

21. Că porîncind au porîncit Dumnezeu celor ce vin cînd vor veni ce vor face vieţuind şi ce vor lucra să nu se căznească.

22. Iară aceia nu se-au sfătuit, ce se-au împoncişat[111] lui şi au pus lor cugete dăşarte.

23. Şi au pus înaintea lor ocolul păcatelor şi au zis mai pre sus: «Cel de Sus să nu fie», şi căile lui n-au cunoscut.

24. Şi lêgea lui au urgisit şi de făgăduinţa lui se-au lepădat şi în lêgea lui n-au crezut şi lucrurile lui n-au săvîrşit.

25. Drept acêea, Ézdra, dăşărtăciunea dăşărtăciunilor şi plinirea plinelor.

26. Iată, va veni vrême şi va fi cînd vor veni sêmnele care am zis ţie mai nainte şi se va arăta muiêrea şi ivind se va arăta pămîntul care se acopere acuma.

27. Şi tot carele iaste mîntuit de hicleniile cêle ce sînt zise mai nainte, acela va vedea cêle minunate ale mêle.

28. Că se va arăta Fiiul mieu, Iisus, cu acêlea care sînt cu dînsul, şi se vor ferici ceia ce sînt lăsaţi în patru sute de ani.[112]

29. Şi va fi după anii aceştia şi va muri Fiiul mieu, Hristos, şi toţi oamenii carii au suflare.

30. Şi se va întoarce veacul în tăcêrea cea de demult 7 zile, ca în judecăţile cêle dentîi, aşa ca nimini să nu se lase.

31. Şi va fi după şapte zile şi se va dăştepta care veac încă[113] nu privêghie şi va muri stricat.

32. Şi pămîntul va da pre ceia ce dorm pre dînsul şi pulberea[114] tăcêrea carea lăcuiêşte într-însa şi închisorile vor da sufletele care sînt date într-însele.

33. Şi se va dăscoperi Judecătoriul Cel de Sus pre scaun şi vor trêce nevoile şi cêle lungi se vor aduna.

34. Şi va rămînea Judecătoriul singur, adeverinţa va sta şi credinţa va birui.

35. Şi lucrul va urma şi plata se va arăta şi direptăţile vor priveghea şi nedireptăţile nu se vor stăpîni."

36. Şi ziş: [115]„Avraam cel dentîi pentru sodomlêni se-au rugat. [116]Şi Moisí pentru părinţii carii au greşit în pustie.

37. [117]Şi cel de după dînsul pentru Israil, în zilele lui Ahaz şi ale lui Samoil.

38. [118]David — pentru sfărîmare [119]şi Solomon — pentru ceia ce au venit întru sfinţire.

39. [120]Şi Ilie — pentru ceia ce au luat ploaie *[476/1]* şi pentru mort, ca să-l învieze.

40. Şi Ezechíia — pentru nărod în zilele lui Senaherim şi mulţi pentru mulţi.

41. Dară acum, cînd au crescut putreziciunea[121] şi nedireptatea se-au înmulţit şi se-au rugat cei direpţi pentru cei curaţi, pentru căci să nu fie acum aşa?"

42. El răspunse cătră mine şi zise: „Veacul ce iaste acum n-are sfîrşit, slava trăiêşte într-însul fără de încetare, pentr-acêea se-au rugat pentru cei neputincioşi.

43. Că zioa[122] judecăţii va fi sfîrşitul aceştii vremi[123] şi începutul vremii — venirea nemuririi, în care au trecut stricăciunea.

44. Dăzlegată iaste tîlcuirea, tăiată iaste necredinţa şi au crescut direptatea. Lucit-au adeverinţa.

45. Şi atunci nimini nu va putea să mîntuiască pre dînsul, care au pierit, nici să dăzlêge carele au legat." Eu răspunş şi ziş:

46. „Acesta iaste cuvîntul mieu, cel dentîi şi cel de apoi. Că mai bine ară fi fost să nu fie dat pămîntul lui Adam. Sau, deaca i l-au dat, să-l fie oprit să nu fie greşit.

47. Dară ce folos iaste oamenilor într-această viiaţă în scîrbe şi, deaca vor muri, să se nădăjduiască în muncă[124]?

48. O, Adáme, dară tu ce ai făcut? [125]Că de ai greşit tu, nu se-au făcut cădêre numai ţie, ce şi noaoă, cestor ce am venit den tine.

49. Dară ce folos iaste noaoă căci ne iaste făgăduită vrêmea cea fără de moarte, iar noi facem lucrurile cele muritoare?

50. Şi căci iaste noaoă zis mai denainte nădejdile cêle vêcinice, iar noi facem cêle strîmbe şi dăşarte.

51. Şi căci sînt puse înaintea noastră lăcaşurile sănătăţii şi cêle stătătoare, iar noi am petrecut cu hiclenie.

52. Şi căci iaste pusă înainte slava Celui de Sus să sprenjinească pre ceia ce au vieţuit tîrziu, iar noi am umblat pre căile cêle strîmbe.

53. Şi căci nu se-au spus[126] raiul, căruia îi stă înainte roada nestricată, în care sînt cêle[127] stătătoare[128] şi cêle vindecătoare.

54. Iar noi nu vom întra, că am lăcuit în locurile cêle nemulţemitoare.

55. Şi ca pre dăsupra stêlelor vor lumina fêţelor ceia ce au avut opreală, iară fêţele noastre nêgre mai pre desupra întunêrecului.

56. Că n-am cugetat cînd vieţuiam şi făceam cêle fărădelêge ce vor păţi după moarte."

57. Şi răs- *[476/2]* punse şi-mi zise: „Acesta iaste cugetul nevoinţei ce se nevoiêşte omul cela ce iaste născut pre pămînt.

58. Ca, de va fi biruit, să paţă ce ai zis, iar de va birui, să ia ce zic.

59. Că aceasta iaste viiaţa carea au zis Moisí cînd trăia, cătră oameni, zicînd: «E lêge ţie viiaţă ca să trăieşti.»

60. Ce nu crezură lui, nici după dînsul prorocilor, ce nici mie, cela[129] ce am grăit lor.

61. Că n-au fost întristăciune în piericiunea lor cum iaste spre dînşii venirea bucuriei, al cărora sfat iaste mîntuirea."

62. Eu răspunş şi ziş: „Ştiu, Doamne, că eşti chiemat, milostivnicul Cel de Sus,

63. Ce place acestora, carii fac viiaţa după lêgea lui.

64. Şi iaste răbdător, [130]că cu răbdare se cade a răbda acestora ce au greşit, ca cum ară fi ale lor greşale[131].

65. Şi iaste platnic, căce că-i iaste voia să dea după cêrerea cea direaptă,

66. Şi mult milostiv tuturor celor ce sînt acum şi celor ce au trecut şi celor ce vor să fie.

67. Că deaca nu va înmulţi milosîrdiia lui, nu se va[132] viia veacul cu aceia carii moşteniia într-însul.

68. Şi să dea, că de nu va da den mila sa, să se uşorêze aceştia carii au făcut nedireptate[133]. De ale lor nedireptăţi, nu va putea să înviêze partea cea a zêcea de oameni.

69. Şi judecătoriul deaca nu va cunoaşte aceştia carii au curăţit cu cuvîntul lui şi să curăţească mulţimea rîvnelor, nu se-ară fi lăsat într-o mulţime fără de număr atîta[134] răotate de puţină."

Cap 8

1. Şi răspunse cătră mine şi zise: „Acest veac l-au făcut Cel de Sus pentru multe, iar cel ce va să fie, pentru puţine.

2. Zice-voiu: Potrivirea[135] înaintea ta, Ézdro. Dară cum vei întreba pămîntul şi-ţi va zice că au dat pămînt mult mai mult unde fac vasele de lut şi pulbere puţinea unde fac aurul, aşa şi lucrarea acestui veac.

3. [136]Că mulţi sînt făcuţi, iară puţini se vor spăsi."

4. Eu răspunş şi ziş: „Sufletul mieu, mănîncă înţelêgere[137] şi înghiţi înţelepciune.

5. Că te-ai făgăduit să auzi şi ai vrut să proroceşti şi nu iaste ţie dată lărgimea, fără numai să trăieşti.

6. O, Doamne, deaca nu vei slobozi pre robul tău, să ne rugăm înaintea ta şi să dai noaoă sămînţa inimii şi simţirea slujbei. Unde se va face roada? Unde va putea vieţui tot cel stricat, carele va purta locul omului?

7. Că eşti singur *[477/1]* şi noi sîntem o făptură a mîinilor tale, cum ai grăit.

8. Şi cum se-au zidit[138] mie trup în matrixa[139] şi se-au dat stat[140], ţiindu-se în foc şi în apă făptura ta şi pătimêşte făptura ta 9 luni şi zidirea ta, carea iaste zidit într-însa.

9. Dară aceasta ce păzêşte şi în ce se păzêşte şi amîndoaoă se păzesc şi fiind păzit niciodată nu se întoarce matrixa iarăşi, carea s-au crescut într-însa.

10. Că ai porîncit dentru închieturile lor carea iaste ţîţele să dea lapte, roada ţîţelor,

11. Ca să se[141] hrănească acêea ce iaste zidit pînă la o vrême şi iar după acêea o ai rînduit milei tale.

12. Şi o au hrănit direptatea ta şi o ai învăţat legii tale şi o ai certat spre înţelêgerea ta.

13. Şi o omori ca pre făptura ta şi iarăşi o vei înviia, ca pre un lucru al tău.

14. Că de vei piêrde pre carea iaste zidită cu atîtea ostenêle, cu porunca ta iaste putinţă a o tocmi, ca ce se-au făcut să se păzească.

15. Şi acum, Doamne, grăiesc de tot omul, iar tu ştii mai bine decît[142] oamenii tăi, de care mă doare inima,

16. Şi de moşiia ta, pentru carea plîng eu, şi pentru Israil, pentru care sînt trist, şi pentru Iacov, pentru care sînt scîrbit.

17. Drept acêea, voiu încêpe a mă ruga înaintea ta, pentru mine şi pentru dînşii, că văz cădêrea noastră, cestor ce lăcuim pre pămînt.

18. Ce am auzit mai degrab judecata ce va să vie.

19. Pentr-acea, auzi glasul mieu şi înţelêge cuvîntul mieu şi voiu grăi înaintea ta."

20. Începătura cuvintelor Ézdrei mai nainte, pînă nu se va lua. Şi ziş: Doamne, cela ce vieţuieşti în vêci, a căruia ochi sînt clătiţi pre desupra aerului,

21. Şi al căruia scaun iaste fără de preţ şi slava neispitită, înaintea a căruia stau oştile îngereşti cu cutremur.

22. A căruia pază se întoarce curînd şi cu foc, al căruia cuvînt iaste adevărat şi graiul putêrnic.

23. Şi porunca vîrtoasă[143] şi chibzuiala[144] înfricoşată, al căruia chip au făcut fărăfundurile uscate şi munţii i-au făcut să se strice în mînie şi adeverinţa o au mărturisit.

24. Ascultă rugăciunea robului şi ia în urechi ruga vasului celui de lut al tău.

25. Că, pînă sînt viu, grăiesc şi pînă pricep[145], răspunz:

26. Să[146] nu socoteşti păcatele nărodului tău, ce pre cei ce-ţi slujăsc cu adeverinţă.

27. Nici să iêi aminte învăţătura cea necredincioasă *[477/2]* a limbilor, ce pre ceia ce au păzit mărturisirea ta cu durêrea inimii.

28. Nici să cugeţi, ce cei ce au vieţuit înaintea ta cu minciuni. Ce-ţi ado aminte de ceştia carii au cunoscut frica cea ce au fost den vrêrea ta.

29. Nici voi să pierzi pre cei ce au avut obicêiu dobitocesc, ce caută spre ceia ce au învăţat lêgea ta den dăstul.

30. Nici să te mînii pre ceia ce sînt osîndiţi mai rău decît dobitoacele. Ce să iubeşti pre ceia ce se nădăjduiesc în toată vrêmea în direptatea ta şi pre slava ta.

31. Că noi şi părinţii noştri, cu ca acêstea ciume pierim, iar tu, pentru noi, ceşti păcătoşi, te chiemi că eşti milosîrd.

32. Că deaca vei pofti[147] să ne miluieşti, atunci te vei chiema milosîrd şi noi nu vom avea lucrure dirêpte.

33. Că direpţii, ale cărora lucrure sînt multe puse înainte, vor lua plată de la faptele cêle adevărate.

34. Ce iaste omul, ca să-l mînii, sau neamul cel stricat, de să fii aşa amărît de dînsul?

35. Cu adevărat, nimini den cei născuţi nu iaste care să nu fie făcut nedireptate. [148]Şi den cei ce se nădăjduiesc, carii să nu fie greşit.

36. Că într-aceasta se va vesti direptatea ta şi bunătatea ta, Doamne, cînd vei fi milosîrd celora ce n-au avut fiinţa lucrurilor celor bune."

37. Şi răspunse cătră mine şi zise: „Pre direpţ ai zis unele şi aşa va fi, după cuvintele tale.

38. Că nu voiu cugeta adevărat spre zidirea lor, carii au greşit înaintea morţii, înaintea judecăţii, înaintea piericiunii.

39. Ce mă voiu ferici spre vasul de lut cel direpţ[149] şi voiu fi pomenit, iar trêcerea, şi mîntuirea, şi mita,

40. Aşa iaste cum ai zis.

41. Că, cum seamănă plugariul[150] în pămînt sămînţa multă şi sădêşte mulţime de sădiri ce nu se mîntuiesc toate la vrême, cîte sînt sămănate, ce nici toate cîte sînt sădite se zmulg, aşa nici cîţi sînt sămănaţi în veac nu se vor mîntui toţi."

42. Eu răspunş şi ziş: „De vrême ce am aflat milă, voiu grăi.

43. Cum sămînţa plugariului, de nu se[151] va sui sau de nu va lua ploaia ta[152] la vrême sau[153] de va putrezi[154] de mulţimea ploii,

44. Aşa va pieri, într-acesta chip, şi omul, carele iaste zidit de mîinile tale şi tu ai numenit chipul lui, că eşti asêmene lui, şi pentru dînsul ai zidit toate şi ai asemănat[155] sămînţa plugariului.

45. Nu te mîniia pre noi, ce iartă pre nărodul *[478/1]* tău şi miluiêşte moşiia ta. Că eşti să miluieşti făptura ta."

46. El răspunse cătră mine şi zise: „Cêle ce sînt acum, celor ce sînt acum, şi cêle ce vor să fie, celor ce vor să fie.

47. Că ţie mult va rămînea să poţi iubi făptura mea mai pre desupra de mine şi ţie mai adêseori şi acêea mai de aproape[156], iar celor nedirepţi, niciodată.

48. Ce şi într-aceasta eşti de mirare înaintea Celui de Sus.

49. Că te-ai smerit cum se aseamănă ţie şi nu te-ai lipsit de-a te slăvi mult în mijlocul celor direpţi.

50. Că pentru multe nevoi şi sărăcii se vor face lor, carii lăcuiesc[157] veacul în cêle mai de pre urmă, carii umblă în multă trufie.

51. Iar tu iarăşi să înţelegi şi de la ca aceştia potrivnici[158] ai tăi să cerci slavă.

52. Că voaoă iaste dăşchis raiul, sădit iaste pomul[159] vieţii, gătită iaste înmulţirea vrêmii ce va să fie. Cetatea iaste zidită, ispitit iaste răpaosul, bunătatea[160] iaste săvîrşită şi săvîrşită — înţelepciunea.

53. Rădăcină hicleană iaste semnată[161] de la voi, neputinţa şi stricăciunea[162] iaste acoperită de voi şi fuge în iad stricăciunea spre uitare.

54. Trecut-au durerile şi la sfîrşit se-au arătat visteriile celor fără de moarte.

55. Nu voi a adaoge spre cei ce cearcă den mulţimea lor ceia ce pier.

56. Că şi aceia, luînd slobozire, au urgisit pre Cel de Sus şi de lêgea lui nu ş-au adus aminte şi căile lui le-au lăsat.

57. Şi mai vîrtos pre cei direpţi ai lui i-au călcat.

58. [163]Şi au zis în inimile lor: «Nu iaste Dumnezeu» şi au ştiut că vor să moară.

59. Că cum vor lua pre voi cêle ce sînt zise mai nainte, aşa să ştiţi şi munca lor, care iaste gătită, că n-au vrut să piiarză pre om.

60. Ce şi aceia carii sînt făcuţi au spurcat numele lui, care au făcut pre dînşii, şi n-au fost mulţemitori lui ceia ce le-au făcut viiaţă.

61. Pentru care lucru acum se apropie judecata mea

62. Carea nu o am spus nimunui, fără numai ţie; încă şi ţie atîta de puţinel." Eu răspunş şi ziş:

63. „Iată, acum, Doamne, mii-ai arătat mulţime de sêmne, care vei încêpe a face în ceasul cel de apoi. Iară nu mii-ai spus în ce vrême."

Cap 9

1. Şi răspunse cătră mine şi zise: „Măsurînd să măsuri vrêmea întru tine însuţi şi va fi cînd *[478/2]* vei vedea cînd va trêce partea ale unor sêmne care sînt zise mai nainte.

2. Atunci vei înţelege că iaste vrêmea aceea[164] în carea va încêpe Cel de Sus să cercetêze veacul care au fost făcut de dînsul.

3. [165]Şi cînd se va vedea în veac piericiunea locurilor şi turburarea năroadelor,

4. Atunci vei pricêpe că de acêstea au fost grăit Cel de Sus, de zilele carele au fost înaintea ta de-nceput.

5. Că cum are început tot ce iaste făcut în veac, aşijderea are şi sfîrşit şi sfîrşitul iaste arătat.

6. Aşa şi vremile Celui de Sus, au începături arătate în minuni putêrnice şi sfîrşiri în fapte şi în sêmne.

7. Şi va fi tot cel făcut spăsit şi cel ce va putea să scape[166] după lucrul său şi după credinţa după carea au crezut.

8. Şi se va lăsa de nevoia cêea ce se-au zis mai nainte şi va vedea mîntuirea mea în ţara mea şi în hotarăle mêle, că m-am sfinţit den veac.

9. Şi atunci se vor milostivi ceia ce se-au lepădat acum de căile mêle şi vor lăcui în munci aceia ce au aruncat pre ei în uitare

10. Şi carii nu m-au cunoscut pre mine, cela ce trăiesc, să moştenez facerile cêle de bine

11. Şi carii au amărît lêgea mea încă cînd avea slobozire.

12. Şi încă cînd era lor dăşchis locul pocăinţei, n-au înţeles, ce au urgisit pre aceştia, trebuiêşte după moarte a-i cunoaşte în muncă.

13. Iar tu să nu fii voitor a fi cercător cum se muncesc cei necredincioşi, ce să cauţi cum se mîntuiesc cei direpţi şi a cărora vêci şi pentru care vêci şi cînd."

14. Iar eu răspunş şi ziş:

15. „De demult am grăit şi acum grăiesc şi după acêstea[167] voiu grăi că mai mulţi sînt den cei ce vor pieri decît den cei ce se vor mîntui,

16. Cum se înmulţesc valurile preste picături."

17. Şi răspunse către mine şi zise: „Cum iaste arătura, cum iaste sămînţa şi cum sînt florile, aşa sînt şi pestriciunile, şi cum iaste lucrătoriul, aşa iaste şi lucrul, şi cum iaste plugariul, aşa sînt şi arătura, că au fost vrêmea veacului.

18. Şi acum, cînd am fost gătind acelora carii sînt acum mai nainte pînă n-au fost veacul în care au vieţuit şi nimini nu mii-au zis împotrivă[168].

19. Atunci, tot ce se face acum în lume, aceasta-i gătit şi lumea nelipsind şi lêgea neurmată, traiurile lor sînt stricate.

20. Şi socotiiu veacul şi, iată, fu nevoie pentru cugetele care veniră într-însul.

21. Şi văzuiu şi, iată[169], foarte au *[479/1]* iertat lui şi-mi ascunse o broboană de strugur[170] şi sădire de multă seminţie.

22. Că va pieri mulţimea carea iaste născută fără lucru şi se va păzi broboana[171] mea şi săditura mea, care cu multă ostenință l-am obîrşit.

23. Iar tu, de vei mai lua încă ş-alte 7 zile, iar să nu te posteşti într-însele.

24. Vei mêrge în cîmpul florilor, unde nu iaste zidită casă, şi vei mînca numai den florile cîmpului şi carne nu vei gusta şi vin nu vei bea, ce numai flori.

25. Să rogi pre Cel de Sus fără de continare şi voiu veni şi voiu grăi cu tine."

26. Şi mă duş cumu-mi zise, în cîmpul care se chiiamă Ardath, şi şăzuiu acoló la flori şi mîncaiu den ierbile cîmpului şi hrana lor mii-au fost întru săturare.

27. Şi fu după 7 zile, eu şădeam[172] pre fîn şi iar se turbura inima mea, ca mai nainte.

28. Şi se dăşchise gura mea şi începuiu a grăi înaintea Celui de Sus şi ziş:

29. „O, Doamne, arătînd tu pre tine noaoă te-ai arătat părinţilor noştri în pustie ce nu se-au călcat şi fără de roadă, cînd ieşiia den Eghípet, şi grăind ai zis:

30. «Ascultă-mă, tu, Israile, şi ia aminte cuvintelor mêle, sămînţa lui Iácov.

31. Că iată că eu samăn întru voi lêgea mea şi va face întru voi roadă şi vă veţi proslăvi într-însa, după veac.

32. Deci părinţii voştri, deaca luară lêgea, nu o ţinură şi cêle legiuite ale mêle nu le păziră şi fu roada legii nerodind, că nice putea, că era a ta.

33. Ce, carii o au luat, au pierit, nepăzind ce au fost sămănat într-însa.

34. Şi iată că iaste obicêiu ca, deaca ia pămîntul sămînţa sau marea corabiia sau vreun vas ceva bucate sau băutură, deaca se sfîrşaşte acêea ce iaste sămănat într-însul sau în ce iaste pus depreună,

35. De-acii, acêea ce iaste sămănat sau ce iaste pus sau ce sînt luate pier, şi cêle ce au fost luate de-acii nu mai rămîn înaintea noastră, ce noaoă nu iaste făcut aşa.

36. Că noi, carii am luat lêgea, făcînd păcate am rătăcit[173] şi inima noastră, carea o am luat[174].

37. Că lêgea nu piêre, ce lăcuiêşte în nevoinţa sa."

38. [175]Şi cînd grăiiu acêstea în inima mea, căutaiu cu ochii miei în sus şi văzuiu o muiêre despre partea cea direaptă şi, iată, aceasta plîngea şi tînguia cu glas *[479/2]* mare şi foarte boliia cu sufletul şi îmbrăcămintea ei era spartă şi pre capul ei — cenuşă.

39. Şi părăsiiu cugetul în care eram de gîndiiam şi mă întorş spre dînsa şi-i ziş:

40. „De ce plîngi şi ce boleşti cu sufletul?" Ea zise către mine:

41. „Lasă-mă, domnul mieu, să plîng pre mine şi să-mi adaog dureri, că foarte m-am amărît cu sufletul şi foarte sînt umilită."

42. Eu îi ziş: „Spune-mi, ce pătimeşti?" Ea zise către mine:

43. „Eu, roaba ta, am fost stearpă şi n-am născut pînă în 30 de ani.

44. Deci eu în toate ceasurile şi în toate zilele într-aceşti 30 de ani m-am rugat Celui de Sus, zioa şi noaptea.

45. De-acii, cînd au fost după 30 de ani, au auzit Dumnezeu pre mine, roaba sa, şi au văzut umilinţa mea şi au luat aminte spre scîrba mea şi mii-au dat fiiu şi foarte m-am fericit, eu şi bărbatul mieu şi toţi cetăţênii miei, şi am cistit foarte pre Cel Tare.

46. Şi l-am crescut cu nevoie[176] mare.

47. De-acii, deaca au crescut şi au venit să-şi ia muiêre[177], am făcut zioa ospăţului.

Cap 10

1. De-acii, cînd întră fiiu-mieu în cămara sa, căzu şi muri.

2. Şi am întors toate cele luminate[178] şi se-au sculat toţi cetăţênii miei spre mîngîiêrea mea şi am odihnit pînă în cêealaltă zi şi noapte.

3. Şi fu cînd odihniia toţi să mă îmblînzească să mă răpaos, eu m-am sculat noaptea şi am fugit şi am venit într-acest cîmp, cum vezi.

4. Şi gîndesc să nu mă mai întorc în cetate, ce să stau aici; nici să mănînc, nici să beau, ce să plîng fără de contenealã şi să mă postesc pînă voiu muri."

5. Iar eu părăsiiu cuvintele în care eram şi-i răspunş cu mînie şi-i ziş:

6. „O, mai nebună decît toate muierile, dară nu vezi plînsul nostru, care ni se-au întîmplat?

7. Că maica noastră, Siónul, tot se întristează cu întristăciune şi iaste umilită cu umilinţă şi plînge foarte cu amar[179].

8. Şi acum, căci plîngem toţi şi sîntem trişti, că sîntem toţi trişti, iar tu te întristezi de un fecior?

9. Întreabă, dară, pămîntul, şi-ţi va spune că acesta iaste carele are a plînge căderile a atîtea născături de pre dînsul.

10. Şi de-nceput toţi sînt născuţi dentr-însul şi alţii vin şi, iată, după aproape ce-l[180] umblă piericiunea tuturor, şi va fi pieirea mulţimei lor.

11. Deci cine are a plîn- *[480/1]* ge mai mult decît acesta, care au pierdut atîta mulţime, au doară tu, carea jălcuieşti numai pentru unul?[181] Că de-mi vei zice

12. Că «Nu iaste plîngerea mea ca a pămîntului, că roada pîntecelui mieu au pierit, care în grije l-am născut şi cu durêre au născut»,

13. Că pămîntul, după calea pămîntului, într-însul mêrge toată mulţimea, cîtă iaste acum, iar în ce chip se întîmplează, eu îţi voiu spune:

14. Cum ai născut tu cu nevoie, aşa şi pămîntul au dat roada sa omului de-nceputul lui, care l-au făcut.

15. Iar acum oprêşte tu însăţi durêrea ta şi o poartă cu tărie, cădêrea carea se-au întîmplat ţie.

16. Că, de vei face că sînt dirêpte hotarăle lui Dumnezeu şi sfaturile lui, vei lua în vrême[182] şi întru ca acêstea te vei lăuda.

17. Deci întră în cetate la bărbatul tău." Ea zise cătră mine:

18. „Nu voiu face aşa, nici voiu întra în cetate, ce aici voiu să moriu."

19. Eu iară puş a grăi înaintea ei şi ziş:

20. „Să nu faci acest cuvînt, ce fii voioasă după sfatul mieu, cîtă cădêre a Siónului vei îmblînzi pentru durêrea Ierusalímului.

21. Vezi că sfinţirea noastră se-au pustiit şi altariul nostru iaste sfărîmat şi bisêrica noastră iaste rîsipită.

22. Şi peveţiia noastră se-au umilit şi cîntarea au tăcut şi bucuriia iaste legată şi făcliia sfêştnicului nostru iaste stinsă şi sicriul făgăduinţei noastre se-au întors şi sfintele[183] noastre se-au schimbat şi numele care iaste chiemat spre noi iaste aproape de spurcăciune. Şi slóbozii au răbdat badjocorire şi leviţii noştri se-au dus în robie şi fêtele noastre se-au spurcat şi muierile noastre au răbdat silire şi direpţii noştri sînt jăhuiţi[184] şi coconii noştri au pierit şi tinerii noştri au slujit şi cei tari ai noştri au slăbit.

23. Şi ce iaste mai mare de toate, semnul Siónului, că au ieşit den slava lui şi se-au dat în mîinile celor ce au urît pre noi.

24. Deci tu taie-ţi scîrbele tale cêle multe şi leapădă de la tine mulţimea durerilor, să te îndrăgească cel tare şi să-ţi facă răpaos Cel de Sus, răpaos ostenêlei."

25. Şi fu deaca grăiiu acêstea cătră dînsa, faţa ei îndată străluci şi chip de strălucire făcea vedêrea ei, ca să fiu spăriat foarte cătră dînsa şi cugetaiu ce va să fie acêstea. *[480/2]*

26. Şi, iată, îndată slobozi sunet cu glas mare, plin de frică, ca să se mute pămîntul de la muiêre cu sunet, şi văzuiu.

27. Şi, iată, mai mult muiêrea nu mi se arătă. Ce se zidiia o cetate şi se spunea loc de temelii mari; şi mă înfricoşaiu şi strigaiu cu glas mare şi ziş:

28. „Unde iaste Uríil arhanghel, care au făcut să vie mintea mea în mulţime de spaimă şi fu sfîrşitul mieu în stricăciune şi rugăciunea mea întru împutăciune?"

29. Şi cînd fuiu de grăiam acêstea, iată, veni la mine şi mă văzu.

30. [185]Şi, iată, fuiu pus ca un mort şi înţelêgerea mea fu înstreinată şi, ţiindu-mă de direapta, mă întări şi mă puse în picioare şi-mi zise:

31. „Ce-ţi iaste şi pentru ce iaste turburată înţelêgerea ta şi simţirea inimii tale? Şi pentru ce te întristezi?" Eu ziş:

32. „Pentru căci m-ai lăsat şi eu am făcut după cuvintele tale şi am ieşit în cîmp şi, iată, am văzut şi văz ce nu poci să răspunz." El zise cătră mine:

33. „Stăi ca un bărbat şi te voiu rădica." Şi ziş:

34. „Grăiêşte, Domnul mieu, şi nu mă lăsa, ca să nu moriu întru dăşărtăciune.

35. Că am văzut ce n-am ştiut[186] şi auz ce nu ştiu.

36. Ce sau simţirea mea minte, sau sufletul mieu au văzut năluciri.

37. Deci, acum, te rog să spui robului tău de această spaimă." Şi răspunse cătră mine şi zise:

38. „Ascultă-mă şi te voiu învăţa şi-ţi voiu spune de ce te-ai temut. Că Cel de Sus au dăscoperit ţie taini mari.

39. Văzut-au calea ta[187] cea direaptă, că ai scîrbă fără de continare pentru nărodul tău şi plîngi foarte pentru Síon.

40. Că acea înţelêgere de vedêre carea ţi se-au arătat puţinel mai nainte,

41. Şi pre cêea ce o ai văzut plîngînd ai început a o mîngîia.

42. Iar acum tu nu mai vezi faţa muierii ce se arată ţie a se zidi cetate.

43. Şi cum au spus ţie de cădêrea[188] feciorului ei, dăzlegarea iaste aceasta:

44. Muiêrea aceasta carea ai văzut, aceasta iaste Siónul.

Şi căci au zis ţie, care vezi acum ca o cetate zidită,

45. Şi căci ţi-au zis că au fost stearpă 30 de ani şi ce au fost acei 30 de ani cînd încă n-au fost adus într-însul jărtvă.

46. Şi fu după 30 de ani, au zidit Solomon cetatea şi au adus aducere atunci cînd au născut acea stearpă fecior.

47. Iar ce ţi-au zis, că l-au hrănit cu nevoie, aceasta au fost lăcuinţa în Ierusalim. *[481/1]*

48. Iară căci au zis ţie că feciorul mieu, mergînd în cămara sa, au murit şi se-au întîmplat lui cădêre, aceasta iaste cădêrea carea se-au făcut, a Ierusalímului.

49. Şi, iată, ai văzut asămănarea ei, iar căci plîngea pre fecior, tu ai început a o mîngîia şi, dentr-acêstea care se-au întîmplat, acêstea au fost ţie dăşchise.

50. Şi acum au văzut Cel de Sus că eşti trist cu sufletul şi rabzi cu toată inima pentru dînsul. Şi se-au arătat ţie lumina slavei lui şi frumsêţea ghizdăviei lui.

51. Pentr-acêea am zis ţie să lăcuieşti în cîmp, unde nu iaste casă zidită.

52. Că am ştiut eu că au început Cel de Sus să arate ţie acêstea.

53. Drept acêea, ţi-am zis să vii la arături, unde nu iaste temelie de zidiri.

54. Că nu putea locul zidirii omeneşti să ţie în locul unde au[189] început a arăta cetatea Cel de Sus.

55. Iar tu nu te tême, nici să se înfricoşaze inima ta, ce întră şi vezi lumina şi mărimea zidirii, pre cît iaste putinţă a vedea vederii ochilor tăi.

56. Iar după aceasta vei auzi cît va putea lua auzul urechilor tale să auză.

57. Că tu eşti fericit spre multe, iară înaintea Celui de Sus eşti sie ca un puţinel.

58. Şi noaptea carea va să fie mîine, să lăcuieşti aici.

59. Şi va arăta ţie Cel de Sus ale lui vederi mai mari, carele face Cel de Sus celor ce lăcuiesc pre pămînt den zilele cêle mai de apoi."

60. Şi dormiiu într-acea noapte şi în cêealaltă, cum mii-au zis.

Cap 11

1. Şi văzuiu un vis şi, iată, se suia un vultur den mare, carele avea 12 áripi împănate şi 3 capete.[190]

2. Şi văzuiu şi, iată, întindea áripile lui preste tot pămîntul şi toate vînturile ceriului sufla într-însul şi se strîngea.

3. Şi văzuiu şi se năştea den pênele lui pêne împotrivă şi acêstea făcea în cêle împănate fărîmiêle şi mărunţêle.

4. Şi capetele lui era odihnite şi capul cel den mijloc era mai mare decît cêlealalte capete şi acela se odihniia cu dînsele.

5. Şi văzuiu şi, iată, zbura vulturul în pênele lui şi împărăţi pre pămînt şi pre cei ce lăcuiesc pre dînsul.[191]

6. Şi văzuiu că fură plecate lui toate cêle de supt ceriu şi nimini nu grăia împotriva lui, nici o făptură den cîte sînt pre pămînt.

7. Şi văzuiu şi, iată, se sculă vulturul în unghile sale şi slo- *[481/2]* bozi glas cu pênele sale, grăind:

8. „Nu voiţi să privegheaţi toţi depreună, dormiţi fieştecare pren locul său şi după vrême să privegheaţi.

9. Iară capetele să se păzească mai pre urmă."

10. Şi văzuiu şi, iată, nu ieşiia glasul den capul lui, ce den mijlocul trupului lui.

11. Şi număraiu împotriviturile pênelor lui şi acêlea era 8.

12. Şi văzuiu şi, iată, despre partea cea direaptă se sculă altă pană şi împărăţi preste tot pămîntul.

13. Şi fu cînd împărăţiia, îi veni sfîrşitul şi nu se arătă locul ei. Şi se sculă alta şi aceasta împărăţi mult, pînă la vrême.

14. Şi fu cînd împărăţiia şi veniia sfîrşitul ei, ca să nu se arate, ca şi cea dentîi.

15. Şi, iată, slobozi glas şi acêea, zicînd:

16. „Auzi tu, cela ce ai ţinut pămîntul atîta vrême. Acêstea spuiu ţie mai nainte pînă nu începi a nu te mai arăta.

17. Alt oarecine după tine va să ţie vrêmea ta, ce nici jumătatea lui."

18. Şi se rădecă cea a treia să ţie domniia, ca şi cea dentîi, şi nu se arătă nici acêea.

19. Şi aşa se-au întîmplat tuturor celoralalte, să poarte domniia singure, şi iarăşi să nu se mai arate niciodată.

20. Şi văzuiu şi, iată, în vrême pênele cêle mai de pre urmă se rădicară despre partea cea direaptă, să ţie şi iale domniia, şi fură şi dentr-însele care ţinură, ce curînd nu se mai arătară.

21. Că se rădicară şi oarecare dentr-însele ce nu luară[192] domniia.

22. Şi văzuiu după aceasta şi, iată, nu se arătară 12 aripi şi 20 înaripate.

23. Şi nu rămăsêse nimic în trupul vulturului, fără numai 2 capete ale odihnei şi 6 înaripate[193].

24. Şi văzuiu şi, iată, cêle 6 împănate[194] fură împărţite în doaoă şi lăcuiră supt capul care iaste despre partea cea direaptă şi cêlea 4 au lăcuit la locul lor.

25. Şi văzuiu şi, iată, acêstea de supt aripi cugetară să se rădice să ţie domniia.

26. Şi văzuiu şi, iată, se rădică una ce curînd nu se arătă.

27. Şi acei a doaoa, mai curînd decît acei dentîi, nu se arătă.

28. Şi văzuiu şi, iată, doaoă care se înălţară adins ialeşi cugetară şi acêlea să împărăţească.

29. Şi într-însa, cum cugetară, iată, unul den capetele cêlea a răpaosului, care era den mijloc, se dăşteptă, că acesta *[482/1]* era mai mare decît cêlea 2 capete.

30. Şi văzuiu că se-au săvîrşit doaoă capete adîns ialeşi.

31. Şi, iată, se-au întors capul cu cêlea ce au fost cu dînsul şi mîncă pre cêle 2 de supt áripi, care cugetară să împărăţească.

32. Şi capul acesta îngrozi tot pămîntul şi stăpîniia pre dînsul şi[195] ale[196] celora carii biruiesc pămîntul cu mare osteneală stăpîniia şi ţinu lăcaşurile pămîntului celor putêrnici prespre toate áripile care au fost.

33. Şi după aceasta văzuiu şi, iată, jumătate de cap curînd nu se arătă şi acesta — ca şi áripile.

34. Şi se osebiră 2 capete care, şi acêlea, aşijderea împărăţiia pre pământ şi pre ceia ce lăcuiesc pre dînsul.

35. Şi văzuiu şi, iată, înghiţi capul cel despre partea cea direaptă pre capul cel despre partea stîngă.

36. Şi auziiu un glas zicînd către mine: „Caută împotriva ta şi să semnezi ce vei vedea."

37. Şi văzuiu şi, iată, ca un leu mînios zbierînd den pădure, şi văzuiu că trimêse glas omenesc la vultur, zicînd:[197]

38. „Ascultă, tu, şi voiu grăi către tine şi va zice ţie Cel de Sus:

39. Au doară nu eşti tu cela ce te-ai înălţat den cei patru vieţuitori ce am făcut să împărăţească în veacul mieu şi ca să vie după dînşii sfîrşitul veacului lor?

40. Şi viind cel al patrulea, au biruit toate pasările[198] cîte au trecut şi cu putêrea au ţinut veacul cu mult cutremur şi lumea toată cu nevoinţă strîmbă şi au lăcuit atîtea vremi lăcaşurile pământului cu înşălăciune.

41. Şi ai judecat pământul nu cu adeverinţă.

42. Că ai turburat pre cei blînzi şi ai împins pre cei răposători şi ai iubit pre cei mincinoşi şi ai rîsipit lăcaşurile lor, care făcea roadă, şi ai umilit zidurile lor, carii n-au biruit pre tine.

43. Şi se-au suit badjocorirea ta la Cel de Sus şi trufiia ta la cel tare.

44. Şi au căutat[199] Cel de Sus vremile trúfaşă şi, iată, se-au sfîrşit şi fărădelegile tale se-au obîrşit.

45. Drept acêea, nu te arăta tu, vulturule, şi áripile tale cêle groaznice şi împănatele[200] tale cêle strîmbe şi capetele[201] tale cele hiclêne şi unghile tale cêle întoarte şi tot trupul tău cel îndăşărt.

46. Că să se răcorească tot pământul şi *[482/2]* să se întoarcă cêle slobode den putêrea ta şi să nădăjduiască pre judecata milii lui, carea o au făcut ei[202]."

Cap 12

1. Şi fu cînd grăiia leul acêste cuvinte către vultur, şi văzuiu

2. Şi, iată, capul ce au rămas şi nu se-au arătat, acêle 4 aripi care au trecut la dînsul şi se-au rădicat să împărăţească; şi fu împărăţiia lor scăzută şi plină de gîlcevi.

3. Şi văzuiu şi, iată, nici acêia nu se-au arătat şi tot trupul vulturului se aprinse şi se înfricoşă pământul foarte şi eu, de gîlceavă şi de spaima minţii şi de frică mare, am privegheat şi am zis duhului mieu:

4. „Iată, tu ai dat mie aceasta într-acêea ce ispiteşti căile Celui de Sus.

5. Iată, încă sînt ostenit cu sufletul şi cu duhul mieu sînt foarte slab şi puţinea putêre iaste în mine de mulţimea fricii carea m-am înfricoşat, a aceştii nopţi.

6. Deci acum mă voiu ruga Celui de Sus ca să mă întărească pînă în sfîrşit."

7. Şi ziş: „Stăpîne Doamne, să am aflat milă înaintea ochilor tăi şi de sînt îndireptat înaintea ta mai mult decît mulţimea şi de se-au suit cu adevărat rugăciunea mea înaintea fêţii tale,

8. Întărêşte-mă şi arată mie, robului tău, tîlcuirea şi împărţirea acei vederi groaznice, ca să mîngîi sufletul mieu deplin.

9. Că ai avut pre mine vrêdnic să-mi arăţi vremile cêle de apoi." Şi zise către mine:

10. „Aceasta iaste tîlcuirea vederii aceştiia:

11. Vulturul care l-ai văzut suindu-se den mare, aceasta iaste împărăţiia carea iaste văzută în vedêrea lui [203]Daniil, fratele tău.

12. Ce lui nu iaste tîlcuită ca cum tîlcuiesc eu acum ţie.

13. Iată, vor veni zile şi se va scula împărăţie pre pământ şi vor fi frici mai mari decît[204] la toate împărăţiile care au fost înaintea ei.

14. Şi vor împărăţi într-însa 12 împăraţi, unul după altul.

15. Deci, cînd va începe a împărăţi cel al doilea, acela va ţinea vrême mai multă decît cei 12.

16. Aceasta iaste tîlcuirea celor 12 áripi care ai văzut.

17. Iar glasul care ai auzit şi care au fost grăit şi n-au fost ieşind den capul lui, ce den mijlocul trupului lui,

18. Tîlcuirea iaste aceasta: că pre urma vremii[205] acelor împărăţii se vor naşte pîri nu puţine şi va pieri ca să cază şi nu va cădea atunci, ce iară se va pune întru începătura sa.

19. Iar căci ai văzut dedesupt 8 aripi împreunînd ári- *[483/1]* pile lor,

20. Aceasta iaste tîlcuirea: vor înviia într-acêea 8 împăraţi ale cărora vremi vor fi mai uşoare şi anii mai curînd chiemaţi şi dentr-aceştia se vor[206] 2.

21. Iară apropiindu-se jumătate de vrême, 4 se vor păzi în vrême, cînd va începe a se apropiia vrêmea lui ca să se sfîrşască, că 2 se vor ţinea la sfîrşit.

22. Iar căci ai văzut 3 capete răposînd,

23. Aceasta iaste tîlcuirea: în cêle de pre urmă ale lui, rădica-va Cel de Sus 3 împărăţii şi va chiema într-însele multe şi vor domni pământul.

24. Şi ceia ce vor lăcui pre dînsul — cu nevoie multă[207] prespre toţi carii au fost înaintea acestora. Pentr-acêea, aceia sînt chiemaţi capetele vulturului.

25. Că aceştia sînt carii vor face capete pre cei necredincioşi ai lui şi carii vor săvîrşi cêle mai de apoi ale lui.

26. Iar căci ai văzut capul cel mai mare nearătîndu-se, aceasta iaste tîlcuirea lui: că unul dentr-înşii va muri pre patul său, însă cu muncă.

27. Iar cei 2 ce au venit, le-au mîncat sabiia.

28. Că o sabie au mîncat care cu dînsa; ce însă acea sabie pre urmă va cădea.

29. Iar căci ai văzut 2 supt áripi suindu-se pre capul[208] cel despre partea cea direaptă,

30. Aceasta iaste tîlcuirea: aceştia sînt carii i-au ţinut Cel de Sus la sfîrşitul său, aceasta iaste împărăţiia cea împuţinată şi plină de scîrbe.

31. Iar leul care l-ai văzut, carele priveghiia[209] den pădure şi zbiera şi grăia către vultur şi vădiia pre el şi

nedireptăţile lui după toate cuvintele lui, cum ai auzit,

32. Acesta iaste vîntul care l-au ţinut Cel de Sus în sfîrşit la[210] dînşii şi nedireptăţile lor; şi va vădi pre dînşii şi va scutura înaintea acelora hicleniia[211] lor.

33. Că va pune pre dînşii cel ce vieţuiêşte la judecată şi va fi cîndu-i va vădi, atunci-i va certa.

34. Iar rămăşiţa nărodului mieu o va mîntui cu nevoinţă, carea iaste păzită la sfîrşiturile mêle, şi o[212] va ferici pînă ce nu va veni sfîrşitul zioăi judecăţii, de care am grăit ţie de-nceput.

35. Visul — acesta care l-ai văzut şi tîlcuirile — acêstea.

36. Că tu însuţi ai fost vrêdnic să ştii taina Celui de Sus pentru acêstea.

37. Deci scrie acêstea toate în carte, cîte ai văzut, şi o pune în loc cu pază.

38. Şi să înveţi cu dînsa pre cei *[483/2]* înţelepţi den nărodul tău, a cărora inimă[213] ştii că va putea încăpuí şi să ţie taina aceasta.

39. Iar tu încă mai rabdă alte 7 zile, ca să ţi se arate ce se va vedea[214] Celui de Sus, să-ţi arate."

40. Şi se duse de la mine. Şi fu deaca auzi tot nărodul că au trecut 7 zile şi eu nu m-am mai întors în cetate, se strînseră toţi, de la mic pînă la mare, şi veniră la mine şi-mi grăiră, zicînd:

41. „Ce ţi-am greşit şi ce nedireptate ţi-am făcut de, năpustindu-ne, ai şăzut într-acest loc?

42. Că den tot nărodul, tu ne eşti mai mare, ca strugurul decît viia, şi ca un svêştnic[215] într-un loc întunecat şi ca o pristanişte[216] şi corabie mîntuită de furtună.

43. Sau au nu[217] ajung[218] noaoă răotăţile care ni se întîmplă?

44. Că, deaca ne vei părăsi tu, cu cît ne-ară fi fost mai bine de am fi ars şi noi cu arderea Siónului?

45. Că nu sîntem noi mai buni decît ceia ce au murit acoló." Şi plînseră cu glas mare. Iar eu răspunş către dînşii şi ziş:

46. „Nădăjduiêşte-te, Israile, şi nu-ţi fie cu putinţă a te scîrbi, casa lui Iácov.

47. Că iaste pomenirea voastră înaintea Celui de Sus şi Cel Tare nu iaste uitat voaoă întru ispitiri.

48. Că eu nu m-am dus de la voi, nici v-am părăsit, ce am venit într-acest loc să mă rog pentru grija Siónului, ca să cerc milosîrdiia pentru smereniia sfinţirilor voastre.

49. Ce acum vă duceţi cineşi pre acasă-şi şi voiu veni şi eu la voi, după zilele acêstea."

50. Şi se duse nărodul, precumu-i ziş, în cetate,

51. Iar eu şăzuiu în cîmp 7 zile, cum mii-au porîncit, şi am mîncat flori numai den ale arăturii şi den buruieni mii-au fost făcute bucatele, în zilele acêlea.

Cap 13

1. Şi fu după 7 zile, eu adormiiu noaptea cu somn.

2. Şi, iată, se sculă vînt den mare, să turbure toate valurile ei.

3. Şi văzuiu şi, iată, putea[219] omul acela cu miile cereşti şi, unde întorcea faţa sa să caute, se cutremura toate cîte se vedea supt dînsul.

4. Şi oriunde, cînd ieşiia glasul den gura lui, ardea tot ce auziia glasul lui, cum se odihnêşte pămîntul cînd simte focul.

5. Şi văzuiu şi, iată, se adună mulţime multă de nărod, care n-avea număr, de la 4 vînturi ale ceriului, ca să oprească pre omul care au ieşit den mare.

6. Şi văzuiu şi, iată, el însuş îşi săpă *[484/1]* un munte mare şi zbura preste el.

7. Şi eu cercaiu să văz despre ce parte sau în ce loc au fost muntele cioplit[220] şi nu putuiu.

8. Şi după aceasta văzuiu şi, iată, toţi cîţi se strînsêse la dînsul să-l oprească se înfricoşară foarte, mai mult decît îndrăzniia a-l goni.

9. Şi, iată, deaca văzu că se porniră să vie, el nu-şi rădică mîna, nici vreun dichis de războiu, ce numai precum văzuiu,

10. Slobozi den gura lui ca suflarea, foc, şi den buzele lui ca un duh, văpaie, şi den limba lui sloboziia scîntei nestătute[221] şi se împreunară acêstea toate la un loc: suflarea focului şi duhul văpăii şi mulţimea nestării.

11. Şi ucise mulţimea dentr-acea pornire, carea era gătită să se oştească, şi arse pre toţi şi-i dăzrădăcină şi nu se mai văzu nimic dentr-acea mulţime fără de număr, fără numai pulbere şi fum şi miros; şi văzuiu şi mă înfricoşaiu.

12. Iar după aceasta, văzuiu pre acel om pogorîndu-se den munte şi chiemînd la sine altă mulţime carea era cu pace.

13. Şi se apropiiară la dînsul mulţime multă de fêţe omeneşti, unii veselindu-se, alţii întristîndu-se, unii legaţi, alţii îi ducea ceia ce se ducea. Şi slăbiiu de mulţimea fricii şi mă dăşteptaiu[222] şi ziş:

14. „Tu de-nceput ai spus robului tău minunile acêstea şi m-ai avut nevrêdnic de-a priimi rugăciunea mea.

15. Deci acum mai spune-mi încă tîlcuirea visului acestuia.

16. Că cum socotesc eu în pricêperea mea, vai celor ce vor fi lăsaţi în zilele acêlea şi mai vîrtos vai celor ce nu sînt lăsaţi.

17. Că cei ce n-au fost lăsaţi au fost trişti.

18. Deci acum înţeleg care sînt mutate în zilele cêle de apoi şi le vor întîlni, ce şi aceia carii sînt lăsaţi.

19. Că pentr-aceasta au venit în nevoie mare, den multe griji, precum arată visele acêstea.

20. Că mai pre uşor iaste ce va să piêie să vie într-acesta, decît să treacă ca un nor den veac şi acum să vază cêle ce se vor întîmpla în zilele[223] cêle de apoi." El răspunse către mine şi zise:

21. „Şi tîlcuirea vederii îţi voiu spune şi de cêle ce ai zis îţi voiu dăşchide.

22. Că ai zis de aceştia carii sînt lăsaţi, aceasta iaste tîlcuirea.

23. Care va lua nevoie în vrêmea acêea, acela se-au păzit. Carii au căzut în nevoi, aceştia sînt carii au fapte şi credinţă la Cel Foarte Tare.

24. Că ştii *[484/2]* că mai mult sînt fericiţi cei ce sînt lăsaţi decît ceia care sînt morţi.

25. Acêste tîlcuiri ale vederilor care ai văzut, bărbatul care se suia den inima mării,

26. Acela iaste care l-au ţinut Cel de Sus vremi multe, care el însuşi va rădica făptura sa; şi el va socoti cei ce sînt lăsaţi.

27. Iară căci ai văzut ieşind den gura lui ca un duh şi ca focul şi ca starea,

28. Şi căci nu ţinea armă, nice dichis de războiu, şi au căzut de pornirea lui mulţimea carea veniia să se oştească cu dînsul, aceasta iaste tîlcuirea:

29. Iată, vor veni zile cînd va începe Cel de Sus să mîntuiască pre cei carii sînt pre pămînt.

30. Şi va veni în pomenirea spaimei spre dînşii, carii lăcuiesc pre pămînt.

31. Şi alţii vor cugeta să oprească pre alţii, [224]cetate pre cetate, şi loc pre loc, şi limbă asupra alţii limbi, şi împărăţie asupra alţii împărăţii.

32. Şi va fi deaca vor fi acêstea şi se vor întîmpla sêmnele care ţi le-am spus mai nainte, atunci se va dăscoperi Fiiul mieu, pre care l-ai văzut, ca pre un bărbat suindu-se.

33. Şi va fi cînd vor auzi toate limbile glasul lui şi vor lăsa fieştecare războaiele în ţinuturile lor, care au avut unul spre altul,

34. Şi se vor aduna într-o mulţime fără de număr, cum vrea să vie şi să se oştească asupra lui.

35. Iară el stătu în căpătîiul Muntelui Siónului.

36. Şi veni Siónul şi se arătă tuturor gata şi zidit, cum ai văzut muntele săpat fără de mîini.

37. Iar Fiiul mieu, acela va vădi limbile care au venit, cêle necredincioase, acêlea care le-ai ispitit de se-au apropiiat pentru cugetele lor cêle hiclêne şi muncile care vor începe a munci,

38. Care sînt asêmene văpăii, şi-i va pîrde fără de nevoinţă, după lêgea carea iaste asămănată focului.

39. Iară căci ai văzut adunînd la dînsul altă mulţime cu pace,

40. Acêstea sînt zêce seminţii[225], care se-au robit den ţara lor în zilele lui Iósie împărat, care i-au robit Salamanasar, împăratul Assiriei, şi i-au trecut preste rîu şi i-au mutat într-altă ţară.

41. Iară ei îşi dêderă adins eişi sfatul acesta, ca să lase mulţimea limbilor şi să treacă laturea cea mai de dăparte, unde n-au fost să lăcuiască seminţie omenească.

42. Şi sau să păzeas- *[485/1]* că acoló cêle legiuite ale lor, care nu le-au fost ţiind în ţara lor.

43. Şi întrară pren întrările cêle strimte ale rîului[226] Efrátului.

44. Că au făcut atunci lor Cel de Sus sêmne şi au stătut vinele[227] rîului pînă[228] ce au trecut.

45. Pentru că era cale multă a laturii aceiia, să călătorească 1 an şi jumătate; şi laturea acêea se chiiamă Arsareth.

46. Atunci au lăcuit acoló pînă în vrêmea cea mai de pre urmă. Şi acum iarăşi, cum au început a veni,

47. Iarăşi au pus Cel de Sus vinele rîului, ca să poată trêce; pentr-aceasta ai văzut mulţimea cu pace.

48. Iar cei ce sînt lăsaţi den nărodul tău, aceştia sînt carii se vor întoarce înlăuntrul hotarălor mêle.

49. Şi va fi cînd va începe să piêie mulţimea lor, care se-au adunat, limbile, îi va apăra carii au biruit nărodul.

50. Şi atunci va arăta lor mulţime mare de minuni."

51. Şi ziş eu: „Stăpîne Doamne, aceasta-mi arată: pentru ce văzuiu un om suindu-se den inima mării?" Şi zise cătră mine:

52. „Cum nu poţi să ispiteşti acêstea sau să ştii cêlea ce sînt în adîncul mării, aşa nu poate măcară cine să vază pre pămînt pre Fiiul mieu sau pre aceia carii sînt cu dînsul, fără numai în vrêmea zilei.

53. Aceasta iaste tîlcuirea visului care ai văzut şi pentru ce eşti luminat aici singur.

54. Că ai lăsat ale tale şi împrejurul mieu ai îndăşărtat lêgea şi ai cercat.

55. Că viiaţa ta o ai chibzuit întru înţelepciune şi simţirea ta o ai chiemat mumă.

56. Şi pentr-acêea ţi-am arătat plata înaintea Celui de Sus. Că după trei zile va fi de voiu grăi cătră tine ş-altele şi-ţi voiu lărgi cêle grêle şi minunate."

57. Şi merş şi trecuiu în cîmp, slăvind mult şi lăudînd pre Cel de Sus de minunile cêle ce le face după vremi.

58. Şi căci ţine aceasta şi cêle ce sînt făcute în vremi. Şi şăzuiu acoló 3 zile.

Cap 14

1. Iară cînd fu a treia zi, eu şădeam supt un stăjar.

2. Şi, iată, ieşi glas denpotriva mea dentr-un rug şi zise: „Ézdro, Ézdro!" Eu ziş: „Iată eu, Doamne." Şi mă sculaiu în picioare. El zise cătră mine:

3. [229]„Dăscoperind am dăscoperit lui Moisí în rug şi i-am grăit cînd robiia nărodul mieu în Eghípet.

4. Şi l-am adus în Muntele Sináiei şi l-am ţinut înaintea mea multe zile. *[485/2]*

5. Şi i-am spus minuni multe şi i-am arătat tainile vremilor şi sfîrşitul şi am porîncit lui, zicînd:

6. „Acêstea cuvinte să le faci în arătare şi acêstea să le ascunzi.

7. Şi acumu-ţi voiu spune sêmnele visurilor care ţi-am arătat.

8. Şi visele cêle ce ai văzut şi tîlcuirile carea le-ai văzut, tu să le pui în inima ta,

9. Că tu vei lua de la toate. Întoarce-vei răмăşiţa cu sfatul mieu şi cu cêle potrivnice ale tale, pînă se vor sfîrşi vremile.

10. Că veacul au pierdut tinerêţele[230] sale şi se aprópie vremile să îmbătrînească.

11. Că veacul iaste împărţit în 12 părţi şi zêce ale lui au trecut şi jumătate a părţii a zêcea.

12. Şi dăsupra sînt ale lui după jumătate de a zêcea parte.

13. Deci acum să aşăzi casa ta şi să-ţi cerţi nărodul tău şi să mîngîi pre cei smeriţi ai lor." Şi răspunse: „Amú – stricat.

14. Şi gonêşte de la tine cugetul morţii şi leapădă de la tine greotatea omenească şi dăzbracă de pre tine firea cea slabă şi pune într-o laturi cugetele cêle ce te turbură şi te nevoiêşte să te muţi den vremile lor.

15. Că răotăţile care ai văzut să se întîmplêze acum, iarăşi vor să facă acelora şi mai rău.

16. Că cînd se va face veacul slab de bătrînêţe, numai ce se vor înmulţi răotăţile asupra celor ce vor lăcui.

17. Că se-au dăpărtat adeverinţa dăparte şi se-au apropiiat minciuna. Că se nevoiêşte să vie vedêrea carea ai văzut."

18. Şi am răspuns şi am grăit înaintea ta, Doamne:

19. „Iată că eu mă voiu duce, cum mii-ai porîncit, şi voiu învăţa nărodul. Dară[231] cest de acum, care se-au născut, cine-l va învăţa?

20. Că veacul iaste pus întru întunêrec şi cei ce lăcuiesc într-însul (sînt)[232] fără de lumină.

21. Că lêgea ta iaste arsă, ca să nu ştie nimini cêle ce sînt făcute de tine sau ce lucrure se vor încêpe.

22. Deci, de am aflat milă înaintea ta, trimête în mine Duhul cel Sfînt, ca să scriu tot ce iaste făcut în veac de-nceput, ce au fost scrise în lêgea ta, ca să poată oamenii să afle cărarea şi cei ce vor vrea să trăiască, în vremile cêle de apoi, să trăiască.[233]"

23. Şi răspunse cătră mine şi zise: „Deaca vei mêrge să strîngi nărodul şi să-i zici să nu te caute în 40 de zile,

24. Iar tu să-ţi găteşti scînduri de multe şi ia cu tine pre Saría, pre Dávriia, pre Salamiia, pre Aháia şi pre Asiel, pre aceşti cinci carii sînt gata de-a scrie tare.

25. Şi să vii încoace şi eu voiu aprinde în inima ta sfêştnicul înţelêgerii, care nu se va stinge pînă *[486/1]* nu se vor sfîrşi cêle ce vei încêpe a scrie.

26. Şi atunci vei săvîrşi şi unele le vei face arătate aiêve, iară altele le vei da celor înţelepţi acoperite şi dimineaţă într-acest ceas vei încêpe a scrie."

27. Şi mă duş cumu-mi porînci şi strînş tot nărodul şi ziş:

28. [234]„Ascultă, Israile, cuvintele acestea:

29. [235]Părinţii noştri au fost vinetici dentîi în Eghípet şi se-au mîntuit de acoló.

30. Şi au luat lêgea vieţii, carea nu o au păzit, precum şi voi aţi fost călcători după dînşii.

31. Şi se-au dat voaoă pămîntul cu sorţi şi pămîntul Siónului şi aţi făcut fărădelegiuire, voi şi părinţii voştri, şi n-aţi ţinut căile care au porîncit voaoă Cel de Sus.

32. Şi cînd au luat de la voi judecata cea direaptă, în vrêmea carea au fost dată.

33. Şi acum voi sînteţi aici şi fraţii voştri sînt între voi.

34. [236]Deci de veţi porînci simţirii voastre şi de veţi învăţa inima voastră, veţi fi ţinuţi vii şi după moarte veţi urma milei.

35. Că judecata după moarte va veni, cînd vom învиia iarăşi, şi atunci se vor arăta numele celor direpţi şi faptele celor necredincioşi se vor arăta.

36. Acum nimini să nu se apropie cătră mine, nici să mă caute, pînă în 40 de zile."

37. Şi luaiu 5 bărbaţi, cum mii-au porîncit, şi mă duş în cîmp şi lăcuim[237] acoló.

38. Iar cînd fu dimineaţa, iată, chiemă glas zicînd: „Ézdro, dăşchide-ţi gura şi bea cu ce te voiu adăpa."

39. Şi dăşchiş gura mea şi, iată, mi se da un păhar plin şi acesta era plin ca de apă, iar lumina ei era în chipul focului.

40. Şi luaiu şi băuiu şi, deaca băuiu dentr-însul, iar inima mea se turbura cu înţelêgere şi în pieptul mieu creştea înţelepciune, iar duhul mieu se ţinea cu aducere-aminte.

41. Şi gura mea se dăşchise şi mai mult de-acii nu se-au închis.

42. Şi Cel de Sus dêde înţelêgere celor cinci bărbaţi şi scriia cêlea ce se grăiia în spaima nopţii, cêlea ce nu ştiia.

43. Iar noaptea mînca pîine, iar eu zioa grăiam, iar noaptea nu tăceam.

44. [238]Şi se-au scris în 40 de zile 204 cărţi.

45. Şi fu deaca se umplură 40 de zile, grăi Cel de Sus zicînd: „Cêea ce ai scris mai dentîi să o pui aiêve şi să o cetească şi cei vrêdnici, şi cei nevrêdnici.

46. Iară cêle mai de pre urmă 70 să le opreşti, să le dai celor înţelepţi den nărodul tău.

47. Că într-acêlea iaste *[486/2]* rădăcina înţelêgerii şi izvorul înţelepciunii şi rîul ştiinţei." Şi am făcut aşa.

Cap 15

1. „Iată, grăiêşte în urechile nărodului mieu cuvintele prorociei care voiu da în gura ta", grăiêşte Domnul.

2. „Şi să faci ca în hîrtie să se scrie că sînt credincioase şi adevărate.

3. Nu te tême de gîndurile cêle ce sînt asupra ta, nici să te turbure cêle necredincioase care zic,

4. Că tot cel necredincios, întru necredinţa sa va muri.

5. Iată, eu voiu aduce", grăiêşte Domnul, „pre lăcaşurile păminteşti răotăţi: sabie şi foamete şi moarte şi piericiune,

6. Pentru carii au pîngărit cu fărădelegiuiri tot pămîntul şi faptele lor sînt pline de înşălăciuni."

7. Drept acêea, grăiêşte Domnul:

8. „Amú nu voiu mai tăcea de nedireptăţile lor, care fac fărădelêge, nice-i voiu mai răbda de răotăţile ce fac.[239] Iată, sîngele cel nevinovat şi trist strigă cătră mine şi sufletele celor direpţi strigă fără încetare.

9. Izbîndind voiu izbîndi lor", grăiêşte Domnul, „şi voiu lua tot sîngele cel nevinovat dentr-acêea la mine.

10. Iată, nărodul mieu se duce ca o turmă la junghiêre. Amú mai mult nu-l voiu răbda să lăcuiască în ţara Eghípetului,

11. Ce-l voiu scoate cu mînă putêrnică şi cu braţ nalt şi voiu strica toată ţara lui."

12. Plînge-va Eghipetul şi temeliile lui cu cazną vor fi ucise şi va aduce lor Dumnezeu a doaoa certare.

13. Şi vor plînge lucrătorii carii lucrează pămîntul, că se împuţinează sămănăturile lor de răgină şi de grindină[240] şi

de stêle groaznice.

14. Amar veacului şi celor ce lăcuiesc într-însul!

15. Că se-au apropiiat sabiia şi sfărîmarea lor şi se va scula limbă asupra alţii limbi la războiu şi armă în mîinile lor.

16. Şi va fi în neaşăzămîntul oamenilor şi vor birui unii pre alţii şi de împăratul lor nu vor băga seamă şi pre domnul căi faptelor lor, în lucrurile lor.

17. Că va vrea[241] omul să între în cetate şi nu va putea.

18. Că pentru trufiia lor se vor turbura cetăţile şi casele se vor sfărîma şi oamenii se vor tême.

19. Nu se va milostivi omul spre vecinul său, spre stricarea caselor lor cu sabiia şi spre rumperea fiinţei lor, pentru flămînziia pîinii şi pentru scîrbele cêle multe[242].

20. „Iată, eu voiu strînge", grăiêşte Domnul, „pre toţi împăraţii *[487/1]* păminteşti, să-i întorc la mine, carii sînt de la răsărit şi de la amiiazăzi şi de la amiiazănoapte şi de la Livan, spre întoarcerea întru sine şi să dea cêle ce au dat lor.

21. Cum fac celor aleşi ai miei pînă astăzi, aşa voiu face, şi voiu da în sînurile lor." Acêstea grăiêşte Domnul Dumnezeu:

22. „Nu va ierta direapta mea celor păcătoşi şi nu se[243] va opri sabiia deasupra celor ce varsă sînge nevinovat pe pămînt.

23. [244]Ieşi-va foc de la mîniia mea şi va arde temeliile pămîntului şi pre cei păcătoşi ca pre nişte hreascuri va arde.

24. Vai acestora carii fac păcate şi nu vor să ţie poruncile mêle", grăiêşte Domnul.

25. „Că nu-i voiu ierta. Duceţi-vă de la mine, fiii fărădelegiuirii! Să nu vă fie cu putêre să spurcaţi sfinţirea mea."

26. Că ştie Domnul pre toţi carii greşăsc lui. Pentr-acêea i-au dat în moarte şi în junghiêre.

27. Că amú au venit împrejurul pămîntului răotăţile şi veţi lăcui într-însele. Că nu va mîntui pre voi Dumnezeu, carii aţi greşit înaintea lui.

28. Iată vedêre groaznică şi faţa ei de la răsărit.

29. Şi vor ieşi puii şărpilor[245] de la harapi în căruţe multe şi ca suflarea vînturilor, al cărora număr se va aduce pre pămînt ca să se teamă şi să se cutremure toţi carii îi vor auzi.

30. Înşălătorii Carmónului — în urgie,şi vor ieşi ca gliganii den codru[246] şi vor veni în putêre mare şi vor sta în oaste cu dînşii şi vor robi o parte de Ţara Asirienească.

31. Şi după aceasta vor slăbi şărpii[247] aducîndu-şi[248] aminte de născuta lor şi se vor întoarce suflînd în putêre mare, spre ajungerea lor.

32. Aceştia se vor turbura şi vor tăcea în putêrea lor şi vor întoarce picioarele lor spre fugă.

33. Şi den biruinţa ai Assiriei, lăcuitorii îi vor ocoli şi va sfirşi pre unul dentr-înşii şi va fi frică şi teamăt în tabăra lor apărat şi ceartă între împăraţii lor.

34. Iată nor de la răsărit şi de la miiazănoapte pînă la amiiazăzi şi fêţele lor — groaznice foarte şi pline de mînie şi de vihor.

35. Şi se vor clocni adins eiş şi vor lovi stea mare pre pămînt şi steaoa lor[249] şi va fi sînge de sabie pînă la pîntece

36. Şi scîrnă de om pînă la şaoa cămilei şi va fi frică şi teamăt mare pre pămînt.

37. Şi se vor înfricoşa ceia ce vor vedea mîniia aceasta şi-i va lua cutremur.

38. Iar după aceasta se vor rădica vihoră mari de la miiazăzi şi de la miiazănoapte şi altă parte de la apus.

39. Şi vor *[487/2]* birui vînturile de la răsărit şi va dăşchide norul pre care l-au rădicat în urgie. Şi steaoa spre facerea fricii de la vîntul de la răsărit şi de la apus se va scorni.

40. Şi se vor rădica nori mari şi cumpliţi şi plini de urgie şi steaoa, ca să înfricoşaze tot pămîntul şi pre cei ce lăcuiesc pre dînsul şi să toarne spre tot locul nalt şi să rădice stea groaznică,

41. Zburînd cu foc şi cu piiatră[250] şi cu sabie şi cu[251] ape multe, pînă se vor umplea toate cîmpurile şi toate izvoarăle se vor umplea de ape multe.

42. Şi se vor sfărîma cetăţi, şi ziduri, şi munţi, şi dealuri, şi văile[252], şi pădurile dumbrăvilor, şi fînurile luncilor, şi sporul lor.

43. Şi vor trêce neclătite pînă la Vavilon, ca să-l sfărîme

44. Şi să se strîngă la dînsul şi să-l ocolească şi să toarne steaoa şi toată urgiia pe dînsul şi să meargă praf şi fum pînă la ceriu şi să-l plîngă toţi cei de prenprejur.

45. Şi cît vor rămînea den cei de supt dînsul, să slujască celora ce i-au înfricoşat.

46. Şi tu, Assie, carea-ţi răspunzi întru nădêjdea Vavilónului şi în slava fêţei lui,

47. Vai ţie, nevoiaşa, pentru căci te-ai asămănat lui şi ai împodobit fêtele tale spre îndrăznirea curviei, cătră plăcêrea şi slava ibomnicilor tăi, carii au vrut să curvească cu tine în toată vrêmea.

48. Cu urîciune eşti asămănată întru toate faptele lui şi întru meşteşugurile lui. Pentr-acêea, zice Domnul:

49. „Trimête-voiu pre tine răotăţi, văduvie, sărăcie, flămînzie, sabie şi piericiune, spre stricarea caselor tale de la clătire şi moarte puterii tale.

50. Şi slava puterii tale se va usca ca o floare cînd se va scula zăduful care iaste trimes asupra ta.

51. Slăbi-vei ca o rană săracă[253] şi căutată de muieri, ca să nu te ţie cei putêrnici şi cei dragi.

52. Nice mie nu-mi vei fi aşa de dragă", zice Domnul.

53. „Că de n-ai fi junghiat pre cei aleşi ai miei în toată vrêmea, rădicîndu-ţi mîinile spre ucidere şi zicînd[254] asupra morţii lor, cînd te-ai îmbătat:

54. «Împodobêşte frumsêţea fêţei tale»,

55. Plata curviei tale în sînul tău, pentr-acêea vei să iêi plată.

56. Cum faci aleşilor miei", zice Domnul, „aşa va face ţie Dumnezeu şi va da pre tine în răotăţi.

57. Şi feciorii tăi vor muri de foame şi tu vei cădea de sabie şi cetăţile tale se vor sfărîma şi toţi ai tăi vor cădea[255] în cîmp, de sabie.

58. Şi *[488/1]* cei ce sînt în munţi vor pieri de foame şi

vor mînca carnea lor de foametea pîinii şi de sêtea apei îşi vor bea sîngele.

59. Cu întîmplare rea vei veni pre mare şi iarăşi vei lua rău.

60. Şi în ieşire vor strica cetatea cu dăşărtăciune şi va dăzrădăcina o parte oarecarea den ţara ta şi partea slavei tale va rîsipi şi iarăşi te vor întoarce la Vavilónul cel întort.

61. Şi vei fi tu[256] lor ca nişte hreascuri şi ei vor fi ţie ca un foc.

62. Şi vor înghiţi pre tine şi pre cetăţile tale, şi pre ţara ta, şi pre munţii tăi, şi toate dumbrăvile tale, şi pădurile cêle roditoare le vor arde cu foc.

63. Şi pre feciorii tăi îi vor duce în robie şi chinsonul[257] tău îl vor avea în jaf şi slava fêţei tale o vor strica."

Cap 16

1. Amar[258] ţie, Vaviloane şi Assie, amar ţie, Eghipetule şi Siriei.

2. Încingeţi-vă cu zăblae şi cu tîrsîni şi plîngeţi feciorii voştri şi vă doaie inima de ei; că se-au apropiiat sfărîmarea voastră.

3. Că iaste trimeasă în voi sabie şi cine iaste care să o întoarcă?

4. Trimes iaste întru voi foc şi cine iaste care să-l stingă?

5. Trimêse sînt întru voi răotăţi şi cine iaste care să izbîndească spre iale?

6. Că nimini nu va goni pre[259] leul flămînd în pădure sau să stingă focul curînd, care iaste aţîţat în hreascuri cînd va începe a arde.

7. Nici va opri cinevaşi săgeata carea iaste slobozită rêpede de săgetător.

8. Domnul cel tare va trimête răotăţile şi cine iaste cel ce le va goni?

9. Ieşi-va foc de la mîniia lui şi cine iaste cela ce-l va stinge?

10. Fulgera-va şi cine nu se va tême? Tuna-va şi cine nu se va spărea?

11. Domnul va certa şi ce temelie nu se va cutremura de faţa lui?

12. Pămîntul va cutremura temeliile sale, marea se va învălui cu valuri den fund şi şipotele ei te vor turbura şi peştii ei de faţa Domnului şi de slava puterii lui.

13. Că iaste tare direapta lui, carea încordează arcul, şi săgeţile lui — ascuţite, care, trimeţindu-se de dînsul, nu se împuţinează cînd vor începe a se trimête în hotarăle pămîntului.

14. Iată, se vor trimête răotăţi şi nu se vor întoarce pînă nu vor veni pre pămînt.

15. Aprinde-se-va focul şi nu se va stinge pînă nu va sfîrşi temeliile pămîntului.

16. Cum *[488/2]* nu se vor întoarce nici săgeţile cêle slobozite de săgetătoriul cel putêrnic, aşa nu se vor întoarce răotăţile care vor fi trimêse pre pămînt.

17. Amar mie, amar mie! Cine mă va mîntui în zilele acêlea?

18. Începutul durerilor şi al suspinilor celor multe, începutul foametei şi a piericiunilor celor multe, începutul războaielor şi să se teamă de putêre, începutul răotăţilor şi să se cutremure toţi.

19. Într-acea vrême, cînd vor veni acêstea răotăţi[260], ce voiu face?

20. Iată, foametea şi cazna şi scîrba şi strimtoarea sînt trimêse, bătăile întru îndireptări.

21. Şi întru toate într-acêstea ce nu se vor întoarce den fărădelegiuirile lor, nici de bătaie nu-şi vor aduce aminte în toată vrêmea.

22. [261]Iată sporul, întru nimic nu va fi de pre pămînt, aşa numai ca să se[262] paie pacea[263] că se-au îndireptat şi atunci vor crêşte răotăţile pre pămînt, sabie, foamete şi ruşine mare.

23. Că de foame mulţi den cei ce vor vieţui pre pămînt vor pieri[264], iar pre alţii îi va piêrde sabiia, carii vor rămînea den foamete.

24. Şi morţii se vor arunca[265] ca nişte balegi şi nu va fi cine să-i mîngîie. Că se va pustii pămîntul şi cetăţile vor fi stricate.

25. Şi nu va fi rămas cine să lucrêze pămîntul şi cine să-l sêmene.

26. Lêmnele vor da roadele şi cine le va culêge?

27. Strugurul va fi copt şi cine-l va călca? Că vor fi locurile pustietăţi mari.

28. Va vrea omul să vază pre alt om sau să auză glasul lui?

29. Că[266] vor rămînea de la cetate 10 şi de la arături 2, carii se vor ascunde în desimea dumbrăvilor şi în spintecăturile pietrilor,

30. În ce chip se lasă şi în măslini, şi într-unii copaci[267] 3 sau 4 măsline.

31. Sau cum iaste în vie struguri culeşi şi lăsaţi, iar de cei ce iubesc viia se cearcă,

32. Aşa se vor lăsa în zilele acêlea 3 sau 4 den cei ce se-au ispitit casele lor în sabie.

33. Şi se va lăsa pămîntul pustiiu şi arăturile lui se vor învechi, şi pre căile lui şi pre toate cărările lui vor crêşte mărăcini, căci că nu vor umbla oameni pre dînsele.

34. Plînge-vor fêtele că nu vor avea logodnici, plînge-vor muierile că nu vor avea bărbaţi, plînge-vor fêtele lor că nu vor avea ajutor.

35. Logodnicii lor se-au sfîrşit[268] în războiu şi bărbaţii lor vor pieri în foa- *[489/1]* mete.

36. Auziţi acêstea şi le cunoaşteţi, robii Domnului.

37. Iată cuvîntul Domnului, priimiţi-l, nu crêdeţi dumnezeilor, pentru carii au zis Domnul.

38. Iată, se vor apropiia răotăţile fără de zăbavă.

39. În ce chip naşte şi cea grea pre fiiul ei în luna a 9, deaca se apropie ceasul naşterii ei, iar ea, mai nainte cu 2 sau cu 3 ceasuri, îi cuprinde pîntecele durêrea şi iêse tinerelul den pîntece, nemaizăbovind nici o certă,

40. Aşijderea nu vor zăbovi nici răotăţile de-a ieşi[269] pre pămînt şi veacul va[270] gême şi-l vor cuprinde dureri.

41. Ascultaţi cuvîntul, nărodul mieu, gătiţi-vă spre

izgoană şi întru răotăţi aşa să fiţi, ca nişte vinetici.

42. Cela ce vinde, ca şi cela ce fuge, şi cela ce cumpără, ca şi cela ce piêrde.

43. Cela ce tîrguiêşte, ca şi cela ce nu dobîndêşte, şi cela ce zidêşte, ca şi cela ce n-are a lăcui.

44. Cela ce seamănă, ca şi cel ce nu va secera, aşa şi cel ce va pune vie, ca şi cel ce nu va culêge.

45. Cei ce vor nunti, ca cel ce nu face feciori, şi cei ce nu vor nunti, ca nişte vădui.

46. Pentr-acêea, cine se vor osteni în zadar se vor osteni.

47. Că roada lor alte limbi o vor secera şi toate ale lor vor lua şi casele le vor răsturna şi pre feciorii lor îi vor robi, că în robie şi în foamete vor naşte naşterile[271] lor.

48. Şi ceia ce vor neguţători în jăfuire şi cîtu-şi vor înfrumseţa cetăţile şi casele lor şi ce au ei şi fêţele lor,

49. Atîta mai mult îi voiu urî pentru păcatele lor", grăiêşte Domnul.

50. „Cum uraşte curva pre muiêrea cea înţeleaptă şi bună foarte,

51. Aşa uraşte şi direptatea pre fărădelegiuire, cînd se înfrumseţează şi se pleacă ei în faţă, cînd va veni cela ce o apără, să cêrce tot păcatul pre pământ.

52. Pentr-acêea, nu vă asămănaţi ei.

53. Că încă puţinel, ce se va lua nelegiuirea de pre pământ şi va împărăţi întru voi direptatea."

54. Nu-şi zice cel păcătos lui să nu greşască, că cărbune de foc se va aprinde pre capul lui. Ce zice: „N-am greşit înaintea lui Dumnezeu şi a slavei lui."

55. [272]Iată, Domnul ştie toate lucrurile omeneşti, şi faptele lor şi gîndurile lor şi inimile lor.

56. Că au zis: „Fii, păminte", şi au fost, „Fii, ceriu", şi au fost.

57. Şi cu cuvintele lui se-au făcut stêlele şi ştie numărul stêlelor.

58. Cela ce *[489/2]* se cearcă de fărădefundure şi de cămările lor, cela ce au măsurat marea şi începătura ei,

59. Cela ce au încuiat marea pren mijlocul apelor şi au spînzurat pământul pre ape cu cuvîntul său,

60. Cela ce au întins ceriul ca o cămară, de l-au întemeiat pre ape,

61. Cela ce au pus în pustie izvoară de ape şi în vîrfurile munţilor lacuri[273], slobozirea rîurilor dentru înălţimea pietrii ca să adape pământul,

62. Cela ce au făcut pre om şi i-au pus inima în mijlocul trupului şi au dat într-însul duh şi viiaţă şi înţelêgere,

63. Şi suflarea lui Dumnezeu atotţiitoriul, carele au făcut toate şi ispitêşte toate ascunsele care sînt în ascunzătorile pământului,

64. Acela ştie tocmêlele[274] voastre şi cêle ce cugetaţi în inimile voastre; greşiţi şi veţi să ascundeţi păcatele voastre.

65. Pentr-acêea Domnul ispitind au ispitit toate faptele voastre şi va aduce pre voi, pre toţi.

66. Şi veţi fi urîţi cînd vor trêce păcatele voastre înaintea oamenilor şi vor fi fără de lêge, care vor sta vinovate în zioa acêea.

67. Ce veţi face? Sau cum veţi ascunde păcatele voastre înaintea lui Dumnezeu şi a îngerilor lui?

68. Iată, judecătoriul Dumnezeu, têmeţi-vă de dînsul. Părăsiţi-vă de păcatele voastre şi uitaţi fărădelegile voastre. Amú faceţi acêstea în vêci şi Dumnezeu vă va scoate şi vă va mîntui de toată scîrba.

69. Că iată că se[275] aţîţă ca[276] focul[277] asupra voastră limbi multe şi vor apuca pre fieştecarii dentru voi şi vor junghia jărtvă idolilor.

70. Şi cei ce vor voi lor vor fi lor de rîs şi de împuţăciune şi de călcare.

71. Că va fi locul locului şi întru vecinii cetăţilor sculare multă asupra celor ce se vor tême de Domnul.

72. Fi-vor ca nişte nebuni carii nu iartă nimunui, spre spargerea şi spre pustiirea celor ce se vor tême de Domnul.

73. Că vor pustii şi vor jăhui agoniseala lor şi-i vor goni den caselor lor.

74. Atunci se va arăta ispitirea aleşilor miei, ca aurul cînd se ispitêşte în foc.

75. Ascultaţi, iubiţii miei, zice Domnul: „Iată, înaintea voastră sînt zilele scîrbei şi vă voiu mîntui de toate."

76. Nu vă têmeţi, nici vă îndoiţi, că Dumnezeu iaste povaţa voastră.

77. „Şi ceia ce vor ţinea poruncile şi obicêiurile mêle", zice Domnul Dumnezeu, „nu vă vor îngreuia păcatele voastre, nice se vor rădica păcatele voastre.

78. Amar celor ce se vor strimta de păcatele lor şi se vor îngreuia de fărădelegile lor, în ce chip[278] se strimtează holda de pădure şi se ating mărăcinii de cărările ei, pre care nu trec oameni, şi se vor închide şi se vor trimête spre arderea focului."

NOTE FILOLOGICE ŞI TEXTUALE

Biblia 1688
Tóvit

Cap 3

1 În text, scris: ***бе́не кꙋвѫнта́ть***, greşeală de tipar.

Cap 5

2 În text, scris: ***та́тал***.
3 În text, scris: ***дꙋмнꙋзъ́ꙋ***, greşeală de tipar.

Cap 11

4 În text, scris: ***та́тъꙋ***, greşeală de tipar.

Cap 14

5 În text, scris: ***рꙋдꙋле***, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Iudíth

Cap 1

1 În text, scris: ***навоходосо́рь***, greşeală de tipar.

Cap 2

2 În text, scris: ***навоходосо́рь***, greşeală de tipar.

Cap 4

3 În text, scris: ***ли́мбилр***, greşeală de tipar.

Cap 5

4 În text, scris: ***мꙋ́лтеле***, greşeală de tipar.

Cap 6

5 În text, scris ***прѣ***.

Cap 7

6 În text, scris: ***дꙋ́н***, greşeală de tipar.
7 În text, scris: ***мꙋ́нтꙋлꙋи***, greşeală de tipar.

Cap 9

8 În text, scris: ***гла́ль***, greşeală de tipar.

Cap 11

9 În text, scris: ***навоходосо́рь***, greşeală de tipar.
10 În text apare, în plus, slova ***є***, probabil greşeală de tipar.
11 În text, scris ***кꙋтръ***, greşeală de tipar.

Cap 12

12 În text, scris: ***ѡ҆́ки***, greşeală de tipar.

Cap 13

13 În text, scris: ***би́не кꙋнта́тъ***, greşeală de tipar.

Cap 16

14 În text, silaba *-bră-* este repetată de două ori, la sfîrşitul rîndului şi la începutul rîndului următor.

Biblia 1688
Varúh

Cap 1

1 În text, scris: ***навоходосо́рь***, greşeală de tipar.

Cap 2

2 În text, scris: ***нꙋ́ѣнм***, greşeală de tipar.
3 În text, scris: ***инимилор***, probabil greşeală de tipar.

Biblia 1688
Carte trimisă a Ieremíei

1 În text, scris: ***ка ка***, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Catastih al Ézdrii

1 În text, scris: ***фъкꙋ́***, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Ésdra

Cap 1

1 În text, scris ***леви́лѡрь***, greşeală de tipar.
2 În text, scris ***а҆р҆ѱи́н҆***, greşeală de tipar.

Cap 2

3 În text, scris: ***ло́кꙋрꙋри***.

Cap 4

4 În text, scris ***ма***, greşeală de tipar.
5 În text, scris *24*, greşeală de tipar.
6 În text, scris: ***скꙋлѫ҆ дꙋ҆***.
7 În text, scris: ***бесѣ́рїй***, greşeală de tipar.

8 În text, scris: ***ѱцелп҃чю́не***.

Cap 5

9 În text se repetă conjuncţia *şi*, greşeală de tipar.
10 Scris în text ***че́ѧ ла́лтъ***, posibilă confuzie a tipografului.
11 În text, scris: ***а҆ а҆чѣ́стѣ***.

Cap 6

12 În text, numărul *56* din numărătoarea paralelă a fost omis; completarea s-a făcut conform *Catastihului*.
13 În text, scris ***порꙋнчи́дꙋ***, greşeală de tipar.
14 În text, scris: ***пꙋрꙋн҃чѝ***.

Cap 8

15 În text, scris: ***четито́ръл҃***, greşeală de tipar.
16 În text, scris ***па́з҃нилорь***, greşeală de tipar.
17 În text, scris ***ѱтинзи́дь***.

Cap 9

18 În text, scris ***бесѣ́рїй***, greşeală de tipar.

Ms. 45
Tovít

Cap 1

1 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *către*..
2 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.
3 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *fiiul*.
4 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *şi alegător*.
5 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, corectura: *nepot*.

Cap 2

6 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *venind*.
7 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *jale*.
8 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *plîngere*.
9 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Iov 2*.

Cap 3

10 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *privêşte*.
11 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *iaste*.
12 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, nota: *în*.
13 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu deasupra ultimei silabe, nota: *-ni*.
14 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

Cap 4

15 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Sirah 7*.
16 În text a fost scris iniţial *dreptăţii* şi secvenţa *drep-* este tăiată cu roşu; marginal, marcată cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *strîmbă-*.
17 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: ***При[т]***^{чи} *[= Parim.] 3*; *Sirah 4; Luc. 14*.
18 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *tu*.
19 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Sirah 35*.
20 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Sirah 29*.
21 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *mîndri*.
22 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice *3 Moi[si] [= Lev.] 19*; *5 Moi[si] [= Deut.] 24*.
23 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu deasupra secvenţei *pre ea*, nota: *lui*.
24 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Mth. 7*; *Luc. 6*.

Cap 5

25 Marginal, se reiau trei vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.
26 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *Tovit*.

Cap 6

27 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *4 Moi[si] [= Num.] 27 şi 36*.

Cap 7

28 În text, scris: ***тѡ***^{т}***ви***^{т}, probabil greşeală de copist.
29 În text urmează două litere şterse cu cerneală neagră.

Cap 8

30 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.
31 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, este reluată silaba *-se-*, scrisă defectuos în text.

Cap 9

32 În text, scris ***а҆***^{н}***д͡ꙋ***, probabil greşeală de copist.

Cap 10

33 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, nota: *au fost*.
34 Marginal, nemarcat în text, este scris cuvîntul: *cêle*.
35 Marginal, fără a fi marcat în text, cuvîntul: *ţie*.
36 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *apropié*.

Cap 11

37 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *veni.*

38 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *albeaţele.*

39 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, nota: *m-ai.*

Cap 12

40 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *te.*

41 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *ascuns.*

42 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, adăugirea: *leniţi a vă.*

43 În text, scris iniţial *mărturisiţi*, ultimele două slove sînt şterse.

44 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

45 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

46 Marginal, se reiau cinci vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.

47 Probabil greşeală a copistului. Trebuia scris: *eu eram.* În textul grecesc: *ἀλλὰ σὺν σοὶ ἤμην.*

Cap 13

48 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3 Moi[si] [= Lev.] 32*; *1* ***Цр***^{ст}*[****въ****] [= 1Reg.] 2*; ***Моγ***^{А}***ро***^{ст}***ь*** *[= Sol.] 16.*

49 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *cei robiţi.*

50 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu roşu o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

51 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

52 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

53 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra secvenţei *şi turnurile*, *2* deasupra secvenţei *şi băştile* şi *3* deasupra secvenţei *cu aur curat*, indicînd inversarea topicii acestora.

54 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra ultimei slove, corectura: *-c.*

Cap 14

55 În text, scris iniţial *vedêrea* şi corectat.

56 Altă lecţiune: *pustie.*

57 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.

58 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

59 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, nota: *ea.*

60 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *toate* şi *2* deasupra secvenţei *pre Domnul*, indicînd inversarea topicii lor.

61 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu roşu o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

62 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra ultimei silabe, corectura: *-ci.*

Ms. 45
Iudíth

Cap 1

1 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu deasupra silabei *-gi-*, corectura: *-ţi-*, propunînd lecţiunea: *lăţimea.*

2 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra slovei ***ц***, corectura: *-ţ-*, propunînd lecţiunea: *lăţimea.*

3 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

4 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *veniră împreună.*

5 În text, în acest loc apare un cuvînt şters cu cerneală roşie.

6 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra slovei ***ѧ***, corectura: *-i*, propunînd versiunea: *cei.*

7 În text, scris ***ѵпъръцїє***, probabil greşeală a copistului.

Cap 2

8 În text, cuvîntul *tot* este adăugat deasupra rîndului.

9 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *grăit.*

10 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *şi zise către el.*

11 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *tot.*

12 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *mă.*

13 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *voivozii.*

14 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *ispravnicii.*

15 În text, cuvîntul *rînduit* este şters cu cerneală roşie, marcat cu trei vrahii scrise cu roşu şi scris marginal: *porîncit lui.*

16 În text, cuvîntul *aproape* este scris de două ori, a doua oară fiind tăiat cu cerneală roşie.

17 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *toţi.*

Cap 3

18 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *venind.*

19 Marginal, fără a fi marcată în text, nota: *slujască.*

20 În text, scris iniţial, probabil, *Gavao*, şi modificat.

Cap 4

21 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *proaspăt.*

22 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu,

nota: *doi.*

23 În text, scris: ***бъба́тꙋ҃***, greşeală de copist.

24 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie roşie, adăugirea: *şi stingere.*

25 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *spre.*

26 În text se repetă silaba *-tat*, probabil greşeală a copistului.

Cap 5

27 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *veziriului.*

28 În text urmează un cuvînt tăiat cu negru.

29 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *toţi.*

30 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *fiilor.*

31 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *tăriia.*

32 În text urmează un cuvînt tăiat cu negru.

33 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, nota: *robului.*

34 În text, scris: ***Хаа҃***, probabil greşeală de copist.

35 În text urmează un cuvînt tăiat cu negru.

36 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *lor.*

Cap 6

37 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *încetă.*

38 În text urmează un cuvînt tăiat cu roşu.

39 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *pămîntul.*

40 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *că iată.*

41 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

42 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

43 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *pus.*

Cap 7

44 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *mieu.*

45 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie şi scris deasupra cuvîntul *întru.*

46 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra secvenţei *şi muiêrile lor*, *2* deasupra secvenţei *şi fii lor* şi *3* deasupra secvenţei *şi mai nainte de ce a venirea*, indicînd inversarea topicii lor.

47 În text, silaba *-re* este scrisă deasupra.

48 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *tuturor.*

49 Marginal, se reiau trei vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.

50 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *pre cer.*

51 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *pre pămînt.*

52 În text se repetă cuvîntul *şi*, probabil greşeală a copistului.

53 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *noao.*

Cap 8

54 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

55 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.

56 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

57 Marginal, se reiau trei vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.

58 Marginal, marcată în text cu şase vrahii scrise cu roşu, nota: *pusă preste.*

59 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, probabil de altă mînă, adăugirea: *mai.*

60 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *al vostru.*

61 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *staţi.*

62 Marginal, se reiau două vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.

63 În text, iniţial scris *vor* şi modificat.

64 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra primei litere a cuvîntului, corectura: *n-.*

Cap 9

65 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

66 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *neamuri.*

Cap 10

67 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *ei.*

68 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra slovei ***є***, corectura: *-i-.*

69 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *pen.*

70 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *omorî.*

71 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *minuna.*

Cap 11

72 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *domnul.*

73 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, adăugirea: *că.*

74 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *şi dobitoacele.*

75 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *ghiuliúşul.*

76 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *păstrat.*

77 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu deasupra silabelor *mistu-*, corectura: *cheltu-*.
78 În text, silaba *-tu-* este scrisă deasupra rîndului.
79 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *noaptea*, *2* deasupra cuvîntului *dzua* şi *3* deasupra secvenţei *Dumnedzăului ceriului*, indicînd inversarea topicii lor.
80 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *pre Dumnedzăul.*
81 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *lui.*
82 În text urmează un cuvînt şters cu negru.
83 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este repetată slova **ц**, scrisă defectuos în text.
84 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *mieu.*

Cap 12

85 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *iară.*
86 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *iată.*
87 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *înaintea.*
88 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *căzu.*

Cap 13

89 În text urmează secvenţa *de către faţa ei*, tăiată cu o linie neagră.
90 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu deasupra secvenţei *-doi*, corectura: *-doaă.*
91 Marginal, se reiau două vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.
92 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *pierirea.*
93 În text scris ***помє̑кь***. Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este adăugată silaba *-ne-*, omisă, probabil, din neatenţia copistului.

Cap 14

94 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, adăugirea: *ce-i.*
95 În text urmează un cuvînt, foarte probabil *eşti*, şters cu cerneală neagră.
96 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *nărodul.*
97 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *pielíţa*, *2* deasupra cuvîntului *acoperemîntulu* şi *3* deasupra cuvîntului *margenii*, indicînd inversarea topicii lor.
98 În text, secvenţa *şi dziseră* este scrisă de două ori, prima dată fiind tăiată cu o linie roşie.
99 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, nota: *curtea.*
100 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, probabil de altă mînă, corectura: *au.*
101 În text, cuvîntul *cu* este adăugat deasupra rîndului.
102 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

Cap 15

103 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *tu.*
104 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este adăugată slova ***ѻ***, omisă, probabil, din neatenţia copistului.
105 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *alergă.*
106 În text, scris iniţial, probabil, *ceia* şi modificat.

Cap 16

107 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Moi[si] [= Ieş.] 4.*
108 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *cêle.*
109 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu deasupra silabei *-tori*, corectura: *-toare.*
110 În text, secvenţa *să-i puie la* este scrisă de două ori, prima dată fiind tăiată cu o linie roşie.
111 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *spata.*
112 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *de-n-.*
113 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *smeriţi.*
114 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *slabii.*
115 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 148.*
116 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 103.*
117 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *zidit.*
118 În text scris *bărbatul* şi tăiat cu cerneală neagră. Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, corectura: *nărodul.*
119 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *ai lui.*

Ms. 45
Varúh

Cap 1

1 Numărul paginii este scris greşit: *751.*
2 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *zilile lor.*
3 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *gios 2.*
4 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică*: Daniil 9.*
5 În text scris ***глáсѻ̑лѻ̑ лѻ̑***, probabil greşeală a copistului.
6 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu

roşu, trimiterea biblică: *5 Moi[si] [= Deut.] 28*.

Cap 2

7 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *5 Moi[si] [= Deut.] 28*.

8 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, probabil de altă mînă, adăugirea: *cêle*.

9 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Daniil 9*; *sus 1*.

10 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *toate răutăţile acêstea venit-au preste noi*.

11 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Daniil 9*.

12 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *5 Moi[si] [= Deut.] 28*; *Isaía 63*.

13 În text cuvîntul *tale* este repetat.

14 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 27*.

15 În text, scris: ***дєн҃фáръ***, probabil greşeală de copist.

16 În text, secvenţa *-lo-* este repetată, tăiată cu roşu.

17 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, după silaba *ar-*, nota: *-surei*, propunîne versiunea: *arsurei*.

18 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Moi[si][= Lev.] 26*.

Cap 3

19 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu negru o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

20 În text, scris: ***ѱн҃лєс҃***, greşeală de copist. Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura *-ţe*.

21 În text urmează cuvîntul *Israil*, tăiat cu roşu, probabil greşeală a copistului.

Cap 4

22 În text urmează un cuvînt, probabil *mêle*, tăiat cu negru.

23 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra ultimei slove a acestui cuvînt, probabil de altă mînă, corectura: *-e*.

24 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, adăugirea: *nici*.

25 În text, scris ***да***, probabil greşeală a copistului.

26 În text, scris: ***прєс҃***, greşeală de copist.

27 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *pre*.

Cap 5

28 În text, cuvîntul este corectat şi aproape ilizibil, de aceea este marcat în text cu două vrahii scrise cu roşu şi reluat marginal.

Ms. 45
Poslanie a Ieremíei

1 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *îndălungată*.

2 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Моѵдрос҃т[ь]*** *[= Sol.] 14*.

3 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Mac. 2*.

4 Marginal, marcată în text cu şase vrahii scrise cu roşu, nota: *sfiiţi-vă*.

5 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, adăugirea: *pre voi*.

6 În text, în cuvîntul ***подѡáба***, slova ***а*** din final este corectată în ***ъ***.

7 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu deasupra secvenţei *-êstea*, nota: *-eştia*, propunînd lectura: *aceştia*.

8 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

9 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *roază*.

10 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *deasupra*.

11 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 46*.

12 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *murguiesc*.

13 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *gîndi*.

14 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *bodzu a lor*.

15 Marginal, se reiau două vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.

16 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, adăugirea: *cîte*.

17 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *celor*.

18 În text urmează cuvîntul *şi*, tăiat cu cerneală roşie.

19 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *răotăţi*.

20 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, adăugirea: *şi*.

21 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, adăugirea: *nice*.

22 Silaba *ju-* este repetată, din greşeală.

23 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu la începutul cuvîntului, adăugirea: *ră-*, propunînd versiunea: *răsuflă*.

24 În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră.

25 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *dumbrăvi*.

26 În text urmează o scurtă secvenţă tăiată cu negru, indescifrabilă.

27 După silaba *bla-* urmează un cuvînt tăiat cu cerneală roşie.

28 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *lor*.

29 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *şumuiag*.

30 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *hreasc*.

Ms. 45
Cîntare a trei sfinţi coconi

1 Marginal, se reiau două vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.
2 În text, scris ***дє́ᵘ̃***, greşeală de copist.
3 Marginal, fără a fi marcată în text, scrisă de altă mînă, nota: *năsipu*.
4 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *şuierînd*.
5 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *nu-i*.
6 În text, după prefixul *prea-* urmează cuvîntul *înălţat*, tăiat cu cerneală neagră.
7 În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră.
8 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *vînturile*.
9 Marginal, marcată în text cu şase vrahii scrise cu roşu, nota: *mărturisiţi-vă*.
10 Marginal, marcată în text cu şase vrahii scrise cu roşu, nota: *mărturisiţi*.

Ms. 45
Catastih al Édrii

1 În această carte biblică, numerotarea cu cifre arabe este dublată de o numerotare cu cifre chirilice, scrise tot cu cerneală roşie. În transcrierea textului, am evidenţiat această numerotare paralelă prin paranteze pătrate.
2 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *făcu*.
3 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *aduseră*.
4 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *Ioachim*, *2* deasupra cuvîntului *fratele*, indicînd inversarea topicii lor.
5 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *denpreună cu*.
6 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *biruiêşte*.
7 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *rugat*.
8 În text, scris iniţial *sfinţiţii*, ulterior adăugat *a* şi modificat în *sfinţirii*.
9 În text urmează o scurtă secvenţă tăiată cu negru.
10 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *împreună*, *2* deasupra cuvintelor *den fiii lui Israil*, indicînd inversarea topicii lor.

Ms. 45
Ésdra

Cap 1

1 În această carte biblică, numerotarea cu cifre arabe este dublată de o numerotare cu cifre chirilice, scrise tot cu cerneală roşie. În transcrierea textului, am evidenţiat această numerotare paralelă prin paranteze pătrate.
2 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *4* ***Цр***^{ст}*[**вѣ**] [= 4Reg.] 23*; *2 Parali. 35*.
3 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *făcu*.
4 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *ei*.
5 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *chivotul*.
6 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, adăugirea: *cetăţile*.
7 În originalul grec este numărul *5000*.
8 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *vrêmea*.
9 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *mult*.
10 Silaba *-sa-* din cuvîntul *Ierusalimului* este repetată.
11 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *îndurară*.
12 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.

Cap 2

13 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Parali. 36*; *1 Esdra 1*.
14 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *Iudéa*, *2* deasupra cuvîntului *Ierusalím* şi *3* deasupra cuvîntului *Vílemos*, indicînd inversarea topicii lor.
15 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală roşie.
16 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *săvîrşind*.

Cap 3

17 Marginal, marcată în text cu o vrahie roşie, de altă mînă, adăugirea: *vase*.
18 Marginal, se reiau trei vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.

Cap 4

19 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, de altă mînă, nota: *păcătuit*.
20 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, de altă mînă, nota: *ceriul*.
21 Marginal, fără a fi marcată în text, explicaţia: *el*.
22 În text urmează două cuvinte tăiate cu cerneală roşie.

Cap 5

23 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *numele*.
24 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *fiiul*.
25 În text, scris iniţial *anul* şi tăiat cu cerneală neagră; marginal, marcată cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *a lune*; ultima slovă a cuvîntului pare corectată din altceva; probabil erori ale copistului.

26 Marginal, marcată în text cu o vrahie roşie, adăugirea: *den.*
27 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *6000.*
28 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Ezdra 2*.
29 Marginal, marcată în text cu o vrahie roşie, de altă mînă, adăugirea: *toţi.*
30 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *ţimbalele.*
31 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *aceştiia.*
32 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Esdra 4*.
33 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, probabil de altă mînă, corectura: *-**тъ***.

Cap 6

34 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1 Ezdra 5*; *Agheu 1*.
35 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1 Ezdra 3*; *Sirah, 49*.
36 În text, conţinutul acestui verset este scris cu roşu.
37 În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră.
38 Marginal, se reiau două vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.
39 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Ezdra 6*.
40 Marginal, marcate în text cu patru vrahii scrise cu roşu, corecturile: *-e*, *-e*, *-i*, *-e*, pentru *casă de piatră*, propunînd lectura: *case de pietrii trei durate.*
41 Marginal, marcată în text cu şase vrahii scrise cu roşu, nota: *la un loc nou.*
42 În text, cuvîntul *dentru* este repetat şi tăiat cu cerneală roşie.
43 Marginal, se reiau două vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.
44 Marginal, marcată în text cu o vrahie roşie, adăugirea: *la.*
45 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *opreascâ.*

Cap 7

46 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Esdra 6*.
47 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *porînci.*

Cap 8

48 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Ezdra 7*.
49 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, adăugirea: *legii Domnului.*
50 În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală roşie.
51 Marginal, marcată în text cu o vrahie roşie şi scrisă de altă mînă deasupra slovei ***а*** a acestui cuvînt, corectura: *-e*.
52 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Ezdra 8*.
53 În text este tăiată cu cerneală neagră o secvenţă din cuvîntul *Maasman*, între silaba *ma-* şi *-asman.*
54 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *să trimiţă.*
55 În text, la începutul acestui verset apare secvenţa *Şi lucruri de aur 20*, tăiată cu negru,
56 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *voao.*
57 În text urmează un cuvînt tăiat cu negru, probabil *acoló.*
58 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *limbilor*, *2* deasupra cuvîntului *pămîntului* şi *3* înaintea versetului 90, indicînd inversarea topicii acestora.
59 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie roşie, adăugirea: *înaintea ta.*
60 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie roşie, adăugirea: *zicînd şi.*

Cap 9

61 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Ezdra 10*.
62 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra silabelor *-pina*, corectura: *-pla.*
63 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *lărgimea.*
64 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu deasupra silabelor *-sire*, corectura: *-inţă.*
65 În text urmează trei cuvinte tăiate cu cerneală neagră.
66 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *glăsui toată mulţimea.*
67 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *şi.*

Ms. 4389
Cartea Tóviei

Capul 1

1 Marginal, marcate în original printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *4 **Цр**^{ст}[**въ**] [= 4Reg.] 17: a: 3 et* [= ‘şi’] *18: b: 9*.
2 În text, cuvîntul *pre* a fost omis şi scris deasupra rîndului.
3 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
4 În text urmează cîteva slove tăiate cu cerneală neagră.
5 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 **Цр**^{ст}[**въ**] [= 3Reg.] 12: f: 28*.
6 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
7 În text, scris: ***сѣ^{м}цїѧ***, greşeală de copist.
8 Marginal, între indicii *13* şi *14* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
9 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în

jos încadrate de o acoladă, nota: *în legătură.*

10 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *grivne.*

11 Marginal, între indicii *20* şi *21* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

12 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4Reg.] 19: g: 35*; *Sirah 48: d: 24.*

13 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Isai. 37: g: 38*; *2. Mac. 20: e: 19*; *2 Par. 32: e: 21.*

Cap 2

14 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

15 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Amos: 8: c: 10*; *1 Mac. 1: d: 14.*

16 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

17 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***вы***$\widetilde{\text{и}}$***[є]*** [= 'mai sus']*: 1: d: 23.*

18 În text, cuvîntul *un* pare a fi adăugat ulterior.

19 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Orbi Toviia.*

20 Marginal, între indicii *13* şi *14* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

21 În text, cuvîntul *la* a fost iniţial omis şi adăugat între rînduri.

22 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***За***$\widetilde{\text{к}}$***[онъ]*** *[= Deut.] 32: a: 1.*

23 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iov 2: c: 9.*

24 În text urmează cîteva slove şterse cu cerneală.

25 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *îl mustra.*

Cap 3

26 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, explicaţia: *suspină.*

27 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

28 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***За***$\widetilde{\text{к}}$***[онъ]*** *[= Deut.] 28: c: 13.*

29 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

30 Slova ***и*** din silaba *Mi–* a fost modificată din altă slovă.

31 În text, slova ***к*** a fost modificată din altă slovă.

32 Pe margine a fost scris indicele de verset *10* şi apoi şters.

33 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Mustrarea Sarei de slujnică cu năpaste.*

34 Marginal, între indicii *13* şi *14* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

35 Marginal, între indicii *21* şi *22* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 4

36 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

37 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Sirah 7: c: 29.*

38 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***йсх****[о]****д****[ъ]* *[= Ieş.] 20: b: 12.*

39 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Învăţă Tóviia pre fiiu-său învăţătura cea de apoi.*

40 Marginal, între indicii *5* şi *6* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

41 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Luc. 14: c: 13*; ***Прит****[чи]* *[= Parim.] 3: b: 9*; *Sirah 4: a: 1 şi 14: b: 13.*

42 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Sirah 35: a: 4.*

43 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Sirah 29: c: 13.*

44 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

45 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1* ***[къ] соѵ̈н[аном]*** *[= 1 Tes.] 4: a: 3.*

46 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы***$\widehat{\text{т}}$***[ик]*** *[= Fac.] 3: a: 5.*

47 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Levit. 19: c: 13*; *2* ***За***$\widetilde{\text{к}}$***[онъ]*** *[= Deut.] 24: c: 14.*

48 Marginal, marcate în text cu o săgeată orientată în jos, trimiterile biblice: *Mth. 7: b: 12*; *Luc. 6: d: 31.*

49 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Luc. 14: c: 24.*

50 Marginal, între indicii *18* şi *19* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

51 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, explicaţia: *talanţi.*

52 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***[Къ]*** ***ри***$\widehat{\text{м}}$***[ляном]*** *[= Rom.] 8: d: 17.*

Cap 5

53 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

54 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

55 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Află Toviia soţie pre înger.*

56 Lectură incertă, pată în manuscris.

57 Marginal, între indicii *14* şi *15* ai versetelor, este scrisă

litera *C*, cu caracter latin.

58 În text, secvenţa *şi zise* a fost omisă iniţial şi adăugată ulterior deasupra rîndului.

59 Marginal, între indicii *21* şi *22* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

60 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***ни***^{ж}*[є]* [= 'dedesubt']*: 10: a: 4*.

61 În text, silaba *să* a fost omisă şi adăugată deasupra rîndului.

62 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală.

63 Marginal, marcată în text cu o cruce, secvenţa: *înaintea noastră.*

Cap 6

64 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

65 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *trage.*

66 Marginal, între indicii *7* şi *8* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

67 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Чи***$^{\widetilde{с}}$*[ла][= Num.] 27: a: 8 et* [= 'şi'] *36: a: 8*.

68 În text, cuvîntul *fost* a fost omis şi scris deasupra rîndului.

69 Marginal, între indicii *14* şi *15* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

70 Marginal, între indicii *18* şi *19* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

71 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Porînci îngerul 3 zile să nu se amêstece cu muiêrea lui, deaca o va lua.*

Cap 7

72 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

73 În text, slova ***є*** a fost modificată din altă slovă.

74 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

75 În text, scris: ***нє***, greşeală de copist.

76 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

77 În text a fost scris iniţial altceva şi apoi corectat: *Raguil.*

78 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Чи***$^{\widetilde{с}}$*[ла] [= Num.]: 27: b: 6*.

79 În text urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.

80 În text, scris: ***пы***$^{\widetilde{н}}$***гын***$^{\widetilde{а}}$, greşeală de copist.

Cap 8

81 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *voinicul.*

82 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

83 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

84 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы***$^{\widetilde{т}}$*[ик] [= Fac.] 2: b: 7.*

85 În text, scris: ***Є́ѵа.***

86 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *dînşii.*

87 În text, ultima slovă a cuvîntului a fost corectată în ***а.***

88 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală.

89 Marginal, între indicii *19* şi *20* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

90 În text, scris: ***сло́цилѡ***$^{\widetilde{р}}$, greşeală de copist.

91 În text, înainte de silaba *ve-* a fost scris altceva, apoi corectat.

92 În text, scris: ***т8***^{т8}***ро***, greşeală de copist.

Cap 9

93 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

94 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

95 Marginal, între indicii *7* şi *8* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

96 În text, în acest loc a fost şters şi scris *de.*

97 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 10

98 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

99 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

100 În text, în acest loc a fost şters şi lăsat spaţiu gol.

101 În text, deasupra acestei sintagme apar două vrahii nereluate marginal.

102 Marginal, între indicii *8* şi *9* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

103 În text, silaba *ca* a fost iniţial omisă şi scrisă deasupra rîndului.

104 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

105 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

Cap 11

106 În text, a fost şters şi apoi scrisă silaba *-sat.*

107 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

108 Marginal, între indicii *9* şi *10* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

109 Marginal, între indicii *17* şi *18* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 12

110 În text, cuvîntul *sfînt* a fost scris deasupra rîndului.

111 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

112 În text, slova *и* din silaba *-ţi-* a fost modificată din *ѣ*.
113 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
114 În text, cuvîntul *le* a fost iniţial omis şi adăugat desupra rîndului.
115 În text, silaba *-ne* a fost adăugată deasupra rîndului.
116 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Vezi, o, eretice, că de folos sînt faptele cêle bune.*
117 Marginal, între indicii *10* şi *11* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
118 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Vezi 7 voievozi îngereşti.*
119 Marginal, între indicii *18* şi *19* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
120 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *părea.*

Cap 13

121 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
122 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2 За*^{к}*[онъ] [= Deut.]: 32: f: 39*; *1 Цр*^{ст}*[въ][= 1Reg.] 2: a: 6*; *Моѵ*^{др}*[ость][= Sol.]: 16: a: 13.*
123 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
124 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
125 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 За*^{к}*[онъ] [= Deut.]: 60: a: 5.*
126 În text, în acest loc apare o pată pe manuscris..
127 Marginal, între indicii *17* şi *18* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
128 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifre *2* deasupra secvenţei *că au slobozit pre Ierusalim cetatea sa de toate întristăciunile lui* şi *1* deasupra secvenţei *Domnul Dumnezeul nostru*, indicînd o inversiune a topicii.
129 În text, slova *є* din silaba *-ţe-* a fost corectată din slova *и*.
130 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Apoc. 21: c: 18.*
131 În text, slova *Б* a fost corectată din altă slovă.

Cap 14

132 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
133 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdr. 3: b: 8.*
134 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
135 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
136 În text, urmează un cuvînt şters cu cerneală.
137 Marginal, între indicii *14* şi *15* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
138 În text, secvenţa *-vură* a fost modificată din alte slove, iar silaba *-ră* a fost adăugată deasupra rîndului.
139 În text, scris: *фчѡ́рилѡ*^{р}, greşeală de copist.

Ms. 4389
Cartea Iudíthei

Capul 1

1 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
2 Marginal, între indicii *2* şi *3* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
3 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
4 Marginal, între indicii *9* şi *10* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 2

5 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
6 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
7 În text, cuvîntul *multe* este adăugat între rînduri, de aceeaşi mînă.
8 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *bucatele.*
9 În text, scris: *дꙋчр*, greşeală de copist.
10 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
11 Marginal, între indicii *14* şi *15* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 3

12 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
13 În text, cuvîntul *să* este adăugat între rînduri.
14 Marginal, între indicii *3* şi *4* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
15 În text este şters şi scris un cuvînt a cărui probabilă lecţiune este *lua.*
16 Marginal, între indicii *10* şi *11* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
17 Marginal, între indicii *13* şi *14* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
18 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Navohodonosor vru să fie el dumnezeu.*

Cap 4

19 În text a fost şters şi scris: *lui.*
20 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
21 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, explicaţia: *închis.*
22 Marginal, între indicii *5* şi *6* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
23 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în

jos, nota: *aşăzământ.*

24 În text, scris greşit: ***копи҃и҃.***

25 Marginal, între indicii *10* şi *11* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

26 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***йсх[о]д[ъ]*** *17: d: 13.*

27 Marginal, între indicii *13* şi *14* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

28 În text, a fost şters un cuvînt şi scrisă secvenţa: *ca să cercetêze.*

Cap 5

29 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

30 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Ahior spune lui Oloférn de şărăteniia lui Israil.*

31 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃[ик]*** *[= Fac.] 11: d: 31.*

32 Marginal, între indicii *7* şi *8* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

33 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃[ик]*** *[= Fac.] 12: a: 1.*

34 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃[ик]*** *[= Fac.] 47: a: 2.*

35 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***йсх[о]д[ъ]*** *[= Ieş.] 14: a: 1.*

36 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***йсх[о]д[ъ]*** *[= Ieş.] 14: g: 1.*

37 Marginal, între indicii *15* şi *16* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

38 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală.

39 În text, scris: ***слѫ҆ма***, greşeală de copist.

40 Marginal, între indicii *23* şi *24* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

41 În text, cuvîntul *lor* a fost adăugat între rînduri.

Cap 6

42 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Se mîniiară boiêrii pre Ahior, căci grăi bine de Israil.*

43 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

44 În text, scris: ***ѳъ***, greşeală de copist.

45 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

46 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Duseră pre Ahior la Vethúliia, de-l lăsară acoló legat.*

47 În text scris ***тна҆тѣ***, probabil greşeală de copist.

48 Marginal, marcată în text cu o cruciuliţă, completarea: *de un copaci.*

49 Marginal, între indicii *10* şi *11* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

50 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***вы҃[є]*** [= 'mai sus']*: 5: b: 12.*

51 Marginal, între indicii *15* şi *16* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

52 În text, silaba *-ca* este adăugată ulterior, deasupra rîndului.

53 În text, scris: ***нѡ́ржⷭ***, greşeală de copist.

Cap 7

54 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *asupra.*

55 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

56 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, este reluată slova ***ц***, scrisă defectuos în text.

57 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

58 Marginal, marcată în text printr-o cruciuliţă, adăugirea: *şi ai lui Moav.*

59 În text, în acest loc este o pată pe manuscris şi este şters un cuvînt.

60 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *vasele în care strîngea apa den ploaie.*

61 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

62 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Se fîrşi apa den Vethulia.*

63 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***йсх[о]д[ъ]*** *[= Ieş.] 5: d: 21.*

64 În text, scris: ***тнаи҆тъ***, greşeală de copist.

65 Marginal, între indicii *17* şi *18* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

66 În text, manuscrisul este deteriorat în acest loc, dar slovele se văd parţial şi cuvîntul poate fi citit.

67 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Psalom 105: a: 6.*

68 În text, secvenţa *ca să nu zică oamenii* este greu lizibilă.

69 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Făgădui Iósiia să dea cetatea după 5 zile.*

Cap 8

70 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

71 Marginal, între indicii *10* şi *11* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

72 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Mustreză Iuditha pre preoţi căci au pus soroc milei lui Dumnezeu.*

73 În text, a fost şters şi scrisă secvenţa *ca să chiê-.*

74 Marginal, între indicii *20* şi *21* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

75 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este

inserată următoarea explicaţie: *Să cêrte preoţii pre oameni ca să facă voia lui Dumnezeu, că apoi ei vor avea păcat.*

76 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Fac.] 22: a: 1.*

77 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Cor[in]th. 10: b: 9.*

78 Marginal, între indicii *27* şi *28* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 9

79 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

80 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Fac.] 34: d: 29.*

81 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

82 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***йсχ[о]а[ъ]*** *[= Ieş.] 14: b: 9.*

83 În text a fost şters şi scris: *i-au.*

84 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *gedêle.*

85 În text, secvenţa *-le cêle* a fost scrisă deasupra rîndului.

86 Marginal, marcată în text prin trei cruciuliţe orientate în jos, nota: *plăcute.*

87 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Сѕ҃а[ѣи]*** *[= Jud.] 4: d: 21* ***и*** [= ‘şi’] *5: d: 26.*

88 În text a fost ştearsă şi scrisă slova ***к***, din silaba *-că.*

Cap 10

89 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

90 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Se împodobi Iudítha şi mêrse la Oloférn.*

91 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos: *Aceasta era un lucru de purta muierile atunci preste cap şi preste umere, ca cum poartă acum ghiordiile; ce acêlea acoperiia şi capul şi era făcute ca nişte fote, iar altă croială n-avea.*

92 Marginal, între indicii *5* şi *6* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

93 În text, silaba *cu-* a fost adăugată deasupra rîndului.

94 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *amin, amin.*

95 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

96 În text, scris: ***т***, greşeală de copist.

97 Marginal, între indicii *16* şi *17* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

98 În text, versetul este numerotat, greşit, *15.*

Cap 11

99 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

100 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

101 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы҃[ьнь]*** ‘deasupra’: *5: a: 5.*

102 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

103 Marginal, între indicii *15* şi *16* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

104 În text, ultima slovă a fost ştearsă şi corectată în ***е***.

Cap 12

105 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

106 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

107 Marginal, între indicii *10* şi *11* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

108 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

109 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *în poftire.*

Cap 13

110 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

111 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *închizînd.*

112 În text este ştearsă şi apoi corectată slova ***е*** din silaba *-ze-.*

113 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Tăie Iudítha capul lui Olofern.*

114 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр҃т[вѣ]*** *[= 4Reg.] 24.*

115 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

116 În text, slova ***а*** este refăcută din altă slovă, scrisă iniţial şi apoi ştearsă.

117 În text a fost şters şi scris cuvîntul *zăvasa.*

118 În text, cuvîntul *mine* a fost adăugat între rînduri.

119 Marginal, între indicii *20* şi *21* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

120 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Ps[a]lm 105: a: 1* ***и*** [= ‘şi’] *106: a: 1.*

121 Marginal, între indicii *25* şi *26* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

122 În text, silaba *-ne* a fost adăugată între rînduri.

123 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *leşină.*

Cap 14

124 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

125 Marginal, între indicii *5* şi *6* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

126 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos,

nota: *oamenii den casa lui.*

127 Marginal, între indicii *9* şi *10* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

128 În text, a fost şters un cuvînt şi scris cuvîntul *deaca.*

129 Marginal, între indicii *14* şi *15* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 15

130 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

131 În acest caz, este posibilă şi lecţiunea *pre cari-i.*

132 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

133 În text urmează o scurtă secvenţă tăiată cu negru, indescifrabilă.

134 Marginal, între indicii *8* şi *9* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

135 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

136 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Dêderă tot ce au fost al lui Olofern Iudíthei.*

Cap 16

137 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

138 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Cîntecul Iudithei, pentru izbîndă.*

139 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *йсх[о]д[ъ] [= Ieș.] 15.*

140 În text, slova *д* a fost corectată din altă slovă.

141 În text, slova *д* a fost corectată din altă slovă.

142 În text, slova *д* a fost corectată din altă slovă.

143 Marginal, între indicii *8* şi *9* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

144 În text scris *тврдт*, probabil greşeală de copist.

145 Marginal, între indicii *16* şi *17* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

146 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală.

147 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Бы[ик] [= Fac.] 1*; *Ps[a]lm 32: b: 9*; *Ps[a]lm 148*.

148 Marginal, marcată în text printr-o vrahie, trimiterea biblică: *Ps[a]lm 103.*

149 Marginal, între indicii *23* şi *24* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

150 În text, scris: *зи́лє*, greşeală de copist.

151 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală.

152 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *iertă.*

Ms. 4389
Prorocirea lui Varúh

Cap 1

1 Este posibilă şi lecţiunea: *care le-au.*

2 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

3 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise deasupra secvenţei *în vrêmea cêea*, nota: *în anul cela.*

4 Marginal, între indicii *7* şi *8* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

5 În text urmează cîteva litere şterse cu cerneală neagră.

6 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

7 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimitere intratextuală: *ни[же][є]* [= ‘dedesubt’]*: 2: b: 6.*

8 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Daniil: 9: a: 5.*

9 Marginal, între indicii *18* şi *19* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

10 În text, a fost şters şi scris: *au.*

11 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 За[ко]нъ] [= Deut.]: 28: b: 13.*

Cap 2

12 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

13 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 За[ко]нъ] [= Deut.]: 28: f: 53.*

14 În text, scris: *нъродєлє.*

15 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *вы[ше][є]* [= ‘mai sus’]*: 1: c: 15.*

16 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

17 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Daniil: 9: d: 15.*

18 Marginal, între indicii *11* şi *12* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

19 În text este o pată de cerneală roşie pe slova *к.*

20 În text, slova *ѣ* din silaba *fê-* a fost modificată din altă slovă.

21 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *robit.*

22 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2 За[ко]нъ] [= Deut.]: 26: d: 15*; *Isaia: 63: d: 15.*

23 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Psl.: 113: d: 17*; *Isaia: 64: c: 9 1 и* [= ‘şi’] *38.*

24 Marginal, între indicii *17* şi *18* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

25 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem: 27.*

26 Marginal, între indicii *21* şi *22* ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

27 Marginal, între indicii *26* şi *27* ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

28 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice : *Levit: 26: b:14*; *2*

За^{к}*[**онъ**] [= Deut.]: 28: b: 15.*

29 Marginal, între indicii *31* şi *32* ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

30 În text, cuvîntul este şters parţial, dar lizibil.

Cap 3

31 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

32 Marginal, într-un chenar, scris: ***зри зде разѹмнш противѹ єретик*** [= 'vezi: aici se înţelege împotriva ereticilor'].

33 Marginal, între indicii *8* şi *9* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

34 Marginal, între indicii *20* şi *21* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

35 În text lipseşte cuvîntul *au*, din greşeala copistului.

36 În text, scris: ***лѹгѹл***, greşeală de copist.

37 În text, scris: ***чѣлѹ***, greşeală de copist.

38 Marginal, între indicii *30* şi *31* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

39 În text, scris: ***кимзѹ́лла***, greşeală de copist.

Cap 4

40 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

41 În text, scris: ***потрѝничелѹ***, greşeală de copist.

42 Marginal, între indicii *7* şi *8* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

43 Marginal, între indicii *13* şi *14* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

44 Marginal, marcat în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *zăbläul.*

45 Marginal, între indicii *20* şi *21* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

46 Marginal, între indicii *24* şi *25* ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

47 Marginal, între indicii *29* şi *30* ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

48 În text, scris: ***нърóдѹлѹлѹи***, greşeală de copist.

49 Marginal, între indicii *35* şi *36* ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

50 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***ни***^{ж}*[**є**]* [= 'dedesubt']*: 5: b: 5.*

Cap 5

51 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

52 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *corona.*

53 Marginal, între indicii *4* şi *5* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

54 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***вы***^{и}*[**є**]* [= 'mai sus']*: 4: g: 36.*

55 Marginal, între indicii *6* şi *7* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

56 În text, secvenţa *ce cură totdeauna şi văile,* omisă iniţial la copiere, este adăugată în continuarea rîndului, pe marginea filei.

Ms. 4389
[Cartea carea o au trimes Ieremia proroc]

1 Scris.Ier. se găseşte, în MS.4389, în continuarea cărţii proorocului Varuh, constituind capitolul al 6-lea al acesteia. Titlului cărţii din MS.4389 îi corespunde primul verset din MS.45 şi BIBL.1688.

2 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 25: b: 9.*

3 Marginal, între indicii *1* şi *2* ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

4 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Мѹ***^{рр}*[**ость**] [= Sol.]: 14: a: 8.*

5 În text, scris: ***рыцѝнѫ.***

6 Marginal, între indicii *12* şi *13* ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

7 Marginal, marcată în text cu două vrahii negre, nota: *schiptru.*

8 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *baltac.*

9 În text, scris: ***кыи***^{т}, greşeală de cospist.

10 În text, cuvîntul *zic* este scris deasupra rîndului, printr-un semn care arată că, iniţial, acest cuvînt a fost omis şi adăugat ulterior.

11 Marginal, marcată în text prin mai multe vrahii scrise cu negru, deasupra secvenţei *să o lingă şărpii*, este scrisă nota: *să cură viermii.*

12 Marginal, între indicii *23* şi *24* ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

13 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *(indescifrabil) 46: b: 6.*

14 Marginal, între indicii *33* şi *34* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

15 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu negru, nota: *întorc.*

16 În text, scris: ***єл***, greşeală de copist.

17 În text, ultima silabă a cuvîntului, *-va*, se vede cu dificultate, deoarece manuscrisul este deteriorat în acest loc.

18 Marginal, între indicii *43* şi *44* ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

19 Lecţiune nesigură din cauza manuscrisului deteriorat.

20 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu negru, nota: *nu-i stau împotrivă.*

21 Marginal, între indicii *53* şi *54* ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

22 În text, scris: ***фрѹмоáрє***, greşeală de copist.

23 Marginal, între indicii *62* şi *63* ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

24 În text, silaba *-mic* a fost iniţial omisă şi adăugată ulterior deasupra rîndului.

Ms. 4389
[Cîntarea a trei sfinţi cuconi]

1 În MS.4389, fragmentul corespunzător Cînt.trei.tin. se află în cartea prorocului Daniel, 3:25-90.
2 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserat următorul comentariu: *Rugăciunea Azăriei.*
3 Marginal, între indicii *35* şi *36* ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
4 Marginal, marcată în text cu patru vrahii, nota: *socotinţa ta.*
5 În text, scris ***пѕ҃тѣ́ра***, greşeală de copist.
6 Marginal, marcată în text cu trei vrahii, explicaţia: *Naftha aceasta iaste o zmoală de seu în carea iaste amestecată şi ceară şi piiatră pucioasă.*
7 Marginal, marcată în text cu patru săgeţi cu vîrful orientat în jos, nota: *puzderii.*
8 Marginal, marcată în text cu două vrahii, nota: *vînt.*
9 Marginal, nemarcat în text, comentariul: *Rugăciunea celor trei coconi.*
10 Marginal, marcată în text cu două linii oblice, trimiterea biblică: *Ps[a]lm 148: a: 3.*
11 Marginal, este notat cu roşu numărul *59*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
12 Marginal, este notat cu roşu numărul *61*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
13 Marginal, este notat cu roşu numărul *63*, care lipseşte din numerotarea iniţială. În general, versetele sînt comprimate în raport de 2:1 faţă de versiunea din MS.45 şi BIBL.1688.
14 Marginal, este notat cu roşu numărul *65*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
15 Marginal, este notat cu roşu numărul *68*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
16 Marginal, sînt notate cu roşu numerele *70* şi *71*, care lipsesc din numerotarea iniţială.
17 Marginal, este notat cu roşu numărul *73*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
18 Marginal, sînt notate cu roşu numerele *75* şi *76*, care lipsesc din numerotarea iniţială.
19 Marginal, sînt notate cu roşu numerele *78* şi *79* care lipsesc din numerotarea iniţială.
20 Marginal, este notat cu roşu numărul *81*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
21 Acest verset este notat marginal, fiind marcat în text printr-o cruce scrisă cu roşu. În dreptul său este notat cu roşu numărul *83*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
22 Marginal, este notat cu roşu numărul *85*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
23 Marginal, este notat cu roşu numărul *87*, care lipseşte din numerotarea iniţială.
24 În text, scris: ***Лніѣ***, greşeală de copist.

Ms. 4389
Cartea 2 a Ézdrei

Capul 1

1 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *4* ***Цр҃ст҃[твъ]*** *[= 4Reg.] 23*; *2 Par. 33.*
2 Marginal, marcată cu trei vrahii, nota: *boieriei.*
3 În text, în acest loc a fost şters şi apoi scrisă prima silabă: *preo-*.
4 În text, slova ***к*** a fost corectată din altă slovă.
5 În text, slova ***п*** a fost corectată din altă slovă.
6 În text, scris: ***жъ҃тѣ҃ѣнѝ҃ѥ҃***, greşeală de copist.
7 În text, secvenţa *mai mult* a fost iniţial omisă şi adăugată ulterior, între rînduri.
8 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *asupra.*
9 În text, scris: ***дє́м҃***.
10 În text, scris: ***нє***, din greşeala copistului.
11 În text, a fost şters şi scrisă slova ***ш***.
12 În text, scris: ***т҃ѝ҃***.
13 În text, urmează o scurtă secvenţă ştearsă, după care a fost scris: ***ш҃и҃***.
14 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *bisêrica.*
15 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *nărodul.*
16 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, corectura: *tinerii.*
17 În text, a fost numerotat, greşit, *34*.
18 În text, slovele ***-ци-*** sînt corectate din alte slove.
19 În text, a fost numerotat, greşit, *35*.
20 În text, a fost numerotat, greşit, *36*.
21 În text, cuvîntul *va* a fost repetat din greşeală şi a doua oară şters.

Cap 2

22 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: 2 *Par.* 37; *1 Ezdr. 1.*
23 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *ibrice.*
24 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, aceeaşi notă: *ibrice.*
25 Marginal, nemarcată în text, explicaţia: ***оу҃ѧ҃ грє́к҃ и҃ лаⷮ.*** [= 'în izvodul latinesc şi grecesc']*: 2400.*
26 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: ***оу҃ слав.*** [= 'în izvodul slavonesc']*: 5869.*
27 Marginal, marcată în text cu trei liniuţe, nota: *numărat.*
28 În text, a doua slovă ***є*** a fost corectată din altă slovă.
29 În text, slova ***ѣ***, de la sfîrşit, transcrisă prin *ea*, a fost modificată din altă slovă.
30 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Cartea de pîră asupra jidovilor.*
31 În text, slova din finalul cuvîntului, ***ѣ***, a fost modificată din altă slovă, pare că din ***є***.
32 În text, scris: ***мїи҃ѧ҃ц҃ѝ҃***.
33 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Cartea împăratului la pîrîşi.*
34 În text, slova ***ъ***, care transcrie sunetul *ă*, din secvenţa *-hă-*, a fost modificată din altă slovă.
35 În text, secvenţa, *-ră*, terminaţia de plural, a fost adăugată ulterior, între rînduri.

Cap 3

36 În text, slova ***с*** este modificată dintr-o altă slovă, ***а***.

37 În text, scris: ѳрѡ, greşeală de copist.
38 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie, marcată în text cu patru vrahii: *La sloveni zice: „şi visa”.*
39 În text, silaba *-lu-* a fost iniţial omisă şi adăugată ulterior între rînduri.
40 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Scriseră slugile împăratului trei cuvinte.*
41 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *den păhar de aur.*
42 În text, în acest loc a fost şters şi apoi scris cuvîntul: *Darie.*
43 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *pecetluiră.*
44 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *perina.*
45 În text, secvenţa *la împăratul* a fost pusă între paranteze pătrate.
46 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Pentru vin.*
47 În text, scris: ѣнтоаче, greşeală de copist.
48 În text, prepoziţia *în* a fost iniţial omisă şi adăugată ulterior între rînduri.

Cap 4

49 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Pentru împărat.*
50 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *stăpînesc.*
51 În text, iniţial a fost omis şi apoi adăugat între rînduri cuvîntul: *toţi.*
52 În text, slovele *-ѳє-* au fost modificate din alte slove.
53 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Pentru muieri.*
54 În text, ultima slovă, *є*, este modificată din alt slovă.
55 În text, slova finală, *а*, a fost modificată din altă slovă.
56 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *tîlhărie.*
57 Marginal, marcată cu trei liniuţe, este reluată secvenţa *o ţară*, scrisă defectuos în text.
58 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *să-l pipăie.*
59 Parantezele drepte sînt în text.
60 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Pentru adeverinţă.*
61 Marginal, marcată în text prin trei liniuţe, explicaţia: *tare.*
62 În text, slova *т* a fost modificată din altă slovă.
63 În text a fost omis iniţial şi ulterior adăugat cuvîntul *să.*
64 Marginal, nemarcată în text, explicaţia: *оу грєк и лат* [= ‘în izvodul grecesc şi latinesc’]*: 10.*
65 Marginal, marcată în text cu trei liniuţe, nota: *dêde.*
66 Este posibilă şi lecţiunea *care le.*
67 În text, slova *є* a fost modificată din altă slovă.
68 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *canangie.*

Cap 5

69 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Acest număr l-am pus ca la slovêni, că la greci iaste într-alt chip, la lat., iar, într-altul; pentr-acêea nici stihurile n-am semnat.*
70 În text este neclar: în cifra *лє*, *є* pare să fie modificat din *в*, adică *2*.
71 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *La greci, la lat., iar la slov. nu iaste.*
72 În manuscris lipseşte numerotarea manuală a versetelor, de la versetul *11* pînă la versetul *38*.
73 În text, înainte de cuvîntul *den* a fost scrisă şi apoi ştearsă cu cerneală o slovă.
74 Marginal, nemarcată în text, referitor la inserarea între paranteze drepte a cuvîntului *învăţat*, este dată explicaţia: *[оу лат.]* [= ‘în izvodul latinesc’].
75 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *la greci zice mai sus.*
76 În text, scris: тнжѳтѡрй, greşeală de copist.
77 Marginal, în dreptul acestui verset, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdra 2.*
78 În text, numărul versetului a fost iniţial greşit şi apoi modificat.
79 În text, articolul *lui* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, între rînduri.
80 În text, partea finală a cuvîntului, *-зєѳ*, a fost modificată din alte slove. Iniţial pare că scria *casa Domnului.*
81 În text, articolul *lui* a fost omis iniţial şi adăugat ulterior, între rînduri.
82 În text, ultimele trei slove, *-зєѳ* au fost din nou modificate din alte slove.
83 În text, cuvîntul *cei* a fost modificat din alt cuvînt.
84 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *rădicarea.*
85 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *Ce era mai căpetenii.*
86 În text, slova finală, *а*, a fost modificată din altă slovă.
87 În text, adverbul *şi* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, între rînduри.
88 Iniţial a fost scris: *нъроѳ̑лѳ̑*, apoi *л* suprascris a fost corectat prin scrierea pe deasupra lui a slovei *и̑* din *lui.*
89 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdr. 4*, scris *ѣ̑д̑*.

Cap 6

90 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1 Ezdra 5*; *Agghei 1.*
91 În text, silaba finală a cuvîntului a fost scrisă peste o ştersătură şi se desluşeşte cu greu.
92 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1 Ezdr. 3*; *Sirah 49.*
93 Marginal, marcată în text cu cinci liniuţe, nota: *slomnul.*
94 În text, slova finală, *а*, a fost modificată din altă slovă.
95 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Cartea de pîră către Dárie împărat.*
96 În text, scris: *кака*, greşeală de copist.
97 În text, scris: *Санаба̑*, greşeală de copist.

98 În text, slova ***ї*** din silaba *-chi-* este modificată din slova ***а***.

99 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *casa în carea ţinea cărţile.*

100 Marginal, marcat în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdra 6*.

101 Marginal, marcată în text cu trei liniuţe, nota: *slomn.*

102 Este posibilă şi lecţiunea *care le.*

103 În text, numărul versetului a fost modificat din alt număr.

Cap 7

104 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdra 6*.

105 În text, scris: ***къпетѣнилє***, din greşeala copistului.

106 În text, silaba finală, *-lui*, a fost modificată din alte slove, scrise anterior.

107 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *La greci şi la lat. zice într-alt chip.*

108 În text, primele două silabe ale cuvîntului au fost modificate din alte slove.

Cap 8

109 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdr. 7*.

110 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Acest stih numai la latini iaste, iar la greci, la slov. nu iaste.*

111 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *La latini zice şi de aur, 100.*

112 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdr. 8*.

113 În text, secvenţa ***-нєєс*** a fost modificată din alte slove.

114 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Aici ca la slovêni am pus, pentr-acêea nu sînt stihuri puse.*

115 În manuscris, versetele 35-41 nu sînt marcate şi numerotate (vezi nota precedentă).

116 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, deasupra slovei ***м*** din text, corectată din altă slovă, este reluată litera corectată: ***м***.

117 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *da.*

118 În text, scris: ***мїѧ***^{s}.

119 Este posibilă şi lecţiunea *care le.*

120 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *La greci 96, la lat. 86.*

121 În text, scris: ***тáпє***, din greşeala copistului.

122 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *cărţile.*

123 În text, scris: ***χа^{o}дéилѳ^{o}***, din greşeala copistului.

124 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *împreunaţi.*

125 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *aşăzământ.*

126 În text, scris: ***дá^{и}***, din greşeala copistului.

127 În text, slovele cuvîntului *lui* sînt modificate din alte slove.

128 Marginal, marcată prin trei vrahii, nota: *jurământ.*

129 În text, slovele secvenţei *porîn-* sînt modificate din alte slove.

Cap 9

130 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Ezdr. 5*.

131 În text, slova prin care s-a transcris *o* a fost modificată din altă slovă.

132 În text, slovele cu care este scris cuvîntul *feciorul* sînt modificate din alte slove.

133 Parantezele pătrate sînt în text. Marginal, între aceste paranteze, este explicaţia referitoare la paranteza din text: *Acest stih la slovêni nu iaste.*

134 Parantezele rotunde sînt în text. Marginal, între aceste paranteze, este explicaţia referitoare la paranteza din text: *Acesta iaste mai mult la slovêni.*

135 În text, cifra corespunzătoare versetului *31* se repetă.

136 În text, cuvîntul *se* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, deasupra rîndului.

137 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Aici la lat. mêrge în*[tr-alt] *chip.*

138 În text, după acest verset urmează un desen stilizat sub formă de floare, apoi finalul cărţii.

Ms. 4389
Cartea a treia a Ézdrei

Capul 1

1 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, este reluată corectura: *-ţ.*

2 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Ис$^{\widehat{хр}}$[ѳ]$^{\widehat{а}}$[ъ]*** *[= Ieş.] 14.*

3 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Чи$^{\widehat{с}}$[лд]*** *[= Num.] 21*; *Isus Nav. 8.*

4 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Чи$^{\widehat{с}}$[лд]*** *[= Num.] 4.*

5 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Ис$^{\widehat{хр}}$[ѳ]$^{\widehat{а}}$[ъ]*** *[= Ieş.] 3.*

6 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Ис$^{\widehat{хр}}$[ѳ]$^{\widehat{а}}$[ъ]*** *[= Ieş.]*, *Ps[a]lm 104.*

7 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Isus Nav. 14.*

8 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *...16*, *...16* (indescifrabil).

9 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *...20.*

10 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *...5.*

11 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Ис$^{\widehat{хр}}$[ѳ]$^{\widehat{а}}$[ъ]*** *[= Ieş.] 15.*

12 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de

două puncte, trimiterea biblică: *...1.*

13 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *... 23.*

14 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *...66.*

15 În text urmează cuvîntul *Atotţiitoriul*, tăiat cu cîteva linii de cerneală neagră.

16 Marginal, marcată în text cu cinci liniuţe negre, explicaţia: *porîncile.* Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos deasupra slovei **ѣ**, litera **є.**

17 În text a fost şters şi scris cuvîntul *frate*.

18 În text a fost şters şi scris cuvîntul *iaste*.

Cap 2

19 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *ascunzi.*

20 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы*** *[= Fac.] 19.*

21 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *ia-ţi în braţe.*

22 În text, cuvîntul *le* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, deasupra rîndului.

23 Marginal, în dreptul acestui verset este scrisă cu slove mari, stilizate, o slovă care pare să fie **и.**

24 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Tov. 10*.

25 În text, scris: **цѣ**.

26 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *vor pizmi.*

27 În text urmează secvenţa: *că eu te voi mîntui*, tăiată cu cerneală neagră.

28 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Apoc. 7*.

29 În text, scris: ***кáпєле***, greşeală de copist.

30 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei cruciuliţe, este inserată următoarea explicaţie: *hainele* [se observă doar secvenţa *-nele*] *cêle muritoare.*

31 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin patru vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *La slovêni zic sfeştnice.*

Cap 3

32 Marginal, marcată în text cu printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы*** *[= Fac.] 1.*

33 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы*** *[= Fac.] 6.*

34 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы*** *[= Fac.] 7.*

35 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы*** *[= Fac.] 8.*

36 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы*** *[= Fac.] 12.*

37 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Бы*** *[= Fac.] 12*; *[**Къ**]**ри**[**лѡном**] [= Rom.] 9.*

38 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Ис***[**о**][**ъ**] *[= Ieş.] 19*; *2* ***За***[**онъ**] *[= Deut.] 4.*

39 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *lumea.*

40 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *milă.*

41 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *sfîrşit.*

42 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1* ***Цр***[**въ**] *[= 1Reg.] 16*; *2* ***Цр***[**въ**] *[= 2Reg.] 5.*

43 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *stăpînesc.*

Cap 4

44 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Întrebă îngerul pre Ézdra.*

45 În text, slova **ъ**, prin care este transcris *ă*, a fost modificată din altă slovă.

46 În text, scris: ***мїѧ***.

47 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Сѕд***[***єи***] *[= Jud.] 9*; *2 Par. 25*.

48 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *dumbrăvi.*

49 În text, slova ***а*** a fost modificată din altă slovă.

50 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *să ne luoăm alt ţinut.*

51 În text urmează o slovă ştearsă.

52 În text urmează, din nou, o slovă ştearsă.

53 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр***[**въ**] *[= 3Reg.] 2.*

54 În text, slova ***ъı*** a fost modificată din altă slovă.

55 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *La latini, lăcustele.*

56 În text, scris: ***вѣнии***, greşeală de copist.

57 În text urmează cuvîntul *vei*, repetat şi şters cu cerneală neagră.

58 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

59 În text urmează cuvîntul: *multă*, repetat din greşeală la copiere, şters cu mai multe linii.

60 În text, scris: ***нѡ́ши***, greşeală de copist.

61 În text, scris: ***вєри́***, greşeală de copist.

62 În text, după cuvîntul *că* nu mai este nimic scris, pînă la capăt.

63 În text, slova ***в***, prin care este transcris *v*, a fost modificată din altă slovă.

64 În text, silaba *-me* şi cuvîntul *mai* au fost iniţial omise şi adăugate ulterior, între rînduri.

65 În text, slovele din secvenţa *într-însa* au fost modificate din alte slove.

66 În text, cuvîntul *cum* este scris deasupra, între rînduri.

Cap 5

67 În text, slova ***а*** a fost modificată din slova ***ѣ***.

68 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: de doaoă ori.*

69 Marginal, marcat în text cu patru liniuţe negre, nota: *grêle.*

70 În text, scris: ***нáцѷи***.

71 În text, scris: ***âфá***, greşeală de copist.

72 Marginal, marcată în text cu patru liniuţe negre, nota: *în cămara sa.*

73 În text, scris: ***тнтриба***.

74 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *mari.*
75 În text, slova *ѕ* a fost modificată din altă slovă.
76 În text, urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.
77 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *lămurită.*
78 În text, slova **ъ**, prin care este transcris *ă* din secvenţa *-ră-,* a fost modificată din altă slovă.
79 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *să îndêmne.*
80 În text urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.
81 Marginal, marcată în text cu patru liniuţe negre, nota: *ani.*
82 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii, nota: *unul într-un an.*
83 Marginal, marcată în text cu patru liniuţe negre, nota: *pre ani.*

Cap 6

84 În text, slova *є* a fost modificată din altă slovă.
85 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin patru vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *оу лат.* [= 'în izvodul latinesc']*: vêcilor.*
86 Marginal, marcată în text cu trei vrahii, explicaţia: *sosirea.*
87 În text, scris *аниѝнилѻ̃*, greşeală de copist.
88 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Бы҃т҃[ик] [= Fac.] 25.*
89 În text urmează un cuvînt şters.
90 Marginal, marcată în text prin trei cruciuliţe, nota: *spărea.*
91 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Vezi pentru sfîrşitul veacului.*
92 Marginal, marcată în text cu patru liniuţe negre, nota: *grêle.*
93 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *vor crêşte.*
94 Marginal, marcată în text cu patru liniuţe negre, nota: *cămările.*
95 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *jili.*
96 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin cinci vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *atîta vrême.*
97 În text, silaba *po-* a fost iniţial uitată şi adăugată ulterior, deasupra rîndului.
98 Marginal, în acoladă şi nemarcată în text, scrisă de altă mînă, este inserată următoarea explicaţie: *зри* [= 'vezi'] *post.*
99 În text urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.
100 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Бы҃т҃[ик] [= Fac.] 1.*
101 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei vrahii, este inserată explicaţia: *cămările.*
102 Marginal, marcată în text cu trei liniuţe negre, nota: *rămîie.*
103 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Бы҃т҃[ик] [= Fac.] 4.*
104 Marginal, marcată în text cu trei liniuţe negre, nota: *pasări.*
105 În text, silaba *-lui* a fost iniţial omisă şi ulterior scrisă între rînduri.

Cap 7

106 În text, cuvîntul *la* a fost iniţial omis şi scris apoi între rînduri.
107 În text urmează cuvîntul *în*, şters cu cerneală neagră.
108 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *călcat.*
109 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *judecat.*
110 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 Зᵃ̂[онъ] [= Deut.] 8.*
111 În text urmează litera *ш*, ştearsă cu mai multe linii cu cerneală neagră.
112 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Vezi prorocie aiêve de Hristos.*
113 În text, cu cerneală roşie, sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *veac* şi *2* deasupra cuvîntului *încă*, indicînd inversarea topicii lor.
114 În text urmează cuvîntul: *carea*, copiat din greşeală, apoi tăiat cu două linii.
115 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Бы҃т҃[ик] [= Fac.] 18.*
116 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ис̑[ѳ]̂[ъ] [= Ieş.] 32.*
117 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 Цр҃ᶜᵀ̂[въ] [= 2Reg.] 24.*
118 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 Par. 6.*
119 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр҃ᶜᵀ̂[въ] [= 3Reg.] 20.*
120 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр҃ᶜᵀ̂[въ] [= 3Reg.] 17.*
121 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *stricăciunea.*
122 În text, slovele *-ѡа-*, care transcriu secvenţa *-oa-*, au fost modificate din alte slove.
123 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *acestui veac.*
124 În text, slova *ѕ* a fost modificată din altă slovă.
125 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *[Къ] Ри҃ᴹ̂[лмномъ] [= Rom.] 10.*
126 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *au arătat.*
127 În text, silaba *-le* este adăugată deasupra, între rînduri.
128 În text, silaba *-re* este adăugată deasupra, între rînduri.
129 În text, cuvîntul *cela* a fost repetat din greşeală, la copiere.
130 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *[Къ] Ри҃ᴹ̂[лмномъ] [= Rom.] 2.*
131 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *fapte.*
132 În text, urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.
133 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *nelegiuire.*
134 În text, scris: *атъта҃та*, greşeală de copist.

Cap 8

135 În text, slova *ρ* a fost modificată din altă slovă.

136 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Math. 20*.
137 În text, în acest loc a fost şters şi apoi scris cuvîntul: *înţelêgere*.
138 În text, silaba *zi-* a fost iniţial uitată şi scrisă ulterior, între rînduri.
139 Marginal, se reiau trei vrahii scrise cu roşu, fără nici o explicaţie.
140 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *închieturi*.
141 În text, slova ***є*** a fost modificată din altă slovă.
142 În text, silaba *-cî-* este scrisă deasupra, între rînduri.
143 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *tare*.
144 În text, scris: ***киѭзѫка***, greşeală de copist.
145 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *înţeleg*.
146 În text, cuvîntul *să* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, între rînduri.
147 În text a fost şters şi scris: *vei pofti*.
148 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *3* ***Цр҃ствъ]*** *[= 3Reg.] 8*; *2 Par. 6*.
149 În text, slova ***и*** a fost modificată din altă slovă.
150 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *lucrătoriul de pămînt*.
151 În text, cuvîntul *se* a fost omis şi scris ulterior, între rînduri.
152 În text, cuvîntul *ta* este scris între rînduri.
153 În text a fost şters şi scris: *sau*.
154 Marginal, marcată în text prin patru săgeţi orientate în jos, nota: *se va strica*.
155 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: ***оу҆ подоби҆ ѥ҆си***.
156 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *de vecinătate*.
157 În text, urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.
158 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *Ce sînt întocma*.
159 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *lemnul*.
160 În text, scris: ***вѭнъта***, greşeală de copist.
161 În text este repetată din greşeală secvenţa: *iaste semnată* şi ştearsă cu cerneală neagră.
162 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *slutirea*.
163 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Ps[a]lm 113* ***и*** [= ‘şi’] *52*.

Cap 9

164 În text, scris: ***а҆чє҆ѧ***.
165 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Math. 21*.
166 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *fugă*.
167 Marginal, marcată în text cu patru liniuţe negre, nota: *apoi*.
168 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *ponciş*.
169 În text urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.
170 În text, cuvîntul *strugur* a fost omis iniţial şi scris ulterior, între rînduri.
171 Marginal, marcate în text prin trei vrahii, explicaţiile: *vişinul*, *cireşul*.
172 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *eram culcat*.
173 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *pierit*.
174 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *priimit*.
175 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Cădêrea muierii ce-i murise feciorul*.
176 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin patru vrahii, este inserată explicaţia: *osteneală*.
177 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *nevastă*.

Cap 10

178 În text, silaba *lu-* a fost iniţial uitată şi ulterior scrisă între rînduri.
179 Marginal, în dreptul acestui verset, este însemnată o cruce neagră, fără nici o explicaţie.
180 În text, scrie: ***а҆прѡ҆чє҆***.
181 Marginal, fără a fi marcată în text, explicaţia: *ficior*.
182 În text, scris: ***вѣмє***, greşeală de copist.
183 În text, silaba *le-* a fost iniţial uitată şi scrisă ulterior, între rînduri.
184 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *răpiţi*.
185 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Fu Ézdra ca un mort, de vedea îngerul*.
186 În text, slova ***ѱ*** a fost modificată din altă slovă.
187 În text, scris: ***тѣ***, greşeală de copist.
188 În text, scris: ***къкъдѣрѣ***, greşeală de copist.
189 În text a fost şters şi apoi scris cuvîntul *au*.

Cap 11

190 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Văzu Ézdra vulturul în vis*.
191 Marginal, în dreptul acestui verset, este însemnată o cruce neagră, fără nici o explicaţie.
192 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *ţinură*.
193 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *împănate*.
194 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *înaripate*.
195 În text, cuvîntul *şi* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.
196 În text, silaba *-le* a fost iniţial omisă şi scrisă ulterior, între rînduri.
197 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Văzu leul*.
198 Marginal, în acoladă sînt inserate următoarele explicaţii: ***животнаѧ***, marcată în text prin trei vrahii, *animalia*, scris

cu litere latine, *dihaniile, jigăniile.*

199 Marginal, marcată în text prin trei cruciuliţe, nota: *văzut.*

200 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *pênele.*

201 În text, scris ***кáпєтє***, greşeală de copist.

202 În text a fost şters şi scris: *ei.*

Cap 12

203 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Daniil, 7.*

204 În text, cuvîntul *decît* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.

205 În text, cuvîntul *vremii* este scris deasupra, între rînduri.

206 În text a fost omis cuvîntul *pierde.* În versiunea latină: *perient. Cartea a treia a Ezdrei* (din MS.*4389*) nu se regăseşte în MS.45, şi nici în BIBL.1688. În versiunile moderne latine a fost înlăturată. Pentru comparaţia de text, am folosit o ediţie mai veche, unde se numeşte *Cartea a patra a Ezdrei: Biblia Sacra: Apocryphi Libri, Liber Quartus Esdrae*, 1590, 1592, 1593, 1598, 1624, Romae, p. 615-648.

207 În text secvenţa *-ltă* a fost scrisă deasupra, între rînduri.

208 În text urmează o literă ştearsă cu cerneală neagră.

209 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin trei vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *era dăşteptat.*

210 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, nota: *spre.*

211 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, traducerea cu pluralul: *-ile.*

212 În text, cuvîntul *o* este adăugat deasupra, între rînduri.

213 În text, silaba *-mă* este scrisă deasupra, între rînduri.

214 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *părea.*

215 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *lumînare.*

216 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *un vad.*

217 În text urmează un cuvînt greşit, şters cu cerneală neagră.

218 În text urmează o secvenţă tăiată cu cerneală neagră.

Cap 13

219 În text, cuvîntul *putea* a fost scris mai răsfirat, într-un loc lăsat gol.

220 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *săpat.*

221 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *înaintea a cărora nu era putinţă de-a sta.*

222 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *treziiu.*

223 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *vremile.*

224 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Math. 24.*

225 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 4Reg.] 17.*

226 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, slova ***ы***, care arată, probabil, că trebuie să se citească *rîul,* şi nu *răul*, scris ***рѣ$лѣ^{й}***.

227 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *jili.*

228 În text, scris: ***пъи́нє***, greşeală de copist.

Cap 14

229 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Ис^{х}[о]^{а}[ъ]*** *[= Ieş.] 3.*

230 În text, silaba *-ne-* a fost iniţial omisă şi introdusă ulterior, între rînduri.

231 În text, cuvîntul *dară* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, între rînduri.

232 Parantezele sînt în manuscris.

233 Marginal, în dreptul acestui verset, este însemnată o cruce neagră, fără nici o explicaţie.

234 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы^{т}[ик]*** *[= Fac.]: 47.*

235 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Зa^{к}[онъ]*** *[= Deut.] 4* ***и*** [= 'şi'] *5.*

236 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Vezi, o, eretice, că pentru fapte, şi după moarte vei nemeri bine.*

237 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *masem.*

238 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Cîte cărţi se-au scris de oamenii Ézdrei.*

Cap 15

239 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Apocal. 6.*

240 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *piiatră.*

241 În text, scris: ***вѣ***, greşeală de copist.

242 Marginal, în dreptul acestui verset, este însemnată o cruce neagră, fără nici o explicaţie.

243 În text, cuvîntul *se* a fost iniţial omis şi adăugat ulterior, între rînduri.

244 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Vezi, o, putêrnice, să nu faci moarte nedireaptă.*

245 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *zmeului.*

246 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *pădure.*

247 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *zmeii.*

248 În text, scris: ***дд$ккъынт^{ѕ}***, greşeală de copist.

249 În text silaba *-oa* şi cuvîntul *lor* sînt scrise deasupra, între rînduri.

250 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *grindină.*

251 În text, cuvîntul *cu* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.

252 În text a fost şters şi scris cuvîntul: *văile.*

253 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *de sărac.*

254 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, nota: *grăind.*

255 În text, scris: ***дѣ́***, greşeală de copist.

256 În text, cuvîntul *tu* este scris deasupra, între rînduri.

257 Marginal, marcată în text cu trei liniuţe negre, nota: *birul.*

Cap 16

258 Marginal, marcată în text cu o cruciuliţă neagră, traducerea: *vai.*

259 În text, cuvîntul *pre* a fost iniţial omis şi scris ulterior,

între rînduri.

260 În text, cuvîntul *răotăţi* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.

261 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Să nu fie spor în nimic, ce numai arătare.*

262 În text, cuvîntul *se* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.

263 În text, a fot şters şi scris cuvîntul: *pacea.*

264 În text, slova ***є*** a fost refăcută din altă slovă. Deasupra cuvîntului au fost scrise două vrahii, probabil cu intenţia de a relua litera care a fost scrisă peste ştersătură, dar pe margine nu mai apar nici vrahiile, nici explicaţia.

265 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *lepăda.*

266 În text, urmează o literă ştearsă cu cerneală neagră.

267 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *pomi.*

268 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin două cruciuliţe, este inserată următoarea explicaţie: *Se vor sfîrşi.*

269 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *se pogorî.*

270 În text, scris: ***вѣ***.

271 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin două săgeţi, este inserată următoarea explicaţie: *pre feciorii.*

272 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Luc: 17*; ***Бы***^{т}*[****ик****] [= Fac.]: 30.*

273 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *bălţi.*

274 În text, scris: ***томѣлєлє***, greşeală de copist.

275 În text, cuvîntul *se* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.

276 În text, cuvîntul *ca* a fost iniţial omis şi scris ulterior, între rînduri.

277 În text, silaba *-cul* a fost iniţial omisă şi scrisă ulterior, între rînduri.

278 În text, scris: ***ки***^{м}, greşeală de copist.

.

[Psalmul 151]

COMENTARII

de Eugen Munteanu

Introducere

1. Generalităţi

În BIBL.1688, la p. 614/2, şi în MS.45, la p. 727, imediat după terminarea textului profeţiei lui Maleahi, ultimul dintre profeţii minori, şi înainte de cartea *Tobit*, se află inserat un scurt text cu caracter poetic, cunoscut în genere sub numele de *Psalmul 151*. Acest mic text deschide de fapt seria cărţilor biblice apocrife, aşa cum au fost ele reţinute de cele mai multe dintre manuscrisele *Septuagintei*. În cele două versiuni româneşti din secolul al XVII-lea de care ne ocupăm, indicaţia referitoare la cărţile apocrife este evidenţiată grafic diferit. În textul tipărit la 1688, limita între cărţile canonice şi cele apocrife este aproape imperceptibilă, căci se tipăreşte titlul generic cu caractere puţin mai mari decît restul textului, imitîndu-se întocmai modul de a proceda al editorilor *Septuagintei* de la Frankfurt (1597). În MS.45, dimpotrivă, marcarea limitei respective este efectuată prin folosirea unor majuscule decorative de mari dimensiuni, scrise cu roşu, într-un registru incluzînd ambele coloane ale paginii. Titlul are următorul conţinut: *Ascunsele cêle ce-s la jidovi, den numărul celor vrêdnice de credinţă să află* (BIBL.1688), *Ascunsele ce sînt la jidovi den cêle ce-s vrêdnice de credinţă număr să află şi la iale* (MS.45), după gr. *Ἀποκρύφοι αἱ παρ'ἑβραίοις ἐκ τοῦ τῶν ἀξιοπιστῶν ἀρίθμου συγαθιστάνται* (SEPT. FRANKF.), adică: „Apocrifele din cărţile evreilor, care se includ în numărul celor demne de a fi crezute". Canonul ebraic tradiţional al *Bibliei* nu cuprinde acest psalm, ca, de altfel, nici celelalte texte apocrife pe care manuscrisele *Septuagintei* le reţin totuşi. Biserica Ortodoxă, ca şi bisericile armene, atît cea Ortodoxă, cît şi cea Catolică, recunosc canonicitatea acestui psalm, pe care îl includ în psaltirile destinate cultului. Biserica Catolică, însă, precum şi bisericile protestante, ca şi diferitele culte neoprotestante mai recente, care iau ca bază textul canonului ebraic, nu recunosc canonicitatea *Psalmului 151* şi nu îl includ în ediţiile lor biblice.

Cea mai frecventă calificare a acestui grup de cărţi biblice, folosită mai ales ca un plural neutru în limba latină (*apocrypha*), desemnează generic acele texte socotite „obscure" sau „secrete" (adjectivul gr. *ἀπόκρυφος* vine de la verbul *ἀποκρυπτεῖν* 'a ascunde, a cripta'). Se mai întrebuinţează termeni precum *deuterocanonice* 'secundare în raport cu canonul principal' sau 'aparţinînd unui canon secundar' (mai ales de către catolici) sau *anagignoskomena* 'demne (sau bune) de a fi citite' (mai ales de către ortodocşi).

Foarte multă vreme s-a crezut că *Psalmul 151* a fost compus direct în limba greacă, a circulat în această formă şi a fost înglobat în manuscrisele *Septuagintei* mai tîrziu, eventual în epoca creştină. Descoperirile arheologice de la Marea Moartă au schimbat radical această veche opinie. Între manuscrisele găsite în peşterile de la Qumran, cercetătorii au descoperit fragmente consistente dintr-o versiune în limba ebraică a *Psalmului 151*. Aşadar, chiar dacă a fost definitiv inclus în seria apocrifelor şi nu a fost menţinut de canonul ebraic, acest psalm are o vechime considerabilă şi a fost compus în limba ebraică. Data, autorul şi împrejurările traducerii sale în limba greacă sînt încă necunoscute.

Diferitele manuscrise ale *Septuagintei* diferă prin locul pe care îl rezervă *Psalmului 151* în succesiunea cărţilor biblice, de unde şi diferenţele de poziţionare între diferitele ediţii moderne. Unele, precum SEPT.FRANKF., îl aşează pe primul loc între apocrife, înaintea cărţii *Tobit*, altele îl plasează la sfîrşitul *Psalmilor*. Indiferent de locul rezervat în canonul biblic, peste tot textul propriu-zis al psalmului apocrif este precedat de explicaţia *οὗτος ὁ ψαλμὸς ἰδιόγραφος τῷ Δαβίδ ἐστι, καὶ ἔξοθεν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ψαλμῶν, ὅτε ἐμονομάχησε πρὸς τῷ Γολιάθ*, adică: „Acest psalm este scris de însuşi David şi [se află] în afară de numărul celor 150 de psalmi [şi a fost compus] atunci cînd acesta s-a luptat cu Goliat", *cf. Acest psalm de însuşi David iaste scris şi afară den numărul celor 150 de psalmi, cînd sîngur s-au bătut cu Goliáth* (BIBL.1688), *Acesta psalmu deosebi scris al lui David iaste şi afară dentru numărul celor 150 de psalmi, cînd sîngur să bătu cu Goliath* (MS.45).

2. Psalmul 151 în tradiţia biblică textuală românească

În două dintre versiunile noastre de referinţă, versiunea „Milescu revizuită" (MS.45) şi cea tipărită la Bucureşti (BIBL.1688), prezenţa *Psalmului 151* se explică simplu, prin preluarea sa din izvodul principal al lui Nicolae Milescu şi al revizorilor lui, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597). Prezenţa

acestui text deuterocanonic în vechea versiune atribuită lui Daniil Panoneanul (MS.4389) este şi ea normală, ţinînd seama de faptul că eruditul cărturar muntean şi-a luat drept sursă primară a traducerii *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581), care conţine şi ea acest psalm. Faptul că textul a fost socotit canonic, deşi „extra-numerar", de către Biserica Ortodoxă face ca *Psalmul 151* să fie prezent în *Psaltirile* româneşti începînd cu primele versiuni, cele din secolul al XVI-lea, ca şi în ediţiile biblice importante din filiera tradiţională, care se revendică de la tradiţia *Bibliei* de la Bucureşti (1688). În cele ce urmează, antologăm, pentru interesul lor istoric, cîteva dintre vechile versiuni româneşti mai importante ale *Psalmului 151*, însoţindu-le de scurte explicaţii de natură istorică sau filologică[1].

Una dintre cele mai vechi versiuni ale psalmului apare în manuscrisul românesc cunoscut sub numele de *Apostolul Popii Bratul* sau *Apostolul Bratu* (1559-1560). Iată-l în transcrierea lui Alexandru Gafton, autorul ediţiei moderne:

[Psalmul necanonic 151]

1. *Mic era eu întru fraţii miei, şi mai tîrăru întru casa tatălui mieu, şi păştea oile tătîniului mieu.*
2. *Mînile meale feaceră organele şi deagetele meale adunară psaltirea; şi cine va spune Domnului mieu?*
3. *Însuşi Domnul, însuşi auzi. Însuşi tremease îngerii lui, şi luo-me de la oile tătîniului mieu, şi unse-mă cu untura ungeriei sale.*
4. *E fraţii miei buni şi mari şi nu dulce vru într-înşi Domnul.*
5. *Eşiiu în timpinare altu striinu, şi blăsteme-mă cu idolii săi;*
6. *e eu scoşu de la elu spata şi tăiaiu capul lui, şi luaiu împutarea de la fiiul lu Israil.* (BRATU)

Cel mai cunoscut dintre „textele rotacizante", *Psaltirea Scheiană*, datînd din prima jumătate a secolului al XVI-lea, reţine şi el *Psalmul 151*, transcris de I. A. Candrea, autorul cunoscutei ediţii critice, după cum urmează:

Acéstă cântare în lature scrisă e de Davidŭ şi afară de sama 150 de cântece,
cându singuru luptă-se cu Goliathŭ: <151>

1. *Mic era întru fraţii miei, şi mai tărăru întru casa tatălui mieu; păşté oile tătărelui mieu.*
2. *Mărule méle féceră organu şi dégetele méle adurară psaltiré; şi cire va spure Domnului mieu?*
3. *Însuşi Domnulŭ însuşi auzi. Însuşi tremése îngerul său, şi luo-me de la oile tătărelui mieu, şi unse-me cu untura ungeré sa.*
4. *Fraţii miei buri şi mari, şi nu dulce vru într'ănşi Domnul.*
5. *Eşiŭu în tămpirare altui striiru, şi blestemă-me cu idolii săi;*
6. *e eu scoşu dela densu spata şi tăĭaŭu capul lui, şi luaŭu împutare de la fiii lu Israilŭ.* (PS.SCH.)

Psalmul 151 pare să fi fost cuprins şi în PS.HURM., altă versiune rotacizantă din prima jumătate a secolului la XVI-lea, dar manuscrisul păstrat se termină brusc, lipsindu-i ultima filă. Copistul notase însă deja, în josul paginii 125r, ultima frază păstrată din manuscris, fraza introductivă cunoscută, redactată în jargonul româno-slavon curent în epocă: *Sii pslmi usebiu i lu scris David cându se luptă a să işi cu <Go>liatu şi într-acela cisla...* (PS.HURM.).

Ca şi în multe alte dintre textele sale, Coresi a preluat cu fidelitate versiunea cuprinsă şi în *Psaltirea Scheiană* (prima parte a secolul al XVI-lea), supunînd-o unui proces de adaptare intuitivă la normele fonetice ale graiului românesc sudic, muntenesc, care îi erau familiare:

Singur luptă-se cu Goliadu

1. *Mic era întru fraţii miei şi mai tînăr întru casa tatălui mieu; păştea oile tatălui mieu.*
2. *Mîinile meale feaceră organ şi deagetele meale adunară psăltirea.*
3. *Şi cine spune Domnului mieu; însuşi Domnul însuşi auzi.*
4. *Însuş tremease îngerul său şi luo-mă de la oile tătînului mieu şi unse-mă cu untura ungerea sa.*
5. *Fraţii miei buni şi mari şi nu dulce vru într-înşi Domnul.*
6. *Ieşiiu în timpinarea altui striin şi blestemă-mă cu idolii săi;*
7. *e eu scoş de la dins spata, tăiaiu capul lui, luaiu împutare de la fiii lu Israil.* (CORESI, PS. SLAV-ROM.)

În monumentala lor *Psaltire* de la Bălgrad (1651), cărturarii ardeleni din jurul lui Simeon Ştefan au luat o decizie interesantă şi oarecum surprinzătoare. Ei nu traduc textul *Psalmului 151*, respectînd canonul ebraic, dar, asemenea unor filologi scrupuloşi, menţionează existenţa sa prin următorul comentariu, plasat la sfîrşitul *Psaltirii*:

Psalom 151

Ceastă istorie, ce scrie David de sine şi de luptarea lui ce-au avut cu Goliath, easte scrisă întâi în cartea lui Samoil, 17 capete.
Ce nu-i aşea din cuvânt până în cuvânt, cumu-i aicea, zicând: „mic eram întru fraţii miei, şi trimes-au îngerul Său la mine" i pročaę.
Ce au mai adaos cătră dinsele, cum să arată acolo. (PS.1651)

Prima dintre lucrările tipărite de marele mitropolit şi Sfînt Ierarh al Bisericii Ortodoxe Dosoftei al Moldovei (1624-1693) a fost celebra *Psaltire în versuri* („pre versuri tocmită", Uniev, 1673), socotită prima carte de poezie tipărită vreodată în limba română. În mod surprinzător (deoarece în ediţia ulterioară a *Psalmilor*, concepută de data aceasta drept carte de cult, tipărită cu titlul *Psaltire de-nţăles* la Iaşi, în 1680, psalmul apocrif nu mai apare!), la sfîrşitul cărţii, Dosoftei inserează *Psalmul 151*, dar într-o traducere în proză, spre deosebire de psalmii canonici, traduşi de mitropolitul-poet, se ştie, în versuri:

Psalómul lui David ce s-au bătut cu Goliad

[1.] *Mic eram în fraţîi miei şi mai tînăr în casa părintelui mieu; păşteam oile părintelui mieu.*
[2.] *Mînule mele feceră organ, şi degetele mele încheiară psăltire; şi cine va da ştire Domnului mieu? Sîngur Domnul, sîngur va auzî.*
[3.] *Sîngur au mînat pre îngerul său şi m-au scos din păstoriile oilor părintelui mieu, şi m-au pomăzuit cu oloiul sămnării sale.*
[4.] *Fraţîi miei — cei buni şi mari, şi nu binevru într-înşii Domnul.*

[1] Am păstrat transcrierile oferite de editorii moderni ai textelor respective, în care am operat doar minimale adaptări ortografice.

[5.] *Ieşit-am în tîlnişul inoplemenicului şi mă blăstămă cu idolii săi.*
[6.] *Iar eu zmulş de la dînsul sabia de l-am descăpăţînatu-l, ş-am rădicat ocara de pre fiii lui Izráil.* (DOSOFTEI, PS. VERS.)

O altă versiune în versuri a *Psaltirii* din epoca veche a fost compusă de cărturarul transilvănean Teodor Corbea (cca 1670-1725), autor şi al unui excelent dicţionar latin-român, om politic şi diplomat de rang înalt, cu misiuni diplomatice de mediere între cele două ţări româneşti, Moldova şi Ţara Românească, şi Rusia, în epoca tulbure a permanenteleor confruntări armate între Turcia, Rusia şi Austria de la sfirşitul secolului al XVII-lea. Ambele sale lucrări mai importante, lexiconul latin-român şi versiunea românească a cărţii *Psalmilor*, s-au păstrat în manuscris şi au fost editate recent de reputatul filolog clujean Alin-Mihai Gherman. Iată traducerea integrală a *Psalmului 151* de către Teodor Corbea. Ca şi la Dosoftei, remarcăm şi aici o prelucrare liberă a textului biblic.

[în sillave 8]
Între fraţii miei eram mic,
Socotit eu întru nimic
Şi în casa tatălui mieu
Copil mai tânăr, un zăblău;
Oile tatălui mieu eu
Păşteam fără frică de leu.
Mânile meale au făcut
Organ potrivit şi plăcut,
Cum şi degetele meale
Cu supţiri svinte tocmeale
Psaltirea au alcătuit
Şi prea frumos au tocmit.
Dară Domnului mieu cine
Va vesti sau îl va spune?
Însuş Domnul va auzi
Cântarea-m de noapte-mi şi zi!
Însuş din lăcaşul de sus
Pre îngeruAl ungherei lui ceii de sus.
Fraţii miei era bun şi mari
De vârstă, vârtucioşi şi tari,
Şi Domnul n-au binevoit
Într-înşii să-i fie miluit
Ieşit-am în tâmpinare
Celui de alt neam gros şi mare,
Şi într-ai săi bozi pre mine
M-au blestemat: „Să n-aib bine!"
Iară eu de la dâns spata
Zmulgând, degrab berigata
I-am tăiat şi am râdicat
Ocara cu adevărat
De pre a lui Israil fii,
Ce zăcea în şanţ ca-n curvii.
Sfârşit şi lui Dumnezeu slavă. (CORBEA, PS. VERS.)

Revenind la succesiunea bibliilor româneşti integrale, remarcăm mai întîi la Samuil Micu (1746-1806), marele cărturar ardelean, în ediţia sa biblică de la 1795, o revizuire substanţială a *Bibliei* de la Bucureşti (1688), că reţine şi el *Psalmul 151*, plasîndu-l însă la sfîrşitul cărţii *Psalmilor* şi dotîndu-l cu un „aparat critic" minimal, constînd dintr-o mică introducere şi o amplă notă explicativă. Iată întregul context din monumentala tipăritură de la Blaj (1795), în transcrierea editorilor moderni:

Acest psalm deosebi easte scris de David şi afară de numărul celor 150 de psalmi, când sângur s-au bătut cu Goliiat.
Şi în besearică nu să ceteaşte, numai deosebi îl cetim, şi la sfârşitul lui zicem: Slava.
[1.] *Mic eram întru fraţii miei şi mai tânăr în casa tatălui mieu; păscut-am oile tatălui mieu.*
[2.] *Mâinile meale au făcut organul, şi deagetele meale au alcătuit psaltirea; şi cine va vesti Domnului mieu? Însuşi Domnul, Însuşi va auzi.*
[3.] *Însuşi au trimis pre îngerul Său şi m-au luat de la oile tatălui mieu şi m-au uns cu untuldelemn al ungerii Sale.*
[4.] *Fraţii miei, buni şi mari, şi n-au binevoit întru dânşii Domnul.*
[5.] *Ieşit-am întru întimpinarea celui de alt neam, şi m-au blestemat întru idolii săi.*
[6.] *Iar eu, zmulgând sabiia de la dânsul, i-am tăiat capul lui şi am rădicat ocara dintru fiii lui Israil.*
**Acest psalm în jidovie nu să află şi easte apocrif; nici Bibl. [ia] de la Complut nu să pune, iară în alte foarte vechi cărţi să ceteaşte şi să face pomenirea lui într-o epistolă a oarecarei Marii către S. Ignatie Mucenicul; şi S. Ioan Crisost., Cuvânt 17 către norodul antioheanilor, pomeneaşte acest psalm; aşijderea şi S. Atanasie, Cuvânt către Marţealin, tom 1, faţa 748, şi în Sinopsişul S. [S]cripturi, tom 2, faţa 87, tip. la Commel.; şi Vighilie Tapse, Evtimie şi alţii; să află şi în Alexandrina.* (BIBL.MICU)

În BIBL.1819, la sfirşitul *Psaltirii* (p. 726-727), versiunea lui Samuil Micu este reluată întocmai, dar precedată doar de prima propoziţie introductivă şi fără fraza explicativă din notă.

Autorii versiunii „sinodale" din 1914, prima ediţie din filiera *Bibliei* de la Bucureşti aprobată oficial de forul suprem al Bisericii Ortodoxe, reţin *Psalmul 151*, plasîndu-l, fără nici o indicaţie numerică, la sfirşitul cărţii *Psalmilor*:

Acest psalm, deosebi este scris de David şi afară de numărul celor 150 de psalmi cînd singur s'a bătut cu Goliat.
1. *Mic eram între fraţii mei, şi mai tânăr în casa tatălui meu, păscut-am oile tatălui meu.*
2. *Mâinile mele au făcut organul, şi degetele mele au alcătuit psaltirea.*
3. *Şi cine va vesti Domnului meu? Însuş Domnul, însuş va auzi.*
4. *Însuş au trimis pre îngerul său, şi m'a luat dela oile tatălui meu, şi m'a uns cu untul de lemn al ungerii sale.*
5. *Fraţii mei buni şi mari, şi n'au binevoit întru dânşii Domnul.*
6. *Ieşit-am întru întâmpinarea celui de alt neam, şi m'a blestemat întru idolii săi.*
7. *Iar eu zmulgând sabia de la dânsul, i-am tăiat capul lui, şi am ridicat ocara dintre fiii lui Israil.* (BIBL.1914)

Bibliile „ortodoxe" curente plasează *Psalmul 151* la sfîrşitul *Psaltirii*, cu denumirea *Psalmul necanonic 151* şi „diortosesc", adică reproduc, cu adaptări ortografice şi morfologice, „ediţia sinodală" din 1914, ca, de exemplu, în ediţia de mai jos:

1. *Mic eram între fraţii mei, şi tânăr în casa tatălui meu; păşteam oile tatălui meu.*
2. *Mâinile mele au făcut harpa, şi degetele mele au întocmit psaltirea.*
3. *Şi cine va vesti Domnului meu? Însuşi Domnul, Însuş va auzi.*
4. *El a trimis pre îngerul Lui, şi m-a luat de la oile tatălui me, şi m-a uns cu untdelemnul ungerii Lui.*
5. *Fraţii mei buni şi mari şi nu a binevoit întru dânşii Domnul.*
6. *Ieşit-am în întîmpinarea celui de alt neam, şi m-a blestemat cu idolii săi.*
7. *Iar eu smulgându-i sabia, i-am tăiat capul, şi am ridicat ocara de pe fiii lui Israil.* (BIBL.1990)

Nicodim Munteanu, viitorul patriarh, împreună cu colaboratorii săi, Gala Galaction şi Vasile Radu, în ediţia lor din 1936, oferă următoarea versiune a *Psalmului 151*, plasat, deja tradiţional, la sfîrşitul cărţii *Psalmilor*:

1. *Cel mai mic între fraţii mei eram; eram cel mai tânăr în casa părintească şi păşteam oile tatălui meu.*
2. *Mâinile mele au făcut organul, şi degetele mele au întocmit psaltirionul.*
3. *Cine oare m'a vestit Domnului meu? Domnul singur m'a auzit.*
4. *Trimis-a pe slujitorul său şi m'a luat dela oile tatălui meu, şi m'a miruit cu mirul cel sfânt al său.*
5. *Fraţii mei erau frumoşi şi mari, dar Dumnul n'a binevoit să-i aleagă pe ei.*
6. *Ieşit-am eu întru întâmpinarea străinului şi acela m'a blestemat cu idolii lui.*
7. *Dar eu, smulgându-i sabia, i-am tăiat capul şi-am spălat ruşinea poporului meu.* (BIBL.1936)

În cunoscuta lor versiune interbelică, pulicată sub patronajul regelui Carol al II-lea în două ediţii succesive, în anii 1938 şi 1939, preoţii Vasile Radu şi Gala Galaction nu includ *Psalmul 151*, deşi majoritatea celorlalte apocrife, inclusiv cărţile *I-III Macabei* sînt preluate din canonul *Septuagintei*. Explicaţia acestei decizii a celor doi reputaţi autori ai versiunii biblice româneşti celei mai apreciate în mediile intelectuale se află în opţiunea lor programatică pentru textul ebraic drept bază a traducerii cărţilor din Vechiul Testament.

Fidel tradiţiei textuale ortodoxe, Bartolomeu Anania va include *Psalmul 151* la sfîrşitul celor 150 de psalmi canonici sau „numerari", fără să-l numeroteze şi intitulîndu-l, simplu, *Psalm*:

Psalmul acesta a fost scris de David cu propria sa mână, deşi nu se numără printre cei o sută cincizeci.
Alcătuit la vremea când el se afla în luptă cu Goliat:

1. *Cel mai mic eram între fraţii mei şi cel mai tânăr în casa tatălui meu; eu păstoream oile tatălui meu;*
2. *Mâinile mele au făcut o harpă şi degetele mele au alcătuit o psaltire.*
3. *Şi cine-l va vesti Domnului meu? Însuşi Domnul, El Însuşi va auzi.*
4. *El l-a trimis pe îngerul Său şi de la oile tatălui meu m-a luat şi cu untdelemnul ungerii Sale m-a uns.*
5. *Fraţii mei erau buni şi mari, dar nu întru ei a binevoit Domnul.*
6. *Ieşit-am să stau faţă-n faţă cu străinul, şi el m-a blestemat cu idolii lui. Dar eu, smulgându-i sabia, i-am tăiat capul*
7. *şi am îndepărtat ocara de la fiii lui Israel.* (BIBL.ANANIA)

De menţionat că *Psalmul 151* lipseşte din versiunile biblice româneşti tipărite sub autoritatea Bisericii Catolice şi a diferitelor confesiuni neoprotestante (inclusiv versiunile lui Dumitru Cornilescu), decizie normală, dată fiind raportarea editorilor lor la canonul ebraic. Autorii celei mai recente versiuni biblice realizate în sfera catolică, preoţii Alois Bulai şi Eduard Patraşcu, inserează la sfîrşitul cărţii *Psalmilor*, într-o notă la *Psalmul 150*, o versiune a *Psalmului 151*, realizată de către cunoscutul cărturar şi martir al Bisericii Greco-Catolice Tertulian Langa (1922-2013), precedată de o scurtă explicaţie. Pentru interesul său documentar, reproducem întregul context: „LXX păstrează un psalm, 151, care este un epilog apocrif al *Psaltirii*. Pentru informare, este redată traducerea Pr. Tertulian Langa: «1. *Psalm scris anume pentru David, peste numărul rânduit; când a luptat singur cu Goliat.* 2. Eram cel mai micuţ dintre toţi fraţii mei, la tatăl meu, feciorul cel mai tânăr. Duceam să pască turma pe care o avea tata. 2. Cu mâna mea mi-am făurit un fluier, din degetele mele s-a înjghebat o harfă. 3. Prin cine va afla aceasta Domnul meu? Chiar Domnul meu e cel ce mă aude. 4. Pe vestitorul său, el l-a trimis la mine, m-a luat de lîngă turma pe care o avea tata şi ungere mi-a dat din untdelemnul său. 5. Frumoşi şi mari erau toţi fraţii mei; Stăpânul, totuşi, nu i-a ales pe ei. 6. Purces-am să-l înfrunt atunci pe filistean, ci el m-a blestemat prin toţi idolii lor. 7. Eu însă i-am smuls spada şi l-am decapitat, spălându-i de ocară pe fiii lui Israel»" (BIBL.CAT.2013).

3. Observaţii tehnice

Versiunea nouă pe care, potrivit normelor de redactare ale ediţiei noastre, o oferim în paralel cu vechile versiuni din secolul al XVII-lea, are ca text de referinţă *Septuaginta*, în ediţia de la Frankfurt (1597), indicată ca izvor principal de Nicolae Spătarul Milescu şi de revizorii săi succesivi. Pe baza acestei surse principale am stabilit şi punctuaţia tuturor versiunilor editate de noi, precum şi segmentarea şi numerotarea versetelor.

Note şi comentarii

Titlul, inclus în versetul 1 în unele manuscrise sau ediţii ale *Septuagintei*, precum şi în unele traduceri moderne ale acesteia, face referire clară la întîmplările şi etapele cunoscute din ascensiunea către tronul Israelului a tînărului David, de la chemarea de către profetul Samuel a tînărului

păstor la curtea regelui Saul, la luptele împotriva filistenilor, persecutarea tînărului păstor de către Saul etc., toate relatate în 1Reg. 16 şi urm. Concret, poetul psalmist se referă aici la confruntarea directă şi decisivă dintre David şi Goliat, luptă încheiată prin înfrîngerea şi decapitarea de către tînărul David a giganticului campion al filistenilor; totul este povestit detaliat în aceeaşi carte, în capitolul al 17-lea. ♦ Compusul gr. *ἰδιόγραφος*, atestat doar în acest loc din *Septuaginta* şi definit de lexicografi prin 'written with one's own hand, genuine' (*ἴδιος* 'propriu, specific', *γράφω* 'a scrie') indică faptul că David însuşi ar fi autorul psalmului; *cf.* şi germ. *eigens verfasst oder eigenhänding verfasst* („compus de el însuşi sau compus de propria mînă") din SEPT.GERM., engl. *autographical* („autografic") din SEPT. ENGL. ♦ Goliat (ebr. גָּלְיָת) a fost un războinic din oraşul Gath, una dintre cetăţile filistenilor, caracterizat prin statura sa uriaşă. Numele lui Goliat este ortografiat în ediţiile *Septuagintei* în mod diferit, *Γολιάθ* sau *Γολιάδ*, uneori fără marcarea accentului.

1

Viitorul mare rege David (ebr. דָּוִיד, gr. *Δαβίδ*) a fost, într-adevăr, cel mai mic dintre cei opt fii ai lui Iesei din Bethleem, din tribul lui Iuda, iar ocupaţia sa de păstor al turmelor părintelui său era cunoscută de toţi. Înălţarea sa de la umilul statut de păstor la cel de rege al poporului ales a fost înţeleasă ca semn al atotputerniciei şi al bunăvoinţei Domnului, precum şi al hotărîrii nestrămutate a proniei divine de a-şi realiza proiectul prestabilit pentru eternitate.

2

În greaca *Septuagintei* se face o distincţie lexicală clară între cuvintele *ὄργανον* şi *ψαλτήριον*, distincţie corespunzătoare din punct de vedere logic noţiunilor de 'clasă' şi 'individ'. Gr. *ὄργανον*, cuvînt polisemantic, este folosit frecvent ca termen generic pentru toate instrumentele muzicale. Prin *ψαλτήριον* se denumeşte instrumentul muzical cu coarde folosit pentru acompaniamentul intonării psalmilor. În iconografia universală, instrumentul, înţeles adesea ca simbol al poetului-rege David, este reprezentat în multiple forme, de la cea triunghiulară, de dimensiuni medii şi poziţionare orizontală, pînă la cea în formă curbă şi poziţionare verticală, asemănătoare harpei moderne; în unele reprezentări grafice, psalterionul regelui David este foarte asemănător cu lira elenică. După cum indică şi examinarea contextului nostru în vechile versiuni româneşti antologate mai sus, cuvîntul *organ* a fost de timpuriu împrumutat, fie direct din greacă, fie prin intermediul slavon. **органъ**, pentru a se generaliza cu acest sens în texte încă din secolul al XVI-lea; în româna modernă, sensul acesta este învechit. Forma *psalterion* este modernă, un împrumut probabil din franceză sau din latina savantă. În toată perioada veche a limbii române, termenul *psaltire* (< slavon. **псалтирь**, ngr. *ψαλτήριον*) a desemnat în mod constant atît cartea de cult care conţinea psalmii biblici, cît şi instrumentul ca atare; *cf.* şi *Instrument/ Harfe* (SEPT.GERM.), *instrument/ harp* (SEPT. ENGL.), *musical instrument/ psaltery* (SEPT.ENGL.²), *organul/ psaltirionul* (BIBL.1936), *harpă/ psaltire* (BIBL.ANANIA). ♦ Prin expresia *a da de ştire* am redat mai explicit conţinutul gr. *ἀναγγέλλω* ('a anunţa; a proclama, a declara'); termenul obişnuit, tradiţional, prezent în cea mai mare parte a versiunilor româneşti, este verbul *a vesti*.

3

„Îngerul" Domnului a fost, în acest caz, profetul Samuel, trimis de Domnul în Bethleem ca să găsească un nou rege pentru Israel (1Reg. 16:1 şi urm.). Gr. *ἄγγελος*, echivalat de obicei peste tot prin „înger", înseamnă, la origini, 'trimis, ambasador, mesager, sol', *cf. his messanger* (SEPT. ENGL.), *seine Bote* (SEPT.GERM.), *slujitorul său* (BIBL.1936). ♦ Prin secvenţa *m-a uns cu untdelemnul ungerii sale* am reprodus literal, aşa cum procedează majoritatea traducătorilor, secvenţa gr. *ἔχρισέ με ἐν τῷ ἐλαίῳ χρίσεως αὐτοῦ* (SEPT. FRANKF.), în care construcţia verb + complement instrumental exprimat prin substantiv cu acelaşi radical lexical (*χρίω* 'a unge' + *χρῖσις* 'oncţiune') reflectă o construcţie intensificatoare proprie limbii ebraice. Este vorba despre gestul ritual al oncţiunii regale, săvărşit de profetul Samuel deasupra capului tînărului păstor David (1Reg. 16:13).

4

Verbul gr. *εὐδοκέω*, pe care l-am echivalat perifrastic prin *a arăta bunăvoinţă*, este polisemantic, însemnînd 'a consimţi', 'a fi mulţumit de...', 'a aproba', 'a fi favorabil'. Soluţiile de echivalare sînt diverse: *n-au binevrut* (MS.45, BIBL.1688), *cf. nu dulce vru* (BRATU, PS.SCH. şi CORESI, PS. SLAV.-ROM.), *nu binevru* (DOSOFTEI, PS. VERS.), *n-au binevoit* (BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.1936 şi CORBEA, PS. VERS.), *nu... a binevoit* (BIBL.ANANIA); versiuni în alte limbi: *fand... kein Wohlgefallen* (SEPT.GERM), *did not take pleasure* (SEPT.ENGL.), *did not take delight* (SEPT. ENGL.²).

5

Străinul este aici Goliat. Subst. gr. *ἀλλόφυλος* este un termen specific *Septuagintei* şi desemnează generic orice persoană străină, din afara neamului lui Israel. Compusul grecesc este calchiat, de obicei, în vechile versiuni româneşti: *striin de fêl* (MS.45), *striin de fêliu* (BIBL.1688), *cel de alt neam* (BIBL.MICU, BIBL.1914 şi CORBEA, PS. VERS.), dar *inoplemenicul* (PS.1651), împrumut după un cuvînt cu aceeaşi structură (**иноплеменникъ**) calchiată după greacă din limba slavonă, *străinul* (BIBL.1936, BIBL.ANANIA); *cf. Andersstämmigen* (SEPT.GERM.), *allophyle* (SEPT.ENGL.).

[6]

Gr. *ὄνειδος* este în *Septuaginta* un termen polisemantic cu o pronunţată conotaţie etică şi cultică; rom. *ocară*, derivat postverbal de la *a ocărî* (< sl. **окаіати**), preferat în cele mai multe versiuni româneşti (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU etc.), acoperă suficient de bine conţinutul corespondentului grecesc. În cele mai vechi versiuni biblice, cele din secolul al XVI-lea, deşi *ocară* era în uz, cărturarii-traducători preferau

în context sinonimul aproximativ *împutare* (BRATU, PS.SCH. şi CORESI, PS. SLAV.-ROM.), una dintre straniile „relicte lexicale" din limba latină (alături de *pănăta* şi *pănătare*, *measer* şi *meserătate*, *deşidera* şi *deşiderat* etc.). Pentru o discuţie detaliată asupra acestei categorii de cuvinte, vezi Eugen Munteanu, *Slavon ou latin? Une réexamination du problème de la langue-source des plus anciennes traductions roumaines du* Psautier, în *Atti del XXI Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza (Palermo 18-24, settembre 1995)*, vol. VI, A cura di Giovanni Ruffino, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1998, p. 351-364. Alte opţiuni de traducere: *ruşine* (BIBL.1936), *reproach* (SEPT.ENGL., SEPT.ENGL.^{2}), *Schmach* (SEPT.GERM.).

TOBIT

COMENTARII

de Ştefan Colceriu

Capitolul 1

1:1

Expresia *cartea cuvintelor* (MS.45, BIBL.1688) traduce gr. *βίβλος λόγων*. În greacă, expresia este calchiată după ebr. *dabhar*, care înseamnă deopotrivă 'cuvînt' şi 'faptă'. În consecinţă, majoritatea exegeţilor intepretează expresia ca însemnînd 'cartea faptelor' lui Tobit, deşi nu trebuie exclusă semnificaţia ambiguă originară, întrucît Tobit scrie o carte care cuprinde deopotrivă faptele şi vorbele sale, la injoncţiunea îngerului Rafael (*cf.* Tob. 12:20). ♦ *Tobit* (SEPT.FRANKF.: *τωβίτ*, BIBL.1688, *cf.* MS.45: *Tóvit*) este o formă elenizată a numelui ebr. *Tōbhī* („bunul meu"), probabil o prescurtare de la *Tōbhīyāh* („YHWH este bunul meu") sau *Tōbhī'ēl* („Dumnezeu este bunul meu"). În VULG., numele tatălui şi al fiului sînt identice, sub forma *Tobias* (*cf.* MS.4389: *Tovia*). ♦ Faptul că numele rudelor lui Tobit se încheie cu particula teonimică *-el* (versiunea modernă: *Tobiel, al lui Ananiel, al lui Aduel, al lui Gabael, din seminţia lui Asael*) a fost considerat de unii exegeţi ca un indiciu real al originii nordice a familiei lui Tobit. În secolul al VIII-lea î.Hr., în regatul de nord al lui Israel, asemenea nume teofore cunoşteau o răspîndire mult mai largă decît în Iuda (MOORE, p. 100) ♦ Tribul lui Neftali (SEPT. FRANKF.: *φυλή*, BIBL.1688, MS.45: *fĕliul*, MS.4389: *neamul*), al şaselea fiu al lui Iacob, a ocupat teritoriul din nordul lui Israel, la vest de marea Galileei de la intrarea israeliţilor în Canaan şi pînă la Tiglat-Pilsser al III-lea, care i-a deportat în masă în Asiria (4Reg. 15:29). Ca atare este plauzibilă informaţia din *Tobit* despre existenţa unor urmaşi ai acestui trib, trăitori la Ninive.

1:2

Enemessar (MS.45), *Enemesár* (BIBL.1688), *ἐνεμεσσάρος* (SEPT. FRANKF.) este numele, probabil corupt în transliterarea greacă, al regelui Salmanassar al III-lea (TM: *Ṣal^{e}man^{e}'eser*, VULG.: *Salmanassar*, *cf.* MS.4389: *Salamanassar*), care a domnit între anii 727 şi 722 î.Hr. Fiul şi urmaşul acestuia, Sargon al II-lea, a fost cel care a dus la bun sfîrşit asediul de trei ani al Samariei, în 722 î.Hr., însă pentru că Salmanassar al III-lea începuse deja deportarea populaţiei din zonele deja cucerite din jurul Samariei, el a rămas în memoria colectivă isarelită ca artizan al imensei strămutări de populaţie nord-israelită în Imperiul Asirian. Salmassar al III-lea a murit cu cîteva luni înainte de cucerirea Samariei. ♦ *Thisbe* (SEPT.FRANKF.: *θισβῆς*, MS.45: *Thesvis*, BIBL.1688: *Fivís*, MS.4389: *Thezvis*) va fi fost o cetate din Galileea care nu trebuie confundată cu localitatea de origine a profetului Ilie (3Reg. 17:1), aşa cum indică vecinătăţile. Secvenţa *la dreapta de Kydios* (versiunea modernă) este un ebraism în *Septuaginta* şi înseamnă, de fapt, 'la sud de Kydios', întrucît punctul de reper frontal al israeliţilor era estul. *Kydios* (BIBL.1688: *Chidiós*, MS.45: *Chidíos*, MS.4389: *Chidul*) este transliterarea greacă a numelui localităţii Kedesh din Neftali, punct de referinţă pentru istoria lui Israel, de la intrarea lui Iosua în Canaan (Ios. 12:22; 19:37) pînă la revolta Macabeilor (1Mac. 11:63). *Aser* (SEPT.FRANKF.: *ἀσήρ*, BIBL.1688: *Asír*, MS.45: *Assir*) este transliterarea greacă a numelui ebr. *Haṣṣōr*. Deşi mai multe localităţi din Israel poartă acest nume, aici este vorba despre cetatea identificată astăzi cu Tell el-Qedah, situată la 13 kilometri nord de Marea Galileei.

1:3

Referitor la secvenţa *Eu, Tobit* (SEPT.FRANKF.: *'Εγώ τωβίθ*, BIBL.1688, *cf.* MS.45: *Eu, Tóvit*), deschiderea relatării la persoana I este o trăsătură specifică acelor cărţi biblice (deuterocanice sau pseudoepigrafe) al căror autor este îndoielnic (MOORE, p. 104). Relatarea continuă la persoana întîi pînă la versetul 15, cînd discursul narativ este preluat de clasica formulă a autorului omniscient (persoana a III-a). Mai mult decît o simplă neconcordanţă, pendularea între cele două persoane narative are un efect stilistic însemnat, pentru că persoana întîi liminară impune, aproape cu forţa, autenticitate întregului discurs narativ al cărţii. Este important, însă, de remarcat că VULG. (şi, în consecinţă, şi MS.4389) nu cunosc decît naraţiunea la persoana a III-a. ♦ Urmarea căilor adevărului, a căilor dreptăţii şi milosteniile reprezintă liniile de forţă ale mesajului întregii cărţi şi trăsăturile morale esenţiale ale bătrînului Tobit. Plasarea celor trei deziderate etice la începutul cărţii echivalează cu prezentarea unui program de viaţă, scopul ultim al cărţii fiind exortaţia morală, temă predilectă în cultura iudaică din epoca

elenistică. Interpretarea morală se dezvoltă şi în literatura patristică: AMBROZIE DE MILAN (*De Tobia* 1, 3) vede în Tobit încarnarea virtuţilor dreptăţii, milei şi ospitalităţii. În acelaşi timp, Tobit este însăşi Virtutea persecutată de puterea lumească. ♦ În privinţa sintagmei *fraţilor miei* (BIBL.1688), părerile exegeţilor sînt împărţite, unii fiind înclinaţi să menţină literalismul expresiei şi să se rezume la cel mult rudele lui Tobit; alţii, pledînd în favoarea interpretării mai largi, îi văd în fraţii lui Tobit pe toţi neftaliţii din exil. Interpretarea din urmă este cu atît mai plauzibilă cu cît sintagma este dublată de secvenţa *neamului meu* (SEPT. FRANKF.: *ἔθνος μου*, BIBL.1688: *neamului mieu*, MS.45: *limbii mêle*), care se referă la toţi israeliţii aflaţi în exil, indiferent de tribul din care făceau parte. ♦ Deşi nicăieri în Vechiul Testament nu se spune explicit că israeliţii deportaţi după căderea Samariei au fost duşi în Ninive, capitala imperiului, MOORE (p. 107) arată că aceasta este o variantă plauzibilă, în contextul cărţii *Tobit*, din două motive: 1) pentru că Ninive era reşedinţa înţeleptului Achichar, invocat în carte; 2) pentru că Ninive era simbolul opresiunii si al tiraniei anti-israelite. Totuşi, înaintea lui Moore, ZIMMERMANN (p. 19-21, *ap.* MOORE, p. 106) credea că Ninive din Tob. nu este decît un termen metaforic pentru un mesaj criptic. Astfel, cînd vorbeşte despre Ninive şi de puterea asiriană, autorul cărţii s-ar referi la o realitate contemporană lui, anume la opresiunea teribilă la care au fost supuşi evreii de Antioch al IV-lea Epifanes, suveran care, pe lîngă cunoscutul episod al jefuirii şi desacralizării templului, a interzis pînă şi îngroparea războiniclor iudei căzuţi pe cîmpul de bătălie (2Mac. 9:15). În această intepretare, Ninive este un nume metaforic pentru Antiohia, capitala regatului seleucid.

1:4

Sintagma *mai tînăr eu fiind* (BIBL.1688, MS.45) creează confuzie cronologică în SEPT.FRANKF., întrucît cititorului i se dă impresia că Tobit apucase în tinereţe momentul sciziunii monarhiei unite a lui Israel, sub imboldul lui Ieroboam, eveniment care avusese loc înainte cu aproximativ două sute de ani înainte de căderea Samariei. În VULG., contextul este dezambiguizat: *cumque esset iunior omnibus in tribu Nepthalim nihil tamen puerile gessit in opere* („deşi era mai tînăr decît toţi cei din tribul lui Neftali, totuşi nu a făcut nimic copilăresc"), *cf.* traducerea din MS.4389.

1:5

Expresia *besêreca lăcaşului* (BIBL.1688, MS.45) traduce *interpretatione christiana* sintagma gr. *ναός τῆς κατασκηνώσεως* (versiunea modernă: *templul sălăşluirii*). ♦ Versetul de faţă şi precedentul vorbesc despre ralierea tribului lui Neftali la poziţiile de contestare radicală a cultului de la Ierusalim de către Ieroboam. În speţă, autorul face aluzie la ridicarea de altare păgîne la Betel şi în Dan, care să concureze cultul lui YHWH din templul lui Solomon (3Reg. 12:26-29). Totuşi, versiunea greacă vorbeşte despre un singur astfel de altar, în mod logic cel ridicat în Dan, întrucît localitatea respectivă era situată în apropierea teritoriului tradiţional ocupat de tribul lui Neftali. Despre altar se spune că îi era dedicat lui *Baal, junincii* (SEPT.FRANKF.: *τῇ βάαλ τῇ δαμάλει*, BIBL. 1688: *Vaálii junce*, MS.45: *ii Vaal juncei*). Unii comentatori au interpretat asocierea ciudată dintre zeul de parte bărbătească Baal şi o reprezentare feminină ca fiind un exemplu clar de androginie cultică. Alţii au văzut în expresia greacă o transliterare greşită a divinităţii siro-elenistice Aglibol sau, în Baal, o transliterare greşită a unui eventual *byt'l*, *i.e. Bethel* (ZIMMERMANN, p. 47). Moore înclină să îi dea dreptate lui SIMPSON (p. 203, *ap.* MOORE, p. 108), care respinge şi teza cultului cu particularităţi androgine, şi pe cea a transliterării eronate a numelui localităţii Bethel şi face observaţia simplă că autorul cărţii *Tobit* a recurs la versiunea *Septuagintei* din 4Reg. 23:5, pe care o imită. După părerea noastră, soluţia este şi mai simplă de atît: e important de remarcat că 3Reg. 12 din *Septuaginta* desemnează cu acelaşi cuvînt grec, *δάμαλις*, reprezentările de pe altarele zidite de Ieroboam. De asemenea, pentru evitarea confuziei, VULG. vorbeşte de ambele altare, dar ratează informaţia despre sexul reprezentărilor (VULG.: *viteos aureos*, *cf.* MS.4389: *viţeii cei de aur*).

1:6

Sărbătorile pentru care Tobit insistă să arate că mergea singur la Ierusalim sînt Azimile, Cincizecimea şi Corturile. Porunca veşnică (Deut. 16:16) a fost intepretată atît în perioada monarhiei tîrzii, cît şi în cea postexilică drept o obligaţie a fiecărui israelit de a întreprinde pelerinajul la templul din Ierusalim, măsură cu un evident substrat de ideologie centralizatoare. ♦ *Pîrga* (BIBL.1688: *începăturile*), zeciuielile roadelor şi prima tunsoare a oilor trebuiau aduse ca jertfe la altarul lui YHWH (Deut. 18:4). Evident, sistemele sacrificiale din întregul bazin mediteranean şi din Orientul Apropiat presupuneau jertfe similare din primele roade (BURKERT, p. 34).

1:8

Bunica lui Tobit, Debora, nu are nici o altă legătură cu celebra profetesă din Jud. 4:4-6:9 decît că face parte din acelaşi trib al lui Neftali. Totuşi, faptul că o femeie se ocupă de educaţia religioasă a copilului este atestat numai de două ori în Vechiul Testment (Prov. 31:1, 2Mac 7:1-41). GROSS (p. 16) este de părere că această îndatorire le revenea femeilor din familie în cazul în care copilul rămînea orfan de părinţi, în special de tată. MOORE (p. 110) preia părerea lui NICKELSBURG (p. 133), conform căreia am asista aici la o ironie biblică: anume că rolul de educator religios care îi revine bunicii Debora atestă de fapt criza majoră prin care trecea tribul lui Neftali ca urmare a abandonării cultului lui YHWH de la Ierusalim. ♦ Adjectivul *sărman* din BIBL.1688 (MS.45: *sărăiman*) are sensul, azi învechit, de 'orfan' (*cf.* gr. *ὀρφανός*).

1:9

Expresia *sementia neamului mieu* (BIBL.1688, MS.45) este

fundamentală pentru întreaga carte, unul dintre mesajele de primă importanţă ale acesteia fiind îndemnul la respectarea vechiului şi puristului principiu al endogamiei. Aceasta pentru că atît în perioada exilului, cît şi ulterior, în întreaga istorie a diasporei, exogamia devenise o practică ce ameninţa serios identitatea comunităţilor iudaice.

1:10

Expresia *den pîinile limbilor* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce gr. *ἐκ τῶν ἄρθων τῶν ἐθνῶν*. Ea trebuie înţeleasă în sens larg: Tobit refuză, de fapt, să mănînce din mîncarea neamurilor păgîne fie pentru că aceasta era socotită impură (Iez. 4:13; Iosia 9:3), fie pentru că era dedicată zeităţilor păgîne (Ieş. 34:15), fie pentru că era gătită din animale impure (Deut. 14:3-21). La fel ca endogamia, alimentaţia corectă din punct de vedere ritual era şi o normă comunitară, care îi preocupa intens pe autorii biblici postexilici. La fel ca Tobit, Daniel refuză să mănînce din hrana păgînilor (Dan. 1:8), la fel şi Iudit (Idt. 12:1-3).

1:11

Sintagma *Cel Preaînalt* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *ὁ ὕψιστος*, la origine un epitet al zeului suprem canaanean *El* („Puternicul" sau „Cel dintîi"), creatorul tuturor făpturilor. Epitetul este menţionat la Fac. 14:22 şi echivalat prin YHWH în perioada patriarhilor, după care cade în desuetudine, odată cu centralizarea cultului la Ierusalim, însă cunoaşte o revenire importantă în literatura apocaliptică din secolele al II-lea şi I î.Hr. şi joacă un rol esenţial în cartea *Daniel*, pentru sublinerea ideii transcendenţei divine. De altfel, legătura dintre *Tobit* şi *Daniel* a fost sugerată în versetul anterior prin afirmaţia lui Tobit legată de abstinenţa alimentară. ♦ Sintagma *dar şi chip* (BIBL.1688), *har şi chip* (MS.45) traduce literal gr. *χάριν καὶ μορφήν*, făcînd referire la harul şi trecerea pe care Tobit le cîştigă înaintea lui Enemessar. Este vorba despre un ebraism tradus ca atare în greacă, iar *μορφή*, în ciuda semantismului său puternic, care trimite la forţa de atracţie fizică, trebuie judcat în context frazeologic. ♦ Termenul *cumpărătoriu* din BIBL.1688, *cf.* MS.45, traduce gr. *ἀγοραστής* (SEPT.FRANKF.). În acest context este vorba despre o înaltă funcţie la curtea imperială, anume aceea de furnizor imperial, un fel de ministru de comerţ.

1:12

Situată în partea de nord-vest a Iranului de astăzi, Media fusese una dintre destinaţiile alese de regele asirian pentru deportarea israeliţilor din Samaria, după căderea acesteia (4Reg. 17:6). Relaţiile bune pe care, la început, acest ţinut le întreţinea cu puterea centrală de la Ninive, funcţia importantă a lui Tobit în administraţia imperială şi existenţa unei comunităţi israelite în Media fac plauzibile legăturile dintre Tobit şi Gabael. ♦ Zece talanţi de aur echivalează cu trei sute cincizeci de kilograme, dacă e vorba de talantul regal mesopotamian sau cu două sute şaizeci de kilograme, dacă e vorba de talantul grecesc.

1:13

Nu Senacherib (705-681 î.Hr.) l-a succedat pe Salmanassar (727-722 î.Hr.), ci Sargon al II-lea (721-705 î.Hr.), dovadă în plus că, pe de o parte, autorul lui Tobit nu era contemporan cu evenimentele relatate (MOORE, p. 119) şi, pe de altă parte, că textul invită la o lectură teologico-morală şi nu la una istorică (GROSS, p. 18). ♦ Sintagma *căile lui nu s-au aşezat* (BIBL.1688) traduce literal gr. *αἱ ὁδοί αὐτοῦ οὐ ἠκαταστάτησαν* (SEPT.FRANKF.). Este un fapt atestat istoric acela că după invazia asiriană în Israel au existat răzmeriţe în Media, ceea ce făcea drumurile nesigure, deci impracticabile.

1:14

Îngroparea celor morţi este o îndatorire sacră a oricărui israelit, pentru că a rămîne neîngropat este un mare blestem (*cf.* Deut. 28:26, 3Reg. 14:11, Is. 58:7, Ier. 7:33, Iez. 29:5). Aruncarea cadavrelor israeliţilor de pe zidurile cetăţii în groapa de gunoi a oraşului a fost interpretată ca o posibilă aluzie a autorului la celebra campanie a lui Antioh al IV-lea Epifanes (2Mac. 9:15). MOORE (p. 120) este însă de părere că deşi din punct de vedere cronologic o asemenea ipoteză ar fi plauzibilă, tonul general al cărţii nu o validează. Spre deosebire de alte cărţi redactate în aceeaşi perioadă, cartea *Tobit* nu are un caracter antipăgîn, ci unul pronunţat pro-iudaic. ♦ Nu Ninive era oraşul de reşedinţă a împăratului Salmanassar, ci Kalah. Abia Sennacherim mută capitala la Ninive.

1:15

Propoziţia temporală *cînd au venit fugind den Ţara Jidovească* (BIBL.1688) se referă la campania eşuată a lui Sennacherim din Iuda (4Reg. 19:36). MS.45 are *cînd am fugit*, probabil cu referire (eronată) la exilul samarinenilor.

1:16

Textul *Septuagintei* lasă să se înţeleagă că Tobit este pus pe fugă de întreaga populaţie a Ninivei, care, la porunca împăratului, caută să îl ucidă. Nu este disculpată nici comunitatea israelită din Ninive, despre care nu se spune nimic în text. În VULG., lucrurile sînt nuanţate, în sensul că se spune explicit că Tobias şi-a luat soţia şi fiul şi a fugit, deşi mulţi îl iubeau pentru faptele sale drepte (VULG., Tob. 1:23; *cf.* MS.4389).

1:17

Secvenţa *afară den Ánna, muiêrea mea, şi Tóviia, fiiul meu* din BIBL.1688 traduce literal originalul grecesc, care contrazice astfel afirmaţia de la Tob. 2:1, potrivit căreia, după revenirea lui Tobit din ascunzătoare, i-au fost daţi acestuia înapoi soţia şi fiul. MOORE (p. 121) propune o soluţie de compromis, anume că, deşi rămaşi liberi, soţia şi fiul lui Tobit nu l-au însoţit pe acesta în ascunzătoare.

1:18

Numeralul *cincizeci şi cinci de zile* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) respectă SEPT.FRANKF. MS.4389 (*patruzeci şi cinci de zile*) traduce VULG. (după versiunea OSTROG); SEPT.BA (recensiunea scurtă G^{I}, păstrată în *Codex Vaticanus* din secolul al IV-lea d.Hr. şi *Codex Alexandrinus* din secolul al V-lea d.Hr.) are *cincizeci de zile*; SEPT.S (recensiunea lungă G^{II} , reprezentată de *Codex Sinaiticus* din secolul al IV-lea d.Hr.) are *patruzeci de zile*. Indiferent de oscilaţiile de maximum cinsprezece zile, întrebarea majoră se referă la reperul temporal faţă de care sînt numărate respectivele zile. Cum asasinarea lui Sennacherim a avut loc în anul 681 î.Hr., e foarte plauzibil ca istoria lui Tobit să fi fost plasată în această perioadă, contra 3Reg. 19:37, unde se dă de înţeles că uciderea lui Sennacherim a avut loc imediat după campania dezastruoasă din Iuda (701 î.Hr.). Spre deosebire de pasajul din 4Reg, în Tob. nu mai sînt amintite numele fiilor asasini (Sarazar şi Adramelech). ♦ Gr. *σαρχεδόνος* din SEPT.FRANKF. este transliterarea asir. *Assur-ahiddin*, cunoscut şi ca Essarhadon, moştenitor unic al lui Sennacherm şi rege al Asiriei între 680 şi 669 î.Hr.

1:19

Achiahár (BIBL.1688), *Ahiáhar* (MS.45), gr. *ἀχιάχαρον* (SEPT. FRANKF.) este echivalentul ebr. *Ahikhar*, personaj celebru în literatura orientală pentru înţelepciunea şi cinstea lui, pandant al lui Esop din cultura europeană clasică. Autorul cărţii îl numeşte pe Tobit unchiul lui Achiachar, tocmai pentru a mări prestigiul personajului său principal. Mai mult, o tăbliţă de lut descoperită la Uruk atestă faptul că la curtea lui Essarhadon exista un funcţionar de rang înalt, pe nume Achiqar. Varianta *Achiachar* (versiunea modernă) atestă un strat mai apropiat de legenda asiriană a eroului oriental. ♦ Cuvîntul *isprăvnicirea* (BIBL.1688) traduce gr. *ἐκλογιστία*, termen tehnic pentru desemnarea contabilităţii. MS.45 are, literal, *alêgerea*. La fel, în versetul următor, BIBL. 1688 traduce prin *alegătoriu* gr. *ἐκλογιστής*.

1:20

Termenul *paharnic* (BIBL.1688) traduce gr. *οἰνοχόος*, pe care MS.45 îl redă, calchiat, prin *turnător de vin*. ♦ Funcţia de păstrător al inelului imperial (BIBL.1688: *preste inel*), de fapt al sigiliului coroanei, era una dintre cele mai importante demnităţi la curtea asiriană.

Capitolul al 2-lea

2:1

Echivalarea termenului *Cincizecime* (gr. *πεντηκοστή*) prin secvenţa „Sărbătoarea celor şapte săptămîni" (gr. *ἁγία ἑπτά ἑβδομάδων*) este de dată tîrzie (*cf.* 2Mac. 12:31-32), probabil ulterioară primei redactări a cărţii. Ea lipseşte în versiunea fragmentară de la Qumran. Cincizecimea era a doua mare sărbătoare din cele trei ale mozaismului care presupuneau pelerinaj la Ierusalim (Paşte, Cincizecime, Corturi). Era un prilej de bucurie, mulţumire şi bunătate la sfîrşitul celor şapte săptămîni de recoltare a grîului. MOORE (p. 127) semnalează aici ironia autorului, care plasează nenorocirea lui Tobit chiar în ziua în care acesta ar fi trebuit să se bucure. AUGUSTIN (*Omilii* 272), însă, interpretează scena Cincizecimii din Tobit ca pe o prefigurare a scenei Cincizecimii creştine (pogorîrea Duhului Sfînt asupra apostolilor). Numărul 50 ar fi compus din şapte săptămîni înmulţite cu şapte, adică 49, număr simbolizînd multiplicitatea pămîntească, şi 1, unitatea divină. ♦ Verbul *am şezut* (BIBL.1688, MS.45) redă incomplet conţinutul semantic aparte al verbului gr. *ἀναπίπτω*, care înseamnă, de fapt, 'a se întinde la masă'. Este vorba despre obiceiul grecesc şi roman de a sta întins la masă pe paturi speciale (gr. *κλιναί*). Verbul grecesc este important pentru eventuala datare negativă a cărţii lui Tobit: cu siguranţă aceasta nu poate fi datată în perioada asiriană, întrucît asirienii nu aveau acest obicei de a sta la masă (MOORE, p. 127).

2:2

Tobit respectă aici injoncţiunea de la Deut. 16, care vorbeşte despre hrănirea celor săraci. Mai mult decît atît însă, Tobit este în bună măsură purist, pentru că este dispus să ofere de mîncare numai celor sărmani din neamul şi seminţia lui, ceea ce îi excludea pe toţi non-isareliţii. Precauţia lui Tobit se datorează, după toate aparenţele, atentei respectări a legilor de puritate, care funcţionau, de asemenea, ca norme severe de discriminare socio-religioasă.

2:3

DESELAERS (p. 71) crede că faptul că un evreu zăcea aruncat în piaţa publică este un indiciu că avusese loc o execuţie publică. MOORE (p. 128) preia ideea şi speculează în legătură cu posibila modalitate de executare a condamnatului: acesta va fi fost executat mai întîi şi abia apoi spînzurat în piaţa publică, evident, pentru a servi drept exemplu pentru eventualii complici (Est. 9:13). Chiar şi în aceste condiţii, Tobit ţine să îl îngroape pe mort, dînd ascultare poruncii de la Deut. 21:23, care spune că şi criminalii trebuie înmormîntaţi în ziua în care au fost executaţi. Acesta este momentul de cotitură în viaţa lui Tobit, clipa care transformă ziua bucuriei pentru Sărbătoarea Cincizecimii în ziua tristă a orbirii eroului milostiv.

2:4

Secvenţa *la o casă* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *εἰς οἴκημα* (SEPT.FRANKF.). De fapt, este vorba despre o încăpere mică. Termenul este folosit adesea eufemistic, pentru a desemna o închisoare. În acest caz, Tobit duce cadavrul într-o cămăruţă, probabil aflată într-o dependinţă, pentru ca trupul mort să nu impurifice întreaga casă în care locuia eroul milostiv (*cf.* Num. 19:14; GROSS, p. 19-20).

2:5

Verbul *m-am scăldat* (BIBL.1688, MS.45) traduce termenul

gr. *ἐλουσάμην*, ceea ce presupune că Tobit s-a spălat complet după contactul cu cadavrul, aproximativ la fel cum face şi Iudit (gr. *ἐβαπτίζετο*). În acest punct, exegeza a întîmpinat dificultăţi, întrucît codul de puritate de la Lev. 19:11-22 impune, pentru purificare, numai stropirea rituală (gr. *περιρραίνω*) a celui care a intrat în contact cu un cadavru, nu imersiunea sa. Ca atare, gestul lui Tobit de a face baie după atingerea cadavrului este fie un gest strict igienic, fie o interpretare şi, în consecinţă, o aplicare diferită a codului de puritate mozaic. MOORE (p. 130) aduce argumente în favoarea acestei din urmă idei, arătînd că în literatura rabinică atingerea unui cadavru era considerată, cu o expresie tehnică binecunoscută, un „părinte al părinţilor de impuritate", adică impuritatea de cel mai înalt grad. Ca atare, ea ar fi presupus practici de purificare mai susţinute decît simpla stropire cu apă.

2:6

Autorul cărţii *Tobit* citează inexact Am. 8:10. Spre deosebire de versetul amintit, unde subiectul este la persoana întîi (*Eu* [Dumnezeu] *voi preface*), aici autorul pare să îl „deculpabilizeze" pe Dumnezeu de toate nenorocirile care se vor abate asupra lui Tobit.

2:7

În comentariul său la cartea *Tobit*, AMBROZIE DE MILAN (*De Tobia* 1, 5, *ap.* SEPT.NEC, p. 420) glosează asupra acestui verset: „Într-adevăr, dacă legea porunceşte să îi acoperim pe cei vii care sunt goi, cu atât mai mult trebuie să îi acoperim pe cei morţi. Dacă obişnuim să îi însoţim pe călători o bună bucată de drum, cu atât mai mult trebuie să îi însoţim pe cei plecaţi la sălaşul veşnic de unde nu ne vom mai întoarce". ♦ Tobit este mereu pus în antiteză cu vecinii săi evrei, care îşi uitaseră îndatoririle prescrise de legea mozaică. Tema morţii şi a înmormîntării este una dintre axele ideatice ale întregii cărţi; 53 dintre cele 244 de versete vorbesc explicit sau fac aluzie la moarte.

2:8

Tobit nu intră în casă pentru că este impur, în urma atingerii cadavrului, pînă în seara următoare. Dacă ar fi intrat, ar fi pîngărit casa şi toate vasele ei.

2:9

Termenul *vrabii* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *στρουθία* (SEPT.FRANKF.), care nu desemnează, în acest context, o anumită specie, ci are sensul general de 'păsări obişnuite'. Comentatorii îşi argumentează supoziţia apelînd la uzul terminologic nediferenţiat al limbii ebraice în aceste situaţii. VULG. propune însă varianta *rîndunele* (VULG.: *hirundines*, *cf.* MS.4389: *rîndurêle*), particularizînd termenul. În efortul său de clarificare, traducătorul în latină se va fi gîndit la faptul că rîndunelele îşi construiesc cuiburile în găurile zidurilor. ♦ Excrementele de pasăre conţin săruri de amoniac care, în contact cu retina, produc pete albe şi, în cele din urmă, orbirea. ♦ În Jub. 11:9-24, păsările, mai ales ciorile, sînt considerate vieţuitoare impure, aflate în slujba entităţii demonice Mastema. ♦ VULG. îl asociază pe Tobit lui Iov: orbirea celui dintîi aminteşte de necazurile celui de-al doilea. Ca Iov, în ciuda nenorocirii care s-a abătut peste el, Tobit se dovedeşte în continuare dreptcredincios şi respinge deriziunea vecinilor săi, care nu vedeau cu ochi buni gesturile sale de pietate. Totuşi, AMBROZIE DE MILAN (*De Tobia* 2, 6, *ap.* SEPT.NEC, p. 420-421) arată că Tobit nu se plînge, spre deosebire de Iov, de „nedreptatea" făcută de Dumnezeu (pentru faptele sale bune are parte de orbire), întrucît ştie că totul are un sens în plan transcendent. Ceea ce îl întristează este că nu îşi mai poate ajuta confraţii ca înainte. Dumnezeu îi impune, aşadar, orbindu-l, odihna binemeritată. ♦ Pentru AUGUSTIN (*De anima* 2, 2, *ap.* SEPT.NEC, p. 421), Tobit, pierzîndu-şi vederea exterioară, cîştigă vederea interioară. Omul orbeşte faţă de lucrurile dinafară, pentru a-l vedea pe Dumnezeu înlăuntru. Tobit şi Tobias se completează: al doilea îşi duce tatăl de mînă, fiindu-i ghid în lumea dinafară, primul îşi ghidează fiul în lucruruile spirituale. Tobit este una dintre figurile tipice ale înţeleptului veterotestamentare.

2:10

Elymais (versiunea modernă) este transliterarea greacă a vechiului *Elam*, numele unei regiuni care se întindea la vest de Munţii Persiei, între fluviul Tigru, Golful Persic şi sud-vestul Platoului Iranian şi era străbătută de rîul Kerkh, afluent important al Tigrului. Capitala regiunii era celebra Susa.

2:11

Expresia *torcea cu cêle muiereşti* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce gr. *ἠριθεύετο ἐν τοῖς γυναικείοις*. Sensul îngust pe care îl propune traducerea BIBL.1688 nu este întocmai adecvat, întrucît originalul grecesc este mult mai vag. Este vorba, de fapt, despre orice slujbă pe care o femeie o poate face. VULG. are, însă, sintagma specializată *textrinum opus*, pe care MS.4389 o traduce (prin OSTROG) precis prin *lucrul ţesăturii*. Indiferent de natura slujbei pe care o făcea Anna, mesajul general este mult mai pregnant: în mentalitatea antică, dependenţa economică a unui bărbat de soţia sa era descalificantă din punct de vedere social. Tobit se confruntă, aşadar, nu numai cu neputinţa personală provocată de orbire, ci şi cu oprobriul social.

2:14

Sintagma *mă ruşinam cătră ea* (BIBL.1688, MS.45) traduce etimologic gr. *ἠρυθρίων πρὸς αὐτήν* (versiunea modernă: *m-am înroşit în faţa ei*); etimologic, în sensul că verbul *a se ruşina* derivă fie din rom. *a roşi* (DER, *s.v.*), fie din rom. *ruşine* (< lat. *russionem*).

2:15

Intervenţia soţiei lui Tobit aminteşte de intervenţia soţiei lui Iov: pragmatism şi judecare a lui Dumnezeu. Tobit şi

Iov rămîn fideli lui Dumnezeu, în ciuda a ceea ce au de îndurat. AUGUSTIN (*Discursuri* 88) îl opune pe „văzătorul" Tobit soţiei sale „orbite" de răutate, ceea ce nu îi împiedică pe unii comentatori moderni să nu constate realismul scenei, şi anume iritabilitatea maladivă a eroului.

Capitolul al 3-lea

3:1

Reacţia, probabil imediată, a lui Tobit la spusele soţiei sale este retragerea în singurătate şi rugăciunea. Este foarte important de remarcat că, în *Tobit*, rugăciunea marchează evenimente cruciale în desfăşurarea acţiunii (3:1-15; 8:4-8:15-17; 13:1-17). Plînsul lui Tobit nu este o dovadă de slăbiciune, aşa cum ar putea trece pentru un cititor modern, ci o expresie emoţională obişnuită în Antichitatea mediteraneană şi în Orientului Apropiat. ♦ Doxologia care deschide rugăciunea lui Tobit este, pentru GROSS (p. 21), miezul întregii rugăciuni şi, prin extensiune, comprimarea ultimă a mesajului general al cărţii: milostenia şi adevărul sînt atributele fundamentale ale lui YHWH, din care derivă dreapta judecată. ♦ Structura rugăciunii lui Tobit este foarte clară: prima parte conţine doxologia (v. 1), a doua parte, cea mai consistentă, este o recunoaştere a păcatelor personale şi colective (v. 2-4), iar ultima parte constă în rugămintea propriu-zisă, eliberarea lui Tobit din strîmtorările vieţii (v. 5-6).

3:2

Termenul *necunoştinţelor* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *ἀγνοήμασι* (lit.: „neştiinţelor"). Este vorba despre o categorie aparte de păcate, cele făcute din neştiinţă, care însă au, din punctul de vedere al legislaţiei mozaice, o pondere serioasă în condamnarea „făptaşului". MOORE (p. 139) atrage atenţia asupra consecinţelor pe care un asemenea păcat se presupunea că le are în epocă: astfel, în Idt. 5:20, Achior spune că un păcat din neştiinţă este o piatră de poticnire (gr. *σκάνδαλον*) cu efecte devastatoare. ♦ Secvenţa *să nu-mi izbîndeşti* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *μή με ἐκδικήσῃς* (lit.: „să nu te răzbuni pe mine"). Verbul *a izbîndi*, de origine slavă, avea în limba veche sensul primar de 'a se răzbuna'.

3:3

Rugăciunea lui Tobit nu este a unui revoltat împotriva dreptăţii divine: el însuşi îşi înţelege nenorocirea fie ca o consecinţă a păcatului întregului popor cu care se identifică în mod conştient şi explicit (v. 4), fie ca o urmare a păcatelor personale, înfăptuite din neştiinţă. Este, însă, fundamental de observat că, prin credinţa în milostivirea lui Dumnezeu, el depăşeşte conceperea restrictivă şi univocă a Creatorului ca justiţiar neîmblînzit. ♦ Conştiinţa vinei colective este o temă obsedantă în literatura postexilică a lui Israel. Indiciile clare ale răzbunării divine sînt cele patru plăgi (jaf, robie, moarte şi ocară) care s-au abătut asupra poporului ales, ca urmare a rătăcirii sale idolatre, toate înşiruite într-un climax evident. Conţinutul moral al întregii cărţi este deductibil şi din faptul că ocara ocupă ultimul şi cel mai important loc.

3:7

Secvenţa *a mă slobozi eu den nevoie la vêcinicul loc* (BIBL.1688) traduce gr. *ἀπολυθῆναί με τῆς ἀναγκῆς ἤδη εἰς τὸν αἰώνιον τόπον*. Locul de veci sau veşnicul loc desemnează aici fie mormîntul pur şi simplu (*cf.* Iov 21:36; 34:15, Ecles. 3:20), fie locul fără întoarcere de sub pămînt, în care se credea că merg oamenii după moarte, *i.e.* ebr. *Şeol*, termen tradus în *Septuaginta* prin *Hades* (*cf.* Iov 7:9-10). Tobit înţelege moartea ca pe o dezlegare din viaţa de pe pămînt, dar care nu implică speranţa învierii în trup sau a nemuririi sufletului.

3:8-18

Epsiodul paralel al Sarrei depăşeşte competenţele de narator ale „personajului" Tobit: intervine aici vocea povestitorului omniscient, care reia schema narativă ultilizată în episodul cu rugăciunea lui Tobit. Sarra dialoghează cu slujnica (3:8-10) ca Tobit cu Anna (2:13-14), monologhează în camera de sus (3:10) şi se roagă (3:11-15), aşa cum a făcut şi Tobit. Paralelismul celor două întîmplări este un semn al acţiunii Providenţei divine.

3:8

BIBL.1688 şi MS.45 traduc prin *într-această zi/ întru această zi* sintagma gr. *ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ* (lit.: „în aceeaşi zi", *cf.* MS.4389: *într-acêeaşi zi*). ♦ După unii comentatori, numele ales pentru viitoarea soţie a lui Tobias, Sarah („Prinţesă") nu este întîmplător. Numele şi nenorocirea ei amintesc de numele şi nenorocirea oarecum similară a soţiei lui Avraam, înainte ca Dumnezeu să i-l dăruiască pe Isaac. ♦ Raguel se dovedeşte a fi vărul lui Tobit (Tob. 7:2), deportat din tribul lui Neftali în Media, regiune din estul regatului asirian, cu capitala la Ecbatana (astăzi Hamadan, în Iran). În timpul Imperiului Persan, Ecbatana era reşedinţa de vară a marelui rege. Raguel este, în Ieş. 2:18, transliterarea ebr. *r'w'l* (*Reuel*, *i.e.* „Prieten al lui Dumnezeu"). ♦ Numărul soţilor morţi ai Sarrei este simbolic: şapte era, în gîndirea iudaică, numărul perfecţiunii. Faptul că Sarra a ratat de şapte ori o căsătorie fericită însemna că fecioara era într-o deplină stăpînire a demonului. ♦ Aceasta este prima menţionare în literatura iudaică a celebrului demon Asmodaios (ebr. *Aşmeday*). După unii comentatori, numele demonului derivă, prin etimologie populară, de la verbul ebr. *şamadh* („a distruge, a nimici"), după alţii, majoritari, el este transliterarea persan. *Aeshma Daeva* sau *aesmadiv* („zeul mîniei"). Ulterior, Asmodaios apare ca ajutor al lui Solomon la templul din Ierusalim, în *Testamentul lui Solomon*, pseudoepigraf veterotestamentar a cărui redactare finală datează din secolul al IV-lea d.Hr., dar care conţine elemente mult mai vechi. Aici, demonul se prezintă ca fiu al unui înger şi al unei fiice a oamenilor

(*Testamentul lui Solomon* 5, 1), activităţile predilecte fiind cele din cartea *Tobit*, adică împiedicarea căsniciilor, destrămarea iubirilor, urîţirea fecioarelor, uciderea soţilor şi ademenirea lor în păcate. În TB PESACHIM (110a, 112b), demonul este menţionat în mai multe ocazii, dintre care cea mai cunoscută este „novella" despre recuperarea de către Solomon a şamirului, entitatea miraculoasă în stare să taie pietrele pentru viitorul templu din Ierusalim. Se spune că Aşmedai locuieşte pe un munte, lîngă un puţ umplut cu apă vie, numai de el ştiut. De aici se ridică în fiecare zi la ceruri şi studiază, în Academia divină, sensul providenţei şi mersul lucrurilor viitoare. Apoi coboară pe pămînt şi cercetează, în Academia terestră, faptele oamenilor. Ostenit, în fine, după atîta învăţătură, demonul se întoarce la puţ, caută să vadă dacă nu i l-a descoperit nimeni, bea din apa proaspătă, apoi pleacă în lume, ca să îşi ducă la bun sfîrşit misiunea cu care a fost învestit, aceea de a aplica diverse corecţii oamenilor (*Gittin* 68a-b). În Zohar primeşte titlul de arhidemon: asociat, în unele texte, cu Na'amah, sora lui Tubal-Cain, Asmodeu devine, ca Samael, „rege al demonilor" şi căpetenie a unei oştiri de diavoli, în altele decade pur şi simplu la statutul, moştenit din TB PESACHIM (110), de demon oarecum favorabil oamenilor. De aceea, cronicarul evreu David bar Solomon scria că, în progromul teribil de la Mainz, în timpul primei cruciade, alături de evreii ucişi de hoardele de creştini a căzut, apărîndu-şi conaţionalii, şi bătrînul demon Ashmeday.

3:9

Acuzaţia dublă (rele tratamente aplicate slujitorilor şi uciderea soţilor) şi blestemul slujnicei provoacă disperarea, mai ales de ordin social, a Sarrei. Faptul de a rămîne nemăritată şi de a nu avea copii era considerat, în societăţile arhaice, ruşinea cea mai mare a femeii. În această privinţă, Sarra reia motivul soţiei patriarhului Avraam. Moore adaugă că, în *Talmud*, asemenea femei alcătuiau o categorie legală şi li se interzicea să aibă mai mult de doi sau de trei soţi (*Yebamoth* 64b, *ap.* MOORE, p. 148).

3:10

Ultimele cuvinte ale slujnicei, de fapt un blestem direct care vizează infertilitatea veşnică şi o ameninţare cu moartea adresate Sarrei, ating punctul culminant al episodului. Numai în acest fel se explică reacţia violentă a fetei care are gînduri de sinucidere.

3:11

Intenţia Sarrei de a se sinucide şi consideraţia ei despre consecinţele actului sînt indicii ale redactării tîrzii a cărţii. Deşi în Vechiul Testament interdicţia sinuciderii nu este explicită, actul în sine se limitează la cîteva cazuri izolate, mai ales de războinici care au preferat o moarte de felul acesta prizonieratului (Abimelech, Saul, Ahitofel). Totuşi, FLAVIUS IOSEPHUS (*Bell. Iud.* 3, 8, 5) spune că iudeii din vremea lui vedeau în sinucidere un act nelegiuit, îndreptat împotriva Creatorului lor. Este important de remarcat că VULG. (*cf.* MS.4389) nu face nici măcar o aluzie la intenţia sinucigaşă a fetei. ♦ Sarra nu se referă, în rugăciunea ei, la poporul din care face parte. Totuşi, în concordanţă cu Tobit, tatăl fetei ia locul strămoşilor invocaţi de personajul principal. Explicaţia pentru amnezia naţională a fetei nu este neapărat cea a tinereţii acesteia (ea este conştientă de drama exilului). Statutul arhaic al femeii, redusă, cu puţine excepţii, exclusiv la viaţa din jurul căminului, este o explicaţie plauzibilă. Spre deosebire de Tobit, Sarra îşi pledează înaintea lui Dumnezeu întreaga nevinovăţie. ♦ Imaginea surprinsă în sintagma *bătrînêţele lui le voi pogorî cu durêre în iadu* (BIBL.1688) este similară cu cea din Fac. 44:29, cînd Iacob vorbeşte despre moartea posibilă a fiului său Beniamin. Termenul *iadu* traduce aici gr. *ᾅδης*, la rîndul lui traducerea ebr. *Şeol*, tărîmul subpămîntean şi întunecat al morţilor în viziunea iudaică, lipsit însă de conotaţiile negative pe care termenul românesc le primeşte din motive lesne de înţeles. Am preferat, aşadar, să redăm în traducerea noastră termenul grec prin *lăcaşul morţilor*, evitînd, astfel, confuzia cu conotaţiile creştine ale termenului românesc.

3:12

Structura rugăciunii Sarrei este semnificativ diferită de cea a lui Tobit. Astfel, fecioara rosteşte la început doxologia (v. 12), pentru ca apoi să intre direct în inima cererii (v. 13). În mod ciudat, ultima parte a rugăciunii este rezervată motivării cererii (v. 14-16). Diferenţa structurală se datorează sau, mai degrabă, semnalează tonalităţi şi accente de semnificaţie diferite. Rugăciunea Sarrei este una strict individuală, nu conţine nici o referire la poporul din care provine fata şi atestă o personalizare puternică a relaţiei sale cu Dumnezeu. Dramatismul situaţiei este cu atît mai pregnant. ♦ Dacă ţinem seama de informaţia din Dan. 11:6, putem bănui că locuinţele evreilor din exil aveau cel puţin o fereastră îndreptată în direcţia Ierusalimului. Astfel, Sarra se roagă la fereastră cu faţa către templul din Ierusalim. ♦ MOORE (p. 150) observă că formula prin care Sarra se adresează divinităţii, *Domnul Dumnezăul mieu* (BIBL.1688), poate reprezenta, pe de o parte, gradul de implicare personală a fetei în trăirea credinţei şi, pe de altă parte, o formulă frecventă de adresare în perioda postexilică (Dan. 9:18-19, 1Par. 17:25, 2Par. 6:19). ♦ Secvenţa *toate faptele tale* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *πάντα τὰ ἔργα σου*. Este vorba despre lucrările lui Dumnezeu, în ipostaza sa de Creator a toate.

3:14

În VULG., acest pasaj din rugăciune cunoaşte o extensie surprinzătoare (17*numquam cum ludentibus miscui me neque cum his qui in levitate ambulant participem me praebui* 18*virum autem cum timore tuo non libidine mea consensi suscipere* 19*et aut ego indigna fui illis aut illi mihi forsitan digni non fuerunt quia forsitan viro alio conservasti me*), pe care MS.4389, prin OSTROG, o traduce astfel: 17*Nici cu cei ce joacă nu m-am amestecat, nici cu ceia ce umblă în uşurări nu m-am dat să le fiu părtaşă* 18*şi bărbat n-am vrut să iau după voia mea, ce cu frica ta.* 19*Ce sau eu n-am fost*

vrêdnică lor, sau ei n-au fost mie vrêdnici, sau m-ai oprit altui bărbat. În timp ce unii comentatori cred că este vorba despre o extensiune în eventuala „Vorlage" aramaică după care a fost tradusă VULG., majoritatea exgeţilor sînt de părere că avem de-a face cu o extensiune voită a Sfîntului Ieronim.

3:15

Traducerea literală *fiiu* (BIBL.1688, MS.45) a gr. *ὑιός* nu trebuie să îl tulbure pe cititor. Sarra se gîndeşte, de fapt, la o rudă îndepărtată care ar putea-o lua de nevastă. Acesta este aici sensul exact al termenului ebr. *ah*, care are un semantism foarte larg. Fără să ştie de existenţa lui Tobias, Sarra anticipează deznodămîntul poveştii.

3:17

Fragmentul *înaintea mărirei marelui Dumnezău* (BIBL.1688) traduce gr. *ἐνώποιν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ*. Termenul *δόξα* este utilizat aici, după unii comentatori, pentru a elimina orice impresie de antropomorfism pe care scenariul convergenţei rugăciunilor o poate implica. Alţii, însă, sînt de părere că folosirea epitetului *mare*, specifică literaturii postexilice şi intertestamentare, ar presupune totuşi o viziune a tronului divin înaintea căruia ajung toate rugăciunile dreptcredincioşilor (1Enoh 8, 4-10; MOORE p. 157). ♦ Numele *Rafael* („Dumnezeu a vindecat") mai apare o singură dată în Vechiul Testament (1Paral. 26:7). În literatura apocaliptică intertestamentară, numele îi este atribuit unuia dintre cei şapte arhangheli (*cf.* 1Enoh 9, 1), a cărui funcţiune iniţială era aceea de a persecuta o parte a îngerilor revoltaţi împotriva autorităţii lui Dumnezeu, şi anume pe cei conduşi de Azael (1Enoh 10, 4). Ulterior, atribuţiile sale se diversifică, fiind în primul rînd un înger vindecător. ♦ Verbul *a lega* (gr. *δέω*) este întrebuinţat în accepţiunea lui magică: Rafael este singura entitate, care, acţionînd cu misiune divină, poate să îl lege, adică să îl facă neputincios, să împuţineze activitatea nocivă a demonului Asmodaios. Este demn de remarcat faptul că în versiunea din *Codex Sinaiticus*, verbul mai potrivit scopului acţiunii angelice este *a dezlega* (gr. *λύω*): acolo, însă, este vorba nu atît despre persecutarea lui Asmodaios pur şi simplu, ci despre eliberarea fetei din legătura malefică a demonului. ♦ Sintagma *lui Tovie să prindea să o moştenească pre ea* (BIBL.1688) traduce literal gr. *τῷ τωβία ἐπιβάλλει κληρονομῆσαι αὐτήν*; cu alte cuvinte, că lui Tobias îi era menit să o dobînească. Ideea predestinării căsătoriilor nu este nici originală, nici nouă în *Tobit*, ci apare frecvent deja în relatările despre patriarhi (Fac. 24:10-27). În literatura rabinică, această concepţie este bine împămîntenită.

3:18

Expresia *întru acêeaşi vrême* (BIBL.1688) traduce gr. *ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ*. Contemplarea simultană a acţiunilor Sarrei şi a lui Tobit se face dintr-o perspectivă supraumană. De fapt, paralelismul de mişcare a personajelor, la fel precum convergenţa rugăciunilor lor la Dumnezeu sînt indiciile clare ca Providenţa este la lucru în acest caz. ♦ Termenul *cerdac* (BIBL.1688), *ceardac* (MS.45) traduce gr. *ὑπερῷον* („etaj"). Cuvîntul *cerdac*, de origine turcă, avea sensul de 'cameră situată la etajul superior al unei clădiri, închisă cu geamlîc'. Faptul că locuinţa lui Raguel avea camere la etaj arată că situaţia materială a acestuia era una de invidiat, cele mai multe case din Orientul Apropiat avînd un singur nivel, de cele mai multe ori cu un acoperiş terasat.

Capitolul al 4-lea

Capitolul de faţă are toate caracteristicile unei specii de scrieri foarte răspîndite în perioada intertestamentară: testamentul. Sfaturile pe care i le dă Tobit fiului său se dezvoltă în cercuri concentrice, pornind de la realităţi intime: el se referă întîi la îndatoririle faţă de părinţi (v. 3-4) şi la cele faţă de Dumnezeu (v. 5-6). Îndemnurile părintelui continuă cu grija pentru săraci (v. 7-9), cu o remarcă esenţială despre milostenie (v. 10-12). Urmează înfrînarea şi menţinerea purităţii neamului (v. 13), respectul deosebit pentru conaţionali, modestia şi hărnicia (v. 14-17), răsplătirea tuturor celor care îl ajută şi verticalitatea morală (v. 18), altruismul în general şi abţinerea de la beţie (v. 19-20), din nou milostenia (v. 21-22), recomadarea de a face milostenie pentru morţii cei drepţi (v. 23), alegerea sfatului celor buni (v. 24). Cu ultimele îndemnuri, Tobit îşi lărgeşte aria de referinţă, pentru ca în v. 25-26 să încheie, revenind la îndemnuri privind comportamentul faţă de Dumnezeu.

4:1-2

Faptul că Tobit îşi aminteşte de banii daţi cu împrumut lui Gabael din Rages imediat după ce îşi roagă moartea intră perfect în logica testamentului. Astfel, pe lîngă testamentul moral care dă numele speciei literare şi care presupune o serie de îndemnuri etice adresate urmaşilor, avem aici de-a face şi cu un testament material, în sensul îndeobşte cunoscut şi astăzi. Ideea care determină acţiunea hotărîtă a lui Tobit este extrem de importantă în societăţile vechi şi are conotaţii socio-religioase: astfel, era imperios necesar ca pragul spre lumea de dincolo să fie trecut cu toate treburile puse la punct. În aceeaşi logică, bărbaţii israeliţi plecau la război numai după ce îşi puneau gospodăriile în ordine. ♦ Rages este actuala localitate Rai din Iran. ♦ Potrivit lui AMBROZIE DE MILAN (*De Tobia* 2, 6), Tobit îşi aminteşte de argintul dat cu împrumut nu din nerăbdarea de a-l recupera, ci din grija de a nu-i face o nedreptate fiului său Tobias, care ar fi pierdut o parte din moştenire. Cît priveşte împrumutul propriu-zis, Ambrozie atrage atenţia că el n-a fost dat cu dobîndă, spre cîştig, ci din prietenie, conform vorbei Psalmistului: „Cel drept se milostiveşte şi dă cu împrumut" (Ps. 36:26). Tobit devine, astfel, un model pentru creştinul milostiv, opus cămătarului fără scrupule, care se îmbogăţeşte „dînd puţin şi cerînd mult în schimb" (Tob. 2:6).

4:3

Sintagma *să cauţi pre maică-ta* (BIBL.1688) traduce gr. *μὴ*

ὑπερίδῃς τὴν μητέρα σου (lit.: „să nu o disprețuiești pe mama ta”. Traducătorul BIBL.1688 a rezolvat litota evidentă și a tradus dubla negație semantico-gramaticală (versiunea modernă: *să nu disprețuiești*) afirmativ (*să cauți*). Verbul *a căuta* are aici sensul învechit de ‘a avea grijă’, ‘a îngriji’. Etimologia lui este incertă, unii lingviști indicînd un neatestat lat. **cautare* (< lat. *cautus*, CDDE, p. 71), alții de la lat. *captare*, care a dat rom. *căta* și, probabil, prin intermediul unei forme neatestate **cabtare*, s-a ajuns la *căuta* (DER, *s.v.*). Ciorănescu arată că sematismul vechi al verbului, *recte* ‘a vedea’, ‘a prinde cu privirea’ (DER, *s.v.*), se găsea deja în latina tîrzie. MS.45 traduce literal prin *nu trêce cu vedêrea*. ♦ MOORE (p. 164) arată că îndemnul pe care Tobit îl adresează fiului său, acela de a-și îngriji mama, nu este o simplă reluare a celei de-a cincea porunci din *Decalog* (Ieș. 20:12, Deut. 5:16), ci o temă predilectă a literaturii sapiențiale din spațiul mediteranean și din Orientul Apropiat. Spre exemplificare, comentatorul trimite la egiptenele *Îndemnuri ale scribului Any*, operă ce datează din secolul al XI-lea î.Hr., în care se expun pe larg îndatoririle fiului sau ale fiicei față de mama lor.

4:4

Expresia *adu-ți aminte* (SEPT.FRANKF.: *μνήσθητι*) este o constantă stilistică a acestui capitol (v. 4, 5, 15, 27). GROSS (p. 26) observă că această exortație este și ea specifică literaturii etico-sapiențiale. Actul amintirii nu este pur și simplu unul intelectual, ci unul contemplativ, cu necesare efecte morale. Astfel, Tobias este îndemnat să își amintească de lucrarea lui Dumnezeu și de faptele bune ale oamenilor, pentru a dobîndi conștiința acțiunii providențiale în propria existență și pentru a-și modela opțiunile de viață în funcție de acest model. ♦ În Antichitate, mortalitatea în timpul sarcinii, avorturile spontane, accidentele fatale *post partum* erau extrem de frecvente. Și din această cauză, tema natalității se afla mereu în atenția comunității, fiind privită cu reținere și chiar teamă. Din punct de vedere antropologic, problema se prezintă în termenii „pîngăririi” și ai liminalității. Valorizarea negativă a nașterii este direct legată de dezgustul universal provocat de sîngele menstrual. Societatea israelită biblică nu face excepție, dar, așa cum am văzut, are propriile mecanisme de integrare a fenomenului. Astfel, de pildă, la Lev. 12:1-5 se spune *expressis verbis* că impuritatea noului-născut depinde de sexul acestuia: în cazul fetelor, ea persistă de două ori mai mult decît la băieți (LEDERER, p. 16). DOUGLAS (p. 58-59) explică că impuritatea atașată deopotrivă femeilor care nasc și copiilor nou-născuți este marca atribuită în general creaturilor marginale, al căror statut este ambiguu, din cauza apartenenței lor simultane la două domenii ale realității (*taxa*), altfel bine delimitate: viața și moartea. Despre copilul abia născut se considera că trece, miraculos, de la stadiul de non-viață la cel de ființă umană vie. Or, trecerea de la o categorie taxonomică la alta este extrem de periculoasă, întrucît era amenințat să eșueze tragic în orice moment. Un eventual eșec este pus imediat pe seama mamei, devenită astfel victimă a interstițiilor pe care nu le-a putut depăși. Oroarea care însoțește nașterea unui avorton mort este produsă de pericolul potențial pe care un asemenea act îl reprezintă pentru limitele bine definite ale lumii. Ca urmare, în societățile patriarhale, femeia care nu duce la bun sfîrșit o naștere este refuzată de ordinea constituită, pentru că, în acest fel, și-a trădat singura funcțiune socială. Marcată de la bun început de alteritatea sexuală, mama ratată primește a doua marcă negativă, care o plasează „în afara taberei”. Arhetipul mamei periculoase reunește trei ipostaze: mama unui copil născut mort, femeia sterilă și fecioara moartă prematur (gr. *ἄωρος*). Odată refuzate de ordinea prestabilită, femeile de felul acesta sînt demonizate, își pierd virtuțile (am zice, pentru claritate) pozitive de gen, devin extrem de urîte, ajung să devoreze copiii altora și sînt condamnate să bîntuie marginile teribile ale taberei, mereu la pîndă (Lamashtu în mitologia mesopotamiană, Lilith în iudaism, Gello și Lamia în mitologia greacă).

4:7

Verbul *să nu zavistuiască* traduce în BIBL.1688 și în MS.45 gr. *μὴ φθονησάτω*. De origine slavă, verbul românesc are sensul inițial, astăzi învechit, de ‘a invidia’. Verbul grecesc are exact același sens, însă în cazul acesta nu neapărat cel cu conotații morale, ci mai degrabă în concreteța lui magică de la începuturi, *cf.* lat. *invideo* („a deochea”). Cu alte cuvinte, avem aici de a face cu o aluzie la practica „ochiului rău”, a deochiului. Este important de remarcat cu cîtă acurateță redă verbul românesc învechit nuanța semantică a contextului original. MOORE (p. 166) citează aici chiar un pasaj din *Mishna Abhoth* (5, 13), în care sînt categorisiți ca atare (adică „cu ochi răi”) cei care dau fără să vrea cu adevărat să o facă. În traducerea noastră am preferat verbul neutru *să nu pregete*, care redă însă ideea generală a pomenii date în silă.

4:8

Pe lîngă paralelismul celor două comportamente, versetul conține și prima „funcțiune” a milosteniei din cele trei enumerate mai jos. Astfel, milostenia este una dintre căile prin care omul poate ține vie, actuală legătura cu Dumnezeu și de a primi ajutor cînd este la ananghie.

4:9-10

Milostenia trebuie să fie proporțională cu averea. Nimeni nu este scutit sau favorizat la înfăptuirea ei, săraci sau bogați. În fragmentele ebraice din cartea *Tobit* descoperite la Qumran, principiul proporționalității cu averea este enunțat în termeni concreți, „să faci milostenie, fiul meu, după lungimea mîinii tale” (*4QTob*[e], *ap.* MOORE, p. 167), adică, după o expresie românească similară, „după cît îți dă mîna”. În exegeza ulterioară, această recomandare a fost pusă în legătura cu episodul neotestamentar al văduvei sărace care își dă ultimii doi bani ca să facă milostenie (Luc.

21:1-4). Totuşi, gestul femeii depăşeşte aşteptările veterotestamentare, întrucît acolo este vorba despre un caz în care principiul „raţional" al proporţionalităţii este răsturnat.

4:11

A doua „funcţiune" a milosteniei este obţinerea vieţii veşnice. Şi în acest caz, comentatorii au pus în legătură vorbele bătrînului Tobit cu îndemnul lui Hristos adresat tînărului celui bogat (Marc. 10:21). Sintagma *zilele nevoii* (BIBL.1688, *cf.* MS.45), care trece în iudaismul *mainstream* drept „moment de ananghie din viaţa unui om", poate însă dobîndi aici, la fel ca la Marc. 10:21, unele semnificaţii soteriologice transcendente. Cu atît mai mult cu cît Tobit spune imediat că milostenia îl scapă pe cel care o face de la moarte şi de la întuneric (*i.e.* de la întunericul din Şeol, în concepţia iudaică biblică locul fără scăpare în care se duceau sufletele după moarte). O eventuală influenţă a mediilor iudaice, eventual fariseice, care, la data redactării Tob., vehiculau concepţia despre învierea de pe urmă, nu este exclusă, mai ales că la această concepţie pare să se facă aluzie de mai multe ori în cuprinsul cărţii (Tob. 12:9; 14:10-11). Totuşi, MOORE (p. 168) respinge orice interpretare în acest sens, fără explicaţii, reţinînd numai ideea ironiei unui asemenea pasaj pus în gura unui nevăzător ca Tobit, în condiţiile în care el însuşi fusese un om foarte milostiv.

4:12

A treia „funcţiune" a milosteniei este aceea de a servi ca dar, jertfă înaintea Celui Preaînalt. Este de remarcat aici numele lui Dumnezeu (SEPT.FRANKF.: *ὁ ὕψιστος*, BIBL.1688: *Cel Înalt*, versiunea modernă: *Cel Preaînalt*), specific textelor din perioada postexilică. În ceea ce priveşte funcţia de dar a milosteniei, ea este în acord cu cuvintele lui Dumnezeu din Iosia 6:6, anume că Domnul doreşte milostenie mai degrabă decît jertfe, în sensul concret şi ritualic al termenului. La fel ca Iosia 6:6, versetul de faţă din cartea *Tobit* devine de maximă actualitate după anul 70 d.Hr., cînd romanii au distrus templul din Ierusalim.

4:13

Desfrînarea (SEPT.FRANKF.: *πορνεία*, BIBL.1688: *curvia*, MS.45: *curviia*) este un termen tehnic ce desemnează orice fel de relaţii sexuale întreţinute în afara instituţiei căsătoriei. În literatura sapienţială, termenul se referă în special la adulter ca păcat major. ♦ Legea scrisă a căsătoriei cu femei din acelaşi neam era mai strictă decît cea prezentată în Tob. (Lev. 18:6-18), dar mai destinsă în privinţa căsătoriilor mixte, dacă acestea nu aveau loc între evrei şi canaanene sau filistene (Ieş. 34:16, Deut. 7:1-4). MOORE (p. 169) atrage atenţia că mari nume din istoria poporului ales au legat căsătorii cu femei străine: Iosif, Moise, Gedeon, Samson şi Solomon. Intransigenţa lui Tobit se datorează faptului că acesta reprezintă ideologia teocratică a restauratorilor postexilici ai templului. Aşa se explică şi insistenţa asupra numelor patriarhilor Avraam, Isaac şi Iacob, modele în toate accepţiile termenului, dar mai ales pentru susţinătorii endogamiei.

4:14

Identificîndu-i pe patriarhi cu profeţii, Tobit nu este nici excesiv, nici original. O atare identificare apărea deja în Ps. 105:15 (TM)/ 104:15 (*Septuaginta*). Fundamentală, însă, este filiaţia morală pe care şi-o atribuie Tobit, anume descendenţa din patriarhi. De fapt, este vorba despre autosituarea lui Tobit în tabăra conservatoare a apărătorilor endogamiei.

4:17

Termenul *neaşăzare* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce literal gr. *ἀκαταστασία*. Am preferat varianta modernă, neutră şi tehnică *tulburare*. ♦ Termenii *sălbătăcire* (BIBL.1688) şi *sălbătăcime* (MS.45) traduc gr. *ἀγριότης* (SEPT.FRANKF.). SEPT. RAHLFS are aici, mai plauzibil, termenul *ἀχρειότης* („lene", „netrebnicie").

4:18

Termenul *necuviinţa* din BIBL.1688 şi MS.45 traduce gr. *ἀχρειότης* („lene", „netrebnicie"), dovadă a erorii din versetul anterior. ♦ Propoziţia *plata... să nu mîie* din BIBL.1688 (lit.: „plata... să nu petreacă noaptea la tine") conţine, de fapt, îndemnul ca plata zilierilor să se facă la sfîrşitul zilei de lucru. Inspirată din Lev 19:13 şi Deut 24:15, recomandarea lui Tobit este mai strictă decît în locurile amintite din legea mozaică. Ea arată preocuparea specială a lui Tobit pentru soarta celor lipsiţi, care depind de munca zilnică.

4:19

Ce ţi-e urît să nu faci nimănui (versiunea modernă) este formularea negativă a „Regulii de aur" de la Luc. 6:31, *cf.* Mat. 7:12. În context biblic, aceasta este prima ei atestare. MOORE (p. 178-180) arată că formula avea, în Antichitate, răspîndire universală, fiind, într-un fel sau altul, prezentă în contexte sapienţiale din Extremul Orient pînă în Grecia clasică şi postclasică. Comentatorul citează în spijinul afirmaţiei sale pasaje din Confucius, Isocrate, Diogene Laertios, *Epistola lui Pseudo-Aristeas*, *Talmudul Babilonian* etc. În cazul cărţii *Tobit*, inspiraţia poate fi relativ uşor detectabilă în *Povestea lui Ahiqar*, care vehicula aceleaşi idealuri morale, în termeni similari (AHIQAR, col. 4, 2, 296, *ap.* MOORE, p. 171).

4:23

Secvenţa *Toarnă pîinele tale peste mormîntul direptilor* (BIBL.1688) traduce literal gr. *ἔκχεον τοὺς ἄρτους σου ἐπὶ τῶν τάφων τῶν δικαίων* (SEPT.FRANKF.). VULG. explicitează verbul *a vărsa* prin adăugarea *vinul şi pîinea*. Explicaţia ar fi că, la data traducerii cărţii din aramaică în greacă, expresia ebr. *lakh hamrak* („vinul tău") a fost confundată cu *lahmekha* („pîinea ta"). Ideea libaţiei de vin la mormîntul morţilor provine, aici, din *Povestea lui Ahiqar* (Sir. 2:10). ♦ Practica de a aduce la mormântul rudelor alimente era curentă în Antichitatea elenistică şi romană. Pe lîngă factorul ritual implicit, de

comîndul respectiv se bucurau săracii la diverse ocazii. Obiceiul s-a menţinut şi în primele secole creştine (AUGUSTIN, *Confessiones* VI, 2). Ceea ce este însă curios pentru Tobit e că legea mozaică interzicea cu desăvîrşire asemenea practici (Deut. 26:14), întrucît atingerea unui mormînt sau a unui mort era considerată impurificatoare.

Capitolul al 5-lea

5:3

Substantivul *scrisoarea* (BIBL.1688, MS.45) traduce termenul gr. *χειρόγραφον* („înscris de mînă"). În Orient, contractele bilaterale erau însoţite, din vechime, de semne de recunoaştere. *Codul lui Hammurabi* prevedea deja asemenea situaţii. Cel care primea banii semna o chitanţă, iar cel care îi încredinţa semna o poliţă pe care o tăia în două părţi. Tobit a luat una dintre părţi, Gabael a păstrat-o pe cealaltă. SEPT.BA nu pomeneşte decît de o chitanţă. VULG. vorbeşte despre trei documente. În această privinţă, *Codex Sinaiticus* este cea mai credibilă sursă, menţionînd două documente.

5:4

Îngerul Rafael le apare lui Tobias şi lui Tobit sub chip omenesc, aşa cum se obişnuieşte în întreaga *Biblie*, de la Fac. 18:1-8 pînă la Evr. 13:2. Totuşi, naratorul aminteşte mereu că ghidul este un înger. Tensiunea maximă dintre acele perspective se va rezolva tîrziu, abia spre sfîrşitul cărţii (12:6-20). Unii comentatori sînt de părere că faptul că Tobias îi spune Azaria îngerului Rafael duce cu gîndul la deghizarea Atenei în Mentor din Odiseea. Ceea ce sporeşte confuzia este că Mentor exista, cum, probabil, va fi existat şi un Azaria.

5:5

Ediţia filologică din 1988 a BIBL.1688 transcrie secvenţa chirilică **а҃мѵ́мась** printr-un nume propriu, *Ammas*, greu integrabil în context. Este o greşeală de interpretare, întrucît MS.45 are verbul *am mas*, traducere corectă din limba greacă.

5:6

Cunoaşterea drumului spre Media şi a locurilor reprezintă garanţia că Rafael este întocmai „omul" pe care îl căuta Tobias şi care corespundea descrierii părintelui său. Totuşi, tînărul nu îşi ia libertatea să îl cheme pe străin acasă, ci se duce să îşi întrebe tatăl dacă este de acord cu venirea lu Azaria. În societatea iudaică antică, numai capului de familie îi revenea dreptul de a face invitaţii.

5:7

Adjectivul *credincios* (BIBL.1688, MS.45) traduce literal gr. *πιστός* (SEPT.FRANKF.). Adjectivul grecesc descrie, ca să zicem aşa, faptul că Azaria este creditabil. În limba română actuală, unui asemenea om i se spune „om de încredere".

5:8

Verbul *se sărutară* traduce în BIBL.1688 şi în MS.45 gr. *ἠσπάσαντο*. Verbul românesc este moştenit din lat. *salutare* (*cf.* VULG.: *salutavit*). Salutul la care se referă verbul grecesc presupune şi îmbrăţisarea frăţească. Spre deosebire de versiunea SEPT.BA, *Codeex Sinaiticus* insistă mai mult şi contextul este mai puţin clar din cauza aglomerării pronumelui *αὐτός* şi a punctuaţiei nesigure. În SEPT.RAHLFS, punctuaţia pledează pentru următorul scenariu: Tobit salută primul, iar îngerul i se adresează cu formula consacrată „Să ai parte de multe bucurii!" (gr. *χαίρειν σοι πολλὰ γένοιτο*, care traducea în mare ebr. *şālōm* sau aram. *şelam*), apoi Tobit răspunde. Interpretarea diferită a punctuaţiei, prezenţa ambiguă a pronumelui, lipsa de forme flexionare a numelui *Tobit* în greacă, precum şi inversiunea predicatului cu subiectul (gr. *καὶ ἐχαίρισεν αὐτὸν Τωβιτ πρῶτος*) i-au determinat pe unii traducători să înţeleagă că îngerul l-ar fi salutat primul pe Tobit. La argumentele textuale aceştia îl aduceau şi pe acela, extern, al politeţii îngerului faţă de nevăzătorul Tobit.

5:9

Întrebarea *din ce trib eşti şi din ce familie eşti?* (versiunea modernă) echivala sau, mai degrabă, legitima un eventual răspuns la *cine eşti?*. Tribul şi familia garantau şi dădeau valoarea individului care făcea parte din ele. De aici tensiunea aparentă dintre acest verset şi următorul, în care îngerul pune la încercare valorile tradiţionale ale lui Tobit, de la care însă acesta din urmă nu abdică.

5:12

Genealogia pe care şi-o „dezvăluie" îngerul are, datorită semnificaţiei numelor, încărcătură simbolică: *Azaria* înseamnă, în ebraică, 'Dumnezeu ajută', fiind un nume foarte frecvent în *Biblia* ebraică, purtat deopotrivă de regi şi de oameni de rînd, de preoţi şi de leviţi, de prinţi moştenitori şi de profeţi. În BIBL.ANANIA înseamnă 'Bunăvoinţa/ Harul lui Dumnezeu'. Nu este foarte clar dacă apoziţia *cel mare* se referă la un rang special al personajului menţionat sau doar la vîrsta lui. Contextul encomiastic ar pleda pentru prima variantă. Unii comentatori din secolul al XIX-lea au considerat ca scandaloasă inventarea de către înger a acestei ascendenţe, întrucît strategia de inducere în eroare a oamenilor nu cadrează cu statutul moral imaculat al unui înger. La constatarea de faţă se poate răspunde, în general, cu precedentul scenariului de la 4Reg. 20 sau, contextual, cu ideea foarte prizată în Antichitatea mediteraneană că îngerul se substituie unei persoane reale (*cf.* cazul Mentor din *Odiseea*). Aceasta cu atît mai mult cu cît Tobit îi cunoaşte pe cei despre care pomeneşte Rafael şi, în urma argumentului îngerului, consimte să îşi lase copilul în grija sa (vezi, pentru detalii, comentariul la 5:13).

5:14

Expresia *den cel bun şi fericit neam* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce gr. *ἐκ τῆς καλῆς καὶ ἀγαθῆς γενεᾶς* (lit.: „dintr-un neam frumos şi bun"). Aceasta este formula clasică gre-

cească pentru a-l defini pe omul ideal,cu alte cuvinte, „desăvîrşit la trup şi la suflet". În mediul cu puternice influenţe elenistice în care a fost redactată cartea *Tobit*, idealul grecesc devenise un scop axiologic general. Formula apare de mai multe ori în carte.

5:15

Tobit îşi aduce aminte că a mers cu Banania şi cu Ionathan la Ierusalim, deşi, la 1:5-6 susţinea că era singurul neftalit care mergea la Ierusalim de sărbători. ♦ Termenul *rătăcirea* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *πλάνη* din SEPT. FRANKF. şi se referă la separarea radicală a lui Ieroboam şi a urmaşilor săi din regatul apostat din nord faţă de yahvismul pur care era practicat în Iuda, la Ierusalim.

5:16

Expresia *Den rădăcină mare* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce literal gr. *ἐκ ῥίζης μεγάλης* (SEPT.FRANKF.). SEPT.RAHLFS are aici adjectivul *καλή*, în contextul de faţă un sinonim perfect pentru a desemna nobleţea mai ales morală a neamului din care Azaria pretinde că se trage. Am preferat, în traducerea noastră, expresia *de viţă bună*, consacrată în limba română actuală. ♦ Drahma atică era unitatea monetară de argint în greutate de 4,3 grame, standard pentru lumea greacă şi elenistică. Ea echivala cu un un denar de argint, unitatea de măsură cea mai des menţionată în Noul Testament (*i.e.* în lumea romană), care acoperea munca unui lucrător într-o zi.

5:17

MOORE (p. 188) observă că adjectivul *sănătoşi* (*cf.* SEPT. FRANKF.: *ὑγιαίνοντες*) are uimitor de multe atestări în Tob. (26 de ocurenţe din 48, cîte se numără la nivelul *Septuagintei*).

5:20

Urarea lui Tobit este foarte importantă din punctul de vedere al aluziilor pe care le conţine şi care trimit la Fac. 24. Aceeaşi expresie, *Dumnezeu din ceruri* (versiunea modernă), o rosteşte Avraam cînd îl trimite pe Eliezer la Nahor din Mesopotamia în căutarea unei soţii pentru Isaac (Fac. 24:6-8). Ideea despre însoţirea angelică are, de asemenea, pe lîngă evidenta încărcătură ironică din contextul de faţă, rădăcini mai adînci în literatura biblică. La Fac. 24:40, Eliezer îi spune lui Laban că un înger l-a însoţit în căutarea unei soţii pentru Isaac (MOORE, p. 188).

5:21

Menţionarea cîinelui care îi însoţeşte credincios pe cei doi drumeţi a stîrnit numeroase controverse, comentarii şi nelămuriri. În primul rînd, pentru că animalul în cauză era considerat impur din punct de vedere ritual. Cu toate că în listele de animale impure din Vechiul Testament nu figurează cîinele, principiul enunţat la Lev. 11:27 nu lasă loc nici unui dubiu: „Necurate să fie pentru voi toate animalele cu patru picioare şi care calcă pe labe". Mai mult, scrierile veterotestamentare şi literatura biblică apocrifă rezervă un loc special impurităţii sale intrinsece. În sistemul sacrificial, cîinele are acelaşi statut de impuritate ca porcul: este o abominaţiune prin excelenţă (Is. 66:3). Specia desemnată în *Biblia* ebraică de substantivul *ḳelebh* este cea a cîinelui sălbatic, vagabond şi vorace (Ps. 59:7, 14), imprevizibil şi foarte violent (Is. 56:11), murdar şi neruşinat (Prov. 26:11), ce trebuie ţinut departe de tabăra lui Israel (vezi G. Cansdale, *Animalele în Biblie*, în DB, p. 41). Cîinele este, la fel ca leul, imaginea eternului adversar al dreptcredinciosului (Ps. 21:21). În acelaşi registru metaforic, termenul *cîine* îi desemnează pe practicanţii de prostituţie sacră din templele păgîne ale lui Astarte (Deut. 23:19). În literatura rabinică, *cîine* este sinonim cu *păgîn* (MIDR.GEN., p. 235; MIDR.PS., p. 45, *ap.* KOHLER, *s.v. dog*). În lunga listă de animale impure care îi reprezintă pe vrăjmaşii străini ai lui Israel din aşa-numita *Apocalipsă a animalelor*, cîinii sînt asociaţi filistenilor (1Enoch 89, 42-43, 47-48; pentru o interpretare a conceptului de „impuritate" în *Apocalipsa animalelor*, vezi BRYAN, p. 99-102; COLLINS, p. 54 *sq.*; NICKELSBURG, p. 96). În epistolarul paulin, iudaizanţii şi falşii circumcişi care trebuie îndepărtaţi din „tabăra" creştină sînt numiţi „cîini" (Filip. 3:2). La fel şi apostatul care se întoarce la vărsătura lui de la 2Petr. 2:22. În fine, metafora cîinelui impur este amplificată de Părinţii Bisericii. Atunci, cum se poate explica conotaţia pozitivă pe care o primeşte apariţia cîinelui din *Tobit*? Majoritatea comentatorilor recenţi sînt de părere că aceasta se datorează unui substrat străvechi, popular, al poveştii, necontaminat de gîndirea simbolico-religioasă care a prezidat la redactarea cărţilor canonice. Astfel, ar fi vorba fie despre o reminiscenţă din *Cartea lui Ahiqar*, fie despre o influenţă a culturii elenistice, fie despre o credinţă zoroastriană, după care cîinele este un însoţitor al îngerului de lumină, fie despre o cutumă din aceeaşi regiune iraniană care atribuie cîinelui capacităţi exorciste. MOORE (p. 198) arată că cea mai sigură ipoteză este că apariţia cîinelui trebuie înţeleasă ca gratuită din punct de vedere religios şi ca o simplă relicvă a scenariului vechi pe care se baza povestea noastră.

5:22-26

Modelul pentru scenariul cu mama înlăcrimată la plecarea fiului şi tatăl care o consolează se găseşte în Jub. 27:13-18, unde Rebecca plînge la plecarea lui Iacob, dar este mîngîiată de Isaac.

5:23

Secvenţa *iêse înaintea noastră* (BIBL.1688) face parte dintr-o expresie biblică consacrată, la rîndul ei un ebraism în limba greacă; „a intra şi a ieşi înaintea cuiva" este expresia care însuma toate activităţile de zi cu zi ale cuiva, treburile obişnuite. SEPT.FRANKF. păstrează numai al doilea verb, ceea ce face incomprehensibilă pledoaria mamei lui Tobit şi în traducerea BIBL.1688. SEPT.RAHLFS are ambii membri verbali ai expresiei.

5:24

BIBL.1688 traduce eufemistic prin *urîciune* gr. *περίψημα* („gunoi", „resturi rămase după curăţare"). Totuşi, în acest context concret, unii comentatori şi traducători au văzut posibilitatea ca acest cuvînt să însemne, la figurat, 'răscumpărare'; sugestia Annei este ca, netrimiţîndu-şi băiatul după bani, Tobit să îl lase pe prietenul său de departe să rupă în bucăţi garanţia de plată, rămînînd astfel cu banii. În ciuda plauzibilităţii unei atare soluţii, am preferat, la rîndul nostru, să traducem literal, prin *gunoi* ceţoasa formulă grecească din original. O dovadă palpabilă de confuzie traductologică o oferă MS.45, care echivalează gr. *περίψημα* prin sintagma *pregiur fiêrberea*. Traducătorul a confundat rădăcina verbului *ψέω* („a curăţa de gunoi"), care intră în alcătuirea lui *περίψημα*, cu verbul *ἕψω* („a fierbe"). Preverbul *περί* înseamnă 'de jur înprejur'.

5:26

Din exprimarea lui Tobit (versiunea modernă: *un înger bun*) s-a tras adesea concluzia că bătrînul credea şi în existenţa îngerilor răi. De altfel, la data redactării cărţii *Tobit*, literatura angelologică apocrifă era în plin avînt (vezi, în special, 1Enoh 6-16 sau Jub. 10:1-14, pentru a nu menţiona decît două titluri de scrieri celebre).

Capitolul al 6-lea

6:2

Avînd în vedere faptul că drumeţii pleacă din Ninive spre Ecbatana, ei trebuiau să meargă spre est. Ceea ce i-a uimit pe comentatori a fost că după o zi de mers, adică în jur de 40 de kilometri străbătuţi pe jos, ei se opresc seara pe malul fluviului Tigru, situat la vest de Ninive. În consecinţă, s-a presupus că autorul avea în minte unul dintre cei doi afluenţi orientali ai Tigrului (Zabul Superior şi Zabul Inferior), pe care i-a denumit, metonimic, Tigru (vezi GROSS, p. 31). MOORE (p. 198.), însă, este de părere că această confuzie se datorează pur şi simplu ignoranţei geografice a autorului.

6:3

Despre peştele care e gata-gata să îl înghită pe Tobias la scaldă nu aflăm din text decît că era unul de dimensiuni impresionante. Unii comentatori moderni, care au pledat pentru provenienţa egipteană a cărţii *Tobit*, au propus variante de tipul hipopotamului sau al crocodilului. Moore observă, însă, cu acuitate că nici una dintre aceste două variante nu este plauzibilă, atîta vreme cît se spune lămurit în text că eroul a mîncat peştele după ce l-a biruit, ceea ce, din punctul de vedere al purităţii rituale, ar fi fost exclus cu un crocodil, de pildă (*cf.* Lev. 11:9-12, *ap.* MOORE, p. 199). În Antichitate, glosele şi aluziile la acest episod au propus o interpretare relativ credibilă. Astfel, în *Testamentul lui Solomon* (5, 9-10) se spune că demonul Asmodaios poate fi răpus cu o fumigaţie obţinută din arderea pe cărbuni de şofran a inimii şi ficatului unui peşte care trăieşte în apele din Asiria, iar peştele în cauză se numeşte *somn* (gr. *γλάνις*). Peşte arhaic, trăitor în apele Tigrului şi ale Eufratului şi originar din Orientul îndepărtat, somnul poate atinge dimensiuni colosale, suficiente pentru a înghiţi un copil. Un caz tragic de această natură a fost raportat şi în Delta Dunării, în anii din urmă ai secolului al XIX-lea, cînd un pescar, dispărut subit, a fost găsit, după un timp, tras în adînc de un somn uriaş, care îi înghiţise piciorul: la rîndul lui, peştele a murit asfixiat (SIMIONESCU, p. 219). Este foarte important de remarcat că în versiunea din *Codex Sinaiticus* a cărţii *Tobit* se spune că peştele a încercat să îi înghită doar piciorul tînărului Tobias.

6:4

Caracterul romanesc, diferit de literatura canonică, al cărţii Tob. este decelabil şi al nivelul profilaxiei magice pe care o practică îngerul. Rafael îl îndeamnă pe Tobias să păstreze inima, fierea şi ficatul peştelui spintecat într-un scop acum ascuns tînărului personaj şi cititorului. În literatura veterotestamentară canonică, asemenea practici, de sorginte populară şi cu un caracter magic pronunţat, sînt absente. Odată cu apariţia tîrzie a literaturii sapienţiale, atribuite regelui Solomon, se înmulţesc şi aceste tendinţe populare heterodoxe. ♦ Ideea că un înger a mîncat carne de peşte ar fi putut stîrni nelămuriri. De aceea, pentru a înlătura orice suspiciune de necurăţie şi de transgresare a nivelurilor ontice, îngerul va mărturisi la 12:19 că el de fapt nu mînca peşte, aşa cum numai li s-a părut oamenilor, ci hrană cerească, invizibilă.

6:7

BIBL.1688 traduce prin *a bîntui* cele două ocurenţe ale verbului gr. *ὀχλέω* (prima la conjunctiv prezent activ, a doua la conjunctiv aorist pasiv) din acest verset. Verbul grec are sensul 'a tulbura', 'a supăra'. În contextul dat, este vorba despre neajunsurile pe care le provoacă posedarea demonică. MS.45 traduce prima ocurenţă prin *a bîntui*, dar pe a doua prin *a dodei*, termen arhaic, cu sensul 'a supăra', 'a necăji', 'a incomoda'. ♦ Practicarea fumigaţiilor în scopuri exorciste era larg răspîndită în întregul spaţiu mediteranean antic. Îngerul nu intră de data aceasta în detalii privitoare la ritul ce trebuie înfăptuit pentru alungarea demonului, ţinîndu-i, astfel, în *suspense* şi pe Tobias, şi pe cititori (vezi şi comentariul la 8:2).

6:8

Utilizarea fierii de peşte, mai ales de ştiucă, ca leac în bolile de ochi era curentă în medicina din Antichitate. Practica este menţionată atît în surse asiro-babiloniene, cît şi în Egipt şi în spaţiul greco-roman (PLINIUS, *Naturalis historia* 33, 24; GALENUS, X, 2, 13). Spre deosebire de primul tip de „tratatment", aici aplicarea fierii de peşte nu presupunea rituri magice. Totuşi, în versiunea din *Codex Sinaiticus*, îngerul spune că după ungerea cu fiere de peşte a ochilor celui bolnav, cel care aplică alifia trebuie să sufle peste locul afectat, ceea ce poate duce cu gîndul, dacă nu e vorba de o

procedură de uscare rapidă, la un eventual rit de exorcizare a duhului bolii.

6:9

Numele propriu *Rages* (versiunea modernă) este menţionat numai în versiunea din SEPT.BA şi a creat confuzie în rîndul exegeţilor. În *Codex Sinaiticus* este, după cum era de aşteptat, *Ecbatana* (*cf.* 6:5, contra 6:11). Probabil că unul dintre redactorii versiunii din SEPT.BA a comis o eroare, din neatenţie.

6:10

Perechea de adjective *frumoasă şi înţeleaptă* din BIBL.1688 şi din MS.45 traduc gr. *καλὸν καὶ φρονίμον* (*κοράσιον*), făcînd, bineînţeles, trimitere la idealul modern al femeii. Unii comentatori au văzut însă în adjectivul *καλόν* tot descrierea unor calităţi morale, în acord cu mesajul general al cărţii şi cu semnificaţiile etice ale adjectivului în greaca elenistică. Astfel, *καλόν* s-ar putea traduce, pe lîngă „frumos", şi prin „bun", „cumsecade", „plăcut", „onest".

6:12

Deşi la Num. 27:8 se reglementează problema moştenirii pe care o primeşte fiica de la tatăl defunct, iar la Num. 36:6 se enunţă obligaţia moştenitoarei de a se căsători cu un bărbat din clanul tatălui, nicăieri nu se spune că abaterea de la o asemenea practică este pedepsită cu moartea. În acest caz, replica îngerului ar fi o dovadă de interpretare orală a legii (ebr. *halakha*). ♦ BIBL.1688 şi MS.45 traduc literal gr. *ὀφειλέσει θάνατον* prin *va fi datoriu moarte*. Din motive stilistice şi de adaptare la rigorile limbii române contemporane, am tradus sintagma prin *va fi vrednic de moarte*.

6:13

În mod oarecum surprinzător, Tobias ştie perfect cine este Sarra, deşi cu cîteva versete înaintea nimic nu confirma această supoziţie, ba dimpotrivă, îngerul era acela care îi explica pe ce cale o va lua. Această inconsecvenţă a scenariului este o dovadă fie a calităţii reduse a planului narativ general, fie, din nou, a neatenţiei redactorului (*cf.* MOORE, p. 205). ♦ BIBL.1688 şi MS.45 traduc neutrul gr. *ἐν τῷ νυμφῶνι* prin *întru cămară*. Or, substantivul grec are sensul specializat de 'cameră nupţială', de aici traducerea noastră prin *iatacul de nuntă*. ♦ Utilizarea verbului gr. *φιλέω* („a iubi", „a îndrăgi") pentru a descrie atracţia lui Asmodaios faţă de Sarra este destul de ciudată, întrucît este inaplicabilă semantic registrului demonic. În cel mai bun caz, s-ar fi putut folosi verbul pasiunii carnale, *ἐράω* (MOORE, p. 206). Motivului demonului îndrăgostit şi gelos atestă, din nou, filonul non-canonic, secund, al poveştii lui Tobit. Transgresiunea erotică a nivelurilor ontice este tema fulminantă a marii literaturi intertestamentare, a importantului filon enohic (*cf.* 1Enoh 6 *sq.*). De altfel, sinteza explicită dintre figura exotică a lui Asmodaios, din cartea *Tobit* şi mitul îndrăgostirii de pămîntence şi al căderii îngerilor se face în *Testamentul lui Solomon* (5, 3), unde Asmodaios, constrîns de Solomon, spune că este rezultatul unirii dintre un înger căzut şi o fiică a oamenilor.

6:15

Răspunsul îngerului la argumentul reţinerii lui Tobias din raţiuni de iubire filială este fără echivoc: ca în sfaturile adresate de Tobit fiului său, pe acelaşi ton patern şi ferm, Rafael face apel la memorie. Similitudinea funcţională dintre scenariul de aici şi discuţia dintre Mentor – Athena şi Telemakhos din Odiseea este frapantă: Azaria – Rafael şi Mentor – Athena asumă, în acelaşi mod şi cu aceleaşi nuanţe hortative în discurs, rolul tatălui absent.

6:16

Toate versiunile cărţii *Tobit*, cu excepţia VULG., susţin că nunta s-a consumat chiar în noaptea cu pricina. În VULG. (Tob. 7:22), îngerul Rafael îl sfătuieşte pe Tobias să se înfrîneze şi să se roage timp de trei zile şi abia apoi să se culce cu nevasta lui, mai mult pentru a avea copii decît din poftă trupească. Unii comentatori au văzut în îndemnul la înfrînare o interpolare de tip ascetic a lui Ieronim. Alţii sînt de părere că abstinenţa de trei zile la care este îndemnat Tobias poate fi pusă în legătură cu o cutumă a misterioaselor comunităţi „eseniene" de la Qumran. Totuşi, manuscrisele aramaice ale cărţii Tob. descoperite la Qumran nu pomenesc nimic despre abstinenţa de după cununie.

6:17

BIBL.1688 şi MS.45 traduc gr. *τέφρα* („cenuşă") prin substantivul românesc, azi învechit, *spuză*, probabil de origine latină (lat. *spodium* < gr. *σπούδιον*). ♦ Nu este clar de ce fumigaţia cu efect exorcist trebuie să se facă cu o parte din inima şi din ficatul peştelui. Ambele organe aveau, în orice caz, în toată lumea antică clasică importante conotaţii moral-religioase. Astfel, inima era percepută ca fiind sediul energiei sufleteşti, deopotrivă al simţirii şi al gîndirii, iar ficatul era văzut ca sediu al purei energii vitale, a suflului de viaţă. În plus, este arhicunoscut rolul esenţial pe care ficatul îl juca în practicile divinatorii oficiale ale marilor civilizaţii antice din Orientul Apropiat şi din Bazinul Mediteranean. Probabil că arderea unei părţi din respectivele organe avea, pe lîngă impresia olfactivă nemijlocită, şi un rol oarecare într-un ritual de tip *similia similibus*. Cu alte cuvinte, arderea organelor vitale ale peştelui presupunea arderea „organelor" vitale ale demonului.

6:18

Poziţia clasică de rugăciune în iudaismul antic era în picioare, cu mîinile întinse spre cer şi cu faţa întoarsă spre Ierusalim. Ceea ce îi sfătuieşte îngerul pe cei doi este să se roage (BIBL.1688, MS.45: *sculaţi-vă*) cu putere la Dumnezeu în timpul ritului de exorcizare.

6:19

Sintagma *tu eşti gătit ei din veac*, *i.e.* „tu eşti pregătit pentru ea

din veac", din BIBL.1688 reprezintă traducerea fidelă a textului din SEPT.FRANKF. În toate celelalte variante şi manuscrise ale *Septuagintei*, raportul este invers („ea este pregătită pentru tine din veac"). O serie de exegeţi care nu cunoşteau această variantă au tras concluzii pripite în legătură cu caracterul misogin, neegalitar, politic incorect, sexist al versetului şi al gîndului care stă în spatele lui. Ceea ce este esenţial în acest verset este însă altceva, anume problema eternă a determinismului universal şi a liberului arbitru. Dacă autorul nu face aici o concesie comunei tendinţe de edulcorare a discursului romanţios, putem presupune că acesta a avut raporturi apropiate fie cu mediile fariseice, fie cu cele „eseniene", întrucît, dintre curentele religioase cunoscute, care alcătuiau iudaismul din perioada redactării cărţii *Tobit*, numai acestea două acordau determinismului providenţial locul privilegiat pe care îl sugerează versetul de faţă.

Capitolul al 7-lea

7:1

BIBL.1688 traduce verbul gr. *ἐχαιρέτισεν* (versiunea modernă: *salută*) prin *să închină*. Traducătorul foloseşte, însă, verbul românesc cu sensul lui învechit de 'a saluta', gest însoţit în epocă de o obişnuită plecăciune.

7:2

Edna (versiunea modernă) însemna în ebraică 'Plăcere', 'Desfătare' şi este construit pe acelaşi radical cu cel din numele *Eden*. Acesta este numele nevestei lui Raguel în toate versiunile cărţii *Tobit*, cu excepţia VULG. şi a unor codici din *Vetus Latina*, care îi spun *Anna*, schimbare pe care MOORE (p. 217) o explică prin lectura greşită a numelui de către traducător ca *Adna*. ♦ BIBL.1688 traduce prin *nepot* gr. *ἀνέψιος* (*cf.* lat. *nepos*). La rîndul său, *Codex Sinaiticus* are *ἀδελφός* („frate"). Ambiguitatea ebraică a denumirilor pentru gradele de rudenie este menţinută la nivel terminologic şi în *Septuaginta*.

7:3

În conformitate cu regulile ospeţiei din Orientul Apropiat şi din lumea greacă, întrebările le pune gazda numai după ce îşi invită oaspeţii în casă. Stilul dialogului este foarte bine ponderat şi cunoaşte o gradaţie ascendentă evidentă pînă în clipa în care Tobias ajunge să dea răspunsul din urmă despre înrudirea dintre el şi Tobit (v. 6). Este interesant de observat că în *Codex Sinaiticus* şi în fragmentele păstrate la Qumran cea care întreabă este Edna.

7:5-6

Reluarea, în răspuns, a unei părţi din întrebare se datorează, în primul rînd, originalului ebraic. În ebraica biblică nu exista o particulă afirmativă simplă ca în greacă, de pildă, ceea ce făcea ca răspunsurile pozitive să se realizeze în maniera amintită mai sus. ♦ În prima instanţă, oamenii nu pomenesc nimic despre orbirea lui Tobit şi răspund că este sănătos. Totuşi, VULG. nu conţine deloc referirea la sănătatea lui Tobit.

7:7

Secvenţa *Fiiul acelui bun şi fericit om* din BIBL.1688 traduce literal o exclamaţie formală („O, fiule al unui om bun şi fericit!") cu o evidentă nuanţă enunţiativă („Eşti fiul unui om bun şi fericit"). Expresia greacă este *καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος*. În acest enunţ se vădeşte puternica aculturaţie elenistică a mediilor iudaice: idealul clasicei *καλοκαγαθία* a culturii greceşti ajunsese să fie împărtăşit, cel puţin la nivel terminologic, de membrii comunităţii evreieşti alexandrine.

7:9

BIBL.1688 şi MS.45 traduc adverbul gr. *προθύμως* prin sintagma *cu osîrdie*. *Osîrdie* este un cuvînt învechit, de origine slavă, şi este aici conotat pozitiv. În general, în limba română actuală, termenul a primit conotaţii ironice sau mai degrabă negative. De aceea, pentru a evita orice ambiguitate, am preferat să traducem adverbul grec în limita sensului etimologic (*din toată inima*).

7:10-13

Tobias îi cere lui Rafael să vorbească la masă despre măritişul Sarrei. Un asemenea gest era perceput măcar ca neobişnuit, dacă nu de-a dreptul nepoliticos în practicile ospeţiei din Orientul Apropiat. În timpul mesei, orice discuţii referitoare la „afaceri" erau suspendate. Injoncţiunea lui Tobias nu este însă aici o dovadă de impoliteţe flagrantă, ci arată cît de preocupat este personajul de situaţia complicată în care este implicat. Reacţia lui Raguel este una în deplină conformitate cu codul bunelor maniere (îl invită pe Tobias să mănînce, să bea şi să fie vesel mai întîi), dar fără nici o formă de reproş (pentru că îl asigură ca Sarra va fi a lui). Unii comentatori au decriptat însă în cuvintele lui Raguel o aluzie de o ironie răvăşitoare la celebrul adagiu din Is. 22:13: „să mîncăm şi să bem, căci mîine murim". La acest îndemn, Tobias răspunde cu maturitate, refuzînd să mai mănînce înainte ca nunta să fie consfinţită. Aceeaşi reacţie a avut-o şi slujitorul lui Avraam la îndemnurile ospitaliere ale lui Laban (Fac. 24:33). De altfel, episodul peţirii Sarrei este construit după scenariul peţirii Rebecăi de către Eliezer, slujitorul credincios al lui Avraam (Fac. 24:32-59). ♦ Sintagma *pînă veţi pune şi veţi sta către mine* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *ἕως ἂν στήσετε καὶ σταθῆτε πρός με*. Expresia este una consacrată pentru ideeea de asumare a unei decizii. Comentatorii au văzut în această frază vehementă a lui Tobias iniţiativa lui de asumare totală a responsabilităţii: este momentul maturizării tînărului înainte de începerea unei vieţi complet noi.

7:14

Folosind foarte multe apelative precum *frate* şi *soră* pentru rude apropiate, pentru soţi, oameni apropiaţi şi, în general, pentru toţi evreii între ei, *Tobit* sugerează solidaritatea exila-

ţilor. ♦ Expresie greu inteligibilă astăzi, *să binecălătorească vouă cêle mai frumoase* (BIBL.1688, MS.45) traduce literal gr. *εὐοδώσει ὑμὶν τὰ κάλλιστα*. Verbul grec conţine, aşa cum a încercat să arate şi calcul românesc *a binecălători*, metafora drumului. Este vorba despre călăuzirea divină spre cele mai bune lucruri.

7:15

Faptul că Raguel le cheamă şi pe Sarra, şi pe Edna la masă arată că acestea nu erau prezente la discuţia din jurul mesei bărbaţilor, după obiceiul oriental menţinut şi astăzi în societăţile conservatoare, care nu le permite femeilor să mănînce împreună cu bărbaţii. ♦ În VULG., Raguel ia mîna Sarrei (versiunea modernă: *luînd-o de mînă*) şi o pune în mîna lui Tobias. Obiceiul acesta, atestat doar în VULG., era de sorginte greco-romană şi s-a perpetuat în ritualul de căsătorie creştin. MOORE (p. 222) arată că atît în lumea mesopotamiană, cît şi în cea israelită căsătoria era mai degrabă o practică civilă decît una religioasă, motiv pentru care nici în acest caz Raguel nu are nevoie de un intermediar pentru săvîrşirea căsătoriei dintre Sarra şi Tobias.

7:16

Termenul *scrisoare* din BIBL.1688 şi din MS.45 traduce gr. *συγγραφή*. Este vorba despre un act semnat de două părţi, cu alte cuvinte de un contract, o învoială. Legea mozaică nu pomeneşte nimic despre vreo înţelegere sau despre vreun act care să consfinţească o căsătorie. Totuşi, *Codul lui Hammurabi* conţinea o asemenea prevedere. Obiceiul s-a răspîndit în tot Orientul Mijlociu şi Apropiat, inclusiv la evreii din diaspora. Astfel că, la Elefantina, în Egipt, s-au descoperit papire în aramaică din secolul al V-lea î.Hr., conţinînd contracte nupţiale. Pecetluirea unui act ţinea loc de semnătură. ♦ Unii învăţaţi evrei susţin că *Tobit* nu a fost inclusă în canonul iudaic pentru că acest verset arată că Raguel, socrul mic, a întocmit contractul nupţial, şi nu Tobias, soţul, după cutuma iudaică din secolele I î.Hr. şi I d.Hr. ♦ Propoziţia *Şi au început a mînca* (BIBL.1688, MS.45) este o indicaţie de stil extraordinară pentru graba în care se desfăşoară, de fapt, petrecerea de nuntă; spontan, fără lume din exterior, fără public. Moartea a şapte miri înaintea lui Tobit obligă moral familia miresei la o atare procedură cvasi-secretă.

Capitolul al 8-lea

8:1

În această variantă, scenografia este prezentată într-o formulă esenţializată. Varianta paralelă din *Codex Sinaiticus* prezintă un scenariu mai amplu de mişcări: mesenii termină masa, li se face somn, decid să se culce şi îl conduc pe mire în iatacul unde îl aştepta Sarra.

8:2

Demonul fuge *în părţile cele mai de sus* (gr. *εἰς τὰ ἀνώτατα*) ale Egiptului, adică adînc spre continent, înspre zonele cele mai deşertice. Deşertul era considerat, în mentalitaea israelită şi iudaică, drept un loc predilect al bîntuirii demonice (Is. 34:14, Mat. 4:1; 12:43 etc.). În plus, Egiptul avea, în Antichitate, faima generală de ţară a magiei, a idolatriei şi, pe cale de consecinţă, a bîntuirii demonice. MOORE (p. 236) este de părere că fuga demonului în Egipt (o „relocare", adică trimiterea rituală a demonului în locul care îi este propriu, departe de lumea oamenilor) este un indiciu destul de puternic că *Tobit* nu a fost redactată în Egipt. Altfel, ţara nu ar fi primit această conotaţie profund negativă.

8:3

Tobias se roagă înaintea consumării nunţii. Toate versiunile *Septuagintei* indică faptul că nunta s-a consumat în aceeaşi noapte. VULG. vorbeşte însă despre o amînare a consumării nunţii cu trei zile, timp în care Tobias se roagă şi posteşte. Rugăciunea lui Tobias a deţinut un rol important în slujba cununiei din Biserica Catolică.

8:4

În mod interesant, BIBL.1688 traduce termenul gr. *κτήσεις* („averea", „tot ceea ce a fost dobîndit"), derivat deverbativ de la *κτάομαι* (SEPT.FRANKF.), prin *zidirile*. Mai aproape de sensul cuvîntului grec, MS.45 are *cîştigările*. În SEPT.RAHLFS s-a preferat lecţiunea *κτίσεις* („creaţia", „zidirile", „făpturile"), pe care pare să o traducă, de fapt, şi BIBL.1688. ♦ Invocarea lui Dumnezeu în calitate de Creator este obişnuită în psalmii de laudă (Ps. 19:1-2; 50:6; 89:5; 93:3; 97:6; 98:7). Tobias sau, mai degrabă, redactorul pare să imite stilul şi discursul encomiastic al psalmistului.

8:5

Tobias invocă aici modelul primordial al căsătoriei (Fac. 3:20-24), pentru a-şi legitima astfel noul statut de bărbat însurat şi cerînd iniţierea în taina căsătoriei.

8:7

Referitor la fragmentul *nu pentru curvie, ce... cu adevărat* (BIBL.1688), Tobia se declară în acord cu normele morale şi de cumpătare sexuală impuse de mentalitatea pioasă iudaică: raporturile sexuale erau presupuse a avea în vedere exclusiv procrearea, şi nu plăcerea. Acest principiu este pus de FLAVIUS IOSEPHUS (*Antiquitates Iudaicae* 2, 120) pe seama „esenienilor". De asemenea, adevărul fundamental invocat de Tobias trimite la sinceritatea iubirii sale de faţă de viitoarea soţie.

8:9

Spre deosebire de *Septuaginta*, VULG. indică cu aproximaţie momentul din noapte în care Raguel a ieşit să sape groapa: *circa pullorum cantum* (*cf.* MS.4389: *la cîntarea cocoşului*). După sistemul orar roman, noaptea se împărţea în seara, miezul nopţii, cîntatul cocoşului şi zori. ♦ Raguel îi sapă pe ascuns

groapa lui Tobias, ca să nu se facă de rîs în comunitate. Este o ironie aceasta, avînd în vedere că tatăl aceluiaşi Tobias pratica şi el înmormîntarea în secret, dar din cu totul alte motive decît viitorul său cuscru. ♦ Adverbul învechit *cîndai* ('cumva') traduce în BIBL.1688 şi în MS.45 gr. *μή*, cu sens hortativ potenţial 'nu care cumva să'.

8:10

Unii comentatori (vezi, de exemplu, DESELAERS, p. 157) au văzut în somnul liniştit al celor doi miri semnul protecţiei divine despre care se vorbeşte în Ps. 3:5-6.

8:11

MOORE (p. 240) observă că cel care înalţă rugăciunea de mulţumire şi binecuvîntarea este Raguel, deşi, în mod normal, cititorul s-ar aştepta la o izbucnire colectivă de bucurie. Totuşi, autorul cărţii *Tobit* rămîne consecvent principiului său compoziţional de a nu atribui rugăciunile decît individual.

8:12

Întreaga carte *Tobit* este o demonstraţie a miracolului manifestării Providenţei în viaţa oamenilor. Planul lui Dumnezeu, care rămîne de nepătruns pînă şi muritorilor celor mai credincioşi, cum este Tobit, îi uimeşte mai cu seamă pe cei care se îndoiesc şi cad pradă unei gîndiri exercitate eclusiv în plan contingent, aşa cum este Raguel. În ambele cazuri, însă, manifestarea neaşteptată a intervenţiei divine în viaţa oamenilor este un mister celebrat de toţi oamenii. Din acest punct de vedere, cititorii sînt participanţi privilegiaţi la scenariul general, deşi nici lor nu li se dau decît puţine indicii în plus faţă de personaje.

8:13

BIBL.1688 traduce neutru, dacă nu chiar derutant, cuvîntul gr. *δέσποτα* prin *Doamne*, termen tehnic pentru gr. *κύριος*. MS.45, fidel originalului grec şi mai nuanţat, are vechiul substantiv *Despuitorule*, cu sensul 'Stăpîne'.

8:14

Deşi Raguel vorbeşte, în capitoul anterior, despre împlinirea căsătoriei fiicei sale după legea lui Moise, aici are iniţiativa de a dubla perioada obişnuită pentru o nuntă: paisprezece zile în loc de şapte. Gestul lui Raguel a fost interpretat în varii feluri: unii comentatori au văzut în numărul paisprezece suma expiatoare a celor şapte nenorociri ale Sarrei şi ale celor şapte nenorociri ale lui Tobit (MOORE, p. 246), alţii au decriptat în dublarea cifrei legiuite pur şi simplu entuziasmul unor oameni care au trecut miraculos de la experienţa morţii repetate la aceea a vieţii în plină germinaţie. În fine, cei mai pragmatici sînt de părere că Raguel a procedat astfel pentru a-i da timp lui Rafael să se ducă şi să se întoarcă de la Rages.

8:15

Raguel nu se mulţumeşte numai cu o promisiune din partea ginerelui său, ci îl obligă pe tînărul Tobias să jure că nu va pleca vreme de paisprezece zile spre casa părintească. GROSS (p. 39) observă că smulgerea jurămîntului devenise un obicei curent în iudaismul din perioada în care a fost redactată cartea *Tobit*. În perioada preexilică, promisiunea, cuvîntul dat, era garanţia suficientă în circumstanţe de felul celei de faţă.

8:16

După majoritatea comentatorilor, oferta lui Raguel este exagerată: zestrea unei fete nu atingea niciodată un nivel atît de înalt. Totuşi, contracte prenupţiale descoperite în Mesopotamia în perioada „contemporană" cu acţiunea din *Tobit* par să infirme această ipoteză. Cu atît mai mult cu cît se deduce din text că Raguel era un om destul de înstărit şi putea ceda o zestre importantă fără probleme. MOORE (p. 246) este de părere că informaţia în cauză provine din cele mai vechi straturi ale naraţiunii populare care a stat la baza cărţii *Tobit*. ♦ Faptul că o fată, copil unic, moşteneşte, în ciuda discriminării de gen obişnuite în epocă, averea părinţilor, după moartea acestora, este consfinţit în Num. 27:1-11.

Capitolul al 9-lea

9:1

Autorul cărţii *Tobit* este mai îndatorat decît s-ar crede scenariului iniţial al poveştii populare. Episodul trimiterii lui Rafael după bani la Gabael, în Rages, este, în economia cărţii biblice, inutilă; însurat şi înzestrat, Tobias nu mai avea, în mod evident, nevoie de banii din Rages. Cum însă şi această călătorie era inclusă în vechiul scenariu şi cum autorul biblic a făcut, la început, din aceasta scopul plecării lui Tobias din Ecbatana, acţiunea nu mai putea fi revocată. Totuşi, spaţiul care îi este dedicat aici este voit neglijabil şi primeşte un sens aparte, anume acela de a oferi evreilor trăitori în exil un model de moralitate comunitară. La fel ca Raguel, vărul lui Tobit, Gabael, prietenul îndepărtat din toate punctele de vedere al bătrînului, se poartă cu el şi cu fiul său aşa cum ar trebui să se poarte unii cu alţii toţi membrii comunităţii iudaice. Se înţelege astfel că registrul moral al cărţii *Tobit* depăşeşte în importanţă discursul narativ şi, cu mult, pe cel teratologic. ♦ Referitor la secvenţa *două cămile*, MOORE (p. 248) face observaţia subtilă că, în acest punct, s-ar fi putut găsi un indiciu important pentru localizarea redactării cărţii *Tobit*. Anume, dacă autorul ar fi precizat la ce specie de cămile se gîndea (dromaderi, trăitori în Egipt, sau cămile cu două cocoaşe, trăitoare în Asia Centrală), am fi putut spune dacă *Tobit* a fost scrisă în comunitatea din Egipt sau în cea din vechiul Babilon. ♦ În vocabularul şi în tonul lui Tobias din acest verset se remarcă o siguranţă de sine pînă acum inedită. Însurat, tînărul i se adresează lui Azaria lapidar, într-o frază cu patru verbe la imperativ, care pot părea nepotrivite în gura unuia care pînă în ajun se găsea total sub aripa protectoare a tovarăşului de drum. De aceea, pentru a atenua impresia de uşoară

aroganţă a tonului lui Tobias din *Septuaginta*, VULG. inserează o justificare a tînărului adresată lui Azaria, *cf.* MS.4389: *Că, măcară de m-aş şi da să-ţi fiu rob, încă nu voiu fi vrêdnic înaintea vederii tale.*

9:3

Peceţile (BIBL.1688, MS.45, gr. *σφραγῖσιν*) de pe pungi apar menţionate aici pentru prima oară, pînă acum fiind vorba doar despre scrisoarea de recunoaştere (gr. *χειρόγραφον*) pe care cele două părţi o au la dispoziţie; o garanţie în plus aceasta pentru păstrarea în siguranţă a banilor lui Tobit, practică foarte răspîndită în Orientul Apropiat antic. ♦ Autorul nu spune aici nimic despre călătoria îngerului de la Ecbatana la Rages. Nici un detaliu supranatural care să justifice ipoteza unei explicaţii de acest fel nu răzbate în stilul lapidar. Totuşi, distanţa de la Ecbatana la Rages, amintită de Rafael numai în *Codex Sinaiticus* şi în *Vetus Latina*, la Tob. 5:6, era de două zile. În termeni strict geografici, Rages, actualul Rai, se afla la 280 de kilometri de Ecbatana, distanţă care se putea parcurge pe jos în aproximativ zece zile. Unii comentatori văd în această inexactitate un alt indiciu al caracterului non-istoric al cărţii. Alţii, însă, sînt de părere că îngerul nu greşeşte, ci raportează distanţa propriilor sale posibilităţi supranaturale de mişcare.

Capitolul al 10-lea

10:2

Îngrijorarea lui Tobit la întîrzierea fiului are doi timpi. Pe de o parte, părintele se teme că fiul îi strică bunul renume printre cunoscuţi. Sintagma *să nu să fie ruşinat* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *μήποτε κατήσχυνται* („să nu se fi făcut de ruşine"). Este de reţinut faptul că în *Codex Sinaiticus* apare aici verbul *κατεσχέθη* („să fie prins", „să fie reţinut"). În al doilea rînd, Tobit se teme că Gabael a murit şi că nimeni din familia acestuia nu mai ştie cui îi aparţin banii din pungile pecetluite. Ambele motive de îngrijoare au consistenţă obiectivă, iar ordinea în care sînt enunţate nu este aleatorie, ci vorbeşte despre relaţiile dintre capul familiei şi copii şi despre etica acestora.

10:3

Spre deosebire de îngrijorarea lui Tobit, care nu se gîndeşte în nici un fel că fiul său a avut de suferit fizic în timpul călătoriei, Anna este îngrozită de dispariţia copilului ei. Şi de data aceasta sînt reliefate informaţii importante despre raporturile dintre membrii familiei antice. Mama avea, spre deosebire de tată, o relaţie afectivă mult mai puternică cu copiii, ea fiind cea care îi creştea pînă la vîrsta „inserţiei sociale". Dincolo de acest prag, tatăl se simţea direct răspunzător de ieşirea în lume a fiului. De aceea, grijile lui Tobit sînt, ca să zicem aşa, de natură socială, iar ale mamei sînt strict legate de viaţa pur şi simplu a acestuia. ♦ Verbul *a plînge* (BIBL.1688, MS.45) traduce neutru verbul specializat *θρηνεῖν* („a jeli", „a boci") din SEPT.FRANKF. Femeia se apucă să îl bocească pe fiul presupus mort. ♦ Expresia *nu mi-e grijă mie* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce literal gr. *οὐ μέλει μοι*. Anna spune, de fapt, că din clipa în care l-a lăsat pe Tobias să plece tot universul ei a pierit. Mamei nu îi mai pasă de nimic din clipa plecării fiului iubit. Expresia este o formulă de deschidere a bocetului. ♦ Secvenţa *lumina ochilor miei* (BIBL.1688) pare să fie, în contextul orbirii lui Tobit, o ironie la adresa acestuia.

10:4

Sintagma *nu avea cuvînt* (BIBL.1688, MS.45) traduce literal gr. *μὴ λόγον ἔχε*, un ebraism calchiat în greacă, cu sensul 'a nu te frămînta'. Cu aceleaşi cuvinte o consola Tobit pe Anna la plecarea lui Tobias (Tob. 5:26). Conştiinţa auctorială şi tehnica narativă ale celui care a redactat cartea *Tobit* sînt remarcabile: discuţia dintre Tobit şi Anna este în întregime o reluare a pasajelor din Tob. 2:11-14 şi 5:18-6:1.

10:5

Zbuciumul Annei, limitat la trei mişcări scenice suficient de puternice pentru a compensa, după unii comentatori, absenţa naraţiunii despre cele paisprezece zile de nuntă, exclude rugăciunea. Unii exegeţi au văzut în abstinenţa alimentară a femeii un fel de post. Chiar dacă ar fi aşa, absenţa raportării la Dumnezeu face ca „postul" Annei să fie mai degrabă o practică privată de doliu decît o formă de purificare consacrată. Ieşitul la stradă, abstinenţa alimentară şi jelirea, deşi atitudini datorate unei comoţii psihologice puternice, nu reuşesc să o determine pe Anna, ba chiar o împiedică să treacă la nivelul aşteptat al încrederii în Providenţa divină, aşa cum, mult mai lovit fizic, bărbatul ei nu încetează să facă. Au existat, totuşi, dubii în privinţa atitudinii lui Tobit: NRSV înaintează, pe lîngă ideea general acceptată a credinţei şi a speranţei nestinse a lui Tobit, şi ipoteza simulării încrederii pentru a o alina pe Anna.

10:6

Sintagma *trimite-mă* (BIBL.1688, MS.45) traduce literal gr. *ἐξαπόστειλόν με*. Tobias îi cere imperativ lui Raguel să îl lase să plece înapoi acasă, aşa cum cerea tradiţia căsătoriilor din spaţiul mediteranean din Antichitate: după căsătorie, soţul îşi ducea soţia în casa părintească, unde urmau să trăiască. ♦ Tobias ştie că părinţii lui sînt îngrijoraţi din cauza lui (în *Codex Sinaiticus* apare în verset chiar verbul *ştiu*, gr. *γιγνώσκω*). Cu acest verset se face legătura dintre cele două unităţi ale capitolului. „Telepatia" invocată de unii comentatori este, de fapt, un mijloc subtil al autorului de a plasa desfăşurarea scenelor în simultaneitatea reală a evenimentelor.

10:6-13

Scena despărţirii tinerilor căsătoriţi de Raguel şi Edna contrastează puternic cu cea a îngrijorării părinţilor lui Tobias. Ea are o încărcătură cu atît mai susţinută cu cît reprezintă punerea în act a învăţăturilor lui Tobit: respectul faţă de părinţi şi căsătoria cu o femeie din acelaşi neam. Este important

de remarcat că, în mod simetric, orice despărţire de părinţi presupune şi necesarele sfaturi de bună purtare: de data aceasta este rîndul Sarei să primească învăţăturile părinteşti.

10:9

Raguel se ţine de cuvînt (8:20-21), iar profeţia lui Rafael se împlineşte (6:11) odată cu înzestrarea fiicei sale cu o jumătate din toată averea. ♦ Termenul *unêlte* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *ὑπαρχόντων* (SEPT.FRANKF.), care desemnează totalitatea bunurilor unei persoane, averea în expresie generală. Termenul *unealtă* este o creaţie internă a limbii, el derivînd din compunerea *una-alta*. ♦ Termenul *trupuri* din BIBL.1688 şi MS.45 traduce literal gr. *σώματα*. În acest caz, substantivul grec are sensul tehnic precis de 'robi', 'sclavi'.

10:10

Sintagma *să auzu... auz* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce literal *figura etymologica* (SEPT.FRANKF.: *ἀκούσαιμι... ἀκοήν*) din textul original.

10:11

Adresarea Ednei către Tobias poate părea surpinzătoare: ea intră, însă, în canoanele de comportament familial din Orientul Apropiat. Ginerele, în calitatea sa de cap de familie, era considerat egalul socrilor. Fiica, însă, păstra aceeaşi poziţie secundă şi supusă faţă de propriii părinţi. ♦ Sintagma obscură *să te aşaze Domnul* (BIBL.1688, MS.45) se datorează, probabil, unei scăpări a traducătorului. În limba greacă, verbul este *αποκάθιστημι*, care înseamnă 'a restabili', 'a restaura', 'a face să se întoarcă'. Ceea ce îşi doreşte Edna este ca Tobias şi Sarra să se întoarcă în vizită la Ecbatana.

Capitolul al 11-lea

11:1

SEPT.FRANKF. (*cf. Codex Vaticanus*) nu oferă nici o informaţie cu privire la eventualul traseu de întoarcere a lui Tobias. *Codex Sinaticus*, însă, aminteşte de o misterioasă localitate Kaseris, care, după unii comentatori, era doar o invenţie epică a naratorului, după alţii fiind un oraş de mici dimensiuni situat la vest de Ninive. În VULG., toponimul apare sub forma *Charan* şi se spune că era la mijlocul distanţei dintre Ninive şi Ecbatana, la unsprezece zile de mers de fiecare dintre cele două oraşe importante, informaţie absolut fantezistă, întrucît distanţa dintre Ecbatana şi Ninive putea fi parcursă în minimum patruzeci de zile, dacă se ţine cont şi de traversarea munţilor Zagros (MOORE, p. 261).

11:2

Expresia *să alergăm înaintea* (BIBL.1688, MS.45) traduce literal verbul gr. *προδράμωμεν*. De fapt, Rafael îi cere lui Tobias să grăbească pasul, în aşa fel încît să ajungă acasă înaintea caravanei în mijlocul căreia călătorea Sarra. De asemenea, pregătirea casei pentru sosirea miresei este un pretext pe care Rafael îl foloseşte din nou cu nebănuită îndemînare pentru un înger, ascunzîndu-şi pe moment intenţiile. Propunerea pe care Rafael i-o face lui Tobias are în vedere vindecarea miraculoasă a lui Tobit şi întîmpinarea Sarrei de către acesta din urmă în deplinătatea puterilor sale morale şi fizice. Acest fapt transpare în îndemnul pe care îngerul i-l adresează lui Tobias de a lua cu el fierea peştelui. Din nou, însă, la fel ca Tobias, cititorul este supus unei probe de suspans.

11:3

Cîinele lui Tobias reintră nonşalant în scenă, deşi autorul nu mai pomeneşte nimic de el de la episodul plecării celor doi drumeţi din Ninive. Unii comentatori au văzut în această revenire a cîinelui închiderea unui cerc narativ: formula de plecare este formula de întoarcere (GROSS, p. 42), fapt care o face, în prima instanţă, pe Anna să jubileze. Văzute în depărtare pe cale, cele trei siluete sînt garanţia că spaimele femeii pricinuite de o eventuală dispariţie fizică au fost neîntemeiate. În VULG., accentul pus pe figura cîinelui este şi mai surprinzător: el nu este pur şi simplu menţionat, ca în *Septuaginta*, ci primeşte statutul de vestitor, fiind surprins în culmea bucuriei: *tunc praecucurrit canis qui simul fuerat in via et quasi nuntius adveniens blandimento suae caudae gaudebat* (Tob. 11:9, *cf.* MS.4389: *Atunci alergă cîinele înainte, care era cu dînsul în cale, şi mêrse în casă; ca oarece vestitor, aşa şi el, cu bătaia coadei sale, se bucura*). MOORE (p. 261) interpretează reintrarea în scenă a cîinelui ca fiind o reminiscenţă a vechii povestiri prelucrate de autorul biblic. ♦ În VULG. se spune că Anna stătea pe un munte de unde se uita în zare ca să îi vadă pe drumeţi întorcîndu-se.

11:5

Verbul *muşcîndu-se* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce literal participiul aorist pasiv gr. *δηχθείς* < *δάκνω*. Primul sens, şi cel mai important, este, într-adevăr 'a muşca', dar aici este vorba de 'muşcătura' pe care Tobit o simte în clipa în care i se aplică pe ochii bolnavi fierea de peşte, cu alte cuvinte usturimea provocată de alifie. Deşi cititorului modern îi poate apărea ca magică, medicina antică folosea frecvent fierea de peşte în tratarea afecţiunilor de tot felul. ♦ În VULG., îngerul prescrie, pe lîngă aplicarea alifiei pe ochii lui Tobit, în primul rînd binecuvîntarea lui Dumnezeu. Tratamentul la care este supus Tobit nu e nici unul strict medical, nici o intervenţie magică, ci o vindecare miraculoasă, care nu ar fi putut avea loc fără intervenţia divinităţii.

11:6

Consecventă „orbirii" ei, Anna se bucură la nivel profan: plînge, îşi îmbrăţişează fiul, dar nu îl binecuvîntează pe Dumnezeu. Din nou, contrastul cu Tobit este foarte puternic: bătrînul îl binecuvîntează de patru ori pe Dumnezeu în cuprinsul acestui capitol şi de două ori pe părinţii Sarrei. ♦ BIBL.1688 şi MS.45 traduc prin *fiiule* gr. *παιδίον* (SEPT. FRANKF.), eroare minoră de traducere.

11:7-8

Detaliul poticnirii bătrînului, inutil în economia strictă a capitolului, este un bun indiciu al caracterului „nuvelistic" al cărţii *Tobit*. Totuşi, la un nivel mai adînc, el aminteşte cititorilor, tocmai prin acest scenariu aproape cinematografic, starea jalnică a bătrînului şi pregăteşte, prin contrapunct, bucuria însănătoşirii. Aşa se şi explică îndemnul (MS.45: *Aibi nădêjde, tată!*, SEPT.FRANKF.: *θάρσει*, *πάτερ*) fiului taumaturg. În mod ironic, fiul îşi îndeamnă tatăl credincios să creadă în puterea miraculoasă a tratamentului, semn al maturizării tînărului şi, în definitiv, al misiunii îndeplinite de trezire la realitatea superioară a providenţei divine. ♦ Verbul *frecă* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *προσέτασε*. Verbul grecesc înseamnă, însă, a 'stropi (cu un lichid)' sau 'a întinde (o pastă)'.

11:8

VULG. oferă o perspectivă medicală mai strictă, precizînd şi în cît timp şi-a făcut efectul leacul aplicat de Tobias: după o jumătate de ceas, de pe ochii lui Tobit s-au desprins nişte pieliţe albe, care semănau cu pieliţa de pe ou. Dacă în *Codex Sinaiticus* şi în VULG. nu e clar cine desprinde albeaţa de pe ochii bătrînului, aici rolul activ al acestuia în propria vindecare este puternic pus în lumină. ♦ GROSS (p. 43) şi MOORE (p. 263) arată că Tobit are două motive să plîngă de bucurie: că vede şi că îşi vede fiul nevătămat (*cf.* v. 9).

11:9

Întreita binecuvîntare de către Tobit a divinităţii surprinde prin plasarea pe locul al treilea a sfinţilor îngeri. GROSS (p. 43) este de părere că prezenţa îngerilor în rugăciunea lui Tobit, neobişnuită în doxologiile epocii, se datorează contextului general angelologic al cărţii *Tobit*, deci ar fi o trăsătură mai degrabă literară. Chiar şi aşa, nu putem să nu remarcăm ironica îndreptăţire a rugii bătrînului, care îi pomeneşte pe îngeri, deşi încă nu ştie precis că însoţitorului fiului său a fost Rafael însuşi. ♦ Secvenţa *căci m-ai bătut* (BIBL.1688) traduce gr. *ὅτι ἐμαστίγωσέν με*. În acest caz, particula are un sens explicativ restrîns ('căci'), fiind, în acelaşi timp, supramarcată concesiv: „căci, deşi m-a pedepsit". Desigur, Tobit vede în îmbolnăvirea şi în vindecarea sa lucrarea Providenţei divine. În plan simbolic, Tobit primeşte, odată cu recăpătarea vederii, lumina nouă a convertirii totale, temă atît de frecventă în literatura „nuvelistică" intertestamentară.

11:10

BIBL.1688 şi MS.45 traduc prin *măririle* termenul grecesc generic *τὰ μεγαλεῖα*. Tobias îi povesteşte, de fapt, lui Tobit faptele deosebite din punct de vedere sipritual, lucrurile mari, minunile care i s-au întîmplat în călătorie. Mai puţin ambiguu, *Codex Sinaiticus* rezumă şi explicitează un traseu în aparenţă mai puţin spectaculos, anume „că drumul a fost bun şi că a adus banii, că a adus-o pe Sarra, fiica lui Raguel, de soţie; iată, vine, este aproape de poarta Ninivei".

11:14

Despre *Achiachar*, vezi nota la 1:19. ♦ *Codex Vaticanus* are *Nasbas* (versiunea modernă), *Codex Sinaiticus* are *Nabad*, fragmentele de la Qumran au *Nadin*, iar VULG., *Nabath*. Nepotul lui Achiachar era foarte cunoscut în Orientul Antic, unde povestea populară a lui Achiachar avea o răspîndire impresionantă, „trans-etnică". ♦ În mod normal, nunta se ţinea în casa mirelui. De aceea, Tobit a organizat al doilea ospăţ de nuntă, după cel prelungit de la Raguel. De data aceasta, însă, petrecerea a durat, după obicei, o săptămînă.

Capitolul al 12-lea

12:1-2

Ultima încercare pe care trebuie să o treacă Tobias înainte de dezvlăuirea îngerului este cea a generozităţii şi a milosteniei: el se dovedeşte a fi un fiu ascultător şi de data aceasta. Îşi aminteşte de îndemnul lui Tobit la milostenie (4:10-11), reluat ulterior de înger (12:9), şi de gestul socrului său Raguel şi se hotărăşte să îi dea lui Azaria jumătate din averea dobîndită. În orice caz, oferta lui Tobias este din toate punctele tradiţionale de vedere exagerată. Plata nici unui lucrător nu putea ajunge în epocă la nivelul acesta. Dacă Tobias este gata să sacrifice o jumătate din averea pe care a dobîndit-o este un semn că tînărul a înţeles caracterul miraculos al întîmplărilor prin care a trecut alături şi cu ajutorul lui Azaria. Această impresie este întărită de constatarea că tovarăşul său de drum i-a vindecat pe Sarra şi pe Tobit. În SEPT.RAHLFS şi în SEPT.FRANKF., verbul care indică vindecarea este *ἐθεραπεύσε*. În mod aparent inexplicabil, BIBL.1688 şi MS.45 traduc acelaşi verb prin *a lecuit*, în cazul Sarrei, şi *a vindecat*, în cazul lui Tobit. Prin deducţie, traducătorul va fi simţit, probabil, că în primul caz este vorba despre o vindecare cu implicaţii supranaturale importante, pe cînd în cea de-a doua ar fi vorba despre o vindecare cu un caracter „raţional" predominant. MOORE (p. 268) arată că verbul gr. *θεραπεύω* nu este folosit niciodată în *Septuaginta* cu sensul de 'a vindeca', ci numai cu acela de 'a sluji'. Verbul pentru 'a vindeca', în sensul cel mai apropiat de practica medicală „raţională", este *ἰάομαι*. Totuşi, în Noul Testament, *θεραπεύω* este folosit cu ambele accepţiuni: fie că Iisus practică exorcisme, fie ca vindecă anumite boli ca paralizia, lepra şi orbirea, se foloseşte pentru acţiunile sale acelaşi verb, întrucît acestea erau oricum percepute ca fiind de natură miraculoasă. În acelaşi sens trebuie înţeleasă şi prezenţa nediscriminatorie a verbului în ambele contexte din originalul cărţii *Tobit*: folosirea verbului *θεραπεύω* în ambele cazuri este o recunoaştere implicită a prezenţei miracolului divin, în sensul cel mai apropiat de mentalitatea neotestamentară. Pe de altă parte, el implică şi recunoaşterea faptului că Azaria şi-a îndeplinit îngereşte misiunea consubstanţială, aceea de a sluji.

12:4

BIBL.1688 şi MS.45 lasă netradus un cuvînt foarte im-

portant din textul original; îngerul i-a chemat pe cei doi, dar nu oricum, ci „în taină", *deoparte* (versiunea modernă), *cf.* gr. *κρυπτῶς*. Gestul îngerului a produs nedumerire în rîndul exegezei. De aşteptat ar fi fost ca Rafael să proclame acţiunile miraculoase ale lui Dumnezeu înaintea tututror, aşa cum o face Tobias. Unii comentatori sînt de părere că restricţionarea accesului femeilor la vestea minunată ţine de înclinaţiile misogine ale autorului cărţii sau a mediului din care acesta făcea parte. Alţii se referă la posibila reticenţă a îngerului de a intra în contact cu femeile şi a le dezvălui secrete cereşti, pentru a nu repeta greşeala îngerilor căzuţi. Ambele interpretări, deşi plauzibile, sînt forţate. Dezvăluirea criptică a îngerului trebuie, de fapt, înţeleasă ca un reflex tradiţional al genului apocaliptic, foarte apreciat la data redactării cărţii *Tobit*, care presupune comunicarea unei taine unui individ sau unui grup restrîns de aleşi. Dezvăluirea tainei de către aleşi altor oameni nu comportă acelaşi grad de secretomanie (*cf.* 12:6).

12:5-9

Repetarea de cinci ori a termenului gr. *ἀγαθόν* şi prezenţa adjectivului gr. *καλόν* cu acelaşi sens i-au determinat pe majoritatea comentatorilor să conchidă că avem de a face cu o heptadă, figură retorică de maximă eficienţă în cazul discursurilor *ex cathedra*, adică a celor care implică impunerea autorităţii vorbitorului asupra ascultătorilor. O figură similară se găseşte la Am. 1-2. Sentinţele îngerului repetă, în mare măsură, sentinţele rostite mai înainte de Tobit (*cf.* Tob. 4). Autorul insistă, de fapt, asupra filonului sapienţial de la care îşi revendică scrierea.

12:6

Sentinţa *Taina împăratului bine e a o ascunde* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) nu se limitează la fondul sapienţial iudaic, ci face parte, aproape literal, din tezaurul de înţelepciune al întregului Orient Apropiat, fiind atestată, de asemenea, în Egipt şi Mesopotamia. Ea apare, sub o formă dezvoltată, în şaselea capitol al *Proverbelor lui Ahiqar*, probabil, aici, sursa directă de inspiraţie a autorului cărţii *Tobit* (MOORE, p. 269).

12:7

Postul nu apare ca o obligaţie rituală publică în *Pentateuh*. Totuşi, în momente de restrişte, era practicat şi în societatea preexilică (Jud. 20:26, 3Reg. 21:9, Iona 3:5). În perioada de după exil, postul se ritualizează atît în practica publică, cît şi în cea privată, fiind adoptat ca fundamental de mediile fariseice. Cele trei practici amintite de Rafael, rugăciunea, postul şi milostenia, îndatoriri fundamentale ale omului credincios faţă de Dumnezeu (evlavia), faţă de sine însuşi (cumpătarea) şi faţă de aproapele său (bunătatea), devin centrale în ceremoniile religioase de Yom Kippur şi urmau să constituie centrul *Predicii de pe Munte* de la Mat. 6:2-22 (MOORE, p. 269-270).

12:9

Secvenţa *milosteniia den moarte mîntuiêşte* (BIBL.1688), *milostenia te scapă de la moarte* (versiunea modernă) a fost interpretată de unii comentatori ca fiind o aluzie la doctrina învierii, ceea ce nu este cu totul neplauzibil dacă admitem că *Tobit* a fost redactată în medii apropiate fariseilor (vezi discuţia despre post la nota 12:7). Totuşi, majoritatea exegeţilor este de părere că avem de a face aici mai degrabă cu o figură de stil, o hiperbolă, o exagerare voită a unui context important. La fel, propoziţia următoare (versiunea modernă: *şi tot ea curăţă orice păcat*) a stîrnit controverse ca nefiind conformă cu învăţătura Vechiului Testament, dar ea trebuie tratată, mai degrabă, în acelaşi registru retoric decît în cel, să zicem, doctrinar.

12:13

Termenul *pomenirea* (BIBL.1688, MS.45) traduce cuvîntul gr. *μνημόσυνον* (lit.: „amintirea"). Îngerul, în calitatea sa de fiinţă intermediară, de locuitor de drept al „lumii de interval" şi de mesager divin, îi prezintă lui Dumnezeu un fel de memorial al faptelor oamenilor.

12:14

Secvenţa *n-ai uitat pre mine făcînd bine* (BIBL.1688) traduce nefericit gr. *οὐκ ἔλαθες με ἀγαθοποιῶν* (SEPT.FRANKF.). Traducerea corectă este *nu mi-a scăpat fapta ta bună* (versiunea modernă). Traducătorilor BIBL.1688 le-a scăpat sensul sintactic şi, de aici, şi cel lexical al regimului verbului gr. *λανθάνω* (anume acuzativul persoanei implicate). ♦ *Codex Sinaiticus* are „ca să te încerc" (gr. *πειράσαι σε*). Îngerul nu explică în ce a constat încercarea la care a fost supus Tobit, însă, ca şi Avraam, personajul află abia după încercare că a fost încercat (Fac. 22:11-22). Îngerul face aluzie la orbirea lui Tobit. VULG. adaugă, explicînd, că Tobit a fost încercat pentru că Dumnezeu l-a socotit bun de la început. Această intepretare implicită trimite la Iov 1:8-12.

12:16

Unul dintre cei şapte îngeri sfinţi (versiunea modernă) traduce gr. *εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων* (SEPT.FRANKF.). Aceasta este prima aluzie din *Biblie* la cei şapte arhangheli care apar în Apoc. 1:4; 3:1. Termenul *arhanghel* este atestat prima oară în cartea apocrifă 1Enoh 71, 8-9. În Vechiul Testament mai sînt menţionaţi, în această calitate, doi arhangheli celebri, Mihail (Dan. 10:13; 12:1) şi Gabriel (Dan. 8:16).

12:17

Reacţia lui Tobit şi a lui Tobias este tipică pentru cei care au experienţa unei angelofanii: cutremuraţi, se aruncă cu faţa la pămînt (Dan. 10:8-12, Mat. 17:6, Luc. 24:5, Apoc. 12:7).

12:19

Expresia *vedêre voi vedeaţi* (BIBL.1688) traduce gr. *ὅρασιν ὑμεῖς ἐθεωρεῖτε*. Îngerul li se prezintă oamenilor ca o viziune inconsistentă: el nu mănîncă şi nu bea, spre deosebire de Iisus, care, după înviere, mănîncă peşte, tocmai spre a le dovedi ucenicilor că nu este o simplă vedenie. Acelaşi tip

de viziune angelică apare şi în *Testamentul lui Avraam* (4, 9-11), apocrifă veterotestamentară. ♦ Îngerul pare că bea şi mănîncă; AUGUSTIN (*Discursuri* 362, *ap.* SEPT.NEC, p. 458) foloseşte acest pasaj pentru a arăta că trupul va învia substanţial. Spre deosebire de îngeri, care mănîncă „pentru a fi ca oamenii" (cum e cazul oaspeţilor lui Avraam sau al lui Rafael de aici), oamenii mănîncă din necesitate. După înviere, însă, trupurile oamenilor vor fi ca ale îngerilor, alimentîndu-se nu din necesitate, ci din plăcere.

Capitolul al 13-lea

13:1

Substantivul *rugăciune* (BIBL.1688), *rugă* (MS.45) redă gr. *προσευχή* (SEPT.FRANKF.). De fapt, Tobit scrie un imn în stilul liricii religioase ebraice din cărţile istorice anterioare (Ieş. 15, Deut. 32, Jud. 5), deşi la un nivel inferior. Spre deosebire de celelalte rugăciuni din Tobit, imnul acesta este mult mai lung şi nu se referă la situaţia specială a personajelor din carte, ceea ce a condus la ipoteza că pasajul imnic ar fi o adăugire. Imnul are două părţi: în prima parte (v. 1-9) se aduc laude şi mulţumiri lui Dumnezeu şi îndemnuri la pocăinţă adresate comunităţilor evreieşti din exil, reprezentînd un compendiu de citate biblice (Is. 40-55); în a doua parte, autorul îşi îndreaptă atenţia asupra Ierusalimului şi a viitoarei reconstrucţii a cetăţii sfinte. Mesianismul pasajului a atras atenţia comentatorilor din toate perioadele ulterioare.

13:2

Perechea de verbe *bate şi miluieşte* din BIBL.1688 şi MS.45 traduce gr. *μαστιγοῖ καὶ ἐλεεῖ* (versiunea modernă: *pedepseşte şi miluieşte*). Fraza concentrează mesajul întregului imn, făcînd legătura dintre cele două părţi ale acestuia: greutăţilor îndurate de evrei în exil le corespunde speranţa restaurării Ierusalimului. Logica de faţă aparţine discursului deuteronomist al pedepsei urmate de iertare, folosit masiv şi în literatura biblică sapienţială. ♦ În secvenţa *pogoară* (BIBL.1688)/ *coboară* (MS.45) *la iad şi suie* (gr. *κατάγει καὶ ἀνάγει*), verbele folosite absolut au, totuşi, sens tranzitiv. Domnul coboară şi ridică sufletele oamenilor în tărîmul morţilor. *Iad* traduce în BIBL.1688 şi în MS.45 gr. *ᾅδης*. *Hades* din *Septuaginta* corespunde în TM *Şeolului*, un loc al întunericului (Iov 10:20-21) şi al tăcerii (Ps. 115:17), în care stau umbrele lipsite de consistenţă ale morţilor (Iov 3:17), uitînd de viaţa lor pămîntească (Ps. 88:12), loc aflat fie sub pămînt (Num. 16:30), fie sub ape (Iov. 26:5). Niciodată, însă, în Vechiul Testament, Hades/ Şeol nu este prezentat ca un loc al chinurilor veşnice, ca în literatura pseudoepigrafică sau ca în Noul Testament.

13:4

Termenul *părintele* traduce în BIBL.1688 şi în MS.45 gr. *πατήρ* („tată"). În Vechiul Testament, Dumnezeu apare mai puţin frecvent în această ipostază decît în Noul Testament. Totuşi, este numit astfel în Deut. 32:6, Is. 63:16; 64:8, Mal. 1:6, Ier. 3:19, Sir. 23:1; 51:10, Sol. 2:16, 3Mac. 5:7. Numele proprii *Abiel* („Dumnezeu este tatăl meu") şi *Abiyah* („Yah[ve] este tatăl meu") atestă, prin frecvenţa lor, o tradiţie puternică şi străveche.

13:7

Sintagma *limba păcătoşilor* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *ἔθνος ἁμαρτωλῶν* (versiunea modernă: „neamul păcătoşilor"). Părerile comentatorilor sînt împărţite: unii au identificat neamul păcătoşilor cu evreii exilaţi şi asimilaţi de popoarele alături de care trăiau în Asiria, alţii au înţeles că sintagma respectivă se referă la păgînii asirieni.

13:9

Sintagma *Împăratul ceriului* (BIBL.1688, MS.45) traduce gr. *βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ* (versiunea modernă: *regele cerului*); este vorba despre un epitet tîrziu atribuit Dumnezeului lui Israel (1Ezd. 4:46). În perioada preisraelită era atribuit unor zeităţi locale şi asociat cu un pandant canaanit feminin, regina cerului, probabil Ishtar, Anat şi Aştoret (MOORE, p. 279).

13:10

Unii comentatori încearcă să situeze data la care a fost redactat imnul ţinînd cont de acest verset. Imnul anunţă căderea iminentă a Ierusalimului, din pricina păcatelor fiilor lui. Mai mult, autorul prevede năruirea cetăţii sfinte sub babilonieni, în timp ce el se afla deja în exilul asirian. Prin urmare, s-ar putea ca imnul să fi fost alcătuit în vremea regelui Manase al lui Iuda (685 î.Hr. – 670 î.Hr.).

13:11

Termenul *cortul* (BIBL.1688) poate avea un dublu înţeles. În sens figurat, el este un sinonim al templului lui Solomon de la Ierusalim. În sens propriu, el era un element extrem de important al cultului lui YHWH, fiind aşezat în incinta sacră a templului şi servind ca model al acestuia. Odată cu nimicirea templului, cortul dispare şi el. Tobit speră în restaurarea cortului, pe care o vede acum, ca să zicem aşa, cu alţi ochi; restaurarea templului este posibilă în aceeaşi măsură în care a fost posibilă vindecarea sa de orbire. ♦ Verbul *să îndrăgească* traduce în BIBL.1688 şi în MS.45 gr. *ἀγαπήσαι*. Este important de remarcat, aşa cum face MOORE (p. 280), că acelaşi verb fusese folosit pentru a desemna iubirea lui Tobias pentru Sarra, pe cînd pasiunea demonului pentru fată era descrisă prin gr. *φιλέω*. Iubirea de tip *agape/ caritas* acoperă în Vechiul Testament două tipuri de relaţii: pe de o parte, ne gîndim la iubirea omului pentru Dumnezeu, şi pe de altă parte, la iubirea omului pentru aproapele său. Prima este formulată la Deut. 6:5 şi a devenit profesiunea de credinţă a iudaismului, care se cerea rostită cel puţin de două ori pe zi şi purtată permanent în filacterii: „să-l iubeşti pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima ta şi din tot sufletul tău şi cu toată puterea ta". Este

important de precizat că raportul astfel instituit între om şi divinitate este unul de apartenenţă filială, de încredere şi totală dependenţă, dar că interesul ultim al relaţiei este unul de natură strict comunitară. Individul îl iubeşte pe Dumnezeu în calitatea lui de membru al taberei. De aici derivă a doua manifestare a lui *caritas*, de data aceasta ca normă socială, iubirea de aproapele: „Să nu fii răzbunător şi să nu porţi pică fiilor poporului tău. Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (19:18). Aşa cum iubirea de Dumnezeu afectează pe pământ exclusiv sfera comunitară, iubirea de aproapele antrenează răspunderi numai în cadrul taberei. Aproapele este, în mentalitatea israelită, numai concetăţeanul, compatriotul, coreligionarul, „fratele", în sensul cel mai strict. Ce depăşeşte limitele imediate ale comunităţii intră fără deosebire în categoria celuilalt indiferent, al străinului, al păgînului, al departelui. Ieşirea senină din tabără în numele aceleiaşi iubiri (lat. *caritas*/ gr. *ἀγάπη*) şi întîmpinarea duşmanului cu semnele apropierii celei mai fireşti, propovăduite de Iisus Hristos (Mat. 5:43-45, Luc. 6:27-36) presupun schimbări dramatice ale temeiurilor lumii, integrarea diferitului în sfera identicului şi, simultan, abandonarea reflexelor ghetoizante ale unei comunităţi în creştere geometrică. Universalizarea legii caităţii, pe care *Proverbele* o propun discret (Prov. 25:21-22), nu conduce la aneantizarea taberei, ci, dimpotrivă, la flexibilizarea ziditoare a limitelor ei în conformitate cu posibilităţile uimitoare ale membrilor comunităţii de a-şi pune la încercare propriile limite. Iubirea cu caritate a duşmanului nu este o injoncţiune absurdă care lucrează împotriva înclinaţiilor naturale, întrucît caritatea (gr. *ἀγάπη*) nu trebuie confundată cu iubirea-afect (gr. *φιλία*). *Agape-caritas* este un tip de iubire asupra exercitării căreia fiecare membru al comunităţii are un control nemijlocit, pe cînd în cazul iubirii-afect, control individului este aproape nul. Ca atare, caritas este liantul comunităţii lărgite şi garanţia legăturii cu Dumnezeu. În epistolarul paulin, iubirea de Dumnezeu şi iubirea de aproapele sînt realităţi inseparabile şi trebuie contemplate şi practicate în mod simultan. Iubirea fraternă dintre membrii comunităţii şi iubirea lui Dumnezeu pentru aceştia trebuie înţelese ca principii sinergice care reglează fiziologia corpului mistic. Aşa cum corpul mistic este sursa caităţii, caritatea serveşte la creşterea corpului mistic (Efes. 4:2-3:15-16; Gal. 3:27-28). În aceeaşi logică, credinţa îşi trage esenţa din caritate, care îi conferă privilegiul eficienţei (Gal. 5:6). Iubirea-*agape* este împlinirea legii (Gal. 5:14), servind ca liant pentru virtuţile capitale ale noii comunităţi. Ea este cheia de boltă care ţine la un loc ansamblul altfel fragil al oricărui edificiu social şi lumea pe care astăzi nu ne-o mai putem închipui altfel. *Caritas regina virtutum*, aceasta este, parafrazînd un dicton clasic, substanţa imnului de la 1Cor. 13.

13:15

Versetul este o trimitere transparentă la Is. 66:10.

13:16

Podoabele Ierusalimului reconstruit sînt pe măsura importanţei sale mesianice şi a atracţiei pe care o exercită în rîndul neamurilor. ♦ BIBL.1688 şi MS.45 au forma *zamfir* pentru termenul gr. *σάπφειρος*. Cuvîntul românesc, astăzi ieşit din uz, are etimologie slavă (*samfirŭ*), deşi DER, *s.v.*, oferă şi soluţia intrării directe a cuvîntului grecesc în limba română în Epoca Prefanariotă. ♦ Termenul *băştile* (BIBL. 1688, MS.45) traduce gr. *προμαχῶνες* (SEPT.FRANKF.). Astăzi ieşit din uz, cuvîntul românesc *bastă* (pl. *băşti*) provine din polon. *baszta*, la rîndul lui împrumutat din it. *bastia* sau din germ. *Bastei*.

Capitolul al 14-lea

14:2

Codex Siniaticus adaugă acestor detalii biografice şi vîrsta la care a murit Tobit, „o sută douăzeci de ani". Astfel, el este unul dintre cei mai longevivi oameni biblici de după Potop, intrînd în rîndul marilor personaje, alături de Moise, care trăise o sută douăzeci de ani, şi Iov, peste o sută patruzeci. Versiunea *Vaticanus*, pe care o foloseşte SEPT.FRANKF. (şi, implicit, traducătorul BIBL.1688) are *o sută cincizeci şi opt de ani* (14:15), probabil o contaminare cu vîrsta la care personajul a orbit (14:2). Despre semnificaţia vîrstelor simbolice în tradiţia patristică, vezi HARL (p. 407-412).

14:3-11

Tobit are de împărtăşit urmaşilor, la fel ca Moise (Deut. 31-32:33), două testamente (Tob. 4:3-21; 14:3-11). Sfaturile lui urmează structura testamentului canonic al lui Iacob (Fac. 48:1-50:14) şi a testamentelor pseudoepigrafice adunate în colecţia *Testamentele celor doisprezece patriarhi*. Tobit vorbeşte, în primă instanţă, în termeni general-profetici, depre soarta Ninivei şi a Babilonului, citîndu-i pe unii profeţi sau făcînd aluzie la alţii. El prevede (Tob. 14:4) căderea Ninivei sub babilonieni, în anul 612 î.Hr. (Is. 10:5:12, Naum 2-3), şi chiar a Babilonului sub perşi, în 539 î.Hr. (Is. 13-14, 47, Ier. 50-51). În acelaşi registru general, Tobit vorbeşte, ca în capitolul precedent, despre: pedepsirea israeliţilor răi (13:5; 14:4), distrugerea Ierusalimului şi a templului (14:4; 13:10), risipirea poporului ales (13:3; 14:4), rezidirea oraşului sfînt (13:17; 14:5), convertirea păgînilor (13:11; 14:6). Apoi, Tobit lasă la o parte generalităţile şi îşi îndreaptă atenţia către fiul său. Ca în testamentele pseudoepigrafice, spaţiul afectat îndemnurilor individuale este destul de redus în comparaţie cu cel care vizează îndemnurile de ordin sapienţial general, adresate în special cititorilor (vezi 14:11).

14:12

Versetul este un rezumat în cheie sapienţială şi exortativă al legendei cu largă circulaţie în Orientul Apropiat antic a lui Achichar şi Nadab. În economia cărţii *Tobit*, acest pasaj are funcţia de a relua, pentru ultima oară, mesajul concentrat al întregului: milostenia, dragostea filială, credinţa în Dumnezeu asigură, în cele din urmă, fericirea.

14:19

Versetul conţine înregistrarea istorică a căderii Ninivei. Aflat în Ecbatana, Tobias asistă la venirea deportaţilor asirieni din Ninive în capitala Mediei, fapt neatestat în sursele profane. Regele med care a distrus Ninive cu ajutorul babilonienilor a fost Kyaxares (625-585 î.Hr.). ♦ Autorul îi numeşte aici pe regele babilonian Nabucodonosor şi pe medul Asuer aliaţi antiasirieni. Alianţa medo-babiloniană împotriva Asiriei este un fapt istoric dovedit de sursele paralele ale *Bibliei*.

IUDIT

COMENTARII

de Dionisie Constantin Pîrvuloiu

Introducere

1. Text şi canonicitate

Textul prim al cărţii *Iudit*[2] a fost redactat în ebraică sau aramaică. Savanţii sînt unanimi în privinţa acestui fapt. Ceea ce putem citi astăzi nu este altceva decît o traducere[3] grecească transmisă în trei versiuni[4]. Textul cel mai bine păstrat este cel corespunzător codicilor *Vaticanus*, *Alexandrinus* şi *Sinaiticus*, după care a fost realizată SEPT.RAHLFS. În afară de aceste versiuni, mai există o recenzie siriacă, antica versiune latină (din aşa-zisa *Vetus Latina*), versiunea lui Ieronim din *Vulgata*, realizată după un text aramaic[5], şi cîteva recenzii ebraice.

Cartea *Iudit* nu a intrat niciodată în canonul biblic iudaic[6], însă a fost adoptată, mult mai tîrziu, ca text liturgic lecturat cu ocazia sărbătorii Hanuka. *Talmudul* îi recunoaşte o inspiraţie de grad secund, astfel că regăsim *Targumuri* ale cărţii în Palestina şi în Alexandria. Motivele pentru neacceptarea în canon sînt evidente: metodele prea senzuale şi imorale ale eroinei de a-şi înfrînge adversarul, circumcizia şi convertirea la iudaism a amonitului Ahior[7], diverse violări ale *Halacha* (legea rituală iudaică), data tîrzie a cărţii (alcătuită după definitivarea canonului biblic ebraic), caracterul prea feminist al istorisirii, care contravenea mentalităţii patriarhale a vremii etc.

Filon de Alexandria şi Flavius Iosefus nu o amintesc, iar la Qumran nu s-au descoperit fragmente din cartea *Iudit*. Tăcerea evreilor este semnificativă şi ulterior, deoarece nu găsim menţiuni despre această carte biblică în *Talmud* sau în alte scrieri iudaice posterioare. Abia peste o mie de ani, în Evul Mediu, vom regăsi traduceri şi referinţe la această carte în literatura ebraică. Acum, cartea *Iudit* va deveni lectură liturgică în cadrul sărbătorii Hanukka[8]. Din acest motiv, nici Biserica Creştină nu a receptat-o ca pe o carte inspirată, trecînd-o printre cărţile deuterocanonice, deşi Clement Romanul o consideră inspirată, iar Ieronim ne înştiinţează că participanţii la primul sinod ecumenic (Niceea) considerau cartea *Iudit* ca inspirată. Ilarie de Pictavium chiar menţionează că erau voci în vremea sa care militau pentru inserarea cărţii în canonul biblic creştin. Sfîntul Ieronim menţiona că în unele biserici creştine textul era lecturat în cadrul cultic[9]. Aşa-numitul *Decretum gelasianum* o inserează în canonul biblic[10].

Dat fiind statutul controversat al cărţii, nu avem nici un comentariu exegetic patristic, ci numai referinţe punctuale. Remarci elogiative există şi la unii dintre Părinţii Bisericii, precum Sfîntul Atanasie, Augustin, Sfîntul Ioan Hrisostom, Prudentius, Eusebiu de Cezareea, dar aceştia au formulat, totodată, şi dubii asupra autenticităţii cărţii; vezi, pentru aceasta, EUSEBIU DE CEZAREEA (*Istoria bisericească* 4, 26) şi

---

[2] Numele eroinei variază în funcţie de manuscrise: *Ἰουδειθ*, *Ἰουδιθ*, *Ἰουδηθ*. Mai este întîlnit o singură dată în *Biblie*, în Fac. 26:34, unde denominează o femeie hitită. În mod alegoric, Iudit devine aici exponentul întregii naţiuni iudaice.

[3] Există, însă, argumente serioase pentru alcătuirea cărţii direct în limba greacă; vezi, pentru aceasta, BRINE *et al.* (p. 44).

[4] Din acest motiv, întîlnim diferenţe semnificative între versiunile româneşti. VULG., VULG.BLAJ, MS.4389, BIBL.1936 şi BIBL. 1944 urmează o versiune grecească diferită de versiunile actuale ale *Septuagintei*. Textul preferat de versiunile occidentale şi de majoritatea traducerilor româneşti este reprezentat de varianta cea mai bună dintre cele trei în care ni s-a transmis textul. MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe urmează textul corespunzător atît versiunilor SEPT.FRANKF. şi BIBL. VEN., pe de o parte, cît şi SEPT.RAHLFS, pe de altă parte.

[5] Ieronim a eliminat din textul grecesc ce nu concorda cu textul aramaic, iar în unele pasaje a recurs la parafrază. Valoarea critică a acestei versiuni este aproape nulă.

[6] Fapt confirmat de ORIGEN (*Epistola ad Africanum* 19).

[7] Care contravenea prescripţiilor din *Torah*.

[8] Sărbătoare instituită de Iuda Macabeul, în anul 164 î.Hr., pentru a celebra sfinţirea templului din Ierusalim, pîngărit de oştile lui Antioh al IV-lea Epifanes.

[9] În creştinism este citată de Clement Romanul, Clement Alexandrinul, Origen, Tertulian, Ambrozie de Milan, Augustin, Ioan Hrisostom etc. În cazul altor aşa-zise *apocrife* respinse de protestantism, Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică le-au menţinut în *Biblie* ca deutoerocanonice. Vezi, pentru detalii, CHARLES (vol. 1, p. 246-247), NOA (p. 746-749); introducerea la *Iudit* din BIBL.JER. etc.

[10] Pentru Biserica Romano-Catolică, admiterea definitivă în canon survine Conciliului Tridentin (1545-1563).

ATANASIE CEL MARE (*Epistula heortastica* 39). Primul comentariu al cărţii va apărea în veacul al IX-lea, sub condeiul lui Rabanus Maurus, care va interpreta alegoric cartea drept o alegorie a luptei monoteismului iudaic cu politeismul păgîn.

2. Autorul cărţii. Data alcătuirii. Genul literar. Valoarea istorică[11]

Autorul cărţii *Iudit* nu este cunoscut. Data aproximativă a întocmirii cărţii sau a traducerii după originalul ebraic pare a fi jumătatea secolului al II-lea d.Hr., iar locul, în Palestina.

Deşi opera are un caracter istoric, puţini exegeţi moderni mai văd în ea un tratat istoric. Se poate vorbi, mai curînd, despre o istorie didactică garnisită cu speculaţii de teologia istoriei. Luther o va numi „o ficţiune religioasă, care simbolizează victoria poporului evreu împotriva tuturor duşmanilor săi"[12]. Elementul central al cărţii este providenţa lui Dumnezeu şi rolul istoric al poporului Israel în perspectiva istoriei universale. Remarcăm prezenţa elementelor apocaliptice: două cîmpuri de bătălie, două oştiri, două divinităţi, două perspective asupra lumii, cei buni şi cei răi angajaţi într-o luptă totală, care pare să prevestească instaurarea împărăţiei răului.

Naraţiunea jonglează cu figuri istorice de prim rang, dar, aidoma cărţii *Daniel*, acestea sînt întreţesute într-o tramă fictivă, atemporală şi anistorică. Nabucodonosor a domnit peste Imperiul Neobabilonian în perioada 605-562 î.Hr. Olofern, prezentat ca general al armatei asiriene (firesc ar fi fost bablioniene[13]), a fost numele unui general al regelui Artaxerxes Ochus (359-338 î.Hr.). Un alt Olofern cunoscut este un rege capadocian de la jumătatea secolului al II-lea. Bagoas, un general al lui Artaxerxes Ochus, s-a revoltat împotriva acestuia în 351 î.Hr. Evreii s-au alăturat revoltei, dar au avut mult de suferit. Bagoas şi Olofern au fost contemporani, de aceea revolta împotriva lui Ochus pare a fi fundalul istoric al cărţii *Iudit*. Aceasta nu are caracter istoric propriu-zis, deşi reflectă anumite evenimente din istoria Israelului. Iudeii sînt prezentaţi ca abia întorşi din robia babiloniană, ceea ce este absurd, cîtă vreme trăia regele Nabucodonosor, iar revenirea din exil are loc în vremea dominaţiei persane. Mai mult, templul pe care l-a distrus Nabucodonosor există şi este prosper. Nu a fost identificat nici un punct strategic de anvergura Betuliei în zona trecătorilor din nord. Prin urmare, cartea *Iudit* este, în realitate, un fel de „mini-roman" în genul cărţii *Tobit* şi a apocrifului *Iosif şi Aseneth* sau, mai curînd, o nuvelă cu tentă istorică. Dar nici nu pretinde, nici nu face istorie. Erorile frapante ale cărţii au fost explicate prin trei teorii principale:

a) existenţa unui nucleu narativ iudaic din vremea regelui Assurbanipal (668-627 î.Hr.), care a fost reelaborat în perioada persană sau elenistică;

b) „teoria pseudonimelor": pentru diverse motive, autorul deghizează unele personaje istorice. De exemplu, regele Nabucodonosor devine împăratul roman Traian sau Pompei, Olofern este Lusius Quietus, Nabucodonosor este Antioh Epifanes, iar Olofern devine generalul său, Nicanor etc.

c) „teoria celor două relatări": istoria propriu-zisă a Iuditei (capitolele 4-16) este combinată cu istoria unei campanii militare a unui rege oriental Nabucodonosor, decriptat ca Asurbanipal, ori Artaxerxe al III-lea Ochus al Persiei, care avusese un general Olofern şi un sfetnic Bagoas etc.

Deşi este evident faptul că lucrarea de faţă nu are valoare documentară, fiind o operă de ficţiune, totuşi, se pot discerne cîteva trăsături relevante pentru datarea textului care prezintă ecouri istorice reale:

a) ne aflăm într-o perioadă în care poporul iudeu se teme de pierderea independenţei, fiind ameninţat de o mare putere orientală: *Şi s-au temut foarte tare de faţa lui şi s-au tulburat pentru Ierusalim şi pentru templul Domnului Dumnezeului lor lor* (4:2, versiunea modernă);

b) existenţa Sanhedrinului, instituţie specifică regatului haşmoneic;

c) scrupuloasa insistenţă asupra prescripţiilor legii mozaice; marea valoare acordată practicilor penitenţiale, rugăciunii, abluţiunilor rituale, legilor purităţii levitice şi mai ales postului;

d) abundenţa termenilor specifici culturii elenistice şi buna cunoaştere a moravurilor şi a civilizaţiei greceşti;

e) intenţia duşmanilor Israelului este aceea de a nimici religia mozaică: *Iar lui i s-a poruncit să dea pierzării pe toţi dumnezeii pămîntului ca să-i aducă cinstire şi ca toate popoarele şi limbile şi seminţiile să îl numească Dumnezeu numai pe Nabucodonosor* (3:10);

b) „zeitgeist-ul" belicos al vremii şi tensiunea dintre evrei şi păgîni.

Condiţiile istorice şi realităţile politice de mai sus trimit către perioada Macabeilor, mai precis a doua jumătate a secolului al II-lea î.Hr., cînd evreii conduşi de marele preot Ionatan[14] se aflau sub ameninţarea siriană a lui Antioh Epifanes. Citim printre rînduri o ameninţare postexilică împotriva templului, venită din partea unui general al unui rege preexilic. Aşadar, asirienii sînt, de fapt, sirienii, iar Nabucodonosor[15] este Antioh al IV-lea Epifanes. Lucrurile devin şi mai limpezi dacă ţinem cont de faptul că *Iudit* va fi lecturată în timpul sărbătorii *Hanukkah*, care îşi are originea în această perioadă. În acest caz, scopul principal al cărţii ar fi încurajarea evreilor aflaţi într-o vreme de persecuţie spre a rezista în faţa invadatorilor care doreau să le nimicească religia şi naţiunea[16]. De aceea şi autorul este mai preocupat de teologie decît de istorie, plasînd evenimente

[11] A se vedea, pentru mai multe detalii, CRAVEN (p. 187-229).

[12] Vezi Martin Luther, *Word and sacrament*, Fortress Press, Philadelphia, 1960, p. 337.

[13] Imperiul Asirian fusese distrus în anul 612 î.Hr. prin asediul şi nimicirea cetăţii Ninive. Pe ruinele sale s-a edificat apoi Imperiul Neobabilonian.

[14] Şi în *Cartea Iuditei* observăm rolul proeminent de lider al marelui preot din Ierusalim.

[15] Inamicul arhetipal al iudeilor care, ulterior, va deveni, în exegeza iudeo-creştină biblică, un tip al diavolului.

[16] Similarităţi frapante au fost observate între istoria şi sfîrşitul lui Nicanor, care ameninţa templul cu distrugerea, urmată de înfrîngerea, decapitarea şi expunerea publică a capului său etc. (*cf.* 1Mac. 4:36-51). Aşadar, Olofern îl întruchipează pe Nicanor.

contemporane într-o epocă trecută, cea imediat postexilică. O altă ipoteză, la fel de plauzibilă, ar fi aceea că o relatare din perioada persană a fost rescrisă în vremurile haşmoneenilor, cînd evreii făceau eforturi considerabile în a-şi defini şi apăra identitatea naţională şi religioasă.

În concluzie, *Iudit* este, foarte probabil, un text cu o coloratură puternic naţionalistă, care celebrează victoriile poporului Israel împotriva sirienilor, cu ajutor providenţial. Caracterul este teologic-didactic, iluminînd cîteva dintre planurile divine privind poporul ales, în contextul unei teologii a istoriei de natură profetică: Dumnezeu a acţionat în mod concret şi va acţiona mereu în sprijinul poporului său, intervenind miraculos în istorie; poporul are însă o obligaţie perpetuă: să respecte *Torah*. Aceasta este şi esenţa legămîntului încheiat pe Sinai între poporul evreu şi Iahve.

Cît priveşte datarea cărţii, trebuie să ţinem cont de faptul că la 3:2 localitatea Aşdod (Azot) este menţionată ca fiind locuită. Ştim, însă, că, în anul 147 î.Hr., această cetate a fost distrusă de Ionatan[17]. Aşadar, cartea *Iudit* este alcătuită înainte de această dată. Oricum, spre sfîrşitul veacului I d.Hr. este citată de CLEMENT ROMANUL (*Epistola 1 către Corinteni* 5, 5), aşadar nu poate fi datată dincolo de această dată care devine, astfel, termenul *ad quem* al alcătuirii, dacă ne îndoim de validitatea metodei de datare anterioare. Consensul cvasiunanim al exegeţilor este că *Iudit* a fost alcătuită în perioada persană, însă ultima formă de redactare a primit-o în perioada haşmoneană.

Precum am amintit deja, autorul cărţii aparţine castei fariseilor. A fost un om înzestrat cu talent literar, dar înclinat spre exagerare, din motive pastorale. Opinia că însăşi Iudit ar fi fost autoarea acestei cărţi, un soi de autobiografie (IERONIM), merită cel puţin un surîs.

3. Structura cărţii

Deşi autorul se străduieşte să încadreze în timp şi spaţiu, cu scrupulozitate, evenimentele narate, atmosfera generală a cărţii este una de mit şi legendă. Nabucodonosor, paradigma duşmanilor dintotdeauna ai poporului evreu, începe cucerirea Orientului şi îl trimite pe Olofern, generalul său, însoţit de o armată grandioasă, să-i execute planurile. Toate popoarele din Orientul Apropiat i se supun, iar Olofern nimiceşte cultele şi religiile locale, înlocuindu-le cu adorarea „zeului" Nabucodonosor. Israeliţii, văzînd urgia care se apropia, se pregătesc să reziste şi, totodată, invocă ajutorul lui Dumnezeu. Olofern se înfurie de faptul că un popor neînsemnat cutează să îl sfideze, dar Ahior, un lider amonit, îi prezintă pe scurt istoria poporului evreu şi îl avertizează că iudeii pot fi învinşi numai cînd cad în idolatrie şi pierd sprijinul lui Iahve. Mînios, Olofern îl trimite pe Ahior ostatic israeliţilor din cetatea Betulia, punct strategic esenţial, care apără intrarea în Palestina. Evenimentele ulterioare se succed în ritm alert de veritabil roman de aventuri: Iudit, o văduvă pioasă şi înţeleaptă, urzeşte un plan bine gîndit şi ajunge în tabăra lui Olofern, pe care îl ucide în somn. Oastea demoralizată a asediatorilor Betuliei se risipeşte şi, astfel, Israelul este izbăvit prin intermediul unei femei.

Valoarea literară a cărţii este incontestabilă. Naraţiunea este marcată de un realism bine temperat, iar scriitura este fluentă şi bine structurată. Caracterul dramatic este pregnant. Alcătuirea cărţii a fost asemănată cu un diptic literar: capitolele 1-7 şi 8-16 alcătuiesc două elemente distincte, dar interconectate[18], al doilea rezolvînd toate evenimentele şi problemele create în prima parte. Fiecare parte are cîte un erou: Ahior pentru prima, Iudit pentru a doua. Dacă Ahior călătoreşte dinspre tabăra asiriană către cea israelită, Iudit reface drumul invers. Ahior rezumă o istorie triumfalistă a Israelului, în vreme ce Iudit prezintă una a decăderii. Ahior îşi transformă radical viaţa, devenind iudeu, în vreme ce Iudit îşi arogă masca senzualităţii şi a trădării.

O altă antiteză[19] evidentă a scrierii este cea dintre Iudit şi Olofern: fiecare caută să-şi impună propriul Dumnezeu ca unic, Iahve, respectiv Nabucodonosor.

Autorul foloseşte copios umorul, ironia şi chiar absurdul grotesc. Dintr-o bacantă senzuală, Iudit se preschimbă, într-o clipă, într-un măcelar nemilos. Generalul măreţei, beat şi adormit în patul său, este măcelărit de armata asiriană cu propria-i spadă şi, mai mult, chiar de o simplă femeie. Ironia şi umorul sînt decelabile mai ales în dialogurile dintre casta, dar senzuala Iudit şi un Olofern hipnotizat, lipsit de voinţă şi copleşit de dorinţă pentru fascinanta evreică. Caracterul romanesc al povestirii a fost adeseori reliefat de cercetători, *Iudit* avînd elemente narative care o apropie de romanele elenistice; a fost numită chiar „roman iudeo-elenistic" sau „roman religios". Ţinînd cont de conţinutul şi de intenţiile cărţii, *Iudit* a fost introdusă şi în alte genuri litetare, de exemplu: „parabolă apocaliptică", „naraţiune fabuloasă de origine folclorică", „haggada pascală". Toate aceste tentative de a include cartea într-un gen literar nu au avut sorţi de izbîndă. Ca în cazul evangheliilor, aceasta nu este nici biografie, nici istoriografie, ci aparţine acelor scrieri iudeo-elenistice inclasificabile, care au proliferat în perioada macabeică. Ea constituie, aşadar, alături de cărţile *1-3 Macabei*, o sursă preţioasă pentru înţelegerea identităţii iudaismului celui de-al doilea templu: naţiune – religie – mod de viaţă.

Perspectiva teologică a cărţii este cea fariseică:

a) grija şi veneraţia pentru templul din Ierusalim sînt exprimate constant. Memorabilă este minciuna pioasă a Iuditei, care afirmă că locuitorii Betuliei vor fi pedepsiţi pentru că aveau de gînd să-şi însuşească darurile afierosite templului. Decelăm aici un avertisment voalat împotriva unor tentative similare[20];

[17] Unele tradiţii evreieşti plasează pe Iudit în perioada macabeică şi o consideră ca fiica marelui preot Ionatan.

[18] La rîndul lor, şi aceste două părţi sînt alcătuite după simetrii interne bine articulate, de natură chiastică.

[19] Specifică literaturii apocaliptice.

[20] Ne amintim aici de critica lui Iisus împotriva unor exagerări similare: *Căci Moise a zis: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta", şi „cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa cu moarte să se sfîrşească". Voi*

b) se insistă asupra postului şi a rugăciunii, precum şi asupra purificărilor rituale;

c) Iudit respectă cu mare scrupulozitate prohibiţiile alimentare levitice, precum şi diversele sărbători ale calendarului iudaic;

d) monoteismul este exaltat, iar politeismul e condamnat cu vehemenţă şi discreditat.

Un element straniu pentru mentalitatea iudaică ce exaltă familia şi procreaţia este starea de văduvie-celibat a Iuditei şi asceza ei severă. Cartea demonstrează existenţa unor forme antice de celibat şi ascetism iudaic[21].

Dat fiind faptul că autorul aparţine unei facţiuni din care se va naşte mişcarea fariseică[22], scopul principal al istoriei eroice de faţă este acela de a încredinţa pe israeliţi că Dumnezeu îi păzeşte mereu pe cei credincioşi legii şi lui Iahve şi îi izbăveşte din situaţiile fără ieşire prin mijloace nebănuite.

4. Textul

Originalul cărţii de faţă a fost, ca în cazul altor scrieri veterotestamentare, limba ebraică[23]. De îndată ce traducem textul grecesc în ebraică, numeroase aşa-zise greşeli de limbă greacă şi turnurile sintactice stranii devin explicabile. Traducerea a fost una literală, încît uneori textul devine inteligibil abia după retroversiunea în ebraică. Din nefericire, nu posedăm originalul ebraic[24].

Versiunile greceşti pe care le posedăm astăzi au trei recenzii. Cea mai bună recenzie este cea din codicii *Vaticanus* şi *Alexandrinus*. O altă versiune grecească este cea urmată de *Vetus Latina*[25] şi versiunile siriace. Ultima versiune este cea tradusă de Ieronim dintr-un misterios manuscris caldaic. Aceasta este originală şi diferă în multe privinţe de celelalte versiuni[26]. Comportamentul senzual al Iuditei este aici temperat, numeroase aluzii omiletice fiind inserate în text şi existînd, totodată, şi numeroase omisiuni. Am putea afirma că este o ediţie *ad usum Delphini*, alcătuită de severul Cato al creştinilor, Ieronim.

5. Un „Termopile" iudaic. Eroism paradoxal

Un fapt demn de evidenţiat este absenţa oricărui element miraculos în cartea *Iudit*. Nu avem nici o menţiune a îngerilor, a vieţii veşnice sau a speranţelor mesianice. Războiul, ca voinţă a lui Dumnezeu, este glorificat, chiar sanctificat (9:8, 13; 13:14; 15:10). Totodată, se observă şi cîteva nuanţe de ură şi de dispreţ împotriva păgînilor, precum şi formule stranii pentru o rugăciune: *tu, Doamne, eşti cel care zdrobeşte războaiele, Domnul este numele tău. [10]Tu prăbuşeşte vlaga lor cu tăria ta şi doboară puterea lor cu mînia ta! Pentru că s-au sfătuit să pîngărească locurile tale cele sfinte, să întineze locul unde sălăşluieşte numele slavei tale şi să doboare cu sabia cornul jertfelnicului tău. [11]Priveşte la trufia lor, trimite peste capetele lor urgia ta şi dă în mîna mea, a văduvei, puterea pe care am socotit-o. Prin viclenia buzelor mele loveşte pe stăpîn şi pe slugă alături de stăpîn! Zdrobeşte înălţarea lor prin mînă de femeie!* (9:9-11, versiunea modernă).

Asasinatul, minciuna, înşelăciunea sînt săvîrşite cu cea mai lucidă şi calmă conştiinţă *ad maiorem Dei gloriam*. Scopul scuză mijloacele. Senzualitatea rafinată a Iuditei este, în cele din urmă, arma fatală care îi dă lovitura de graţie inocentului Olofern. Acesta din urmă dobîndeşte întrucîtva simpatia cititorului. Dacă autorul deghizează figuri istorice contemporane sieşi sub măştile acestor personalităţi ale trecutului, atunci, probabil, răbufnirile evocate mai sus reprezintă defulări ale unui om care a trăit cumplitele vremuri ale prigoanei dezlănţuite de Antioh al IV-lea Epifanes împotriva iudaismului, prigoană relatată în primele cărţi ale Macabeilor. Dacă autorul cărţii a cunoscut bine istoria Orientului Antic, a ales să o ignore, fiind interesat să facă o teologie a istoriei, nu o istorie propriu-zisă.

Memorabilă este figura eroinei care a învins 120000 de pedeştri şi 12000 de călăreţi numai prin farmecul ei senzual. Oştirea asiriană exclamase, parcă, într-un glas un adevăr cutremurător: *Cine va dispreţui un popor ca acesta care are asemenea femei? Nu este bine să cruţăm nici un bărbat dintre ei, pentru că aceia care vor fi cruţaţi vor amăgi întregul pămînt* (10:21, versiunea modernă).

Iudit face parte din prestigioasa galerie a femeilor războinice ca Iaela, Ester sau, mai aproape de noi, Jeanne d'Arc. Folosind înşelăciunea, intriga şi slăbiciunea omenească pentru a doborî un vrăjmaş înverşunat, ea este o replică macabeică a Iaelei (Jud. 4-5).

Cartea *Iudit* a captat interesul orientărilor feministe[27] din cadrul studiilor biblice şi din afara lor, fapt deloc surprinzător, avînd în vedere că Iudit este eroina cea mai pregnantă a *Scripturii*, căreia i se dedică o carte întreagă şi este prezentată ca superioară tuturor bărbaţilor cu care este asociată. Genealogia i se face ei, nu soţului. Împreună cu o slujnică reuşeşte să biruiască şi să umilească o armată întreagă. Chiar şi animalul ei de povară este o măgăriţă, iar

---

însă ziceţi: Dacă un om va spune tatălui sau mamei: Corban! adică: Cu ce te-aş fi putut ajuta este dăruit lui Dumnezeu, nu-l mai lăsaţi să facă nimic pentru tatăl său sau pentru mama sa. Şi astfel desfiinţaţi cuvîntul lui Dumnezeu cu datina voastră, pe care singuri aţi dat-o (Marc. 7:10-13).

[21] Să regăsim aici elemente proto-eseniene?

[22] Sau chiar aparţine acesteia; totul depinde de perioada istorică în care încadrăm cartea.

[23] Ieronim afirmă că a tradus cartea de faţă din limba caldaică; probabil că avea în faţă un manuscris diferit. Tot părintele *Vulgatei* ne informează că exista un original *apud Hebraeos*.

[24] Există cîteva traduceri medievale ale cărţii în limba ebraică, fără valoarea critică însă.

[25] O versiune foarte precară, o latinizare a unei limbi greceşti ebraizate, cum a fost numită.

[26] MS.4389, BIBL.1936 şi BIBL.1944 urmează această versiune.

[27] Pentru detalii, vezi Pamela J. Milne, *What Shall We Do with Judith? A Feminist Reassessment of a Biblical Heroine*, în „Semeia", 63 (1993), p. 37-58; Athalya Brenner (ed.), *A Feminist Companion to Esther, Judith and Susanna* (în seria „Feminist Companion to the Bible", 7), Sheffield Academic Press, Sheffield, 1995; Alexander A. di Lella, *Women in the Wisdom of Ben Sira and the Book of Judith: A Study in Contrasts and Reversals* (în seria „Supplements to Vetus Testamentum", 61), Leiden, Brill, 1995, p. 39-52; Margarita Stocker, *Judith Sexual Warrior. Women and Power in Western Culture*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1998.

bărbaţii pe care îi întîlneşte sînt inepţi şi foarte uşor de manipulat[28]. Bagoas, siderat şi el de acţiunile Iuditei, deznădăjduit şi neputincios, va exclama: *O femeie a evreilor a adus ruşine casei lui Nabucodonosor* (14:17). În final, eroina noastră va fi omagiată de însuşi arhiereul Ioachim.

Fără îndoială, Iudit a dezamăgit mişcarea feministă care o consideră doar o femeie într-o lume dominată de bărbaţi, o femeie care nu s-a eliberat nici pe sine, nici nu a eliberat alte femei de *status-quo*-ul ideologiei de gen specifică *Bibliei*[29]. Fără îndoială, dat fiind caracterul fictiv al istoriei de faţă[30], asemenea dezbateri sînt lipsite de sens. Rămîne, însă, fără răspuns întrebarea: De ce un autor care a trăit într-o societate patriarhală ar crea un asemenea personaj feminin care să salveze întregul Israel de la pieire? Cu atît mai mult cu cît cartea *Iudit* este fictivă, care ar fi intenţiile autorului?

Iudit întruchipează trăsături ale mai multor personaje biblice: Miriam (Ieş. 15:20-21), Debora şi Iaela (Jud. 4-5)[31], femeia din Abel-beth-maacah (2Reg. 20:14-22) sau cea din Tebez (Jud. 9:53-54). Totodată, istoria eroinei noastre aminteşte de David şi Goliat (1Reg. 17:12-54), ori poate fi interpretată ca o rescriere inversă a istoriei Dinei (Fac. 34). Compilînd şi condensînd mai multe episoade şi personaje biblice[32] într-o povestire unică, autorul realizează o istorie parabolică centrată pe un antagonism cvasi-dualist între Iahve şi Nabucodonosor – Olofern. Antiteza aminteşte de literatura apocaliptică a vremii, iar sensul cărţii pare a fi trasarea unor limite între ceea ce se poate face şi ce nu se poate face în numele lui Dumnezeu. În vremuri de criză, cum este cea de faţă, cînd însăşi existenţa naţiunii este pusă în pericol, sînt îngăduite fapte aparent reprobabile, dar justificabile datorită stării de necesitate[33]. Remarcabilă este, în această ordine de idei, insistenţa cărţii asupra necesităţii activismului. Iudit descriptează sensurile adînci ale acţiunilor paradoxale ale lui Dumnezeu. Acesta nu a îngăduit campania lui Olofern pentru a-i pedepsi pe israeliţi, ci le testează credinţa, aşteptînd din partea lor o luare de poziţie fermă şi clară. Apelul Iuditei la acţiune este semnificativ în acest sens, amintind de apeluri similare, precum cel din 1Mac. 2:24-26. Totodată, acţiunile poporului nu trebuie să piardă din vedere respectarea scrupuloasă a *Torei* (posturi, abluţiuni, reguli alimentare şi rugăciuni).

Un fapt puţin discutat este convertirea lui Ahior, în contextul referinţelor la practicile religioase mozaice. Avem aici prima referinţă clară din *Scriptură* privind convertirea unui ne-iudeu la iudaism. Mai mult, noul convertit aparţine unui neam a cărui intrare în poporul Israel era prohibită cu străşnicie (*cf.* Deut. 23:3).

Inadvertenţele cronologice şi lipsa de coerenţă istorică, atmosfera marcată de nebulos şi de fantezie dau farmec povestirii, însă intenţiile subtextuale sînt cît se poate de serioase. Aidoma multor scrieri din perioada macabeică, *Iudit* se înscrie în aceeaşi mişcare de idei care urmăreşte să legitimeze noul stat teocratic întemeiat de haşmonei. Teocraţia este prezentată ca singura formă de guvernămînt care poate salva de la dispariţie statul iudaic şi religia mozaică, cele două elemente confundîndu-se pînă la identitate.

Intervenţia lui Dumnezeu în istorie are tocmai acest scop: nu doar de a salva neamul ales al său, ci mai ales de a crea un cadru socio-politic în care *Torah* să devină lege pentru toţi israeliţii. Şi pentru a demonstra intervenţia divină în istorie, autorul alege ca instrument al voinţei divine o femeie simplă, pioasă şi înţeleaptă, înarmată, însă, numai cu farmecul său senzual, pe care şi-l reprimase atîta vreme, trăind o viaţă ascetică. Asemenea Meduzei, privirea Iuditei este fatală, căci este nu privirea senzualităţii, ci privirea virtuţii severe şi caste, privire care nimiceşte patima şi păcatul. Ca o bacantă descinsă din tragediile lui Euripide, ea decapitează pe neputinciosul Olofern, victimă neajutorată, prinsă în mrejele ţesute cu atîta iscusinţă de această *femme fatale*. Eroina apără onoarea lui Dumnezeu, ofensată de Olofern şi Nabucodonosor, apără onoarea propriei stirpe, apără patria sa natală şi, mai ales, *Tora* şi templul. *Iudit* este cartea iudaismului persecutat, care devine, în mod *sionist*, mîndru de capacităţile sale defensive şi ofensive în faţa elenismului atotputernic, care însă nu a reuşit să asimileze şi Israelul, aşa cum o făcuse cu numeroase popoare orientale. Comparaţia cu dramaticul episod *Termopile* din istoria Greciei nu este întîmplătoare. Lupta Macabeilor împotriva elenismului reprezentat de Nabucodonosor a salvat, cu grele pierderi, iudaismul de la dizolvare.

Înzestrată cu o pietate fariseică[34], condusă de un patriotism înflăcărat şi de o credinţă puternică în atotputernicia lui Iahve, Iudit îmbină frumuseţea Esterei, înţelepciunea Deborei şi vitejia lipsită de scrupule a Iaelei, constituind, alături de Iov, unul dintre personajele cele mai atipice şi mai fascinante ale *Bibliei*.

6. Iudit în istoria culturii europene

Deşi iudaismul va redescoperi destul de tîrziu istoria Iuditei, creştinismul, deşi nu a acceptat cartea drept canonică, a utilizat-o ca sursă de inspiraţie în literatura sa, dar mai ales în artă. Interpretarea în cheie mariologică a cărţii a rămas o constantă a teologiei romano-catolice. Prefigurarea Fecioarei Maria, care a zdrobit capul şarpelui-diavol (personificat de

[28] De aici şi sublinierea caracterului androgin al Iuditei.

[29] Pamela J. Milne, *What Shall We Do with Judith? A Feminist Reassessment of a Biblical Heroine*, în „Semeia", 63 (1993), p. 37-58.

[30] Cel mult ar putea reflecta un anumit episod de eroism real din perioada macabeică. Anacronismele şi erorile geografice, confuziile şi absurdităţile istorice nu ne pot permite să recunoaştem scrierii un caracter istoric.

[31] Trebuie, însă, precizat faptul că Iudit le depăşeşte cu mult în abilitate, dar şi în cruzime rece şi calculată pe toate aceste eroine. Mai ingenioasă decît Iaela, mamă protectoare ca Debora, Iudit are ceva din personalitatea unui judecător.

[32] S-au făcut comparaţii interesante între Iudit şi alte personalităţii veterotestamentare: Iacob, Abigail, Ester etc.

[33] Discuţii de felul acestora există şi astăzi în Israel, în contextul situaţiei permanent tensionate din Orientul Mijlociu.

[34] În sensul etimologic al termenului, nu potrivit conotaţiilor peiorative ulterioare.

Olofern), ca imagine a Bisericii asediate de eretici şi de păgîni este „clasică" în exegeza romano-catolică şi ortodoxă pe tot parcursul Antichităţii creştine.

Reforma protestantă şi Contrareforma[34] catolică au valorificat, la rîndul lor, moştenirea cărţii *Iudit*. Comentariile şi exegezele teologice abundă spre sfîrşitul Evului Mediu. Recomandarea lui Luther de a se citi această carte ca o „bună tragedie" a modificat percepţia cărţii în mediile protestante. Alţi reformatori au văzut în ea o alegorie a biruinţei virtuţii asupra viciului. H. Grotius[35], de pildă, va da chiar o interpretare rămasă, probabil, cea mai plauzibilă: *Iudit* este o alegorie a războiului purtat de Antioh al IV-lea Epifanes împotriva iudeilor. În anul 1536, o dramă alcătuită în mediul reformat de Joachim Greff (1510-1552) purta numele *Tragoedia Judith*. Au existat şi voci care au denigrat-o vehement, considerînd-o plină de murdării şi inepţii. În această perioadă există şi numeroase versiuni populare ale istoriei Iuditei. Naraţiunile medievale ne-o prezintă pe Iudit ca pe o femeie independentă, care nu ezită să-şi utilizeze farmecele senzuale pentru a-şi atinge scopurile. Printre ele se află un poem englez din secolul al IX-lea dedicat Iuditei, balade germane din secolul al XII-lea care laudă eroismul neînfricatei evreice. Un poem din mediul călugărilor teutoni (secolul al XIII-lea) îl prezintă pe Olofern ca întruchipare a diavolului, iar sabia Iuditei simbolizează moartea lui Hristos. În 1498, comunitatea iudaică din Pesaro (Italia) adaptează prima piesă dramatică cu subiectul preluat din *Iudit*.

Freud şi psihanaliştii vor invoca cartea *Iudit* pentru a justifica diverse concepte (*e.g. castrare*), iar Sacher-Masoch se va identifica, în voluptuoasele sale fantezii, cu Olofern. Sexualitatea latentă din această carte biblică fost copios exploatată în literatura modernă şi postmodernă, în domeniul psihanalizei, în artele vizuale şi în muzică[36]. Iudit a devenit un simbol peren al culturii occidentale. Pentru artă, aşadar, *Iudit* a constituit o sursă inepuizabilă de inspiraţie. Prima reprezentare artistică a eroinei noastre este identificabilă, în anul 404 d.Hr., în Basilica lui Paulinus de Nola din sudul localităţii Napoli. Iudit apare figurată alături de Ester, Tobit şi Iov. Următoarea reprezentare picturală a Iuditei o întîlnim într-o frescă din Santa Maria Antiqua (din Forumul roman). Aici o putem admira pe Iudit, înveşmîntată ca o prinţesă, ridicînd triumfătoare capul lui Olofern în faţa armatei asiriene, în vreme ce locuitorii Betuliei o privesc de pe ziduri.

Manuscrisele biblice medievale au privilegiat şi ele reprezentarea scenelor din viaţa Iuditei. Arta renascentistă nu va ezita să profite de acest episod biblic eroic, pe care îl reprezintă în diverse ipostaze. Astfel, Giorgione, Donatello, Michelangelo, Caravaggio, Gentileschi, Rubens sau Cranach ne-au lăsat capodopere autentice cu acest subiect.

Capitolul 1

1:1

Textul debutează cu flagrante inexactităţi istorice. Nabucodonosor, iniţiatorul imperiului neobabilonian, nu a domnit la Ninive şi nici peste asirieni. Ninive fusese distrusă de tatăl său, Nabopalasar, în anul 612 î.Hr. Nu cunoaştem nici un Arfaxad ca rege al Mediei, aşadar identificarea acestuia din urmă cu Fraorte, fondatorul regatului med care avea drept capitală Ecbatana, Astyages ori Arsaces nu reprezintă decît simple conjecturi, care au rolul de a încadra istoric naraţiunea. Aceste erori voluntare (căci este imposibil de conceput asemenea confuzii istorice) au, în opinia multor exegeţi, ca în cazul cărţii *Daniel*, un scop mai puţin vizibil la prima lectură. Se pare că autorul doreşte să insereze în naraţiune intenţii teologice subtextuale, utilizînd modalităţi literare paradoxale pentru lectorul biblic obişnuit, totul spre a-i conferi cărţii o universalitate perenă, aidoma operelor apocaliptice. În această ordine de idei, cartea *Iudit*, deşi relatează evenimente petrecute cu secole în urmă, în vremurile postexilice, a fost scrisă de un singur autor, în timpul persecuţiei regelui Antioh al IV-lea Epifanes, simbol al răului absolut, cu scopul de a susţine credinţa şi speranţa evreilor persecutaţi (aşa cum Dumnezeu a dat biruinţă Iuditei şi celor din Betulia, aşa le va da şi lor biruinţă în faţa persecutorului nedrept, care va trebui să recunoască puterea Dumnezeului adevărat). Autorul ei, care se ascunde sub un pseudonim, este un evreu foarte ataşat de lege, care făcea parte din partidul „pioşilor", din care, mai tîrziu, se va forma grupul fariseilor. ♦ Nabucodonosor a mai fost identificat cu Assurbanipal, Artaxerxe al III-lea, Antioh al IV-lea Epifanes etc. Un manuscris ebraic medieval din jurul anului 1000 îl asimilează pe Nabucodonosor lui Seleucos al IV-lea, iar Ierusalimul ia locul Betuliei (GRIFFITH, p. 180). Figura sa reprezintă persecutorul emblematic al poporului Israel. AUGUSTIN (*De civitate Dei* 18, 16) îl consideră pe Nabucodonosor drept Cambysses. SULPICIUS SEVERUS (*Cronica* 2, 14-16) vede în Nabucodonosor pe Artaxerxe al III-lea Ochus; în secolul al IX-lea, GIORGIOS SYNCELLOS (*Ecloga chronographica* 283, 22) îl identifică cu Xerxes. Criticii moderni acceptă că a treia ipoteză, Artaxerxe al III-lea Ochus, este mai plauzibilă.

1:2

Unităţile biblice de măsură ale lungimii şi greutăţii constituie în continuare subiect de dispută. În cazul de faţă, cotul este estimat la 0,462 metri, însă şi aşa dimensiunile zidurilor cetăţii sînt neverosimile. ♦ Dimensiunile mari exprimă măreţia imperiului şi a regelui. ♦ Ecbatana ar trebui să fie Babilonul, dacă vorbim de Nabucodonosor. Aceasta a fost capitala imperiului med, însă un astfel de loc puternic

[34] Cartea era deja apreciată de exegeţi occidentali ca Rabanus Maurus sau Nicolae de Lyra, care au comentat textul.

[35] Grotius a văzut în Nabucodonosor un simbol al diavolului; Iudit este poporul evreu, sabia ei este rugăciunea sfinţilor, Asiria reprezintă mîndria, iar Olofern este un instrument al diavolului. Vezi, pentru aceasta, *Calmet's Dictionary of the Holy Bible: With the Biblical Fragments*, vol. 1, London, Holsworth and Ball, 1830, *s.v. Judith*.

[36] Vivaldi, Mozart şi Beethoven au compus opere inspirate din istoria Iuditei; pentru detalii, vezi BRINE *et. al.*

fortificat în nord-vestul Iranului este cu totul nerealist. ♦ Imaginea oferită de aceste toponime fictive urmăreşte să sugereze o conflagraţie mondială.

1:4

Secvenţa gr. *εἰς ἐξόδους δυνάμεως δυνατῶν αὐτοῦ* din SEPT.FRANKF. (lit.: „spre ieşirile puterilor sale puternice") prezintă o *figura etymologica*, transpusă în BIBL.1688 astfel: *spre ieşirile puterilor celor tari ai lui*. O altă echivalare, în aceeaşi linie a expresivităţii originalului, este cea din MS.45 (*ieşirile puterilor tarilor lui*). Cele două versiuni româneşti vechi urmează SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN., care aleg versiunile manuscrise cele mai uzitate, *i.e. Codex Vaticanus* şi *Codex Alexandrinus*. Alţi tălmăcitori preferă să echivaleze figura stilistică din original, optînd pentru o traducere *ad sensum*: *ca să poată ieşi oştile ceale tari ale lui* (BIBL.MICU), *ca să poată ieşi oştile cêle tari ale lui* (BIBL.ŞAGUNA), *ca să poată ieşi oştirile cele tari ale lui* (BIBL.1914), *ca să poată ieşi uriaşa sa oştire* (BIBL. RADU-GAL.), *prin care să iasă oştirea* (BIBL.1968), *prin care să iasă oştirea războinică* (BIBL.ANANIA). BIBL.1936 urmează o altă recenzie a cărţii, cea utilizată şi de Ieronim în traducerea sa din *Vulgata*. ♦ Secvenţa gr. *διατάξις τῶν πεζῶν* (versiunea modernă: *a desfăşurării pedestraşilor*, BIBL.1688: *rînduiêlele pedestrimii*, MS.45: *şireagurile pedestrilor*, BIBL.MICU, BIBL.1914: *taberile pedestrimei*, BIBL.ANANIA: *rândurile pedestre*) desemnează aranjarea tactică a trupelor, dispoziţia, formaţia militară. BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi nu traduc acest termen. Versiuni moderne în alte limbi: *the setting in array of his footmen* (KJA), *his infantry to form their ranks* (NRS, RSV), *le défilé de ses fantassins* (BIBL.JER.), *des formations de ses fantassins* (TOB), *in parata dei suoi fanti* (CEI).

1:5

Ragav (versiunea modernă) este, probabil, aceeaşi localitate din Tob. 4:1. ♦ Perspectiva globală se restrînge încet înspre Israel şi Betulia. Soarta întregii lumi se decide într-un mic sat de munte.

1:6

Adjectivul gr. *ὀρεινός* este substantivizat cu sensul de 'ţinut muntos'. Acest termen se referă la podişul iranian occidental. ♦ *Fiii lui Cheleud* sînt o naţiune imaginară, asemenea altor populaţii menţionate în carte. Unii comentatori consideră că ar fi o formă coruptă a termenului *caldeilor*. ♦ *Hidaspe* (versiunea modernă), *Idaspín* (BIBL.1688) este un rîu persan. ♦ *Elimaii* (BIBL.1688: *elimeii*) par a fi elamiţii. Regatul elamit dispăruse înainte de Nabucodonosor. În acest context, prin elamiţi autorul intenţionează să desemneze partea orientală a Imperiului Asirian.

1:7

Sintagma *ţărmul mării* (versiunea modernă, *cf.* BIBL.1688: *margenii mării*) se referă la litoralul Palestinei.

1:8-9

Textul enumeră vasalii şi aliaţii lui Nabucodonosor.

1:9

Referinţele geografice reale şi cele mitice au menirea de a crea cadrul general al acestei arene mondiale a teologiei istoriei dezvoltate de autor.

1:10

Ironia autorului este feroce, deşi subtilă. Nabucodonosor, care voia să fie recunoscut şi adorat ca zeu de toate popoarele pământului, este dispreţuit şi ignorat de etiopieni, care îl consideră un simplu muritor cu pretenţii exagerate.

1:11

„A jura pe tron" (BIBL.1688: *s-au jurat asupra scaunului şi împărăţiei*) este o expresie tehnică, echivalînd, practic, cu „a jura pe Dumnezeu", reprezentat de regele tronînd. Frazele sînt grandilocvente şi bombastice, specifice stilului oriental, dar şi orgoliului nemăsurat al lui Nabucodonosor. ♦ Secvenţa *împotriva întregului ţinut* (lit.: „împotriva întregului pământ") redă gr. *ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν* (SEPT.FRANKF.). Avînd rol emfatic, expresia este frecventă în cartea de faţă şi desemnează o ţară anume.

1:12

Prin metonimie, substantivul *hotarele* (gr. *τὰ ὅρια*) are sensul de 'ţinut'. ♦ Secvenţa *celor două mări* (versiunea modernă) se referă, probabil, la Marea Roşie şi la Marea Mediterană.

1:13

Înfrîngerea acestei misterioase puteri orientale conduse de Arfaxad pregăteşte scena pentru confruntarea următoare: invincibila oştire asiriană este sfidată de un stat neînsemnat.

1:15

Fragmentul gr. *καί τὸν κόσμον αὐτῆς ἔθηκεν εἰς ὄνειδος* (SEPT.FRANKF.) a fost tradus în BIBL.1688 şi în MS.45 prin *şi podoaba ei au dat spre ocara ei*; însă, în context, verbul gr. *τίθημι* are sensul de 'a preface, a preschimba, a transforma'. Echivalările sintagmei în ediţiile ulterioare se străduiesc să surprindă aceste nuanţe: *şi podoaba ei o au pus spre ocară* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *şi strălucirea ei o făcu de ocară* (BIBL.RADU-GAL.), *făcînd un lucru de ruşine din toată podoaba ei* (BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *şi toată mândreţea ei a prefăcut-o în ruşine* (BIBL.ANANIA a surprins just nuanţa originalului). Versiuni moderne: *turned the beauty thereof into shame* (KJA), *and turned its glory into disgrace* (NRS), *and turned its beauty into disgrace* (RSV), *faisant un objet de honte de tout ce qui constituait sa parure* (BIBL.JER.), *changea sa splendeur en opprobre* (TOB), *e ridusse il suo splendore in ludibrio* (CEI).

1:16

Verbul gr. *κατακοντίζω* (versiunea modernă: *au străpuns*), atestat numai în *Septuaginta*, are înţelesul de 'a doborî străpungînd, a împunge, a străpunge, a doborî'. Tălmăcirile variază între aceste două sensuri: *l-au împunsu* (BIBL.1688), *l-au împuns* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *îl stră-*

punse (BIBL.RADU-GAL.), *l-au străpuns* (BIBL.1968, BIBL. ANANIA şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *cf. l-au împroşcat pre el* (MS.4389), după OSTROG. Versiuni moderne: *le perça* (BIBL.JER., TOB), *smote him* (KJA), *struck him* (NRS, RSV), *lo trafisse* (CEI).

1:16

SEPT.RAHLFS omite secvenţa *εἰς νινιβή*, prezentă în SEPT. FRANKF. şi în BIBL.VEN. ♦ Banchetul de peste o sută de zile nu constituia un lucru straniu în epocă (vezi 1:4).

Capitolul al 2-lea

2:1

Încadrarea temporală exactă urmăreşte să confere povestirii aparenţa unui fapt istoric. Remarcăm discreta încadrare a istoriei Israelului în istoria universală. Ne aflăm în 587 î.Hr., anul căderii Ierusalimului sub Nabucodonosor. Foarte probabil, autorul doreşte să contrapună acest eveniment nefast victoriei răsunătoare pe care a obţinut-o Iudit. Naraţiunea este construită urmînd modelul tipic al marilor campanii militare asiriene sau babiloniene de înăbuşire a răzmeriţelor.

2:2

Deşi s-a subliniat absenţa elementelor fabuloase în povestire, deplasarea colosalei armate conduse de Olofern pe sute de kilometri în cîteva zile este de-a dreptul fantastică. Autorul ignoră sau nu este interesat de geografia locului. Oricum, traiectoria armatei asiriene este neverosimilă.

2:3

Secvenţa gr. *πᾶσαν σάρκα* (versiunea modernă: *tot trupul*) redă un ebraism specific stilului biblic. Tălmăcirile româneşti traduc literal, *tot trupul*, excepţie făcînd numai BIBL. RADU-GAL. (*totu*) şi BIBL.ANANIA (*pe oricine*), care optează pentru o traducere abstractă a termenului. Traducerile în alte limbi prezintă aceeaşi variaţie abstract-concret: *all flesh* (KJA), *every one* (NRS, RSV), *quiconque* (BIBL.JER.), *toute chair* (TOB), *tutti quelli* (CEI).

2:4

Contrastul din pretenţiile universaliste ale lui Nabucodonosor şi lamentabilul eşec al punerii lor în practică este remarcabil. Se poate, oare, lectura cartea de faţă ca un pamflet anti-Nabucodonosor? ♦ Sintagmele oficiale din text sînt specifice stilului protocolar de la curtea persană. ♦ *Olofern* (BIBL.1688), *Oloferni* (MS.45) este numele unui general al armatei lui Artaxerxe Ochus, care a condus campanii antiiudaice şi antifeniciene între 350-343 î.Hr. (DIODOR DIN SICILIA, *Biblioteca istorică* 31). Unul dintre ofiţerii săi purta numele Bagoas. Nabucodonosor devine, astfel, Artaxerxe Ochus. Autorul foloseşte persoane reale pentru a camufla oponenţi ficţionali.

2:5

Sintagma *ţinut de apus* (versiunea modernă) se referă la Egipt, unul dintre obiectivele campaniei lui Artaxerxe Ochus. ♦ Ca la majoritatea scriitorilor antici, efectivele armatei sînt exagerate în mod conştient, pentru a pune în lumină virtutea şi eroismul iudeilor. Există o coincidenţă între numărul efectivelor lui Olofern şi ale lui Antiohus al IV-lea Epifanes (1Mac. 15:13). ♦ Fragmentul *vei ieşi de la faţa mea* (versiunea modernă) este o „spunere" tehnică persană, prin care un funcţionar imperial era învestit cu deplină autoritate de către suveranul său.

2:6

Potrivit lui HERODOT (*Istorii* 6, 48-49), „pămîntul" şi „apa" sînt simboluri specific persane (necunoscute asirienilor sau babilonienilor), prin care se ratifica supunerea necondiţionată a unei naţiuni.

2:7

Termenul gr. *χείμαρρος* (versiunea modernă: *şuvoaiele*) are sensul de 'torent rezultat în urma topirii gheţurilor şi a zăpezii montane'. Traducătorii români au optat, de regulă, pentru termenii *pîraiele* (BIBL.1688, MS.45, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA), *râurile* (BIBL. RADU-GAL., BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe). Versiuni occidentale: *torrents* (BIBL.JER., TOB), *brook* (KJA, RSV), *gullies* (NRS), *torrente* (CEI).

2:8

Se întrevăd aluzii la căderea Samariei sub asirieni (722 î.Hr.) şi la căderea Ierusalimului (587 î.Hr.). ♦ Primirea triumfală a lui Olofern era specifică practicii regatelor elenistice.

2:9

Nabucodonosor îşi arogă formule de exprimare specifice, în stilul biblic, numai lui Iahve (versiunea modernă: *viu sînt eu*). Din perspectiva mentalităţii greceşti, el a comis un act de *hybris*, de sfidare a divinităţii. ♦ Regii asirieni şi babilonieni nu au nutrit asemenea pretenţii de divinizare. Abia suveranii seleucizi se vor considera divinităţi şi vor pretinde adorare. Oricum, în istoria Israelului, în vremea ocupaţiei asiriene sau babiloniene, nici un rege străin nu a pretins să fie adorat ca zeu de israeliţi.

2:10

Secvenţa gr. *ἐπιτελῶν ἐπιτελέσει* (SEPT.FRANKF.) transpune o expresie tipic ebraică, prin care se exprimă intensificarea acţiunii, superlativul sau certitudinea absolută a unui fapt. Tălmăcirile moderne se străduiesc să redea acest sens în diverse moduri: 1. literal: *săvîrşind să săvîrşeşti* (BIBL.1688, MS.45); 2. prin substitute moderne care se apropie de sensul originalului: *deplin să le faci* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *împlineşte-le* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *îndeplineşte-le fără nici o ştirbire* (BIBL.ANANIA). Traduceri în alte limbi: *agis strictement* (BIBL.JER.), *accomplish them fully* (KJA), *carry them out exactly* (NRS), *carry them out* (RSV), *tu les accompliras sans faute* (TOB), *porta a compimento con ogni cura* (CEI).

2:14

Pentru orientali, lăcustele reprezintă plaga cea mai cumplită şi mai pustiitoare (Ioil 1:4). ♦ Marşul inexorabil al acestei armate uriaşe nimiceşte totul în cale, asemenea lăcustelor. Olofern pedespeşte exemplar toate popoarele care au refuzat să sprijine campania militară a lui Nabucodonosor.

2:15

Distanţa menţionată aici nu putea fi parcursă în trei zile de armata lui Olofern.

2:16

Abia în perioada persană cavaleria devine un corp distinct şi autonom al oştirilor orientale.

2:17

SEPT.RAHLFS adaugă şi termenul *ἡμιόνους* („catîri"). ♦ Tentativele de identificare a majorităţii localităţilor şi populaţiilor enumerate aici au eşuat. Probabil sînt simple ficţiuni. *Fud* (BIBL.1688) reprezintă, probabil, o populaţie nord-africană (Fac. 10:6), iar *Lud* (BIBL.1688) face referire la lidienii din Asia Mică (Fac. 10:22); madianiţii simbolizează aici populaţiile arabe în general.

2:19

Naţiunile care l-au înfruntat pe Nabucodonosor cad, pe rînd, în stăpînirea sa.

2:20-21

Cînd armata lui Olofern se apropie de Palestina, se observă faptul că geografia autorului cărţii *Iudit* devine brusc realistă şi verificabilă, în rest, aceasta fiind una imposibilă, mitică. De altfel, şi itinerariul armatei asiriene este straniu, absurd chiar, în zig-zag. ♦ Evreii distingeau secerişul orzului din aprilie de secerişul grîului din mai (Fac. 30:14, 2Reg. 21:9). ♦ Am tradus secvenţa gr. *ἐν στόματι ῥομφαίας* prin *cu ascuţişul sabiei* (lit.: „cu gura sabiei"). Metafora, devenită deja catahreză în limbajul biblic veterotestamentar, a fost echivalată literal sau interpretativ în româneşte, uneori fiind chiar eliminată: *în gură de sabie* (BIBL.1688, MS.45), *cu ascuţişul sabiei* (BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.), *prin sabie* (BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *prin ascuţişul sabiei* (BIBL.ANANIA). ♦ Tăvălugul atotputernicei armate asiriene pare de neoprit. În acest context, intervenţia divină va avea un efect neaşteptat şi nesperat pentru salvarea Israelului.

Capitolul al 3-lea

3:4

Termenul gr. *ἔπαυλεις* (versiunea modernă: *aşezările*) a pus probleme traducătorilor. Sensul său variază, după context, între 'sat nefortificat' şi 'fermă, tabără militară, reşedinţă, sălaş, casă, locuinţă, bivuac'. Cu primul sens este întîlnit în Lev. 25:31 şi, foarte probabil, acesta este şi sensul său în pasajul de faţă. VULG. îl traduce prin *civitas* (*cf.* MS.4389, VULG.BLAJ, BIBL.1936, BIBL.1944 şi BIBL.ANANIA: *cetăţi*). Alte tălmăciri optează pentru unul dintre sensurile de mai sus: *odăi* (BIBL.1688, MS.45, BIBL.MICU, BIBL.1914 şi BIBL. ŞAGUNA), *gospodării* (BIBL.RADU-GAL.), *locuinţe* (BIBL.1968 şi în ediţiile sinodale ortodoxe mai noi). Versiunile străine sînt mai prozaice: *houses* (KJA), *buildings* (NRS, RSV), *parcs à bestiaux* (BIBL.JER., TOB), *case* (CEI).

3:5

Practica asiriană militară nu prevederea sclavia în masă, specifică epocii persane, ci deportarea unei părţi a populaţiilor înrobite. Un alt anacronism al cărţii.

3:10

Olofern purcede la o adevărată eradicare a altor religii şi culte, năzuind să le înlocuiască cu adorarea regelui Nabucodonosor. Astfel, persoana lui Olofern dobîndeşte aici profiluri apocaliptice, de „agent" al forţelor malefice care se străduiesc să nimicească religia autentică şi să o înlocuiască cu una falsă. Olofern este un precursor al lui Antihrist. Apoteoza suveranilor vechiului Orient elenistic era un fapt obişnuit. De aici şi facila identificare a lui Nabucodononosor cu Antioh Epifanes, cel supranumit Epimanes („Nebunul"), care a dorit să fie divinizat, vrînd să îşi aşeze statuia în templul din Ierusalim, unde să fie adorat ca zeu. ♦ Învingătorii impun învinşilor propriile divinităţi, practica fiind curentă în vechiul Orient. De fapt, cuceritorii asimilau (cucereau) în propriul panteon divinităţile popoarelor învinse. ♦ Secvenţa *toate popoarele şi limbile şi seminţiile* (versiunea modernă) apare şi în cartea *Daniel*, într-un context similar: impunerea unei noi divinităţi care cere adorare necondiţionată.

3:11

Secvenţa gr. *ἀπέναντι τοῦ πρίονος τοῦ μεγάλου* din SEPT.FRANKF., *înaintea marii creste muntoase* (versiunea modernă) se referă la creasta muntoasă care separă Israelul de Siria. Versiunile româneşti şi străine au echivalat sintagma în mod corect: *în preajma hierestreului celui mare* (BIBL.1688, *cf.* MS.45), *în preajma Herestreului celui mare* (BIBL.MICU, BIBL. ŞAGUNA, BIBL.1914); versiunile de pînă acum au intenţionat să exprime, în mod plastic, ideea de 'creastă zimţată a munţilor Iudeei', traducînd sensul originar al lui *πρίων* ('fierăstrău'). Începînd cu BIBL.RADU-GAL., se va impune versiunea inexplicabilă *în faţa marelui şes*, preluată apoi în BIBL.1968 şi în ultimele ediţii sinodale ortodoxe. BIBL. ANANIA preferă, însă, varianta mai savantă: *în faţa marelui lanţ muntos*. Versiunile occidentale sînt destul de exacte: *against the great strait* (KJA), *facing the great ridge* (NRS), *fronting the great ridge* (RSV), *en avant de la grande chaîne* (BIBL.JER.), *en avant de la grande sierra* (TOB), *di fronte alle grandi montagne* (CEI). ♦ Dotain era potrivită pentru stabilirea taberei imensei armate a lui Olofern. ♦ *Scythopolis* (versiunea modernă), *a cetăţii şichithilor*, scris ***четъ́цїй шн҃ кі́длоѳ*** (BIBL.1688), *a tătarîlor cetate* (MS.45), *σκυθῶν πόλεως* (SEPT. FRANKF.) este singura localitate cu nume grecesc din carte.

Toate celelalte toponime sînt ebraice sau au forme ebraice grecizate.

Capitolul al 4-lea

4:1-2

Războiul de apărare dobîndeşte acum dimensiuni religioase, de război sfînt. ♦ Pentru autor timpul se contractă şi se dilată potrivit bunului său plac. Nu era posibil ca Nabucodonosor să mai fie împărat în timpurile revenirii iudeilor din exil. ♦ *Fiii lui Israel* (versiunea modernă), *υἱοὶ Ἰσραήλ* (SEPT.FRANKF.) este o sintagmă anacronică ce aminteşte de nostalgia macabeică pentru statul Israel unit din vremea împăraţilor David şi Solomon. ♦ Imaginea Israelului este idealizată, dat fiind că locuitorii săi se preocupă mai mult de siguranţa templului decît a propriei cetăţi.

4:2

Expresia gr. *σφόδρα σφόδρα* (versiunea modernă: *foarte tare*, BIBL.1688: „să temură *foarte*", după SEPT.FRANKF.: *σφόδρα*), specifică SEPT.RAHLFS, denotă gustul pentru exagerare şi hiperbolă.

4:3

Dacă acceptăm faptul că aici sînt narate evenimente din timpul Macabeilor, transpuse însă într-un alt context istoric, cel persan, atunci versetul de faţă face aluzie la profanarea templului de către Antioh al IV-lea Epifanes şi la resfinţirea lui din vremea lui Iuda Macabeul, în anul 164 î.Hr. (1Mac. 4:36). ♦ Istoria Israelului este extrem de flexibilă pentru autorul cărţii, acesta permiţîndu-şi să contamineze şi să contopească epoci şi evenimente care au caracteristici similare. Autorul a remarcat persistenţa unor recurenţe şi repetiţii în istorie, în general, şi în istoria iudeilor, în special, şi se străduieşte să transmită aceste aspecte şi cititorilor, într-un mod propriu.

4:5

Fragmentul *doi inşi să stea asupra tuturor oamenilor* (BIBL.1688) traduce gr. *ἐπ' ἄνδρας τοὺς πάντας* (versiunea modernă: *cît pentru doi oameni cel mult*, MS.45: *pre oameni de toţi 2*). Opţiunea din *Biblia* de la Bucureşti (1688) a fost preluată în traducerile româneşti pînă la BIBL.RADU-GAL., versiune în care traducătorii au sesizat faptul că textul vorbeşte aici despre dimensiunea trecătorii. ♦ Dintre cetăţile enumerate aici pot fi identificate cu certitudine numai Bait-Horon, Samaria şi Ierihon. ♦ Relaţiile cordiale între Samaria şi Iuda sînt discutabile. Probabil reprezintă un deziderat al epocii macabeice de unitate şi de solidaritate a Israelului în faţa ameninţării comune. În anul 107 î.Hr., Ioan Hircan a cucerit Samaria, care va rămîne sub dominaţie israelită pînă în 63 î.Hr., cînd începe hegemonia romană în Palestina. ♦ Chestiunea existenţei istorice a cetăţii Betulia (BIBL.1688: *Vetuluâ*) a fost mult dezbătută. Identificarea cu Betel iese din discuţie. Apropierea care s-a făcut cu această cetate a fost una etimologică, *Bait-El* fiind tradus prin „Casa lui Dumnezeu". Nici identificarea Betuliei cu Ierusalimul nu poate fi susţinută, de vreme ce marele preot Ioachim scrie locuitorilor din Betulia şi din Ierusalim. Numele cetăţii a fost asociat şi cu ebr. *betulah* („fecioară"), probabil o aluzie la Dina din Fac. 34 sau chiar la Iudit. Concluzia este că Betulia este un oraş-simbol (ca mai toate personajele acestei istorisiri), locul unde se desfăşoară încleştarea dintre poporul lui Dumnezeu şi forţele ostile ale acestei lumi. ♦ Atribuţiile militare ale marelui preot de la Ierusalim sînt atestate de arhiereii fondatori ai dinastiei haşmoneene: Ionatan şi Simon Macabeul. Acest Ioachim nu poate fi identificat cu cel din Neem. 12:10, ci reprezintă clerul iudaic idealizat, aflat în fruntea luptei pentru eliberare. Temeliile statului teocratic sînt aşezate. ♦ Neem. 12:10 menţionează un asemenea Ioachim întors din robia babiloniană.

4:6

Sfatul bătrînilor (versiunea modernă), *bătrînimea* (BIBL.1688, MS.45), *γερουσία* (SEPT.FRANKF.) era alcătuit din 70 de membri şi un preşedinte (Ieş. 24:1). Această instituţie datează din vremea Macabeilor (în nici un caz nu putea să existe în 516 î.Hr.), fiind precursoarea „sanhedrinului" (sinedriu) din epoca romană; în anul 67 î.Hr., aşadar, în vremea lui Ioan Hircan, *γερουσία* este înlocuit de *sinedriu*.

4:8

SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN. omit numele *Ἰσραήλ* după secvenţa *ἀνὴρ καὶ γυνή*.

4:9

Se insistă asupra pocăinţei ca factor declanşator al salvării cetăţii. A se vedea, în acest sens, un episod similar în Iona 3:8, unde pocăinţa generală a ninivitenilor (inclusiv pruncii şi dobitoacele necuvîntătoare) conduce la izbăvirea cetăţii de la nimicire. Teologia penitenţială a pasajului este specifică iudaismului postexilic. ♦ Toate marile victorii ale lui Israel au fost marcate de invocarea lui Dumnezeu. ♦ Îmbrăcarea altarului cu sac (BIBL.1688: *şi jîrtăvnicul cu sacu l-au învălit*) este un gest insolit, probabil un simbol al pocăinţei totale şi, poate, o recunoaştere implicită că păcatele clericilor au contribuit masiv la decăderea Israelului. Acest ritual nu mai cunoaşte alte atestări în *Biblie*.

4:10

Termenul gr. *τὰ ἅγια* (SEPT.FRANKF.) are aici sensul de 'templu, locaş sfînt', *cf. sfintele* (MS.45, BIBL.1688).

4:11

Asemenea anticipări ale finalului fericit sînt specifice altor texte româneşti ale epocii, cum ar fi Tob. 3:16-17 sau *Povestea din Efes* a lui XENOFON DIN EFES (*Efesiaca*). Cititorul ştie deja că israeliţii vor fi salvaţi; tensiunea rezidă în a afla în ce mod.

4:12

Cu privire la diversele feluri de sacrificii iudaice, vezi Lev.

22:18-30. ♦ Tiara (gr. *κίδαρις*) este un element specific portului persan. Termenul grecesc este echivalat astfel: *chiverile* (BIBL.1688, BIBL.1914), *pălăriile* (MS.45), *mitrele* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *tiarele* (versiunea modernă). Versiuni străine: *mitres* (KJA), *turbans* (NRS, RSV), *le turban* (BIBL.JER.), *les turbans* (TOB), *turbanti* (CEI).

Capitolul al 5-lea

5:2

Demnitatea de satrap (versiunea modernă: *satrapii dinspre ţărm*) era una specific persană, nu babiloniană. Aici nu este vorba despre satrapii propriu-zişi, ci despre şefii locali.

5:3

Hanaán (BIBL.1688) se referă, în acest context, la Siria, nu la Palestina. Această denumire arhaică urmăreşte să identifice duşmanii prezenţi ai Israelului cu cei din vechime, canaaniţii. ♦ Ideologia expusă aici este cea tipic deuteronomistă: forţa lui Israel este direct proporţională cu respectarea legămîntului cu Iahve. ♦ Olofern cere o definiţie a identităţii iudaice. Naraţiunea este admirabil construită pe două niveluri de semnificaţie: Olofern şi consilierii săi pătrund numai suprafaţa discursului, în vreme ce cititorul, deja avizat, percepe dimensiunea teologică mai profundă.

5:4

Olofern dă glas nedumeririi generale a anticilor în faţa excepţionalismului, a unicităţii şi a nonconformismului iudaic. Aceste trăsături au suscitat nu doar „perplexitatea" anticilor, ci şi, din nefericire, sentimente antiiudaice.

5:5

Impresionantul discurs al lui Ahior, păgînul cel bun, este capodopera cărţii şi, totodată, o lecţie de teologia istoriei, care este mai credibilă rostită din gura unui duşman secular al Israelului. Perspectiva nu este una amonită, ci una specific israelită. Avem aici, de fapt, o dezvoltare midraşică a istoriei lui Avraam. Ca şi strămoşul său Balaam, Ahior nu poate să nu recunoască măreţia lucrării lui Dumnezeu în istoria acestui popor (*cf.* Num. 22-24). Totuşi, excursul său istoric prezintă numeroase anacronisme; el vorbeşte, de pildă, atît despre distrugerea templului din Ierusalim de către Nabucodonosor, cît şi despre reconstruirea sa în perioada persană. Retrospectiva istoriei poporului israelit ca *gesta Dei* este o temă frecventă în Vechiul Testament. ♦ Faptul că un amonit (duşman străvechi al Israelului) narează istoria poporului ales constituie o altă ironie a autorului nostru. Cuvîntarea lui Ahior prevesteşte, în mod indirect, misiunea excepţională a Iuditei. Asirienii sînt avertizaţi, aşadar li se oferă o ultimă şansă de supravieţuire pe care, însă, o vor refuza cu superbie.

5:6

Prezentarea originii poporului despre care se narează este o trăsătură specifică istoriografiei greco-romane.

5:8

„Dumnezeul cerului" este o expresie curentă în perioada persană pentru desemnarea divinităţii. Avraam l-a cunoscut pe acest Dumnezeu al cerului printr-o revelaţie (Fapte 7:2). În *Biblie*, expresia este rostită adeseori de ne-israeliţi pentru a-l desemna pe Iahve (Dan. 2:18). ♦ Naraţiunea biblică din *Facerea* nu pomeneşte nimic despre persecutarea familiei lui Avraam, cauză a emigrării lui înspre Canaan. ♦ Începînd cu FILON DIN ALEXANDRIA (*De Migratione Abraham* 1-2), călătoria lui Avram înspre Canaan va începe să fie interpretată alegoric: 1. ca pelerinaj al sufletului către unirea cu Dumnezeu, după ce s-a desprins de cele sensibile (ORIGEN, *Commentaria in Evangelium Joannis* 20, 68), de lumea păcatului şi a diavolilor, simbolizaţi de caldei (IERONIM, *Epistulae* 22, 1); 2. ca tip al vieţii ascetice, monastice, dată fiind ascultarea sa desăvîrşită faţă de Dumnezeu (ANTONIE CEL MARE, *Epistole* 1); 3. ca anticipare a chemării de a-l urma, pe care Iisus o adresează apostolilor săi (DIDIM CEL ORB, *Fragmenta in Genesim* 209). FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 7, 1) afirmă că Avraam este părintele monoteismului: „prin virtutea lui a început să-i întrecă în înţelepciune pe ceilalţi, s-a hotărît să înnoiască părerea greşită pe care şi-o făcuseră oamenii despre Dumnezeu şi s-o îndrepte pe calea cea bună. Aşadar, el a cutezat cel dintîi să susţină că există un singur Dumnezeu, creatorul întregului univers; toate celelalte lucruri care ne aduc fericirea sînt oferite de Dînsul fiecăruia, fără să provină din propria noastră putere".

5:11-12

Versetul face aluzie la înrobirea şi exploatarea iudeilor în Egipt. Discursul lui Ahior are menirea indirectă de a încuraja cititorul evreu, arătînd că Dumnezeu îşi izbăveşte în chip miraculos poporul ales. Se remarcă deja o propensiune a lui Ahior spre iudaism, fapt care va explica ulterioara lui convertire. ♦ Este de remarcat aici identificarea lui Dumnezeu cu destinul poporului său. Precum proclamaseră profeţii, cine luptă împotriva lui Israel luptă, de fapt, împotriva Dumnezeului său. ♦ Prin *pe calea muntelui Sinai* (versiunea modernă) am tradus gr. *εἰς ὁδὸν τοῦ Σινα* (SEPT.RAHLFS). SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN. au aici ca *εἰς τοῦ ὄρος σινά*, secvenţă tradusă *la măgura Sináei* (MS.45) sau *la muntele Sináii* (BIBL.1688). ♦

5:13

Se face aluzie la episodul răzbunării Dinei de către Simeon şi Levi împotriva sichemiţilor (Fac. 34). Iudit îl va invoca pe Simeon, strămoşul ei, cînd va ticlui pieirea lui Olofern. Se încearcă legitimarea răzbunării Iuditei.

5:18

Prin *de pe unde fuseseră rispiţi* (lit.: „din risipire") am tradus gr. *ἐκ τῆς διασπορᾶς* (BIBL.1688: *unde s-au fost răsipit acoló*); este vorba despre o construcţie uzuală în greaca *Septuagintei*, utilizată pentru a desemna comunităţile evreieşti din afara

Israelului. ♦ Un alt anacronism: evreii erau de multă vreme întorşi din exil. ♦ CLEMENT ROMANUL (*Epistola către Corinteni* 55) laudă sacrificiul, altruismul, vitejia şi încrederea nestrămutată a Iuditei în Dumnezeu, aşezînd-o, alături de Sarra, Rebeca, Debora şi Ester, în panteonul eroinelor Vechiului Testament.

5:19-20

Secvenţa *păcat din neştiinţă* (versiunea modernă) traduce gr. *ἀγνόημα* ('rătăcire, eroare cauzată de ignoranţă, păcat săvîrşit din neştiinţă'). Ulterior va dobîndi sensul de 'păcat propriu-zis'. În spiritualitatea ortodoxă, „păcatul din neştiinţă" va rămîne un concept fundamental, în vreme ce spiritualitatea occidentală îl va respinge. Tălmăcirile româneşti nu redau, însă, acest concept: *necunoştinţă* (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914), *fărădelege* (BIBL.1968, BIBL.RADU-GAL. şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *oarecare greşală* (BIBL.ANANIA). Tălmăcirile occidentale par, în acest caz, mai nuanţate: *error* (KJA), *oversight* (NRS) *unwitting error* (RSV), *égarement* (BIBL.JER.), *manquement* (TOB), *colpa* (CEI). ♦ Poporul Israel s-a reîntors din exil purificat şi reînnoit. ♦ Cuvintele lui Ahior au valoare profetică.

Capitolul al 6-lea

6:2

Destinul lui Ahior este întrucîtva similar celui al profeţilor iudei. Ca şi aceştia, el încurajează pocăinţa poporului evreu, spune adevăruri neplăcute şi nu este agreat de mai-marii zilei. De aceea, el este izgonit din tabăra asiriană. De fapt, trimiţîndu-l la Betulia, Olofern îşi pecetluieşte soarta. Ahior va fi cel care le va dezvălui iudeilor planurile asirienilor şi tot el va identifica ţeasta adusă de Iudit. Ironic, Olofern nu îl crede pe sincerul Ahior, ci pe înşelătoarea Iudit. Olofern este convins că Nabucodonosor este zeul unic şi autentic, iar toate celelalte divinităţi sînt sortite nimicirii. Confruntarea se transferă din planul uman, istoric, în cel divin, supraistoric. Ca în operele apocaliptice, înfruntarea reală este între divinităţi aflate în eternul conflict „bine" – „rău". Uşoare nuanţe dualiste se pot discerne în trama naraţiunii.

6:3

Gr. *κατάβρωσις* (SEPT.FRANKF.) are sensurile de 'hrană, mîncare', 'pradă, ceea ce este menit devorării', exprimînd, metaforic, distrugerea israeliţilor asemenea unei prăzi sfîşiate şi devorate de un prădător feroce. Termenul a fost echivalat în diverse moduri, ediţiile mai noi sau mai vechi străduindu-se să surprindă această nuanţă: *spre mîncare de tot* (BIBL.1688, MS.45, unde remarcăm prezenţa precizării *de tot*, care trimite la devorarea deplină, la nimicirea desăvîrşită); BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914 o omit; BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.1968 preferă o variantă mai sugestivă şi mai livrescă: *ca o îmbucătură*; BIBL.ANANIA merge mai departe şi găseşte un termen popular: *ca un dumicat*. Ediţiile occidentale oscilează între metaforă şi literalism: *prey* (KJA), *will swallow them* (NRS), *will be devoured* (RSV), *bouchée* (BIBL.JER.), *une pâture* (TOB), *un pasto* (CEI).

6:4

Secvenţa *celor de alt neam* (versiunea modernă, BIBL.1688: *celor striini de fêliu*) traduce gr. *ἀλλοφύλων*, termen care îi desemnează, de obicei, în *Septuaginta* pe filisteni. În cazul de faţă se referă la ne-evrei

6:5

Din cuvîntarea noului profet (de notat ironia subtilă a textului) Ahior Olofern aminteşte doar originea infamantă a evreilor, Egiptul, perpetuu rival al imperiilor din zona Eufratului pentru controlul Orientului Apropiat. ♦ În mod inexplicabil, Ahior este desemnat ca lider al unor trupe de mercenari din Efraim, aşadar din Israelul de Nord. ♦ Discursul lui Olofern este contrapus celui al lui Ahior, fiind similar şi la fel de infatuat ca cel rostit de trimisului regelui Senaherib (2Reg. 18:27-35).

6:7

Am tradus gr. *καταπατήσομεν* (SEPT.FRANKF., BIBL.VEN.) prin *vom călca în picioare*, *cf. vom călca* (BIBL.1688), *vom stropşi* (MS.45). În SEPT.RAHLFS este folosit verbul *κατακαύσομεν* („îi vom arde de tot"), probabil o aluzie sarcastică la principala jertfă a religiei mozaice.

6:9

Ironia destinului va face ca Ahior să mai vadă o dată chipul lui Olofern (versiunea modernă: *nu vei mai vedea faţa mea*), însă desprins de trup, după ce va fi decapitat de Iudit.

6:10

BIBL.1688 traduce termenul gr. *σίδηρος* (SEPT.FRANKF.) prin *fierul*, metaforă, în acest context, pentru „spadă".

6:11

Olofern este contaminat de aceeaşi paranoia a puterii absolute, considerîndu-se cvasi-divin şi infailibil, aidoma geniului său tutelar, Nabucodonosor.

6:12

Betulia, după cum am amintit *supra*, este, probabil, o cetate ficţională, simbol al Israelului ameninţat cu nimicirea de atîtea ori în decursul istoriei. Se urmăreşte, probabil, o asociere paronimică: Betulia-Betel (Baith-El/ „Casa lui Dumnezeu").

6:15

În BIBL.1688, participiul gr. *ὑποδύσαντες* (SEPT.FRANKF.) este tradus greşit: *au alergat*. MS.45 şi alte traduceri după *Septuaginta* optează aici pentru traducerea justă: *au legat.*

6:18

Primirea foarte călduroasă a amonitului Ahior într-o comunitate israelită este cel puţin stranie, date fiind prescripţiile levitice care interziceau acceptarea amoniţilor în societatea

israelită. Totuşi, identificarea lui Ahior cu destinul lui Israel şi apologia onestă făcută în faţa lui Olofern au precumpănit asupra prescripţiilor *Torei*.

6:22

Am tradus termenul gr. *πότος* prin *ospăţ* (lit.: „băută" sau „petrecere bahică"), la fel ca în MS.45 şi BIBL.1688.

Capitolul al 7-lea

7:1

Verbul gr. *ἀναζευγνύειν* (SEPT.FRANKF.), însoţit de prepoziţia *ἐπί*, are sensul de 'a ridica tabăra şi a porni înspre (obiectivul militar vizat)'. Tălmăcirile româneşti au perceput şi exprimat treptat această nuanţă: *să purceazâ asupra* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *să pornească împotriva* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *să-şi îndrepte tabăra spre* (BIBL. ANANIA). Versiunile occidentale sînt mai precise în acest caz: *remove their camp against* (KJA), *to break the camp and move against* (RSV, NRS), *lever le camp pour se porter sur* (BIBL.JER.), *se mettre en marche vers* (TOB), *mettersi in marcia contro* (CEI).

7:2

La 2:5, *supra*, erau 120000 de pedestraşi, acum sînt 170000. Trebuie ţinut cont de faptul că în scrierile apocaliptice (şi cartea de faţă are cîteva caracteristici ale literaturii de acest gen) numerele au valoare simbolică. ♦ Substantivul indeclinabil *poret* (fără marcarea accentului) apare în MS.45: *Şi purcêseră întru dzua acêea... mii de pedestri 170 şi călăreţi mii 12, afară den poret şi den bărbaţii carii era pedestri întru ei, mulţime multă foarte*. Sensul probabil, pe care îl deducem din context, pe baza corespondentului *ἀποσκεύη* din *Septuaginta*, este cel de 'bagaje, poveri' (BAILLY: *bagages*, GR.ENGL.: *baggage, household*), *cf. baggage* (SEPT.ENGL.). Revizorii de la Bucureşti ai textului au înlocuit acest cuvînt, care le era probabil necunoscut, cu substantivul *zbirştină*, la rîndul lui obscur, neînregistrat în dicţionare. Cuvîntul desemnează, de fapt, trupele auxiliare dintr-o armată, *cf. Tross* 'adunătură, strînsură; droaie' (SEPT.GERM.), *cărătorii de poveri* (SEPT.NEC). Termenul nu este înregistrat în dicţionarele generale ale limbii române (E.M.).

7:3

Poziţia strategică a armatei lui Olofern era cît se poate de favorabilă. Israel nu are nici o şansă de izbîndă. Tensiunea dramatică atinge paroxismul ca într-o dramă antică. Aici, însă, va interveni Iudit, veritabil *Deus ex machina*. De observat descrierea foarte realistă a asediului, în tuşe tari, realiste şi pline de efect.

7:4

Am echivalat verbul gr. *ἐκλείξουσιν* prin *vor răzui* (lit.: „vor nimici, vor distruge complet"). Traducerile mai vechi şi mai noi oscilează între literalism şi traducere *ad sensum*: *vor linge* (MS.45, BIBL.1688), *vor acoperi* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914); BIBL.RADU-GAL. revine la termenul originar şi echivalează prin regionalul *linchesc*; BIBL.1968 optează pentru *vor jefui*, variantă destul de îndepărtată ca sens, preluată şi în ultimele ediţii sinodale ortodoxe; BIBL.ANANIA revine la expresivul şi concretul *vor linge*, adăugînd, însă, următorul comentariu: „Adică vor face să nu mai rămână nimic, aşa cum un câine linge şi ultimele rămăşiţe de pe fundul blidului". Versiunile occidentale preferă fie o tălmăcire indirectă, potrivit sensului, fie echivalarea expresiei fruste a originalului: *will lick up* (KJA), *will now strip clean* (NRS), *will now lick up* (RSV), *ils vont tondre* (BIBL.JER.), *ils brouteront* (TOB), *inghiottiranno* (CEI).

7:7

Fiii lui Esau (versiunea modernă) sînt edomiţii, duşmanii tradiţionali ai lui Israel. Exegeza iudaică (vezi *Cartea lui Enoh*, 89) îl va interpreta negativ pe Edom, ca un tip al Romei, iar ulterior al creştinismului. În cazul de faţă se face aluzie, probabil, la înfrîngerea edomiţilor de către Iuda Macabeul în 164 î.Hr., precum şi la convertirea lor la iudaism în jurul anului 120 î.Hr.

7:9

Fragmentul *rînduiala firească a luptei* din versiunea modernă traduce gr. *πόλεμος παρατάξεως* (SEPT.FRANKF.). Este vorba despre o bătălie în care armatele sînt dispuse în linie, faţă în faţă. Sfătuitorii lui Olofern nu au în vedere limitarea pierderilor omeneşti, cît mai ales o sadică răzbunare împotriva israeliţilor. Termenii care desemnează clasica tactică de luptă au fost traduşi astfel în versiunile biblice româneşti: *războiul rînduielei* (MS.45, *cf.* BIBL.1688), *războiul de oaste* (BIBL.MICU), *războiul de oştire* (BIBL.1914), *datina războiului* (BIBL.RADU-GAL.), *regula războiului* (BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *rînduiala obişnuită a războiului* (BIBL.ANANIA). Traduceri în alte limbi: *in battle array* (KJA, RSV), *in regular formation* (NRS), *en bataille rangée* (BIBL.JER., TOB), *come si usa nella battaglia campale* (CEI).

7:10

SEPT.RAHLFS (*τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος*, versiunea modernă: *izvorul apei*) şi SEPT.FRANKF./ BIBL.VEN. (*τῆς γῆς τοῦ ὕδατος*, MS.45, BIBL.1688: *pământul apei*) prezintă aici lecţiuni diferite. Probabil că în al doilea caz este vorba despre o variantă manuscrisă, în care a fost omisă prima silabă din *πηγῆς*. Din acest motiv, am tradus şi noi potrivit versiunii lui Rahlfs.

7:12

Verbul *se vor prăvăli* (lit.: „vor fi aşternuţi") din versiunea modernă traduce gr. *καταστρωθήσονται* (SEPT.FRANKF., nota infrapaginală nr. 6). Verbul *καταστρώννυμι* este specific *Septuagintei* şi are mai multe sensuri: 'a aşterne masa', 'a prepara mîncarea', 'a întinde, a lărgi', 'a pune jos, a doborî la pământ, a lăsa jos', 'a ucide'. MS.45 şi BIBL.1688 îl traduc prin *vor peri*, iar BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914 preiau opţiunea; BIBL.RADU-GAL. (*cf.* BIBL.1968 şi ultimele

ediţii sinodale ortodoxe) găseşte o expresie fericită, care satisface atît cerinţa fidelităţii, cît şi pe cea a expresivităţii: *vor zăcea doborâţi*; BIBL.ANANIA reduce sintagma, păstrînd numai verbul: *vor zăcea*. Versiunile occidentale variază şi ele în jurul aceluiaşi sens, 'a zăcea a fi doborît', de exemplu: *shall be overthrown* (KJA), *will be strewn about* (NRS, RSV), *seront déjà étendus* (BIBL.JER.), *seront terrassés* (TOB), *saranno stesi* (CEI).

7:13

Ediţiile mai vechi şi mai noi ale *Septuagintei* au aici lecţiuni diferite: 1. SEPT.FRANKF.: *οὐχ ἀπήκουσαν τῷ προσώπῳ σου*, BIBL.1688: *n-au ascultat de faţa ta*; 2. SEPT.RAHLFS: *οὐκ ἀπήντησαν τῷ προσώπῳ σου*, *nu au întîmpinat faţa ta* (echivalare pentru care am optat în versiunea modernă). Traducerea din BIBL.1688 este mai puţin justă în context, dat fiind faptul că mai apare în text (5:4) şi ca reproş adresat Israelului de a nu fi ieşit în întîmpinarea lui Olofern. ♦ Un fapt cel puţin paradoxal este acela că o asemenea armată alege un mijloc deloc eroic pentru a cuceri o cetate neînsemnată. Versetul 13 explică totul: strategia de faţă este una foarte crudă, o răzbunare perfidă pentru sfidarea adusă lui Olofern prin nesupunere necondiţionată şi imediată.

7:15

Secvenţa *fiii lui Amon* (versiunea modernă) este repetată de două ori în versetul de faţă. Se pare că este o eroare a autorului, care ar fi trebuit să-i menţioneze pe „fiii lui Moab", duşmanii tradiţionali ai Israelului.

7:16

SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN. nu conţin, în finalul versetului, secvenţa *ἐν ὄχλῳ πολλῷ*.

7:17

Foarte instructivă este urmărirea tălmăcirii sintagmei gr. *ὠλιγοψύχησεν τὸ πνεῦμα αὐτῶν* (SEPT.FRANKF.), ţinînd cont că sensul verbului *ὀλιγοψυχέω* (lit.: „împuţinare a sufletului, a suflării") este acela de 'a leşina, a fi descurajat, îngrijorat'. Vechile versiuni româneşti echivalează astfel: *au leşinat duhul lor* (MS.45, BIBL.1688), *au lipsit duhul lor* (BIBL. MICU, BIBL.ŞAGUNA); remarcăm evoluţia semantică în sensul clarificării sensului. Unele versiuni rămîn în zona literalismului: *s-a împuţinat duhul lor* (BIBL.1914), formulă uzuală în spaţiul literaturii filocalice şi hagiografice româneşti, unde desemnează descurajarea, deprimarea şi chiar deznădejdea ascetului în clipele de grea cumpănă din războiul nevăzut cu patimile şi cu demonii. Opţiunea din BIBL.RADU-GAL. (*îşi pierduseră cumpătul*), preluată în BIBL. 1968 şi în ultimele ediţii sinodale ortodoxe, se îndepărtează de sensul iniţial. BIBL.ANANIA preferă o traducere directă şi modernă: *şi-au pierdut curajul*. Cît priveşte versiunile străine, tălmăcirea sintagmei surprinde sentimentul de descurajare al israeliţilor în faţa formidabilei armate asiriene: *their heart failed* (KJA), *their courage failed* (NRS, RSV), *ils perdaient courage* (BIBL.JER.), *leur esprit était découragé* (TOB), *con l'animo in preda all'abbattimento* (CEI).

7:18

Durata asediului (treizeci şi patru de zile) urmăreşte să demonstreze importanţa strategică a Betuliei. ♦ Autorul insistă asupra strategiei asediatorilor, pentru a spori tensiunea şi a-l impresiona pe cititor.

7:21-23

Ozia devine un nou Moise, împotriva căruia se revoltă noii reveniţi din exilul babilonian. Versetele 22-25 repetă lamentaţiile împotriva lui Moise ale poporului iudeu ieşit din robia egipteană (Ieş. 14:12). ♦ SEPT.RAHLFS omite secvenţa *ἢ ἀποθανεῖν ἐν δίψει* (versiunea modernă, v. 23: *decît să murim de sete*).

7:25

Poporul a înţeles lecţia deuteronomistă: păcatul atrage după sine şi ruina materială, nu doar cea spirituală. În mentalitatea populară, similară celei a prietenilor lui Iov, vinovăţia individuală şi cea colectivă sînt încă în strînsă legătură. Poporul este solidar atît în vină, cît şi în pedeapsă. Doctrina responsabilităţii individuale, ca şi în morala religioasă greacă, este tardivă. ♦ Fragmentul *Luăm martori împotriva voastră cerul şi pămîntul* (versiunea modernă), *Mărturisim voao pre ceriu şi pre pămînt* (BIBL.1688) este o formulă de jurămînt specific ebraică.

7:27-28

Deşi începuse anotimpul secetos, Ozia speră că Iahve le va trimite ploaie, salvîndu-i de la moarte (*cf.* Idt. 8:27).

Capitolul al 8-lea

8:1

Pînă aici, naratorul a pregătit scena pentru intrarea grandioasă a Iuditei: oştirea duşmană înfumurată şi inexorabilă în a nimici totul în cale, confuzia şi încrederea şovăitoare a poporului în intervenţia divină, situaţia disperată şi aproape de limită în care se găsesc locuitorii Betuliei. În acest context îşi face apariţia Iudit, fiind matură, fermă şi sigură pe sine. ♦ Numele eroinei este emblematic: *Iudit* (Iudeea, evreica prin excelenţă). Este de remarcat faptul că în imaginarul ebraic biblic, Sionul – Ierusalimul (mai exact citadela acestuia, acropola cetăţii), ca reprezentare alegorică a poporului evreu, este o fecioară. ♦ Dacă genealogia Iuditei este fictivă, atunci elaborarea ei este remarcabilă. Citim aici cea mai lungă genealogie biblică dedicată unei femei. Numele ebraice sînt corupte şi imposibil de identificat. Originea nobilă a eroinei nu face decît să-i sporească virtuţile şi prestigiul, mai ales că aceasta are are o ascendenţă ilustră: Ghedeon, profeţii Ilie şi Natanael. ♦ Într-o scriere medievală ebraică din jurul anului 1000, Iudit este descrisă ca fiind fiica marelui preot Iohanan, fiind plasată, fără echivoc, în perioada Macabeilor.

8:2-3

Moartea lui Manase fusese cauzată de o insolaţie, un sfîrşit umil, contrapus destinului grandios al văduvei sale. De altfel, toţi bărbaţii cu care Iudit intră în contact sînt prezentaţi în mod defavorabil, tocmai pentru a reliefa mai pregnant caracterul ei excepţional.

8:4

După moartea soţului, pentru care ţine doliu multă vreme, Iudit devine o femeie liberă, nesupusă. Statutul ei social este neobişnuit, prefigurînd misiunea ei ieşită din comun. Ascetismul, pietatea, celibatul şi eremitismul ei sînt stranii pentru vechiul Israel şi atestă existenţa unor forme monastice pre-eseniene. Autorul insistă asupra practicilor ascetice ale Iuditei, urmărind să demonstreze că puterea ei îşi are sursa în evlavie. ♦ Dacă luăm în considerare că vîrsta măritişului era foarte precoce pentru fete, putem specula că Iudit ar fi avut în acest punct al naraţiunii în jur de 20 de ani.

8:5

Iudit a fost interpretată ca un tip al văduvei creştine desăvîrşite. AMBROZIE DE MILAN (*De viduis* 7, 37-38) remarcă faptul că văduvia şi severa ei asceză au fost elementele care i-au insuflat forţa de a-şi depăşi slăbiciunea sexului şi a salva de la ruină pe cei sfîrşiţi din cauza asediului. A fost mai curajoasă decît oştirea pe care a eliberat-o. Castitatea, postul, cumpătarea, dispreţuirea morţii, respingerea desfătărilor trecătoare au biruit asupra concupiscenţei şi a destrăbălării vrăjmaşilor. Înfrînarea de la vin a învins pe cei dedaţi patimilor.

8:6

Postul nu era îngăduit în timpul marilor sărbători mozaice. ♦ În veacul al IV-lea d.Hr., imaginea Iuditei era idealizată, aceasta fiind văzută ca văduva ideală care nu-şi părăseşte casa, ci se dedică exclusiv ascezei, postului şi citirii *Scripturii* (*Constituţiile apostolice* 3, 7).

8:7

De aceleaşi arme irezistibile ale farmecului feminin se va servi şi o altă eroină faimoasă a evreilor, Ester. ♦ O femeie care îşi administra singură avuţia nu era un lucru obişnuit în Israelul antic.

8:10

Secvenţa *slujnica de încredere* (versiunea modernă) traduce gr. *ἄβρα* (SEPT.FRANKF.), un împrumut din aramaică, desemnînd o slujnică favorită, o confidentă în care stăpîna are încredere deplină. Tălmăcirile româneşti nu surprind această nuanţă, traducînd, invariabil, prin *roabă* (MS.45, BIBL.1688) sau *slujnică* (BIBL.ANANIA). Este foarte straniu ca o slujnică să aibă rolul de administrator al averii stăpînei sale. Oricum, un sclav putea avea o autoritate similară cu a stăpînului său. Cartea de faţă abundă în elemente paradoxale pentru societatea israelită: o femeie îşi trimite slujnica după notabilităţile cetăţii, iar cînd aceştia răspund chemării, trebuie să asculte umili un discurs foarte critic şi plin de reproşuri. Statutul Iuditei în comunitate era unul de prim rang.

8:12

Secvenţa *ὑπὲρ τοῦ θεοῦ* (SEPT.FRANKF.) poate fi tradusă atît prin *mai pe deasupra de Dumnezău* (BIBL.1688), cît şi prin *în locul lui Dumnezeu* (versiunea modernă). Majoritatea tălmăcirilor (în acord cu MURAOKA, LUST, KJA, NRS, RSV şi TOB) preferă a doua variantă de traducere, *în locul lui Dumnezeu*, mai potrivită contextului: Iudit le reproşează potentaţilor Betuliei că iau decizii fundamentale pentru soarta întregului Israel, uzurpînd o prerogativă divină. Versiunile româneşti traduc în felul următor: *puneţi pentru Dumnedzău* (MS.45, sic!), *ca şi cum aţi fi dumnezei* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *în locul lui Dumnezeu staţi* (BIBL. RADU-GAL., BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *staţi în locul lui Dumnezeu* (BIBL.ANANIA). Unele traduceri o adoptă, însă, pe prima: „mai presus de Dumnezeu" (BIBL.JER., CEI).

8:13-17

Iudit înfierează pretenţia bătrînilor de a fi înţeles planurile tainice ale lui Iahve. Sfidători, aceştia îl somaseră, de fapt, pe Dumnezeu, să îi ajute în termen de cinci zile, ca pe un datornic rău-platnic. Iudit le cere smerenie, răbdare şi lăsare în voia lui Dumnezeu cu deplină încredere în înţelepciunea sa mai presus de gîndirea umană. ♦ Iudit reafirmă teza lui Ahior: Israel este invincibil cîtă vreme îmbrăţişează monoteismul iahvist. ♦ Descrierea prezentei stări de lucruri în Israel este o imagine idealizată a societăţii iudaice de după revolta Macabeilor.

8:19

SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN. au aici o lecţiune pe care o considerăm improbabilă: *οὕτως κληθήσεται ἡ Ἰουδαία* (MS.45, BIBL.1688: *aşa să va chema jidovimea*). SEPT.RAHLFS are, în schimb, *οὕτως λημφθήσεται πᾶσα ἡ Ιουδαία*, variantă mult mai potrivită contextului, pentru care am optat în versiunea modernă (*în acelaşi fel va fi cucerită toată Iudeea*). Iudit aminteşte aici de rolul strategic al trecătorii apărate de Betulia. Dacă Betulia cade, aidoma Termopilelor greceşti, atunci uriaşa armată asiriană va invada Iudeea. ♦ SEPT. FRANKF. şi BIBL.VEN. au din nou o lecţiune improbabilă în cazul secvenţei *ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν* (BIBL.1688: *den gura noastră*), în vreme ce SEPT.RAHLFS are aici secvenţa *ἐκ τοῦ αἵματος ἡμῶν*, pe care am adoptat-o în traducerea noastră: *cu sîngele nostru*. Israeliţii vor plăti cu propriul sînge profanarea templului. ♦ O altă secvenţă pe care o considerăm problematică pentru contextul de faţă este *frica fraţilor noştri* (MS.45, BIBL.1688), care redă gr. *τὸν φόβον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν* (SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN.). Ni se pare mai potrivit textul din SEPT.RAHLFS, *καὶ τὸν φόνον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν*, pe care l-am redat în versiunea modernă prin *şi frica fraţilor noştri*.

8:21

Curajul bărbătesc al Iuditei a constituit un argument pentru doctrina creştină a nediferenţierii sexelor în cadrul vieţii spirituale, unde nu mai există bărbat sau femeie. După DIDIM CEL ORB (*In Zachariam* 2, 265), *mulier virilis*, Iudit devine un model al depăşirii condiţiei precare a sexului feminin.

8:22

Vestindu-le israeliţilor care este autentica voinţă a lui Iahve, Iudit dobîndeşte aici o aureolă de profet. ♦ Curajoasa evreică devine, indirect, generalul armatei israeliţilor. De fapt, ea este autenticul lider al Betuliei. Iudit încarnează trăsături specifice „Înţelepciunii" (Prov. 8:6) şi „soţiei ideale" (Prov. 31:10-31).

8:23

CLEMENT ALEXANDRINUL (*Stromate* 4, 19, 118) o caracterizează astfel pe Iudit: „Dar nu numai Moise, ci şi Iudit, femeie desăvîrşită între femei, pe cînd cetatea era asediată, ea a rugat pe bătrîni să-i dea voie să se ducă în tabăra celor de alt neam, dispreţuind orice primejdie; cu credinţă în Dumnezeu s-a dat pe sine în mîna duşmanilor pentru patria sa; şi femeia a primit îndată răsplata credinţei, că a biruit pe duşmanul credinţei şi a ajuns stăpînă pe capul lui Olofern". Şi ORIGEN (*Despre rugăciune* 29) citează versetul de faţă, invocîndu-l ca argument consolator pentru a încuraja auditoriul omiliilor sale să îndure prigoanele şi necazurile. Iudit le explică celor ce o ascultă că nu ei îl pun la încercare pe Iahve, ci Iahve le testează credinţa. ♦ Modul cum este tratată problema suferinţei şi a credinţei în acest capitol i-a determinat pe unii comentatori să facă apropieri între autorul cărţii de faţă şi cel al cărţii *Iov*. Bătrînii cetăţii, asemenea acestuia din urmă, doresc să pătrundă raţional planurile divinităţii. Iudit, mai mult decît autorul cărţii *Iov*, invită pe compatrioţi la o deplină şi necondiţionată încredere în Dumnezeu, lămurindu-i că toate suferinţele abătute asupra lor au rol pedagogic, constituind un test la care îi supune Iahve.

8:25

Plămada inimii tale din versiunea modernă traduce expresia gr. *τὸ πλάσμα τῆς καρδίας σου* (lit.: „forma inimii tale"). În context, *πλάσμα* are sensul de 'dispoziţie sufletească, înclinare, propensiune'. În contextul antropologiei ebraice biblice, inima este centrul ontologic al tuturor facultăţilor umane, iar creatorul şi cunoscătorul inimilor este Dumnezeu. Variantele de traducere oscilează între tălmăcirea *ad verbum* şi *ad sensum*: *zidirea inimii tale* (BIBL.1688, MS.45, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *cât de cumînţi sunt gândurile inimii tale* (BIBL.RADU-GAL.), *măreţia inimii tale* (BIBL.1968), *cumînţenia cugetelor inimii tale* (ediţiile sinodale ortodoxe), *bună alcătuire a inimii tale* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi moderne: *the disposition of thine heart* (KJA), *your heart's disposition* (NRS, RSV), *l'excellence foncière de ton coeur* (BIBL.JER.), *la bonté des penchants de ton coeur* (TOB), *l'ottima indole del tuo cuore* (CEI).

8:26

Ca şi Ieftae (Jud. 11:30-40), Ozia dobîndeşte alură de personaj tragic, conştient că nu mai poate retracta un jurămînt solemn.

8:29

Iudit nu divulgă planurile mai-marilor cetăţii, în vreme ce Nabucodonosor le face cunoscute cu o infatuată încredere în forţele proprii. Motivele propuse de comentatori pentru această decizie ar fi: 1. oficialii au deplină încredere în judecata ei; 2. dimpotrivă, Iudit se teme să nu fie luată în rîs de aceştia, precum cred unii comentatori mai cinici.

8:30

Spre a fi eficient şi pentru a-i garanta deplina gratuitate, planul divin de salvare a Betuliei trebuie să rămînă secret.

Capitolul al 9-lea

9:1

Rugăciunea Iuditei are numeroase modele precedente: a Suzanei, a Esterei, a Sarei (din *Tobit*), a profetului Daniel etc.

9:2

Am tradus secvenţa *ἔλυσαν μήτραν* (SEPT.FRANKF., BIBL.VEN., SEPT.RAHLFS) prin *au dezvelit pîntecele*. Se pare că în *Septuaginta* ar fi existat lecţiunea *μίτραν* („brîu, cingătoare, centură"), dat fiind că *μήτραν* („pîntece") reapare spre finalul versetului. ♦ Iudit îşi legitimează acţiunile reprobabile prin raportare la răzbunarea lui Simeon şi Levi pentru necinstirea surorii lor Dina (Fac. 34). Iudit citează chiar cuvintele lor de atunci, iar răzbunarea Dinei devine o anticipare a răzbunării Iuditei împotriva lui Olofern.

9:3

Semnalăm o diferenţă importantă între versiuni: 1. SEPT. RAHLFS: *καὶ τὴν στρωμνὴν αὐτῶν ἣ ἠδέσατο τὴν ἀπάτην αὐτῶν ἀπατηθεῖσαν εἰς αἷμα* („şi aşternutul lor, pe care l-au ruşinat cu înşelăciuni, prin înşelăciune a fost udat cu sînge"); 2. SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN.: *καὶ τὴν στρωμνὴν αὐτῶν ἐδούσατνο ἀπατηθεῖσαν εἰς αἷμα* (versiunea modernă: *şi aşternutul lor în care au săvîrşit înşelăciune a fost scăldat în sînge*). Textul este corupt şi obscur. Autorul intenţionează, probabil, să anticipeze moartea lui Olofern în chiar patul în care va voi să o necinstească pe Iudit. Moartea în propriul pat era dezonorantă pentru un războinic

9:5

Secvenţa *mişcaţi de rîvna ta* (versiunea modernă) traduce gr. *ἐζήλωσαν τὸν ζῆλόν σου* (SEPT.FRANKF.), un calc după o sintagmă semitică specifică stilului hiperbolic şi grandios.

9:7

SEPT.RAHLFS adaugă după verbul *διενοήθης* secvenţa *καὶ*

ἐγενήθησαν ἃ ἐνενοήθης („şi s-au făcut cele pe care le-ai cugetat"). ♦ Versetul de faţă este citat de VASILE CEL MARE (*Despre Sfântul Duh* 8) pentru a demonstra legătura indisolubilă dintre gîndire şi faptă în cazul lui Dumnezeu.

9:7-8

Versetele de faţă sintetizează întreaga teologie a istoriei cărţii. Dumnezeu este stăpînul absolut al istoriei, însă, luînd în calcul libertatea umană, se pot înţelege uneori situaţiile deconcertante precum cele de după exil, cînd se părea că Iahve îşi abandonase poporul. ♦ Asirienii au comis un act de *hybris*, de sfidare directă a lui Iahve.

9:9

Iudit citează din *Cîntarea lui Moise* (Ieş. 15:3): *tu, Doamne, eşti cel care zdrobeşti războaiele* (versiunea modernă). Autorul are o viziune organică şi unitară asupra istoriei poporului ales. Acelaşi Dumnezeu, care i-a eliberat pe iudei de sub dominaţia egiptenilor, îi va elibera şi acum de ameninţarea lui Olofern.

9:10

Nu doar templul şi cele ale sale sînt sfinte şi consacrate lui Dumnezeu, ci întregul Israel se împărtăşeşte de această sfinţenie şi devine un popor sfînt, pe care Dumnezeu însuşi îl va apăra de pîngărire. ♦ Coarnele altarului, nişte proeminenţe laterale, au o valoare simbolică aparte (Ieş. 27:2, Am. 3:14).

9:11

În acest verset se se face, probabil, aluzie la moartea lui Sisera, survenită prin mîna Iaelei (Jud. 4:17-22). Similitudinile între cele două eroine sînt semnificative. ♦ Cauzată de o femeie, moartea unui viteaz general era foarte umilitoare (Jud. 9:52-54). ♦ Iudit va folosi viclenia aidoma lui Simeon. Deşi respinsă de textele biblice (Prov. 6:16-19), viclenia este celebrată în această povestire. În *Biblie* este însă utilizată adeseori de personaje mai puţin puternice împotriva unor adversari net superiori (Rebeca, Iacob, Rahel, Tamar, Avraam etc.).

9:12

Semnalăm o diferenţă minoră între versiuni: 1. BIBL.VEN. şi SEPT.FRANKF.: *κύριος* (MS.45, BIBL.1688: *Domnu*); 2. SEPT.RAHLFS: *θεός* („Dumnezeu").

9:13

Menţionăm o altă diferenţă minoră între versiuni: 1. SEPT. FRANKF. şi BIBL.VEN.: *καὶ τραῦμα* (BIBL.1688, versiunea modernă: *şi rană*); 2. SEPT.RAHLFS: *εἰς τραῦμα* („spre a-i răni"). ♦ Faptul că Iudit cere cuvînt care să înşele (gr. *ἀπάτη*) nu doar că tulbură pe lectorul pios, dar pare să demonstreze, totodată, şi o puternică aculturaţie elenistică. Cuvîntul devine o armă politică, nu doar un instrument manipulator, ci şi în stare să ucidă. Cu alte cuvinte, Iudit cere de la Dumnezeu acea putere a verbului său, putere creatoare sau distrugătoare.

9:14

În SEPT.RAHLFS, cuvîntul *θεός* („Dumnezeu") este repetat.

Capitolul al 10-lea

10:3

Am tradus secvenţa gr. *μύρῳ παχεῖ* (lit.: „mir gras, dens") prin *mir preţios*. Versiunile româneşti pînă la BIBL.RADU-GAL. traduc literal prin *mir gros* (MS.45, BIBL.1688 ş.u.); BIBL. 1936, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.1944 nuanţează şi traduc prin *mir de mare preţ*; BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe preferă varianta simplificată *miresme*, iar în BIBL. ANANIA se optează pentru mai pretenţioasa *mirodenie scumpă*. Traducerile occidentale echivalează în acelaţi sens de 'mir preţios': *precious ointment* (KJA, NRS, RSV), *généreux parfum* (BIBL.JER.), *épaisse huile parfumée* (TOB), *profumo denso* (CEI). Ultimele două tălmăciri surprind şi sensul literal, şi pe cel literar al gr. *μύρῳ παχεῖ*. ♦ Scenele de îmbăiere sînt obişnuite în literatura vremii (*cf.* Ester şi Suzana). Dată fiind criza apei din Betulia, baia Iuditei demonstrează importanţa misiunii sale.

10:4

De vreme ce scrierea de faţă a fost acceptată ca „deuterocanonică" şi „bună de citit" pentru edificarea sufletească a creştinilor, Părinţii Bisericii s-au simţit obligaţi să lămurească unele aspecte care păreau scandalizante cititorilor neavizaţi. Astfel, AMBROZIE DE MILAN (*De virginibus* 2, 24) precizează că împodobirea Iuditei nu s-a făcut cu scop adulterin sau pentru plăcere păcătoasă, ci numai pentru credinţa şi triumful poporului Israel împotriva vrăjmaşilor. În *Vulgata*, Ieronim precizează şi el că toate aceste pregătiri nu erau deloc frivole, nici pricinuite de vanitate, ci numai de curaj. De altfel, Dumnezeu, precum va afirma ulterior Iudit cu multă stăruinţă, a păzit-o de orice întinare.

10:5

Merindele Iuditei sînt în conformitate cu normele purităţii rituale ebraice nu doar în privinţa ingredientelor, ci şi a vaselor utilizate. Vasele păgînilor puteau fi lipsite de puritatea rituală necesară.

10:11

Detaliile vizuale conferă naraţiunii un caracter cvasi-cinematografic. ♦ Odată ieşită pe poarta cetăţii, Iudit se transformă complet. Toate acţiunile şi cuvintele ei vor fi încărcate de senzualitate şi înşelăciune, totul culminînd cu crima.

10:14

Utilizarea unor stratageme mai puţin onorabile în tactica militară era la mare cinste în epoca elenistică şi nu scandaliza pe nimeni.

10:16

Termenul gr. *ψυχή* (*sufletul*) este un calc după limba ebraică,

aici cu sensul de 'viaţă' în general. Traducerile româneşti de pînă la BIBL.RADU-GAL. echivalează prin *suflet*, însă ulterior se impune termenul *viaţă*. Versiunile occidentale îl traduc prin „viaţă".

10:18

Ironia subtextuală este grandioasă. Avem aici un exemplu perfect de învinşi, care iau în captivitate pe cea care îi va învinge pe toţi.

10:21

Cutremurătoare, afirmaţia oştenilor asirieni nu este lipsită de o undă de tragism. Pare că au înţeles că soarta le este pecetluită, însă sînt cu totul neputincioşi în faţa acestei fiice a Israelului.

10:23

Termenul gr. *κωνωπίῳ*, tradus de noi prin *baldachin*, desemnează o draperie sau o apărătoare împotriva insectelor. Luxul exorbitant al persanilor era recunoscut în Antichitate. Tălmăcirile româneşti şi occidentale traduc acest termen astfel: *polog* (MS.45, BIBL.1688, BIBL.RADU-GAL.), *acoperemânt* (BIBL.MICU, BIBL.1914), *perdea* (BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi preferă acest termen mai prozaic şi mai realist), *baldachin* (BIBL.ANANIA); după lat. *conopeo* (VULG.), în VULG.BLAJ se optează pentru termenul *zăvasă*, care desemna perdeaua ce desparte altarul de naos, adică dvera. Versiuni în limbi moderne: *canopy* (KJA, NRS, RSV), *draperie* (BIBL.JER.), *moustiquaire* (TOB), *cortina* (CEI). Dacă ni s-ar permite un joc de cuvinte, cortina este trasă, iar de acum debutează tragicomedia cu accente absurde a Iuditei şi a lui Olofern. ♦ Luxul tipic persan al cortului generalului Olofern reflectă caracterul său orgolios şi senzual, aproape efeminat. Totul denotă lipsa de vitejie şi curaj a generalului.

Capitolul al 11-lea

11:2-3

Olofern face aluzie la refuzul aliaţilor din Apus de a-i veni în ajutor; pe aceştia îi pedepseşte acum prin campania militară în desfăşurare.

11:5

Ambiguitatea discursului Iuditei este remarcabilă. Atunci cînd utilizează termenul *stăpînul* (versiunea modernă), *domnul* (BIBL.1688), *κύριος* (SEPT.FRANKF.), Iudit pare că se adresează lui Olofern, însă există aici o *reservatio mentis*, ea gîndindu-se, de fapt, la Dumnezeu.

11:7

Secvenţa *viu este Nabucodonosor... şi vie este puterea lui* (versiunea modernă) este o formulă de jurămînt tipic iudaică şi specifică *Septuagintei*. ♦ Ieşind în fiecare noapte spre a se purifica de pîngărirea şederii cu păgînii, Iudit îşi pregătea şi prilejul de scăpare după ce îşi va fi îndeplinit planul. Pînă şi pietatea Iuditei induce în eroare. Evlavia ei deghizează, de fapt, un ingenios plan de evadare.

11:8

Am tradus substantivul gr. *πανουργεύματα* prin *iscusinţele* (lit.: „abilităţile", „carismele", „faptele grandioase"). Termenul elogiativ a fost redat în diverse moduri: *meşteşugurile* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914), *hîtriile* (MS.45), *iscusinţa* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *policies* (KJA), *skill* (NRS, RSV), *ressources* (BIBL.JER.), *l'habileté* (TOB), *l'abilità* (CEI). ♦ Deşi pare că îl elogiază pe Olofern, Iudit îl ia în rîs. Scopul ei este acelea de a-i adormi vigilenţa şi de a-i dobîndi încrederea deplină.

11:13-15

Cuvîntarea Iuditei are menirea de a-l mişca pe Olofern, sensibil la chestiunile religioase. Să nu uităm că una dintre misiunile lui era aceea de a instaura cultul noului zeu, Nabucodonosor. ♦ Probabil că se face aluzie la interdicţia de a consuma vite moarte ori primii născuţi ai animalelor domestice. VULG. vorbeşte despre consumul sîngelui, strict interzis de legea mozaică. În perioada macabeică, asemenea dispoziţii levitice au putut fi suspendate în caz de necesitate (1Mac. 2:29-41). Versetele 14-15 fac aluzie la obţinerea unei asemenea concesii alimentare. Este posibil ca autorul cărţii să exagereze exigenţele legii, în buna tradiţie fariseică.

11:16-20

Îmbătat de farmecul Iuditei, Olofern nu sesizează aluziile subtile ale acesteia. Pentru el, discursul Iuditei prevesteşte victoria sa totală, însă, în realitate, Iudit vorbeşte cu cinism pios despre nimicirea lui definitivă. ♦ Iudit îl manipulează admirabil pe neghiobul îndrăgostit Olofern, care se lasă sedus şi înşelat de cuvintele perfide ale acestei evreice misterioase, care îşi desfăşoară planul după cum voieşte. Olofern devine complicele frumoasei Iudit într-un complot care are ca scop nimicirea sa şi a grandioasei sale armate. ♦ Iudit lasă să se înţeleagă că ar avea capacităţi magice, premonitorii. Prezicătorii viitorului se bucurau de mare cinste la perşi (v. 20).

11:22-23

Cu un condei de maestru, autorul aşează aceste cuvinte pe buzele lui Olofern, care mărturiseşte, fără s-o ştie, planul pe care Dumnezeu îl urzise pentru distrugerea lui. Orgoliul şi patima îi orbiseră discernămîntul. Olofern nu este, aşadar, o victimă inocentă a Iuditei, ci a propriei vanităţi.

Capitolul al 12-lea

12:2

Termenul gr. *σκάνδαλον* (versiunea modernă: *sminteală*), care va deveni un concept fundamental în lexicul teologic al Noului Testament, desemnează aici prilejul de sminteală pentru ceilalţi israeliţi, care s-ar putea produce prin consumarea unor alimente interzise de prescripţiile alimentare ale legii mozaice. Totodată, respectînd cu strictеţe prescripţiile

legii mozaice, cîştigă, indirect, preţuirea şi încrederea asirienilor. Mai mult, pentru a putea săvîrşi măreaţa ei faptă de vitejie, avea nevoie de ajutorul lui Iahve, ajutor pe care l-ar fi putut pierde dacă nu îşi păstra puritatea rituală. Tălmăcirile termenului în versiunile româneşti variază între: *poticală* (BIBL.1688, MS.45, MS.4389), termen slavon cu înţelesul de 'obstacol, piedică, neajuns' (DER, *s.v.*), *sminteală* (termenul consacrat pentru lexicul neotestamentar ortodox, echivalare aleasă de BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *piatră de poticnire* (BIBL.ANANIA), *păcat* (BIBL.1936, BIBL.1944). Versiunile occidentale tălmăcesc în acelaşi spirit: *offence* (KJA, NRS, RSV), *une occasion de chute* (TOB), *une occasion de faute* (BIBL.JER.), *un'occasione di caduta* (CEI). ♦ Înfrînarea şi postul Iuditei au fost elogiate de AMBROZIE DE MILAN (*De Elia et ieunio* 9, 29) în contrast cu lipsa de sobrietate a lui Olofern. Înfrînarea salvează viaţa, lăcomia aduce moartea. Acelaşi autor va observa, nu lipsit de admiraţie: „Iudit, fără să se lase ispitită de ospăţul luxos al lui Olofern, numai prin înfrînare, cu braţe bărbăteşti, a adus patriei o victorie nesperată, scoţînd-o de sub împresurare, căci a ucis cu mîinile sale pe comandantul oştilor duşmane. Se vede din exemplul dat că pe acel bărbat războinic, groază a popoarelor, l-a moleşit desfrînarea, iar pe această femeie înfrînarea de la mîncare a făcut-o mai tare peste bărbaţi. Aici n-a fost învinsă natura în sexul său, ci ea a învins prin mîncarea sa". ♦ Substantivul *poticálă* 'supărare, neajuns; scandal' din MS.45 echivalează în context gr. *σκάνδαλον* 'idem', *cf. Anstoss* 'idem' (SEPT.GERM.). Derivat probabil din verbul *poticni*, cuvîntul este atestat în DLR pentru prima dată la Simion Dascălul şi la Dosoftei (E.M.).

12:3

Olofern crede că, respectînd prescripţiile alimentare ale Iuditei, aceasta va beneficia de favoarea Dumnezeului ei, care îl va ajuta să cucerească Betulia. S-a remarcat şi contrastul remarcabil dintre senzualitatea eroinei şi sobrietatea regimului ei alimentar.

12:4

Ironia Iuditei devine acum sarcasm. ♦ Ca şi în cartea *Ester*, soarta Israelului se decide în timpul unui banchet.

12:7-8

Iudit îşi redobîndeşte, prin aceste practici, puritatea rituală pierdută prin contactul zilnic cu păgînii. Aceasta era necesară pentru a obţine ajutorul divin. ♦ Este uimitor faptul că aceste ieşiri nocturne ale Iuditei nu au ridicat suspiciuni printre asirieni. ♦ Abluţiunile rituale zilnice erau specifice comunităţii eseniene de la Qumran. ♦ Evident, Iudit ajuna complet pînă seara.

12:10

Bagoas (versiunea modernă) pare a fi eunucul şef al haremului generalului Olofern, numele său fiind de certă proveniență persană. PLINIU CEL BĂTRÎN (*Naturalis historia* 13, 4, 9) îl consideră un nume generic pentru eunuci. Un eunuc cu acest nume este menţionat în campania militară a lui Artaxerxe al III-lea, despre care am amintit (vezi DIODOR DIN SICILIA, *Biblioteca istorică* 16, 47). ♦ Ironia situaţiei este savuroasă: Olofern şi Bagoas socotesc a avea deplin control asupra Iuditei, însă ea este cea care îi manipulează cu mare iscusinţă pe amîndoi. În romanele greceşti elenistice, frumoasa eroină (ca şi Aseneth, rîvnită de fiul faraonului în romanul apocrif *Iosif şi Aseneth*) este adeseori ameninţată de posibilitatea măritişului, împotriva propriei voinţe, cu un rege sau cu un curtezan.

12:11

Verbele gr. *ὁμιλέω* („a se împreuna, a avea relaţii sexuale cu") şi *ἐπισπάομαι* („a ademeni, a trage cu sila, a forţa") sugerează abuzul sexual. Tălmăcirile româneşti şi străine echivalează aceste sensuri mai mult sau mai puţin eufemistic: *neîmpreunîndu-ne* şi *nu vom trage către noi* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *să fim cu ea* şi *n-am aduce-o la noi* (BIBL.RADU-GAL.), *a trăi cu* şi *a îndupleca* (BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *să o fi avut* şi *ne-o vom apropia* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi moderne: *not having had her company* şi *draw* (KJA), *without having intercourse with her* şi *seduce* (NRS), *without enjoying her company* şi *embrace* (RSV), *sans avoir eu commerce avec elle* şi *ne réussissons pas à la décider* (BIBL.JER.), *sans avoir eu de relations avec elle* şi *ne l'attirons pas* (TOB), *godere della sua compagnia* şi *non la corteggiamo* (CEI).

12:12

Secvenţa *fiicele fiilor lui Asur* (versiunea modernă) nu are o dimensiune religioasă. Substantivul gr. *παιδίσκη* (versiunea modernă: *slujnicuţă*, MS.45: *copiliţa*, BIBL.1688: *copilaşa*) desemnează o sclavă, o slujnică intimă. Termenul are şi conotaţii sexuale, desemnînd, la Herodot şi Plutarh, prostituatele publice (vezi LAMPE). Invitaţia lui Bagoas este lipsită de orice ambiguitate.

12:14

Iudit se înveşmîntează cu hainele de sărbătoare, anticipînd iminenta sa victorie. ♦ Faptul că se aşează pe acele piei de oaie aduse de Bagoas nu este lipsit de însemnătate. Simbolic, Iudit se distanţează de tot ceea ce reprezintă Olofern, neintrînd în contact direct cu lucrurile sale. FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 3, 270) confirmă această interpretare.

12:17-18

Din nou, ironia Iuditei este cutremurătoare. ♦ Olofern crede că a sedus-o pe Iudit, însă, în realitate, ea este cea care l-a amăgit. Cu mare artă, autorul a amînat cît a fost posibil derularea scenei finale, pentru a-i potenţa astfel efectul dramatic.

Capitolul al 13-lea

13:6-7

Bagoas nu a închis de tot cortul, deoarece ştia că Iudit urma să iasă mai apoi la rugăciune, potrivit programului cu care îi obişnuise deja pe asirieni. ♦ Ambiguitatea se risipeşte. Din hetairă provocatoare, Iudit devine amazoană lipsită de îndurare. Rugîndu-se înaintea săvîrşirii crimei, Iudit caută legitimare şi justificare pentru actul ei condamnabil. De fapt, sanctifică acţiunea ei pusă în slujba preamăririi lui Iahve şi a poporului Israel, încît crima ei dobîndeşte valenţe de sacrificiu.

13:8

Am tradus substantivul gr. *ἀκινάκης* prin *spadă*; este vorba despre o sabie de tip persan, mai scurtă decît cea obişnuită, de felul unui pumnal. Vechile versiuni biblice româneşti au tradus termenul grecesc prin *sabie* (MS.45, BIBL.1688); începînd cu BIBL.RADU-GAL. s-a impus termenul *paloş*.

13:9-11

Decapitarea lui Olofern (1Reg. 17:51) a cunoscut diverse interpretări, de la sacrificiu uman în cinstea lui Iahve, la înlăturarea a unui rege nedemn prin revoluţie şi pînă la o „castrare simbolică" (ZIOLKOWSKI, p. 319). Iudit are un comportament sacerdotal: poartă veşminte special aduse cu ea, se abţine de la relaţii sexuale, se îmbăiază ritual, posteşte, se roagă înainte de a sacrifica victima etc. Olofern devine o figură tragică. Marele cuceritor nu este în stare să pună stăpînire pe o cetate neînsemnată a iudeilor; mai mult chiar, nu este capabil să se înfrîneze de la vin şi de la pasiuni erotice şi este umilit şi înfrînt de o simplă femeie. ♦ Iudit ia capul lui Olofern şi perdeaua baldachinului ca trofee. Acum realizăm cît de bine pus la punct fusese planul Iuditei şi cum îşi pregătise ieşirea din tabăra asiriană fără a stîrni cea mai mică bănuială. ♦ Grotescul tragicomic al situaţiei este remarcabil. Generalii lui Olofern îi spuseseră că israeliţii vor deveni „merindea" oştirii sale, iar acum chiar capul său este aşezat laolaltă cu merindele într-o traistă. Abia acum înţelegem la ce servea traista cu merinde.

13:16

Iahve şi-a izbăvit din nou poporul prin mîna unei femei, pentru a dovedi tuturor că rugăciunea şi umilinţa pioasă săvîrşesc miracole. Victoria a fost a virtuţii împotriva patimii, a umilinţei împotriva orgoliului, a pietăţii monoteiste împotriva sfidării politeiste. Măreţia şi puterea lui Dumnezeu se arată în neputinţă. Regăsim aici idei care vor fi preluate şi dezvoltate ulterior de Sfintul Apostol Pavel.

13:18-19

METODIU DE OLIMP (*Banchetul* 11, 2), IERONIM (*Epistulae* 22, 21) şi PRUDENTIUS (*Psychomachia* 63) o consideră pe Iudit un exemplu de castitate şi de rugăciune neîncetată. IERONIM (*Epistulae* 79, 10) va vedea în Iudit o prefigurare a Bisericii sau a Maicii Domnului, iar în Olofern, firește, un simbol al diavolului.

13:20-23

Fapta Iuditei este glorificată prin expresii similare celor adresate Iaelei după ce îl ucisese pe generalul canaanit Sisera (Jud. 5:24).

Capitolul al 14-lea

14:1

Practica barbară descrisă aici avea rolul de a demoraliza pe adversari. Este atestată în perioada macabeică, atunci cînd Iuda Macabeul a expus capul şi mîna dreaptă a generalului sirian Nicanor pe zidurile Ierusalimului (vezi, pentru aceasta, 1Mac. 7:47).

14:2

Iudit se dovedeşte a fi o expertă în strategie militară şi nu va renunţa pînă ce nu va obţine victoria deplină asupra oştii asirienilor, copleşită acum de haos şi aflată în derută. Descrierea victoriei israeliţilor este asemănătoare celei istorisite în 1Mac. 7:44-47. Metaforic, victoria luminii răsăritului asupra întunericului nopţii (BIBL.1688: *va lumina de zori şi va ieşi soarele*) este victoria monoteismului împotriva religiilor politeiste.

14:5-6

În afară de Iudit, Ahior era singurul din Betulia capabil să îl recunoască pe Olofern. ♦ Ahior, al cărui nume a fost asociat cu înţeleptul egiptean antic Ahikar, dobîndeşte şi el dimensiuni ironice. Vestitul bărbat războinic îşi pierde cunoştinţa la vederea unui cap de mort, în vreme ce Iudit devine strategul Israelului.

14:10

Fragmentul gr. *περιετέμετο τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ* (SEPT.FRANKF.) poate fi tradus literal prin „şi-a tăiat împrejur carnea prepuţului său", însă versiunile româneşti şi străine optează, de regulă, pentru o tălmăcire eufemistică: *s-a tăiat împrejur* (versiunea modernă), (*şi-*)*şi obrezuia trupul lui* (BIBL.1688); o excepţie este aici MS.45, în care se optează pentru o echivalare mai apropiată de „litera" textului grecesc: *tăia pielița acoperemîntulu margenii*. ♦ Convertirea lui Ahior, un amonit, ca şi a lui Rut, o moabită, constituie expresia unei viziuni universaliste şi prozelitiste a iudaismului antic, deşi prescripţiile deutoronomiste o interziceau cu desăvîrşire (Deut. 23:3). Totodată, este posibil ca acest gest simbolic să fie ecoul reabilitării poporului amonit. EUSEBIU DE CEZAREEA (*Istoria bisericească* 1, 7) consemnează convertirea lui Ahior ca pe un fapt istoric, invocîndu-l ca un precedent pentru prezenţa păgînilor convertiţi în genealogia lui Iisus Hristos. Trecerea lui Ahior la iudaism poate constitui şi o critică indirectă a autorului cărţii, care viza oportunismul israeliţilor apostaţi ce s-au supus legilor lui Antioh al IV-lea Epifanes, prin care se interzicea practi-

carea cultului mozaic (1Mac. 1:51).

14:17-18

AMBROZIE DE MILAN (*De officiis mininstrorum* 3, 82) remarcă faptul că Iudit este demnă de admiraţie, întrucît a învins prin înţelepciune, pudoare şi cumpătare destrăbălarea şi neînfrînarea inamicului. Astfel, aceasta i-a umilit şi pe principii poporului Israelit, care s-au dovedit laşi şi slabi. ♦ Această dramatică răsturnare de situaţie este specifică literaturii apocaliptice.

Capitolul al 15-lea

15:1-7

Aceste versete au fost incizate pe un ostracon din veacul al III-lea. Potrivit lui SCHWARTZ (p. 534-537), acestea aveau caracter magic, apotropaic.

15:4

Identificarea acestor cetăţi este imposibilă.

15:9

Am tradus secvenţa *ca să se privească bunătăţile* (versiunea modernă) după *τοῦ θεάσασθαι τὰ ἀγαθά* (SEPT.RAHLFS). În MS.45 (*veniră a întemeia bunătăţile*) şi în BIBL.1688 (*ca să întemeieze bunătăţile*) se traduce după SEPT.FRANKF. (*τοῦ θεμελιῶσαι τὰ ἀγαθά*). Prima lecţiune este mult mai verosimilă.

15:11-12

Acest verset (după *Vulgata*) a intrat în slujba liturgică a sărbătorii Imaculatei Concepţii din Biserica Romano-Catolică. Iudit devine o imagine a Fecioarei Maria, care a zdrobit pe Olofern, simbolul diavolului.

15:14

Substantivul *muşcoáie* 'catîrcă' din MS.45 este derivat de la *mîşc* (*cf.* alb. *muśk*) + suf. *-oaie*; cuvîntul este atestat în DLR încă din textele rotacizante din secolul al XVI-lea (E.M.).

15:15

Pentru ramurile înfrunzite purtate de corul femeilor israelite în textul grecesc se foloseşte termenul *θύρσος* („tirs" adică 'toiag bahic învelit cu viţă de vie şi avînd un con în vîrf'). Curentă în Israelul antic, procesiunea femeilor din Israel prezintă cîteva similitudini cu festivităţile în cinstea zeului Dionysos, rituri de iniţiere specific feminine. Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că Olofern a fost ucis cu ajutorul vinului. Este o altă dovadă a influenţei civilizaţiei elenistice în Palestina macabeică. Tălmăcirile româneşti şi străine echivalează astfel acuzativul gr. *θύρσους*: *stîlpări* (MS.45, BIBL.1688), termen care este consacrat astăzi în vocabularul liturgic şi neotestamentar ortodox, *ramuri* (în BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA), un termen neutru, lipsit de orice nuanţă păgînă. Traduceri în limbi străine: *branches* (KJA, RSV), *ivy-wreathed wands* (NRS oferă traducerea cea mai fidelă a termenului *θύρσος*), *thyrses* (TOB, BIBL.JER.), *tirsi* (CEI). VULG. omite acest episod, probabil din cauza conotaţiilor păgîne ale ceremoniei. Nu trebuie omis faptul că utilizarea stîlpărilor fusese deja asimilată în practicile liturgice ale iudaismului postexilic (2Mac. 10:7).

15:17

Am tradus prin *cîntarea... de mulţumire* substantivul gr. *ἐξομολόγησις*, atestat la Dionisie de Halicarnas, Plutarh şi Filon de Alexandria, cu sensul de 'mărturisire plină de recunoştinţă, laudă adusă divinităţii' (LAMPE, *s.v.*). Lat. *confessio*, care se vrea un calc, va prelua sensul 'mărturisire, confesiune (a credinţei sau a păcatelor)'. Ca împrumut direct în latina vorbită de creştini, *exomologesis* („exomologhează") va dobîndi sensul 'totalitatea actelor disciplinei penitenţiale care trebuiau îndeplinite de un creştin spre a fi reprimit în comunitate după săvîrşirea unui păcat de o mare gravitate, precum apostazia' (BLAISE, *s.v.*). ♦ Asemenea cărţii *Tobit*, *Iudit* se încheie cu o cîntare de mulţumire.

Capitolul al 16-lea

16:1

Cîntarea Iuditei le are ca model pe cele ale lui Moise (Ieş. 15:1-18) şi a Deborei (Jud. 5:2-31). Caracterul de imn liturgic este evident. ♦ Unii exegeţi moderni consideră că acest imn constituie nucleul originar al cărţii, în jurul căruia s-a ţesut istoria Iuditei.

16:4

Iudit se identifică aici cu întregul Israel. ORIGEN (*Despre rugăciune* 7) o laudă pe cea care l-a biruit pe Olofern prin rugăciune şi cu ajutorul lui Dumnezeu, ştergînd ruşinea casei lui Israel. ORIGEN (*idem* 17) interpretează alegoric izbînda Iuditei, văzută ca simbol al sufletului care înfrînge patima iubirii de argint şi a desfrînării, tăind capul căpetenei patimilor, diavolul, reprezentat de Olofern.

16:5

Secvenţa gr. *υἱοὶ τιτάνων* (versiunea modernă: *fiii titanilor*) este o altă mărturie a aculturaţiei elenistice. Tălmăcitorii *Septuagintei* au mai folosit acest termen specific religiei greceşti cu privire la uriaşii primordiali din Fac. 6:1-4. Probabil că la aceştia din urmă se referă aluzia Iuditei. Secvenţa a fost tradusă astfel: *fiii vîrtucioşi* (BIBL.1688), *fii de vîrtucioşi* (MS.45), *fiii puterii* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914); *fiii lui Titan* (VULG.BLAJ), după lat. *filii Titan* (VULG.). Începînd cu BIBL.RADU-GAL., versiunile ortodoxe omit această secvenţă în mod inexplicabil; să fi fost la mijloc scrupule teologice? BIBL.ANANIA repune expresia la locul ei, traducînd-o direct, fără idiosincrazii inutile: *fiii Titanilor*. Ediţiile occidentale traduc direct: *sons of the Titans* (KJA, NRS, RSV), *fils de Titans* (BIBL.JER., TOB), *figli di titani* (CEI). ♦ Verbul gr. *παραλύω* (SEPT.FRANKF.), tradus de noi prin (*l-*)*a amorţit*, are sensul de 'a amorţi, a anestezia, a paraliza, a slăbi, a dezlega, a mistui, a slei etc.'. Alegerea lui

este cît se poate de inspirată, deoarece discursurile şi farmecul senzual irezistibil al Iuditei nu au făcut altceva decît să îl paralizeze şi să îl hipnotizeze pe Olofern. Traducătorii români redau termenul astfel: *slăbi* (BIBL.1688), *slobonogi* (MS.45, sic!), (*l-*)*au slăbit* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), (*l-*)*a biruit* (BIBL.1936), (*l-*)*a dat la pămînt* (BIBL. RADU-GAL., BIBL.1944), (*l-*)*a dezarmat* (BIBL.1968), opţiune care se va impune în ediţiile sinodale ortodoxe mai noi, (*l-*)*a amorţit* (BIBL.ANANIA); traducînd lat. *dissolvit* din VULG., VULG.BLAJ traduce prin (*l-*)*au slobonogit*. Traduceri în limbi străine: *weakened him* (KJA), *undid him* (NRS, RSV), *l'a désarmé* (BIBL.JER.), *l'a défait* (TOB), *lo fiaccò* (CEI).

16:8

Autorul pare că i-a uitat pe asirieni, amintindu-i numai pe mezi şi perşi. Am avea aici un alt argument pentru identificarea agresiunii lui Olofern cu campania lui Artaxerxe Ochus. De altfel, veşmintele femeilor sînt realizate după moda persană, *cf.* *μίτρα* („tiara, diadema" Iuditei).

16:10

Semnalăm o diferenţă între versiuni: 1. SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN.: *ὕμνον καὶ αἶνον* (MS.45, BIBL.1688: *laudă şi falâ*, versiunea modernă: *cîntare şi laudă*); 2. SEPT.RAHLFS: *ὕμνον καινόν* („imn nou").

16:14

Textul acestui verset pare a aparţine Noului Testament, însă constituie un ecou al înfierării formalismului cultic de către profeţi.

16:15

Probabil că textul face aluzie la Is. 66:24. Nu este limpede dacă acesta se referă la o pedeapsă eshatologică (am avea, în acest caz, o atestare a doctrinei Infernului ca loc de pedeapsă veşnică) sau la una temporală a duşmanilor poporului ales. ♦ Este limpede că Ierusalimul a fost eliberat, nu Betulia. Exaltarea naţionalistă atinge aici apogeul.

16:17

Am tradus prin *le-a afierosit Domnului* secvenţa gr. *ἀνάθημα τῷ κυρίῳ* (SEPT.FRANKF.). Termenul *ἀνάθημα* (echivalent al ebr. *herem*, care prezintă aceeaşi ambivalenţă semantică jertfă – blestem ca lat. *sacrari*) are înţelesul de 'ofrandă votivă consacrată lui Iahve şi, de aceea, destinată mistuirii prin foc, pentru a nu fi profanată' (Lev. 27:28-29, Ios. 6:17). De aici derivă sensurile: 'lucru abominabil', 'blestem', 'om blestemat' (Rom. 9:3). Tălmăcirile româneşti prezintă variaţii interesante în traducerea termenului: *spre punere Domnului* (MS.45), *spre danie Domnului* (BIBL.1688), *dar Domnului* (BIBL.MICU, BIBL.1914), *afierosire Domnului* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *lui Dumnezeu ca anatemă* (BIBL.ANANIA). Traduceri în alte limbi: *a gift unto the Lord* (KJA), *a votive offering* (NRS), *a votive offering to the Lord* (RSV), *à Dieu en anathème* (BIBL.JER., TOB).

16:20

TERTULIAN (*De monogamia* 17) o invocă pe Iudit ca argument al căsătoriei unice permise creştinilor, aşezînd-o printre sfintele Bisericii. ♦ De regulă, după îndeplinirea măreţelor isprăvi, eroii nu se integrează din nou în societate. Oricum, destinul Iuditei rămîne excepţional pînă la final.

16:21-24

Vîrsta înaintată la care Iudit îşi dă obştescul sfîrşit este apropiată de cea a marilor eroi ai perioadei patriarhale. *Vulgata* aminteşte o sărbătoare instituită în onoarea Iuditei, însă nu dispunem de alte informaţii despre existenţa ei. Biografia neînfricatei evreice este legendară. ♦ Perioada îndelungată de pace de care se bucură Israel poate face aluzie la pacea mesianică sau la cea eshatologică.

BARUH

COMENTARII

de Mihai Valentin Vladimirescu

Introducere

Cartea *Baruh* este o scriere în limba greacă ce face parte din canonul iudaismului alexandrin, chiar dacă nu se bucură de aceeaşi preţuire şi în iudaismul palestinian. În creştinism, cartea se regăseşte în canonul grec al Vechiului Testament, fiind, considerată parte a primei părţi a *Bibliei* în Biserica Romano-Catolică, precum şi în cele mai multe dintre bisericile ortodoxe (ECB, p. 799). În toate manuscrisele în care apare, scrierea poartă ca titlu numele autorului său, Baruh, însă dezbaterea privitoare la identitatea acestui personaj este încă deschisă. Conform tradiţiei rabinice, ar fi vorba despre secretarul profetului Ieremia, cunoscut din cartea ce poartă numele acestuia din urmă. Totuşi, sînt prezente unele elemente ce indică faptul că autorul a cunoscut scrierile biblice tîrzii, precum *Iov*, *Daniel* sau *Sirah*. Aşadar, datarea cărţii în perioada secolelor al VII-lea – al VI-lea î.Hr., în perioada în care a trăit şi a activat Baruh cel amintit anterior, este dificil de acceptat (SEPT.NEC, p. 553).

La fel de dificilă, însă, este şi avansarea unei date certe pentru redactarea şi/ sau editarea scrierii. Cercetările în acest sens sînt îngreunate şi de faptul că nu ştim dacă versiunea greacă ce ni s-a păstrat pînă astăzi este originalul cărţii ori reprezintă traducerea unui text ebraic sau aramaic. În lipsa unor indicii temeinice care să sugereze o traducere, pare mai plauzibilă prima ipoteză. Coroborînd acest element cu legăturile cu unele scrieri tîrzii, *e.g. Daniel* sau *Iov*, putem concluziona că, cel mai probabil, cartea *Baruh* a fost editată în perioada secolelor III-II î. Hr., chiar dacă redactarea unor fragmente componente se poate să fi fost anterioară acestei date (REDDITT, p. 141-142).

Cartea *Baruh* este compusă din două părţi mari, aproximativ egale ca întindere. Dacă prima parte (1:1-3:8) este în proză, cea de-a doua parte (3:9-5:9) a fost, în mod tradiţional, aranjată în strofe de către editori, întrucît pare a fi o proză versificată, chiar dacă ea nu se înscrie în structura clasică a poeziei greceşti. La rîndul lor, fiecare dintre aceste două părţi mari se împart în cîte două secţiuni: partea întîi cuprinde introducerea şi informaţii despre redactarea şi citirea cărţii, precum şi o rugăciune de mărturisire, în vreme ce partea a II-a conţine un îndemn la înţelepciune şi o serie de mustrări, îndemnuri şi avertismente (REDDITT, p. 141).

Cartea *Baruh* nu s-a bucurat de o atenţie deosebită din partea Părinţilor Bisericii, existînd un singur comentariu dedicat ei, cel al lui Theodoret al Cyrului. Atunci cînd s-au referit la anumite pasaje din *Baruh*, Părinţii au avut în vedere în special latura morală, evidenţiată prin îndemnul la înţelepciune. Pornind de la acest îndemn, s-au dezvoltat şi interpretări mesianice, înţelepciunea trimisă de către Dumnezeu poporului ales fiind considerată o prefigurare a întrupării lui Hristos (SEPT.NEC, p. 561-562).

Capitolul 1

1:1

Trebuie observat faptul că dispunerea textului pe versete în BIBL.1688 este diferită de cea adoptată de ediţiile ulterioare, începînd chiar cu BIBL.MICU. Explicaţia stă în faptul că BIBL.1688 urmează aranjamentul din SEPT.FRANKF., care diferă nu doar de SEPT.RAHLFS, ci şi de VULG. Referirile din comentarii vor fi la versetele BIBL.1688 şi, implicit, ale traducerii noastre. ♦ Am optat pentru transliterarea numelor personajelor menţionate în sistem erasmic, întrucît, în acest fel, ele sînt mai apropiate de forma ebraică originală, sub care erau atribuite în contextul istoric în care se plasează şi cartea *Baruh*. În tradiţia biblică românească, însă, transliterarea numelor nu a fost unitară. De pildă, numele *Maasaias* din traducerea noastră (SEPT.FRANKF.: *μαασαΐου*) este redat în BIBL.1688 prin *Maaséu*, în BIBL.MICU şi în BIBL.1914 prin *Maasie*, iar în BIBL.RADU-GAL. şi în BIBL. ANANIA prin *Maaseia*; SEPT.NEC traduce *Maasaias*, iar VULG.BLAJ, după versiunea latină, are *Maasii*. ♦ Genealogia, care porneşte pe linie inversă de la Baruh şi se sfîrşeşte la Helchias, este unică în SEPT.RAHLFS. La Ier. 32:12 nu apar decît primele două nume, adică cel al tatălui şi cel al bunicului lui Baruh (SEPT.NEC, p. 569, note). ♦ Termenul gr. *τοῦ βιβλίου*, pe care BIBL.1688 şi, de altfel, toate ediţiile biblice româneşti l-au tradus prin *cărţii*, se referă, în acest context, la o scrisoare, iar nu la o carte în sensul pe care îl atribuim astăzi, în mod curent, acestui cuvînt. ♦ Aspectele cronologice menţionate în text sînt neclare, întrucît nu se

poate stabili cu certitudine dacă este vorba despre un moment aflat la cinci ani după cucerirea Ierusalimului, petrecută în 598-597 î.Hr., sau despre distrugerea sa din anul 587-586 î.Hr. Mai plauzibilă pare, totuşi, cea de-a doua ipoteză, în care Baruh şi-ar fi scris scrisoarea undeva în jurul anului 582 sau 581 î.Hr. În acest caz, s-ar putea justifica şi prezenţa sa în Babilon, nedocumentată în cartea *Ieremia* (AYBC, p. 269).

1:2

Secvenţa *rîul Sudului* (BIBL.1688) traduce gr. *ποταμοῦ σούδ* (SEPT.FRANKF.). Este vorba nu despre un „rîu sudic", aşa cum s-ar putea desprinde din traducerea veche românească, ci despre un anumit rîu (sau *fluviu*, *cf.* VULG.: *flumen Sodi*) *Sud*, necunoscut în altă sursă. S-au încercat diverse explicaţii, dar şi corectări ale textului, nici una nedobîndind recunoaştere în exegeza contemporană (OTA, p. 583).

1:4

Deşi termenul *preotul* apare după ultimul nume menţionat, şi anume *Salom*, el se referă, de fapt, la *Ioachim*. Pentru clarificare, unele ediţii româneşti, precum BIBL.ANANIA sau SEPT.NEC, îl şi plasează în imediata proximitate a numelui *Ioachim*. Alte ediţii sporesc, însă, neclaritatea. De pildă, BIBL.1990 foloseşte sintagma *Salom preotul*, care, încălcînd regulile privitoare la încadrarea apoziţiei între virgule, lasă de înţeles că Salom ar fi preotul în discuţie. Deşi pare a fi vorba despre un mare preot, Baruh se referă, mai degrabă, la un preot obişnuit, rămas la Ierusalim pentru a veghea asupra ruinelor templului, întrucît *Ioachim* nu apare în listele tradiţionale ale succesiunii în demnitatea de mare preot (OTA, p. 583).

1:6

Termenul *mană* (BIBL.1688) traduce gr. *μάννα* din SEPT. FRANKF. BIBL.MICU şi BIBL.FILOTEI traduc la fel ca ediţia de la 1688 şi BIBL.ŞAGUNA, preluîndu-l sub forma *mană*. Nu este vorba, însă, despre hrana miraculoasă a evreilor, în timpul peregrinării lor prin pustiu, ci despre transliterarea în limba greacă a termenului ebr. *minḥāh*, care desemna o ofrandă adusă lui Dumnezeu, reprezentată fie de produse de origine vegetală, fie de animale (LUST, *s.v.*; DBLH, 4966). Acest lucru este intuit şi de unele traduceri româneşti; astfel, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA îl redau prin termenul *prinoase*; alte traduceri, între care BIBL.1914, BIBL.1936 şi BIBL.1990, traduc prin *miresme*.

1:7

Nabucodonosor (BIBL.1688: *Navohodonosór*) este numele regelui babilonian care a domnit între anii 605-562 î.Hr. şi care a cucerit şi a distrus Ierusalimul în anul 587-586 î.Hr. Numele său în BIBL.HEBR. este, de regulă, *nebūḵaḏre'ṣṣar*, dar apare şi sub forma *nebūḵaḏne'ṣṣar*, transliterată în SEPT.RAHLFS prin *Ναβουχοδονοσορ*. Fiul lui Nabopalasar, fondatorul dinastiei caldeene, acesta a dus mai multe campanii de cucerire în Orientul Mijlociu, ocupîndu-se, în egală măsură, de restaurarea şi dezvoltarea cetăţii Babilon. A murit în jurul anului 562 î.Hr., fiind urmat la tron de fiul său, Evil-Merodac, menţionat şi la Ier. 52:31 (NBD, p. 810). Cît îl priveşte pe fiul său *Valtasár* (BIBL.1688; SEPT.FRANKF.: *βαλτάσαρ*), acesta nu mai este cunoscut din alte surse, cu excepţia menţiunilor din Dan. 5. Acest lucru a reprezentat un motiv pentru exegeţi să considere că avem de-a face cu un anacronism, întrucît sub numele *Baltasar* (babylon. *Bêl-šar-uṣur*) este cunoscut fiul lui Nabonidus, ultimul rege babilonian, care a domnit în perioada 556-539 î.Hr. (AYBC, p. 273).

1:10

Secvenţa *zilele praznicului* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce gr. *ἡμέραις ἑορτῆς* din SEPT.FRANKF.; în SEPT.RAHLFS, primul substantiv este la numărul singular. Nu putem şti cu certitudine la ce sărbătoare trimite textul; s-a sugerat că ar fi vorba despre zilele de sabat, în general (LANGE, p. 422), despre o comemorare a distrugerii templului din Ierusalim (SEPT.NEC, p. 572, note) sau despre Sărbătoarea Corturilor (BIBL.ANANIA, p. 1242, nota *i*). Această ultimă variantă este susţinută explicit de BIBL.RADU-GAL., care traduce explicativ prin *sărbătoarea corturilor*. Alte versiuni după textul grecesc: *le jour de la fête* (SEPT.FR.), *on a feast day* (SEPT.ENGL.).

1:13

Am tradus prin *am fost nechibzuiţi* verbul gr. *ἐσχεδιάζομεν*, un *hapax legomenon* în *Septuaginta*, al cărui sens este acela de 'a acţiona fără grijă' (LUST, *s.v.*), 'a face ceva fără pregătire prealabilă, a improviza' (LIDDELL, *s.v.*). BIBL.1688 a tradus prin *ocăzuiamu*, iar BIBL.MICU prin *ne-am lenevit*, această din urmă traducere regăsindu-se şi în BIBL.1914, BIBL.1936 sau BIBL.ANANIA. VULG. are în acest loc *dissipati recessimus*, pe care VULG.BLAJ îl traduce prin *răsipiţi ne-am depărtat*. ♦ Verbul *ocăzuí* 'a reaşeza, a reforma' apare în MS.45 în contextul: *pînă întru dzua aceasta eram neascultînd cătră Domnul Dumnedzăul nostru şi ocăzuiam ca să nu audzim glasului lui*. Echivalează în *Septuaginta* gr. *διατυπόω*, un *hapax legomenon* în *Septuaginta* (*ὅλη γὰρ ἡ κτίστις... διετυποῦτο*), definit de lexicografi prin *façonner*, *modéler* 'a fasona, a modela' (BAILLY, *s.v.*), *to form*, *to fashion* 'a da o formă, a fasona' (GR.ENGL.), *cf.* germ. *die ganze Schöpfung... wurde umgestaltet* 'întreaga creaţie... a fost realcătuită' (SEPT.GERM.), *the whole creation was fashioned again* 'idem' (SEPT.ENGL.). Împrumut după slavon. ***оказати*** 'a manifesta, a arăta, a exprima' (*cf.* MIKLOSICH, *s.v.*), cuvîntul nu este înregistrat în DLR, echivalînd, în contextul de faţă, gr. *σχεδιάζω* 'a acţiona în mod neglijent sau după bunul plac', *cf.* germ. *handelten nach unseren Launen* 'am acţionat după cheful nostru' (SEPT.GERM.), engl. *we are acting carelessly* 'am acţionat neatent' (SEPT.ENGL.). Pentru întreaga discuţie, veşi şi MUNT.LEX.BIBL., p. 32-35 (E.M.).

1:14

Sintagma *pămîntu care cură lapte şi mière* (BIBL.1688) se referă, bineînţeles, la Ţara Canaanului, pămîntul bogat şi roditor, făgăduit de Dumnezeu poporului ales. Imaginea folosită în acest verset este caracteristică scrierilor ce alcătuiesc *Penta-*

teuhul, fiind rară în restul cărţilor biblice (SEPT.NEC, p. 573).

1:15

BIBL.1688 traduce prin *a lucra* termenul gr. *ἐργάζεσθαι* din SEPT.FRANKF., forma de infinitiv medio-pasiv a verbului *ἐργάζομαι*, cu sensul de 'a lucra, a executa o muncă ce implică un efort'; mai puţin întîlnite sînt sensurile de 'a face comerţ, a îndeplini ceva ori a cauza ceva să se întîmple' (DBLG, 2237). În contextul dat, însă, este vorba despre slujirea unor zei străini, după cum, de altfel, redau în mod explicit unele ediţii româneşti (BIBL.ANANIA: *să slujim*). Totuşi, trebuie notat faptul că verbul *ἐργάζομαι* este folosit în SEPT.RAHLFS pentru a descrie raporturilor dintre credincioşi şi zei numai în *Baruh* şi în *Ieremia* (AYBC, p. 280). VULG. are aici verbul *operari*, tradus în VULG.BLAJ prin *a sluji*, iar în MS.4389, după OSTROG, prin *să slujim*.

Capitolul al 2-lea

2:1

O parte din conţinutul acestui verset apare la Dan. 9-12-13 (OTA, p. 585). ♦ Termenul *judecătorii* (BIBL.1688) redă gr. *τοὺς δικαστάς* din SEPT.FRANKF. (VULG.: *judices*, *cf.* VULG. BLAJ: *judecătorii*). Termenul nu se referă, însă, la conducători, în general, aşa cum ar reieşi din Dan. 9:12, locul paralel, acolo unde apare un alt cuvînt, şi anume *κριτάς*; mai degrabă, sînt avuţi în vedere judecătorii istorici (AYBC, p. 280).

2:2

Pasajul *A aduce asupra răutăţi mari* (BIBL.1688, *cf.* MS.45), redă un fragment specific SEPT.FRANKF., care nu apare în SEPT.RAHLFS. În VULG., însă, pasajul are corespondent; mai mult decît atît, în versiunea latină apare şi *Dominus* (*cf.* VULG.BLAJ: *Domnul*), cel care aduce relele cele mari asupra evreilor.

2:4

Secvenţa *dedesupt, şi nu deasupra* (BIBL.1688) traduce literal construcţia gr. *ὑποκάτω καὶ οὐκ ἐπάνω* (SEPT.FRANKF. şi SEPT.RAHFS). Este vorba despre diferenţa dintre ceea ce ar fi trebuit să ajungă poporul ales şi ceea ce a ajuns în realitate. După AYBC (p. 281), sintagma ar putea fi echivalată prin „în loc să prospere, au sărăcit", *cf. şi'n loc să fie stăpâni, ei au fost supuşi* (BIBL.ANANIA, BIBL.RADU-GAL.). Traducerea din VULG.BLAJ, *dedesupt, şi nu deasupra*, redă lat. *subtus, et non supra* (VULG.).

2:7

Prin *preveghé*, BIBL.1688 traduce termenul gr. *ἐγρηγόρησεν* (SEPT.FRANKF., *cf.* SEPT.RAHLFS), forma de aorist indicativ a verbului *γρηγορέω*. Sensul acestui verb este acela de 'a sta treaz, a sta de veghe, a fi alert, vigilent' (DBLG, 1213). În tradiţia biblică românească, ediţiile care se găsesc în descendenţa directă a BIBL.1688 traduc prin forme ale verbului *a priveghea* (BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), aceeaşi formă regăsindu-se şi în BIBL.1990. În schimb, ediţiile noi, precum BIBL.ANANIA sau SEPT.NEC, traduc prin *a vegheat*. VULG.BLAJ are termenul *au priveghiiat*, după *vigilavit* (VULG.). ♦ Acest verset (în SEPT.RAHLFS, v. 9) este foarte asemănător cu Dan. 9:14 (SEPT.RAHLFS), însă contextul în care el apare îl face mai puţin inteligibil.

2:11

Prin termenul *umilinţa* (BIBL.1688) este tradus gr. *δεήσεως*, care apare sub această formă atît în SEPT.FRANKF., cît şi în SEPT.RAHLFS. Cuvîntul este des utilizat în scrierile din Vechiul Testament, în particular în cele istorice, dar şi în cele profetice. De regulă, sensul său este acela de 'solicitare sau cerere (nu neapărat către Dumnezeu)', dar şi de 'rugăciune de cerere' (LUST, *s.v.*). De altfel, sensul originar al verbului *δέομαι*, cel de la care s-a format şi substantivul în discuţie, este acela de 'a duce lipsă de ceva, a avea nevoie de ceva' (TDNT, vol. 2, p. 40). În consecinţă, traducerea din BIBL.1688 nu surprinde în mod corect sensul termenului grecesc. BIBL.MICU, însă, traduce corect, prin *cererea*, *cf.* şi BIBL.1914: *cererea*. VULG.BLAJ (*rugăciunile... şi rugările*) redă VULG. (*preces... et orationes*).

2:12

Termenul grecesc tradus în BIBL.1688 prin *ficaţii* este *σπλάγχνων*, substantiv care desemnează organele interne, viscerele, măruntaiele. În lumea antică, acestea erau adesea folosite ca referenţi pentru diverse aspecte psihologice, desemnînd sediul sentimentelor, al gîndurilor profunde ori chiar al sinelui propriu-zis, aşa cum este cazul aici (BDAG, p. 938). De aceea, traducerea *ceale dinlăuntru ale lor* din BIBL.MICU este mult mai inspirată decît cea din BIBL.1688, aceasta fiind forma preferată şi în alte ediţii româneşti, precum VULG.BLAJ, BIBL.1914 sau BIBL.1990; amintim şi traducerea corectă, prin *măruntaie*, din BIBL.ANANIA şi din SEPT.NEC.

2:13

Cea de-a doua parte a versetului este destul de dificilă, ea punînd serioase probleme traducătorilor, în special din cauza modului în care redă un posibil original ebraic corupt (AYBC, p. 288). Sintagma *ἐπὶ τὸ μέγεθος* (SEPT.FRANKF., SEPT.RAHLFS) este tradusă în BIBL.1688 prin *preste mărirea*, în BIBL.1990 prin *peste măsură*, iar în SEPT.NEC prin *de mulţimea*. În funcţie de traducerea adoptată, se conturează un sens mai mult sau mai puţin diferit al versetului şi al pasajului în ansamblu.

2:17

Am tradus prin *din preajma Ierusalimului* construcţia gr. *ἔξωθεν ἱερουσαλήμ* (SEPT.FRANKF.). Traducerea literală este, într-adevăr, cea din BIBL.1688 (*den afara Ierusalimului*), însă aici accentul nu este pe faptul că respectivele locuri sînt în afara cetăţii, ci că ele sînt în imediata ei apropiere (vezi şi SEPT.NEC, p. 577, note). Mai mult decît atît, unii

exegeţi (AYBC, p. 288; LANGE, p. 425) au considerat chiar că este o greşeală a traducătorului grec şi că textul ebraic original s-ar fi referit tocmai la interiorul cetăţii, la străzile Ierusalimului.

2:18-19

Descrierea de aici corespunde celei de la Ier. 8:1. Este vorba despre pîngărirea mormintelor strămoşilor, un lucru profund ofensator pentru lumea orientală antică. Exista o credinţă, răspîndită în principal din Mesopotamia, că trupurile celor decedaţi încă mai păstrau un anumit grad de conştienţă, însă numai în măsura în care erau înhumate corespunzător şi nu erau tulburate (ZIBBC, p. 288). ♦ Prin *trimitere*, în BIBL.1688 şi în MS.45 se traduce corect substantivul gr. *ἀποστολῇ* (SEPT.FRANKF.), al cărui sens, mai ales în lumina Noului Testament, este acela de 'apostolie, trimitere ca mesager, apostol' (DBLG, 692). Totuşi, dat fiind contextul în care apare aici termenul, este mult mai potrivită traducerea prin *alungare*, pe care am preferat-o noi şi SEPT.NEC. Termenul *robie* din BIBL.1990 este unul interpretativ, trimiţînd la evenimentul istoric propriu-zis, chiar dacă acesta nu este în mod explicit evidenţiat de termenul grecesc.

2:20

Secvenţa *casa unde să cheamă numele tău preste ea* (BIBL.1688) se referă la templul din Ierusalim, care a fost distrus de invadatori.

2:22

Prin *sunetul* este tradus, în BIBL.1688 şi în MS.45, gr. *βόμβησις* (SEPT.FRANKF.), un *hapax legomenon* în textul grecesc al Vechiului Testament. Verbul de la care s-a format acest substantiv, *βομβέω*, nu este, nici el, unul des întîlnit în *Septuaginta* (numai patru ocurenţe, conform LUST, *s.v.*). Sensul său este acela de 'a face zgomot, vuiet, de regulă cu referire la valurile mării, dar şi la zumzăitul albinelor sau bîzîitul ţîntarilor' (LIDDELL, *s.v.*). Drept urmare, în cazul de faţă este vorba despre zgomotul sau vuietul continuu al poporului, al unei mulţimi de oameni (vezi SEPT.NEC, p. 578 şi AYBC, p. 289, care traduce, de altfel, direct prin *crowd*, „mulţime").

2:23

Sensul expresiei *să vor întoarce întru inema lor* (BIBL.1688) este acela că 'se vor răzgîndi', îşi vor schimba concepţia şi, în mod corespunzător, şi atitudinea în acest caz faţă de Dumnezeu. Dat fiind fapul că, în gîndirea evreiască, inima, nu mintea era sediul intelectului, este posibil ca această expresie să fie echivalată şi cu sintagma „îşi vor veni în fire" (*cf.* AYBC, p. 289).

Capitolul al 3-lea

3:1

Termenul gr. *παντοκράτωρ* este tradus prin *atotţiitoriul* în BIBL.1688 şi prin *cel întrutotţiitor* în MS.45. Trebuie notată, în acest sens, deosebirea de traducere între creştinismul răsăritean şi cel apusean. Ediţiile româneşti care urmează BIBL.1688 (BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL. 1914, BIBL.ANANIA), dar şi ediţii care nu rămîn întru totul fidele acesteia (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.) traduc prin forme ale termenului *atotţiitor*, care reflectă sensul pe care creştinismul ortodox l-a acordat cuvîntului grecesc: este vorba despre „Dumnezeu care ţine, care susţine întregul univers", mai degrabă decît despre „Dumnezeu cel atotputernic", aşa cum traduc ediţiile occidentale (NAB sau TOB), iar la noi VULG.BLAJ (*Atotputearnice*), după VULG. (*omnipotens*). ♦ Expresia *duhul trîndăviilor* (BIBL.1688) traduce gr. *πνεῦυα ἀκηδιῶν* (SEPT.FRANKF.). Gr. *ἀκηδία* este rar întrebuinţat în *Septuaginta* şi se referă la apatie, indiferenţă, melancolie (LUST, *s.v.*; BDAG, 35). Ulterior, termenul s-a specializat în spiritualitatea creştină, *acedia* sau *akedia* ajungînd să desemneze acea stare de vlăguire, de lene, de nepăsare spirituală, dar şi fizică. În spiritualitatea părinţilor pustiei, *akedia* este principalul pericol pentru anahoret, întrucît lipsa de vlagă îl face slab în lupta cu demonii (vezi ŠPIDLÍK, p. 306-307). Noi am tradus prin *duhul buimac*, încercînd să redăm un sens cît mai apropiat de cel original, fără a implica ideea de nepăsare sau lene vinovată, care nu caracteriza termenul grecesc în epoca scrierii cărţii *Baruh*. În acest sens, de folos este şi traducerea *duhul buiguit* din VULG.BLAJ (*cf.* VULG.: *spiritus anxius*).

3:5

Prin *datorie*, BIBL.1688 traduce gr. *ὄφλησιν*. Termenul este un *hapax legomenon* în *Septuaginta* (LUST, *s.v.*), însă *ὄφλημα*, un termen înrudit, apare în literatura greacă cu sensul juridic, specializat, de 'amendă, pedeapsă rezultată dintr-un proces' (LIDDELL, *s.v.*). Etimologic, sensul este acela de 'datorie', însă utilizarea ambilor termeni în epocă trimite, mai degrabă, spre sensul de 'amendă, plată sau pedeapsă' (SEPT.NEC, p. 581). În VULG.BLAJ, după VULG. (*peccatum*), se traduce prin *păcat*.

3:6

Prin *băgaţi în urechi*, BIBL.1688 încearcă să redea cît mai fidel sensul cuvîntului *ἐνωτίσασθε* (SEPT.FRANKF.). Acesta are, însă, sensul general de 'a asculta cu atenţie, a pleca urechea, a lua aminte la ceva' (DBLG, 1969). Alte traduceri din tradiţia biblică românească: *luaţi aminte* (BIBL.RADU-GAL.), *ia în urechi* (BIBL.1990, dar şi VULG.BLAJ, după VULG.), *pleacă-ţi urechea* (BIBL.ANANIA, SEPT.NEC).

3:7

Există o diferenţă între SEPT.FRANKF. şi SEPT.RAHLFS (v. 10) în ceea ce priveşte prima parte a versetului. Astfel, în textul de la 1597 se face trimitere la *γῇ τῶν ἐθνῶν* (*cf.* BIBL.1688: *pămîntul limbilor*), în vreme ce în versiunea lui Rahlfs trimiterea este la *γῇ τῶν ἐχθρῶν* (*cf.* SEPT.NEC: *ţara duşmanilor*).

3:10

Refereriea la *cei ce se jucau cu păsările cerului* i-ar putea viza,

conform lui Olimpiodor din Alexandria, pe ghicitori: „Ei sînt aceia care caută semne la păsări" (OLIMPIODOR, col. 765).

3:13

Hanaan şi *Themán* (BIBL.1688) sînt toponime importante în epocă. În vremea scrieri cărţii *Baruh*, Canaan devenise toponimul asociat cu zona Feniciei, iar fenicienii, pe parcursul Vechiului Testament, sînt amintiţi ca oameni înţelepţi, poate chiar mai mult decît unele dintre personajele cheie ale istoriei evreieşti (AYBC, p. 299). Prin *Theman/ Thaiman* era denominată o regiune, dar şi o cetate edomită, situată, cel mai probabil, potrivit mărturiilor patristice, în apropiere de Petra, fără a i se putea stabili cu exactitate poziţia (AEHL, *s.v. Teman*). Ca şi Canaanul, acest loc era recunoscut pentru înţelepciunea locuitorilor: *Despre Idumeea, aşa grăieşte Domnul: „Nu mai este înțelepciune în Teman, pierit-a sfatul de la cei pricepuți, înțelepciunea li s'a dus"* (BIBL.ANANIA, Ier. 49:6).

3:14

Forma *Meránului* din BIBL.1688 redă corect gr. *τῆς μεῤῥᾶν*, probabil o transliterare greşită a unui toponim ebraic. Nu se cunoaşte nici o regiune sau cetate cu acest nume, aşa încît este de presupus că în original textul se referea la Medan sau Midian, cetăţi aflate în zona Arabiei (AYBC, p. 299). ♦ Prin *băsnarii*, BIBL.1688 a tradus gr. *μυθολόγοι* (SEPT.FRANKF.). Termenul este un *hapax legomenon* în textul grecesc, dar apare destul de des în literatura greacă clasică. Verbul gr. *μυθολογεύω* desemnează atît 'povestirea de basme, legende, mituri', cît şi 'făurirea, inventarea unor astfel de povestiri' (LIDDELL, *s.v.*). Traducerea *făuritorii de basme* (SEPT.NEC) respectă înţelesul termenului original. ♦ Termenul *básnic* (MS.45: *basnicii şi cercetătorii pricêperii*) se referă la o persoană care fabulează; este alcătuit din *basnă* + suf. *-ic* (E.M.).

3:15

Trebuie notat că, de această dată, contrar uzului obişnuit din Vechiul Testament, *casa lui Dumnezeu* nu mai desemnează exclusiv templul sau cetatea Ierusalimului, dar nici cerul sau raiul, ci se referă la Univers în ansamblul său, la universalitatea în care se manifestă stăpînirea divină (OTA, p. 589). Aşa are sens şi referirea la „uriaşi" (din versetele următoare), fiinţe menţionate adesea în Vechiul Testament şi care populau pămîntul mai ales înainte de potop (AYBC, p. 300).

3:22

BIBL.1688 şi MS.45 traduc prin *păzile* substantivul gr. *ταῖς φυλακαῖς*. Termenul *φυλακή* desemnează, în primul rînd, închisoarea sau temniţa, dar el se foloseşte şi pentru posturile de pază sau de strajă, precum şi pentru perioadele (străjile) nopţii (DBLG, 5871). În acest caz, autorul vrea să scoată în evidenţă ordinea din creaţie, stelele strălucind fiecare din locul şi la momentul potrivit (vezi şi SEPT.NEC, p. 585).

3:23

Din modul cum este construit textul, subiectul gramatical al ultimei părţi este „înţelepciunea", iar nu „Dumnezeu" sau „Fiul lui Dumnezeu". În literatura creştină, însă, încă din perioada foarte timpurie, acest pasaj a fost interpretat în aceeaşi cheie precum cel din Prov. 8:31, „Înţelepciunea" fiind considerată ca personificată şi identificată cu „Logosul, Fiul lui Dumnezeu" (LANGE, p. 428). Astfel se explică şi majusculele iniţiale ale pronumelor din acest verset. De altfel, VULG., de pildă, are deja participiile la genul masculin în acest verset, ceea ce implică o referire la „Dumnezeu", iar nu la „înţelepciune" (lat. *sapientia*); vezi, cu privire la aceasta, SEPT.NEC, p. 586.

Capitolul al 4-lea

4:4

Secvenţa *pomenirea lui Israíl* (BIBL.1688) traduce fragmentul gr. *μνημόσυνον ἰσραήλ* (SEPT.FRANKF.). Gr. *μνημόσυνον* desemnează, în primul rînd, facultatea mentală de a memora sau a-şi aduce aminte, iar mai apoi memoria, amintirea unui lucru (BDAG, p. 656). În cazul de faţă, autorul subliniază faptul că evreii cărora li se adresează reprezintă o amintire a lui Israel, însă nu în sensul în care amintirile apar ca închipuiri ale unor elemente trecute şi inexistente în prezent, ci în sensul de 'pomenire', păstrat şi în BIBL.1688, adică de actualizare, de prezenţă reală care trimite la o altă prezenţă reală, cu toate implicaţiile corespunzătoare (vezi, pentru detalii, AYBC, p. 309).

4:6

Secvenţa *nemêrnicele Siónului* (BIBL.1688) traduce sintagma gr. *αἱ πάροικοι σιών* (SEPT.FRANKF.). Sensul comun al lui *πάροικος*, cu care apare în Vechiul şi în Noul Testament, este acela de 'străin, persoană care locuieşte într-un spaţiu geografic diferit de cel natal sau de cel căruia îi aparţine din punct de vedere familial sau etnic' (BDAG, p. 779). Acest sens îl redă şi termenul *nemêrnicele* din BIBL.1688; totuşi, în acest caz, sensul său este acela de 'vecin' (mai precis, 'vecină'), după cum o arată exegeţii contemporani (AYBC, p. 309; SEPT.NEC, p. 587), dar şi lat. *confines Sion* (VULG.), *cf. hotarăle Sionului* (VULG.BLAJ). De altfel, cel mai vechi sens al termenului în greaca clasică este tocmai acela de 'vecin' (TDNT, vol. 5, p. 841).

4:11

Descrierea invadatorilor este inspirată în bună măsură de textul din Deut. 28:49-50: *Aduce-va Domnul asupră-ți un neam de departe, de la marginea pământului, ca pe un vultur ce se aruncă, neam a cărui limbă tu n'o vei înțelege, neam neobrăzat, care nu se va sfii de obrazul bătrânului, iar de cel tânăr nu-i va fi milă* (BIBL. ANANIA). În textul din cartea *Pentateuhului*, referirea este, în mod evident, la babilonieni, însă în cazul de faţă, date fiind circumstanţele istorice din momentul probabil al redactării cărţii *Baruh* (epoca Macabeilor), s-a speculat că invadatorii ar putea fi romanii sau seleucizii (AYBC, p. 310).

4:13

Secvenţa *sacul rugii mêle* (BIBL.1688, *cf.* MS.45) traduce corect gr. *σάκκον τῆς δεήσεώς μου* (SEPT.FRANKF.). În lumea antică, sacul (gr. *σάκκος*) era un veşmînt rudimentar, din păr de animal, de regulă de capră sau de camilă, care era purtat la evrei în perioadele de doliu, dar şi de penintenţă (BDAG, p. 910). Dat fiind acest lucru, unii exegeţi au afirmat că traducerea greacă este inexactă şi că sintagma originală ebraică ar fi trimis, mai degrabă, la 'sacul suferinţei' (LANGE, p. 431).

4:19

Sintagma *cei gingaşi* (BIBL.1688) traduce gr. *οἱ τρυφεροί* (SEPT.FRANKF.). Termenul *τρυφερός* nu este unul comun în *Septuaginta*, apărînd numai de zece ori. Sensul său este acela de 'persoană delicată, obişnuită cu un stil de viaţă confortabil şi care nu este pregătită pentru o viaţă aspră' (LUST, *s.v.*); este vorba despre persoane răsfăţate, după cum indică BIBL.ANANIA (care adaugă, la începutul versetului, şi secvenţa *Copiii mei*, fără a avea o acoperire în textul grec) şi SEPT.NEC. În tradiţia biblică românească, BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914 şi BIBL.1936 păstrează traducerea din BIBL.1688, iar BIBL.RADU-GAL. are termenul *Plăpânzii*, VULG.BLAJ pe *Jingaşii* (VULG.: *Delicati*).

4:23

BIBL.1688 traduce prin *mişei*, *ticăloase/ ticăloasă* acelaşi cuvînt grecesc, declinat în mod corespunzător. Este vorba despre termenul *δείλαιος*, care, în afara ocurenţelor din acest verset (v. 31 şi 32 în SEPT.RAHLFS), nu mai apare în *Septuaginta* decît de 2 ori (LUST, *s.v.*). În greaca clasică, sensul său este acela de 'urgisit, nenorocit, ticăloşit' (LIDDELL, *s.v.*). BIBL. MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914 păstrează traducerile din BIBL.1688; BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA traduc prin interjecţia *Vai*; în SEPT.NEC se optează pentru termenii *nenorociţi/ nenorocite/ nenorocită*, pe care i-am preferat, în vreme ce VULG. are *punientur* (*cf.* VULG.BLAJ: *să vor certa*).

Capitolul al 5-lea

5:2

BIBL.1688 traduce prin *veşmîntul* termenul gr. *τὴν διπλοΐδα*, deşi în acest caz nu mai este vorba despre substantivul *τὴν στολήν*, ca în versetul anterior. Numărul mic de ocurenţe (nouă) din textul grecesc a condus la concluzia că termenul *διπλοΐς* este un neologism în greaca *Septuagintei* (LUST, *s.v.*); trimite la o mantie în două straturi, împăturită, pentru care greaca clasică foloseşte şi cuvîntul *δίπλαξ* (LIDDELL, *s.v.*). În ediţiile româneşti, diferenţa dintre termenii greceşti este sesizabilă în BIBL.RADU-GAL. (*haina*, respectiv *mantia*), SEPT.NEC (*veşmântul*, respectiv *mantia*), dar şi în VULG.BLAJ, care traduce lat. *stola/ diploide* (VULG.) prin *haina/ vălmântul*. ♦ Olimpiodor din Alexandria spune despre *cununa* (versiunea modernă)/ *mitra* (BIBL.1688) menţionată aici: „Adică este crucea lui Hristos, care este înscrisă pe frunţile credincioşilor; sau se spune despre Domnul, de vreme ce Hristos este capul Bisericii" (OLIMPIODOR, col. 773).

5:3

Am tradus prin *evlaviei* termenul gr. *θεοσεβείας* din SEPT. FRANKF. Rar întîlnit în *Septuaginta* (şapte ocurenţe), acesta desemnează slujirea lui Dumnezeu, teama de Dumnezeu (*cf.* LUST, *s.v.*), de fapt, religia în general (DBLG, 2537). BIBL.1688 îl traduce prin sintagma *cinstei dumnezeieşti*. Alte traduceri din tradiţia biblică românească: *temerii de Dumnezeu* (BIBL.RADU-GAL.), *evlaviei* (BIBL.ANANIA), *cucerniciei* (SEPT. NEC), *creştinătăţii* (VULG.BLAJ, *cf.* VULG.: *pietatis*), o traducere liberă şi aplicată creştinismului, care nu implică, firesc, o religie anume.

5:5

Traducerea *fiii împărăţiei* din BIBL.1688 redă gr. *υὸὺς βασιλείας* (SEPT.FRANKF.), spre deosebire de SEPT.RAHLFS, unde apare secvenţa *θρόνον βασιλείας* (*cf.* SEPT.NEC: *un tron de domnie*). În VULG. apare *filios regni*, construcţie pe care VULG.BLAJ o traduce prin *fiii împărăţiii*. În orice caz, este vorba despre o întoarcere glorioasă a evreilor din robie, în contrast total cu modul umilitor în care fuseseră strămutaţi (OTA, p. 595).

EPISTOLA LUI IEREMIA

COMENTARII

de Mihai Valentin Vladimirescu

Introducere

Epistola lui Ieremia (= Ep. Ier.) este, alături de cartea *Baruh* şi *Plîngerile lui Ieremia*, una dintre scrierile care îşi revendică o legătură cu cartea propriu-zisă a profetului. În *Septuaginta*, *Plîngerile lui Ieremia* se interpun între *Baruh* şi *Epistola lui Ieremia*, însă în manuscrisele siriace, precum şi în *Vulgata*, Ep. Ier. apare drept al şaselea capitol al cărţii *Baruh*, motiv pentru care în unele traduceri occidentale în limbi moderne ea nu se regăseşte ca o scriere de sine stătătoare. Nu ni s-a păstrat decît versiunea greacă, socotită mult timp cea originală. În exegeza modernă şi contemporană, însă, tot mai mulţi autori (*e.g.* MERCER, p. 81) au arătat că anumite elemente de stil şi de limbaj sugerează faptul că ar fi existat un original ebraic al Epistolei.

În Biserica Ortodoxă şi în cea Romano-Catolică, Ep. Ier. este recunoscută drept o scriere canonică, dar comunităţile protestante, bazîndu-se pe lipsa ei din canonul ebraic, o plasează în rîndul scrierilor apocrife (EDB, p. 689). Titlul cărţii în *Septuaginta* de la Frankfurt (1597), principala sursă a textului cuprins în *Manuscrisul 45* şi în *Biblia de la 1688* este *Επιστολη Ιερεμιου* (notat fără accente).

Deşi Ep. Ier. îi este atribuită lui Ieremia, cel mai probabil ea aparţine unei epoci mai tîrzii. Textul şi mesajul religios nu au calitatea celor prezente în cartea *Ieremia*, iar scrierea nu poate fi identificată cu scrisoarea menţionată la Ier. 29:36, întrucît aceasta este trimisă de Ieremia comunităţii israelite deja aflate în exil, în vreme ce Ep. Ier. se adresează celor care urmau să fie exilaţi. În orice caz, textul ei se bazează, în mod semnificativ, pe cartea *Ieremia*, cel mai probabil pe capitolul al zecelea al acesteia, acolo unde este atacată ferm idolatria babiloniană (SEPT.NEC, p. 632-633). Luînd în seamă dovezile interne, în special faptul că autorul vorbeşte despre un exil ce va dura şapte generaţii (versetul 2), mai mulţi autori contemporani au încercat să dateze Ep. Ier. în secolul al IV-lea î.Hr., în jurul anului 317 î.Hr., dar nu mai tîrziu de 306 î.Hr. Cît priveşte dovezile externe, menţionarea acestui text în cartea *2 Macabei* (2:1-4), precum şi existenţa unor foarte mici fragmente în biblioteca de la Qumran, trimit la un *terminus ante quem* apropiat de anul 100 î.Hr. Nu poate fi, însă, stabilit locul redactării cărţii, dovezile în acest sens fiind insuficiente. Majoritatea cercetătorilor (care au speculat în acest sens) a optat pentru o origine mesopotamiană. Această ipoteză se bazează, în principiu, pe cunoaşterea religiei babiloniene de care dă dovadă autorul scrierii, însă această cunoaştere putea să provină şi din alte surse, nu neapărat din contactul direct. O mică parte a cercetătorilor (*e.g.* ADAMS, p. 148-150) a încercat să demonstreze o origine palestiniană a Ep. Ier.

Deşi se intitulează epistolă, scrierii îi lipsesc elementele caracteristice acestui gen. În acest sens, ea se aseamănă unor pasaje din biblia ebraică ce conţin scrisori inserate în cadrul unor naraţiuni, dar se deosebeşte, în acelaşi timp, de suplimentele la *Ester* şi *Daniel*, care sînt redactate cu respectarea modelului epistolar grecesc. Ep. Ier. pledează, de fapt, pentru desfiinţarea idolatriei, fiind un îndemn adresat evreilor să rămînă credincioşi lui Dumnezeu. Scrierea conţine multe repetiţii, care construiesc o condamnare fermă a practicilor idolatre şi un avertisment pentru toţi cei care s-ar ataşa de aceste practici (SEPT.NEC, p. 631, 633).

Autorul cărţii Ep. Ier. face dovada unei bune cunoaşteri a practicilor religioase babiloniene, începînd de la manifestările exterioare ale cultului, precum îmbrăcarea fastuoasă a statuetelor întruchipînd idolii, pînă la practicarea prostituţiei sacre (SEPT.NEC, p. 634). Firesţe, simpla menţionare a acestor aspecte ţinînd de religia babiloniană nu este suficientă pentru a ne conduce la formularea unei concluzii cu privire la locul compunerii Ep. Ier. Dar, comparînd acest text cu alte scrieri tîrzii, fie ele canonice, deuterocanonice ori apocrife, putem observa că avem de-a face cu un foarte bun scriitor, care, cel puţin în unele pasaje, păstrează stilul tipic al cărţii *Ieremia*, însă care afişează, în repetate rînduri, o atitudine bizară pentru tradiţia căreia pare că vrea să i se alăture. Astfel, nu găsim în text nici o urmă din delicateţea limbajului lui Ieremia, din disperarea alternînd cu speranţa izbăvirii, trăsături atît de pregnate în cartea profetului, dar şi în *Plîngerile lui Ieremia*.

Capitolul 1

1:1

În SEPT.FRANKF., primul verset al epistolei este reprezen-

tat numai de suprascrierea cărţii, în vreme ce în versiunea Rahlfs, alături de această suprascriere, primul verset mai cuprinde şi începutul propriu-zis al scrierii: în BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914, numerotarea versetelor coincide; SEPT.NEC şi BIBL.ANANIA au o numerotare diferită, întrucît acestea scot suprascrierea în afara textului propriu-zis. Diferenţele se amplifică pe parcursul versetelor următoare: cartea are 62 de versete în SEPT.FRANKF. şi în ediţiile româneşti fidele ei şi 72 de versete în SEPT.NEC şi în BIBL.ANANIA, traduse după ediţia lui Rahlfs. În VULG., Ep. Ier. nu este o carte separată, ci este inclusă în cartea *Baruh* ca al şaselea capitol.

1:2

Secvenţa *păcatele carele aţi greşit* (BIBL.1688) traduce gr. *τὰς ἁμαρτίας ἃς ἡμαρτήκατε* (SEPT.FRANKF.), care s-ar putea reda literal prin „păcatele pe care le-aţi păcatuit". Expresia greacă este un semitism (SEPT.NEC, p. 637). ♦ Menţionarea numelui lui Nabucodonosor, regele Babilonului, în contextul deportării evreilor ar putea fi o indicaţie că textul are în vedere deportările din anul 597 î.Hr., iar nu pe cele din 586 î.Hr., întrucît acestea din urmă au fost coordonate efectiv de Nabuzardan, căpetenia gărzii regale, iar nu de regele Nabucodonosor însuşi (AYBC, p. 334).

1:3

Secvenţa *γενεῶν ἑπτά* din SEPT.FRANKF. (BIBL.1688: *şapte neamuri*, SEPT.NEC, v. 2: *şapte generaţii*) pare în dezacord cu profeţia anterioară a lui Ieremia (Ier. 25:12), potrivit căreia exilul babilonian avea să dureze şaptezeci de ani. În limbajul epocii, termenul *generaţie* sau *neam* se referea la o perioadă de aproximativ treizeci de ani, astfel încît cele şapte generaţii însumau un număr de peste două sute de ani, incomparabil mai mare decît cei şaptezeci de ani prezişi. Comentatorii moderni şi contemporani nu s-au putut pune de acord asupra motivului pentru care cele două date diferă, însă cele mai plauzibile ipoteze sînt aceea a unei erori de interpretare a numeralelor ebraice şi a unei intervenţii ulterioare asupra textului iniţial (GIFFORD, p. 302).

1:4

Septuaginta menţionează că dumnezii babilonienilor sînt *ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς καὶ ξυλίνοις*, adică *de argint, şi de aur şi, de lemn* (BIBL.1688), la care VULG. mai adaugă *et lapideos* (VULG.BLAJ: *şi de piatră*). Pare, însă, puţin probabil ca, dată fiind greutatea pietrei, babilonienii să fi purtat pe umeri astfel de statuete. Dumnezeii de piatră sînt menţionaţi şi în versiunea siriacă a epistolei, însă datele istorico-arheologice ne arată că, în general, idolii erau construiţi din lemn placat sau nu cu aur şi/ sau argint, în aşa fel încît purtarea lor pe umeri de către preoţi să fie suficient de uşoară pentru a permite derularea complexelor procesiuni ale cultului babilonian (BALL, p. 600).

1:5

Folosirea apelativului *δέσποτα* (SEPT.FRANKF.) pentru denominerea lui Dumnezeu nu este comună în Vechiul Testament grecesc. Ediţiile româneşti traduc, în cea mai mare parte a cazurilor, prin *Stăpîne*, numai BIBL.ANANIA optînd pentru *Doamne*. De altfel, ultimul nume este cel întrebuinţat în mod curent de textul grecesc. VULG. are şi ea *Domine*, tradus în VULG.BLAJ prin *Doamne*. ♦ Partea finală a acestui verset din SEPT.FRANKF. diferă de locul corespondent din VULG. (v. 6); dacă în textul grecesc se vorbeşte despre îngerul lui Dumnezeu care îi va cerceta pe evrei, în versiunea latină, deşi îngerul este amintit, se spune: *ipse autem exquiram animas vestras* (VULG.BLAJ: *Însumi voiu căuta sufletele voastre*).

1:7

Termenul gr. *φιλοκόσμῳ* (SEPT.FRANKF.) este un *hapax legomenon* în Vechiul Testament, în tradiţia biblică românească fiind echivalat prin *iubitoare de podoadă* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914), *iubitoare de podoabe* (BIBL.ANANIA) sau *căreia îi plac gătelile* (SEPT.NEC). Termenul din textul original este atestat numai în perioada tîrzie a limbii greceşti, la scriitori precum Plutarh (AYBC, p. 337).

1:8

Secvenţa *curvelor celor den cerdac* (BIBL.1688) traduce gr. *ταῖς ἐπὶ τοῦ στέγους πόρναις* (SEPT.FRANKF.). Desfrînatele la care face referire textul trebuie identificate cu hierodulele sau prostituatele sacre care deserveau anumite temple babiloniene, cum era cel al zeiţei Iştar de la Erech. Termenul gr. *στέγους* (SEPT.RAHLFS: *τέγους*), tradus în BIBL.1688 prin *cerdac*, iar în BIBL.ANANIA prin *foişor*, desemnează, în general, acoperişul casei, dar în greaca tîrzie era întrebuinţat în special pentru bordeluri (BALL, p. 601).

1:9

În BIBL.1688, gr. *βρωμάτων* (SEPT.FRANKF.) este tradus, literal, prin *mîncări*, iar în BIBL.MICU se preferă substantivul *cari*, la fel ca în BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914; BIBL.ANANIA şi SEPT.NEC au *viermi*. Termenul corespondent din VULG., *tinea*, este tradus în VULG.BLAJ prin *molie*. Literal, termenul grecesc se traduce prin „mîncări" sau „mîncăruri" (DBLG, 1109), dar el ar putea să fie rezultatul unui traduceri eronate din ebraică, întrucît ebr. *m'kl* se poate referi atît la mîncare, cît şi la molii (AYBC, p. 338).

1:10

Secvenţa *îmbrăcăminte mohorîtă* (BIBL.1688) traduce gr. *ἱματισμὸν πορφυροῦν* (SEPT.FRANKF.), construcţie al cărei sens este redat mai bine în BIBL.ANANIA (*hainei de purpură*). Deşi în ediţiile vechi româneşti (BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) a fost păstrată traducerea din BIBL.1688, aceasta nu surprinde corect sensul sursei greceşti. SEPT.FRANKF. şi SEPT.RAHLFS fac trimitere la îmbrăcămintea regală cu care sînt înveşmîntaţi idolii babilonieni, dar care, de fapt, nu le schimbă condiţia de simple statuete neînsufleţite. Traducerea din BIBL.1688 (*îmbrăcăminte mohorîtă*) face apel la o altă simbolistică a hainelor de purpură,

care indică, în spaţiul creştin răsăritean, atît regalitatea, cît şi doliul.

1:11-12

Zeităţile babiloniene sînt reprezentate adesea în basoreliefuri, sigilii sau inscripţii ca purtînd diverse însemne ale puterii şi autorităţii, precum sceptrul, sabia, pumnalul sau securea. Aceste elemente sînt prezente şi în versetele de faţă, însă nu ne putem da seama la ce zei se referă textul. În orice caz, simbolurile puterii sînt amintite tocmai pentru a accentua discrepanţa dintre ceea ce babilonienii gîndeau despre divinităţile lor şi modul concret în care se prezentau aceşti idoli, ca simple obiecte meşteşugite, dar fără vreo putere reală asupra oamenilor (BALL, p. 602). ♦ Cuvîntul *angeár*, *-e* 'hanger' din MS.45 are o ocurenţă unică: *Şi are angear în dreapta şi topor*. Forma este înregistrată în DLR, *s.v. hangér*, împrumut după turc. *Hanger* (E.M.).

1:13-14

Aceste două versete nu fac decît să accentueze ideile din pasajele anterioare, scoţînd în evidenţă neputinţa idolilor de a-şi îmbunătăţi chiar şi propria condiţie. Deşi babilonienii îi consideră divinităţi şi, în consecinţă, entităţi net superioare oamenilor, idolii au nevoie de oameni pentru a-i şterge de praful adus de cei care intră în templu.

1:15

Termenului *αἱ αὐλαί* (SEPT.FRANKF.) a fost tradus în MS.45 şi în BIBL.1688 prin *curţile*; în VULG. îi corespunde lat. *januæ*, tradus în VULG.BLAJ prin *uşile*. Varianta adoptată în versiunea grecească pare lipsită de sens. Într-adevăr, uşile pot fi folosite atît pentru a ţine departe tîlharii şi atacatorii, cît şi pentru a ţine pe cineva prizonier. Este foarte posibil ca, lucrînd cu un manuscris uncial, copistul grec să fi citit *αὐλαί* în loc de *πύλαι* (AYBC, p. 341).

1:16

Gr. *λύχνους* din SEPT.FRANKF. (BIBL.1688: *Lumini*, SEPT. NEC: *lămpi*, *cf.* VULG.BLAJ: *Candele*, după VULG.) ar putea trimite la Sărbătoarea Lămpilor sau a Luminilor din Egipt (GIFFORD, p. 295), însă ar putea să se refere şi la ritualul mozaic de aprindere a lămpilor (Lev. 24:4), pe care autorul să-l asemuiască practicii babiloniene (BALL, p. 602).

1:17

Versetul de faţă este destul de greu de interpretat în varianta greacă din SEPT.FRANKF. şi SEPT.RAHLFS, cît şi în cea latină, consemnată în VULG. (în versiunea latină textul nu corespunde întru totul, fiind altfel dispus pe versete). În general, s-a considerat că pasajul ar putea reprezenta un vechi proverb, ieşit din uz, dar relevant în epoca scrierii epistolei. Interpretarea este mult îngreunată de faptul că nici în ebraica biblică, nici în greaca veche nu se foloseau semne de punctuaţie, astfel încît termeni precum *φασιν* din SEPT.FRANKF. sînt extrem de importanţi pentru receptarea mesajului (AYBC, p. 341). Desigur, traducerea acestui termen prin *zic* în BIBL.1688 nu pare a clarifica fragmentul, însă BIBL.ANANIA (*se spune*) conferă textului forma unui proverb sau a unei zicători.

1:19

Termenul gr. *οἱ ἄϊλουροι* (SEPT.FRANKF.) este un *hapax legomenon* în versiunea greacă a Vechiului Testament (LUST, *s.v.*). Traducerea *dihorii* din BIBL.1688 este eronată, însă BIBL.MICU (*mâţele*) o îndreaptă, la fel ca BIBL.ŞAGUNA; în BIBL.FILOTEI apare termenul *pisicele*; paradoxal, BIBL.1914 revine la termenul *dihori*, pentru ca BIBL.ANANIA (*pisici*) să restaureze traducerea corectă (*cf.* SEPT.NEC, BIBL.1936: *pisicile*). VULG. are *cattæ*, tradus în VULG.BLAJ prin *căţăluşele*. Menţionarea pisicilor este bizară, astfel că mulţi comentatori au văzut în aceasta o intervenţie egipteană asupra textului (AYBC, p. 341).

1:20

Cele două segmente din care este compus acest verset nu par a se găsi într-un raport semantic evident. Mai mult decît atît, este cunoscut faptul că aurul nu rugineşte, astfel încît mesajul versetului trebuie considerat ca avînd în vedere un aliaj alcătuit din aur şi un alt material predispus la coroziune (eventual, cupru). Pe de altă parte, în partea a doua a versetului se vorbeşte despre idolii babilonieni ca şi cum ar fi fost turnaţi din aur, lucru care, cel puţin în lumina cercetărilor moderne, este greu de crezut. Mai degrabă, ar putea fi vorba despre poleirea sau suflarea lor cu aur (BALL, p. 603).

1:21

Secvenţa gr. *Ἐκ πάσης τιμῆς* (SEPT.FRANKF.) este tradusă în BIBL.1688 prin *Den tot preţul*, această traducere fiind păstrată şi în ediţiile ulterioare. Traducerea *cine-ştie-ce-preţ* (BIBL.ANANIA) este prea liberă, SEPT.NEC optînd pentru o traducere mai strictă, *pe orice preţ*. Construcţia din limba greacă trimite la un obiect de mare valoare, pentru care cumpărătorul este dispus să achite orice preţ ar cere vînzătorul.

1:22

BIBL.1688 traduce prin *necinstea* gr. *ἀτιμίαν* (SEPT.FRANKF.); BIBL.MICU preferă termenul *ocară*, ca BIBL.ŞAGUNA, în vreme ce BIBL.FILOTEI şi BIBL.1914 traduc prin *batjocura*. Traducerea din BIBL.1688 este cea mai apropiată de sensul cuvîntului grecesc (BDAG, p. 149). În ceea ce priveşte ediţiile româneşti moderne, BIBL.ANANIA (*că nu-s buni de nimic*) se îndepărtează destul de mult de structura originală a pasajului, iar SEPT.NEC (*nevrednicia*) oferă o traducere corectă, traducătorul menţionînd, totodată, faptul că acest termen este folosit în alte locuri veterotestamentare ca eufemism pentru „goliciune" (SEPT.NEC, p. 639).

1:23-24

În SEPT.RAHLFS şi în SEPT.FRANKF. se vorbeşte despre „idol"/ „idoli", folosindu-se atît numărul singular, cît şi

numărul plural, iar ediţiile româneşti redau aceste diferenţe, fără a face neinteligibil textul tradus. De menţionat faptul că aceste neconcordanţe din versiunea greacă alexandrină sînt considerate de o mare parte a cercetătorilor urmări ale încercărilor traducătorilor antici de a reda cît mai fidel cu putinţă originalul ebraic (AYBC, p. 344).

1:25

Obiceiul oriental al punerii înainte de daruri pentru morţi este menţionat şi în scrierile biblice, acolo unde este şi criticat, uneori, ca aparţinînd păgînismului popoarelor vecine evreilor. De altfel, chiar dacă tradiţia iudaică poate accepta oferirea de daruri în numele morţilor ca act simbolic de arătare a grijii şi consideraţiei faţă de cel decedat, în nici un caz nu poate admite punerea în legătură a acestor ofrande cu mesele rituale dedicate idolilor şi aşezate chiar înaintea acestora. Astfel de practici sînt atestate în cultura siro-canaanită ca parte integrantă a cultului zeilor Baal/ Bel şi Dagon (GIFFORD, p. 296).

1:26

Verbul *ταριχεύουσιν* (< *ταριχεύω*) din SEPT.FRANKF. este un *hapax legomenon* în versiunea greacă a Vechiului Testament (LUST, *s.v.*), sensul său literal fiind acela de 'a conserva corpul unei persoane prin folosirea unor mijloacele artificiale'; acesta era folosit în greaca clasică pentru a desemna tehnica de îmbălsămare a mumiilor egiptene; pe lîngă acest uz, termenul viza, în general, orice acţiune de conservare cu ajutorul sării, dar această metodă se folosea cu precădere în cazul peştelui sau a cărnii (LIDDELL, *s.v.*). Traducerea *lucrează* (BIBL.1688) este eronată, însă a fost preluată în toate ediţiile ulterioare de pînă la BIBL.1914. BIBL.1936 are *fac sărătură*, traducere corectă, ca şi cea din BIBL.ANANIA (*sărează*). Echivalarea prin *pun la păstrare* din SEPT.NEC surprinde sensul general al termenului. ♦ Secvenţa *avînd iale pre sine şi lehuse fiind* (BIBL.1688) traduce gr. *ἀποκαθημένη καὶ λεχῶν* (SEPT.FRANKF.), pe care BIBL.MICU o redă mai potrivit, prin *cînd sînt în curgerea sângelui şi în patul pruncului*, deşi tot greoi. Opţiunea din BIBL.1914 (*cînd sânt în curgerea sângelui şi lehuze fiind*) oferă un plus de claritate, la fel ca cea din BIBL.ANANIA (*femei în stare de necurăţie şi femei lehuze*). Ambii termeni greceşti sînt la genul feminin, numărul singular, astfel încît folosirea pluralului în ediţiile româneşti nu este justificată. De aceea, traducerea *cea care şade deoparte şi lăuza* este mult mai corectă, păstrînd, totodată, şi sensul original al lui *ἀποκαθημένη* (LUST, *s.v.*; LIDDELL, *s.v.*). ♦ Verbul *murá* 'presăra cu sare, a săra' apare în MS.45 în următorul context: *Aşijdirile şi muierile dentru îns mureză*. Echivalează aici verbul gr. *ταριχεύω* 'idem' din *Septuaginta*, *cf.* GR.ENGL.: *to salt, to add salt* 'idem', SEPT.GERM.: *salzen* 'idem'. Definit prin 'a saramura', sensul acesta este atestat în DLR, *s.v. murá*, în HERODOT-ul de la Coşula (E.M.).

1:28

Menţionarea unor femei ca îndeplinind sarcini sacerdotale este, probabil, menită să accentueze şi mai mult falsitatea dumnezeilor babilonieni, întrucît patriarhatul sacerdotal este o caracteristică esenţială a religiei evreieşti. De asemenea, practicile de doliu ale preoţilor păgîni sînt în profundă discordanţă cu poruncile divine, care interziceau astfel de manifestări din partea membrilor corpului sacerdotal, cu atît mai mult din partea marilor preoţi (EDB, p. 924).

1:29

Textul face aluzie aici la ritualurile asociate cultului zeului care moare, răspîndit atît în vechiul Orient Apropiat, cît şi în lumea mediteraneană europeană. Avem, în acest sens, atestate lamentaţii dedicate zeilor Dumuzi sau Tammuz în arealul mesopotamian, Osiris în Egipt, Baal în Canaan, Persefona şi Dionysus în Grecia, Adonis în Siria. Este foarte posibil să fi fost avute în vedere şi practicile populare cotidiene în ceea ce priveşte dolilul şi tînguirea asupra mortului care, deşi nu erau încurajate de lege, erau tolerate în mare parte (AYBC, p. 346).

1:30

Faptul că ideile din acest verset se mai găsesc şi în alte locuri din epistolă i-a făcut pe unii comentatori să creadă că materialul a fost redactat într-o perioadă cînd aveau loc detronări ale suveranilor, dar, de fapt, textul nu face decît să sublinieze incapacitatea idolilor de a influenţa mersul istoriei, lucru pe care, însă, Dumnezeul lui Israel putea să-l facă şi pe care, de altfel, îl şi făcuse (GIFFORD, p. 297).

1:31

BIBL.1688 a tradus prin *aramă* termenul gr. *χαλκόν* (SEPT. FRANKF.), al cărui sens primar este chiar cel indicat de vechea traducere românească. Ediţiile ulterioare au păstrată acest termen, însă este evident că textul nu se referă la materialul propriu-zis, ci face trimitere la monezile de cupru folosite în societatea Vechiului şi a Noului Testament pentru micile cumpărături zilnice şi pentru rest (EDNT, 3, p. 453). În acest context, cuvîntul grecesc desemnează banii ca formă alternativă de bogăţie, pe lîngă bogăţia propriu-zis materială, desemnată prin *πλοῦτον* (BIBL.1688: *avuţie*).

1:33

Termenul gr. *ὀρφανόν* (SEPT.FRANKF.) este tradus în BIBL. 1688 prin *săracului*, în ciuda faptului că sensul său evident este acela de 'orfan' (DBLG, 4003; LOUW-NIDA, vol. 1, *s.v.*). BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914 rămîn la varianta eronată din BIBL.1688, la fel cum se întîmplă şi cu BIBL.1936 şi BIBL.1944; abia odată cu BIBL.ANANIA avem o traducere corectă: *unui orfan* (SEPT.NEC: *orfanului*). Lat. *orphanis* (VULG.) este tradus în VULG.BLAJ prin *săracilor*.

1:34

Trebuie notat faptul că textul se referă în mod strict la cei care au grijă de idoli, adică la preoţi, iar nu la cei care se închină acestor dumnezei falşi (GIFFORD, p. 297; BALL, p. 605).

1:35

Din modul cum continuă textul epistolei, putem deduce

faptul că autorul nu are în vedere identificarea caldeilor cu babilonienii, deşi cunoaştem faptul că în scrierile biblice cele două etnonime sînt adesea folosite interşanjabil. Sub denumirea *caldei* trebuie consideraţi în acest context magii, astrologii şi ghicitorii din Babilon, cei care abuzau de încrederea poporului în idoli şi dădeau naştere unor situaţii pe cît de ridicole, pe atît de periculoase pentru integritatea religios-morală a credincioşilor şi a chiar şi a lor înşişi, aşa cum este cazul celei descrise în versetele următoare (AYBC, p. 347).

1:36

Bel (versiunea modernă), *Vilón* (BIBL.1688), *Vílos* (MS.45), *βῆλον* (SEPT.FRANKF.) era numele principalei zeităţi din panteonul babilonian. Ca şi corespondentul său din religia canaanită (*Baal*), acest nume putea fi aplicat, în principiu, oricărui zeu, întrucît semnificaţia sa în limba akkadiană este aceea de 'stăpîn sau domn'. De regulă, însă, atît în scrierile religioase mesopotamiene, cît şi în cele canaanite, Bel este zeul suprem al panteonului. Iniţial, termenul a fost întrebuinţat ca epitet pentru Enlil, zeul sumerian al atmosferei şi al vînturilor; Enlil, Anu şi Enki alcătuiau triada supremă a religiei sumeriene vechi. El era fiul lui Ea şi tatăl lui Nabu sau Nebo şi, într-o primă fază a civilizaţiei babiloniene, pînă la momentul domniei lui Hammurabi, a fost zeul tutelar al cetăţii Babilonului. Politica religioasă a acestui suveran a dus la identificarea lui Bel cu Marduk şi la impunerea lui pe prima treaptă a panteonului din Babilon. Principalele sanctuare dedicate zeului erau cel de la Esagila şi celebrul E-temenan-ki, templul babilonian în formă de turn. În timpul festivalului dedicat venirii noului an, regele îngenunchea în faţa lui Bel, pentru a obţine de la acesta bunăstarea ţării în anul care începea (EBD, p. 134).

1:37

Termenul *tărîţele* din BIBL.1688 redă gr. *πίτυρα* (SEPT. FRANKF.), un *hapax legomenon* în Vechiul Testament (LUST, *s.v.*). Tămîierea cu tărîţe realizată de femeile babiloniene era, fără îndoială, un act de magie, lucru întărit şi de dovada faptului că în Antichitate nu era un lucru neobişnuit ca tărîţele să fie întrebuinţate în astfel de scopuri (SEPT.NEC, p. 640). ♦ Versetul descrie un obicei bine cunoscut din religia babiloniană, acela al prostituţiei sacre. Conform relatărilor antice, în cinstea zeiţei Mylitta, echivalentul Afroditei din lumea greacă, femeile babiloniene trebuiau ca, cel puţin o dată în viaţă, să se lase legate în templul Mylittei şi să accepte să întreţină relaţii sexuale cu un străin. Deşi obiceiul descris de Herodot nu concordă întru totul cu cele descrise în Ep. Ier., este clar că această practică de cult era cunoscută autorului epistolei (BALL, p. 606). ♦ Ultimele două litere ale acestui verset şi douăzeci de litere disparate din versetul următor au fost găsite pe un foarte mic fragment din grota a VII-a de la Qumran, aceasta fiind singura urmă a existenţei acestei cărţi biblice în secolul I d.Hr. (AYBC, p. 349).

1:39-40

Falsitatea idolilor şi incapacitatea lor de a acţiona în vreun fel asupra oamenilor sînt cu atît mai evidente cu cît nici măcar cei care au creat statuetele, tîmplarii şi aurarii, nu posedă atributul veşniciei. Fiind creaţia mîinilor omeneşti, idolii nu pot fi nimic mai mult decît ceea ce creatorii lor vor să fie şi nu-şi pot influenţa cu nimic propria soartă.

1:41

Deşi idolii nu mai sînt menţionaţi în acest verset ca subiect al propoziţiilor componente, se poate subînţelege, totuşi, faptul că despre ei este vorba. Pe de altă parte, însă, dat fiind presupusul context ebraic în care a fost redactată Ep. Ier., nu este exclus ca cei vizaţi să fie, de fapt, tîmplarii şi aurarii care au lucrat statuetele (AYBC, p. 350-351), ca unii care, prin crearea unor astfel de închipuiri de dumnezei mincinoşi, *au lăsat numai minciuni şi ocară urmaşilor* (versiunea modernă).

1:43

Secvenţa *lucru al lui Dumnezău* (BIBL.1688) redă gr. *θεοῦ ἔργον* (SEPT.FRANKF.), traducere păstrată şi în BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914 sau BIBL.ANANIA (*lucrare a lui Dumnezeu*), dar şi în BIBL.1936 şi BIBL.1944. Opţiunea din SEPT.NEC, v. 50 (*lucrare dumnezeiască*), oferă termenului *θεοῦ* conotaţii adjectivale, ceea ce nu este cazul în context, cuvîntul grecesc fiind un substantiv în cazul genitiv. După *Dei opus* (VULG.), VULG.BLAJ traduce această secvenţă prin *lucru a lui Dumnezeu*.

1:44

Dumnezeii falşi ai Babilonului nu pot face două lucruri fundamentale pentru viaţa unui popor: să aşeze regi şi să dea ploaie oamenilor. Spre deosebire de aceştia, Dumnezeul lui Israel se îngrijea de aceste lucruri, după cum citim în BIBL. 1688 (din seria MLD, vol. VII), la 1Reg. 14:14 (*Şi va scula Domnul luişi împărat pre Israil, carele va lovi casa lui Ierovoam în ziua aceasta şi încă şi acum*) şi la Deut. 11:14 (*Şi va da ploaie pămîntului tău după vrême, timpuriu şi tîrziu, şi-ţi vei aduna grîul tău şi vinul tău şi untdelemnul tău*).

1:45

Gr. *κορῶναι* (SEPT.FRANKF.) este un termen rar în Vechiul Testament, unica lui ocurenţă, în afara celei de faţă, fiind în Ier. 3:2 (LUST, *s.v.*). Cuvîntul poate fi tradus prin 'corb' sau 'cioară', însă cea de-a doua traducere este preferată în toate ediţiile româneşti, începînd cu BIBL.1688. BALL (p. 608) consideră, însă, că imaginea sugerată în textul grecesc nu este suficient de puternică şi, apelînd la versiunea siriacă, reuşeşte să reconstruiască un presupus text ebraic original, în care ar fi putut figura ebr. *kbym* („precum norii"), citit de traducătorul grec drept *krbym* („precum corbii"). Într-adevăr, propunerea lui Ball este ispititoare şi se potriveşte în context, însă în lipsa unei variante ebraice, aceasta nu poate rămîne decît o simplă presupunere.

1:46

Autorul insistă încă o dată asupra incapacităţii dumnezeilor mincinoşi de a se îngriji de propria lor soartă. Imaginea

preoţilor care reuşesc să scape de focul ce cuprinde templul, în vreme ce idolii cărora li se închinau şi cărora le slujeau sînt mistuiţi de flăcări, scoate în evidenţă ridicolul cultului idolatru babilonian.

1:47

Este posibil ca autorul să-l fi avut în minte, la momentul redactării scrierii, în primul rînd pe zeul Marduk (Bel), zeitatea supremă a babilonienilor şi, în particular, zeul principal al cetăţii Babilon. În acest caz, multiplele exemple de devastare a oraşului de către armate străine (hitiţi, asirieni, perşi) sînt exemple elocvente în ceea ce priveşte inutilitatea şi impotenţa idolilor de a apăra cetatea (AYBC, p. 353).

1:49

Modul în care este alcătuit acest verset, punînd în oglindă regele şi zeul, l-a făcut pe BALL (p. 608) să susţină cu tărie că epistola nu poate fi opera unui autor de limbă greacă, întrucît modul de gîndire ce stă în spatele construcţiei versetului de faţă denotă un mediu cultural oriental. În vechiul Orient, calităţile de rege şi de zeu erau extrem de apropiate, ajungînd uneori să se confunde, astfel încît un rege dinamic ce luptă pentru coroana sa era oricînd preferabil unui rege ('zeu') slab, aşa cum se arată a fi dumnezeii falşi ai babilonienilor.

1:51

Termenul gr. *εὐήκοα* (SEPT.FRANKF.), tradus prin *bine-ascultătoare* (BIBL.1688), nu este unul comun în limba greacă a Vechiului Testament. De altfel, în *Septuaginta*, acesta mai apare de două ori, la Prov. 25:12 şi în cartea pseudoepigrafă *Psalmii lui Solomon* (LUST, *s.v.*). Paradoxal, în greaca clasică, termenul era aplicat tocmai zeilor care erau caracterizaţi ca plecîndu-şi urechea, deci ascultînd cererile şi laudele oamenilor (LIDDELL, *s.v.*). În contextul de faţă, însă, creaţia este cea care se dovedeşte ascultătoare faţă de poruncile divine. ♦ Gr. *εὔοπτος* (SEPT.FRANKF.), atributul alăturat termenului *fulgerul*, este un *hapax legomenon*; este vorba despre un termen compus, pe care BIBL.1688 l-a tradus corect prin sintagma *bun e la vedêre*. BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL. ŞAGUNA şi BIBL.1914 preiau această traducere, pe care BIBL.ANANIA o modifică în *e frumos la vedere*, formă preferată şi în SEPT.NEC. Totuşi, trebuie spus că atribuirea acestor însuşiri pozitive fulgerului nu este o practică obişnuită a autorilor scrierilor biblice, pentru care fulgerul este asociat cu sentimente precum cutremurarea şi chiar groaza (BALL, p. 609).

1:52

Este foarte probabil ca focul la care face referire acest verset să nu fie cel provocat de fulgerele care au fost deja menţionate în versetul anterior, ci un foc special, anume trimis de Dumenzeu pentru a nimici munţii şi pădurile.

1:53

Idolii babilonieni nu numai că nu sînt dumnezei, ci sînt inferiori chiar şi elementelor şi fenomenelor naturale, pe care nu le pot concura nici în înfăţişarea lor frumoasă sau, dimpotrivă cutremurătoare, şi nici în capacitatea lor de a acţiona ca instrumente de pedeapsă ori de binecuvîntare divină.

1:57

Gr. *ὠφελῆσαι* (SEPT.FRANKF.) este forma de infinitiv aorist, la diateza activă, a verbului *ὠφελέω*; BIBL.1688 îl traduce prin *să-şi folosască*, luînd în considerare şi pronumele *ἑαυτά*, care precede verbul. În VULG. îi corepunde construcţia *ac prodesse sibi*, redată în VULG.BLAJ prin *şi-şi pot folosi şieşi*. Este posibil, însă, ca traducătorul textului ebraic să fi citit *lehō'īlēm* în loc de *lehē'ālēm* – avînd în vedere faptul că, nevocalizaţi, ambii termeni se scriu la fel în ebraică (*lh'lm*) – şi, astfel, să fi substituit verbul *a se ascunde*, mult mai potrivit aici, prin construcţia pe care am menţionat-o (AYBC, p. 356).

1:59

În cartea *Ieremia*, comparaţia dumnezeilor falşi ai păgînilor cu sperietoarea apare numai în versiunea din BIBL.HEBR., nu şi în cea din *Septuaginta*, ceea ce constituie un argument pentru afirmarea dependenţei textului epistolei de versiunea lungă a capitolului al 10-lea din *Ieremia*, transmisă numai de TM (SEPT.NEC, p. 642).

1:60

Termenul *mărăcini* (BIBL.1688, *cf.* MS.45: *spini*) traduce gr. *ῥάμνῳ* (SEPT.FRANKF.), căruia îi corespunde lat. *spina alba* (VULG.BLAJ: *spinele cel alb*). Identificarea precisă a plantei la care se face referire este aproape imposibilă, întrucît în scrierile biblice sînt utilizate mai bine de douăzeci de nume diferite pentru plantele sălbatice cu acest aspect (AYBC, p. 357). Dacă planta vizată este *Rhamnus palaestina*, despre ea cunoaştem că este un arbust cu o înălţime de unu-doi metri, cu ramuri ţepoase şi cu frunze veşnic verzi, avînd boboci mici de floare care înfloresc în martie sau în aprilie. Era întîlnit în zonele deluroase din Siria, Liban, Palestina, Sinai şi chiar Arabia (BAKER, p. 1706).

1:61

Imaginea marmurei care putrezeşte este cu siguranţă una neobişnuită, date fiind proprietăţile fizico-chimice ale acestui material. BALL (p. 610) găseşte o explicaţie pentru prezenţa marmurei în acest context, făcînd apel din nou la corespondenţa între textul grecesc al epistolei, singurul de care dispunem, şi un eventual text ebraic iniţial. Cum termenul ebr. *šēš* poate fi tradus atît prin „marmură' cît şi prin „pînză fină", este foarte probabil ca presupusul autor al textului ebraic să fi avut în vedere a doua posibilitate, pînza fiind un material mult mai potrivit în contextul de faţă.

CÎNTAREA CELOR TREI TINERI

COMENTARII

de Mihai Valentin Vladimirescu

Introducere

Dintre toate suplimentele la cartea *Daniel*, *Cîntarea celor trei tineri* este singurul care are o legătură organică cu aceasta. Atît în *Septuaginta*, cît şi în *Vulgata*, *Cîntarea celor trei tineri* se regăseşte imediat după Dan. 3:23, fiind, aşadar, parte integrantă a cărţii (BIBL.1688: „*Cîntarea a trei sfinţi cuconi*, după locul de la al treile cap al lui Daniil: Şi îmbla pren mijlocul văpăii focului, lăudînd pre Dumnezeu şi binecuvîntînd pre Domnul, care pre rînd la jidovi nu sînt, ádecă «Şi stînd...» pînă «Şi la Navohodonosor...»"). Totuşi, conform tradiţiei, scrierea a circulat şi liberă, acesta fiind motivul pentru care ea apare drept o carte de sine stătătoare în unele ediţii biblice. Textul scrierii nu este unul omogen, ci conţine trei părţi, care prezintă relativ puţine legături una cu cealaltă. Astfel, prima secţiune cuprinde rugăciunea lui Azaria (versetele 1-22), cea de-a doua conţine o scurtă naraţiune în proză (versetele 23-28), în vreme ce ultima secţiune prezintă cîntarea propriu-zisă a celor trei tineri (versetele 29-68) (HELYER, p. 50).

„Rugăciunea lui Azaria" este o cerere de izbăvire adresată de acesta lui Dumnezeu, pe cînd cei trei tineri se aflau în cuptorul încins al lui Nabucodonosor. După cum reiese din textul rugăciunii, aceasta nu se limitează la soarta tragică a tinerilor, ci mesajul ei priveşte poporul evreu în ansamblul său. Cea de-a doua secţiune, în proză, relatează modul în care un înger al Domnului a stins flăcările ce cuprinseseră cuptorul, salvîndu-i, astfel, pe cei trei tineri şi dîndu-le posibilitatea de a cînta imnul ce alcătuieşte partea a treia a cărţii, o odă adresată lui Dumnezeu de întreaga creaţie (VANDERKAM, p. 133-134).

Nu cunoaştem nimic despre autorul *Cîntării celor trei tineri*, cu excepţia puţinelor informaţii care se pot extrage din textul însuşi. Ceea ce poate fi afirmat cu certitudine este că scrierea nu a făcut parte din textul original al cărţii *Daniel*, ci este de dată mai tîrzie. În ceea ce priveşte prima secţiune, şi anume rugăciunea lui Azaria, ea ar putea să fie datată în perioada 168-165 î.Hr., atunci cînd templul a fost profanat de Antioh al IV-lea Epifanes, întrucît textul vorbeşte despre o vreme în care nu exista stăpînire, nici profet, nici jertfă. Totuşi, in istorie găsim mai multe momente, chiar şi în perioade ulterioare celei amintite, în care serviciul divin de la templu a fost suspendat. Imnul din cea de-a treia secţiune a cărţii pare a fi ulterior purificării templului, din anul 164 î.Hr., pentru că textul lui face trimitere la preoţi şi slujitori ai templului (ISBE, p. 2834).

Capitolul 1

1:1

Am tradus, înaintea textului propriu-zis, consideraţiile introductive din SEPT.FRANKF., care arată proveniența cărţii *Cîntarea celor trei tineri*, şi anume capitolul al treilea al cărţii *Daniel*. Aceste consideraţii nu mai apar în SEPT.RAHLFS şi nici în ediţiile româneşti care urmează BIBL.1688. Unele precizări succinte se găsesc în BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, precum şi în BIBL.RADU-GAL., care traduce *Cîntarea celor trei tineri*, deşi se orientează în mare măsură după versiunea ebraică a Vechiului Testament. ♦ *Azaria* (SEPT.FRANKF.: *ἀζαρίας*) este numele unuia dintre cei trei tineri capturaţi de regele Nabucodonosor, alături de Daniel, şi deportaţi în Babilon. Conform cărţii *Daniel*, odată ajunşi aici, celor trei le-au fost schimbate numele, Azaria devenind Abednego, *cf.* BIBL.HEBR.: *ʿăḇēḏneḡô* (Dan. 1:7).

1:4

Traducerea *judecăţile adevărului* (BIBL.1688) redă corect gr. *δίκαιος εἶ* (SEPT.FRANKF.). În schimb, traduceri precum *Drepte sunt hotărârile tale* (BIBL.ANANIA) sau *Tu ai dat hotărâri drepte* (BIBL.1990) nu reflectă sensul textului din *Septuaginta*.

1:4

După cum se observă în BIBL.ANANIA (p. 1251, nota *a*), în acest pasaj, textul reflectă obsesia iudaismului în ceea ce priveşte responsabilitatea colectivă. Păcatele părinţilor, între care cele mai importante sînt idolatria şi neascultarea, nu doar că-şi extindeau consecinţele nefaste asupra generaţiilor curente, dar întreţineau şi un soi de culpabilitate colectivă.

1:6

Prin *pizmaşilor celor viclêni*, BIBL.1688 traduce construcţia gr. *ἐχθίστων ἀποστατῶν* (SEPT.FRANKF.). Cel dintîi termen

este, de fapt, gradul de comparaţie superlativ al adjectivului *ἐχθρός* ('duşman, inamic'), adesea substantivizat, *cf.* DBLG (2398). În BIBL.MICU găsim traducerea *protivnicilor celor pismătareţi*, în vreme ce BIBL.RADU-GAL. optează aici pentru *vrăjmaşilor înverşunaţi*, iar BIBL.ANANIA traduce prin *cei mai cumpliţi dintre necredincioşi*. Varianta din SEPT.NEC, *celor mai răi răzvrătiţi*, a fost adoptată şi de noi, întrucît se apropie cel mai mult de sensul original al termenului gr. *ἀποστάτης* ('rebel', 'răzvrătit', 'apostat', după LUST, *s.v.*; LIDDELL, *s.v.*). Trimiterea este, probabil, la babilonieni (BIBL.ANANIA, p. 1251, nota *b*), iar descrierea lor ca răzvrătiţi este fundamentată pe criterii morale şi religioase. Este posibil ca această construcţie să nu trimită la neamurile păgîne, ci la evreii apostaţi, care se lepădaseră de credinţă în exilul babilonian (OTA, p. 633).

1:7

Traducerea *ne-am făcut* (BIBL.1688) reflectă textul din SEPT. FRANKF. Am optat aici pentru forma *s-au făcut*, după gr. *ἐγενήθη* (SEPT.RAHLFS); această traducere este mai plauzibilă în context, deşi ediţiile româneşti ulterioare (BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1819, BIBL.1914, dar şi VULG.BLAJ) preiau forma de persoana I plural din versiunea de la 1688. BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA traduc conform versiunii din SEPT.RAHLFS.

1:8

Prin *să nu răsipeşti* (BIBL.1688) a fost tradusă secvenţa gr. *μὴ διασκεδάσῃς* (SEPT.FRANKF.). Primul sens al acestui verb este 'a risipi, a împrăştia' (LUST, *s.v.*), însă el apare uneori în SEPT.RAHLFS ca traducere a unui idiom ebraic, avînd sensul specializat de 'a rupe/ a strica un legămînt' (AYBC, p. 58). În tradiţia biblică românească, începînd cu BIBL.MICU este adoptată traducerea *nu strica legătura*, aceeaşi opţiune de traducere apărînd şi în BIBL.1914. ♦ Epitetele folosite cu referire la Avraam, Isaac şi Israel nu sînt tocmai comune în SEPT.RAHLFS (şi nici în BIBL.HEBR.). Cît priveşte, de pildă, construcţia *cel iubit de tine* (BIBL.1688), alăturată numelui *Avraám*, aceasta mai apare în Vechiul Testament în 2Paral. 20:7. Epitetul „sfîntul" accentuează pioşenia, credincioşia lui Israel/ Iacob (LANGE, p. 453).

1:11

Textul descrie dispariţia oricărei forme de organizare politică şi religioasă, odată cu ajungerea evreilor în robie. De asemenea, el deplînge imposibilitatea acestora de a aduce jertfe, aşadar de a întreţine cultul sacrificial (SEPT.NEC, p. 402-403). Termenii *ardere-de-tot*, *jîrtvă*, *aducere, tămîie*, cărora li se alătură traducerea imperfectă *a aduce*, compun tabloul complet al cultului sacrificial, descriind toate tipurile de jertfe şi ofrande prevăzute în legea mozaică. Referitor la traducerea imperfectă menţionată, ea redă gr. *καρπῶσαι*, infinitivul aorist al verbului *καρπόω*, un termen relativ rar în *Septuaginta*, care se referă la acel sacrificiu constînd în oferirea de fructe (pîrgă) înaintea lui Dumnezeu (LUST, *s.v.*; LIDDELL, *s.v.*).

1:12

Din păcate, secvenţa *ἐκτελέσαι ὄπισθέν σου* din SEPT. FRANKF., tradusă în BIBL.1688 prin *să să săvîrşască denapoia ta* şi preluată, cu modificări, şi în traducerea noastră, este aproape neinteligibilă. În exegeza contemporană, argumentul cel mai folosit pentru explicarea acestei construcţii este faptul că versiunea lui Theodotion, preluată în SEPT. FRANKF., a încercat să traducă, în acest loc, un idiom ebraic, dar forma rezultată a fost neinspirată (HERMENEIA, p. 202). Pe de altă parte, versiunea *ἐξιλάσαι ὄπισθέν σου* (SEPT.RAHLFS), care are aici verbul *ἐξιλάσκομαι* ('a ispăşi', 'a satisface', *cf.* LUST, *s.v.*; BDAG, p. 350), pare a fi numai o încercare de corectare a variantei neinteligibile (OTA, p. 634).

1:13

Verbul *cercăm* (BIBL.1688) traduce incorect gr. *ζητοῦμεν* (SEPT.FRANKF.), întrucît sensul acestui termen este acela de 'a căuta, a încerca să găseşti' (DBLG, 2426). În tradiţia biblică românească, alte versiuni traduc: *căutăm* (BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.ANANIA, precum şi VULG.BLAJ, după VULG.).

1:15

Sintagma *ceia ce arată* (BIBL.1688) traduce literal termenul gr. *οἱ ἐνδεικνύμενοι* (SEPT.FRANKF.), formă de participiu a verbului *ἐνδείκνυμι*. Conform NASB şi LUST, *s.v.*, acest verb indică 'acţiunea de a arăta/ a indica ceva', fiind folosit aici pentru a se referi la cei care afişează o atitudine negativă faţă de credincioşi. Forma din BIBL.1688 a rămas în BIBL.MICU şi în BIBL.1914, în timp ce în BIBL.RADU-GAL. a fost preferat termenul *împieteză*; BIBL.ANANIA optează pentru secvenţa *cei ce le fac rău*; BIBL.1990 revine, însă, la forma tradiţională românească, traducînd prin *cei ce arată... rele*, *cf.* SEPT.NEC (*cei ce urzesc răul*).

1:15

Secvenţa *de toată puterea* (BIBL.1688) traduce gr. *ἀπὸ πάσης δυνάμεως* (SEPT.FRANKF.). În ediţiile româneşti care urmează textul lui Theodotion din SEPT.FRANKF., în acest verset apare seria *puterea*, *sila*, *vîrtutea*, cu variantele specifice fiecărei traduceri. În SEPT.RAHLFS, termenul *δυνάμεως* nu mai apare, acesta fiind înlocuit cu *δυναστείας* („puterea"). Noi am urmat versiunea SEPT.FRANKF.

1:17

Trebuie notat aici că textul grecesc original al *Septuagintei* era mai amplu decît cel care se găseşte în SEPT.FRANKF. şi, implicit, în BIBL.1688 (pentru traducerea pasajului lipsă şi pentru lămuriri, vezi SEPT.NEC, p. 404-405). ♦ Secvenţa *iarbă pucioasă* (BIBL.1688) traduce gr. *νάφθαν*, un neologism împrumutat din limbile semitice ori din limba persană (LUST, *s.v.*), care nu apare decît în *Cîntarea celor trei tineri*. Termenul pare a se referi la un produs petrolier, însă nu la petrolul distilat pe care îl cunoaştem astăzi, ci la un lichid inflamabil natural, acel ţiţei sau petrol nerafinat, denumit şi

naftă (AYBC, p. 62). ♦ Prin termenul *viţă*, BIBL.1688 redă gr. *κληματίδα*, termen nu foarte des întrebuinţat în versiunea lui Rahlfs (numai cinci ocurenţe), care desemnează crenguţele de viţă-de-vie (LUST, *s.v.*); în acest context, acesta se referă la vreascuri (*cf.* SEPT.NEC). În general, tradiţia biblică românească preferă termenul *viţă*, o traducere aparte fiind *curpeni* (BIBL.RADU-GAL.). ♦ Substantivul *náfthu* 'petrol brut; păcură' apare în MS.45: *Şi nu părăsiia ceia ce-i punea pre înşi, slugile împăratului, ardzînd cuptoriul cu nafthu, cu zmoală şi cu cîlţi şi cu viţă*. Echivalează în context gr. *νάφθη* 'idem', prezent doar în SEPT.FRANKF., *cf.* GR.ENGL.: *naphta* 'idem', SEPT. GERM.: *Naphtaöl* 'idem'. Împrumut cu etimologie multiplă (slavon., ngr. turc. etc.), cuvîntul este atestat în DLR în *Psaltirea Scheiană* (E.M.).

1:18

Termenul gr. *διώδευσεν* (SEPT.FRANKF.) este tradus în BIBL.1688 prin *umblă*, sensul exact al verbului grecesc fiind acela de 'a călători, a trece prin ceva' (DBLG, 1476). În acest caz este vorba despre trecerea flăcării cuptorului peste limita cuptorului, despre întinderea (SEPT.NEC) sau umflarea ei peste măsură (BIBL.ANANIA). În SEPT.RAHLFS apare verbul *διεξώδευσε*, *hapax legomenon*, sensul său fiind acela de 'a izbunci, a scăpa de sub control' (LUST, *s.v.*); acest sens apare în traducerile din BIBL.RADU-GAL. (*izbucni afară*) şi BIBL.1990 (*izbucnind afară*).

1:22-23

BIBL.1688 traduce prin *lăudat* şi *prealăudat* doi termeni diferiţi din SEPT.FRANKF.: *αἰνετός* ('demn de laudă', *cf.* LUST, *s.v.*) şi *ὑπερυψούμενος*, participiul lui *ὑπερυψόω*, verb care desemnează oferirea celor mai înalte onoruri (DBLG, 5671), justificîndu-se, astfel, şi prefixarea din limba română; acest verb apare de multe ori pe parcursul *Cîntării celor trei tineri*. ♦ Cît priveşte termenul gr. *ὑπερένδοξος* (v. 23), tradus în BIBL.1688 prin *preamărit*, iar de noi prin *preaslăvit*, acesta nu apare în SEPT.FRANKF. decît aici şi în v. 25; BIBL.1688 traduce prin *preamărit* (v. 26) un alt cuvînt, *δεδοξασμένος* (OTA, p. 634)

1:27

Verbul *lăudaţi* (BIBL.1688) traduce gr. *ὑμνεῖτε*, forma de infinitiv a verbului *ὑμνέω*. Sensul acestuia este de 'a cînta un imn/ o laudă în cadrul serviciului religios iudaic' (DBLG, 5630). Din acest motiv, am preferat să traducem prin *cîntaţi*, în ciuda faptului că forma *lăudaţi* s-a consacrat în tradiţia biblică românească; excepţie face SEPT.NEC, a cărei traducere este similară cu a noastră.

1:30

Fragmentul *apele toate cêle de mai pe deasupra ceriului* din BIBL.1688 este corectă, chiar dacă ea a fost modificată începînd cu BIBL.MICU, devenind *apele şi toate ceale mai presus de ceriu*. Este vorba despre rezervoarele de apă de deasupra firmamentului, a tăriei, rezervoare care se revarsă sub formă de ploaie (SEPT.NEC, p. 408); în viziunea cosmologică iudaică, existenţa acestora este atestată chiar în Fac. 1:7: *Dumnezeu a făcut tăria şi a despărţit Dumnezeu apele cele de sub tărie de apele cele de deasupra tăriei* (BIBL.ANANIA).

1:35

Secvenţa *πάντα τὰ πνεύματα* (SEPT.FRANKF.) este tradusă în BIBL.1688 prin *toate duhurile*. Este adevărat că, cel puţin în limbajul creştin, termenul *πνεῦμα* desemnează în primul rînd un duh/ spirit, în sensul comun al termenului, dar se poate referi şi la Duhul Sfînt sau la sufletul omenesc. Un sens cu totul secundar al acestui cuvînt în literatura biblică este acela de 'vînt' (DBLG, 4460), întrucît, de regulă, pentru traducerea ebr. *rwḥwt*, SEPT.RAHLFS are termenul *ἄνεμος* (AYBC, p. 71). Dat fiind contextul în care apare cuvîntul în acest verset, este evident că el se referă la fenomenul natural amintit. BIBL.1688 şi BIBL.MICU traduc prin *duhurile*; în BIBL.RADU-GAL. este preferat termenul *vânturile*.

1:37

În privinţa acestui verset, între SEPT.FRANKF. (text tradus în BIBL.1688) şi SEPT.RAHLFS (sursa versiunii lui Anania) există unele diferenţe. Din acest motiv, perechea *roa şi ninsoarea* din BIBL.1688 are corespondent în BIBL.ANANIA nu în v. 44, ci în următorul (*rouă şi chiciură*). Diferenţele între textul grecesc vechi şi cel al lui Theodotion sînt evidenţiate în SEPT.NEC (p. 408-409). De asemenea, din consultarea VULG.BLAJ, care urmează VULG., se pot reliefa şi diferenţele dintre textul latin şi versiunile greceşti. Ne limităm la a spune că v. 38 din BIBL.1688 îi corespunde v. 46 din BIBL.ANANIA, respectiv v. 71 din VULG.BLAJ.

1:45

Conform AYBC (p. 72), în acest verset ar fi vorba despre plantele care cresc în pămînt, adică în sol, iar nu despre cele de pe pămînt, în general. Ca argument este adus faptul că, în cazurile în care se vorbeşte despre plante, textul grecesc al Vechiului Testament traduce prin *γῆ* termenul ebr. *'dmh* 'sol'.

1:46

BIBL.1688 traduce aici prin *izvoare* termenul gr. *αἱ πηγαί*, însă în unele dintre versiunile greceşti vechi apar menţionate şi „ploile" (OTA, p. 636). Astfel s-ar putea explica traducerea *ploi mari şi izvoare* (BIBL.RADU-GAL., v. 54), care nu are corespondent în SEPT.FRANKF. sau în VULG.

1:48

Am tradus prin *balene*, după SEPT.NEC, întrucît acestea sînt cele mai mari mamifere marine cunoscute, iar termenul grecesc *κῆτος* are şi acest sens (DBLG, 3063). Este posibil, firesc, ca autorii scrierilor biblice, indiferent că folosesc cuvîntul grecesc sau corespondentul său ebraic (*dāg̱*), să fi avut în vedere creaturile marine în general sau cel puţin creaturile marine de mari dimensiuni, fără a trimite în mod explicit la balene (DBLH, 1834). Pe de altă parte, nu poate fi cu totul respinsă nici exegeza din HERMENEIA (p. 206),

care socoteşte că referinţa este la monştrii marini primordiali – între care Leviatanul este cel mai important – ce populau folclorul iudaic.

1:54

Conform succesiunii pe care o prezintă textul biblic şi în alte locuri, avînd în vedere că în versetele anterioare a fost vorba despre Israel, în ansamblul său, iar apoi despre preoţi, sintagma *robii Domnului* (BIBL.1688) ar trebui să trimită la personalul auxiliar al templului din Ierusalim, cel mai probabil la leviţi (AYBC, p. 73).

1:55

În principiu, secvenţa *duhuri şi sufletele drepţilor* (BIBL.1688) nu dezvăluie prin ea însăşi dacă este vorba despre persoane vii sau decedate. Totuşi, dat fiind contextul în care apare, construcţia fiind încadrată de referirile la *robii Domnului* şi, respectiv, la *cei curaţi şi smeriţii cu inima* (BIBL.1688), putem deduce că este vorba despre acei drepţi aflaţi încă în viaţă; aceasta este şi părerea celor mai importanţi exegeţi moderni (HERMENEIA, p. 207; AYBC, p. 73; OTA, p. 636).

1:58

Am tradus prin *locuinţa morţilor* termenul gr. *ᾅδου* din SEPT.FRANKF., pe care BIBL.1688 îl redă prin *iad*; acest termen s-a consacrat în limbajul biblic şi ecleziastic românesc. Totuşi, termenul grecesc redă ebr. *še'ôl*, al cărui sens nu este acelaşi cu cel al corespondentului său din doctrina creştină. În Şeol se găseau atît sufletele drepţilor, cît şi cele ale păcătoşilor. Abia în scrierile neotestamentare *ᾅδης* începe să fie folosit pentru a desemna locul în care sălăşluiesc, după moarte, sufletele celor păcătoşi, fiind supuse chinurilor şi pedepsei (LOUW-NIDA, vol. 1, p. 5; DBLH, 8619). Unele ediţii româneşti (*i.e.* BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.) păstrează traducerea din BIBL.1688, însă altele – în special cele de dată recentă – oferă traduceri mai potrivite contextului istorico-religios (SEPT.NEC: *lăcaşul morţilor*, BIBL.1990, BIBL.ANANIA: *locuinţa morţilor*).

CARTEA A III-A A LUI EZDRA

COMENTARII

de Dionisie Constantin Pîrvuloiu

Introducere

1. Generalităţi

Cartea a III-a a lui Ezdra (= *3Ezd.*) este în multe privinţe apropiată naraţiunilor istorice moderne, deşi conţine şi elemente ficţionale. Deschizînd această carte, putem citi o antrenantă şi bine scrisă istorisire a restaurării vieţii politice şi religioase a Palestinei la sfîrşitul aşa-zisei captivităţi/robii[1] babiloniene a evreilor. Autorul a utilizat izvoare precedente, precum cărţile *1-2 Cronici* (*1-2 Paralipomenon*), *Ezdra* şi *Neemia*, dar nu a ezitat să insereze elemente care nu au întotdeauna o bază istorică certă.

Cartea începe cu relatarea prosperităţii religioase a Israelului în vremea reformei religioase a lui Iosia. Curînd după aceasta, moartea piosului rege într-o bătălie cu egiptenii duce la declinul progresiv al Israelului, asediul Ierusalimului şi înrobirea ţării. Dar pentru a înţelege mai bine evenimentele narate, se impune o scurtă trecere în revistă a acestor ultimi ani (625-587 î.Hr.) ai regatului Iuda.

Contextul istoric al ultimilor patruzeci de ani de existenţă politică a regatului Iuda este unul dramatic. Acesta va împărtăşi trista soartă a tuturor micilor state orientale prinse în jocul intereselor marilor puteri ale Orientului, ca Asiria, Babilon sau Egipt.

Israelul antic fusese deja divizat în două regate: Israel, în nord, care a căzut sub asirieni în 722 î.Hr., regatul Iuda, în sud, stat vasal al asirienilor. Regele Manase (699-622 î.Hr.) din regatul Iuda este supus Asiriei, aflată acum la apogeul puterii sale. Influenţa asiriană se face simţită şi în domeniul religios prin puternicul sincretism idolatru care ameninţă grav puritatea religiei iahviste. După anul 640 se produce declinul Asiriei, profilîndu-se un alt pol de putere, noul Babilon. Invaziile sciţilor, corupţia şi opresiunea socială, nedreptăţile, decăderea morală a clerului[2] completează sumbrul tablou al perioadei. Degenerarea foarte gravă este exprimată sugestiv de Ieremia: „Şi mi-a zis iarăşi Domnul: «Chiar Moise şi Samuel de ar sta înaintea Mea, sufletul Meu tot nu s-ar îndupleca spre poporul acesta. Izgoneşte-i de la faţa Mea, ca să se ducă. Iar de-i vor zice ‘Unde să ne ducem?’, să le spui: Aşa zice Domnul: ‘Cel rânduit pentru moarte să se ducă la moarte, cel pentru sabie, la sabie, cel pentru foamete, la foamete, şi cel pentru robie, în robie!’»” (Ier. 15:1).

Transferul de putere dinspre Asiria către Babilon va acorda regatului Iuda o scurtă perioadă de independenţă. În continuare, vom urmări evenimentele din vremea ultimilor regi ai Iudei.

1.1. Iosia (640-609 î.Hr.) şi Ioahaz (609 î.Hr.)

Iosia va duce o politică proasiriană pînă în anul 630 î.Hr., la moartea lui Assurbanipal, apoi regatul Iuda va cunoaşte o perioadă de independenţă, deoarece Asiria este în declin evident; în 626 î.Hr., Nabopalasar îi înfrînge pe asirieni. Este o perioadă paşnică, marcată de importanta reformă a religiei mozaice din 622[3], iniţiată de regele Iosia şi susţinută activ de profetul Ieremia (Ier. 30-31); acest fapt îi va atrage profetului persecuţia din partea clerului din Anatot, care îşi pierduse mult din influenţă şi prestigiu din cauza centralizării cultului. Din nefericire, moartea prematură a regelui Iosia nu va permite acestei reînnoiri să fie profundă şi durabilă.

Acum are loc redactarea *Deuteronomului*, ultima carte a *Pentateuhului*, între cartea profetică a lui Ieremia şi *Deuteronom* fiind numeroase similitudini. Profetul nu era străin, probabil, de alcătuirea acestei importante cărţi (HYATT, p. 166). Ieremia a sesizat că reforma religioasă exterioară realizată de regele Iosia nu este suficientă pentru reînnoirea raportului cu Dumnezeu; este necesară convertirea interioară, venită din inimă. Profetul din Anatot a încercat în zadar să obţină o adevărată schimbare a inimilor, care să ducă la fondarea unei religiozităţi reînnoite, purificată prin

[1] În realitate, termenul *robie* este pur metaforic. Evreii s-au bucurat de o deplină libertate, făcînd afaceri şi prosperînd. De aceea, majoritatea nici nu au dorit să revină în patrie, preferînd să trimită ajutoare în bani şi natură celor din Palestina.

[2] „Templul acesta, asupra căruia s-a chemat numele Meu, n-a ajuns el oare, în ochii voştri peşteră de tâlhari? Iată, Eu am văzut aceasta, zice Domnul” (Ier. 7:11). Citatele biblice din introducere sînt preluate din ediţa sinodală ortodoxă a *Bibliei*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992.

[3] Profilul şi configuraţia mozaismului actual sînt în mare parte realizate acum.

dezastrul naţional care va veni. Însă poporul nu a ascultat mesajul profetului, astfel că Ieremia este nevoit să trăiască drama distrugerii poporului său.

După cucerirea cetăţii Ninive, în 612 î.Hr., de către o coaliţie formată din babilonieni, mezi (conduşi de către Cyaxares) şi sciţi, faraonul Necao al II-lea al Egiptului va traversa Palestina în fruntea unei armate, pentru a veni în ajutorul ultimului rege asirian asediat la Haran. Iosia, dorind ieşirea de sub suveranitatea egipteană, i se opune, fiind înfrînt şi ucis în bătălia de la Meggido, din anul 609 (4Reg. 23:29, 3Ezd. 2:23-29). În locul său este proclamat rege al iudeilor tînărul său fiu, Ioahaz. Reîntors din campania proasiriană nereuşită, faraonul îl detronează pe Ioahaz, ducîndu-l ostatic în Egipt, în locul său fiind numit rege fratele lui Ioahaz, Ioiachim.

1.2. Ioiachim (609-598 î.Hr.) şi Iehonia (598-587 î.Hr.)

Ioiachim devine, astfel, supus al Egiptului, regatul Iuda plătind Egiptului un tribut anual costisitor (3Ezd. 1:37) pînă în anul 605[4], cînd, după înfrîngerea egiptenilor la Carchemiş, Nabucodonosor al II-lea[5] (605-562 î.Hr.) ajunge pînă în Palestina[6], integrînd regatul Iuda în sfera de influenţă babiloniană. În anul 600 are loc o confruntare însemnată între egipteni şi babilonieni în Egipt. Rezultatul incert al bătăliei va determina politica regelui Ioiachim, care se va revolta împotriva lui Nabucodonosor al II-lea, revoltă dezaprobată de Ieremia. Împăratul babilonian trimite ca pedeapsă cete de edomiţi, caldei şi moabiţi, care devastează şi jefuiesc Palestina (4Reg. 24). În regatul Iuda se formează astfel două partide politice, care îşi dispută conducerea ţării: unul proegiptean, iar celălalt probabilonian. Din acesta din urmă făcea parte şi Ieremia, care îşi datorează viaţa sprijinului acestui partid în timpul celor trei întemniţări ale sale.

Ieremia anunţă acum iminenţa urgiei divine care se va abate nu doar asupra cetăţii Ierusalimului, ci şi asupra templului lui Solomon[7], afirmaţie ce va produce consternare şi va şoca autorităţile politice şi religioase, deoarece templul era considerat ca indestructibil şi inviolabil. Din acest motiv, va fi întemniţat şi aproape de execuţie, dar la intervenţia unor demnitari va fi cruţat şi eliberat. Un alt profet, Urie, care propovăduia lucruri asemănătoare, va fi însă executat.

În anul 598 î.Hr., însuşi Nabucodonosor al II-lea vine în Palestina pentru a sancţiona nesupunerea regelui, asediind Ierusalimul. Ioiachim este însă asasinat, iar în locul său devine rege fiul acestuia, Iehonia (Ioiachin), dar numai pentru trei luni, întrucît, în 597 î.Hr., Ierusalimul va fi cucerit de babilonieni, care vor deporta pe rege împreună cu o mare parte din demnitari şi populaţie, în special meşteşugari. Comorile templului şi ale palatului regal sînt jefuite. Ieremia este foarte activ, trimiţînd mesaje de încurajare deportaţilor, atenţionîndu-i să nu se lase amăgiţi de falşii profeţi care le preziceau un exil scurt. Ieremia îi avertizează că vor avea mulţi ani de îndurat deportarea şi, de aceea, trebuie să se adapteze la noile condiţii, nepierzîndu-şi speranţa, întrucît, după o vreme, Dumnezeu îi va readuce în ţara natală. Domnul vrea astfel să creeze în sînul Imperiului Babilonian o comunitate transformată, care să se intereseze de binele tuturor: „Faceţi grădini şi mâncaţi roadele lor! Luaţi femei şi naşteţi fii şi fiice! Fiilor voştri luaţi-le soţii, iar pe fiicele voastre măritaţi-le, ca să nască fii şi fiice, şi să nu vă împuţinaţi acolo, ci înmulţiri-vă! Căutaţi binele ţării în care v-am dus robi şi rugaţi-vă Domnului pentru ea, că de propăşirea ei atârnă şi fericirea voastră!" (Ier. 29:5-7). Revenirea din exil a elitei acestei comunităţi şi clădirea celui de-al doilea templu iudaic constituie tema principală a cărţii 3Ezd.

Nabucodonosor instalează un rege marionetă, Sedechia, lipsit de mare autoritate[8].

1.3. Sedechia (597-587 î.Hr.). Căderea Ierusalimului

În anul 594 î.Hr., producîndu-se o răscoală în Babilonia, noile state supuse de curînd de către babilonieni (edomiţi, amoniţi, fenicieni, moabiţi) se vor revolta, sprijinite fiind de Egiptul lui Psametic al II-lea. Sedechia se alătură şi el, în secret, acestei coaliţii, dar trimite în acelaşi timp soli la Babilon, spre a-şi afirma vasalitatea. Profetul Ieremia ia o atitudine fermă împotriva acestei politici duplicitare, reafirmînd, cu mare clarviziune politică, necesitatea orientării Israelului către Babilon, autentica mare putere aflată atunci în plină ascensiune. Profetul din Anatot execută acum şi gesturi simbolice[9], pentru a avertiza că nesupunerea faţă de Babilon va atrage după sine nimicirea regatului Iuda[10], iar

[4] Ieremia va scrie prima versiune a operei sale, pe care i-o va înmîna regelui ca avertisment. Acesta, însă, o va arde ostentativ, foaie cu foaie (Ier. 36).

[5] Numit de Ieremia „servitorul Domnului", instrumentul prin care Iahve îl va pedepsi pe poporul său pentru decăderea moral-religioasă, dar care, la rîndul său, nu vă rămîne nepedepsit pentru excesele şi trufia sa.

[6] Există atestări arheologice ale distrugerii Ascalonului din această perioadă (Ier. 47).

[7] Ieremia afirmă că istoria se va repeta ca în cazul căderii Samariei sub asirieni sau a sanctuarului din Şilo din vremea lui Samuel (Ier. 7:11 ş.u.).

[8] O inscripţie din această perioadă din Babilonia, unde au fost deportaţi iudeii, menţionează pe Ioiachin ca „rege al iudeilor"; acesta a condus, probabil, din exil.

[9] Poartă prin Ierusalim un jug de lemn, prefigurînd robia babiloniană; se confruntă cu un fals profet, Anania, care îi sfărîmă jugul, apostrofîndu-l; Ieremia revine cu un nou jug, de fier (Ier. 28).

[10] „De la anul al treisprezecelea al lui Iosia, fiul lui Amon, regele lui Iuda, şi până în ziua aceasta – timp de douăzeci şi trei de ani – a fost cuvântul Domnului către mine. Şi eu de dimineaţa până seara v-am vorbit, dar voi n-aţi ascultat. Trimis-a Domnul la noi necontenit pe toţi robii Săi prooroci şi voi n-aţi ascultat, nici v-aţi plecat urechea ca să-i ascultaţi. Vi s-a zis: Să se întoarcă fiecare de la calea sa cea rea şi de la faptele sale cele urâte, şi veţi trăi în ţara pe care Domnul a dat-o vouă şi părinţilor voştri din veac în veac. Şi să nu umblaţi după alţi dumnezei, ca să le slujiţi şi să vă închinaţi lor, şi să nu Mă mâniaţi cu faptele mâinilor voastre, şi nu vă voi face nici un fel de rău. Voi însă nu M-aţi ascultat, zice Domnul, ci M-aţi mâniat cu faptele mâinilor voastre, spre răul vostru. De aceea, aşa zice Domnul Savaot: Pentru că n-aţi ascultat cuvintele Mele, iată, voi trimite să aducă toate neamurile de la miazănoapte, zice Domnul; şi voi trimite la Nabucodonosor, regele Babilonului, robul Meu, ca să le aducă împotriva acestei ţări şi a locuitorilor ei şi împotriva tuturor neamurilor dimprejur pe care le voi pustii, le voi înspăimânta, le voi face de râs şi de ocară veşnică. Nu vor mai putea avea glas de bucurie şi glas de veselie, glasul mirelui şi glasul miresei,

supunerea, deşi împovărătoare, va asigura, totuşi, menţinerea identităţii naţionale şi religioase iudaice. În urma incidentului şi a disputei cu profetul Anania, Ieremia este închis pentru a doua oară. În temniţă este vizitat în secret de către Sedechia, care îl consultă în legătură cu deciziile politice ce se impuneau. Ieremia îl avertizează că alianţa cu Egiptul este sortită eşecului şi că soarta ţării va fi cumplită dacă regele nu se supune Imperiului Neobabilonian[11].

În anul 592 î.Hr., Sedechia se alătură în mod deschis unei coaliţii antibabiloniene, condusă de faraonul Hofra şi alcătuită din Edom, Moab, Tir şi Sidon. În anul 588, regele Nabucodonosor al II-lea revine în Palestina şi începe asediul Ierusalimului. Eliberat din închisoare, Ieremia susţine că Ierusalimul mai are o şansă: predarea necondiţionată, prin care trebuie acceptată supremaţia babiloniană, deoarece Dumnezeu nu doreşte un stat iudeu independent şi puternic, ci un popor fidel, care să răspundă chemării sale părinteşti (3:22-4:4), să apere dreptatea şi să trăiască în armonie (vezi 22:13-17; 23:5-6; 5:1-3). Anul 587 î.Hr. reaprinde speranţa, din cauza sosirii unei armate egiptene în Palestina; această speranţă este spulberată repede, întrucît armata este respinsă de babilonieni, care reiau asediul. Dorind să meargă în Anatot cu treburi personale, Ieremia este arestat ca posibil trădător şi dezertor, fiind întemniţat; cu ajutorul eunucului Ebed Melek, reuşeşte să evite o tentativă de asasinat. Căderea oraşului îl va afla închis.

În data de 9 tammuz (sfîrşitul lunii iulie) 587 î.Hr.[12], Ierusalimul este cucerit. Relatarea profetului Ieremia despre acest eveniment (Ier. 39:2-9) este pe cît de concisă, pe atît de emoţionantă.

După aceste evenimente va urma o perioadă de 70 de ani în care ţara, după expresia lui Ieremia, se va odihni în urma fărădelegilor locuitorilor ei deportaţi, petrecînd un autentic Sabat, pînă cînd Dumnezeu, prin Cirus, va restaura naţiunea şi religia iudaică.

2. Cartea 3Ezd.[13] în cadrul canonului veterotestamentar

Denumirea sub care este cunoscut acest „apocrif"[14] al Vechiului Testament provine din tradiţia manuscrisă latină, unde cartea propriu-zisă a lui Ezdra este *1 Ezdra* (Ezd.); cartea *Neemia* (Neem.) este, de fapt, *2 Ezdra*, iar cea de faţă este *Cartea a III-a a lui Ezdra* (3Ezd.)[15]. În tradiţia *Septuagintei*, însă, cartea de faţă este cunoscută ca *1 Ezdra*, iar *Ezdra* şi *Neemia* alcătuiesc cartea *2 Ezdra*. Clement Alexandrinul şi Origen o vor accepta, fără rezerve, ca inspirată. În veacul al V-lea, Pseudo-Chiril de Ierusalim îl consideră pe Zorobabel o prefigurare a lui Iisus Hristos. La fel va proceda şi Isidor de Sevilla, două secole mai tîrziu. Abia Beda Venerabilul ne va lăsa un comentariu alegoric al cărţii, identificînd în activitatea lui Ezdra şi a lui Neemia prefigurări ale lui Hristos şi ale Bisericii Creştine; după acesta, cartea 3Ezd. va intra într-un con de umbră în cultura creştină. Abia Calvin îl va redescoperi pe Ezdra, apreciindu-i în mod superlativ activitatea reformatoare[16]. Ieronim se va delimita critic de aceasta, recunoscîndu-i caracterul pseudoepigraf şi catalogînd-o cu duritate drept *somnium* („visare, himeră, născocire")[17]. Cu toate acestea, opera este prezentă în unele manuscrise ale *Vulgatei* (Sacchi 1981:99)[18]. În tradiţia manuscrisă greacă[19] ea precede cărţile *Ezdra* şi *Neemia*, şi de aceea o întîlnim adeseori, în special în literatura biblică în limba engleză, sub numele de *1 Ezdra*[20]. H. B. Swete şi Alfred Rahlfs au inclus-o în ediţia *Septuagintei*[21]. Un fapt interesant este acela că Flavius Iosephus foloseşte în scrierile sale nu cartea canonică a lui Ezdra; aceasta ar dovedi că 3Ezd. se bucura de autoritate în perioada respectivă, mai ales că aceasta nu-l menţionează pe Neemia[22] în episodul lecturii publice a *Torei*, ceea ce ar putea însemna că Ezdra şi Neemia nu au fost contemporani. Deşi *Talmudul* consideră că bazele iudaismului rabinic au fost puse de Ezdra, cartea şi personajul nu au fost foarte mult apreciate în cultura iudaică pînă în perioada medievală, cînd cartea este mult

uruitul pietrelor de moară şi lumina sfeşnicului. Toată ţara aceasta va fi pustiită şi jefuită; popoarele acestea vor sluji regelui Babilonului şaptezeci de ani" (Ier. 25:3-11).

[11] „Iată – zice Domnul – voi întoarce înapoi armele de război, care sunt în mâinile voastre şi cu care vă luptaţi cu regele Babilonului şi cu Caldeii care vă împresoară pe din afară de ziduri, şi le voi aduna în mijlocul cetăţii acesteia; şi voi lupta şi Eu însumi împotriva voastră cu mâna întinsă şi cu braţ puternic, cu mânie, cu urgie şi cu multă furie; şi voi lovi pe cei ce trăiesc în cetatea aceasta, de la oameni până la animale, şi vor muri de ciumă cumplită. Iar după aceea, zice Domnul, pe Sedechia, regele lui Iuda, pe slugile lui, pe popor şi pe cei ce au rămas în cetatea aceasta pe urma ciumei, a sabiei şi a foametei, îi voi da în mâinile lui Nabucodonosor, regele Babilonului, şi în mâinile vrăjmaşilor lor şi în mâinile celor ce vor să le ia viaţa. Şi acela îi va lovi cu ascuţişul sabiei şi nu-i va cruţa, nici nu se va îndura să-i miluiască. Iar poporului acestuia spune-i: Aşa zice Domnul: Iată, vă pun înainte calea vieţii şi calea morţii: cine va rămâne în cetatea aceasta, acela va muri de sabie şi de foamete şi de ciumă; iar cine va ieşi şi se va preda Caldeilor, care vă împresoară, acela va trăi şi va fi luat ca pradă, că Eu Mi-am întors faţa împotriva cetăţii acesteia, zice Domnul, în rău, nu în bine; şi va fi dată în mâinile regelui Babilonului, care o va arde cu foc" (Ier. 21:4-10).

[12] Sau 586 î.Hr., după opinia unor istorici; diferenţa apare din cauza diferitelor tipuri de calendare folosite de evrei înainte şi după revenirea din exilul babilonian.

[13] *Ezra* este numele ebraic, iar *Ezdra* este grecizarea lui.

[14] Potrivit terminologiei protestante, Biserica Ortodoxă o încadrează în contextul cărţilor canonice de rangul al II-lea („deuterocanonice"), care nu pot furniza texte cu autoritate pentru fundamentarea unor aspecte doctrinare, însă au o valoare edificatoare pentru morala creştină.

[15] Cînd Ezd. şi Neem. sînt considerate o singură carte, atunci 3Ezd. devine 2Ezd. Uneori, 3Ezd. este numită, pentru claritate, „cartea Ezd. din canonul grecesc". Pe scurt, pentru a nu crea confuzii, se impune următoarea distincţie: cartea de faţă este 1Ezd. (în *Septuaginta*, KJV şi în majoritatea ediţiilor engleze), 2Ezd. (în tradiţia biblică slavonă) şi 3Ezd. (în *Vulgata* şi în tradiţiile biblice derivate); tradiţia ortodoxă românească preia denumirea 3Ezd.

[16] În această perioadă debutează şi diversele comentarii alegorice romano-catolice ale cărţii.

[17] Pentru aspectele privitoare la canonicitatea acestei cărţi, a se vedea CHARLES (vol. 1, p. 1 *sq.*) şi MACHO (vol. 2, p. 445 *sq.*).

[18] În *Vulgata Clementina*, această carte biblică se află după *Rugăciunea lui Manase*.

[19] O discuţie interesantă despre prioritatea cărţii 3Ezd. faţă de cartea Ezd.-Neem. se poate citi în Fried (2011).

[20] În unele manuscrise medievale occidentale, cartea de faţă apare sub numele *3 Paralipomenon*.

[21] Ediţia critică a cărţiia fost publicată de Tedesche (1928).

[22] Probabil pentru că noul curent iudaic cristalizat în jurul lui Ezdra voia desprinderea totală de moştenirea lui Neemia.

comentată de Rashi şi Ibn Ezra.

Trebuie, totuşi, afirmat faptul că anumite pasaje[23] din 3Ezd. reprezintă surse istorice mai de încredere decît seria canonică Ezd.-Neem. Probabil pentru acest motiv, la care se adaugă stilul net superior seriei canonice Ezd.-Neem., 3Ezd. a fost preferată de evrei şi creştini ca sursă pentru istoria acestei perioade. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică nu au inclus cartea 3Ezd. în canon, trecînd-o printre cărţile deuterocanonice.

3. Autorul şi data scrierii

Opera în discuţie este importantă pentru înţelegerea unor probleme istorice din cărţile *1-2 Cronici* (*1-2 Paralipomenon*), *Ezdra* şi *Neemia*, fiind alcătuită în acelaşi context istoric şi ideatic. Totodată, este destul de răspîndită în rîndul savanţilor opinia potrivit căreia toate cărţile menţionate mai sus ar avea unul şi acelaşi autor. Discuţiile în jurul acestei probleme sînt încă departe de a se finaliza[24]. Cu toate acestea, ceea ce se configurează cu certitudine este faptul că acest corpus (*1-2 Paralipomenon*, *Ezdra*, *Neemia*) a fost alcătuit în perioada dintre momentul substituirii stăpînirii persane asupra Palestinei cu cea greacă şi alcătuirea cărţilor *Iisus Sirah* şi *2 Macabei*. Pentru 3Ezd., anul cel mai probabil al întocmirii este 150 î.Hr., luînd în considerare şi afinităţile cu cartea *Daniel*.

4. Structura generală a cărţii

Cartea 3Ezd. are numeroase secţiuni care au corespondent în *1-2 Cronici/ Paralipomenon*, *Ezdra* şi *Neemia*. Fără îndoială, autorul acesteia a cunoscut *Cronicile*; nu la fel de sigură este relaţia cu *Ezdra* şi *Neemia*, fiind dificil de stabilit prioritatea uneia sau a alteia.

În ceea ce priveşte natura cărţii 3Ezd., s-au formulat trei ipoteze: 1. este o operă unitară (germ. „Kompilationshypothese"); 2. este un fragment al alteia mai vaste, al cărei autor ar putea fi identificat cu cel al *Cronicilor* („Fragmentenhypothese"); 3. constituie o traducere a unei opere ebraice anterioare.

„Teoria fragmentară" (2) este întemeiată, în principal, pe faptul că este dificil de acceptat că o carte ar putea să înceapă cu conjuncţia *καί*; totodată, şi finalul ei vine în sprijinul acestei ipoteze, de vreme ce cartea se încheie cu un discurs întrerupt brusc: *καὶ ἐπισυνήχθησαν* („şi au stat cu toţii împreună"). Finalul cărţii 3Ezd. pare, aşadar, mutilat. Prologul ridică, însă, probleme mai nuanţate. Dificultatea lingvistică este generată de faptul că opera începe cu un *καί* (echivalentul grecesc al ebr. *waw* conversiv); însă întîlnim şi alte scrieri ebraice care încep astfel (*e.g. Numeri*, *Levitic*, *Rut*). Astăzi, „teoria fragmentară" este, în general, abandonată, 3Ezd. fiind considerată o creaţie autonomă, deşi compilează lucrări anterioare. În general, se consideră că scopul cărţii este acela de a înfăţişa, în „veşminte elenistice", istoria revenirii din exil. Unii autori moderni consideră că această carte este o simplă compilaţie realizată după complexul *Cronici-Ezdra-Neemia*, o versiune întemeiată pe o variantă mai veche a cărţii sau o revizuire a unei traduceri mai vechi a acestor trei opere. Cu toate acestea, 3Ezd. este recunoscută ca fiind o scriere originală (deşi utilizează surse anterioare), organică şi superioară în stil[25] şi artă literară complexului *Cronici-Ezdra-Neemia*.

Perioada persană este, fără îndoială, obscură pentru istoria iudaismului. Caracterul istoric al cărţii 3Ezd. nu este lipsit de probleme şi aporii. Iată cîteva dintre acestea:

a. atît începutul, cît şi sfîrşitul cărţii sînt abrupte, lăsîndu-ne impresia unui text incomplet;
b. potrivit 3:1-4, prima revenire din exil are loc în vremea lui Darius I (522-486 î.Hr.), dar, conform 2:1-4, se produce sub domnia lui Cirus (559-529 î.Hr.);
c. în 2:16-30, decretul lui Artaxerxe I (465-424 î.Hr.), care interzicea rezidirea templului, este plasat înaintea edictului lui Darius;
d. nu se poate preciza clar sub cine a fost ridicat templul: sub Artaxerxe I sau sub Darius I;
e. cronologia şi succesiunea regilor persani este aleatorie.

Deşi de mică întindere, cartea 3Ezd. acoperă o perioadă de peste 200 de ani din istoria Israelului. Ea debutează cu celebrarea solemnă a Paştelui în al optsprezecelea an de domnie al lui Iosia. Se trece abrupt, apoi, la moartea lui Iosia şi se descriu ultimii ani ai regatului Iuda, despre care am vorbit pe larg în *Introducere*. După evocarea căderii statului israelit, se prezintă decretul lui Cirus privind rezidirea templului şi revenirea exilaţilor în patrie. Cirus oferă repatriaţilor sfintele vase luate de regele Nabucodonosor din templu ca pradă de război. Liderii samarinenilor reuşesc să împiedice refacerea templului, ţesînd intrigi la curtea împăratului Artaxerxe I (462-425 î.Hr.). Abia în vremea lui Darius I se reia lucrul la templu. Este inserată aici povestirea celor trei paji, care are rolul de a explica favoarea de care s-a bucurat Zorobabel, care a primit astfel permisiunea de a relua construirea templului. Autorul cărţii descrie apoi refacerea propriu-zisă a sanctuarului lui Iahve din Ierusalim, necazurile provocate de samarineni şi, în final, finalizarea templului, în 516 î.Hr. Urmează istorisirea sosirii lui Ezdra la Ierusalim, înarmat cu preţiosul decret al lui Artaxerxe al II-lea, care ridica *Torah* la nivelul legilor statului, transformînd-o în legea naţională a Israelului. 3Ezd. se sfîrşeşte cu delicata problemă a căsătoriilor mixte, rezolvată în mod tranşant şi fără compromis, urmată de o festivitate populară la Ierusalim, care debutează cu lectura şi tîlcuirea publică a *Torei* de către Ezdra.

Aşadar, 3Ezd. este o reformulare, în cheie modernă[26], a

[23] Contradicţiile şi haosul aparent se pot explica prin faptul detaşării unor pagini manuscrise în decursul vremii.

[24] Ipoteza prezintă, însă, destule carenţe: inserarea inexplicabilă a unor materiale noi, schimbarea ordinii canonice a evenimentelor, interpretări noi ale acestora, diferenţe stilistice notabile etc. Vezi dezbaterea chestiunii în SACC (p. 101 ş.u.).

[25] Stilul este aticizant, încadrat în mişcarea de reacţie anti-*κοινή* din veacul al II-lea î.Hr. din literatura elenistică.

[26] Unul modern, raportat la perioada în care a trăit autorul.

unor evenimente de natură crucială, acţiune operată de un adept al centralizării cultului în jurul templului. Autorul cărţii narează evenimente postexilice, care au în centru restaurarea cultului de la templul din Ierusalim. Spre deosebire de Ezd., autorul cărţii de faţă structurează diferit naraţiunea evenimentelor postexilice. 3Ezd. leagă edictul lui Cirus de istoria lui Sanabasar[27], dar adaugă imediat şi documentul emis de Artaxerxe, în care Sanabasar este numit Zorobabel. Acesta din urmă este elementul unificator al cărţii 3Ezd., evenimentele pe care le conţine fiind relatate într-o manieră unitară, evitîndu-se astfel identificarea între Sanabasar şi Zorobabel. După „documentul lui Artaxerxe", este inserată faimoasa istorie a celor trei paji, asupra căreia ne vom îndrepta atenţia în cele ce urmează.

5. *Istoria celor trei paji*

Istoria celor trei paji (3:1-5:6) este alcătuită din două părţi bine delimitate. Prima este o istorisire cu caracter popular, în care se relatează o dispută de la curtea lui Darius I între cîţiva străjeri din garda regelui, care caută răspuns la întrebarea: „Cine este cel mai puternic din lume?". A doua parte este constituită dintr-un elogiu al adevărului, care este, potrivit autorului cărţii, cea mai însemnată forţă a universului.

Originea primei istorisiri nu este iudaică şi, probabil, nici a doua parte. Nicăieri în Vechiul Testament Dumnezeu nu este identificat cu „adevărul"[28], cum se întîmplă în această ultimă parte a cărţii 3Ezd., care conservă cea mai veche atestare a identificăii lui Dumnezeu cu adevărul, specifică gîndirii ebraice în contextul elenistic al veacului al II-lea î.Hr. S-a speculat chiar că această relatare constituie nucleul cărţii. Adevărul (*asha* la zoroastrieni, *maat* la egipteni, *hokma* la evrei, *sophía* la greci) constituia un element constant în naraţiunile vechiului Orient. Acest ultim discurs despre adevăr a fost inserat tocmai pentru a sacraliza primele cuvîntări, care aveau un caracter prea laic pentru gustul unui iudeu pios din perioada elenistică.

Elementul central al povestirii este ghicitoarea/ enigma, care avea o tradiţie venerabilă la curţile orientale. Stilul impersonal, marcat de alegorii şi parabole, garnisit cu aforisme şi întrebări cu tîlc, este caracteristic textelor care au la bază istorisiri orale. Originea povestirii pare a nu fi iudaică, aceasta fiind apropiată de povestirile sapienţiale similare din literatura egipteană sau cu ciclul lui Daniel (şi acesta de origine non-iudaică). Oricum, se pare că această legendă circula înainte de alcătuirea cărţii 3Ezd., în care a fost inserată, operîndu-se identificarea ultimului paj cu Zorobabel.

6. Textul grecesc

Cartea de faţă ni s-a păstrat integral numai în versiune greacă, însă originalul pare a fi aramaic sau ebraic[29], de aceea se impune distincţia între autorul şi traducătorul cărţii.

Ceea ce frapează încă de la o primă lectură este remarcabila fluiditate şi libertate[30] a limbii greceşti, necunoscută de versiunile ulterioare. Nu există nici măcar o terminologie fixă pentru desemnarea numelui lui Dumnezeu[31], iar tălmăcirea este cît se poate de originală şi creativă, *ad sensum*, nu *ad litteram*, cum se va întîmpla cu traducerile ulterioare din ebraică în greacă. Lexicul este bogat şi original, conţinînd numeroase *hapax legomena*. Expresiile idiomatice semitice sînt adesea înlocuite cu echivalente greceşti. Hipotaxa substituie adeseori parataxa semitică. Parafraze, condensări, rearanjări, dezambiguizarea pasajelor obscure, toate acestea sînt procedee frecvente. Remarcabilă este şi perseverenţa traducătorului în a echivala tropii din originalul ebraic[32]. Traducerea lui Aquila[33] va pune capăt acestui curent traductologic în cultura ebraică.

Din aceste motive, traducerea cărţii 3Ezd. reprezintă un document unic pentru cultura ebraică din afara spaţiului palestinian[34], iar datarea, ţinînd cont de caracterul limbii greceşti utilizate[35], este limitată la perioada anilor 150-100 î.Hr. Sînt reperabile influenţe ale filosofiei elenistice alexandrine. Foarte probabil, traducătorul grec este acelaşi cu cel al cărţii *Daniel*, iar originalul ebraic urcă spre jumătatea veacului al IV-lea î.Hr., odată cu redactarea ciclului cărţilor *Cronici-Ezdra-Neemia*. Cît priveşte relaţia între cărţile *1-2 Cronici/ Paralipomenon* şi 3Ezd., studiile biblice moderne îi recunosc celei din urmă originalitatea şi caracterul de operă literară autonomă şi distinctă, cu scopul, metoda şi ideologia sa[36].

La redactarea notelor filologice am utilizat mai multe dicţionare biblice citate în *Bibliografie*; pentru facilitarea lecturii, nu am semnalat mereu acest fapt.

Capitolul 1

1:1

Menţionăm o diferenţă de numerotare: versetele întîi şi al doilea sînt contopite în unul singur în SEPT.FRANKF. şi în

[27] Transliterarea antroponimelor şi a toponimelor ebraice şi greceşti a fost realizată ţinînd cont de două criterii: respectarea pronunţiei erasmice şi menţinerea, în măsura posibilului, a onomasticii biblice consacrate în tradiţia românească (după BIBL.1688).

[28] Abia în *Evanghelia după Ioan* se va afirma direct această identitate. Textele de la Qumran (*Regula comunităţii* 4, 20) menţionează „adevărul" ca fiind unul dintre atributele fundamentale ale lui Dumnezeu.

[29] Probabil mixt, asemenea cărţilor *Ezdra canonic* şi *Daniel*, care conţin părţi scrise în ebraică şi în aramaică.

[30] Din acest motiv, mulţi biblişti moderni nu o consideră o traducere, ci o creaţie originală, alcătuită direct în limba greacă, de un autor evreu elenist.

[31] În raport cu originalul ebraic (acolo unde se pot confrunta textele) sau cu textele echivalente din *Cronici*, se oscilează între *Κύριος* şi *Θεός*.

[32] De pildă, paronomasia *ἄνεσιν καὶ ἄφεσιν* (4:62) a putut fi confirmată făcîndu-se comparaţie cu fragmentele ebraice păstrate.

[33] Păgîn de origine, Aquila (secolul al II-lea) se converteşte la creştinism; vine, însă, în conflict cu Biserica şi trece la iudaism; îmbrăţişînd această nouă religie, traduce în greceşte Vechiul Testament. Pentru fidelitatea traducerii sale, dusă pînă la servilism, iudeii o adoptă în locul *Septuagintei*.

[34] Un traducător originar din Palestina ar fi avut cunoştinţe serioase despre geografia şi istoria Israelului şi nu ar fi comis atîtea erori şi confuzii.

[35] De pildă, 3Ezd. şi 2Mac. au 115 termeni comuni, în vreme ce 3Ezd. şi *Ezdra canonic* au doar 50 de cuvinte comune.

[36] În ceea ce priveşte tradiţia românească a traducerilor cărţii 3Ezd., vezi Munteanu (2008).

BIBL.VEN.; în SEPT.RAHLFS sînt separate, formînd două versete distincte. ♦ În legătură cu serviciul la templu al sacerdoţilor, este utilizat aici termenul tehnic *ἐφημερία*, cu sensul de 'clasă, diviziune a preoţilor pentru serviciul divin la templu'. Acesta a fost tradus prin *rînd* (BIBL.1688, BIBL. MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936) sau prin derivate ale acestuia: *rînduieli* (MS.45), *de rînd* (BIBL.RADU-GAL.), *după rîndul* (BIBL.1944, BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *după rînduiala* (BIBL.ANANIA); după lat. *vices* (VULG.), în VULG.BLAJ se traduce prin *rînduiala zilelor*. ♦ Am tradus prin *a jertfit* gr. *ἔθυσε* (SEPT.FRANKF.), *cf. junghie* (BIBL.1688). Majoritatea manuscriselor, ca şi textul paralel din *1-2 Cronici/ Paralipomenon*, au aici lecţiunea *ἔθυσαν* („au jertfit"). VULG. traduce neutru: *immolatum est*. ♦ Ultimul mare rege al lui Iuda a fost Iosia (639-609 î.Hr.). Celebrarea solemnă a Paştelui, zugrăvită aici, a avut loc în anul 621 î.Hr. şi este înfăţişată în mod ideal. Portretul lui Iosia de aici este întrucîtva neutru, chiar nefavorabil (vezi *supra*). ♦ Cartea 3Ezd. vorbeşte despre continuitatea dintre primul şi al doilea templu, de la celebrarea Paştelui, sub Iosia, trecîndu-se, pe nesimţite, la vremurile postexilice ale reformei lui Ezdra. Din acest motiv, coerenţa istorică nu constituie un obiectiv al autorului cărţii. ♦ Termenul gr. *πάσχα* (MS.45, BIBL.1688: *Paştele*), după pronunţia aramaică, este specific cărţii 3Ezd., în vreme ce în *1-2 Paralipomenon* se preferă varianta *φάσεχ*, după pronunţia ebraică.

1:2

Termenul gr. *ἱερόδουλος* („slujitor al templului") îi desemnează, de regulă, pe leviţi. Traducerea lui este în general analitică, fiind motivată aici şi de dorinţa de originalitate şi desprindere de tălmăcirile anterioare: *sfinţi robi* (BIBL.1688, MS.45), *slugile cele sfinte* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944), *sfinţiţi slujitori* (BIBL.RADU-GAL.), *slujitori la cele sfinte* (BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *sfinţii slujitori* (BIBL.ANANIA); traduceri în limbi străine: *the holy ministers* (KJA), *the temple servants* (NRS, RSV), *servi del tempio* (SACC). Problema spinoasă a acestui verset este următoarea: gr. *ἱερόδουλοι* îi desemnează aici pe leviţi sau marchează inaugurarea acestei funcţiuni sacerdotale? Termenul ebraic corespondent este ***netinim***, care îi desemna pe sclavii publici încă din vremea lui David. Probabil că ebr. ***netinim*** (Iez. 44:10-14) se referă aici la noul statut al leviţilor, nu la crearea unei noi trepte clericale. Din cauza implicării lor în răspîndirea idolatriei în Israel, leviţii au fost trecuţi la un statut inferior. Odată cu revenirea iudeilor din exil şi cu reforma religioasă amplă a lui Iosia, toate sanctuarele din Israel, cu excepţia celui din Ierusalim, au fost declarate idolatre, iar preoţii lor au primit statutul de slujitori inferiori ai cultului (2Reg. 23:21-23). În Israel, preoţia era ereditară şi limitată la tribul lui Levi, însă nu toţi puteau fi preoţi, dat fiind numărul lor mare. Pentru a rezolva problema numărului mare de preoţi care rămîneau fără sanctuare, după centralizarea cultului, Iosia îi numeşte pe aceştia preoţi de rang inferior şi îi trece în subordinea templului din Ierusalim. ♦ Termenul gr. *ἁγιάζω* (MS.45: *să sfinţască*, BIBL. 1688: *să să sfinţească*, versiunea modernă: *să se sfinţească*) are sensul de 'purificare rituală'; aceasta era necesară pentru îndeplinirea oricărui act de cult. ♦ Avem aici ultima menţiune a chivotului (MS.45: *sfîntului sicriiu*) sau a „arcei alianţei". Nu se cunoaşte, însă, soarta acestui important obiect al cultului mozaic. Potrivit unei tradiţii tardive (2Mac. 2:4-8), Ieremia ar fi ascuns arca pe muntele Nebo, de unde va ieşi la lumină în vremurile mesianice.

1:3

Începutul versetului este omis în SEPT.RAHLFS. Precizarea *Οὐκ ἔσται ὑμῖν ἆραι ἐπ' ὤμων αὐτήν* (MS.45: *Nu va fi voao să o rădicaţi pre umere pre ea*) este prezentă doar în BIBL.VEN. şi în SEPT.FRANKF. ♦ În mod indirect, reforma lui Iosia este criticată de autorul cărţii. Este zugrăvită celebrarea acestui Paşte, care nu a fost sărbătorit în mod desăvîrşit. Reforma lui Iosia este făcută de un laic, în vreme ce reforma lui Ezdra va fi opera unui „specialist" al *Torei*. Principala vină a lui Iosia este acordarea unui statut necanonic leviţilor, în dauna preoţilor aroniţi. Astfel, potrivit doctrinei lui Ezdra, leviţii sînt promovaţi la o treaptă nemeritată. Probabil că autorul are în vedere o legătură între robia babiloniană şi eşecul reformei lui Iosia.

1:4

Gr. *γραφή* (SEPT.FRANKF.) a fost tălmăcit în BIBL.1688 prin *scrisoare*. În contextul cărţilor istorice tîrzii (cînd deja canonul biblic ebraic se definitivase), sintagma *κατὰ τὴν γραφήν* devenise una tehnică, desemnînd acordul unei doctrine sau practici cu *Scriptura*, aşadar „după *Scriptură*" (1Paral. 15:15). VULG. traduce prin *scripturam*. Traducerile româneşti se menţin însă în zona literalismului strict: *scrisoarea* (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944), *rînduiala* (BIBL.RADU-GAL.), *în scris* (BIBL. ANANIA); versiunile sinodale ortodoxe mai noi revin la *scrisoare*. KJA traduce prin *according as David the king of Israel prescribed*, iar RSV prin *in accordance with the directions of David*. ♦ Menţionarea lui David urmăreşte legitimarea ritului pascal, găsindu-i o venerabilă origine în vremurile lui David, regele-preot prin excelenţă.

1:5

Secvenţa *începătura părţii cea părintească* (MS.45, BIBL.1688) traduce gr. *μεριδαρχίαν τὴν πατρικήν* („demnitatea de guvernator", moştenită datorită apartenenţei la un trib). Alte traduceri în limba română: *începătura cea părintească a părţii voastre* (BIBL.MICU, BIBL.1914), *rînduiala cea părintească* (BIBL.1936, BIBL.1944), *după clasa familiilor* (BIBL.RADU-GAL.), *în scris* (BIBL.ANANIA). Textul este obscur şi face aluzie, probabil, la diviziunea leviţilor în familii sacerdotale.

1:6

Atribuţiile leviţilor sînt limitate la pregătirea sacrificiilor şi uciderea rituală a victimelor. Se pot percepe şi unele nuanţe ale tensiunilor existente între clasele sacerdotale. În vremea lui Ezechia, „paştele" era încă sacrificat de *pater familias*. De

acum înainte, acest obicei va deveni prerogativa exclusivă a preoţilor şi a leviţilor. Nu trebuie omis faptul că preoţii constituiau un sub-grup al tribului Levi şi aveau atribuţii limitate exclusiv la templu.

1:9

Am tradus gr. *χιλίαρχοι* prin *căpeteniile peste mii* (MS.45, BIBL.1688: *cei preste mii*). Termenul este de origine militară şi este aplicat, în mod curios, leviţilor. Textul paralel din *Cronici/ Paralipomenon* vorbeşte despre *căpetenii ale leviţilor*.

1:10

Firesc ar fi fost ca jertfele să aibă loc spre seară, nu *de cu zori* (versiunea modernă). Paştele se celebrau noaptea.

1:11

Gr. *πάσχα* are aici sensul de 'miel pascal'. Majoritatea versiunilor româneşti (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL. ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936) tălmăcesc prin *pasca* (*pasha*), cu excepţia BIBL.RADU-GAL., care traduce *πάσχα* prin *miei*, şi a BIBL.ANANIA (*cf.* NRS, RSV), care traduce prin *miel pascal*. Am preferat şi noi această traducere, dat fiind înţelesul actual, 'cocătură pentru sărbătoarea de Paşti' (DER, *s.v.*), dobîndit de termenul *pască*.

1:12

Gr. *τὰ στέατα* a fost tradus în BIBL.1688 şi în MS.45 prin *seurile*, iar mai apoi, în majoritatea versiunilor româneşti (şi noi) prin *grăsimi*, cu excepţia BIBL.RADU-GAL., care traduce prin: *jertfe grase*.

1:16-17

Paştele săvîrşite acum au valoare paradigmatică pentru viitoarele celebrări. Centralizarea cultului nu a reuşit să limiteze celebrarea Paştelui numai la Ierusalim, ulterior, evreii din diaspora sărbătorind oriunde s-ar fi aflat. ♦ Sărbătoarea Pascală avea origini pastorale, iar cea a Azimilor origine agrară. Nu este clar cînd au fost contopite cele două festivităţi.

1:19

Remarcăm insistenţa textului asupra celebrării Paştelui numai la Ierusalim. ♦ Textul este ambiguu; potrivit unor cercetători ar fi elogiativ, iar după alţii, critic. Totuşi, mai curînd am da crezare lui FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi Iudaice* 10, 72), care precizează că acest Paşte a fost celebrat după rînduiala legii. ♦ 3Ezd. insistă asupra dedicării, pasiunii şi fraternităţii existente în popor şi între preoţi. Solidaritatea şi unitatea organică a poporului Israel, revenit acum din exil, este accentuată cu mare grijă. ♦ ORIGEN (*Omilia la Ezechiel* 9, 2) îl consideră pe Iosia un tip al omului sfînt şi drept. Cu toate acestea, după cum înţelegem din subtextul cărţii, păcatele lui Israel nu au putut fi compensate de reforma religioasă a lui Iosia, act care a avut neajunsurile lui.

1:22

Verbul gr. *ἀσεβέω* ('a se comporta fără pietate, a fi lipsit de evlavie, a păcătui împotriva, a se purta cu răutate, a încălca legea') este folosit, de regulă, în contexte similare (Deut. 17:13, Zah. 3:4), cu referire la apostazia de la religia monoteistă şi îmbrăţişarea religiilor idolatre şi politeiste. Renunţarea la monoteism atrage, invariabil, în viziunea autorilor Vechiului Testament, o renunţare la morala sănătoasă, o degradare şi o pervertire a moravurilor. BIBL.1688 şi MS.45 traduc prin *au păgînit*, opţiune preluată de majoritatea versiunilor româneşti; excepţie fac BIBL.RADU-GAL. (*fărădelege au săvârşit*), BIBL.ANANIA (*au făcut fapte rele*) şi versiunile sinodale ortodoxe mai noi (*au făcut nelegiuiri*), în care s-a înţeles dimensiunea religios-morală a sensului acestui termen. ♦ Am tradus prin *l-au întristat adînc* (lit.: „l-au întristat în simţire") gr. *ἐλύπησαν ἐν αἰσθήσει*. Antropomorfismul este explicabil în cazul teologiei personaliste iudaice, pentru care Dumnezeu nu este esenţa pură impersonală şi imuabilă a grecilor, ci o persoană vie, înzestrată cu raţiune şi simţire. Tălmăcirile moderne au încercat să exprime această secvenţă astfel: *l-au mîhnit pre el întru simţire* (MS.45, *cf.* BIBL.1688), *l-au asuprit pre el ca să simtă* (BIBL.MICU, BIBL. 1914), *au amărît sufletul lui* (BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL. 1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *l-au întărâtat* (BIBL.RADU-GAL.), traducere îndepărtată ca sens, *l-au amărât* (BIBL.ANANIA). Traduceri în alte limbi: *they grieved the Lord deeply* (NRS, RSV), *they grieved him exceedingly* (KJA), *quanto ebbe a soffrire* (SACC). Diversele variante prezentate încearcă să surprindă cît mai sugestiv gravitatea apostaziei colective a poporului Israel căzut în idolatrie.

1:23

Faraonul Necao pornise într-o campanie militară în ajutorul asirienilor atacaţi de mezi. Va ajunge, însă, prea tîrziu. Iosia nu a înţeles jocul de putere din Orientul acelei vremi: Necao încerca să îi salveze pe asirieni, ca o posibilă contrapondere împotriva noilor cuceritori mezi. Iosia va încerca să îl oprească pe Necao şi va fi ucis.

1:25

Este posibil ca lecţiunea *asupra Efraímului* din BIBL.1688 să fie o eroare de lectură sau de copiere, deoarece, în SEPT. FRANKF. şi în BIBL.VEN. apare expresia *ἐπι τοῦ εὐφράτου* (*cf.* MS.45: *asupra Efrathului*, versiunea modernă: *împotriva Eufratului*). ♦ Secvenţa *cu mine sîrguind iaste* (BIBL.1688) nu surprinde fidel nuanţa intenţionată în SEPT.FRANKF. (*μετ' ἐμοῦ ἐπισπεύδων ἐστίν*); mai potrivită în context ar fi tălmăcirea propusă în BIBL.RADU-GAL. (*Domnul mă zoreşte*) sau în BIBL.ANANIA (*el mă mână înainte*). Versiunile româneşti urmează fidel BIBL.1688. ♦ Remarcabilă este constatarea că viziunea asupra istoriei împărtăşită de Iosia este similară celei a faraonului Necao. Nu doar israeliţii erau convinşi că sînt învestiţi cu o misiune istorică.

1:27

Versiunea din *Cronici/ Paralipomenon*, urmată de FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 19, 76), menţionează că Iosia nu a ascultat de Necao. În 3Ezd., autorul ne prezintă o

perspectivă mai teologică, afirmînd că Iosia nu ascultase de avertismentele profetului Ieremia (nu de ale profetului Necao!), ceea ce nu este deloc credibil, date fiind pietatea lui Iosia şi respectul său pentru profeţi. Alte argumente în acest sens ar fi: lamentaţia compusă de Ieremia la moartea lui Iosia şi figura de rege ideal a lui Iosia.

1:29

Secvenţa *locul bătăliei* (versiunea modernă) traduce gr. *παράταξις* („linia frontului, front, linie de luptă"). BIBL. RADU-GAL. optează aici pentru acest sens: *rînd de bătaie*. BIBL.1688 traduce în mod general prin *rînduială*, MS.45 printr-un substantiv foarte sugestiv, *şirag*, iar BIBL.MICU, BIBL.1914 şi BIBL.1936 prin *rînd*. BIBL.1968 revine la opţiunea *rînd de bătaie* a versiunii BIBL.RADU-GAL., preluată, apoi, în ediţiile sinodale mai noi. Traduceri în limbi străine: *battle* (KJA), *line of the battle* (NRS, RSV), *campo di battaglia* (SACC). ♦ Declinul statului Iuda începe cu moartea lui Iosia, în 609 î.Hr. Autorul cărţii 3Ezd. omite detaliile deghizării şi uciderii lui Iosia de o săgeată (2Paral. 35:20-27).

1:29

Am tradus secvenţa gr. *μετήλλαξεν τὸν βίον* („s-a schimbat, plecînd; şi-a schimbat viaţa, a murit") prin *s-a săvîrşit din viaţă*, în spiritul limbii vechii, pentru a echivala întrucîtva înţelesul expresiei greceşti menţionate; am urmat şi opţiunea din VULG.: *vita functus est*. O expresie similară, care contribuie la clarificarea sensului celei de faţă, apare în 2Mac. 6:31 (carte cu care 3Ezd. este înrudită în privinţa stilului şi a lexicului): *τοῦτον τὸν τρόπον μετήλλαξεν* („şi-a schimbat felul de viaţă, a murit"). BIBL.1688 şi MS.45 traduc gr. *μετήλλαξε τὸν βίον* prin *au premenit viaţa lui*, metafora subiacentă trimiţînd la schimbarea (primenirea) veşmintelor, părăsirea veşmîntului muritor al trupului; BIBL.MICU şi BIBL.ŞAGUNA (*şi-au schimbat viaţa*) tălmăcesc ţinînd cont de sensul verbului *μεταλλάσσω* ('a altera, a schimba'), opţiune urmată şi în BIBL.1914; BIBL.1936 (*şi-a sfârşit viaţa*) renunţă la literalism şi traduce *ad sensum*, iar BIBL.RADU-GAL. urmează aceeaşi linie, alegînd un termen mai expresiv şi cu o savoare arhaică, *a răposat*; BIBL.1944 şi BIBL.1968 (*şi-a sfârşit viaţa*) revin la versiunea din 1914, opţiune menţinută şi în ultimele ediţii sinodale ortodoxe; BIBL.ANANIA traduce, neutru, prin *a murit*. KJA şi RSV traduc prin *he died*, iar SACC prin *morì*. ♦ Am tradus prin *a fost adus înapoi* gr. *ἀπεκατέστησεν* („l-a restaurat/ l-a restabilit/ l-au adus înapoi"). Cercetătorii au propus aici o corectură a verbului în *ἀπέστησεν* („l-a detronat/ l-a înlăturat"), deoarece expresia nu ar avea sens în context şi ar contrazice şi realitatea istorică.

1:30

Secvenţa *cîntăreţii şi cîntăreţele* (versiunea modernă) traduce gr. *οἱ προκαθήμενοι σὺν γυναιξίν* (lit.: „întîistătătorii şi femeile"). În contextul de faţă a avut loc o lectură eronată a textului ebraic, care a fost vocalizat defectuos; referinţa este la cîntăreţii şi cîntăreţele templului. Dintre versiunile româneşti, numai BIBL.RADU-GAL. traduce astfel, celelalte optînd pentru tălmăciri literale: *cei ce şăd mai sus cu muierile* (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *căpeteniile cu femeile* (BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *dregătorii împreună cu femeile lor* (BIBL.ANANIA).

1:32

Termenul gr. *σύνεσις* a fost tradus de unele versiuni (*e.g.* BIBL.RADU-GAL.) prin *pricepere*, însă înţelesul lui trimite către o facultate intelectuală, nu practică. Astfel, BIBL.1968, BIBL.ANANIA şi versiunile sinodale ortodoxe mai noi traduc *σύνεσις* prin *înţelepciune*, sens nu foarte potrivit în context. VULG. traduce prin *intellectus*, de unde *înţelegere* din VULG.BLAJ. Traduceri în limbi moderne: *understanding* (KJA, NRS, RSV), *conoscenza* (SACC) ♦ Autorul mărturiseşte dependenţa sa de cărţile *Cronicilor*/ *Paralipomenon*, însă actualizează şi completează informaţiile în funcţie de scopurile sale.

1:34

Secvenţa *cei din popor* (versiunea modernă) – *οἱ ἐκ τοῦ ἔθνους* (SEPT.FRANKF.), *cf.* ebr. *am ha areş*, sintagmă devenită, în iudaismul tîrziu, un termen generic pentru cei din mediul rural – desemnează aici fie poporul din Iuda, care exercită dreptul de a numi regele lui Israel, fie faptul că regele se cuvenea a fi, potrivit tradiţiei ancestrale, descendent al casei lui David. Alegerea lui Iehonia, al doilea născut, demonstrează existenţa unor tensiuni politice despre care nu avem cunoştinţă. Iehonia a dus o politică antiegipteană, dovadă faptul că va fi detronat de Necao după trei luni. Secvenţa *cei din popor* ar putea desemna, potrivit unor cercetători, şi pe marii proprietari de pămînt care au susţinut reformele regilor anteriori. ♦ Următorii regi ai Israelului sînt prezentaţi în contrast cu Iosia, fiind oameni lipsiţi de pietate, imorali şi idolatri.

1:37

Verbul *a pedepsit* (lit.: „a amendat") traduce gr. *ἐζημίωσεν*. MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe traduc prin *a păgubit*; BIBL.RADU-GAL. şi BIBL. ANANIA optează, nejustificat, pentru: *a pus... la dajdie*/ *a pus o dare*; VULG. confirmă această opţiune de traducere, echivalînd prin *multavit* (*cf.* VULG. BLAJ: *au împovărat*), ca şi versiunile occidentale: *set a tax* (KJA), *fined* (NRS, RSV), *impose* (SACC).

1:39

Versetul pare să indice faptul că partidul antiegiptean avea susţinători numeroşi în clasele superioare ale statului iudeu. ♦ *Zaráchi* (BIBL.1688), *ζαράκην* (SEPT.FRANKF.) pare a fi o formă coruptă a numelui *Sedechia*, care îl denominează aici pe fratele lui Ioiachim (2Paral. 36:4).

1:41

Egiptul şi Babilonul îşi disputau supremaţia asupra Orien-

tului Apropiat. Palestina a fost o victimă a ambiţiilor politice nutrite de marile imperii ale vremii. Ioachim, ca filoegiptean, devenise inamicul lui Nabucodonosor (604-562 î.Hr.), în vremea căruia Imperiul Neobabilonian a atins maxima sa înflorire. Primul asediu al Ierusalimului are loc în anul 598 î.Hr., în vremea lui Ioiachin, iar al doilea, urmat de nimicirea templului, în 587 î.Hr., în vremea lui Sedechia.

1:43

Termenul gr. *ἀκαθαρσία* (versiunea modernă: *necurăţia*) are mai multe sensuri: 'impuritate rituală, morală sau fizică', 'impuritate rituală cauzată de idolatrie', acesta din urmă fiind specific pasajului de faţă. ♦ Semnalăm o diferenţă de lecţiune între versiunile *Septuagintei*: 1. SEPT.FRANKF./ BIBL.VEN.: *δυσφημείας* (BIBL.1688: *hulele*); 2. SEPT.RAHLFS: *δυσεβείας* („impietăţile/ nelegiuirile"). ♦ Secvenţa gr. *βίβλος τῶν χρόνων*, tălmăcită în BIBL.1688 şi în MS.45 prin *Cartea anilor*, are în lexicul istoric al acestei perioade sensul tehnic de 'cronică, anale', *cf. Cartea vremurilor* (BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944), *cronicile* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *cartea Cronicilor* (BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe); traduceri în limbi străine: *the chronicles* (KJA, NRS, RSV), *annali* (SACC), ca şi unele versiuni româneşti.

1:44

De fapt, fiul lui Ioachim se numea Ioachin. Singura diferenţă fiind consoana finală, confuzia este explicabilă pentru traducătorul grec al versiunii de faţă. În traducerea greacă a *Cronicilor/ Paralipomenon*, numele este Iehonia.

1:48

Profetul Ieremia, filobabilonian convins, a avut o perspectivă politică justă asupra noului raport de forţe din Orientul vremii şi a militat pentru supunerea deplină faţă de Babilon pentru salvarea Ierusalimului şi a templului. A afirmat că suveranitatea lui Israel aparţinea acum lui Dumnezeu, care o va da popoarelor străine (Ier. 27). Chemat fiind de tînăr să fie profet, Ieremia trăieşte în tragica perioadă care a cunoscut drama distrugerii Ierusalimului şi a templului. Iniţierea reformei religioase de regele Iosia, în anul 621 î.Hr., şi decăderea Asiriei au trezit speranţe mari în sînul poporului ales, dar acestea s-au destrămat repede, pentru că regele Iosia a murit în anul 609 î.Hr., în războiul de la Meghido. Odată cu căderea Asiriei, în anul 612 î.Hr., asistă la ascensiunea Babilonului care, prin regele Nabucodonosor, îşi va impune dominaţia şi în Palestina. Răzvrătirile repetate ale iudeilor au dus la distrugerea Ierusalimului şi a templului în anul 587 î.Hr., precum şi la deportarea majorităţii locuitorilor în Babilon.

1:49

MS.45 şi BIBL.1688 traduc aoristul gr. *ἀπέστη* prin *s-au depărtat*, acesta fiind sensul de bază al verbului *ἀφίστημι*; în cazul de faţă este evident, însă, că trebuie să luăm în considerare sensul figurat, *i.e.* 'a se răzvrăti, a se revolta'. Versiunile româneşti traduc prin *s-a depărtat* pînă la BIBL. RADU-GAL., care tălmăceşte, în mod eronat, printr-un pasiv (verbul *ἀπέστη* este la diateza activă): *a fost dat jos din domnie*. BIBL.1944, BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe menţin această opţiune incorectă: *a fost îndepărtat din domnie*. BIBL.ANANIA tălmăceşte prin *s'a răsculat*. KJA, NRS şi RSV optează şi ele pentru *rebelled*, iar SACC pentru *si ribellò*.

1:51

Am păstrat şi noi termenul *neamurilor*, consacrat deja în vocabularul biblic românesc. Se impune însă precizarea că termenul gr. *ἔθνη* începe să îşi configureze un sens specific în cadrul lexicului *Septuagintei*, desemnîndu-i pe neevrei, în general. *Ἔθνος* este un calc semantic după ebr. *goi* („popor, neam păgîn, străin"), cu conotaţie peiorativă, deoarece „neamurile" practicau politeismul şi idolatria, fiind excluse de la legămîntul divin cu poporul ales. Limba ebraică mai utiliza un termen pentru a desemna noţiunea de „popor", anume *am*, care se va specializa însă pentru denumirea poporului ales, cel israelit, monoteist. Nuanţa peiorativă a lui *goi* se va transmite şi limbilor greacă şi latină. La scriitorii latini creştini, sensul de astăzi al lui *paganus* (care se va impune relativ tîrziu) va fi deţinut de termeni ca *nationes*, *gentes* şi *ethnici*. În plus, *gentes* avea chiar în latina clasică o puternică valoare peiorativă, sensul lui putînd fi asociat cu cel de *barbarus* şi avînd ca antonim cultural sintagma *populus Romanus*.

1:52

Verbul gr. *μετακαλέω* este folosit şi la Iosia 11:1 pentru „chemarea" lui Israel din Egipt de Dumnezeu. În context, acesta are înţelesul de 'întoarcere la Dumnezeu, la pocăinţă'. De altfel, conceptul de „pocăinţă" este exprimat în limba ebraică biblică de doi termeni: *sub* („a se întoarce la punctul de plecare") şi de *niham* („a regreta"). *Septuaginta* îi redă prin *ἀποστρέφω* („a se întoarce"), respectiv *μετανοέω*, care desemna schimbarea minţii, răzgîndirea, atît în sens bun, cît şi în sens rău. În iudaism, pocăinţa însemna întoarcerea la lege, dar în creştinism va desemna întoarcerea de la păcat, căinţa şi botezul pentru iertarea păcatelor şi, totodată, o schimbare radicală a modului de gîndire şi a vieţii. Latina autorilor creştini va reţine în special dimensiunea căinţei, desemnînd acest proces spiritual prin *paenitentia* („căinţă") < *paenitere* („a fi nesatisfăcut, nemulţumit, a regreta, a-i părea rău"). TERTULIAN (*Adversus Marcionem* II, 16), în încercarea sa de a echivala cît mai fidel termenii fundamentali ai limbajului teologic creştin grecesc, va propune cuvîntul *res(i)piscentia* (< *resipisco*, „a-şi redobîndi judecata, a-şi veni în sine" < *re sapio* + sufixul incoativ *sco*), căruia îi atribuia o etimologie inexactă lingvistic, dar pertinentă din punct de vedere teologic: *receptio mentis ad se* („o restaurare a minţii în starea iniţială"). Acest neologism nu se va impune, însă, în latina creştină, fiind surclasat de mai popularul *paenitentia*. ♦ Termenul gr. *σκήνωμα* (versiunea modernă: *sălaşul*) are sensul de 'cort, sălaş, locuinţă'; aici se face referire la *cortul*

mărturiei (*σκήνωμα τοῦ μαρτυρίου*, *cf.* 1Reg. 8:4), aşadar la templul din Ierusalim. BIBL.1688 traduce prin *sălaş*, în vreme ce versiunile româneşti ulterioare preferă termenul *locaş/ lăcaş*. VULG. optează pentru *tabernaculo* (*cf.* VULG.BLAJ: *cort*). Versiuni în limbi străine: *tabernacle* (KJA), *elling place* (NRS, RSV), *dimora* (SACC).

1:53

Am tradus gr. *τὰ δυσσεβήματα* (SEPT.FRANKF.) prin *faptele... lipsite de evlavie*. Termenul *εὐσέβια* poate avea atît sensul de 'cucernicie, pietate, cinstire a lui Dumnezeu', cît şi pe cel de 'dreaptă credinţă, religie, adorare justă a lui Dumnezeu'. De aceea, gr. *τὰ δυσσεβήματα* poate fi tălmăcit ca un complex de fapte ce reprezintă un atentat împotriva pietăţii, dar şi a dreptei credinţe, a monoteismul iudaic. În *Septuaginta* este întotdeauna aplicat cinstirii lui Dumnezeu. BIBL.1688 tălmăceşte, în mod sugestiv, prin termenul *păgînătăţi*, făcînd referinţă astfel la idolatrie ca principală cauză a decăderii Israelului; VULG traduce, semnificativ, prin *inreligiositas*, redat în VULG.BLAJ prin *nedumnezeirea*. Alte versiuni româneşti confirmă accentul pus pe latura religioasă (în speţă trădarea monoteismului iahvist pentru politeism) şi optează pentru *rêlele credinţe* (MS.45) sau insistă asupra dimensiunii morale a decăderii poporului israelit, traducînd prin *fărădelegi* (BIBL.RADU-GAL.) sau *nelegiuiri* (BIBL.ANANIA); unele versiuni urmează fidel BIBL.1688: *păgânătăţi* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi). ♦ Termenul *caldei* (gr. *χαλδαῖος*) este curent în *Septuaginta*, unde îi desemnează pe babilonieni, deşi nu este just.

1:54

Textul grecesc utilizează aici doi termeni diferiţi pentru a desemna tinerii ucişi de cruzimea năvălitorilor din Babilon, anume *νεανίσκος* şi *νεός*; aceştia au fost traduşi în BIBL. 1688 prin *tînăr* şi *cel mai tînăr*. Diferenţa de nuanţă dintre cei doi termeni este marcată numai în BIBL.RADU-GAL.: *feciori* şi *tineri*.

1:55

SEPT.RAHLFS (*τὰς κιβωτούς*, unica ocurenţă la plural în textul grecesc) şi SEPT.FRANKF. (*κιβωτοῦ*, *cf.* versiunea modernă: *ale chivotului*) au aici lecţiuni diferite. Tălmăcirile româneşti de pînă la BIBL.RADU-GAL. traduc cuvîntul grecesc prin *sicriu*, următoarele versiuni adoptînd termenul *chivot*, care se va consacra în limbajul biblic ortodox. VULG. redă termenul prin *arcam*, iar tălmăcirile occidentale moderne traduc perifrastic: *the vessels of the ark* (KJA), *the treasure chests* (NRS, RSV), *i tesori* (SACC). ♦ Pasajul se referă, probabil, la vasele sacre care ţin de chivotul Domnului.

1:56

Am tradus termenul gr. *ἀποθήκη* prin *comorile* (lit.: „cămară, tainiţă, încăpere, hambar", de unde şi sensul derivat de 'cufere, lăzi cu avuţii' pentru pluralul *ἀποθήκας*). BIBL.1688 şi MS.45 traduc gr. *βασιλικὰς ἀποθήκας* (SEPT.FRANKF.) prin *cêle împărăteşti lăzi*; aceeaşi traducere este adoptată în BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914 şi BIBL.1936; BIBL. RADU-GAL. (*comorile domneşti*) optează pentru o echivalare interpretativă; BIBL.1944 (*lăzile domneşti*) modifică adjectivul, adaptîndu-l specificului spaţiului politic românesc al Evului Mediu; BIBL.1968 (*vistieria regelui*) traduce *ad sensum*, iar BIBL.ANANIA traduce prin *visteriile regelui*; ultimele ediţii sinodale ortodoxe optează pentru o sinteză a versiunilor anterioare: *visteriile domneşti*. VULG. (*regales apotheca*) traduce literal, opţiune preluată în VULG.BLAJ (*împărăteştile cămări*). Versiunile occidentale recurg la aceeaşi traducere interpretativă: *royal stores* (NRS, RSV), *king's treasures* (KJA), *i tesori del re* (SACC).

1:57

Secvenţa gr. *ἐνεπύρισαν ἐν πυρί* (BIBL.1688: *le-au ars cu focu*) calchiază o sintagmă ebraică pleonastică. Parataxa, pleonasmul, redundanţa şi repetiţia sînt specifice stilului biblic. ♦ Potrivit cărţii 3Ezd., exilul babilonian începe în anul 587 î.Hr. şi se sfîrşeşte în 538 î.Hr. THEODORET AL CYRULUI (*Commentarius in visiones Danielis* 9, 1) consideră că versiunea din 3Ezd. este cea mai plauzibilă.

1:58

După cum a afirmat şi profetul Ieremia (25:11-12), pămîntul va avea odihnă ca în anul sabatic (Lev. 25:1-7). În contrast cu 2Reg. 25 şi Ier. 52, cartea de faţă prezintă exilul ca pe un fenomen temporar, nu ca pe o tragedie.

Capitolul al 2-lea

2:1

Figura lui Cirus al II-lea cel Mare (559-529 î.Hr.) a fost mult idealizată în tradiţia ebraică. Politica sa paşnică şi binevoitoare faţă de populaţiile imperiului urmărea să ofere un control mai eficient al acestora, permiţînd populaţiilor deportate anterior de babilonieni să revină în ţările de baştină. Vechi inscripţii ale vremii îl prezintă pe Cirus (BIBL.1688: *Chíros*) ca un restaurator al cîtorva temple. Textul edictului se regăseşte la începutul cărţii *Ezdra* şi, într-o formă prescurtată, în *Cronici*. ♦ Făcînd cîteva simple calcule, nu obţinem 70 de ani pentru perioada exilului, din 587 pînă în 539 î.Hr. Dacă luăm în considerare anul 517 î.Hr. ca dată a inaugurării noului templu (al doilea templu iudaic, cum este cunoscut), avem 70 de ani. Probabil (Ier. 1:54) că cifra este simbolică, reprezentînd durata vieţii unui om. ♦ Spre deosebire de relatările paralele din textele canonice, 3Ezd. insistă mai mult asupra rolului providenţial jucat de lideri inspiraţi ca Neemia şi Zorobabel.

2:2

Verbul gr. *κηρύσσω* poate fi tradus prin „a proclama", „a anunţa cu voce tare", „a crăinici", „a exercita oficiul de herald". În greaca Noului Testament, termenul se va specializa pentru a desemna doctrina soteriologică a creştinismului, mesajul evanghelic. Aplicat edictului emis de Cirus,

verbul *ἐκήρυξεν* (SEPT.FRANKF.) este tălmăcit în versiunile moderne prin: *praedicavit* (VULG.) – se aplică, anacronic, aceloraşi termeni întîlniţi şi în Vechiul Testament semnificaţiile neotestamentare – *au vestit* (BIBL.RADU-GAL., BIBL. 1968, VULG.BLAJ şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *au strigat* (BIBL.1688, MS.45, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL. 1914, BIBL.1936, BIBL.1944), *a dat de veste* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi străine: *made a proclamation* (KJA, NRS, RSV), *fece proclamare* (SACC). ♦ Urmînd metoda consacrată în *Ezdra canonic*, cartea 3Ezd. inserează (armonic) în trama narativă documente oficiale. O altă versiune a decretului emis de Cirus apare în Ezd. 6. Relaţia dintre cele două variante a fost îndelung dezbătută. Existenţa unui document de această factură este acceptată de cercetători, însă forma originară este dificil de reconstituit.

2:3

Sintagma gr. *κύριος ὁ ὕψιστος* (SEPT.FRANKF.), *Domnul cel preaînalt* (versiunea modernă), *Domnu înalt* (MS.45), *Domnul cel preaînalţat* (BIBL.1688) este specifică teonimelor de origine persană. Este de remarcat tentativa autorului de a-i prezenta cît mai favorabil pe suveranii persani, trecînd sub tăcere unele episoade mai puţin plăcute.

2:7

Este de remarcat aici inserţia monoteistă din edictul lui Cirus: *al Domnului din Ierusalim* (versiunea modernă). Totodată, afirmaţia are menirea de a statua centralizarea cultului în Ierusalim, locul prin excelenţă al prezenţei slavei lui Dumnezeu.

2:8

Am tradus prin *căpeteniile seminţiilor* termenul gr. *ἀρχίφυλος* („şef de trib"). ♦ Iuda şi Veniamin sînt triburile care au alcătuit regatul israelit sudic. Aceştia reprezintă rămăşiţa lui Israel, de vreme ce triburile din nord, zece la număr, fuseseră deportate în veacul al VIII-lea de asirieni. Reîntoarcerea acestor două triburi (deportate şi ele, la rîndul lor, de babilonieni, în 587 î.Hr.) în patrie reprezintă elementul de continuitate cu primul templu.

2:9-10

Verbul grecesc echivalent sintagmei *le pusese spre păstrare*, care încearcă să redea întrucîtva sensul original, fără a recurge la neologisme, este *ἀπερείδω* („a fixa, a stabili, a întemeia, a depozita"). Pentru a sublinia acest aspect al stabilităţii subiacent termenului grecesc, BIBL.1688 şi MS.45 recurg aici la plasticul verb *a spînzura*; BIBL.MICU, BIBL. ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936 şi BIBL.1944 reiau această opţiune; BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA preferă termenul *pusese*; BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe traduc prin *le aşezase*. Versiunile occidentale merg în aceeaşi direcţie: *stored* (NRS, RSV), *had set up* (KJA), *aveva posto* (SACC). Interesantă este opţiunea de traducere *consecravit* din VULG., care insistă asupra pîngăririi vaselor sfinte ale Dumnezeului celui unic prin dedicarea lor pentru slujirea idolilor. Urmînd versiunea latină, VULG.BLAJ traduce prin *le închinase*. ♦ Este uşor de remarcat structurarea polemică a textului în jurul antitezei *Κύριος* şi *εἴδωλον*, între monoteism şi politeism.

2:12

Numele demnitarului din acest verset apare în diferite variante în manuscrise. Textul ebraic îl numeşte *Şeşbaţar* (SEPT.FRANKF.: *ἀβασσάρος*, MS.45: *Avvasar*, BIBL.1688: *Avasár*), nume de certă rezonanţă babiloniană. Unii l-au considerat identic cu Zorobabel, însă este vorba despre două persoane (*cf.* 6:17). Funcţia de guvernator al Iudeei era exercitată, aşadar, de un babilonian. Cu toate acestea, istoricii neagă posibilitatea existenţei unei provincii autonome Iudeea în Imperiul Persan. Exegeţii sînt de părere că termenul gr. *προστάτης*, care, în contexte analoage, este aplicat lui Zorobabel, indică aici pe acel *nasi*, reprezentantul poporului Israel în faţa autorităţilor persane, descendent din familia lui David. Astfel se sublinia continuitatea dinastiei davidice.

2:13

În legătură cu numărul vaselor pentru *jertfe* (gr. *φιάλαι*), se pare că traducătorii de la 1688 au omis pe *δεκά*, menţionînd numărul *2400*, în loc de 2410. Diferenţe semnificative de număr există însă şi între versiuni; de pildă, în VULG. sînt *2300* de vase. Interesant este că doar în 3Ezd. inventarul este mult mai scrupulos, iar rezultatul adunării tuturor vaselor din listă coincide cu numărul declarat al acestora.

2:16

Un alt paradox istoric al cărţii este menţionarea regelui Artaxerxe I Longimanus (465-424 î.Hr.) înainte de Darius, cîtă vreme domnia lui Artaxerxe I a avut loc după cea a lui Darius. FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 26, 3) emendează textul, precizînd că este vorba despre Cambysses (530-522 î.Hr.), urmat apoi de Darius I (522-486 î.Hr.), ceea ce este just. Prezenţa acestui rege persan, deşi inadecvată cronologic, are rolul de a explica, în *Ezdra canonic*, eşecul finalizării reconstrucţiei templului în vremea lui Zorobabel şi a lui Iosua. În 3Ezd., dimpotrivă, acest episod are menirea de a demonstra că abia cînd Zorobabel preia puterea lucrurile revin la normal. Autorul cărţii 3Ezd. a atribuit tergiversarea lucrărilor de refacere a templului ostilităţii samarinenilor, în vreme ce profeţii Agheu şi Zaharia au pus-o pe seama inerţiei iudeilor. ♦ Samarinenii vor să fie reintegraţi în poporul iudeu, însă sînt refuzaţi. Din această epocă datează binecunoscuta antipatie reciprocă dintre evrei şi samarineni. ♦ Termenul gr. *βεέλτεθμος* (SEPT.FRANKF.), *Veeltethmos* (MS.45) este o transliterare defectuoasă a titlului aram. *beel teem* („mesager regal"), purtat de Rehum, precum ne informează FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 26, 4). Persoanele enumerate aici sînt oficiali ai regiunii *De dincolo de rîu* (Ezd. 4:10), din care făceau parte Siria, Fenicia, Palestina şi Samaria.

2:17

BIBL.1688 (*cêle ce să nemerescu*) şi MS.45 (*cêle ci să nemeresc*)

traduc literal gr. *τὰ προσπίπτοντα* (lit.: „cele ce se întîmplă, faptele, evenimentele"). Expresia este însă una standard, tehnică, desemnînd evenimentele înregistrate de cronicarul imperial (*cf.* v. 25: *τῷ γράφοντι τὰ προσπίπτοντα*). În versetul de faţă, verbul *γράφω* este subînţeles. Alte tălmăciri româneşti facilitează sau îngreunează înţelegerea din cauza aceluiaşi literalism caracteristic vechilor traduceri biblice româneşti: *cel preste ceale ce să nimeresc* (BIBL.MICU), *cel preste cele se întîmplă* (BIBL.1914, BIBL.1936), *cronicarul* (BIBL.1968, BIBL.RADU-GAL. şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *scriitorul* (BIBL.1944), *cel peste treburile obşteşti* (BIBL.ANANIA; de subliniat traducerea sau diortosirea total neadecvată). Versiunile occidentale traduc just funcţia acestei persoane: *the storywriter* (KJA), *the recorder* (NRS, RSV), *l'annalista* (SACC). ♦ Ierusalimul depindea administrativ de Samaria. Geografia Palestinei nu îi este foarte familiară autorului 3Ezd. ♦ *Coelesiria* (versiunea modernă), *Chilosíriia* (BIBL.1688) şi *Siría cea Gropiloasă* (MS.45) redau gr. *κοιλοσυρία* („Siria cea scobită"); este vorba despre depresiunea dintre munţii Liban şi Antiliban. În sens larg, Coelesiria cuprindea Damascul şi Palestina.

2:19

Secvenţa *se vor şi împotrivi împăraţilor* (versiunea modernă) face aluzie la regii persani.

2:20

Menţionarea templului în acest context ridică serioase probleme istorice. Documentul lui Artaxerxe (transmis de *Ezdra canonic*) nu aminteşte de templu, ci doar de reconstruirea zidurilor Ierusalimului, probabil sub Cirus. De aici trebuie înţeles Artaxerxe sau Cambise (vezi comentariul de la 2:16).

2:22

Asirienii şi babilonienii au ţinut cronici (arhive) amănunţite ale domniei suveranilor, iar persanii au preluat şi au dezvoltat această tradiţie.

2:24

După ce traducătorii de la 1688 preferaseră, mai sus (v. 17), transliterarea denumirii greceşti pentru provincia romană *Coelesiria* (SEPT.FRANKF.: *κοιλοσυρία*, unde *κοῖλος* înseamnă 'care are formă de groapă, scobitură, cavitate'), aici traduc numele propriu: *Síriia cea Gropiloasă* (*cf.* BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914). ♦ Istoricii Orientului Apropiat au subliniat adeseori rolul de coridor strategic al Canaanului. De aceea vechile imperii (Egiptean, Asirian, Babilonian etc.) ale Orientului şi-au disputat mereu suzeranitatea acestor teritorii.

2:31

Darius I cel Mare (522-486 î.Hr.) a îngăduit reluarea lucrărilor de rezidire a templului din Ierusalim sub conducerea lui Zorobabel şi a preotului Iosua. Faptul este confirmat şi de scrierile profeţilor Zaharia şi Agheu. Lucrările fuseseră începute în anul 538 î.Hr., în vremea lui Cirus. Din cauza intrigilor vecinilor Israelului, restaurarea a fost însă oprită. Templul cel nou va fi inaugurat în anul 515 î.Hr.

Capitolul al 3-lea

3:1

Termenul *curteni* (gr. *οἰκογενής*) este ambiguu în context, desemnîndu-i, în general, pe sclavii născuţi în casă sau pe sclavii casnici. BIBL.1688 şi MS.45 traduc prin *celor den casă născuţi*, opţiune preluată şi în BIBL.MICU şi BIBL.1914; versiunile următoare prezintă variante ale aceleiaşi opţiuni (BIBL.1936, BIBL.1944 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe: *celor născuţi din casa lui*) sau recurg la o traducere literală (BIBL.ANANIA: *casnici*), dar există şi tălmăciri care pledează pentru o traducere contextuală, cu referinţă la demnitarii imperiali, întrucît nu este rezonabil ca regele regilor să fi oferit un banchet slujitorilor săi. O asemenea variantă judicioasă este termenul *curteni* (BIBL.RADU-GAL.). VULG. traduce prin *vernaculis*, iar VULG.BLAJ, mai just, prin *boiari*. Versiunile occidentale sînt mai literale: *all that were born in his house* (NRS, RSV), *household* (KJA), *servi nati nella sua casa* (SACC). ♦ Opoziţia samarinenilor opreşte complet lucrările la templu. Astfel, activitatea lui Zorobabel va fi încununată de aureola succesului deplin în restaurarea templului. ♦ Banchetul regal este un motiv favorit al literaturii greceşti elenistice, descrierea ceremonialului curtenesc fiind realistă. Elementul original al povestirii este faptul că gărzile de corp, nu regele, aleg felul divertismentului. Locul desfăşurării banchetului nu este menţionat, dar trebuie să fie Susa, capitala Imperiului Persan (Est. 1:2-3). ♦ *Media* (SEPT.FRANKF.: gen. *μηδίας*, MS.45: *Mídiei*, BIBL.1688: *Mídiii*) este Iranul nordic de astăzi. ♦ *Satrapii* (MS.45, *cf.* BIBL.1688: *domnii*) erau înalţii oficiali ai curţii persane, de regulă guvernatori de provincii. În vremea lui Darius I existau aproximativ 20 de satrapi. Numărul lor a crescut mereu, iar cifra de 120 pare a fi devenit convenţională în literatura iudaică; vezi Est. 1:1; IOSEFUS FALVIUS (*Antichităţi iudaice* 11, 3).

3:4

Istoria celor trei paji era deja cunoscută evangheliştilor sinoptici şi primilor scriitori creştini. A căuta aici, ca în toată opera, corespondenţe istorice exacte reprezintă o întreprindere sortită eşecului. Din analiza textului, foarte fluent, reiese că această istorisire a fost compusă direct în limba greacă, nefiind o traducere, deşi unele fraze care încep cu gr. *τότε* par a indica un original aramaic. ♦ Originea povestirii este fie persană, fie chiar sanscrită ori indo-europeană (*cf.* structura tripartită). *Istoria celor trei paji* nu are corespondent în *Septuaginta* sau în textul masoretic, deşi s-a speculat că ar fi o rescriere şi o dezvoltare a istoriei cărţii *Ester*. O regăsim, în schimb, prezentată pe larg şi cu interesante detalii la FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 33-66). ♦ Ipotezele asupra locului povestirii în 3Ezd. variază de la o simplă interpolare pînă la ideea de nucleu originar al cărţii 3Ezd.

3:5

Nu este foarte limpede în ce circumstanţe ar fi acceptat împăratul o asemenea propunere din partea curtenilor săi. Oricum, rolul lui Darius este unul pasiv. FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 34-36) desluşeşte problema, prezentîndu-l pe Darius ca iniţiator al concursului. Totuşi, criticii sînt de părere că versiunea originală a istoriei conţinea numai trei discursuri, într-o ordine puţin schimbată: împărat, vin şi femeie. Ordinea aceasta este cea mai logică într-un „crescendo" al influenţei exercitate asupra elementului precedent. Oricum, scopul acestei naraţiuni este acela de a exalta figura lui Zorobabel.

3:7

Am tradus gr. *συγγενὴς Δαρείου* prin *rudenia lui Darius*; este vorba despre un titlu onorific la curtea persană (vezi QUINTUS CURTIUS, *Istoria lui Alexandru* 3, 3, 8).

3:9

Discursurile sînt paralele şi întocmite simetric, după o schemă bine definită. Ingeniozitatea autorului rezidă nu doar în ironia fină şi umorul remarcabil, ci şi în maniera în care fiecare vorbitor demontează argumentele precedentului.

3:12

Este evident că adăugirea *dar mai presus de toate biruieşte adevărul* (versiunea modernă, după SEPT.FRANKF.) este o interpolare ulterioară, altfel concurentul nostru nu ar respecta înţelegerea (prealabilă) de a numi un singur element suveran.

3:18-20

În SEPT.RAHLFS lipseşte exclamaţia care însoţeşte, de regulă, vocativul *ὦ*, prezentă în SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN. ♦ O interpretare patristică remarcabilă, în cheie mistic-alegorică, este următoarea: „Acest Zorobabel este unul dintre tinerii ce stau în preajma regelui Darie, adică a legii naturale, şi cuprinde toată întinderea bunurilor dumnezeieşti din oameni în două cuvinte. El risipeşte cutezanţa celorlalţi şi atrage la sine legea care împrăştie peste fire, iar aceasta decretează slobozirea puterilor sufletului ţinute în robia străină a patimilor" (MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, p. 266-267). ♦ Vinul, ambivalent ca şi celelalte elemente puse în discuţie, este cel care cufundă sufletul în iluzie şi uitare, în „maya", înrobindu-l stihiilor pămînteşti. În v. 19 se afirmase că puterea vinului o covîrşeşte pînă şi pe cea a împăratului. Forţa vinului este aceea a unei stihii egalizatoare a societăţii.

3:21

Secvenţa gr. *διὰ ταλάντων ποιεῖ λαλεῖν* a fost tradusă în mod literal în versiunile biblice româneşti şi străine, cu excepţia următoarelor: BIBL.1936, BIBL.1944: *toate de pe picior de mari averi a grăi*, BIBL.RADU-GAL.: *ne face să socotim toate numai în talanţi* şi SACC: *fa parlare ciascuno nell'abbondanza*. Sensul aproximativ al acesteia ar fi următorul: 'vorbeşte în talanţi, vorbeşte ca în talanţi, rosteşte cuvinte preţioase ca talanţii, grăieşte aşa îmbelşugat de parcă ar azvîrli cu talanţi etc.'. FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 41) o înţelege ca „vorbe care se cuvin celor bogaţi".

3:24

Puterea vinului derivă mai mult din caracteristicile sale distructive. În literatura filocalică răsăriteană, vinul a fost foarte uşor asociat cu facultatea concupiscentă şi irascibilă a sufletului, ieşită de sub controlul raţiunii: „Deci, zice unul din tineri, adică cel dintâi, prezentând vitalitatea pătimaşă a trupului: «Cel mai tare este vinul». El numeşte «vin» toată întinderea patimilor iubitoare de plăceri, pe care le circumscrie în acest singur cuvânt. Acest «vin» provoacă «beţia» ce scoate pe om din minţi şi perverteşte întrebuinţarea gândurilor fireşti. Căci spune *Scriptura*: «Mânia dracilor este vinul lor şi mânia aspidelor fără vindecare». Ea numeşte fierberea plăcerilor trupeşti «vinul dracilor», iar neascultarea îngâmfată şi dispreţuitoare «vinul aspidelor». Căci se spune ceva de această fiară, că, spre deosebire de toate celelalte fiare ale pământului, îşi astupă urechile de la cântări dispreţuind cu mândrie pe cei ce cântă" (vezi, pentru aceasta, MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, p. 267).

Capitolul al 4-lea

4:1-2

Este descrisă aici monarhia absolutistă de tip oriental, arbitrară şi discreţionară. Se insistă mai mult pe efectele nefaste ale elementelor suverane propuse de participanţi. ♦ Uimitoare pentru Antichitate este afirmarea limpede a lipsei de logică a supunerii absolute faţă de puterea regelui, care are drept de viaţă şi de moarte asupra supuşilor săi.

4:4

De fapt, s-a produs aici o confuzie a traducătorului, care a înţeles ebr. *harim* („cetăţi") drept *arim* („munţi"). Contextul pledează în favoarea acestei ipoteze. ♦ În aceeaşi perspectivă alegorică, şi discursul acestui paj poate dezvălui sensuri mistice: „Altul dintre tineri, adică al doilea, zice: «Cel mai tare este împăratul». El numeşte «împărat» toată slava deşartă a bogăţiei, a domniei şi a celorlalte străluciri de dinafară. E slava care naşte neştiinţa, prin care se produce sfâşierea firii, întrucât toţi se ignoră unul pe altul şi toţi se sfâşie între ei pentru un singur lucru: pentru că fiecare vrea să fie slăvit mai mult decât alţii, fie datorită puterii, fie bogăţiei, fie plăcerii sau a altor pricini pentru care se vor slăviţi cei ce nu cunosc slava dumnezeiască cea care rămâne şi dispreţuiesc puterea ei" (MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, p. 267-268).

4:13

Tradiţia iudaică l-a identificat pe cel de-al treilea paj cu Zorobabel, reprezentantul persan al lui Darius în Palestina şi responsabilul cu restaurarea vieţii naţionale şi religioase iudaice. Textul reconstruieşte istoria lui Zorobabel şi caută

să explice favoarea deosebită de care s-a bucurat acesta ulterior. Prietenia dintre Darius şi Zorobabel este amintită şi de istoricul FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 31). Caracterul legendar al relatării este evident, deşi CLEMENT ALEXANDRINUL (*Stromate* 1, 124) o consideră un fapt istoric şi laudă înţelepciunea lui Zorobabel, graţie căreia s-a putut reconstrui Ierusalimul. ♦ În perioada bizantină este atestat un apocrif iudaic anticreştin *Revelaţia lui Zorobabel*. ♦ MAXIM MĂRTURISITORUL (*Răspunsuri către Talasie*, p. 266-267) a realizat, în binecunoscutul său mistic-alegoric, o interesantă interpretare spirituală a episodului în care robia babiloniană este înrobirea sufletului de către patimile păcătoase: „Acest Zorobabel este unul dintre tinerii ce stau în preajma regelui Darius, adică a legii naturale, şi cuprinde toată întinderea bunurilor dumnezeieşti din oameni în două cuvinte. El risipeşte cutezanţa celorlalţi şi atrage la sine legea care împărăţeşte peste fire, iar aceasta decretează slobozirea puterilor sufletului ţinute în robia străină a patimilor". ♦ Discursul lui Zorobabel, după toate probabilităţile, nu făcea parte din trama originară a naraţiunii.

4:14

Unii exegeţi consideră că gr. *πολλοί* ar trebui tradus prin „bogaţi", *cf.* SACC.

4:15

Înfierînd puterea cvasi-divină a împăratului şi destăinuind zvonuri din alcovul imperial, Zorobabel nu face altceva decît o revoluţionară şi necruţătoare critică a fundamentelor regalităţii, expunîndu-le judecăţii raţiunii şi a bunului simţ. De fapt, stînjenitoarele aspecte pe care le discută sînt cumva explicate prin discursul următor: exaltarea adevărului. În numele Adevărului absolut, transcendent, Zorobabel rosteşte adevăruri dureroase. ♦ MAXIM MĂRTURISITORUL (*Răspunsuri către Talasie*, p. 268-269), în cadrul exegezei spirituale pe care o face *Istoriei celor trei paji*, schimbă acum registrul interpretativ, făcînd o distincţie clară între tipurile de discurs: „Aceştia, reducând tot adâncul de mocirlă al patimilor contrare firii la aceste două izvoare, l-au făcut pe Darie judecător al cuvintelor, nădăjduind că legea care stăpâneşte peste fire îşi va da consimţământul la opiniile lor. Dar al treilea, care este mintea ce ţine partea virtuţii şi a conştiinţei şi se străduieşte să slobozească sufletul din robia cea rea a patimilor, zice: «Mai tari sunt femeile şi pe toate le biruieşte adevărul». «Femei» a numit el virtuţile îndumnezeitoare din care se naşte în oameni iubirea care îi uneşte cu Dumnezeu şi întreolaltă. Aceasta răpeşte sufletul tuturor celor supuşi naşterii şi stricăciunii, ca şi al fiinţelor spirituale care sunt mai presus de acestea, şi îl împleteşte cu Dumnezeu însuşi într-o unire drăgăstoasă, atât cât este cu putinţă firii omeneşti, înfăptuind în chip unic căsătoria dumnezeiască şi neprihănită".

4:26

Între versiunile greceşti există o diferenţă notabilă: 1. SEPT.RAHLFS: *ἀπενοήθησαν ταῖς ἰδίαις διανοίαις* (lit.: „şi-a pierdut propriile minţi"); 2. SEPT.FRANKF. şi BIBL. VEN.: *ἀπενοήθησαν ταῖς εἰδέαις* (versiunea modernă: *şi-au pierdut minţile*). BIBL.1688 şi MS.45, urmate de BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914, traduc prin *s-au fluturat la chipuri*, unde sensul arhaic al lui *a flutura* este 'a pierde'; alte versiuni urmează, probabil, SEPT.RAHLFS şi traduc sensul sintagmei, evitînd literalismul strict: *şi-au ieşit din judecată* (BIBL. 1936), *şi-au ieşit din minţi* (BIBL.1944, BIBL.RADU-GAL.), versiune preluată în BIBL.1968, BIBL.ANANIA şi în ultimele ediţii sinodale ortodoxe. VULG. traduce în aceeaşi cheie a patologicului, *dementes facti sunt*, urmată de VULG.BLAJ (*au nebunit*). La fel procedează şi versiunile occidentale: *have run out of their wits* (KJA), *have lost their minds* (NRS, RSV), *perdono la testa* (SACC).

4:29

Apamen (gr. *ἀπάμη*, MS.45: *Apámi*, BIBL.1688: *Apamína*) era, probabil, favorita regelui din haremul regal. Nu avem alte informaţii despre această concubină.

4:28-31

AMBROZIE DE MILAN (*Epistolae* 37, 12) citează fragmentul de faţă cu scopul avertizării asupra primejdiilor seducţiei feminine.

4:32

Ezitările şi întreruperile textului par a indica o redactare ulterioară a unei istorii originare nestructurate. Remarcăm frecventa absenţă a comparativului, o trăsătură semitică specifică a originalului, care trebuie astfel considerat ebraic. Impresia lăsată de text este aceea a unei mari fluidităţi a tradiţiei şi este dificil, dacă nu imposibil, să decelăm contribuţia redactorului ultim al povestirii.

4:34

Versetul de faţă realizează trecerea la un nou subiect, detaşîndu-se uşor amuzat de relatările anterioare, încheind apoteotic, prin statuarea Adevărului drept criteriu ultim al realităţii. În gîndirea biblică, adevărul este asimilat divinităţii. Remarcăm influenţa gîndirii şi a expresiei *Ecclesiastului*. ♦ Discursul lui Zorobabel (v. 34-40) este cel mai interesant, acesta destrămînd, cu delicateţe (nu lipsită de condescendenţă şi de ironie), argumentaţia celorlalte cuvîntări. Zorobabel nu numai că demonstrează superioritatea adevărului asupra vinului, a femeii şi a regelui, ci şi relativizează construcţia discursivă a predecesorilor săi. În planul imanent, uman, femeile prevalează, însă şi ele sînt supuse principiului transcendent al Adevărului. Adevărul invocat de pajul evreu este un concept complex. Astfel, gr. *ἀλήθεια* împrumută din sensurile aram. *qushta* ('statornicie, fermitate, dreptate'). Treptat, toate calităţile care păreau a aparţine ontologic vinului, femeii şi regelui sînt transferate de Zorobabel adevărului. ♦ Zorobabel este precaut, pentru a nu leza sensibilitatea religioasă a auditoriului său şi întocmeşte, ca şi Pavel în Areopag (Fapte 17), un discurs cît se poate de neutru. Pentru perşi, adevărul şi dreptatea erau

valori supreme ale lui Ahuramazda. ♦ AUGUSTIN (*De civitate Dei* 18, 36) vede aici o prefigurare a Treimii şi a lui Hristos, care este Adevărul, reprezentat aici de Zorobabel. GRIGORIE TEOLOGUL (*Cuvîntări* 23, 4) îl va parafraza ca pe un aforism deja clasicizat, iar CHIRIL AL ALEXANDRIEI (*Despre Sfânta Treime*, p. 41, 270) îl va cita de trei ori în dialogul său.

4:36

Secvenţa gr. *καὶ οὐκ ἔστιν μετ'αὐτοῦ* nu face referire la adevăr, dat fiind genul masculin al pronumelui; dacă ar fi trimis către *ἀλήθεια* („adevăr"), s-ar fi folosit aici genul feminin (*μετ' αὐτῆς*). Ea se referă la garantul adevărului, Dumnezeu. Lecţiunea prezentă în SEPT.SWETE şi în SEPT. RAHLFS este confirmată şi de FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 55). Acelaşi autor (*idem* 11, 55) parafrazează pe larg textul, inserînd cu multă claritate numele lui Dumnezeu, întrucît fie a avut sub ochi o versiune mai extinsă a cărţii 3Ezd., fie a interpretat textul. ♦ Adresîndu-se unor politeişti, Zorobabel va evita să vorbească în mod direct despre „Dumnezeu cel unic" şi va recurge la imagini simbolice.

4:37

Forţa retorică a discursului este formidabilă. Vinul, femeia şi împăratul nu reprezintă valori autentice, ci efemere, umane, mărginite. Abia adevărul este valoarea valorilor, perenă, veşnică şi imuabilă. Ideile textului sînt o interesantă sinteză de idei biblice şi de filosofie elenistică, transpuse într-un stil imnic, cu ecouri din *Profeţi* şi *Psalmi*. ♦ Adevărul este „Alfa şi Omega", principiul şi finalitatea tuturor celor create: „Iar «adevăr» a numit cauza cea unică şi singură a lucrurilor, începutul, stăpânirea, puterea şi slava, din care şi pentru care s-au făcut şi se fac toate şi prin care şi pentru care se susţin toate în existenţă, şi de dragul căreia se face toată strădania şi mişcarea celor iubitori de Dumnezeu. Scurt vorbind, prin «femei» a arătat sfârşitul virtuţilor: iubirea. Căci aceasta este plăcerea unirii nedespărţite şi neîntrerupte a celor ce se împărtăşesc prin dorinţă de binele prin fire. Iar prin «adevăr» a indicat capătul tuturor cunoştinţelor şi chiar al tuturor celor ce pot fi cunoscute, capăt spre care sînt atrase, ca spre începutul şi sfârşitul tuturor lucrurilor, mişcările naturale, printr-o oarecare raţiune generală. Căci începutul şi sfârşitul tuturor lucrurilor, ca adevăr, biruieşte toate prin fire şi atrage spre sine mişcarea tuturor făpturilor" (MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, p. 269). ♦ O problemă exegetică interesantă ridică secvenţa gr. *ἐν ἀδικίᾳ αὐτῶν ἀπολοῦνται* (versiunea modernă: *în nedreptatea lor pier*, *cf.* MS.45, BIBL.1688). Este neclar dacă viitorul *ἀπολοῦνται* vorbeşte despre nenorocirea care se va abate asupra celui nedrept în această viaţă sau după moarte (Prov. 13:21). Tonul sintagmei indică prima variantă, dar contextul pledează pentru a doua. Observăm că autorul *Istoriei celor trei paji* împărtăşeşte acelaşi pesimism ca şi autorul *Ecclesiastului*: omul este, prin natura lui, nedrept, numai Dumnezeu este adevăr şi dreptate.

4:38

Dintre atributele pe care Zorobabel le pune pe seama adevărului deducem cu uşurinţă că adevărul avut în vedere de vorbitor nu poate fi o abstracţiune, un concept, ci o persoană vie. ATANASIE CEL MARE (*Trei cuvinte împotriva arienilor* II, 20) identifică adevărul lui Zorobabel cu Logosul, Fiul lui Dumnezeu, invocînd acest text pentru a-i demonstra caracterul divin. MAXIM MĂRTURISITORUL (*Răspunsuri către Talasie*, p. 272-273) va dezvolta magistral această interpretare: „Zorobabel cel adevărat şi nou, vestit prin cel vechi în mod figurat, este Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, care a fost conceput, purtat şi născut în «confuzia» firii noastre, ca, făcându-se om după fire, să readucă la sine firea, scoţând-o din confuzie. Acesta n-a fost dus în robie împreună cu noi şi n-a fost strămutat în confuzia patimilor. «Căci n-a săvârşit păcat, nici s-a aflat vicleşug în gura lui». Dar s-a născut între noi cei robiţi ca un rob şi «a fost socotit cu noi, cei fărdelege» [...]. El este cel ce readuce din robie pe Israel cel adevărat. El îl mută nu dintr-o ţară într-alta, cum a făcut vechiul Zorobabel, strămutând poporul din Babilon în Iudeea, ci de pe pământ la cer, de la păcat la virtute, de la neştiinţă la cunoştinţa adevărului, de la stricăciune la nestricăciune şi de la moarte la nemurire, scurt vorbind, de la lumea văzută şi pieritoare la lumea spirituală şi statornică şi de la viaţa ce se destramă la cea care rămâne şi nu se destramă".

4:39

SEPT.RAHLFS omite verbul *ἀπέχεται* (versiunea modernă: *se fereşte*) de după secvenţa *ἀδίκων καὶ πονηρῶν*, prezent în SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN.

4:40

Discursul lui Zorobabel se încheie apoteotic, în cheie doxologică, ceea ce îi conferă accente de rugăciune imnică.

4:42

În VULG., expresia *Magna veritas et praevalet!* (versiunea modernă: *Mare este adevărul şi cel mai puternic!*) a devenit aforism.

4:43

Consecinţa competiţiei este că Darius devine constrîns să acţioneze aidoma unui rege ideal, care nu se lasă sedus de femei sau de vin, ci ca un suveran fidel Adevărului veşnic. Aşadar, va face dreptate supuşilor săi iudei. Fundamentul istoric al acestei situaţii este mai mult decît discutabil. ♦ MAXIM MĂRTURISITORUL (*Răspunsuri către Talasie*, p. 269) înţelege parabolic istoria de faţă, Zorobabel reprezentînd mintea umană care, eliberată din robia babiloniană a patimilor, îşi începe ascensiunea către Ierusalimul spiritual, către veşnicie: „Mintea iubitoare de înţelepciune (filosoafă), grăind astfel către legea firii, alungă de la ea toată amăgirea dracilor vicleni şi o convinge să decreteze slobozirea gândurilor şi puterilor sufletului, ţinute în robia patimilor, şi să vestească celor închişi în întuneric, adică în poftă după cele sensibile, dezlegarea din lanţurile robiei spirituale. Prin

aceasta, îi lasă să se suie în Iudeea, adică în virtute, ca să zidească în Ierusalim, adică în deprinderea nepătimirii, templul Domnului sau cunoştinţa capabilă să primească înţelepciunea".

4:44

Unii specialişti în critica textuală (*e.g.* C. Torrey, *ap.* SAAC, p. 44) afirmă că verbul gr. *ηὔξατο* (BIBL.1688: *au făgăduit*) ar trebui înlocuit aici cu *ἤρξατο* („a început"). ♦ Potrivit 3Ezd. 2:10, vasele fuseseră retrimise la Ierusalim de către Cirus. ♦ Perspectiva istorică zugrăvită aici de Zorobabel prezintă cîteva caracteristici notabile: 1. nu babilonienii, ci edomiţii au ars templul cînd Nabucodonosor a cucerit Ierusalimul; probabil că Zorobabel nu voia să-l facă pe Darius – care, potrivit 3Ezd., domnea la Babilon – să se simtă stînjenit; 2. vasele sfinte nu au fost trimise la Ierusalim de către Cirus (*cf.* 2:7-11), ci se aflau încă la perşi; probabil că Darius ordonă doar aşezarea lor în templu; 3. Cirus pare a fi prezentat aici ca distrugător al Babilonului, fapt neconfirmat de alte izvoare.

4:45

Idumeii (edomiţii) au profitat mereu de tribulaţiile statului israelit. La Iez. 35 se evoca bucuria resimţită de aceştia la devastarea Ierusalimului. În veacul al II-lea î.Hr., această populaţie a devenit obiectul unei ostilităţi particulare a evreilor, culminînd cu domnia lui Irod cel Mare, de origine idumeană.

4:50

Imunitatea fiscală acordată iudeilor pare să reflecte mai degrabă realităţi ale perioadei elenistice decît ale celei persane. Nu avem aici nici o menţiune a învestirii lui Zorobabel ca guvernator al Iudeei, deşi autoguvernarea era o formă politică frecvent acceptată de persani pentru naţiunile supuse lor. Se impune precizarea că terminologia politică din 3Ezd. aparţine mai mult perioadei macabeice decît celei persane. ♦ Suportul material extravagant acordat de Darius refacerii templului din Ierusalim este improbabil. O versiune mai credibilă a acestui fapt poate fi cea din decretul lui Darius (3Ezd. 6). ♦ Pentru etnonimul *idumei* (versiunea modernă), vezi comentariul la 3Ezd. 4:45.

4:52

Versiunile româneşti urmează decupajul frazei urmat şi de noi în traducerea de faţă, însă traducerile occidentale interpretează diferit textul. Structurarea frazei, în sensul acordării gr. *δέκα τάλαντα* („zece talanţi") cu *ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον* („pentru jertfelnic"), este plauzibilă dacă presupunem o simetrie chiastică a membrilor: *and an additional ten talents a year for burnt offerings to be offered on the altar every day, in accordance with the commandment to make seventeen offerings* (NRS, RSV), *and other ten talents yearly, to maintain the burnt offerings upon the altar every day, as they had a commandment to offer seventeen* (KJA). ♦ Unii exegeţi consideră că numărul *şaptesprezece* reprezintă o *corruttela.*

4:55

Observăm ferma preocupare a autorului de a găsi fundamente pentru drepturile leviţilor.

4:58

Împăratul cerului (versiunea modernă) este o expresie tipic persană pentru desemnarea divinităţii. Regăsim aici unele ecouri din *Regula comunităţii* de la Qumran. Pentru iudeul vremii, înţelepciunea nu este doar o simplă abilitate intelectuală, ci cuprinde cunoaşterea tuturor lucrurilor văzute şi nevăzute, umane şi divine. Ebr. *Hokma* (gr. *σοφία*) se apropie întrucîtva de sensul vechi al filosofiei, definit de greci ca „ştiinţă a lucrurilor umane şi divine", însă, în cazul iudaismului, conceptul este mai complex, conţinînd şi coordonate cultice, mistice, spirituale etc. ♦ Exegeza la acest pasaj a lui MAXIM MĂRTURISITORUL (*Răspunsuri către Talasie*, p. 263-264) este notabilă, deşi întemeiată pe o etimologie eronată, de sorginte populară (*Zorobabel*, forma grecizată a ebr. *Zurububul*, înseamnă 'Mlădiţa Babilonului'): „Zorobabel, după regula exactă a limbii ebraice, pronunţat aspru, înseamnă «sămânţa tulburării», iar pronunţat lin, «răsăritul tulburării». Când este cuvânt compus, înseamnă «răsărit în tulburare», iar când formează două cuvinte despărţite, «răsăritul din împrăştiere». În sfârşit, când e cuvânt unic, înseamnă «însăşi odihnă». Zorobabel este, aşadar, mintea iubitoare de înţelepciune (filosoafă). Prima dată ea e semănată după dreptate, prin pocăinţă, în «tulburarea» provocată de robia patimilor, în al doilea rând, urmează «răsăritul tulburării», adică mintea dă la iveală «ruşinea» ce i-o pricinuieşte «tulburarea» patimilor, în al treilea rând, vine «răsăritul în tulburare», adică mintea prin cunoştinţă aduce lumină în lucrarea confuză a simţurilor îndreptate spre cele sensibile şi nu le mai lasă pe acelea să se apropie de lucrurile sensibile fără raţiune. În rândul al patrulea, vine «răsăritul din împrăştiere», adică mintea oferă puterilor sufleteşti, împrăştiate în jurul lucrurilor sensibile, răsăritul faptelor dreptăţii care dă naştere activităţii raţionale, întrucât aceasta nu mai e lipsită de cunoaşterea prin contemplaţie, care readuce puterile împrăştiate spre realităţile spirituale. În rândul al cincilea, mintea devine «ea însăşi odihnă», după ce a împăciuit toate şi a unit activitatea cu binele prin fire, iar contemplaţia cu adevărul prin fire".

4:59

Un alt motiv frecvent al literaturii ebraice din perioada elenistică este înţelepciunea ca dar al lui Iahve. ♦ Interpretarea alegorică maximiană continuă: „Mintea, devenită astfel prin diferitele propăşiri în virtute, iese în urma biruinţei sale de la împăratul Darie, adică din legea naturală, după ce i-a arătat aceleia puterea iubirii şi a adevărului, prin compararea virtuţilor cu patimile, şi a luat de la aceea scrisori care să întărească pornirea ei şi să o oprească pe cea a duşmanilor. Iar după ce iese, cunoscând de unde i-a venit harul biruinţei, «îşi ridică faţa le cer, înspre Ierusalim şi binecuvântează pe împăratul Cerului». «Faţa» unei astfel de minţi este dispoziţia ascunsă a sufletului, în care se află

toate trăsăturile virtuţilor. Pe aceasta o ridică mintea «la cer», adică spre înălţimea contemplaţiei, «înspre Ierusalim», adică înspre deprinderea nepătimirii. Sau poate prin cuvintele «la cer, înspre Ierusalim» se arată că mintea caută locaşul ei din cer şi spre cetatea celor scrişi în ceruri, despre care «lucruri preaslăvite s-au grăit», cum zice David" (vezi, mai detaliat, la MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, p. 264-265).

4:60

În greaca *Septuagintei*, verbul *ὁμολογέω* (SEPT.FRANKF.: *ὁμολογῶ*, MS.45, *cf.* BIBL.1688: *mărturisescu*, versiunea modernă: *aduc mulţumire*) dobîndeşte şi sensul de 'a slăvi, a lăuda, a mulţumi', iar *ὁμολογία* pe cel de 'sacrificiu'. Această nouă îmbogăţire de sens va fi transferată şi în latina creştinilor, unde *confessio* va desemna nu doar mărturisirea, ci şi slăvirea, cîntarea slavei divine. ♦ MAXIM MĂRTURISITORUL (*Răspunsuri către Talasie*, p. 265-266) încheie tîlcuirea duhovnicească a rugăciunii de mulţumire a lui Zorobabel astfel: „Şi ce zice, ridicându-şi faţa? «De la Tine este biruinţa». Prin «biruinţă» arată sfârşitul făpturii împotriva patimilor, ca pe o răsplată a nevoinţelor dumnezeieşti împotriva păcatului. «Şi de la Tine înţelepciunea». Prin «înţelepciune» arată sfârşitul la care se ajunge prin contemplaţie, sfârşit care înlătură, prin cunoştinţă, toată neştiinţa sufletului. «Şi a Ta este slava». «Slava» numeşte strălucirea frumuseţii dumnezeieşti, care iradiază din acelea şi constă din unirea biruinţei şi a înţelepciunii, a activităţii şi a contemplaţiei, a virtuţii şi a cunoştinţei, a bunătăţii şi a adevărului. Căci acestea, unindu-se întreolaltă, iradiază o singură slavă, aceea a lui Dumnezeu. De aceea, foarte potrivit, adaugă «Şi eu sunt robul Tău», ştiind că toată activitatea şi contemplaţia, virtutea şi cunoştinţa, biruinţa şi înţelepciunea, bunătatea şi adevărul le săvârşeşte în noi, ca în nişte organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispoziţia care voieşte cele bune. Această dispoziţie o are şi marele Zorobabel. De aceea adaugă, zicând către Dumnezeu: «Bine eşti cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înţelepciune, şi Ţie mă mărturisesc, Doamne al părinţilor». Ca rob recunoscător, Zorobabel toate le-a atribuit lui Dumnezeu, care toate le-a dăruit. De la El a primit înţelepciunea prin care îi poate mărturisi, ca unui Domn al părinţilor, puterea bunurilor hărăzite. Drept aceea, spune «Bine eşti cuvântat, Doamne», arătând prin aceasta că Dumnezeu are înţelepciunea infinit sau, mai bine zis, este însăşi înţelepciunea, de la care primind şi el înţelepciune, îi mărturiseşte înţelepciunea sa".

4:63

Verbul gr. *ἐκωθωνίζοντο* (< *κωθωνίζομαι*) a fost tradus în BIBL.1688 şi în MS.45 prin *se desfătau*, însă sensul acestui verb implică desfătarea cauzată de licorile bahice. Sensul originar este 'a se îmbăta zdravăn'. Alte versiuni traduc prin *s-au desfătat* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL. 1936, BIBL.1944), *au făcut ospăţ* (BIBL.RADU-GAL.), *au petrecut* (BIBL.ANANIA şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *au benchetuit* (versiunea modernă). Traduceri în limbi străine: *they feasted* (NRS, RSV, KJA), *fecero festa* (SACC). VULG. traduce gr. *ἐκωθωνίζοντο* prin *exultabant*, iar VULG.BLAJ, foarte literal, prin *au săltat*. ♦ TERTULIAN (*De corona militis* 9, 3) parafrazează acest verset, invocîndu-l ca argument împotriva netemeiniciei practicii de a purta coroane în cazul creştinilor.

Capitolul al 5-lea

5:1

Primele şase versete sînt uşor neclare. Obscuritatea pare determinată de căderea unor cuvinte la începutul v. 3, care începe, în mod inexplicabil, cu *καί*. ♦ Marea întoarcere în patrie a evreilor exilaţi este transferată din vremea lui Darius (*cf. Ezdra canonic* 2) în cea a lui Cirus. Probabil că au fost mai multe reveniri în patrie ale iudeilor.

5:2-3

Deşi majoritatea ediţiilor acordă a doua parte a versetului (versiunea modernă: *cu pace şi cu muzică de timpane şi fluiere*) cu prima parte, pare mult mai verosimil, totuşi, să legăm această a doua parte de gr. *παίζοντες* („se veseleau") din v. 3. Ideea unei călătorii însoţite de muzică pare cel puţin stranie. ♦ FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 67) ne desluşeşte însă dilema: exilaţii au revenit împărţiţi în două caravane, una în care cîntau instrumentele muzicale, iar a doua cu cei care dansau.

5:4

Termenul gr. *μεριδαρχίαν* din finalul versetului este unul destul de dificil. *Μεριδραχή* are sensul de 'demnitate de guvernator al unei provincii', iar *μεριδραχία* pe cel de 'oficiu, slujbă, demnitate de guvernator provincial', dar poate avea şi sensul de 'atribuţie liturgică'. În context, sensul substantivului face referire la diviziunea politico-geografică a familiilor israelite revenite din exil în Ţara Sfîntă. Tălmăcirile variază în a alege sensul administrativ, sociologic sau geografic: *împărţala începăturii lor* (MS.45, BIBL.1688, *cf.* BIBL. ŞAGUNA, BIBL.MICU, BIBL.1914), *principatus* (VULG.), *partea împărăţiilor* (VULG.BLAJ), *orânduiala* (BIBL.1936, BIBL.1944), *ţinut* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *capi de familie* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi străine: *over their groups* (NRS, RSV), *after their several heads* (KJA), *secondo le loro funzioni* (SACC). ♦ Semnalăm aici cîteva probleme textuale: după ce se anunţă lista numelor repatriaţilor, este menţionat un singur nume. Pajul care rosteşte discursul triumfător în faţa lui Darius nu este Zorobabel, ci Ioachim, fiul lui Zorobabel. Este evident că autorul a unit diverse relatări disparate, nereuşind însă a le cimenta în chip organic. Lista numelor din acest capitol nu este un element originar, ci a fost inserată ulterior, în mod stîngaci.

5:5

Faptul că Ioachim este fiul al lui Zorobabel ridică probleme. S-au propus diverse corecturi ale textului, pentru a

rezulta că Ioachim este fiul lui Iosua.

5:7

În SEPT.RAHLFS, finalul versetului (versiunea modernă: *şi s-au întors în Ierusalim*) face parte din versetul al optulea. Există diferenţe mari de numerotare a versetelor între SEPT.RAHLFS, pe de o parte, şi SEPT.FRANKF. şi BIBL. VEN., pe de altă parte. ♦ Cea mai veche versiune a listei repatriaţilor o găsim la Neem. 7:6. Registrul genealogic al celor reveniţi din robie era esenţial, deoarece se urmărea cu stricteţe ca toţi cei ce vor locui în Ierusalim să fie de stirpe iudaică. Însă, în urma analizei comparative dintre cele două referate ale întoarcerii în patrie, rezultă că au fost două caravane de repatriaţi: una condusă de Sanabasar, în vremea lui Cirus, despre care ştim că a readus vasele sacre la templu, şi una în vremea lui Darius, condusă de Zorobabel. Autorul cărţii 3Ezd. amestecă, însă, planurile istorice, inserînd şi edictul lui Cirus în relatarea sa. Legătura dintre Zorobabel şi Darius este confirmată şi de cartea profetului Zaharia, care îl prezintă pe Zorobabel drept coordonator al primei faze de reconstrucţie a templului. În plus, prezenţa monedelor persane (daricii) în cadrul darurilor pentru templu (Neem. 7:70, Ezd. 2:69) confirmă informaţia furnizată de HERODOT (*Istorii* 4, 166), potrivit căreia daricul ar fi fost introdus de Darius. ♦ Profetul Zaharia a dat dovadă de aceeaşi clarviziune politică ca predecesorul său Ieremia, militînd pentru o conducere colegială a poporului evreu. Opera sa va căuta să legitimeze acest nou sistem politic în care marele preot şi guvernatorul Zorobabel, descendent al casei regale davidice, vor guverna într-o deplină armonie şi înţelegere, colaborînd spre fericirea şi propăşirea poporului ales, fericire care se extinde acum asupra întregului pămînt, religia iudaică deschizîndu-se, astfel, spre universalitate: *Aşa grăieşte Domnul Savaot: „Şi în zilele acelea, zece oameni dintre limbile neamurilor vor apuca pe un iudeu de poala hainei şi vor zice: Mergem şi noi cu tine, căci am aflat că Dumnezeu este cu voi!"* (Zah. 8:23). Se căuta un *modus vivendi* între politic şi religios pentru comunitatea iudaică aflată sub suzeranitate persană. Greu disimulată este năzuinţa profetului ca templul să patroneze, din umbră, viaţa politică a iudeilor. Astfel, încoronarea simbolică (6:9-14) sau viziunea celor doi măslini din templul rezidit (4:2) sînt alegorii pentru această nouă teorie politică ce va fi pusă în practică, atingînd maxima dezvoltare în perioada dinastiei haşmoneene. Influenţa arhiereului a avut mereu o pondere însemnată în istoria Israelului antic, căutînd să tempereze excesele idolatre ale monarhiei. Zah. 6:9-15 pare să facă aluzie la tentative de codificare a legislaţiei iudaice, sprijinită de autorităţile persane care încurajau autoguvernarea popoarelor din imperiu, realitate confirmată de 3Ezd. ♦ Unii exegeţi interpretează secvenţa gr. *Εἰσί... ἐκ τῆς ἰουδαίας* (BIBL.1688: *sînt den Iudéa*) nu ca pe un etnonim general, ci ca reprezentînd pe adevăraţii evrei (SACC, p. 150). ♦ Textul pare a permite interpretarea lui Flavius Iosephus, potrivit căreia au fost două caravane cu repatriaţi, prima cu preoţi, iar a doua cu laici (vezi, pentru detalii, CHARLES, p. 35).

5:8

Există o diferenţă onomastică în enumerarea căpeteniilor israelite: 1. SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN.: *ῥεελίου*, *cf.* MS.45, *Reelíu*, BIBL.1688, versiunea modernă: *Reeliu*; 2. SEPT. RAHLFS: *Βοροлιου*. ♦ MS.45 şi BIBL.1688 (*şi ceialaltă jidovime*) au înţeles secvenţa *τὴν λοιπὴν ἰουδαίαν* (SEPT. FRANKF.) ca având un sens abstract, colectiv, desemnînd comunitatea celor întorşi din captivitate (deportaţi de Nabucodonosor în Babilon). Explicaţia este simplă, dacă luăm în considerare segmentarea diferită a versetelor 7 şi 8 în SEPT.FRANKF. şi în SEPT.RAHLFS. Remarcabilă este perpetuarea acestei variante de traducere, nu prea întemeiate, în versiunile ulterioare: *cealaltă jidovime* (BIBL.MICU), *cealaltă jidovime* (BIBL.ŞAGUNA), *cealaltă evreime* (BIBL.1914, BIBL. 1936, BIBL.1944 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe). Versiunile occidentale concordă în a traduce secvenţa grecească cu sens de localizare geografică a destinaţiei evreilor reveniţi din robie: *and to the other parts of Jewry* (KJA), *returned to Jerusalem and the rest of Judea* (NRS, RSV), *e in tutto il resto della Giudea* (SACC). Urmînd VULG., VULG.BLAJ traduce mai aproape de originalul grecesc*: şi au căutat partea Iudei fieştecare la cetatea sa.* Abia BIBL.RADU-GAL. traduce mai just: *şi cei ce s-au întors în Ierusalim şi în tot cuprinsul Iudeei.* Versiunile ortodoxe ulterioare (BIBL.1968, BIBL.ANANIA şi ultimele ediţii sinodale) preiau această variantă cu modificări minore. ♦ Neemia de aici nu este autorul cărţii omonime.

5:9

Sintagma *celor de la limbă* (BIBL.1688), *cf. celor din popor* (versiunea modernă), îi desemnează pe laici în opoziţie cu clasa sacerdotală.

5:10

Între *Septuaginta* şi *Vulgata* există diferenţe în privinţa numărului diverselor triburi iudaice, însă nu le considerăm relevante. ♦ Transliterarea antroponimelor şi a toponimelor ebraice şi greceşti a fost realizată ţinînd cont de două criterii: respectarea pronunţiei erasmice şi menţinerea, în măsura posibilului, a onomasticii biblice consacrate în tradiţia românească (după BIBL.1688). ♦ Genealogia liderilor israeliţi este confuză. Doar genealogia clericilor este mai limpede, dovadă că a fost păstrată cu mai mare grijă.

5:14

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *ἠλάμ*, iar în SEPT.RAHLFS., acest nume este transliterat *Ωλαμ*.

5:19

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *σαδάς*, iar în SEPT.RAHLFS., acesta este transliterat *Ασγαδ*.

5:23

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *ἀτηρεζίου*, iar în SEPT.RAHLFS. este transliterat *Ατηρ*

Εζεκιου.

5:29

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *ἀρσιφουρίθ*, iar în SEPT.RAHLFS este transliterat *Αριφου*. Totodată, în SEPT.RAHLFS, numărul fiilor săi este mai mare cu zece decît în SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN.

5:30

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *μετήρους*, iar în SEPT.RAHLFS este transliterat în forma *Βαιτηρους*.

5:32

Începînd cu acest verset, criteriul listei nu mai este originea familială, ci cea geografică. Din structura listei se poate observa că majoritatea repatriaţilor erau originari din Ierusalim, iar mare parte dintre aceştia aparţineau claselor sacerdotale şi personalului templului.

5:33

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei localităţi este *ἀναθώθ*, iar în SEPT.RAHLFS este transliterat *'Ενατου*.

5:37

SEPT.RAHLFS omite acest verset.

5:45

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *ἀνναάς*, iar în SEPT.RAHLFS este transliterat *Σαναας*.

5:46

Preoţimea include patru mari familii, care pretindeau că descind din Aaron (*cf.* 1Paral. 24).

5:47

În SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN., numele acestei căpetenii este *μηρούθ*, iar în SEPT.RAHLFS este transliterat *'Εμμηρου*. Mai există şi alte deosebiri între listele onomastice, însă nu le mai semnalăm. O vom face doar în cazurile relevante.

5:49

În SEPT.RAHLFS, numărul fiilor lui Carme este o mie şaptesprezece, pe cînd în SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN. este de două sute cinci zeci şi şapte.

5:50

Leviţii sînt înregistraţi în funcţie de atribuţiile sacerdotale din perioada postexilică.

5:55

O caracteristică a vremii este trasarea genealogiilor personalităţilor conducătoare pînă la origini, de obicei în descendenţa unor personaje faimoase ale trecutului.

5:56

Aici se face referire la descendenţii slujitorilor casnici ai lui Solomon.

5:59

Deportarea evreilor a creat probleme similare celei prezentate aici. Noua ideologie religioasă era mult mai strictă şi mai naţionalistă. *Trito-Isaia* va critica aceste pretenţii de limitare a dreptului de adorare a lui Iahve numai la descendenţii lui Israel (*cf.* Is. 56:1-7; 66:21).

5:60

În secvenţa *şi-au luat asupra lor ca legiuită* (versiunea modernă) am optat pentru traducerea perifrastică a verbului *ἐμποιέω*, la diateza medie, care are sensul de 'a reclama, a revendica, a pretinde, a ridica pretenţii asupra, a uzurpa'. Versiunile româneşti s-au străduit să redea această nuanţă în traducere: *ceia ci să apuca de preoţie* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA), *cei ce slujiia cu preoţiia* (VULG. BLAJ), urmînd VULG. (*qui fungebantur sacerdotio*), *cei ce se ţin de preoţie* (BIBL.1914 şi BIBL.1936), *care erau în slujba preoţiei* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1944, BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *care se aflau în slujba preoţiei* (BIBL.ANANIA). Versiunile occidentale sînt mai clare: *the priests that usurped the office of the priesthood* (KJA), *the priests the following had assumed the priesthood* (NRS, RSV), *i sacerdoti, aspiravano all'esercizio del sacerdozio* (SACC).

5:61

Am tradus prin *şirul rudeniei lor* secvenţa tehnică *ἡ γενικὴ γραφή*, cu sensul 'genealogie, arbore genealogic, descriere a originii, înşiruire a descendenţilor'. Tălmăcirile româneşti şi străine gravitează în jurul acestui sens, urmînd diverse grade de literalitate, de exemplu: *cea de rod scrisoare* (MS.45, *cf.* BIBL. 1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *scrisoarea neamului* (VULG.BLAJ), *hrisovul de rudenie* (BIBL.1936, BIBL.1944), opţiune, preluată, datorită savorii echilibrat-arhaizante, şi de BIBL.ANANIA, *spiţa neamului* (BIBL.RADU-GAL.), *condici* (BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), versiune uşor stridentă. Traduceri în limbi străine: *the description of the kindred* (KJA), *the genealogy* (NRS, RSV), *il loro attestato genealogico* (SACC). ♦ În vechiul Israel, preoţia era ereditară, iar incapacitatea de a putea demonstra descendenţa aronitică atrăgea invalidarea treptei sacerdotale.

5:62

Prezenţa lui Neemia aici este un simplu artificiu narativ, o interpolare ulterioară avînd, poate, rolul de a compensa *damnatio memoriae* la care îl supune 3Ezd. *Atarias* (MS.45, *cf.* BIBL.1688: *Attharías*) nu este un nume propriu, ci un nume comun persan care îl desemnează pe guvernatorul unei provincii. În transcrierea în alfabet latin a vechilor versiuni biblice româneşti, scrise cu caractere chirilice, fără marcarea numelor proprii prin iniţială majusculă, termenul a fost înţeles ca nume propriu. ♦ Termenii *arătarea* şi *adevărul* din BIBL.1688 traduc cuvintele gr. *δήλωσις* şi *ἀλήθεια* (SEPT.FRANKF.), care, la rîndul lor, echivalează ebr. *urim* şi *tummim*. Acestea erau două obiecte oraculare, încă puţin

cunoscute, prin care se consulta voinţa lui Iahve. Se pare că erau trei, echivalente cu trei răspunsuri posibile: *da, nu* şi *Dumnezeu tace* (1Reg. 28:6; 14:41).

5:63

Cifra de aici include femeile şi copiii şi este aceeaşi cu cea furnizată de Ezd. 2:66 şi Neem. 7:64.

5:69

Prin *asini* am tradus gr. *ὑποζύγια* (lit.: „animale aflate sub jug"), care se va specializa pentru a desemna asinii. Versiunile româneşti (cu excepţia BIBL.1688 şi a MS.45, care traduc prin *înjugători*, respectiv *jugători*) optează pentru termenul *asini*.

5:70

BIBL.1688 menţionează şase mii de mine de argint, în vreme ce SEPT.FRANKF., BIBL.VEN. şi SEPT.RAHLFS amintesc de cinci mii. MS.45 are în text *5000*, iar într-o notă marginală *6000*. ♦ Unii exegeţi au insistat asupra faptului că termenul *mină* (versiunea modernă), *cf. taleri* (BIBL.1688), ar trimite către *darici*, însă ipoteza este dificil argumentabilă. Valoarea minei a variat mult în cursul istoriei, astfel că este dificil de restabilit suma exactă cu care este echivalată. Există diferenţe între numerele de aici şi cele furnizate de cărţile Ezd. şi Neem. Oricum, autorul cărţii 3Ezd. nu era prea interesat de exactitatea datelor, de aceea rotunjeşte uneori numerele.

5:72

Potrivit cronologiei particulare a autorului 3Ezd., ne aflăm în anul 520 î.Hr. ♦ Există diferenţe semnificative, chiar contradictorii, sesizate încă de Flavius Iosephus, între relatările din Ezd.-Neem. şi 3Ezd., însă nu intrăm în detalii prolixe. Ceea ce este important de subliniat e fundalul teologico-politic al cărţii 3Ezd. Autorul acesteia cunoaşte bine cărţile Ezd. şi Neem., dar se disociază conştient de acestea. Dacă Neem. 7:72-8:1 relatează grandioasa adunare a poporului în jurul lui Ezdra, autorul 3Ezd. zugrăveşte o reuniune similară a poporului, de această dată în jurul lui Zorobabel şi a lui Iosua. Simetria este intenţionată, cele două evenimente aparţinînd unei linii comune de istorie providenţială. Exclusivismul iniţial este înlocuit acum cu o dispoziţie binevoitoare pentru colaborare.

5:73

Cartea lui Móisi (BIBL.1688) menţionată aici este *Pentateuhul*, *Torah*.

5:74

Versetul aduce o informaţie relevantă, absentă din relatările canonice: evreii au cooptat la zidirea templului şi neamuri alogene. Nu ni se oferă, însă, detalii suplimentare. Altarul este reconstruit, deoarece fusese pîngărit de păgîni.

5:75

Adorarea sacrificială este reluată oficial la templu. 3Ezd. atribuie lui Zorobabel meritul acestei acţiuni, în vreme ce *Ezdra canonic* plasează evenimentul mai devreme, în timpul lui Cirus.

5:77

Prin *bucurie* am tradus gr. *χαρά* (SEPT.FRANKF.). Unii exegeţi sînt de părere că este vorba despre un eufemism pentru a desemna femeile, prostituatele asigurate lucrătorilor la templu.

5:78

Menţionarea lui Cirus în acest context este inexplicabilă. ♦ Sidonul şi Tirul au ajutat şi la construirea primului templu iudaic (1Reg. 5-7).

5:79

Evenimentul prezentat aici a avut loc în vremea lui Cirus (Ezd. 3:15), dar autorul este consecvent cu inconsecvenţele sale istorice şi îl plasează în vremea lui Darius. El reorganizează complet istoria din *Ezdra canonic*, potrivit scopurilor sale. Totuşi, relatarea din 3Ezd. este mai plauzibilă decît cea din *Ezdra canonic*, deoarece concordă cu relatările similare ale profeţilor Agheu şi Zaharia.

5:82

Termenul gr. *χρηστότης* traducere ebr. *tob* („bunătate, milă, generozitate a oamenilor sau a lui Dumnezeu"). VULG. îl echivalează prin *dulcedo*, termen atestat la CIPRIAN DE CARTAGINA (*De zelo et livore* 17) şi AUGUSTIN (*Enarrationes in Psalmos* 93, 25); utilizat în relaţie cu *caritas*, dobîndise sensul de 'dragoste divină, milostivire'. Tălmăcirile preferă, de regulă, traducerea prin *bunătate* (MS.45, BIBL.1688, BIBL. MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL.1968, ediţiile sinodale ortodoxe noi, BIBL.ANANIA), *goodness* (NRS, RSV), *dulceaţa* (VULG.BLAJ, urmînd VULG.), *mila* (BIBL.RADU-GAL.), *mercy* (KJA). ♦ Sfîrşitul versetului conţine un refren frecvent în *Psalmi*.

5:84

Evenimentul a fost unul grandios şi impresionant. În Orientul Antic, inaugurarea unui templu era un prilej pentru festivităţi splendide.

5:86

Este vorba despre samarineni, duşmanii tradiţionali ai Israelului. Samarinenii, populaţie hibridă şi sincretistă, rezultată din amestecul evreilor autohtoni cu coloniştii asirieni şi babilonieni aduşi de noii stăpîni ai Israelului după căderea Ierusalimului, în 587 î.Hr. Rivalitatea şi tensiunea dintre evrei şi samarineni datează din aceste vremuri. Zidirea unui templu nu avea doar valoare religioasă, ci şi una politică, edificarea unui nou centru de putere. De aceea, este firească dorinţa samarinenilor de a fi implicaţi în construirea lui.

5:90

Respectînd concepţia sa traductologică literalistă, MS.45 şi

BIBL.1968 traduc participiul prezent pasiv *ἐπικομώιμενα* prin *dormind asupra*. Sensul principal al verbului *ἐπίκειμαι* este 'a sta întins pe', însă, în contextul de faţă, se impune alegerea unui sens secundar al acestuia, *i.e.* 'a presa, a asupri, a impune, a constrînge'. Demn de remarcat este faptul că BIBL.ŞAGUNA a sesizat literalismul servil şi a tradus prin *împotrivindu-se asupră*. Opţiunea este preluată şi în versiunile BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL.1968 (ultimele două versiuni, ca şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe renunţă la prepoziţia *asupră*); BIBL.RADU-GAL., foarte original, tălmăceşte prin *împresurară* (*cf.* versiunea modernă: *asupreau*), iar BIBL.ANANIA traduce prin *împotrivindu-se*. VULG. este la fel de literalistă, traducînd termenul grecesc prin *incubantes*, redat în VULG.BLAJ, mai just, prin *năvăliri făcând*. Versiunile occidentale traduc mai clar: *lying heavy* (KJA), *pressed hard upon* (NRS, RSV), *opprimendo* (SACC). ♦ Secvenţa *înşelări ale popoarelor* traduce gr. *δημαγωγίας*, cu sensul de 'manipulare, control al poporului, demagogie, persuasiune a poporului spre a realiza un anumit lucru'. Instructivă este trecerea în revistă a opţiunilor traductologice româneşti şi străine: *aduceri de năroade* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA), *noroade adunând* (VULG.BLAJ, după *et populos adducentes* VULG.), *aduceri de popoare* (BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.1944); BIBL.RADU-GAL. omite acest termen în traducere, la fel procedînd şi BIBL. 1968, BIBL.ANANIA şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe dependente aici, ca în multe alte locuri, de BIBL.RADU-GAL. Versiunile străine consultate de noi traduc mai neologic: *popular persuasions* (KJA), *demagoguery* (NRS, RSV), *sobilavano il popolo* (SACC). ♦ Autorul pierde din nou firul istoric, vorbind despre Cirus. Fie este un anacronism grosier, fie amestecă planurile narativ şi istoric, fie valorifică un text precedent etc. ♦ Textul reflectă, după opinia multor savanţi, polemicile din sînul iudaismului între adepţii centralizării cultului în jurul templului şi cei din jurul templului tobiad din Transiordania, în perioada elenistică. ♦ Probabil că la sfîrşitul domniei lui Cirus sau la începutul domniei lui Cambysses lucrările la templu au fost sistate. Fie politica persană cu privire la cultele străine devenise mai puţin tolerantă, fie autorităţile îşi pierduseră interesul pentru reglementarea de la centru a acestor chestiuni. Oricum, samarinenii au împiedicat cu consecvenţă rezidirea templului oricînd au avut acest prilej. ♦ Relatarea revenirii din exil prezentată în *Ezdra canonic* este neclară şi confuză. Cea din 3Ezd. pare mai credibilă şi mai coerentă, avînd două etape: lucrările încep sub Sanabasar (ebr. Şesbaţar), imediat după 538 î.Hr., şi sînt oprite ulterior, iar după anul 520 î.Hr., Zorobabel le reia. Profeţii Agheu şi Zaharia încurajează comunitatea iudaică, iar în anul 515 î.Hr., cel de-al doilea templu este finalizat.

Capitolul 6-lea

6:1

Ne aflăm în anul 520 î.Hr. (*cf.* Agh. 1:1, Zah. 3:1-9). ♦ Activitatea profeţilor menţionaţi aici a fost esenţială pentru finalizarea lucrărilor la templu. Deşi investigaţi de autorităţi, iudeii continuă lucrul cu mare statornicie.

6:2

Începe aici o scenă similară celei narate în capitolul al 2-lea. Tonul funcţionarilor imperiali este acum mai puţin dur, în sensul că nu îşi exprimă vreo ostilitate antiudaică, ci se limitează la a preciza că ridicarea unui templu nu se poate realiza fără aprobarea autorităţilor persane. ♦ După cum era şi firesc, exegeza alegorică patristică a interpretat şi zidirea templului iudaic în mod spiritual, Zorobabel fiind, bineînţeles, un tip al lui Hristos: „El este adevărat ziditor al templului raţional, surpat de păcate şi ars de focul străin, pe care noi l-am adus asupra lui, umblând în lumina focului din noi şi în flacăra în care ardem, întrucât nu numai că am făcut să urmeze slugarnic partea mintală a sufletului cugetului trupesc, ci am şi aprins, fără ruşine, materia patimilor prin lucrarea noastră. El este cel care a înduplecat prin înţelepciune pe Darie împăratul, adică legea firii. Pentru că nu se poate ca în acest loc să se înţeleagă prin Darie diavolul, odată ce s-a făcut de bunăvoie împreună lucrător cu harul în slobozirea poporului şi s-a lăsat convins că nimic nu e mai tare şi mai de folos firii spre mântuire decât credinţa şi buna mântuire sau decât credinţa şi buna conştiinţă. Ci prin adevăr se înţelege credinţa care are în ea raţiunea adevărului, iar conştiinţa cea bună e semnul iubirii de Dumnezeu, indicată alegoric prin femei, întrucât unde este ea, nu e cu putinţă călcarea poruncilor dumnezeieşti. El este acela care a clădit din nou în Sine însuşi, printr-o unire negrăită, «cortul lui David», adică firea stricată de moarte din pricina păcatului. El este Zorobabel, care a ridicat cu slavă casa căzută a lui Dumnezeu, despre care zice Duhul: «Va fi slava din urmă a casei acesteia mai presus decât cea dintâi»" (MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, p. 273).

6:3

Scrisoarea oficială a lui Sisines este o mostră preţioasă a corespondenţei oficiale a vremii. Remarcăm tonul neutru al scriiturii. ♦ În Ezd. 5:3, acest guvernator este Tattenai.

6:5

Au aflat har (gr. *ἔσχοξαν χάριν*) este o expresie biblică deja consacrată, cu sensul de 'a fi tratat cu bunăvoinţă, a se învrednici de favoarea cuiva'. Am menţinut şi noi tălmăcirea tradiţională, deoarece versiunile româneşti o preferă; excepţie face BIBL.ANANIA, care traduce prin *au dobândit bunăvoinţă*. VULG. traduce prin *habuerunt gratiam*. Versiunile în limbi străine traduc astfel: *obtained favour* (KJA), *were dealt with kindly* (NRS, RSV), *trovarono grazia* (SACC). ♦ Ceea ce am tradus noi prin *purtarea de grijă* este termenul polisemantic gr. *ἐπισκοπή* („vizită, cercetare, providenţă, pedeapsă, oficiu, slujbă, grijă, supraveghere, recensământ, favoare etc."), care traduce, la rîndul său, ebr. *paqad*; acesta indică, de regulă, o intervenţie directă a lui Dumnezeu în istorie. Opţiunile de traducere româneşti sînt interesante: de la

socotinţă, probabil cu sensul vechi de 'purtare de grijă' (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), pînă la *făcându-se cercetare de la Domnul* (VULG.BLAJ), după lat. *visitationis factae* (VULG.); BIBL.1936 şi BIBL.1944 aplică genitivul absolut *ἐπισκοπῆς γενομένης* la secvenţa „autorităţile imperiale", nu la cuvîntul „Dumnezeu", traducînd prin *făcându-se cercetare în privinţa acestor luaţi în robie*; BIBL.RADU-GAL. (*cel care îi avusese în grijă*) leagă sintagma de pronia divină, fapt mai plauzibil în contextul biblic general al *Septuagintei*, unde *ἐπισκοπή* este aplicat de cele mai multe ori intervenţiilor divinităţii în folosul poporului ales; BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe urmează această variantă, în vreme ce BIBL.ANANIA traduce prin *Domnul îi cercetase*. Versiunile occidentale consultate aplică cuvîntului *Dumnezeu* ideea de cercetare: *because the Lord had visited* (KJA), *for the providence of God* (NRS, RSV), *il Signore che aveva visitato la comunità* (SACC).

6:8-12

Dat fiind că versetul conţine o succesiune de cinci forme de genitiv plural, traducerile acordă adjectivul *preţioase* fie cu *pietre*, fie cu *lemne*. Considerăm că ar fi mai potrivit să se vorbească despre „lemne preţioase, de esenţă rară", nu despre „pietre preţioase". ♦ Foarte probabil, textul 3Ezd. este mai apropiat de realitatea faptelor. Este vorba despre o simplă inspecţie a comisiei persane pentru constatarea faptelor. ♦ Potrivit textului din v. 12, aceeaşi comisie persană consemnează numele responsabililor cu construcţia templului. Textul de faţă pare a fi un rezumat al documentului original.

6:13

Răspunsul iudeilor este plin de o demnă diplomaţie. Ei accentuează faptul că nu săvîrşesc nimic nou, ci doar respectă un edict al lui Cirus.

6:15

Am tradus prin *răzvrătindu-se* participiul gr. *παραπικράντες* (SEPT.FRANKF.). Verbul *παραπικραίνω* are sensul de 'a provoca amărăciune, a provoca, a întărîta, a se răzvrăti'. Considerăm că ultimele sensuri sînt mai potrivite. Termenul a fost tradus astfel: *exacerbantes* (VULG.), de unde a fost echivalat în limba română prin forma *erau întărâtători* (VULG.BLAJ), *amărîndu-să* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *întărâtând* (BIBL.1936, BIBL.1944), *au întărâtat* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *au stârnit mânia* (BIBL.ANANIA), *provoked* (KJA, NRS, RSV), *provocandolo* (SACC). ♦ *Casa* (versiunea modernă) desemnează aici primul templu iudaic înălţat de Solomon (970-931 î.Hr.) şi distrus de Nabucodonosor (587 î.Hr.). ♦ Citim aici gîndirea tipică autorului *Cronicilor*. Este concepţia tradiţională privind dialectica păcat-pedeapsă în istoria Israelului. Căderea în idolatrie şi părăsirea monoteismului atrage după sine, inexorabil, ruina statului.

6:17

Iudeii afirmă că lucrarea lor nu este un capriciu ori o tentativă autonomistă antipersană, ci o simplă continuare a ceea ce începuse să facă Sanabasar cu permisiunea aceloraşi autorităţi persane. ♦ Încă se discută dacă Zorobabel şi Sanabasar sînt una şi aceeaşi persoană sau sînt distincţi. Probabil sînt conducătorii a două valuri de repatriaţi.

6:23

Ecbatana (SEPT.FRANKF.: *ἐκβάτανα*, MS.45: *Ecvataná*, BIBL.1688: *Ecvatána*) a fost una dintre capitalele Imperiului Mezilor. În anul 540 î.Hr. este transformată în reşedinţa estivală a suveranilor persani.

6:24

Termenul gr. *δόμος* are sensul principal de 'casă', dar şi pe acela de 'strat, rînd de cărămizi sau de pietre în construcţia unei case'. Versiunile româneşti traduc prin *case* sau prin *locuinţe*, excepţii notabile fiind următoarele: *cornuri* (VULG.BLAJ), *rânduri* (BIBL.RADU-GAL.). ♦ 3Ezd. ignoră raportul anterior (de la finalul capitolului al 5-lea), în care Darius îl autorizează pe Zorobabel să construiască templul. Aceasta nu reflectă decît complicata şi sinuoasa structură a cărţii 3Ezd.

6:25

Generozitatea lui Darius o întrece pe cea a lui Cirus.

6:27

Pentru a-l desemna pe Zorobabel se utilizează termenul gr. *ἔπαρχος* („prefect, guvernator" al Iudeei). Cuvîntul a fost echivalat în diverse moduri: *subregulum* (VULG.), *cf. ispravnicul* (VULG.BLAJ), *biruitoriul* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914), *cârmuitorul* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1944, BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *guvernatorul* (BIBL.ANANIA), *governor* (KJA, NRS, RSV), *governatore* (SACC).

6:28

Răspunsul cancelariei persane este concis şi precis. Construirea templului este autorizată, indicîndu-se şi măsurile precise în acest sens, spre a se evita abuzurile din partea evreilor.

6:31

Libaţiile (MS.45, BIBL.1688: *turnări*) sînt extrem de rare în cultul ebraic.

Capitolul al 7-lea

7:4

SEPT.RAHLFS omite gr. *περσῶν* (BIBL.1688: *persilor*) din finalul versetului. ♦ Textul ridică unele probleme serioase. Prezenţa singularului *βασιλέως* (SEPT.FRANKF.) nu se poate explica decît prin faptul că, iniţial, în text fusese un singur nume, cel al lui Cirus (o versiune siriacă a cărţii 3Ezd. are aici pluralul, însă lecţiunea este lesne explicabilă ca *lectio facilior*). Adăugarea numelui lui Darius este explicabilă, a lui Artaxerxe nu. Tradiţia iudaică este fermă în a

afirma reconstrucţia templului în vremea lui Darius, însă au fost numeroase restaurări şi refaceri ulterioare. Un manuscris grecesc dă ordinea: Cirus, Artaxerxe, Darius. Spre a nu complica lucrurile, rezumăm, afirmînd că, probabil, acest Artxerxe este Cambise, potrivit interpretării istoricului FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 26). Cambise ar fi confirmat edictul predecesorului său Darius cu privire la templul din Ierusalim sau l-ar fi ignorat. Deci singularul *βασιλέως* este explicabil ca acord cu substantivul cel mai apropiat. ♦ Frapează stilul concis şi sobru în care este descrisă inaugurarea celui de-al doilea templu iudaic. Ceremoniile sînt foarte modeste, chiar austere. Se aduc numai sacrificii, fără muzică şi cîntece, caracteristică ce va rămîne determinantă pentru acest nou templu. ♦ Remarcăm aici afirmaţia potrivit căreia regii persani nu sînt decît nişte executori istorici ai voinţei supramundane a lui Iahve.

7:5

Templul este finalizat în 515 î.Hr. Data menţionată aici nu coincide cu cea din *Ezdra canonic*. Probabil că autorul cărţii 3Ezd. a schimbat în mod deliberat data, pentru a-i conferi o valoare simbolică: inaugurarea templului odată cu începutul anului calendaristic.

7:6

Ezdra trece cu vederea faptul relatat aici, deoarece dorea să identifice Israelul cu cei întorşi din robie. Observăm că autorul 3Ezd. este mult mai obiectiv.

7:10-12

Remarcăm contradicţia privitoare la purificarea clerului din versetele de faţă. ♦ Leviţii dobîndesc noul statut extins al atribuţiilor liturgice din motive pragmatice: preoţii nu făceau faţă afluxului de pelerini care solicitau diferite jertfe şi binecuvîntări. ♦ Relatarea (v. 11) pare să sugereze că numai cei reveniţi din exil au participat la sărbătoarea Paştelui. ♦ Celebrarea Paştelui (v. 12) marchează restaurarea vieţii naţionale şi religioase iudaice, viaţă întreruptă odată cu moartea lui Iosia.

7:13

Începînd cu veacul al IV-lea d.Hr., acesta este criteriul fundamental al sfinţeniei lui Israel, întreruptă odată cu moartea lui Iosia.

7:15

Intervenţia providenţială a lui Dumnezeu este cea care a schimbat soarta Israelului. Textul lasă să se înţeleagă că evreii nu s-au bucurat întotdeauna de aceeaşi favoare imperială. Menţionarea secvenţei *împăratului asirienilor* (versiunea modernă) este o eroare evidentă a autorului sau a izvorului compilat.

Capitolul al 8-lea

8:1

În tradiţia iudaică tardivă toţi regii persani care au purtat numele Artaxerxe s-au unificat, probabil, într-o singură persoană, fără a mai putea fi deosebiţi ulterior. Atît 3Ezd., cît şi *Ezdra canonic* încadrează activitatea lui Ezdra în vremea lui Artaxerxe. Acesta a fost identificat cu Artaxerxe I (465-424 î.Hr.). Unii istorici consideră, însă, că Artaxerxe menţionat aici este Artaxerxe al II-lea (405-358 î.Hr.). În acest caz, misiunea lui Ezdra trebuie plasată în anul 398 î.Hr. ♦ Accentul naraţiunii se mută acum de la activitatea lui Zorobabel la cea a lui Ezdra, aşadar de la restaurarea fizică a Ierusalimului şi la reforma morală şi religioasă desăvîrşită de Ezdra. ♦ După cum *Înţelepciunea lui Isus Sirah* omite, conştient, prezentarea activităţii lui Ezdra, la fel în cartea 3Ezd. se trece cu vederea persoana şi opera politică şi religioasă a guvernatorului Neemia.

8:2

Genealogia lui Ezdra este diferită în 3Ezd. şi în *Ezdra canonic*. Cea de faţă urmăreşte să reliefieze apartenenţa lui Ezdra la cea mai prestigioasă linie ereditară sacerdotală.

8:3

Aici, *legea lui Moise* (gr. *νόμος τοῦ μωυσέως*) este, probabil, o versiune mai veche a *Pentateuhului*. Termenul gr. *νόμος* redă ebr. *Torah* („lege normativă, învăţătură înzestrată cu autoritate").

8:4

Ezdra este trimis în Palestina cu o misiune privind exclusiv interesele iudaice, aidoma lui Neemia, mai devreme, ori lui Zorobabel, în vremea lui Darius. Pentru Imperiul Persan, provincia Iudeea nu însemna nimic, însă pentru diaspora iudaică din Imperiul Persan Ierusalimul era totul. Totodată, din paginile acestei cărţi se desprinde preocuparea statornică a comunităţilor ebraice din diaspora de a evita transformarea Ierusalimului într-un oraş cosmopolit. Ierusalimul este şi trebuie să rămînă, în viziunea lor, centrul religios şi naţional al tuturor evreilor. ♦ Restaurarea templului şi a Ierusalimului a fost interpretată de BEDA VENERABILUL (*Allegorica expositio in Esdram et Nehemiam* 8, 4) drept o figură a întoarcerii şi a pocăinţei păcătosului.

8:6

SEPT.RAHLFS adaugă şi precizarea momentului sosirii la Ierusalim, *ἐν τῇ νουμηνίᾳ τοῦ πέμπτου μηνός* („la luna nouă a lunii a cincea"). ♦ Datarea restaurării templului nu este întîmplătoare, ci coincide cu ieşirea evreilor din Egipt (Ieş. 12:2).

8:8

FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 122) ne informează că iniţiativa venirii la Ierusalim aparţine lui Ezdra, care îi cere lui Artaxerxe scrisoarea de recomandare.

8:9

Am tradus prin *cititorul legii Domnului* (*cf.* BIBL.1688) secvenţa gr. *ἀναγνώστης τοῦ νόμου κυρίου*. În v. 3, acelaşi

Ezdra este numit *iscusit cărturar în legea lui Moise* (ebr. *sofer*, gr. *γραμματεύς*). Aceste titluri îl evocă pe cel primit de la regele persan, corespunzător autorităţii cu care fusese învestit pentru restaurarea cultului mozaic, cum citim în TM: „trimis al legii Dumnezeului cerului". Unii exegeţi consideră că *γραμματεύς* are înţelesul de 'secretar imperial, scrib' şi abia *ἀναγνώστης τοῦ νόμου κυρίου* poate fi tradus prin *iscusit cărturar în legea lui Moise* (versiunea modernă).

8:10-11

Scrisoarea lui Artaxerxe are stilul convenţional şi sec al documentelor oficiale, însă se pot observa interpolări ale autorului cărţii 3Ezd. Primele rînduri sînt, de fapt, formule epistolare specifice stilului oficial al suveranilor elenistici. Se insistă aici asupra filantropiei suveranului în raport cu supuşii săi.

8:12

„Instituţia" celor şapte prieteni (versiunea modernă: *cei şapte sfetnici şi prieteni*) este una specific persană. Originea ei este în vremea lui Darius, cînd acesta, aliat cu şapte nobili fideli, a reuşit să îl detroneze pe magul Gaumata (vezi HERODOT, *Istorii* 3, 84). În vremea lui Artaxerxe, însă, titlul avea numai valoare onorifică.

8:19

Ezdra canonic vorbeşte numai despre *vase* (gr. *σκεύη*), fără atributul *sfinte*. Remarcăm faptul că numai Ezdra este îndrituit să primească în grijă sfintele vase. Astfel, i se legitimează autoritatea politico-religioasă pe care i-o conferise Artaxerxe. Autorul insistă, în egală măsură, asupra continuităţii şi a reformei în cazul activităţii de restaurare a cultului, practicată de Ezdra.

8:22

Lecţiunea *ἄλλα* (versiunea modernă: *altele*) provine din SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN., însă în SEPT.RAHLFS aceasta este corectată în *ἅλα* („sare"); confuzia este explicabilă prin paronimie. VULG. traduce prin *alia*, versiunile româneşti traduc toate prin *altele*, în vreme ce ediţiile occidentale preferă, de regulă, opţiunea din SEPT.RAHLFS. ♦ Ezdra obţine, practic, „un cec în alb" din partea lui Artaxerxe, care are deplină încredere în el.

8:25

Personalul templului se bucura de imunitate fiscală.

8:26

Secvenţa *întreagă Siria şi Fenicia* (versiunea modernă) se referă la satrapia Transeufratene. Toţi evreii din Imperiul Persan sînt aşezaţi sub autoritatea Ierusalimului. ♦ Am tradus prin *judecători şi oameni ai dreptăţii* secvenţa gr. *κριτὰς καὶ δικαστάς*. Analizînd echivalentele din textele paralele, comentatorii moderni sînt de părere că termenii trebuie traduşi „judecători şi avocaţi". Tălmăcirile mai vechi sau mai noi surprind, în diverse grade, aceste nuanţe juridice: *iudices et arbitros* (VULG.), *judecători şi îndreptători* (VULG.BLAJ), *judecători şi legiuitori* (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL. 1914, BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL.1968, ediţiile sinodale ortodoxe mai noi şi BIBL.ANANIA). Aceste versiuni nu echivalează nuanţa dinamică a substantivului *δικαστής*, derivat de la verbul *δικάζω* ('a aplica dreptatea'). Alte traduceri: *legiuitori şi judecători* (BIBL.RADU-GAL.), cu inversarea ordinii substantivelor, *judges and justices* (KJA, NRS, RSV), *giudici di vario genere* (SACC).

8:27

Prescripţia de faţă este, poate, cea mai însemnată din decretul lui Artaxerxe. Se dorea ca *Torah* să dobîndească autoritate de lege statală şi obligativitate pentru toţi evreii. Codificată în mod definitiv tocmai în exil, *Torah* era capabilă să transforme Ierusalimul într-o cetate deschisă tuturor evreilor, dar închisă alogenilor. Din acest moment, orice evreu care nu acceptă supunerea faţă de Ezdra şi de Ierusalim nu mai poate face apel la legea persană, ci devine un paria; eventual, el se putea refugia în Ierusalim. Ne aflăm în faţa naşterii instituţiei rabinatului, iar Ezdra a fost numit, pe bună dreptate, „primul rabin".

8:29

În pasajele următoare relatarea trece la persoana I singular, fapt ce a condus la concluzia că Ezdra însuşi ar fi autorul acestor rînduri.

8:31

Termenul *μεριδαρχία* (versiunea modernă: *slujirii*) poate avea aici înţelesul de 'atribuţie liturgică'. ♦ Ezdra întocmeşte lista evreilor puri, pentru a evita posibilele confuzii.

8:35

Între listele genealogice din SEPT.FRANKF., BIBL.VEN. şi SEPT.RAHLFS există diferenţe. În traducere am preferat să urmăm SEPT.RAHLFS.

8:46

Thera (SEPT.FRANKF.: *θεράν*, MS.45: *Therá*, BIBL.1688: *Therán*) este unul dintre numeroasele canale artificiale construite în jurul Babilonului. ♦ Călătoriei propriu-zise către ţara natala a israeliţilor îi este dedicat un singur verset, în vreme ce preparativele pentru călătorie şi transferul vaselor sfinte şi al tezaurului sînt zugrăvite în detaliu.

8:47

Prezenţa unor sacerdoţi fideli lui Ezdra şi bine instruiţi este absolut necesară pentru îndeplinirea scopurilor acestuia. ♦ Afirmaţia lui Ezdra, anume că nu găseşte preoţi şi leviţi, este paradoxală, de vreme ce lista conţine urmaşi ai lui Finees, nepotul lui Aaron. Se pare că Ezdra avea în vedere competenţa preoţilor, nu atît descendenţa lor. Versetul 49, unde se vorbeşte despre *bărbaţi învăţaţi* (gr. *ἐπιστήμονας*), pare să confirme această interpretare.

8:48

Nu este limpede de ce Ezdra se adresează unor vistiernici (gr. *γαζοφύλακες*, *cf.* BIBL.1688: *păzitori de visterie*) cu privire la chestiuni ce ţin de templu şi de viaţa religioasă. O explicaţie ar fi următoarea: *Ezdra canonic* (8:17) menţionează aici un toponim, *Casiphia*, termen derivat de la ebr. *kesep* („argint").

8:52

Exegeţii acceptă termenul *tineri* (versiunea modernă) de aici ca fiind o eroare de tălmăcire. ♦ În perioada postexilică, postul dobîndeşte o mare importanţă în iudaism.

8:54

Termenul gr. *ἐπανόρθωσις* are sensul de 'corectură, revizuire, amendament, îmbunătăţire, îndreptare'. Considerăm că, în contextul unei viziuni teologice asupra istoriei conturată în 3Ezd., termenul gr. *ἐπανόρθωσις* poate fi tradus prin „încercare" sau „tribulaţie". Tălmăcirea lui a cunoscut diverse variante, în funcţie de perspectiva traducătorului: *isprăvirea* (BIBL.1688), *îndreptarea* (MS.45), traducere notabilă, în sensul că termenul *îndreptare* are în limbajul teologic sensul de 'activitate a Proniei care are menirea de a corecta şi îndrepta moral fiinţa umană', acesta fiind şi sensul intenţionat de noi. Alte tălmăciri gravitează în jurul acestui înţeles: *affectu* (VULG.), probabil cu sensul de 'nenorocire, necaz, suferinţă' sau cu cel de 'dorire', cum a tradus VULG.BLAJ. O parte dintre ediţiile ulterioare (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) preiau lecţiunea *îndreptare* din MS.45 sau preferă un termen înrudit, *dreptatea* (BIBL.1936, BIBL.1944, BIBL.1968 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe). Alte ediţii se îndepărtează de sensul originar: *bună credinţă* (BIBL.RADU-GAL.), *cu tot dinadinsul* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi moderne: *in all ways* (KJA), *in every way* (NRS, RSV), *in ogni occasione* (SACC).

8:57

Comparativ, SEPT.RAHLFS are aici *τῷ κυρίῳ κυρίῳ*, iar SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN. doar *τῷ κυρίῳ*.

8:58

După cum am văzut, autorul cărţii 3Ezd. nu excelează în corectitudinea redării cifrelor, deşi este înzestrat cu o mai mare obiectivitate istorică decît autorul cărţilor Ezd. şi Neem. Cu toate acestea, sumele de aici demonstrează atît nivelul economic remarcabil al diasporei iudaice, cît şi solidaritatea ei exemplară.

8:60

SEPT.RAHLFS omite pe *κύριος* după *τῆς εἰσόδου*.

8:63

Sosirea la Ierusalim coincide cu celebrarea exodului din robia egipteană. Comparaţia este mai mult decît semnificativă. Restaurarea Israelului este un nou exod.

8:70

Secvenţa *după ce au fost săvîrşite acestea* (traducerea noastră) este o formulă tipică pentru a marca trecerea la un alt subiect. Este dificil de stabilit intervalul de timp scurs.

8:71

Adjectivul gr. *ἀλλογενής* (versiunea modernă: *cei de alt neam*, BIBL.1688: *limbile cêle striine de neam*) este adesea asociat în *Septuaginta* cu impuritatea rituală. Contactul iudeilor cu păgînii, care săvîrşeau păcate grave şi nu respectau legile purităţii levitice, ducea la pîngărire. Ne-evreii erau excluşi cu desăvîrşire de la cultul mozaic.

8:72

Practica mariajului incestuos era uzuală în Egiptul antic în cazul familiei regale. 3Ezd. este exponentul tendinţei radicale (spre deosebire de *Isaia* sau *Maleahi*) în definirea mozaismului ca fiind o trăsătură specifică şi netransmisibilă a poporului evreu. În viziunea lui Ezdra, căsătoria reprezenta unul dintre elementele fundamentale pentru menţinerea coeziunii şi a purităţii naţionale şi religioase a iudaismului autentic. Acesta asimilează grupurile alogene cu locuitorii Canaanului (Deut. 7:1-5). ♦ Ezdra purifică poporul prin metode destul de dure, pentru a fi pregătit să participe la ceremonia sacră care va urma.

8:73

Gestul sfîşierii veşmintelor era unul teatral, dar era executat numai în situaţii extreme, cînd se săvîrşeau sacrilegii; de regulă, veşmintele arhiereşti aveau cusăturile slabe tocmai în acest scop.

8:76-80

Rugăciunea-confesiune rostită de Ezdra este specifică acestei perioade (Neem. 9, Dan. 9). Rugăciunea lui Ezdra este marcată de o teodicee de prim ordin. Retorica discursului este impresionantă. Deşi sînt mărturisite păcatele poporului, nu se cere iertare pentru acestea, ci este recunoscut contrastul abisal dintre credincioşia lui Dumnezeu şi păcătoşenia poporului. În viziunea lui Ezdra, istoria lui Israel este una a păcatului, a decăderii, a trădării lui Dumnezeu de către popor prin căderea în idolatrie şi, implicit, prin nerespectarea legilor purităţii rituale. Una dintre cauzele acestei pîngăriri este căsătoria mixtă a israeliţilor. Ezdra nu vede decît o soluţie extremă pentru salvarea lui Israel: pocăinţa practică, concretă, desprinderea totală a poporului de celelalte naţiuni, izolarea ermetică între graniţele templului şi Ţării Sfinte. ♦ Întîlnim, în v. 79, expresia viziunii tradiţionale asupra istoriei, în descendenţa vechilor profeţi Amos şi Osea, precum şi a autorului cărţii *Deuteronom.* Cu 3Ezd., însă, teologia istoriei dezvoltată de profeţi devine teologie politică: *Torah* este acum un instrument politic, iar intoleranţa iudaismului rabinic îşi află aici rădăcinile sale. Cu toate criticile aduse sistemului implementat de Ezdra, acesta a fost totuşi unul vizionar: a salvat iudaismul de la dispariţie, iar evreii, oriunde s-ar fi aflat, au avut cu ei acest „templu portabil", cum a fost numită *Torah*.

8:85

Pentru iudaism, impuritatea rituală (cauzată de nerespectarea prohibiţiilor din *Levitic*) este transmisibilă de la obiecte la oameni şi invers (Fac. 31:35). Contactul cu acestea trebuia evitat. În perioada exilului, asemenea scrupule religioase căzuseră în desuetudine, iar evreii, venind în contact cu atîtea popoare străine, se contaminau în mod voluntar. Ezdra încearcă revitalizarea vechilor prohibiţii rituale, afirmînd că una dintre cauzele decăderii Israelului a fost tocmai nerespectarea legii purităţii rituale statuate în *Levitic* (Lev. 18:24-25).

8:86

Între SEPT.RAHLFS şi în SEPT.FRANKF./ BIBL.VEN. există o diferenţă, în sensul că cele din urmă omit pronumele *αὐτῶν* după primul *θυγατέρας*, avîndu-l în continuare pe *ὑμῶν*. ♦ Deşi Legea Mozaică nu interzicea căsătoriile mixte, Ezdra le refuză vehement, ca una dintre cauzele sincretismului religios în Israel. Cazurile regilor Solomon şi Ahab sînt exemplare, soţiile acestora influenţînd şi politica religioasă a regatelor iudaice ale vremii.

8:90

Atît SEPT.FRANKF./ BIBL.VEN., cît şi SEPT.RAHLFS interpretează fraza ca interogativă, însă contextul presupune o frază asertivă, eventual exclamativă, deoarece se face aluzie la binecunoscuta doctrină profetică a rămăşiţei lui Israel din care, în pofida tuturor vitregiilor istoriei, va fi restaurată naţiunea în vechea ei strălucire, în vremurile mesianice.

8:91

În asemenea contexte de invocaţie a legămîntului dintre Iahve şi poporul ales, gr. *ἀληθινός* are sensul de 'credincios unei învoieli, serios, demn de crezare, vrednic de încredere'. Versiunile româneşti traduc prin *adevărat* (MS.45, BIBL.1688), cele occidentale preferînd sensul evidenţiat de noi: *faithful* (NRS), *fedele* (SACC). Echivalentul ebraic al termenului *ἀληθινός* este *ṣadîḳ* („drept"). Probabil că autorul vrea să pună în legătură exclamaţia lui Ezdra cu expresia lui Zorobabel din istoria precedentă.

8:93

Remarcăm revenirea istorisirii la persoana a III-a singular.

8:94

Singurul păcat grav al israeliţilor pare a fi reprezentat de mariajele mixte. Scopul principal al lui Ezdra este separarea lui Israel de celelalte popoare. De altfel, sensul sfinţeniei în gîndirea ebraică este tocmai acesta: desprinderea, izolarea, pentru a se consacra lui Dumnezeu. Termenul ebraic pentru „sfinţenie", *qodeš*, are înţelesul de 'pus deoparte, separat, scos din întrebuinţarea cotidiană şi dedicat slujirii lui Iahve'.

8:95

Faţă de *ἐπάνω τῷ ἰσραελ* (SEPT.FRANKF., BIBL.VEN.), SEPT.RAHLFS are o lecţiune care schimbă sensul frazei: *ελπὶς τῷ Ισραηλ* („nădejde pentru Israel"). Preferăm, totuşi, lecţiunea din SEPT.FRANKF., întrucît aceasta este confirmată şi în VULG. (*super omnem Israel*), *cf.* VULG.BLAJ (*şi acum eşti preste tot Israilul*). Prima variantă, concluzivă, exprimă îngrijorarea şi conştientizarea efectelor dezastruoase ale repetării vechilor păcate naţionale care au determinat robia babiloniană, în vreme ce ultima opţiune, adversativă, introduce propunerea soluţiei salvatoare. Versiunile româneşti mai vechi au urmat, în general, prima variantă, însă cele mai recente (ca şi cele occidentale) o preferă pe a doua: *Şi acum iaste deasupra tot Israil* (MS.45, *cf.* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *dar acum Israelul are nădejde* (BIBL.1936, BIBL.1968, BIBL.1944 şi ultimele ediţii sinodale ortodoxe), *şi acum iată că se află aici întreg Israilul* (BIBL. RADU-GAL.), opţiune greu de justificat, *însă acum nădejdea îi surâde lui Israel* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi străine: *and now is all Israel aloft* (KJA), *but even now there is hope for Israel* (NRS, RSV), *ma c'è ancora una speranza per Israele* (SACC). ♦ Am tradus prin *să izgonim toate femeile* secvenţa gr. *ἐκβαλεῖν τὰς γυναῖκας* (SEPT.FRANKF.). Unii exegeţi consideră că verbul *ἐκβάλλω* ar putea fi un eufemism pentru „uciderea soţiilor păgîne". O altă ipoteză ar fi aceea că se are în vedere excluderea acestora de la participarea la cultul iudaic. Încă nu s-a pus problema convertirii la legea mozaică a acestor soţii. Ulterior, iudaismul va accepta asimilarea femeilor păgîne prin căsătorii mixte.

Capitolul al 9-lea

9:3

Cei reveniţi din exil (BIBL.1688: *toţi ceia den robie*) par a reprezenta un soi de elită în Israel. Ei se considerau acel rest, acea rămăşiţă din care a fost realcătuit poporul Israel. Ulterior, acest principiu va antrena, inevitabil, scindarea iudaismului în diverse mişcări şi secte, toate pretinzînd a reprezenta adevăratul Israel. ♦ Autoritatea exercitată de Ezdra este una religioasă, nu politică.

9:4

Verbul gr. *ἀνιερόω* are sensul de 'a dedica pentru sacrificiu, a ucide, a jertfi Domnului'; aici, sensul pare a fi acela de 'a confisca în folosul templului'.

9:6

Vremea friguroasă şi ploioasă este specifică anotimpului de faţă.

9:7

Substantivul gr. *ἁμαρτίας* (MS.45, BIBL.1688, versiunea modernă: *păcatele*) este la plural în SEPT.FRANKF. şi în BIBL.VEN; în SEPT.RAHLFS este la singular (*ἁμαρτιάν*).

9:8

BIBL.1688 omite precizarea *τῶν πατέρων* (MS.45, versiunea modernă: *părinţilor*), prezentă în SEPT.FRANKF. şi în BIBL. VEN.

9:16

SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN. au aici o lecţiune eronată, *αἰτῆσαι* (versiunea modernă: [*ca*] *să cerceteze*), fapt care explică traducerea din MS.45 şi BIBL.1688 (*a cêre*). SEPT.RAHLFS o corectează în *ἐτάσαι* („[ca] să examineze"), infinivul aorist al lui *ἐτάζω*. ♦ Investigarea situaţiei mariajelor mixte necesită trei luni.

9:18

În cazul preoţilor, dat fiind caracterul ereditar al sacerdoţiului, alterarea purităţii etnice dăunează sanctităţii slujirii.

9:20

Termenul gr. *ἄγνοια* desemnează păcatul necunoaşterii legii lui Moise. Pentru păcatele săvîrşite din ignoranţă se aduceau ca jertfă berbeci (Lev. 5:14-26).

9:40

Ezdra canonic îl numeşte pe Ezdra scrib, cărturar, în vreme ce 3Ezd. ni-l prezintă ca arhiereu. Este singura atestare a acestei demnităţi a lui Ezdra.

9:41

Semnalăm cîteva diferenţe între ediţii în privinţa localizării festivităţii lecturii publice a *Torei*: 1. SEPT.RAHLFS: *ἐν τῷ πρὸ τοῦ ἱεροῦ* („în faţa templului"); 2. SEPT.FRANKF., BIBL.VEN.: *ἐν τῷ πρώτῳ ἱεροῦ* („în prima [curte] a templului"). Versiunile româneşti optează, de regulă, pentru a doua variantă, prima fiind preluată în BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA. Totodată, SEPT.FRANKF. şi BIBL.VEN omit substantivul *τὸ νοῦν* din finalul versetului, înainte de *τὸν νόμον*. În acest din urmă caz, textul vorbeşte despre ascultarea *cu luare aminte* (versiunea modernă) a legii, cum traduc BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA. Dacă nu am lua în considerare această ultimă lecţiune, traducerea nu ar avea prea mult sens (BIBL.1688: *şi adaoseră toată mulţimea la lêge*). ♦ În ciclul Ezd.-Neem., lectura publică a legii are loc după refacerea zidurilor Ierusalimului, sub conducerea lui Neemia. Pentru autorul 3Ezd., singurii lideri legitimi ai Israelului sînt Zorobabel, ca descendent al lui David, şi marele preot Ezdra. Ceremonia de faţă, *traditio Legis rediviva*, o reiterează pe cea de pe Sinai. Israelul devine acum un autentic „popor al Cărţii". ♦ Data festivităţii de faţă este septembrie, anul 444 sau 443 î.Hr., iar legea citită aici trebuie să fie o formă iniţială a *Deuteronomului*.

9:42

Am tradus secvenţa gr. *βῆμα ξύλινος* (SEPT.FRANKF.) prin *amvonul de lemn*; aceasta poate fi tradusă şi prin „tribună, platformă, treaptă, tribunal, scenă de lemn". Platforma era necesară pentru a asigura solemnitatea evenimentului, dar şi pentru a facilita auzirea legii de către public. Tălmăcirile termenului sînt variate, ţinînd cont de dimensiunea omiletică şi juridică a discursului rostit de Ezdra: *ligneum tribunal* (VULG.), opţiune care scoate în evidenţă caracterul juridic al evenimentului, fiind perpetuată şi în VULG.BLAJ (*divan de lemn*), *scaunul cel de lemnu* (MS.45, BIBL.1936), *scaunul judecăţii cel de lemnu* (BIBL.1688, *cf.* BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL. 1944, BIBL.1968 şi ediţiile sinodale ortodoxe mai noi), *podină de lemn* (BIBL.RADU-GAL.), termen tehnic, *amvonul de lemn* (BIBL.ANANIA). Traduceri în limbi străine: *pulpit of wood* (KJA), *wooden platform* (NRS, RSV), *tribuna di legno* (SACC).

9:46

Verbul grecesc folosit pentru desemnarea deschiderii cărţii este *λύω* („a dezlega, a lăsa liber"). Este vorba despre deschiderea legăturii unui sul de papirus. Şi după introducerea pe scară largă a *codexului*, evreii vor continua să folosească suluri pentru redactarea *Torei*. Totodată, în contextul de faţă, *λύω* poate însemna şi 'a tîlcui, a explica (legea)'. ♦ Solemnitatea descrisă aici pare o scenă tipică pentru sinagogă. ♦ Autorii creştini l-au considerat pe Ezdra un profet inspirat de Dumnezeu, care a rescris *Torah*, distrusă apoi în vremea lui Nabucodonosor. Lucrarea sa este comparată cu cea a traducătorilor *Septuagintei*: „Fiecare bătrîn a tradus îndeosebi fiecare carte profetică; cînd au fost puse faţă în faţă traducerile celor 70 de bătrîni, toate traducerile concordau şi în gîndire, şi în cuvinte; că lucraseră prin voinţa lui Dumnezeu, ca să audă şi elenii Scripturile. Şi lucrul acesta nu e de mirare, pentru că Dumnezeu, Care a dat profeţia, tot El a lucrat şi traducerea, ca sa fie profeţia şi în limba greacă, aşa precum atunci cînd pe timpul robiei lui Nabucodonosor, Scripturile fuseseră distruse, mai tîrziu pe vremea lui Artaxerxe, regele perşilor, Ezdra Levitul, ajuns preot, a profeţit prin insuflarea lui Dumnezeu să se scrie din nou toate vechile scrieri" (CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate* 1, 148). Dacă marele alexandrin îl considera profet pe Ezdra, părintele istoriei bisericeşti îi împărtăşeşte caracterizarea: „Şi nu-i nici o mirare în ceea ce a lucrat Dumnezeu, El care atunci cînd Scripturile se nimiciseră în timpul robiei poporului de pe vremea lui Nabucodonosor şi cînd după 70 de ani mai tîrziu iudeii se reîntoarseră în ţară şi cînd acelaşi Dumnezeu a inspirat, pe vremea lui Artaxerxe, regele perşilor, pe preotul Ezdra din tribul lui Levi ca să refacă toate cuvintele profeţilor de pînă atunci şi să aşeze din nou pentru popor Legea dată de Moise" (EUSEBIU DE CEZAREEA, *Istoria bisericească* 5, 59). Tradiţia era deja consacrată, căci AMBROZIE DE MILAN (*Scrisoarea* 63) îl elogiază pe Ezdra, cel care a rescris din memorie întreaga Scriptură Veche. ♦ Critica modernă consideră că această scriere din memorie a legii lui Moise reprezintă, de fapt, redactarea formei actuale a *Pentateuhului*.

9:49

Ne aflăm, probabil, în faţa targumurilor: traducerea în aramaică a *Torei*, însoţită de explicaţii, lecturată în ebraică. Limba ebraică ieşise deja din uzul curent, fiind substituită de aramaică, *lingua franca* a vremii. ♦ Notabil este faptul că prerogativa didascalică nu mai aparţine exclusiv sacerdoţilor, ci este conferită şi leviţilor.

9:50

Atarates (MS.45: *Attharátis*, BIBL.1688: *Athaarátis*) este o formă coruptă a termenului pers. *tirshata* („guvernator").

9:55

Finalul cărţii pare că lipseşte, naraţiunea încheindu-se brusc şi neconcludent. Unii comentatori consideră că verbul gr. *ἐπισυνήχθησαν* (MS.45, BIBL.1688: *s-au adunat*, versiunea modernă: *au stat cu toţii împreună*) ar fi o încheiere logică a cărţii, dacă luăm în considerare sintaxa ebraică, nu pe cea greacă. În acest caz, cartea începe cu celebrarea Paştelui în Ierusalim şi se încheie cu o mare sărbătoare populară, în acelaşi loc. ♦ Deşi debutează cu o conferinţă catehetică a lui Ezdra şi este catalogată drept „sfîntă", ceremonia de faţă nu are nimic religios; este o sărbătoare populară de care Ezdra profită pentru a-şi impune ideile şi soluţiile pentru reformarea cultului. Ezdra a fost elogiat şi de autorii creştini. Astfel, CLEMENT ALEXANDRINUL (*Stromate* 1, 122, 3) arată că „datorită lui a fost răscumpărat poporul din robie, s-au recunoscut şi s-au reînnoit cuvintele cele de Dumnezeu insuflate, s-a sărbătorit Paştele cel mîntuitor şi s-a pus capăt căsătoriilor cu străinii". FLAVIUS IOSEPHUS (*Antichităţi iudaice* 11, 158) ne vorbeşte despre sfîrşitul lui Ezdra: a trecut la Domnul la bătrîneţe şi a fost înmormîntat, cu mare cinste, în Ierusalim.

INDICE DE CUVINTE ŞI FORME

A

a[1] : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „zu, nach" : „à" : (27x)
a *prep.* [1] 4, 18; 13, 3; [2] 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 15; 4, 6; 5, 20; 6, 4; 6, 8; 6, 18; 7, 4; 9, 13; 9, 14; 9, 14; 11, 1; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 13, 6; 15, 16; [3] 1, 2; 1, 2; 2, 2; [7] 7, 8; 8, 95; 8, 98;

a[2] → **al**

abáte : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : v. III : „ablenken" : „dévier" : (1x)
s-au abătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 9;

aburí : (1632 EUSTR. PRAV. 262, *ap.* TIKTIN) : v. IV : „embuer" : „beschlagen" : (1x)
aburind *verb gerunziu* [5] 1, 20;

acásă : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : adv. : „heim" : „chez soi" : (1x)
acasă *adv. de loc* [7] 5, 72;

aceásta → **acest**

acêa → **acel**

acêaşi → **acelaşi**

acêlea → **acel**

acél : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „jener" : „ce, celui-lá" : (46x)
acea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 12, 9;
aceea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [6] 1, 12;
acêea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 4, 1; [2] 1, 15; 6, 22; 7, 2; 7, 5; 11, 15; 13, 12; [7] 1, 16; 2, 22; 2, 26; 6, 27;
acêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 12, 18; [2] 6, 3; 8, 16; 8, 18; 11, 10; 11, 16; [3] 3, 4; [4] 1, 12; 1, 53; 1, 58; [6] 1, 36; [7] 6, 33;
acei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [7] 3, 16;
aceia *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [7] 2, 28;
aceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [2] 8, 23; [7] 5, 3;
aceiia *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [2] 9, 1; [7] 6, 33;
aceiia *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [7] 5, 84;
acel *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 4, 10; [7] 8, 66;
acela *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [7] 6, 20;
acela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [7] 6, 32;
acêle *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 1, 5;
acêlea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 4, 5; 6, 17; 8, 1;
acêlea *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [7] 6, 10;
acêlea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 9, 7; 9, 7;
acelora *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [2] 12, 3;
acelui *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 7, 7;
aceluia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 14, 12;

acélaşi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. : „derselbe, der gleiche" : „le même" : (1x)
acêeaşi *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 3, 18;

acést : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „dieser" : „ce-ci, celui-ci" : (217x)
aceasta *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 6, 16; 7, 19; 8, 7; [2] 5, 19; 6, 9; 6, 20; 8, 11; 8, 29; 11, 4; 11, 5; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 13, 9; 13, 16; 14, 10; 15, 17; 15, 17; [3] 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 2, 5; 2, 8; 2, 20; 3, 3; 4, 1; [5] 1, 11; [7] 1, 17; 1, 30; 2, 19; 2, 23; 2, 24; 6, 4; 6, 11; 6, 14; 6, 17; 6, 19; 8, 72; 8, 78; 8, 79; 9, 51; 9, 54; [6] 1, 55;
aceasta *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 3, 11; 5, 25; 10, 12; 12, 9; 14, 7; [2] 12, 13; 13, 21; [3] 3, 23; [4] 1, 3; [7] 1, 31; 2, 20; 4, 40; 4, 46; 4, 46; 5, 1; 8, 89; 8, 95; 9, 5;
această *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 8; 3, 8; [2] 11, 21; [7] 2, 16; 6, 3;
acest *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [0] 1, a;
acesta *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 4, 26; 5, 20; [7] 8, 3;
acesta *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 2, 7; [2] 1, 11; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 19; 7, 8; 8, 11; 10, 21; 13, 6; 14, 1; [3] 2, 22; [7] 6, 4;
acesta *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [0] 1, 2; 1, 2; 1, 3; [1] 2, 7; 6, 9; 8, 9; 13, 4; 13, 4; [2] 1, 5; 5, 5; 6, 6; [3] 3, 22; [6] 1, 27; [7] 2, 5; 4, 13; 8, 6; 9, 23;
acestaşi *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [4] 1, 60;
acêste *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [2] 14, 18;
acêstea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 14, 8; 15, 11; 16, 19; [3] 2, 6;
acêstea *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [2] 3, 6; 6, 1; 6, 9; 7, 25; 10, 1; 13, 4; [3] 1, 1; [7] 1, 23; 6, 11; 6, 19;
acêstea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 3, 11; 6, 7; 6, 20; 14, 15; [2] 2, 4; 2, 9; 2, 10; 7, 28; 8, 11; 8, 13; 8, 22; 10, 21; 11, 2; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 20; 14, 5; [4] 1, 23; 1, 27; 1, 34; 1, 53; [5] 1, 4; [6] 1, 5; 1, 7; 1, 37; 1, 72; [7] 1, 7; 1, 10; 1, 12; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 32; 2, 3; 2, 22; 2, 28; 4, 10; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 19; 4, 31; 4, 35; 4, 37; 5, 4; 5, 75; 6, 4; 6, 22; 6, 23; 6, 34; 7, 4; 8, 1; 8, 28; 8, 44; 8, 55; 8, 70; 8, 73; 8, 84; 8, 92; 8, 98; 9, 11; 9, 14; 9, 15;
acestor *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [7] 6, 29;
acestora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [6] 1, 63; [7] 2, 13; 5, 61; 8, 16; 8, 25;

acestuia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [7] 1, 41; 2, 12;
aceşti *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [7] 6, 11;
aceştia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 15; 8, 5; [2] 7, 4; 14, 3; [3] 3, 17; [4] 1, 9; 1, 13; 1, 35; [6] 1, 38; 1, 66; [7] 1, 54; 2, 16; 2, 30; 4, 11; 5, 7; 5, 59; 5, 63; 8, 31; 9, 36;
aceştiia *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [3] 1, 2; [7] 8, 24; 9, 13;
aceştiia *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [7] 5, 84;
cêste *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [7] 2, 25;
ceştia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [4] 1, 40;

acólo : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „dort(hin)" : „lá-bas" : (32x)
acoló *adv. de loc* [1] 6, 1; 7, 18; 10, 5; 13, 3; 13, 11; [2] 1, 16; 2, 16; 3, 11; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 18; 7, 10; 8, 19; 11, 15; [3] 2, 4; 2, 10; 2, 22; 3, 5; 3, 16; [4] 1, 3; 1, 3; [6] 1, 67; [7] 4, 44; 6, 26; 6, 33; 8, 46; 8, 47; 8, 52; 8, 64; 9, 2;

acoperămînt : (înc. sec. XVI PS. H.) s. n. „1. Decke, 2. Schutz" : „1. bâche, 2. abri" : (2x)
acoperemînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 57;
acoperemîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 6, 4;

acoperemínt → acoperămînt

acoperí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (be)decken, 2. verbergen" : „1. couvrir, 2. cacher" : (6x)
au acoperit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 10; 7, 16;
au acoperit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 3;
să acopere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 14;
să acoperi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 14;
voiu acoperi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 2, 6;

acoperitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Beschützer" : „protecteur" : (1x)
acoperitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 12;

acúm : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. jetzt, 2. bald ... bald, 3. vor, 4. nun also" : „1. maintenant, 2. tantôt ... tantôt, 3. il y a, 4. donc, alors" : (60x)
acum *adv. de timp* [1] 3, 4; 3, 5; 3, 13; 4, 27; 4, 28; 6, 11; 6, 13; 6, 14; 6, 16; 7, 14; 8, 7; 10, 10; 11, 6; 12, 13; 12, 15; 12, 19; 14, 11; 14, 14; [2] 5, 18; 5, 19; 7, 4; 7, 9; 7, 22; 7, 23; 8, 12; 8, 13; 8, 21; 8, 27; 9, 7; 10, 16; 11, 2; 11, 3; 11, 9; 11, 12; 11, 17; 11, 23; 13, 7; 14, 8; [3] 2, 8; 4, 17; [4] 1, 4; [5] 1, 7; 1, 13; [7] 1, 3; 1, 25; 1, 33; 2, 18; 2, 24; 2, 28; 4, 28; 4, 46; 6, 20; 6, 21; 8, 80; 8, 84; 8, 86; 8, 92; 8, 95; 9, 8;
acuma *adv. de timp* [1] 4, 16;

acúma → acum

adár : (c. 1665-1672 MS. 4389, 434/2) : s. m. : „Adar (Monat)" : „adar (mois)" : (1x)
lui adár *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 7, 5;

adăugá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à" : (9x)
a adaoge *verb infinitiv prezent* [1] 12, 1;
adaogeţi *verb imp. 2 pl.* [3] 4, 21;
adaose *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 2;
adaoseră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 9, 41;
s-au adaos *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 7, 6;
să adaogeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 9, 7;
să adaose *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 10; 16, 20;
voiu adaoge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 17;

adécă → adicá

adevắr : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wahrheit" : „vérité" : (23x)
adevăr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 3, 4; 13, 5; 14, 10; [5] 1, 4; [6] 1, 27; 1, 29; [7] 4, 13; 4, 34; 4, 37;
adevărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 6; 7, 12; [2] 5, 5; [6] 1, 24; [7] 3, 12; 4, 35; 4, 36; 4, 38; 4, 42; 5, 62;
adevărului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 3; [5] 1, 4; [7] 4, 40;

adevărát : (1559-1560 BRATU) : adj./adv. : „wahr, wirklich, echt" : „vrai, vraiment, en vérité" : (13x)
adevărat *adv.* [1] 8, 7; 14, 8; 14, 11; [2] 1, 11; 5, 19; 11, 10; [3] 2, 22; [7] 8, 91;
adevărată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; [5] 1, 6;
adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 4; [5] 1, 3;
adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 3;

adeverí : (c. 1559-1560 CORESI, ÎC.) : v. IV : „bekräftigen, bestätigen" : „confirmer" : (1x)
m-am adeverit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 14, 4;

adeverít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „erwiesen" : „avéré" : (1x)
adeverite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 14;

adícă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „das heißt" : „c'est-à-dire" : (1x)
adecă *adv.* [1] 3, 9;

adínc : (1551-1553 ES) : adj./s. : „tief" : „profond" : (1x)
adîncul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 13;

adúce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bringen, holen, herbeiführen" : „(r)apporter" : (110x)
a aduce *verb infinitiv prezent* [3] 2, 2; [5] 1, 11; [7] 1, 10; 5, 76; 5, 78;
adu *verb imp. 2 sg.* [1] 2, 2; 9, 1; 9, 1;
aduc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 12, 16; [7] 4, 5; 4, 6; 4, 7;
aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 4, 20; [7] 4, 24;
aducea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 12; [7] 1, 12; 5, 74;
aduceam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 10;
aduceţi *verb imp. 2 pl.* [3] 1, 6;
aduceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 4, 23;
aduceţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 8, 23;
aduce-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 21;
aducînd *verb gerunziu* [4] 1, 36;
aducîndu-se *verb gerunziu* [2] 9, 1; [3] 5, 5;

aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 3; [3] 2, 7; [6] 1, 1; 1, 17; [7] 1, 1; 9, 40;
aduseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 13; [7] 1, 17;
adusu-şi-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 1;
adu-ţi *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 2; 4, 4; 4, 15; [3] 3, 3; [6] 1, 32; [7] 4, 43;
ai adus *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 1, 4; 1, 4; 1, 6;
am adus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 12, 2; 12, 13; [7] 8, 49;
aţi adus *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 12, 3;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 16; 6, 17; 10, 18; 12, 5; 12, 8; 16, 16; [7] 1, 11; 1, 19; 1, 19; 1, 56; 5, 75; 7, 7; 7, 10; 7, 14; 8, 67;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 12; 12, 2; 12, 2; 14, 12; [2] 5, 12; [3] 1, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 21; [7] 2, 10; 6, 26;
îşi aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 21;
îşi aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 2;
îşi vor aduce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 2, 24;
-mi aduş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 2, 6;
s-au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 18; 1, 20; 2, 14; 9, 17;
să aducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 15; [7] 4, 52; 5, 73; 5, 78; 6, 31; 8, 15; 8, 17; 9, 39;
să aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 15;
să aducem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 8, 26;
să fie adus *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [2] 8, 8;
să să aducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 1;
să să aducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 1, 16; 1, 16;
să-ţi aduci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [3] 3, 3;
şi-au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 14;
-şi aduc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 3, 23;
-şi aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 3, 20; 3, 21; 3, 22;
-ţi aduci *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 6, 15;
va aduce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 18;
vă aduceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 4, 10;
vă veţi aduce *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [4] 1, 2;
vei aduce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 19;
voiu aduce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 2, 7;

adúcere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Opfer, 2. Mitbringen” : „1. offrande, 2. action d'apporter” : (3x)
aducere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 11;
aduceri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 90;
aducerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 5, 75;

aduná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(ver)sammeln” : „rassembler” : (27x)
adunară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 1, 3;
adunară-să *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 72;
adunaţi *verb participiu pl. masc.* [3] 4, 27; 5, 4;
am adunat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 30; 8, 46;
s-au adunat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 1, 84; [7] 9, 5; 9, 18; 9, 55;
s-au adunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 93;
să adună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 9, 38;
să adunară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 6; 7, 21; [6] 1, 45; 1, 74; 1, 79; 1, 102; [7] 2, 15; 5, 74;
să adunase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 4, 3;
să adune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 3, 11;
să să adune *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 8, 16; 9, 3;
să vor aduna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 14;
va aduna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 4;
vor aduna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 4, 18;

adunáre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Sammlung, Ansammlung, Gemeinde” : „rassemblement, communauté” : (5x)
adunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 18; 6, 22;
adunarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 18; 14, 6;
adunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 26;

afără : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „1. draussen, 2. ausser” : „1. dehors, 2. sauf” : (15x)
afară *adv. de loc* [0] 1, a; [1] 1, 17; 10, 5; [2] 6, 13; 6, 14; 7, 2; 8, 6; 8, 22; 10, 19; 13, 4; 14, 2; [7] 2, 28; 5, 63; 5, 63;
afara *prep.* [3] 2, 17;

aflá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (auf-, vor)finden, 2. widerfahren, 3. entdecken, 4. erfahren, 5. vorhanden sein, 6. erreichen” : „1. trouver, 2. arriver à qn., 3. découvrir, 4. apprendre, 5. se trouver, 6. atteindre” : (41x)
a afla *verb infinitiv prezent* [5] 1, 11;
află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 4; 8, 10; [2] 14, 15; 14, 16; [3] 3, 23; [5] 1, 18;
află *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 20;
aflînd *verb gerunziu* [7] 8, 4;
am aflat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 5, 7;
au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 9; 3, 18;
ne aflăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 3, 3;
neaflînd *verb gerunziu* [7] 8, 47;
neaflîndu-se *verb gerunziu* [7] 5, 61;
s-ar afla *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [7] 8, 15;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 15; [3] 1, 4; [6] 1, 12; [7] 1, 17; 1, 19; 5, 60; 9, 18;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 1, 7;
să afla *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 6, 23;
să afla *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 7;
să aflară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 84;
să află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 26;
să află *verb indicativ prezent 3 pl.* [0] 1, a; [2] 3, 4; [7] 6, 23;
să află *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 8, 14;
se va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 6, 22;
te afli *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 5, 14;
te-ai aflat *verb copulativ indicativ perfect compus 2 sg.* [7] 4, 42;
va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 7;
vei afla *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 2, 2; [7] 2, 22;
veţi afla *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 8, 13;
vom afla *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 1, 8;
vor afla *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 14, 3;

afláre : (1640 PRAV. GOV. 39v) : s. f. : „Aufdeckung, (aici) Ende” : „trouvaille, découverte, (aici) fin” : (1x)
aflare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 11;

afumá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ausräuchen” : „enfumer” : (3x)
a afuma *verb infinitiv prezent* [1] 6, 7;
au afumat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 2;
vei afuma *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 6, 17;

afundá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „eintauchen, untertauchen” : „plonger, immerger” : (1x)

să afunda *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 12, 7;

agoniseálă : (1626 DRHA XIX, 146) : s. f. : „Gewinn" : „profit" : (1x)
agonisêlei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 10;

agonisí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erwerben" : „acquérir" : (1x)
agoniseşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 4, 11;

aícea → aici

aíci : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „hier" : „ici" : (3x)
aicea *adv. de loc* [1] 7, 13; [7] 4, 22; 5, 88;

aiévea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „eindeutig" : „évidemment" : (1x)
aiêvea *adv. de mod poz.* [4] 1, 43;

ajúnge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. erreichen, einholen, 2. ankommen, gelangen" : „1. (re)joindre, 2. arriver" : (2x)
ajungînd *verb gerunziu* [7] 1, 29;
să ajungă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 24;

ajutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „helfen" : „aider" : (7x)
a ajuta *verb infinitiv prezent* [2] 13, 7; [3] 4, 12;
ajute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 2, 6;
au ajutat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 2, 9;
să ajute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 11; 8, 14;
-şi vor ajuta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 48;

ajutór : (1521 NEACŞU) : s. n. : „Hilfe, Beistand" : „aide, assistance" : (11x)
ajutoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 5; 8, 6; [2] 3, 8; 6, 22; 7, 22; 7, 28; 9, 5; 9, 12;
ajutoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 7, 1; 8, 16; [7] 8, 30;

ajutorá/-í : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 261) : v. I/IV : „helfen" : „aider, secourir" : (2x)
agiutorindu *verb gerunziu* [7] 6, 2;
ajutorind *verb gerunziu* [7] 7, 2;

al : (1425 DERS) : art. : „des" : „de" : (5x)
al *articol pos.-gen. masc. sg. nom./ac.* [2] 1, 1; 1, 13; 2, 1; [3] 1, 1; [7] 1, 20;

alált → celalalt

alắturea → alături

alắturi : (1593 DIR) : adv. : „nebenan" : „à côté" : (1x)
alăturea *adv. de loc* [7] 4, 42;

albeáţă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 112/1) : s. f. : „Star" : „taie, cataracte" : (5x)
albeaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 8;
albeaţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 9;
albeaţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 17; 11, 5; 11, 8;

alegătór : (c. 1683-1686 MS. 45, 728/2 marg.) : s. m. : „der wählt, (aici) Verwatler" : „qui choisit, (aici) administrateur" : (1x)
alegătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 20;

alége : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. aussondern, -wählen, 2. unterscheiden, 3. entscheiden" : „1. choisir, séparer, trier, 2. distinguer, 3. décider" : (14x)
aleg *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 19;
alegîndu *verb gerunziu* [7] 8, 11; 8, 11;
au ales *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 3; 10, 18; [7] 9, 16;
au ales *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 1; [3] 3, 17;
s-au ales *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 1, 36;
s-au ales *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 4;
să alêsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 1;
-şi alêse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 1, 83;
va alêge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 9;
vor alêge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 45;

alelúia : (c. 1573-1578 PS. SCH. 340) : interj. : „halleluia" : „alléluia" : (1x)
alliluia *interjecţie* [1] 13, 17;

alergá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „laufen, eilen" : „courir" : (8x)
aleargă *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 34;
alergară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 18; 13, 14;
alergă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 7;
alergînd *verb gerunziu* [1] 11, 6;
au alergat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 15;
să alergăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 11, 2;
vor alerga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 14, 3;

alergáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Flucht" : „fuite" : (2x)
alergare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 4; [2] 10, 19;

alergát : (1682-1686 DOS. VS., sept. 3r) : s. n. : „Lauf" : „course" : (1x)
alergat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 34;

alés : (c. 1432-1437 BGL) : adj./s. : „1. auserlesen, 2. Gewählte" : „1. choisi, remarquable, 2. élu" : (4x)
aleşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 12; 2, 14; 3, 8;
cei aleşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 11;

allilúia → aleluia

alócuri : (1551-1553 ES) : adv. : „hier und dort, (aici) in der Nähe von" : „par-ci par-là, (aici) aux alentours" : (1x)
alocuri *adv.* [7] 2, 6;

alt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. nehot. : „(ein) anderer" : „autre" : (27x)
alt *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 6, 12; 6, 14; [2] 8, 18;
alt *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [4] 1, 4; [6] 1, 84; [7] 8, 25; 8, 94; 8, 95; 9, 12; 9, 18;
altă *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 4, 11; [7] 9, 17; 9, 36;
alte *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [7] 8, 22;
alte *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [7] 2, 13;
alte *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [4] 1, 39;

altu *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [7] 9, 9;
altuia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [3] 4, 3;
altul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 9, 14; [3] 3, 22; [7] 4, 3; 3, 4; 4, 7; 4, 33;
alţi *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [3] 1, 15; [7] 4, 52;
alţii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [3] 3, 11;

ammaniteán → amonit

amoníť : (c. 1665-1672 MS. 4389, 17/2) : s. m. : „Ammoniter" : „Ammonite" : (1x)
Ammaniteanul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 5;

amăgíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Täuschung" : „tromperie" : (1x)
amăgirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 6;

amărî́ : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verbittern" : „affliger" : (1x)
amărînd *verb gerunziu* [7] 6, 15;

amestecá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „mischen" : „mélanger" : (3x)
s-au amestecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 72;
să amestecă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 3, 23;
să ne amestecăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 8, 89;

amestecătúră : (1643 VARLAAM, C. 182, *ap.* DA) : s. f. : „Mischung" : „ramassis" : (2x)
amestecătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 16;
amestecătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 14;

amiázăzi : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Süden, 2. Mittag" : „1. sud, 2. midi" : (3x)
amiazăzi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 17; 7, 16; [7] 9, 41;

amín : (1551-1553 ES) : interj. : „amen, wahrlich" : „amen, ainsi soit-il" : (2x)
amin *interjecţie* [1] 8, 8; [7] 9, 47;

amínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. (în expr.) : „in Errinerung" : „au souvenir" : (26x)
aminte *adv.* [1] 1, 10; 2, 6; 3, 2; 4, 1; 4, 4; 4, 15; 4, 19; 6, 15; 8, 2; 11, 3; [2] 8, 23; [3] 2, 12; 2, 24; 3, 3; 3, 3; 3, 14; 4, 10; [7] 1, 27; 3, 20; 3, 21; 3, 22; 3, 23; 4, 21; 4, 43; 6, 28; [6] 1, 32;

amîndói : (1551-1553 ES) : num. colectiv : „beide" : „les deux" : (12x)
amîndoao *num. colectiv fem. nom./ac.* [2] 13, 11;
amîndoi *num. colectiv masc. nom./ac.* [1] 3, 17; 5, 21; 6, 5; 6, 18; 8, 3; 8, 8; 8, 10; 11, 6; 12, 4; 12, 17;
amîndorora *num. colectiv masc. gen./dat.* [1] 3, 17;

amoréu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Amoriter" : „Amoréen" : (1x)
amoreilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 5, 13;

an : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Jahr" : „an, année" : (46x)
an *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 17; 1, 48; 1, 53; [7] 1, 20; 1, 46; 2, 31; 4, 51; 4, 52; 5, 6; 5, 79; 5, 79; 6, 30; 7, 5;
ani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 1; 14, 1; 14, 15; 14, 18; [2] 8, 4; 16, 21; [4] 1, 3; 1, 40; [6] 1, 43; [7] 1, 34; 1, 40; 1, 44; 1, 47; 1, 48; 1, 58; 5, 63; 5, 80; 5, 90; 6, 14;
anii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 2, 16;
anilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 43*;
anul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 7; [2] 1, 1; 1, 13; 2, 1; [3] 1, 1; [6] 1, 19; [7] 2, 1; 6, 1; 6, 17; 6, 24; 8, 6; 8, 6;
un an *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 46;

anthrác → antrax

antráx : (c. 1665-1672 MS. 4389, 77/1) : s. n. : „Kohlestein" : „chrysolith" : (1x)
anthrac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16;

ápă : (1213 SUCIU / în top. *Apa*) : s. f. : „Wasser" : „eau" : (17x)
apa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 13;
apă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 6; 7, 10; 7, 19; 7, 19; 10, 3; [7] 9, 2;
ape *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 48;
apei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 10; 12, 7;
apele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 15; 16, 13; [5] 1, 30;
apelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 6; 7, 15; 8, 9; 9, 13;

apói : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „danach" : „après" : (1x)
mai apoi *adv. de timp* [4] 1, 43;

aprínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „anzünden" : „allumer" : (1x)
aprinzînd *verb gerunziu* [2] 13, 15;

aproápe : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. m. : „1. nahe, 2. Mitmensch" : „1. près de, proche, 2. le prochain" : (17x)
aproape *adv. de loc* [1] 2, 7; 3, 15; [2] 2, 15; 3, 3; 3, 4; 3, 11; 4, 5; 5, 5; 7, 3; 7, 12; 7, 16; 16, 23; 16, 23; [4] 1, 37;
aproapele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 4; 10, 21;
aproapelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 2;

apropiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „nahen, nähern" : „approcher" : (8x)
apropiindu-să *verb gerunziu* [2] 13, 8;
apropiindu-se *verb gerunziu* [2] 13, 8;
s-au apropiiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 5; 10, 13;
să apropiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 9;
să apropie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 12;
să apropie *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 6, 13; [2] 8, 23;

apucá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. (an)fassen, ergreifen, 2. erreichen" : „1. prendre, saisir, 2. obtenir, attraper" : (13x)
apucară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 7;
apucă-te *verb imp. 2 sg.* [1] 6, 3;
au apucat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 4; 7, 15;

au apucat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 8;
s-au apucat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 12;
să apuca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 1, 27;
să apucă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 7;
să apucă *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 5, 60;
să apuce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 4, 5; 7, 1;
te apucă *verb imp. 2 sg.* [3] 4, 2;
vei apuca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 8;

apúne : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. III : „untergehen, erlöschen" : „se coucher, s'éteindre" : (2x)
au apus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 4; 2, 6;

apus : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „(Sonnen) Untergang" : „couché, coucher (des astres)" : (6x)
apus *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 5; 5, 3;
apusuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 7; 2, 14; [3] 4, 27;
apusurile *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 4;

arámă : (1448 BGL / în top. *Arămești*) : s. f. : „Kupfer" : „cuivre" : (4x)
aramă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 31; [7] 1, 41; 8, 59; 8, 59;

arătá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. berichten, 4. erfinden" : „1. montrer, 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer" : (27x)
arată *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 9;
arată *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 1, 15;
arăt *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 4, 28; 13, 7;
arătaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 3;
arătă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 16; 7, 10; [2] 13, 17; [7] 2, 4;
arătăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 2, 24;
arătînd *verb gerunziu* [1] 12, 5; [4] 1, 4;
arătîndu *verb gerunziu* [4] 1, 22;
arătîndu-şi *verb gerunziu* [4] 1, 49;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 9, 14;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 3;
s-au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 51;
să arăt *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 4, 2;
să arătăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 8, 21; [7] 6, 12;
să va arăta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 5;
va arăta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 3;
voiu arăta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 12; 10, 7; [2] 10, 14;
vor arăta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 55; [7] 3, 16;

arătáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Offenbarung" : „révélation" : (1x)
arătarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 62;

arătát : (1563 CORESI, PRAXIU 212) : adj./s. : „bewiesen" : „démontré, révélé" : (2x)
arătată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 25;
celor arătate *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 32;

arc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bogen" : „arc" : (1x)
arcu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 9;

arcáş : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. m. : „Schütze" : „tireur d'arc" : (1x)
arcaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 12;

árde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(ver-, ab-, nieder)brennen" : „brûler" : (13x)
ard *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 16;
ardea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 58;
arsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 1, 1;
arzîndu *verb gerunziu* [5] 1, 17;
au ars *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 19; 2, 20; [7] 1, 56; 1, 57; 4, 45;
au arsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 6, 16;
să arză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 16, 4;
va arde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 5;
vor arde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 46;

árdere : (c. 1573-1578 PS. SCH. 162) : s. f. : „1. Brennen, Verbrennen, 2. Opfergabe" : „1. action de brûler, 2. sacrifice" : (9x)
ardere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 11; 1, 12;
arderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 12; 16, 14;
arderi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 6; [7] 4, 52; 5, 73; 5, 74;
arderile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 16;

argínt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Silber, 2. Silber-münze" : „1. argent, 2. monnaie d'argent" : (60x)
ai argintului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 28;
argint *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 12; 5, 24; 5, 24; 10, 9; [2] 2, 13; 4, 8; 5, 9; 8, 7; 10, 24; [3] 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 6; [4] 1, 4; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 28; 1, 34; 1, 43; 1, 46; 1, 48; 1, 59; 1, 60; [7] 1, 37; 2, 7; 2, 9; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 4, 18; 5, 70; 5, 77; 6, 18; 6, 26; 8, 18; 8, 22; 8, 27; 8, 58; 8, 58;
argintu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 14;
argintul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 1; 5, 2; 5, 3; 9, 1; 10, 2; 12, 2; [3] 3, 10; 3, 11; [4] 1, 48; [7] 4, 19; 8, 15; 8, 16; 8, 57; 8, 60; 8, 62; 8, 64;
arginturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 12, 1; 15, 13;

arhieréu : (1500 LDSR 361) : s. m. : „Prälat" : „prélat" : (4x)
arhiereu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 62;
arhiereul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 103; [7] 9, 40;
arhiereului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 50;

ármă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Waffe" : „arme" : (4x)
armele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 14; 7, 5; 14, 3; 14, 11;

arsúră : (1451 DERS / în top. *Arsurile*) : s. f. : „Glut" : „chaleur torride" : (1x)
arsura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 19;

aruncá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „werfen" : „jeter" : (2x)
aruncat *verb participiu sg. masc.* [4] 1, 60;
s-au aruncat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 3;

aruncát : (1551-1553 ES) : adj. : „geworfen" : „jeté" : (1x)
aruncat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1]

1, 14;

ascultá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (an)hören, 2. lauschen, 3. gehorchen" : „1./2. écouter, 3. obéir" : (32x)
a asculta *verb infinitiv prezent* [3] 2, 4;
am ascultat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 1, 12; 1, 12; 1, 15; [5] 1, 5;
am ascultat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 18;
ascultă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 3, 21;
ascultat iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 12;
ascultaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 8, 28; 14, 1;
ascultă *verb imp. 2 sg.* [1] 6, 11; 6, 16; [2] 9, 6; 9, 13; [3] 2, 11; 3, 1;
ascultă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 2, 9; [7] 4, 10;
ascultă *verb indicativ prezent 3 sg.* [0] 1, 2;
ascultăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 5, 88;
asculte *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 5, 5;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 3, 3; [2] 2, 5; 7, 13; [3] 3, 2;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 11;
eram neascultînd *verb imperfect perifrastic 1 pl.* [3] 1, 13;
să asculte *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 11;
va asculta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 16;
veţi asculta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 2, 17; 2, 22;
vor asculta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 2, 22;

ascultáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Gehorsam" : „obéissance" : (1x)
ascultarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 1;

ascultătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „der gechorcht" : „qui obéit" : (1x)
ascultătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 51;

ascúnde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. verbergen, verstecken, 2. verheimlichen" : „1. cacher, 2. dissimuler" : (6x)
a ascunde *verb infinitiv prezent* [1] 12, 6; 12, 12;
m-am ascuns *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 16;
să vor ascunde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 41;
va ascunde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 5;
voiu ascunde *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 12, 11;

ascúns : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Geheimnis, Versteck" : „énigme, cache" : (1x)
ascuns *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 4;

asemănáa : (1559-1560 BRATU) : v. I : „(sich) ähneln" : „(se) ressembler" : (3x)
asemănîndu-vă *verb gerunziu* [4] 1, 4;
să aseamănă *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 60;
vă veţi asămăna *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [4] 1, 4;

asemănát : (c. 1564 CORESI, CAZ. 111) : adj. : „gleich" : „ressemblant" : (2x)
asămănate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 53;
asămănaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 34;

asémenea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „gleich" : „pareil" : (3x)
asêmene *adv.* [1] 8, 6; [7] 5, 88;
asêmenea *adv.* [2] 12, 3;

asirián : (1642 CAZ. GOV. 395) : s. m. : „Assyrianer : „Assyrien" : (13x)
a asiriênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 16; 10, 12;
asiriênii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. art.* [2] 9, 9;
asiriênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 2; 1, 3; [2] 1, 7; 1, 10; 2, 1; 2, 4; 4, 1; 8, 9; [7] 5, 88; 7, 15;

ástăzi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „heute" : „aujourd'hui" : (13x)
astăzi *adv. de timp* [1] 6, 9; [2] 6, 5; 7, 25; 8, 12; 8, 17; 8, 25; 12, 17; 13, 13; 13, 19; [3] 3, 5; [5] 1, 10; 1, 12; [7] 8, 91;

astrucá : (c. 1640 URECHE[2] 193) : v. I : „begraben, bestatten" : „enterrer" : (2x)
am astrucat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 6;
să astruci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 12, 14;

astupá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verstopfen" : „boucher" : (4x)
au astupat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 5; 16, 3;
să astupe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 8, 14;
vor astupa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 8;

asúpra : (1551-1553 ES) : prep. : „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb" : „1. vers, 2. sur, 3. au dessus" : (56x)
asupra *prep.* [1] 3, 2; 6, 14; [2] 1, 7; 1, 11; 2, 6; 4, 5; 5, 11; 6, 14; 7, 1; 7, 21; 7, 25; 7, 28; 8, 3; 8, 8; 8, 9; 8, 21; 8, 26; 9, 4; 9, 11; 11, 7; 11, 11; 12, 15; 13, 7; 13, 13; 14, 13; 15, 3; 15, 3; 15, 4; 16, 5; 16, 15; 16, 15; [3] 2, 6; 2, 7; 2, 7; [4] 1, 41; [5] 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 6; [6] 1, 52; 1, 63; [7] 1, 25; 1, 41; 1, 53; 2, 16; 4, 31; 5, 90; 6, 1; 6, 1; 6, 1; 7, 2; 7, 15; 8, 25; 8, 63; 9, 50;
asupră *adv.* [3] 2, 2;

asúpră → asupra

aşá : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „so" : „ainsi, de la sorte" : (19x)
aşa *adv. demonstr.* [1] 5, 18; [2] 8, 19; 9, 3; 9, 13; 9, 13; 10, 10; [3] 2, 16; 4, 17; 4, 24; [4] 1, 59; [5] 1, 1; 1, 12; [7] 1, 10; 3, 18; 3, 24; 3, 24; 4, 12; 4, 32; 9, 10;

aşăzá → aşeza

aşezá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „stellen" : „placer" : (7x)
a aşeza *verb infinitiv prezent* [7] 5, 2;
aşăzindu-se *verb gerunziu* [6] 1, 44;
aşăzîndu-se *verb gerunziu* [6] 1, 20; [7] 2, 8;
s-au aşăzat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 13;
să aşaze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 11; [7] 6, 26;

aşíjderea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „ebenso" : „de la sorte" : (10x)
aşijderea *adv.* [1] 12, 2; 12, 13; [2] 15, 5; [4] 1, 19; 1, 26; 1, 51; 1, 60; [7] 6, 30; 8, 22;
aşijderelea *adv.* [4] 1, 31;

aşíjderele(a) → aşijderea

aşteptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(er)warten, harren" : „attendre" : (6x)
aştept *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 2, 2;
aştepta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 7, 5; 7, 18; 12, 8;
aşteptînd *verb gerunziu* [2] 8, 16; 15, 2;

aştérne : (1551-1553 ES) : v. III : „betten, ausbreiten" : „étendre" : (5x)
aştêrneţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 14, 4;
aşternu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 14;
să ne aştêrnem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 7, 22;
să să aştearnă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 1;
să vor aştêrne *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 16;

aşternút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bettzeug" : „literie" : (9x)
aşternut *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 5; 13, 10; 14, 15; 14, 15;
aşternutul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 3; 13, 4; 16, 17; [7] 3, 3;
aşternuturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 13, 2;

atínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. berühren, 2. treffen" : „1./2. toucher" : (3x)
a să atinge *verb infinitiv prezent* [7] 4, 28;
s-au atinsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 20;
să să atingă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 11, 14;

atotţiitór : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 194) : adj./s. m. : „allbeherrschend" : „toutpuissant" : (7x)
atotţiitoriul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 13; 16, 4; 16, 15;
atotţiitoriul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. art.* [3] 3, 1; 3, 2;
atotţiitoriului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 11; [7] 9, 46;

atúnce(a) → atunci

atúnci : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „dann, damals" : „alors, lors" : (35x)
atunce *adv. de timp* [6] 1, 28; 1, 33; [7] 3, 3; 3, 4; 6, 23;
atuncea *adv. de timp* [1] 6, 13; 8, 16; 12, 4; 13, 5; [2] 4, 3; 6, 10; 9, 1; 15, 3; 16, 9; [5] 1, 21; [6] 1, 31; 1, 32; 1, 54; 1, 57; 1, 58; [7] 2, 25; 2, 30; 3, 8; 4, 33; 4, 41; 4, 42; 4, 42; 4, 43; 4, 47; 6, 2; 6, 11; 6, 20; 6, 20; 7, 1; 8, 74;

aţiţá → aţîţa

aţîţá : (1581-1582 PO) : v. I : „Feuer anfachen" : „enflammer" : (1x)
aţiţînd *verb gerunziu* [2] 7, 5;

au : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „1. oder, 2. denn" : „1. ou, 2. est-ce que" : (22x)
au *adv.* [1] 2, 13; 5, 10; 5, 23; [7] 4, 14; 4, 18; 4, 23; 4, 28; 4, 28; 4, 34; 4, 35; 8, 90; [4] 1, 50;
au *conjuncţie coord.* [4] 1, 35; 1, 38; 1, 46; 1, 46; 1, 47; [2] 5, 3; 8, 14; [7] 4, 15; 6, 33; 9, 4;

áur : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gold, 2. Geld" : „1. or, 2. argent" : (45x)
aur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 9; 13, 16; [2] 2, 13; 5, 9; 8, 7; 10, 23; [3] 3, 18; [4] 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 28; 1, 34; 1, 43; 1, 46; 1, 48; 1, 59; 1, 60; [7] 1, 37; 2, 7; 2, 9; 2, 13; 2, 13; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 4, 18; 5, 70; 6, 18; 6, 26; 8, 18; 8, 58;
auru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 14;
aurul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 3, 10; [4] 1, 20; 1, 48; [7] 4, 19; 8, 15; 8, 16; 8, 57; 8, 60; 8, 62; 8, 64;
aurului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 8, 59;

aústru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ostwind, Südwind" : „vent d'orient, vent de sud" : (2x)
áustru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 19; 7, 16;

aúz : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gehör" : „ouïe" : (1x)
auz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 10;

auzí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „hören" : „ouir, entendre" : (42x)
am auzit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 7;
am auzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 6; [2] 11, 8; 11, 9; [6] 1, 73; [7] 8, 73;
au auzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 1; 15, 4;
au auzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 20; 14, 19; [2] 8, 9;
auză *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 7, 7;
auzi *verb imp. 2 sg.* [3] 2, 12; 3, 2; 3, 6;
auzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 8, 1; 8, 9; 14, 15;
auziia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 9, 51;
auziia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 5, 84;
auzind *verb gerunziu* [1] 3, 11; 7, 8; [2] 14, 7; [6] 1, 49; [7] 5, 86;
auziră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 4, 1; 10, 15; 13, 14; 14, 18;
auzit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 6, 13;
auziţi *verb imp. 2 pl.* [2] 8, 11; [3] 4, 6;
s-au auzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 13;
să auzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 17; [7] 9, 40;
să auzim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 1, 13;
să auzu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 3, 13; 3, 16; 10, 10;
să să auză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 5, 85;
vor auzi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 16; [3] 2, 23;

aveá : (1521 NEACŞU) : v. II : „haben" : „avoir" : (59x)
ai *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 4, 7;
ai avut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 3, 9;
aibi *verb imp. 2 sg.* [1] 11, 7; [2] 11, 3;
are *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 8; [2] 8, 14; 10, 21; [3] 3, 15; [4] 1, 11; 1, 12; 1, 49;
au *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 26; [2] 11, 19; [4] 1, 36; [7] 4, 52; 9, 12; 9, 52; 9, 55;
au avut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 17;
avea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 19; [7] 8, 72;
avînd *verb gerunziu* [1] 1, 6; 13, 12; [4] 1, 26; 1, 28; [6] 1, 84; [7] 1, 10; 5, 81; 8, 84; 9, 18;
avîndu *verb gerunziu* [4] 1, 48; [7] 8, 75;
avîndu-ţi *verb gerunziu* [1] 7, 12;

avură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 6, 5;
neavînd *verb gerunziu* [4] 1, 62;
nu avea *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 26; 6, 16; 10, 4;
să aibă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 53; 5, 62;
să aibă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 8, 25;
vom avea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 12, 3;

avére : (1581 CORESI, EV. 6) : s. f. : „Vermögen" : „fortune" : (6x)
avêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 9;
avêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 16; 14, 18; [2] 16, 19;
averile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 10; [7] 6, 32;

avút : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „reich" : „riche" : (1x)
avute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 21;

avuţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reichtum" : „fortune, richesse" : (1x)
avuţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 31;

ázemă → azimă

ázimă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „ungesäuertes Brot" : „azyme" : (3x)
azemele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 10;
azimelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 17*; 7, 14*;

B

ba : (1559-1560 BRATU) : adv. : „doch, nein" : „si, non" : (1x)
ba *adv.* [1] 10, 8;

babilonián : (c. 1665-1672 MS. 4389, 834/2) : s. m. : „Babylonier" : „ Babylonien" : (2x)
vavilonênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 1; 1, 2;

bárbă : (1436 DLRV / în antr. *Barbă* Stan) : s. f. : „Bart" : „barbe" : (2x)
barbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 73;
barbele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 28;

báştă : (1600 DIR) : s. f. : „Palast" : „palais" : (1x)
baştea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 1;
băştile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 16;

báte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. schlagen, 2. kämpfen, 3. abschweifen" : „1. battre, 2. combattre, 3. divaguer, s'écarter" : (14x)
ai bătut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 11, 9;
bate *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 2; [2] 8, 23; [4] 1, 51;
bate-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 10;
batu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 8;
baţi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 3, 10;
bătînd *verb gerunziu* [7] 5, 90;
bătîndu *verb gerunziu* [7] 2, 23;
îşi bătea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 1, 53;
s-au bătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [0] 1, a;
să batem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 5, 19; 6, 5;
va bate *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 4;

batjocorí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. verspotten, verhöhnen, 2. beschimpfen" : „1. se moquer de, tourner en dérision, 2. insulter" : (2x)
batjocuresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 10;
era batjocurind *verb indicativ imperfect perifrastic 3 sg.* [7] 1, 53;

băgá : (1521 NEACŞU) : v. I : „hineintun, -stecken, -schieben" : „mettre dans, introduire" : (10x)
au băgat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 62;
au băgat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 18;
bagă *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 18;
bagă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 5;
băgară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 1; [2] 1, 10; 10, 22;
băgaţi *verb imp. 2 sg.* [3] 3, 6;
băgă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 1;
să bage *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 1;

bărbát : (1262 DRĂGANU / în top. Terra *Barbata*) : s. m. : „Mann" : „homme" : (64x)
bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 9; 6, 12; [2] 16, 20;
bărbatu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 14;
bărbatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 13; 4, 7; 4, 8; 6, 14; 7, 2; 7, 10; 8, 2; 8, 7; 14, 2; 14, 11; 15, 3; 15, 16; 16, 20;
bărbatului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 10, 3; 16, 21; 16, 22; 16, 23;
bărbaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 8; 3, 9; 6, 13; 7, 12; [2] 2, 5; 3, 8; 7, 2; [7] 8, 30; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 8, 41; 8, 42; 8, 43; 8, 44; 8, 45; 8, 49; 8, 50; 8, 56; 8, 56; 8, 93; 9, 16;
bărbaţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 9; [2] 3, 6; 6, 14; 7, 2; 10, 11; 10, 14; 10, 15; [7] 9, 17;
bărbaţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 4; 10, 4; [7] 5, 4; 9, 41;
bărbaţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [7] 3, 18; 3, 24; 4, 2; 4, 12; 4, 14; 4, 32; 4, 34;
un bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 9; 10, 21;

băsnár : (c. 1665-1672 MS. 4389, 769/1) : s. m. : „Märchenerzähler, Fabeldichter" : „conteur, fabuliste" : (1x)
băsnarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 14;

bătáie : (1563 CORESI, PRAXIU 379) : s. f. : „Schlacht, Prügel" : „volée, raclée" : (1x)
bătăile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 15;

bătrîn : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. alt, 2. Oberst" : „1. vieux, 2. chef" : (18x)
bătrîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 54;
bătrîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 11; 9, 4;
bătrînii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 18; 10, 6; 13, 14;
bătrînilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 21; [7] 7, 2;
bătrînu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 11;
bătrînul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 3;

cei bătrîni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [7] 6, 8;
cei bătrîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 10; [7] 5, 84; 6, 5; 6, 27; 9, 13;
celor bătrîni *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 2;
celor mai bătrîni *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 22;

bătrînéţe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Alter" : „vieillesse" : (1x)
bătrînéţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 11;

bătrîníme : (c. 1683-1686 MS. 45, 55/1) : s. f. : „Gesamtheit der alten Leute" : „vieux" : (3x)
bătrînime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 15;
bătrînimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 6; 15, 9;

băutúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Getränk" : „liquide, boisson" : (2x)
băutura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 2;
băuturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 77;

bea : (1418 DLRV) : v. II : „trinken" : „boire" : (21x)
a bea *verb infinitiv prezent* [2] 7, 19; [7] 3, 6;
am băut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 12, 19;
au băut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 17; 12, 18; 12, 18; [7] 9, 2;
băură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 3, 3;
bea *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 11; [2] 12, 16;
bea *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 10;
beau *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 3, 18; 3, 22;
bea-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 12, 17;
bêţi *verb imp. 2 pl.* [7] 9, 52;
să bêi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 20;
să bea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 7, 19; [7] 9, 55;
să bea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 1; 12, 10; 12, 12;

berbéc : (1443 DLRV / în antr. Oană *Berbece*) : s. m. : „Widder" : „bélier" : (7x)
berbêce *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 9;
berbeci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 12; [7] 6, 29; 7, 7; 8, 16; 8, 67; 9, 20;

beríliu: (c. 1665-1672 MS. 4389, 77/1) : „Beryll" : „béryl" : (1x)
viril *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16;

besérecă → biserică

besérică → biserică

beţíe : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : s. f. : „Trunkenheit" : „ivresse" : (3x)
beţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 20;
beţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 20;
beţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 13, 17;

béznă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „tiefe Finsternis, Abgrund" : „ténèbre, abîme" : (1x)
beznile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 24;

bíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „gut" : „bien" : (32x)
bine *adv. de mod poz.* [1] 6, 4; 8, 6; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 12; 12, 14; 13, 11; 14, 11; 14, 11; [2] 1, 16; 3, 5; 4, 12; 10, 17; 10, 21; 11, 4; 11, 22; 16, 13; [4] 1, 30; 1, 33; 1, 53; 1, 51; [5] 1, 5; [7] 2, 20; 4, 39; 4, 40; 6, 10; 7, 3; 8, 55;
mai bine *adv. de mod comp.* [1] 12, 9; [2] 7, 23; [4] 1, 49;

binecălătorí : (c. 1683-1686 MS. 45, 310/2) : v. IV : „jdm. den Weg erleichtern" : „frayer le chemin de qn." : (6x)
bine au călătorit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 12;
bine să călătorească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 9;
să binecălătorească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 20; 7, 14;
să va binecălători *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 26;
să vă binecălătoriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 5, 18;

binecuvîntá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „segnen" : „bénir" : (30x)
a binecuvînta *verb infinitiv prezent* [1] 12, 5;
au binecuvîntat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 15;
binecuvintează *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 25;
binecuvintează *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 36;
binecuvintează *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 8, 4;
binecuvintêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 8, 11;
binecuvintêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 16;
binecuvînta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [5] 1, 21;
binecuvînta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 12;
binecuvîntară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 10; [7] 4, 62;
bine e cuvîntat *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 40;
bine eşti cuvîntat *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 8, 4;
binecuvîntaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 4; 12, 18; 13, 6; [5] 1, 27;
binecuvîntă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 7; 7, 15; 8, 11; 9, 4 [7] 4, 58; 9, 46;
binecuvîntează *verb imp. 2 sg.* [1] 13, 11;
binecuvîntînd *verb gerunziu* [1] 10, 12; 11, 11; [7] 5, 81;
binecuvîntîndu *verb gerunziu* [1] 10, 9;
vor binecuvînta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 14; 14, 8;

binecuvîntát : (c. 1683-1686 MS. 45, 626/1) : adj. : „gesegnet" : „béni" : (21x)
binecuvîntat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 12; 3, 12; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 11, 9; 11, 9; 11, 12; 13, 2; 13, 17; [2] 13, 19; 13, 20; [5] 1, 2; [7] 4, 60; 8, 28;
binecuvîntat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 4;
binecuvîntată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 20; 14, 7; 15, 12;
binecuvîntaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 9; 13, 13;

binevoí : (1551-1553 ES) : v. IV : „geniessen" : „aimer, être satisfait, jouir de" : (4x)
au binevrut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [0] 1, 4;
binevoiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 18;
binevru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 15, 11;
va binevoi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 1, 58;

bir : (1441 DERS) : s. n. : „Tribut" : „impôt, tribut" : (5x)
bir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 19;

biru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 27;
birul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 6, 29;
birurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [7] 4, 7;
un bir *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 8, 25;

biruí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „besiegen" : „gagner" : (9x)
au biruit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 8;
au biruit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 14; 1, 15;
biruiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 3, 12; 4, 38;
biruind *verb gerunziu* [7] 4, 2;
s-au biruit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 17;
va birui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 5;
vor birui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 4, 5;

biruínţă : (1642 CAZ. GOV. 195) : s. f. : „Sieg" : „victoire" : (3x)
biruinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 9; 4, 59;
biruinţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 5;

biruitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. m. : „1. siegreich, 2. Besieger" : „1. victorieux, 2. vainqueur" : (12x)
biruitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 47; 4, 48;
biruitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 3, 2; 8, 69;
biruitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 49; 6, 27;
biruitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 6, 3; 6, 7; 6, 27; 7, 1;
biruitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 6, 18; 6, 29;

bisérică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Kirche, 2. Tempel" : „1. église, 2. temple" : (55x)
a besêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 41;
ai besêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 5; 8, 51;
ale besêricii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 20;
besêreca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 5; [2] 4, 2; [5] 1, 23; [6] 1, 48; [7] 1, 42; 1, 51; 2, 7; 2, 18; 4, 45; 5, 70; 5, 76; 5, 79; 5, 80; 5, 87; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 8, 16; 8, 62; 8, 69; 8, 83;
besêrecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 5; 8, 5;
besêreci *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [7] 1, 54;
besêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 9; [7] 1, 13; 2, 31; 5, 51; 5, 53; 5, 71; 7, 2; 8, 20; 8, 51; 8, 93; 9, 38;
besêrecile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 1;
besêrica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 17; [7] 1, 1; 4, 63;
besêrică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 4;
besêricii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 8; 4, 51; 8, 19; 8, 24; 8, 24; 8, 24; 9, 1; 9, 6; 9, 24;
bisêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 5, 58;

bîntuí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 92) : v. IV: „verhöhnen" : „molester" : (2x)
să va bîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 7;
va bîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 7;

blagosloví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „segnen" : „bénir" : (37x)
blagoslovea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 12;
blagoslovească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 1, 43; 1, 52;
blagoslovească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 3, 12; 8, 11;
blagosloviţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 18; [5] 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 44; 1, 60; [5] 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57;
s-au blagoslovit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 15;
vor blagoslovi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 55;

blagoslovít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gesegnet" : „bénit" : (6x)
blagoslovit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26;

blestém : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fluch, Verwünschung" : „malédiction" : (2x)
blestăm *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 5;
blestemul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 1, 14;

blestemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verfluchen, verwünschen" : „maudire" : (3x)
blestemaţi *verb participiu pl. masc.* [1] 13, 13;
blestemă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [0] 1, 5;
vor blestema *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 55;

blînd : (1519 DERS / în antr. *Blîndul*) : adj. : „barmherzig" : „clément" : (1x)
blînd *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 55;

blîndéţe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Milde" : „clémence" : (1x)
blîndêţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 13;

bogát : (1459 DRHA II, 116 / în top. *Bogata*) : s. m. : „Reiche" : „riche" : (1x)
al bogatului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 19;

boiêren → boier

boiér : (1392 DRHA I, 3) : s. m. : „1. Bojar, Adliger, Fürst, 2. Oberst, Haupt, Kommandant" : „1. boiard, noble, prince, 2. chef, commandant" : (23x)
a boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 21;
boiêren *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 11;
boiêrenului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 9;
boiêri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 5;
boiêrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 2; 6, 2; 6, 17; 7, 7; 8, 11; 8, 31; 9, 3; 14, 18; [3] 2, 1; 3, 9; [7] 1, 28; 1, 39; 3, 14; 8, 71;
boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 19; [3] 1, 11; [7] 3, 2; 8, 29;
boiêriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 11;

bou : (1235 DRĂGANU / în top. *Bool*) : s. m. : „Ochse" : „bœuf" : (1x)
boi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 13;

boz : (1581-1582 PO) : s. m. : „Götze, Götzenbild" : „divinité païenne, idole" : (7x)
bozi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 28;
bozii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 48; 1, 50; 1, 50;

1, 59; 1, 60;
bozilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 46;

braţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Arm" : „bras" : (2x)
braţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 8;
braţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 9;

brăţără : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Armband" : „bracelet" : (1x)
brăţările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 4;

brúmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reif" : „gelée blanche" : (1x)
brume *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 41;

bucátă : (1452 DERS) : s. f. : „Stück" : „pièce, morceau" : (4x)
bucate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 2;
bucatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 13;
bucatelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 12, 1; 13, 11;

bucurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich freuen" : „se réjouir" : (16x)
bucura-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 15;
bucură-te *verb imp. 2 sg.* [1] 13, 14;
bucurîndu-se *verb gerunziu* [1] 11, 10; 11, 11; [3] 4, 27; 5, 4;
s-au bucurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 23; 4, 24;
să bucură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 19;
să să bucure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 4, 8; [7] 6, 7; 8, 10;
să vor bucura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 15; 14, 10;
se va bucura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 9;
va bucura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 11;

bucuríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Freude" : „joie" : (14x)
bucurie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 19; 11, 13; 13, 1; 13, 11; 13, 12; [2] 4, 10; 12, 13; [3] 2, 17; 4, 15; 4, 16; [7] 4, 63; 5, 77; 5, 84;
bucuriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 24;

bun : (1211 DRĂGANU / în antr. *Buna*) : adj./s. : „1. gut, 2. Gut" : „1./2. bon" : (32x)
bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 12;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 7, 7;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 26; [2] 11, 8; [5] 1, 59;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 1; 10, 10; [3] 5, 7; [4] 1, 51; [7] 1, 11;
bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 11; 12, 8; [2] 8, 24; 8, 25; 11, 23; [7] 3, 20; 8, 30; 8, 52; 8, 59;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 6; [3] 3, 16;
bunei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 14;
buni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [0] 1, 4;
bunu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 8;
cea bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 7;
cel bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 14; 14, 5;
cêle bune *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 11; [7] 8, 87;
mai bun *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 62;
mai bune *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 57;

bună-credincióasă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glaube" : „croyance" : (1x)
bună-credincioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 27;

bună-credínţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glaube" : „croyance" : (1x)
bună-credinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 21;

bună-cuviínţă : (c. 1683-1686 MS. 45, 519/1) : s. f. : „Wohlanständigkeit" : „décence" : (3x)
bună-cuviinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 1;
bună-cuviinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 5; [7] 1, 10;

bună-cuvîntáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 835/1) : s. f. : „Segen" : „bénédiction" : (1x)
bună-cuvîntarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 11;

bunătáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Güte" : „bonté" : (5x)
bunătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 82;
bunătăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 21;
bunătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 26; [2] 5, 16; 15, 9;

bunăvóie: (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wohlwollen" : „bienveillance" : (1x)
bunăvoie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 12;

búză : (1487 DRHA III, 313 / în antr. *Budzea*) : s. f. : „Lippe" : „lèvre" : (1x)
buzele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 11;

C

ca : (1521 NEACŞU) : adv./conj. : „1. wie, 2. damit, 3. ungefähr" : „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près" : (144x)
ca *adv.* [1] 6, 13; 14, 6; [2] 1, 10; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 3, 10; 5, 20; 6, 7; 7, 7; 7, 12; 7, 22; 7, 25; 8, 15; 8, 15; 8, 22; 10, 14; 10, 21; 11, 12; 11, 13; 11, 19; 11, 20; 11, 21; 11, 22; 12, 2; 12, 10; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 13, 4; 13, 13; 13, 21; 14, 2; 14, 5; 14, 13; 15, 3; 15, 15; 16, 10; 16, 13; [3] 1, 11; 1, 14; 2, 5; 2, 20; 4, 19; 5, 5; [4] 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 17; 1, 25; 1, 36; 1, 45; 1, 46; 1, 56; 1, 56; [5] 1, 9; 1, 9; 1, 12; 1, 12; 1, 20; 1, 21; [7] 1, 18; 1, 19; 2, 8; 4, 37; 8, 3; 8, 24; 8, 55; 8, 89; 8, 98;
ca *conjuncţie subord.* [1] 1, 10; 3, 6; 3, 13; 3, 15; 4, 2; 4, 25; 5, 7; 5, 16; 6, 10; 6, 13; 6, 15; 8, 15; 9, 1; 10, 6; 10, 11; 12, 14; 13, 11; 13, 11; 14, 11; [2] 3, 11; 4, 10; [3] 1, 7; 1, 7; 1, 13; 2, 11; 2, 18; 2, 26; 3, 4; 5, 6; [4] 1, 4; 1, 15; 1, 23; 1, 29; 1, 35; 1, 37; [5] 1, 5; [7] 1, 36; 2, 21; 2, 28; 2, 29; 4, 31; 4, 46; 4, 47; 4, 48; 4, 50; 5, 78; 5, 85; 6,

12; 6, 26; 6, 28; 6, 31; 6, 32; 6, 34; 7, 15; 8, 8; 8, 13; 8, 21; 8, 23; 8, 26; 8, 30; 8, 80; 8, 87; 8, 89; 8, 90; 9, 7; 9, 20;

cal : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Pferd" : „cheval" : (6x)
cai *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 5; [7] 2, 7; 2, 9; 2, 30; 5, 67;
cailor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 7;

caldéu : (1642 CAZ. GOV. 407) : s. m. : „Chaldäer" : „Chaldéen" : (8x)
haldei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 45; [4] 1, 25;
haldeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 1;
haldeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 5, 6; 5, 7; [5] 1, 18; [7] 1, 53; 6, 15;

cále : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Weg, 2. Mittel, Weise" : „1. chemin, 2. moyen" : (39x)
cale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 13; 5, 18; 5, 19; 6, 1; 7, 10; [2] 2, 14; 2, 15; 9, 9; 10, 14; 11, 12; [3] 3, 17;
calea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 20; 5, 20; 5, 26; 10, 12; [2] 5, 8; 5, 17; 12, 8; 13, 18; [3] 2, 24; 3, 7; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 19; 3, 23;
căi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 6; [3] 4, 19; [4] 1, 37;
căile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 3; 1, 13; 3, 1; 4, 5; 4, 25; [2] 9, 8; 14, 4; 15, 2; [3] 4, 9; [5] 1, 3;

canaanít : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Kanaaniter" : „Cananéen" : (2x)
hananeu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 15;
hananeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;

cap : (înc. sec XVI PS. H.) : s. n. : „Kopf, Haupt" : „Tête" : (28x)
cap *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 3; [7] 8, 73;
capete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 28;
capetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 9; 9, 11; [4] 1, 7; 1, 28; [7] 8, 77;
capul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [0] 1, 5; [2] 8, 3; 8, 19; 9, 1; 13, 8; 13, 9; 13, 11; 13, 17; 13, 17; 14, 1; 14, 6; 14, 11; 14, 15; 14, 17; [3] 5, 2; [4] 1, 19; [7] 4, 30;
capului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 10, 3; 13, 8; 13, 20;

cápişte : (1620 MOXA) : s. f. : „Altar" : „temple païen" : (1x)
capişte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 10;

cápră : (1425 DLRV / în top. Dumbrava *Caprei*) : s. f. : „Ziege" : „chèvre" : (1x)
capre *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 13;

car : (c. 1573-1578 PS. SCH. 487) : s. n. : „Karren, Wagen" : „charrette, chariot" : (8x)
cară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 14;
carăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 14; 2, 16; 7, 18; 15, 14;
caru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 6;
carul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 1, 27; 1, 29;

carasidoneán → sidonean

cáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. int.-rel. : (231x)
a cărora *pron. int.-rel. masc. pl. gen./dat.* [2] 10, 12;
a căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [7] 6, 25;
al căruia *adj. pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [7] 8, 9;
al căruia *adj. pron. int.-rel. neutru sg. gen./dat.* [7] 3, 5;
ale cărora *adj. pron. int.-rel. neutru pl. dat./gen.* [4] 1, 28;
care *adj. pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [2] 5, 3; 8, 14;
care *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 5, 9; 5, 9; [2] 11, 3; 16, 20; 8, 17;
care *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [2] 5, 3; 6, 13; 11, 19; [4] 1, 57; [7] 2, 10; 4, 16; 4, 44; 6, 26; 8, 57;
care *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 4, 13; 6, 13; [2] 4, 5; 11, 7; 12, 10; 12, 15; [3] 1, 1; 2, 21; [4] 1, 1; [6] 1, 32; [7] 4, 46; 4, 46; 4, 46; 4, 50;
care *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 2; [2] 7, 8; 7, 16; 8, 8; 11, 1; 13, 8; 13, 20; 13, 20; [7] 4, 20; 6, 33;
care *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [2] 5, 17; 12, 10; 14, 2; [3] 1, 12; 2, 8; [4] 1, 11; [7] 3, 5; 4, 60;
care *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [1] 12, 3; [3] 2, 7; 2, 18; 1, 14; [7] 4, 50;
care *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [2] 6, 2; 8, 26; [3] 2, 1; [4] 1, 49; [7] 3, 24;
carea *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [7] 1, 53; 2, 23;
carea *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 2; 2, 1; 14, 19; [2] 3, 11; 5, 17; 7, 3; 7, 10; 10, 2; 10, 14; 11, 12; 13, 18; [3] 1, 10; 1, 13; 1, 14; 2, 13; 4, 7; 4, 10; 4, 15; 4, 17; [7] 1, 2; 2, 26; 4, 43; 4, 44; 4, 45; 5, 85; 9, 6;
carea *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 10, 5;
carei *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 10, 21;
carei *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [2] 8, 17;
carele *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 10, 5; 11, 10; 12, 2; [2] 8, 29; 11, 14; 11, 14; 12, 14; 15, 9; [3] 1, 12; 2, 2; 2, 7; [7] 8, 84;
carele *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 12, 12; [7] 5, 7;
carele *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 14; 1, 15; 2, 2; 2, 2; 3, 15; 4, 1; 4, 18; 4, 22; 4, 26; 5, 3; 5, 4; 5, 7; 5, 10; 6, 8; 6, 14; 11, 12; 13, 17; [2] 1, 1; 1, 1; 4, 5; 5, 3; 5, 5; 5, 8; 5, 11; 6, 9; 7, 25; 7, 27; 8, 9; 8, 11; 8, 11; 8, 13; 8, 22; 8, 28; 10, 2; 10, 3; 12, 17; 13, 18; [4] 1, 60; [7] 3, 9; 5, 6; 5, 88;
carele *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [1] 6, 15; [3] 1, 1; 1, 4; 1, 15; 3, 10; [4] 1, 2; [7] 4, 57; 6, 18; 8, 15; 9, 55;
carele *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 12, 4; 14, 13; [2] 10, 21; 11, 9; 11, 16; 13, 17; 16, 17; [3] 2, 16; 2, 25; 2, 26; [4] 1, 10; 1, 20; [7] 4, 15; 8, 85;
carii *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 3, 2; 3, 3; 4, 28; 12, 16; [2] 2, 3; 4, 6; 5, 7; 6, 12; 6, 17; 7, 1; 7, 2; 7, 6; 8, 12; 9, 2; 9, 13; 13, 7; 14, 7; [3] 2, 13; 3, 2; 3, 5; 4, 27; [4] 1, 16; 1, 21; 1, 36; 1, 42; 1, 48; [5] 1, 18; [6] 1, 12; [7] 2, 16; 3, 18; 5, 7; 5, 8; 5, 59; 5, 84; 6, 4; 8, 51;
cărora *pron. int.-rel. fem. pl. gen./dat.* [3] 4, 23;
cărora *pron. int.-rel. masc. pl. gen./dat.* [2] 16, 3; [5] 1, 9; [7] 2, 8; 4, 53;
cărora *pron. int.-rel. neutru pl. gen./dat.* [2] 2, 13; 10, 9; [7] 2, 9;
căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [2] 9, 2; [7] 6, 33;

cárne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fleisch" : „viande" : (2x)
cărnurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 3; 2, 3;

cárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Buch, 2. Schriftstück" :

„1. livre, 2. document, lettre" : (31x)
carte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 16; 12, 19; [3] 1, 2; [7] 2, 16;
Cartea *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 10*; 1, 33*; 1, 43*; 5, 73*; 7, 6*; 7, 9*; 9, 45*;
cartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; [3] 1, 10; 4, 1; [7] 1, 32; 2, 26; 3, 9; 3, 15;
cărţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 21; 4, 48; 6, 23;
cărţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 1; 1, 2; [4] 1, 1; [6] 1, 56; [7] 6, 7;
cărţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 35; [7] 3, 13; 4, 47; 4, 61; 6, 21;

casă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Haus" : „maison" : (100x)
ai casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 69;
ale casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 6; [7] 6, 26; 8, 57;
casa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 1; [1] 1, 4; 1, 5; 2, 1; 3, 18; 7, 1; 8, 10; 11, 2; 14, 5; 14, 6; 14, 7; [2] 2, 1; 2, 13; 4, 3; 4, 12; 6, 19; 6, 22; 8, 4; 8, 21; 9, 1; 10, 2; 11, 7; 11, 23; 12, 12; 13, 16; 14, 5; 14, 5; 14, 10; 14, 17; 16, 21; 16, 22; [3] 1, 10; 2, 12; 2, 20; 3, 15; [4] 1, 46; [7] 1, 2; 1, 56; 2, 5; 2, 8; 4, 55; 5, 5; 5, 70; 5, 79; 5, 80; 5, 84; 5, 89; 6, 2; 6, 4; 6, 11; 6, 14; 6, 16; 6, 17; 6, 18; 6, 24; 6, 25; 6, 26; 6, 26; 6, 27; 6, 28; 7, 5; 8, 28; 8, 48; 8, 64; 8, 81;
casă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 1; [4] 1, 10; 1, 17; 1, 18; 1, 49; 1, 50; [7] 2, 4; 3, 1; 4, 49; 6, 8; 6, 25;
case *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 14; [7] 6, 25;
casei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 20; 2, 20;
casele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 29; [4] 1, 15; 1, 28;
caselor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 36; [7] 5, 1;
casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 5; 9, 13; 9, 13; [3] 1, 4; [7] 5, 83; 6, 20; 6, 22; 6, 33; 7, 7; 8, 61;
o casă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 4;

castravéte : (1533 G. LEX., *ap.* TIKTIN) : s. m. : „Gurke" : „concombre" : (1x)
crastaveţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 59;

către : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „gegen" : „vers" : (161x)
către *prep.* [1] 2, 13; 2, 14; 3, 7; 3, 13; 4, 8; 4, 16; 4, 30; 5, 7; 5, 18; 5, 22; 6, 18; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 15; 7, 15; 8, 1; 8, 16; 9, 1; 10, 7; 10, 8; 10, 11; 11, 1; 11, 11; 11, 12; 12, 11; 12, 19; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 12; 14, 4; 14, 17; [2] 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 10; 1, 13; 2, 4; 2, 14; 2, 17; 2, 17; 3, 2; 3, 6; 4, 2; 4, 10; 4, 12; 5, 4; 5, 8; 5, 11; 5, 12; 5, 15; 5, 17; 5, 18; 6, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 15; 6, 20; 7, 1; 7, 4; 7, 9; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 26; 7, 27; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 24; 8, 28; 8, 31; 10, 1; 10, 9; 10, 13; 10, 16; 10, 21; 11, 1; 11, 3; 11, 5; 11, 16; 11, 17; 11, 22; 12, 3; 12, 4; 12, 6; 12, 6; 12, 8; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 16; 13, 2; 13, 5; 13, 16; 14, 1; 14, 3; 14, 10; 15, 2; 15, 10; 15, 10; 16, 13; 16, 14; 16, 20; [3] 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 9; 1, 10; 1, 13; 1, 15; 2, 11; 3, 1; 4, 13; 4, 14; 4, 20; 4, 26; 5, 4; 5, 5; [4] 1, 1; 1, 1; [5] 1, 8; 1, 9; [6] 1, 28; 1, 55; 1, 74; 1, 75; [7] 1, 22; 1, 24; 1, 24; 1, 27; 1, 28; 2, 18; 2, 18; 2, 26; 3, 4; 4, 3; 4, 4; 4, 20; 4, 33; 4, 39; 4, 47; 5, 72; 5, 84; 6, 3; 7, 13; 8, 9; 8, 47; 8, 48; 8, 53; 8, 74; 8, 75; 8, 82; 8, 87; 8, 93; 8, 95; 9, 38;

că : (1521 NEACŞU) : conj. : „dass" : „que" : (186x)
că *conjuncţie subord.* [1] 1, 15; 1, 16; 2, 7; 2, 9; 2, 13; 3, 3; 3, 4; 3, 14; 4, 4; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 15; 4, 17; 4, 18; 5, 14; 5, 15; 5, 25; 5, 26; 6, 10; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 19; 7, 8; 7, 11; 8, 11; 8, 12; 11, 5; 11, 11; 12, 9; 12, 12; 14, 4; 14, 5; 14, 12; [2] 2, 14; 4, 4; 5, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 7; 6, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 23; 7, 24; 7, 27; 8, 3; 8, 9; 8, 14; 8, 18; 8, 30; 9, 3; 9, 7; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 10; 9, 12; 9, 14; 10, 13; 10, 19; 10, 21; 11, 3; 11, 4; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 8; 11, 9; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 15; 11, 23; 12, 3; 12, 4; 12, 11; 12, 11; 13, 2; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 16; 13, 18; 13, 21; 13, 22; 14, 5; 14, 14; 14, 14; 15, 5; 15, 8; 16, 2; 16, 5; 16, 6; 16, 13; [3] 2, 7; 2, 11; 2, 22; 2, 23; 3, 17; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 11; 4, 12; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 4, 21; 4, 24; 4, 25; 5, 3; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 8; [4] 1, 5; 1, 6; 1, 12; 1, 13; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 27; 1, 36; 1, 37; 1, 41; 1, 42; 1, 43; 1, 43; 1, 43; 1, 44; 1, 44; 1, 46; 1, 47; 1, 51; 1, 54; 1, 55; 1, 59; 1, 61; 1, 62; [5] 1, 4; 1, 5; 1, 12; 1, 16; [7] 1, 12; 1, 15; 1, 25; 1, 28; 1, 52; 2, 18; 2, 22; 2, 24; 2, 26; 3, 9; 4, 12; 4, 22; 4, 44; 5, 85; 5, 87; 5, 88; 5, 89; 8, 6; 8, 8; 8, 53; 8, 54; 8, 54; 8, 72; 8, 77; 8, 84; 8, 85; 8, 88; 8, 91; 8, 92; 8, 93; 8, 97; 9, 11; 9, 45; 9, 53; 9, 53; 9, 55;

căci : (1551-1553 ES) : conj. : „1. denn, 2. warum" : „1. car, 2. pourquoi" : (117x)
căce *conjuncţie subord.* [1] 3, 4;
căci *conjuncţie subord.* [1] 1, 8; 1, 16; 3, 6; 3, 6; 3, 8; 3, 17; 4, 6; 4, 11; 4, 26; 4, 29; 5, 13; 6, 13; 6, 16; 6, 16; 6, 19; 8, 12; 9, 1; 10, 3; 10, 3; 10, 6; 10, 12; 11, 9; 11, 11; 12, 2; 12, 17; 12, 18; 12, 18; 12, 19; 13, 2; 13, 3; 13, 14; 13, 16; 14, 4; 14, 11; [2] 1, 10; 2, 5; 2, 6; 2, 9; 4, 3; 4, 5; 5, 7; 5, 16; 5, 18; 5, 19; 6, 5; 7, 8; 7, 10; 7, 13; 7, 17; 7, 17; 7, 19; 7, 22; 8, 8; 8, 9; 8, 11; 8, 13; 8, 15; 8, 17; 8, 20; 8, 21; 8, 23; 8, 25; 8, 27; 9, 3; 11, 1; 11, 10; 11, 16; 11, 20; 12, 13; 12, 17; 13, 14; 14, 13; 14, 17; 15, 11; 16, 2; 16, 12; 16, 14; [3] 1, 9; 2, 4; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 22; 2, 22; 2, 24; 3, 1; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 11; 4, 3; 4, 4; 4, 9; 4, 11; [4] 1, 28; 1, 41; 1, 45; [5] 1, 3; 1, 10; 1, 58; 1, 59; 1, 59; 1, 60; [7] 1, 44; 4, 34; 4, 42; 4, 62; 5, 74; 5, 76; 5, 82; 6, 8; 7, 12; 7, 15;

cădeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1. fallen, stürzen, 2. münden" : „1. tomber, 2. se jeter dans" : (33x)
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 17; [2] 3, 1; 4, 9; 8, 17; [2] 15, 4;
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 6; 11, 8; 14, 13; [2] 8, 3; 9, 1;
cădea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 20;
căzînd *verb gerunziu* [2] 6, 20; 10, 25; [6] 1, 106; [7] 8, 9; 9, 48;
căzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 6; 14, 7; 15, 1; 16, 5;
căzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 7;
să cade *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 12, 3; [7] 1, 11; 4, 22;
să cază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 23;
să cădea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 8; [2] 11, 14;
va cădea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 11; 7, 9; 11, 12; 14,

3; [4] 1, 46;
vei cădea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 10;

cădére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fall, Unglück" : „tombée, échec, malheur" : (5x)
cădêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 17; 10, 1; [3] 4, 24;
cădêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 22; [3] 4, 23;

călăráş : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Reiter" : „cavalier" : (1x)
călăraşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 2;

călăréţ : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 321) : s. m. : „Reiter" : „cavalier" : (7x)
călăreţ *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 5;
călăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 12; 2, 14; 2, 16; [7] 8, 53;
călăreţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 18;
călăreţu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 9;

călăríme : (c. 1640 URECHE[2] 80) : s. f. : „Reiterei" : „cavalerie" : (3x)
călărimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 14; 7, 6;
călărimi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 7, 2;

călătoríe : (1643 VARLAAM, C. 78) : s. f. : „Reise" : „voyage" : (3x)
călătorie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 7; 8, 52;
călătoriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 2;

călcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. treten, 2. zertreten" : „1. marcher, 2. piétiner" : (11x)
a călca *verb infinitiv prezent* [1] 4, 5; [7] 8, 89;
am călcat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 84;
ar călca *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [7] 8, 27;
au călcat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 51;
calcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 5;
călcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 50;
călcînd *verb gerunziu* [7] 1, 49;
să calci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 2, 10;
vom călca *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 6, 7; 8, 26;

căldáre : (1492 BGL / în top. *Căldărușa*) : s. f. : „Kessel" : „chaudron" : (1x)
căldări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 11;

călţún : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Schuh" : „chaussure" : (2x)
călţuni *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 4;
călţunul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 7;

cămără : (1431 DERS) : s. f. : „1. Kammer 2. Schatzkammer" : „1. chambre, 2. trésorerie" : (8x)
cămara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 1;
cămară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 13; 6, 17; 7, 17; [7] 5, 70;
cămări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 21;
cămării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 11;
cămările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 61;

cămílă : (1438 DRHA I, 257 / în antr. Tador *Cămilă*) : s. f. : „Kamel" : „chameau" : (3x)
cămile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 1; [2] 2, 13; [7] 5, 66;

căpeténie : (a. 1675 COSTIN, L. 48) : s. f. : „Oberhaupt" : „commandant" : (9x)
căpetenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 2; [5] 1, 11;
căpeteniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 12; [6] 1, 76; [7] 3, 14; 5, 1; 8, 56; 8, 98;
căpeteniilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 61;

cărare : (1392 BGL / în top. *Cărarea*) : s. f. : „Pfad, Fussweg, Schritt" : „sentier, chemin, pas" : (5x)
cărarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 19;
cărările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 25; [3] 3, 12; 3, 14; 4, 9;

cărămídă : (1508 DERS) : s. m. : „Ziegelstein" : „brique" : (1x)
cărămidă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 11;

cărturár : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Schriftgelehrter, Schreiber" : „scribe" : (2x)
cărturariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 65;
un cărturariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 3;

căscá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „ouvrir" : „aufsperren" : (3x)
cască *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 19;
căscînd *verb infinitiv prezent* [7] 4, 19;
căscînd *verb gerunziu* [7] 4, 31;

căţúie : (sec. XV-XVI DERS) : s. f. : „Weihrauchkessel" : „encensoir" : (1x)
căţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 13;

căutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. suchen, 2. blicken, sehen, 3. trachten, streben" : „1. chercher, 2. regarder, 3. tâcher" : (18x)
a căuta *verb infinitiv prezent* [1] 3, 16;
caută *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 1; 14, 12; [2] 6, 20; 6, 20; 9, 11; 13, 6; [3] 2, 12; 4, 26; 5, 4;
caută *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 16;
caută-ţi *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 3;
căuta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 1, 28; [7] 4, 33;
să caute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 4;
să cauţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 3;
să să caute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 2, 26; 6, 21;

căzút : (1563 CORESI, PRAXIU 70) : adj./s. : „gefallen" : „tombé" : (1x)
căzut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 3; [7] 8, 93;

ce : (1521 NEACȘU) : adj./pron. int.-rel./adv. : „was, welches" : „que, quoi, qui" : (362x)
ce *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 5, 16;
ce *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 1, 8; 2, 6; 5, 7; 14, 7; [2] 2, 12; 2, 12; 3, 3; 4, 6; 11, 23; [3] 2, 2; 2, 15; 2, 21; 4, 17; 4, 21; 4, 24; [7] 1, 11; 1, 19; 2, 21; 3, 9; 5,

75; 5, 75; 6, 30; 8, 14;

ce *adv.* [2] 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 7, 9; 7, 14; 8, 17; [3] 3, 7; 4, 12;

ce *pron. int.-rel. nom./ac.* [0] 1, a; [1] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 14; 2, 10; 3, 10; 3, 16; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 7; 4, 12; 4, 19; 4, 30; 5, 16; 5, 20; 5, 22; 6, 6; 6, 13; 7, 10; 8, 15; 11, 4; 11, 11; 12, 1; 12, 10; 12, 10; 12, 19; 13, 2; 13, 5; 13, 13; 13, 13; 13, 15; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 14; [2] 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 2, 1; 2, 5; 2, 9; 2, 10; 2, 18; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 4; 3, 5; 4, 1; 4, 1; 4, 4; 4, 5; 4, 9; 4, 12; 4, 12; 5, 10; 5, 13; 6, 1; 6, 2; 6, 4; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 19; 7, 8; 7, 10; 7, 19; 7, 22; 8, 3; 8, 10; 8, 11; 8, 19; 8, 20; 8, 23; 8, 23; 8, 23; 8, 25; 8, 26; 8, 30; 9, 1; 9, 6; 9, 7; 9, 9; 9, 11; 9, 12; 10, 11; 10, 17; 10, 22; 11, 2; 11, 2; 11, 4; 11, 7; 11, 10; 11, 13; 11, 14; 11, 15; 11, 22; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 9; 12, 13; 13, 2; 13, 13; 13, 16; 13, 19; 13, 21; 13, 22; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 8; 14, 13; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 3; 15, 5; 15, 7; 15, 9; 15, 15; 15, 15; 16, 2; 16, 2; 16, 5; 16, 6; 16, 10; 16, 12; 16, 13; 16, 14; 16, 15; 16, 23; 16, 24; [3] 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 11; 2, 1; 2, 4; 2, 6; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 17; 2, 24; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 14; 3, 19; 3, 19; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 22; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 12; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 4, 22; 4, 23; 4, 23; 4, 26; [4] 1, 1; 1, 11; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 18; 1, 23; 1, 34; 1, 37; 1, 39; 1, 40; 1, 40; 1, 41; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 61; [5] 1, 4; 1, 7; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 17; 1, 24; 1, 45; 1, 58; 1, 60; [6] 1, 27; 1, 31; 1, 37; 1, 56; 1, 70; 1, 73; 1, 84; [7] 1, 6; 1, 7; 1, 17; 1, 19; 1, 22; 1, 22; 1, 24; 1, 30; 1, 32; 1, 32; 1, 33; 1, 43; 1, 48; 1, 51; 1, 53; 1, 58; 2, 5; 2, 7; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 20; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 30; 2, 30; 2, 30; 3, 4; 3, 18; 3, 23; 4, 1; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 32; 4, 35; 4, 37; 4, 42; 4, 44; 4, 47; 4, 49; 4, 53; 4, 54; 4, 56; 5, 4; 5, 8; 5, 9; 5, 60; 5, 60; 5, 72; 5, 78; 5, 79; 5, 84; 6, 4; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 15; 6, 23; 7, 1; 7, 6; 7, 6; 7, 13; 8, 3; 8, 7; 8, 9; 8, 11; 8, 13; 8, 16; 8, 19; 8, 26; 8, 28; 8, 29; 8, 31; 8, 46; 8, 48; 8, 52; 8, 53; 8, 54; 8, 62; 8, 67; 8, 73; 8, 79; 8, 84; 8, 88; 9, 4; 9, 17; 9, 18; 9, 39; 9, 42; 9, 50; 9, 52; 9, 55;

ceără : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wachs" : „cire" : (1x)
ceara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 13;

ceas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Stunde" : „heure" : (3x)
ceas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 20; [7] 8, 66;
ceasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 6;

ceată : (1521 DERS) : s. f. : „Heer" : „troupe, armée" : (1x)
cête *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 7, 6;

cédru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Zeder" : „cédre" : (2x)
chedru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 48;
chiedru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 78;

cel[1] : (1521 NEACŞU) : adj. pron. dem./pron dem. : „der" : „ce" : (80x)
a celor *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [7] 6, 12;

cea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 12, 6; 14, 2; [3] 4, 18; [7] 1, 51; 2, 7; 5, 84; 6, 2; 6, 18; 6, 19; 6, 24; 6, 26; 6, 26; 8, 9; 8, 16; 8, 28;

cea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 2; [2] 1, 8; 6, 19; 8, 3; 9, 11; 10, 12; [3] 4, 6; 4, 11; 4, 26; 5, 8; [4] 1, 37; [7] 8, 74; 8, 63; 9, 39;

cêea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [3] 4, 1; 4, 23; [4] 1, 61;

ceea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 4, 19; [2] 8, 10;

cei *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [2] 2, 15; [7] 2, 31; 6, 20; 6, 22;

cei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 11, 13; [2] 1, 8; 1, 12; 5, 3; 16, 23; [3] 2, 13; [6] 1, 84; [7] 1, 11; 2, 16; 2, 17; 6, 4; 6, 12; 6, 30; 9, 5; 9, 12; 9, 17; 9, 18;

cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 8; 1, 10; 2, 7; 6, 13; [2] 1, 8; 2, 9; 2, 17; 4, 9; 8, 23; 10, 22; 11, 14; 11, 15; 11, 22; 12, 9; 13, 2; 14, 4; 14, 12; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 5; 15, 6; 15, 9; 16, 13; [3] 1, 11; 2, 17; 3, 1; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 14; 3, 14; 4, 23; [4] 1, 23; 1, 34; [5] 1, 17; 1, 19; [6] 1, 14; 1, 62; [7] 1, 9; 1, 17; 1, 19; 1, 22; 1, 30; 1, 34; 2, 6; 2, 8; 2, 15; 2, 16; 2, 30; 3, 2; 4, 16; 4, 47; 4, 48; 5, 9; 5, 32; 5, 33; 5, 34; 5, 35; 5, 36; 5, 37; 5, 38; 5, 39; 5, 40; 5, 41; 5, 71; 5, 84; 5, 87; 6, 7; 6, 28; 7, 6; 7, 6; 7, 10; 7, 13; 7, 13; 8, 26; 8, 44; 8, 48; 8, 48; 8, 53; 8, 54; 8, 62; 9, 12; 9, 15; 9, 37;

ceia *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 6; 4, 12; 13, 13; 13, 13; [2] 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 2, 18; 3, 1; 4, 12; 5, 13; 6, 2; 7, 10; 7, 19; [3] 1, 4; 4, 1; [5] 1, 15; 1, 60; [7] 4, 56; 5, 60; 5, 79; 8, 26; 9, 3;

ceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 6, 1; 11, 11; 12, 10; 12, 10; 13, 15; 14, 10; [2] 1, 7; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 5; 4, 1; 4, 12; [3] 2, 1; 3, 11; 4, 1; [4] 1, 1; 1, 37; 1, 48; [6] 1, 70; [7] 2, 7; 2, 30; 8, 31; 8, 67; 8, 79;

cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 5, 20; 13, 2; [2] 6, 1; 9, 1; 9, 6; 9, 9; 11, 2; 14, 5;16, 2; 16, 12; 16, 14; [3] 2, 13; 3, 1; 3, 19; 3, 19; 4, 5; 4, 20; 4, 22; 5, 3; [4] 1, 10; 1, 11; 1, 18; 1, 60; [5] 1, 9; [7] 1, 14; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 17; 4, 15; 4, 15; 4, 35; 6, 23; 8, 17; 8, 48;

cela *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 11, 4;

cela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 12, 19; [2] 13, 19; 14, 5; [3] 3, 20; 3, 20; 3, 21; 4, 5; 4, 5; 4, 12; 4, 21; [4] 1, 49; [5] 1, 24; [7] 3, 18; 4, 1; 4, 13; 8, 28;

cêle *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 10, 3;

cêle *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [1] 1, 5; [5] 1, 4; 1, 45;

cêle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [0] 1, a; [1] 4, 7; 5, 19; 7, 10; 8, 2; 10, 7; 13, 5; 14, 11; [2] 2, 18; 2, 19; 7, 5; 7, 12; 7, 19; 8, 30; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 12, 2; 12, 4; 14, 2; 14, 3; 15, 5; 16, 16; 16, 16; [3] 2, 4; 2, 6; [4] 1, 17; 1, 40; [5] 1, 30; [7] 1, 16; 1, 22; 1, 22; 1, 22; 1, 33; 1, 33; 1, 43; 2, 17; 2, 25; 3, 23; 4, 37; 7, 6; 8, 8; 8, 13; 8, 16; 8, 62; 8, 88; 9, 17;

cêlea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 12, 3; 12, 4; 15, 15; [3] 1, 4; 4, 3; [4] 1, 50; [7] 2, 30; 6, 23;

celor *adj. pron. dem. fem. pl. gen./dat.* [2] 15, 15;

celor *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [2] 1, 7; 11, 14; [3] 1, 2; [7] 3, 1; 3, 1; 4, 53; 5, 4; 9, 50;

celor *pron. dem. fem. pl. gen./dat.* [7] 1, 31;

celor *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [0] 1, a; [1] 1, 3; 1, 7; 1, 14; 6, 13; [2] 4, 5; 6, 4; 6, 9; 8, 3; 8, 11; 8, 19; 13, 13; 16, 2; 16, 6; 16, 10; 16, 23; [3] 1, 2; 2, 11; 2, 24; 3, 2; 3, 2; 3, 5; [4] 1, 8; 1, 14; 1, 41; [5] 1, 7; [6] 1, 37; 1, 52;

1, 61; [7] 1, 5; 2, 16; 5, 8; 5, 9; 5, 90; 6, 1; 7, 1; 8, 11; 8, 29; 8, 52; 9, 4;
celora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [5] 1, 12; [7] 9, 52; 9, 55;
celui *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 12, 1; [2] 4, 5; [7] 1, 7; 6, 13; 8, 21;
celui *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 1, 4; 14, 12; [2] 2, 15; 14, 13; [3] 3, 22; [4] 1, 15; [7] 2, 25; 5, 60; 8, 19; 8, 19;

cel² : (1521 NEACŞU) : art. dem. : „der" : „ce" : (36x)
cea *articol dem adj. fem. sg. nom./ac.* [2] 8, 16; 12, 14; [3] 4, 17; 4, 24; [7] 5, 61; 5, 70; 6, 18;
cei *articol dem adj. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 28; 12, 16; 14, 3; [4] 1, 4; 1, 60; [7] 6, 3; 6, 7; 7, 1;
cei *articol dem adj. fem. sg. gen./dat.* [3] 5, 1; 5, 2;
cel *articol dem adj. masc. sg. nom./ac.* [7] 9, 42;
cêle *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* [1] 8, 15; 10, 5; [2] 4, 12; 8, 17; 13, 20; [3] 2, 4; 3, 9; [4] 1, 17; 1, 34; [7] 2, 21; 3, 2; 6, 18; 6, 26; 6, 26; 8, 95; 9, 9;
celor *articol dem adj. masc. pl. gen./dat.* [0] 1, a; [2] 9, 12; [5] 1, 6; [7] 6, 42;

célălalt : (1560-1561 CORESI, TE.²) : pron./adj. dem. : „der andere" : „l'autre" : (22x)
alalt *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 5, 8; [6] 1, 28;
alalte *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [7] 6, 4;
ceealaltă *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [7] 5, 8;
cêealaltă *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 7, 17; [2] 7, 16;
ceialalţi *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [7] 2, 7; 2, 16; 2, 17; 2, 25; 7, 6;
celalalt *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [6] 1, 24; [7] 3, 5; 3, 11; 3, 12;
cêlealalte *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 13, 4; [6] 1, 45; [7] 4, 6; 5, 74;
cêlealalte *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [7] 2, 16;
cêlealalte *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 8, 16; [7] 8, 20;

cenúşă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Asche" : „cendre" : " : (2x)
cenuşă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 12; 9, 1;

cer : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Himmel" : „ciel" : (35x)
ceriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 20; [2] 7, 25; [3] 3, 18; 5, 3; [4] 1, 55; [7] 4, 58; 8, 77;
ceriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 20; [3] 2, 2; [7] 4, 34; 4, 36; 6, 13;
ceriului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 19; 10, 9; 10, 11; 13, 9; 13, 12; [2] 5, 8; 6, 20; 11, 7; 11, 16; [3] 1, 7; 3, 10; [4] 1, 45; [5] 1, 9; 1, 26; 1, 30; 1, 33; 1, 49; [7] 4, 34; 4, 46; 4, 58;
ceriuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 28;
ceriurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 8, 4;
ceriurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 9, 13;

cerbíce : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Nacken" : „cou" : (2x)
cerbice *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 22;
cerbicea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 50;

cercá : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen, 4. behandeln" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer, 4. s'occuper de" : (10x)
am cercat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 5, 13;
au cercat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 6;
cearcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 54;
cearcă *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 5;
cercăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [5] 1, 13;
cercînd *verb gerunziu* [7] 7, 13;
cercîndu-se *verb gerunziu* [7] 5, 61;
s-au cercat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 15;
să cercaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 4, 21; [7] 8, 87;

cercél : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ohrring" : „boucle d'oreille" : (1x)
cerceii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 4;

cercetá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „prüfen" : „examiner" : (5x)
cercetaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 8, 13;
cercetează *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 14;
va cerceta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 19;
veţi cerceta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 8, 13; 8, 30;

cercetáre : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Untersuchung, Prüfung" : „recherche, examen, investigation" : (1x)
cercetarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 23;

cercetătór : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. m. : „Forscher, Suchende" : „chercheur" : (1x)
cei cercetători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 14;

cerdác : (1648 NTB 202) : s. n. : „Altan, Veranda" : „balcon, véranda" : (2x)
cerdac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 8;
cerdacul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 18;

cére : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bitten, verlangen" : „demander" : (11x)
a cêre *verb infinitiv prezent* [7] 8, 53; 9, 16;
am cerşut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 4, 2;
cer *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 4, 46;
cêre *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 24; 4, 25; [6] 1, 31; [7] 4, 42;
cêrem *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 6, 12;
să cêrem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 8, 52;
vor cêre *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 31;

cerésc : (1559-1560 BRATU) : adj. : „göttlich" : „divin" : (1x)
cel cerescu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [7] 6, 15;

certá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „strafen" : „punir" : (1x)
să vor certa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 8, 27;

cêste → acest

ceştia → acest

cetáte : (1391 DRHB I, 37 / în top. *Cetate*) : s. f. : „Stadt" : „cité" : (63x)
a cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 11;
ai cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 10;
cetate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 10; [2] 6, 14; 7, 12; 7, 29; 8, 17; 14, 2; [7] 5, 8;
cetatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 1; 6, 16; 7, 11;

7, 23; 8, 3; 8, 9; 8, 11; 8, 29; 14, 9; [7] 2, 18; 2, 19; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 2, 26; 2, 28; 4, 48; 4, 53; 4, 56; 5, 90; 6, 8; 6, 8;
cetăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 22;
cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 14; 6, 18; 7, 1; 7, 6; 7, 20; 7, 21; 7, 29; 10, 6; 10, 6; 10, 9; 10, 11; 12, 7; 13, 12; 13, 14; 13, 14; 13, 14; [5] 1, 4;
cetăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 8; 1, 14; 2, 18; 2, 21; 3, 5; 3, 7; 4, 10; 5, 3; 5, 17; 6, 10; 15, 8; [3] 2, 17; 4, 23;
cetăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 17;

cevá : (1551-1553 ES) : pron. : „etwas" : „quelque chose" : (2x)
ceva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [7] 6, 32; 8, 25;

chelşúg : (c. 1432-1437 DLRV) : s. n. : „Zahlung" : „paiement" : (1x)
chielşuguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 56;

cheltuí : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „ausgeben" : „dépenser" : (6x)
cheltuiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 7;
chieltuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 25;
să chieltuiască *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [2] 11, 13;
să să cheltuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 30;
va cheltui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 12, 4;
vor cheltui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 8;

cheltuiálă : (c. 1564 CORESI, CAZ. 42) : s. f. : „Ausgabe" : „dépense" : (1x)
cheltuială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 25;

chemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „rufen" : „appeler, invoquer" : (46x)
a chema *verb infinitiv prezent* [4] 1, 35;
au chemat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 18; 9, 5;
au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 2; 2, 4; 2, 11; 5, 2; 6, 22; 8, 10; 12, 9; [7] 3, 14;
chem *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 4, 2;
chemară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 14; 14, 5;
chematu-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 22;
chemaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 7, 23; 14, 5; 16, 1; [7] 3, 16;
chemă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 8; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 9, 1; 12, 1; 12, 3; 14, 3; [2] 10, 1; [3] 3, 21;
chemînd *verb gerunziu* [1] 12, 4;
chemîndu *verb gerunziu* [1] 4, 3;
chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 36;
s-au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 2, 11;
să chemară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 3, 17;
să chemăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 8, 16; [3] 3, 4;
să chême *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 3, 10;
să chême *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 1, 52;
să să chiême *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 47; 1, 53;
să va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 3;
să chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 2, 20;
să vor chiema *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 27;
se chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 6, 33;
se va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 19;
te vei chema *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [7] 4, 42;

chícă : (1575 DERS / în top. *Chica* Veveriţelor) : s. f. : „Kopfhaar" : „cheveux" : (1x)
chica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 8;

chinuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) quälen, peinigen, plagen" : „(se) tourmenter, (se) torturer" : (1x)
au chinuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 23;

chinuíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Quälen, Plagen" : „torture" : (1x)
chinuirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 1;

chíot : (1581 CORESI, EV. 363) : s. n. : „Schrei" : „cri" : (1x)
chiot *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 18;

chip : (1480 BGL) : s. n. : „1. Bild(nis), 2. Gestalt, Aussehen, 3. Mittel, Weg" : „1. image, 2. figure, 3. manière" : (38x)
chip *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 8; 1, 11; 2, 6; 14, 7; [2] 2, 1; 2, 12; 2, 12; 3, 3; 3, 4; 4, 1; 4, 6; 7, 9; 7, 14; 8, 7; 8, 17; 8, 23; 11, 23; [3] 2, 2; 2, 15; 2, 21; 4, 17; 4, 21; 4, 24; [4] 1, 60; [7] 1, 11; 1, 19; 2, 21; 3, 9; 4, 18; 5, 75; 5, 75; 6, 30; 8, 14;
chipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 11, 23;
chipuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 26;
chipurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [4] 1, 53;
un chip *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 14; [4] 1, 58;

chiteán : (c. 1665-1672 MS. 4389, 884/2) : s. m. : „Kittäer" : „Kittim" : (1x)
chíthilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 11;

chit : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 196) : s. n. : „Leviathan, Wal" : „léviathan, baleine" : (1x)
chitoase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 48;

chítos → chit

chívără : (1509 DERS) : s. f. : „Tschako" : „casque" : (2x)
chivără *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 6;
chiverile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 12;

chívot : (1476 DRHA II, 310) : s. n. : „Arche" : „arche" : (2x)
chivot *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 2;
chivotului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 1, 55;

ci : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „sondern" : „mais, cependant" : (29x)
ce *conjuncţie coord.* [1] 4, 18; 4, 26; 5, 2; 5, 16; 5, 24; 7, 12; 8, 7; 8, 12; 12, 14; 12, 18; 12, 19; [2] 1, 10; 15, 2; [3] 2, 13; 3, 3; 4, 4; [4] 1, 25; 1, 43; [7] 1, 27; 1, 27; 1, 55; 2, 19; 2, 21; 4, 6; 4, 39; 8, 82; 9, 11;
ci *conjuncţie coord.* [1] 10, 8; [3] 3, 20;

ciná : (1648 NTB) : v. I : „(Abend) essen" : „manger, prendre le dîner" : (1x)
a cina *verb infinitiv prezent* [1] 8, 1;

cínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Abendessen" : „souper, dîner" : (1x)
cina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 29;

cinci : (1559-1560 BRATU) : num. card. : „fünf" : „cinq" : (6x)

cinci *num. card. nom./ac.* [7] 5, 15; 5, 16; 5, 30; 5, 32; 5, 35; 5, 44;

cíncelea → cincilea

cíncilea : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „fünfter" : „cinquième" : (1x)
a cincea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 6;

cincizéci : (1559-1560 BRATU) : num. card. : „fünfzig" : „cinquante" : (9x)
cinzeci *num. card. nom./ac.* [7] 5, 12; 5, 14; 5, 22; 5, 32; 5, 33; 5, 41; 5, 42; 5, 47; 5, 49;

cíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. int.-rel. : „der, wer" : „qui" : (23x)
cine *pron. int.-rel. nom./ac.* [0] 1, 2; [1] 13, 8; [2] 5, 3; 5, 3; 6, 5; 6, 6; 8, 12; 8, 24; 10, 21; 11, 4; 11, 18; 12, 13; 16, 24; [3] 3, 9; 3, 9; 3, 18; 3, 18; [7] 2, 5; 4, 15; 4, 15; 6, 4; 6, 11;
cui *pron. int.-rel. gen./dat.* [4] 1, 44;

cinevá : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „jemand, einer" : „quelqu'un" : (3x)
cineva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 6, 7; [4] 1, 20; 1, 30;

cínste : (1474 DERS) : s. f. : „1. Ehre, 2. Furcht" : „1. honneur, 2. crainte" : (4x)
cinste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 5; 14, 7; 14, 17;
cinstei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 3*;

cinstí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. ehren, 2. anbeten" : „1. honorer, 2. adorer" : (4x)
au cinstit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 29;
cinstêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 3; 10, 10;
să cinsteascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 8, 28;

cinstít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „edel, kostbar, wertvoll" : „précieux" : (1x)
cinstit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 12;
cinstită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16;

cioárâ : (1442 DERS / în antr. *Ciora*) : s. f. : „Krähe" : „corneille" : (1x)
nişte cioară *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 45;

cioplít : (1581-1582 PO) : adj./s. : „behauen" : „sculpté" : (3x)
cioplite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2; [7] 6, 9; 6, 25;

cireádâ : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Herde" : „troupeau" : (2x)
cerezile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 20; 3, 4;

cití : (1551-1553 ES) : v. IV : „lesen" : „lire" : (9x)
ceti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 1, 2;
cetiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [6] 1, 104;
cetindu-să *verb gerunziu* [7] 2, 30;
cetit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 2, 26;
citescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 9, 50;
citi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 3, 13; 3, 15;
citiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 9, 41;
veţi ceti *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 1, 10;

citíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 102) : s. f. : „Lesen" : „lecture" : (1x)
citirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 49;

cititór : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Leser" : „lecteur" : : (8x)
cetitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 105; [7] 8, 21;
cetitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 10;
cetitorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 9;
cititoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 42;
cititoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 107; [7] 9, 39; 9, 50;

ciudí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich wundern" : „se tourmenter" : (1x)
să ciudi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 15;

cĺine : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hund" : „chien" : (3x)
cîine *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 19;
cîinele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 21; 11, 3;

cĺîlţi : (1668-1670 HERODOT) : s. m. pl. : „Flachsfaser" : „étoupe" : (1x)
cîlţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 17;

cîmp : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./n. : „1. Feld, Flur, 2. Ebene" : „1. champs, 2. plaine" : (21x)
cîmpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 1; 15, 8;
cîmpii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 21; 6, 7;
cîmpu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 13; 7, 16; 8, 3; 14, 2;
cîmpul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 2, 20; 3, 4; [7] 1, 27;
cîmpului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 15; 4, 5; 6, 13; 11, 7; 15, 2;
cîmpurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 4;

cînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „wann, als" : „quand, lorsque" : (61x)
cînd *adv. pron. inter./relat.* [0] 1, a; [1] 1, 4; 1, 9; 1, 10; 1, 13; 1, 15; 2, 1; 2, 6; 2, 13; 4, 4; 4, 7; 4, 22; 5, 23; 6, 11; 6, 18; 7, 12; 8, 1; 8, 2; 8, 16; 12, 13; 12, 13; 12, 14; 14, 1; 14, 16; [2] 5, 17; 6, 10; 8, 19; 11, 12; 11, 17; 12, 9; 12, 18; 14, 2; 14, 8; 14, 11; 16, 16; [3] 1, 4; [4] 1, 8; 1, 20; 1, 36; 1, 36; 1, 37; 1, 41; 1, 46; 1, 51; 1, 52; [6] 1, 34; [7] 1, 40; 1, 44; 3, 3; 3, 9; 3, 13; 3, 22; 3, 23; 4, 6; 4, 24; 4, 44; 4, 45; 5, 70; 7, 10; 8, 93; 9, 51;
cîndu *adv. pron. inter./relat.* [7] 4, 58;

cîndái : (1581 CORESI, EV. 4) : adv. : „1. vielleicht, 2. etwa, irgendwie" : „1. peut-être, 2. d'une certaine façon" : (5x)
cîndai *adv.* [1] 8, 9; 10, 2; 10, 2; [2] 5, 20; [4] 1, 23;

cîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „singen" : „chanter" : (1x)
cîntaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 16, 1;

cîntáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gesang" : „chant" : (1x)
cîntare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 1;

cîntăréţ : (1649 MARD.) : s. m. : „Sänger" : „chanteur" : (7x)
cîntăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 8; [7] 5, 65; 8, 5;
cîntăreţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 88; [7] 5, 71; 9, 24;
cîntăreţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 24;

cîştíg : (c. 1564 CORESI, CAZ. 102) : s. n. : „Erwerb" : „acquisition" : (1x)
cîştigului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 3, 15;

cîştigá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „erwerben" : „acquérir" : (1x)
vor cîştiga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 8, 19;

cît : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. /conj./pron. : „1. wieviel, 2. kaum, 3. insofern, 4. das ... was" : „1. combien, 2. à peine, 3. tant que, 4. ce que" : (57x)
cît *adv. pron. inter./relat.* [1] 3, 11; [2] 8, 25; 12, 18; [3] 1, 3; [4] 1, 39; [7] 8, 80;
cît *conjuncţie subord.* [2] 10, 19; [4] 1, 49; [7] 5, 84; 8, 17;
cîte *adj. pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 5, 1; 12, 19; [2] 4, 1; 8, 24; 11, 9; 14, 8; 14, 10; 11, 13; [4] 1, 38; [5] 1, 3; 1, 6; 1, 6; 1, 48; [7] 2, 9; 4, 2; 4, 6; 4, 57; 8, 22;
cîte *adj. pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [2] 6, 19;
cîte *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 14, 4; 14, 12; [2] 2, 9; 2, 10; 6, 19; 8, 23; 8, 23; 8, 23; 16, 17; [7] 4, 6; 4, 6; 8, 21;
cîtu *adv. pron. inter./relat.* [1] 7, 2; [3] 3, 15;
cîţi *adj. pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [7] 8, 27;
cîţi *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 13, 15; 13, 15; [2] 10, 4; [6] 1, 47; 1, 74; [7] 2, 6; 4, 6; 6, 32; 8, 12; 8, 74; 8, 96; 9, 4; 9, 12;

cîteştréi : (1688 BIBLIA) : num. : „alle drei" : „tous le trois" : (1x)
cîteşitrei *num. colectiv masc. nom./ac.* [5] 1, 21;

clădí : (1515 DERS / în top. *Clăditeei*) : v. IV : „(auf)bauen" : „construire" : (1x)
s-au clădit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 5;

clătí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „rühren, rücken, wanken" : „mouvoir, chanceler" : (2x)
să clătesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 36;
să vor clăti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 16, 13;

clicuí : (c. 1683-1686 MS. 45, 595/2) : v. IV : „schreien" : „crier" : (2x)
au clicuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 14, 9;
clicuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 9;

coápsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schenkel, Hüfte, Flanke" : „cuisse, hanche, flanc" : (1x)
coapsa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 2;

coástă : (1463 DERS / în top. *Costă*) : s. f. : „Seite, Flanke" : „côte" : (1x)
coastele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 10;

coborî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „herab-, hinabsteigen, herunterkommen" : „descendre" : (23x)
coborî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 8;
a pogorî *verb infinitiv prezent* [2] 14, 13;
a să pogorî *verb infinitiv prezent* [2] 13, 14;
a te pogorî *verb infinitiv prezent* [2] 10, 16;
aţi pogorî *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [2] 14, 2;
au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 20;
au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 18;
m-am pogorît *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 1;
pogoară *verb imp. 2 sg.* [2] 9, 10;
pogoară *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 2;
pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 18; [2] 10, 2;
pogorîndu-se *verb gerunziu* [2] 6, 16;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 10; [3] 3, 11;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 2; 14, 12; [2] 10, 11;
să pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 3, 7; [5] 1, 19;
să pogorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 1, 28;
vă veţi pogorî *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 14, 2;
voiu pogorî *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 3, 11; 6, 14;

coborî́re : (1581 PRL) : s. f. : „Abstieg" : „descente" : (1x)
pogorîre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 24;

cocón → cucon

cocoánă → cucoană

códru : (1453 DERS / în antr. *Codrea*) : s. m. : „Bergwald" : „forêt" : (1x)
codri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 52;

colíbă : (1538-1544 DERS / în top. *Colibu*) : s. f. : „Hütte" : „chaumière" : (2x)
colibi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 46*;
Colibilor *subst. propriu fem. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 75*;

conoáşte → cunoaşte

conoscút → cunoscut

conoştínţă → cunoştinţă

contení : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „aufhören" : „cesser" : (1x)
să conteniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 2, 31;

copíl : (1318 DLRV / în antr. *Copil*) : s. m. : „Kind" : „enfant" : (27x)
copii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 19; 10, 11; [6] 1, 43;
copiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 9; 7, 21; 7, 29; 16, 10; [4] 1, 30;
copil *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 15; [3] 4, 11;
copile *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 13; 4, 15; 4, 16; 4, 19; 4, 27; 4, 29;
copilul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 22; 6, 4; 7, 11; 7, 12; 10, 3; 10, 4; 11, 3;

copilului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 24;

copiláş : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. m. : „Kind" : „enfant" : (7x)
copilaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 2;
copilaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 2; 6, 3; 6, 6; 6, 13;
copilaşului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 21; 6, 9;

copilaşă : (1555 DERS) : s. f. : „junge Frau" : „jeune femme" : (1x)
copilaşa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 12;

cor : (c. 1683-1686 MS. 45, 128/[2]) : s. m., ebraism după *κόρος, -ου* (SEPT. FRANKF.) : (probabil) „Scheffel" : „homer" : (1x)
cori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 22;

corn : (1436 DLRV / în top. *Cornul* lui Ujog) : s. n. : „Ecke" : „coin" : (1x)
cornul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 10;

córt : (1563 CORESI, PRAXIU 564) : s. n. : „Zelt" : „tente" : (21x)
cort *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 5; 8, 31; 10, 22; 12, 5; 12, 8; 14, 16;
cortu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 3;
cortul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 11; [2] 6, 12; 10, 16; 10, 18; 10, 19; 13, 2; 14, 3; 14, 13; 15, 13;
cortului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 6, 1; 10, 24; 14, 14;
corturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 19;
corturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 7, 16;

cot : (1332-1337 DRĂGANU / în antr. sau top. *Choth*) : s. m. : „Elle" : „aune" : (11x)
coţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; [5] 1, 18; [7] 6, 25; 6, 25;

créde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „glauben" : „croire" : (4x)
credeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 2, 14;
crêdeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 1, 60; [7] 4, 28;
crezu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 10;

credinciós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gläubig" : „croyant" : (2x)
credincios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 7;

credínţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glaube" : „croyance" : (1x)
credinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [0] 1, a;

créşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „wachsen" : „croître" : (1x)
au crescut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 4, 16;

crezătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „glaubend" : „qui croit" : (1x)
crezătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 16;

crívăţ : (1522 DERS / în top. Dealul *Crivăţului*) : s. n. : „Norden" : „nord" : (1x)
crivăţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 3;

cu : (1521 NEACŞU) : prep. : „mit" : „avec" : (421x)
cu *prep.* [0] 1, a; 1, 3; [1] 1, 3; 1, 10; 2, 5; 2, 11; 2, 13; 2, 15; 3, 1; 3, 4; 3, 5; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 4, 4; 4, 11; 4, 20; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 7; 5, 7; 5, 10; 5, 15; 5, 20; 5, 20; 5, 21; 5, 26; 6, 14; 6, 19; 6, 20; 7, 2; 7, 9; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 15; 8, 16; 9, 1; 9, 3; 11, 4; 11, 14; 12, 1; 12, 3; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 18; 12, 18; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 9; 13, 11; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 14, 7; 14, 7; 14, 8; 14, 10; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 16; 14, 16; 14, 17; 14, 17; 14, 17; 14, 18; [2] 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 2, 2; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 14; 2, 14; 3, 2; 3, 3; 3, 8; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 5, 2; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 13; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 19; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 10; 6, 11; 6, 14; 7, 12; 7, 13; 7, 15; 7, 19; 7, 21; 7, 22; 7, 22; 7, 22; 7, 23; 7, 26; 7, 29; 8, 3; 8, 18; 8, 23; 8, 24; 8, 29; 9, 2; 9, 10; 9, 10; 9, 10; 9, 12; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 9; 10, 10; 10, 17; 11, 1; 11, 6; 11, 12; 11, 14; 11, 16; 11, 18; 11, 19; 12, 3; 12, 3; 12, 4; 12, 10; 12, 11; 12, 12; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 13, 9; 13, 13; 13, 14; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 13, 19; 13, 21; 14, 2; 14, 8; 14, 9; 14, 10; 14, 14; 14, 16; 14, 16; 14, 16; 14, 16; 15, 6; 15, 9; 15, 10; 15, 11; 15, 11; 15, 15; 15, 15; 15, 15; 15, 16; 15, 16; 16, 1; 16, 1; 16, 3; 16, 4; 16, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 13; 16, 15; 16, 18; [3] 1, 1; 1, 4; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 15; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 22; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 10; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 22; 3, 23; 4, 7; 4, 7; 4, 13; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 21; 4, 21; 4, 27; 4, 27; 5, 1; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; [4] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 9; 1, 10; 1, 15; 1, 15; 1, 34; 1, 34; 1, 34; 1, 41; 1, 43; 1, 43; 1, 46; 1, 46; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 53; 1, 53; 1, 59; 1, 59; 1, 59; 1, 60; 1, 60; 1, 60; [5] 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 19; 1, 56; [6] 1, 5; 1, 17; 1, 74; [7] 1, 6; 1, 10; 1, 11; 1, 21; 1, 25; 1, 25; 1, 30; 1, 37; 1, 37; 1, 41; 1, 46; 1, 54; 1, 57; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 15; 2, 16; 2, 20; 2, 30; 2, 30; 2, 30; 2, 30; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 4, 21; 4, 28; 4, 30; 4, 31; 4, 36; 4, 37; 4, 42; 4, 47; 4, 48; 4, 54; 4, 63; 4, 63; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 8; 5, 8; 5, 62; 5, 72; 5, 74; 5, 77; 5, 80; 5, 81; 5, 83; 5, 84; 5, 84; 5, 88; 5, 88; 5, 89; 6, 2; 6, 10; 6, 14; 6, 22; 6, 28; 6, 28; 6, 29; 6, 34; 7, 2; 7, 4; 7, 10; 8, 11; 8, 14; 8, 16; 8, 18; 8, 18; 8, 18; 8, 21; 8, 23; 8, 27; 8, 27; 8, 27; 8, 27; 8, 27; 8, 30; 8, 30; 8, 31; 8, 34; 8, 35; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 8, 41; 8, 42; 8, 43; 8, 44; 8, 45; 8, 48; 8, 48; 8, 48; 8, 52; 8, 54; 8, 56; 8, 65; 8, 65; 8, 72; 8, 79; 8, 79; 8, 79; 8, 79; 8, 82; 8, 85; 8, 86; 8, 94; 8, 95; 8, 97; 9, 7; 9, 10; 9, 14; 9, 17; 9, 36; 9, 36; 9, 45;

cucerí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „erobern" : „conquérir" : (1x)
să cucerêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 31;

cucoánă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Mädchen" : „fille" : (1x)

cocoană *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [1] 7, 19;

cucón : (1551-1553 ES) : s. m. : „Kind" : „enfant" : (1x)
coconii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 24;

cúget : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gedanke, Sinn, 2. Gewissen" : „1. pensée, 2. raison, esprit" : (8x)
cugetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 2, 6;
cugetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 13; [3] 1, 15; 4, 21; [4] 1, 5; [7] 3, 19; 3, 20;
cugetului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 8, 13;

culcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schlafen legen" : „coucher" : (2x)
m-am culcat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 8;
să va culca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 37;

cum : (1521 NEACŞU) : adv./conj. : „wie" : „comme(nt)" : (28x)
cum *adv. pron. inter./relat.* [1] 3, 8; 5, 2; 14, 14; [2] 6, 11; [4] 1, 35; 1, 38; 1, 38; 1, 40; 1, 42; 1, 47; 1, 58; [7] 3, 18; 4, 12; 4, 32;
cum *conjuncţie subord.* [1] 3, 5; 4, 9; 14, 5; 4, 26; 7, 18; 11, 1; 12, 20; [2] 3, 5; 8, 13; 14, 2; [4] 1, 1 [5] 1, 5; [7] 5, 59; 9, 10;

cumpănitúră : (c. 1683-1686 MS. 45, 291/1) : s. f. : „Gewicht" : „poids" : (1x)
cumpănitura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 65;

cumpărá : (1551-1553 ES) : v. I : „kaufen" : „acheter" : (2x)
cumpăraţi *verb imp. 2 pl.* [3] 1, 6;
cumpăraţi *verb participiu pl. masc.* [4] 1, 21;

cumpărát : (c. 1650 ANON. CAR.2) : adj./s. : „gekauft" : „acheté" : (1x)
cel cumpărat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 8;

cumpărătór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Einkäufer" : „acheteur" : (1x)
cumpărătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 11;

cunoáşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (er)kennen, 2. wissen" : „1. (re)connaître, 2. savoir" : (32x)
a conoaşte *verb infinitiv prezent* [1] 5, 13; [3] 3, 8;
a cunoaşte *verb infinitiv prezent* [3] 3, 6; [7] 5, 86;
am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 8, 18
am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 22;
au conoscut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 12; 3, 14;
au cunoscut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 8; 9, 9; [3] 4, 9; [7] 5, 87;
au cunoscut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 25; 16, 20;
conoscînd *verb gerunziu* [2] 11, 16;
conoscuţi *verb participiu pl. masc.* [4] 1, 44;
conoşteam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 5, 14;
cunoscînd *verb gerunziu* [1] 1, 16; [4] 1, 27; 1, 54;
cunoşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 3, 14;
să conosc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 5, 7;
să cunoască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 1, 16;
să cunoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 5; [3] 2, 11;
să vor conoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 43;
vei cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [7] 2, 22;
veţi cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 8, 13; 8, 13; [4] 1, 19; 1, 61;
vor cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 2, 23;

cunoscút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Bekannte" : „connu" : (3x)
conoscute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 3;
cunoscute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 15;
cunoscuţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 12;

cunoştínţă : (1581-1582 PO) : s. f. : „wissen" : „information, avis" : (2x)
conoştinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 8; 9, 14;

cununá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „krönen" : „couronner" : (1x)
s-au cununat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 15;

cunúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Krone" : „diadème" : (3x)
cununi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 8; 15, 16; [4] 1, 7;

cuprínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (um)fassen, 2. enthalten" : „1. entourer, enlancer, 2. contenir, comprendre" : (3x)
au cuprins *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 18;
au cuprins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 12;
cuprindea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 8, 8;

cuptór : (1501 SUCIU / în top. *Kuptor*) : s. n. : „Ofen" : „four" : (8x)
cuptoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 19; 1, 19; 1, 21;
cuptoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 17;
cuptoriului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [5] 1, 18; 1, 18; 1, 20; 1, 58;

cúre → curge

curát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „rein" : „pur" : (7x)
cei curaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 56;
curat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16; [3] 3, 18;
curată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 14; 8, 11; [2] 10, 5; 12, 8;

curăţá/-i : (**curăţí** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „reinigen" : „nettoyer, purifier" : (1x)
s-au curăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 7, 10; 7, 11; 7, 12;
să curăţêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 17;
să curăţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 16;
va curăţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 9;
vei curăţi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 16, 13;

curăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reinheit" : „pureté" : (1x)
curăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 20;

curăţíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 121) : s. f. : „Reinigkeit" : „pureté" : (1x)
curăţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 9, 20;

curínd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „eben, bald" : „depuis peu, bientôt" : (3x)
curînd *adv. de timp* [2] 4, 3; 4, 4; [3] 4, 17;

cúrge : (**curre**: înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „fließen" : „couler, bondir" : (1x)
cură *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 1, 14;

cúrte : (1485 DERS / în top. *Curte*) : s. f. : „Hof" : „cour" : (5x)
curtea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 14; [7] 9, 1; 9, 6;
curţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 8;
curţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 15;

cúrvă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Hure" : „prostituée" : (1x)
curvelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 8;

curvíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hurerei" : „fornication" : (2x)
curvie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;
curviia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 13;

cutezá : (1551-1553 ES) : v. I : „wagen" : „oser" : (1x)
au cutezat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 14, 13;

cutezáre : (1653 CORESI, PRAXIU 10) : s. f. : „Küknheit" : „audace" : (1x)
cutezarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 8;

cutrémur : (1551-1553 ES) : s. n. : „Beben" : „tremblement" : (2x)
cutremur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 1; [3] 3, 21;

cuvení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zustehen, zukommen" : „mériter" : (4x)
să cuvine *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 10; 6, 12; 7, 11;
să cuviniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 5, 75;

cuvínt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wort" : „mot, parole" : (53x)
cuvinte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 2; [7] 5, 6;
cuvintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 6, 15; 8, 2; 12, 5; [2] 2, 10; 3, 6; 6, 1; 6, 9; 6, 19; 7, 14; 7, 25; 8, 9; 8, 9; 8, 13; 11, 21; 11, 23; 13, 4; [3] 1, 1; 1, 2; 1, 15; 2, 18; [7] 1, 22; 3, 16;
cuvintelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 1, 1; [2] 6, 8; 8, 24; 10, 9; 11, 6; 11, 21;
cuvînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 26; 6, 16; 10, 4; [2] 2, 1; 5, 5; 7, 7; 8, 8; 9, 13;
cuvîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 10; 12, 11; [2] 7, 28; 8, 11; 11, 9; 11, 10; [3] 2, 1; [6] 1, 74; [7] 3, 8; 3, 9; 4, 5; 8, 74;
cuvîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 3; [7] 1, 58;
un cuvînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 3, 5;

cuvîntá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sprechen, sagen" : „parler, dire" : (1x)
voiu cuvînta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 17;

D

da : (1521 NEACŞU) : v. I : „geben" : „donner" : (158x)
a da *verb infinitiv prezent* [2] 2, 9; 16, 15; [7] 1, 27; 8, 83;
a darea *verb infinitiv prezent* [7] 2, 19;
ai dat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 3, 3; 8, 5; [2] 9, 3; 9, 4; [3] 3, 4; [5] 1, 6; [7] 4, 60; 8, 84; 8, 89;
ai datu *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 9, 2;
am dat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 13; [3] 2, 16; 2, 26; [7] 8, 58;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 12; [2] 2, 20; 4, 1; 15, 15; [6] 1, 71; [7] 1, 8; 1, 9; 1, 55; 5, 77; 8, 69;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 11; 9, 3; [2] 1, 15; 10, 5; 16, 17; 16, 17; [3] 1, 12; 2, 4; 2, 7; 3, 17; [7] 4, 62; 6, 15; 8, 28; 8, 51;
da *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 23;
da *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 7, 19; [7] 4, 30;
dam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 14;
da-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 16;
dat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 7, 12;
dată *verb participiu fem. sg.* [2] 3, 10;
daţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 4; [2] 7, 23; [7] 9, 8;
daţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 4, 23;
dau *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 26; [7] 4, 6;
dă *verb imp. 2 sg.* [1] 2, 13; 4, 18; 4, 21; [2] 9, 11; 9, 13; [3] 2, 11; [5] 1, 14;
dă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 26; 10, 2;
dêde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 3; 7, 15; 9, 3; 10, 9; [2] 3, 7; 13, 11; [3] 3, 23; [6] 1, 3; [7] 2, 11; 8, 4;
dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 9; 15, 13; [7] 3, 13;
dînd *verb gerunziu* [1] 12, 2; [7] 5, 83;
dîndu *verb gerunziu* [1] 2, 12;
era dată *verb indicativ imperfect 3 sg* [1] 3, 8;
e dată *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 8, 3;
m-am dat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 16;
ne-am dat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 79;
s-au dat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 1; [7] 1, 7; 2, 12; 6, 18; 8, 64;
s-au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 14; 5, 25; 14, 12; [2] 8, 17; [7] 1, 6; 8, 7; 9, 39;
să dai *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [3] 4, 3; [5] 1, 8;
să daţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 8, 11; 8, 29; [7] 8, 86;
să dau *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 5, 16;
să dau *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 19;
să dăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 12, 3;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 31; [7] 8, 82; 9, 55;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 14; 3, 17; 10, 11; [2] 4, 10; 6, 12; 8, 9; 10, 8; [3] 1, 14; [7] 4, 55; 4, 56; 8, 21; 8, 81;
să dêde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 5, 1; [7] 1, 31;
să fie dat *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 6, 13;
să să dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 6, 10; [2] 10, 13; [7] 4, 51; 5, 70; 6, 25; 6, 29;
să va da *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 12, 2; [7] 3, 9;

să vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 8; 11, 15;
va da *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 12; 7, 19; [3] 1, 8; 4, 16; [4] 1, 31; [7] 3, 5;
v-aţi dat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 4;
vei da *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 7, 13; [7] 8, 20;
veţi da *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [7] 8, 61;
voiu da *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 3; [2] 2, 6; [3] 2, 23; [7] 4, 42;
vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 12; [2] 7, 11; 10, 16; [3] 2, 13; 2, 13; [4] 1, 8; 1, 44; [7] 3, 9;

dácă : (1551-1553 ES) : conj. : „wenn" : „si" : (31x)
deaca *conjuncţie subord.* [1] 5, 25; 6, 9; 6, 20; 8, 3; 9, 3; 10, 2; 11, 8; 11, 12; [2] 2, 4; 6, 1; 6, 4; 6, 11; 6, 14; 7, 4; 10, 1; 10, 7; 10, 15; 10, 24; 12, 8; 13, 1; 13, 14; 14, 6; 14, 7; 14, 9; 14, 12; 14, 15; 14, 18; 15, 1; 15, 4; 15, 10; 16, 16;

dájde → dájdie

dájdie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Fronarbeitern" : „corvée" : (1x)
dajde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 50;

dánie : (1512-1521 BGL) : s. f. : „Opfer" : „offrande" : (1x)
danie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 17;

dáns : (c. 1600 HC² II, 179) : s. n. : „Tanz" : „danse" : (1x)
danţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 16;

dánţ → dans

dar¹ : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „aber" : „mais" : (55x)
dară *adv.* [1] 3, 7; 11, 2; 11, 5; 12, 12; 13, 8; 14, 17; [2] 5, 5; 5, 3; 5, 20; 6, 3; 7, 7; 8, 11; 12, 3; 12, 6; 12, 10; 12, 12; 12, 16; 12, 17; 13, 13; 14, 1; 14, 13; [3] 3, 2; [4] 1, 4; 1, 13; 1, 20; 1, 35; 1, 38; 1, 40; 1, 42; 1, 44; 1, 47; 1, 54; 1, 58; [5] 1, 8; [7] 2, 5; 2, 6; 2, 24; 2, 26; 2, 28; 4, 14; 4, 15; 4, 46; 6, 12; 6, 21; 9, 52;
dară *conjuncţie coord.* [4] 1, 27;

dar² : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gabe" : „don" : (2x)
dar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 11; 4, 12; 12, 18; [2] 8, 20;
daru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 14; [2] 10, 8;
daruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 12; 13, 12; [7] 3, 5; 8, 15;
darurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [4] 1, 25;

dară → dar¹

dáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gabe" : „don" : (5x)
dare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 55;
darea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 54;
dări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 12; [7] 2, 7;
dările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 16;

datór : (1551-1553 ES) : adj. : „schuldig" : „endetté" : (1x)
datoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 12;

datoríe : (1527-1538 BGL) : s. f. : „Schuld" : „dette" : (2x)
datorie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 5;
datoriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 20;

dăruí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schenken" : „offrir un cadeau" : (3x)
au dăruit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 57;
dărui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 1, 2; [7] 1, 7;

dăruít : (1581 CORESI, EV. 340) : adj./s. : „beschenkt" : „offert" : (2x)
cel dăruit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 16;
dăruită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 11;

de¹ : (1521 NEACŞU) : conj. : „1. um, zu, 2. wenn" : „1. que, 2. si" : (59x)
de *conjuncţie subord.* [1] 3, 10; 3, 11; 3, 16; 4, 3; 4, 10; 4, 18; 4, 30; 5, 4; 5, 4; 5, 7; 5, 17; 6, 7; 6, 17; 8, 10; 8, 10; 9, 2; 13, 5; 13, 8; [2] 1, 11; 5, 19; 5, 20; 6, 5; 7, 28; 8, 11; 8, 14; 8, 16; 10, 17; 10, 24; 11, 2; 11, 6; 11, 11; 11, 23; 12, 11; 12, 11; [3] 2, 17; 2, 22; 2, 23; 3, 7; 3, 7; [4] 1, 20; 1, 24; 1, 24; 1, 30; 1, 31; [7] 2, 19; 2, 20; 2, 24; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 8; 4, 8; 4, 18; 4, 31; 4, 31; 6, 4; 6, 21; 6, 22; 6, 22;

de² : (1504 DLRV / în top. Vai-*de*-ei) : prep. : „von, seit" : „de, depuis" : (659x)
de *prep.* [0] 1, a; 1, a; 1, a; 1, 3; 1, 5; 1, 5; [1] 1, 2; 1, 4; 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 15; 1, 21; 2, 6; 2, 7; 2, 13; 2, 13; 3, 2; 3, 3; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 15; 4, 2; 4, 8; 4, 8; 4, 13; 4, 16; 4, 24; 4, 24; 4, 25; 4, 30; 4, 30; 5, 7; 5, 18; 5, 19; 5, 25; 6, 3; 6, 9; 6, 11; 6, 15; 6, 16; 6, 17; 7, 3; 7, 14; 7, 15; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 9; 8, 14; 8, 15; 10, 9; 10, 10; 10, 13; 11, 3; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 12; 12, 10; 12, 11; 12, 13; 13, 5; 13, 11; 13, 12; 13, 16; 14, 1; 14, 1; 14, 2; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 8; 14, 11; 14, 11; 14, 15; 14, 15; 14, 18; [2] 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 15; 1, 16; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 11; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 2, 21; 3, 2; 3, 2; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 12; 4, 12; 5, 1; 5, 3; 5, 5; 5, 8; 5, 12; 5, 13; 5, 15; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 9; 6, 19; 6, 19; 6, 22; 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 5; 7, 6; 7, 7; 7, 10; 7, 10; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 16; 7, 16; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 22; 7, 22; 7, 25; 8, 2; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 8; 8, 12; 8, 12; 8, 16; 8, 17; 8, 17; 8, 21; 8, 23; 8, 25; 8, 25; 8, 31; 9, 2; 9, 4; 9, 5; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 11; 9, 12; 9, 12; 10, 1; 10, 2; 10, 3; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 7; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 14; 10, 16; 10, 18; 10, 20; 10, 23; 10, 23; 11, 3; 11, 13; 11, 14; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 21; 11, 21; 12, 3; 12, 3; 12, 11; 12, 12; 12, 14; 12, 14; 12, 18; 13, 2; 13, 5; 13, 5; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 13; 13, 14; 13, 16; 13, 17; 13, 19; 13, 20; 13, 21; 14, 1; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 5; 14, 11; 14, 15; 15, 1; 15, 2; 15, 7; 15, 13; 16, 3; 16, 3; 16, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 8; 16, 8; 16, 10; 16, 13; 16, 13; 16, 14; 16, 14; 16, 16; 16, 16; 16, 17; 16, 21; 16, 23; 16, 23; 16, 23; [3] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 9; 1, 14; 2, 4; 2, 6; 2, 10; 2, 13; 2, 13; 2, 17;

2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 24; 2, 24; 2, 26; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 14; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 3, 20; 3, 22; 3, 23; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 4, 20; 4, 21; 4, 23; 4, 24; 4, 25; 4, 25; 4, 26; 4, 27; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 8; [4] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 22; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 1, 30; 1, 32; 1, 34; 1, 34; 1, 37; 1, 37; 1, 39; 1, 40; 1, 40; 1, 42; 1, 43; 1, 43; 1, 46; 1, 46; 1, 48; 1, 48; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 52; 1, 52; 1, 54; 1, 58; 1, 59; 1, 59; 1, 60; 1, 61; 1, 61; 1, 62; [5] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 18; 1, 20; 1, 20; 1, 30; 1, 58; [6] 1, 20; 1, 32; 1, 36; 1, 38; 1, 43; 1, 46; 1, 69; 1, 70; 1, 77; 1, 84; [7] 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 13; 1, 14; 1, 16; 1, 21; 1, 24; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 32; 1, 33; 1, 33; 1, 34; 1, 37; 1, 37; 1, 40; 1, 40; 1, 41; 1, 44; 1, 47; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 52; 1, 52; 1, 53; 1, 54; 1, 54; 1, 54; 1, 54; 1, 57; 1, 57; 1, 58; 2, 8; 2, 9; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 17; 2, 18; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 2, 27; 2, 30; 2, 30; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 14; 3, 21; 3, 23; 4, 13; 4, 17; 4, 21; 4, 21; 4, 21; 4, 22; 4, 24; 4, 28; 4, 32; 4, 39; 4, 43; 4, 44; 4, 45; 4, 46; 4, 46; 4, 48; 4, 48; 4, 49; 4, 49; 4, 49; 4, 49; 4, 52; 4, 53; 4, 57; 4, 59; 4, 59; 5, 2; 5, 7; 5, 8; 5, 9; 5, 52; 5, 59; 5, 60; 5, 61; 5, 62; 5, 63; 5, 63; 5, 70; 5, 70; 5, 73; 5, 74; 5, 77; 5, 78; 5, 78; 5, 78; 5, 80; 5, 85; 5, 88; 5, 90; 5, 90; 5, 90; 6, 3; 6, 5; 6, 6; 6, 9; 6, 11; 6, 12; 6, 15; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 20; 6, 21; 6, 23; 6, 25; 6, 25; 6, 25; 6, 25; 6, 25; 6, 26; 6, 26; 6, 27; 6, 29; 6, 30; 7, 1; 7, 5; 7, 8; 7, 13; 8, 1; 8, 3; 8, 5; 8, 6; 8, 7; 8, 9; 8, 9; 8, 9; 8, 11; 8, 16; 8, 21; 8, 22; 8, 22; 8, 22; 8, 22; 8, 22; 8, 22; 8, 27; 8, 31; 8, 48; 8, 52; 8, 53; 8, 58; 8, 58; 8, 58; 8, 58; 8, 59; 8, 59; 8, 63; 8, 63; 8, 63; 8, 63; 8, 71; 8, 71; 8, 72; 8, 72; 8, 72; 8, 74; 8, 80; 8, 82; 8, 85; 8, 85; 8, 87; 8, 91; 8, 94; 8, 95; 9, 1; 9, 2; 9, 4; 9, 7; 9, 9; 9, 9; 9, 9; 9, 11; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 13; 9, 17; 9, 18; 9, 36; 9, 38; 9, 39; 9, 40; 9, 42;

deal : (1392 DERS) : s. n. : „Hügel" : „colline" : (3x)
dealurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 7, 4; 16, 3; [5] 1, 44;

deasúpra : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „über" : „sur, au dessus" : (10x)
deasupra *adv. de loc* [1] 8, 2; [2] 1, 9; [3] 2, 4;
deasupra *prep.* [1] 1, 2; [2] 8, 12; [3] 2, 11; [5] 1, 18; 1, 30; [7] 8, 95;
desupra *adv. de loc* [4] 1, 60;

deci : (1551-1553 ES) : conj. : „also" : „donc, ainsi" : (5x)
deci *conjuncţie subord.* [4] 1, 3; 1, 27; 1, 62; [7] 2, 19; 8, 12;

decíndea : (1551-1553 ES) : adv. : „jenseits" : „delà" : (2x)
decindea *adv. de loc* [2] 1, 8; [3] 3, 18;

decît́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj./prep. : „als" : „que" : (24x)
decît *adv.* [1] 3, 6; 6, 12; 12, 8; 12, 9; [2] 5, 3; 7, 23; 12, 17; 13, 20; [4] 1, 16; 1, 49; 1, 50; 1, 50; 1, 57; [5] 1, 6; 1, 10; [7] 1, 22; 1, 51; 3, 5; 4, 19; 4, 19; 4, 25; 4, 35; 4, 42;
decît *conj.* [1] 14, 19; [2] 7, 23;

dedesúbt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. /prep. : „unten, darunter" : „au dessous de, en dessous" : (4x)
dedesupt *adv. de loc* [3] 2, 4; [7] 2, 25;
dedesuptul *prep.* [2] 6, 15; [3] 2, 2;

defăimá : (1551-1553 ES) : v. I : „verwerfen, verachten" : „rejeter, mépriser" : (4x)
ar fi defăimat *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [2] 11, 2;
au defăimat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 22;
au defăimat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 14, 5;
defăimă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 4;

déget : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Finger" : „doigt" : (1x)
dêgetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [0] 1, 2;

delungáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Aufschub" : „délai" : (1x)
delungarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 18;

demineáţă → dimineaţă

den → din

denafără → dinafară

denaínte → dinainte

denapói → dinapoi

denprejúr → dimprejur

denpreúnă → dimpreună

dentî́i → dintîi

déntru → dintru

deóchi : (c. 1683-1686 MS. 45, 758/2) : s. n. : „böser Blick" : „mauvais sort" : (1x)
deochiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 59;

deodátă : (1559-1560 BRATU) : adv. : „zugleich" : „en même temps" : (2x)
deodată *adv.* [3] 3, 8; [7] 9, 38;

depárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „fern, weit" : „loin" : (6x)
departe *adv. de loc* [1] 13, 12; [2] 13, 13; [3] 3, 13; 4, 11; [4] 1, 62; [7] 5, 85;

depărtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) entfernen" : „chasser, s'éloigner" : (11x)
au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 29;
au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 16;
depărtaţi *verb imp. 2 pl.* [7] 1, 28;
depărtează-te *verb imp. 2 sg.* [7] 1, 26;

s-au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 17; [3] 3, 5;
s-au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 4; [7] 1, 49;
să depărtezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [5] 1, 8;
să va depărta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 13, 21;
te vei depărta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 30;

deregătór → dregător

desăvîrşít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „vollkommen, vollständig" : „parfaitement, entièrement" : (3x)
desăvîrşit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 6;
desăvîrşit *adv. de mod poz.* [2] 7, 27; 14, 13;

deschíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „öffnen" : „ouvrir" : (11x)
a deşchide *verb infinitiv prezent* [5] 1, 7;
deşchide *verb imp. 2 sg.* [3] 2, 12;
deşchideţi *verb imp. 2 pl.* [2] 13, 13; 13, 13;
deşchisără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 15;
deşchizînd *verb gerunziu* [1] 8, 10; [2] 14, 15; [5] 1, 1;
să deşchiză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 10, 9; 10, 9;
va deşchide *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 5;

deschís : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „öffnen" : „ouvrir" : (1x)
deşchişi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 9;

descoperí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufdecken, öffnen, enthüllen" : „découvrir, dévoiler" : (3x)
a descoperi *verb infinitiv prezent* [1] 12, 6; 12, 12;
a să descoperi *verb infinitiv prezent* [7] 8, 81;

descoperít : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „abgedeckt" : „découvert" : (3x)
descoperit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8;
descoperite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 28;
descoperiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 9, 11;

desfătá : (1643 VARLAAM, C. 74) : v. I : „sich erfreuen" : „(se) délecter" : (2x)
desfătîndu-să *verb gerunziu* [2] 1, 16;
să desfăta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 4, 63;

desíş : (1649 MARD.) : s. n. : „Dickicht" : „fourré" : (1x)
desişurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 9;

desluşí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 613/1) : v. IV : „aufklären" : „percevoir" : (2x)
dăsluşind *verb gerunziu* [7] 9, 49;
s-au dosluşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 9, 55;

déspre : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. nach, vor, bezüglich, 2. von ... her" : „1. vers, au sujet de, 2. de" : (18x)
despre *prep.* [2] 1, 7; 2, 17; 2, 19; 2, 19; 3, 11; 4, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 6, 8; 7, 6; 10, 24; 11, 20; 12, 6; 16, 18; [3] 1, 12; 2, 7; 2, 24;

destúl : (înc. sec XVI PS. H.) : adv. : „genug" : „assez" : (1x)
destul *adv.* [1] 5, 25;

deşárt → deşert

deşărtá → deşerta

deşchíde → deschide

deşchís → deschis

deşért : (înc. sec XVI PS. H.) : adj./s. n. : „1. vergeblich, 2. Wüste" : „1. (en) vain, 2. vide, désert" : (2x)
deşărt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 8;
deşărţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 10;

deşertá : (înc. sec XVI PS. H.) : v. I. : „aus-, entleeren, ausräumen" : „vider" : (1x)
să deşărta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 7, 19;

deşteptá : (1551-1553 ES) : v. I : „aufgeweckt" : „réveillé" : (1x)
deşteptat *verb participiu masc. sg.* [7] 3, 3;

dezbrăcá : (1551-1553 ES) : v. I : „ausziehen" : „déshabiller" : (6x)
dezbracă-te *verb imp. 2 sg.* [3] 5, 1;
dezbrăcatu-m-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 13;
s-au dezbrăcat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 1;
să dezbrăcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 10, 2; 16, 6;
va dezbrăca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 4, 24;

dezlegá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „losbinden, aufbinden" : „délier" : (4x)
a dezlega *verb infinitiv prezent* [7] 9, 13;
au dezlegat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 2;
dezlegînd *verb gerunziu* [2] 6, 16; [7] 9, 46;

diávol : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Teufel" : „diable" : (1x)
diavolul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 8;

díhor : (1668-1670 HERODOT) : s. m. : „Iltis" : „putois" : (1x)
dihorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 19;

dimeneáţă → dimineaţă

dimineáţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f./adv. : „1. Morgen, 2. morgens" : „1. matin, 2. le matin" : (2x)
demineaţa *adv. de timp* [7] 5, 74;
dimeneaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 10;

dimprejúr : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „um ... herum" : „d'autour de" : (1x)
denprejurul *prep.* [5] 1, 19;

dimpreúnă : (1559-1560 BRATU) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" : (6x)
denpreună *adv.* [2] 7, 26; 15, 2; 15, 4; [7] 5, 72; 5, 80; 7, 11;

din : (1521 NEACŞU) : prep. : „aus, von" : „de" : (322x)

den *prep.* [0] 1, a; 1, a; [1] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 10; 1, 10; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 2, 2; 2, 3; 3, 7; 3, 18; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 14; 4, 16; 4, 21; 4, 21; 4, 27; 5, 9; 5, 9; 5, 12; 5, 14; 5, 16; 6, 2; 6, 10; 6, 15; 6, 17; 6, 17; 6, 19; 7, 4; 7, 9; 8, 10; 10, 11; 11, 13; 12, 3; 12, 9; 14, 7; 14, 12; 14, 13; [2] 1, 2; 1, 8; 1, 12; 2, 3; 2, 10; 2, 13; 2, 15; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 4, 12; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 8; 5, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 11; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 16; 6, 17; 7, 2; 7, 2; 7, 9; 7, 10; 7, 12; 7, 15; 7, 17; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 19; 8, 19; 8, 22; 9, 1; 9, 11; 10, 11; 10, 19; 11, 6; 11, 9; 11, 14; 12, 1; 12, 2; 12, 3; 12, 9; 12, 15; 13, 4; 13, 10; 13, 17; 14, 2; 14, 5; 14, 8; 14, 17; 15, 5; 15, 5; 15, 6; 15, 6; 15, 8; 16, 2; 16, 3; 16, 10; 16, 13; 16, 20; [3] 1, 4; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 2, 8; 2, 12; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 3, 1; 3, 18; 4, 2; 4, 9; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 14; 4, 14; [4] 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 14; 1, 17; 1, 21; 1, 26; 1, 32; 1, 37; 1, 42; 1, 60; [5] 1, 19; 1, 58; 1, 58; 1, 58; 1, 58; [6] 1, 43; 1, 52; 1, 61; 1, 62; 1, 64; 1, 84; 1, 85; 1, 86; 1, 87; 1, 88; 1, 89; 1, 90; 1, 91; 1, 92; 1, 93; 1, 94; 1, 95; 1, 96; 1, 97; 1, 98; 1, 99; 1, 100; [7] 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 18; 1, 27; 1, 34; 1, 39; 1, 42; 1, 48; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 10; 2, 15; 2, 17; 2, 23; 2, 26; 2, 31; 4, 16; 4, 29; 4, 30; 4, 46; 4, 48; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 5, 31; 5, 32; 5, 33; 5, 34; 5, 35; 5, 36; 5, 37; 5, 38; 5, 39; 5, 40; 5, 41; 5, 47; 5, 49; 5, 59; 5, 60; 5, 60; 5, 63; 5, 63; 5, 70; 5, 70; 5, 71; 5, 73; 5, 76; 5, 79; 5, 80; 5, 84; 5, 84; 5, 87; 5, 88; 6, 1; 6, 2; 6, 7; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 20; 6, 22; 6, 23; 6, 24; 6, 25; 6, 26; 6, 26; 6, 26; 6, 28; 6, 29; 6, 30; 6, 32; 6, 32; 6, 33; 7, 6; 7, 10; 7, 13; 8, 3; 8, 5; 8, 5; 8, 8; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 16; 8, 17; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 28; 8, 30; 8, 32; 8, 32; 8, 33; 8, 34; 8, 35; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 8, 41; 8, 42; 8, 43; 8, 44; 8, 45; 8, 47; 8, 48; 8, 48; 8, 49; 8, 50; 8, 51; 8, 56; 8, 62; 8, 67; 8, 73; 8, 73; 8, 75; 8, 78; 8, 93; 8, 94; 9, 3; 9, 5; 9, 13; 9, 19; 9, 21; 9, 22; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 27; 9, 28; 9, 29; 9, 30; 9, 31; 9, 32; 9, 33; 9, 34; 9, 35; 9, 36; 9, 37; 9, 41; 9, 43; 9, 44;
din *prep.* [7] 5, 90; 6, 1;

dinadíns : (c. 1665-1672 MS. 4389, 177/2) : s. n : „um jeden Preis" : „à tout prix" : (1x)
nadinsul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 6, 28;

dinafără : (1551-1553 ES) : adv. : „draußen" : „en dehors" : (1x)
denafară *adv. de loc* [2] 13, 2;

dinaínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „vorher, vor" : „plus tôt à l'avance, devant" : (13x)
denainte *adv. de loc* [2] 10, 12; [4] 1, 4; 1, 28; [7] 9, 12;
denaintea *prep.* [2] 11, 19; 14, 2; [6] 1, 104; [7] 1, 5; 5, 84;
mai denainte *adv. de timp* [1] 6, 13; [2] 8, 17; 9, 7; [7] 1, 22;

dinapói : (1551-1553 ES) : prep. : „hinten" : „derrière" : (2x)
denapoia *prep.* [4] 1, 4; [5] 1, 12;

diregătór → dregător

dirépt → drept

direptáte → dreptate

dintíi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./num. : „(der) erste" : „(le) premier" : (20x)
cea dentîiu *adj. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 7;
cea dentîiu *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 6;
cei dentîiu *adj. fem. sg. gen./dat. art.* [7] 5, 72; 9, 41;
cel dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 25; [7] 3, 18;
cêle dentîiu *adj. fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 6;
dentîiu *adv.* [1] 5, 15;
celui dentîiu *adj. masc. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 2;
dentîi *adj. fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 2, 1; [7] 1, 1; 9, 17;
dentîiu *adj. fem. sg. gen./dat. neart.* [7] 5, 6; 8, 6; 8, 63;
dentîiu *adj. fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 7, 10;
dentîiu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 19; [7] 2, 1; 6, 17; 6, 24;

díntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „aus" : „de" : (55x)
dentr- *prep.* [1] 1, 9; [2] 10, 18; 10, 21; [4] 1, 8; 1, 26; 1, 27; 1, 37; [5] 1, 21; [7] 6, 32; 9, 26;
dentru *prep.* [0] 1, 5; [1] 1, 1; 1, 9; 3, 4; 3, 9; 4, 7; 4, 9; 4, 15; 4, 16; 6, 19; 8, 5; 8, 16; 10, 9; 12, 2; 12, 16; 13, 4; [2] 1, 8; 3, 8; 7, 16; 8, 17; 10, 14; 11, 14; 11, 18; 12, 2; 15, 3; 15, 15; [4] 1, 16; 1, 30; [6] 1, 14; 1, 45; 1, 68; [7] 1, 11; 2, 5; 2, 28; 3, 5; 4, 16; 5, 74; 8, 8; 8, 8; 8, 47; 8, 56; 8, 94; 9, 12; 9, 15; 9, 18;

diseără : (1581 CORESI, EV. 259) : adv. : „heute Abend" : „ce soir" : (1x)
desară *adv.* [7] 5, 74;

diván : (1578 DERS) : s. n. : „Gericht" : „jugement" : (2x)
divan *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 15;
divanului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 6, 19;

dínsu(l), dín(sa) : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „1. er, 2. selbst" : „1. il, 2. -même" : (59x)
dînsa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [7] 4, 19;
dînsul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [3] 3, 22; [4] 1, 24; [5] 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 52; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57; [7] 2, 5; 8, 85;
dînşii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 11, 3; [2] 6, 7; 7, 23; 11, 2; 13, 16; [4] 1, 9; 1, 10; 1, 13; 1, 17; 1, 20; 1, 20; 1, 41; 1, 42; 1, 43; 1, 58; 1, 61; [5] 1, 9; 1, 17; 1, 20; [6] 1, 55; [7] 1, 52; 4, 4; 6, 12;

doáo → doi

doáosprăzêce → doisprezece

dobitóc : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. n. : „1. Tier, 2. Herde" : „1. animal, 2. troupeau" : (13x)
dobitoace *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 9; [2] 5, 9; 8, 7; [3] 3, 20; [7] 2, 7; 2, 9;
dobitoacele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 8; 11, 7; 11, 13; [5] 1, 50; [7] 5, 1; 9, 4;
dobitoacelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [7] 8, 52;

doborî : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „niederwerfen, werfen, niederschlagen" : „faire tomber, abbattre, jeter" : (2x)
a oborî *verb infinitiv prezent* [2] 9, 10;

oborîm *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 2, 14;

dóctor : (1535-1546 DERS) : s. m. : „Arzt" : „médicin" : (1x)
doftori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 9;

dodeí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bedrängen, stören" : „harceler, incommoder" : (3x)
dodei *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 20;
dodiindu *verb gerunziu* [7] 2, 22;
să să dodeiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 2, 29;

dóftor → doctor

doi, dóuă : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „zwei" : „deux" : (22x)
cei doi *num. card. masc. nom./ac.* [1] 1, 18;
celor doao *num. card. fem. gen./dat. art.* [2] 1, 12;
doao *num. card. fem. nom./ac.* [7] 5, 49; 5, 68; 9, 4; 9, 11;
doi *num. card. masc. nom./ac.* [1] 8, 12; [2] 4, 5; [7] 5, 11; 5, 19; 5, 23; 5, 27; 5, 29; 5, 34; 5, 40; 5, 41; 5, 46;
doo *num. card. fem. nom./ac.* [7] 5, 14;

dóilea, dóua : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „der/die zweite" : „le/la deuxième" : (16x)
a doa *num. ord. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 7; [2] 7, 1; 7, 6; [7] 5, 79; 5, 79;
al doalea *num. ord. masc. sg. nom./ac.* [7] 6, 1;
al doilea *num. ord. masc. sg. nom./ac.* [2] 2, 4; [6] 1, 23; 1, 26; 1, 48; 1, 53; [7] 2, 31; 3, 7; 5, 6; 5, 79; 5, 79;
al doilea *num. ord. neutru. sg. nom./ac.* [1] 1, 21;
cel al doilea *num. ord. masc. sg. nom./ac.* [7] 1, 29; 4, 1;

doísprezece : (1551-1553 ES) : num. card. : „zwölf" : „douze" : (1x)
doaosprăzêce *num. card. masc. nom./ac.* [2] 2, 5;

dómn : (1472 DERS / în top. *Domneşti*) : s. m. : „1. Herr, 2. Gott, 3. Fürst" : „1. Seigneur, 2. Dieu, 3. chef" : (333x)
a Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 11; 2, 5; [7] 8, 49; 8, 63;
al Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 2;
ale Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 13; 1, 17; [7] 1, 42; 1, 46; 1, 50; 2, 10; 8, 19;
doamne *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [2] 5, 19; 6, 3; 7, 9; 11, 10; 12, 17; [7] 2, 24; 4, 46;
Doamne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 3, 1; 3, 13; 3, 14; 8, 7; [2] 6, 20; 9, 2; 13, 9; 16, 11; [3] 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 21; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 3; [5] 1, 2; 1, 14; 1, 22; [7] 8, 76; 8, 80; 8, 84; 8, 88; 8, 91;
domni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 47; 6, 7;
domnii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 2; [7] 3, 14;
domnilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 3, 2;
domnu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 12; [7] 3, 21; 4, 49;
Domnu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 12;
domnul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4; 2, 12; 5, 5; 6, 8; 6, 15; 11, 6; 11, 12; 11, 17; 11, 22; 12, 4; 12, 6; 12, 12; 14, 13;
domnul *subst. comun masc. sg. voc. art.* [2] 5, 20;
Domnul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 2; 1, 4; [1] 2, 2; 4, 5; 4, 25; 4, 26; 5, 25; 7, 19; 8, 3; 10, 11; 13, 4; 13, 6; 13, 14; 14, 2; 14, 8; 14, 8; 14, 9; 14, 10; [2] 4, 10; 4, 12; 5, 20; 7, 17; 7, 25; 7, 26; 7, 27; 8, 11; 8, 13; 8, 14; 8, 20; 8, 23; 8, 27; 8, 29; 8, 31; 9, 9; 9, 9; 9, 13; 12, 4; 13, 6; 13, 17; 13, 18; 13, 20; 16, 4; 16, 14; 16, 15; [3] 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 2, 1; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 11; 2, 16; 2, 23; 3, 3; 3, 5; [5] 1, 16; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 52; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57; 1, 60; [7] 1, 22; 1, 24; 1, 25; 1, 25; 1, 53; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 8; 5, 88; 6, 5; 6, 15; 6, 33; 7, 13; 8, 7; 8, 28; 8, 75; 8, 94; 8, 95; 9, 39; 9, 53;
Domnul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 3, 12;
domnului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 10; 2, 11; [7] 2, 16; 2, 18; 2, 21; 6, 8; 6, 22;
Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [0] 1, 2; [1] 10, 11; 12, 20; 13, 11; 13, 12; [2] 4, 2; 4, 9; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 8, 15; 8, 22; 9, 1; 10, 16; 11, 4; 11, 5; 12, 8; 12, 13; 13, 2; 16, 1; 16, 10; 16, 10; 16, 16; 16, 17; [3] 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 15; 1, 15; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 13; 2, 17; 2, 24; [5] 1, 19; 1, 27; 1, 29; 1, 31; 1, 53; 1, 54; 1, 59; [6] 1, 47; 1, 74; 1, 106; [7] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 6; 1, 10; 1, 16; 1, 21; 1, 22; 1, 26; 1, 27; 1, 32; 1, 40; 1, 45; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 51; 1, 55; 1, 56; 1, 58; 2, 1; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 5, 74; 5, 80; 5, 80; 5, 81; 5, 82; 5, 83; 5, 83; 5, 87; 5, 89; 5, 89; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 8; 6, 13; 6, 19; 6, 20; 6, 22; 6, 24; 6, 26; 6, 27; 6, 27; 6, 28; 6, 29; 6, 33; 7, 4; 7, 7; 7, 9; 7, 14; 7, 15; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 8, 14; 8, 15; 8, 15; 8, 16; 8, 17; 8, 17; 8, 30; 8, 48; 8, 52; 8, 54; 8, 55; 8, 57; 8, 60; 8, 60; 8, 62; 8, 63; 8, 64; 8, 67; 8, 68; 8, 69; 8, 74; 8, 81; 8, 83; 8, 96; 9, 8; 9, 13; 9, 46; 9, 48; 9, 49; 9, 51; 9, 53; 9, 54;

domní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)herrschen" : „dominer, régner" : (4x)
domnêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 3; 4, 15; 4, 15;
domnindu *verb gerunziu* [7] 2, 27;

domníe : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Herrschaft, Regierung" : „seigneurie, régne" : (1x)
domnii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 2;

dorí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verlangen" : „souhaiter" : (1x)
va dori *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 2;

dormí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schlafen" : „dormir" : (10x)
a dormi *verb infinitiv prezent* [7] 3, 6;
au dormit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 5;
doarme *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 14; [7] 4, 10;
dormi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 3, 3;
dormiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 10, 22;
dormind *verb gerunziu* [1] 8, 10; [6] 1, 52; [7] 5, 90;
dormiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 8;

dos : (1519 DERS / în top. *Dos*) : s. n. : „Rücken" : „dos" : (1x)
dosul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 24;

dosădít : (1581 CORESI, EV. 149) : adj./s. : „unglücklich" : „malheureux" : (1x)
cei dosădiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 11;

douăzéci : (1559-1560 BRATU) : num. card. : „zwanzig" : „vingt" : (6x)
doaozeci *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 18; 5, 19; 5, 28; 5, 31; 5, 35; 5, 40;

dovedí : (1645 VARLAAM, R. 227) : v. IV : „zeigen" : „prouver, révéler" : (1x)
dovedit *verb participiu sg. masc.* [4] 1, 58;

drac : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Teufel" : „diable, démon" : (8x)
drac *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 7; 6, 13; 6, 16;
draci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 5; 4, 25;
dracul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 17; 6, 17; 8, 2;

dráhmă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Drachme, Silberstück" : „drachme" : (1x)
drahmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 16;

dregătór : (1551-1553 ES) : s. m./f. : „Verwalter" : „administrateur" : (11x)
deregătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 47; 8, 69;
diregătoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 10;
diregători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 9; 4, 49;
diregătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 2; [7] 3, 14; 4, 33; 8, 57; 8, 72;
diregătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 20;

dregătoríe : (1563 CORESI, PRAXIU 352) : s. f. : „Verwaltung" : „administration" : (1x)
diregătoriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 19;

drept : (1437 DERS / în top. *Dereptul*) : adj./adv./prep./s. : „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter" : „1. droit, 2. juste(ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste" : (22x)
cêle dirêpte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 39;
direapta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2; [4] 1, 12; [7] 4, 29; 9, 43;
dirept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 14, 11; [3] 2, 7; [4] 1, 62; [5] 1, 3;
dirept *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 11;
dirept *adv. de mod poz.* [1] 3, 1; [2] 10, 11; [4] 1, 24;
dirept *prep.* [4] 1, 12;
dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 25; [5] 1, 3;
direptul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 3;
direpţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 23; 13, 14; 13, 14; [5] 1, 55;

dreptáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gerechtigkeitt" : „justice" : (24x)
ale direptăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 3;
direptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 5; 4, 6; 12, 8; 12, 8; 13, 8; 13, 9; 14, 10; [3] 2, 13;
direptatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 14; [3] 1, 11; 2, 5; 4, 9; 5, 8;
direptăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 10;
direptăţi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [3] 5, 2;
direptăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 6; [3] 5, 3*;
direptăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 15; [3] 2, 9; 2, 14; 4, 9; [7] 8, 8;
direptăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 10;

drum : (1446 DERS / în top. Velikyj *Drum*) : s. n. : „Weg" : „chemin" : (2x)
drum *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 5; 11, 3;

dúce : (1521 NEACŞU) : v. III : „1. tragen, 2. (fort-, davon)gehen" : „1. emmener, 2. (s'en) aller" : (22x)
au dus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 57;
au dus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 11; [7] 1, 41;
du *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 15;
ducînd *verb gerunziu* [1] 5, 15;
ducîndu *verb gerunziu* [7] 1, 42; 6, 19;
du-te *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 10; 14, 11;
m-am dus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 6;
s-au dus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 15; 7, 29; 13, 2; 13, 2;
să ducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 48;
să dusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 109;
să duse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 17; [2] 2, 16; [7] 3, 3;
să duseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 5; [7] 9, 55;
să vor duce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 48;
voiu duce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 18;

duh : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Atem, Hauch, 2. Geist" : „1. souffle, 2. esprit" : (14x)
duh *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 7; [2] 10, 14; [4] 1, 21; [5] 1, 12;
duhul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 6; [2] 7, 17; 14, 6; 16, 12; [3] 2, 13; 3, 1; [7] 2, 2; 2, 8;
duhuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 55;
duhurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 1, 35;

dulceáţă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Gewürze" : „aromate" : (1x)
dulceţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 9, 52;

dumbrávă : (1483 DLRV / în antr. Ivan *Dumbrava*) : s. f. : „Aue" : „pré" : (1x)
dumbrăvile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 7;

dumnăzắu → dumnezeu

dumnezăiésc → dumnezeiesc

dumnezắu → dumnezeu

dumnezeiésc : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „göttlich" : „divin" : (1x)
dumnezăieşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [3] 5, 3*;

dumnezéu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Gott" : „Dieu" : (270x)

a lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 27; 5, 4; 5, 6; [7] 8, 23;
al lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 43;
ale lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 20;
dumnăzăi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 53;
Dumnăzău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 20; 12, 18; 13, 2; [2] 7, 26;
Dumnăzăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 16; [7] 5, 87;
dumnezăi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 17; [3] 1, 15; [4] 1, 4; 1, 9; 1, 9; 1, 12; 1, 40; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 47; 1, 49; 1, 54; 1, 58;
dumnezăii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 8; 1, 13;
dumnezăilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [5] 1, 60;
dumnezău *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 10;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 3, 17; 13, 12;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10; 6, 18; 7, 14; 8, 11; 12, 4; 12, 5; 12, 15; 13, 4; 13, 16; 13, 17; 14, 2; 14, 6; 14, 8; 14, 10; [2] 4, 11; 7, 22; 7, 22; 8, 8; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 15; 8, 18; 8, 31; 11, 6; 11, 13; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 22; 11, 23; 13, 6; 13, 13; 13, 16; 13, 16; 13, 20; 14, 10; 15, 9; 15, 11; 16, 2; [3] 3, 17; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 14; 4, 16; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 8; [4] 1, 1; 1, 52; [5] 1, 16; 1, 21; [6] 1, 75; [7] 8, 94;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 8, 11;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 9; [2] 5, 18; 7, 25; 7, 27; 8, 14; 8, 20; 9, 2; 9, 13; 9, 14; 10, 1; 11, 11; 11, 12; 11, 23; 13, 13; 13, 19; [3] 1, 9; 1, 9; 1, 13; 2, 11; 3, 22; 4, 5; 4, 17; 4, 26; [5] 1, 22; 1, 60; [7] 1, 50; 4, 40; 4, 62; 8, 3; 8, 28; 8, 82; 9, 39;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 3, 12; 8, 4; [3] 2, 8; 2, 9;
Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 18; [2] 4, 2; 8, 15; 8, 22; 11, 14; 13, 20; 16, 1; 16, 10; [3] 1, 6; 1, 11; 1, 12; 1, 15; 1, 15; 2, 4; [6] 1, 74; [7] 1, 3; 5, 89; 6, 1; 7, 4; 7, 9; 7, 15; 8, 16; 8, 17; 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 23; 8, 26; 8, 27; 8, 30; 8, 52; 8, 81; 9, 8; 9, 46; 9, 46;
dumnezei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 19; 1, 27; 1, 27; 1, 35; 1, 38; 1, 61;
dumnezeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 10;
dumnezeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 5, 7; 5, 8; [4] 1, 7; 1, 29;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 30; 10, 12; 11, 11; 11, 11; 11, 12; [2] 5, 8; 5, 12; 5, 16; 6, 6; 6, 20; 10, 8; 13, 21; 14, 10; [3] 2, 26; [7] 1, 24; 9, 53;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 11, 9;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 5; 4, 25; 10, 9; [2] 5, 9; 5, 11; 5, 19; 5, 20; 6, 5; 6, 6; 6, 20; 6, 22; 7, 17; 10, 8; 13, 9; [3] 2, 23; 3, 3; 3, 5; [7] 1, 52;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [3] 2, 14; 2, 21; 3, 1; 3, 2; [5] 1, 2;
Dumnezeule *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [2] 9, 6; 9, 6;
Dumnezeului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 8; 5, 16; 5, 17; 12, 8; 13, 22; [3] 2, 5; 3, 2; [7] 5, 73; 8, 61; 8, 67; 8, 74;
lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 20; 12, 5; 12, 6; 12, 12; 12, 19; 14, 5; 14, 7; 14, 9; [2] 8, 11; 10, 8; 13, 19; 13, 21; [3] 3, 7; 3, 15; 4, 1; 4, 3; 4, 9; 4, 9; 5, 7; [4] 1, 2; [6] 1, 48; [7] 1, 55; 5, 70; 5, 76; 5, 76; 5, 76; 5, 79; 5, 80; 8, 21; 8, 26;
lui Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 8; 4, 18; [2] 6, 20; [7] 1, 16; 5, 73; 5, 79; 6, 31;

dúpă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „nach" : „après, selon" : (92x)
după *prep.* [1] 3, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 26; 6, 12; 7, 14; 7, 15; 8, 12; 10, 12; 11, 3; 14, 1; 14, 7; [2] 2, 4; 3, 6; 6, 6; 7, 25; 7, 25; 7, 28; 8, 9; 8, 29; 10, 17; 13, 4; 13, 11; 14, 11; 16, 19; 16, 24; [3] 1, 5; 1, 15; 2, 2; 2, 21; 2, 21; 3, 5; 3, 23; [4] 1, 1; 1, 3; [5] 1, 4; 1, 5; 1, 13; 1, 13; 1, 14; [6] 1, 7; 1, 17; 1, 36; 1, 36; 1, 66; [7] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 13; 1, 16; 1, 23; 2, 7; 2, 16; 3, 2; 3, 7; 5, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 70; 5, 70; 5, 73; 5, 74; 5, 75; 5, 78; 5, 81; 5, 84; 7, 6; 7, 9; 7, 9; 8, 7; 8, 18; 8, 23; 8, 26; 8, 30; 8, 31; 8, 31; 8, 44; 8, 49; 8, 63; 9, 4; 9, 10; 9, 14; 9, 15;

dureá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II. : „sich erbarmen" : „avoir pitié" : (1x)
durea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 16, 6;

durére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schemerz" : „douleur, souffrance, peine" : (4x)
durêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 3, 11; 6, 14;
durori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 19;

dvorí : (1581 CORESI, EV. 88) : v. IV : „aufwarten, stehen" : „se présenter, se tenir" : (1x)
era dvorind *verb indicativ imperfect perifrastic 3 pl.* [2] 6, 12;

E

evuséu → iebuseu

egipteán : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „Ägypter" : „Égyptien" : (2x)
eghiptênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 12;
eghiptênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;

el, ea : (1425 DERS) : pron. pers. : „er, sie; sie" : „il, lui, elle; ils, elles" : (1606x)
a ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [2] 10, 7; [3] 4, 24;
ai lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [2] 2, 14;
ai lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 1, 18; [2] 1, 4; [7] 3, 1; 6, 3;
ale ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [2] 10, 3; [7] 2, 24;
ale lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [2] 7, 5; 14, 3; 16, 16; 16, 16;
ale lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [2] 12, 10; [7] 1, 22; 1, 57; 6, 32;
al lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [2] 4, 8; 5, 17; 7, 2; [7] 1, 54;
al lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [7] 1, 29;
a lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [7] 5, 70; 6, 31;
a lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [3] 4, 18; [7] 1, 15; 2,

10;

ea *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 3, 8; 3, 8; 3, 17; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 9; 4, 12; 4, 18; 6, 10; 6, 10; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 16; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 6, 20; 6, 20; 7, 12; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 18; 7, 18; 8, 1; 8, 7; 10, 11; 11, 12; 14, 16; [2] 8, 5; 8, 5; 8, 10; 8, 20; 8, 24; 8, 31; 10, 2; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 7; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 12; 10, 16; 10, 18; 10, 18; 10, 19; 10, 19; 10, 20; 10, 22; 10, 23; 10, 25; 11, 1; 11, 22; 12, 1; 12, 3; 12, 5; 12, 6; 12, 11; 12, 12; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 18; 13, 14; 13, 16; 14, 16; 15, 9; 15, 10; 15, 10; 15, 10; 15, 14; 15, 15; 15, 15; 15, 15; 15, 15; 15, 15; 16, 17; 16, 20; 16, 20; 16, 22; 16, 22; 16, 23; 16, 24; [3] 2, 20; 3, 12; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 23; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 25; [4] 1, 37; [7] 2, 23; 2, 27; 4, 19; 4, 19; 4, 30; 4, 31; 4, 54;

ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 2, 12; 3, 8; 3, 9; 3, 18; 4, 3; 5, 26; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 19; 7, 1; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 17; 7, 18; 7, 19; 10, 4; 10, 5; 11, 3; 11, 6; [2] 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 8; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 10; 8, 10; 9, 1; 9, 1; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 5; 10, 7; 10, 7; 10, 10; 10, 15; 10, 15; 10, 18; 10, 19; 10, 20; 10, 24; 11, 19; 11, 21; 11, 21; 12, 1; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 17; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 14; 13, 20; 14, 7; 15, 3; 15, 14; 15, 14; 15, 15; 15, 15; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 8; 16, 17; 16, 19; 16, 20; 16, 20; 16, 20; 16, 20; 16, 21; 16, 21; 16, 22; 16, 23; 16, 23; 16, 23; [3] 3, 9; 3, 9; 3, 12; 3, 14; 3, 19; 3, 19; 4, 2; 4, 24; 4, 24; [4] 1, 37; [7] 2, 18;

ei *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [0] 1, 4; [1] 1, 15; 1, 16; 2, 12; 2, 13; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 4, 16; 5, 21; 6, 14; 6, 14; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 5; 7, 6; 7, 9; 7, 12; 7, 15; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 13; 13, 3; 14, 6; 14, 6; [2] 1, 16; 2, 2; 2, 3; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 14; 3, 8; 3, 8; 4, 5; 4, 7; 5, 3; 5, 8; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 16; 5, 16; 5, 19; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 10; 6, 14; 7, 2; 7, 8; 7, 9; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 15; 7, 16; 7, 20; 7, 27; 8, 9; 8, 10; 8, 28; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 11, 2; 11, 3; 11, 12; 11, 18; 11, 19; 14, 1; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 8; 14, 12; 14, 12; 15, 1; 15, 4; 15, 7; 15, 11; 16, 4; 16, 10; 16, 10; 16, 18; [3] 1, 5; 2, 4; 2, 4; 2, 22; 2, 25; 2, 25; 2, 26; 4, 7; 4, 11; 5, 5; [4] 1, 4; 1, 6; 1, 10; 1, 14; 1, 16; 1, 17; 1, 23; 1, 25; 1, 27; 1, 35; 1, 35; 1, 36; 1, 38; 1, 38; 1, 40; 1, 40; 1, 41; 1, 46; 1, 48; 1, 53; 1, 53; 1, 54; 1, 57; 1, 61; [5] 1, 20; [6] 1, 45; [7] 1, 52; 1, 53; 3, 16; 4, 3; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 31; 4, 50; 4, 53; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 62; 5, 70; 5, 70; 5, 74; 5, 74; 5, 78; 6, 3; 6, 6; 6, 12; 6, 13; 6, 15; 8, 11; 8, 11; 8, 44; 8, 46; 8, 46; 8, 56; 8, 65; 8, 72; 8, 87; 9, 14; 9, 17;

eişi *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [7] 1, 2;

el *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [0] 1, 5; [1] 1, 14; 1, 18; 1, 21; 2, 4; 2, 6; 2, 13; 3, 15; 3, 15; 3, 15; 4, 3; 4, 25; 5, 2; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 12; 5, 26; 5, 26; 6, 3; 6, 9; 7, 7; 7, 7; 8, 2; 8, 2; 8, 8; 8, 10; 8, 15; 9, 1; 10, 3; 10, 5; 11, 4; 11, 4; 11, 7; 11, 11; 11, 11; 12, 18; 12, 20; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 5; 14, 5; 14, 7; 14, 7; 14, 12; 14, 12; 14, 12; 14, 15; 14, 16; 14, 19; [2] 1, 6; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 2, 4; 2, 4; 2, 14; 3, 2; 3, 2; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 5, 4; 6, 2; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 16; 6, 16; 6, 17; 6, 19; 6, 21; 6, 22; 7, 6; 7, 7; 8, 3; 8, 14; 8, 16; 8, 16; 8, 23; 11, 5; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 12, 4; 12, 13; 13, 3; 13, 8; 13, 9; 13, 11; 13, 17; 13, 18; 14, 1; 14, 3; 14, 5; 14, 7; 14, 14; 14, 15; 14, 15; 14, 17; 16, 5; 16, 5; [3] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 2, 17; 2, 25; 3, 20; 3, 21; 3, 23; 4, 21; 5, 8; [4] 1, 5; 1, 11; [7] 1, 3; 1, 22; 1, 24; 1, 27; 1, 27; 1, 29; 1, 30; 1, 33; 1, 36; 1, 41; 1, 43; 1, 46; 1, 53; 2, 16; 3, 2; 3, 18; 4, 7; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 20; 4, 28; 4, 29; 4, 31; 4, 36; 4, 36; 4, 39; 4, 47; 4, 47; 4, 47; 4, 48; 4, 57; 5, 73; 8, 34; 8, 35; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 8, 41; 8, 42; 8, 43; 8, 45; 8, 52; 8, 54; 8, 65; 8, 93; 9, 4; 9, 43;

i- *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [2] 12, 8;

i- *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 10, 9; [2] 2, 21; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 6, 14; 7, 17; 7, 29; 8, 23; 11, 12; 16, 10; [3] 2, 4; 4, 7; [7] 1, 55; 1, 57; 6, 15;

i *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [2] 12, 1;

-i *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 1, 15; 3, 17; 3, 17; 7, 1; 14, 6; [2] 2, 9; 4, 5; 5, 19; 6, 6; 6, 7; 10, 14; 12, 14; 16, 4; 16, 4; 16, 4; 16, 6; [3] 5, 5; [4] 1, 17; 1, 19; 1, 35; 1, 35; 1, 36; 1, 40; [7] 1, 52; 5, 2;

-i *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* [1] 2, 12; 3, 9; 4, 2; 5, 3; 6, 15; 10, 2; 12, 1; 14, 4; [2] 10, 9; [4] 1, 33; [6] 1, 32; [7] 1, 27; 2, 4; 4, 31; 8, 21;

iale *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [1] 1, 6; 1, 7; 13, 4; [2] 3, 5; 3, 5; 4, 1; 4, 4; 4, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 12; 8, 7; 12, 2; 12, 14; 13, 15; 13, 15; 15, 14; 15, 14; 15, 15; [3] 3, 22; 3, 22; [4] 1, 26; 1, 39; [7] 2, 10; 2, 11; 2, 11; 4, 2; 4, 16; 4, 26; 4, 37; 6, 18; 6, 18; 8, 61; 9, 36;

îi *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 11, 5; [2] 16, 13; [5] 1, 20; 1, 20;

îi *pron. pers. 3 masc. sg. dat. neacc.* [1] 6, 4;

îl *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [2] 8, 13; 13, 17; [7] 1, 34; 1, 39; 1, 46; 3, 19;

l- *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 1, 18; 1, 21; 2, 4; 2, 6; 6, 4; 11, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 16; [2] 1, 15; 1, 15; 4, 9; 6, 15; 6, 16; 6, 17; 8, 3; 9, 3; 11, 9; 13, 8; 13, 17; 13, 18; 14, 5; 16, 5; [7] 1, 22; 1, 29; 1, 30; 1, 41; 4, 20; 6, 16; 8, 55;

-l *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 2, 13; 2, 14; 4, 3; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 13; 6, 3; 6, 4; 7, 5; 7, 7; 8, 2; 8, 10; 9, 1; 11, 4; 11, 8; 11, 11; 12, 20; 13, 2; [2] 3, 10; 6, 2; 6, 5; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 19; 6, 21; 6, 22; 8, 26; 11, 10; 13, 11; 14, 3; 14, 7; 14, 15; [3] 1, 1; 3, 21; 4, 21; [4] 1, 11; 1, 32; 1, 32; 1, 32; 1, 49; [7] 1, 36; 1, 39; 1, 41; 4, 5; 4, 11; 4, 47; 8, 85;

le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 1, 6; 3, 11; 6, 7; 9, 3; 12, 6; 12, 12; [2] 7, 19; 11, 13; 11, 14; 11, 15; 13, 15; 13, 15; 16, 4; [3] 4, 9; [4] 1, 15; 1, 25; 1, 26; [5] 1, 9; [7] 1, 11; 1, 42; 1, 56; 1, 57; 1, 57; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 3, 21; 4, 44; 4, 44; 4, 44; 4, 50; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 26; 6, 26; 6, 26; 8, 19; 8, 57; 8, 61; 8, 62; 8, 86; 8, 86; 9, 36;

le *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* [1] 12, 4; [2] 9, 11; 15, 6; [4] 1, 1; [7] 4, 50; 4, 55;

le- *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [2] 2, 20; 2, 21; 4, 1; 5, 1; 7, 6; 10, 5; 15, 14; [3] 3, 22;

-le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 6, 4; [4] 1, 48; [7] 1, 42; 1, 56; 2, 11; 4, 19;

-le- *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [3] 3, 22;

li *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* [7] 4, 39;

lor *pron. pers. 3 pl. gen./dat. acc.* [1] 4, 15; 4, 15; 4, 15; 6, 14; 7, 1; 7, 5; 7, 6; 8, 11; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 11, 11; 12, 4; 12, 10; 12, 17; 12, 18; 12, 20; 14, 8; 14, 18; [2] 1, 4; 1, 10; 1, 10; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 21; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 4, 1; 4, 2; 4, 4; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 6, 5; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 10; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 20; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 7, 17; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 22; 7, 22; 7, 23; 7, 24; 7, 29; 7, 29; 8, 9; 8, 19; 8, 21; 8, 23; 8, 26; 8, 31; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 11; 9, 11; 9, 13; 10, 13; 10, 15; 11, 2; 11, 9; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 15; 11, 16; 11, 17; 13, 2; 13, 11; 13, 14; 13, 14; 13, 14; 13, 17; 14, 3; 14, 4; 14, 9; 14, 12; 14, 12; 14, 18; 14, 18; 14, 18; 15, 3; 15, 3; 15, 4; 15, 5; 15, 5; 15, 6; 15, 16; 16, 3; 16, 3; 16, 9; 16, 15; 16, 15; [3] 1, 7; 1, 8; 1, 8; 2, 6; 2, 13; 2, 13; 2, 18; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 25; 2, 26; 2, 26; 2, 26; 3, 2; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 13; 3, 13; 3, 17; 3, 17; 3, 22; 4, 7; 4, 10; 4, 18; [4] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 22; 1, 25; 1, 25; 1, 26; 1, 28; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 30; 1, 31; 1, 41; 1, 45; 1, 46; 1, 48; 1, 53; 1, 57; 1, 59; 1, 60; [5] 1, 9; 1, 15; [6] 1, 7; 1, 36; 1, 51; 1, 66; 1, 80; [7] 1, 1; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 19; 1, 52; 1, 53; 1, 54; 1, 54; 1, 55; 1, 57; 1, 58; 2, 8; 2, 17; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 4, 3; 4, 3; 4, 37; 4, 37; 4, 49; 4, 50; 4, 53; 4, 56; 4, 62; 4, 62; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 8; 5, 9; 5, 59; 5, 59; 5, 62; 5, 64; 5, 71; 5, 74; 5, 78; 5, 79; 5, 84; 5, 88; 5, 89; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 10; 7, 12; 7, 12; 7, 15; 7, 15; 8, 7; 8, 16; 8, 17; 8, 31; 8, 44; 8, 48; 8, 48; 8, 50; 8, 56; 8, 57; 8, 58; 8, 60; 8, 66; 8, 72; 8, 72; 8, 85; 8, 86; 8, 95; 9, 4; 9, 7; 9, 16; 9, 20; 9, 20; 9, 37;

lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [0] 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 5; [1] 1, 11; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 15; 1, 18; 1, 18; 3, 11; 3, 11; 3, 15; 3, 18; 4, 2; 4, 5; 4, 30; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 5, 22; 5, 26; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 7; 6, 15; 6, 20; 7, 2; 7, 4; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8, 10; 8, 10; 8, 15; 8, 16; 9, 1; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 10, 1; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 7; 10, 7; 10, 7; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 12; 10, 12; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 10; 11, 11; 11, 12; 11, 13; 11, 14; 12, 1; 12, 1; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 5; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 11; 13, 17; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 9; 14, 9; 14, 12; 14, 13; 14, 15; 14, 16; 14, 16; 14, 17; 14, 17; 14, 18; [2] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 12; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 3, 1; 3, 6; 3, 7; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 4, 2; 6, 6; 6, 7; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 22; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 4; 7, 6; 7, 6; 7, 14; 7, 23; 7, 27; 7, 29; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 16; 8, 23; 9, 11; 10, 14; 10, 14; 10, 16; 10, 16; 10, 17; 10, 19; 10, 21; 10, 22; 10, 23; 10, 23; 10, 24; 10, 24; 10, 25; 10, 25; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 9; 11, 10; 11, 13; 11, 19; 11, 21; 12, 1; 12, 1; 12, 1; 12, 9; 12, 12; 12, 13; 12, 15; 12, 17; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 6; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 14, 6; 14, 8; 14, 10; 14, 11; 14, 13; 14, 15; 14, 16; 15, 6; 15, 13; 16, 1; 16, 1; 16, 2; 16, 3; 16, 5; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 7; 16, 17; 16, 19; [3] 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 2, 1; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 7; 2, 7; 2, 11; 2, 21; 3, 15; 3, 20; 3, 23; 4, 9; 4, 9; 5, 8; [4] 1, 1; 1, 49; [5] 1, 1; 1, 59; 1, 60; [6] 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 31; 1, 32; [7] 1, 1; 1, 4; 1, 21; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 29; 1, 32; 1, 32; 1, 34; 1, 38; 1, 39; 1, 42; 1, 43; 1, 43; 1, 44; 1, 44; 1, 50; 1, 50; 1, 52; 1, 52; 1, 53; 1, 53; 1, 53; 1, 58; 1, 58; 1, 58; 2, 2; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 11; 3, 1; 3, 3; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 13; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 23; 4, 28; 4, 31; 4, 31; 4, 39; 4, 40; 4, 42; 4, 47; 4, 61; 4, 63; 5, 6; 5, 60; 5, 73; 5, 73; 5, 74; 5, 80; 5, 82; 5, 88; 6, 18; 6, 19; 6, 31; 6, 32; 6, 33; 6, 33; 8, 4; 8, 4; 8, 4; 8, 21; 8, 23; 8, 28; 8, 29; 8, 48; 8, 49; 8, 57; 9, 9;

o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 1, 8; 2, 14; 3, 17; 4, 3; 6, 13; 7, 15; 7, 15; 7, 18; 10, 11; 11, 12; 12, 6; 12, 12; [2] 8, 20; 10, 7; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 18; 10, 19; 10, 22; 10, 25; 12, 1; 12, 5; 12, 15; 12, 15; 14, 16; 15, 15; 16, 22; 16, 22; [3] 4, 1; [4] 1, 33; [7] 4, 19; 6, 16; 6, 27;

-o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 7, 14; 7, 15; [7] 6, 16;

eliméu : (c. 1683-1686 MS. 45, 736/2) : s. m. : „Elymäer" : „Elyméen" : (1x)

elimeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 6;

esevonéan : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Heseboniter" : „habitant de Heshbôn" : (1x)

esevonênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 13;

eu : (1521 NEACȘU) : pron. pers. : „ich" : „je, moi" : (182x)

eu *pron. pers. 1 sg. nom. acc.* [0] 1, 5; [1] 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 10; 2, 4; 3, 7; 3, 13; 3, 16; 4, 2; 4, 2; 5, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 8, 7; 8, 16; 9, 1; 10, 7; 10, 9; 11, 5; 12, 13; 12, 16; 13, 7; [2] 2, 9; 8, 29; 8, 30; 10, 14; 11, 1; 11, 16; 12, 13; [3] 2, 23; 4, 12; 4, 13; 4, 15; [6] 1, 73; [7] 4, 59; 6, 28; 6, 34; 8, 11; 8, 15; 8, 21; 8, 30; 8, 73; 8, 74;

îmi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 1, 10; 3, 16; 7, 6;

m- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [0] 1, 3; 1, 3; [1] 11, 9; 11, 9; 12, 2; 12, 19; [2] 11, 2; [7] 2, 3; 8, 29;

mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [0] 1, 5; [1] 1, 16; 1, 16; 2, 10; 3, 13; 3, 16; 8, 7; 10, 4; 10, 6; 10, 8; [2] 16, 2; 16, 2; [3] 2, 22;

-mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 4, 3; 5, 6; 6, 11; 6, 16; 10, 6; 14, 11; [2] 8, 11; 8, 28; 13, 9; 14, 1; [7] 1, 28;

mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 2, 1; 2, 14; 3, 16; 10, 3; 12, 2; [2] 12, 2;

-mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 1, 21; 2, 6; 3, 2; 5, 9; [2] 2, 6; 5, 3; 10, 9; 11, 3; 11, 17; 14, 5; 14, 8; [7] 2, 4;
mie *pron. pers. 1 sg. dat. acc.* [1] 1, 17; 1, 21; 2, 1; 2, 1; 2, 9; 2, 15; 3, 6; 3, 16; 5, 1; 5, 9; 8, 12; 9, 1; 10, 3; 10, 11; [2] 2, 6; 2, 8; 2, 8; 5, 3; 9, 13; 11, 17; 11, 20; 11, 20; 11, 23; 12, 13; 14, 8; [3] 2, 26; 4, 6; 4, 15; 4, 16; [7] 1, 24; 2, 4; 4, 28; 4, 60; 8, 12;
mine *pron. pers. 1 sg. ac. acc.* [1] 1, 3; 1, 16; 1, 19; 2, 13; 3, 2; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 4, 4; 5, 4; 5, 7; 5, 7; 5, 13; 7, 13; 8, 7; 8, 12; 10, 6; 10, 7; 12, 2; 12, 14; 12, 15; 14, 11; [2] 9, 6; 10, 9; 11, 2; 11, 16; 12, 4; 12, 17; 13, 18; 13, 18; [3] 2, 23; 4, 8; [6] 1, 74; [7] 1, 25; 1, 25; 1, 26; 2, 3; 2, 26; 4, 42; 8, 29; 8, 30; 8, 31; 8, 70; 8, 74;

F

fáce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen" : „1. faire, 2. devenir, 3. fonder" : (246x)
a face *verb infinitiv prezent* [1] 3, 4; 4, 10; 12, 9; [2] 2, 10; 13, 7; 14, 5; [3] 1, 15; [4] 1, 53; [7] 1, 57; 3, 24; 4, 11; 4, 46; 8, 97; 8, 98;
a ne face *verb infinitiv prezent* [2] 7, 23;
a să face *verb infinitiv prezent* [7] 6, 6;
ai făcut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 8, 5; 8, 12; [2] 9, 7; 14, 8; 15, 11; [3] 2, 8; 2, 21; [5] 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 6;
am făcut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [5] 1, 5; 1, 5;
am făcut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 4; [2] 11, 1;
ar fi făcut *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [4] 1, 15;
aţi făcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 7, 22; [6] 1, 80; [7] 9, 7;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [0] 1, 2; [2] 4, 6; 10, 10; 11, 15; 11, 17; 15, 15; [3] 3, 22; [5] 1, 20; [6] 1, 61; [7] 3, 23; 7, 6; 8, 82; 9, 15;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 4; 14, 12; 14, 13; [2] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 4, 1; 6, 22; 8, 5; 8, 13; 8, 23; 9, 3; 11, 22; 12, 9; 13, 13; 13, 18; 14, 10; 15, 9; [3] 1, 4; 4, 5; 4, 5; [6] 1, 21;
era făcute *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 14, 8;
fac *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 6; 4, 12; 12, 10; [7] 4, 3; 4, 3; 4, 17; 4, 17; 4, 32;
facă-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 13, 23; 13, 23; 15, 12; [7] 8, 95;
face *verb imp. 2 sg.* [2] 7, 9;
face *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 13; 14, 14; [4] 1, 52; [7] 3, 19; 3, 21; 3, 21; 4, 35; 4, 39;
faceţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 7; 13, 8; [3] 1, 6; [7] 1, 6; 9, 9;
face-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 1;
fă *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 5; 4, 3; 4, 5; 4, 7; 4, 9; 4, 22; 8, 13; [2] 3, 3; 3, 4; 9, 14; [5] 1, 13; [7] 8, 18;
făcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 14, 2;
făceam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 3; 1, 14;
făcînd *verb gerunziu* [1] 4, 6; 12, 14; 14, 10; [4] 1, 7; [7] 2, 27; 5, 80; 5, 90;
făcîndu *verb gerunziu* [7] 2, 26;
făcîndu-se *verb gerunziu* [3] 3, 16; [6] 1, 5; [7] 1, 10; 6, 5; 6, 22; 8, 64;
făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 4; 7, 18; 8, 14; [7] 1, 40; 1, 45; 1, 48; 3, 1; 5, 3;
făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 12; 1, 46; 1, 60;
făcut-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 15, 11;
făcut-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 9;
făcut-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 14, 17;
făcutu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 1; [2] 2, 1;
făcuţi *verb participiu pl. masc.* [2] 8, 17;
m-am făcut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 9;
mă făcuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [7] 8, 30;
ne-am făcut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [5] 1, 7;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 9; 11, 10; [2] 5, 3; 5, 7; 5, 10; 8, 23; 15, 5; [3] 2, 4; [7] 1, 33; 4, 16; 4, 26;
s-au făcut *verbs indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 5; 8, 12; [2] 5, 17; 7, 26; 8, 17; 15, 1; 16, 12; [3] 2, 2; 2, 2; 4, 21; [7] 8, 80; 9, 3;
să fac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 11, 16;
să fac *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 38; [7] 8, 88;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 39; [7] 4, 3; 6, 28;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 5; [2] 7, 1; 7, 14; 7, 25; 11, 4; 13, 13; 13, 21; [7] 4, 57; 4, 57; 6, 33;
să face *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 7, 9; 11, 4; [7] 4, 16;
să facem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 8, 6; [2] 8, 26;
să faceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 13, 5;
să faci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 19; [7] 4, 46; 8, 18;
să facu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 20; 6, 10;
să făcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 1, 59; [7] 7, 3;
să făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 13; [2] 10, 19; 14, 18; [6] 1, 78;
să mă facu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 3, 6;
să să facă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 25; [4] 1, 39; [7] 6, 34;
să să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 24; [2] 7, 7; 11, 22; 12, 2; 12, 12; [5] 1, 5; 1, 12; [7] 1, 31; 2, 28; 8, 23; 8, 25;
să se facă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 40;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 5;
şi-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 2;
te fă *verb imp. 2 sg.* [1] 14, 11; [2] 12, 16; 15, 12;
va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 5; 13, 8; [2] 10, 17; 11, 4; 11, 6; 12, 4;
vei face *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 7; 4, 22; 4, 30; [2] 11, 23;
veţi face *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [7] 8, 87;
voiu face *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 3, 11; [2] 2, 9; 7, 28; 8, 28; 8, 30; 12, 13; [3] 2, 17;
vom face *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 11; [7] 9, 10;
vor face *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 12; 11, 15; [4] 1, 33;

fácere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herstellung" : „élaboration" : (3x)
facerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 46*; [7] 5, 75*;
facerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 1;

fálă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ruhm, Stolz" : „gloire, prestige" : (2x)
fală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 11; 16, 10;

fapt : (c. 1573-1578 PS. SCH. 122) : s. n. : „Tat" : „acte, action" : (1x)

faptul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 30;

fáptă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Tat, 2. Werk, Geschöpf" : „1. action, 2. oeuvre" : (15x)
fapte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 43;
faptele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 12; 4, 6; 4, 19; 12, 6; 12, 12; 12, 20; 13, 10; [2] 13, 6; [5] 1, 27; [6] 1, 13; [7] 1, 21; 1, 32; 4, 36;
faptelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 5;

fắră : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „ohne" : „sans" : (14x)
fără *prep.* [1] 6, 13; [2] 6, 6; 9, 12; 9, 14; 11, 12; 11, 12; [3] 4, 11; [4] 1, 22; 1, 39; [5] 1, 6; [6] 1, 43; [7] 4, 17; 4, 50; 6, 30;

fátă : (1219 DRĂGANU / în antr. *Fata*) : s. f. : „Tochter, Mädchen" : „fille" : (26x)
fata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 8; 7, 15; 10, 11; [2] 8, 1; 16, 5; [7] 4, 29;
fată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 10; 6, 9; [2] 10, 13;
fată *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [2] 13, 20;
fête *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 11;
fêtei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 18; 10, 10; [3] 2, 3;
fêtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 16; [2] 9, 4; [7] 5, 1; 5, 60; 8, 72; 8, 86; 8, 86;
fêtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 16, 10; [3] 4, 7; 4, 10;
fêtii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 8;
o fată *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 12;

fáţă : (1519 DERS) : s. f. : „Gesicht, Angesicht, Antlitz" : „face, visage" : (78x)
faţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 7; 3, 13; 4, 8; 4, 8; 13, 5; [2] 1, 7; 1, 10; 2, 5; 2, 6; 2, 11; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 2, 19; 3, 11; 4, 2; 4, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 15; 6, 2; 6, 6; 6, 8; 6, 9; 6, 11; 6, 20; 7, 4; 7, 6; 7, 13; 7, 16; 9, 1; 10, 7; 10, 13; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 10, 24; 11, 12; 11, 16; 12, 12; 13, 2; 13, 5; 13, 18; 14, 3; 15, 2; 16, 6; 16, 13; 16, 18; [3] 1, 12; 2, 7; 2, 11; [5] 1, 13; [7] 4, 58;
faţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 13; [2] 8, 7; 9, 7; 10, 25; 14, 6; [3] 3, 22; [7] 6, 3;
fêţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 14;
fêţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 17;
fêţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 3; 3, 4; 8, 14; 10, 24; 11, 5; 12, 12; 14, 7; 16, 5; [3] 2, 6; 2, 14; [7] 8, 76;

făclíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Fackel, Kerze, Licht" : „flambeau, chandelle, torche" : (1x)
făclie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 24;

făgăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „versprechen" : „promettre" : (11x)
ai făgăduit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [7] 4, 43; 4, 45; 4, 46;
am făgăduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 1, 67; [7] 8, 15; 8, 52;
au făgăduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 4, 44;
s-au făgăduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 5, 70; 5, 76;
s-au făgăduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 4, 44;
va făgădui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 31;

făgăduiálă : (1600 DIR) : s. f. : „Versprechen" : „promesse" : (1x)
făgăduiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 46;

făgăduínţă : (c. 1640 URECHE[2] 127) : s. f. : „Versprechen" : „promesse" : (9x)
făgăduinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 8; [7] 1, 7; 4, 43;
făgăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 26; [4] 1, 31; [7] 5, 76; 8, 60;
făgăduinţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 9;
făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 13;

făínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Mehl" : „farine" : (1x)
făină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 5;

fărădelége : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frevel" : „infamie" : (6x)
fărădelége *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 20; [5] 1, 5; [6] 1, 80; [7] 9, 7;
fărădelegile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 92; 9, 2;

fecioáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Jungfrau" : „vierge, jeune fille" : (4x)
fecioară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 54;
fecioarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 4;
fecioarii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 2;
o fecioară *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 7;

feciór : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*) : s. m. : „1. Kind, 2. Sohn, 3. Jüngling" : „1. enfant, 2. fils, 3. jeune homme" : (8x)
feciorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 12; [6] 1, 8; 1, 40; 1, 41;
feciorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 4;
feciorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 1; 1, 4; [6] 1, 14;

fel : (1581-1582 PO) : s. n. : „Stamm" : „tribu, peuple, descendance" : (34x)
fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [0] 1, 5; [1] 5, 7; 5, 9; 5, 10; [2] 6, 4; 8, 17; [4] 1, 4; [7] 9, 7;
fêliul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 1, 4; 4, 13; 5, 13; [2] 6, 17; 8, 2; 9, 14; [7] 2, 8; 5, 5; 8, 59; 9, 5;
fêliului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 5, 86;
fêliuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 10; 5, 4; 7, 9;
fêliurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 1, 4; 1, 4; 1, 5; [6] 1, 36; [7] 1, 4; 5, 1; 7, 8;
fêliurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [6] 1, 68; 1, 76; [7] 2, 8; 8, 56;

feméie : (înc. sec XVI PS. H.) : s. f. : „Frau" : „femme" : (9x)
a fămeii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 7;
fămei *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 84;
fămêie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 16; 6, 10; 6, 16; [2] 9, 11; 13, 17; 16, 4;

fămeile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 7;

fereástră : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Fenster" : „fenêtre" : (1x)
fereastră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 12;

ferecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „bekleiden, beschlagen" : „plaquer" : (4x)
ferecaţi *verb participiu pl. masc.* [4] 1, 46; 1, 48; 1, 59; 1, 60;

ferecát : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „bekleidet" : „plaqué" : (3x)
cêle ferecate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 34; 1, 34;
ferecate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 34; 1, 34; 1, 43;

ferecătúră : (1581 CORESI, EV. 208) : s. f. : „Beschlag" : „sertissage" : (1x)
ferecături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 58;

ferezéu : (1581-1582 PO) : s. m. : „Pheresiter" : „Phérézien" : (2x)
ferezeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;
ferezeu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 15;

ferí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)hüten, (be)schützen" : „prendre garde, protéger" : (3x)
ferêşte-te *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 13;
să ferêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 39;
să să ferească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 6, 27;

fericít : (1581 CORESI, EV. 20) : adj. : „glücklich" : „hereux, fortuné" : (5x)
fericit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 7, 7;
[cel] fericit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 14;
fericiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 15; 13, 15; [3] 4, 3;

fetişoáră : (c. 1683-1686 MS. 45, 731/2) : s. f. : „Jungfrau" : „petite fille" : (2x)
fetişoara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 10; 6, 13;

fi : (1521 NEACŞU) : v. IV (şi aux.) : „1. sein, 2. geschehen" : „1. être, 2. arriver" : (501x)
a fi *verb copulativ infinitiv prezent* [7] 2, 20;
a fi *verb infinitiv prezent* [2] 5, 11; [4] 1, 53; [7] 4, 17;
au fost *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 17;
e *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [0] 1, 2; [1] 2, 13; 3, 16; 4, 30; 7, 6; 7, 6; 10, 3; 10, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 8; 12, 8; 12, 9; 12, 12; 13, 4; 13, 4; [2] 5, 3; 5, 3; 5, 3; 6, 6; 7, 23; 8, 11; 8, 15; 9, 12; 10, 21; 11, 7; 11, 16; 14, 2; 16, 14; 16, 14; [3] 1, 11; 3, 15; 3, 15; 3, 22; 4, 1; [4] 1, 51; [6] 1, 27; 1, 31; [7] 1, 24; 2, 5; 3, 9; 3, 24; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 28; 4, 34; 4, 35; 4, 35; 4, 40; 4, 42; 4, 59; 5, 86; 8, 6; 9, 5; 9, 11; 9, 53; 9, 54;
e *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 13; 4, 9; [3] 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; [5] 1, 59; 1, 60; [7] 4, 59; 5, 72; 5, 89; 8, 97;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 pl.* [1] 1, 14; [6] 1, 43; [7] 1, 13; 1, 58; 5, 63; 6, 23;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 20; 1, 21; 2, 8; 3, 8; 5, 4; 14, 1; 14, 15; [2] 1, 10; 4, 3; 8, 7; 10, 7; 12, 10; 14, 13; [7] 1, 40; 1, 44; 2, 22;
era *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 3; 4, 4; 4, 4; 5, 16; 6, 13; 6, 17; 7, 2; 7, 6; 13, 2; 14, 8; 15, 1; 15, 15; 15, 15; [4] 1, 1; [7] 2, 27; 4, 47; 8, 52; 8, 65;
era *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 1, 16; 2, 13; 2, 14; 3, 10; 3, 11; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 12; 5, 10; 5, 11; 5, 18; 7, 17; 7, 20; 7, 29; 8, 4; 8, 5; 8, 8; 8, 10; 9, 1; 9, 1; 10, 15; 10, 23; 10, 23; 12, 15; 13, 3; 13, 8; 13, 14; 14, 16; 15, 2; 15, 8; 16, 18; 16, 24; [7] 2, 13; 5, 74; 5, 85; 6, 3; 8, 93; 9, 6;
eram *verb copulativ indicativ imperfect 1 sg.* [0] 1, 1; [1] 1, 11;
eram *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 4; 12, 13; 12, 14;
eşti *verb copulativ indicativ prezent 2 sg.* [1] 3, 1; 3, 12; 5, 4; 5, 9; 5, 16; 6, 10; 6, 19; 7, 14; 8, 4; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 11, 9; [2] 6, 5; 8, 27; 9, 6; 9, 9; 9, 12; 9, 12; 9, 14; 10, 12; 11, 8; 11, 23; 13, 19; 13, 20; 15, 11; 15, 11; 15, 11; 16, 11; [3] 2, 11; 3, 3; [5] 1, 2; 1, 3; 1, 16; 1, 22; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26; [7] 4, 60; 8, 91;
fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 2, 5;
fii *verb copulativ imp. 2 sg.* [1] 4, 19; 7, 11; 7, 12;
fii *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 18;
fiind *verb copulativ gerunziu* [1] 1, 4; 2, 9; [2] 4, 5; 9, 3; 13, 2; 13, 3; [3] 5, 5; [4] 1, 10; 1, 14; 1, 26; 1, 43; 1, 45; 1, 51; [7] 1, 34; 1, 47; 5, 72; 6, 2; 8, 3; 8, 49;
fiind *verb gerunziu* [1] 3, 15; [2] 2, 4; [4] 1, 32;
fiindu *verb gerunziu* [7] 8, 11;
fu *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 20; [7] 3, 3;
fu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 4; 6, 1; 10, 1; 12, 9; 13, 14; [6] 1, 73; [7] 8, 73;
fură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 3, 13;
iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 2; 3, 6; 3, 15; 4, 10; 4, 17; 6, 9; 6, 14; 13, 2; [2] 5, 16; 5, 18; 5, 20; 6, 2; 7, 16; 7, 16; 7, 22; 8, 24; 8, 25; 11, 4; 11, 18; 12, 3; 12, 10; 12, 11; 13, 13; 14, 17; 16, 12; [3] 3, 10; 3, 11; 3, 19; 4, 1; [4] 1, 5; 1, 8; 1, 10; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 42; 1, 43; 1, 48; [5] 1, 7; 1, 11; [6] 1, 63; [7] 1, 25; 1, 25; 4, 37; 4, 39; 4, 40; 6, 21; 8, 1; 8, 92; 8, 95;
iaste *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [0] 1, a; [1] 1, 6; 2, 1; 2, 13; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 18; 5, 7; 5, 7; 5, 23; 5, 25; 6, 6; 6, 9; 6, 10; 7, 6; 8, 6; [2] 1, 5; 3, 3; 3, 5; 3, 11; 4, 5; 5, 19; 5, 19; 6, 2; 7, 3; 7, 8; 8, 17; 8, 25; 9, 14; 11, 10; 11, 16; 11, 21; 13, 7; 16, 2; [3] 2, 7; 2, 22; 3, 7; [4] 1, 6; 1, 17; 1, 49; 1, 58; 1, 59; 1, 60; 1, 62; [5] 1, 59; [7] 1, 15; 2, 5; 2, 26; 4, 7; 4, 13; 4, 34; 4, 36; 4, 37; 4, 37; 4, 46; 4, 46; 8, 9; 8, 85; 9, 11; 9, 23; 9, 51;
nefiind *verb gerunziu* [4] 1, 53;
-s *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [0] 1, a; [3] 1, 1; [4] 1, 12; 1, 19; 1, 27; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 61; [6] 1, 37; 1, 66; [7] 1, 32; 1, 32; 4, 32; 4, 34; 4, 37; 4, 37; 5, 4; 5, 59; 8, 31; 8, 44;
-s *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 12, 4; [3] 2, 4; [4] 1, 50; [7] 4, 2;
să fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 14, 11; [2] 11, 12; [4] 1, 13; [7] 2, 18;
să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 1, 7; [4] 1, 35; 1, 38; 1, 40; [7] 6, 8; 6, 32;
să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 4, 50;

să fim *verb copulativ conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 1, 12;
să fiu *verb copulativ conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 2, 26;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 3, 14; 3, 15; 14, 4; [2] 10, 13; 12, 13; [3] 2, 23; 4, 12;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 15; 2, 15; 3, 4; 10, 10; 12, 10; [2] 3, 5; 5, 3; 5, 6; 9, 8; 9, 13; [3] 2, 19; 4, 1; 4, 3; 4, 3; [4] 1, 6; 1, 6; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 18; 1, 21; 1, 28; 1, 34; 1, 38; 1, 39; 1, 43; 1, 45; 1, 47; 1, 51; 1, 53; 1, 54; 1, 57; 1, 58; 1, 59; [7] 2, 7; 2, 25; 4, 14; 4, 15; 4, 37; 5, 7; 5, 59; 6, 4; 7, 6;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [1] 3, 11; 5, 3; 6, 13; 12, 16;
sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 9; 4, 30; [2] 3, 1; 12, 3; 12, 9; [3] 3, 9; [7] 8, 13;
sîntem *verb copulativ indicativ prezent 1 pl.* [1] 4, 14; [3] 4, 3; [5] 1, 10; [7] 6, 13; 8, 97;
sîntem *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 9, 7; [3] 3, 22; [7] 8, 78; 8, 92;
sînteţi *verb copulativ indicativ prezent 2 pl.* [2] 8, 12; [7] 8, 60;
sînteţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 7, 3;
va fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 12; 6, 16; 14, 4; 14, 5; 14, 5; [2] 8, 16; 12, 13; 12, 13; [3] 2, 17; 4, 24; [4] 1, 43;
va fi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 18; [2] 9, 3; 11, 23; 14, 2; [3] 4, 20; [4] 1, 61; 1, 62; [5] 1, 12; [7] 1, 3; 2, 24; 8, 54;
vei fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 2 sg.* [4] 11, 23;
veţi fi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 1, 3;
voiu fi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 16;
vom fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 5, 20; 7, 24; 8, 19;
vor fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 13; [3] 2, 26;
vor fi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 6; 6, 19; 14, 11; [2] 6, 3; 11, 15;

fiără : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie, Raubtier" : „animal sauvage, bête" : (4x)
hiarăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 7; [3] 3, 9; [4] 1, 57; [5] 1, 50;

ficát : (1581-1582 PO) : s. m. : „Eingeweide" : „entrailles" : (6x)
ficaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 17;
ficaţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 4; 6, 6; 6, 7; 8, 2; [3] 2, 13;

ficlení → vicleni

fiecáre : (1570 CORESI, LIT.) : pron. nehot. : „jeder" : „chaque, chacun" : (17x)
a fieştecăruia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [3] 1, 3;
fieştecare *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [7] 1, 15; 7, 9;
fieştecare *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [7] 1, 32;
fieştecarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 7, 4; 7, 5; 10, 21; 14, 2; 16, 19; [3] 1, 15; 2, 6; [7] 1, 15; 3, 5; 3, 8; 4, 11; 5, 8; 5, 72;

fier : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Eisen" : „fer" : (2x)
fier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 10;
fierul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 10;

fierăstrău : (1632 BGL) : s. n. : „Säge" : „scie" : (1x)
hierestreului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 3, 11;

fiérbe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kochen, sieden" : „cuire, bouillir" : (1x)
au fiert *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 11;

fierbínte : (c. 1551-1558 PS. V.) : adj. : „heiß" : „chaud" : (1x)
fierbinte *adv. de mod poz.* [1] 2, 9;

fiére : (1551-1553 ES) : s. f. : „Galle" : „bile" : (6x)
fiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 2; 11, 5; 11, 7;
hiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 4; 6, 6; 6, 8;

fieştecáre → fiecare

fiică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tochter" : „fille" : (3x)
fiica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 11;
fiică *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [1] 7, 19; 11, 12;

finíc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Dattelpalme" : „palmier" : (1x)
finícul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 48;

fiu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sohn" : „fils" : (334x)
a fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 12, 12; 14, 2; [3] 3, 2; [7] 8, 23;
ai fiiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 14, 3;
al fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 8;
fii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 18; 4, 14; 14, 3; [2] 16, 5;
fiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [0] 1, 5; [1] 4, 15; 4, 16; 5, 14; 7, 4; 13, 10; 13, 14; 14, 4; 14, 17; [2] 1, 12; 2, 17; 2, 17; 2, 19; 4, 1; 4, 6; 5, 1; 5, 3; 6, 4; 6, 16; 7, 1; 7, 4; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 17; 7, 22; 8, 28; 10, 20; 14, 12; 15, 3; 15, 4; 15, 7; 16, 10; 16, 24; [3] 3, 13; 3, 14; 4, 23; 4, 23; 4, 27; 5, 4; 5, 5; [5] 1, 51; [6] 1, 12; 1, 39; 1, 60; 1, 61; 1, 64; 1, 85; 1, 86; 1, 87; 1, 90; 1, 91; 1, 92; 1, 93; 1, 94; 1, 95; 1, 96; 1, 97; 1, 98; 1, 99; 1, 100; [7] 1, 13; 1, 17; 4, 37; 4, 53; 5, 1; 5, 5; 5, 5; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 21; 5, 22; 5, 23; 5, 24; 5, 25; 5, 26; 5, 27; 5, 28; 5, 29; 5, 30; 5, 31; 5, 42; 5, 43; 5, 44; 5, 45; 5, 46; 5, 46; 5, 47; 5, 48; 5, 49; 5, 50; 5, 51; 5, 52; 5, 52; 5, 52; 5, 52; 5, 52; 5, 52; 5, 52; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 53; 5, 54; 5, 55; 5, 55; 5, 55; 5, 55; 5, 55; 5, 55; 5, 55; 5, 55; 5, 56; 5, 56; 5, 56; 5, 56; 5, 56; 5, 56; 5, 56; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 57; 5, 58; 5, 59; 5, 60; 5, 60; 5, 60; 5, 72; 5, 80; 5, 80; 5, 80; 5, 81; 7, 6; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 8, 5; 8, 32; 8, 32; 8, 33; 8, 34; 8, 35; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 8, 41; 8, 42; 8, 43; 8, 44; 8, 45; 8, 47; 8, 49; 8, 49; 8, 50; 8, 50; 8, 72; 8, 86; 8, 86; 8, 94; 8, 95; 9, 19; 9, 21; 9, 22; 9, 26; 9, 27; 9, 28; 9, 29; 9, 30; 9, 31; 9, 32; 9, 33; 9, 34; 9, 35; 9, 36; 9, 36; 9, 37;
fiii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 13, 3;
fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 6; 1, 7; 13, 10;

[2] 1, 6; 5, 4; 6, 2; 6, 12; 7, 6; 7, 7; 7, 15; 7, 15; 8, 12; 9, 13; 10, 8; 12, 8; 15, 9; [3] 1, 2; 2, 21; 4, 7; 4, 8; 4, 10; [7] 1, 5; 1, 12; 1, 12; 1, 58; 8, 52; 8, 87;
fiilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 10, 9; [3] 4, 13; 4, 14; 4, 18; 4, 20;
fiiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 10; 3, 15; 5, 10; 6, 14;
fiiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 13; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 2, 1; 4, 2; 5, 19; 7, 7; 10, 5; 11, 4; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 10; 12, 1; 14, 3; [2] 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; [3] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 4; 1, 7; [6] 1, 16; [7] 1, 2; 1, 4; 1, 34; 1, 44; 5, 46; 5, 59; 5, 59; 5, 80; 8, 64;
fiiule *subst. comun masc. sg. voc. art.* [1] 10, 3; 11, 6; 12, 1; 14, 4; 14, 4; 14, 11; 14, 12; 14, 14;
fiiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 2; 3, 17; 5, 16; 11, 6; [3] 1, 4; 1, 8; 2, 3;
un fiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 15;

fîrşí → sfîrşi

flămînd : (1448 DERS / în top. Gîrla *Flămîndzilor*) : adj./s. : „hungrig" : „affamé" : (3x)
cel flămînd *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 13;
celui flămînd *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 21;
flămînzi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. neart.* [1] 1, 14;

flúier : (1581 CORESI, EV. 368) : s. n. : „Flöte" : „flûte" : (1x)
fluiere *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 2;

fluturá : (c. 1683-1686 MS. 45, 766/2) : s. n. : „den Verstand verlieren" : „perdre la raison" : (1x)
s-au fluturat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 4, 26;

foále : (1453 DERS / în top. *Foleşti*) : s. m. : „Blase-, Faltenbalg, Schmiedegebläse" : „soufflet (de forge)" : (1x)
foale *subst. comun masc. sg. nom. ac. neart.* [2] 10, 5;

foámete : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hungersnot" : „famine" : (4x)
foamete *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 10; 7, 12; [3] 2, 19;
foameţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 18;

foárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „sehr" : „très" : (22x)
foarte *adv.* [1] 3, 11; 6, 20; 9, 2; 10, 2; 14, 3; [2] 1, 11; 3, 2; 4, 2; 5, 2; 6, 21; 7, 4; 8, 8; 8, 26; 10, 4; 12, 15; 13, 19; 14, 10; 14, 18; 15, 6; 15, 7; [7] 1, 28; 9, 55;

foc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Feuer" : „feu" : (16x)
foc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 5; 13, 15; 16, 15; [3] 1, 1; 4, 25; [4] 1, 46; [5] 1, 58; [7] 1, 11; 6, 24;
focu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 57;
focul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 52; [5] 1, 20; 1, 36;
focului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [5] 1, 1; 1, 19; 1, 58;

folós : (1479-1480 DERS) : s. n. : „Nutzen" : „bénéfice" : (4x)
folos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 6; 4, 24; [3] 4, 3; [4] 1, 49;

folosí : (1482-1507 DERS) : v. IV : „benutzen, gebrauchen, verwenden" : „utiliser, servir" : (2x)
au folosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 9;
să-şi folosască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 57;

fráte : (1455 DERS / în top. *Frateşti*) : s. m. : „Bruder" : „frère" : (67x)
ai fraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 9, 19;
frate *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 15; 7, 14; [7] 1, 9; 8, 50;
frate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 5, 9; 5, 11; 5, 13; 5, 16; 6, 6; 6, 9; 6, 13; 6, 16; 7, 10; 9, 1; 10, 11; 11, 1;
fratele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 12; 5, 5; 7, 5; [2] 8, 23; [6] 1, 15; [7] 1, 38; 1, 39; 5, 80;
fratele *subst. comun masc. sg. voc. art.* [1] 5, 14;
fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 19;
fraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 49;
fraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [0] 1, 1; 1, 4; [1] 1, 10; 2, 2; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 11, 13; 14, 5; [7] 1, 15; 5, 3; 5, 73; 5, 73; 5, 79; 5, 80; 5, 80; 8, 18; 8, 48; 8, 56; 8, 79;
fraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 3; 1, 14; 5, 12; 5, 15; 14, 10; [2] 7, 27; 8, 14; 8, 19; 8, 21; 8, 21; [7] 1, 5; 1, 6; 1, 12; 1, 12; 3, 22; 4, 61; 7, 12;
fraţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 7, 3; [2] 14, 1;

frecá : (1668-1670 HERODOT) : v. I : „abreiben" : „frotter" : (3x)
frecă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 7; 11, 8;
va freca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 5;

frícă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Angst, Furcht" : „peur, crainte" : (8x)
frica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 1; 8, 19; [3] 3, 4;
frică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 3; 15, 1; [4] 1, 4; 1, 4; 1, 13;

fríge : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. III : „braten" : „cuire, rôtir" : (3x)
au fript *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 11;
frigîndu *verb gerunziu* [1] 6, 4;
fripseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 6;

frîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zaum" : „rêne" : (1x)
frîie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 6;

frumós : (1411 DERS / în top. Pîrîu *Fromosul*) : adj. : „schön" : „beau, belle" : (6x)
cea frumoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 12;
cêle mai frumoase *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 14;
frumoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 10; [2] 8, 7; [7] 4, 18;
frumos *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 18;

frumuséţe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schönheit" : „beauté" : (9x)

frumsêţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 21;
frumusêţe *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 15; [7] 4, 18;
frumusêţea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 20;
frumusêţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 7; 10, 20; 10, 24; 16, 5; 16, 7;

fúgă : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „Flug" : „fuite" : (1x)
fugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 2;

fugí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „flüchten, fliehen" : „fuir, prendre la fuite" : (13x)
ai fugit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 3;
am fugit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 11, 16;
au fugit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 18; [2] 5, 8; 15, 2;
au fugit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 7;
fug *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 10, 13;
fugi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 2;
fugi *verb infinitiv prezent* [4] 1, 57;
fugind *verb gerunziu* [1] 1, 15;
va fugi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 17;
vor fugi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 14, 3; [4] 1, 46;

fúlger : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Blitz" : „éclair" : (2x)
fulgere *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 42;
fulgerul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 51;

fum : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Rauch" : „fumée" : (1x)
fumul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 18;

fúnie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Strick, Seil" : „corde" : (2x)
funea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 37;
funi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 37;

fur : (1448 DERS / în antr. *Furul*) : s. m. : „Dieb" : „voleur" : (1x)
furi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 48;

furá : (1551-1553 ES) : v. I : „stehlen, entwenden" : „voler, dérober" : (5x)
de furat *verb supin* [1] 2, 13;
furîndu *verb gerunziu* [1] 1, 15;
să fure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 4, 23;
să să fure *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 15;
va fura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 4, 24;

furtişág : (1551-1553 ES) : s. n. : „Raub" : „vol" : (1x)
furtişag *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 13;

fúşte : (c. 1573-1578 PS. SCH. 5) : s. n. : „Lanze" : „javelot, lance" : (2x)
fuşte *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 9;
fuşturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 15;

G

gáta : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „bereit, fertig" : „prêt, fini" : (2x)
gata *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 18;
gata *adj. calificativ gradul pozitiv fem pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 8;

găiná : (c. 1683-1686 MS. 45, 728/2) : s. n. : „misten, Kot auswerfen" : „fienter, jeter ses excréments" : (1x)
s-au găinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 9;

găoáce : (1649 MARD.) : s. f. : „Schale" : „coquille" : (1x)
găocile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 8;

găsí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 182) : v. IV : „finden" : „trouver" : (1x)
au găsit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 6;

gătí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bereiten, 2. zu Ende bringen" : „1. préparer, 2. achever" : (14x)
au gătit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 1, 7; [7] 1, 12; 1, 15; 5, 73;
au gătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 17;
au gătitu-şi *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 12;
gătêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 17;
găti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 19;
gătit *verb participiu sg. masc.* [1] 6, 19;
gătiţi *verb imp. 2 pl.* [7] 1, 4; 1, 6;
s-au gătit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 1;
să gătească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 6;
să gătim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 11, 2;

gătíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vorbereitung" : „préparation" : (2x)
gătirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 13; 4, 4;

genúnchi : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Knie" : „genou" : (1x)
genunchele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [7] 8, 75;

ger : (1514 BGL) : s. n. : „Frost" : „gel" : (1x)
gerul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 40;

gheáţă : (1512-1521 BGL / în antr. *Gheaţă* spatar) : s. f. : „Eis, Schnee" : „glace, neige" : (1x)
ghiaţa *subst. comun fem. sg. voc. art.* [5] 1, 40;

gherdán : (1611-1617 BGL) : s. n. : „Halsband, Halskette" : „collier" : (1x)
gherdanurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 10, 4;

ghergheséu : (1551-1553 ES) : s. m. : „Girgasite" : „Guirgasien" : (1x)
ghergheseii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 15;

gínere : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Schwiegersohn" : „gendre" : (1x)
ginere *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 17;

gíngaş : (c. 1640 URECHE2 92) : adj./s. : „Verwandte" : „famille" : (1x)
cei gingaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 19;

giurămî́nt → jurământ

gîlceávă : (1551-1553 ES) : s. f. : „1. Lärm, 2. Gezänk" : „1.

bruit, 2. querelle, dispute" : (1x)
gîlceava *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 4;

gînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sinn, Gedanke" : „pensée" : (3x)
gîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 13; [7] 7, 4;
gîndure *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 73;

gîndí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „denken" : „penser" : (2x)
gîndesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 6, 19;
gîndiiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 8, 12;

gît : (1555 DERS) : s. n. : „Hals" : „cou, gorge" : (1x)
gîtul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 16, 7;

glas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Stimme, 2. Geräusch" : „1. voix, 2. bruit" : (27x)
glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 21; 7, 26; 9, 2; 13, 16; 14, 9; 14, 9; 14, 16; [3] 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; [7] 5, 83; 9, 10;
glasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 16; 13, 14; 16, 9; [3] 1, 12; 1, 13; 1, 15; 2, 4; 2, 7; 2, 17; 2, 18; 2, 22; 3, 2; [7] 5, 86;
glasului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 16, 12;

glăsuí : (**glăsí** : c. 1573-1578 PS. SCH. 381) : v. IV : „reden, singen" : „chanter" : (2x)
glăsui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 9, 47;
glăsuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 82;

gloátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Volksmenge" : „foule" : (5x)
gloată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 24; [7] 2, 30; 5, 85; 8, 93;
gloate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 4;

gol : (1551-1553 ES) : adj. : „unbedeckt, nackt" : „nu" : (2x)
celor goli *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 14; 4, 21;

golí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 107) : v. IV : „(aus-,ent)leeren" : „vider, évacuer" : (1x)
au golit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 2;

goní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „jagen" : „chasser" : (2x)
gonesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 2;
goni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 4, 18;

grábă : (1648 NTB 290) : s. f. : „Eile" : „hâte" : (2x)
grabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 18; [7] 6, 10;

grai : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wort, Spruch" : „parole" : (19x)
graiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 5;
graiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 10; 2, 5; [3] 4, 27; 5, 4;
graiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 2, 1;
graiuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 14; 14, 18;
graiurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 6, 8; 6, 11; 6, 19; 10, 1; 10, 15; 10, 17; 11, 5; 11, 9; [7] 1, 27; 1, 48; 9, 55;

gras : (1455 DLRV / în top. *Grașii*) : adj. : „fett" : „gras" : (1x)
graşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 12;

grădínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Garten" : „jardin" : (2x)
grădină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 60;
o grădină *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 59;

grăí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sagen, sprechen, reden" : „dire, parler" : (53x)
a grăi *verb infinitiv prezent* [2] 15, 9; [6] 1, 26; 1, 29; [7] 3, 21; 4, 1; 4, 13; 4, 34;
a grăirea *verb infinitiv prezent* [6] 1, 30; [7] 4, 41;
ai grăit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 9; 8, 24; 11, 23; [3] 2, 15; 2, 18; 2, 21; [5] 1, 9;
am grăit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 2, 9;
am grăit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 8, 26;
aţi grăit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 8, 11; 8, 11; 10, 9;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 7;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 4; 14, 11; [2] 2, 1; 6, 19; 7, 14; 8, 9; 10, 9; 11, 9; 11, 9; 13, 4; [3] 2, 1; 2, 6; [7] 5, 6;
grăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 53;
grăi *verb infinitiv prezent* [4] 1, 36;
grăiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 10;
grăiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 14, 8;
grăind *verb gerunziu* [2] 6, 1; 14, 9;
grăit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 6, 11;
grăi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 6, 10;
negrăind *verb gerunziu* [2] 7, 22;
s-au grăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 20; [7] 1, 48;
să grăiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 6; [7] 8, 48;
să grăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 11, 5;
să grăiescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 12, 13;
veţi grăi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 1, 11;
voiu grăi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 6; 6, 11;

grămădí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „häufen" : „entasser, amasser" : (1x)
au grămădit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 14;

grăsíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „Fett" : „graisse" : (1x)
grăsimi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 9, 52;

greşeálă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fehler, Schuld" : „faute, tort" : (1x)
greşală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 12;

greşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)fehlen, sich irren, sich versündigen" : „(se) tromper, manquer, pécher" : (23x)
a greşi *verb infinitiv prezent* [1] 4, 5;
am greşit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 1, 9; 1, 12; 2, 4; 3, 1; [5] 1, 5; 1, 5; [7] 8, 94; 9, 11;
aţi greşit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 1, 2;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 3, 2; [2] 5, 16; [3] 2, 24; 3, 2; 3, 5; [7] 1, 22; 4, 27;
greşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 11;
greşăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 12, 10;

greşescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 5, 19;
greşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 6, 15;
greşit-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 9;
vor greşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 11;

greutáte : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 110) : s. f. : „Gewicht, Schwierigkeit" : „poids, obstacle" : (1x)
greutatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 4;

gríjă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Sorge" : „souci" : (1x)
grijă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 3;

grijí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „besorgen, rüsten" : „soigner, équiper" : (1x)
grijesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 11;

gríndă : (1649 MARD.) : s. f. : „(Decken-)Balken, Bindebalken" : „poutre" : (2x)
nişte grinzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 46;
o grindă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 17;

grîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Weizen, Getreide" : „blé, céréales" : (5x)
grînelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 3, 4;
grîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 20; [7] 6, 30; 8, 22;
grîului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 11, 14;

groápă : (1520 DERS / în top. *Groapa*) : s. f. : „1. Grube, 2. Grab" : „1. fosse, 2. tombeau" : (6x)
groapa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 14; 8, 14;
groapă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 9;
gropile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 19;
gropilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 27;
o groapă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 4;

groáză : (1491 DOR) : s. f. : „Entsetzen" : „trouble, terreur" : (1x)
groaza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 1;

gropilátă : (c. 1683-1686 MS. 45, 100/2) : adj. : „mit Gruben" : „avec des fosses" : (2x)
gropilatei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [7] 7, 1*; 8, 69*;

gropilós : (c. 1665-1672 MS. 4389, 102/1) : adj. : „mit Gruben" : „avec des fosses" : (3x)
cea gropiloasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 24*; 2, 27*;
gropiloasa *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 48*;

gros : (1486 DERS / în top. *Groşi*) : adj. : „dick" : „gros" : (1x)
gros *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 3;

grumáz : (1499 DERS / în antr. *Grumadz*) : s. m. : „Nacken, Hals" : „nuque, cou" : (5x)
grumazi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 6;
grumazii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 18;
grumazul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 6; 11, 8; [2] 13, 9;

gúră : (1306 DRĂGANU 555 / în top. *Gura*) : s. f. : „1. Mund, 2. Klinge" : „1. bouche, 2. fil" : (11x)
gura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 5; [2] 2, 3; 5, 5; 5, 5; 8, 19; [5] 1, 1; 1, 7; [7] 4, 19; 4, 31;
gură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 21;
gurii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 3;

gustá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kosten, versuchen" : „savourer, goûter" : (3x)
a gusta *verb infinitiv prezent* [1] 2, 4;
au gustat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 9, 2;
voiu gusta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 13;

H

háină : (1581-1582 PO) : s. f. : „Kleid, Gewand" : „vêtement" : (11x)
haine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 24;
hainele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 14; 4, 21; [2] 8, 5; 10, 2; 10, 3;
hainile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 16; 14, 18; [4] 1, 28; [7] 8, 73; 8, 75;

haldéu → caldeu

hangér : (1594 DIR) : s. n. : „Dolch" : „poignard" : (1x)
hangêriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 12;

har : (1477 LDSR 354) : s. n. : „Gnade" : „grace" : (5x)
har *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 8; 2, 11; [7] 6, 5; 8, 4; 8, 82;

hatmán : (1527 DERS) : s. m. : „Heerfürer, Feldherr" : „hetman, commandant d'une armée" : (1x)
hatmanii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 3;

heruvím : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Cherub" : „chérubin" : (1x)
heruvimi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 24;

hetéu : (1581-1582 PO) : s. m. : „Hethiter" : „Héthien" : (1x)
heteilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;

hiáră → fiară

hierestréu → fierăstrău

hóră : (sec. XIII DRĂGANU 470) : s. f. : „Reigen, Hora" : „dance, ronde populaire" : (2x)
horă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 15;
hore *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 8;

hotár : (1392 DERS) : s. n. : „Grenze, Grenzgebiet" : „frontière, confins" : (13x)
hotarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 5; 1, 9; 1, 11; 1, 12; 2, 18; 2, 19; 3, 9; 16, 4;

hotarul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 8; 4, 4; 14, 4; 15, 3; 15, 6;

hránă : (1478 DRHA II, 318 / în antr. *Hrană* vornic) : s. f. : „Nahrung, Speise" : „nourriture" : (5x)
hrana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 8;
hrană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; 4, 4; [7] 8, 81; 8, 82;

hrăní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ernähren" : „nourir" : (5x)
am hrănit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 7;
au hrănit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 12; [3] 4, 5; [7] 4, 20;
hrăniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 10;

hrăpí → răpi

húlă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schmähung, Ungerechtigkeit" : „blâme, iniquité" : (1x)
hula *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 43;

hulí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schmähen" : „blâmer" : (2x)
să huleşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 24;
va huli *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 10, 21;

I

iad : (1551-1553 ES) : s. n. : „Hölle" : „enfer" : (6x)
iad *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 2; [3] 2, 13; 3, 11; [5] 1, 58;
iadu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 11; [3] 3, 7;

iar : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj./adv. : „1. aber, und, 2. wieder" : „1. mais, cependant, et, 2. de nouveau" : (59x)
iară *conjuncţie coord.* [0] 1, 5; [1] 1, 7; 1, 10; 5, 20; 6, 3; 6, 4; 6, 8; 7, 14; 8, 10; 11, 7; 12, 6; 12, 10; 12, 12; 12, 18; 14, 4; 14, 12; 14, 13; [2] 2, 9; 5, 17; 5, 20; 7, 4; 7, 6; 7, 28; 8, 15; 8, 18; 10, 17; 11, 22; 14, 5; 15, 7; 16, 13; 16, 14; [3] 2, 5; 4, 1; 5, 5; [4] 1, 3; 1, 12; 1, 34; 1, 37; 1, 37; 1, 46; 1, 53; [5] 1, 19; [6] 1, 7; 1, 24; 1, 27; 1, 40; 1, 52; 1, 53; 1, 70; [7] 1, 33; 2, 16; 3, 12; 4, 3; 4, 13; 4, 31; 4, 38; 5, 50; 6, 17;
iară *adv.* [4] 1, 60;

iărăşi : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adv. : „wiederum, abermals" : „de nouveau, encore" : (10x)
iarăşi *adv.* [1] 2, 7; 13, 4; 13, 10; 13, 11; 14, 6; [7] 4, 6; 4, 34; 6, 18; 8, 55; 8, 89;

iárbă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gras" : „herbe, verdure" : (1x)
iarbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 17;

iárnă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Winter" : „hiver" : (2x)
iarna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 6;
iarnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 9, 11;

iátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „siehe da" : „voici, voilà" : (26x)
iată *interjecţie* [1] 2, 2; 2, 7; 2, 15; 3, 16; 5, 7; 7, 15; 10, 11; 11, 4; 11, 9; 14, 4; [2] 2, 5; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 6, 2; 9, 7; 9, 9; 12, 11; 13, 17; 13, 17; 14, 17; [3] 1, 6; 2, 19; 4, 27; [7] 8, 47; 8, 92;

ídol : (c. 1551-1558 PS. V. 463) : s. m. : „Götze, Idol" : „idole" : (3x)
idoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 62;
idolii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [0] 1, 5; [1] 14, 8;

iduméu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Edomiter" : „Edomite" : (3x)
idumeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 45; 4, 50;
idumeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;

iebuséu : (1581-1582 PO) : s. m. : „Jebusiter" : „Jébuséen" : (2x)
evuseilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;
ievuseu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 15;

ied : (1549 BGL) : s. m. : „Zicklein" : „chevreau" : (3x)
iedul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 13;
iezi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 7;
un ied *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 12;

iertăciúne : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Vergebung" : „pardon" : (1x)
iertăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 15;

ieşí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „heraus-, hinausgehen" : „sortir" : (48x)
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 6; 14, 8;
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 14; 5, 8;
ies *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 12, 16;
iêse *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 5, 23; [2] 7, 10;
ieşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 11; [2] 2, 11; 2, 14; 10, 10; 10, 24; 12, 12; 13, 10; [6] 1, 34; [7] 1, 24; 4, 58; 4, 61;
ieşiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 7; [2] 12, 7;
ieşiiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [0] 1, 5;
ieşind *verb gerunziu* [1] 8, 11; [2] 2, 8; [7] 8, 6;
ieşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 21; [2] 2, 15; 6, 14; 10, 22; 13, 11; 14, 11; [3] 5, 5;
ieşişi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 22;
să iasă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 15; [2] 7, 12; 12, 6;
să iasă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 5, 9;
să ies *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 9, 1;
va ieşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 5, 5; 11, 17; 13, 4; 14, 2; 14, 2;
vei ieşi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 5; 2, 5; 11, 18;
voiu ieşi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 2, 6; 8, 29; 10, 9;

ieşíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausgang, Exodus" : „sortie" : (3x)
ieşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 23;
ieşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 4;
ieşirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 4;

in : (1551-1553 ES) : s. n. : „Lein" : „lin" : (1x)
in *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 6;

inél : (c. 1551-1558 PS. V. 453) : s. n. : „Ring" : „anneau, bague" : (2x)
inel *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 20;

inêlele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 10, 4;

ínimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herz, Seele" : „cœur, âme" : (32x)
inema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 16; 4, 27; [2] 6, 11; 12, 15; [3] 2, 23; 3, 5;
inemă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 23; [7] 1, 21;
inemile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 4; [7] 3, 21;
inima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 4; 6, 6; 6, 7; 6, 17; 8, 2; 13, 5; [2] 10, 17; 11, 1; 11, 10; 13, 6; 13, 21; [5] 1, 13; 1, 56; [7] 1, 50; 8, 28;
inimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 24;
inimii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 13; 8, 23; 8, 25; [3] 1, 15; 2, 6;
inimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 17;

ins : (c. 1665-1672 MS. 4389, 417/2) : s. m. : „Person" : „individu, personne" : (1x)
inşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 5;

intrá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „hinein-, hereintreten" : „entrer" : (21x)
a întra *verb infinitiv prezent* [1] 4, 11;
am întrat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 63;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 16;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 9;
întrară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 10; [7] 3, 17;
întraţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 8, 85;
întră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 18; 5, 8; 8, 10; 11, 10; [2] 12, 12; 14, 14; 14, 15; 14, 16;
întră *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 14;
întrînd *verb gerunziu* [1] 5, 7; 6, 13; [2] 12, 8; [4] 1, 3;
vei întra *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 6, 17;

intráre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Eingang, Eintritt" : „entrée" : (2x)
întrarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5; [7] 8, 63;

iscălít : (1632 BGL) : adj. : „handsigniert, unterzeichnet" : „signé, souscrit" : (1x)
iscălită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 16;

iscusít : (1632 EUSTR. PRAV. 347, *ap.* TIKTIN) : adj. : „1. erfahren, 2. anmutig" : „1. sage, 2. gracieux" : (2x)
iscusit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 3;
iscusită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 23;

ispití : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „prüfen" : „mettre à l'épreuve" : (3x)
aţi ispitit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 8, 12;
au ispitit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 23;
ispitêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 22;

ispovedí → spovedi

isprávnic : (1495 DERS) : s. m. : „Aufseher, Vorsteher" : „chef administratif d'un district, surveillant" : (7x)
ispravnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 10; 14, 13;
ispravnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 11; [7] 1, 8; 5, 80;
ispravnicul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 58;
ispravnicului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 12;

isprăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ausrichten, zustande bringen" : „finir, accomplir, achever" : (2x)
au isprăvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 5, 74;
să isprăviră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 13;

isprăvíre : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : s. f. : „Richten, Führen" : „fin, accomplissement" : (2x)
isprăvirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 7; [7] 8, 54;

isprăvnicí : (1688 BIBLIA) : v. IV. : „verwalten, leiten" : „administrer, conduir" : (1x)
isprăvniciia *verb indicativ imperfect 1 pl.* [7] 7, 2;

isprăvnicíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Rechnungswesen" : „comptabilité" : (1x)
isprăvnicirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 19;

israelít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „israelitisch" : „israélien" : (3x)
ezrailênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 11;
iezraililor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 5;
israilitênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 43;

iubí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lieben" : „aimer" : (5x)
iubesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 18;
iubescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 14, 10;
iubêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 16;
iubêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 13; [7] 4, 25;

iubít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „geliebt, beliebt" : „aimé" : (5x)
cea iubită *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 24;
cei iubiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 11;
cel iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 8;
celui iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 23;
iubite *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [1] 10, 11;

iubitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „liebreich" : „aimant" : (3x)
cêle iubitoare *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 11;
iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 7;
iubitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 11;

iudéu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Jude" : „juif" : (4x)
ai iudeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 6, 5; 6, 27;
iudeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 6, 1; 6, 28;

iúte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „schnell" : „vite" : (1x)
iute *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 34;

iví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erscheinen" : „paraître" : (4x)

mă iviiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 12, 19;
s-au ivit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 20;
să ivi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 3, 23;
să va ivi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 51;

izbăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erretten" : „sauver" : (3x)
au izbăvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 1, 58;
va izbăvi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 6;
vor izbăvi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 32;

izbînd̆ă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Rache" : „vengeance" : (2x)
izbînda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 31;
izbîndă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 12;

izbîndí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) rächen" : „(se) venger" : (8x)
au izbîndit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 23;
izbîndêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 7, 25;
să izbîndească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 1, 11;
să izbîndêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 11, 11;
să izbîndeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 3, 2;
să-şi izbîndească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 2, 1;
va izbîndi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 16, 15;
voiu izbîndi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 6, 9;

izbîndíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Sieg" : „victoire" : (1x)
izbîndirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 2;

izgoníre : (1643 VARLAAM, C. 44) : s. f. : „Vertreibung" : „renvoi" : (1x)
izgonire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 27;

iznoávă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Neuerung" : „nouveauté" : (1x)
iznoavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 24;

izvód : (1592 DIR) : s. n. : „Manuskript, Kopie" : „manuscrit, copie" : (4x)
izvodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 1; [6] 1, 56; [7] 6, 7; 8, 9;

izvór : (1453 DERS) : s. n. : „Quelle, Brunnen" : „source, fontaine" : (7x)
izvoarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 6, 13; 7, 6; 7, 15; [5] 1, 46;
izvor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 3;
izvorul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 12, 7; [3] 3, 7;

Î

îmbătá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 109) : v. I : „(sich) berauschen, betrinken" : „(s')enivrer" : (1x)
să vor îmbăta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 7;

îmbătrîní : (1560-1561 CORESI, TE.²) : v. IV : „altern" : „vieillir" : (5x)
am îmbătrînit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 14, 4;
îmbătrîni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 3; 14, 17; [2] 16, 21;
vom îmbătrîni *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 8, 7;

îmblá → umbla

îmbogăţí : (1560-1561 CORESI, TE.²) : v. IV : „reich machen" : „s'enrichir" : (1x)
să îmbogăţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 7;

îmbrăcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „anziehen, bekleiden" : „(se) vêtir" : (7x)
a să îmbrăca *verb infinitiv prezent* [7] 3, 6;
s-au îmbrăcat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 3;
îmbracă *verb imp. 2 sg.* [3] 5, 2;
m-am îmbrăcat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 13;
să îmbrăca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 2;
te îmbracă *verb imp. 2 sg.* [3] 5, 1;
vor îmbrăca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 30;

îmbrăcát : (1560-1561 CORESI, TE.²) : adj. : „bekleidet" : „habillé, vêtu" : (3x)
îmbrăcat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 62;
îmbrăcată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 1;
îmbrăcaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 10;

îmbrăcămínte : (1551-1553 ES) : s. f. : „Kleidung" : „vêtements" : (9x)
îmbrăcăminte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 9; 1, 10;
îmbrăcămintea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 7; 12, 14; 16, 6; [4] 1, 30; 1, 48;
îmbrăcămintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 17;
îmbrăcămin̦ile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 17;

împăcá : (1551-1553 ES) : v. I : „versöhnen" : „réconcilier" : (2x)
a împăca *verb infinitiv prezent* [7] 8, 87;
să să împace *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 4, 31;

împărát : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Kaiser" : „empereur" : (183x)
ale împăraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 14;
al împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 19; 8, 6;
împărat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 3; [4] 1, 30; 1, 44; [5] 1, 6; [6] 1, 17; [7] 1, 34; 1, 38; 1, 38; 1, 47; 2, 3; 3, 21; 8, 1;
împărate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [2] 9, 13; [7] 1, 24; 2, 24; 4, 46;
împăratul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2; 1, 15; 1, 15; [2] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 10; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 4, 1; 5, 11; 6, 8; 11, 1; 11, 7; [3] 1, 4; 1, 5; 1, 7; [4] 1, 1; 1, 2; 1, 49; [6] 1, 15; 1, 15; 1, 21; 1, 23; 1, 28; 1, 31; 1, 33; 1, 57; [7] 1, 2; 1, 4; 1, 14; 1, 23; 1, 24; 1, 28; 1, 28; 1, 36; 1, 38; 1, 41; 1, 49; 2, 2; 2, 3; 2, 10; 2, 11; 2, 16; 2, 25; 2, 30; 3, 3; 3, 5; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 13; 4, 3; 4, 12; 4, 14; 4, 15; 4, 28; 4, 31; 4, 33; 4, 37; 4, 42; 4, 47; 5, 6; 5, 7; 5, 78; 5, 81; 5, 88; 5, 89; 6, 14; 6, 15; 6, 17; 6, 18; 6, 23; 6, 24; 6, 31; 6, 33; 6, 34; 7, 1;

8, 4; 8, 9; 8, 10; 8, 21; 8, 57;
Împăratul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 6; 13, 9; 13, 11; 13, 16;
împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 16; 12, 6; 12, 12; [2] 2, 13; 2, 14; 3, 3; 11, 4; 11, 23; 14, 17; [3] 1, 2; 1, 8; 2, 16; 2, 17; 2, 18; [4] 1, 15; 1, 47; [5] 1, 17; [6] 1, 26; 1, 71; [7] 1, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 21; 2, 31; 3, 4; 3, 8; 4, 1; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 29; 4, 29; 4, 30; 4, 30; 4, 43; 5, 90; 6, 7; 6, 8; 6, 21; 6, 22; 6, 22; 6, 25; 7, 5; 7, 15; 8, 23; 8, 28; 8, 29; 8, 31; 8, 53; 8, 54; 8, 69;
Împăratului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 12; [7] 4, 46; 4, 58;
împăraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 43; 1, 55; [7] 2, 22; 2, 27;
împăraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 1; [7] 1, 19; 1, 32; 1, 53; 2, 29; 8, 79;
împăraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 2; 1, 11; 2, 18; [7] 1, 33; 1, 43*; 2, 19; 2, 26; 7, 4; 8, 82;

împărătésc : (1551-1553 ES) : adj. : „kaiserlich" : „impérial" : (8x)
cea împărătească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 20; 8, 27;
cei împărăteşti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 69;
cêle împărăteşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 56; 6, 21; 6, 23;
cêle împărăteşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 7;
împărăteşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 32;

împărăţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. herrschen, 2. zum König machen" : „1. régner, 2. proclamer qqn. empereur" : (22x)
au împărăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 58; 8, 79;
au împărăţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 13; 1, 18; [2] 1, 1; 1, 1; [7] 1, 45;
împărăţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 1, 16; [7] 1, 35; 1, 40; 1, 44; 1, 48;
împărăţind *verb gerunziu* [6] 1, 19; 1, 63; [7] 1, 20; 2, 1; 3, 1; 6, 17; 6, 24; 8, 1; 8, 6;
să împărăţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 1, 36;

împărăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reich" : „royaume" : (22x)
al împărăţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 1; [6] 1, 53; [7] 2, 31; 5, 6; 6, 1;
împărăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 49; 5, 90; 8, 11;
împărăţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 11; 2, 9; [3] 5, 5; [5] 1, 25;
împărăţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 50;
împărăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 2; [2] 11, 8; [7] 1, 22; 2, 2; 4, 40; 4, 44; 8, 23; 8, 31;
împărăţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 4;

împărţeálă : (1563 CORESI, PRAXIU 537) : s. f. : „Verteilung" : „partage" : (4x)
împărţala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 4;
împărţeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 4;
împărţêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 10; 8, 31;

împărţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „aufteilen, zerteilen" : „partager" : (1x)
împărţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 23;

împerechiát : (1643 VARLAAM, C. 228) : adj./s. : „Unterschied" : „différence" : (1x)
împărechiiate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 39;

împiedicá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 248) : v. I : „beherrschen" : „dominer" : (1x)
să împiedica *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 7;

ímple/-eá → umple/-ea

împliní : (**pliní** : 1642 CAZ. GOV. 376) : v. IV : „erfüllen" : „achever" : (1x)
să vor plini *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 8, 15;

împodobí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 53/2) : v. IV : „schmücken, zieren" : „orner, décorer" : (4x)
împodobesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 9;
împodobi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 1, 103;
să împodobi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 14;
să împodobiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 3;

împodobít : (1563 CORESI, PRAXIU 168) : adj. : „geschmückt, verziert" : „décoré" : (3x)
împodobiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 1; 5, 81; 7, 9;

împotrívă : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „gegen(über), entgegen" : „au contraire, contre" : (14x)
împotriva *prep.* [2] 8, 24; 9, 13; 12, 13; 16, 12; [7] 1, 26;
împotrivă *adv.* [2] 6, 8; [7] 2, 16; 2, 19; 2, 26; 8, 53;
împrotiva *prep.* [2] 1, 10; 2, 18;
împrotivă *adv.* [2] 11, 18; [4] 1, 47;

împrejúr : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep./adv./s. : „um ... herum, in der Gegend" : „autour de, aux alentours de" : (20x)
împrejur *adv. de loc* [2] 1, 2; 6, 4; [3] 4, 26; 5, 4; [4] 1, 6; 1, 6; 1, 37; [7] 4, 11;
împrejurul *prep.* [2] 3, 8; 6, 1; 7, 18; 15, 2; [3] 2, 4; [5] 1, 18; [7] 1, 54; 2, 8;
prejur *adv. de loc* [2] 10, 4;
prejur *prep.* [4] 1, 20; 1, 48; [7] 3, 6;

împreuná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zusammenbringen, vereinigen, 2. zusammenkommen" : „1. unir, joindre, 2. se rejoindre" : (5x)
a să împreuna *verb infinitiv prezent* [1] 3, 8;
împreunaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 16, 1;
neîmpreunîndu-ne *verb gerunziu* [2] 12, 11;
să împreunaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 8, 86;
să să împreune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 15;

împreúnă : (1551-1553 ES) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" : (74x)
împreună *adv.* [1] 1, 3; 5, 15; 5, 20; 5, 26; 8, 7; 9, 4; 11, 3; 11, 4; 12, 14; [2] 1, 10; 1, 16; 2, 2; 2, 5; 2, 14; 5, 16; 5, 16; 6, 18; 7, 15; 10, 10; 13, 11; 13, 14; [3] 1, 4; 3, 7;

3, 7; 4, 21; [4] 1, 41; [5] 1, 19; [6] 1, 17; 1, 64; 1, 102; [7] 1, 46; 2, 2; 2, 7; 2, 15; 2, 16; 2, 25; 2, 30; 4, 48; 5, 2; 5, 3; 5, 80; 5, 88; 6, 2; 6, 3; 6, 7; 6, 27; 6, 28; 7, 1; 7, 10; 8, 5; 8, 11; 8, 12; 8, 15; 8, 18; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 8, 52; 8, 56; 8, 72; 8, 79; 8, 79; 8, 79; 8, 94; 8, 95; 9, 6; 9, 7; 9, 14; 9, 16; 9, 36; 9, 36; 9, 38; 9, 49;

împúnge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „stoßen, stechen" : „pousser, piquer" : (2x)
au împuns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 10;
au împunsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 15;

împuţináre : (1632 EUSTR. PRAV. 682, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Minderung" : „diminution, réduction" : (1x)
împuţinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 9;

în : (1499 DERS) : prep. : „1. in, an, um, 2. bei, 3. zwischen" : „1. en, dans, à, 2. par, 3. parmi" : (465x)
în *prep.* [0] 1, 1; [1] 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 8; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 16; 1, 18; 2, 3; 2, 6; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 3, 1; 3, 3; 3, 3; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 14; 3, 18; 4, 1; 4, 4; 4, 20; 4, 25; 5, 20; 6, 8; 6, 14; 6, 16; 6, 17; 6, 17; 7, 1; 8, 4; 10, 1; 10, 5; 11, 2; 11, 9; 11, 10; 12, 18; 12, 19; 13, 2; 13, 7; 13, 12; 13, 13; 13, 15; 14, 7; 14, 13; [2] 1, 1; 1, 1; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 5; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 18; 2, 21; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 7; 3, 11; 3, 11; 4, 1; 4, 1; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 9; 4, 11; 5, 3; 5, 7; 5, 7; 5, 13; 5, 13; 5, 17; 5, 18; 6, 8; 6, 9; 6, 12; 6, 17; 6, 18; 6, 19; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 7, 6; 7, 6; 7, 9; 7, 10; 7, 12; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 19; 7, 20; 7, 20; 7, 22; 7, 23; 7, 25; 7, 26; 7, 29; 8, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 4; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 19; 8, 20; 8, 23; 8, 23; 8, 25; 8, 29; 8, 29; 8, 29; 8, 31; 9, 9; 9, 11; 9, 11; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 3; 10, 4; 10, 6; 10, 19; 10, 23; 11, 4; 11, 5; 11, 8; 11, 8; 11, 10; 11, 12; 11, 15; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 11, 23; 11, 23; 12, 4; 12, 7; 12, 7; 12, 9; 12, 12; 12, 12; 12, 14; 13, 3; 13, 4; 13, 6; 13, 6; 13, 9; 13, 11; 13, 13; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 13, 19; 13, 21; 14, 6; 14, 8; 14, 8; 14, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 18; 15, 7; 15, 9; 15, 12; 15, 13; 15, 15; 15, 16; 16, 2; 16, 2; 16, 6; 16, 11; 16, 15; 16, 15; 16, 18; 16, 18; 16, 20; 16, 20; 16, 21; 16, 22; 16, 24; [3] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 5; 2, 8; 2, 13; 2, 15; 2, 19; 2, 21; 2, 21; 2, 21; 2, 23; 2, 23; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 11; 3, 13; 3, 13; 3, 18; 3, 20; 4, 1; 4, 13; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 4, 21; 4, 24; 5, 1; 5, 3; [4] 1, 3; 1, 3; 1, 12; 1, 14; 1, 18; 1, 28; 1, 32; 1, 37; 1, 41; 1, 45; 1, 46; 1, 46; 1, 49; 1, 51; 1, 55; 1, 61; [5] 1, 1; 1, 2; 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 19; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 52; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57; 1, 59; [6] 1, 12; 1, 16; 1, 19; 1, 53; 1, 78; 1, 106; [7] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 5; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 17; 1, 19; 1, 19; 1, 23; 1, 27; 1, 29; 1, 30; 1, 30; 1, 32; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 35; 1, 36; 1, 40; 1, 40; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 45; 1, 51; 1, 53; 1, 55; 1, 58; 1, 58; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 5; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 21; 2, 25; 2, 27; 3, 9; 3, 15; 4, 38; 4, 38; 4, 44; 4, 48; 4, 52; 5, 6; 5, 63; 5, 71; 5, 71; 5, 74; 5, 75; 5, 75; 5, 75; 5, 75; 5, 79; 5, 79; 5, 79; 5, 80; 5, 82; 5, 82; 6, 1; 6, 5; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 15; 6, 17; 6, 18; 6, 19; 6, 23; 6, 23; 6, 24; 6, 27; 6, 30; 7, 5; 7, 6; 7, 10; 8, 6; 8, 6; 8, 9; 8, 14; 8, 14; 8, 15; 8, 26; 8, 28; 8, 48; 8, 59; 8, 61; 8, 61; 8, 63; 8, 64; 8, 64; 8, 73; 8, 78; 8, 79; 8, 80; 8, 81; 8, 81; 8, 83; 8, 84; 8, 87; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 37; 9, 37; 9, 40; 9, 46; 9, 48;

înaínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „1. früher, zuerst, 2. von, (be)vor" : „1. auparavant, 2. avant" : (121x)
înainte *adv. de loc* [1] 7, 9; [2] 4, 4; 7, 12; 7, 15; 16, 21; [4] 1, 25; [6] 1, 66; [7] 2, 7; 5, 8; 5, 84; 6, 12; 9, 45;
înainte *adv. de timp* [2] 11, 4; [7] 2, 29; 8, 91;
înaintea *prep.* [1] 1, 11; 3, 2; 3, 4; 3, 5; 3, 17; 4, 12; 4, 30; 5, 23; 6, 7; 10, 11; 11, 2; 11, 11; 12, 4; 12, 13; 12, 16; 13, 3; 13, 3; 13, 5; 13, 8; [2] 2, 14; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 4, 12; 5, 12; 5, 16; 5, 20; 6, 4; 7, 14; 7, 14; 7, 21; 7, 22; 7, 24; 8, 11; 8, 14; 8, 17; 8, 19; 8, 31; 10, 14; 10, 15; 10, 17; 10, 24; 11, 5; 11, 14; 11, 21; 11, 21; 11, 22; 12, 12; 12, 13; 12, 17; 13, 22; 15, 16; [3] 1, 3; 1, 8; 1, 12; 1, 15; 2, 14; 2, 21; 2, 24; 3, 1; 3, 2; 3, 5; [4] 1, 2; 1, 29; [5] 1, 11; 1, 12; [7] 1, 10; 1, 21; 1, 40; 1, 45; 1, 48; 3, 15; 4, 58; 5, 9; 7, 14; 8, 4; 8, 19; 8, 29; 8, 52; 8, 76; 8, 82; 8, 92; 8, 92; 8, 93; 9, 41; 9, 45; 9, 45;
mai nainte *adv. de timp* [1] 2, 4; 3, 8; 4, 2; 8, 15; 10, 9; 14, 19; [2] 5, 7; 7, 12; 8, 6; 8, 6; 9, 8; 13, 3; 14, 5; 16, 23; [7] 1, 33; 2, 28; 6, 14; 6, 32; 6, 32;

înált : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „hoch, Höhe" : „haut, hauteur" : (14x)
cei nalţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 4;
cêle înalte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 4;
cêle nalte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 7;
celor nalţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 4;
celui înalt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [7] 6, 31; 8, 23; 9, 46;
Celui Nalt *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 5; 4, 12;
înalt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 15; [7] 4, 34;
înaltă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 6;
nalt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 5, 1;
nalt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 8;
nalte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 18;
nalţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 5;

înapói : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „hinten, rück-" : „arrière, en arrière" : (1x)

înapoi *adv.* [1] 2, 14;

înarmá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „bewaffen" : „armer" : (1x)
înarmaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 15, 16;

înălţá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erhöhen, erheben" : „lever, (s')élever" : (10x)
a înălţa *verb infinitiv prezent* [1] 12, 5;
au înălţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 17;
înalţu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 13, 9;
înălţară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 9;
înălţatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 9;
înălţaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 3; 13, 6; [2] 16, 1;
să înălţară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 11;
va înălţa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 9;

înălţáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erhöhung, Erhebung" : „élévation" : (4x)
înălţarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 8; 13, 6; 15, 11; 16, 6;

înălţíme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Höhe, Anhöhe" : „hauteur" : (5x)
înălţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 21;
înălţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 2; [7] 6, 25;
nălţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 4;
nălţimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 8;

înăúntru : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adv. : „innen, drinnen, hinein" : „à l'intérieur, en" : (1x)
înlăuntru *adv. de loc* [7] 3, 17;

íncă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. noch, 2. auch, ebenfalls" : „1. encore, 2. aussi, de même" : (15x)
încă *adv.* [1] 1, 13; 3, 16; 5, 17; 12, 20; [2] 2, 10; 6, 9; 7, 27; 8, 27; 15, 2; [4] 1, 35; 1, 51; [7] 2, 23; 5, 76; 8, 78;

încălecá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „(ein Pferd) besteigen" : „monter (à cheval)" : (1x)
vei încăleca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 4, 18;

încenuşá : (c. 1683-1686 MS. 45, 739/I) : v. I : „den Kopf mit Asche bedecken" : „couvrir la tête de cendres" : (1x)
au încenuşat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 9;

începătór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Häupter der Väter, Patriarch" : „chef de famille, patriarche" : (5x)
începătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 20; 1, 36; 1, 68; [7] 2, 8;
începătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 7, 8;

începătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Anfang, Ursprung" : „commencement, début" : (6x)
începătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 5;
începăturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 10; 5, 4;
începăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 6; [2] 11, 14;
începăturilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 31;

íncépe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „beginnen" : „commencer" : (19x)
au început *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 16; [6] 1, 47; [7] 5, 76; 6, 2;
au început *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 13; 10, 3;
încep *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 18;
începea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 15, 17;
încêpeţi *verb imp. 2 pl.* [2] 16, 1;
începu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 4; [6] 1, 25; 1, 26; 1, 29; [7] 3, 18; 4, 1; 4, 13; 4, 34;
începură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 2, 30;
început-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 5, 79;

începút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Beginn, Anfang" : „commencement" : (3x)
începutul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 25; [7] 8, 72;
-nceput *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 16;

încetá : (1551-1553 ES) : v. I : „aufhören" : „cesser" : (4x)
au încetat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 1;
încetă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 1; [2] 6, 4; 10, 1;

încheia : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „stimmen" : „accorder, régler" : (1x)
au încheiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [0] 1, 2;

închíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schließen" : „fermer" : (3x)
au închis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 1;
au închis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 2;
să închisără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 3;

închiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „neigen, sich verneigen" : „s'incliner" : (16x)
a ne închina *verb infinitiv prezent* [1] 5, 15;
a să închina *verb infinitiv prezent* [4] 1, 5;
închinîndu-se *verb gerunziu* [4] 1, 4;
s-au închinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 8; 10, 8; 10, 25; [6] 1, 106;
să închină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 1; [2] 14, 7;
să închinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 20; 13, 19; 16, 16; [7] 9, 48;
să închină *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 17; [5] 1, 7;
să să închine *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 3, 10;

închís : (c. 1564 CORESI, CAZ. 181) : adj. : „geschlossen" : „fermé" : (1x)
închise *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 15;

încíns : (1559-1560 BRATU) : adj. : „umgürtet" : „ceinturé" : (1x)
încinşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 12;

înconjurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „umkreisen" : „encercler" : (5x)
au încunjurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 19; 7, 17;

13, 12;
încungiura *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 10, 19;
încunjurară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 15;

înconjuráre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 323) : s. f. : „Kreis" : „cercle" : (1x)
încungiurarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 34;

îndátă : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : adv. : „gleich, sogleich" : „tout de suite" : (4x)
îndată *adv. de timp* [1] 4, 18; [6] 1, 73; [7] 1, 29; 8, 73;

îndelungá : (1581 PRL) : v. I : „entfernen, in die Länge ziehen" : „ajourner, éloigner" : (1x)
să îndelungeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 2, 10;

îndelungáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 721/2) : s. f. : „Länge" : „longueur" : (1x)
îndelungarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 8;

îndelungát : (1581 CORESI, EV. 148) : adj. : „lang dauernd" : „de longue durée" : (3x)
îndelungat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 15;
îndelungată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 2;
îndelungate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 25;

îndemná : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. I : „anleiten, unterweisen" : „conseiller, conduire" : (4x)
au îndemnat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 9, 14;
au îndemnat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 26;
îndeamnă *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 3, 24;
îndemnînd *verb gerunziu* [7] 4, 7;

îndîrjíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 878/2) : s. f. : „Verwegenheit, Eigensinn" : „témérité, obstination" : (1x)
îndîrjirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 8;

îndrăgí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lieben" : „prendre en affection" : (4x)
au îndrăgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 20;
îndrăgesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 13; 13, 15;
să îndrăgească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 11;

îndrăgít : (1563 CORESI, PRAXIU 471) : adj. : „beliebt" : „aimé" : (1x)
celor îndrăgiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 4;

îndrăzní : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „(sich) wagen" : „oser" : (7x)
îndrăznêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 19; 7, 19; [2] 11, 1; [3] 4, 22;
îndrăzniţi *verb imp. 2 pl.* [3] 4, 4; 4, 14; 4, 20;

îndrăzníre : (1563 CORESI, PRAXIU 67) : s. f. : „(Wage)mut" : „audace" : (1x)
îndrăznire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 30;

îndreptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (gerade) richten, 2. jmdm. Gerechtigkeit widerfahren lassen" : „1. redresser, 2. rendre justice" : (6x)
au îndireptat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 20;
să îndireptară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 1, 21;
să îndireptêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 8;
să va îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 24;
se va îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 20;
vor îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 32;

îndreptáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Recht" : „justice" : (2x)
îndireptare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 22; [3] 2, 13;

înduplecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) beugen" : „(se) plier, s'étendre" : (1x)
să va înduplecа *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 24;

îndurá : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 187) : v. I : „erbarmen" : „prendre qqn. en pitié" : (1x)
se îndura *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 1, 52;

înduráre : (a. 1633 GCR I, 81) : s. f. : „Mitleid, Erbarmen" : „pitié" : (1x)
îndurarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 21;

înecá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 133) : v. I : „ertränken" : „noyer" : (1x)
necînd *verb gerunziu* [2] 2, 7;

înfricoşá : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. I : „Furcht/Angst einjagen" : „effrayer" : (1x)
să să înfricoşaze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 15;

înfrînge : (1577 CORESI, PS.) : v. III : „besiegen" : „vaincre" : (4x)
înfrînge *verb imp. 2 sg.* [2] 9, 11;
înfrînsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 14;
să înfrînseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 2; 16, 9;

înfrumuseţá : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. I : „verschönern, zieren, schmücken" : „embellir" : (1x)
s-au înfrumsăţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 4;

înfrumuseţát : (1560-1561 CORESI, TE.2) : adj. : „verschönert, geschmückt" : „embelli, enjolivé" : (2x)
înfrumseţată foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 7;
înfrumuseţat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 19;

înfruntá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „trotzen" : „affronter" : (2x)
mă înfruntaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [7] 8, 76;
se înfruntă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 48;

îngăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erlauben, warten, bleiben" : „permettre, attendre, rester" : (3x)
îngăduiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 6;
să îngăduim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 7, 27;

vor îngădui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 2, 19;

ínger : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Engel" : „ange" : (22x)
înger *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 4; 5, 26; 12, 3;
îngeri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 9; 12, 16;
îngerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 11; [5] 1, 29;
îngerul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 3; [1] 5, 5; 5, 20; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 9; 6, 15; 8, 2; 12, 20; [4] 1, 5; [5] 1, 19; [7] 1, 52;
îngerului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 6; 6, 13;

înghéţ : (c. 1683-1686 MS. 45, 31/1) : s. n. : „Frost" : „froid, gelée" : (1x)
înghețul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 19;

înghiţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schlucken" : „ingurgiter" : (1x)
să înghiță *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 6, 2;

îngropá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ein-, be-, vergraben" : „enterrer, enfouir, ensevelir" : (17x)
am îngropat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 15;
au îngropat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 16; 14, 16; [2] 8, 3;
îngroapă *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 3; 4, 4; 14, 11;
îngroapă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 7;
îngropai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [1] 12, 13;
îngropam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 14; 1, 16;
îngropară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 22;
îngropă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 18;
îngropînd *verb gerunziu* [1] 2, 8;
să îngrop *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 8, 10;
să îngropă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 29;
va îngropa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 14;

îngrozí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. (sich) entsetzen, 2. (sich) erstaunen" : „1. s'épouvanter, 2. s'étonner" : (2x)
îngroziră-să *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 8;
să îngroziră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 1;

înhămá : (c. 1665-1672 MS. 4389, 64/1) : v. I : „anspannen" : „atteler" : (1x)
au înhămat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 14;

înjugătór : (1581 CORESI, EV. 414) : adj./s. : „Jochochse" : „boeuf mis au joug" : (1x)
înjugători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 69;

înlăúntru → înăuntru

înmulţí : (**mulţí** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „vermehren" : „accroître, multiplier" : (5x)
s-au înmulțit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 77;
s-au mulţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 9; 9, 9;
să înmulțești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [5] 1, 9;
voiu înmulți *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 2, 25;

ínsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „indessen" : „pourtant" : (1x)
însă *conjuncție coord.* [1] 7, 12;

însătá → înseta

însetá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „dürsten" : „avoir soif" : (1x)
au însătat *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 26;

însoţí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „begleiten" : „accompagner" (1x)
au însoţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 18;

înstrăiná : (1577 CORESI, PS.) : v. I : „sich entfremden" : „s'éloigner" : (4x)
au înstreinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 11;
au înstriinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 5; [7] 5, 7;
să va înstriina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 9, 4;

înstrăináre : (1649 MARD) : s. f. : „Exil, Verbannung" : „exil" : (5x)
înstriinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 4; 3, 5;
înstriinării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 23; 2, 23; [7] 5, 7;

ínsul, ínsa : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „er, sie" : „il, elle" : (9x)
însa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 1, 9; [4] 1, 50; [7] 4, 63;
însele *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [4] 1, 8; 1, 26; 1, 37;
însul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [2] 5, 15;
înşii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [2] 10, 18; 10, 21;

ínsuşi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „selbst" : „lui-même" : (1x)
însuș *adj. pron. de intărire 3 sg. masc. nom./ac.* [0] 1, a;

ínsuţi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „selbst" : „toi-même" : (1x)
însuți *pron. de intărire 2 masc. sg. nom./ac.* [2] 11, 8;

înşelá : (1551-1553 ES) : v. I : „betrügen, hintergehen, täuschen" : „tromper, duper, tricher" : (5x)
au înşălat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 18;
înşală *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 3, 18;
înşălat *verb participiu masc. sg.* [2] 9, 3;
nu înşăla *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 4;
să înşale *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 15;

înşeláre : (1649 MARD.) : s. f. : „Täuschung" : „tromperie" : (1x)
înşălarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 4;

înşelăciúne : (c. 1551-1558 PS. V. 467) : s. f. : „Täuschung" : „tromperie" : (2x)
înşălăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 13;
înşelăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 11;

întări : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)stärken, kräftigen, befestigen" : „fortifier, renforcer" : (11x)
ai întărit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 2, 18;
aţi întărit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 8, 11;
întăresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 15;
întărêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 9;

întări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 2, 1;
întărindu-vă *verb gerunziu* [7] 8, 87;
întăriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 74;
să întărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 7, 15;
să întăresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 9, 12;
să întări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 13;
voiu întări *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 2, 26;

întărire : (1581 CORESI, EV. 205) : s. f. : „Umwallung, Befestigung" : „fortification" : (4x)
întărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 5; [2] 7, 20; [7] 8, 83;
întărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 26;

întărîtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. erregen, 2. verschwören" : „1. irriter, 2. conspirer" : (1x)
aţi întărîtat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 5;

întemeiá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „begründen" : „fonder" : (4x)
a întemeia *verb infinitiv prezent* [2] 15, 9;
au întemeiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 5, 79;
au întemeiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 3;
întemeiaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 6, 11;

întemeiát : (1563 CORESI, PRAXIU 458) : adj. : „begründet" : „fondé" : (2x)
întemeiat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 6;
întemeiaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 14;

întemeiére : (c. 1665-1672 MS. 4389, 695/1) : s. f. : „Gründung, Begründung" : „fondation, motivation" : (1x)
întemeiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 53;

înteţí : (1649 MARD.) : v. IV : „ergreifen" : „prendre" : (1x)
înteţiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 12;

întínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ausstrecken, sich erstrecken" : „(s')étendre, tendre" : (6x)
au întins *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 9;
au întins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 13;
întinzind *verb gerunziu* [7] 8, 75;
întinzînd *verb gerunziu* [6] 1, 75;
s-au întins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 3;
va întinde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 6, 33;

întîi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „zuerst, erste(r)" : „premièrement, premier" : (1x)
întîiu *adv. de timp* [1] 4, 13;

întîmpiná : (**tîmpiná** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „entgegen -gehen, -kommen, -treten, empfangen" : „aller à la rencontre de, aller au devant de, accueillir" : (4x)
întimpină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 10, 12;
întîmpinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 6;
timpină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 1;
timpină *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 3, 5;

întîmpináre : (**tîmpináre** : înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Empfang, Entgegenkommen" : „réception, bienveillance" : (5x)
întimpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 5; [1] 11, 11; [2] 5, 3; [7] 1, 24;
timpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 5;

întîmplá : (1600 DIR) : v. I : „sich ereignen" : „arriver, survenir" : (6x)
întîmplatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 8;
s-ar întîmpla *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [7] 9, 4;
s-au întîmplat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 19;
să întîmplă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 23;
să întîmplă *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 25;
să întîmplează *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 88;

întîrziá : (1642 CAZ. GOV. 90) : v. I : „verzögern" : „tarder" : (1x)
să întîrzie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 1;

întoárce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kehren, wenden, drehen" : „tourner, retourner, ramener" : (36x)
am întors *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 3, 5;
a să întoarce *verb infinitiv prezent* [3] 2, 6;
au întors *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 7, 15;
au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 10;
întoarcă-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 2, 10;
întoarce-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 6;
întoarce-te *verb imp. 2 sg.* [3] 4, 2;
întoarceţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 8;
întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 27;
întorcîndu-se *verb gerunziu* [1] 3, 18; [2] 5, 18; 8, 31; 15, 7;
întorcîndu-vă *verb gerunziu* [3] 4, 21;
ne-am întors *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 89;
ne vom întoarce *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 11;
s-au întors *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 6;
s-au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 9;
să întoarce *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 34;
să întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 16;
să întorci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 3, 7;
să să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 1, 4;
să se întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 8;
să va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 26; 13, 5; [2] 8, 11; [3] 2, 22;
să vor întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 8; [3] 2, 23; 2, 24;
se va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 17;
va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 6; [2] 7, 27; 8, 19;
vă veţi întoarce *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 5, 17; 13, 5;

întrá → intra

întráre → intrare

între : (1451 DERS / în top. *Untre*) : prep. : „zwischen, unter" : „entre, parmi" : (2x)
între *prep.* [2] 7, 22; 7, 22;

întrebá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fragen" : „demander" : (6x)
am întrebat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 6, 11;
întrebară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 10, 12;

întrebat-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 6, 12;
întrebă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 3; [2] 6, 19;
întrebi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 5, 10;

íntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „in, an, um" : „en, dans, à" : (160x)
într- *prep.* [1] 3, 8; 4, 4; 6, 13; 12, 4; [2] 5, 15; 7, 1; 8, 14; 8, 18; 12, 18; [4] 1, 50; 1, 58; 1, 60; [6] 1, 48; 1, 55; [7] 4, 34; 4, 63; 6, 3; 8, 66;
întru *prep.* [0] 1, 1; 1, 4; 1, 5; 1, 5; [1] 1, 3; 1, 6; 1, 15; 2, 8; 3, 6; 3, 18; 4, 2; 4, 6; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 19; 4, 19; 8, 11; 8, 11; 11, 11; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 14, 5; 14, 7; [2] 1, 13; 2, 9; 2, 10; 2, 13; 3, 5; 4, 4; 5, 3; 5, 3; 5, 10; 5, 11; 5, 19; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 6, 2; 6, 5; 6, 10; 6, 20; 7, 2; 7, 7; 7, 8; 7, 16; 7, 20; 7, 22; 7, 23; 7, 27; 8, 7; 8, 9; 8, 11; 8, 11; 8, 17; 8, 19; 8, 25; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 12; 10, 2; 10, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 13; 11, 22; 11, 22; 12, 15; 12, 17; 13, 17; 14, 3; 14, 4; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 16, 19; [3] 1, 12; 1, 15; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 17; 2, 22; 2, 23; 2, 26; 3, 4; 3, 5; 3, 22; 4, 9; [4] 1, 21; 1, 38; 1, 41; 1, 43; 1, 55; 1, 60; [5] 1, 3; 1, 5; 1, 20; 1, 26; 1, 60; [6] 1, 13; [7] 1, 2; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 22; 1, 22; 1, 24; 1, 29; 2, 9; 2, 10; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 27; 3, 2; 4, 2; 4, 24; 4, 34; 4, 37; 4, 54; 6, 21; 6, 23; 6, 23; 8, 3; 8, 11; 8, 31; 8, 78; 8, 80; 8, 92; 8, 93; 8, 95; 9, 11; 9, 11; 9, 37;

întrucît : (c. 1683-1686 MS. 45, 728/1) : conj. : „denn" : „car" : (1x)
întrucît *conjuncţie subord.* [1] 1, 10;

întrutotţiitór : (1642 CAZ. GOV. 307) : s. m. : „Allherrscher" : „Tout-puissant" : (1x)
cel întrutotţiitoriu *adj. calificativ masc. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 12;

întunéric : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Finsternis, Dunkel" : „ténèbres, obscurité" : (6x)
întunêrec *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 11; 14, 12; 14, 12; [4] 1, 60; [7] 4, 24;
întunêrecul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 39;

înturná : (1551-1553 ES) : v. I : „kehren, wenden, drehen" : „tourner, retourner, ramener" : (7x)
înturnîndu-mă *verb gerunziu* [1] 2, 5;
mă voiu înturna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 6, 10;
s-au înturnat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 10; [7] 5, 7;
să va înturna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 8;
se vor înturna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 7;
voiu înturna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 2, 25;

înţelége : (1521 NEACŞU) : v. III : „verstehen" : „comprendre" : (1x)
au înţeles *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 12;

înţelégere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verständnis" : „entendement" : (5x)
a înţelêgerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 32;
înţelêgerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 25; [3] 3, 8; 3, 14; 3, 20;

înţelepciúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weisheit" : „sagesse" : (11x)
înţelepciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 17; [7] 4, 60;
înţelepciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 25; 11, 8; 11, 21; [3] 3, 6; [7] 3, 7; 4, 59; 8, 26;
înţelepciunei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 7;
înţelepciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 14;

înţelépt : (1521 NEACŞU) : adj./s. : „1. Weise, 2. weise" : „1./2. sage" : (6x)
înţeleaptă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 10;
înţelêpte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 6;
înţeleptul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 24;
mai înţelept *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 42;
mai înţelept *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 5; 3, 9;

învălí → învelu

învăţá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. lehren, 2. lernen" : „1./2. apprendre" : (5x)
a învăţa *verb infinitiv prezent* [7] 8, 8;
învaţă-te *verb imp. 2 sg.* [3] 3, 8;
învăţa *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 9, 49;
s-au învăţat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 9, 55;
vei învăţa *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [7] 8, 26;

învăţát : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „gelehrt" : „instruit" : (1x)
învăţat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 19;

învăţătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lehre, Belehrung" : „enseignement, étude" : (2x)
învăţătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 23;
învăţăturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 9;

învechí : (**vechí** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „alt werden, veralten" : „viellir" : (1x)
te-ai vechit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 3, 7;

învelí : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „bedecken" : „couvrir" : (1x)
au învălit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 9;

învitá : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. I : „drängen" : „pousser, inciter" : (1x)
a să învita *verb infinitiv prezent* [2] 11, 13;

învîrtoşá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „härten" : „endurcir" : (1x)
învîrtoşindu-şi *verb gerunziu* [7] 1, 50;

J

jaf : (1587 DERS) : s. n. : „Raub, Plünderung" : „pillage, rapine"

: (6x)
jaf *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 10; 7, 23; 8, 17;
jah *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 3; [2] 2, 9;
jahul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 6;

jah → jaf

jále : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Klage, Wehmut" : „lamentation, douleur" : (5x)
jale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 6; [3] 4, 7; 4, 16; 4, 24;
jălii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 1;

jăfuí → jefui

jălí → jeli

jăţ → jeţ

jefuí : (înc. sec. XVII ROSETTI, S.B. 41) : v. IV : „plündern, rauben" : „ravir, piller" : (1x)
s-au jăfuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 17;

jelí : (1563 CORESI PRAXIU 98) : v. IV : „(be)klagen, (be)trauern" : „plaindre, déplorer" : (3x)
au jălit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 30;
jălind *verb gerunziu* [7] 9, 2;
jălindu *verb gerunziu* [7] 8, 74;

jértfă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Opfer" : „offrande, sacrifice" : (19x)
ale jîrtvei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 11;
jîrtva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 14; [5] 1, 12; [7] 1, 16; 5, 75; 8, 74;
jîrtvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 11; [7] 6, 29; 8, 68;
jîrtve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 74; 5, 75; 5, 76; 8, 17; 8, 67;
jîrtvele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 25; 1, 26; [7] 1, 6; 1, 11; 1, 16;

jertfélnic : (1570 CORESI, LIT.) : s. n. : „Altar" : „autel" : (11x)
jîrtăvnicu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 52;
jîrtăvnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 6; [2] 4, 3; 4, 9; 8, 21; [3] 1, 6; [7] 1, 16; 5, 73; 5, 74; 8, 17;
jîrtăvnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 9, 10;

jertfí : (1581-1582 PO) : v. IV : „opfern" : „sacrifier" : (6x)
jîrtvuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 1, 5;
jîrtvuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 6, 24;
jîrtvuim *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 5, 88;
jîrtvuind *verb gerunziu* [3] 4, 5;
jîrtvuiţi *verb imp. 2 pl.* [7] 1, 6;
să jîrtvuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 4;

jeţ : (1563 CORESI, PRAXIU 544) : s. n. : „Lehnstuhl, Sitz" : „fauteuil, siège" : (1x)
jăţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 11, 19;

jídov, -că : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Jude, Jüdin" : „juif, juive" : (10x)
a jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 10, 13;
jidovca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 10;
jidovi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [0] 1, a; [2] 14, 17; [7] 6, 8;
jidovii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 2, 18; 2, 23; 4, 49;
jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 4, 50; 8, 11;
jîdovii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 19;

jidovésc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „jüdisch" : „juif" : (2x)
jidovască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 1*;
jidovească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 15*;

jidovíme : (1673 DOS. PS. V. 134) : s. f. : „Judenvolk" : „les Judéens" : (6x)
al jidovimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 11;
jidovime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 11; [7] 5, 8;
jidovimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 12; 8, 19;
Jidovimei *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 18;

jídov → jidov

jîrtắvnic → jertfelnic

jîŕtvă → jertfă

joc : (1551-1553 ES) : s. n. : „Spiel" : „jeu" : (1x)
joc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 53;

jos : (1486 DERS / în top. *Giosani*) : adv. : „unten, hinunter" : „en bas, bas" : (3x)
jos *adv. de loc* [2] 12, 14; 14, 17; [7] 8, 9;

jucá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. spielen, 2. tanzen" : „1. jouer, 2. danser" : (1x)
jucînd *verb gerunziu* [7] 5, 3;

judecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „richten, urteilen" : „juger" : (5x)
a judeca *verb infinitiv prezent* [4] 1, 53;
au judecat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 1;
judece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 7, 22;
judeci *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 3, 1;
să judece *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 8, 26;

judecátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gericht, 2. Urteil" : „1. jugement, 2. réflexion" : (15x)
judecata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 45; [7] 4, 40; 9, 4;
judecată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 7, 14; [4] 1, 53; [5] 1, 4; 1, 6;
judecăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 15; [7] 9, 42;
judecăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 4; [2] 9, 8; [5] 1, 3; 1, 4; [7] 8, 8;

judecătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Richter" : „juge" : (5x)

judecători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 26;
judecătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 1; [7] 2, 17; 9, 13;
judecătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 11;

jumătáte : (1403 DERS / în antr. *Jumetate*) : s. f. : „Hälfte" : „moitié" : (4x)
jumătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 16; 10, 9; 12, 2; 12, 3;

junc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Färse, Jungkuh" : „génisse" : (4x)
junce *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 5; [7] 8, 67;
junci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 12; [7] 8, 16;

junghiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. abstechen, schlachten, 2. opfern, schächten" : „1. juguler, abattre, 2. sacrifier" : (3x)
au junghiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 7, 12;
junghiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 9;
junghie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 1;

jurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schwören" : „jurer" : (9x)
am jurat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 25;
au jurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 98;
au jurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 5; [2] 8, 9; [6] 1, 76;
fiind jurat *verb gerunziu* [7] 1, 49;
jură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 8, 98;
s-au jurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 1; [2] 1, 11;

jurămî́nt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schwur, Eid" : „serment" : (5x)
giurământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 15;
jurământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 26; [7] 8, 95;
jurământul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 11; [7] 1, 49;

L

la : (1471 DERS / în top. *La* Fîntîniţe) : prep. : „an, zu, bei, in, nach" : „à, en, près de, vers" : (577x)
la *prep.* [0] 1, a; 1, 3; 1, 5; [1] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 18; 1, 19; 2, 1; 2, 1; 2, 4; 2, 9; 2, 10; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 11; 3, 13; 3, 15; 3, 15; 4, 1; 4, 1; 4, 5; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 24; 4, 25; 4, 28; 4, 28; 5, 4; 5, 5; 5, 15; 5, 24; 5, 25; 6, 1; 6, 3; 6, 5; 6, 9; 6, 9; 6, 11; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 7, 1; 7, 1; 7, 4; 7, 12; 8, 2; 8, 3; 8, 10; 9, 1; 9, 1; 9, 3; 9, 4; 10, 5; 11, 3; 11, 5; 11, 7; 11, 8; 11, 13; 12, 19; 13, 2; 13, 7; 13, 11; 13, 16; 14, 4; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 7; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 17; 14, 18; [2] 1, 1; 1, 1; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 15; 1, 16; 2, 5; 2, 5; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 3, 5; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 5, 1; 5, 3; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 12; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 19; 6, 3; 6, 4; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 16; 6, 16; 6, 17; 6, 18; 6, 19; 6, 22; 6, 22; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 10; 7, 10; 7, 12; 7, 16; 7, 16; 7, 19; 7, 23; 7, 23; 7, 29; 7, 29; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 16; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 19; 8, 20; 8, 28; 8, 28; 8, 29; 8, 31; 8, 31; 9, 1; 9, 1; 9, 11; 9, 11; 10, 1; 10, 2; 10, 6; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 10, 16; 10, 16; 10, 16; 10, 18; 10, 19; 10, 21; 10, 22; 10, 24; 11, 1; 11, 3; 11, 3; 11, 9; 11, 11; 11, 14; 11, 15; 11, 15; 11, 21; 11, 21; 11, 23; 11, 23; 11, 23; 12, 5; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 13, 2; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 11; 13, 12; 13, 12; 13, 13; 13, 14; 13, 14; 13, 14; 13, 16; 13, 21; 13, 22; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 5; 14, 5; 14, 7; 14, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 12; 14, 13; 14, 15; 14, 15; 14, 16; 14, 17; 14, 17; 14, 17; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 3; 15, 4; 15, 5; 15, 7; 15, 17; 16, 3; 16, 4; 16, 4; 16, 15; 16, 16; 16, 17; 16, 19; 16, 19; 16, 21; 16, 23; [3] 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 14; 1, 15; 2, 4; 2, 6; 2, 10; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 15; 2, 19; 2, 19; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 2, 25; 2, 26; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 16; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 4, 25; 4, 26; 4, 27; 4, 27; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 8; [4] 1, 1; 1, 2; 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 1, 23; 1, 25; 1, 25; 1, 26; 1, 28; 1, 29; 1, 32; 1, 32; 1, 34; 1, 34; 1, 43; 1, 43; 1, 44; 1, 48; 1, 50; 1, 50; 1, 51; 1, 51; 1, 52; 1, 57; 1, 59; 1, 60; [5] 1, 6; [6] 1, 17; 1, 38; 1, 45; 1, 48; 1, 50; 1, 50; 1, 69; 1, 70; 1, 77; 1, 106; [7] 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 20; 1, 23; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 29; 1, 31; 1, 41; 1, 42; 1, 46; 1, 56; 1, 57; 1, 57; 2, 5; 2, 7; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 18; 2, 21; 2, 24; 2, 24; 2, 25; 2, 27; 2, 30; 2, 31; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 4, 18; 4, 18; 4, 19; 4, 23; 4, 24; 4, 26; 4, 30; 4, 31; 4, 34; 4, 34; 4, 39; 4, 40; 4, 44; 4, 46; 4, 46; 4, 48; 4, 48; 4, 48; 4, 48; 4, 49; 4, 49; 4, 49; 4, 49; 4, 51; 4, 53; 4, 53; 4, 53; 4, 56; 4, 57; 4, 57; 4, 58; 4, 59; 4, 59; 4, 61; 5, 2; 5, 4; 5, 4; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 9; 5, 46; 5, 59; 5, 61; 5, 63; 5, 70; 5, 71; 5, 72; 5, 74; 5, 78; 5, 78; 5, 78; 5, 79; 5, 79; 5, 79; 5, 79; 5, 79; 5, 79; 5, 80; 5, 88; 5, 88; 5, 88; 5, 90; 6, 5; 6, 8; 6, 8; 6, 12; 6, 16; 6, 18; 6, 23; 6, 26; 6, 26; 7, 5; 7, 7; 7, 9; 7, 9; 7, 12; 8, 4; 8, 5; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 11; 8, 13; 8, 13; 8, 15; 8, 15; 8, 16; 8, 17; 8, 19; 8, 20; 8, 22; 8, 22; 8, 31; 8, 46; 8, 51; 8, 52; 8, 54; 8, 62; 8, 63; 8, 63; 8, 63; 8, 63; 8, 63; 8, 64; 8, 65; 8, 65; 8, 69; 8, 70; 8, 71; 8, 72; 8, 72; 8, 74; 8, 77; 8, 80; 8, 85; 8, 86; 8, 86; 8, 89; 8, 93; 8, 94; 8, 96; 8, 97; 9, 1; 9, 1; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 9; 9, 9; 9, 13; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 37; 9, 38; 9, 40; 9, 40; 9, 40; 9, 40; 9, 41; 9, 41; 9, 41; 9, 48;

lácăt : (1649 MARD.) : s. n. : „Schloss" : „cadenas" : (1x)
lacăte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 15;

lácrămă → lacrimă

lácrimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Träne" : „larme" : (1x)
lacrămile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 18;

ládă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 358/1) : s. f. : „1. Lade, 2. Schatz" : „1. coffre, 2. trésor" : (1x)
lăzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 56;

lápte : (1517 DERS / în top. Lacul *Laptelui*) : s. n. : „Milch" : „lait" : (1x)
lapte *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 14;

lat : (1525 DERS / în antr. Obraz *Lat*) : adj. : „breit" : „large, étendu" : (1x)
late *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2;

látură : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Seite" : „côté" : (1x)
laturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 16;

laţ : (1496-1507 DERS) : s. n. : „Schlinge" : „piège" : (2x)
laţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 13;
laţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 14, 13;

láudă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lob(preisung)" : „louange" : (6x)
lauda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 17;
laudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 1; 16, 10; [7] 5, 83;
laude *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 15, 16; [7] 5, 82;

lăcáş → locaş

lăcuí → locui

lăcústă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heuschrecke" : „sauterelle" : (1x)
lăcustele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 14;

lămurí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 116) : v. IV : „reinigen" : „purifier" : (1x)
au lămurit *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 23;

lănţúş : (c. 1665-1672 MS. 4389, 735/1 / **lanţúc** : 1594 DIR) : s. n. : „Kette" : „chaînette" : (1x)
lănţuşe *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 6;

lărgíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „Weite" : „largeur" : (5x)
lărgimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 2; 1, 4; [7] 5, 72; 9, 38; 9, 41;

lăsá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „lassen, verlassen" : „laisser, quitter, abandonner" : (22x)
ai lăsat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 11, 1;
a lăsa *verb infinitiv prezent* [1] 12, 14; [2] 10, 21;
am lăsat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 10, 3;
au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 15; [4] 1, 41;
au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 7;
îşi lasă *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 21;
lasă *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 8;
lasă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 11; [7] 4, 20;
lăsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 21;
lăsîndu *verb gerunziu* [7] 4, 19;
lăsîndu-se *verb gerunziu* [2] 10, 21;
lăsîndu-şi *verb gerunziu* [2] 7, 24;
să lase *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 36; [7] 4, 8; 4, 50; 6, 27;
să lase *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 6; [7] 8, 8;
vom lăsa *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 12, 11;

lăţíme : (1563 CORESI, PRAXIU 421) : s. f. : „Breite" : „largeur" : (3x)
lăţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 3; 7, 3; [7] 6, 25;

lăudá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „loben, rühmen, lobpreisen" : „louer, célébrer, glorifier, se vanter" : (44x)
laude *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 1, 43; 1, 52;
lăuda *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 10, 20; [5] 1, 21;
lăudară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 21;
lăudaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 13, 16; 13, 16; [5] 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57; 1, 60;
lăuda-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 16, 10;
lăudînd *verb gerunziu* [7] 5, 81;
vom lăuda *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 3, 3; 3, 4;
vor lăuda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 12; 13, 17; [3] 2, 23;

lăudat : (1492 DERS) : adj. : „gelobt, geprisen" : „glorifié, honoré" : (2x)
lăudat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 2; 1, 22;

lăúză : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Frau nach der Geburt" : „femme après la naissance" : (1x)
lehuse *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 26;

lecuí : (1649 MARD.) : v. IV : „heil, gesund werden" : „(se) soigner, guérir" : (1x)
au lecuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 2;

legá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „festbinden" : „lier, faire nouer" : (6x)
lega *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 8, 3;
legă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 2; [2] 16, 6; [7] 1, 39;
legîndu *verb gerunziu* [7] 1, 41;
să lêge *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 17;

legát : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „in Fesseln gelegt, gefesselt" : „enchaîné" : (1x)
cei legaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 5;

legătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Bindung, Verbindung, 2. Verschwörung" : „1. lien, 2. complot, conspiration" : (1x)
legături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 41;

lége : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gesetz, Gebot, 2. Glaube" : „1. loi, commendement, 2. religion" : (32x)
lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 6; [7] 5, 75; 8, 3; 8, 23;
Lêge *subst. propriu fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 9, 41;
lêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 12; 7, 15; 14, 11; [3] 2, 2; 2, 21; 4, 1; 4, 9; [7] 1, 32; 8, 8; 8, 9; 8, 14; 8, 26; 8, 27; 8, 89; 8, 96; 9, 49; 9, 51;
Lêgea *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 103; [7] 9, 39; 9, 40; 9, 40; 9, 46;
legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 10; 8, 21;
Legii *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 42; 9, 45*;
legile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 13;

legiuít : (c. 1683-1686 MS. 45, 842/2) : adj./s. : „rechtmäßig" : „légitime" : (1x)
cêle legiuite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 50;

legiuitór : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Rechtsgelehrter" : „législateur" : (1x)
legiuitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 26;

lehúză → lăuză

lemn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Baum, 2. Holz" : „1. arbre, 2. bois" : (18x)
lemn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 4; 1, 9; 1, 28; 1, 46; 1, 50; 1, 59; 1, 60;
lêmne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 48; 5, 78; 6, 9;
lemnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 34; 1, 43; 1, 48; [7] 5, 77; 6, 25; 9, 42;
lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 7; [7] 6, 32;

leneví : (1654 NEAGOE 156) : v. IV : „faulenzen, träge werden, träge sein" : „paresser, fainéanter" : (3x)
să se lenevească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 12;
te-ai lenevit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 12, 14;
vă leneviţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 5;

lepădá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (von sich) abweisen, verwerfen, 2. sich lossagen" : „1. repousser, refuser, rejetter, 2. rénier" : (2x)
s-au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 19;
va lăpăda *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 5;

lepădát : (1471 DERS/ în antr. *Lepădat*) : adj. : „verworfen" : „rejeté" : (3x)
lepădat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 15; 14, 15;
lepădate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 19;

lésne : (1551-1553 ES) : adv. : „leicht, mühelos" : „facilement, aisément" : (2x)
lesne *adv.* [2] 4, 5; 7, 8;

leşiná : (1559-1560 BRATU) : v. I : „ohnmächtig werden" : „s'évanouir" : (4x)
au leşinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 17;
au leşinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 9;
leşină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 6;
leşinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 7, 20;

leu : (1519 DERS / în antr. *Leul*) : s. m. : „Löwe" : „lion" : (1x)
leu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 24;

levit : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Levit" : „lévite" : (39x)
ai leviţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 98;
a leviţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 5;
leviţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 80; 5, 84; 8, 5; 8, 11; 8, 47; 9, 23;
leviţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 40; 1, 60; 1, 108; [7] 1, 10; 1, 12; 1, 15; 1, 19; 2, 8; 5, 50; 5, 71; 5, 79; 5, 80; 5, 81; 7, 6; 7, 9; 7, 10; 7, 12; 8, 62; 8, 65; 8, 71; 9, 37; 9, 49; 9, 54;
leviţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 2; 1, 7; 1, 9; 4, 55; 8, 24; 8, 51; 8, 61; 9, 50;

liliác : (1668-1670 HERODOT) : s. m. : „Fledermaus" : „chauve-souris" : (1x)
liliêci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 19;

límbă : (1433 DERS / în antr. *Limbadulce*) : s. f. : „1. Volk, 2. Zunge, Sprache" : „1. peuple, 2. langue" : (55x)
limba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 7; [2] 5, 20; 9, 14; 9, 14; 11, 19; 14, 7; [4] 1, 6; [7] 1, 3; 1, 22; 2, 5; 6, 33; 8, 11; 8, 71;
limbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 3; 4, 11; 4, 11; 4, 11; [6] 1, 14; [7] 5, 9;
limbi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 12; [2] 1, 6; 8, 19; [3] 2, 10; 2, 22; [4] 1, 55; [6] 1, 45; [7] 5, 74;
limbile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 26; 13, 4; 14, 8; 14, 8; [2] 1, 8; 3, 10; [4] 1, 43; [5] 1, 10; [6] 1, 52; [7] 5, 74; 5, 90; 8, 71; 8, 71; 8, 72; 8, 94; 9, 9;
limbilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 10; 13, 3; [2] 4, 1; 4, 10; 16, 15; [3] 3, 7; 3, 9; 4, 4; [4] 1, 4; [7] 1, 51; 7, 13; 8, 89;

línge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „lecken" : „lécher" : (1x)
vor linge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 7, 4;

línişte : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 48) : s. f. : „Ruhe" : „paix" : (1x)
liniştea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 21;

lipí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich anschliesßen" : „(s')attacher" : (4x)
s-au lipit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 2;
s-au lipit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 20;
să lipêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 20;
să lipiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 1, 14;

lípsă : (1541 BGL) : s. f. : „Mangel, Fehlen" : „manque, absence" : (1x)
lipsă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;

lipsí : (1481 LDSR 355) : v. IV : „fehlen, mangeln" : „manquer, faire défaut" : (1x)
lipsiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 17;

lipsít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „entblößt, beraubt" : „dépourvu" : (1x)
lipsit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 2;

lîngă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „neben, bei" : „près de, à côté" : (17x)
lîngă *prep.* [1] 2, 8; 4, 4; 4, 18; 6, 13; 6, 18; 10, 7; [2] 3, 1; 6, 2; 7, 7; 10, 22; 11, 9; 11, 17; 13, 6; 13, 8; 15, 12; [7] 4, 39; 9, 43;

loc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ort, Stelle, Platz, Stätte" : „lieu, endroit, place" : (31x)

loc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 7; [5] 1, 11; [7] 4, 34; 6, 23; 6, 27; 6, 27;
locu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 49; 6, 19;
locul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 13; 1, 18; [2] 3, 4; [3] 2, 18; 3, 9; 3, 11; 3, 15; [6] 1, 16; [7] 1, 34; 1, 44; 2, 6; 5, 70; 5, 74; 8, 48; 8, 48; 8, 80; 9, 13;
locuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 16; 3, 2; 3, 14;
locurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 5, 4; [7] 4, 47; 4, 48;

locáş : (1508-1509 DERS) : s. n. : „Wohnung, Wohnsitz" : „demeure, domicile" : (4x)
lăcaş *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 86;
lăcaşului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 5;
lăcaşurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [7] 9, 12; 9, 37;

locuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „wohnen" : „habiter" : (54x)
ai fi lăcuit *verb cond.-opt. perfect 2 sg.* [3] 3, 7;
am lăcuit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 94;
aţi lăcuit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [7] 9, 7;
au lăcuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 9; 5, 13; 5, 15; [3] 3, 12; [7] 8, 72; 9, 36; 9, 37;
lăcuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 1, 6; 1, 10; 4, 1; 4, 5; 4, 9; 15, 7; 15, 9;
lăcuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 1, 6; 1, 7; 1, 7; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 5; 7, 8; 7, 10; 8, 11; 11, 15; 14, 4; [3] 1, 2; 2, 17;
lăcuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 12; 5, 3; 5, 3; 5, 13; 6, 2; [3] 1, 11; [7] 2, 6; 2, 16; 2, 16; 2, 25;
lăcuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 5, 20; [2] 5, 5; 11, 2;
lăcuiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 19;
lăcuind *verb gerunziu* [2] 5, 5;
lăcuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 101;
s-au lăcuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 18;
să lăcuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 71;
să va lăcui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 25;

locuínţă : (1642 CAZ. GOV. 21) : s. f. : „Wohnung" : „demeure, domicile" : (2x)
lăcuinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 19;
lăcuinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 12;

loví : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. angreifen, überfallen, 2. schlagen" : „1. attaquer, essaillir, 2. battre, frapper" : (10x)
ai lovit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 9, 4;
au lovit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 21; 5, 11; 16, 5;
au lovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 17;
lovêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 9, 11;
lovi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 9; 14, 14;
loviia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 6, 14;
să lovească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 8;

luá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „nehmen" : „prendre" : (86x)
ai luat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [7] 4, 44;
a lua *verb infinitiv prezent* [1] 7, 11; [7] 4, 39;
a luarea *verb infinitiv prezent* [1] 5, 2;
am luat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 9; 2, 4;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 15; [2] 2, 13; 2, 16; 3, 8; 5, 18; 7, 6; 15, 15; [3] 1, 1; [7] 8, 62;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 4; 12, 14; 16, 17; [3] 1, 4; 3, 18; [7] 5, 60; 6, 20;
ia *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 13; 4, 16; 4, 19; 5, 3; 7, 14; 7, 15; 9, 1; 11, 2; 12, 3; 14, 4; [3] 2, 12;
ia *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 23;
iau *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 7, 10; [4] 1, 7; 1, 8;
iau *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 8, 7;
luară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 14; [6] 1, 35;
luă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 10, 2;
luînd *verb gerunziu* [1] 6, 4; 7, 16; 8, 16; 11, 3; [2] 7, 5; 12, 17; 13, 17; 14, 1; 14, 3; 15, 14; [4] 1, 30; 1, 48; [6] 1, 14; [7] 1, 34; 1, 42; 3, 13; 4, 30; 9, 13; 9, 45;
luîndu *verb gerunziu* [1] 7, 15; [7] 1, 56; 2, 27;
luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 2; [2] 13, 9; 13, 10; 14, 11; 16, 6; [7] 4, 61;
neluînd *verb gerunziu neg.* [7] 1, 27;
ne vom lua *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 8, 19;
s-au luat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 4, 44;
s-au luat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 2, 13;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 6, 28;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 6;
să iêi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 13; 6, 12; 6, 15;
să luase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 15;
să să ia *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 52;
să să ia *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 32;
va lua *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 4;
vei lua *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 6, 17; [2] 2, 5;
veţi lua *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 14, 2;
voiu lua *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 4, 24;

lucrá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „arbeiten, bebauen" : „travailler" : (10x)
a lucra *verb infinitiv prezent* [3] 1, 15; 2, 17; 2, 18;
au lucrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 20;
lucraţi *verb imp. 2 pl.* [3] 2, 16;
lucrează *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 26; [7] 4, 6;
lucrînd *verb gerunziu* [7] 8, 82;
s-au lucrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 1, 32;
va lucra *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 18;

lúcru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Arbeit, 2. Tat, Werk, 3. Ding" : „1. travail, 2. œuvre, acte, 3. chose" : (41x)
a lucrurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [7] 5, 70;
lucru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 17; 8, 28; 11, 3; 11, 6; 11, 16; 15, 1; [4] 1, 43;
lucrul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 7; 7, 10; [3] 3, 11; [7] 4, 18; 4, 19; 6, 10; 8, 51; 8, 97; 9, 11; 9, 16;
lucrului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 8, 72; 8, 81;
lucruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 41; [7] 5, 80; 5, 80;
lucrurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 3, 1; [2] 15, 13; [3] 2, 7; 2, 24; [5] 1, 3; [6] 1, 59; [7] 1, 23; 4, 11; 4, 37; 4, 39; 5, 80; 6, 10; 6, 11; 7, 3; 7, 9; 7, 15; 8, 88;
lucrurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [7] 7, 2;

lúme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Welt" : „monde" : (3x)
lumea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 52; [5] 1, 16;
lumii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 3;

luminá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „be-, erleuchten, aufklären" : „illuminer, éclairer" : (5x)
luminară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 3, 22;
luminat-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 22;
va lumina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 14, 2; [3] 1, 8;
vor lumina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 56;

lumináre : (1649 MARD.) : s. f. : „Glantz" : „luisance" : (1x)
luminarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 17;

lumínă : (1435 DERS / în top. *Lumireani*) : s. f. : „Licht" : „lumière" : (11x)
lumina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 8; 3, 21; 5, 8;
lumina *subst. comun fem. sg. voc. art.* [1] 10, 3; [5] 1, 39;
lumină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 12; [2] 13, 15; [3] 3, 12; 4, 2;
luminei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 2;
lumini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 16;

luminătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Leuchte, Lampe" : „chandelier, lampe" : (1x)
luminătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 81;

luminós : (1551-1553 ES) : adj. : „hell, lichtvoll, leuchtend" : „lumineux" : (1x)
luminoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 51;

lúnă : (1467 DERS / în antr. *Luna*) : s. f. : „1. Mond, 2. Monat" : „1. lune, 2. mois" : (38x)
ale lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 1; [7] 7, 5; 7, 10; 8, 63; 9, 5;
a lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 1; [7] 1, 1; 5, 76; 5, 79; 8, 6; 9, 16; 9, 17; 9, 37; 9, 40;
a lunilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 75;
luna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 51; 1, 56; [5] 1, 32; [7] 5, 6; 5, 6; 5, 79; 8, 6; 9, 5; 9, 16; 9, 17;
lună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 11; [7] 5, 72; 5, 76; 5, 79; 8, 6; 9, 37; 9, 40;
luni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 4; 8, 6; 16, 18; [7] 1, 35; 1, 45;
lunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 6;

lung : (1510 DERS / în top. *Lungi*) : adj. : „lang" : „long" : (1x)
lungi *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2;

lungíme : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Länge" : „longueur" : (1x)
lungime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 3;

M

mai : (1400 BGL) : adv. : „noch, schon, mehr" : „plus, encore, déjà" : (33x)
mai *adv.* [1] 1, 13; 2, 7; 3, 6; 3, 13; 3, 16; 6, 7; 6, 13; 6, 17; 10, 6; 12, 20; 14, 11; [2] 6, 9; 7, 20; 8, 10; 8, 12; 9, 7; 9, 12; 10, 11; 13, 13; 16, 24; [3] 2, 26; [4] 1, 31; 1, 61; [5] 1, 30; [6] 1, 63; [7] 2, 24; 3, 5; 5, 84; 7, 2; 8, 1; 8, 9; 8, 44; 8, 92;

máică : (c. 1551-1558 PS. V. 197) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (9x)
a maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 14;
maica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 8; 5, 22; 10, 6; 14, 16;
maică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 3; 11, 12; 14, 11;
maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 23;

mámă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (3x)
mumă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 18; [7] 4, 21; 4, 25;

mánă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Manna (aici) Opfergabe, Gabe" : „manne, (aici) offrande, don" : (1x)
mană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 6;

máre[1] : (1490 DERS / în antr. Toader *Marele*) : adj./s. : „gross" : „grand" : (77x)
cea mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 1; [3] 2, 21;
cei mai mari *adj. calificativ gradul superlativ masc. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 31; 8, 72;
cei mai mari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 28;
cei mari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 39; 3, 14;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 16; [2] 2, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 12; 15, 9;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 12; [2] 1, 5; 1, 8; [3] 2, 22;
cêle mari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 20; [7] 9, 2;
cêle mari *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [7] 1, 55; 8, 88;
celor mari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [7] 3, 2;
celui mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 14; [2] 3, 3;
celui mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [2] 3, 11;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17; 5, 16; [2] 4, 7; 4, 7; 7, 22; 7, 22; 7, 26; 8, 17; 15, 6; 15, 11; 15, 11; [3] 2, 8; 3, 15; 4, 6; 4, 17; [7] 5, 84; 6, 8; 8, 93;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 11; 16, 14; [5] 1, 16; [7] 4, 14; 4, 28; 4, 35; 6, 14;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 21; 7, 26; 9, 2; 13, 16; 14, 16; 14, 9; [3] 3, 15; [6] 1, 21; [7] 3, 1; 4, 34; 4, 35; 4, 42; 5, 83; 5, 84; 8, 78; 9, 10;
mare *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 5; 13, 14; [3] 1, 2;
mare foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 21;
mare foarte *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 18;
marelui *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 17;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [0] 1, 4; [3] 2, 2; [7] 3, 5;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 9;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 5;

mare² : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Meer" : „mer" : (14x)
mare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 18; 3, 1; 7, 7; [3] 3, 18; [7] 4, 23;
marea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 2; 4, 15;
marea *subst. comun fem. sg. voc. art.* [5] 1, 47;
Marea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 12*;
mări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 12;
mării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 7; 3, 7; 5, 2; 6, 2; [5] 1, 9;

márgine : (1365 SUCIU / în top. *Margina*) : s. f. : „1. Rand, 2. Grenze" : „1. bord, marge, 2. limite" : (7x)
marginea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 7; 6, 2; 11, 21; 11, 21;
marginei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 7;
marginii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 2;
marginile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7;

mármură : (1467 DERS / în top. *Mărmurêni*) : s. f. : „Marmor" : „marbre" : (1x)
marmura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 61;

maslín → măslin

măcár : (1400-1418 LDSR 357) : adv. : „zumindest" : „au moins" : (1x)
măcară *adv.* [2] 7, 9;

măcără → măcar

măgár : (c. 1550 HC² I, 372) : s. m. : „Esel" : „âne" : (1x)
măgari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 13;

măgură : (1364-1395 DRĂGANU 203 / în top. *Magur*) : s. f. : „Hügel" : „colline" : (2x)
măgura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 12; [3] 5, 6;

mărăcíne : (1348 DOR) : s. m. : „Dornstrauch" : „ronce" : (1x)
mărăcini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 60;

mări : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. vergrößern, 2. rühmen" : „l. agrandir, 2. louer, glorifier" : (5x)
a mări *verb infinitiv prezent* [7] 8, 83;
măriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [5] 1, 21;
s-au mărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 17;
să să mărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 12;
va mări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 9, 53;

măríme : (1639 PARACLIS 252) : s. f. : „1. Grösse, 2. Wuchs" : „1. grandeur, 2. stature" : (5x)
mărime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 16;
mărimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 7; [7] 1, 4; 4, 40; 4, 46;

măríre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Größe, Ruhm" : „grandeur, gloire" : (37x)
a mărirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 32;
mărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 4; 12, 6; 12, 12; 14, 16; 14, 18; [3] 2, 13; 2, 13; 4, 17; 4, 27; 5, 5; 5, 6; [5] 1, 14; [7] 4, 17; 8, 4; 9, 8; 9, 45;
mărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 3; 13, 9; 13, 15; [3] 2, 13; 4, 3; 5, 3*; [7] 4, 59; 5, 82; 6, 10;
mărirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 12; 3, 17; 12, 16; [2] 9, 10;
măriri *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [3] 5, 1;
măririi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 2; 5, 8; [5] 1, 22; 1, 23; 1, 25;
măririle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 10;

mărít : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verherrlicht" : „glorifié" : (2x)
mărit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 4; [2] 16, 11;

mărturisí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bezeugen, 2. beichten" : „1. témoigner, 2. se confesser" : (19x)
a să mărturisi *verb infinitiv prezent* [1] 14, 2;
a vă mărturisi *verb infinitiv prezent* [1] 12, 5;
mărturisescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 4, 60;
mărturisescu-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 13, 7;
mărturisêşte-te *verb imp. 2 sg.* [1] 13, 11;
mărturisiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 12, 20;
mărturisim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 7, 25;
mărturisind *verb gerunziu* [7] 5, 82;
mărturisindu-se *verb gerunziu* [1] 14, 1;
mărturisiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 19; 13, 3;
să mărturisiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 11; [7] 8, 93;
să mărturisiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 1, 10;
să să mărturisească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 13, 9;
să va mărturisi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 9;
vă mărturisiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 4; 12, 4; 13, 5;

mărturisíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Beichte, Geständnis, Zeugenaussage" : „confession, confesse, témoignage" : (2x)
mărturisire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 9, 8;
mărturisirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 17;

mărturisít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „ausgedrückt" : „témoigné" : (1x)
celor mărturisite *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 73;

mărúnt : (c. 1564 CORESI, CAZ. 45) : adv. : „gründlich" : „minutieusement" : (1x)
mărunt *adv. de mod poz.* [1] 13, 16;

măslín : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ölbaum" : „olivier" : (1x)
maslinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 15;

măsúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Maß" : „mesure" : (1x)
măsură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 19;

med : (c. 1665-1672 MS. 4389, 758/1) : s. m. : „Mede" : „Mède" : (2x)
midii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 1; 16, 8;

mérge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „gehen, (los)ziehen" : „aller, marcher" : (90x)
ai fi mers *verb cond.-opt. perfect 2 sg.* [3] 3, 7;
a mêrge *verb infinitiv prezent* [1] 1, 13; 5, 4; 5, 7; [3] 1, 12; 2, 7; [7] 4, 11;

am mers *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 9; 2, 10;
am mersu *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 1, 15;
am mersu *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 4; [2] 13, 18;
au fost mers *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 sg.* [1] 10, 5;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 3; 11, 14; [2] 6, 16; 8, 31; [3] 4, 9;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 4;
au mersu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 9; 4, 19;
au mersu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 9, 1;
era mergînd *verb indicativ imperfect perifrastic 3 sg.* [2] 16, 21;
meargă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 20;
merg *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 10; [7] 4, 4;
mêrge *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 5, 26; [3] 2, 13; [7] 4, 24;
mergea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 6, 5; 7, 12;
mergea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 5; 10, 12; [2] 10, 11; 10, 24;
mergeam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [1] 5, 15;
mergeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 3; 1, 6; 1, 7; 1, 12;
mêrge-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 5;
mergi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 10, 12;
mergînd *verb gerunziu* [1] 1, 16; 2, 3; 5, 3; 6, 1; 8, 2; 11, 11; [2] 3, 5; 12, 10; 13, 22; [6] 1, 48; 1, 50; [7] 5, 79; 6, 8; 9, 52;
mergîndu *verb gerunziu* [7] 6, 20;
mergu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 53; 4, 53;
mêrse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 4; 8, 9; 9, 3; 10, 13; [2] 16, 19; [7] 8, 2;
mêrseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 3; [2] 3, 6; 6, 13; 14, 13;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 5, 21; [2] 2, 14; 5, 9; [4] 1, 52; [7] 2, 29; 4, 49; 8, 11; 8, 48;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 20; 8, 16;
să mergi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 5; 12, 14;
va mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 3; 5, 7; 5, 10; 6, 19; [2] 8, 28; 10, 14; [3] 3, 21;
vei mêrge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 6, 18;
vor mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 14, 3;

méser : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Arme" : „pauvre" : (1x)
al mêserului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 19;

méşter : (1404 DR VII, 210) : s. m. : „Meister, Handwerker" : „contremaître" : (2x)
meşterii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 39;
meşterilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 77;

meşterşugí → meşteşugi

meşterşuguí → meşteşugui

meşteşúg : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Weisheit" : „habileté" : (1x)
meşteşugurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 11, 8;

meşteşugí : (1620 MOXA) : v. IV : „1. schaffen, 2. zetteln" : „1. créer, 2. comploter" : (2x)
au meşterşugit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 11;
meşterşugesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 11;

meşteşuguí : (1581 CORESI, EV. 323) : v. IV : „1. schaffen, 2. hintergehen, zettlen" : „1. créer, 2. tromper, comploter" : (4x)
meşterşuguiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 40;
meşterşuguiţi *verb participiu pl. masc.* [4] 1, 39;
să meşterşuguiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 10, 21;
să meşterşuguiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 40;

meu, mea : (1521 NEACŞU) : adj./pron. pos. : „mein" : „mon" : (154x)
ai miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* [2] 16, 9; 16, 9; [3] 4, 19;
al mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 12, 18; [2] 9, 6;
mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 1, 4; 1, 10; 1, 17; 2, 1; 2, 1; 2, 5; 2, 11; 3, 2; 3, 13; 6, 14; 8, 7; 8, 16; 10, 6; 10, 11; 10, 11; 12, 2; [2] 2, 5; 2, 6; 2, 9; 5, 3; 6, 9; 8, 29; 8, 29; 9, 11; 9, 13; 11, 2; 11, 20; 12, 4; 13, 18; 13, 18; [7] 4, 42;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. pl.* [1] 3, 2; [2] 6, 10; 9, 11; 13, 6; [3] 4, 13;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 1, 3; 3, 14; 6, 14; 13, 7; [2] 2, 9; 6, 10; 12, 13;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [0] 1, 2; 1, 2; [1] 1, 14; 1, 14; 1, 17; 4, 27; [2] 2, 6; 12, 17; 13, 7; 13, 16; 16, 4; [3] 4, 13;
mêle *adj. pron. pos. 1 neutru sg. gen./dat. pl.* [1] 3, 2; [2] 6, 8;
mêle *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 3, 4; [2] 6, 11; 16, 4;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 1, 3; 1, 14; 3, 2; 3, 4; 10, 3; [3] 4, 7; 4, 8; 4, 10; [7] 8, 28;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* [0] 1, 1; 1, 4; [1] 1, 10; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 3, 13; [2] 6, 10; 16, 4; 16, 4;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. sg.* [0] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 3; [1] 1, 4; 1, 5; 1, 8; 1, 19; 2, 2; 3, 11; 3, 14; 3, 15; 5, 6; 5, 16; 6, 13; 6, 14; [2] 9, 2; 9, 13; 11, 4; 11, 5; 16, 1; 16, 1; 16, 10; [7] 8, 30;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 1, 8; 1, 17; 2, 1; 4, 2; 7, 2; 7, 11; 7, 12; 9, 2; 10, 4; 10, 6; 10, 8; 11, 9; 13, 9; [2] 5, 5; 5, 20; 11, 6; 11, 12; 11, 17; 11, 22; 12, 4; 12, 6; 12, 12; 12, 13; [4] 1, 5;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. voc. sg.* [1] 3, 12; 5, 14;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 1, 3; 1, 9; [2] 16, 15;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 1, 10; 1, 10; 1, 14; 2, 8; 3, 6; 3, 14; 12, 2; 13, 9; 13, 16; [2] 2, 5; 8, 30; 12, 17; [3] 2, 22; 2, 23; 2, 26; [7] 1, 25;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. voc. sg.* [3] 4, 4;

miazănoápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Mitternacht, 2. Norden" : „1. minuit, 2. nord" : (2x)
miazănoapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 5; [7] 1, 12;

mic : (1222-1228 DLRV / în antr. *Mic*) : adj./s. : „klein" : „petit" : (7x)
cêle mici *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [7] 1, 55;
mic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [0] 1, 1;
mic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 5; 13, 14; [3] 1, 2;
mică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 14;

micu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 22;

micşorá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verringern" : „baisser" : (1x)
ne-am micşorat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [5] 1, 10;

míe[1] → **eu**

míe[2] : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tausend" : „millier" : (5x)
mii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 5; 14, 12; 16, 3; [5] 1, 12; [7] 1, 9;

miel : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Lamm" : „agneau" : (6x)
miei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 12; [7] 1, 7; 6, 29; 7, 7; 8, 16; 8, 68;

miére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Honig" : „miel" : (1x)
miêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 14;

míjloc : (1504 DERS / în top. *Mijloci*) : s. n. : „Mitte" : „milieu" : (28x)
mijloc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 46;
mijlocele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 8; 4, 12;
mijlocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 18*; 3, 11; 5, 7*; 5, 8*; 6, 13; 6, 18; 6, 19; 7, 17; 7, 26; 8, 3; 8, 5; 8, 11; 8, 12; 8, 23*; 11, 18; 11, 19; 14, 8; 14, 18; 16, 2; [4] 1, 45; [5] 1, 1; 1, 20; 1, 58; 1, 58; [7] 2, 12;

mílă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gnade, Mitleid" : „grâce, pitié" : (14x)
mila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 27; 13, 16; [3] 2, 14; [5] 1, 8; 1, 11; 1, 59; 1, 60;
milă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 12; 8, 13; 8, 13; 14, 10; 14, 11; [7] 8, 80;
milii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 1, 13;

milosténie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Almosen" : „aumône" : (22x)
milostenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 3; 3, 1; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 22; 4, 22; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 13, 8; 14, 2; 14, 13;
milostenii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 14;
milosteniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 11; 4, 12; 12, 9; 14, 14; [3] 4, 15; 5, 8;
milosteniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 15;

milostív : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „barmherzig, gnädig" : „charitable, indulgent" : (2x)
cel milostiv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 18; 7, 14;

milostiví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich erbarmen" : „avoir pitié" : (2x)
să milostiviră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 1, 54;
să să milostivească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 2, 9;

miluí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ein Almosen geben, aus Mitleid helfen" : „faire l'aumône, avoir pitié" : (16x)
ai miluit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 8, 12; 11, 9;
a milui *verb infinitiv prezent* [1] 3, 16; 8, 7;
au miluit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 11; [3] 4, 11;
miluia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 6, 22;
miluiêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 6, 20; [3] 3, 1;
miluiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 2;
să miluiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 3;
va milui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 18; 13, 4; 13, 10; 14, 6;
vor milui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 33;

mincenós → **mincinos**

mincinós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „lügenhaft" : „mensonger" : (7x)
cei mincenoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 49; 1, 50;
mincenoase *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 41; 1, 43;
mincenoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 50;
mincinoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 6;
mincinoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 6;

minciúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lüge" : „mensonge" : (3x)
minciună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 5; 11, 5;
minciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 38;

mínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verstand, Geist" : „esprit, raison" : (4x)
minte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 27;
mintea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 12; [3] 3, 8; [7] 2, 9;

minuná : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sich wundern" : „s'émerveiller, s'étonner" : (2x)
să minună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 19;
să va minuna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 16;

minunát : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „wunderbar" : „merveilleux" : (5x)
celui minunat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [7] 4, 29;
minunat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 8; 16, 11;
minunată foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 15;
minunate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 20;

minúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunder, Staunen" : „merveille, étonnement" : (3x)
minune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 14;
minunele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 14;
minuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 8;

mir : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Balsam, Salbe, Salböl" : „balsam, huile sacrée" : (1x)

mir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 3;

mirá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich wundern" : „s'étonner" : (5x)
s-au mirat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 7; 10, 24;
să mira *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 11, 11; [2] 10, 20;
să mirară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 11, 21;

mirós : (1639 AIIN I, 253) : s. n. : „Geruch" : „odeur" : (3x)
miros *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 6; [7] 1, 11;
mirosul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 16, 14;

mirosí : (1581-1582 PO) : v. IV : „riechen" : „sentir" : (2x)
mirosi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 2;
va mirosi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 17;

mirosíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 198) : s. f. : „Geruch, Duft" : „odeur" : (2x)
mirosirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 2;
mirosiri *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 16, 14;

mirositór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „wohlriechend" : „odorant" : (1x)
mirositoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 7;

mistuí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 109) : v. IV : „verzehren" : „dévorer" : (1x)
să mistuiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 14;

mişcá : (1563 CORESI, PRAXIU 424) : v. I : „(sich) bewegen" : „(se) mouvoir" : (2x)
să mişcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 1, 48;
voiu mişca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 2, 26;

mişél : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „arm" : „pauvre" : (1x)
mişei *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 23;

mítră : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Mitra, Bischofskrone" : „mitre" : (3x)
mitra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 2;
mitră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 3; 16, 6;

mîhní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekümmern" : „affliger, chagriner" : (15x)
aţi mîhnit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 5;
au mîhnit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 22;
mîhni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 20;
mîhnindu-mă *verb gerunziu* [1] 3, 1;
mîhnitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 11;
s-au mîhnit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 15;
să mîhnêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 2, 13;
să mîhneşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 3; 10, 11;
să mîhni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 8; 10, 2;
să va mîhni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 24; [7] 4, 31;
vă mîhniţi *verb imp. 2 pl.* [7] 9, 53; 9, 54;

mîhníre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kummer" : „tristesse" : (3x)
mîhnire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 6;
mîhnirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 19; [7] 3, 20;

mîhnít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „traurig" : „triste" : (1x)
mîhnit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 73;

mîná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „antreiben" : „mener" : (1x)
ai mînat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 5, 22;

mî́nă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand" : „main" : (49x)
mîini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 12; [2] 8, 17;
mîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 16; [3] 2, 18; [6] 1, 75; [7] 1, 55; 7, 15;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 15; 13, 2; [2] 2, 9; 6, 12; 8, 29; 9, 11; 12, 4; 14, 6; 15, 11; 16, 2; [3] 2, 15; 2, 21; 3, 3; 4, 12; 4, 14; [5] 1, 6; 1, 58; [7] 6, 33; 8, 49; 8, 63; 8, 84;
mînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 2; [2] 9, 11; 13, 17; 16, 4; [3] 1, 3; 2, 8;
mîni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 43;
mînii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 23;
mînile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [0] 1, 2; [2] 7, 22; 11, 14; 11, 22; 13, 16; 15, 15; [6] 1, 106; [7] 6, 10; 6, 15; 8, 75; 9, 20; 9, 48;
mînilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 13, 6;

mîncá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „essen, fressen" : „manger, dévorer" : (26x)
a mînca *verb infinitiv prezent* [1] 2, 13; 7, 16; [3] 2, 3;
am mîncat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 12, 19;
au mîncat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 7, 13;
au mîncat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 4; [2] 12, 17;
mănîncă *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 11;
mănîncă *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 10;
mînca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 1, 10;
mînca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 5;
mîncam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 2, 5;
mîncară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 62; [7] 3, 3;
mîncaţi *verb imp. 2 pl.* [7] 9, 52;
mîncîndu *verb gerunziu* [4] 1, 17;
să mănînc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 2, 1;
să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 13; [6] 1, 109; [7] 9, 55;
să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 10; [2] 12, 10; 12, 14;
să mîncaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 8, 87;
să vor mînca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 61;
voiu mînca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 12, 2;

mîncáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Essen, Speise" : „mets, nourriture" : (5x)
mîncare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 3; 10, 13;
mîncări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 9; [4] 1, 9; [7] 5, 77;

mîndríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hochmut" : „orgueil" : (3x)
mîndrie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;
mîndriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 11;
mîndriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 20;

mîneá : (1581-1582 PO) : v. II : „bleiben" : „rester, demeurer" :

(8x)
am mas *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 5;
mase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 3;
mîind *verb gerunziu* [2] 14, 16;
mîindu *verb gerunziu* [7] 9, 2;
mînea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 1;
să mîie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 18;
să mîneţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 14, 11;
vom mînea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 9;

mînecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „früh aufstehen" : „se lever tôt" : (1x)
mînecară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 4;

mîngîiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „trösten" : „consoler" : (2x)
mîngîiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 21;
mîngîia-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 22;

mîniá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „in Zorn geraten" : „(s')enrager" : (6x)
aţi mîniat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 4;
mîniiaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 8, 14;
mîniindu-se *verb gerunziu* [7] 1, 53;
s-au mîniat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 2;
să mînie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 11;
vor mîniia *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 12;

mînie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zorn" : „colère" : (7x)
mînie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 2;
mîniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 15; [2] 2, 6; 9, 10; [3] 1, 9; 2, 10; 2, 15;

mîntuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erlösen, erretten, befreien" : „délivrer, sauver" : (15x)
au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 1, 58; 1, 58;
au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 63;
mîntuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 42;
mîntuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 11; 12, 9; 14, 14;
mîntuind *verb gerunziu* [4] 1, 50;
mîntuit-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 10, 16;
s-au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 12; 14, 13;
să mîntuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 9;
va mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 18;
vei mîntui *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 6, 19;
vor mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 45;

mîntuíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erlösung, Errettung, Heil" : „délivrance, salut" : (6x)
mîntuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 16; 11, 3; [3] 4, 17; [7] 8, 68;
mîntuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 15; 4, 21;

mîntuitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Erlöser" : „sauveur" : (2x)
mîntuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 12;
mîntuitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 15;

mîrîí : (c. 1683-1686 MS. 45, 747/1) : v. IV : „knurren" : „grogner" : (1x)
va mîrîi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 19;

mîşcói, -oáie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./f. : „Maulesel" : „mulet" : (2x)
muşcoaia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 14;
muşcoi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 68;

moabít : (1581-1582 PO) : s. m. : „Moabiter" : „Moabite" : (1x)
moavitênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 71;

moárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tod" : „mort" : (15x)
moarte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 3; 4, 2; 4, 11; 6, 12; 12, 9; [2] 11, 12; 14, 5; [4] 1, 15; 1, 32; [7] 8, 27;
moartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 24;
morţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 14, 13; [2] 6, 7; 12, 13; [5] 1, 58;

moaviteán → moabit

mohorît : (1495 DERS / în top. *Mohorîţii*) : adj./s. n. : „1. dunkelrot, purpurrot, 2. Purpur, Porphyr" : „1. rouge foncé, pourpre, 2. pourpre, porphyre" : (4x)
cel mohorît *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 61;
mohorît *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 23; [7] 3, 6;
mohorîtă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 10;

mormînt : (1512-1513 DERS / în top. *Murminte*) : s. n. : „Grab, Grabmal" : „tombeau, tombe" : (2x)
mormînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 29;
mormîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 23;

mort : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. tot, 2. Verstorbene" : „1./2. mort, défunt" : (11x)
cei morţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 13;
cel mort *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 14;
mort *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 14; [2] 14, 15;
mortul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 60;
mortului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 29;
morţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 7; 12, 13;
morţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7; [3] 3, 7;
nişte morţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 25;

moşíe : (1548 DERS) : s. f. : „Erbgut" : „terre, propriété" : (2x)
moşie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 36;
moşiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 66;

moştení : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „(be)erben" : „hériter" : (6x)
au moştenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 14;
au moştenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 18;
să moşteneascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 17;
să moşteniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 8, 85;
va moşteni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 3, 15; 4, 15;

moştenire : (1652 ÎNDR. 213) : s. f. : „Erbschaft, Erbe" : „héritage" : (8x)
moştenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 87;
moştenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 10; 6, 12;

[2] 16, 19;
moştenirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 10;
moştenirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 19; 9, 13; 13, 7;

muiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „tauchen" : „tremper, mouiller" : (1x)
au muiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 3;

muiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frau, Weib" : „femme" : (83x)
muiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 9; 3, 15; 3, 17; 4, 13; 4, 13; 6, 15; 6, 16; 7, 15; [2] 8, 27; 11, 21; 12, 11; [7] 4, 20; 4, 25; 5, 60; 9, 40;
muiêre *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [2] 11, 1;
muiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 17; 2, 1; 2, 11; 7, 8; 7, 16; 7, 17; 8, 5; 8, 16; 9, 4; 10, 3; 10, 9; 10, 12; 12, 2; 14, 17; [2] 4, 8; 12, 10; [7] 4, 21;
muieri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 8; 4, 15; [2] 10, 21; [6] 1, 27; [7] 4, 13; 4, 17; 4, 26; 4, 27; 8, 93; 8, 94; 9, 7; 9, 12; 9, 17; 9, 18; 9, 36;
muierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 2; 8, 10; 11, 2;
muierile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 10; 6, 18; 7, 12; 7, 20; 7, 21; 7, 24; 7, 29; 9, 4; 13, 20; [4] 1, 26; 1, 28; 1, 30; 1, 37; [6] 1, 24; [7] 1, 30; 3, 12; 4, 15; 4, 15; 4, 22; 4, 32; 4, 34; 4, 37; 5, 1; 8, 95; 9, 9; 9, 20;
muierilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 15, 15; 15, 16; [7] 4, 23; 9, 41;
o muiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 17; [7] 4, 18;

muierésc : (1551-1553 ES) : adj./s. : „weiblich, frauenhaft" : „féminin" : (1x)
cea muierească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 14;
cêle muiereşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11;

muierét : (1688 BIBLIA) : s. n. : „die Frauen" : „gent féminin" : (1x)
muieretul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 15, 15;

mult : (1521 NEACŞU) : adj./adv./pron./s. : „viel" : „maint, nombreux, beaucoup" : (78x)
ale multora *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [7] 2, 9;
cea mai multă *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 25;
foarte mult *adv. cantitativ super.* [2] 5, 17;
foarte mulţi *adj. calificativ gradul superlativ masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 16;
mai mult *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 10;
mai mult *adv. cantitativ comp.* [1] 14, 4; [6] 1, 22; 1, 23; 1, 24; [7] 1, 22; 1, 51; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 18; 4, 2; 4, 3; 4, 12; 4, 25; 4, 42; 4, 42;
mai multe *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 16;
mai multu *adv. cantitativ comp.* [7] 2, 29;
mult *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 22;
mult *adv. cantitativ poz.* [1] 9, 2; [7] 3, 22; 9, 11;
mult *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 8;
multa *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 12;
multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 3; 3, 6; 4, 4; 4, 17; [2] 2, 14; 5, 10; 7, 29; [3] 4, 24; [7] 8, 8; 9, 11;
multă foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; 7, 2; 7, 16; 15, 8; [7] 8, 93;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 6; 1, 14; 2, 2; 3, 4; 7, 9; 13, 12; [2] 4, 11; 5, 8; 5, 15; 16, 24; [3] 1, 8; [4] 1, 3; [7] 2, 9; 8, 22;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 17; 15, 8;
multe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 30; [7] 1, 51;
multe foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 6;
multe foarte *adj. calificativ gradul superlativ neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 9;
mult foarte *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; 12, 18;
mult foarte *adv. cantitativ super.* [2] 10, 7;
multu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 9;
mulţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 3; 1, 40; [7] 4, 14; 6, 14;
mulţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 15; [2] 16, 20; [3] 4, 8; [7] 4, 26; 4, 27; 5, 84;

mulţí → înmulţi

mulţíme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Menge" : „foule, multitude" : (31x)
ai mulţimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 12;
ale mulţimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 2;
mulţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 9; [2] 1, 16; 2, 5; 2, 13; 2, 13; 5, 10; 7, 2; 7, 16; 9, 12; 15, 8; [7] 8, 93;
mulţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 12; 2, 14; 5, 3; 7, 4; 16, 3; 16, 3; [5] 1, 13; [6] 1, 81; 1, 102; [7] 9, 4; 9, 6; 9, 11; 9, 38; 9, 40; 9, 41; 9, 47;
mulţimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 45; 9, 50;

mulţumí : (1563 CORESI, PRAXIU 113) : v. IV : „zufriedenstellen" : „remercier" : (1x)
să mulţimim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 8, 22;

múmă → mamă

múncă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Marter" : „peine" : (1x)
muncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 27;

múnte : (1443 DERS / în antr. *Muntea*) : s. m. : „Berg" : „mont(agne)" : (42x)
ale muntelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 2;
a munţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 12;
munte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 16; 5, 3; 5, 18; 6, 10; 6, 13; 7, 15; 10, 11; 15, 2; 15, 8; [4] 1, 34;
muntele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 6; 2, 15; 5, 5; 5, 12*; 5, 14; 10, 14; 11, 2; 15, 5;
muntelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 1; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 7, 1; 7, 10; 14, 11;
munţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 3; [4] 1, 52;
munţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 18; [2] 1, 15; 6, 7; 7, 4; 16, 13; [5] 1, 44; [7] 4, 4;

munţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 4; 4, 5; 5, 1; 7, 8; 7, 8;

murí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sterben" : „mourir" : (28x)
a muri *verb infinitiv prezent* [1] 3, 6; 10, 9; 14, 19; 14, 19;
au murit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 3, 10; [3] 2, 19; 3, 2;
au murit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 13; 14, 16; 14, 18; [2] 8, 2; 8, 3; 16, 20; 16, 23; 16, 24;
muri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 21;
muriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 12;
să fie murit *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 10, 2;
să moară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 9;
să moriu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 6, 14;
să murim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 7, 23;
va muri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 4;
voiu muri *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 4, 2; 4, 3; 6, 13; 8, 16; 11, 6;
vor muri *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 4, 1;

mustráre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 85) : s. f. : „Tadel, Verweis" : „réprimande, reproche" : (1x)
mustrării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 8;

muşcá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „beissen" : „mordre" : (1x)
muşcîndu-se *verb gerunziu* [1] 11, 5;

muşcói → mîşcoi, -oaie

mutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „umziehen, umsiedeln, versetzen, verrücken" : „déménager, émigrer, transférer, changer de lieu" : (3x)
au mutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 5, 88;
mută *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 36; 1, 46;

múzică : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Musik" : „musique" : (3x)
musíce *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 63; 5, 2; 5, 81;

N

naínte → înainte

náşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. zeugen, gebären, 2. geboren, erzeugt werden" : „1. enfanter, procréer, engendrer, 2. naître, être procrée" : (6x)
am născut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 9;
au născut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 16; [7] 4, 15;
născuţi *verb participiu pl. masc.* [1] 8, 12;
s-au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 18;
să vor naşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 41;

náştere : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geburt" : „naissance" : (2x)
naşterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 12, 17;
naşterilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 6;

nădăjduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hoffen, vertrauen" : „espérer, avoir confiance" : (9x)
am nădejduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 15;
au nădejduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 10;
nădejduiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 10, 6;
nădejduiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 2, 5; 7, 8; [5] 1, 12;
nădejduieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 6, 11;
nădejduim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 18;
nădejduit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 9;

nădéjde : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hoffnung" : „espoir, espérance" : (5x)
nădêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 7; [2] 9, 12; 11, 3;
nădêjdea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 21;
nedêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 27;

nădejduí → nădăjdui

năimít : (1642 CAZ. GOV. 180) : s. m. : „Tagelöhner" : „personne engagée temporairement" : (4x)
cei năimiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 5;
năimit *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 10;
năimitul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 8; 6, 9;

nălţíme → înălţime

năród → norod

născút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „geboren" : „né" : (4x)
cêle născute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 15;
celor născuţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 3, 1;
născută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 15; 6, 9;

năsílnic : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 47) : adj. : „gewaltsam, stark" : „violent, puissant" : (3x)
cel năsilnic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 24;
năsilnic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 22;
năsîlnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 27;

năsíp → nisip

năsílnic → năsilnic

năstrápă : (1462-1463 DERS) : s. f. : „Becher, Pokal" : „coupe" : (1x)
năstrăpi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 13;

năúc : (c. 1665-1672 MS. 4389, 526/1) : adj./s. : „verwirrt" : „hébété" : (1x)
un năuc *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 36;

neam : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Geschlecht, Volk" : „famille, descendance, peuple" : (60x)
neam *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 9; 5, 10; 5, 14; [2] 8, 17; 9, 2; [6] 1, 84; [7] 8, 71; 8, 72; 8, 85; 8, 94; 8, 95; 9, 12; 9, 18;

neamul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 14; 2, 3; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 6, 15; [2] 5, 6; 6, 5; 6, 9; 8, 2; 8, 19; 11, 11; 12, 3; 16, 23; [3] 2, 11; [7] 1, 31;
neamului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 3; 1, 9; [2] 5, 10; 6, 20; 13, 22; 15, 11; 16, 15; [6] 1, 49; [7] 8, 61; 8, 98;
neamuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 3; [6] 1, 20; [7] 5, 70;
neamurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 1, 5; 13, 11; 13, 12; [2] 3, 10; 8, 17; 8, 28; [7] 1, 4; 5, 4; 5, 59; 5, 84; 8, 31;
neamurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 13, 12; [2] 8, 28; [7] 2, 8; 5, 1; 5, 88; 5, 89; 8, 61;

neaşăzáre → neaşezare

neaşezáre : (c. 1640 URECHE[2] 136) : s. f. : „Unordnung, Unruhe" : „désordre, confusion" : (1x)
neaşăzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;

nebăgát : (1649 MARD.) : adj./s. : „verachtet" : „méprisé" : (1x)
celor nebăgaţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 12;

nebăgătór : (1649 MARD.) : adj. : „unaufmerksam" : „inattentif" : (1x)
nebăgători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 3;

necáz : (1654 NEAGOE 345) : s. n. : „Angst, Ärger" : „angoisse, peine, ennui" : (1x)
necazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 4, 11;

necínste : (1563 CORESI, PRAXIU 336) : s. f. : „Unehre, Verachtung" : „déshonneur, mépris" : (3x)
necinste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 10; 8, 20;
necinstea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 22;

necinstí : (c. 1683-1686 MS. 45, 13/[2]) : v. IV : „verunglimpfen, entehren, schänden" : „diffamer, déshonorer, outrager" : (1x)
necinstind *verb gerunziu* [4] 1, 35;

necovîrşít : (c. 1683-1686 MS. 45, 751/[1]) : adj. : „unüberwindlich" : „infranchissable" : (1x)
necovîrşit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 11;

necunoştínţă : (c. 1683-1686 MS. 45, 894/[1]) : s. f. : „Unwissenheit" : „ignorance" : (3x)
necunoştinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 19;
necunoştinţelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 2;
necunoştinţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 77;

necurăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Unreinheit" : „impureté" : (5x)
necurăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 43; 8, 85; 8, 89;
necurăţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 51; 8, 71;

necuviínţă : (1648 NTB 169) : s. f. : „Schlechtigkeit, Lumperei" : „vilenie" : (1x)
necuviinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 18;

nedéjde → nădejde

nedirépt → nedrept

nedireptáte → nedreptate

nedrépt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „ungerecht" : „injuste" : (7x)
nedirept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 6; [7] 4, 37; 4, 40;
nedirept *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 37;
nedirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 37;
nedirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 37;
nedirepţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 37;

nedreptáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ungerechtigkeit, Unrecht" : „injustice, tort" : (2x)
nedireptatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 37;
nedireptăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 39;

negrí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „schwärzen" : „noircir" : (1x)
negriţi *verb participiu pl. masc.* [4] 1, 18;

neguţătór : (1493 DLRV / în top. Vadu Vadu[l] *Neguţătoriu[lui]*) : s. m. : „Händler" : „marchand" : (1x)
neguţitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 14;

neguţitór → neguţător

neîncetáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 686/[1]) : s. f. : „unaufhörlich, ständig" : „incessant, sans cesse" : (3x)
a neîncetării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 12;
neîncetării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 5, 75;
ne-ncetare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 7;

neîncetát : (1581 CORESI, EV. 221) : adv. : „stets" : „continuellement" : (3x)
neîncetat *adv. de mod* [2] 4, 10; [7] 6, 24; 6, 30;

nelegiuí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „sündigen, freveln" : „pécher, commettre une injustice" : (1x)
au nelegiuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 51;

nelegiuíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 496/[2]) : s. f. : „Freveltat" : „infamie, forfait" : (2x)
nelegiuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 74;
nelegiuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 72;

nemerí → nimeri

nemérnic : (1551-1553 ES) : s. : „Ausländer" : „étranger" : (4x)
cêle nemêrnice *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 10;
nemêrnicele *subst. comun fem. pl. voc. art.* [3] 4, 6;
nemêrnicile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 17;

nemêrnicul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 8;

nemernicí : (c. 1683-1686 MS. 45, 223/2) : v. IV : „einwandern, unstet umherwandern" : „immigrer, errer" : (3x)
au nemernicit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 7; 5, 8;
s-au nemernicit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 10;

nemernicíe : (c. 1683-1686 MS. 45, 622/1) : s. f. : „Wüstheit, Einöde" : „désert, lien isolé" : (1x)
nemerniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 9;

nemíca → nimic

nemícă → nimic

neneviteán → ninivitean

nenumărát : (1642 CAZ. GOV. 299) : adj. : „unzählig, ungezählt" : „innombrable" : (1x)
nenumărat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 15;

nepót : (1427 BGL) : s. m. : „1. Enkel, 2. Nachfolger" : „1. petit-fils, 2. descendant" : (2x)
nepot *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 21;
nepotu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 2;

nepriéten : (c. 1640 URECHE2 95) : s. m. : „Feind, Gegner" : „ennemi" : (4x)
nepriêtenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 47;
nepriêtenul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 63;
nepriêtini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 17;
nepriêtinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 49;

nepriétin → neprieten

neputinciós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. hilflos, schwach, 2. ohnmächtig" : „1. faible, incapable, 2. infirme" : (4x)
cei neputincioşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 9;
celor neputincioşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 12;
neputincios *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 26;
neputincioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 45;

nesfătuíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 600/1) : s. f. : „Torheit" : „folie" : (1x)
nesfătuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 17;

neştíne : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „einer, jemand" : „un, quelqu'un" : (2x)
neştine *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [4] 1, 24; 1, 31;

netezíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 755/2) : s. f. : „Nivellierung" : „aplanissement" : (1x)
netezirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 6;

neumblát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „unbetreten" : „non fréquenté" : (1x)
neumblat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac.* [3] 2, 17;

nevástă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Braut" : „mariée" : (1x)
nevastă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 17;

nevoí : (1482-1492 DERS) : v. IV : „bemühen" : „s'efforcer" : (1x)
să să nevoiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 6, 27;

nevóie : (1499 DERS / în top. *Nevoia*) : s. f. : „Bedrängnis" : „difficulté, embarras" : (4x)
nevoie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 7; 4, 4; [4] 1, 32;
nevoii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 11;

nevoínţă : (1581 CORESI, EV. 100) : s. f. : „Schwierigkeit" : „difficulté" : (7x)
nevoinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 6, 10;
nevoinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 29; 6, 34; 7, 2; 8, 21; 8, 23; 8, 27;

níce → nici

nici : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „kein, auch nicht, nicht einmal, weder ... noch" : „aucun, même pas, ni ... ni" : (89x)
nice *conjuncţie coord.* [4] 1, 55;
nici *adv. neg.* [1] 3, 14; 3, 15; 3, 15; [1] 6, 16; [2] 6, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 8, 14; 8, 15; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 19; 8, 19; 9, 12; 10, 14; 11, 14; [2] 12, 9; 16, 5; 16, 5; [3] 3, 14; [4] 1, 16; 1, 43; 1, 20; 1, 24; 1, 24; 1, 30; 1, 30; 1, 30; 1, 31; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 42; 1, 42; 1, 48; 1, 53; 1, 58; [5] 1, 5; 1, 5; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 20; 1, 20; [7] 4, 6; 4, 21; 4, 21; 4, 21; 4, 39; 8, 25; 8, 25; 9, 2; 9, 11;
nici *conjuncţie coord.* [1] 12, 19; [3] 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 17; 3, 19; 4, 9; 4, 9; 4, 11; [4] 1, 26; 1, 26; 1, 30; 1, 31; 1, 37; 1, 44; 1, 45; 1, 48; 1, 48; 1, 53; 1, 53; 1, 53; 1, 53; 1, 53; 1, 55; 1, 56; 1, 56; [7] 4, 11;

niciodineoáră → niciodinioară

niciodinioáră : (1551-1553 ES) : adv. : „niemals" : „jamais" : (1x)
niciodineoară *adv.* [2] 12, 18;

nímene → nimeni

nímeni : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „niemand" : „personne" : (9x)
nimănui *pron. neg. sg. gen./dat.* [1] 4, 19; 6, 13;
nimene *pron. neg. nom./ac.* [2] 14, 15; [7] 8, 25;
nimeni *pron. neg. sg. nom./ac.* [1] 8, 10; 10, 2; [2] 11, 14; 13, 5; [3] 4, 8;

nimerí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „vorfinden, treffen, bekommen" : „toucher, atteindre, trouver" : (2x)
am nemerit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 55;
să nemerescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 17;

nimíc : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „nichts" : „rien" : (13x)
nemica *pron. neg. sg. nom./ac.* [7] 1, 57; 8, 8;

nemică *pron. neg. sg. nom./ac.* [1] 1, 17; 7, 13; [2] 6, 11; [4] 1, 13; 1, 39; [5] 1, 20;
nimica *pron. neg. sg. nom./ac.* [4] 1, 59; [7] 2, 28; 4, 36; 4, 40;
nimică *pron. neg. nom./ac.* [2] 8, 13;

niniviteán : (c. 1683-1686 MS. 45, 728/1) : s. m. : „Niniviter" : „habitant de Ninive" : (1x)
nenevitêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 16;

ninsoáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 182/1) : s. f. : „Schneefall" : „chute de neige" : (1x)
ninsoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 37;

nisán : (c. 1665-1672 MS. 4389, 439/2) : s. m. : „April (Monat)" : „avril (mois)" : (1x)
lui nisán *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 5, 6;

nisíp : (1534 DERS / în top. *Năsipul*) : s. n. : „Sand" : „sable" : (3x)
năsipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 14; [5] 1, 9;
năsipurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 5, 6;

noáo[1] → noi

noáo[2] → nou

noaozéci → nouăzeci

noápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f./adv. : „1. Nacht, 2. nachts" : „1. nuit, 2. la nuit" : (16x)
noapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8; [2] 11, 17; 12, 7;
noaptea *adv. de timp* [1] 7, 12; 8, 8; [2] 11, 16;
noaptea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 16; [2] 6, 22; 7, 5; 8, 29; 11, 4; 11, 5; 13, 16;
nopţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 38;
nopţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 19;
nopţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 5;

noi : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „wir" : „nous" : (146x)
ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [1] 3, 10; 8, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 4; [2] 7, 22; 8, 18; 8, 19; 8, 23; 8, 26; [3] 2, 10; 2, 11; 2, 11; 3, 5; [5] 1, 6; 1, 58; 1, 58; 1, 58; 1, 58; [7] 5, 88; 8, 63; 8, 82; 8, 88; 8, 90;
ne *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [5] 1, 5; 1, 8; [7] 8, 53; 8, 81; 8, 82;
ni *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [5] 1, 5;
noaă *pron. pers. 1 pl. dat. acc.* [7] 8, 80; 8, 81;
noao *pron. pers. 1 pl. dat. acc.* [1] 5, 25; 5, 25; [2] 7, 22; 7, 23; 8, 14; [3] 1, 8; 1, 11; 1, 14; 2, 5; 2, 7; 2, 11; 4, 3; [4] 1, 58; [5] 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; [7] 3, 17; 5, 89; 6, 13; 6, 22; 8, 48; 8, 49; 8, 52; 8, 80; 8, 81; 8, 82; 8, 83; 8, 88; 8, 89; 8, 95;
noi *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* [1] 3, 3; 3, 10; 8, 3; 8, 12; 11, 12; 13, 3; 13, 4; 13, 4; [2] 3, 3; 3, 3; 6, 5; 6, 7; 7, 12; 7, 22; 7, 22; 7, 22; 7, 27; 7, 27; 8, 14; 8, 17; 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 21; 8, 22; 8, 23; 8, 26; 8, 27; 10, 16; 11, 3; 12, 3; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 16; 13, 13; 14, 5; [3] 1, 9; 1, 9; 1, 14; 1, 15; 2, 1; 2, 3; 2, 6; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 2, 15; 2, 21; 3, 1; 3, 2; 3, 5; 3, 5; [5] 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 58; 1, 58; 1, 58; 1, 58; [7] 2, 18; 3, 5; 5, 88; 5, 89; 6, 13; 8, 52; 8, 63; 8, 82; 8, 82; 8, 90; 8, 90; 8, 94; 8, 97; 9, 13;

nóoa→ nouălea, noua

nor : (1467 DERS / în top. *Noureşti*) : s. m. : „Wolke" : „nuage" : (3x)
nori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 18;
norii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 42;
norilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 52;

noră : (1557 DERS) : s. f. : „Schwiegertochter" : „belle-fille" : (4x)
nora *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 12;
nororii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 11;
noru *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 13; 12, 15;

noród : (1551-1553 ES) : s. n. : „Volk" : „peuple" : (86x)
ale nărodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 4, 12;
năroadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 2, 4;
nărod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 17; 14, 17; [3] 2, 26; [7] 1, 11; 8, 69;
nărodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 14, 9; 14, 9; [2] 4, 6; 4, 11; 6, 4; 6, 10; 6, 18; 6, 20; 7, 1; 7, 6; 7, 8; 7, 9; 7, 12; 7, 21; 8, 25; 8, 26; 10, 21; 11, 2; 16, 16; 16, 17; 16, 18; 16, 20; [3] 2, 8; 2, 22; 2, 26; [7] 1, 53; 4, 10; 4, 15;
nărodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 16; [2] 7, 7; 8, 28; 12, 8; 14, 6; 14, 8; [6] 1, 2; 1, 18; [7] 1, 10; 1, 51; 9, 54;
noroade *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 90;
norod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 2; 7, 29; 11, 14; [7] 1, 34; 1, 37; 5, 71; 8, 16;
norodu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 6, 16;
norodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 6; [2] 4, 3; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 19; 6, 1; 7, 23; 13, 19; 13, 23; 15, 12; 15, 13; 15, 16; 15, 17; [3] 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 5; [7] 4, 41; 5, 83; 5, 84; 9, 10;
norodul *subst. comun neutru sg. voc. art.* [3] 4, 4;
norodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 8, 9; 8, 11; 11, 22; 13, 19; 16, 2; [7] 1, 7; 1, 7; 5, 84;

nóstru, noástră : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. pos. : „unser, -e" : „notre, nôtre" : (180x)
ale noastre *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. pl.* [7] 8, 88;
a noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [7] 8, 11;
noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 5, 23; [2] 6, 8; 7, 25; 7, 28; 8, 19; 8, 20; 8, 21; 8, 26; 13, 7; 13, 22; 14, 13; [3] 1, 12; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 11; 2, 11; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 4, 17; [5] 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 12; [7] 8, 63;
noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 5, 23; [2] 8, 19;
noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 13, 4; [2] 3, 4; 3, 5; 7, 25; 8, 19; 8, 27; 11, 22; [3] 3, 4; [7] 8, 95; 8, 77; 8, 92;
noastre *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. pl.* [2] 3, 4; 8, 17; [5] 1, 4; 1, 10; [7] 8, 77; 8, 77; 8, 79; 8, 88; 8, 88; 9, 12;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. sg.* [1] 5, 24; 12, 18; [2] 6, 20; 7, 7; 7, 24; 7, 25; 7, 27; 8, 14; 8, 15; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 22; 10, 16; 11, 14; 13, 13; 13, 22; 14, 13;

15, 11; [3] 1, 6; 1, 11; 1, 12; 1, 15; 1, 15; 2, 4; 2, 5; [7] 2, 21; 5, 89; 6, 8; 6, 22; 8, 48; 8, 49; 8, 52; 8, 54; 8, 55; 8, 57; 8, 61; 8, 63; 8, 64; 8, 81; 8, 83; 9, 8;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 4, 5; 5, 5; 5, 22; 7, 5; 13, 4; 13, 4; [2] 13, 19; [3] 1, 9; 1, 9; 1, 13; 2, 4; 2, 4; 2, 11; 3, 3; 3, 22; 4, 15; 4, 17; [7] 8, 82;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. voc. sg.* [3] 2, 9; 2, 14; 2, 21;
nostru *adj. pron. pos. 1 neutru pl. gen./dat. sg.* [2] 7, 12; 8, 28; 12, 11; 13, 22; [7] 8, 81;
nostru *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. sg.* [1] 2, 3; [2] 3, 4; 8, 16; 8, 16; 11, 11; [7] 8, 90; 9, 11;
noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 5, 15; 8, 4; 14, 10; [2] 6, 7; 7, 24; 7, 24; 7, 24; 7, 25; 7, 25; 8, 11; 8, 14; 8, 17; 8, 19; 8, 21; 8, 29; 8, 31; 10, 8; 13, 16; 13, 20; [3] 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 2, 5; 2, 14; 2, 14; 2, 18; 2, 18; 3, 3; 3, 5; 3, 5; [5] 1, 2; 1, 4; 1, 22; [7] 8, 52; 8, 60; 8, 78; 8, 79;
noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 2, 2; 4, 14; 14, 5; [2] 8, 17; 8, 22; [3] 1, 8; 1, 13; 1, 14; 2, 1; 2, 1; 2, 1; [7] 6, 15; 8, 79; 8, 79; 8, 79;

nou : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „neu" : „nouveau, neuf" : (12x)
cea noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 16;
noaă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 9;
noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. neart.* [7] 5, 75;
noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 6; 8, 6;
noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 76; 5, 79; 6, 25; 8, 6; 9, 17; 9, 37; 9, 40;

nóuălea, nóua : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „neunte" : „neuvième" : (1x)
a nooa *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [7] 9, 5;

nouăzéci : (1551-1553 ES) : num. (în num. compus *nouăzeci şi nouă*) : „neunzig" : „quatre-vingt-dix" : (1x)
noaozeci *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 23;

nu : (1521 NEACŞU) : adv. : „nein, nicht" : „non, ne ... pas" : (386x)
n- *adv. neg.* [0] 1, 4; [1] 1, 13; 1, 17; 1, 18; 2, 9; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 14; 4, 26; 12, 14; 12, 19; [2] 1, 10; 2, 3; 2, 5; 5, 7; 5, 16; 5, 17; 7, 13; 8, 18; 9, 9; 11, 1; 11, 19; 12, 9; 12, 18; 13, 5; 13, 16; 13, 18; 13, 22; 16, 20; [3] 1, 12; 1, 12; 1, 15; 2, 7; 2, 18; 3, 2; 3, 12; 3, 14; 3, 15; 3, 17; [4] 1, 36; [5] 1, 5; [7] 1, 19; 6, 20; 8, 71; 9, 2; 9, 55;
nu *adv. neg.* [1] 1, 10; 1, 13; 1, 15; 2, 4; 2, 7; 2, 9; 2, 13; 2, 14; 3, 2; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 4, 2; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 10; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 16; 4, 18; 4, 19; 4, 20; 4, 20; 4, 22; 4, 23; 4, 24; 4, 27; 4, 29; 5, 2; 5, 4; 5, 6; 5, 13; 5, 15; 5, 23; 5, 24; 6, 7; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 17; 6, 19; 7, 13; 8, 6; 8, 7; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 12; 8, 15; 9, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 11; 12, 2; 12, 5; 12, 7; 12, 11; 12, 14; 12, 18; 12, 18; 12, 20; 13, 2; 13, 5; 14, 6; 14, 11; 14, 19; [2] 1, 10; 1, 10; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 13; 2, 14; 4, 10; 5, 3; 5, 5; 5, 10; 5, 11; 5, 20; 5, 20; 6, 2; 6, 2; 6, 5; 6, 6; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 12; 7, 17; 7, 19; 7, 20; 7, 22; 7, 24; 7, 25; 7, 27; 7, 28; 8, 8; 8, 11; 8, 11; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 15; 8, 15; 8, 17; 8, 18; 8, 20; 8, 23; 8, 23; 8, 24; 8, 25; 8, 26; 8, 27; 8, 30; 8, 30; 9, 3; 9, 12; 9, 14; 10, 11; 10, 14; 10, 17; 10, 21; 11, 1; 11, 2; 11, 2; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 13; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 6; 12, 11; 12, 12; 13, 21; 14, 2; 14, 3; 14, 15; 14, 16; 14, 17; 15, 2; 16, 5; 16, 12; 16, 24; [3] 1, 9; 1, 13; 2, 2; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 13; 2, 14; 2, 17; 2, 22; 2, 22; 2, 25; 2, 26; 3, 3; 3, 10; 3, 11; 3, 17; 3, 19; 3, 22; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 8; 4, 9; 4, 11; [4] 1, 4; 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 15; 1, 17; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 1, 27; 1, 27; 1, 31; 1, 31; 1, 31; 1, 32; 1, 32; 1, 32; 1, 32; 1, 33; 1, 33; 1, 36; 1, 37; 1, 39; 1, 40; 1, 42; 1, 42; 1, 43; 1, 43; 1, 44; 1, 44; 1, 44; 1, 45; 1, 45; 1, 47; 1, 48; 1, 48; 1, 54; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 58; 1, 61; [5] 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 17; 1, 20; [7] 1, 3; 1, 15; 1, 18; 1, 24; 1, 27; 1, 36; 1, 48; 1, 52; 1, 54; 2, 19; 2, 20; 2, 24; 2, 29; 3, 18; 3, 20; 3, 21; 3, 22; 3, 22; 3, 23; 3, 24; 4, 2; 4, 5; 4, 6; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 15; 4, 17; 4, 18; 4, 23; 4, 28; 4, 28; 4, 28; 4, 32; 4, 34; 4, 35; 4, 36; 4, 37; 4, 39; 4, 40; 4, 49; 5, 59; 5, 60; 5, 62; 5, 76; 5, 84; 5, 89; 6, 6; 6, 32; 7, 11; 8, 8; 8, 23; 8, 26; 8, 82; 8, 86; 8, 86; 8, 87; 8, 90; 8, 90; 8, 92; 9, 4; 9, 11; 9, 11; 9, 52; 9, 53; 9, 54;

númai : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „nur" : „seulement" : (4x)
numai *adv.* [1] 6, 13; [2] 6, 6; 9, 14; 11, 7;

número : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zahl" : „nombre" : (9x)
număr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; 2, 14; 5, 10; [7] 8, 65;
numărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [0] 1, a; 1, a; [7] 2, 13; 5, 9; 7, 8;

numărá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „zählen" : „compter" : (2x)
au numărat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 12;
numără *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 9, 2;

núme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Name" : „nom" : (37x)
nume *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 9; [3] 2, 8; [7] 8, 80; 9, 16;
numele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 1, 37; [7] 8, 44;
numele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 12; 3, 14; 3, 14; 5, 11; 8, 4; 11, 9; 12, 5; 13, 12; [2] 9, 9; 14, 7; 16, 1; [3] 2, 11; 2, 20; 2, 23; 3, 3; 3, 4; 5, 3; [5] 1, 2; 1, 8; 1, 22; [7] 1, 49; 4, 63; 5, 4; 5, 60; 6, 1; 6, 33; 8, 90;
numelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [7] 6, 12; 8, 51;
numelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 9, 10; [5] 1, 14;

numí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(be)nennen" : „nommer" : (5x)
au numit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 22;

s-au numit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 4, 63;
să numi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 5, 60;
să va numi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 7;
te-ai numit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 3, 9;

numít : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „1. (be)nannte, 2. bekannt, berühmt" : „1. nommé, 2. connu, fameux" : (2x)
cei numiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 16;
numită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 23;

núntă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Hochzeit" : „mariage" : (8x)
ale nuntei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 8, 15;
ale nunţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 5;
nunta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 11; 11, 14;
nuntă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 14; 9, 1; 9, 4;
nuntei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 8, 15;

O

o : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „o!, oh!" : „oh!, ô!" : (9x)
o *interjecţie* [1] 13, 15; [3] 3, 15; [7] 3, 18; 3, 24; 4, 2; 4, 12; 4, 14; 4, 32; 4, 34;

oáie : (1332 SUCIU / în top. *Voya*) : s. f. : „Schaf" : „brebis, mouton" : (8x)
oi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 9; [2] 2, 13; [7] 1, 8; 1, 9;
oile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [0] 1, 1; 1, 3; [2] 8, 23; 11, 19;

oáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mal" : „fois" : (3x)
ori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 6; 1, 15; [2] 13, 9;

oarecáre : (1559-1560 BRATU) : pron. nehot. : „irgendein" : „quiconque" : (2x)
oarecarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [4] 1, 15;
oarecarii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [4] 1, 29;

oarecînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „einmal" : „une fois" : (1x)
oarecînd *adv. de timp* [6] 1, 74;

oáste : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heer" : „troupe" : (5x)
oaste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 16;
oastea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 3; 7, 1;
oştii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 10;
oştile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 8;

obicéi : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Gewohnheit" : „habitude" : (1x)
obicêiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 11;

oblăduíre : (1654 NEAGOE 177) : s. f. : „Herrschaft" : „domination" : (2x)
oblăduirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 28; 4, 40;

oblicí : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „erforschen" : „explorer" : (1x)
obliciiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [7] 8, 46;

oborî́ → doborî

obráz : (1424 DRHB I, 102 / în antr. Gherghi *Obraz*) : s. n. : „1. Wange, Gesicht, 2. Bild, 3. Person" : „1. joue, face, 2. image, 3. personne" : (8x)
obraze *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 39;
obrazele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [4] 1, 18;
obrazelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [3] 1, 11; 2, 5;
obrazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 8; [4] 1, 10;
obrazului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 11, 21; 12, 11;

obrezuí : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „beschneiden" : „circoncire" : (1x)
-şi obrezuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 14, 10;

ocără : (c. 1573-1578 PS. SCH. 138) : s. f. : „Schimpf" : „réprimande, insulte" : (16x)
ocara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 5; [2] 1, 15;
ocară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 3; 3, 11; 3, 13; 3, 16; [2] 4, 10; 5, 20; 8, 19; 9, 2; [3] 2, 4; [4] 1, 41; 1, 61; 1, 62; [5] 1, 7;
ocări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 6;

ocărî́ : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „beschimpfen, verunglimpfen" : „gronder, injurier" : (3x)
ai ocărît *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 13, 19;
ocăraşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 37;
să să fie ocărît *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 3, 8;

ocăzuí : (c. 1683-1686 MS. 45, 752/1) : v. IV : „handeln" : „agir" : (1x)
ocăzuiamu *verb indicativ imperfect 1 pl.* [3] 1, 13;

ochi : (1472 DERS / în top. *Ochiianii*) : s. m. : „Auge" : „oeil" : (27x)
ochi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 8;
ochii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 9; 2, 9; 2, 9; 3, 13; 5, 26; 7, 8; 11, 5; 11, 5; 11, 7; 11, 8; [3] 1, 8; 2, 12; 2, 13; [4] 1, 14;
ochilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 3; 11, 8; [2] 3, 5; 7, 24; 10, 4; 12, 13; [3] 1, 15; 3, 8;
ochiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 7; 4, 22; [2] 2, 9; 16, 7;

odáie : (1588 BGL) : s. f. : „Zimmer, Wohnstätte" : „chambre, habitation" : (1x)
odăile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 4;

odátă : (1620 MOXA) : adv. : „gleichzeitig" : „simultanément" : (6x)
odată *adv. de timp* [2] 4, 10; 13, 19; 15, 2; 15, 4; 15, 10; [7] 7, 12;

odíhnă : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 192) : s. f. : „Ruhe, Rast" : „repos" : (1x)
odihnii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 10;

odihní : (1560-1561 CORESI, TE.²) : v. IV : „ausruhen" : „reposer" : (1x)
odihnind *verb gerunziu* [2] 10, 23;

om : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Mensch, Mann" : „homme" : (71x)
al omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 15; [4] 1, 13;
a oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 8, 5;
nişte oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 9;
oameni *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [7] 6, 29;
oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 16; 2, 12; 7, 6; 10, 18; 11, 7; [4] 1, 44; [6] 1, 68; [7] 8, 11; 8, 34; 8, 35; 8, 36; 8, 37;
oamenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 9; 13, 14; 14, 9; [3] 3, 10; 3, 23; [7] 2, 27; 2, 28; 3, 18; 4, 2; 4, 14; 4, 17; 6, 12;
oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 5; 8, 12; 13, 21; [4] 1, 22; 1, 53; [5] 1, 51; [7] 4, 17; 4, 17; 4, 37;
om *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 7, 7;
om *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 3; 5, 4; 6, 8; [2] 11, 1; 15, 2; [4] 1, 32; [7] 9, 40;
omul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 18; 5, 20; 6, 12; 8, 6; 11, 4; [2] 8, 15; [3] 1, 11; 2, 1; 2, 3; 2, 3; [4] 1, 32; 1, 32; 1, 62; [7] 4, 20; 4, 23; 4, 25;
omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 7; 12, 1; [2] 8, 13; [7] 5, 73;
un om *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 10; 6, 7; 7, 12; [4] 1, 11;
unui om *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 14, 6;

omăt : (c. 1573-1578 PS. SCH. 437) : s. n. : „Schnee" : „neige" : (1x)
ometuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 41;

omenésc : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „menschlich" : „humain" : (1x)
omeneşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 43;

omét → omăt

omorî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „töten" : „tuer" : (13x)
a omorî *verb infinitiv prezent* [1] 3, 16;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 54;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 8;
omoară *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 8;
omorîia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 15;
omorî-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 9, 4;
să omoară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 16, 4; [7] 4, 8;
să omoară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 16; [2] 1, 12;
să va omorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 7;
va omorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 11; [4] 1, 11;

omorî́re : (1581 CORESI, EV. 117) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (1x)
omorîrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 3;

oprí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (auf-, an)halten, 2. verbieten" : „1. arrêter, retarder, entraver, 2. interdire" : (12x)
a opri *verb infinitiv prezent* [2] 4, 5; [7] 2, 30;
au oprit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 14; [7] 5, 90;
oprescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 50;
opriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 5, 90;
s-au oprit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 6, 6;
să oprească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 7, 10; 12, 6; [7] 2, 28;
să oprească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 33;
să opriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 90;

orb : (1491 DERS / în antr. Vlad *Orbescul*) : adj. : „blind" : „aveugle" : (1x)
orb *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 32;

orgán : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Organ" : „organe" : (1x)
organe *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [0] 1, 2;

ori : (c. 1559-1560 CORESI, ÎC.) : conj. : „oder, entweder... oder" : „ou, ou... ou" : (4x)
ori *conjuncţie coord.* [1] 1, 14; [7] 3, 5; 8, 27; 8, 27;

oricé : (1632 GCR I, 77) : pron. nehot. : „was auch immer" : „n'importe quoi" : (1x)
orice *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [7] 4, 3;

oricî́t : (1646 PRAV. MOLD. 105) : pron. nehot. : „wieviel auch" : „tant (que)" : (4x)
oricîte *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [7] 8, 18; 8, 20;
oricîţi *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [2] 11, 16; [7] 5, 76;

oriúnde : (1646 PRAV. MOLD. 124) : adv. : „wo (auch) immer" : „n'importe où" : (1x)
oriunde *adv. nehot.* [2] 8, 19;

orz : (1497 DERS / în antr. *Ordzea*) : s. n. : „Gerste" : „orge" : (1x)
orz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 2;

os : (1437 DRHD / în antr. *Os*) : s. n. : „Knochen" : „os" : (2x)
oasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 2, 18; 2, 18;

osebí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. auswählen, 2. trennen" : „1. choisir, 2. séparer" : (11x)
am osebit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 1, 68;
au osebit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 13; [7] 4, 44; 4, 57; 8, 71;
osebindu-ne *verb gerunziu* [5] 1, 5;
osebit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 56;
s-au osebit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 7, 13;
să osebiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 5, 61;
se va osebi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 10, 14;
vă osebiţi *verb imp. 2 pl.* [7] 9, 9;

osî́rdie : (1581 CORESI, EV. 233) : s. f. : „Eifer" : „zèle" : (2x)
osîrdie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 9; [2] 4, 7;

ospắţ : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Festessen" : „festin" : (4x)
ospăţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 22; 12, 9; [6] 1, 21; [7] 3, 1;

ostení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bemühen, 2. ermüden" : „1. (s')efforcer, 2. fatiguer" : (2x)
am ostenit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 8;
osteniţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 4, 23;

oştí : (1581-1582 PO) : v. IV : „kämpfen" : „lutter, combattre" : (1x)
oştesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 6;

P

páce : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frieden" : „paix" : (14x)
pace *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 18; 14, 4; [2] 3, 2; 7, 13; 7, 22; 8, 31; 15, 9; [3] 3, 7; [4] 1, 3; [7] 5, 2;
pacea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 15; [3] 3, 8; 5, 3*;
păcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 13;

págubă : (c. 1431 LDSR 328) : s. f. : „Schaden" : „dommage, préjudice" : (1x)
pagubă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 27;

pahár : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Glas" : „verre" : (3x)
pahară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 13; 2, 13;
păhărăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 15, 13;

pahárnic : (1415 DERS) : s. m. : „Mundschenk" : „échanson" : (1x)
paharnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 20;

pálmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand(fläche)" : „paume" : (1x)
palme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 30;

páră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flamme" : „flamme" : (3x)
para *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 18; 1, 19;
pară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 58;

párte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Teil, Anteil" : „part, partie" : (4x)
parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 62; 8, 72;
părţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 21;
părţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 5;

pásăre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vögel" : „oiseau" : (5x)
pasărea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 60;
păsările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 7; [3] 3, 10; [4] 1, 19; [5] 1, 49;

páscă → paşte

páshă → paşte

páşte[1] : (1551-1553 ES) : s. m./s. f. : „1. Passahfest, 2. Opfer" : „1. Pâques, 2. offrande, sacrifice" : (14x)
pasca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 11;
pasha *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 6; [7] 1, 1;
paşte *subst. comun masc. nom./ac. neart.* [7] 1, 8; 1, 18;
paştele *subst. comun masc. nom./ac. art.* [7] 1, 6; 1, 16; 1, 20;
Paştele *subst. propriu masc. nom./ac. art.* [6] 1, 1; 1, 12; [7] 1, 1; 1, 6; 1, 17;
paşti *subst. comun masc. nom./ac. neart.* [7] 1, 19;
paştile *subst. comun masc. nom./ac. art.* [7] 7, 10; 7, 12;
Paştile *subst. propriu masc. nom./ac. art.* [6] 1, 61;

páşte[2] : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „weiden" : „paître" : (2x)
păscînd *verb gerunziu* [2] 8, 23;
păşteam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [0] 1, 1;

pat : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bett" : „lit" : (9x)
pat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 3; 14, 15; [2] 13, 8;
patul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 3; 10, 23; 13, 3; 13, 6;
patului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 13, 8;
paturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 15, 13;

pátru : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „vier" : „quatre" : (5x)
patru *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 22; 5, 25; 5, 50; 5, 66; 7, 7;

pátrulea, pátra : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „vierte" : „quatrième" : (2x)
a patra *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 9; [7] 8, 64;

patruzéci : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : num. card. : „vierzig" : „quarante" : (6x)
patruzeci *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 15; 5, 17; 5, 34; 5, 44; 5, 48; 5, 68;

pávăză : (1578 DERS) : s. f. : „Schild" : „bouclier" : (1x)
pavăză *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 9;

pázã : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Wache, Aufsicht" : „garde surveillance" : (4x)
pază *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 7;
paze *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 23;
pazii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 48;
păzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 22;

páznic : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Hüter, Wächter" : „surveillant, gardien" : (1x)
paznicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 21;

păcát : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sünde" : „péché" : (21x)
păcat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 18; [3] 1, 6; [7] 8, 78;
păcate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 88;
păcatele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 3, 4; [2] 7, 25; 7, 25; 11, 17; [3] 4, 8; [4] 1, 2; [5] 1, 4; 1, 10; [7] 8, 77; 8, 79; 8, 88; 9, 7;
păcatelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 3, 2;
păcatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 14; 4, 30; 12, 9; [7] 7, 8;

păcătós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „sündig, sündhaft" : „pécheur" : (3x)
celor păcătoşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 23;
păcătoşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 7;
păcătoşilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 13, 8;

păcătuí : (1581 CORESI, EV. 286) : v. IV : „sündigen" : „pécher" : (1x)
au păcătuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 4, 27;

păgînătáte : (1625 SLLF II, 405) : s. f. : „Gottlosigkeit, Unglaube"

: „pratique immorale, mécréance" : (1x)
păgînătăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 53;

păgîní : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : v. IV : „entheiligen, profanieren" : „profaner" : (2x)
au păgînit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 22;
păgînit-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 9;

păgubí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 52) : v. IV : „schädigen, benachteiligen" : „nuire, défavoriser" : (1x)
păgubi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 37;

păhár → pahar

pămî́nt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Erde, Land" : „terre, pays" : (109x)
ai pămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 8, 85;
ale pămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 5, 74; 8, 71; 8, 72; 8, 87;
al pămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 19; [2] 9, 13; [4] 1, 45;
pămînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 6; 3, 13; 6, 3; 14, 5; 14, 6; [2] 2, 6; 7, 25; 13, 20; 14, 2; 16, 4; [3] 1, 7; 3, 7; 3, 9; 3, 12; 3, 14; 3, 23; [4] 1, 17; 1, 23; [5] 1, 45; [6] 1, 106; [7] 5, 74; 8, 85; 8, 93; 9, 48;
pămîntu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 14;
pămîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 4; 3, 14; 4, 15; 13, 7; 14, 5; [2] 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 2, 1; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 9; 5, 7; 5, 9; 5, 11; 5, 13; 5, 17; 5, 17; 5, 20; 6, 2; 6, 8; 7, 4; 7, 10; 10, 21; 11, 1; 11, 7; 11, 8; 11, 16; 11, 23; 13, 20; 16, 20; [3] 1, 4; 1, 13; 1, 14; 2, 8; 2, 11; 2, 16; 2, 17; 2, 23; 2, 23; 2, 25; 2, 26; 3, 7; 3, 20; [5] 1, 6; 1, 10; 1, 43; [7] 1, 58; 4, 2; 4, 6; 4, 15; 4, 34; 4, 36; 6, 13; 8, 79; 8, 85;
pămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 3; 2, 6; 2, 14; 2, 14; 3, 10; 5, 10; 6, 6; 7, 16; 8, 19; 11, 21; [3] 1, 5; 5, 6; [6] 1, 52; [7] 5, 90; 7, 13; 8, 89; 8, 94; 9, 9;

păpúşă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 801/1) : s. f. : „Bündel" : „botte, gerbe" : (1x)
păpuşi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 5;

păr : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Haar" : „cheveu" : (3x)
părul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 3; 16, 6; [7] 8, 73;

părăsí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verlassen, 2. entsagen" : „1. quitter, 2. renoncer" : (5x)
ne-am părăsit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 82;
părăsesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 4, 1;
părăsiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 5;
părăsit-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 3, 7;
va părăsi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 27;

părăsít : (1495 DERS) : adj./s. : „verlassen" : „abandonné" : (1x)
cea părăsită *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 8;

păreá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „scheinen, erscheinen" : „paraître" : (5x)
s-au părut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 12;
să pare *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 3, 16; [7] 6, 22;
să va părea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 2, 21;
se pare *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 39;

păréte → perete

părínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Vater, 2. pl. Eltern" : „1. père, 2. pl. parents" : (47x)
ai părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 9, 16;
ale părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 2; [7] 8, 79;
al părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 4, 60;
a părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 4; [5] 1, 4;
părinte *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 5, 1;
părintele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 16;
Părintele *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 4;
părintelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 11; 4, 13; [2] 9, 2; 9, 13;
părinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 14; 10, 10; [2] 8, 3; 8, 17; 8, 22; [3] 1, 13; 1, 14; [7] 2, 21; 6, 15;
părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 13; 8, 4; [2] 5, 7; 5, 8; 7, 25; 7, 25; 10, 8; [3] 1, 11; 2, 5; 2, 14; 2, 16; 2, 18; 2, 24; 2, 25; 3, 3; 3, 5; 3, 5; [5] 1, 2; 1, 22; [7] 1, 10; 1, 52; 4, 62; 8, 28; 8, 60; 8, 78;

părintésc : (1581 PRL) : adj. : „väterlich" : „paternel" : (2x)
cea părintească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 5;
cel părintesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [7] 1, 29;

păsá : (1551-1553 ES) : v. I : „gehen" : „aller" : (11x)
pasă *verb imp. 2 sg.* [1] 2, 2; 5, 6; 5, 20; 9, 1; 12, 3; 14, 4; [2] 8, 31; 10, 16; [3] 4, 2;
păsaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 4, 13; 4, 13;

păstór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hirte" : „berger" : (1x)
păstori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 19;

păţí : (1470 DLRV) : v. IV : „erleiden, erdulden" : „subir, endurer" : (1x)
vor păţi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 30;

păzí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. bewahren, bewachen, (sich) hütten, 2. lauern" : „1. préserver, observer, (se) garder, 2. épier" : (18x)
am păzit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [5] 1, 5;
am păzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 10;
au păzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 14;
au păzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 18;
păzesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 11;
păzescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 56;
păzêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 14, 11;
păziia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 13, 2; 13, 13; [7] 3, 4;
păziia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 12, 15;
păzind *verb gerunziu* [2] 7, 5; 7, 10; [4] 1, 59;
păziţi *verb imp. 2 pl.* [7] 8, 61;
să mă păzescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 3, 15;
să păzască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 13, 4;
vei păzi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 8;

păzitór : (1481 DERS) : s. m. : „1. Beschützer, 2. Wächter" : „1. protecteur, 2. gardien" : (4x)
păzitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 3, 4;
păzitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 12, 6; [7] 8, 48;
păzitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 11;

pe : (1521 NEACȘU) : prep. : „1. auf, 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für" : „1./2. sur, 3. par, 4. pour, contre" : (750x)
pe *prep.* [1] 4, 13; 7, 5; 11, 11; [2] 2, 16; 2, 20; 8, 12; 10, 1; [3] 2, 14; [5] 1, 30; [6] 1, 63;
pre *prep.* [0] 1, 3; [1] 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 21; 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 3, 3; 3, 8; 3, 10; 3, 13; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 12; 4, 16; 4, 18; 4, 25; 4, 26; 5, 2; 5, 4; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 16; 5, 26; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 18; 6, 19; 6, 20; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 7; 7, 7; 7, 9; 7, 10; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 8, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 5; 8, 5; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 9, 1; 9, 1; 9, 4; 10, 3; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 9; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 12; 11, 1; 11, 4; 11, 5; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 7; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 12, 15; 12, 17; 12, 18; 12, 18; 12, 19; 12, 20; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 6; 13, 6; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 13, 14; 13, 14; 13, 15; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 16; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 8; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 15; 14, 16; 14, 16; 14, 18; 14, 19; [2] 1, 1; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 21; 3, 1; 3, 1; 3, 8; 3, 10; 3, 10; 4, 1; 4, 5; 4, 5; 4, 8; 4, 8; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 8; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 19; 5, 20; 6, 2; 6, 2; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 9; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 17; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 21; 6, 21; 6, 22; 6, 22; 7, 6; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 12; 7, 22; 7, 23; 7, 25; 7, 25; 7, 25; 7, 27; 7, 29; 8, 3; 8, 3; 8, 5; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 16; 8, 18; 8, 19; 8, 20; 8, 22; 8, 22; 8, 23; 8, 23; 8, 23; 8, 23; 8, 26; 8, 29; 9, 1; 9, 3; 9, 5; 9, 6; 9, 7; 9, 9; 9, 11; 9, 11; 10, 4; 10, 6; 10, 6; 10, 7; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 12; 10, 14; 10, 16; 10, 18; 10, 18; 10, 18; 10, 19; 10, 20; 10, 22; 10, 23; 10, 25; 11, 2; 11, 7; 11, 9; 11, 10; 11, 12; 11, 12; 11, 16; 11, 16; 11, 18; 11, 19; 11, 22; 11, 22; 12, 1; 12, 5; 12, 6; 12, 6; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 11; 12, 14; 12, 15; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 10; 13, 11; 13, 14; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 13, 18; 13, 19; 13, 20; 13, 20; 13, 21; 14, 1; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 5; 14, 5; 14, 5; 14, 7; 14, 12; 14, 13; 14, 15; 14, 16; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 4; 15, 7; 15, 7; 15, 9; 15, 10; 15, 14; 15, 15; 15, 15; 16, 4; 16, 4; 16, 5; 16, 5; 16, 10; 16, 10; 16, 10; 16, 13; 16, 20; 16, 20; 16, 22; 16, 22; 16, 24; [3] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 13; 1, 14; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 16; 2, 22; 2, 23; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 26; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 12; 3, 14; 3, 17; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 21; 3, 22; 3, 22; 3, 23; 3, 23; 4, 1; 4, 1; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 18; 4, 18; 4, 19; 4, 21; 4, 23; 4, 23; 4, 24; 4, 24; 4, 24; 4, 27; 5, 4; 5, 5; 5, 5; [4] 1, 3; 1, 4; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 12; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 19; 1, 19; 1, 23; 1, 24; 1, 24; 1, 26; 1, 32; 1, 32; 1, 35; 1, 36; 1, 36; 1, 37; 1, 40; 1, 42; 1, 55; 1, 60; 1, 61; 1, 61; 1, 61; 1, 61; [5] 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 17; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 24; 1, 25; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 1, 28; 1, 29; 1, 29; 1, 30; 1, 30; 1, 31; 1, 31; 1, 32; 1, 32; 1, 33; 1, 33; 1, 34; 1, 34; 1, 35; 1, 35; 1, 36; 1, 36; 1, 37; 1, 37; 1, 38; 1, 38; 1, 39; 1, 39; 1, 40; 1, 40; 1, 41; 1, 41; 1, 42; 1, 42; 1, 43; 1, 43; 1, 44; 1, 44; 1, 45; 1, 45; 1, 45; 1, 46; 1, 46; 1, 47; 1, 47; 1, 48; 1, 48; 1, 49; 1, 49; 1, 50; 1, 50; 1, 51; 1, 51; 1, 52; 1, 52; 1, 53; 1, 53; 1, 54; 1, 54; 1, 55; 1, 55; 1, 56; 1, 56; 1, 57; 1, 57; 1, 58; 1, 58; 1, 58; 1, 58; 1, 60; [6] 1, 14; 1, 15; 1, 17; 1, 19; 1, 62; 1, 76; [7] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 13; 1, 22; 1, 29; 1, 30; 1, 30; 1, 34; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 39; 1, 41; 1, 46; 1, 47; 1, 49; 1, 52; 1, 52; 1, 53; 1, 53; 1, 53; 1, 54; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57; 2, 3; 2, 6; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 17; 2, 28; 2, 30; 3, 6; 3, 9; 3, 14; 3, 16; 3, 18; 3, 18; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 7; 4, 11; 4, 11; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 19; 4, 19; 4, 20; 4, 20; 4, 22; 4, 23; 4, 24; 4, 25; 4, 25; 4, 25; 4, 29; 4, 29; 4, 36; 4, 47; 4, 47; 4, 47; 4, 51; 4, 62; 5, 2; 5, 3; 5, 7; 5, 60; 5, 60; 5, 70; 5, 72; 5, 74; 5, 74; 5, 74; 5, 80; 5, 88; 6, 1; 6, 8; 6, 12; 6, 12; 6, 15; 6, 16; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 32; 6, 33; 7, 13; 8, 1; 8, 8; 8, 26; 8, 26; 8, 29; 8, 44; 8, 46; 8, 46; 8, 48; 8, 49; 8, 49; 8, 49; 8, 54; 8, 56; 8, 56; 8, 61; 8, 63; 8, 69; 8, 69; 8, 74; 8, 82; 8, 85; 8, 90; 8, 98; 9, 16; 9, 16; 9, 20; 9, 36; 9, 42; 9, 53;

pecéte : (1530 BGL) : s. f. : „Siegel" : „sceau" : (1x)
peceţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 3;

pecetluí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 496) : v. IV : „versiegeln" : „sceller" : (2x)
au pecetluit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 16; [7] 3, 8;

pedestríme : (c. 1640 URECHE[2] 80) : s. f. : „Infanterie" : „infanterie" : (2x)
pedestrimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 18;
pedestrimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4;

pedéstru : (1551-1553 ES) : s. m. : „Fußgänger, Fußsoldat" : „pédestre" : (8x)
celor pedestri *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 9;
pedestri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 5; 2, 14; 2, 16; 7, 2; 7, 2; [3] 5, 5; [7] 8, 53;

péntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. für, 2. wegen, 3. weil" : „1. pour, 2. à cause de, 3. parce que" : (261x)
pentru *prep.* [1] 1, 8; 1, 15; 1, 16; 1, 19; 2, 7; 2, 13; 3, 3;

3, 4; 3, 4; 3, 6; 3, 6; 3, 10; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 4, 1; 4, 2; 4, 6; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 17; 4, 18; 4, 25; 4, 26; 5, 7; 5, 14; 5, 25; 5, 26; 6, 10; 6, 10; 6, 12; 6, 12; 6, 16; 7, 10; 7, 11; 7, 19; 8, 3; 8, 7; 9, 1; 10, 7; 10, 11; 12, 4; 12, 9; 12, 18; 14, 4; 14, 7; 14, 11; 14, 19; [2] 2, 14; 4, 2; 4, 2; 5, 3; 5, 5; 5, 20; 6, 2; 6, 3; 6, 7; 6, 8; 7, 7; 7, 8; 7, 10; 7, 13; 7, 23; 7, 24; 7, 25; 7, 27; 8, 3; 8, 16; 8, 17; 8, 27; 8, 30; 9, 3; 9, 3; 9, 7; 9, 8; 9, 9; 9, 10; 9, 12; 10, 13; 10, 19; 10, 19; 10, 20; 10, 23; 10, 24; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 10; 11, 11; 11, 12; 11, 15; 11, 16; 11, 20; 12, 2; 12, 3; 12, 11; 12, 18; 13, 2; 13, 3; 13, 4; 13, 16; 13, 22; 13, 22; 14, 5; 14, 13; 14, 14; 15, 3; 15, 3; 15, 5; 15, 8; 16, 5; 16, 6; 16, 13; [3] 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 12; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 11; 2, 11; 2, 20; 3, 4; 3, 17; 3, 17; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 11; 4, 12; 4, 15; 4, 16; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 4, 21; 4, 24; 4, 25; 5, 3; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 8; [4] 1, 2; 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 15; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 23; 1, 36; 1, 41; 1, 43; 1, 44; 1, 46; 1, 51; 1, 53; 1, 55; 1, 58; 1, 59; 1, 62; [5] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 58; [6] 1, 25; 1, 26; 1, 27; 1, 27; 1, 29; [7] 1, 12; 1, 15; 1, 22; 1, 25; 1, 28; 1, 32; 1, 43; 1, 43; 1, 52; 1, 53; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 3, 7; 3, 17; 3, 18; 4, 1; 4, 13; 4, 26; 4, 26; 4, 27; 4, 34; 4, 42; 4, 46; 5, 84; 5, 85; 5, 89; 6, 6; 6, 12; 6, 22; 6, 26; 6, 28; 6, 31; 6, 31; 6, 31; 6, 32; 6, 33; 7, 8; 8, 6; 8, 8; 8, 13; 8, 16; 8, 23; 8, 26; 8, 53; 8, 53; 8, 54; 8, 67; 8, 68; 8, 72; 8, 74; 8, 77; 8, 79; 8, 84; 8, 87; 8, 88; 8, 88; 8, 91; 8, 92; 8, 93; 8, 97; 9, 6; 9, 11; 9, 17; 9, 20; 9, 45; 9, 53; 9, 53; 9, 55;

peréte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wand" : „mur" : (2x)
părête *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 9;
părêtele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 8;

pérină → pernă

pérnă : (1509 DERS) : s. f. : „Kissen" : „coussin, oreiller" : (1x)
perina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 8;

pers : (c. 1650 GCR I, 146) : s. m. : „Perser" : „Persan" : (17x)
al persilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 1;
persi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 19;
persii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 8; [7] 1, 58; 2, 1;
persilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 63; [7] 2, 2; 2, 3; 2, 11; 2, 16; 2, 31; 5, 6; 5, 78; 5, 89; 7, 4; 7, 5; 8, 82;

péste : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. über, 2. während" : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant" : (90x)
peste *prep.* [1] 4, 23;
preste *prep.* [1] 1, 6; 1, 7; 1, 14; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 4, 24; 5, 17; 11, 6; 11, 8; 13, 10; 13, 15; [2] 1, 3; 1, 9; 1, 11; 2, 1; 2, 7; 2, 9; 2, 15; 3, 1; 4, 12; 5, 3; 6, 14; 6, 20; 7, 5; 7, 12; 7, 12; 7, 29; 8, 3; 8, 5; 8, 5; 9, 1; 9, 4; 9, 11; 9, 14; 10, 5; 10, 25; 11, 2; 11, 12; 11, 17; 12, 7; 12, 10; 13, 3; 13, 9; 13, 10; 14, 2; 14, 6; 14, 12; 14, 15; 15, 1; 15, 7; 15, 11; 15, 14; 15, 14; [3] 1, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 9; 2, 11; 2, 13; 2, 20; 4, 11; 4, 17; 4, 25; 5, 2; 5, 4; [4] 1, 4; 1, 10; 1, 22; 1, 52; [5] 1, 16; [7] 1, 9; 1, 15; 1, 16; 1, 22; 1, 46; 3, 12; 3, 22; 4, 52; 4, 52; 5, 73; 5, 80; 5, 80; 5, 90; 6, 30; 6, 30; 8, 23; 8, 77; 8, 87;

péşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Fisch" : „poisson" : (9x)
pêşte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 2; 6, 3; 6, 4;
pêştele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 3; 6, 4;
pêştelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 6; 6, 17; 8, 2; 11, 2;

péşteră : (1532 DERS / în top. *Peştere*) : s. f. : „Höhle" : „grotte" : (1x)
peştera *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 22;

petréce : (1559-1560 BRATU) : v. III : „1. begleiten, 2. feiern, 3. aufhalten, leben" : „1. accompagner, escorter, 2. fêter, 3. séjourner, vivre" : (5x)
a petrêce *verb infinitiv prezent* [2] 8, 15;
petrecea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 2;
petrecînd *verb gerunziu* [2] 1, 16;
să petreacă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 47;
vor petrêce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 10, 16;

petrécere : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „1. Geleit, 2. Lebensführung" : „1. escorte, 2. manière de vivre" : (3x)
petrêcere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 53;
petrêcerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 19; [2] 12, 14;

péveţ : (1632 EUSTR. PRAV. 100, *ap.* TIKTIN) : s. m. : „Sänger" : „chanteur" : (3x)
pêveţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 65;
pêveţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 13; 5, 51;

piátră : (1400-1418 DERS / în top. *Piatra*) : s. f. : „Stein" : „pierre" : (9x)
piatră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16; 13, 16;
pietri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2; 6, 14; 10, 23; [7] 6, 9; 6, 25;
pietrile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 13; [4] 1, 34;

pición : (1410 DERS) : s. n. : „Fuss" : „pied" : (8x)
picioare *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 20; [4] 1, 22; [7] 9, 46;
picioarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 2, 6; 10, 4; 14, 7; [4] 1, 14;
picioarelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 6, 8;

piédecă → piedică

piédică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hindernis" : „obstacle" : (3x)
piêdeca *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 19;
piêdecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 19;
piêdeci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 1;

pieíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vernichtung, Tod" : „anéantissement, mort" : (5x)
pieire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 8; 7, 22; [3] 4, 4; 4, 18;
pieirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 18;

piéle : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Leder" : „cuir" : (1x)

pieile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 14;

piérde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „verlieren" : „perdre" : (11x)
au pierdut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 13;
au pierdut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 15; 7, 8; 14, 1; [2] 1, 15;
să piarză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 2, 3; 3, 10; 8, 14;
să pierzi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [7] 8, 90;
va piêrde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 6;
vom piêrde *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 6, 7;

pierí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. umkommen, sterben, 2. vernichten" : „1. périr, mourir, 2. anéantir" : (18x)
au pierit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 17; [3] 3, 17; [7] 4, 27;
au pierit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 13;
pier *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 37;
pieriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 20;
pierim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 3, 1;
pieriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 3, 16;
pierit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 10; [3] 3, 17;
pierit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 3; 10, 4;
să fie pierit *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [1] 6, 13;
să piară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 14, 13;
vei pieri *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 10;
vom pieri *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 8, 27;
vor pieri *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 8; 7, 12;

pierzáre : (1581 CORESI, EV. 363) : s. f. : „Vernichtung, Untergang" : „perdition, perte" : (4x)
pierzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17; [2] 11, 15; 11, 22;
pierzarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 19;

pietrár : (1498-1499 DERS / în top. *Pitrari*) : s. m. : „Steinbrecher, Steinmetz" : „concasseur de pierres, tailleur de pierre" : (1x)
pietrarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 77;

píldă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Spruch" : „sentence" : (1x)
pildă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 3;

pipăí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „berühren" : „toucher" : (1x)
pipăie *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 26;

pizmáş : (1581 CORESI, EV. 349) : adj./s. : „neidisch, (aici) Bedrücker, Feind" : „envieux, (aici) opresseur, ennemi" : (2x)
pizmaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 4; [5] 1, 6;

píine : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Brot, 2. Getreide" : „1. pain, 2. céréales" : (8x)
pîine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 5; [2] 10, 5; [7] 9, 2;
pîinea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 5; 4, 21;
pîinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 23;
pîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 10; 1, 14;

pînă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „bis, auch, noch" : „jusque, encore" : (86x)
pînă *prep.* [1] 1, 18; 2, 4; 2, 4; 2, 10; 5, 3; 6, 5; 7, 13; 8, 15; 10, 5; 10, 13; 14, 4; 14, 5; 14, 6; 14, 19; [2] 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 12; 1, 15; 1, 15; 2, 18; 2, 19; 5, 10; 5, 16; 6, 9; 6, 10; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 8, 13; 8, 30; 10, 11; 10, 11; 10, 16; 10, 19; 11, 15; 11, 18; 11, 21; 12, 4; 12, 5; 12, 8; 12, 13; 13, 5; 13, 14; 13, 21; 14, 8; 14, 10; 15, 4; 15, 6; 15, 13; 16, 15; [3] 1, 2; 1, 9; 1, 13; 4, 27; 5, 4; [4] 1, 3; [7] 1, 12; 1, 30; 1, 53; 1, 58; 1, 58; 2, 31; 3, 2; 4, 51; 4, 55; 5, 2; 5, 62; 5, 90; 6, 6; 6, 20; 6, 28; 7, 5; 8, 22; 8, 22; 8, 61; 8, 74; 8, 77; 8, 78; 8, 79; 8, 87; 8, 90; 9, 13; 9, 17; 9, 40; 9, 41;

pîngărí : (1632 EUSTR. PRAV. 178, *ap.* TIKTIN) : v. IV : „besudeln, beflecken" : „tacher, profaner" : (2x)
am pîngărit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 14;
să pîngărească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 9, 10;

pîngăriciúne : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Entweihung, Befleckung" : „profanation, souillure" : (6x)
pîngăriciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 3; 9, 2; 13, 18;
pîngăriciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 19; 9, 5; [7] 8, 85;

pîngărít : (1654 NEAGOE 178) : adj. : „befleckt, geschändet" : „souillé, profané" : (2x)
pîngărit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8;
pîngărit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 85;

pîntece : (1448 DERS) : s. n. : „Bauch, Leib" : „ventre, entrailles" : (1x)
pîntece *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 4;

pîrîu : (1337 DRĂGANU / în top. *Perev*) : s. n. : „Bach" : „ruisseau" : (4x)
pîraiele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7; 16, 3;
pîrîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 18; 7, 16;

pîrjolí : (c. 1640 URECHE² 92) : v. IV : „verbrennen" : „brûler" : (1x)
pîrjoli *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 18;

plátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lohn" : „salaire" : (3x)
plata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 12; 4, 18;
plată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 14;

plăceá : (1551-1553 ES) : v. II : „gefallen" : „plaire" : (4x)
au plăcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 14;
place *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 3;
plăcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 11, 21;
va plăcea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 4;

plăcére : (1563 CORESI, PRAXIU 456) : s. f. : „Vergnügen" : „plaisir" : (1x)
plăcêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 20;

plăcút : (1654 NEAGOE 258) : adj./s. : „1. wohlgefällig, ange-

nehm, 2. Wohlgefallen" : „1./2. agréable" : (6x)
cêle plăcute *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 3;
plăcut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 5; 4, 30; [2] 3, 3; 12, 13;
plăcut *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 16;

plean : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Beute" : „butin" : (1x)
pleanuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 15, 8;

plecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. neigen, beugen, 2. weggehen" : „1. pencher, incliner, 2. partir" : (6x)
pleacă *verb imp. 2 sg.* [2] 12, 10; [3] 2, 12;
plecaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 2, 16;
plecînd *verb gerunziu* [7] 8, 75;
plecîndu-se *verb gerunziu* [2] 13, 19; [3] 2, 13;

plenuíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 651/2) : s. f. : „Plünderei" : „pillage" : (1x)
plenuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 10;

plin : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „voll, gefüllt" : „plein, rempli" : (2x)
plină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 21;
plini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 14;

pliní : (1642 CAZ. GOV. 376) : v. IV : „erfüllen" : „accomplir" : (3x)
să pliniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 2;
să vor plini *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 6;
vor plini *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 6, 32;

pliníre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 472/2) : s. f. : „Erfüllung, Füllung" : „accomplissement, remplissage" : (5x)
plinire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 58;
plinirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 11; 8, 27; 10, 9; [7] 1, 58;

plínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(be)weinen, beklagen, betrauern" : „plaindre, regretter, déplorer" : (19x)
am plîns *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 6;
am plînsu *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 1;
a plînge *verb infinitiv prezent* [1] 10, 3;
au plîns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 30; 1, 30;
au plîns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 8;
au plînsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 18;
plîngea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [3] 1, 3; [7] 9, 51;
plîngînd *verb gerunziu* [1] 6, 1; 10, 5; [7] 8, 93;
plînsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 6; [2] 16, 22;
plînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 22; 7, 7; 7, 8; 11, 8;
vor plînge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 16, 15;

plíngere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weinen, Klage" : „pleur, lamentation" : (7x)
plîngere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 6; [2] 7, 26; 14, 16; [3] 4, 6; 4, 7; 4, 16; [7] 8, 93;

plînsoáre : (1613 IORGA, S.D. X, 286) : s. f. : „Weinen, Klage" : „pleur, lamentation" : (2x)
plînsoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 84;
plînsoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 84;

ploáie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Regen" : „pluie" : (3x)
ploaia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 34;
ploaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 27; [4] 1, 44;

plútă : (1548 DRHA VI, 57 / în top. *Plutești*) : s. f. : „Floß" : „radeau" : (1x)
plute *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 78;

poártă : (1470 DERS) : s. f. : „Tor" : „porte" : (21x)
poarta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 11; [2] 10, 6; 10, 9; 13, 13; 13, 14; 13, 15;
poartă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 29; 10, 6; [6] 1, 77; [7] 1, 15; 7, 9;
porţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 4; 13, 13;
porţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 104; [7] 5, 72; 9, 38; 9, 41;
porţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 3; 1, 4; 13, 12;
porţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 20;

pod : (1352 DRHC X, 109) : s. n. : „Dachboden" : „comble, grenier" : (1x)
podul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 5;

podoábă : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Scmuck" : „ornement" : (5x)
podoaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 15; 10, 4; 12, 14; [7] 4, 54;
podoabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 7;

póftă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Begierde, 2. Wunsch" : „1. envie, désir, 2. souhait" : (2x)
poftele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 4;
pohtă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 15;

poftí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. begehren, 2. wünschen" : „1. envier, désirer, 2. souhaiter" : (2x)
au pohtit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 20;
vor pofti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 8, 12;

pogorí → coborî

pogoríre → coborîre

póhtă → poftă

pohtí → pofti

pológ : (1490 DRHB I, 357) : s. n. : „Baldachin, Betthimmel, Mückennetz" : „baldachin, moustiquaire" : (3x)
polog *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 23;
pologul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 17; 16, 17;
polugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 10;

polúg → polog

pomení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „gedenken, erinnern" : „souvenir de, mentionner" : (5x)
pomenescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 13, 21;

pomenêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 5;
pomenêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 2;
să pomenească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 3, 19;
vor pomeni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 2, 23;

pomeníre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Erinnerung, Gedenken" : „souvenir, mémoire" : (5x)
pomenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 20; 5, 4; [7] 2, 22;
pomenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 13;
pomenirea *subst. comun fem. sg. voc. art.* [3] 4, 4;

pomenít : (1593 DIR) : adj. : „erwähnt" : „mentionné" : (1x)
pomenite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 23;

ponóslu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schimpf, Scham" : „insulte, honte" : (1x)
ponoslu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 5;

pópă : (1407 DRHA I, 31 / în antr. *Popşa* Mihail) : s. m. : „Priester, (aici) Gott(heit)" : „prêtre, (aici), dieu, divinité" : (4x)
popii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 28; 1, 30; 1, 41; 1, 46;

porní : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „aufbrechen, bewegen" : „partir, mouvoir" : (5x)
pornească-să *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 8, 12;
să porniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 1, 74; [7] 8, 74;
să porniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 8, 74;
să va porni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 24;

portár : (1438 DERS [„gardien de la cité"]) : s. m. : „Türhüter, Portier" : „huissier, portier" : (9x)
portari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 89; [7] 8, 5; 9, 25;
portarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 10; [7] 1, 15; 5, 52; 5, 71; 7, 9;
portarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 24;

porúncă : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 191) : s. f. : „Befehl, Gebot, Anordnung, Vorschrift" : „ordre, commandement, ordonnance" : (24x)
a poruncii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 13;
porunca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 7; [7] 1, 6; 1, 16; 5, 78; 7, 4; 8, 9;
poruncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 6; [2] 3, 10; [7] 4, 52;
poruncele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 12;
porunci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 8;
poruncii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 1;
poruncile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 3; 3, 4; 4, 5; 4, 27; 14, 11; [3] 2, 7; 3, 6; [5] 1, 5; [6] 1, 71; [7] 8, 69; 8, 84;
poruncilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 9;

poruncí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „befehlen, gebieten" : „ordonner, commander" : (41x)
ai poruncit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 5, 1; [3] 2, 21; [5] 1, 5;
am poruncit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 2, 10; [7] 2, 28;
au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 8; 6, 15; [2] 2, 12; 4, 6; 10, 9; [3] 2, 7; [6] 1, 57;
poruncească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 6;
poruncêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 6; 3, 7; 3, 16; 8, 7;
porunci *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 14; [2] 6, 12; 7, 1; 12, 1; 12, 6; [3] 5, 6; [7] 6, 23; 6, 24; 6, 27; 6, 32;
porunciia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 1, 108; [7] 9, 54;
porunciiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [7] 2, 26; 6, 34; 8, 11;
poruncind *verb gerunziu* [7] 8, 48;
poruncindu *verb gerunziu* [7] 6, 11;
poruncit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 21;
porunciţi *verb imp. 2 pl.* [2] 10, 9;
s-au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 7, 1;
s-au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 1; [7] 6, 19;
să poruncească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 1, 53;
să va porunci *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 52;

posádnecă → posadnică

posádnică : (1654 NEAGOE 188) : s. f. : „Konkubine" : „concubine" : (1x)
posadneca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 29;

posluşí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 99) : v. IV : „(be)dienen, sorgen" : „servir, prendre soin" : (1x)
poslueşiţi *verb imp. 2 pl.* [7] 1, 3;

post : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fasten" : „jeûne" : (4x)
post *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 8; [6] 1, 67; [7] 8, 52; 8, 75;

postí : (1551-1553 ES) : v. IV : „fasten" : „jeûner" : (3x)
postiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 1, 3;
postiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 8, 6;
era postind *verb indicativ imperfect perifrastic 3 sg.* [2] 4, 11;

poticálă : (c. 1670 SIM. DASC., LET. 190) : s. f. : „Anstoss, Bestreitung" : „scandale, contestation" : (1x)
poticală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 2;

pováră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Last" : „charge" : (2x)
povara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 13;
povărăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 16;

povăţuí : (1644 CAZ. DEALU, *ap.* GCR I, 111) : v. IV : „anführen, anleiten" : „mener, guider" : (5x)
povăţuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 6, 12;
povăţuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 6, 12;
povăţuiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 5, 9;
povăţuind *verb gerunziu* [2] 15, 16;
va povăţui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 8;

povăţuitór : (1642 ÎNV.[2] 588) : adj./s. : „1. führend, 2. Führer, Anführer, Ratgeber" : „1. dirigeant, 2. chef, conseiller" : (24x)
povăţuitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 9, 16;

povăţuitori *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [7] 6, 27;
povăţuitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 70; 8, 31; 8, 72;
povăţuitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 7; 14, 12; [6] 1, 18; 1, 66; 1, 72; [7] 1, 51; 5, 88; 5, 89; 8, 47; 8, 51; 8, 70; 9, 12;
povăţuitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 8; 8, 61;
povăţuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 3; [5] 1, 11;
povăţuitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 4; [7] 5, 59; 8, 48;

povestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erzählen" : „raconter" : (1x)
povesti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 8;

prádă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Plünderung, Beute" : „pillage, butin" : (5x)
pradă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 23; 9, 4; 16, 4; [7] 8, 79;
prăzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4;

praf : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Staub" : „poussière" : (2x)
praful *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 10;
prah *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 14;

prah → praf

práştie : (1649 MARD.) : s. f. : „Schleuder" : „fronde, essoreuse" : (1x)
praştie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 9;

práznic : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fest" : „fête, festin" : (8x)
a praznicelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [7] 5, 75;
praznice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 6;
praznicile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 10, 2;
praznicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 1; [6] 1, 46*; [7] 1, 17*; 5, 75*;
praznicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 1, 10;

prădá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „plündern" : „piller" : (11x)
au prădat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 17; 2, 19; 2, 21; 4, 1;
au prădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 15;
prădară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 7;
prădă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 15, 13;
să prade *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 16, 4;
să vor prăda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 8, 19;
vor prăda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 4, 6; 4, 6;

prăpădí : (1577 CORESI, PS.) : v. IV : „verloren gehen, sterben" : „se perdre, mourir" : (1x)
te vei prăpădi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 10;

prăştiáş : (1668-1670 HERODOT) : s. m. : „Schleuderer" : „lanceur" : (1x)
prăştiiaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 14;

pre → pe

prea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „zu, sehr, überaus" : „très, beaucoup, extrêmement" : (2x)
prea *adv.* [1] 10, 12; 11, 12;

preaînált : (1581 CORESI, EV. 304) : adj./s. : „1. höchste, 2. der Höchste" : „1. très haut, 2. le Très-Haut" : (2x)
Cel Preaînalt *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 11;
celui preaînalt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 20;

preaînălţá : (1577 CORESI, PS.) : v. I : „erhöhen" : „exalter" : (31x)
preaînalţe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 1, 43; 1, 52;
preaînălţaţi *verb imp. 2 pl.* [5] 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57;

preaînălţát : (1620 MOXA) : adj. : „sehr erhöht" : „très exalté" : (4x)
cel preaînălţat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 3;
preaînălţat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 22; 1, 24;
preaînălţat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 22;

preájmă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Nähe" : „entourage" : (9x)
preajma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 7; 3, 11; 4, 5; 7, 3; 7, 15; 7, 16; 11, 18; 12, 14; [3] 4, 2;

prealăudát : (a. 1669 GCR I, 183) : adj. : „sehr gelobt" : „très loué" : (5x)
prealăudat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26;
prealăudat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 22;

preamărít : (1581 CORESI, EV. 137) : adj. : „sehr erhöht" : „très exalté" : 2x)
preamărit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 23; 1, 25;

preaslăvít : (c. 1573-1578 PS. SCH. 286) : adj. : „verherrlicht, hoch gepriesen" : „très glorifié" : (1x)
preaslăvit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 26;

precúm : (1592 DIR) : conj. : „wie" : „comme" : (14x)
precum *conjuncţie subord.* [1] 1, 6; 6, 4; 8, 12; 13, 4; [2] 8, 26; 10, 9; 11, 4; 13, 13; [4] 1, 13; 1, 59; [7] 4, 52; 5, 89; 8, 12; 8, 96;

pregetá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „zögern" : „hésiter" : (1x)
ai pregetat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 13, 22;

prejúr → împrejur

premení → primeni

premenít → primenit

pren → prin

prenprejúr → primprejur

préot : (1502 BGL / în top. *Preuteşti*) : s. m. : „Priester" : „prêtre" : (68x)
ai preoţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 18; [7] 1, 51;
preotul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5; 4, 6; 4, 12; 15, 9; [3] 1, 4; [6] 1, 83; 1, 105; [7] 8, 9; 8, 21; 9, 16; 9, 42;
preotului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 107; [7] 8, 2; 8, 10; 8, 64; 9, 39;
preoţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 12; [3] 1, 4; [7] 8, 5; 8, 11;
preoţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 8; 1, 15; 1, 25; [5] 1, 53; [6] 1, 60; 1, 84; 1, 101; [7] 1, 1; 1, 10; 1, 12; 1, 19; 2, 8; 5, 5; 5, 46; 5, 60; 5, 71; 5, 73; 5, 79; 5, 81; 5, 84; 6, 30; 7, 6; 7, 9; 7, 10; 8, 62; 8, 71; 8, 79; 9, 18; 9, 37; 9, 40;
preoţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 6; [2] 11, 14; [3] 1, 11; [6] 1, 68; [7] 1, 7; 1, 8; 1, 12; 4, 53; 7, 2; 7, 12; 8, 24; 8, 47; 8, 56; 8, 61; 8, 98;
preuţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 12;

preoţésc : (1581 CORESI, EV. 145) : adj. : „priesterlich" : „sacerdotal" : (2x)
preoţască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 54;
preoţeşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 70;

preoţí : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : v. IV : „als Priester dienen" : „servir comme prêtre" : (1x)
a preoţi *verb infinitiv prezent* [7] 5, 61;

preoţíe : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Priestertum" : „sacerdoce" : (1x)
preoţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 60;

préste → peste

preţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Preis" : „prix" : (2x)
preţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 9;
preţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 21;

préut → preot

príce : (c. 1573-1578 PS. SCH. 208) : s. f. : „Missverständnis, Zank" : „malentendu, querelle" : (1x)
price *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 30;

pricépe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „wahrnehmen, erfassen" : „percevoir, connaître" : (3x)
pricepi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 3, 9;
veţi pricêpe *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 8, 13; 8, 13;

pricépere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verständnis, Einsicht" : „compréhension, discernement" : (2x)
pricêpere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 14;
pricêperea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 21;

prícină : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Ursache" : „raison, motif" : (1x)
pricínă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 23;

priéten : (1592 DIR) : s. m. : „Freund" : „ami" : (4x)
priêteni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 12;
priêtenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 29;
priêtinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 15;
priêtinilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 3, 22;

priétin → prieten

prií : (c. 1573-1578 PS. SCH. 128) : v. IV : „nutzen, zugute kommen" : „bénéficier, profiter" : (1x)
a prii *verb infinitiv prezent* [7] 3, 22;

primení : (1563 CORESI, PRAXIU 9) : v. IV : „wechseln, verändern" : „changer" : (2x)
premenêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 3, 20;
ş-au premenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 1, 29;

primenít : (1642 CAZ. GOV. 153) : adj. : „verändert" : „changé" : (1x)
premenită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 7;

primí : (1551-1553 ES) : v. IV : „bekommen" : „recevoir, accepter" : (7x)
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 8;
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 18; [3] 4, 23;
priimêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 11, 5;
priimiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 9; [2] 13, 15;
să fim priimiţi *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 1, 12;

primprejúr : (1620 MOXA) : prep. : „um ... herum" : „autour de" : (1x)
prenprejurul *prep.* [3] 2, 4;

prin : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. in, 2. durch" : „1. en, 2. à travers" : (18x)
pren *prep.* [2] 4, 5; 6, 10; 11, 7; 11, 18; 13, 16; 16, 7; [4] 1, 23; [7] 2, 2; 2, 12; 3, 21; 4, 23; 5, 82; 5, 84; 6, 9; 6, 14; 6, 24; 6, 25; 7, 4;

prínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. ergreifen, festnehmen, 2. angehören" : „1. prendre, saisir, capturer, 2. appartenir, revenir" : (7x)
am prinsu *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 6, 8;
au prinsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 15;
prinsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 13;
prinzîndu *verb gerunziu* [7] 1, 39;
să prindea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 17;
să prinză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 6, 12;
să vor prinde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 11;

prisosí : (1627 DRHA XIX, 244) : v. IV : „1. überschüssig sein, 2. im Überfluss vorhanden sein" : „1. être de trop, 2. surabonder" : (2x)

au prisosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 77;
va prisosi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 22;

privegheá : (1559-1560 BRATU) : v. II : „wachen" : „veiller" : (2x)
preveghé *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 2, 7;
preveghiiaţi *verb imp. 2 pl.* [7] 8, 61;

priví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ansehen, betrachten" : „regarder, contempler" : (4x)
privescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 19;
privêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 2;
priviia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 10, 11;
priviia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 4, 31;

prînz : (1551-1553 ES) : s. n. : „Mahl" : „repas" : (2x)
prînz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 1;
prînzul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 12, 14;

proróc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Prophet" : „prophète" : (17x)
proroc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 11;
proroci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 14;
prorocii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 7; [7] 1, 53; 6, 2; 7, 3;
prorocilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 11; 1, 15; 2, 15; 2, 18; [7] 8, 84;
prorocul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 4; 14, 11; [7] 1, 18; 1, 30; 1, 48;
prorocului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 27;

prorocí : (1551-1553 ES) : v. IV : „prophezeien, weissagen" : „prophétiser, prédire" : (3x)
ai prorocit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 5;
proroci *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 6, 1;
prorocind *verb gerunziu* [7] 7, 3;

prorocíe : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Prophezeiung, Weissagung" : „prophétie" : (2x)
prorocii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 1;
prorociia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 6;

proslăvít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 644/2) : adj. : „verherrlicht" : „glorifié, magnifié" : (1x)
proslăvit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 2;

prunc : (1523-1528 DERS / în antr. *Pruncea*) : s. m. : „(kleines) Kind, Säugling" : „enfant, nourrison" : (5x)
pruncii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 8; 4, 10; 7, 20; 16, 4;
pruncilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 24;

psalm : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Psalm" : „psaume" : (2x)
psalm *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [0] 1, a;
psalmi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [0] 1, a;

psaltíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Psalmbuch" : „psautier" : (1x)
psaltirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 2;

puciós, -oásă : (1551-1553 ES) : adj. : „schwefelhaltig" : „sulfureux" : (1x)
pucioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 17;

púne : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. setzen, stellen, legen, 2. bestimmen" : „1. mettre, déposer, 2. désigner" : (66x)
ai pus *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 2, 20;
am pus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 12; 4, 28; [7] 8, 57;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 4; 4, 8; 5, 1; 6, 18; [7] 5, 80; 9, 20;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 21; 4, 1; 8, 2; [2] 1, 3; 2, 2; 5, 11; 5, 17; 7, 6; 8, 5; 9, 1; 10, 3; 10, 4; 15, 14; [2] 10, 5; [7] 3, 8; 6, 20;
puind *verb gerunziu* [4] 1, 37; [7] 4, 30; 8, 58;
puindu-se *verb gerunziu* [7] 6, 9;
puiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 10, 11;
pun *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 25; 1, 28;
pune *verb imp. 2 sg.* [1] 6, 4; [2] 11, 10; [3] 5, 2; [7] 8, 26;
punea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [5] 1, 17;
pusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 9;
puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 11; 16, 17; [6] 1, 15; 1, 17; [7] 1, 27; 1, 38; 1, 47;
puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 1, 34;
s-au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 1, 44;
să puie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 16, 4; 16, 4; 6, 12; [4] 1, 30;
să puie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 19; 8, 25;
să punea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 12, 1; [7] 2, 30;
să să puie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 6, 26;
va pune *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 20; [4] 1, 24;
vei pune *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 6, 17; [7] 8, 19;
veţi pune *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 7, 13; [2] 14, 2;
voiu pune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 19;
vor pune *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 10; 6, 10;

púnere : (1563 CORESI, PRAXIU 249) : s. f. : „1. Einlage, 2. Aufstellung" : „1. depôt, 2. mise en place" : (2x)
punere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 11;
punerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 2;

púngă : (1437 DERS / în top. *Pungeşti*) : s. f. : „Beutel" : „sachet, bourse" : (1x)
pungile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 3;

purcéde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „aufbrechen, weggehen" : „marcher, partir, se mettre en route" : (6x)
au purces *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 19;
purcegînd *verb gerunziu* [6] 1, 69; [7] 8, 63;
purcêseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 7, 2;
purcezînd *verb gerunziu* [7] 2, 30;
să purcează *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 7, 1;

purtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. tragen, 2. halten, dauern" : „1. porter, 2. tenir, durer" : (2x)
s-au purtat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 14;
să poartă *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 22;

púrurea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „allzeit, auf immer" :

„toujours, éternellement” : (2x)
pururea *adv. de timp* [2] 16, 14; [7] 1, 31;

pus : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gesetzt” : „posé” : (1x)
puşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 7;

pustíe → pustiu

pustií : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verwüsten, verheeren, 2. ausrotten, berauben, 3. vereinsamen, sich isolieren” : „1. dévaster, ravager, 2. dépouiller, 3. s’isoler” : (5x)
au pustiit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 11;
pustiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 9;
pustiitu-m-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 8;
s-au pustiit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 23; 4, 45;
să pustiiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 9;

pustiíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verwüstung, Verheerung” : „dévastation” : (4x)
pustiire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 4; 4, 24;
pustiirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 19;
pustiirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 1, 58;

pustíu, -íe : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. n./s. f. : „1. wüst, 2. Wüste” : „1./2. désert” : (7x)
cel pustiiu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 83;
pustie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 5; [3] 4, 13;
pustie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 13;
pustiiu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 5; [2] 5, 18;
pustiiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 17;

puteá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „können, vermögen” : „pouvoir” : (34x)
am putut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 13;
ară putea *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [4] 1, 36;
neputînd *verb gerunziu neg.* [4] 1, 36;
poate *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 11, 11; [6] 1, 22; 1, 23; [7] 3, 10; 3, 11; 3, 18; 4, 3; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 38; 4, 42;
pot *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 6; 1, 16; 1, 30; 1, 36; 1, 48; 1, 57; [6] 1, 24; [7] 3, 12; 4, 2; 4, 11; 4, 17;
poţi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 5, 4;
putea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 5, 59;
putea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [3] 1, 3;
putem *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 9, 11;
voiu putea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 2;
vor putea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 10, 21; [4] 1, 30; 1, 31;

putére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Macht, Stärke, Kraft, 2. Streitmacht, Heer” : „1. pouvoir, puissance, 2. force, armée” : (48x)
ale puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 3;
putêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 2; 8, 14; 13, 13; [3] 2, 8; [7] 5, 70; 8, 97;
putêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 7; [2] 1, 13; 1, 14; 1, 16; 2, 14; 2, 16; 3, 7; 4, 12; 7, 2; 7, 7; 7, 10; 7, 23; 9, 9; 9, 10; 9, 14; 11, 7; 11, 18; 13, 6; 13, 21; [5] 1, 15; [6] 1, 25; 1, 26; [7] 3, 18; 4, 1; 4, 40; 8, 54;
puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 4; 2, 6; 2, 11; 3, 11; 5, 1; 5, 3; 6, 4; 10, 14; 13, 17; 14, 3; 14, 18;
puterile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 53; [5] 1, 31; [7] 4, 10;
puterilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 4;

putérnic : (1551-1553 ES) : adj./s. : „gewaltig, mächtig” : „puissant” : (3x)
putêrnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 12;
putêrnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4;
putêrnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 4;

puternicíe : (1581 CORESI, EV. 282) : s. f. : „Kraft” : „puissance, force” : (1x)
puterniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 12;

putinciós : (1559-1560 BRATU) : adj. : „imstande, mächtig” : „capable, puissant, fort” : (2x)
mai putincios *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 24;
putincioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 53;

putrezí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwesen” : „pourrir” : (1x)
putrezêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 61;

puţín : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „wenig” : „peu” : (7x)
celor mai puţini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 12;
cel puţin *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 12, 8;
puţin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 14;
puţin *adv. de timp* [2] 13, 10;
puţin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 10; 4, 10;
puţini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 10;

R

ráde : (1581-1582 PO) : v. III : „1. rasieren, 2. abschälen” : „1. raser, 2. peler” : (2x)
iaste rasă *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 6;
să raseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 8;

ránă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunde” : „plaie” : (4x)
rana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 20;
ranã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 13; 15, 6;
rane *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 11;

ras : (1494 DLRV / în antr. *Rasul*) : adj. : „rasiert” : „rasé” : (1x)
rase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 28;

răbdá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „gedulden” : „patienter” : (1x)
răbdaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 4, 18;

rădăcínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Wurzel, 2. Stamm,

Geschlecht" : „1. racine, 2. race" : (7x)
rădăcina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 15; 7, 10;
rădăcină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 16; [7] 8, 80; 8, 89; 8, 90; 8, 91;

rădicá → ridica

rădicáre → ridicare

rămás : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „übrig geblieben" : „resté" : (3x)
cei rămaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 7; 15, 7; [7] 1, 57;

rămíne/-eá : (1551-1553 ES) : v. III/II : „(übrig) bleiben" : „rester" : (17x)
am rămas *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 10; [7] 8, 91;
am rămas *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 8; [3] 4, 13;
au rămas *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 17; [2] 13, 5; 16, 18;
rămase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 7; 13, 3; 16, 19;
rămîi *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 7; [2] 7, 10;
rămîne *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 38;
să rămîie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 8, 80; 8, 90;
voiu rămînea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 17;
vor rămînea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 8;

răní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwunden" : „blesser" : (1x)
răniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 16, 10;

rănít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Verwundete" : „blessé" : (2x)
răniţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7; 6, 10;

răpí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ausrauben" : „piller" : (2x)
hrăpi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 7;
va hrăpi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 4, 24;

răpştí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „murren" : „murmurer, grogner" : (1x)
răpşti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 6, 1;

răsădí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „pflanzen" : „planter" : (3x)
răsădesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 9; 4, 16;
să răsădească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 4, 9;

răsărí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sprießen, wachsen" : „pousser, germer" : (1x)
răsar *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 1, 45;

răsărít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Sonnenaufgang, 2. Osten" : „1. lever (du soleil), 2. est, levant" : (6x)
răsărit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 72;
răsăritul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 9, 38;
răsărituri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 26; 4, 27; 5, 4; 5, 4;

răsipí → risipi

răsipíre → risipire

răsplătí : (c. 1640 URECHE[2] 83) : v. IV : „belohnen" : „récompenser" : (3x)
au răsplătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 12;
răsplăti-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 18;
să răsplătească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 30;

răsplătíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 51/1) : s. f. : „Vergeltung" : „récompense" : (2x)
răsplătire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 13;
răsplătirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 12;

răspúnde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „antworten" : „répondre" : (10x)
a să răspunde *verb infinitiv prezent* [7] 6, 6;
au răspuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 25;
răspundea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 15, 17;
răspunsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 6, 13;
răspunse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 4, 41;
răspunză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 22;
răspunzînd *verb gerunziu* [1] 2, 15; 5, 1; [2] 6, 19;
să răspundem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 2, 21;

răsturná : (1551-1553 ES) : v. I : „stürzen" : „renverser" : (1x)
răsturnă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 10;

răsufláre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 178) : s. f. : „Atem, (aici) Freilassung" : „respiration, (aici) libération" : (1x)
răsuflare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 62;

rătăcí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich verirren" : „s'égarer" : (1x)
s-au rătăcit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 15;

rătăcíre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Verirrung" : „égarement" : (2x)
rătăcirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 15; [3] 4, 21;

rău : (1490 DRHA III, 75 / în antr. Dumitru *Rău*) : adj./s. : „1. schlecht, böse, schlimm, 2. Böses, Unheil, Schlimm" : „1./2. mauvais, méchant, mal" : (24x)
ceii rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 15;
cei rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 6;
cêle rêle *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [2] 8, 9; [3] 2, 24; [7] 8, 88;
celor răi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 7;
mai rău *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 6;
rău *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 7; [2] 11, 1; [4] 1, 30; [7] 6, 33;
răul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 1, 40; 1, 45; 1, 48;
rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 5; [2] 7, 13; [7] 2, 18;
rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 19;
rêle *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 13; [3] 1, 15; [5] 1, 15;
rêlele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 3, 2; 4, 21; [7] 4, 39;

răutáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Bösartigkeit, Bosheit, 2. Böses, Unheil, Übel" : „1. méchanceté, malignité, 2. malheur, mal" : (9x)
ale răutăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 29;
răutatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 3; [3] 2, 20;
răutăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 2; [4] 1, 41; 1, 42;
răutăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 14; 2, 6; 4, 12;

răvărsá → revărsa

răzbói : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Krieg" : „guerre" : (30x)
războaie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 17; 9, 9; [7] 2, 23; 2, 27;
războaiele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 16, 2;
războiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 5; 1, 10; 5, 1; 7, 1; 7, 2; 7, 5; 7, 9; 14, 2; 14, 13; [4] 1, 12; 1, 41; 1, 42; [7] 1, 23; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 4, 3; 4, 6;
războiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 13; 7, 9; [3] 3, 16; [7] 1, 25;
războiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 12; 4, 4; 11, 8;

răzbóinic : (c. 1640 URECHE[2] 83) : adj. : „kriegerisch" : „guerrier" : (3x)
războinic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 3;
războinici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 16; 7, 6;

răzimá → rezema

revărsá : (1581-1582 PO) : v. I : „sich ausbreiten" : „se répandre" : (1x)
s-au răvărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 8, 7;

rezemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „stützen" : „appuyer" : (1x)
razimă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 21;

ridicá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (er)heben, 2. tragen, 3. aufbrechen, 4. aufrichten, 5. antreiben" : „1. lever, soulever, 2. porter, 3. partir, 4. dresser, 5. éveiller" : (21x)
am rîdicat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [0] 1, 5;
a rădica *verb infinitiv prezent* [7] 1, 23; 8, 83;
aş fi rîdicat *verb cond.-opt. perfect 1 sg.* [2] 11, 2;
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 8;
au rîdicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [0] 1, 3;
rădicatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 19;
rădică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 2;
rădicînd *verb gerunziu* [6] 1, 106;
rădicîndu *verb gerunziu* [7] 4, 58;
rădicîndu-se *verb gerunziu* [2] 1, 4; [4] 1, 4;
rîdicînd *verb gerunziu* [7] 9, 48;
s-au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 13, 7;
s-au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 3; 7, 15; [7] 2, 9;
să rădicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 13;
să rădice *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 5, 70;
să rîdicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 5;
să rîdicaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 1, 3;
să să rădice *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 23;
să vor rădica *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 2, 24;
vor rădica *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 14, 3;
vor rîdica *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 44;

ridicáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Aufrichtung, 2. Errichtung" : „1. redressement, 2. lever, édification" : (2x)
rădicarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 8;
rîdicarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 83;

ridicá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „erhoben" : „élevé" : (1x)
rădicaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 5;

risipí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerstreuen, verstreuen" : „disperser" : (12x)
ai răsipit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 2, 10;
a să răsipi *verb infinitiv prezent* [2] 13, 1;
au răsipit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 3; [2] 7, 29; [3] 2, 4;
ne-am răsipit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 3, 3;
s-au fost răsipit *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 pl.* [2] 5, 18;
să răsipeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [5] 1, 8;
să răsipiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 3, 3;
să vor răsipi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 5;
v-aţi răsipit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 13, 4;
voiu răsipi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 2, 22;

risipíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Zerstreuung, Dispersion" : „dispersion, dissipation" : (1x)
răsipire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 18;

rîde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. anlachen, 2. verspotten" : „1. sourire, 2. se moquer" : (4x)
rîde *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 31;
rîdea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 7;
va rîde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 12, 11; [7] 4, 31;

rîdicá → ridica

rîdicáre → ridicare

rînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Reihe, Rang, 2. degré" : „1. rangée, rang, 2. Grad" : (2x)
rînd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 21;
rîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 1, 1;

rînduí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 178) : v. IV : „1. (an)ordnen, 2. anreihen" : „1. ordonner, 2. enfiler" : (12x)
am rînduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 6, 28;
au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 19; [2] 7, 14; [3] 1, 14; [7] 4, 57; 5, 89; 6, 4;
rîndui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 12; 12, 1;
s-au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 5, 75;
să rîndui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 13;
să rînduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 12;

rînduiálă : (1642 CAZ. GOV. 372) : s. f. : „1. Ordnung, 2. Sitte,

Brauch, 3. Reihe, Stellung" : „1. ordre, 2. coutume, 3. rangée, poste" : (16x)
rînduiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 6; 16, 10; [4] 1, 52; 1, 52; [7] 1, 13; 5, 81; 6, 29;
rînduială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 12; 6, 2; [7] 1, 6; 1, 15; 1, 29; 2, 30;
rînduiêlei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 9;
rînduiêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 4; 8, 31;

rînduít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 418/2 marg.) : adj./s. : „(an)geordnet" : „ordonné" : (3x)
cêle rînduite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 13;
celor rînduiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. neart.* [7] 6, 27;
rînduite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 25;

rîndunícă : (a. 1661 GCR I, 179) : s. f. : „Schwalbe" : „hirondelle" : (1x)
rîndurêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 19;

rîndureá → rîndunică

rîu : (1377 DRĂGANU / în top. *Ryusoor*) : s. n., uneori în n. pr. *Mijlocul Răurilor* : „Fluss, Strom" : „fleuve, torrent" : (14x)
rîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 2;
rîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 6, 1; [2] 1, 8; 2, 7; [3] 1, 2; [6] 1, 69; [7] 8, 46; 8, 63;
rîuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 23;
rîurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 1, 47;
rîurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 2, 18*; 5, 7*; 5, 8*; 8, 23*;

rîvní : (c. 1573-1578 PS. SCH. 224) : v. IV : „verlangen, begehren" : „désirer, aspirer à" : (1x)
au rîvnit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 5;

rîvníre : (c. 1573-1578 PS. SCH. 207) : s. f. : „Eifer" : „zèle" : (1x)
rîvnirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 5;

roábă : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Zofe, Magd" : „servante" : (17x)
roaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 10; 8, 29; 10, 1; 10, 18; 11, 5; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 12, 4; 12, 6; 12, 14; 12, 17; 16, 21;
roabei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 10, 5; 11, 5; 13, 4; 13, 11;

roáde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „abreiben" : „abraser" : (1x)
să să roază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 17;

roáo → rouă

rob : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Knecht, Diener" : „serviteur" : (26x)
al robului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 19;
robi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [7] 1, 2;
robi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 11; 7, 24; 9, 4; [6] 1, 42; [7] 4, 26; 8, 5; 8, 51;
robii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 11; [2] 3, 5; 6, 7; 6, 10; 10, 25; 13, 1; 14, 13; 14, 17; [5] 1, 54; [7] 5, 53; 5, 58; 8, 51;
robilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 11, 4; 12, 9; [5] 1, 7; 1, 15; [7] 8, 24;
robu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 11;
robul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 8; [7] 4, 59;

robí : (1563 CORESI, PRAXIU 183) : v. IV : „knechten, versklaven" : „(s')asservir" : (6x)
au robit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 19;
au robit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 6, 16;
m-am robit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 10;
robi *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 7;
s-au robit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 17;
s-au robit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 2;

robíe : (1563 CORESI, PRAXIU 245) : s. f. : „Gefangenschaft, Sklaverei" : „captivité, esclavage" : (21x)
ai robiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 6, 8;
robia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 19;
robie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 3; [2] 4, 3; [6] 1, 61; 1, 62; 1, 70; [7] 2, 15; 5, 79; 5, 87; 6, 5; 7, 10; 7, 13; 8, 67; 8, 79; 9, 3;
robiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 7, 11; 7, 12;
robii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 7;
robiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 7; [7] 5, 7;

robíme : (c. 1683-1686 MS. 45, 94/1) : s. f. : „Gefangenschaft" : „captivité" : (5x)
robime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 7, 6; 9, 15;
robimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 10; [7] 6, 28;
robimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 9, 4;

robíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 507/1) : s. f. : „Gefangenschaft" : „captivité" : (5x)
robire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 4;
robirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 7; 4, 17;
robirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 14; 13, 7;

robít : (1616 DIRB XVII/3, 28) : adj./s. : „gefangen" : „captif" : (3x)
celor robiţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 4;
robiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 1; 1, 2;

rod : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Frucht" : „fruit" : (3x)
roadelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 1, 6; 5, 15;
rodu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 9, 9;

rost : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mund" : „bouche" : (7x)
rostul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 15, 16; [7] 1, 27; 1, 48; 1, 58; 2, 1; 4, 46;
un rostu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 21;

róşu : (1465 DLRV / în top. *Roşia* lui Ştîrbeţ) : adj., în n. pr. *Marea Roşie* : „rot" : „rouge" : (1x)
roşie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 12*;

róuă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tau" : „rosée" : (3x)

roa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 37;
roao *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 20; 1, 34;

rúdă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geschlecht, Verwandte" : „race, parent" : (8x)
ruda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 10; 6, 10;
rudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 9; [7] 3, 7; 5, 61; 9, 17; 9, 36;
rudele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 7;

rudénie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Verwandte" : „parent" : (1x)
rudeniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 42;

rugá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „bitten, beten" : „supplier, prier" : (20x)
m-am rugat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 1;
mă voiu ruga *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 17;
ne-am rugat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 6; [7] 8, 55;
roagă-te *verb imp. 2 sg.* [2] 8, 27;
rog *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 4, 46;
rogu-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 4, 46;
rugatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 19;
s-au rugat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 1;
să ne rugăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 8, 3;
să roagă *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 36;
să ruga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 12, 8; [3] 1, 3; [7] 8, 93;
să rugă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 12;
să să roage *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 6, 31;
te-ai rugat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 12, 13; [6] 1, 32;
vă rugaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 1, 9;
vă veţi ruga *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 1, 7;

rúgă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gebet" : „prière" : (12x)
ruga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 8; [2] 9, 13; 13, 4; [6] 1, 32;
rugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 6; 13, 11; [6] 1, 47;
rugi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 3;
rugii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 13; [3] 4, 13;
rugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 16; [2] 4, 12;

rugăciúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gebet" : „prière" : (6x)
rugăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 1; [7] 2, 7;
rugăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 17; [2] 4, 11; [3] 2, 11; 3, 2;

rugínă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Rost" : „rouille" : (2x)
rugina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 20;
rugină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 9;

rúpe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „zerreißen" : „déchirer" : (4x)
am rupt *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 73;
rupse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 16;
rupseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 18;
s-au rupt *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 37;

rupt : (1570 DERS / în top. *Rumta*) : adj. : „gebrochen, zerrissen" : „rompu, „déchiré" : (2x)
rupte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 28; [7] 8, 75;

rusálie : (1559-1560 BRATU) : s. f. pl. *Rusalii* : „Pfingstag" : „jour de la Pentecôte" : (1x)
Rusáliilor *subst. propriu fem. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 1;

ruşiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „beschämen, sich schämen" : „faire honte, avoir honte" : (10x)
m-am ruşinat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 53;
mă ruşinam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 2, 14;
ruşinaiu-mă *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [7] 8, 76;
s-au ruşinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 11;
să ruşinează *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 23;
să ruşinezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [5] 1, 13;
să să fie ruşinat *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 10, 2;
să să ruşinêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 1, 15; 1, 15;
să vor ruşina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 34;

ruşíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schändung, Schande, Scham" : „honte" : (10x)
ruşine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 2; 12, 11; 13, 18; 14, 17; [3] 4, 11; [5] 1, 7; 1, 12; [7] 8, 79;
ruşinea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 11; 2, 5;

S

sábie : (1462-1463 DERS) : s. f. : „Schwert" : „épée" : (16x)
sabie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 21; 8, 17; 9, 2; 11, 11; 16, 4; [3] 2, 19; [7] 1, 54; 1, 57; 8, 79;
sabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [0] 1, 5; [2] 1, 12; 7, 12; 13, 8; 16, 7; [7] 4, 23;
sabiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 3, 22;

sac : (1482-1492 DERS) : s. m. : „Sack" : „sac" : (8x)
sac *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 5;
saci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 8; 4, 12;
sacii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 9;
sacu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 9;
sacul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 1; 10, 2; [3] 4, 13;

safír : (1581-1582 PO) : s. n. : „Saphir" : „saphir" : (1x)
zamfir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16;

sámă → seamă

sără → seară

sáre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Salz" : „sel" : (1x)
sare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 30;

sat : (1344 DRĂGANU 267 / în top. *Zath*) : s. n. : „Dorf" : „village" : (5x)
sate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 4;
satele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 4; 15, 8; [7] 4, 50; 5, 71;

sáţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sättigung, Sattheit" : „satiété"

: (1x)
saţiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 19;

sau : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „oder" : „ou" : (9x)
sau *conjuncţie coord.* [1] 3, 10; 6, 7; 6, 7; 6, 12; [4] 1, 49; [7] 3, 21; 6, 32; 8, 27; 8, 27;

săcerát → secerat

sălăş : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wohnung, Unterkommen" : „demeure" : (6x)
sălaş *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 1;
sălaşelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 3, 4;
sălaşul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 10; 14, 7; [7] 1, 52;
sălaşurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 2, 19;

sălăşluí : (a. 1633 GCR I, 82) : v. IV : „wohnen" : „demeurer, habiter" : (1x)
au sălăşluit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 5;

sălbătăcíre → sălbăticire

sălbăticíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Verwilderung, Verrohung" : „(re)devenir sauvage" : (1x)
sălbătăcire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;

sămănáre → semăna

sămeţí → semeţi

sămeţíe → semeţie

sămînţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Samen, 2. Stamm, Geschlecht" : „1. semence, 2. souche, descendance" : (6x)
sămînţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 13; 4, 15; [5] 1, 9; [7] 8, 72;
sămînţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 5; [7] 8, 90;

sănătáte : (1563 CORESI, PRAXIU 208) : s. f. : „Gesundheit" : „santé" : (2x)
sănătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 13; 8, 16;

sănătós : (1551-1553 ES) : adj. : „gesund" : „sain" : (10x)
sănătoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 12;
sănătos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 13; 5, 26; 5, 26; 7, 6; 7, 6; 10, 4; 12, 2; 12, 3;
sănătoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 17;

săpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „graben" : „creuser" : (4x)
au săpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 18; 3, 9;
săpă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 9;
săpînd *verb gerunziu* [1] 2, 6;

săptămínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Woche" : „semaine" : (1x)
săptămînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 1;

sărác : (1525 DERS / în top. Valea *Siracilor*) : adj./s. : „1. arm, 2. Arme" : „1./2. pauvre" : (5x)
al săracului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 19;
sărac *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 8;
săracul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 8;
săracului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 33;
unui sărac *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 26;

sărăcí : (1581 CORESI, EV. 251) : v. IV : „verarmen" : „appauvrir" : (1x)
am sărăcit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 4, 29;

sărbătoáre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Feiertag" : „fête" : (3x)
sărbătoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 7, 14*;
sărbători *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 6;
sărbătorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 6;

sări : (1551-1553 ES) : v. IV : „springen" : „sauter" : (4x)
sări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 2; 7, 7; [2] 14, 17;
sărind *verb gerunziu* [1] 2, 4;

sărutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „küssen" : „embrasser" : (4x)
sărută *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 7; 10, 10; [7] 4, 47;
să sărutară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 8;

săturá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sättigen, satt werden" : „se rassasier" : (1x)
săturîndu-se *verb gerunziu* [7] 3, 3;

său, sa : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. : „sein" : „son" : (20x)
al său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [7] 4, 20;
al său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. nom./ac. sg.* [7] 4, 34;
a sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* [7] 4, 20; 4, 20; 4, 25; 5, 8;
sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* [7] 4, 25;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 1, 19; 5, 7; 11, 4; 11, 7; 11, 10; 14, 18; [2] 15, 2;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 11, 7; 14, 17; [7] 1, 9; 4, 21; 4, 25;
său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. nom./ac. sg.* [7] 3, 8;

săvîrşí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. vollenden, fertigmachen, 2. geschehen, 3. aufhören" : „1. accomplir, achever, 2. se passer, 3. finir" : (31x)
a să săvîrşi *verb infinitiv prezent* [1] 8, 15; [7] 5, 90;
a săvîrşi *verb infinitiv prezent* [7] 6, 28;
au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 57; 7, 4;
s-au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 5; 12, 19; [2] 15, 3; [7] 1, 16;
s-au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 6, 14;
să să săvîrşască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 8, 23;
să să săvîrşască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 7, 10; [5] 1, 12;
să săvîrşască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 10, 8;
să săvîrşeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 2, 10;
să săvîrşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 7, 5;
să săvîrşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 11;
să va săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 4, 55;
săvîrşaşte *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 13; [7] 8, 96;

săvîrşesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 52;
săvîrşescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 6, 4;
săvîrşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 3; 2, 4; 10, 1;
săvîrşind *verb gerunziu* [2] 2, 10;
săvîrşindu-să *verb gerunziu* [7] 6, 10;
săvîrşindu-se *verb gerunziu* [6] 1, 72; [7] 8, 70;
săvîrşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 1;
săvîrşiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 6, 4;

săvîrşíre : (a. 1580 HC² II, 350) : s. f. : „Erfüllung, Fertigstellung" : „accomplissement, achèvement" : (2x)
săvîrşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 20;
săvîrşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 1;

săvîrşít : (1570 CORESI, LIT.) : s. n. : „Ende" : „fin" : (3x)
săvîrşit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 10; [5] 1, 8; [7] 9, 17;

scáun : (1495-1508 DERS / în top. *Căunean*) : s. n. : „1. Sitz, 2. Thron" : „1. siège, 2. trône" : (4x)
scaunile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4;
scaunul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 25; [7] 9, 42;
scaunului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 1, 11;

scădeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „erniedrigen" : „baisser, diminuer" : (1x)
să va scădea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 6;

scădére : (c. 1573-1578 PS. SCH. 329) : s. f. : „Erniedrigung" : „abaissement" : (1x)
scădêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;

scăldá : (1563 CORESI, PRAXIU 42) : v. I : „(sich) baden" : „(se) baigner" : (2x)
au scăldat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 3;
m-am scăldat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 5;

scăpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. entkommen, 2. retten" : „1. fuir, échapper, 2. sauver" : (4x)
a scăparea *verb infinitiv prezent* [2] 7, 17;
să scape *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 2;
vor scăpa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 46; 1, 48;

scéptru : (1574 IORGA S.D. XXIV, 145) : s. n. : „Szepter" : „sceptre" : (1x)
schiptru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 11;

schimbát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gewechselt, verändert" : „changé" : (1x)
schimbată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 7;

schíptru → sceptru

scîrbí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verabscheuen, 2. kränken" : „1. répugner, 2. offenser" : (2x)
s-au scîrbit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 5;
să te scîrbeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 5, 13;

sclepí → sclipi

sclipí : (1620 MOXA) : v. IV : „glänzen" : „briller" : (2x)
sclepind *verb gerunziu* [7] 8, 59;
vor sclipi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 20;

scoáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. herausnehmen, -ziehen, -führen, 2. vertreiben, 3. erretten, befreien" : „1. faire sortir, tirer, 2. chasser, expulser, 3. sauver" : (29x)
ai scos *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 2, 8;
au scos *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 8; 5, 12; 5, 13; 5, 15;
au scos *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 13; 1, 14; [5] 1, 58; [7] 2, 10; 6, 18; 6, 18; 6, 26;
s-au scos *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 1, 4;
să scoatem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 8, 95;
să scoată *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 2, 18; [4] 1, 30; [7] 9, 20;
scoase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 7, 6; 16, 2; [7] 1, 39;
scoate *verb imp. 2 sg.* [3] 2, 11; [5] 1, 14;
scoţîndu *verb gerunziu* [7] 2, 11;
se va scoate *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 12;
va scoate *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 12; 4, 14;
voiu scoate *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 1, 3;
vor scoate *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 32; 1, 32;

scopít : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Kastrat" : „castrat" : (1x)
scopitului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 12, 10;

scríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schreiben" : „écrire" : (35x)
au scris *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 5; [7] 2, 16; 6, 7;
au scris *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 16; 13, 1; [3] 1, 1; [6] 1, 22; 1, 23; 1, 24; 1, 56; [7] 3, 10; 3, 11; 3, 12; 4, 48; 4, 49; 4, 54; 4, 55; 4, 56; 6, 17;
s-au scris *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 22; 1, 43; 1, 43; 8, 34;
s-au scris *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 3, 9; 5, 78; 8, 9; 8, 66;
să scrie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 2, 21;
să scriem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 6, 12;
să scrise *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 2, 30;
scrie *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 2, 25;
scrieţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 19;
scriind *verb gerunziu* [7] 3, 8;
scrise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 4, 47;
scrisu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 33;

scriitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Schreiber" : „écrivain" : (5x)
scriitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 16; 2, 17; 2, 30; 8, 28;
scriitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 25;

scris : (1551-1553 ES) : adj./s. : „(ein)geschrieben, Schrift" : „écrit, inscrit, écriture" : (11x)
cêle scrise *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 2; [7] 1, 10; 2, 22; 3, 17; 4, 42; 6, 32;
cel scris *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [7] 8, 9;
scris *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [0] 1, a; [1] 1, 6;

scrise *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 32; 7, 6;

scrisoáre : (1576 DIR) : s. f. : „geschriebener Text" : „texte écrit" : (8x)
scrisoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 16; [7] 5, 61;
scrisoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 3; 9, 3; [7] 1, 4; 6, 12; 8, 51;
scrisori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 2;

sculá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. aufstehen, (sich) erheben, 2. wecken" : „1. (se) lever, 2. éveiller" : (31x)
a te scula *verb infinitiv prezent* [1] 12, 14;
s-au sculat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 11; [7] 1, 22;
s-au sculat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 11; 8, 17;
să scoală *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 15;
să sculară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 20;
să sculă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 3; [2] 10, 1; 12, 6; [7] 3, 13;
să va scula *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 9; 5, 62;
scoală *verb imp. 2 sg.* [2] 14, 13;
scoală-te *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 3; [3] 5, 4; [7] 8, 96;
sculară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 10, 25;
sculaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 6, 18;
sculîndu-mă *verb gerunziu* [7] 8, 75;
sculîndu-să *verb gerunziu* [1] 8, 9; [7] 9, 7;
sculîndu-se *verb gerunziu* [1] 10, 9; [2] 12, 14; [6] 1, 33; 1, 76; 1, 77; 1, 80; [7] 4, 47; 8, 98; 9, 1;

sculáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Aufstehen, (aici) Hochmut" : „soulèvement, (aici) fierté" : (1x)
scularea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 11;

scump : (1446 DERS / în top. Mihăilă *Scumpul*) : adj. : „edel, kostbar" : „précieux" : (1x)
scumpe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 23;

scutí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „befreien" : „débarrasser" : (3x)
scutêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 6, 5;
scutindu *verb gerunziu* [2] 9, 14;
va scuti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 5, 20;

scutură : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „abschütteln" : „secouer" : (1x)
scutură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 19;

se : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. refl. : „sich" : „soi" : (9x)
îşi *pron. refl. 3 dat. neacc.* [1] 12, 10;
sine *pron. refl. 3 ac. acc.* [2] 10, 21; [4] 1, 8; 1, 12; 1, 24; 1, 26;
sineşi *pron. refl. 3 ac. acc.* [1] 4, 2;
-şi *pron. refl. 3 dat. neacc.* [1] 8, 16; [2] 14, 6; [7] 1, 12; [7] 5, 72;

seámă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beobachtung" : „observation, constatation" : (3x)
samă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 10; 5, 3; 9, 12;

seáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. f. : „Abend" : „soir" : (4x)
sara *adv. de timp* [1] 6, 1;
sară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 74;
seară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 8;
serii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 1;

secerá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „mähen, ernten" : „moissonner" : (1x)
secerînd *verb gerunziu* [7] 4, 6;

secerát : (1581-1582 PO) : adj. : „gemäht, geerntet" : „moissonné" : (1x)
săcerate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 4;

séceră : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Sichel" : „faucille Ernte" : „récolte, moisson" : (2x)
sêcerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 20; 8, 2;

semănă : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. aussäen, 2. zerstreuen, 3. ähneln" : „1. semer, 2. disperser, 3. ressembler" : (3x)
ai sămănat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 3, 5;
-şi samănă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 7, 2;
vor sămăna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 4, 6;

sementíe → seminţie

semeţí : (1633 DRHB XXIV, 30) : v. IV : „aufmuntern, sich prahlen" : „s'énhardir" : (2x)
nu te semeţi *verb imp. 2 sg. neg.* [1] 4, 16;
sămeţitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 9;

semeţíe : (1581 CORESI, EV. 66) : s. f. : „1. Hochmut, Prahlerei, 2. Ruhm, Stolz" : „1. arrogance, 2. fierté, gloire" : (2x)
sămeţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 24;
semeţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 8;

seminţíe : (1563 CORESI, PRAXIU 25) : s. f. : „Stamm, Geschlecht" : „souche, descendance" : (4x)
sementţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 1, 9; [7] 5, 5;
seminţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 5, 59;

semn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zeichen" : „signe" : (3x)
sêmne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 8; [4] 1, 55;
un semn *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 59;

semnáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Anzeige" : „annonce" : (1x)
semnare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 6;

séte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Durst" : „soif" : (4x)
sête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 11; 7, 20; 7, 22; 7, 23;

seu : (1581-1582 PO) : s. n. : „Talg" : „suif" : (2x)
seul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 16, 14;
seurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [7] 1, 12;

sfat : (1491-1492 DERS) : s. n. : „Rat(schlag)" : „conseil" : (11x)
ai sfatului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 2, 17;

sfat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 24; 4, 26; [2] 6, 4;
sfatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 24; [2] 2, 4; 11, 9; [7] 7, 15;
sfatului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 2;
sfaturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 25; [2] 8, 15;

sfătuí : (1551-1553 ES) : v. IV : „(be)raten" : „conseiller" : (7x)
ai sfătuit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 9, 7;
au sfătuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 13;
au sfătuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 4;
s-au sfătuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 10;
să sfătuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 41;
sfătuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 29;
sfătuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 11, 13;

sfétnic : (1563 CORESI, PRAXIU 262) : s. m. : „Hofrat, Ratgeber" : „conseiller" : (2x)
sfêtnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 12;
sfêtnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 57;

sfinţénie : (1642 CAZ. GOV. 431) : s. f. : „Heiligkeit, (aici) Heiligtum" : „sainteté, (aici) sanctuaire" : (1x)
sfinţeniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 18;

sfinţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „heiligen, weihen" : „sanctifier, consacrer" : (4x)
s-au sfinţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 5; [7] 1, 51;
să să sfinţească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 1, 2;
sfinţind *verb gerunziu* [2] 11, 14;

sfinţíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Heiligung, (aici) Heiligtum" : „sanctification, (aici) sanctuaire" : (2x)
ai sfinţirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 42;
sfinţirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 80;

sfinţít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „geheiligt" : „sacré" : (4x)
celor sfinţite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. art.* [7] 5, 75;
celor sfinţiţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 20;
sfinţită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 3;
svinţitul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [7] 8, 73;

sfînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „heilig" : „saint, sacré" : (54x)
cea sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 12; [7] 7, 5; 8, 72;
ceii sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 13;
cei sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [5] 1, 4; [6] 1, 104;
cêle sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [6] 1, 59; [7] 1, 55; 6, 26; 7, 3; 8, 19;
cêle sfinte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 5, 62;
celor sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. art.* [7] 7, 2;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 8;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 12; 8, 4; [5] 1, 22;
Cel Sfînt *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 15;
Celui Sfînt *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 13; 12, 16; [3] 4, 27; 5, 4;
sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 60;
sfintei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [5] 1, 23; [7] 1, 54;
sfintele *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 57;
sfintele *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [6] 1, 17; [7] 1, 42; 1, 46; 2, 10; 6, 18;
sfintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 10; 8, 19; 8, 21; 9, 10;
sfintelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 11; 16, 18;
sfinţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 16; [7] 8, 60;
sfinţii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 9; [6] 1, 8;
sfinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 11;
sfinţilor *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 2;
sfinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 16; [6] 1, 88;
sfînta *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 70;
sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 1; 8, 11; 13, 10;
sfîntului *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [7] 1, 2;
svîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 9, 51; 9, 53; 9, 54;
svîntul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [7] 8, 75;

sfîrşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. enden, beedingen, 2. vollenden, 3. schwachen, 4. verenden, sterben" : „1. terminer, finir, 2. accomplir, achever, 3. affaiblir, 4. mourir" : (7x)
s-au fîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 13;
să sfîrşăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 2, 13;
să sfîrşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 15;
să svîrşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 7, 19;
să vor sfîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 8, 30; 12, 3; [7] 2, 19;

sfîrşíre : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Ende" : „fin" : (1x)
sfîrşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 17;

sfîrşít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ende" : „fin" : (1x)
sfîrşit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 15;

sichemít : (c. 1683-1686 MS. 45, 740/1) : s. m. : „Sichemiter" : „Sichémite" : (1x)
sihem *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 15;

sidoneán : (c. 1665-1672 MS. 4389, 211/1) : s. m. : „Zidonier" : „Sidonien" : (1x)
carásidonênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 78; *cf.* gr. *κάρρα σιδωνίοις* (SEPT. FRANKF.), unde *cará* se referă, probabil, la „Wagen" : „charriot";

sihém → sichemit

sílă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zwang" : „abus, contrainte" : (1x)
sila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 15;

sílnic : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „gewaltig" : „vaillant" : (1x)
sîlnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 11;

silnicíe : (c. 1665-1672 MS. 4389, 186/2) : s. f. : „Zwang" : „abus, contrainte" : (1x)
sîlnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 14;

símbătă → sîmbătă

simbríe : (1563 CORESI, PRAXIU 291) : s. f. : „Belohnung" : „récompense" : (4x)
simbrie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 3; 5, 17;
simbriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 1;
sîmbrie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 16;

simţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „spüren, wahrnehmen" : „sentir" : (4x)
a simţi *verb infinitiv prezent* [4] 1, 42;
să sîmţă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 1, 36;
simt *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 17;
simţiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [4] 1, 20;

simţíre : (c. 1564 CORESI, CAZ. 174) : s. f. : „Empfindung, Verständnis" : „sensation, sentiment" : (3x)
simţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 15; [4] 1, 36;
sîmţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 22;

síngur : (1228 DLRV) : adj./adj. pron./s. : „1. allein, einzig, 2. nur" : „1. seul, unique, 2. seulement" : (16x)
cea sîngură *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 11;
singur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 7;
singuri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 89;
sîngur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [0] 1, a; [1] 1, 6; 6, 10; 6, 13; [5] 1, 16; [7] 8, 28;
sîngur *adj. pron. de întărire 3 sg. masc. nom./ac.* [2] 3, 10;
sîngură *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 15; 6, 9; [2] 13, 3;
sînguri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 12; [2] 12, 9;
sînguru *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 6;

siuán → sivan

siván : (c. 1665-1672 MS. 4389, 766/2) : s. m. : „Sivan (Monat)" : „Sivan (mois)" : (1x)
lui siuán *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 4;

sílnic → silnic

sîlnicíe → silnicie

sîmbătá : (c. 1683-1686 MS. 45, 764/1) : v. I : „den Samstag feiern" : „fêter le samedi" : (1x)
va sîmbăta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 1, 58;

sîmbătă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Samstag" : „samedi" : (5x)
simbetelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 75;
sîmbete *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 6; 8, 6;
sîmbetele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 58;
sîmbetelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 10, 2;

sîmbríe → simbrie

sîmţí → simţi

sîmţíre → simţire

sínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Blut" : „sang" : (3x)
sînge *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 3;
sîngele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 7;
sîngelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 9, 5;

síngur → singur

sîrg : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Hast, Eile" : „hâte" : (1x)
sîrgu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 15;

sîrguí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. eilen, sich beeilen, 2. streben" : „1. (se) dépêcher, (se) hâter, 2. se donner de la peine" : (5x)
sîrguind *verb gerunziu* [2] 10, 16; 12, 13;
sîrguind iaste *verb indicativ prezent perifrastic 3 sg.* [7] 1, 25;
sîrguiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 1; 13, 14;

sîrguiálă : (c. 1660 ST. LEX. 200, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Eile, Fleiß" : „hâte" : (1x)
sîrguială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 30;

slab : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „schwach" : „faible" : (1x)
cel mai slab *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 32;

slăbí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schwächen" : „affaiblir" : (3x)
am slăbit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 1, 28;
slăbi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 5;
slăbind *verb gerunziu* [3] 2, 13;

slăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ehren, lobpreisen" : „louer, glorifier" : (1x)
au slăvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 69;

slăvít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „gepriesen, gerühmt" : „loué, glorifié" : (3x)
cêle slăvite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 57;
slăvită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 7; [2] 16, 20;

slóbod : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „frei" : „libre, en liberté" : (2x)
al celui slobod *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 19;
slobodă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 21;

slobozí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. freigeben, freilassen, erlösen, 2. entlassen, weglassen" : „1. délivrer, (re)lâcher, 2. laisser partir, renvoyer" : (6x)
ai slobozit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 2, 15;
a mă slobozi *verb infinitiv prezent* [1] 3, 7;
au slobozit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 9, 36;
să mă slobozescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 3, 6;
să slobozi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 3, 13;
sloboziră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 2;

slobozíre : (1581 CORESI, EV. 190) : s. f. : „Befreiung" : „libération" : (1x)
slobozire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 62;

slúgă : (1476 LDSR 279) : s. f. : „Knecht, Magd" : „serviteur, servante" : (38x)
a slugilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 10, 24;
sluga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 11; [3] 1, 14; [7] 6, 27;
slugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 1;
slugi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 7; [7] 1, 58; 5, 63; 5, 63; 6, 13;
slugii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 5; 5, 5; [3] 2, 21; 3, 23;
slugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 2; 3, 3; 6, 13; 7, 10; 10, 22; 12, 5; [5] 1, 17; [7] 1, 29; 2, 17; 5, 1; 5, 64; 6, 31;
slugilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 8, 14; [2] 6, 10; 6, 12; 7, 14; 11, 21; [3] 2, 15; 2, 18; [6] 1, 41; [7] 1, 28; 5, 56; 5, 58; 8, 84;

slují : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „dienen" : „servir" : (15x)
a sluji *verb infinitiv prezent* [2] 11, 1;
au slujit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 23;
să slujască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 16, 11;
slujăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 1, 7;
slujăscu *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 23; 1, 34;
slujescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 54;
slujiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 12;
slujind *verb gerunziu* [2] 11, 16;
slujiți *verb imp. 2 pl.* [7] 1, 3;
vei sluji *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 18;
vom sluji *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 8, 19; [3] 1, 8;
vor sluji *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 7; [7] 8, 48;

slújnică : (1482 DERS) : s. f. : „Magd" : „servante" : (10x)
slujnica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 10; [2] 10, 10;
slujnice *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 10; [2] 8, 7; [7] 5, 63; 5, 63;
slujnicele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 5, 64;
slujnicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 6;
slujnicile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 8; [7] 5, 1;

smaráld : (1581-1582 PO) : s. n. : „Smaragd" : „émeraude" : (2x)
zmaragd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 16; [2] 10, 23;

smerénie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Bescheidenheit, Niedrigkeit" : „humilité, modestie" : (2x)
smerenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 12;
smereniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 20;

smerí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) erniedrigen" : „(s')abaisser, (s')humilier" : (4x)
au smerit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 7;
au smerit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 11;
să să smerească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 6;
smerêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 26;

smeríre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Niedrigkeit, Erniedrigung" : „abaissement, humiliation" : (2x)
smerire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 29;
smerirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 22;

smerít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „niedrig" : „humble" : (4x)
cei smeriți *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 9;
celor smeriți *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 12;
smeriți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 10;
smeriții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 56;

smoálă : (1577 CORESI, PS.) : s. f. : „Pech" : „poix" : (1x)
smoală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 17;

smochínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Feige" : „figue" : (1x)
smochine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 5;

smúlge : (1559-1560 BRATU) : v. III : „ausreißen" : „arracher" : (3x)
mi-am zmult *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 73;
zmulg *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 3, 22;
zmulgînd *verb gerunziu* [0] 1, 5;

snop : (1551-1553 ES) : s. m. : „Garbe" : „gerbe" : (1x)
znopii *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 3;

soáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sonne" : „soleil" : (8x)
soarele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 4; 2, 6; [2] 14, 2; [4] 1, 51; 1, 56; [5] 1, 32; [7] 4, 34;
soarelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 4;

soártă → sorţ

socoteálă : (1642 CAZ. GOV. 251) : s. f. : „1. Gericht, Urteil, 2. Verzeichnis" : „1. jugement, raisonnement, 2. registre" : (2x)
socoteala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 6, 21;
socoteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 61;

socotí : (1481 DERS) : v. IV : „1. (be)achten, 2. veranschlagen, (be)rechnen, planen, 3. bedenken, erwägen, mustern, 4. meinen, behaupten" : „1. observer, nachsehen, 2. calculer, compter, concevoir, 3. juger, réfléchir, examiner, 4. estimer, opiner" : (26x)
ai socotit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 9, 7;
am socotit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 9, 11;
a să socoti *verb infinitiv prezent* [7] 2, 28;
a socoti *verb infinitiv prezent* [4] 1, 35; [7] 6, 23;
au socotit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 6; 11, 9; 11, 13; 11, 14;

s-au socotit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 8, 96;
să să socotească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 38; 1, 47; 1, 53; [7] 2, 21;
să socotească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 4, 12; [7] 8, 13;
să socotească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 13, 21;
să socotim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 5, 19;
să va socoti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 22;
socotiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 1; [2] 14, 14;
socotim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 2, 20;
socotind *verb gerunziu* [4] 1, 36;
socotiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 10, 15;
socotitu-te-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 3, 7;
va socoti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 29;

socotínţă : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Urteil" : „jugement" : (1x)
socotinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 6, 5;

sócru : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Schwiegervater" : „beau-père" : (4x)
socrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 10;
socru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 17;
socrul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 7; 14, 18;

sol : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Herold" : „héraut" : (1x)
soli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 2;

sóră : (1487 DERS / în antr. *Soră*) : s. f. : „Schwester" : „sœur" : (4x)
soro *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [1] 5, 26; 7, 17; 8, 3;
soru *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;

sorţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Los" : „sort" : (1x)
sorţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 56;

sosí : (1431 DERS) : v. IV : „ankommen" : „arriver" : (4x)
au sosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 5; [7] 8, 7;
sosind *verb gerunziu* [7] 5, 72;
sosiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 1;

spárge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „brechen" : „briser" : (1x)
spărgîndu-se *verb gerunziu* [2] 15, 2;

spart : (1594 DERS / în top. *Sparţii*) : adj. : „zerbrochen" : „cassé" : (1x)
cel spart *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 13;

spăimîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich ängstigen, erschrecken" : „s'effrayer, s'épouvanter" : (1x)
să spămîntară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 9;

spălá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „waschen" : „laver" : (1x)
să să spêle *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 6, 2;

spămîntá → spăimînta

speriá : (1551-1553 ES) : v. I : „erschrecken" : „(s')effrayer" : (1x)
să spară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 16, 24;

spînzurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (auf)hängen, 2. abhängen" : „1. (sus)pendre, 2. dépendre" : (7x)
au spînzurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 1, 42; 2, 10; 6, 18;
să să spînzure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 32;
să spînzură *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 21;
spînzurară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 11;
spînzuraţi *verb imp. 2 pl.* [2] 14, 1;

sporí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 101) : v. IV : „vorangehen, prosperieren" : „progresser, prospérer" : (2x)
să vor spori *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 25;
sporindu-se *verb gerunziu* [7] 6, 10;

sporít : (1682-1686 DOS. VS., ian. 11[r]) : adj. : „vermehrt" : „augmenté" : (2x)
bine sporite *adj. calificativ gradul superlativ neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 7, 3;
sporite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 59;

spovedí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekennen" : „confesser" : (2x)
ispoveduiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [5] 59;
vă ispoveduiţi *verb imp. 2 pl.* [5] 1, 60;

spre : (1519 DERS) : prep. : „für, zu, nach, auf" : „pour, vers, sur" : (112x)
spre *prep.* [1] 2, 6; 2, 6; 3, 12; 3, 16; 4, 20; 11, 7; 13, 1; 14, 4; [2] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 15; 2, 5; 2, 6; 2, 9; 2, 12; 2, 13; 2, 20; 3, 7; 3, 8; 4, 1; 4, 4; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 6, 2; 6, 3; 6, 19; 6, 22; 7, 12; 7, 27; 8, 16; 8, 19; 8, 23; 8, 23; 8, 27; 8, 31; 9, 2; 9, 2; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 10, 4; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 13; 11, 4; 11, 7; 11, 13; 11, 15; 11, 17; 12, 8; 12, 12; 12, 13; 12, 16; 13, 6; 13, 6; 13, 7; 13, 15; 13, 18; 13, 18; 13, 20; 13, 21; 13, 22; 14, 13; 15, 2; 15, 3; 16, 6; 16, 6; 16, 14; 16, 17; [3] 1, 2; 1, 7; 2, 4; 2, 4; 2, 22; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 22; 4, 1; 4, 2; 4, 4; 4, 15; 4, 21; 4, 24; 4, 25; 5, 6; [7] 1, 58; 1, 58; 2, 1; 3, 20; 4, 10; 4, 31; 5, 83; 6, 15; 6, 29; 7, 8; 7, 15; 8, 79; 8, 90; 8, 92; 9, 20;

sprejinitór → sprijinitor

sprijinitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Beschützer" : „protecteur" : (1x)
sprejinitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 12;

spúne : (1521 NEACŞU) : v. III : „sagen" : „dire" : (13x)
au spus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 19;
au spus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 9;
să spuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 1;
spune *verb imp. 2 sg.* [2] 10, 17; 11, 3; 14, 8;
spuneţi *verb imp. 2 pl.* [2] 5, 3; [7] 3, 17;
spusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 10, 23;
spuse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 11; [2] 6, 19;
voiu spune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 5, 5; 8, 30;

spurcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „entweihen" : „profaner" : (4x)
au spurcat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 2; [7] 1, 51;
să spurce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 9, 10;
te-ai spurcat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 3, 7;

spurcăciúne : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Unreinigkeit" : „impureté" : (1x)
spurcăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 10;

spúză : (1642 CAZ. GOV. 206) : s. f. : „glühende Asche" : „cendre chaude" : (2x)
spuza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 2;
spuză *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 17;

sta : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich befinden, stehen (bleiben)" : „se trouver, rester, demeurer" : (42x)
a sta *verb infinitiv prezent* [7] 8, 92;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 18; 9, 7; [7] 5, 81;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 3; 10, 19;
era stînd *verb indicativ imperfect perifrastic 3 pl.* [7] 6, 26;
nu sta *verb imp. 2 sg. neg.* [7] 1, 26;
să stămu *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 9, 11;
să stea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 4, 5; [7] 9, 12;
să stea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 24; 11, 18; 13, 4; 16, 12;
sta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 12;
sta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 6, 1;
staţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 8, 12;
stau *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 11, 14; 12, 12; [7] 8, 53;
stăi *verb imp. 2 sg.* [3] 5, 4;
stătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 1, 105; [7] 5, 80; 9, 42;
stătură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [7] 7, 9; 9, 43; 9, 46;
stătut-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 10;
stînd *verb gerunziu* [2] 13, 6; [5] 1, 1; [6] 1, 54; [7] 1, 5; 5, 73; 6, 2; 8, 64;
va sta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 8;
vei sta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 10, 17;
veţi sta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 7, 13; [2] 8, 29;
vor sta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 47; [7] 2, 19;

stăpî́n : (1551-1553 ES) : s. m. : „Herr, Gebieter" : „seigneur" : (9x)
stăpîne *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [2] 5, 19; 11, 10;
Stăpîne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [4] 1, 5; [5] 1, 10; [7] 4, 60;
stăpînilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 11; 2, 13; 2, 14;
stăpînul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 7;

stăpîní : (1595-1596 DIR) : v. IV : „(be)herrschen" : „dominer, maîtriser" : (7x)
stăpînesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 9; [7] 4, 22;
stăpînêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 3; 4, 15;
stăpîniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 7;
va stăpîni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 10, 14;
vor stăpîni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 2, 25;

stăpînítór : (1654 NEAGOE 18) : s. m. : „Herrscher" : „souverain" : (1x)
Stăpînitoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 13;

stătătór : (1563 CORESI, PRAXIU 248) : s. m. : „Anführer, Vorsteher" : „meneur, chef" : (1x)
stătătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 7, 2;

stea : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stern" : „étoile" : (4x)
stêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 22; [4] 1, 51; [5] 1, 9; 1, 33;

stémă : (1563 CORESI, PRAXIU 449) : s. f. : „Krone" : „couronne" : (1x)
stema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 30;

stínge : (1551-1553 ES) : v. III : „1. auslöschen, tilgen, 2. vernichten" : „1. éteindre, effacer, 2. anéantir" : (3x)
să să stingă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 27;
să stingă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 6, 33;
stînsu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 11;

stíngere : (1581-1582 PO) : s. f. : „Vernichtung" : „anéantissement" : (3x)
stingere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 20; 4, 1; 4, 10;

stîlp : (1480 DERS / în top. *Stîlpul* Scurtului) : s. m. : „Säule, Pfosten" : „pilier, colonne" : (3x)
stîlpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 10;
stîlpu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 50;
stîlpul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 8;

stîlpáre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „grüner Zweig" : „branche verte" : (1x)
stîlpări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 15, 15;

stî́nă : (1451 DERS) : s. f. : „Schäferei" : „bergerie" : (2x)
stînele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 19; 3, 4;

stîng, -ă : (1551-1553 ES) : adj./s. : „link" : „gauche" : (3x)
stînga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 15; [7] 4, 30; 9, 44;

strájă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wache" : „garde" : (4x)
straja *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 12; 12, 6; 14, 2;
strajă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 12;

străín : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. fremd, 2. Fremde" : „1./2. étranger" : (10x)
cêle striine *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 71; 8, 72;
celor streini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 85;
celor striini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 4; 9, 2;
celui striin *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [0] 1, 5;
striină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 13; [3] 4, 3;
striinu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 7; [7] 9, 7;

strălucí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „strahlen" : „rayonner" : (1x)

vor străluci *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 56;

strălucíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 116) : s. f. : „Glanz" : „éclat, splendeur" : (1x)
strălucirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 3;

streín → străin

stricá : (1551-1553 ES) : v. I : „1. zerschlagen, zerbrechen, 2. schaden" : „1. détruire, 2. nuire" : (2x)
să se strice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 11;
să strică *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 12, 2;

stricáre : (c. 1564 CORESI, CAZ. 43) : s. f. : „Schaden" : „dégât" : (1x)
stricare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 7;

strigá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schreien, rufen" : „crier, appeler" : (28x)
a striga *verb infinitiv prezent* [1] 2, 13;
au strigat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 10; 5, 11; 7, 17; 7, 21; 7, 26; [3] 3, 1;
au strigat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 5, 83;
s-au strigat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 19;
să strige *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 36;
striga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 12;
strigară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 4, 7; 6, 20; 16, 9; [6] 1, 81;
strigaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 6, 18; [3] 4, 14; 4, 20;
striga-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 4, 13;
strigă *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 7;
strigă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 9, 2; 14, 16; 14, 17; [7] 2, 2; 9, 10;
strigînd *verb gerunziu* [2] 10, 1; [4] 1, 29; [7] 8, 94;

strigáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Geschrei, Hochruf, 2. Aufruf" : „1. cri, clameur, 2. appel" : (5x)
strigare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 16; 14, 18; [6] 1, 78; [7] 5, 84; 9, 3;

striín → străin

strimtúră → strîmtură

strîmb : (1428 BGL / în top. *Strîmbii*) : adj. : „krumm, falsch" : „déformé, faux, mensonger" : (1x)
strîmb *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 36;

strîmbătáte : (1480 BGL / în top. *Strîmbăţaţi*) : s. f. : „Unrecht, Ungerechtigkeit, Schädigung" : „iniquité, tort, mal" : (14x)
strîmbătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 13; 12, 8; [2] 7, 22; 11, 4; [3] 2, 9; [4] 1, 15;
strîmbătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 16; [3] 3, 5; [4] 1, 45;
strîmbătăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 5; [2] 6, 9;
strîmbătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 4; [3] 3, 3; 3, 5;

strîmt : (1486 DERS / în top. *Strimtul*) : adj. : „eng" : „serré" : (1x)
strîmtă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 5;

strîmtúră : (1428 DLRV / în top. *Strimtură*) : s. f. : „Bedrängnis" : „embarras" : (1x)
strimturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 1;

strínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. aufhäufen, sammeln, 2. zusammenkommen" : „1. amasser, 2. s'assembler, se reunir" : (3x)
a strînge *verb infinitiv prezent* [1] 12, 9;
să strînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 15, 15;
strîngînd *verb gerunziu* [3] 3, 10;

struncinătúră → zdruncinătură

sub : (1463 DERS) : prep. : „unter" : „sous, au-dessous de" : (7x)
supt *prep.* [2] 6, 13; 6, 15; [3] 1, 8; 1, 8; 5, 3; [7] 3, 1; 3, 8;

suferí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „ertragen, aushalten" : „endurer, supporter" : (2x)
vor suferi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 7; 7, 4;

súflet : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Seele, Wesen, Leben" : „âme, être, vie" : (26x)
suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 1; [5] 1, 12;
sufletele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 7; 7, 24; [4] 1, 5; [5] 1, 55;
sufletul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 10; 1, 10; 6, 20; 13, 5; 13, 9; 13, 16; 14, 15; [2] 7, 24; 8, 21; 10, 16; 11, 7; 12, 4; 12, 15; 14, 18; 16, 7; [3] 2, 13; 2, 13; [7] 4, 21;
sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 11, 8; 13, 22;

sugătór : (c. 1573-1578 PS. SCH. 19) : s. m. (provenit din adj.) : „Säugling" : „nourrisson" : (1x)
cei sugători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 4;

sugrumá : (1551-1553 ES) : v. I : „erwürgen, erdrosseln" : „étrangler, stranguler" : (2x)
să să sugrume *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 11;
sugrumîndu-ţi *verb gerunziu* [1] 3, 9;

sugrumát : (1682-1686 DOS. VS., sept. 4r) : adj. : „erwürgt" : „étranglé" : (1x)
sugrumat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3;

suí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hinaufgehen, hinaufsteigen, heraufkommen" : „monter" : (34x)
a să sui *verb infinitiv prezent* [7] 1, 53; 2, 8; 5, 1;
a se sui *verb infinitiv prezent* [7] 4, 63;
a te sui *verb infinitiv prezent* [2] 7, 8;
mă sui *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 12, 19;
ne vom sui *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 7, 12;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 18; 7, 15; 13, 12; [7] 5, 7; 5, 59;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 18; [7] 8, 3;
să ne suim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 5, 19; 6, 3;
să să suie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 1, 36; [7] 5, 3; 8, 30;

să sui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 29; 1, 41;
să suia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 5, 4;
să suia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 12, 8;
să suie *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 1, 37; [7] 4, 49; 8, 31;
să suiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 64; [7] 8, 5;
sînt suindu-se *verb indicativ prezent perifrastic 3 pl.* [6] 1, 38;
suie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 2;
suindu-să *verb gerunziu* [7] 4, 47;
suindu-se *verb gerunziu* [2] 4, 5; [7] 2, 5; 2, 18;

suíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Aufstieg, Steigung" : „montée, ascension" : (1x)
suirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 14;
suirilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 6, 10;

suíş : (c. 1665-1672 MS. 4389, 207/2) : s. n. : „Aufstieg" : „montée" : (4x)
suişurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 5; 7, 1; 7, 6; 14, 11;

súliţă : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Speer" : „javeline, javelot" : (2x)
suliţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 2;
suliţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 8;

súnet : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Lärm" : „bruit" : (1x)
sunetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 22;

supt → sub

supúne : (1559-1560 BRATU) : v. III : „1. sich unterwerfen, gehorchen, 2. sich unterwerfen, (aici) in Deckung gehen" : „1. se soumettre, obéir, 2. se soumettre, (aici) s'abriter" : (2x)
să supun *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 96;
supuindu-se *verb gerunziu* [2] 6, 15;

supús : (1559-1560 BRATU) : adj. : „untertan, unterwürfig" : „soumis" : (1x)
supuşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 4;

surpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „zerstören, zerschlagen" : „démolir, briser" : (4x)
au surpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 1, 57;
surpă *verb imp. 2 sg.* [2] 9, 10;
surpă *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 4;
surpîndu *verb gerunziu* [7] 6, 16;

surpáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 138/2) : s. f. : „Zusammensturz, Zerstörung" : „écroulement, déstruction" : (3x)
surpare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 4;
surparea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 7; [3] 4, 24;

sus : (1521 NEACŞU) : adv. : „oben, hinauf" : „haut, en haut, du dessus" : (10x)
mai sus *adv. de loc comp.* [7] 1, 30; 9, 4;
sus *adv. de loc poz.* [1] 8, 2; [2] 1, 8; 2, 15; [4] 1, 52; [6] 1, 106; [7] 5, 63; 8, 21; 9, 48;

suspín : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Seufzer, Stöhnen" : „soupir, sanglot" : (1x)
suspinu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 16;

sútă : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „hundert" : „centaine" : (19x)
sută *num. card. sg. nom./ac.* [7] 5, 26; 5, 29; 5, 31; 5, 33; 5, 42;
sute *num. card. pl. nom./ac.* [7] 5, 14; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 25; 5, 28; 5, 37; 5, 45; 5, 49; 5, 66; 5, 67; 5, 68; 5, 69; 7, 7;

svinţít → sfinţit

svînt → sfînt

svîrşí → sfîrşi

Ş

şaizéci : (1650-1675 GCR I, 231) : num. card. : „sechzig" : „soixante" : (2x)
şasezeci *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 20; 5, 21;

şápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „sieben" : „sept" : (8x)
celor şapte *num. card. masc. gen./dat.* [7] 8, 12;
şapte *num. card. fem. nom./ac.* [7] 5, 16; 5, 37; 5, 67;
şapte *num. card. neutru nom./ac.* [4] 1, 3;

şáptelea, şáptea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „siebte" : „septième" : (4x)
a şaptea *num. ord. fem. sg. gen./dat. art.* [7] 5, 76; 9, 37; 9, 40;
a şaptea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 1; [7] 5, 72;
al şaptelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 6; 8, 6;

şáptesprăzece → şaptesprezece

şáptesprezece : (1581-1582 PO) : num. card. : „siebzehn" : „dix-sept" : (1x)
şaptesprăzêce *num. card. masc. nom./ac.* [7] 4, 52;

şaptezéci : (1551-1553 ES) : num. card. : „ siebzig" : „soixante-dix" : (4x)
şaptezeci *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 10; 5, 11; 5, 46; 5, 58;

şáse : (1551-1553 ES) : num. card. : „sechs" : „six" : (4x)
şase *num. card. fem. nom./ac.* [7] 5, 17; 5, 18;
şase *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 12; 5, 21;

şáselea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „sechste" : „sixième" : (1x)
al şaselea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [7] 7, 5;

şasezéci → şaizeci

şădeá → şedea

şădére → şedere

şedeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1./2. sitzen, (sich) setzen, 3. bleiben, wohnen, 4. liegen, (aici) führen" : „1. être assis, s'asseoir, 2. placer, 3. rester, demeurer, 4. se situer, (aici) conduire" : (28x)
am şăzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 1; [7] 8, 73;
au şezut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 9, 16;
şade *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 5, 3; [4] 1, 60; [7] 4, 10;
şăd *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 1, 30; 5, 84;
şădea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 6; 6, 4;
şădea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 3; [7] 9, 45;
şădeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [7] 8, 74;
şădeţi *verb imp. 2 pl.* [3] 2, 16;
şădu *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 28; 1, 37;
şăzi *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 3, 1; [5] 1, 24;
şăzînd *verb gerunziu* [2] 10, 6; 12, 14; [7] 4, 29;
şăzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 15; [7] 3, 15;
şedu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 9, 4;
şezu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 9, 6;
va şădea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 7;
vei şădea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 23; [7] 4, 42;

şedére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Aufenthalt, (aici) Ratsversammlung" : „séjour, (aici) réunion de conseil" : (1x)
şădêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 19;

şi : (1521 NEACŞU) : adv./conj. : „1. und, 2. sowohl ... als-auch, 3. auch" : „1. et, 2. et ... et, 3. aussi" : (3251x)
şi *adv.* [2] 6, 5; 8, 14; [4] 1, 16; 1, 46; 1, 50; [7] 1, 12; 2, 13; 2, 19; 3, 19; 3, 19; 8, 12; 8, 15; 8, 15; 8, 16; 8, 16; 8, 22; 8, 72; 8, 72; 8, 73; 8, 73; (20x)
şi *conjuncţie coord.* [0] 1, a; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; [1] 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 18; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 4, 19; 4, 20; 4, 21; 4, 22; 4, 23; 4, 24; 4, 25; 4, 25; 4, 25; 4, 25; 4, 26; 4, 27; 4, 27; 4, 28; 4, 29; 4, 30; 4, 30; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 5, 21; 5, 21; 5, 22; 5, 22; 5, 26; 5, 26; 5, 26; 5, 26; 6, 1; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 6, 19; 6, 20; 6, 20; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 19; 7, 19; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 4; 8, 4; 8, 4; 8, 4; 8, 5; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 15; 8, 16; 8, 16; 8, 16; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 3; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 6; 10, 7; 10, 7; 10, 7; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 10, 9; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 12; 10, 13; 11, 1; 11, 2; 11, 3; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 4; 11, 4; 11, 5; 11, 5; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 14; 11, 14; 11, 14; 12, 1; 12, 1; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 3; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 5; 12, 7; 12, 8; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 13; 12, 13; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 12, 19; 12, 19; 12, 19; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 14; 13, 14; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 17; 13, 17; 14, 1; 14, 1; 14, 1; 14, 2; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 14, 7; 14, 8; 14, 8; 14, 8; 14, 9; 14, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 12; 14, 13; 14, 13; 14, 14; 14, 14; 14, 15; 14, 15; 14, 16; 14, 16; 14, 17; 14, 17; 14, 18; 14, 18; 14, 18; 14, 18; 14, 19; 14, 19; 14, 19; [2] 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 21; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7;

3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 6, 19; 6, 19; 6, 20; 6, 20; 6, 20; 6, 20; 6, 20; 6, 21; 6, 21; 6, 22; 6, 22; 6, 22; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 19; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 20; 7, 20; 7, 20; 7, 20; 7, 20; 7, 21; 7, 21; 7, 21; 7, 21; 7, 21; 7, 21; 7, 22; 7, 22; 7, 22; 7, 23; 7, 23; 7, 23; 7, 24; 7, 24; 7, 24; 7, 24; 7, 25; 7, 25; 7, 25; 7, 25; 7, 26; 7, 26; 7, 27; 7, 28; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 4; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 16; 8, 17; 8, 17; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 21; 8, 21; 8, 21; 8, 21; 8, 22; 8, 23; 8, 23; 8, 23; (pentru restul ocurenţelor, vezi versiunea electronică a cărţii);

şirág : (1581-1582 PO) : s. n. : „Reihe" : „rangée" : (1x)
şireag *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 11;

şireág → şirag

ştérge : (1551-1553 ES) : v. III : „abwischen" : „essuyer" : (2x)
ştergînd *verb gerunziu* [4] 1, 10;
va ştêrge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 20;

şti : (1521 NEACŞU) : v. IV : „1. wissen, 2. kennen" : „1. savoir, 2. connaître" : (19x)
a şti *verb infinitiv prezent* [2] 9, 14;
să ştie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 10; [3] 3, 19;
să ştiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 4, 22;
să ştiu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 5, 11;
ştie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 8; [3] 3, 20; 3, 20;
ştii *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 11, 1;
ştiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 4;
ştiiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 2, 9;
ştiind *verb gerunziu* [3] 3, 16;
ştimu *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 7, 5;
ştiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 7, 5;
ştiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 5, 2; 6, 12; 11, 5;
ştiu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 26; 8, 26;

ştiínţă : (1563 CORESI, PRAXIU 41) : s. f. : „1. Kenntnis, 2. Wissen" : „1. connaissance, 2. sagesse" : (6x)
ştiinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 20;
ştiinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 8; [3] 3, 17; [7] 8, 8;
ştiinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 12; 3, 23;

ştíre : (1521 NEACŞU) : s. f. : „1. Nachricht, 2. Kenntnis, (aici) Zustimmung" : „1. information, nouvelle, 2. conaissance, (aici) consentement" : (2x)
ştire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 18;
ştirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 6, 22;

ştiút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „bekannt" : „connu" : (1x)
ştiute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 8;

ştiutór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. kundig, 2. Kenner, Weise" : „1. qui a des connaissances, 2. connaisseur, sage" : (3x)
ştiutori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 49;
ştiutorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 8, 47;
ştiutoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 4;

T

tábără : (1581-1582 PO) : s. f. : „(Feld)Lager" : „camp" : (14x)
tabăra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 10; 7, 15; 7, 29; 10, 19; 13, 12; 15, 5; 15, 7; 15, 13;
tabără *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 13; 12, 7; 12, 7;
taberele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 3;
taberii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 14, 18;
taberile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 2;

táină : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geheimnis" : „mystère, secret" : (3x)
taina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 6; 12, 12; [2] 2, 2;

talánt : (c. 1564 CORESI, CAZ. 87) : s. m. : „Talent" : „talent" : (10x)
talant *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 37;
talanţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 12; 4, 28; [7] 1, 37; 3, 21; 8, 22; 8, 58; 8, 58;
talanzi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 51; 4, 52;

táler : (1551-1553 ES) : s. m. : „Mine, Taller" : „mine" : (2x)
taleri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 70; 5, 70;

táre : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „stark, sehr" : „fort, très" : (19x)

cea tare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 8, 49; 8, 63;
cei tari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 5;
cel mai tare *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 32;
celor tari *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 4; [3] 1, 2;
cel tare *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 5;
foarte tare *adv. de mod super.* [7] 5, 85;
mai tare *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 35;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 2; 14, 16; [3] 2, 8;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 2; 11, 8; [7] 6, 14;
tarele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 49;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 32; 4, 34;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 27;

tátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Vater" : „père" : (42x)
tată *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 8; 6, 15; 7, 6; 9, 2; 10, 6; 10, 7; 11, 1; 11, 5; 11, 7; 11, 12; [7] 4, 20; 4, 21; 4, 25;
tată *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 2, 3; 11, 7; 12, 2;
tatăl *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 20; 7, 15; 7, 15; 10, 8; 14, 16;
tatălui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 8; 6, 11;
tatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 1; [7] 1, 34;
tătîne *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [0] 1, 1; 1, 1; 1, 3; [1] 1, 4; 1, 5; 1, 8; 1, 19; 3, 14; 3, 15; 5, 6; 5, 7; 6, 13; 6, 14; 11, 4; 11, 7; 11, 10; 14, 18;

táur : (1475 DLRV / în antr. Neag *Taurul*) : s. m. : „Stier" : „taureau" : (2x)
tauri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 29; 7, 7;

tăbărí́ : (1642 CAZ. GOV. 279) : v. IV : „lagern" : „camper" : (10x)
au tăbărît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 15;
au tăbărît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 11;
ne-am tăbărît *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 46;
ne vom tăbărî *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 7, 12;
s-au tăbărît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 15; 7, 15; 7, 16;
s-au tăbărît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 16;
să tăbărîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 7, 3;
să tăbărîse *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [2] 15, 2;

tăceá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „schweigen" : „se taire : (8x)
au tăcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 14, 9; [7] 4, 12;
taci *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 4; 10, 4;
tăcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 6, 1; [6] 1, 30; [7] 3, 24; 4, 41;

tăiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. schneiden, 2. niedermetzeln" : „1. tailler, 2. massacrer" : (10x)
am tăiat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [0] 1, 5;
au tăiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 17; 2, 18; 3, 9;
să taie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 2; [7] 4, 9; 4, 44;
taie *verb imp. 2 sg.* [1] 6, 4;
taie *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 9;
tăia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 15, 4;

tăiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schneiden, Gemetzel" : „massacre" : (1x)
tăiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 7;

tămîiá : (1643 VARLAAM, C. 426) : v. I : „weihräuchern" : „encenser" : (1x)
tămîind *verb gerunziu* [4] 1, 37;

tămî́ie : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Weihrauch" : „encens" : (2x)
tămîie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 6; [5] 1, 11;

tămîiére : (1645 VARLAAM, R. 216) : s. f. : „Weihrauch, Beweihräucherung" : „encensement" : (1x)
tămîiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 1;

tămîietúră : (c. 1683-1686 MS. 45, 322/1) : s. f. : „Weihrauch, Beweihräucherung" : „encensement" : (2x)
tămîieturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 17;
tămîieturilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 8, 2;

tăríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kraft, Macht" : „force" : (12x)
tărie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 2; 9, 11; 11, 22; 13, 13;
tăriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 9; 5, 3; 6, 6; 6, 7; 9, 10; 9, 12; 9, 14; 11, 7;

tărî́ţă : (1584 BGL / în antr. Drăgan *Tărîţă*) : s. f. : „Kleie" : „son" : (1x)
tărîţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 37;

tău, ta : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pos./adj. pos. : „dein" : „ton" : (241x)
ai tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 8, 11;
al tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* [5] 1, 8;
a ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [2] 16, 14; [3] 2, 12; 4, 24; [5] 1,12; [7] 4, 59;
ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 3, 2; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 4, 3; 4, 8; 4, 16; 4, 19; 4, 20; 4, 21; 4, 27; 7, 19; 11, 12; 12, 13; 12, 15; 13, 15; 13, 15; 14, 11; [2] 3, 3; 6, 3; 6, 11; 7, 7; 7, 10; 7, 10; 7, 13; 8, 25; 8, 25; 8, 31; 9, 5; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 12; 9, 13; 9, 14; 10, 17; 11, 1; 11, 5; 11, 7; 11, 8; 11, 10; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 18; 11, 19; 12, 4; 12, 6; 13, 21; 15, 11; 16, 11; 16, 13; [3] 2, 10; 2, 12; 2, 15; 2, 15; 2, 21; 2, 21; 2, 21; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 4, 3; 4, 23; 4, 24; 5, 3; [5] 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 13; [7] 4, 44; 8, 89; 8, 92; 8, 92;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. pl.* [3] 2, 15; 2, 18; [7] 8, 84;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 3, 12; 4, 5; 11, 2; [2] 3, 3; 3, 4; 5, 5; 5, 5; 6, 9; 9, 13; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 13, 7; [3] 5, 1; [5] 1, 13; 1, 23; [7] 8, 76; 8, 80;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 15; 2, 15; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 12; 4, 6; 4, 19; 4, 21; 4, 23; 4, 25; 4, 25; 8, 4; 8, 11; 13, 15; [2] 6, 10; 7, 10; 8, 25; 8, 25; 9, 8; 9, 8; 9, 10; 9, 10; 9, 13; 10, 8; 10, 17; 11, 23; [3] 2, 9; 2, 14; 2, 21; [5] 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 13; 1, 14; 1, 22; 1, 25; [7] 2, 17; 8, 84;

tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. pl.* [2] 8, 24;
tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 3, 1; 4, 25; 13, 16; [3] 2, 18; [5] 1, 3;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 4, 13; 5, 12; 13, 10; [2] 3, 5; 9, 13; [5] 1, 7; 1, 15;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 3, 9; 4, 16; 4, 16; 5, 26; 8, 11; 8, 11; 10, 10; 10, 10; 11, 9; 14, 4; [2] 3, 5; [3] 2, 12; 4, 23; 4, 23; 4, 27; 5, 4; [7] 2, 21; 8, 18;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 4, 13; [2] 2, 10; [7] 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 26; 8, 27;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 4, 7; 4, 22; 4, 25; 5, 10; 6, 15; 7, 15; 10, 7; 11, 1; 11, 4; 11, 5; 11, 12; [2] 2, 9; 11, 23; [3] 4, 18; 4, 26; [5] 1, 8; [7] 4, 59;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 4, 16; [2] 9, 10; 11, 8; 13, 19; 13, 22; 16, 12; [5] 1, 14;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 5, 11; 5, 13; 5, 13; 6, 15; 8, 4; 11, 9; 12, 14; [2] 2, 9; 7, 9; 9, 9; 10, 16; 11, 2; 11, 9; 11, 19; 11, 23; 12, 3; 12, 4; 14, 7; 16, 12; [3] 2, 8; 2, 11; 2, 18; 2, 20; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 5, 2; 5, 3; [5] 1, 2; 1, 8; [7] 4, 46;

téme : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(sich) fürchten" : „craindre, avoir peur" : (28x)
a să tême *verb infinitiv prezent* [1] 14, 2; 14, 8;
mă tem *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 6, 13; 6, 14;
ne têmem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 1, 13;
ne vom tême *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 6, 2;
s-au temut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 17; [2] 1, 10;
să tem *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 13; [7] 4, 28;
să tême *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 7; [2] 16, 14;
să temea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 8, 8;
să temură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 3, 2; 4, 2;
să te temi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 10, 17; 11, 1;
să vă têmeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 1, 27; 1, 58;
têmeţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 1, 4;
temîndu-mă *verb gerunziu* [1] 1, 16;
te tême *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 10; 4, 29; 6, 19;
te vei tême *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 30;
vă têmeţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 18; [4] 1, 20; 1, 54;

temelíe : (1520 DERS) : s. f. : „Fundament" : „fondement" : (2x)
temelie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 13;
temeliile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 6, 20;

teslár : (1616 BGL) : s. m. : „Tischler, Bautischler" : „menuisier, charpentier" : (2x)
teslari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 39;
teslariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 6;

ticălós : (1581 CORESI, EV. 382) : adj. : „elend" : „misère, malheureux" : (2x)
ticăloasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 23;
ticăloase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 23;

tíndă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Vorraum, Vorzelt" : „vestibule, avant-tente" : (1x)
tinda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 24;

tinerél : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Jüngling, junge Mann" : „jouvenceau, jeune homme" : (3x)
tinerelul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 2; [6] 1, 34; [7] 4, 58;

tingíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 255/2) : s. f. : „Pfanne" : „terrine" : (1x)
tingiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 11;

tireán : (1559-1560 BRATU) : adj. : „Tyrer" : „Tyrian" : (1x)
tirênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 78;

tîlhár : (1482-1487 DERS) : s. m. : „Räuber" : „brigand, voleur" : (3x)
tîlhari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 12; 1, 15; 1, 48;

tîlhărí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 145) : v. IV : „rauben" : „voler, dérober" : (1x)
să tîlhărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 4, 23;

tímpenă → tîmpină

tímpină : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Pauke" : „timbale" : (3x)
tîmpene *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 8; 16, 1; [7] 5, 2;

tîmpináre → întîmpináre

tínăr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „jung" : „jeune" : (17x)
cei mai tineri *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 12;
cel mai tînăr *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 54;
mai tînăr *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [0] 1, 1; [1] 1, 4;
tineri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 5; [7] 3, 4; 3, 16; 8, 93;
tinerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 21; 7, 20; 16, 4; [7] 1, 54;
tinerilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 10, 9; [7] 8, 52;
tinirii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 21;
tînăr *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 54;
tînărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 18;

tîrg : (1454 DERS / în top. *Târgu[l]*) : s. n. : „Marktplatz" : „marché" : (2x)
tîrg *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3;
tîrgurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [7] 2, 18;

tîrîitoáre → tîrîtoare

tîrîtoáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 632/1) : s. f. : „Kriechtier" : „reptile" : (1x)
tîrîitoarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 17;

tîrnoseálă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Einweihung, Beweihräucherung" : „encensement" : (1x)
tîrnoseala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 7, 7;

toárce : (1581 CORESI, EV. 215) : v. III : „spinnen" : „filer" : (1x)
torcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 11;

tócma → tocmai

tócmai : (1551-1553 ES) : adv. : „genau, gleich" : „juste" : (1x)
tocma *adv.* [2] 5, 17;

tocmeálă : (1453 DERS) : s. f. : „Plan, Weise" : „plan, moyen" : (3x)
tocmêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 8; 11, 6; 13, 7;

tocmí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. beiordnen, vereinbaren, 2. vorbereiten, ordnen, 3. schaffen" : „1. convenir, 2. préparer, 3. créer" : (6x)
au tocmit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 3;
s-au tocmit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 9, 42;
să tocmescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 16; 2, 25;
tocmescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 18;
tocmind *verb gerunziu* [7] 1, 1;

tocmitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Veranstalter" : „organisateur" : (1x)
tocmitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 24;

toiág : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Stab" : „bâton" : (1x)
toiagul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 23;

topí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verzehren, schmelzen, 2. giessen" : „2. dissoudre, fondre, 2. mouler" : (4x)
să topească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 52;
să topiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [4] 1, 20;
să vor topi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 7, 12;
se vor topi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 16, 13;

topór : (1493 DERS / în top. *Toporești*) : s. n. : „Axt" : „hache" : (1x)
topor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 12;

tot, toátă : (1521 NEACŞU) : adj./pron. nehot. : „ganz, alles" : „tout, entier" : (484x)
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 19; 1, 19; 4, 13; 4, 19; 4, 25; 8, 11; 13, 5; 13, 5; 13, 15; [2] 1, 12; 1, 14; 1, 14; 1, 16; 2, 3; 2, 6; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 3, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 6, 3; 6, 22; 7, 1; 7, 5; 7, 6; 7, 16; 7, 18; 7, 23; 7, 23; 9, 13; 9, 14; 9, 14; 10, 4; 10, 19; 11, 7; 11, 8; 11, 13; 11, 18; 12, 14; 13, 6; 14, 7; 16, 11; 16, 14; [3] 2, 21; 2, 21; 3, 5; 3, 23; 5, 6; [4] 1, 51; 1, 52; 1, 60; [5] 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 34; [6] 1, 78; 1, 81; 1, 102; [7] 1, 22; 1, 30; 1, 58; 2, 2; 3, 20; 3, 20; 4, 50; 5, 90; 6, 10; 6, 30; 8, 26; 8, 54; 8, 65; 8, 87; 9, 3; 9, 6; 9, 38; 9, 40; 9, 41; 9, 47;
toate *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 1, 3; 1, 17; 2, 6; 3, 1; 3, 12; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 19; 4, 25; 4, 26; 4, 26; 8, 4; 8, 11; 10, 1; 10, 5; 10, 5; 12, 19; 13, 4; 13, 15; 13, 17; 14, 7; 14, 8; 14, 8; [2] 2, 2; 2, 18; 2, 20; 3, 4; 3, 10; 4, 1; 8, 6; 8, 10; 8, 13; 8, 22; 9, 4; 9, 8; 10, 22; 11, 16; 12, 14; 12, 17; 13, 20; 14, 3; 14, 12; 15, 2; 15, 11; 16, 17; 16, 20; [3] 2, 4; 2, 6; 2, 9; 3, 5; [4] 1, 43; [5] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 10; 1, 27; 1, 30; 1, 31; 1, 45; 1, 49; 1, 50; [7] 1, 51; 1, 57; 3, 21; 4, 6; 4, 19; 4, 28; 4, 36; 4, 39; 4, 52; 5, 74; 5, 75; 6, 4; 8, 4; 8, 8; 8, 95; 9, 15;
toate *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [1] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 3, 1; 4, 4; 13, 11; [2] 1, 11; 1, 14; 3, 9; 4, 4; 6, 19; 7, 19; 8, 9; 10, 1; 10, 5; 15, 13; 15, 13; [3] 1, 15; 2, 4; 2, 7; [5] 1, 3; 1, 35; [7] 1, 23; 1, 55; 2, 14; 4, 37; 4, 44; 4, 57;
toate *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 15; 5, 1; 12, 3; 12, 19; [2] 4, 1; 8, 24; 11, 9; 11, 13; 12, 10; 14, 8; 14, 10; [3] 3, 20; [4] 1, 38; [5] 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 48; [7] 2, 9; 3, 12; 3, 21; 4, 2; 4, 5; 4, 23; 4, 57; 4, 35; 6, 8; 8, 18; 8, 23; 8, 68; 8, 88; 9, 54;
tot *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 7; 4, 8; 4, 18; 4, 22; 4, 24; 6, 12; 13, 3; [2] 2, 13; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 5, 14; 6, 14; 6, 18; 7, 2; 7, 10; 10, 14; 14, 2; 14, 11; 15, 3; 15, 5; 15, 16; 15, 17; [3] 5, 3; [7] 1, 19; 4, 49; 5, 71; 5, 82; 6, 33; 7, 8; 8, 8; 8, 57; 8, 63; 8, 67; 8, 95; 8, 98;
tot *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 1, 4; 1, 6; 1, 10; 3, 14; 4, 24; 4, 30; 12, 9; 12, 11; 13, 5; [2] 1, 9; 1, 11; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 3, 4; 3, 4; 3, 8; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 5, 1; 5, 11; 5, 20; 6, 1; 6, 4; 6, 8; 6, 18; 7, 1; 7, 4; 7, 21; 8, 25; 9, 14; 10, 21; 11, 1; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 16; 11, 23; 13, 19; 13, 23; 14, 4; 14, 7; 15, 3; 15, 12; 15, 15; 15, 16; 15, 17; 16, 14; 16, 20; [3] 1, 2; 1, 2; 1, 4; 2, 2; 2, 11; 2, 17; 5, 7; [4] 1, 21; [5] 1, 6; 1, 10; [7] 1, 31; 3, 20; 4, 10; 4, 15; 4, 18; 4, 19; 4, 36; 4, 41; 5, 83; 6, 28; 8, 15; 8, 66; 9, 10; 9, 13;
tot *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 14, 5; [2] 1, 15; 2, 18; 3, 9; 3, 10; 4, 12; 5, 13; 6, 3; 6, 6; 6, 7; 7, 22; 10, 13; 12, 13; 16, 14; 16, 16; [3] 1, 6; [4] 1, 46; [5] 1, 11; 1, 12; [7] 4, 3; 4, 52; 5, 73; 5, 74;
toţi *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 10; 4, 15; 6, 13; 8, 11; 8, 11; 11, 9; 11, 13; 13, 4; 13, 17; 14, 10; [2] 1, 8; 1, 12; 2, 2; 2, 11; 2, 17; 2, 19; 2, 21; 3, 10; 5, 2; 5, 2; 5, 13; 5, 15; 6, 4; 6, 18; 7, 7; 7, 7; 7, 17; 13, 14; 15, 4; 16, 23; [5] 1, 60; [6] 1, 109; [7] 1, 19; 3, 14; 3, 18; 4, 37; 4, 47; 4, 48; 4, 49; 5, 3; 5, 58; 5, 63; 5, 80; 5, 81; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 9, 3; 9, 36; 9, 40; 9, 51;
toţi *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 3, 3; 4, 6; 4, 12; 13, 9; 13, 13; 13, 13; [2] 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 2, 18; 3, 1; 4, 10; 4, 12; 5, 3; 5, 13; 6, 2; 7, 10; 7, 19; 10, 24; 13, 2; 13, 5; 15, 3; 15, 10; [3] 4, 1; [5] 1, 15; 1, 60; [6] 1, 42; 1, 43; 1, 79; [7] 1, 11; 1, 55; 4, 3; 4, 19; 4, 47; 4, 56; 5, 52; 5, 79; 7, 13; 8, 26; 8, 27; 9, 5; 9, 12; 9, 16; 9, 46; 9, 55;
toţii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [2] 13, 19; [7] 5, 72;
tuturor *adj. pron. nehot. fem. pl. gen./dat.* [1] 1, 6; [2] 11, 21; 15, 16; [7] 1, 51;
tuturor *adj. pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [1] 12, 4; [2] 4, 5; 5, 4; 7, 14; 7, 21; 7, 26; [7] 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 4, 40; 4, 53; 4, 53; 5, 75; 8, 24; 8, 29;
tuturor *adj. pron. nehot. neutru pl. gen./dat.* [7] 5, 75;
tuturor *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [2] 1, 7; [3] 1, 2; [7] 2, 8; 4, 39; 4, 61; 8, 51; 9, 45; 9, 50;

továrăş : (c. 1670 SIM. DASC., LET. 182) : s. m. : „Gefährte" : „compagnon" : (4x)
tovarăşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 3; 6, 7;
tovaroşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 27; 7, 1;

továroş → tovarăş

trége : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ziehen, wegnehmen" :

„tirer, enlever" : (4x)
trageţi *verb imp. 2 pl.* [2] 7, 27;
trase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 3;
trăgîndu-se *verb gerunziu* [4] 1, 37;
vom trage *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 12, 11;

trai : (1642 CAZ. GOV. 221) : s. n. : „Leben" : „vie" : (2x)
traiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 12, 17; [3] 3, 8;

tráistă : (1508 DERS) : s. f. : „Sack" : „sac" : (3x)
traista *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 11;
traistă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 5; 13, 17;

tras : (c. 1665-1672 MS. 4389, 897/1) : s. n. : „Gewicht" : „poids" : (1x)
trasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 8, 66;

trăí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „leben" : „vivre" : (12x)
a trăi *verb infinitiv prezent* [1] 3, 6; 3, 16; 5, 25;
trăiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 7, 6; 8, 10; 8, 11; [2] 11, 7; [7] 4, 38;
va trăi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 24;
vei trăi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 4;
vom trăi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 1, 8;
vor trăi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 7;

treábă : (c. 1564 CORESI, CAZ. 179) : s. f. : „Dienst, Beschäftigung" : „service, travail, activité" : (6x)
treaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 20; [7] 8, 19; 8, 20;
treabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 9;
trebi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 9; [4] 1, 51;

trebuí : (1478 DERS) : v. IV : „1. nötig sein, brauchen, 2. müssen, dürfen, sollen, 3. meinen" : „1. avoir besoin, 2. falloir, 3. croire, penser" : (10x)
să va trebui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 49;
trebuie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 7; [4] 1, 5; 1, 35; 1, 38;
trebuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 44;
trebuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 12, 1; [4] 1, 13;
va trebui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 16;
vor trebui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 8, 20;

trecătoáre : (1573 DIR) : s. f. : „1. Bergpass, 2. Durchgang, Auslass" : „1. défilé, 2. passage, sortie" : (3x)
trecătoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5;
trecătorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 1; 7, 20;

tréce : (1521 NEACŞU) : v. III : „1. durch-, ver-, vorübergehen, 2. übertreten, 3. durchdringen" : „1. passer, 2. transgresser, 3. traverser" : (17x)
are trêce *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [7] 6, 32;
a trêcerea *verb infinitiv prezent* [7] 1, 15;
au trecut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 18; [2] 15, 6;
au trecut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 11; [3] 3, 18;
să treacă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 5, 20;
să trêcem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 2, 20;
să treci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 11, 10;
trecînd *verb gerunziu* [2] 5, 14; 13, 12;
trecu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 18; 16, 7;
trecu *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 37;
va trêce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 10; 8, 18;
vor trêce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 7, 28;

trei : (1551-1553 ES) : num. card. : „drei" : „trois" : (9x)
cei trei *num. card. masc. nom./ac. art.* [7] 3, 4; 3, 9;
trei *num. card. fem. nom./ac.* [7] 5, 28; 5, 45; 6, 25; 9, 4; 9, 5;
trei *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 18; 5, 28;

tréilea, tréia : (1551-1553 ES) : num. ord. : „dritte" : „troisième" : (4x)
a treia *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 8; [7] 8, 64;
al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 13;
cel al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 27;

treizéci : (1551-1553 ES) : num. card. : „dreißig" : „trente" : (4x)
treizeci *num. card. masc. nom./ac.* [7] 5, 25; 5, 27; 5, 66; 5, 67;

tremurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erbeben, zittern" : „trembler" : (2x)
tremură *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 36;
tremurînd *verb gerunziu* [7] 9, 6;

trezí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „erwachen" : „se réveiller" : (1x)
să trezvesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 3, 23;

trezví → trezi

trimíte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schicken" : „envoyer" : (59x)
ai trimis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 4, 27;
am trimis *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 1, 6;
am trimis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 1, 10; 4, 7; 4, 16; [7] 8, 47;
aţi trimis *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [7] 2, 26;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 2; 4, 4; 7, 16; 7, 29; 11, 15; 14, 12; [7] 6, 7;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [0] 1, 3; [1] 10, 9; 12, 15; 12, 19; [2] 1, 7; 11, 7; 11, 16; 14, 5; [3] 1, 15; [4] 1, 1; [6] 1, 56; [7] 1, 52; 4, 57; 5, 2;
m-am trimis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 11, 20; [7] 1, 24;
s-au trimis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 17;
să trimiţă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 8, 48;
să trimiţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 4, 57;
să trimiţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [7] 4, 44;
trimis-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 16, 12;
trimisără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 1, 4;
trimise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 6; 15, 3; [7] 1, 24;
trimite *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 10; 10, 6; 10, 8; [2] 9, 11;
trimite *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 21;
trimitea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 11;
trimiteţi *verb imp. 2 pl.* [7] 9, 52;
trimiţînd *verb gerunziu* [2] 8, 10; 11, 22; [6] 1, 17; [7] 1, 46; 3, 14;
trimiţîndu-se *verb gerunziu* [4] 1, 51; 1, 52;
va trimite *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 6; 8, 27; [7] 4, 4; 4, 44; 8, 21;

voiu trimite *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 10, 7;

trimítere : (1563 CORESI, PRAXIU 210) : s. f. : „1. Mitgift, 2. Sendung, (aici) Plage" : „1. dot, 2. envoi, aici (plaie)" : (3x)
trimitere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 19;
trimiteri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 9, 52; 9, 55;

trist : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „traurig" : „triste" : (1x)
trist *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 74;

trîmbiţá : (1551-1553 ES) : v. I : „(aus)posaunen, trompeten" : „trompeter, sonner la trompette" : (2x)
au trîmbiţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 5, 83;
trîmbiţa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 5, 85;

trîmbiţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Trompete" : „trompette" : (4x)
trîmbiţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 81; 5, 84;
trîmbiţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 5, 84;
trîmbiţelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 5, 86;

trîndăvíe : (c. 1683-1686 MS. 45, 489/1) : s. f. : „Faulheit, (aici) Empfindungslosigkeit, Verzagtheit" : „paresse, fainéantise, (aici) insensibilité, indifférence, découragement" : (1x)
trîndăviilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 3, 1;

trúdă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mühsal" : „peine" : (1x)
trudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 11;

trudí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich anstrengen" : „peiner" : (1x)
trudiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 4, 23;

trudít : (1551-1553 ES) : adj. : „erschöpft, ermüdet" : „fatigué, exténué" : (1x)
trudiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 2;

trúfă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Hochmut, (aici) Ruhm" : „orgueil, (aici) gloire" : (1x)
trufă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 11;

trup : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Körper" : „corps" : (12x)
trup *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 14;
trupul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 3; 10, 3; 13, 10; 14, 10; [4] 1, 19; [7] 3, 4;
trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 12, 6; [7] 3, 4;
trupuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 9;
trupurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 1, 15; [2] 16, 15;

tu : (1521 NEACŞU) : pron. pers. : „du" : „tu, toi" : (208x)
îţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [2] 3, 4;
te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 2, 2; 3, 12; 8, 4; 10, 3; 10, 11; 11, 5; 11, 6; 11, 12; 12, 2; 12, 15; 13, 13; [2] 6, 10; 6, 10; 6, 10; 10, 8; 10, 16; 10, 16; 11, 7; [3] 4, 22; 4, 22; [7] 4, 46;
tine *pron. pers. 2 sg. ac. acc.* [1] 2, 15; 3, 13; 4, 4; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 4, 18; 4, 20; 5, 3; 5, 5; 5, 7; 6, 19; 8, 11; 8, 11; 9, 1; 10, 7; 10, 10; 11, 5; 12, 1; 12, 2; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 13, 15; 13, 15; [2] 2, 5; 5, 5; 9, 4; 9, 5; 10, 16; 11, 4; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 9; 11, 16; 11, 17; 11, 18; 11, 22; 12, 3; 12, 10; 13, 20; 13, 21; 16, 13; [3] 2, 11; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 4, 18; 4, 23; 5, 5; 5, 5; [5] 1, 5; 1, 8; 1, 12; 1, 13; [7] 1, 24; 4, 46; 4, 46; 4, 59; 4, 59; 8, 11; 8, 80; 8, 97; 8, 97;
tu *pron. pers. 2 sg. nom.* [1] 3, 14; 4, 6; 4, 7; 4, 22; 4, 30; 5, 9; 5, 10; 5, 14; 6, 10; 6, 19; 6, 19; 7, 14; 8, 5; 8, 6; 11, 5; 14, 11; [2] 2, 5; 2, 8; 2, 10; 6, 5; 6, 9; 8, 27; 9, 7; 9, 9; 9, 10; 9, 13; 9, 14; 9, 14; 11, 4; 11, 8; 11, 23; 11, 23; 13, 20; 14, 7; 15, 11; 15, 11; 15, 11; 16, 13; [3] 2, 11; 3, 1; 3, 3; [5] 1, 16; [7] 4, 45; 8, 26; 8, 88;
ţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 3, 10; 4, 18; 5, 16; 5, 16; 6, 9; 7, 11; 10, 11; 14, 11; [2] 6, 11; [3] 2, 22; 4, 3; [6] 1, 31;
ţie *pron. pers. 2 sg. dat. acc.* [1] 3, 10; 3, 16; 4, 11; 4, 16; 4, 18; 4, 18; 4, 22; 4, 28; 4, 30; 5, 3; 5, 17; 6, 10; 6, 10; 6, 12; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 19; 7, 11; 7, 12; 7, 14; 7, 19; 10, 11; 12, 2; 14, 11; [2] 2, 8; 2, 10; 3, 4; 5, 5; 6, 20; 10, 17; 11, 4; 11, 15; 11, 17; 11, 18; 11, 20; 12, 3; 13, 21; 16, 11; [3] 2, 8; 2, 13; [4] 1, 5; [5] 1, 7; 1, 13; [7] 1, 24; 2, 21; 2, 24; 2, 24; 4, 42; 4, 60; 6, 12; 6, 12; 8, 19; 8, 20; 8, 96;

tulburá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich trüben, erschüttern, sich erschrecken" : „se troubler, s'émotionner" : (7x)
s-au turburat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 17; [2] 4, 2;
să turburară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 7, 4; 16, 8;
să turbură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 15; 14, 18;
să vor turbura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 14, 7;

túndere : (1632 EUSTR. PRAV. 225, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Schur, Wolle" : „tonte, toison" : (1x)
tunderi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 6;

turburá → tulbura

túrmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herde" : „troupeau" : (3x)
o turmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 19;
turmele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 20; 3, 4;

turn : (1469 DERS / în top. *Turnul*) : s. n. : „Turm" : „tour" : (8x)
turnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 6, 23;
turnurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 16; [2] 1, 3; 1, 15; 7, 5; 7, 29; [7] 1, 57; 4, 4;

turná : (1577 CORESI, PS.) : v. I : „gießen, schütten" : „verser" : (2x)
au turnat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 6;
toarnă *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 23;

turnáre : (c. 1667-1672 MS. 4389, 79/1) : s. f. : „Libation, Trankopfer" : „libation" : (1x)
turnări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 6, 31;

turnát : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : adj. : „geschüttet" : „versé" : (1x)
turnat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 3;

Ţ

ţambál : (1673 DOS. PS. V. 497) : s. n. : „Zymbal" : „cymbale" :

(2x)
ţimbale *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 1;
ţimbalele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [7] 5, 81;

ţap : (1577 CORESI, PS.) : s. m. : „Ziegenbock" : „bouc" : (2x)
ţapi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 7, 8; 8, 68;

ţără : (1515 DERS / în top. *Ţara* lui Oană) : s. f. : „Land" : „pays" : (20x)
ţara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 3; 1, 4; 1, 15*; [2] 4, 1*; [4] 1, 51; [7] 4, 50; 6, 8; 6, 23; 8, 15;
ţară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 11; 1, 61; [7] 4, 20; 4, 21; 5, 71; 6, 25; 9, 37;
ţării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 8; [4] 1, 44; [7] 6, 17;
ţările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 28;

ţărenă → ţarină

ţărină : (1400 DERS) : s. f. : „Land, Feld" : „terre" : (4x)
ţarena *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 3;
ţarenile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 20;
ţarine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 7;
ţarinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 12;

ţărm : (1551-1553 ES) : s. n. : „Küste, Strand" : „rivage" : (1x)
ţărmurele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 1, 9;

ţesút : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 310) : adj. : „gewebt" : „tissu" : (1x)
ţesut *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 23;

ţimbál → ţambal

ţíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (fest)halten, 2. besitzen" : „1. tenir, 2. posséder" : (5x)
ţin *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 4, 1; [7] 4, 50; 9, 17;
ţine *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 27;
ţinea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 3;

ţínere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Besitz" : „possession, propriété" : (1x)
ţinérii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 13;

U

ucíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „töten, umbringen" : „tuer" : (3x)
au ucis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 18;
să ucig *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 5;
ucig *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 5;

ucídere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Mord" : „meurtre" : (2x)
ucidere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 9; 9, 3;

uitá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „vergessen" : „oublier" : (2x)
ai uitat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 12, 14;
aţi uitat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 5;

úliţă : (1475 DERS / în top. *Uliţa*) : s. f. : „Gasse" : „rue(lle)" : (5x)
uliţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 17; [2] 7, 12;
uliţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 16; [2] 1, 15; 7, 20;

úmăr : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Schulter" : „épaule" : (4x)
umăr *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 22;
umărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 16;
umeri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 4; [7] 1, 3;

umblá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(umher)gehen, wandern" : „aller, marcher" : (3x)
a îmbla *verb infinitiv prezent* [7] 4, 23;
să îmble *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 6;
umblă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 18;

úmbră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schatten" : „ombre" : (2x)
umbra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 8; 1, 8;

umbrí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „beschatten" : „ombrager" : (1x)
umbrirăa *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 5, 7;

umilínţă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 315) : s. f. : „Bescheidenheit" : „humilité" : (1x)
umilinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 11;

úmple/-eá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III/II : „füllen, erfüllen" : „remplir" : (8x)
au împlut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 5;
au umplut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 85;
împlea-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 12, 10;
împlut-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 20;
să să împle *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 5, 6;
să va împlea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 7;
să vor împlea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 7;
vor împlea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 7;

un, o : (1521 NEACŞU) : num./pron. : „ein" : „un" : (45x)
a unuia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [1] 3, 9;
o *num. card. fem. nom./ac.* [1] 6, 13; [2] 3, 11; 7, 19; 10, 5; [7] 4, 34; 5, 26; 5, 29; 5, 31; 5, 33; 5, 42; 6, 25; 9, 11;
un *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [4] 1, 43;
un *num. card. masc. nom./ac.* [2] 10, 5; [4] 1, 13; 1, 16; [6] 1, 17; [7] 1, 37; 1, 46; 3, 5;
un *pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 6, 16; [2] 10, 5; 10, 14; [7] 8, 25;
una *num. card. fem. nom./ac.* [1] 3, 11; [7] 4, 10;
una *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 8, 10; [2] 6, 10;
unul *num. card. masc. nom./ac.* [7] 3, 19; 4, 7; 5, 26; 5, 39;
unul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 16; 2, 3; 5, 8; 12, 16; [2] 12, 9; [4] 1, 16; [6] 1, 22; 1, 28; [7] 3, 4; 3, 10; 4, 3; 4, 7; 4, 33;

únde : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „wo, wohin" : „où" : (33x)
unde *adv. pron. int.-rel.* [1] 1, 18; 2, 13; 2, 15; 7, 3; [2] 10, 12; 10, 12; 12, 1; 12, 3; 12, 4; [3] 2, 20; 3, 5; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; [4] 1, 19; 1, 27; 1, 41;
unde *conjuncţie subord.* [1] 2, 4; 10, 13; 13, 4; [2] 5, 18; 5, 18; 14, 16; 15, 6; [3] 2, 4; 2, 10; 2, 22; [7] 4, 63; 6, 24; 6, 26;

uneáltă : (1581-1582 PO) : s. f. : „Gerät" : „outil" : (6x)

unêlte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 9; [7] 8, 57;
unêltele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 17; [2] 14, 2; 16, 17; 16, 23;

únge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „salben" : „oindre" : (5x)
a unge *verb infinitiv prezent* [1] 6, 8;
au uns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [0] 1, 3;
s-au unsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 3;
unge *verb imp. 2 sg.* [1] 11, 5;
uns-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 6;

ungére : (1563 CORESI, PRAXIU 194) : s. f. : „Salbung" : „onction" : (1x)
ungerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [0] 1, 3;

untdelémn : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 289) : s. n. : „Öl" : „huile" : (4x)
untdelemnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 5; [7] 6, 30;
untdelemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [0] 1, 3;
untuldelemnului *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 14;

urciór : (c. 1573-1578 PS. SCH. 64) : s. n. : „Krug" : „cruche, jarre" : (1x)
urcioru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 5;

uréche : (1407 DERS / în antr. Petru *Ureaclea*) : s. f. : „Ohr" : „oreille" : (8x)
urêchea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 12;
urechi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 23; 3, 6;
urechile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2;

urgíe : (1543 DERS / în antr. *Urgie*) : s. f. : „Zorn" : „courroux, colère" : (7x)
urgie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 6; 4, 18; [7] 8, 23;
urgiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 11; [3] 1, 9; 2, 15; [7] 9, 13;

urgisí : (1563 CORESI, PRAXIU 256) : v. IV : „erzürnen" : „irriter" : (1x)
te-ai urgisit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [7] 8, 90;

uriáş : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Riese" : „géant" : (2x)
uriiaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 5;
uriiaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 16;

urî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hassen" : „haïr" : (3x)
urăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 13;
urăşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 4, 19;
urînd *verb gerunziu* [2] 5, 16;

urîciúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Abscheu, 2. Gräuel, (aici) Götze" : „1. dégoût, 2. atrocité, (aici) idole" : (2x)
urîciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 24;
urîciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 7, 13;

urmá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „folgen" : „suivre" : (9x)
au urmat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 3;
s-au urmat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 12, 2;
să urmêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 5, 7;
urma *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 15, 16;
urmăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [5] 1, 13;
urmează *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 8, 16;
urmînd *verb gerunziu* [2] 14, 4; [7] 7, 1;
vei urma *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 6;

urmáre : (c. 1660 ST. LEX. 118r, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Folge, gemäß" : „suite, conformément" : (3x)
urmare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 89; 8, 14;
urmarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 5, 73;

úrmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Spur, 2. Folge" : „1. trace, 2. suite" : (7x)
urma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 8; [6] 1, 63;
urmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 7; [4] 1, 41; 1, 61; [7] 8, 1; 8, 44;

uscá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „austrocknen" : „sécher" : (1x)
au uscat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 12;

usturá : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 251) : v. I : „piksen" : „piquer" : (1x)
usturară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 8;

úşă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tür" : „porte" : (5x)
uşa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 10; [4] 1, 50;
uşă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 7;
uşele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 49;
uşi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 15;

uşurá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „erleichtern" : „alléger" : (1x)
ai uşurat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [7] 8, 88;

V

vad : (1414 SUCIU II, 419 / în top. *Vadul* Şercaiei) : s. n. : „Furt, (aici) Hafen" : „gué, (aici) port, havre" : (1x)
vadul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 5, 78;

vádră : (1500 DERS) : s. f. : „Flüssigmaß" : „mesure de capacité" : (1x)
vêdre *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 8, 22;

vai : (1504 DERS / în top. *Vai*-de-ei) : interj. : „wehe!" : „malheur!" : (1x)
vai *interjecţie* [2] 16, 15;

vále : (1428 DERS / în top. *Valea* Călugărul) : s. f. : „Tal, Schlucht" : „vallée, vallon, ravin" : (9x)
vale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 3; 7, 15; 10, 11; 11, 17;
valea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 4; 12, 7; 13, 12;
văile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7; 7, 4; [3] 5, 6;

vas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gefäß, Geschirr" : „vase, vaisseau, vaisselle" : (27x)
vase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 4; [6] 1, 17; [7] 1, 42; 1, 46; 2, 10; 2, 13; 3, 6; 6, 18; 6, 19; 8, 19; 8,

58; 8, 59; 8, 59;
vasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 3; 7, 19; 10, 5; [3] 1, 4; [7] 1, 55; 1, 55; 2, 14; 4, 44; 4, 57; 6, 26; 8, 60; 8, 62;
vasu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 49;
vasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 13;

vaviloneán → babilonian

vắduă → văduvă

văduíre → văduvire

vắduv, -ă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. verwitwet, 2. Witwe" : „1./2. veuve" : (5x)
ai văduvei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 11;
ceii văduve *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 11;
văduoa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 33;
văduva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 6; [3] 4, 8;

văduví : (1581 PRL) : v. IV : „verwitwen" : „devenir veuf" : (1x)
văduvind *verb gerunziu* [2] 8, 4;

văduvíe : (c. 1665-1672 MS. 4389, 38/1) : s. f. : „Witwenschaft" : „veuvage" : (1x)
văduviei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 6;

văduvíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 704/2) : s. f. : „Witwenschaft" : „veuvage" : (3x)
văduirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 5; 8, 6;
văduvirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 10, 2;

văr : (1505 DLRV / în top. Crîngul *Vărului*) : s. m. : „Vetter, Cousin" : „cousin" : (1x)
vărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 14;

vărsá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „vergießen, verbreiten" : „verser, répandre" : (2x)
să să vêrse *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 15, 3;
să vărsa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 18;

veac : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./n. : „1. Zeit, 2. Ewigkeit, 3. Jahrhundert" : „1. temps, 2. éternité, 3. siècle" : (81x)
veac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 3, 10; 3, 12; 4, 14; 6, 19; 13, 13; 13, 15; [2] 8, 13; 13, 21; 16, 15; [3] 3, 1; 3, 1; 4, 1; 4, 16; 5, 1; 5, 3; [5] 1, 59; [7] 4, 38; 8, 87;
veacu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 23; 2, 26;
veacul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 6, 17; [7] 4, 38;
veacului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 5; 6, 17; 13, 11; 14, 6; 14, 7; [3] 3, 20; [7] 4, 38;
veacurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [7] 4, 40;
veci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 1, 35;
vêci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 12; 8, 4; 11, 9; 12, 18; 13, 2; [5] 1, 2; 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 41; 1, 42; 1, 43; 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 1, 52; 1, 53; 1, 54; 1, 55; 1, 56; 1, 57; [7] 5, 82;
vêcii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 11; 13, 4; 13, 17; [5] 1, 60;
vêcilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 6; 13, 11;

vedeá : (1521 NEACȘU) : v. II : „sehen, wahrnehmen" : „voir, apercevoir" : (53x)
am văzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 2; [3] 4, 7;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 11, 11; [2] 6, 14; 7, 4; 10, 11; [3] 4, 17; [7] 5, 84;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 4; 14, 1; [2] 12, 15;
a vedea *verb infinitiv prezent* [2] 15, 9;
s-au văzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 13;
să vază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 10, 6; [4] 1, 16;
să vază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 10; [2] 15, 15;
să văz *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 10, 11;
să vedem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 3, 10;
va vedea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 5;
văz *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 11, 9;
văzînd *verb gerunziu* [1] 11, 8; 13, 15; [2] 14, 5; 14, 10; [4] 1, 4;
văzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 4, 11; 14, 6;
văzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 20; [2] 10, 7; 14, 12; [3] 3, 12;
văzut-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 6;
văzutu-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 11, 6;
vêde *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 4, 24;
vedea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 11, 11;
vedeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 14; [7] 4, 29;
vedeaţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [1] 12, 19;
vei vedea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 9; [3] 4, 18;
veţi vedea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 13, 5; [4] 1, 4;
vezi *verb imp. 2 sg.* [1] 14, 14; [3] 2, 12; 4, 26; 5, 4;
vezi *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 1, 24;
vom vedea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 7, 24;
vor vedea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 5, 26; [2] 10, 4; [3] 4, 17; [4] 1, 36;

vedére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Sehen, Gesicht, 2. Vision, Erscheinung" : „1. vue, face, 2. vision, apparition" : (6x)
vedêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 19; [4] 1, 32; 1, 51;
vedêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 18; [7] 2, 20;
vederile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 1;

vení : (1521 NEACȘU) : v. IV : „kommen" : „venir" : (88x)
ai venit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 3; 11, 3;
am venit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 8, 63;
am venit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 19; 12, 18;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 13; [2] 1, 10; 2, 19; [3] 2, 6; [6] 1, 70; 1, 72; [7] 5, 8; 5, 79; 5, 86; 8, 67;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 15; 12, 1; [2] 1, 15; 8, 3; [3] 4, 6; 4, 18; [6] 1, 55;
a veni *verb infinitiv prezent* [2] 1, 9; 1, 12; 2, 18; 5, 3; 7, 12; 12, 12; 13, 14;
era veniţi *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 pl.* [2] 4, 3;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 9, 13;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 10;
să vii *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 5, 13; 11, 12;
va veni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 26; 14, 4; [2] 1, 9; 7,

28; [3] 4, 15; 4, 17; 4, 25;
vei veni *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 18;
veni *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 1;
veni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 15; 8, 10; 11, 3; [2] 2, 18; 3, 11; 10, 24; 12, 14; 14, 6; 15, 16; 16, 3; 16, 3; [3] 4, 15; [7] 4, 61;
veniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 1; [3] 1, 2; [7] 5, 70;
veniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 2;
venind *verb gerunziu* [2] 12, 15;
veniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 1; 9, 4; [2] 8, 10; 13, 12; 14, 12; 15, 9; [7] 5, 84; 8, 47;
venit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 8, 70;
vie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 4, 10;
vii *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 10, 12;
viind *verb gerunziu* [1] 11, 4; [2] 7, 7; 10, 19; 11, 17; [7] 1, 23; 5, 79; 5, 88; 6, 8;
viindu *verb gerunziu* [7] 2, 18;
vine *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 11, 4; [3] 4, 26;
vinu *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 4, 27; 4, 27;
viu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 10, 14;
vor veni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 12; [4] 1, 41;

veníre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kommen, Ankunft" : „venue, arrivée" : (1x)
venirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 19;

vésel : (1563 CORESI, PRAXIU 264) : adj. : „fröhlich" : „joyeux" : (3x)
vêsel *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 11; 7, 12;
vêsel *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 9;

veselí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) erfreuen" : „(se) réjouir" : (11x)
ai veselit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 8, 12;
s-au veselit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 24;
să mă veselescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 10, 11;
să să veselească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 9, 55; 9, 55;
să veseli *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 18;
să veseliră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 3, 22;
să vor veseli *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 15;
te veselêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 13, 14;
veselindu-se *verb gerunziu* [2] 16, 18; [7] 7, 14;

veselíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fröhlichkeit" : „joie" : (14x)
veselie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 13; 11, 14; [2] 10, 3; 12, 12; 12, 16; [3] 2, 17; 3, 22; 4, 7; 4, 16; 4, 21; 5, 8; [7] 3, 20;
veseliia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 26;
veseliile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 6;

veselitór : (c. 1564 CORESI, CAZ. 56) : adj./s. : „genießend" : „jouissant" : (1x)
cêle veselitoare *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 6;

véste : (1507-1508 DERS) : s. f. : „Nachricht" : „nouvelle" : (1x)
vêste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 1;

vestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden" : „annoncer" : (15x)
au vestit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 5;
s-au vestit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 20;
s-au vestit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 8;
să vestească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 5, 59;
să vestesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 10, 14;
să vestuiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 11, 20;
va vesti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [0] 1, 2; [2] 11, 17;
vei vesti *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 6;
vestesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 15, 3;
vesti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 10; [7] 4, 61;
vestiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 3, 6;
voiu vesti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 5;
vor vesti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 15;

vestitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Bote" : „messager" : (2x)
vestitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 10; [7] 1, 53;

vestuí → vesti

veşmínt → veşmînt

veşmînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Kleidung" : „vêtement" : (7x)
văşmînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 73; 8, 75;
veşmint *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 6;
veşminte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 70;
veşmîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 4, 13; 5, 1; 5, 2;

véşnic : (1563 CORESI, PRAXIU 63) : adj./s. : „ewig" : „éternel" : (17x)
cea vêcinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 21;
cêle vêcinice *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [3] 5, 6;
Celui Vêcinic *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 2;
Celui Vêcinicu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 17;
cel vêcinic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 5;
Cel Vêcinic *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 7; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 25;
Cel Vêcinicu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 10;
vêcinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 6; [2] 13, 21; 15, 12; [3] 2, 26; 3, 7;
vêcinicul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 7;

viáţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Leben" : „vie" : (19x)
viaţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 14; 8, 13; [3] 1, 7; 1, 7; [7] 1, 29;
viaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 10; 14, 4; [2] 10, 14; [3] 4, 1; [7] 6, 31;
vieţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 3; 4, 3; 4, 5; 12, 10; [2] 10, 3; 16, 20; [3] 3, 6; 3, 8; [7] 5, 90;

vicleán : (1462-1463 DERS) : adj. : „falsch, schlau" : „perfide, fourbe" : (8x)
cea vicleană *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 18;

cel viclean *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 8; 3, 17;
celor viclêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [5] 1, 6;
viclean *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 7; [2] 8, 8;
vicleană *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 22;
viclêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 23;

viclení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verraten, hintergehen, überlisten" : „trahir, tromper" : (3x)
au viclenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 13;
s-au ficlenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 5;
viclenirã *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 17;

vicleşúg : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Verrat, Intrige" : „trahison, intrigue" : (3x)
vicleşugu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 25;
vicleşuguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 27; 5, 90;

víe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weinrebe" : „vigne" : (1x)
viile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 16;

viérme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wurm" : „ver" : (1x)
viermi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 15;

viitór : (1551-1553 ES) : adj./s. : „zukünftig" : „futur" : (1x)
cêle viitoare *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 7;

vin : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wein" : „vin" : (19x)
vin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 20; [2] 10, 5; 12, 12; 12, 18; [7] 3, 23; 6, 30; 8, 22;
vinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 12, 1; 13, 3; [6] 1, 22; [7] 3, 10; 3, 18; 3, 24; 4, 14; 4, 16; 4, 37;
vinului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 11, 14; [6] 1, 25; [7] 3, 18;

vínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. übergeben, 2. verkaufen" : „1. livrer, 2. vendre" : (4x)
au vîndut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 22;
vindeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 1, 7;
vîndutu-v-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 4;
vînzînd *verb gerunziu* [4] 1, 25;

vindecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „heilen" : „guérir" : (4x)
au vindecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 2;
să va vindeca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 8;
să vindec *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 12, 15;
să vindece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 17;

vindecáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Heilung" : „guérison" : (1x)
vindecare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 11;

viríl → beriliu

visón : (1581-1582 PO) : s. n. : „Byssus-Lein, feiner Lein" : „byssus, lin très fin" : (1x)
vison *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 6;

visteríe → vistierie

vistieríe : (1588 BGL) : s. f. : „Schatzkammer, Schatz" : „trésorerie, trésor" : (5x)
visterie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 20; 8, 48;
visteriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 8, 48;
visteriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 9;
visteriilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 8, 21;

vitejíe : (1563 CORESI, PRAXIU 373) : s. f. : „Tapferkeit" : „bravoure, vaillance" : (1x)
vitejiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 49;

víţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weinstock" : „vigne" : (1x)
viţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 17;

viţél : (1499 DERS / în top. *Viţelu*) : s. m. : „Kalb, Jungstier" : „veau, taurillon" : (3x)
viţei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 7; 1, 8; 1, 9;

viu : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „lebendig" : „vivant" : (9x)
a celor vii *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 4;
cel viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 2;
viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 3; [2] 2, 9; 11, 7; 13, 18;
viu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 4;
viul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 3;

vînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wind" : „vent" : (3x)
un vînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 51; [5] 1, 20;
vîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 7, 16;

vînturá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „worfeln" : „vanner" : (1x)
au vînturat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 21;

vîrf : (1517 DERS / în top. *Vîrhul*) : s. n. : „Spitze, Gipfel" : „sommet, cime" : (7x)
vîrful *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 5, 1; 6, 14; 6, 14;
vîrfului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 13;
vîrfurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 4; 7, 8; 7, 12;

vîrtós : (1521 NEACŞU) : adj./adv. : „1. stark, 2. hart" : „1. fort, 2. dur" : (3x)
mai vîrtos *adv. de mod comp.* [7] 4, 19; 4, 25;
vîrtoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 19;

vîrtuciós : (1643 VARLAAM, C. 374) : adj. : „stark, kräftig" : „fort, vigoureux" : (1x)
vîrtucioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 5;

vîrtúte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stärke, Kraft" : „force, vigueur" : (10x)
vîrtute *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 2; 16, 11;

[3] 1, 8;
vîrtutea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 5; 5, 3; 5, 13; 9, 10; 13, 9; [3] 3, 8; [5] 1, 15;

voao → voi

voi : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „ihr" : „vous" : (68x)
vă *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* [4] 1, 13; [2] 8, 11; [7] 8, 24;
voao *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* [1] 7, 14; 12, 18; 13, 8; [2] 7, 25; 8, 11; 8, 30; 10, 13; [3] 4, 6; 4, 12; 4, 15; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 4, 21; [7] 1, 3; 5, 89; 5, 89; 6, 4; 6, 11; 8, 24;
voi *pron. pers. 2 pl. nom./ac. acc.* [1] 5, 20; 6, 18; 10, 9; 12, 4; 12, 7; 12, 11; 12, 19; 12, 19; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 8; [2] 7, 22; 8, 12; 8, 15; 8, 29; 8, 30; 14, 4; [3] 1, 6; 1, 10; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 12; 4, 14; 4, 16; 4, 16; 4, 17; [4] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; [6] 1, 80; [7] 2, 5; 2, 18; 4, 22; 4, 22; 5, 88; 5, 88; 8, 60; 8, 61; 9, 7; 9, 53;

vóie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wille" : „volonté" : (7x)
voia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 18; [6] 1, 31; [7] 8, 18; 9, 9;
voie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 5; [2] 16, 10; 16, 16;

voievód : (1478 DERS) : s. m. : „Heerführer, Feldherr" : „commandant" : (14x)
voievozii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 3, 14;
voivodul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4; 4, 1; 6, 4; 13, 17;
voivodului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 1; 10, 14; 13, 20;
voivozi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 12; [7] 4, 47;
voivozii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 11; 5, 2; 7, 7;
voivozilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [7] 3, 2;

voievozíe : (c. 1640 URECHE[2] 79) : s. f. : „Fürstentum" : „principauté" : (1x)
voivoziei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 3;

voivód → voievod

voivozíe → voievozie

volnicíe : (1581 CORESI, EV. 99) : s. f. : „1. Macht, 2. Freiheit" : „1. pouvoir, 2. liberté" : (3x)
volnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 49; 8, 25;
volniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 53;

vóstru : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. : „eu(e)r(er)" : „votre" : (31x)
ale voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [2] 14, 2;
al vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [2] 8, 11;
a voastră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [7] 1, 5;
voastră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 5, 20; 13, 5; 13, 5; [2] 14, 3; [3] 4, 15; 4, 21; 4, 21;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 12, 13; [2] 10, 14;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 2, 6; 2, 6; [7] 8, 86;
voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [4] 1, 5; [7] 1, 4;
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. sg.* [3] 2, 16; [7] 1, 3; 5, 88;
vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [1] 13, 5; [2] 7, 28; 8, 11; 14, 1; [3] 4, 21;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. pl.* [3] 2, 16; 4, 12; [7] 1, 5; 1, 6; 8, 87;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. pl.* [7] 8, 86;

vrábie : (1483 DERS / în top. *Vrabia*) : s. f. : „Spatz, Sperling" : „moineau" : (2x)
vrabii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 9;
vrabiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 9;

vrájbă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Feindschaft" : „hostilité" : (1x)
vrajbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 5, 74;

vrăjmáş : (1421 DERS) : s. m. : „Feind" : „ennemi" : (22x)
vrăjmaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 10; [3] 4, 19; 5, 5; [7] 4, 4;
vrăjmaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 17; 13, 16; 13, 19; [7] 5, 86;
vrăjmaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 11; 8, 14; 8, 17; 8, 29; 8, 31; 13, 7; 13, 13; 13, 20; 15, 3; 15, 5; [3] 4, 12; 4, 14; [5] 1, 6;
vrăjmaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 18;

vrea : (1521 NEACŞU) : v. II : „wollen" : „vouloir, désirer" : (15x)
au vrut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 7;
să voieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 5;
va *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 26; 4, 26;
va vrea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 8; [2] 8, 14; 8, 14;
vei *verb indicativ prezent 2 sg.* [7] 4, 42;
vei vrea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [7] 8, 18;
voiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 5, 11;
vor *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 39; 1, 40; [2] 10, 13;
vor vrea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 8, 11;
vru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 2;

vrédnic : (1551-1553 ES) : adj. : „verdient, würdig" : „mérité, digne" : (1x)
vrêdnice *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. neart.* [0] 1, a;

vrednicí : (1682-1686 DOS. VS., noie. 162[r]) : v. IV : „würdig sein" : „être digne" : (1x)
s-au vrednicit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 37;

vréme : (1522 DERS / în antr. Gavril *Vremeş*) : s. f. : „Zeit" : „temps" : (37x)
o vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 4; 14, 5;
vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 18; [2] 11, 13; 12, 15; 15, 12; [3] 3, 7; 4, 25; [6] 1, 55; [7] 2, 20; 4, 32; 5, 74; 6, 3; 6, 15; 9, 11; 9, 13;
vrêmea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 25; [2] 2, 20; 13, 1; 13, 7; 16, 20; [3] 1, 1; 3, 3; 3, 20; [5] 1, 11; [6] 1, 12; [7] 1, 17; 1, 58; 2, 16; 5, 90; 8, 78; 8, 81; 8, 87;
vremi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 3; [7] 1, 22;

vremii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 10;
vremile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 6;

vreún, vreo : (1559-1560 BRATU) : pron. nehot. : „irgendein" : „quelqu'un" : (3x)
vreuna *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [4] 1, 37;
vreunul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 2, 10; [4] 1, 37;

Z

zăceá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „liegen" : „gésir" : (1x)
zăcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 13, 17;

zadár : (1551-1553 ES) : s. n., în loc. adv. *în zadar* : „umsonst, vergeblich, erfolglos" : „(en) vain, vainement" : (1x)
zadar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 12;

zárvă : (c. 1640 URECHE[2] 131) : s. f. : „Streit, Zank" : „querelle, zizanie" : (1x)
zarve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 5, 90;

zavistuí : (1581-1582 PO) : v. IV : „neiden" : „envier" : (2x)
să zavistuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 7; 4, 22;

zăboví : (c. 1551-1583 APOST. IORGA, *ap.* SLLF II, 339) : v. IV : „verweilen, verspäten" : „tarder" : (3x)
au zăbovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 3;
să zăboveşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 5, 6;
voiu zăbovi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 9, 2;

zăciuiálă → zeciuială

zădúf : (1551-1553 ES) : s. n. : „Hitze, Schwüle" : „chaleur (étouffante)" : (2x)
zăduful *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 8, 3; [5] 1, 36;

zălogí : (1583 BGL) : v. IV : „verpfänden" : „gager" : (1x)
zălojiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 8, 15;

zălojí → zălogi

zări : (1563 CORESI, PRAXIU 179) : v. IV : „erblicken" : „apercevoir" : (1x)
zări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 4;

zăvór : (1649 MARD.) : s. n. : „Riegel" : „verrou" : (1x)
zăvoară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 15;

zbierá : (1459 BGL / în antr. *Zbierea*) : v. I : „brüllen, schreien" : „beugler, crier" : (1x)
zbiară *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 29;

zbírştină : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Tross" : „suite" : (1x)
zbirştină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 2;

zburá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fliegen" : „voler" : (1x)
zboară *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 19;

zdrobí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerbrechen, zerschlagen" : „briser" : (4x)
să să zdrobească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 1, 15;
zdrobêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 9, 9;
zdrobêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 16, 2;
zdrobi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 16;

zdrobít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „zerbrochen, zerschmettert" : „brisé, écrasé" : (1x)
zdrobit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 12;

zdruncinătúră : (c. 1683-1686 MS. 45, 512/[1]) : s. f. : „Erschütterung, Bruch" : „ébranlement, bris" : (1x)
struncinătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 13;

zéce : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „zehn" : „dix" : (2x)
zêce *num. card. masc. nom./ac.* [1] 1, 12;
zeci *num. card. fem. nom./ac.* [5] 1, 12;

zécelea, zécea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „zehnte" : „dixième" : (2x)
a zêcea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 4; [7] 9, 16;

zeciuiálă : (1630 DRHB XXIII, 228) : s. f. : „Zehnt" : „dîme" : (4x)
zăciuiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 7;
zăciuială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 7;
zăciuiêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 6; [2] 11, 14;
zeciuiêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 15;

zgău : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gebärmutter, Mutterleib, Schoss" : „matrice, sein" : (2x)
zgăul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 2; 9, 2;

zi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. f. : „Tag" : „jour, temps" : (129x)
o zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 18;
zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 8; 5, 16; [2] 7, 1; 7, 19; [7] 1, 16; 1, 53; 4, 34; 9, 11;
zile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 18; 8, 14; 8, 15; 10, 1; 10, 5; 11, 14; [2] 1, 16; 2, 15; 3, 11; 4, 11; 5, 8; 5, 15; 7, 18; 7, 27; 8, 9; 8, 14; 8, 14; 12, 7; 13, 4; 15, 13; 16, 22; 16, 24; [3] 1, 8; 4, 25; [5] 1, 38; [7] 1, 1; 1, 17; 1, 45; 4, 63; 7, 5; 7, 10; 7, 14; 8, 46; 9, 5;
zilei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 19;
zilele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 2; 1, 3; 1, 14; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 11; 8, 15; 9, 2; 10, 2; 10, 5; 12, 19; [2] 1, 1; 1, 5; 4, 5; 6, 17; 8, 1; 8, 2; 8, 6; 8, 17; 8, 29; 10, 2; 10, 3; 12, 14; 12, 17; 14, 8; 16, 19; 16, 20; 16, 24; [3] 1, 7; 1, 7; 1, 10; 1, 10; 4, 13; [7] 1, 18; 4, 52; 5, 75; 5, 88;
zilelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 25;
zili *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 9, 4;
zio *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 8, 64;
zioa *adv. de timp* [1] 10, 5; [2] 11, 16;
zioa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 1; [2] 1, 15; 2, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 20; 7, 2; 7, 6; 7, 25; 8, 11; 8, 12; 8, 17; 8, 25; 11, 15; 12, 9; 12, 12; 12, 13; 12, 15; 13, 9; 13, 19; 14, 8; 14, 10; 16, 15; [3] 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 1, 14;

1, 14; 2, 5; 2, 8; 2, 20; 2, 21; [7] 1, 30; 4, 44; 6, 30; 8, 64; 8, 78; 8, 79; 9, 51; 9, 53; 9, 54;

zíce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „sagen" : „dire" : (235x)
ai zis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 8, 6; [2] 6, 5; 8, 24; 9, 3; 16, 12; [7] 9, 10;
am zis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 8, 48; 8, 54;
aţi zis *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 8, 11; 8, 29;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 7;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 6; 7, 18; [2] 5, 9; 6, 8; 13, 4; [3] 2, 16; [6] 1, 27; [7] 3, 18; 4, 1; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 13; 4, 57;
a zice *verb infinitiv prezent* [1] 8, 4; [6] 1, 25;
să să zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 38;
să zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 8, 46;
să zicem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 3, 5;
se zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 8, 24;
va zice *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 4, 3; 4, 3; 4, 8; 4, 8;
vom zice *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [7] 8, 84;
vor zice *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 17; [7] 6, 30;
zi *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 16;
zic *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 17; [7] 5, 88;
zică *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 13, 9;
zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 4; 6, 8; [7] 2, 3;
zicea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 1, 75;
ziceai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [1] 7, 10;
ziceam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 2, 14; [7] 8, 75;
ziceţi *verb imp. 2 pl.* [4] 1, 5;
zicînd *verb gerunziu* [1] 2, 7; 3, 1; 8, 9; 8, 11; 10, 9; 11, 7; 11, 12; 13, 17; 14, 15; [2] 3, 2; 4, 5; 6, 20; 12, 6; [3] 2, 15; 2, 21; [5] 1, 9; 1, 21; [7] 1, 24; 2, 2; 3, 24; 4, 58; 8, 70; 8, 84; 9, 54;
zicîndu *verb gerunziu* [7] 6, 11; 6, 13;
zis-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 13;
zisără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 6, 2; 13, 19; [3] 1, 6; [7] 6, 3;
zise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 3; 2, 14; 2, 15; 3, 11; 3, 12; 4, 2; 4, 3; 5, 1; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 5, 18; 5, 20; 5, 22; 5, 26; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 6; 6, 7; 6, 9; 6, 13; 6, 15; 7, 2; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 10; 7, 11; 7, 13; 7, 14; 7, 15; 7, 17; 7, 19; 8, 3; 8, 8; 8, 10; 8, 15; 9, 1; 10, 2; 10, 3; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 10; 10, 11; 11, 1; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 9; 12, 1; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 4; 12, 18; 13, 1; 14, 4; [2] 2, 4; 5, 2; 5, 4; 6, 4; 7, 4; 7, 27; 8, 10; 8, 24; 8, 28; 8, 31; 9, 2; 10, 9; 10, 13; 10, 21; 11, 1; 11, 5; 11, 22; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 10; 12, 12; 12, 13; 12, 16; 12, 17; 13, 4; 13, 6; 13, 9; 13, 13; 13, 16; 13, 17; 13, 20; 14, 1; 14, 7; 15, 12; 16, 1; 16, 4; [3] 4, 6; [5] 1, 1; [6] 1, 31; 1, 32; 1, 51; 1, 65; 1, 80; 1, 107; [7] 1, 2; 1, 28; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 4, 42; 4, 42; 4, 43; 5, 62; 5, 89; 8, 28; 8, 94; 9, 7; 9, 10; 9, 39; 9, 50;
ziseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 3, 9; 7, 5; 7, 6; [2] 7, 7; 7, 21; 10, 8; 10, 16; 11, 21; 13, 23; 14, 13; 15, 10; [3] 3, 22; [7] 3, 4; 3, 8;
ziş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 2, 2; 2, 13; 12, 12; [7] 8, 60;

zid : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mauer" : „mur" : (13x)
zid *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 14;
zidu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 11;
zidului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 1, 2; 14, 1;
ziduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2; 7, 29; [7] 2, 24; 6, 9;
zidurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 16; [7] 1, 57; 2, 18; 2, 19; 4, 4;

zidár : (1585 DERS) : s. m. : „Maurer" : „maçon" : (1x)
zidarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 5, 80;

zidí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bauen, erbauen, 2. schaffen" : „1. construire, bâtir, 2. créer" : (47x)
au zidit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 4; 5, 1; [7] 5, 80;
au zidit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 2; 13, 20; 16, 12; [7] 1, 2; 6, 13;
a zidi *verb infinitiv prezent* [7] 2, 28; 4, 63; 5, 89; 6, 2; 6, 27;
era zidită *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 6, 14;
să să zideascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 11; [7] 4, 55; 6, 17; 6, 19;
să va zidi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 16; 14, 7; [7] 2, 19; 2, 24; 4, 51;
să zideascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 2, 8; 4, 9; 4, 47; 4, 48; 4, 53; 6, 28;
să zideascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 2, 5; 6, 24;
să zidesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [7] 2, 4;
să zideşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [7] 4, 43; 4, 45;
să zidim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [7] 5, 88;
se zidise *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [7] 5, 76;
vom zidi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [7] 5, 89;
vor zidi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 6; 14, 7;
zidesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 4, 9; 5, 87;
zidescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 18;
zidiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [7] 2, 30;
zidindu *verb gerunziu* [7] 6, 8;
zidindu-se *verb gerunziu* [7] 6, 20;
zidiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 6, 4; 6, 11;

zidíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Bauen, 2. Schöpfung, Geschöpft" : „1. construction, 2. création, créature" : (14x)
zidire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 7; [7] 5, 90; 5, 90; 6, 6;
zidirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 25; 9, 13; 16, 11; [7] 2, 31; 4, 51; 5, 84; 5, 90; 6, 22;
zidirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 4; 8, 11;

ziditór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Erbauer, 2. Schöpfer" : „1. bâtisseur, 2. créateur" : (1x)
ziditorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 6, 4;
Ziditoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 13;

zis : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „genannt, erwähnt" : „nommé, mentionné" : (1x)
cêle zise *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 6, 32;

zlătár : (1451 DERS / în antr. Vlad *Zlătărescul*) : s. m. : „Goldschmied" : „orfèvre" : (1x)
zlătari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 39;

zmarágd → smarald

zmúlge → smulge

znop → snop

zori : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./s. f. pl. : „Morgendämmerung, Tagesanbruch" : „lever du jour, aube, aurore" : (4x)
zori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 6; 14, 2; [7] 9, 41
zorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 11;

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. Bibliografia indicelui de cuvinte şi forme

AA = *Analele Academiei Române*. Academia Română, Bucureşti, Anul I (1867) ş. u.

AIIN = *Anuarul Institutului de Istorie Naţională*. Publicat de Alexandru Lapedatu şi Ioan Lupaş. Anul I (1921-1922). Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj, 1922-1945.

AL = *Anuarul de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi, 1964 ş. u. [vezi TIKTIN].

ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis*... [Mihai Halici (tatăl), *Dictionarium Valachico-Latinum*, vechi glosar român-latin, c. 1650]. Publicat de Grigore Creţu în revista „Tinerimea română", noua serie, publicaţiune a Societăţii Literare cu acelaşi nume, sub direcţiunea lui Gregorie G. Tocilescu. Tipografia Corpului Didactic, Bucureşti, vol. I (1898), fasc. III, p. 326-380.

ANON. CAR.^{2} = *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române* [c. 1650]. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

APOL. = Ioan Cantacuzino, *Patru apologii pentru religia creştină şi Patru oraţii, traduse în limba română la mijlocul secolului al XVII-lea de Nicolae Spătarul (Milescu)*. Ediţie critică, studiu introductiv, notă asupra ediţiei, note şi comentarii, glosar de Eugenia Dima. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2010.

APOST. IORGA = *Apostolul Iorga* [c. 1551-1583]. În G. Mihăilă, *Observaţii asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559-1560)*, în Ion Gheţie *et al.* (ed.), *Studii de limbă literară şi filologie*. Vol. II. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1972, p. 301-345.

ARH. II = *Arhiva Societăţii Ştiinţifice şi Literare din Iaşi*. Anul II (1890-1891). Editura Societăţii Ştiinţifice şi Literare, Iaşi, 1891.

BGL = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*. Tipografia „Cărţilor Bisericeşti", Bucureşti, 1946 („Institutul de Studii şi Cercetări Balcanice. Seria filologică", nr. 1).

BIBLIA 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani, în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

BRATU = *Codicele popii Bratul (1559-1560)*. Grafie şi fonetică, morfologia, vocabularul, textul facsimilat, indice de cuvinte şi forme româneşti de C. Dimitriu. Casa Editorială „Demiurg", Iaşi, 2006.

BRV = *Bibliografia românească veche (1508-1830)*. Vol. I, II, III/1-2 (Ed. Ioan Bianu şi Nerva Hodoş), Bucureşti, 1903-1912. Vol. III/3-8, IV (Ed. Ioan Bianu şi Dan Simonescu), Bucureşti, 1936-1944.

CATEH. CALV. = *Catehismul calvinesc impus clerului şi poporului român sub domnia principilor Georgiu Rákoczy I şi II*, 1656. Ediţie de George Barițiu. Tipografia lui W. Krafft, Sibiiu, 1879.

CAZ. DEALU = *Evanghelie învăţătoare* [...], Monastirea Dealu, 1644.

CAZ. GOV. = *Evanghelie învăţătoare (Govora, 1642)*. Ediţie, studiu introductiv, note şi glosar de Alin-Mihai Gherman. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2011.

CCR = Timotei Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literarie din cărţile mai vechi şi nouă româneşti tipărite şi manuscrise, începînd de la secolul XVI pînă la al XIX, cu notiţia literaria*, Blasiu, 1858.

CHEIA ÎNŢ. = *Cheia înţelesului*, scoasă pre limba rumânească de Varlaam, mitropolitul Ungrovlahiei [...], Bucureşti, 1678. În Ioannykij Haleatovskyj, *Cheia înţelesului*. Ediţie, indice de nume şi glosar de Rodica Popescu. Prefaţă de Alexandru Mareş. Libra, Bucureşti, 2000.

COD. ST. = *Codex Sturdzanus* [c. 1580-1619]. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993.

COD. VOR.^{2} = *Codicele voroneţean* [c. 1563-1583]. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1981.

CORESI, CAZ. = Coresi, *Cazania* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998.

CORESI, EV. = Coresi, *Cartea ce să cheamă Evanghelie cu învăţătură* [*Cazania a II-a*], Braşov, 1581. În Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*. Publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici. Vol. I: *Textul*. Atelierele Grafice Socec & Co., Societatea Anonimă, Bucureşti, 1914.

CORESI, ÎC. = *Întrebare creştinească*, [tipărită de] diaconul Coresi şi Tudor diacul, Braşov [c. 1559-1560]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

CORESI, LIT. = *Liturghierul lui Coresi*, [1570]. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969.

CORESI, MOLIT. = Coresi, *Molitevnic rumânesc* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 189-211.

CORESI, PRAV. = Coresi, *Pravila*, Braşov [c. 1560-1562]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982, p. 129-257.

CORESI, PRAXIU = Coresi, *Lucrul apostolesc* sau *Praxiul*, Braşov, 1563. În *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în facsimile de I. Bianu. Vol. IV: *Lucrul apostolesc – Apostolul*, tipărit de diaconul Coresi la Braşov, la anul 1653. Tiparul „Cultura Naţională", Bucureşti, 1930.

CORESI, PS. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*. Text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1976.

CORESI, TE.^{2} = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Braşov (1560-1561), comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti, 1574*. Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.

COSTIN, L. = Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei* [a. 1675]. În *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, [Bucureşti], 1958.

COSTIN, N. = Miron Costin, *De neamul moldovenilor* [c. 1675]. În *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, [Bucureşti], 1958.

CREST. = *Crestomaţie de literatură română veche*. Vol. I (coord. I. C. Chiţimia şi Stela Toma). Cuvînt înainte de prof. dr. doc. Zoe Dumitrescu Buşulenga. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984.

DA = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A – B*. Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, Bucureşti, 1913; Tomul I. Partea II: *C*. Tipografia Ziarului „Universul", Bucureşti, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: *D – de*. Universul, Întreprindere Industrială a Statului, Bucureşti, 1949; [Fascicula II: *de – deştina*; şpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: *F – I*. Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: *J – lacustru*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: *Ladă – lepăda*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: *Lepăda – lojniţă*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1948.

DERS = *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române: 1374-1600*. Redactor responsabil Gh. Bolocan. Editura Academiei, Bucureşti, 1981.

DIR = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu,

Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru, introducere de Alexandru Mareş. Editura Academiei, Bucureşti, 1979.

DIRB = *Documente privind istoria României. B. Ţara Românească*. Veacul XVII, vol. I-IV. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1951-1954.

DIRC = *C. Transilvania*. Veacul XI, XII şi XIII, vol. I (1075-1250) [volum întocmit de Mihai Roller *et al.*]. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1951.

DLR = *Dicţionarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Editura Academiei, Bucureşti. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera *D*, 2006-2008; Tomul IV. Litera *L*: 2008; Tomul V. Litera *L*: 2008; Tomul VI. Litera *M*: 1965-1968; Tomul VII. Partea I. Litera *N*: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera *O*: 1969; Tomul VIII. Litera *P*: 1972-1984; Tomul IX. Litera *R*: 1975; Tomul X. Litera *S*: 1986-1994; Tomul XI. Partea 1. Litera *Ş*: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a şi a 3-a. Litera *T*: 1982-1983; Tomul XII. Partea I. Litera *Ţ*: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera *U*: 2002; Tomul XIII. Partea I şi a 2-a şi a 3-a. Litera *V* şi literele *W*, *X*, *Y*: 1997-2005; Tomul XIV. Litera *Z*: 2000.

DLRV = G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfîrşitul sec. X – începutul sec. XVI)*. Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974.

DOR = N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*. Editura Academiei, Bucureşti, 1963.

DOS. LIT.[2] = Dosoftei, *Dumnezăiasca Liturghie (1679)*. Ediţie critică de N. A. Ursu. Mitropolia Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1980.

DOS. MOLIT. = Dosoftei, *Molitvenic de-nţăles* [...]. *Trebnic*, Tiparniţa Sfintei Mitropolii, Iaşi, 7189 [1681].

DOS. PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an. Iaşi, 1683*. Ediţie critică, introducere, note asupra ediţiei şi glosar de Mădălina Ungureanu. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.

DOS. PS. V. = Dosoftei, *Psaltirea în versuri, 1673*. Ediţie critică de N. A. Ursu, cu un cuvînt înainte de Înalt Prea Sfinţitul Iustin Moisescu, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei. Mitropolia Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1974.

DOS. VS. = Mitropolitul Dosoftei, *Viaţa şi petrêcerea svinţilor*, Iaşi, 1682-1686.

DR = *Dacoromania*. Buletinul Muzeului Limbii Române, condus de Sextil Puşcariu. Cluj, Anul I (1920-1921) ş. u.; [vol. X] Comitetul de redacţie: G. Giuglea, Şt. Paşcu, E. Petrovici, Al. Procopovici, S. Puşcariu; [vol. XI] Directori: Şt. Paşca şi E. Petrovici.

DRĂGANU = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei şi a onomasticei*. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1933 (Academia Română. Studii şi cercetări, XXI).

DRH = M. Berza *et al.*, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Comitet de coordonare: Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, Alexandru Elian, Damaschin Mioc, Ioan Caproşu, Constantin Cihodaru, Aurel Răduţiu, Leon Şimanschi. Editura Academiei, Bucureşti, 1969-1974. Volumul I (1384-1448) [volum întocmit de Constantin Cihodaru, Ioan Caproşu, Leon Simanschi, Andrei Oţetea]: 1975; volumul II (1449-1486) [volum întocmit de Leon Simanschi, Georgeta Ignat, Dumitru Agache]: 1976; volumul III (1487-1504) [volum întocmit de Constantin Cihodaru, Ioan Caproşu, Nistor Ciocan]: 1980; volumul VI (1546-1570) [volum întocmit de Ioan Caproşu]: 2008; volumul XIX (1626-1628) [volum întocmit de Haralambie Chirca]: 1969; volumul XXIII (1635-1636) [volum întocmit de Leon Şimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat şi Dumitru Agache]: 1969; volumul XXV (1639-1640) [volum întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat şi Marius Chelcu]: 2003. *B. Ţara Românească*. Editura Academiei, Bucureşti, 1965-1974. Volumul I (1247-1500) [volum întocmit de P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc]: 1966; volumul III (1526-1535) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1975; volumul XXI (1626-1627) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1965; volumul XXII (1628-1629) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969; volumul XXIII (1630-1632) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969; volumul XXIV (1633-1634) [volum întocmit de Damaschin Mioc, Saşa Caracas, Constantin Bălan]: 1974. *C. Transilvania*. Editura Academiei, Bucureşti, 1977-2006. Volumul X (1351-1355) [volum întocmit de Ştefan Pascu]: 1977. *D. Relaţii între Ţările Române*. Editura Academiei, Bucureşti, 1977-. Volumul I (1222-1456) [volum întocmit de Ştefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch]: 1977.

ES = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu*, *1551-1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

EUSTR. PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41].

FL. DAR. = *Floarea darurilor* [Manuscris din 1680, de la Biblioteca Academiei Române, cota 1436, *ap*. DLR].

FRAG. TOD. = *Fragmentul Todorescu* [c. 1571-1575]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982, p. 261-364.

GCR = M. Gaster, *Chrestomaţie română*. Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale şi populare, cu o introducere, gramatică şi un glosar româno-francez... Vol. I: *Introducere*, *gramatică*, *texte (1550-1710)*. F. A. Brockhaus – Socec & Co., Leipzig – Bucureşti, 1891.

GD = Ion Gheţie, Alexandru Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1974.

GHEŢIE = Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

GLRV = Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*. Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009.

G. LEX. = Mihai Alin Gherman, *Primele lexicoane româneşti*, [Ms. Cluj, *ap*. TIKTIN].

GLOS. A.C. = A. T. Laurian, I. C. Massim, *Glossariu. Anhang zu Dicţionarul Limbei Române* (Dicţionarul Academiei) I-II, Bucureşti, 1871-1877.

GLOS. B. = *Glosele Bogdan* [c. 1516-1636]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea: Catehismul lui Coresi*, *Pravila lui Coresi*, *Fragmentul Todorescu*, *Glosele Bogdan*. Ediţii critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

H^2 = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Grigore Brâncuş. Editura Minerva, Bucureşti, 1976.

HC = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Typografia Societatii Academice Romane (Laboratorii Romani), Bucureşti. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu, cu observaţiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879. Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de linguistica*, 1881.

HC^2 = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu [...]. Tomul II. *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI*...; Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de linguistică*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983-1987.

HERODOT = Herodot, *Istorii* [1668-1670, copie din 1801]. Ediţie îngrijită de Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu, prefaţă, studiu filologic, note şi glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Şapcaliu. Editura Minerva, Bucureşti, 1984.

IEUD = *Manuscrisul de la Ieud*: *1621-1633*. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie. Editura Academiei, Bucureşti, 1977.

IORGA, LB. = N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 şi Biblia de la 1667 a lui Nicolae Milescu*. În „Analele Academiei Române. Memoriile secţiunii istorie", 1, vol. II, t. XXXVIII, 1915-1916.

IORGA, S.D. I-XXXI = Nicolae Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I-XXXI. Editura Minerva, Bucureşti, 1901-1916.

ÎNDR. = *Îndreptarea legii* (Pravila lui Matei Basarab), Tîrgovişte, 1652. În *Îndreptarea legii – 1652*. Ediţie de acad. Andrei Rădulescu *et al*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1962.

ÎNV. = *Învăţături preste toate zilele*, Cîmpulung, 1642 [şi în GCR I].

$ÎNV.^2$ = *Învăţături preste toate zilele (1642)*. Vol. II. Texte, index des mots, glossaire et facsimilés par Willem van Eeden. Rodopi, Amsterdam, 1985.

LDSR = Lucia Djamo-Diaconiţă, *Limba documentelor slavo-române emise în Ţara Românească în sec. XIV-XV*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

MARD. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note şi indicele cuvintelor româneşti de Grigorie Creţu. Cu mai multe facsimile. Ediţiunea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", Bucureşti, 1900.

MĂRG. = Ioan Zlataust, *Mărgăritare, adică cuvinte de multe feliuri*, Bucureşti, 1691.

MDA = *Micul dicţionar academic*. Vol I-IV. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti". Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2003.

MOXA = Mihail Moxa, *Cronica universală* [1620]. Ediţie critică, însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă. Editura Minerva, Bucureşti, 1989.

MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul „Blaj", *Manuscrisul românesc nr. 45* [c. 1683-1686]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MYST. = *Mystiriu sau sacrament*, Tîrgovişte, 1651. În Ion Bianu, Nerva Hodoş, *Bibliografia românească veche*. Vol. I (1508-1716). Ediţiunea Academiei Române, Atelierele Grafice Socec & Co., Bucureşti, 1903.

NEAGOE = *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* [1654]. Text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă. Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

NEACŞU = Stela Toma, *Scrisoarea lui Neacşu* [1521]. În *Crestomaţie de literatură română veche*. Vol. I. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 32-33.

NTB = *Noul Testament sau Împăcarea cu Leagea Noao a lui Iisus Hristos Domnului nostru*, izvodit cu mare socotinţă den izvod grecescu şi slavonescu pren limbă rumânească [...], Bălgrad, 1648 [Ediţie modernă: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988].

ORIG. SCR. = Ion Gheţie, Al. Mareş, *Originile scrisului în limba română*. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

PO = *Palia de la Orăştie*, *1581-1582*. Text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1968.

PARACLIS = *Cea mai veche carte rákóczyană* [1639]. Ediţie de N. Drăganu. În „Anuarul Institutului de Istorie Naţională", publicat de Alex. Lapedatu şi Ioan Lupaş. Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj. Anul I (1921-1922), p. 161-278.

PRAV. GOV. = *Pravila dela Govora. Pravila bisericească numită Cea mică*, tipărită mai întîiu la 1640, în Mănăstirea Govora. Publicată acumu în transcripţiune cu litere latine de Academia Română. Tipografia Academiei Române, Bucureşti, 1884.

PRAV. MOLD. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, Iaşi, [1646], însoţită: 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească intrupată în *Îndreptarea legii a lui Matei Basarab*, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franţuzeşte de A. Patrognet. Vol. I din *Legi vechi româneşti şi izvoarele lor*. Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", Bucureşti, 1912.

PRL = *Pravila ritorului Lucaci*, Putna [1581]. Text stabilit, sudiu introductiv şi indice de Ion Rizescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte* [1573-1578]. Ediţiune critică de I. A. Candrea. Vol. I: *Introducere*. Vol. II: *Textul şi glosarele*. Atelierele Grafice Socec & Co., Bucureşti, 1916 (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierile editorului].

PS. B. = *Psaltirea ce să zice Cântarea a fericitului proroc şi împărat David* [*Psaltirea de la Alba Iulia*, *1651*, tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui Simion Ştefan, Mitropolitul Ardealului, şi văzând acum din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei. Ediţie de Mihai

Moraru, Alexandra Moraru, Alin Mihai Gherman. Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001].

PS. H. = *Psaltirea Hurmuzachi* [înc. sec. XVI]. Vol. I-II. Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

PS. SCH. = *Psaltirea Scheiană. Ms. 449 BAR* [c. 1573-1578]. Publicată de I. Bianu. Tomul I. *Textul în facsimile şi transcriere cu variante din Coresi (1577)*. Ediţiunea Academiei Române, Tipografia „Carol Göbl", Bucureşti, 1889.

PS. V. = *Psaltirea Voroneţeană* [c. 1551-1558], editată de G. Giuglea. În „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie". Vol. XI (1910), p. 444-467; vol. XII (1911), p. 194-209, p. 475-487.

ROSETTI, LB. = Alexandru Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle, tirées des Archives de Bistritza (II)*. În „Grai şi suflet. Revista Institutului de Filologie şi Folklor", publicată de Ovid Densusianu, vol. III, 1927, p. 12-46.

ROSETTI, S.B. = *Scrisori româneşti din arhivele Bistriţei, 1592-1638*. Publicat de Al. Rosetti. Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1944.

SAVA, D.P. = Aurel V. Sava, *Documente putnene*. Vol. I. Tipografia „Cartea Putnei", Focşani, 1929.

SEPT. FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς, Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἁπάντα – Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece, a viro doctissimo recogniata et emendata* [...], Frankfurt am Main, 1597 [Principalul izvor al versiunilor biblice româneşti din secolul al XVII-lea].

SICR. DE AUR = Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur*, Sas-Sebeş, 1683. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Anton Goţia. Editura Minerva, Bucureşti, 1984 (Restitutio).

SLLF= *Studii de limbă literară şi filologie*. Vol. I-III. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969-1974.

ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-român* [Manuscris de pe la 1660, Tîrgovişte. Biblioteca Academiei Române, cota 312].

SUCIU = Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*. Vol. I-II. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1967-1968.

Ş. TAINE = *Şeapte taine a Besearicii (Iaşi, 1644)*. Ediţie critică şi studiu filologico-lingvistic de Iulia Mazilu. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.

TIKTIN = Hermann Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Vol. I-III. Staatsdruckerei, Bucureşti, 1903-1911-1924; TIKTIN[2], vol. I-III. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden/ Freiburg, 1986-1989; TIKTIN[3], vol. I-III. Wiesbaden/ Cluj-Napoca, 2000-2005.

URECHE = Grigore Ureche, *Domnii Ţerei Moldovei şi viaţa lor* [*Letopiseţul Ţării Moldovei*, c. 1640]. În *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, de Mihail Kogălniceanu. Ediţia a II-a. Tomul I. Imprimeria Naţională C. N. Rădulescu, Bucureşti, 1872.

URECHE[2] = Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei* [c. 1640]. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1955.

URIC. = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzetoriu de hrisoave, anaforale şi alte acte din suta a XV-XIX, atingătoare de Moldova*. Vol. I-XXV. Tipografia „Buciumului Român", Iaşi, 1852-1895 [Pentru vol. I-III, vezi şi ediţia a II-a, Iaşi, 1871-1893].

VARLAAM, C. = Varlaam, Mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediţie de J. Byck. Editura Fundaţiilor, Bucureşti, 1943.

VARLAAM, L. = *Leastviţa sau Scara Raiului de Ioan Scărarul* [c. 1608-1613]. Ediţie jubiliară dedicată Sfântului Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei, autorul traducerii. Ediţie, notă asupra ediţiei şi glosar de Oana Panaite, prefaţă şi revizuirea transcrierii interpretative de Eugen Munteanu. Editura Trinitas, Iaşi, 2007.

VARLAAM, R. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc* [Dealu, 1645]. Ediţie de text, studiu filologic şi lingvistic de Mirela Teodorescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1984.

B. Bibliografia prefeţei şi a comentariilor

B.1. Sigle

ADAMS = Sean A. Adams, *Baruch and the Epistle of Jeremiah: A Commentary Based on the Texts in Codex Vaticanus*, Brill, Leiden, 2014.

AEHL = Avraham Negev, *The Archaeological Encyclopedia of the Holy Land*, 3rd ed., Prentice Hall Press, New York, 1990.

AHIQAR = *Ahiqar*, introduction, translation, notes by J. M. Lindenberger , în James H. Charlesworth (ed.), *The Old Testament Pseudepigrapha*, vol. 2, Hendrickson Publishers, 2nd edition, 2011, p. 479-508.

AMBROZIE DE MILAN = Ambrozie al Milanului, *Scrieri*, partea a II-a, *Despre Sfintele Taine*, *Scrisori*, *Imnuri*, col. PSB 53, traducere, introducere şi note de pr. Ene Branişte, David Popescu, Dan Negrescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

AMBROZIE DE MILAN = Ambrozie de Milan, *De Elia et ieiunio*, în MIGNE, PL, vol. 14, Imprimerie catholique, Paris, 1845; De *officiis mininstrorum*, *De viduis*, *De virginibus*, în MIGNE, PL, vol. 16, Imprimerie catholique, Paris, 1845; *Epistolae*, în MIGNE, PL, vol. 14, Imprimerie catholique, Paris, 1845.

AMBROZIE DE MILAN = Ambrozie de Milan, *De Tobia*, în Lois Miles Zucker (trad.), *S. Ambrosii: On Tobias*, în „Patristic Studies", 35 (1933), p. 24-105.

ANCHOR = *The Anchor Bible Dictionary*, David Noel Freedman (editor in chief), Doubleday, a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, New York, 1992.

ANTONIE CEL MARE = Antonie cel Mare, *Epistole*, în FILOCALIA, vol. 1, traducere de Dumitru Stăniloae, Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană", Sibiu, 1947.

ATANASIE CEL MARE = Atanasie cel Mare, *Epistula heortastica*, în MIGNE, PG, vol. 26, Imprimerie catholique, Paris, 1857.

ATANASIE CEL MARE = Sfîntul Atanasie cel Mare, *Scrieri*, partea I: *Cuvînt împotriva elinilor, Cuvînt despre Întruparea Cuvîntului, Trei cuvinte împotriva arienilor*, col. PSB 15, traducere introducere şi note de pr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987.

AUGUSTIN = Augustin, *De anima*, în St. Augustine, *Anti-Pelagian Writings*, edited by Philip Schaff, vol. 5, T&T Clark, Edinburgh, 1892.

AUGUSTIN = Augustin, *De civitate Dei*, în MIGNE, PL, vol. 41, Imprimerie catholique, Paris, 1875; *Enarrationes in Psalmos*, în MIGNE, PL, vol. 36, Imprimerie catholique, Paris, 1841.

AUGUSTIN = Augustin, *Discursuri*, în St. Augustine, *Sermons: 341-400* („Works of Saint Augustine", III.10"), translation and notes by Edmund Hill, John E. Rotelle, New City Press, Brooklyn N.Y., 1995.

AUGUSTIN = Augustin, *Omilii*, în St. Augustine, *Homilies in the Gospel of John*, translation and notes by Edmund Hill, Allan Fitzgerald, Boniface Ramsey, New City Press, Hyde Park N.Y., 2009.

AUGUSTIN = Augustine, *Confessions*, vol. I: Books 1-8, translated by Carolyn J.-B. Hammond, Loeb Classical Library, Cambridge M.A., Harvard University Press, 2014.

AYBC = Carey Moore, *Daniel, Esther and Jeremiah: The Additions: A New Translation with Introduction and Commentary*, Yale University Press, New Haven & London, 2008.

BAILLY = A. Bailly, *Dictionnaire grec-français, rédigé avec le concours de E. Egger*, édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, avec, en appendice, de nouvelles notices de mythologie et religion par L. Séchan, Librairie Hachette, Paris, 1950.

BAKER = Walter A. Elwell, Barry J. Beitzel, *Baker Encyclopedia of the Bible*, Baker Book House, Grand Rapids, MI, 1988.

BALL = C. J. Ball, *Epistle of Jeremy*, în R. H. Charles (ed.), *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*, vol. 1, Clarendon Press, Oxford, 1913.

BDAG = William Arndt, Frederick W. Danker, Walter Bauer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, 3rd ed., University of Chicago Press, Chicago, 2000.

BEDA VENERABILUL = Beda Venerabilul, *Allegorica expositio in Esdram et Nehemiam*, în MIGNE, PL, vol. 36, Imprimerie catholique, Paris, 1841.

BIBL.1688/ B 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani, în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

BIBL.1819 = *Bibliia, ádecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a ceii Noao*, cu chieltuiala Rosieneştii Soţietăţi a Bibliei, în Sanktpeterburg, în tipografia lui Nic. Grecea, în anul 1819, avgust, 15 zile.

BIBL.1865-1867 = *Sânta Scriptură a Vechiului Testament*, tradusă şi publicată de Societatea Biblică Britană şi Străină. Imprimeria Adolf Bermann, Iaşii, 1865.

BIBL.1911 = *Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită cu spesele Societăţii de Biblii Britanică şi Străină, Bucureşti, 1911.

BIBL.1914 = *Biblia, adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă*, tipărită în zilele Majestăţii Sale Carol I [...]. Ediţia Sfîntului Sinod. Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1914.

BIBL.1921 = *Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Ediţiune nouă, revăzută după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate, Bucureşti, 1921.

BIBL.1936 = *Sfînta Scriptură*, tradusă după textul grecesc al *Septuagintei*, confruntat cu cel ebraic, în vremea domniei Majestăţii sale Carol al II-lea, regele românilor, din îndemnul şi cu purtarea de grijă a înalt prea sfinţitului dr. Miron Cristea, patriarhul României, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti, 1936 [traducere de Nicodim Munteanu, Gala Galaction, Vasile Radu].

BIBL.1968 = *Biblia sau Sfînta Scriptură*, tipărită [...] cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, 1968.

BIBL.1990 = *Biblia sau Sfînta Scriptură*, tipărită [...] cu aprobarea Sfîntului Sinod, EIBMBOR, Bucureşti, 1990.

BIBL.ANANIA = *Biblia sau Sfînta Scriptură*. Versiune întocmită de I. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001.

BIBL.CAT.2013 = *Biblia*. Traducere, introduceri şi note: pr. Alois Bulai, pr. Eduard Patraşcu, Sapientia, Iaşi, 2013.

BIBL.HEBR. = *Biblia Hebraica Stuttgartensia* quae antea cooperantibus A. Alt. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel [...]. Editio funditus renovata [...] ediderunt K. Ellinger et W. Rudolf. Textum Masoreticum curavit H. P. Rüdiger, Masoram elaboravit G. E. Weil, Stuttgart, 1977.

BIBL.JER. = *La Bible de Jérusalem*, traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem, Les Éditions du Cerf, Paris, 1998.

BIBL.MICU = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a ceii Noao*, toate care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înţelesul limbii româneşti, acum întîiu s-au tipărit românişte supt stăpînirea preaînălţatului împărat a Romanilor Francisc al doilea, cu blagoslovenia mării sale prealuminatului şi preasfinţitului domnului domn Ioan Bob, vlădica Făgăraşului [...], Blaj, 1795 [Ediţie modernă: Roma, 2000].

BIBL.RADU-GAL. = *Biblia*, *adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*, tradusă după textele originalelor ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, din înalta iniţiativă a Majestăţii Sale, Regelui Carol al II-lea. Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1938 [Ediţia a II-a, 1939].

BIBL.ŞAGUNA = *Bibliia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii cei Vechi şi a cei Noao* [...], tipărită cu binecuvîntarea Excelenţiei Sale, Prea Sfinţitului Domn Andreiu, Baron de Şaguna, Sibiiu, 1856-1858.

BIBL.VEN. = *Ἡ θεία Γραφὴ δηλαδὴ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ἅπαντα – Divina Scriptura nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia* [...], παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ [...], Venetiis, MDCLXXXVII [textul urmează *Codex Vaticanus*].

BLAISE = *Dictionnaire latin français des auterurs chrétiens*, Albert Blaise, Éditions Brepols S. A., Éditeurs Pontificaux, Turnhout, 1954.

BOHLER = Dieter Bohler, *On the Relationship Between Textual and Literary Criticism: The Two Recensions of the Book of Ezra; Ezra-Neh (MT) and 1 Esdras (LXX)*, în Adrian Schenker (ed.), *The Earliest Text of the Hebrew Bible: The Relationship between the Masoretic Text and the Hebrew Base of the Septuagint Reconsidered* (SBLSCS, 52), Atlanta: Society of Biblical Literature, Leiden, Brill, 2003, p. 35-50.

BRATU = *Codicele Bratu*, ediţie de text şi studiu filologic de Alexandru Gafton, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2003.

BROWN = *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, Francis Brown, Clarendon Press, Oxford, 1951.

BRYAN = David Bryan, *Cosmos, Chaos and Kosher Mentality*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1995.

BURKERT = Walter Burkert, *Homo necans. The Anthropology of Ancient Greek Sacrificial Ritual and Myth*, translated by Peter Bing, University of California Press, Berkeley-New York, 1983.

CDDE = I. A. Candrea, Ovid Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – putea)*, ediţia a II-a, Editura „Paralela 45", Bucureşti, 2003.

CEI = *La Sacra Bibbia della Conferenza Episcopale Italiana*, San Paolo Edizioni, Roma, 2008.

CHARLES = R. H. Charles, *The Apocrypha and Pseudoepigrapha of the Old Testament*, 2 vol., Oxford Clarendon Press, Oxford, 1913.

CIPRIAN DE CARTAGINA = Ciprian de Cartagina, *De zelo et livore*, în MIGNE, PL, vol. 4, Imprimerie catholique, Paris, 1844.

CHIRIL AL ALEXANDRIEI = Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, partea a III-a: *Despre Sfânta Treime*, col. PSB 40, traducere, introducere şi note de pr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

CLEMENT ALEXANDRINUL = Clement Alexandrinul, *Stromate*, în *Scrieri*, partea a II-a, traducere de Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.

CLEMENT ROMANUL = Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, în *Scrierile Părinţilor Apostolici*, col. PSB 1, traducere, note şi indici de pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1979; *Epistola 1 către Corinteni* [On-line: http://ro.orthodoxwiki.org/ Clement_ Romanul].

COLLINS = John J. Collins, *Apocalyptic Imagination: An Introduction to Jewish Apocalyptic Literature*, Grand Rapids, Cambdrige, 1998.

CORBEA, PS. VERS. = Teodor Corbea, *Psaltirea în versuri*, ediţie de text, studiu introductiv, note şi glosar de Alin-Mihai Gherman, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2010.

CORESI, PS. SL.-ROM. = *Coresi, Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*, text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma, Editura Academiei, Bucureşti, 1976.

CORN.1921 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tradusă de D. Cornilescu, cu locuri paralele. Societatea Evanghelică Română, Bucureşti, 1921.

CORN.1924 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri*. Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1924.

CORN.1926 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, cu trimeteri. Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1926 [traducere de D. Cornilescu, nemenţionat].

CORN.1934 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri*. Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1934.

DB = J. D. Douglas (ed.), *Dicţionar biblic*, traducere de Liviu Pop, John Tipei, Societatea Misionară Română, Editura „Cartea Creştină", Oradea, 1995.

DBLG = James Swanson, *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Greek (New Testament)*, Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, 1997.

DBLH = James Swanson, *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Hebrew (New Testament)*, Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, 1997.

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, ediţie îngrijită şi traducere din spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 2001.

DESELAERS = Paul Deselaers, *Das Buch Tobit. Studien zu seiner Entstehung, Komposition und Theologie*, Universitätsverlag Freiburg Schweiz, Vandenhoek & Ruprecht, Göttingen, 1982.

DIDIM CEL ORB = Didim cel Orb, *In Zachariam*, în L. Doutreleau, *Didyme l'Aveugle: Sur Zacharie (I-IV)*, tome II (în seria „Sources chrétiennes", 84), Éditions du Cerf, Paris, 1962.

DIDIM CEL ORB = Didim cel Orb, *Fragmenta in Genesim*, în P. Nautin, L. Doutreleau, *Didyme l'Aveugle: Sur la Genèse* (I-IV), tome I (în seria „Sources chrétiennes", 233), Éditions du Cerf, Paris, 2006.

DIODOR DIN SICILIA = Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, vol. I-II, traducere de Valentin Marin, Cluj Napoca, Editura Mega, 2004.

DOSOFTEI, PS. VERS. = Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, 1673, ediţie critică N. A. Ursu, cu un cuvînt înainte de Înalt Prea Sfinţitul Iustin Moisescu, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1974.

DOUGLAS = Mary Douglas, *De la souillure. Essais sur les notions de pollution et de tabou*, traduction de Anne Guérin, La Découverte/ Poche, Paris, 2001.

ECB = James D. G. Dunn, John W. Rogerson (ed.), *Eerdmans Commentary on the Bible*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 2003.

EDB = David Noel Freedman, Allen C. Myers, Astrid B. Beck, *Eerdmans Dictionary of the Bible*, W. B. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 2000.

ESKENAZI = Tamara Eskenazi, *The Chronicler and the Composition of 1 Esdras*, în „Catholic Biblical Quarterly", 48 (1986), p. 39-61.

EUSEBIU DE CEZAREEA = Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, traducere de Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987.

FEUILLET = *Introduction à la Bible*, sous la direction de A. Robert et A. Feuillet, tome I: *Ancien Testament*, Descleé & Cie Editeurs, Paris, 1959.

FILON DIN ALEXANDRIA = Filon din Alexandria, *De migratione Abraham*, în Filone di Alessandria, *Tutti i trattati del Commentario allegorico alla Bibbia*, a cura di Roberto Radice, Bompiani, Milano, 2011.

FILOTEI = *Biblia sau Testamentul Vechiu şi Nou* [...], tipărit prin binecuvîntarea [...] iubitoriului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D. D. Filoteiu, Buzău, 1854.

FLAVIUS IOSEPHUS = Flavius Iosephus, *Bell. Iud.*, în Flavius Iosephus, *Jewish War*, books 3-4, vol. II, translated by H. St. J. Thackeray, Loeb Classical Library, Cambridge M.A., 1927.

FLAVIUS IOSEPHUS = Flavius Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*, în Flavius Josephus, *Jewish Antiquities*, books 1-4, vol. IV translated by H. St. J. Thackeray, Loeb Classical Library, Cambridge M.A., 1967; Josephus Flavius, *Antichităţi iudaice*, vol. I-II, traducere de Ioan Acsan, Editura Hasefer, Bucureşti, 1999.

GIFFORD = E. H. Gifford, *The Epistle of Jeremy*, în C. J. Ball *et al.*, *The Speaker's Commentary*, vol. 12, Apocrypha, Henry Wace, 1888.

GIORGIOS SYNCELLOS = Giorgios Syncellos, *Ecloga chronographica*, în William Adler, Paul Tuffin, *The Chronography of George Synkellos: A Byzantine Chronicle of Universal History from the Creation*, Oxford University Press, Oxford, 2002.

GR.ENGL. = *Greek-Englisch Lexicon of the Septuagint*, revised edition, compiled by Johan Lust, Erik Enykel, Katrin Hauspie, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2013.

GRIFFITH = Mark Griffith (ed.), *Judith* (în seria: „Exeter Medieval Texts and Studies"), University of Exeter Press, Exeter, 1997.

GRIGORIE TEOLOGUL = Grigorie Teologul, *Cuvîntări*, în San Gregorio di Nazianzo, *I cinque discorsi teologici*, a cura di C. Moreschini, Città Nuova, Torino, 1999.

GROSS = Heinrich Gross, *Tobit. Iudit*, Echter Verlag, Würzburg, 1987.

HARL = Marguerite Harl, *Les trois quarantaines de la vie de Moïse, schéma idéal de la vie du mon-évêque chez les Pères cappadociens*, în „Revue d'études grecques", 80 (1967), p. 407-412.

HARPER = Paul Achteimer (ed.), *Harper Collins Bible Dictionary*, Harper, San Francisco, 1996.

HELYER = Larry R. Helyer, *Exploring Jewish Literature of the Second Temple Period: A Guide for New Testament Studies*, InterVarsity Press, Downers Grove, 2002.

HERMENEIA = J. J. Collins *et al.*, *Daniel: A Commentary on the Book of Daniel*, Hermeneia, Fortress Press, Minneapolis, 1993.

HERODOT = Herodot, *Istorii*, vol. I-II, traducere de Adelina Piatkowski şi Felicia Vanţ-Ştef, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1961-1964.

HYATT = J. Philip Hyatt, *Jeremiah and Deuteronomy*, în „Journal of Near East Studies", 1 (1942), nr. 2, p. 156-173.

IERONIM = Sancti Eusebii Hieronymi, *Epistulae*, pars I: *Epistulae I-CXX*, CSEL 54-55, recens. Isidorus Hilberg, Leipzig, 1910-1912.

IERONIM = Ieronim, *Prologus Iudith*, în *Biblia Sacra Iuxta Vulgatam Versionem*, Robert Weber (ed.), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1969.

ISBE = *International Standard Bible Encyclopedia*, James Orr (ed.), vol. 5, Howard-Severance Co., Chicago, 1915.

KJA = *King James Version with the Apocrypha*, published by David Norton, Penguin Classics, London, 2006.

KOHLER = J. Kohler, *Dog*, în *Jewish Enciclopedia*, 1901-1906 [On-line: www.jewishencyclopedia.com/articles/5255-dog, consultat la 20.01.2015].

LAMPE = G. W. H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, Clarendon Press, Oxford, 1961.

LANGE = John Peter Lange *et al.*, *A Commentary on the Holy Scriptures: Nehemiah*, Logos Research Systems, Bellingham, 2008.

LEDERER = Wolfgang Lederer, *La peur des femmes ou gynophobia*, traduction de Monique Manin, Payot, Paris, 1980.

LIDDELL = H. G. Liddell, *A Lexicon: Abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon*, Logos Research Systems Inc., Oak Harbor, 1996.

LOUW-NIDA = Johannes P. Louw, Eugene Albert Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains*, 2nd edition, United Bible Societies, New York, 1996.

LUST = Johan Lust, Erik Eynikel, Katrin Hauspie, *A Greek-English Lexicon of the Septuagint: Revised Edition*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2003.

MACHO = Alejandro Díez Macho, *Apocrifos del antiguo testamento*, Ediciones Cristiandad, Madrid, 1984.

MAXIM MĂRTURISITORUL = Sfintul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, în *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, vol. III, traducere, introducere şi note de pr. Dumitru Stăniloae, ediţia a II-a, Editura Harisma, Bucureşti, 1994.

METODIU DE OLIMP = Metodiu de Olimp, *Banchetul*, în Sfintul Grigorie Taumaturgul, *Metodiu de Olimp. Scrieri*, studiu introductiv, traducere, note şi indici de pr. Constantin Corniţescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984.

MERCER = *Mercer Commentary on the Bible: Deuterocanonicals/ Apocrypha*, vol. 5, Mercer University Press, Macon, 2002.

MIDR.GEN. = H. Freedman, Maurice Simon (ed.), *Midrash Rabbah Genesis*, 2nd vol., translated into English, with notes, glossary and indices, The Soncino Press, London, 1939.

MIDR.PS. = August Wünsche (ed.), *Midrasch Tehillim oder haggadische Erklärung der Psalmen*, nach der

Textausgabe von Salomon Buber zum ersten Male ins Deutsche übersetzt und mit Noten und Quellenangaben versehen, 1. Band, Sigmund Meyer, Trier, 1892.

MIGNE, PG = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, Imprimerie catholique, Paris, 1857-1866.

MIGNE, PL = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Imprimerie catholique, Paris, 1844-1864.

MIKLOSICH = *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Emendatum auctum edidit Fr. Miklosich, Vindobonae, Guilelmus Braumueller, 1862-1865.

MLD = *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, *Pars VII. Regum I, Regum II*, Gabriela Haja (coord.), Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2008.

MOORE = Carey A. Moore, *The Anchor Bible. Tobit*, traducere, introducere, comentariu de Carey A. Moore, Doubleday, New York, 1996.

MS.4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MS.45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45* [c. 1683-1686]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MUNT.LEX.BIBL. = Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

MURAOKA = T. Muraoka, *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Peeters, Louvain, 2009.

NAB = *The New American Bible with Revised New Testament and Revised Psalms, and with Roman Catholic Deutero-Canon*, Confraternity of Christian Doctrine, Washington, 1970.

NASB = *New American Standard Bible*, The Lockman Foundation, LaHabra, CA, 1995.

NBD = D. R. W. Wood, I. Howard Marshall, *New Bible Dictionary*, 3rd edition, InterVarsity Press, Leicester, Downers Grove, IL, 1996.

NICKELSBURG = George W. E. Nickelsburg, *Jewish Literature Between the Bible and the Mishnah. A Historical and Literary Introduction*, Fortress, Philadelphia, 1981.

NOA = Michael D. Coogan (ed.), *The New Oxford Annotated Bible. New Revised Standard Version with the Apocrypha*, Oxford University Press, 2010.

NRS = *New Revised Standard Version Bible*, William B. Eerdmans Publishing Company and Zondervan Bible Publishers, Grand Rapids, Michigan, 1989.

NRSV = *The New Revised Standard Bible*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993.

OLIMPIODOR = Olimpiodor din Alexandria, *Commentarii in Baruch (in catenis)*, în PG, vol. 93, Imprimerie catholique, Paris, col. 761-773.

ORIGEN = Origen, *Commentaria in Evangelium Joannis*, în MIGNE, PG, vol. 14, Imprimerie catholique, Paris, 1862.

ORIGEN = Origen, *Epistula ad Africanum*, în MIGNE, PG, vol. 11, Imprimerie catholique, Paris, 1857.

ORIGEN = Origen, *Homiliae in Ezechielem*, în MIGNE, PG, vol. 13, Imprimerie catholique, Paris, 1862.

ORIGEN = Origen, *Scrieri alese*, partea I: *Din lucrările exegetice la Vechiul Testament*, col. PSB 6, traducere de pr. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Laţcu, studiu introductiv şi note de pr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981.

ORIGEN = Origen, *Scrieri alese*, partea a II-a: *Exegeze la Noul Testament, Despre rugăciune, Filocalia*, col. PSB 7, traducere de pr. Teodor Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica Laţcu, studiu introductiv şi note de pr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.

OTA = R. H. Charles (ed.), *Commentary on the Apocrypha of the Old Testament*, Logos Research Systems, Bellingham, 2004.

PLINIUS = Plinius, *Naturalis historia*, în Pliniu cel Bătrîn, *Istoria naturală*, traducere prefaţă şi note de Ioana Costa, indice de Tudor Dinu, Polirom, Iaşi, 2001.

PRUDENTIUS = Prudentius, *Psychomachia*, în MIGNE, PL, vol. 60, Imprimerie catholique, Paris, 1847.

PS.1651 = *Sefer teillim – Psaltirea ce să zice cîntarea a fericitului proroc şi împărat David* [...], tipăritu-s-au [...] în cetatea Bălgradului, vă leato [...] 1561 [Ediţie modernă: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 2001].

PS.SCH. = *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte Psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I.-A. Candrea, I: Introducere; II: Textul şi glosarele, Bucureşti, 1916.

PS.HURM. = *Psaltirea Hurmuzachi*, vol. I, studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2015.

QUINTUS CURTIUS = Quintus Curtius, *Viaţa şi faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei*, vol. I-II, traducere de Constantin Gerotă, Minerva, Bucureşti, 1970.

REDDITT = Paul L. Redditt, *Introduction to the Prophets*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 2008.

ROSSANO = *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, a cura di Pietro Rossano, Gianfranco Ravasi, Antonio Girlanda, Edizioni Paoline, Milano 1988.

RSV = *Revised Standard Version of the Bible*, William B. Eerdmans Publishing Company and Zondervan Bible Publishers, Grand Rapids, Michigan, 1971.

SACC = Paolo Sacchi, *Apocrifi dell'Antico Testamento*, Unione Tipografica-Editrice Torinese, Torino, 1981.

SEPT.BA = Recensiunea scurtă G^{1}, păstrată în *Codex Vaticanus* (B) din secolul al IV-lea d.Hr. şi *Codex Alexandrinus* (A) din secolul al V-lea d.Hr.

SEPT.ENGL. = Albert Pietersma, Benjamin G. Wright (ed.), *A New English Translation of the Septuagint and the Other Greek Translations Traditionally Included under That Title*, Oxford University Press, New York – Oxford, 2007.

SEPT.ENGL.^{2} = *The Septuagint with Apocrypha: Greek and English*, [translation by] Sir Lancelot C. L. Brenton, Hendrickson Publishers, Peabody, 1986 (Ediţia I: 1851)

SEPT.FR. = *La Sainte Bible, traduction de l'Ancient Testament d'après les Septante*, par P. Giguet, revue et anotée par le révérend Père J.-A. Duley, tome II: *Les Rois*, *Les Paralipoménes, Esdras, Néhémias, Tobit, Judith, Esther*, Librairie Poussielgue Frères, Paris, 1865.

SEPT.FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς, Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἁπάντα – Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece*, a viro doctissimo recognita et emendata, variisque lectionibus aucta et illustra, Frankofurti ad Moenum, apud Andreae Wecheli haeredes, 1597.

SEPT.GERM. = *Septuaginta Deutsch. Das griechische Alte Testament in deutscher Übersetzung*, in Zusammenarbeit mit Eberhard Bons, Kai Brodersen, Helmut Engel, Heinz-Josef Fabry, Siegfried Kreuzer, Wolfgang Orth, Martin Rösel, Helmut Utzschneider, Dieter Vieweger und Nikolaus Walter, herausgegeben von Wolfgang Kraus und Martin Karrer, Deutesche Bibelgesellschaft, zweite, verbesserte Auflage, Stuttgart, 2010.

SEPT.NEC = *Septuaginta*, vol. VI/1: *Isaia, Ieremia, Baruh, Plîngeri, Epistola lui Ieremia*, volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Ioan Pătrulescu (traducători), Colegiul „Noua Europă", Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2011; *Septuaginta*, vol. III: *1-2 Paralipomene, 1-2 Ezdra, Ester, Iudit, Tobit, 1-4 Macabei*, volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu şi Monica Broşteanu, traducere de Ştefania Ferchedău şi Francisca Băltăceanu, introducere şi note de Ştefan Colceriu, Colegiul „Noua Europă", Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2005.

SEPT.RAHLFS = *Septuaginta*, *id est Vetus Testamentum Graece iuxta Lxx interpretes*, edidit Alfred Rahlfs, Editio altera quam recognovit et emendavid Robert Handhart, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979 [şi ediţia 1967].

SEPT.S = Recensiunea lungă G^{II}, reprezentată de *Codex Sinaiticus* din secolul al IV-lea d.Hr.

SEPT.SWETE = Swete Henry Barclay, *The Old Testament in Greek According to the Septuagint*, Cambridge University Press, Cambridge, 1905.

SIMIONESCU = Ion Simionescu, *Fauna României*, ediţia a II-a, Editura Fundaţiilor Regale, Bucureşti, 1946.

SIMPSON = David C. Simpson, *The Book of Tobit*, în R. Charles (ed.), *Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*, vol. I, Clarendon Press, Oxford, 1913, p. 174-241.

SPARKS = H. F. D. Sparks (ed.), *The Apocryphal Old Testament*, Clarendon Press, Oxford, 1984.

SULPICIUS SEVERUS = Sulpicius Severus, *Cronica*, în MIGNE, PL, vol. 20, Imprimerie catholique, Paris, 1845.

ŠPIDLÍK = Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea Răsăritului Creştin. I. Manual sistematic*, ediţia a II-a, traducere de Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2005.

TB PESACHIM = *Talmud Bavli (Schottenstein edition) Pesachim*, vol. I, Artscroll Mesrah Publications, Brooklyn N.Y., 1984.

TDNT = Gerhard Kittel, Geoffrey W. Bromiley, Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, Grand Rapids, MI, 1964.

TERTULIAN = Tertulian, *De corona militis*, *De monogamia*, *Adversus Marcionem*, în *Q. S. F. Tertulliani Opera*, pars I-II („Corpus Christianorum. Series Latina"), Dom Eligius Dekkers (ed.), Brepolis Editores Pontificii, Turnhout, 1953-1954.

THEODORET AL CYRULUI = Theodoret al Cyrului, *Commentarius in visiones Danielis prophetae*, în MIGNE, PG, vol. 81, Imprimerie catholique, Paris, 1864.

TM = *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, R. Kittel/ K. Elliger & W. Rudolph, editio quinta emendata opera A. Schenker, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1997.

TOB = *Traduction Oecuménique de la Bible*, Société biblique française & Éditions du Cerf, Paris, 1988.

$TORREY_1$ = Charles Cutle Torrey, *The Apocryphal Literature: A Brief Introduction*, Yale University Press, New Haven, 1945.

$TORREY_2$ = Charles Cutle Torrey, *Ezra Studies*, University of Chicago Press, Chicago, 1910.

TYPES = Walter Wilson, *A Dictionary of Bible*, Ages Software, Albany, Or USA, 1999.

VANDERKAM = James C. Vanderkam, *An Introduction to Early Judaism*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 2001.

VASILE CEL MARE = Sfîntul Vasile cel Mare, *Scrieri*, partea a III-a: *Despre Sfântul Duh*, *Corespondenţă* (*Epistole*), col. PSB 12, traducere, introducere, note şi indici de pr. prof. Constantin Corniţescu, pr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

VOIGT = Edwin Edgar Voigt, *The Latin Versions of Judith*, Printed by W. Drugulin, Leipzig, 1925.

VULG. = *Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1983.

VULG.BLAJ. = *Biblia Vulgata*, *Blaj*, *1760-1761* [versiune manuscrisă elaborată de un colectiv de cărturari greco-catolici, sub conducerea episcopului Petru Pavel Aaron], vol. I-V, cuvânt înainte de acad. Eugen Simion, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

XENOFON DIN EFES = Xenofon din Efes, *Efesiaca*, în *Romanul grec*, vol. I: Xenofon Ephesius, *Efesiaca*, Longos, *Dafnis şi Cloe*, Heliodorus, *Etiopicele*, traducere şi note de Petru Creţia, Bucureşti, Editura Univers, 1980.

ZIBBC = J. H. Walton, *Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary (Old Testament). Volume 4: Isaiah, Jeremiah, Lamentations, Ezekiel, Daniel*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 2009.

ZIMMERMANN = Frank Zimmermann, *The Book Tobit: An English Translation and Commentary*, Harper and Brothers, New York, 1958.

*** *Cartea lui Enoh*, traducere de Alexandru Anghel, Editura Herald, Bucureşti, 2011.

*** *1 Enoch* (= 1Enoh), introduction, translation, notes by E. Isaac, în James H. Charlesworth (ed.), *The Old Testament Pseudepigrapha*, vol. I, Hendrickson Publishers, 2nd edition, 2011, p. 5-90.

*** *Jubilees* (= Jub.), introduction, translation, notes by O. S. Wintermute, în James H. Charlesworth (ed.), *The Old Testament Pseudepigrapha*, vol. II, Hendrickson Publishers, 2nd edition, 2011, p. 35-142.

*** *Testamentele celor doisprezece patriarhi*, studiu introductiv, traducere şi note de pr. dr. Remus Onişor, Editura „Reîntregirea", Alba Iulia, 2001.

*** *Testamentul lui Solomon*, studiu introductiv, traducere şi note de Ştefan Colceriu, Humanitas, Bucureşti, 2010.

*** *Testamentul lui Avraam*, în *Trei Apocrife ale Vechiului Testament. Iosif şi Aseneth, Testamentul lui Iov, Testamentul lui Avraam*, traducere de Cristian Bădiliţă, Curtea Veche, Bucureşti, 2008.

B.2. Surse secundare

Alonso-Schöckel, Luis, *Narrative Structures in the Book of Judith*, în *Protocol of the Colloquy of the Center for Hermeneutical Studies in Hellenistic and Modern Culture*, 11, Berkeley, Graduate Theological Union, 1975, p. 1-20.

André, L. E. Tony, *Les Apocryphes de l'ancien testament*, O. Paggi, Florence, 1903.

Andrews, H. T., *An Introduction to the Apocryphal Books of the Old and New Testaments*, 5th edition, revised by Charles H. Pfeiffer, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1954.

Barton, John, John Muddiman (ed.), *Oxford Bible Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2001.

Becking, Bob, M. C. A. Korpel (ed.), *The Crisis of Israelite Religion: Transformation of Religious Tradition in Exilic and Post-Exilic Times* („Old Testament Studies", 42), Brill, Leiden, 1999.

Beckwith, Roger T., *The Old Testament Canon of the New Testament Church and Its Background in Early Judaism*, W. B. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1986.

Bickerman, E., *From Ezra to the Last of the Maccabees. Foundations of Post-Biblical Judaism*, Schocken, New York, 1962.

Bissell, E. Cone, *The Apocrypha of the Old Testament*, Charles Scribner's Sons, New York, 1899.

Brine, Kevin R., Elena Ciletti, Henrike Lähnemann (ed.), *The Sword of Judith: Judith Studies Across the Disciplines*, Open Book Publishers, Cambridge, 2010.

Brown, Raymond E. (ed.), *Nuovo grande commentario biblico* (*Jerome Bible Commentary*), Editrice Queriniana, Brescia, 2002.

Bruns, E. J., *Judith or Jael?*, în „Catholic Biblical Quarterly", 16 (1954), p. 12-14.

Carpanè, Lorenzo, *Da Giuditta a Giuditta. L'epopea dell'eroina sacra nel Barocco*, Edizioni dell'Orso, Alessandria, 2006.

Cazelles, H. A., *Le Personnage d'Achior dans le livre de Judith*, în „Recherches de science religieuse", 39 (1951), p. 125-137, 324-327.

Charles, R. H., *The Apocrypha and Pseudoepigrapha of the Old Testament*, 2 vol., Oxford Clarendon Press, Oxford, 1913.

Charlesworth, James H. (ed.), *The Old Testament Pseudepigrapha*, 2 vol., Doubleday, New York, 1983.

Clarke, Adam, *Clarke's Commentary on Old Testament*, Ages Software, Albany, Or USA, 1997.

Coggins, Richard J., Michael A. Knibb (ed.), *The First and Second Books of Esdras*, Cambridge University Press, Cambridge, 1979.

Cohen, Shaye J. D., *The Beginnings of Jewishness: Boundaries, Varieties, Uncertainties*, University of California Press, Berkeley, 1999.

Coogan, Michael D. (ed.), *The New Oxford Annotated Bible. New Revised Standard Version with the Apocrypha*, Oxford University Press, Oxford, 2010.

Cook, Albert S. (ed.), *Judith, An Old English Epic Fragment*. J. M. Dent & Sons, Boston, 1904 [On-line: http://www. elfinspell.com/JudithStyle.html].

Craven, Toni, *Artistry and Faith in the Book of Judith*, Scholars Press, Chico, 1983.

Craven, Toni, *The Book of Judith in the Context of Twentieth-Century Studies of the Apocryphal/ Deuterocanonical*, în „Currents in Biblical Research", 1 (2003), p. 187-229.

Craven, Toni, *Artistry and Faith in the Book of Judith*, în „Semeia", 8 (1977), p. 75-101.

Crenshaw, J., *The Contest of Darius Guards*, în B. Long (ed.), *Images of Man and God*, Almond Press, Sheffield, 1981, p. 74-88.

Delcor, M., *Le livre de Judith et l'époque grecque*, în „Klio", 49 (1967), p. 151-179.

Dubarle, André Marie, *Judith: Formes et Sens des Diverses Traditions*, Tome I: *Études*, Tome II: *Textes*, Institut Biblique Pontifical, Rome, 1966.

Dubarle, André Marie, *Les textes divers du livre de Judith: À propos d'un ouvrage récent*, în „Vetus Testamentum", 8 (1958), p. 344-373.

Dubarle, André Marie, *La Mention de Judith dans la littérature ancienne, juive et chrétienne*, în „Revue Biblique", 66 (1959), 514-549.

Dubarle, André Marie, *L'Authenticité des textes hébreux de Judith*, în „Biblica", 50 (1969), p. 187-211.

Dubarle, André Marie, *Les textes hébreux de Judith: un nouveau signe d'originalité*, în „Biblica", 56 (1975), p. 503-511.

Dubarle, André Marie, *Rectification: Sur un text hébreu de Judith*, în „Vetus Testamentum", 11 (1961), p. 86-87.

Edelman, Diana, *The Origins of the "Second" Temple*, Equinox, London, 2005.

Eissfeldt, Otto, *The Old Testament. An Introduction*, translated by Peter R. Ackroyd, Harper Collins Publishers, New York, 1965.

Enslin Morton S., Solomon Zeitlin, *The Book of Judith* (în seria „Jewish Apocryphal Literature", 7), Brill, Leiden, 1972.

Esler, Philip S., *By the Hand of a Woman: Culture, Story and Theology in the Book of Judith*, în John J. Pilch (ed.), *Social Scientific Models for Interpreting the Bible: Essays by the Context Group in Honor of Bruce J. Malina* („Biblical Interpretation Series", 53), Brill, Leiden, 2001, p. 99-100.

Exum, Cheryl J., Nutu Ela, *Between the text and canavas. The Bible and art in dialogue*, Sheffield Phoenix Press, Sheffield, 2009.

Fried, Lisbeth S. (ed.), *Was 1 Esdras First? An Investigation into the Priority and Nature of 1 Esdras* (în seria „Ancient Israel and its Literature", 7), Society of Biblical Literature, Atlanta, 2011.

Gambero, Luigi, *Mary and the Fathers of the Church: The Blessed Virgin Mary in Patristic Though*, translated by T. Buffer, Ignatius Press, San Francisco, 1999.

Grabbe, Lester L., *An Introduction To Second Temple Judaism History and Religion of the Jews in the Time Of Nehemiah, the Maccabees, Hillel and Jesus*, T&T Clark International, London, 2010.

Gardner, Anne E., *The Purpose and Date of I Esdras*, în „Journal of Jewish Studies", 37 (1986), p. 18-27.

Garrard, Mary D., *Artemisia Gentileschi: The Image of the Female Hero in Italian Baroque Art*, Princeton University Press, Princeton, 1989.

Good, Edwin M., *Irony in the Old Testament*, Almond Press, Philadelphia, 1965.

Griffith, Mark (ed.), *Judith* (în seria „Exeter Medieval Texts and Studies"), University of Exeter Press, Exeter, 1997.

Grintz, Y. M., *Sefer Yehudith*, introduction, commentary, and retroversion into Hebrew, Bialik Institute, Jerusalem, 1957.

Harl, Marguerite, Gilles Dorival, Olivier Munich, *Septuaginta: de la iudaismul elenistic la creştinismul vechi* [Titlul original: *La Bible grecque des septante: Du judaïsme hellénistique au christianisme ancien*], traducere de Mihai Valentin Vladimirescu, Herald, Bucureşti, 2007.

Hilhorst, Anthony, *The Speech on Truth in 1 Esdras 4,34-41*, în F. Garcia Martinez, A. Hilhorst, C. J.

Labuschagne (ed.), *The Scriptures and the Scrolls: Studies in Honour of A. S. van der Woude on the Occasion of His 65th Birthday*, Brill, Leiden, 1992, p. 135-151.

Ilan, Tal, *Integrating Women into Second Temple History*, C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1999 [retipărită: Hendrick Publishers Inc., Peabody, 2001].

Japhet, Sara, *From the Rivers of Babylon to the Highlands of Judah: Collected Studies on the Restoration Period*, Eisenbrauns, Winona Lake, 2006.

Jellicoe, S., *The Septuagint and Modern Study*, Oxford University Press, Oxford, 1968.

Kooij, Arie van der, *On the Ending of the Book of 1 Esdras in LXX*, în C. E. Cox (ed.), *VII Congress of the International Organization for Septuagint and Cognate Studies* (Society of Biblical Literature, 31), Scholars Press, Atlanta, 1991, p. 37-49.

Kraft, Robert A., George W. E. Nickelsburg, *Early Judaism and Its Modern Interpreters*, Fortress, Philadelphia, 1986.

Lerner, Gerda, *The Creation of the Feminist Consciousness: From the Middle Ages to Eighteen-seventy*, Oxford University Press, New York, 1993.

Lipschits, Oded, *The Fall and Rise of Jerusalem: Judah under Babylonian Rule*, Eisenbrauns, Winona Lake, 2005.

Lipschits, Oded, Joseph Blenkinsopp (ed.), *Judah and the Judeans in the Neo-Babylonian Period*, Eisenbrauns, Winona Lake, 2003.

Lipschits, Oded, Manfred Oeming (ed.), *Judah and the Judeans in the Persian Period*, Eisenbrauns, Winona Lake, 2006.

Luria, B. Z., *Jews of Syria in the Days of Antiochus Epiphanes and the Book of Judith*, în „Beth Miqra", 62 (1975), p. 328-341.

Metzger, B., *An Introduction to the Apocrypha*, Oxford University Press, Oxford, 1957.

Montley, P., *Judith in the Fine Arts: The Appeal of the Archetypal Androgyne*, în „Anima", 4 (1978), p. 37-42.

Moore, Carey A., *Judith* („Anchor Bible", 40), Garden City, NY: Doubleday, 1985.

Munteanu, Eugen, *A Brief History of the Romanian Biblical Tradition*, în „Biblicum Jassyense. Romanian Journal for Biblical Philology and Hermeneutics", vol. 3 (2012), Iaşi, p. 5-55

Nickelsburg, George W. E, *Jewish Literature Between the Bible and the Mishnah. A Historical and Literary, Introduction*, Fortress, Philadelphia, 1981, p. 105-109.

Oesterley, W. O. E., *An Introduction to the Books of the Apocrypha*, Macmillan, New York, 1935.

Otzen, Benedikt, *Tobit and Judith*, Sheffield Academic Press, London – New York, 2002.

Polzin, Robert, *Biblical Structuralism: Method and Subjectivity in the Study o f Ancient Texts*, Fortress Press, Philadelphia, 1977.

Priero, Giuseppe, *Giuditta* (*La Sacra Bibbia: Volgata Latina e Traduzione Italiana*, 4), Marietti, Roma, 1959.

Pringle, Ian, *Judith: The Homily and Poem*, în „Traditio", 31 (1975), p. 83-97.

Purdie, Edna, *The Story of Judith in German and English Literature*, Librairie Ancienne Honoré Champion, Paris, 1927.

Robert, A., A. Feuillet (coord.), *Introduction à la Bible*, tome I: *Ancien Testament*, Descleé & Cie Editeurs, Paris, 1959.

Rogerson, J. W., Judith M. Lieu (ed.), *Oxford Handbook of Biblical Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2006.

Rosler, Wolfgang, *Wine and Truth in the Greek Symposion*, în Oswyn Murray, Manuela Tecuşan (ed.), *In Vino Veritas*, British School at Rome, London, 1995, p. 106-112.

Sacchi, Paolo, *Apocrifi dell'Antico Testamento*, Unione Tipografica – Editrice Torinese, Torino, 1981.

Schwartz, J., *Un fragment grec du livrec de Judith (sur ostracon)*, în „Revue biblique", 53 (1916), p. 534-537.

Serandour, Arnaud, *Les femmes etrangeres dans les livres grec et hebraïque d'Esdras: Repudiation ou exclusion du culte?*, în „Transeu", 36 (2008), p. 155-163.

Sharp, C. J., *Irony and Meaning in the Hebrew Bible*, Indiana University Press, Bloomington, 2009.

Silva, D. A. de, *Introducing the Apocrypha: Message, Context, and Significance*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2002.

Skehan, P. W., *The Hand of Judith*, în „Catholic Biblical Quarterly", 25 (1963), p. 94-110.

Skehan, P. W., *Why Leave out Judith?*, în „Catholic Biblical Quarterly", 24 (1962), p. 147-154.

Smith-Christopher, Daniel L., *Between Ezra and Isaiah: Exclusion, Transformation, and Inclusion*, în Mark G. Brett *Post-Exilic Biblical Theology in Ethnicity and the Bible* (în seria „Biblical Interpretation Series", 19), Brill, Leiden, 1996, p. 116-142.

Sparks, H. F. D (ed.), *The Apocryphal Old Testament*, Oxford Clarendon Press, Oxford, 1984.

Spier, Jeffrey *et al.*, *Picturing the Bible: The Earliest Christian Art*, CT and London – Yale University Press, New Haven, 2007.

Steinmann, Jean, *Lecture de Judith*, Gabalda, Paris, 1953.

Stone, Michael E. (ed.), *Jewish Writings of the Second Temple Period. Apocrypha, Pseudepigrapha, Qumran Sectarian Writings, Philo, Josephus*, Fortress Press, Philadelphia, 1984.

Talshir, Zipora, David Talshir, *The Story of the Three Youths (I Esdras 3-4): Towards the Question of the Language of Its Vorlage*, în „Textus", 18 (1995), p. 135-155.

Talshir, Zipora, David Talshir, *Ezra-Nehemiah and First Esdras: Diagnosis of a Relationship Between Two Recensions*, în „Biblica", 81 (2000), p. 566-573.

Talshir, Zipora, David Talshir, *Synchronic Approaches with Diachronic Consequences in the Study of Parallel Redactions: First Esdras and 2 Chronicles 35-36; Ezra 1-10; Nehemiah 8*, în Rainer Albertz, Bob Becking (ed.), *Yahwism after the Exile: Perspectives on Israelite Religion in the Persian Era* (în seria „Studies in Theology and Religion", 5), Van Gorcum, Assen, 2003, p. 199-218.

Tedesche, Sidney, *A Critical Edition of I Esdras*, Haag-Drugulin, Leipzig, 1928.

Torrey, C. C., *The Apocryphal Literature: A Brief Introduction*, Yale University Press, Chicago, 1945.

Troyer, Kristin de, *Zerubbabel and Ezra: A Revived and Revised Solomon and Josiah? A Survey of Current 1 Esdras Research*, în „Currents in Biblical Research", 1 (2002), p. 30-60.

VanderKam, James C. (ed.), *„No One Spoke Ill of Her": Essays on Judith*, Scholars Press, Atlanta, 1992.

Voigt, Edwin Edgar, *The Latin Versions of Judith*, printed by W. Drugulin, Leipzig, 1925.

Watts, James W. (ed.), *Persia and Torah* (Symposium series – Society of Biblical Literature, 17), Society of Biblical Literature, Atlanta, 2001.

White Crawford, Sidnie, *Rewriting Scripture in Second Temple Time* (în seria „Studies in the Dead Sea Scrolls and Related Literature"), Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 2008.

White, Sidnie Ann, *In the Steps of Jael and Deborah: Judith as Heroine*, în James C. VanderKam (ed.), *No One Spoke Ill of Her: Essays on Judith*, Scholars Press, Atlanta,1992, p. 5-16

Wiesner, Merry E., *Women and Gender in Early Modern Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993 [ediția a II-a: 2000].

Wills, Lawrence M. (ed.), *Ancient Jewish novels: an anthology*, edited and translated by Lawrence M. Wills, Oxford University Press, Oxford, 2002.

Zeitlin, Judith, *The Book of Judith*, introduction, Greek text, and annotated translation, Brill, Leiden, 1972.

Zimmermann, F., *Aids for the Recovery of the Hebrew Original of Judith*, în „Journal of Biblical Literature", 57 (1938), p. 67-74.

Ziolkowski, Theodore, *Re-Visions, Fictionalizations, and Postfigurations. The Myth of Judith in the Twentieth Century*, în „Modern Language Review", 104 (2009), nr. 2, p. 311-332.

ABREVIERILE SERIEI

a. = ante
abl. = ablativ
ac. = acuzativ
akkad. = akkadian
adj. = adjectiv
adv. = adverb
ahd. = vechi german literar
alb. = albanez
antr. = antroponim
ap. = apud
arab. = arăbesc
aram. = aramaic
arom. = aromân
art. = articol
asir. = asirian
aux. = auxiliar
av. = avestic
babylon. = babilonian
băn. = bănăţean
bg. = bulgăresc
c. = circa
canaan. = canaanit
cap. = capitol
ceh. = cehesc
cf. = confer
cond. = condiţional
conj. = conjuncţie
coron. = coronim
criș. = crişean
dat. = dativ
dial. = dialect, dialectal
dr. = dacoromân
ebr. = ebraic
engl. = englezesc
egipt. = egiptean
etnon. = etnonim
f./fem. = feminin
gen. = genitiv
germ. = german
gr. = grec(esc)
gr. biz. = grecesc bizantin
i.-e. = indoeuropean
istrorom. = istroromân
invar. = invariabil
ital. = italiană
în expr. = în expresia
lat. = latin, latinesc
lat. med. = latina medievală
lat. sav. = latina savantă
lit. = literal
loc. adv. = locuţiune adverbială
m. = masculin
magh. = maghiar
maram. = maramureşean
marg. = marginal (glose marginale)
mgr. = mediogrecesc
mold. = moldovenesc
ms. = manuscris
munt. = muntenesc
n. = neutru
năsăud. = năsăudean
ngr. = neogrecesc
nom. = nominativ
n. pr. = nume propriu
num. card. = numeral cardinal
num. ord. = numeral ordinal
part. = participiu
pers. = persan
pl. = plural
polon. = polonez
pref. = prefix
prep. = prepoziţie
pron. = pronume
refl. = reflexiv
rom. com. = românesc comun
rus. = rusesc
sam. = samarinean
SEPT.BA = recensiunea scurtă G^{I}, păstrată în *Codex Vaticanus*, din sec. al IV-lea d.Hr. (= B) şi *Codex Alexandrinus* din sec. al V-lea d.Hr. (= A)
SEPT.S = recensiunea lungă G^{II}, reprezentată de *Codex Sinaiticus* din secolul al IV-lea d.Hr.
s.-cr. = sîrbo-croat
sg. = singular
sir. = sirian
sîrb. = sîrbesc
sl. = slav
slavon. = slavonesc
sl. c. = slav comun
slov. = slovac
sloven. = slovenesc
sorb. j. = soraba de jos
subst./s. = substantiv
suf. = sufix
tc. = turcesc
tc. tăt. = turco-tătar
TM = Textul Masoretic
top. = toponim
tranz. = tranzitiv
ucr. = ucrainean
vb. = verb
v. = vezi (în *Comentarii*)
vbavar. = vechi bavarez
vfr. = vechi francez
vgr. = vechi grecesc
viit. = viitor
vind. = vechi indian
vnord. = vechi nordic
vol. = volum
vrom. = vechi românesc
vrus. = vechi rusesc
vsl. = vechi slav

PRESCURTĂRILE TITLURILOR CĂRȚILOR BIBLICE

VECHIUL TESTAMENT

CĂRȚILE BIBLICE (BIBL.1688)	SERIA VECHE	SERIA NOUĂ
Facerea	Fac.	Fac.
Ieșirea	Ieș.	Ieș.
Preoţiia	Lv.	Lev.
Numerile	Nm.	Num.
A doa lêge	Dt.	Deut.
Iisus Návi	Ios.	Ios.
Judecătorii	Jud.	Jud.
Ruth	Rt.	Rut
A împărăţiilor cea dentîiu	1 Reg.	1Reg.
A împărăţiilor a doa	2 Reg.	2Reg.
A împărăţiilor a treia	3 Reg.	3Reg.
A împărăţiei a patra	4 Reg.	4Reg.
Cartea întîia Paralipomenon	1 Cr.	1Paral.
Cartea a doa Paralipomenon	2 Cr.	2Paral.
Ésdras	Ezd.	Ezd.
Neémiia	Neem.	Neem.
Esthír	Est.	Est.
Iov	Iov	Iov
Psaltirea	Ps.	Ps.
Parimiile lui Solomón	Pild.	Parim.
Cartea Eclisiiastului	Eccl.	Ecles.
Cîntarea cîntărilor	Ct.	Cînt.
Isaía	Is.	Is.
Ieremîia	Ier.	Ier.
Plînsurile Ieremíei	Plg.	Plîng.
Iezechiíl	Iez.	Iez.
Daniíl	Dan.	Dan.
Iósiia	Iosia	Iosia
Ióil	Ioil	Ioil
Amós	Am.	Am.
Avdíu	Avd.	Avd.
Ioná	Iona	Iona
Mihéa	Mih.	Mih.
Naúm	Naum	Naum
Avvácum	Avac.	Avac.
Sofónia	Sof.	Sof.
Agghéu	Ag.	Ag.
Zaharîia	Zah.	Zah.
Maláhia	Mal.	Mal.
Tóvit	Tob.	Tov.
Iudíth	Idt.	Idt.
Varúh	Bar.	Var.
Carte trimisă a Ieremíei	Ep. Ier.	Ep. Ier.
Cîntarea a trei sfinţi cuconi	Ct. Tin.	Cînt. trei tin.
Catastih al Ésdrii	2 Ezd.	2Ezd.
Ésdra [3]	3 Ezd.	3Ezd.
Înţelepciunea lui Solomón	Sol.	Sol.
Înţelepciunea lui Iisús, fiiul lui Siráh	Sir.	Sir.
A Sosánnei istoríe	Sus.	Sus.
Pentru a bălaurului Víl topire	Bel.	Bel
Al Maccavéilor cuvînt dentîiu	1 Mac.	1Mac.
Al Maccavéilor cuvînt al doilea	2 Mac.	2Mac.
Al Maccavéilor cuvînt al treilea	3 Mac.	3Mac.
A lui Iósip la Maccavéi carte	Iosip	Iosip

NOUL TESTAMENT

De la Matthei svînta Evanghelie	Mt.	Mat.
Evanghelia de la Marco	Mc.	Marc.
Evangheliia de la Lúca	Lc.	Luc.
Evangheliia de la Ioan	Ioan	Ioan
Faptele apostolilor	Fpt.	Fapte
A lui Pável apostolul cea către Rîmlêni carte	Rom.	Rom.
Cea către Corinthêni carte trimisă dentîiu	1 Cor.	1Cor.
Către Corinthêni carte trimisă a doa	2 Cor.	2Cor.
Către Galatêni carte trimisă a lui Pável	Gal.	Gal.
Cea către Efesêni carte trimisă a lui Pável	Ef.	Efes.
Cea către Filipiêni carte trimisă	Filip.	Filip.
Cea către Colaseiêni carte trimisă a lui Pável	Col.	Col.
Cea către Solonêni carte trimisă a lui Pável dentîiu	1 Tes.	1Tes.
Cea către Solonêni carte trimisă a doa	2 Tes.	2Tes.
Cea către Timothéu carte trimisă dentîiu	1 Tim.	1Tim.
Către Timothéiu carte trimisă a doa	2 Tim.	2Tim.
Cea către Tit carte trimisă a lui Pável	Tit	Tit
Cea către Filimon carte trimisă a lui Pável	Filim.	Filim.
Cea către Evrei carte trimisă a lui Pável	Evr.	Evr.
A lui Iácov carte trimisă preste tot	Iac.	Iac.
A lui Pétru cea preste tot carte trimisă cea dentîiu	1 Petr.	1Petr.
Carte trimisă a lui Pétru preste tot a doa	2 Petr.	2Petr.
Carte trimisă a lui Ioán cea dentîiu preste tot	1 Ioan	1Ioan
Carte trimisă a lui Ioán adeverită a doa	2 Ioan	2Ioan
Carte lui Ioán a treia	3 Ioan	3Ioan
Carte trimisă a Iúdei adeverită	Iuda	Iuda
Apocalipsis a lui Ioán Bogoslovul	Apoc.	Apoc.

Numele cărţilor biblice din Ms.45 şi Ms.4389 care apar în formă slavonă sînt scrise cu litere chirilice, completate şi echivalate ca în lista de mai jos.

Бы^{т}*[иѥ]*	*[= Fac.]*
И́с^{х}*[о]*^{д}*[ъ]*	*[= Ieş.]*
2 ***За***^{к}*[онъ]*	*[= Deut.]*
Чи^{с}*[ла]*	*[= Num.]*
1, 2 ***Па***^{р}*[алипоменонъ]*	*[= 1, 2Paral.]*
Сѹ^{д}*[е́и]*	*[= Jud.]*
1, 2, 3, 4 ***Цр***^{ст}*[въ]*	*[= 1, 2, 3, 4Reg.]*
Прит[чи]	*[= Parim.]*
*[**Пре**]* ***Мѹ***^{д}*[рости]* sau ***Моѵдр[ость]***	*[= Sol.]*
Пла́чъ	*[= Plîng.]*
*[**Къ**]* ***Ри***^{м}*[лѧном]*	*[= Rom.]*
Дѣѧн[иѥ]	*[= Fapte]*
Сол[ѹнѧном]	*[= Tes.]*
Петров[о]	*[= Petr.]*
Июдин	*[= Iuda]*
1 Moi[si]	*[= Fac.]*
2 Moi[si]	*[= Ieş.]*
3 Moi[si]	*[= Lev.]*
4 Moi[si]	*[= Num.]*
5 Moi[si]	*[= Deut.]*

FOTOCOPII

Ms. 45

Ms. 45 p. 727

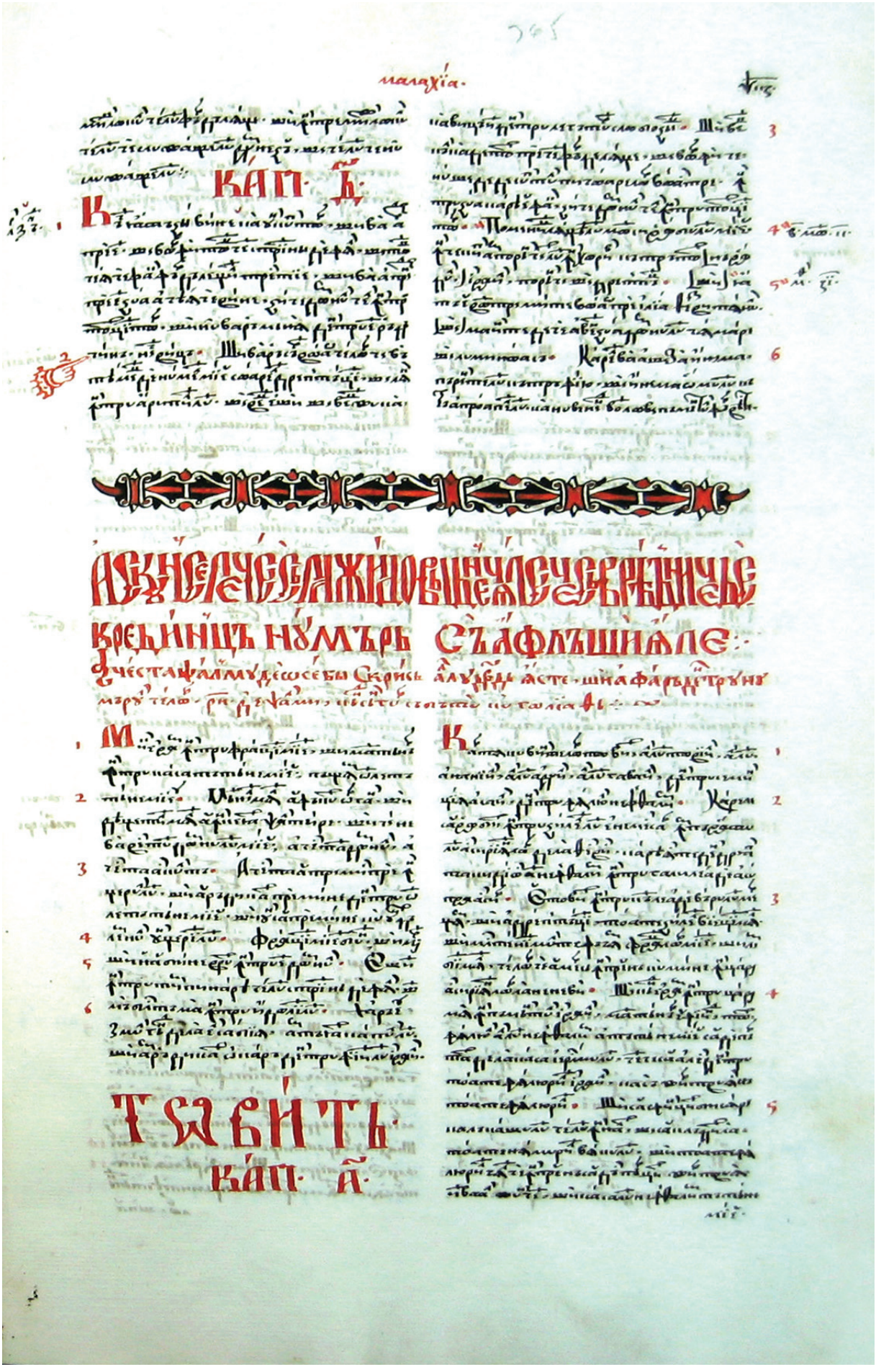

Ms. 45 p. 728

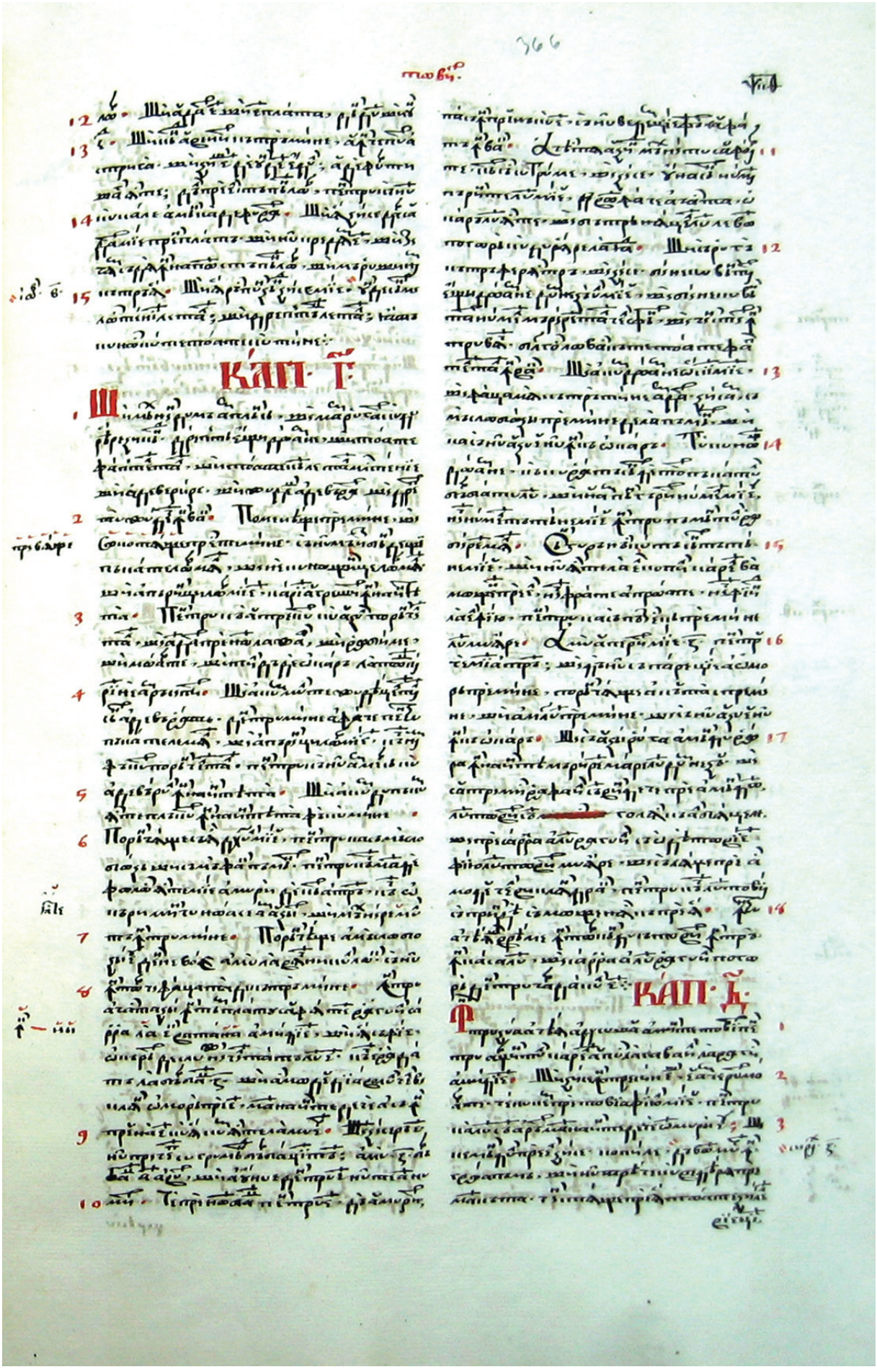

Ms. 45 p. 730

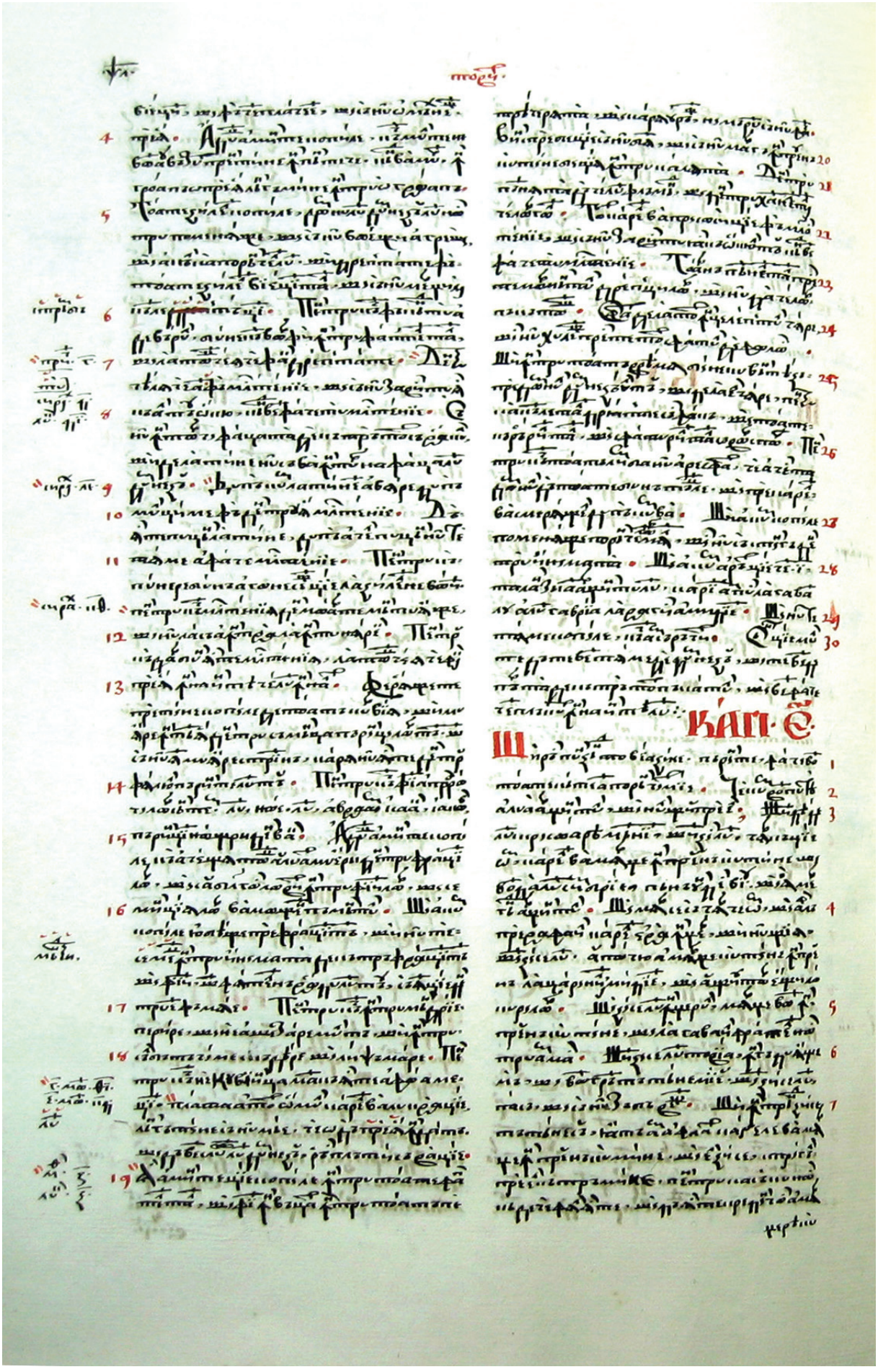

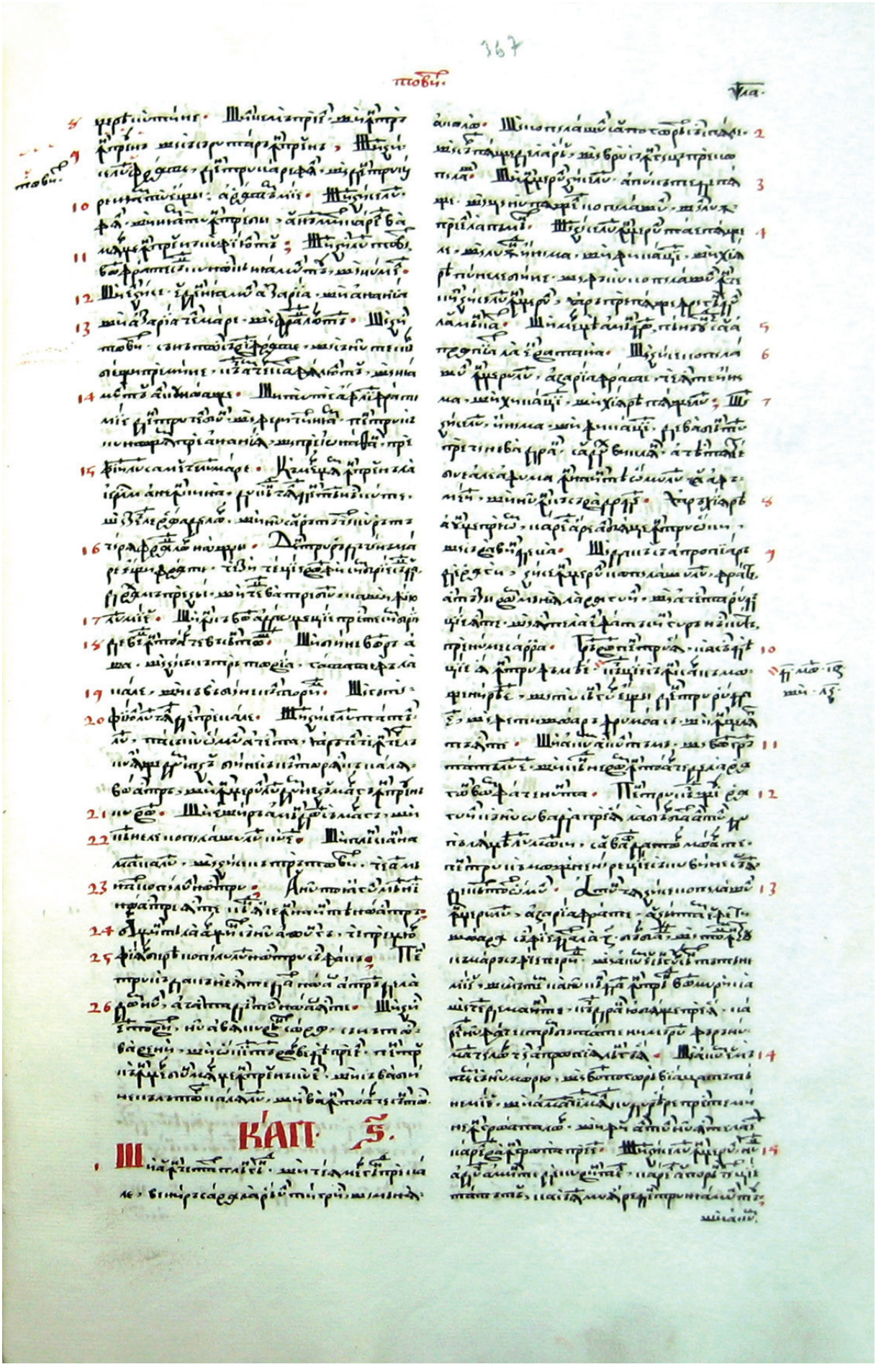

Ms. 45 p. 733

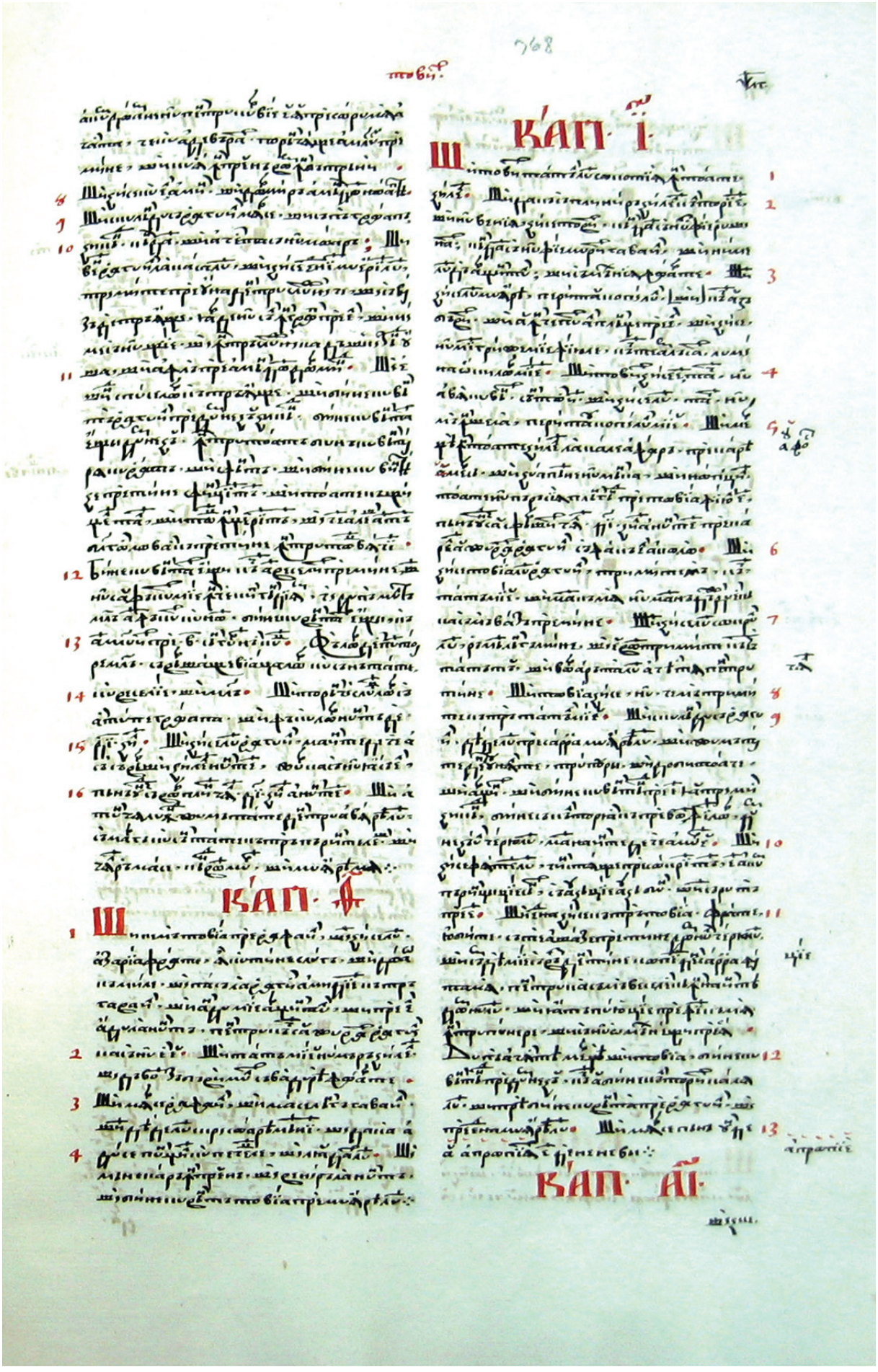

Ms. 45 p. 734

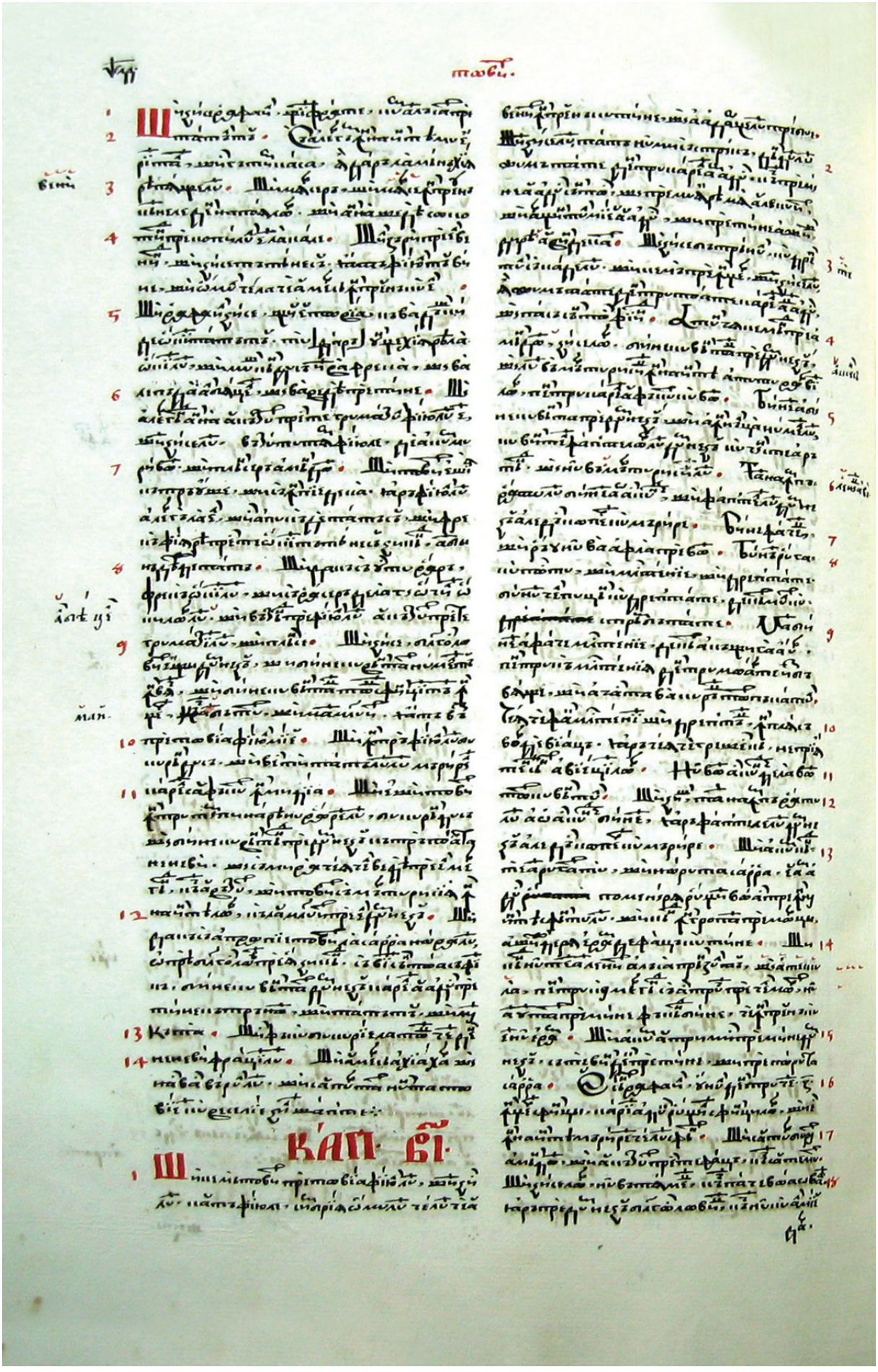

Ms. 45 p. 735

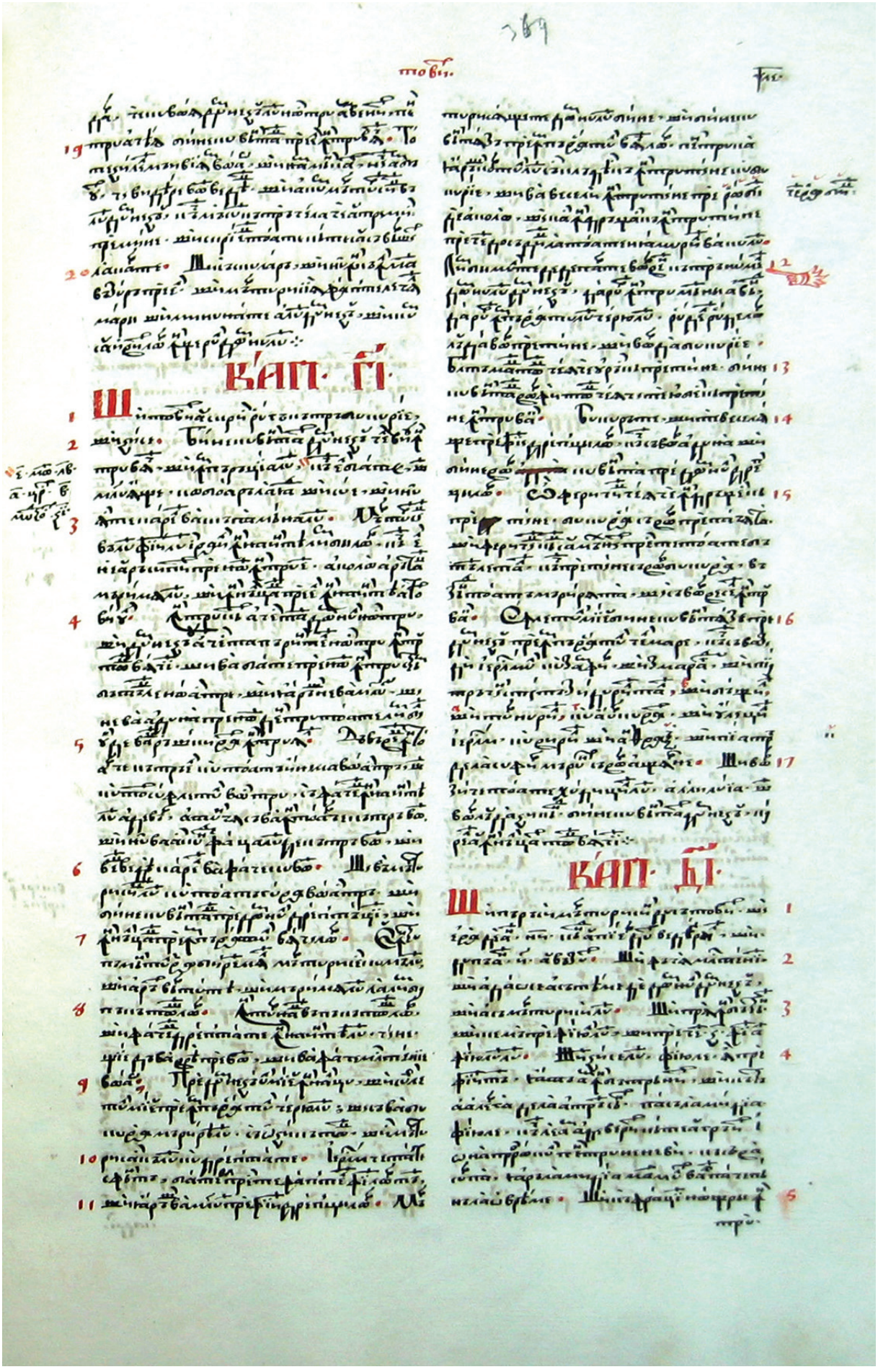

Ms. 45 p. 736

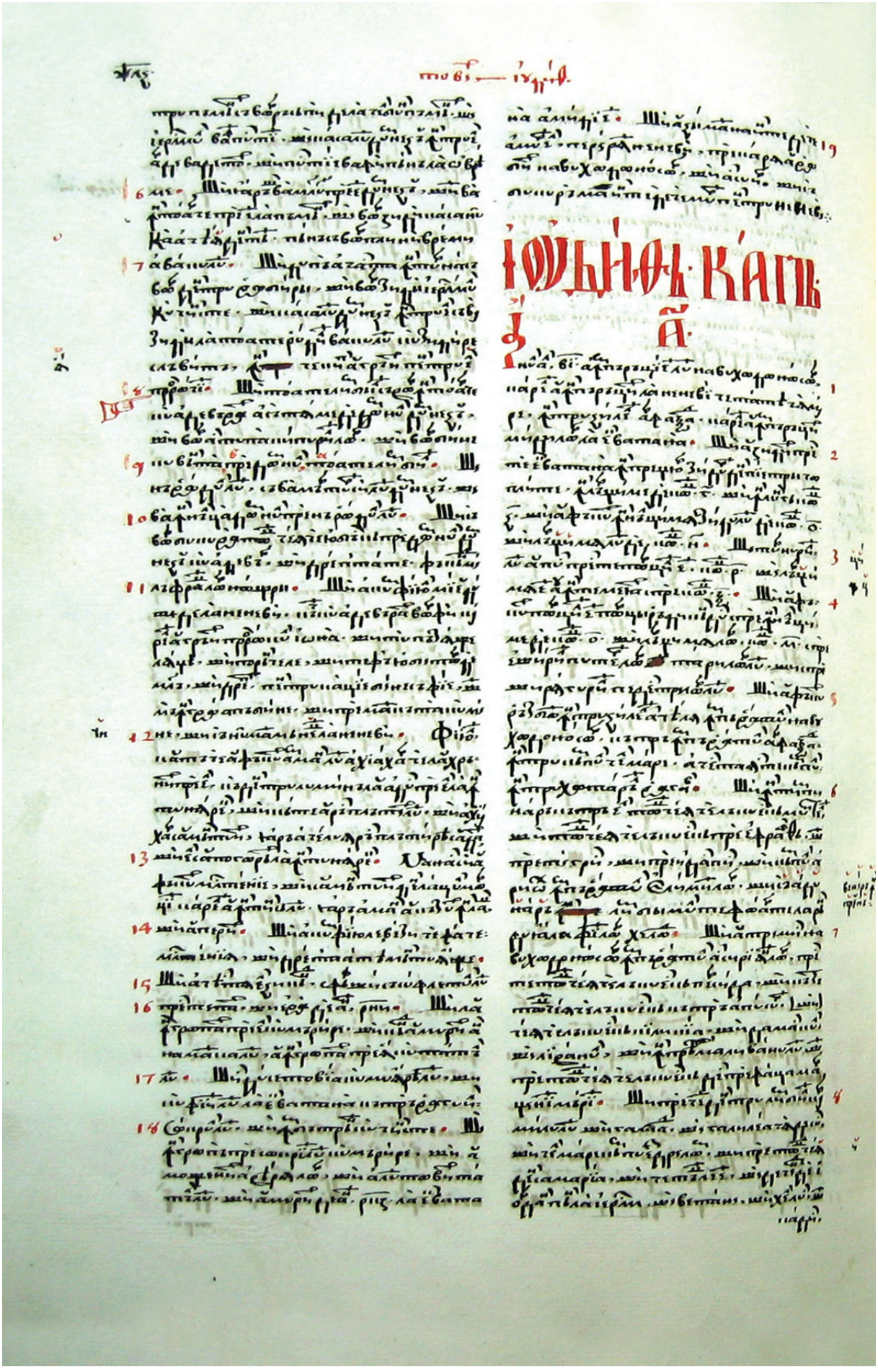

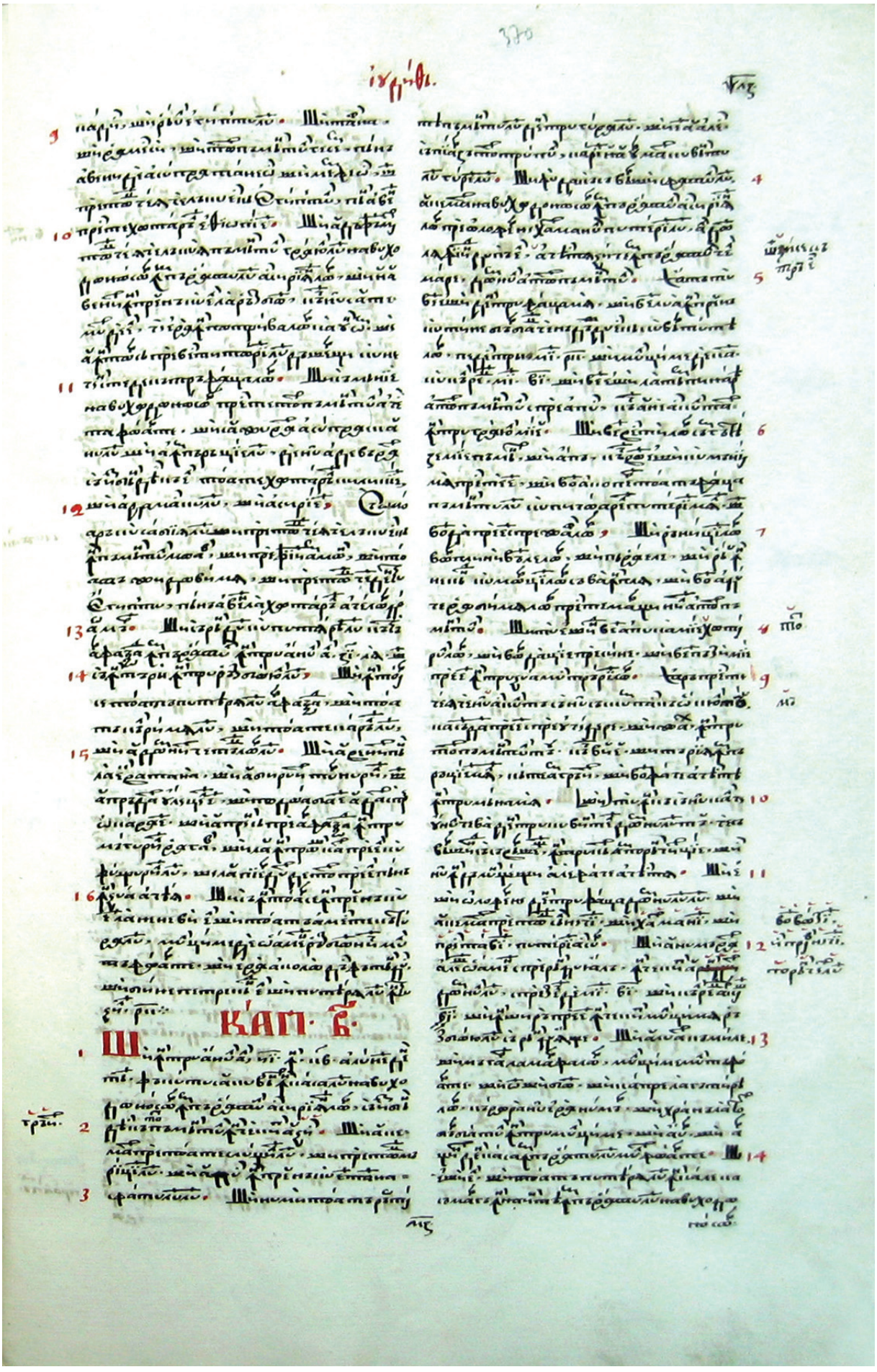

Ms. 45 p. 738

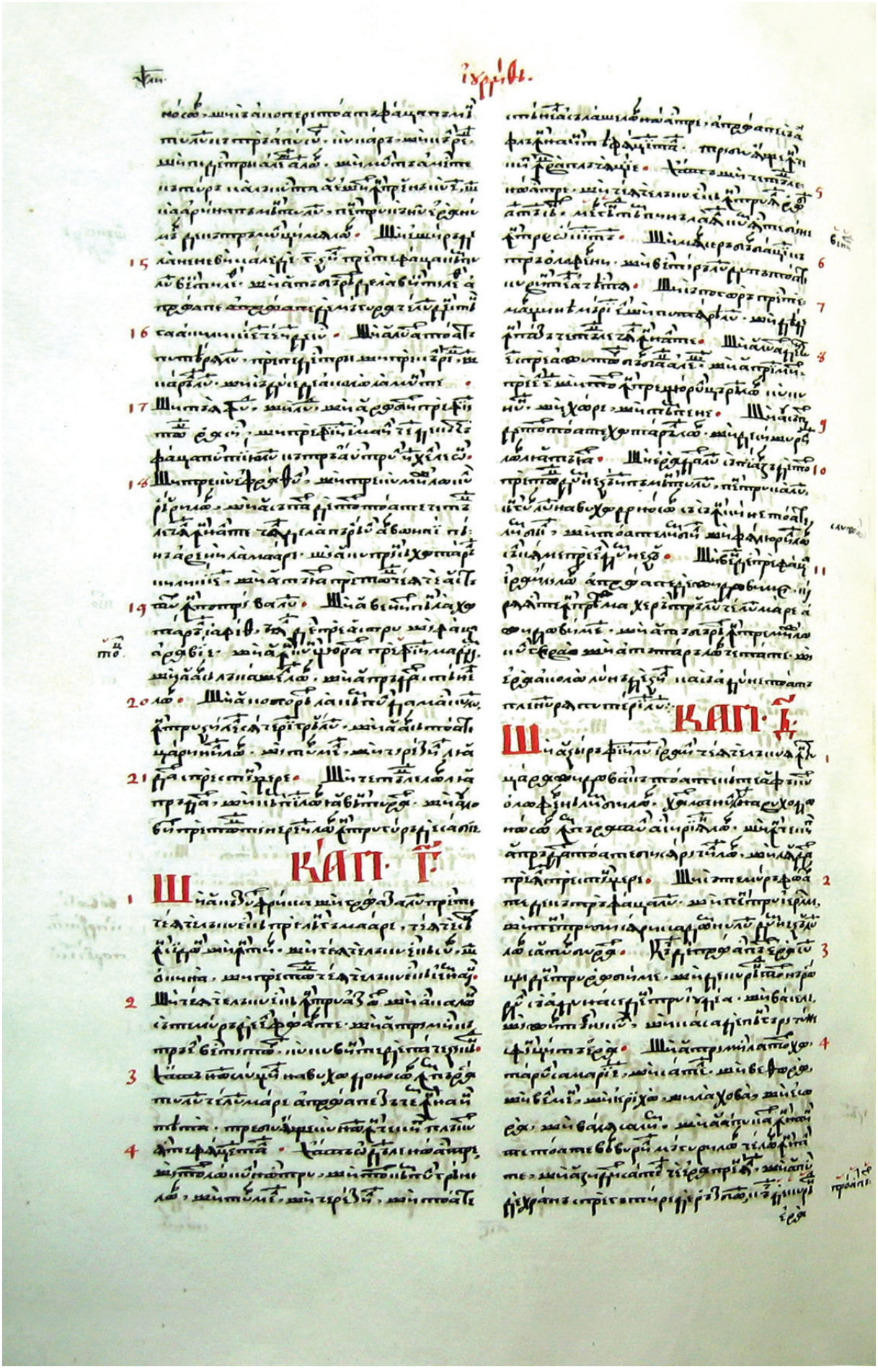

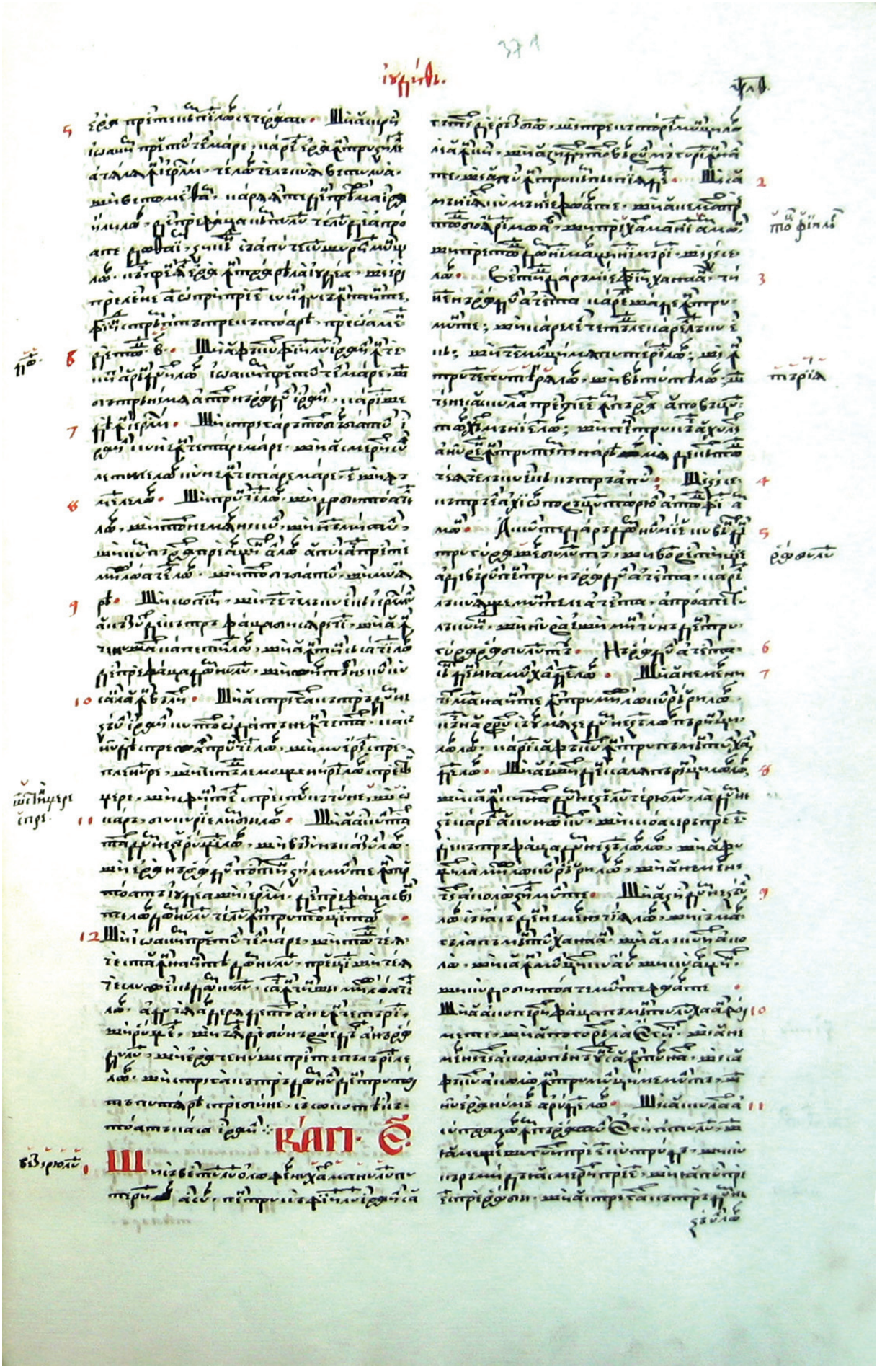

Ms. 45 p. 740

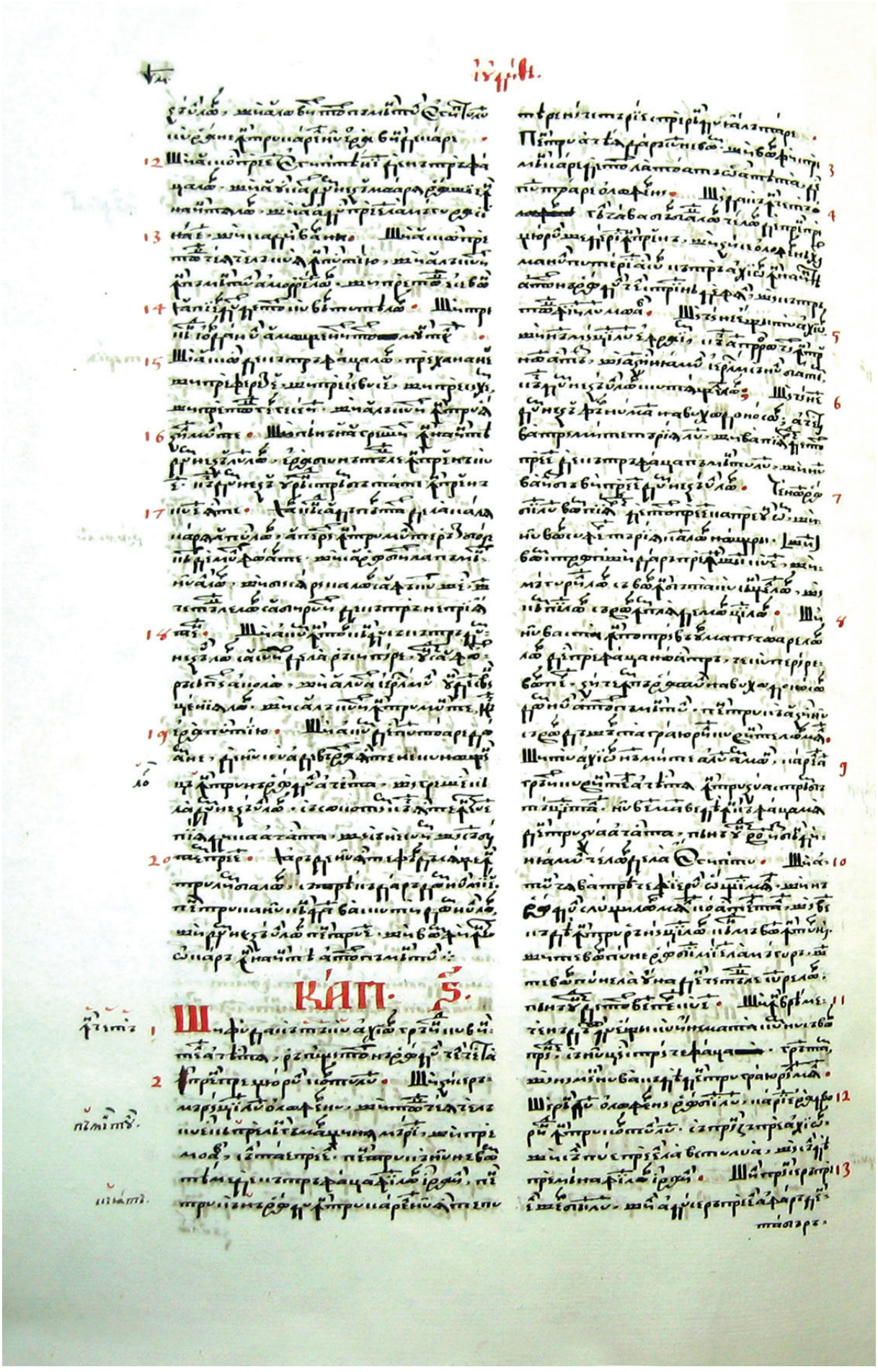

Ms. 45 p. 741

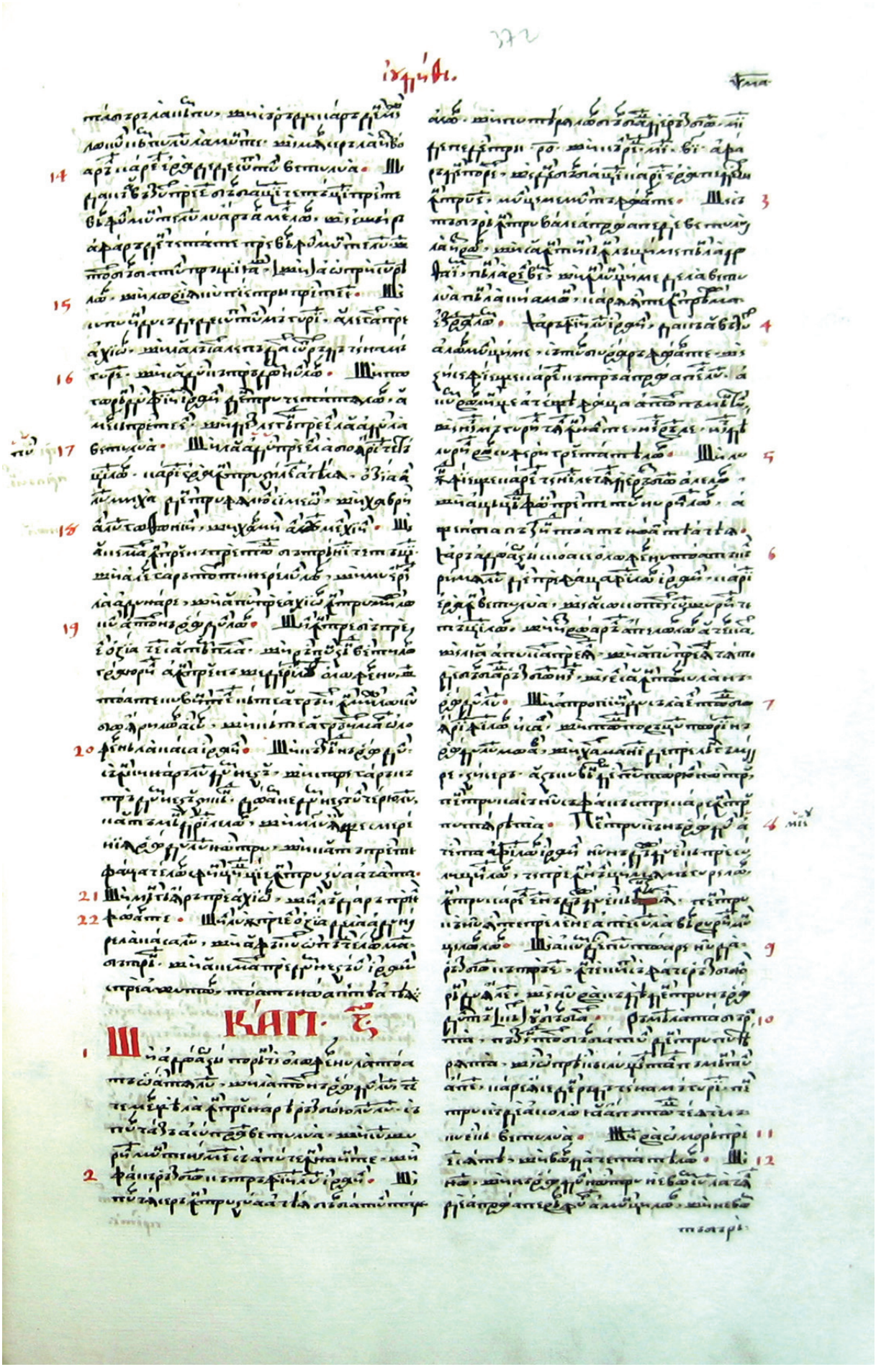

Ms. 45 p. 742

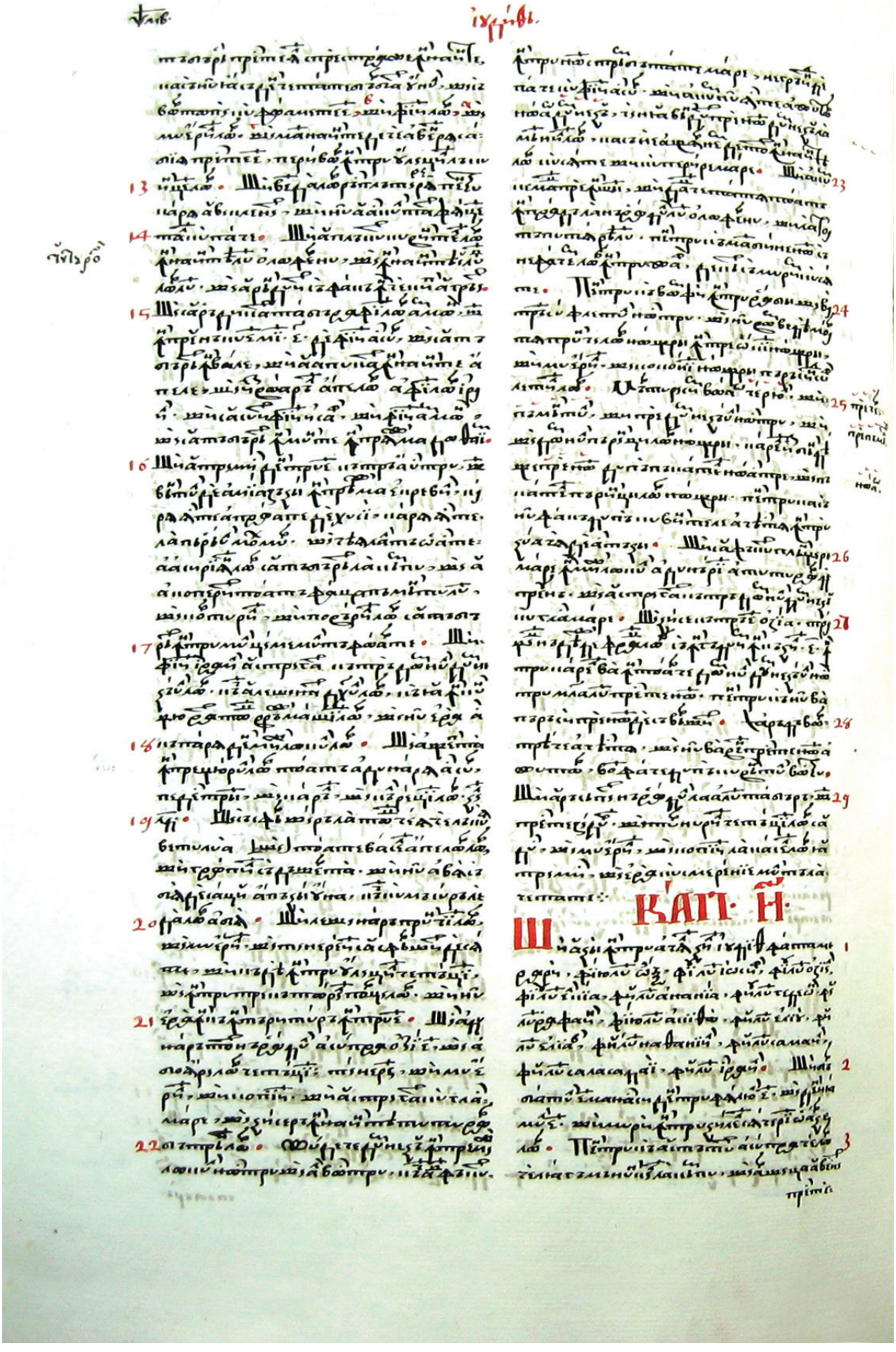

Ms. 45 p. 743

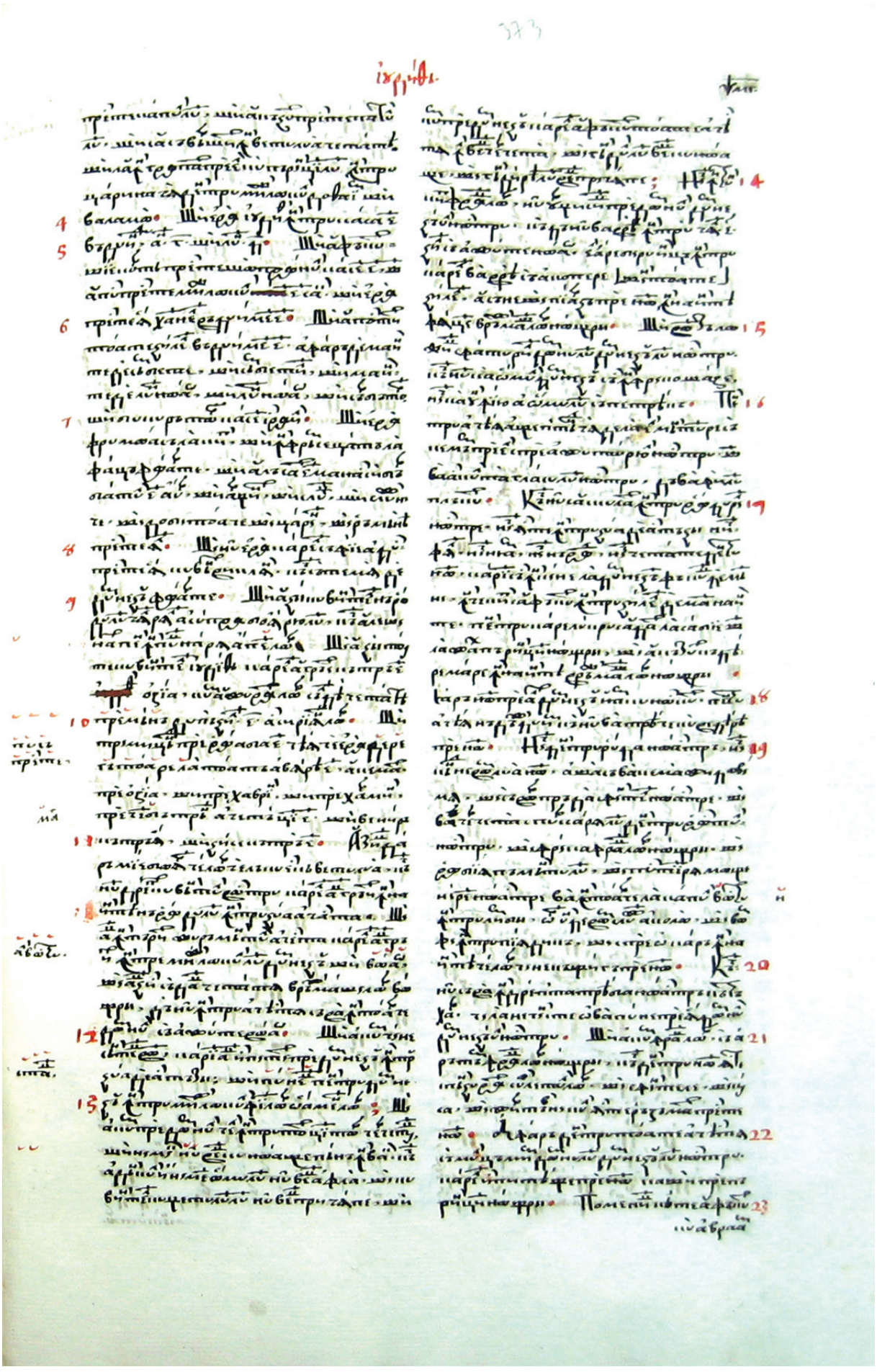

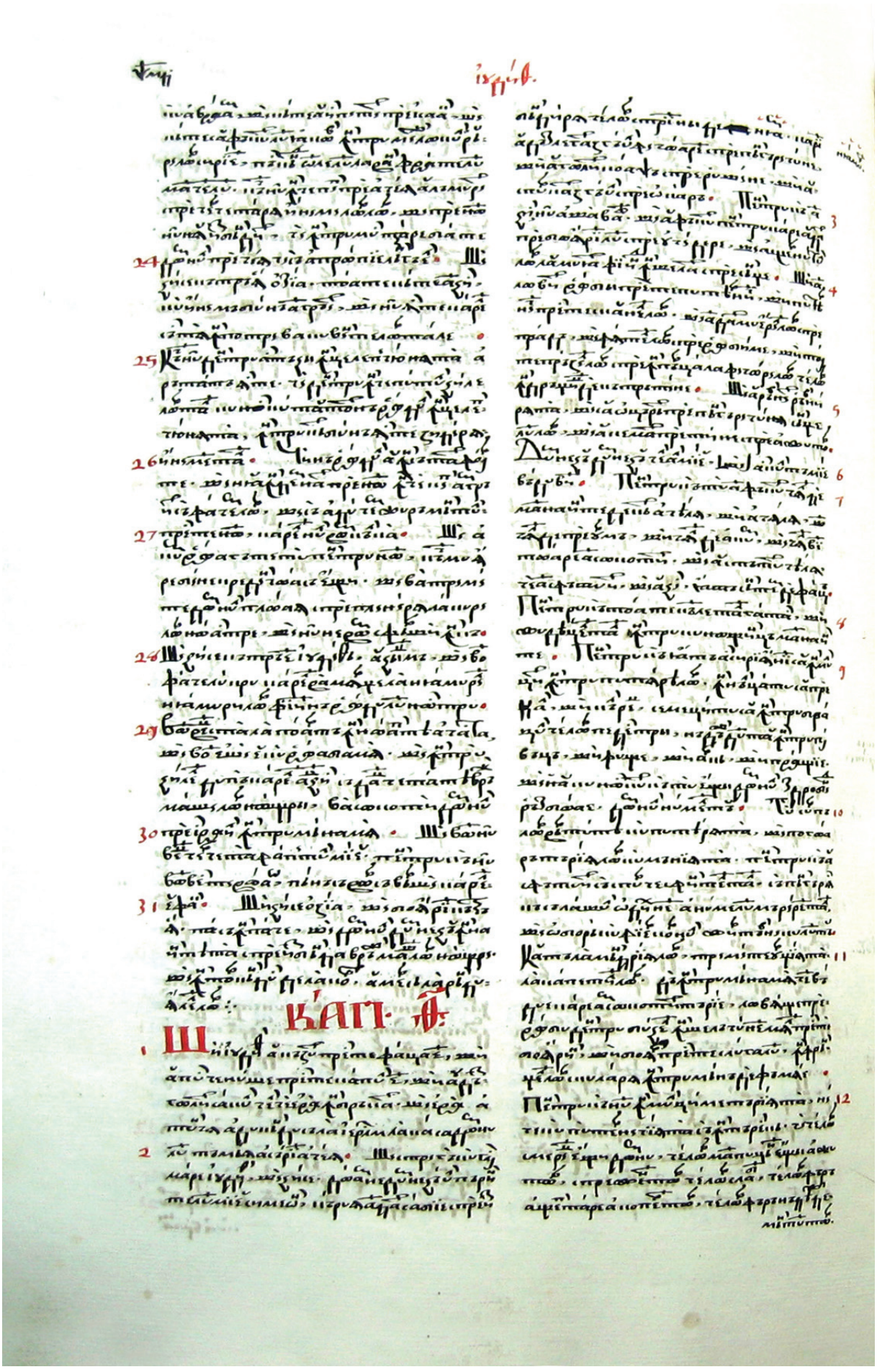

Ms. 45 p. 745

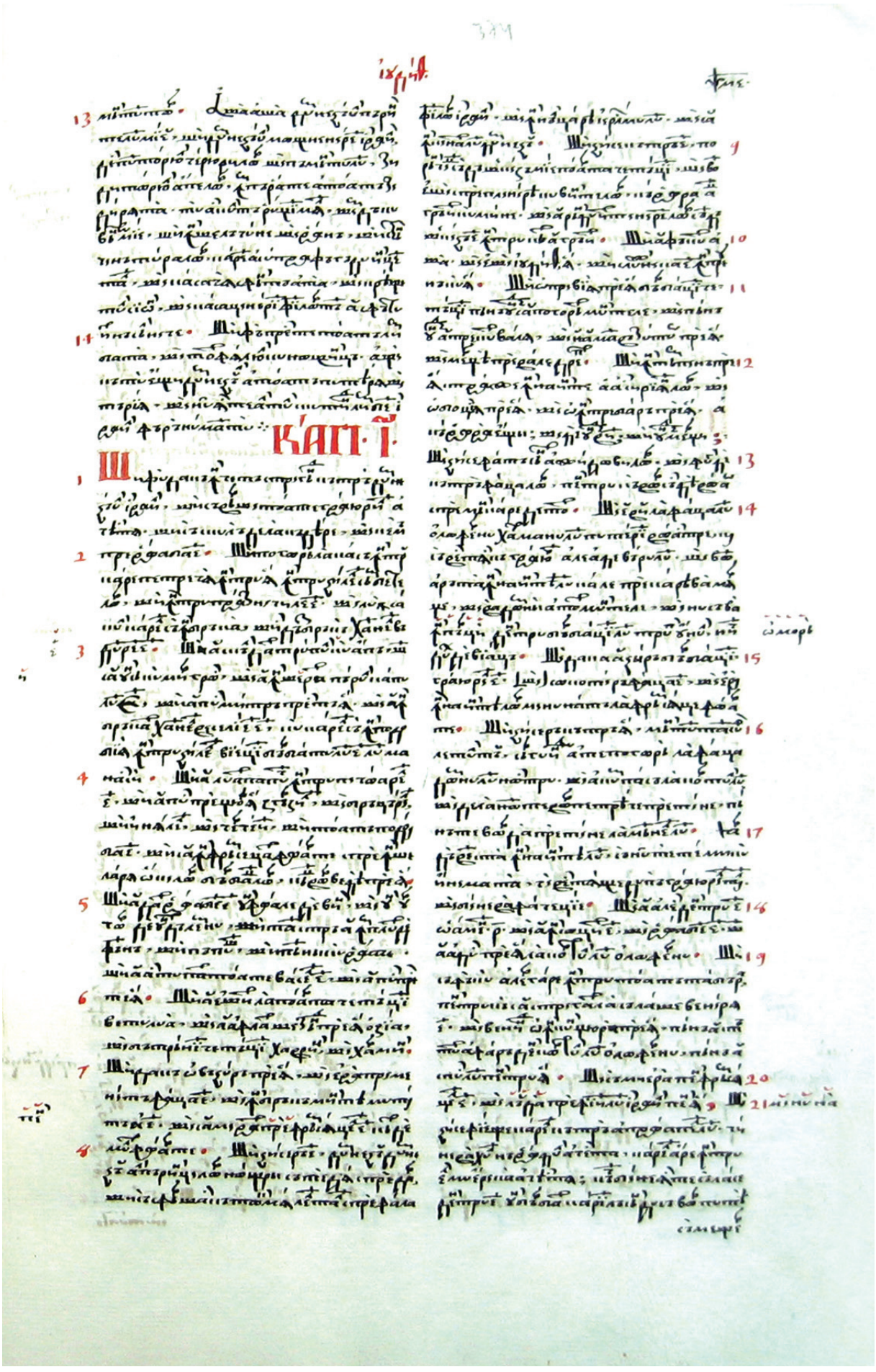

Ms. 45 p. 746

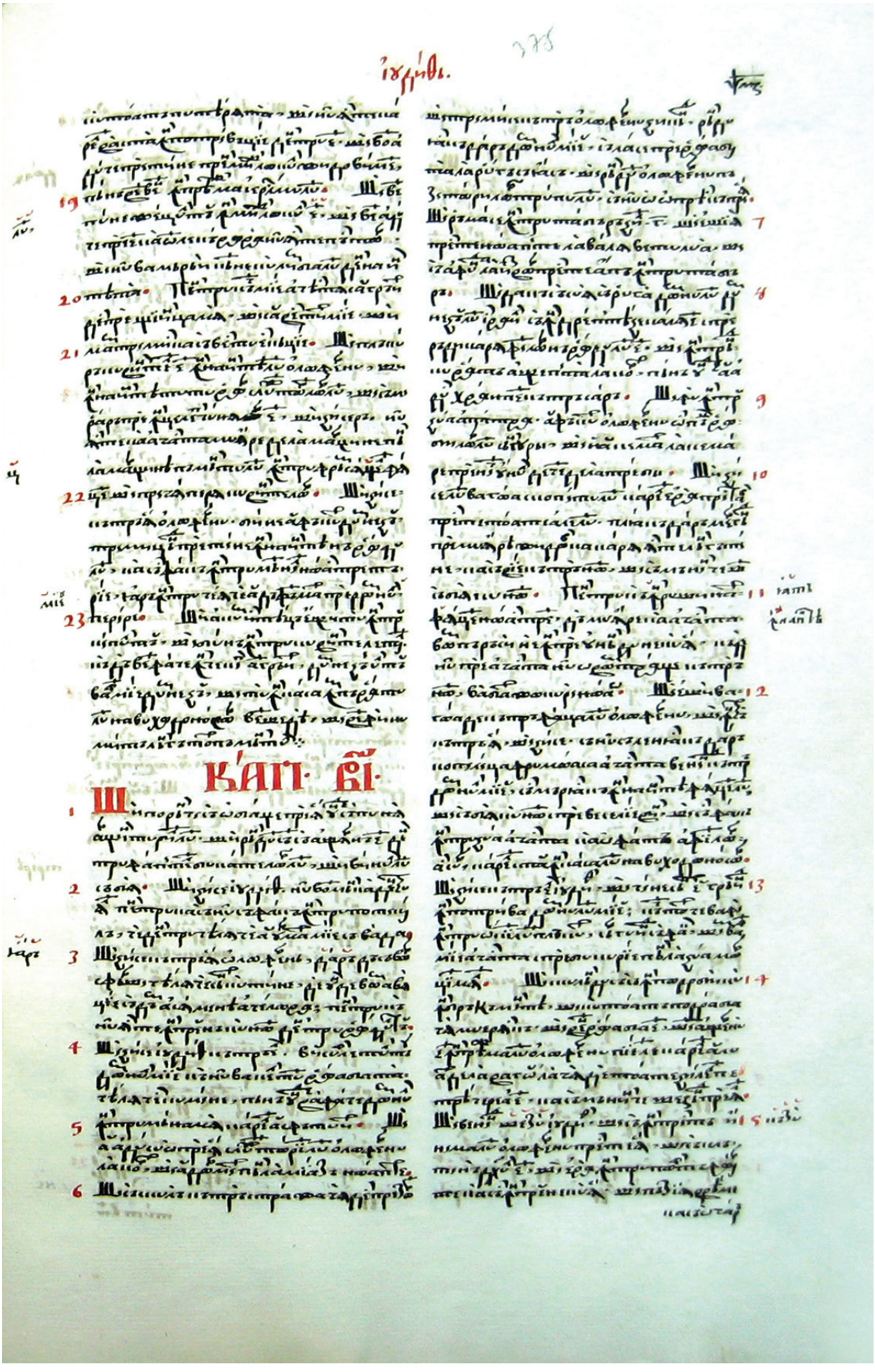

Ms. 45 p. 748

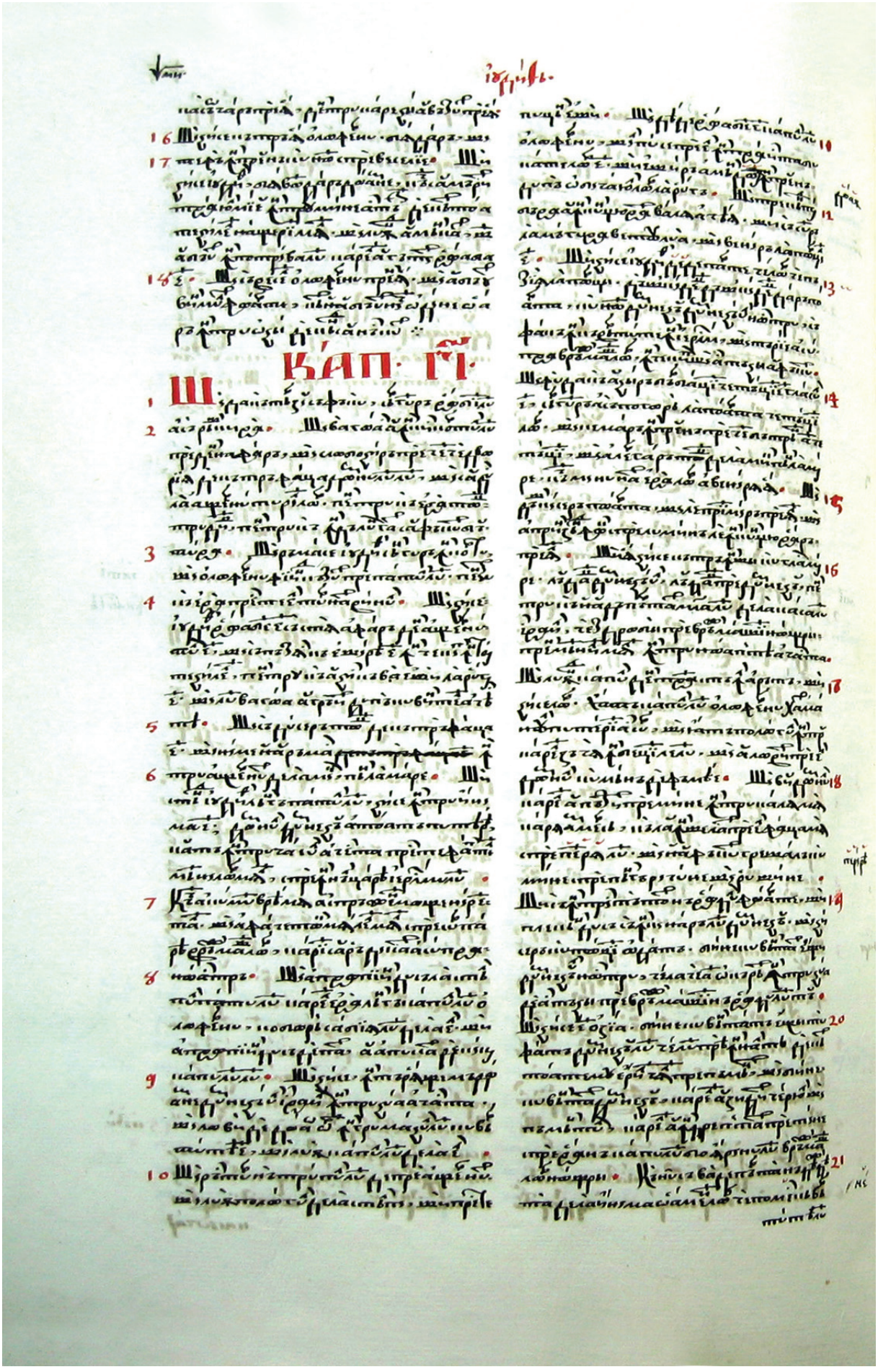

Ms. 45 p. 749

Ms. 45 p. 750

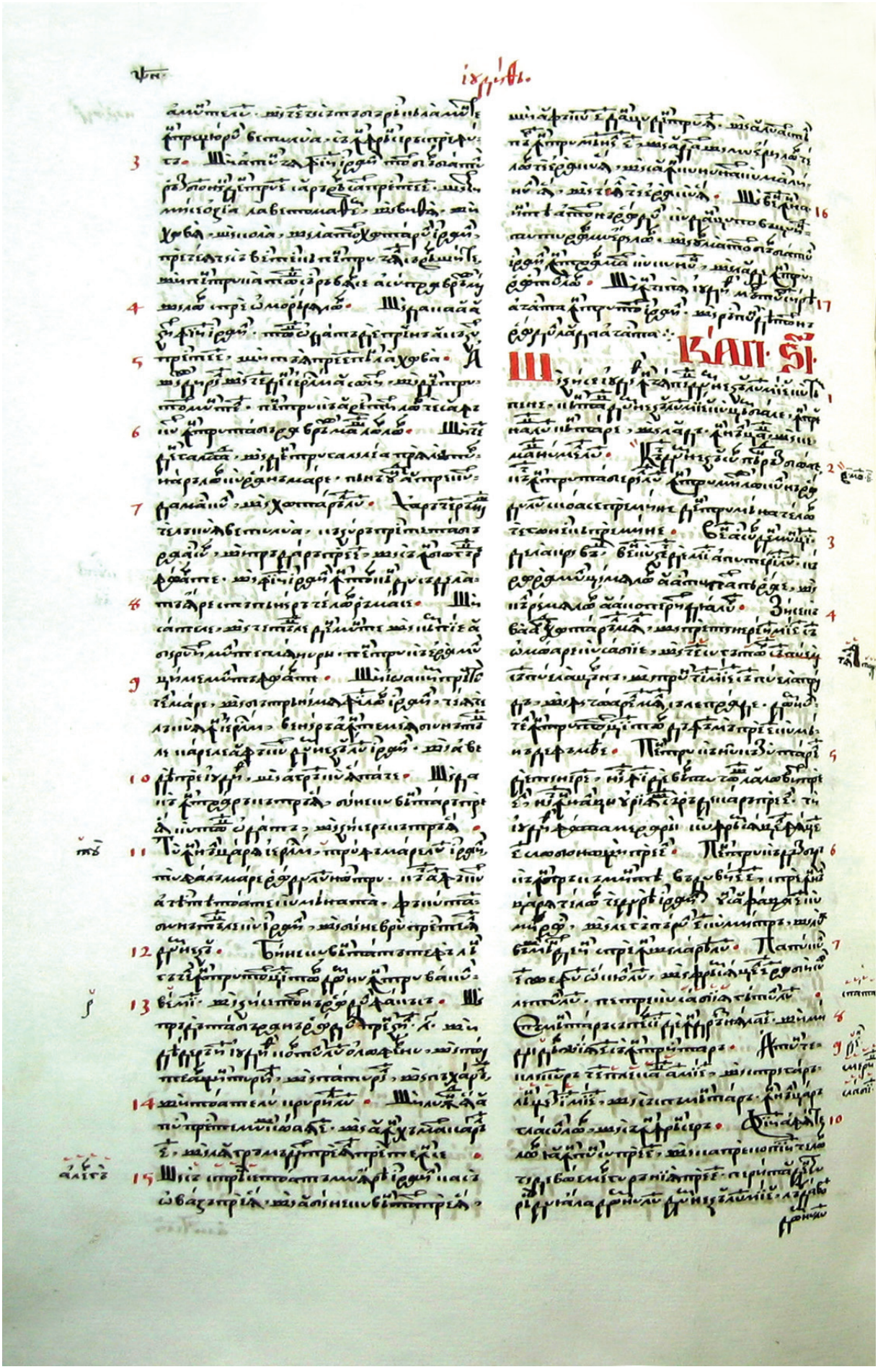

Ms. 45 p. 751

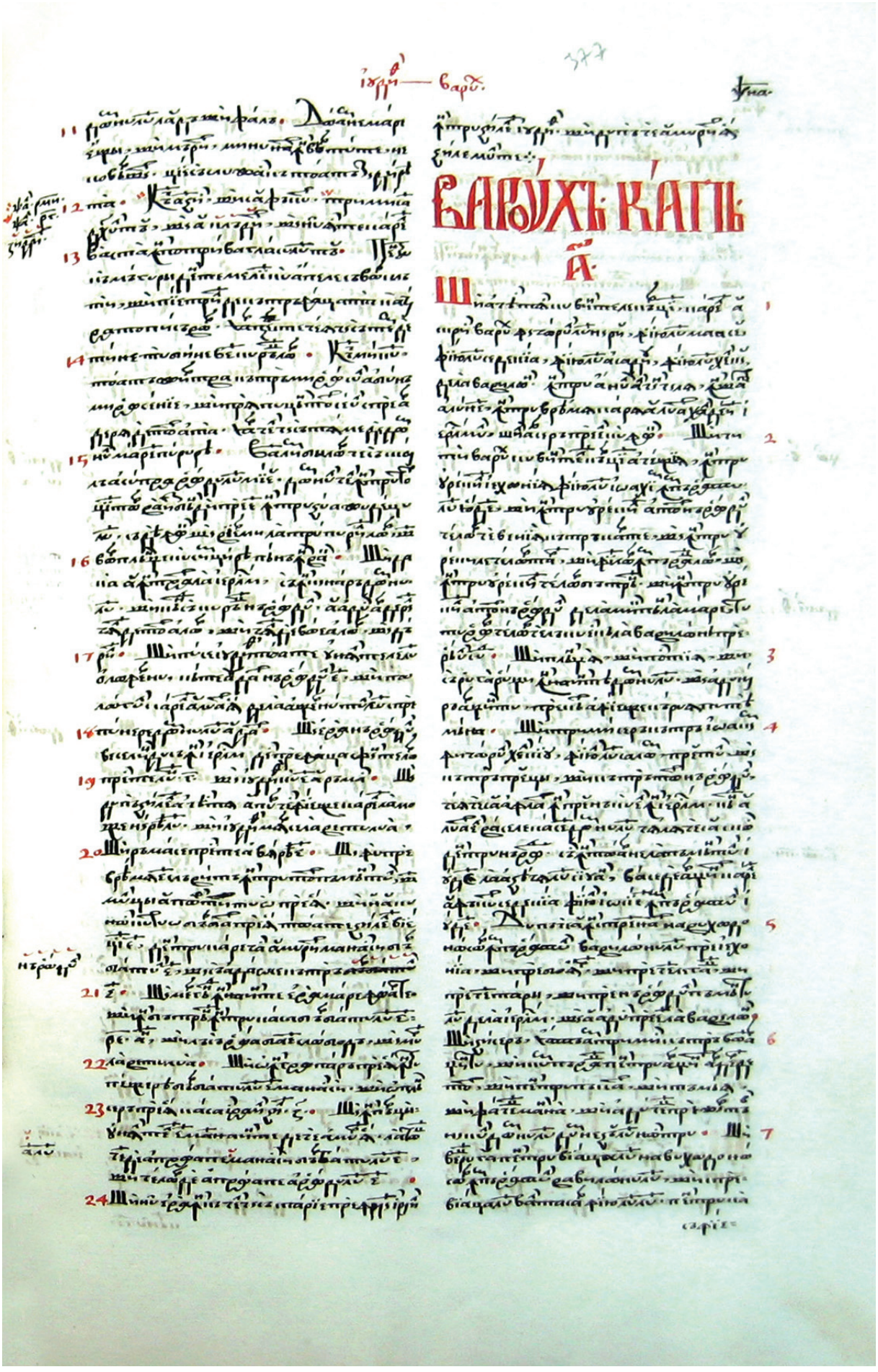

Ms. 45 p. 752

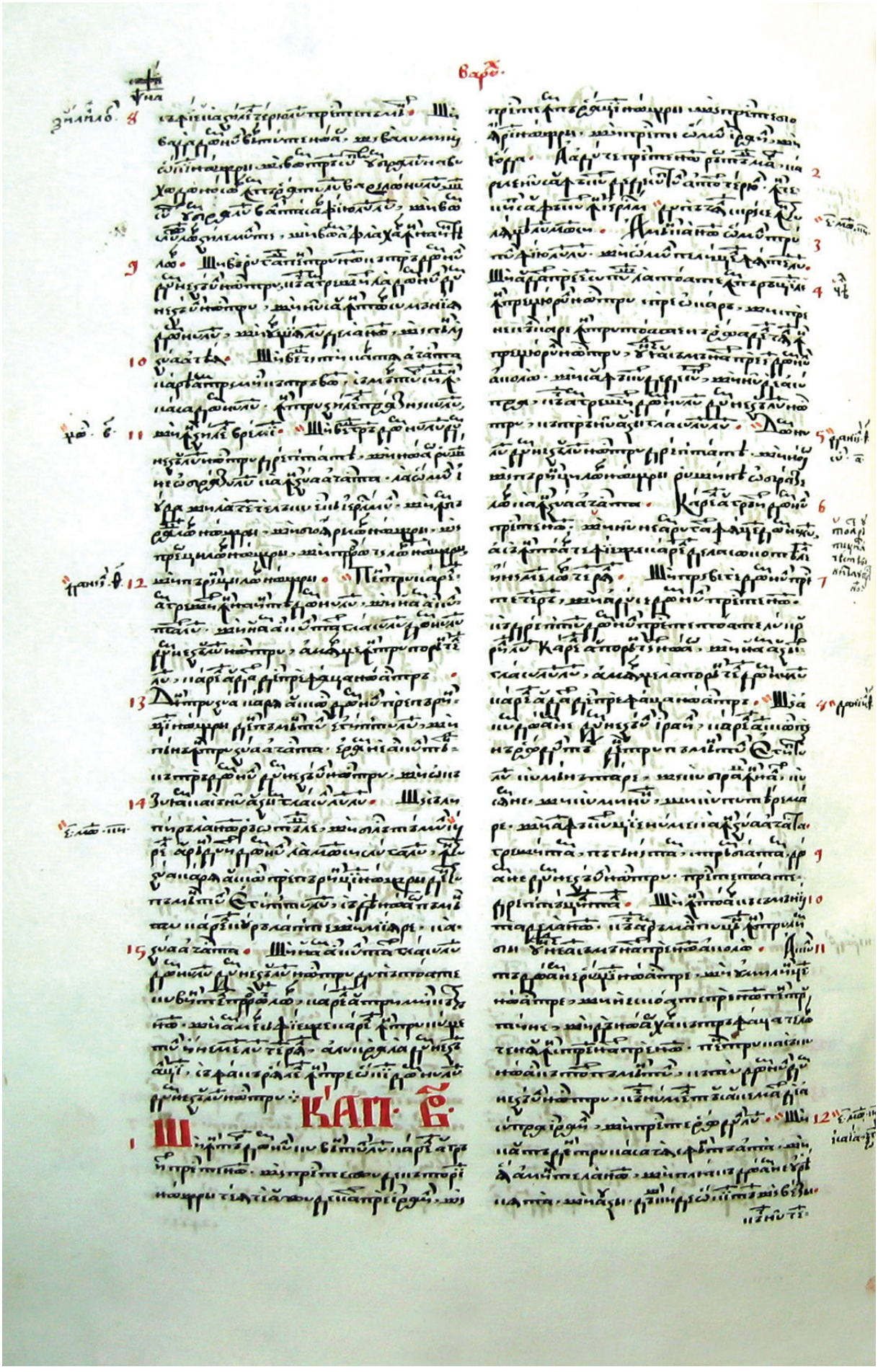

Ms. 45 p. 753

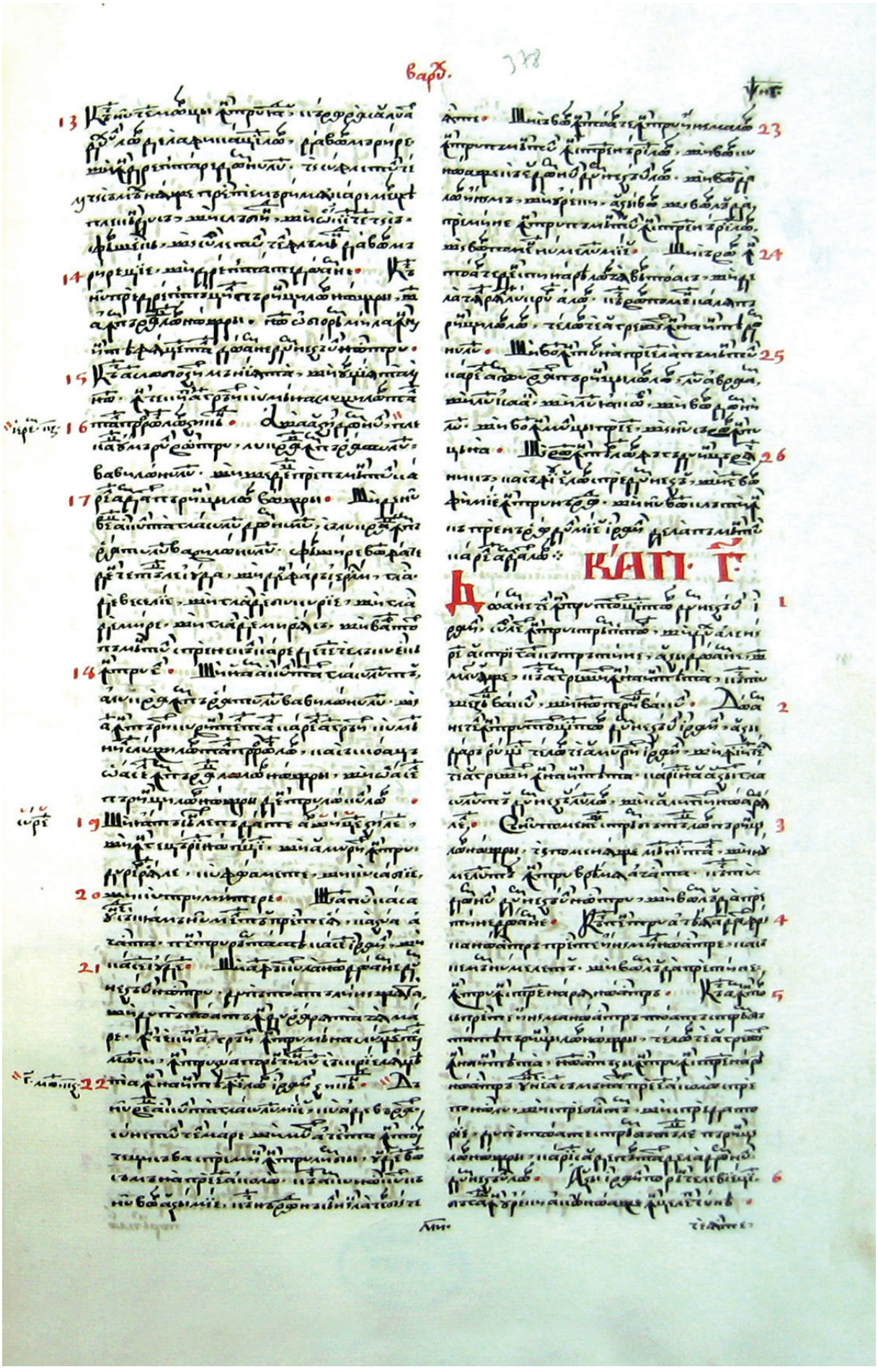

Ms. 45 p. 754

Ms. 45 p. 755

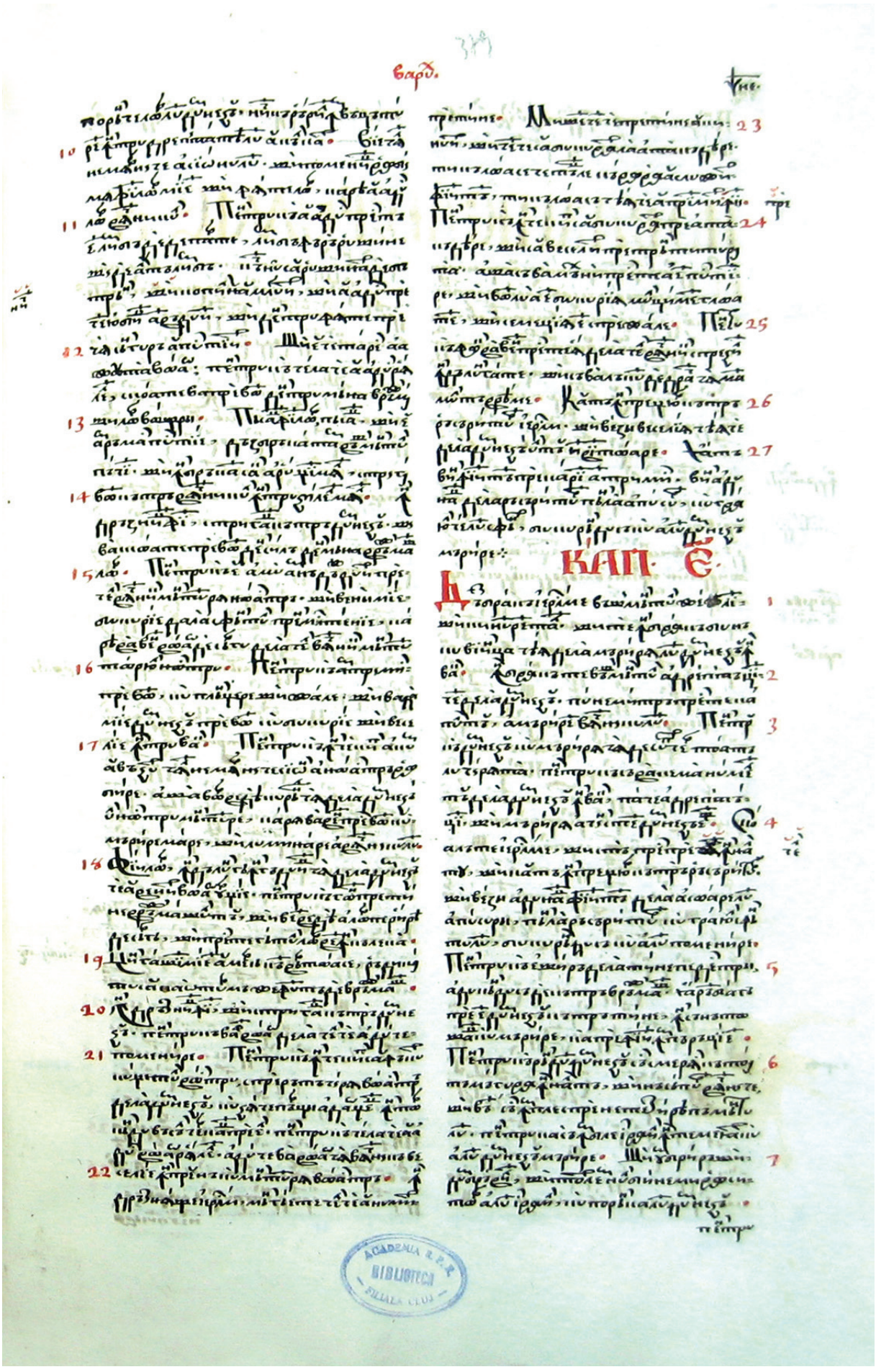

Ms. 45 p. 756

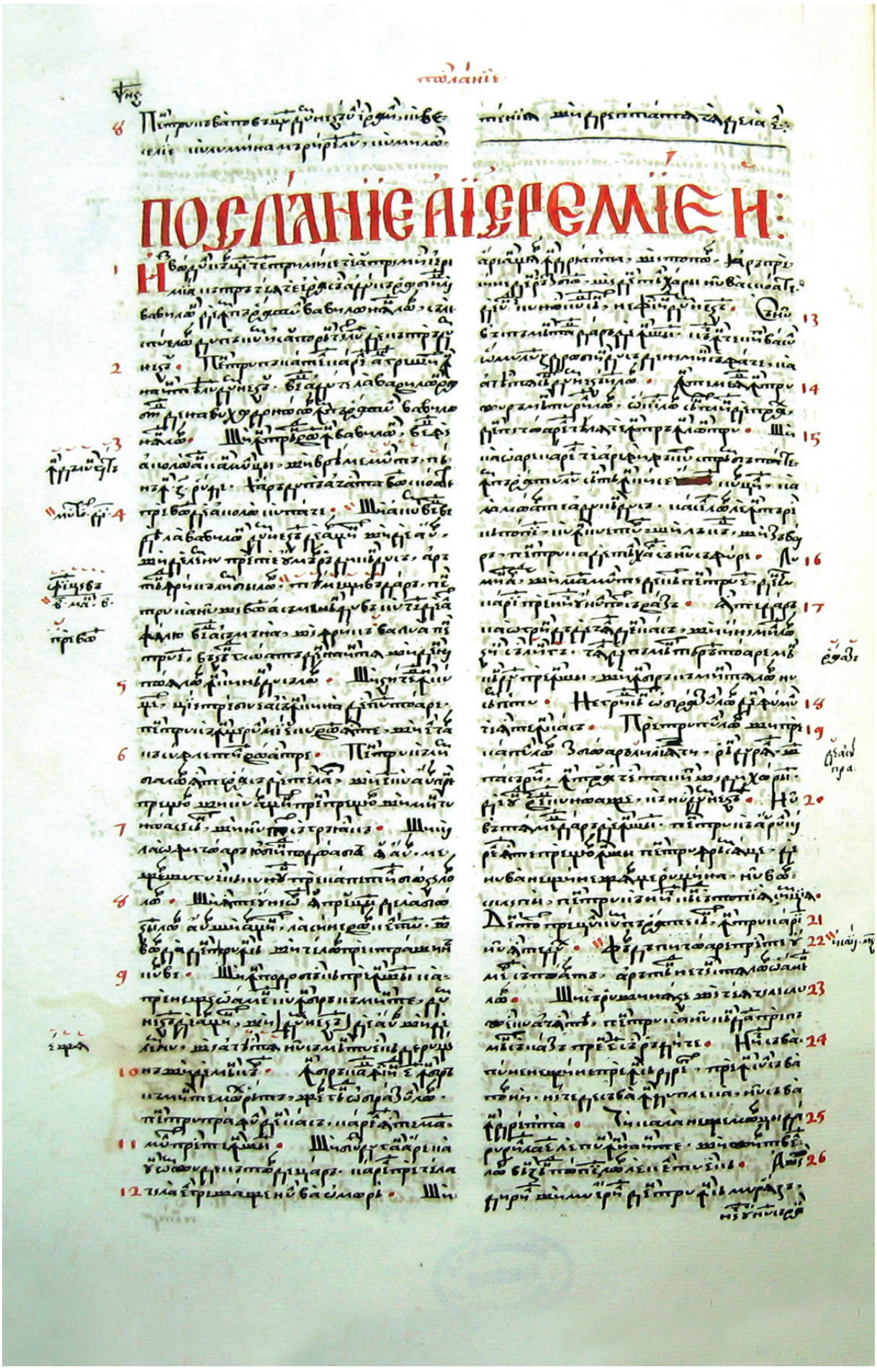

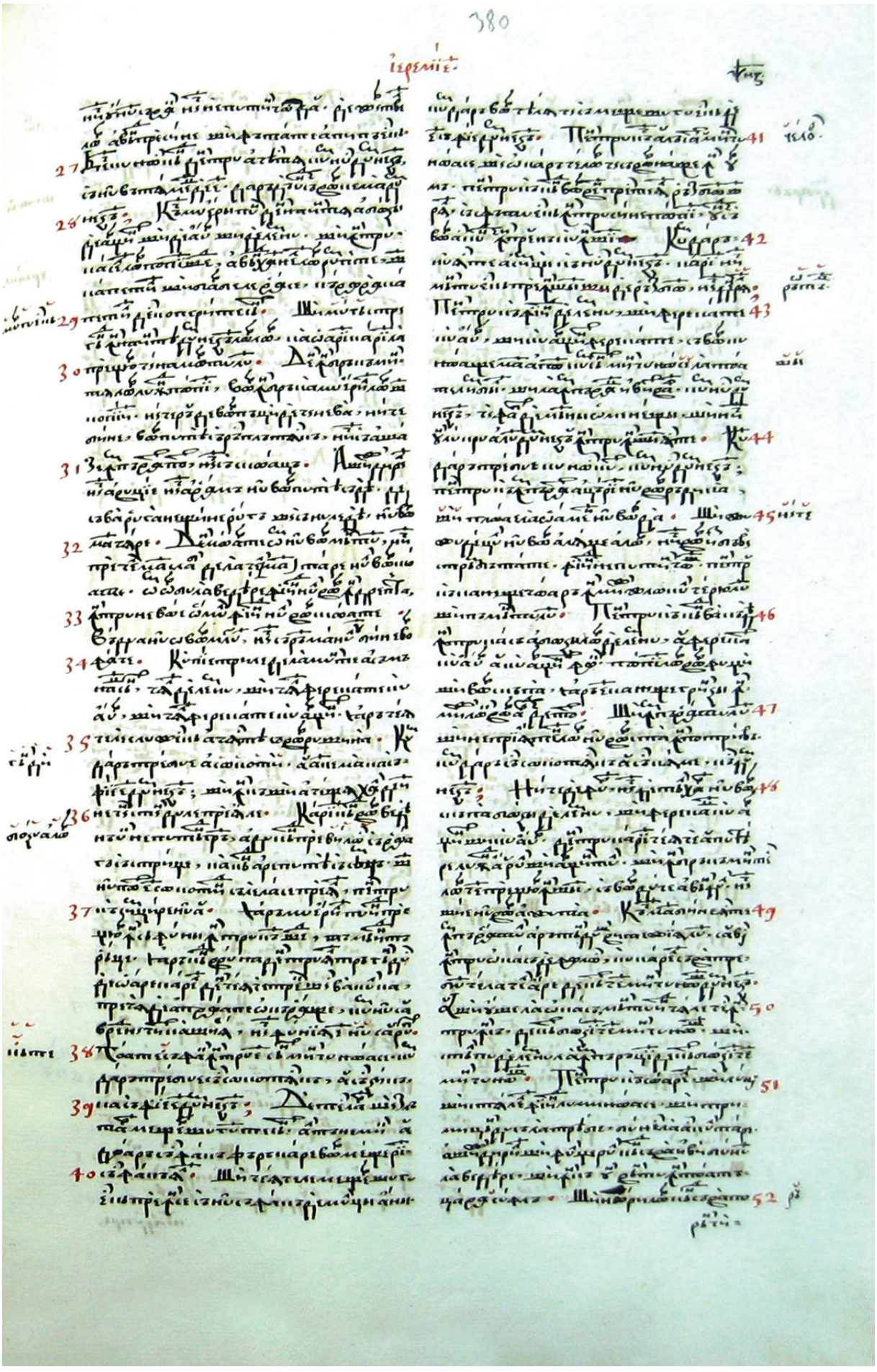

Ms. 45 p. 758

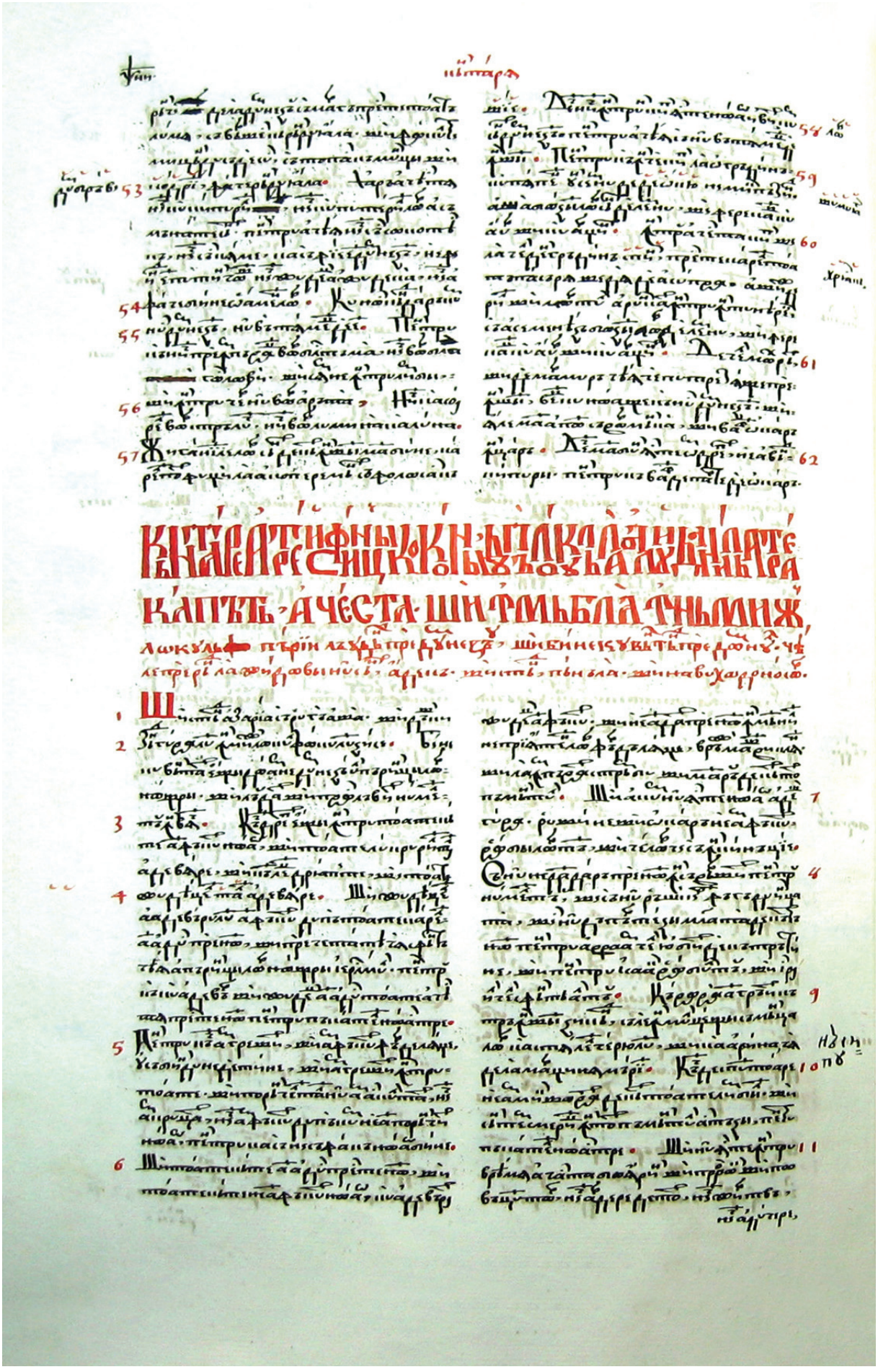

Ms. 45 p. 759

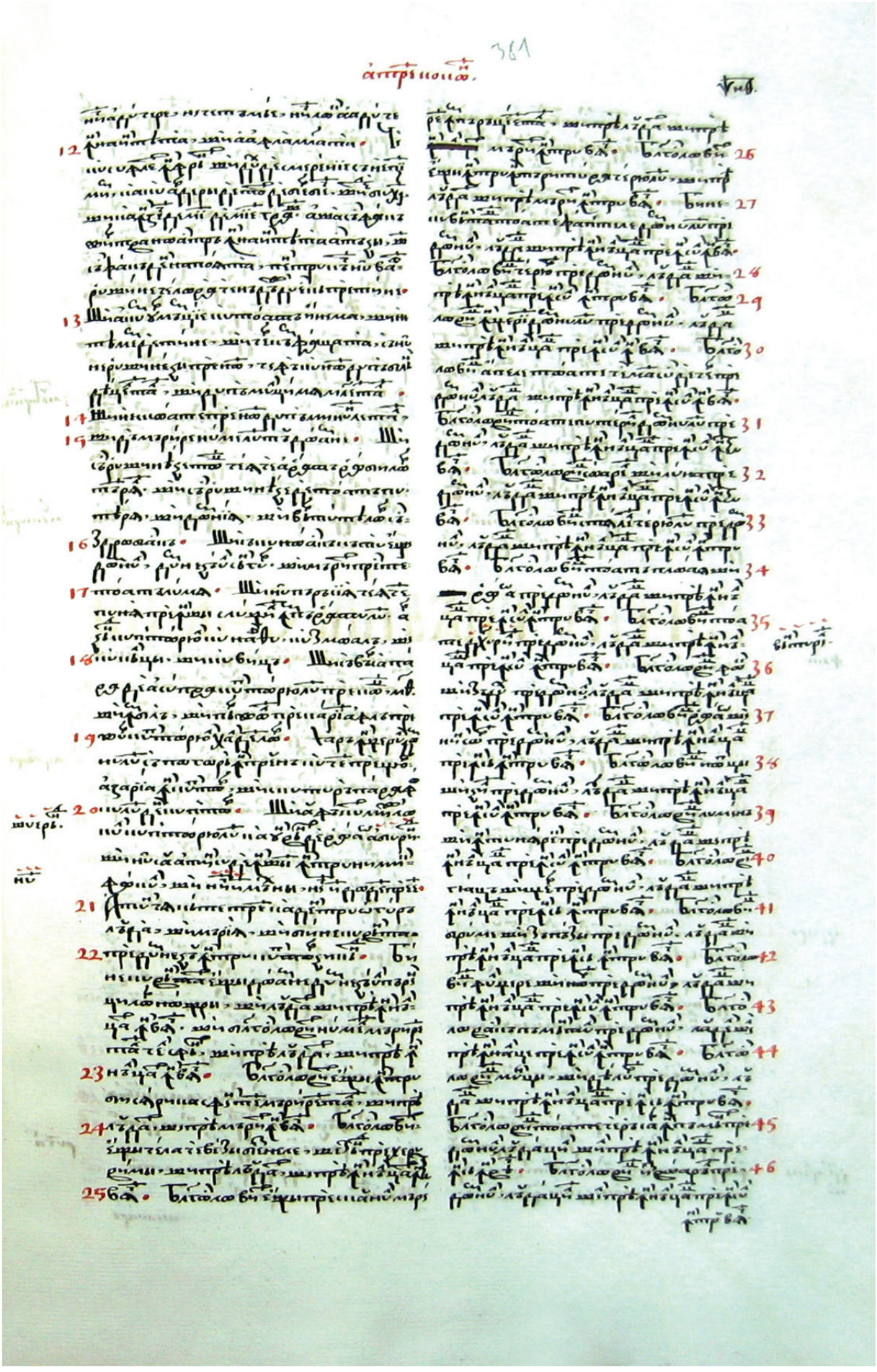

Ms. 45 p. 760

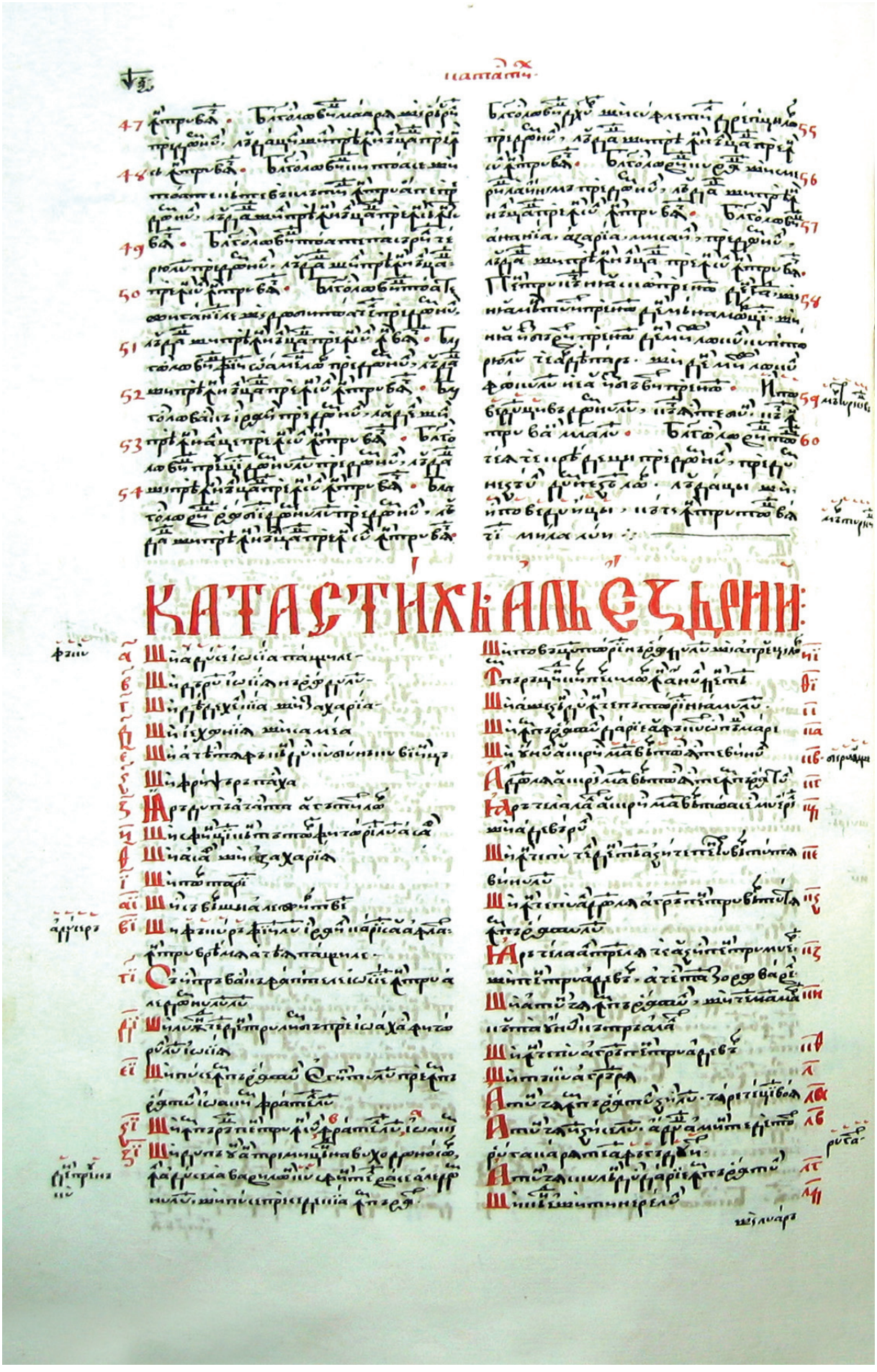

Ms. 45 p. 761

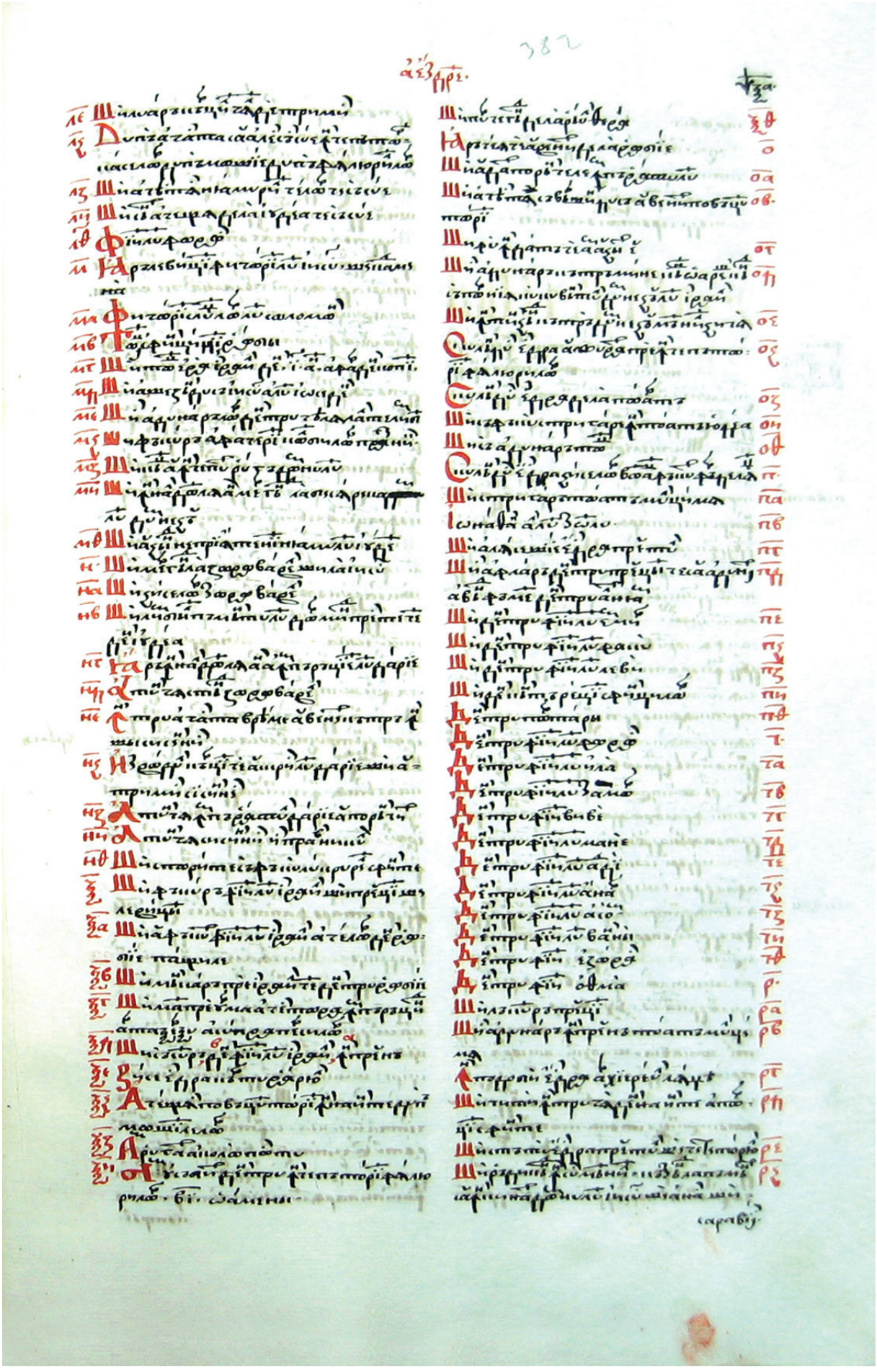

Ms. 45 p. 762

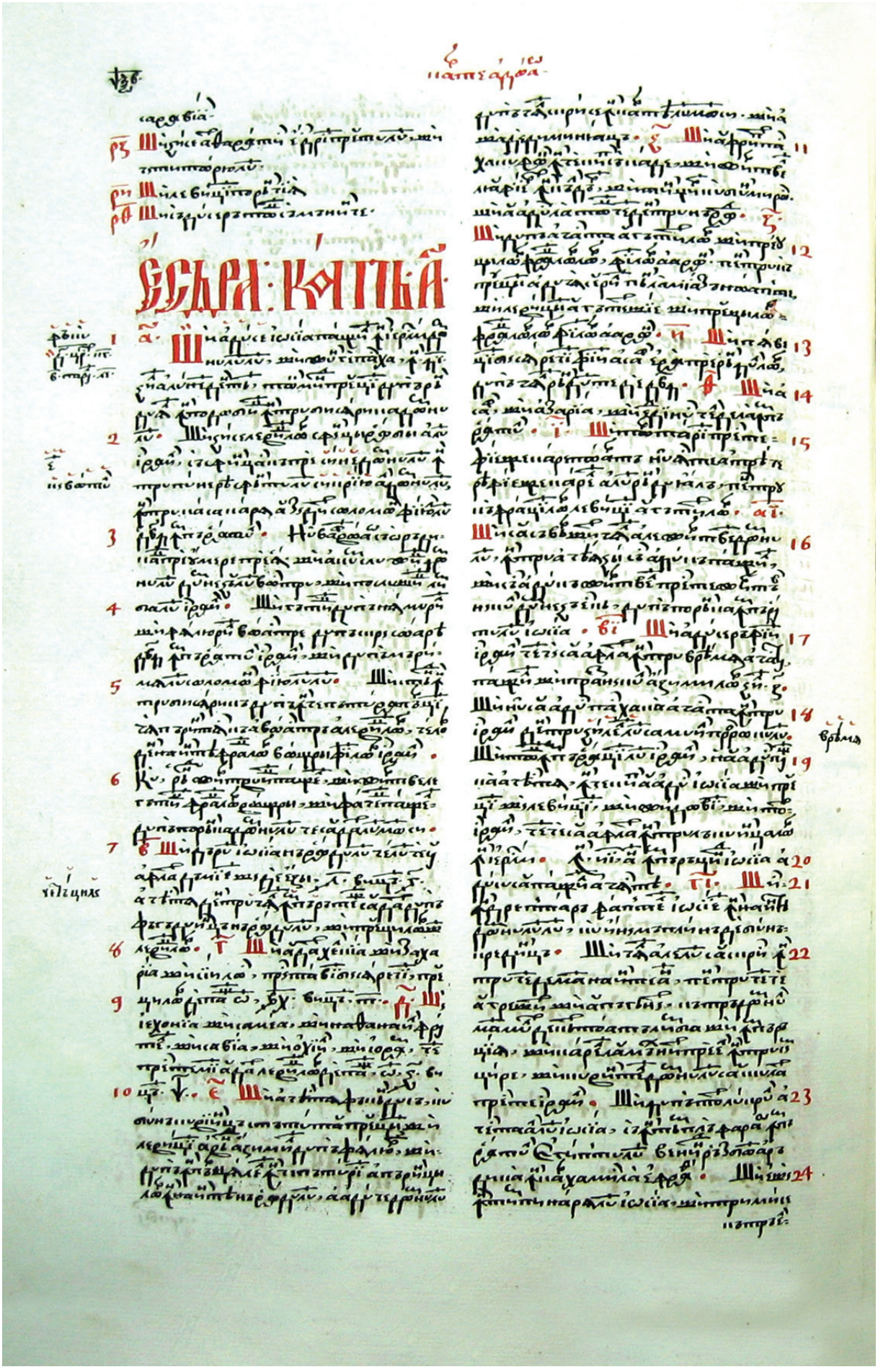

Ms. 45 p. 763

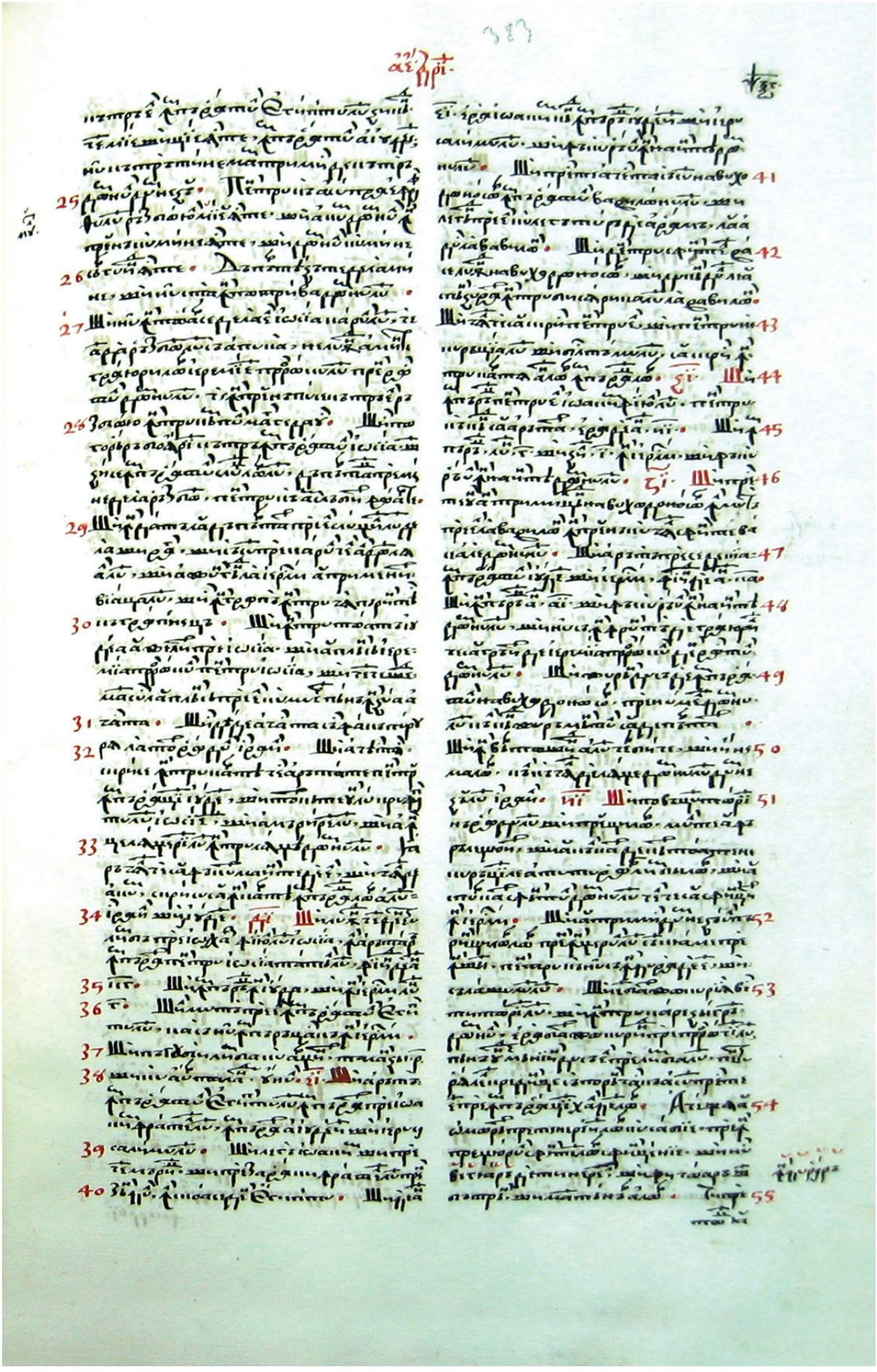

Ms. 45 p. 764

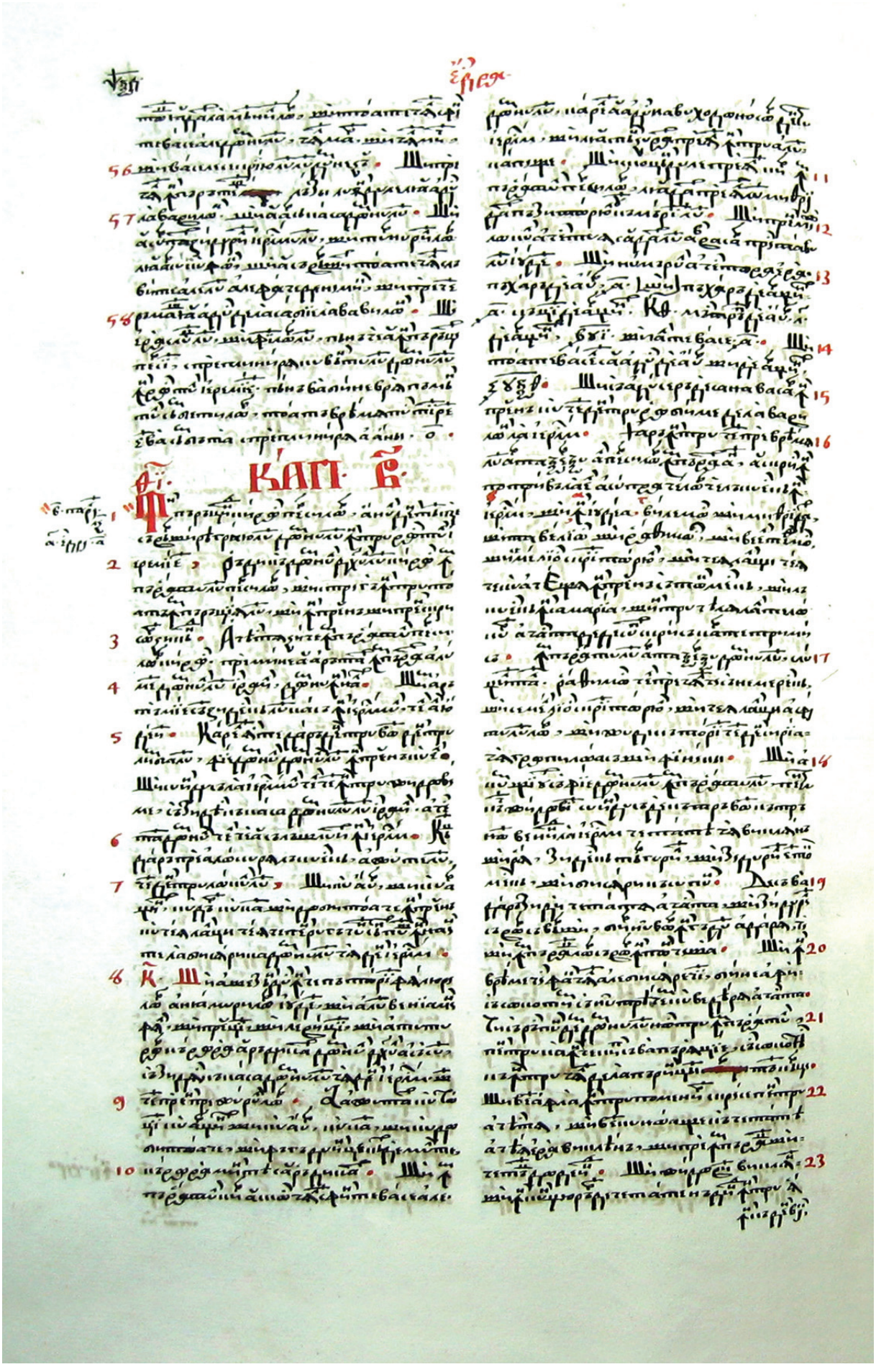

Ms. 45 p. 765

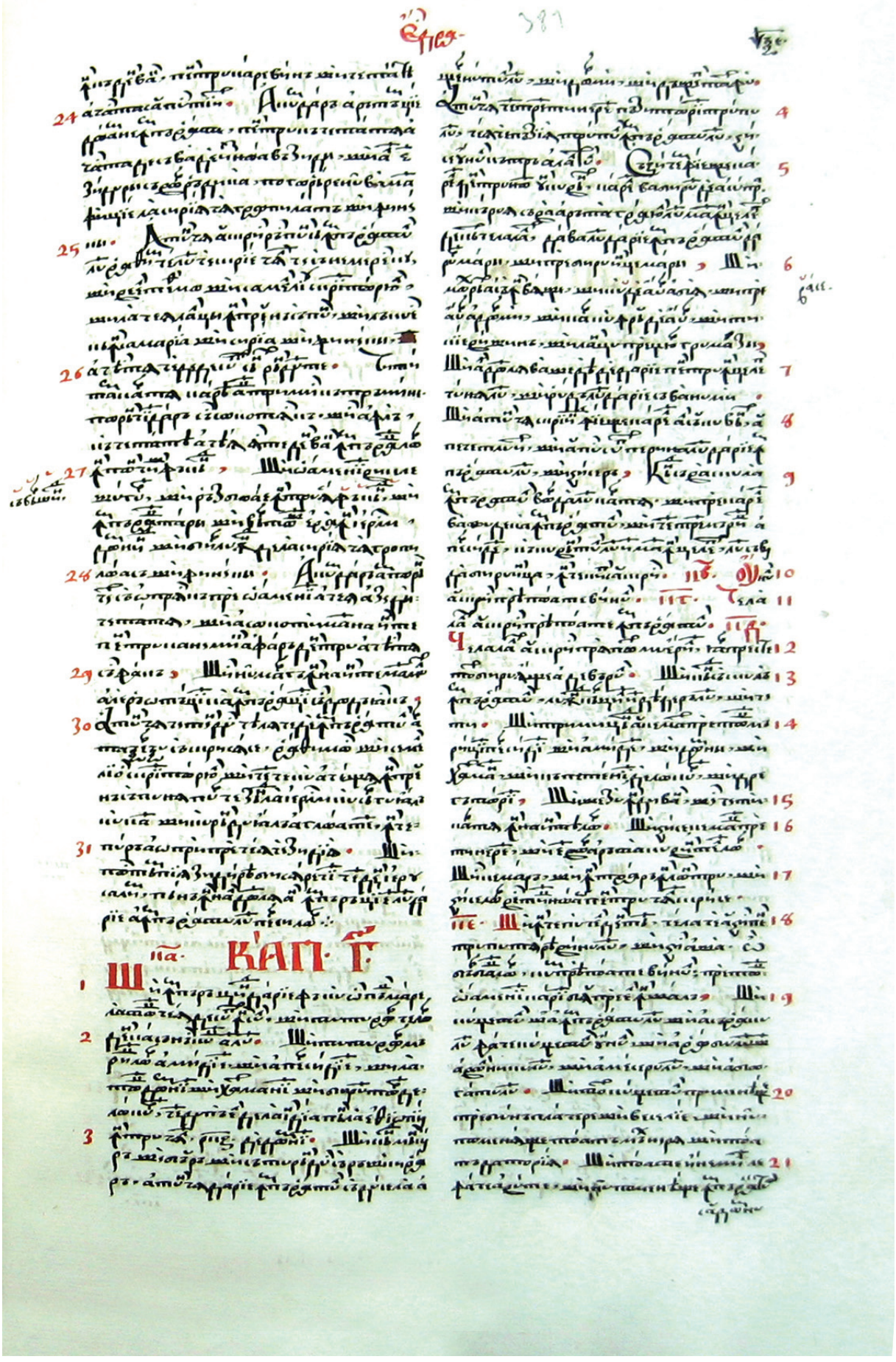

Ms. 45 p. 766

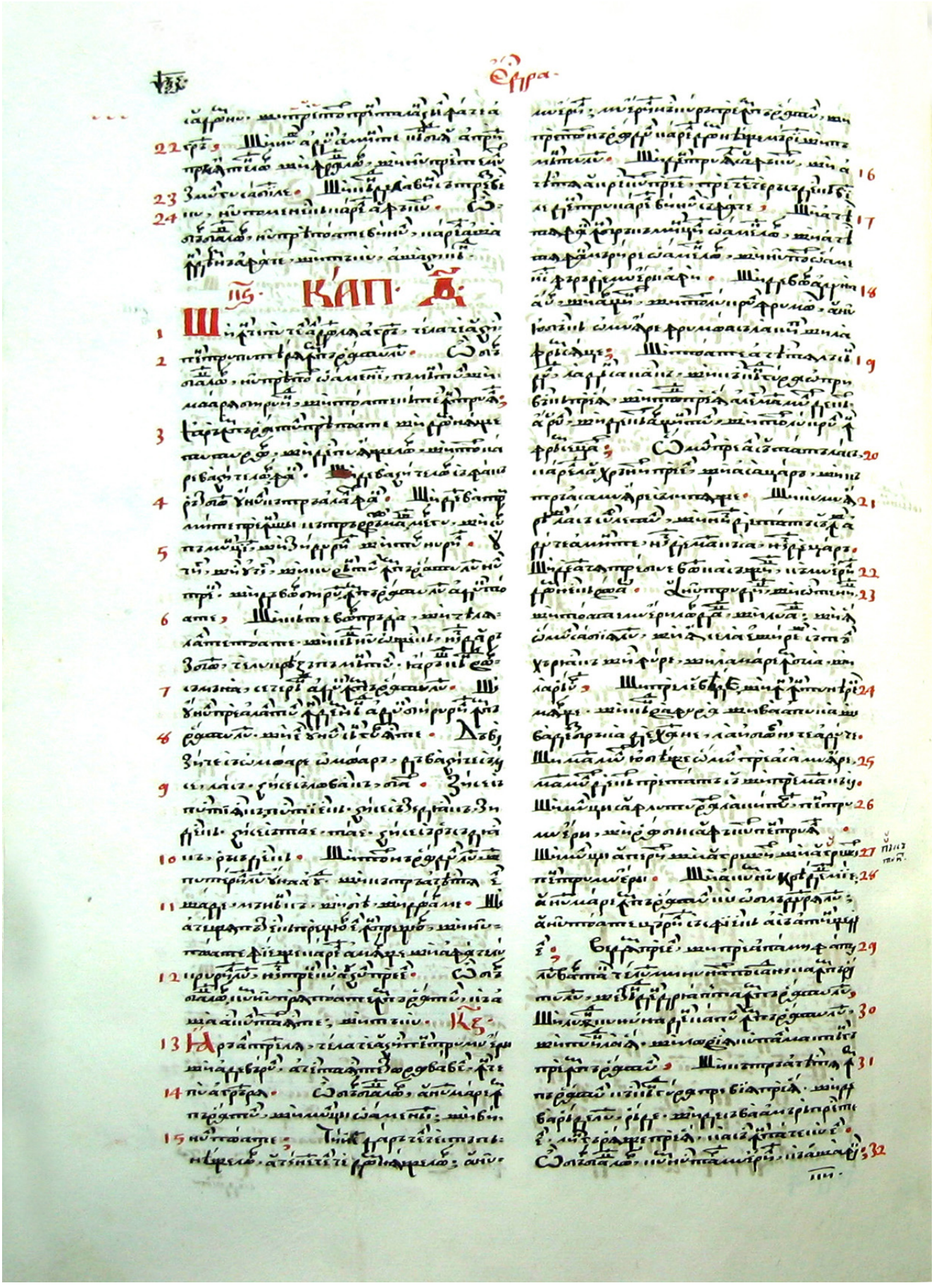

Ms. 45 p. 767

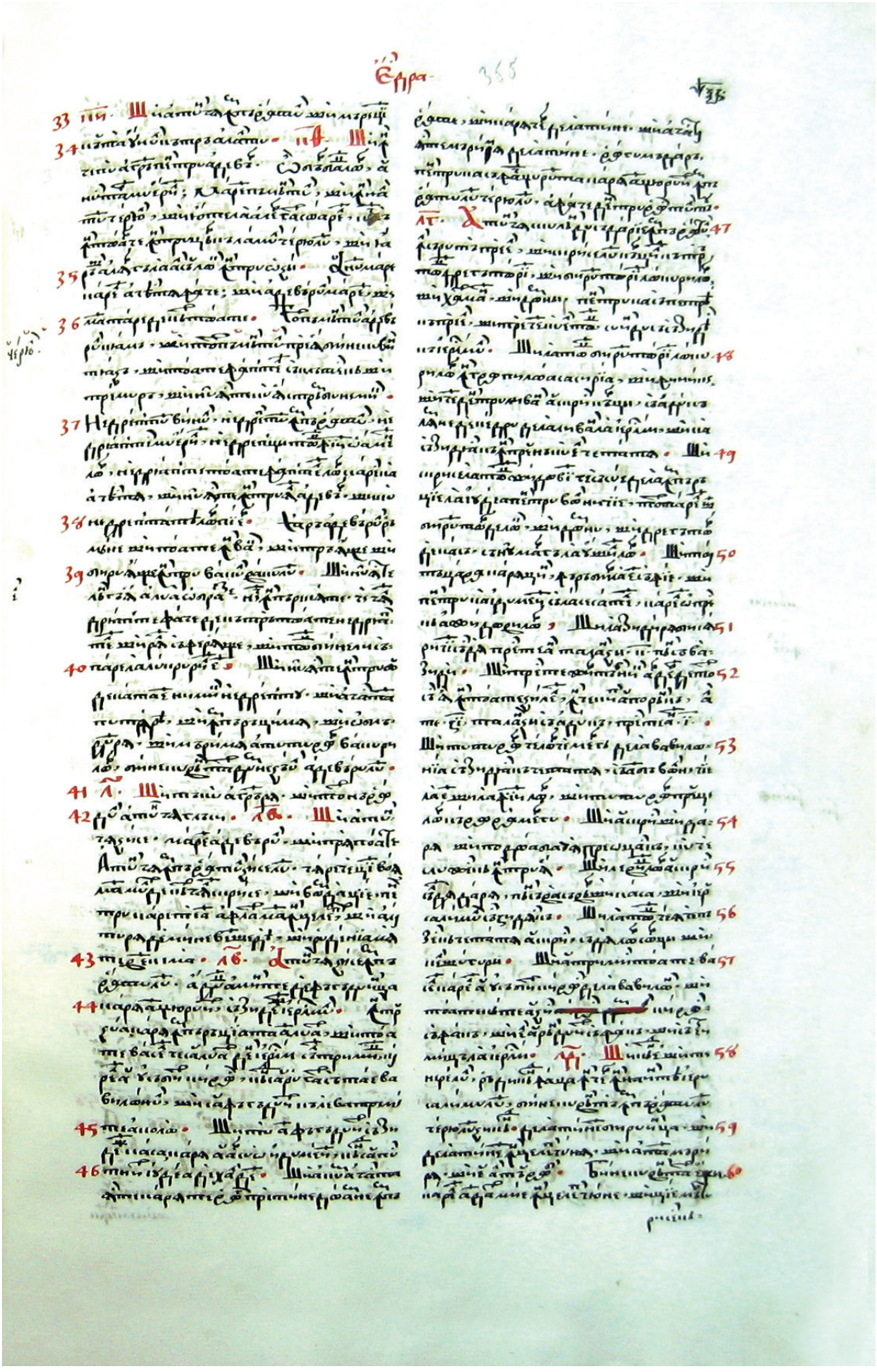

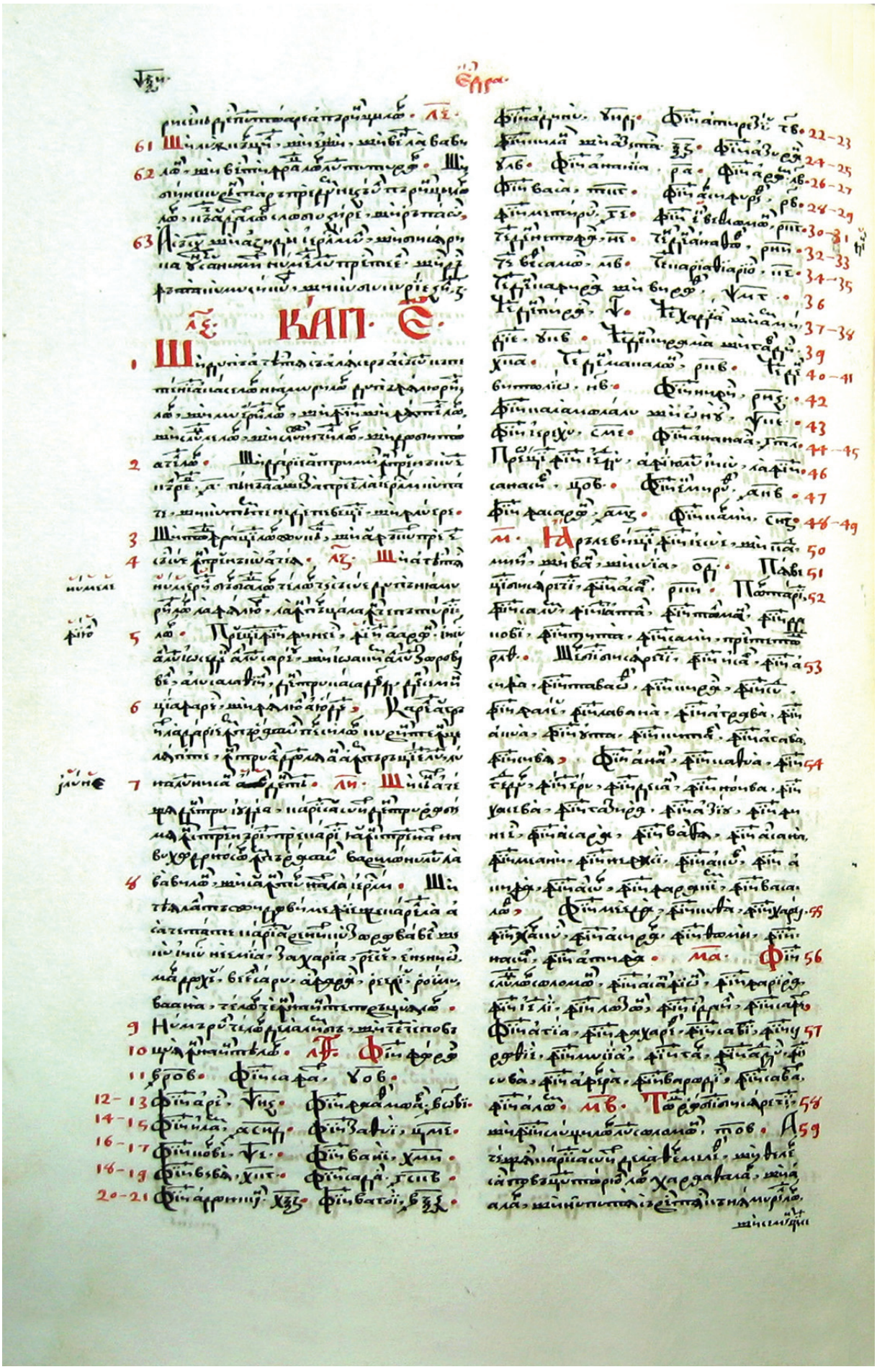

Ms. 45 p. 769

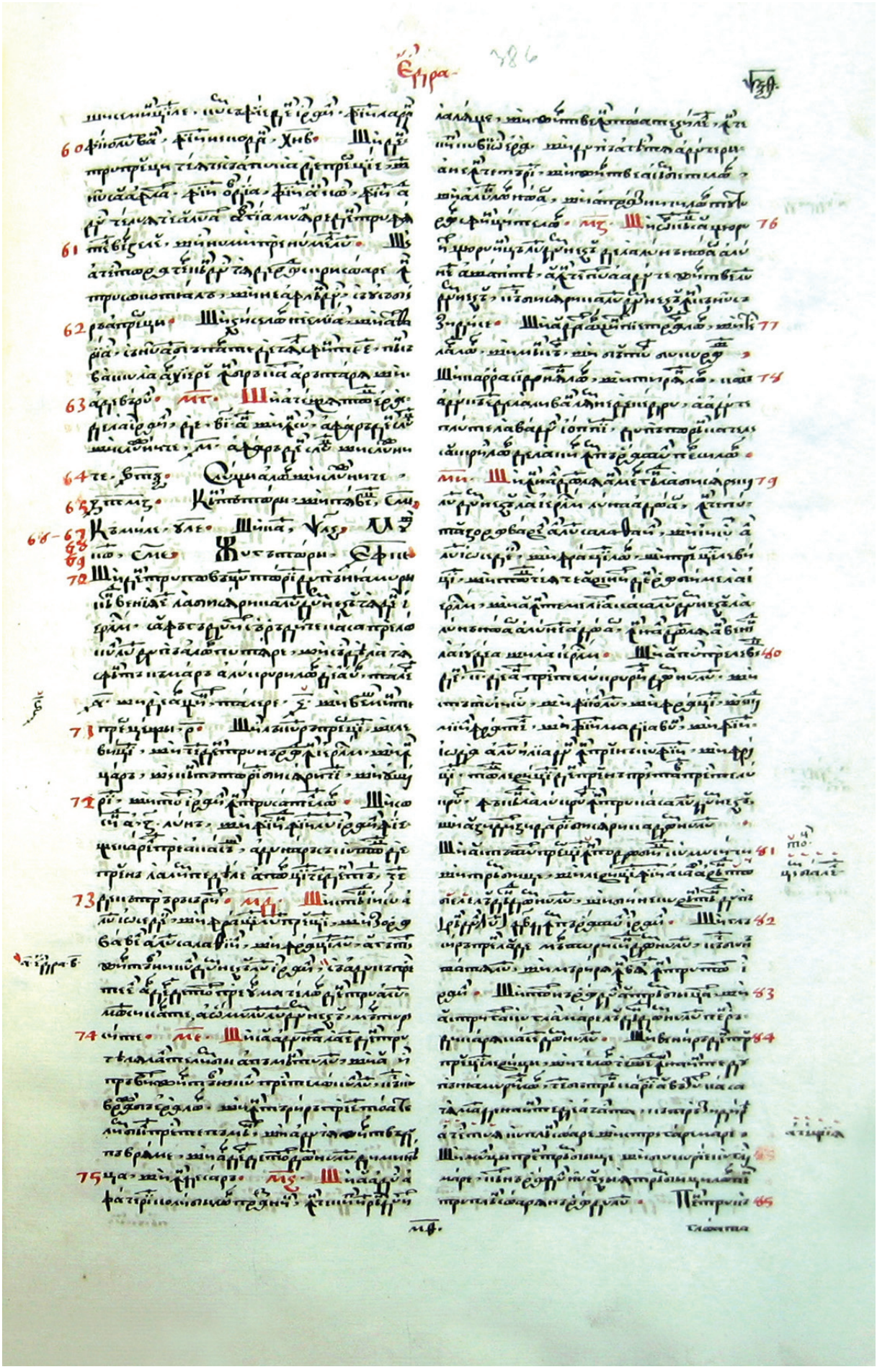

Ms. 45 p. 780

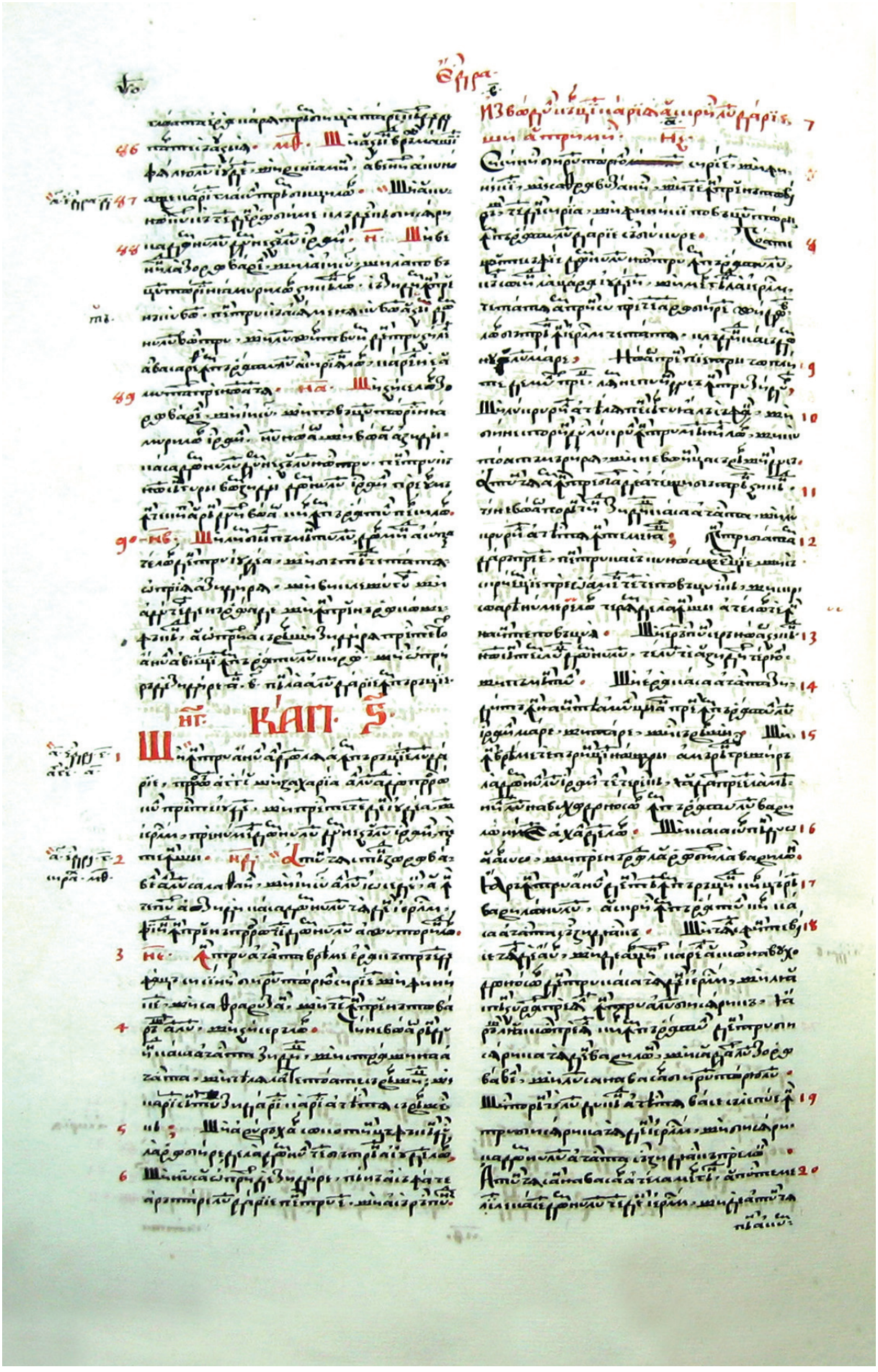

Ms. 45 p. 781

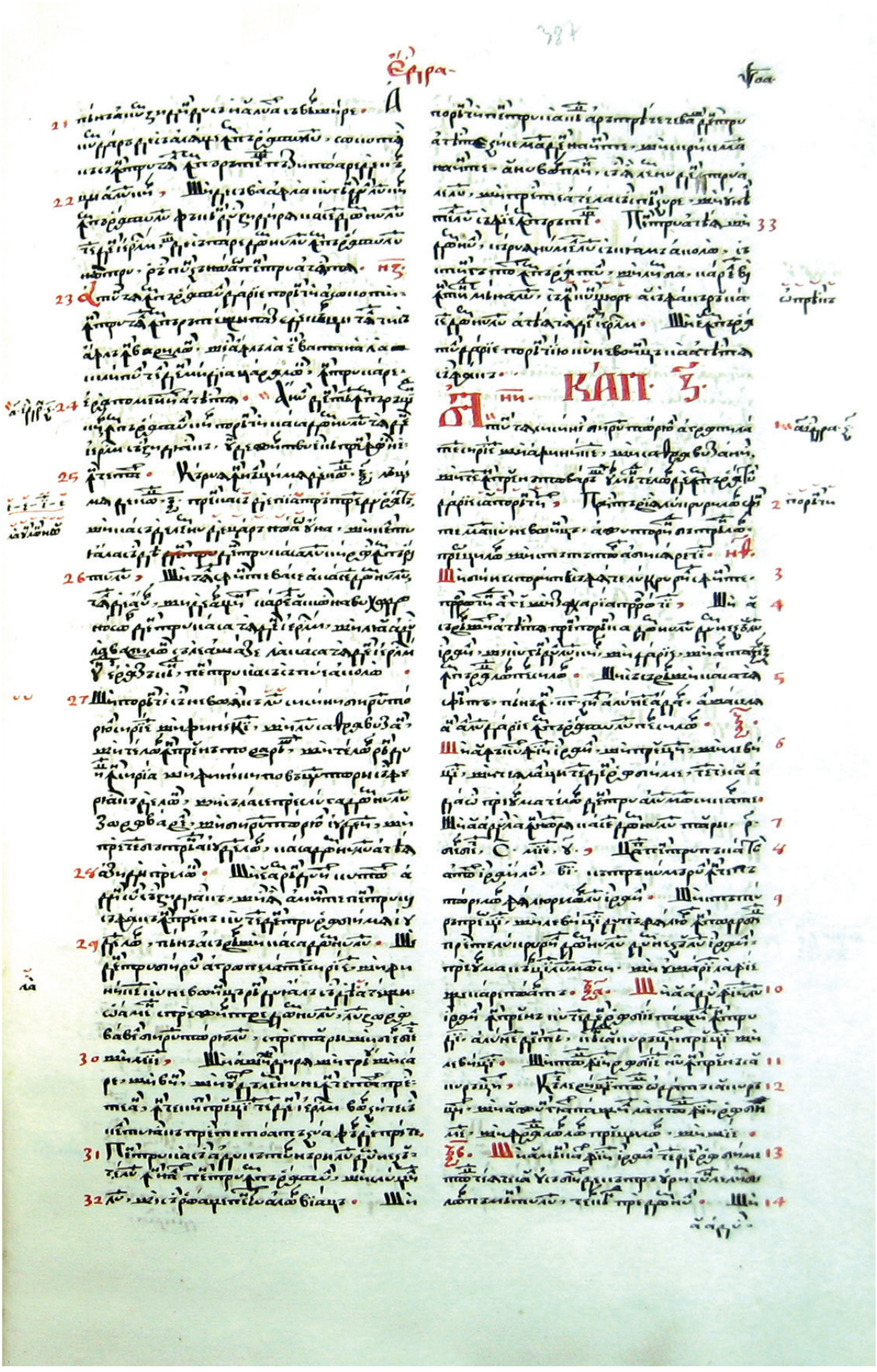

Ms. 45 p. 782

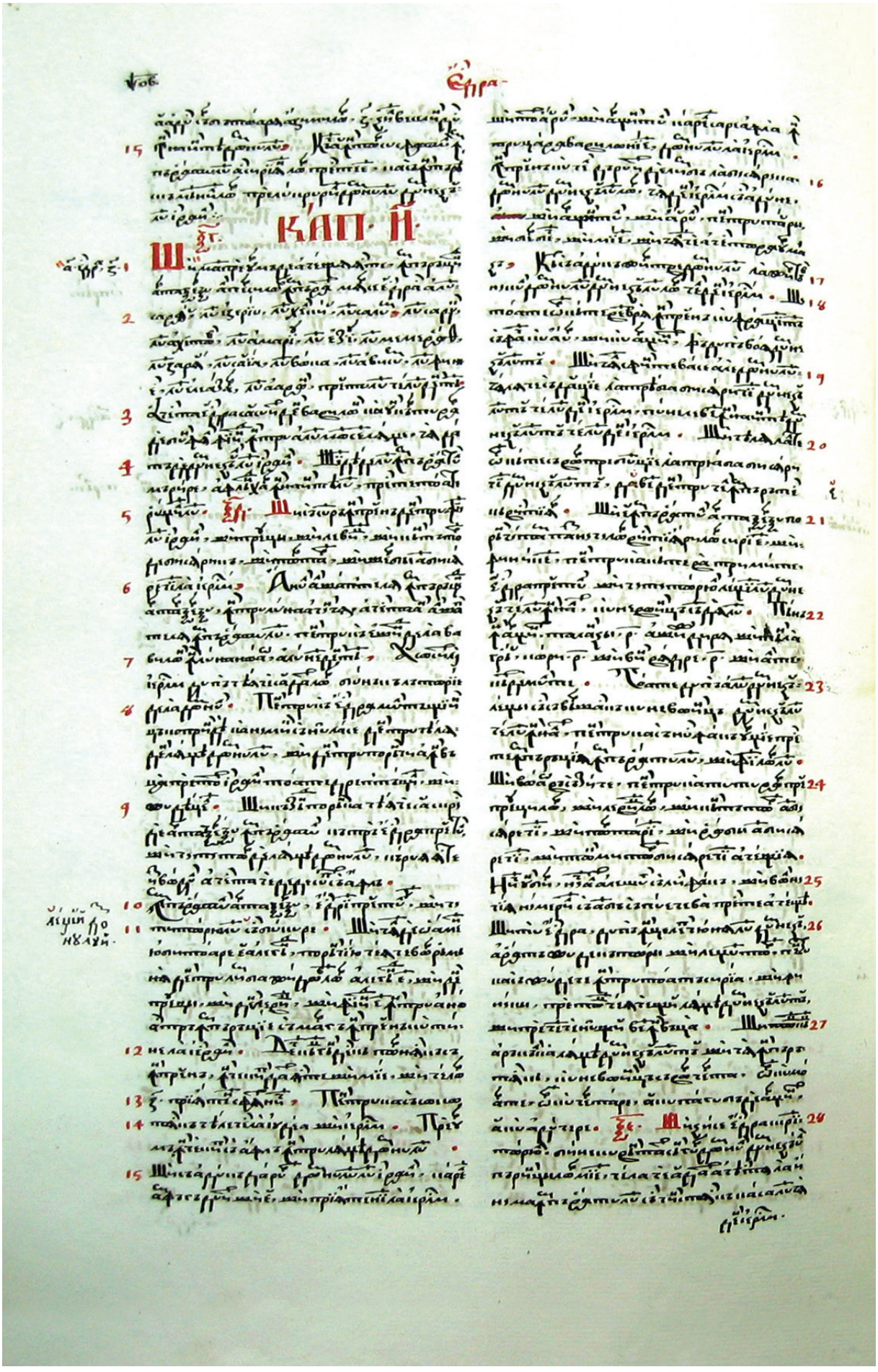

Ms. 45 p. 783

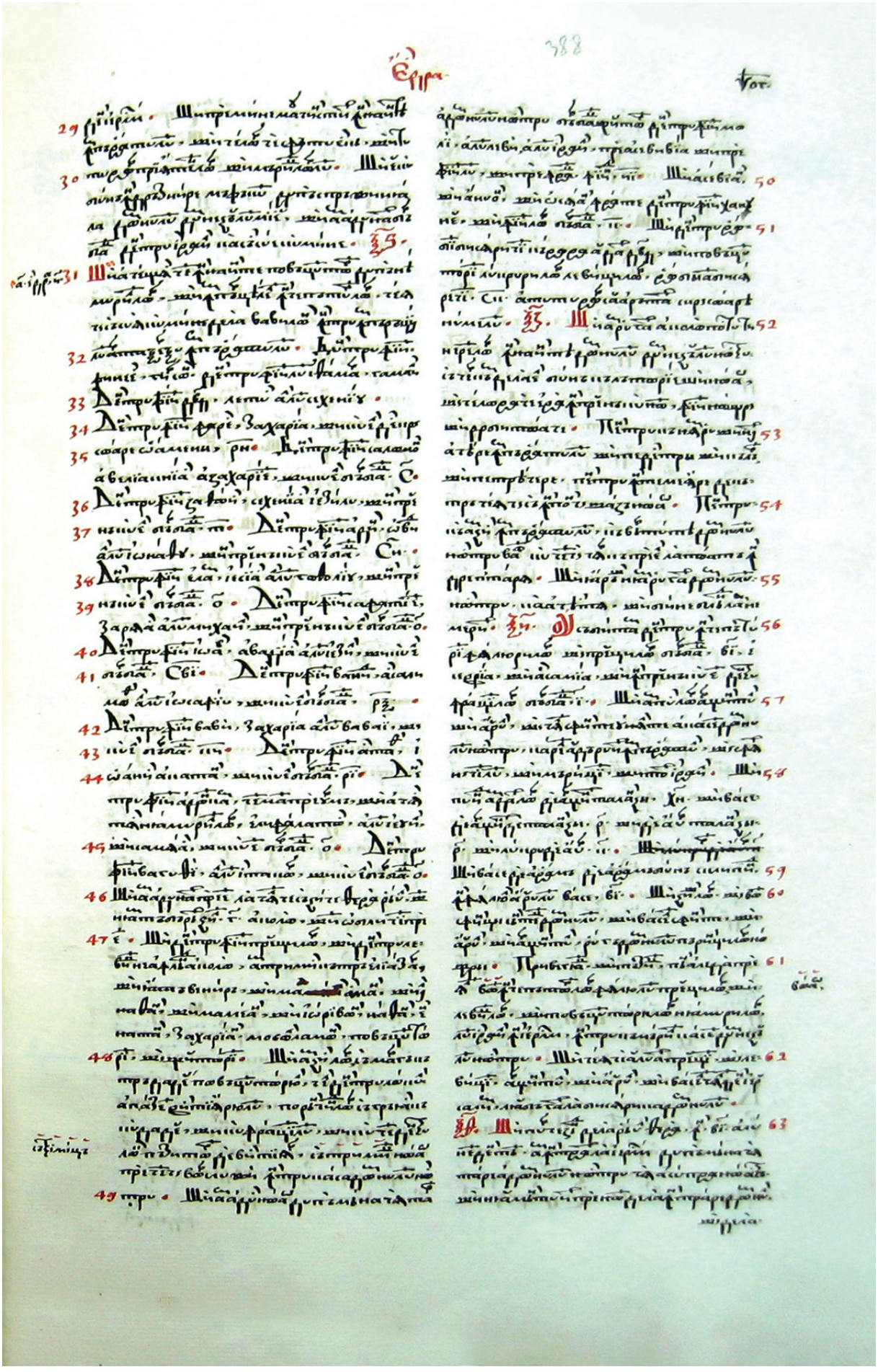

Ms. 45 p. 784

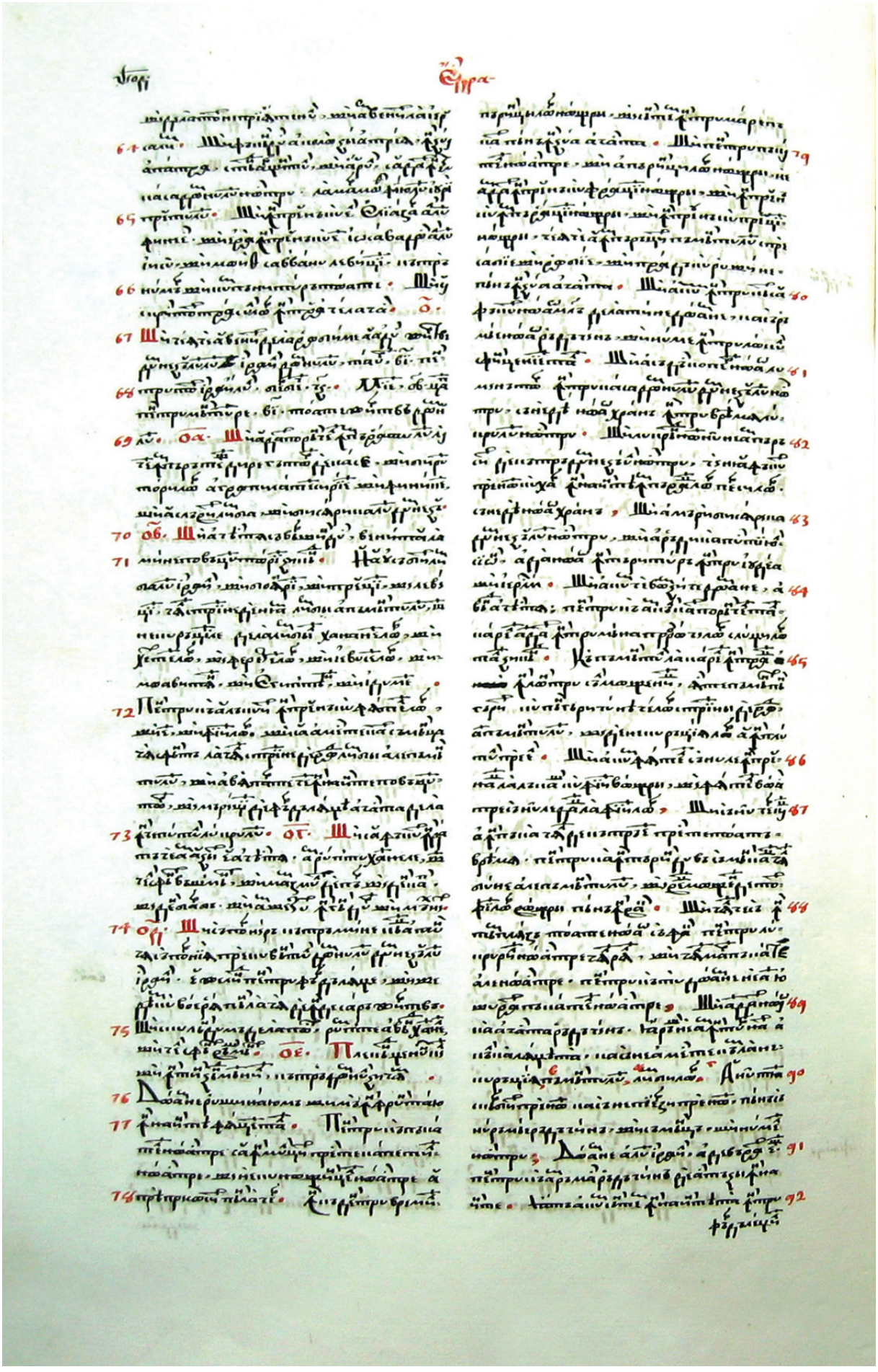

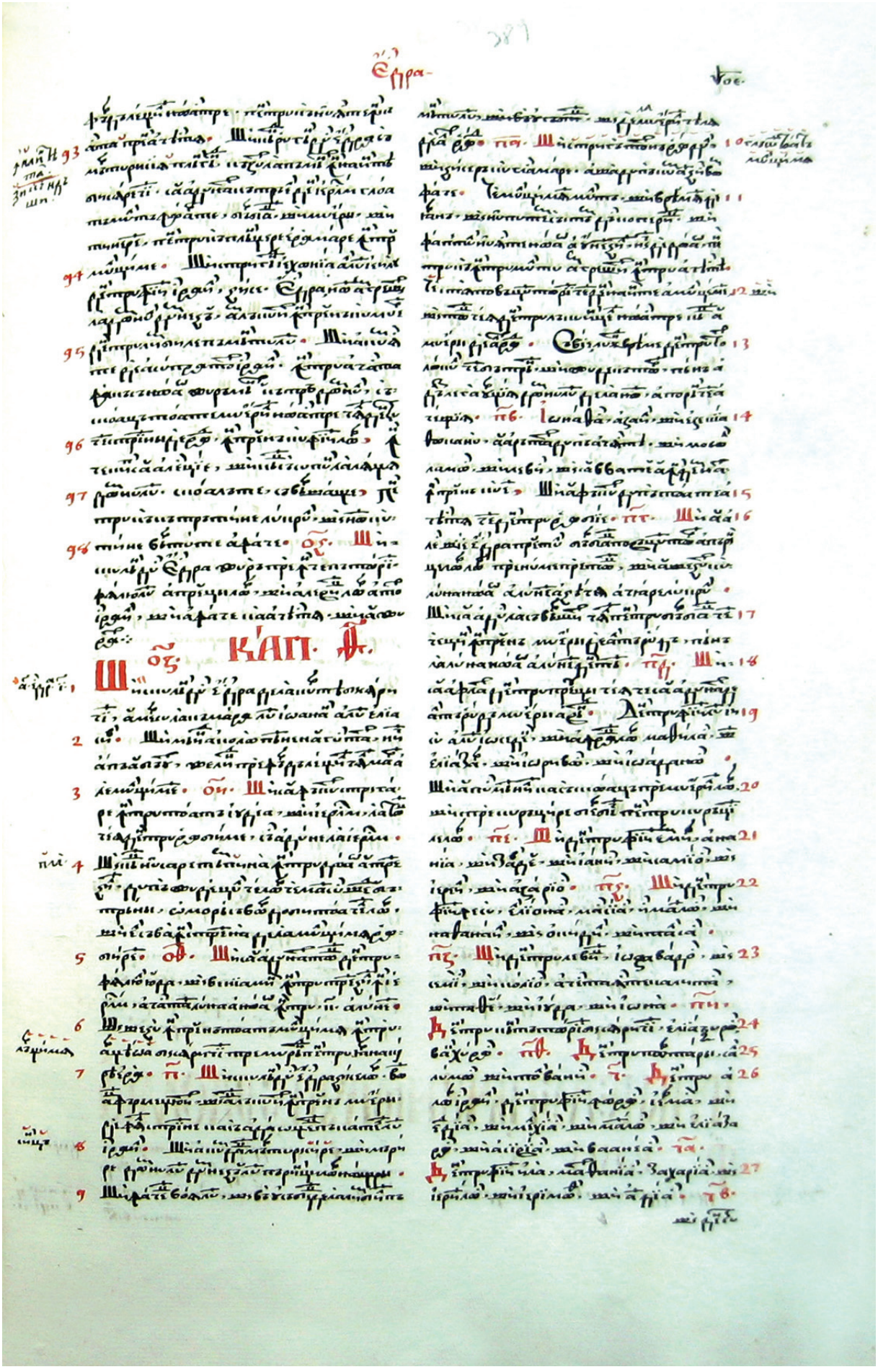

Ms. 45 p. 786

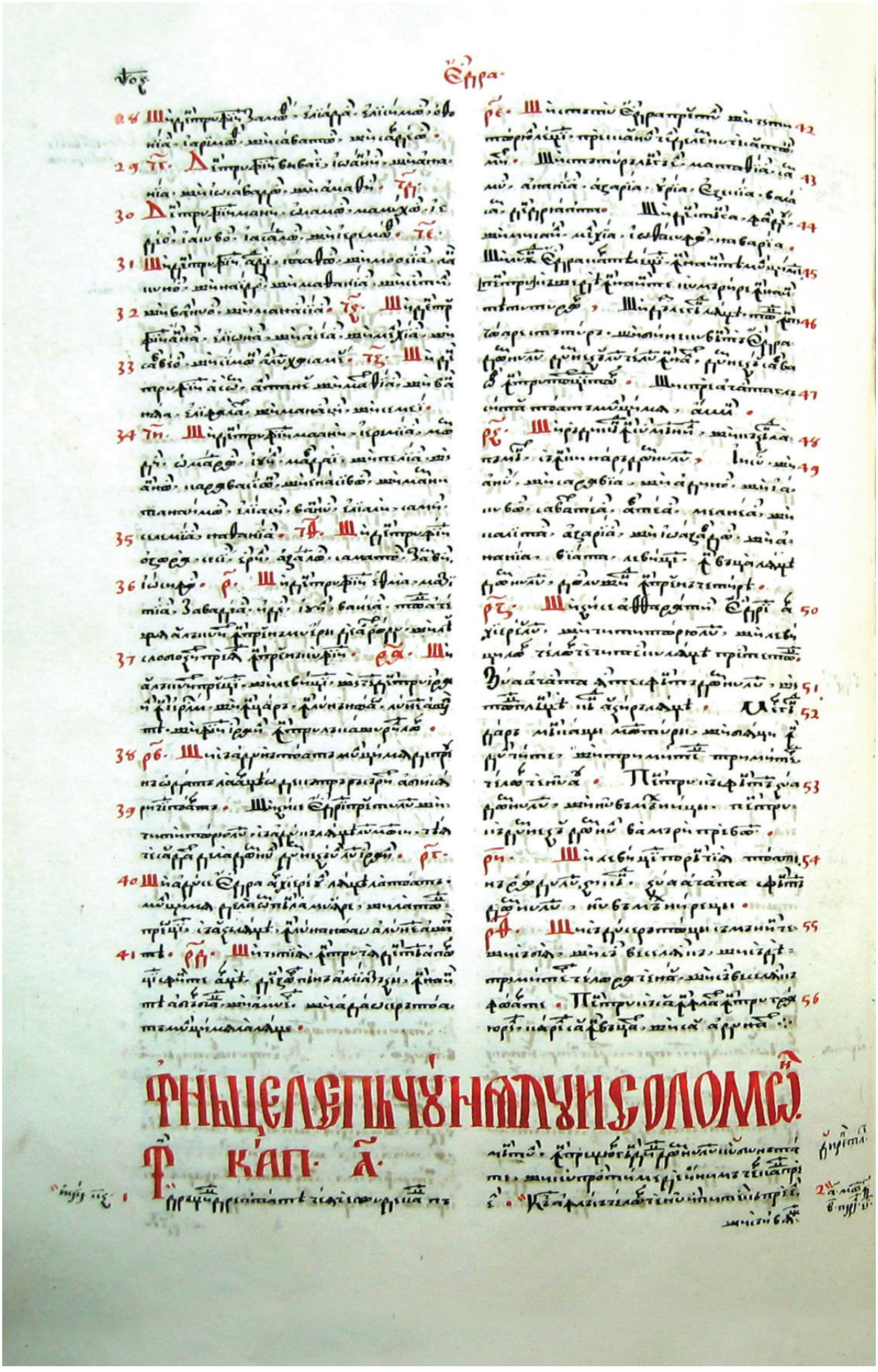

FOTOCOPII

Ms. 4389

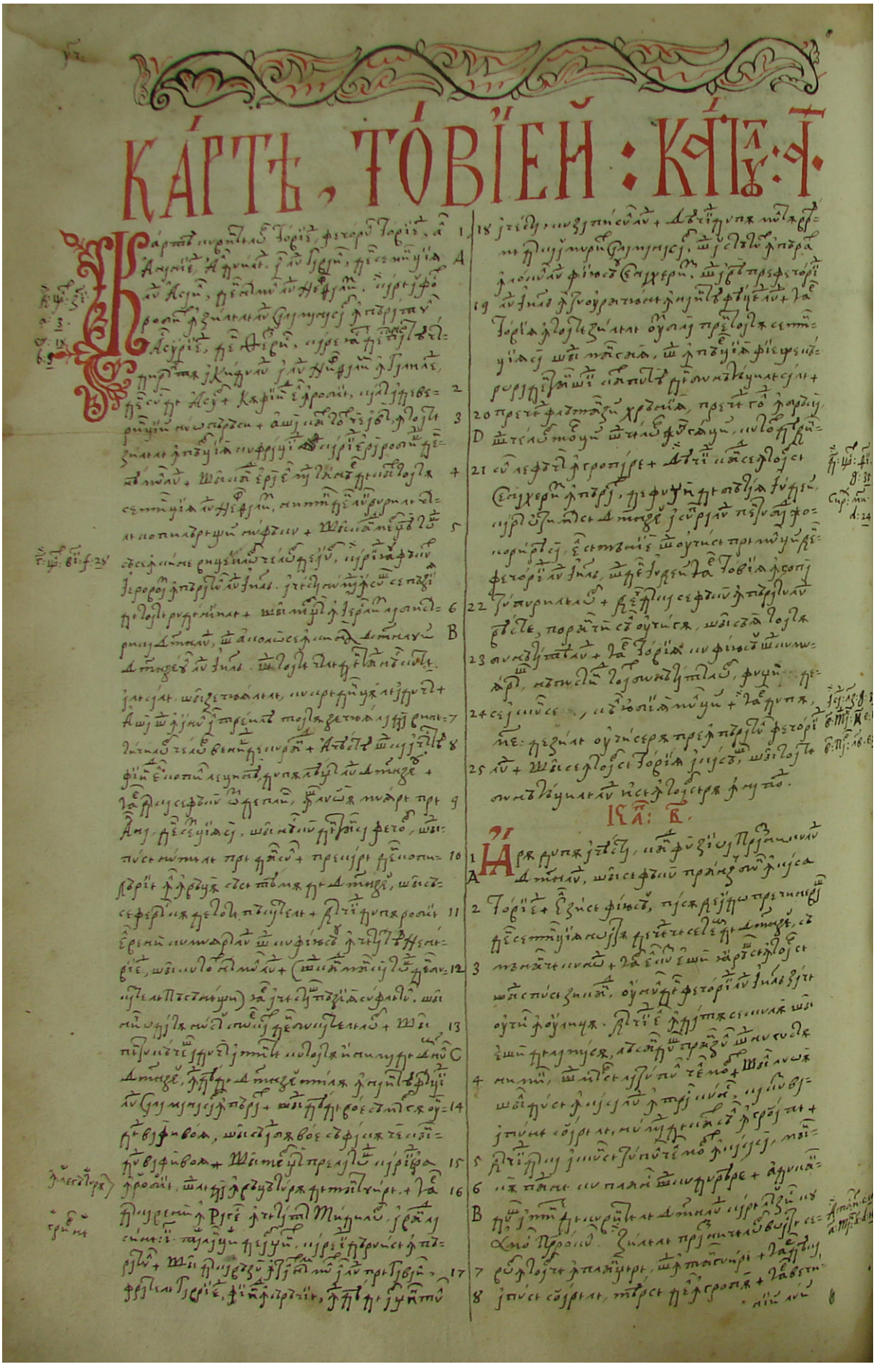

КАРТЪ, ТОВІЕЙ : КГ

Карте инокїа Товіи, фетора Товіи, а
Анании, Аданаи, і аў Ісраи, пресмоуїа
аў Ісаи, пленїа аў Ассирїи. Ісправленїе
Іерусалимоу Ісаиино і пророчество
Ісаиино, пре Ассирїи, ісправленїе
Ніневіи і Ісраилю, і аў Ассирїи і Ісраилі,
пре Іисоу + Хрістоу і аў Іерусалимі
і аў Іоаннї, і аў Іоаннї, і аў Іоаннї,

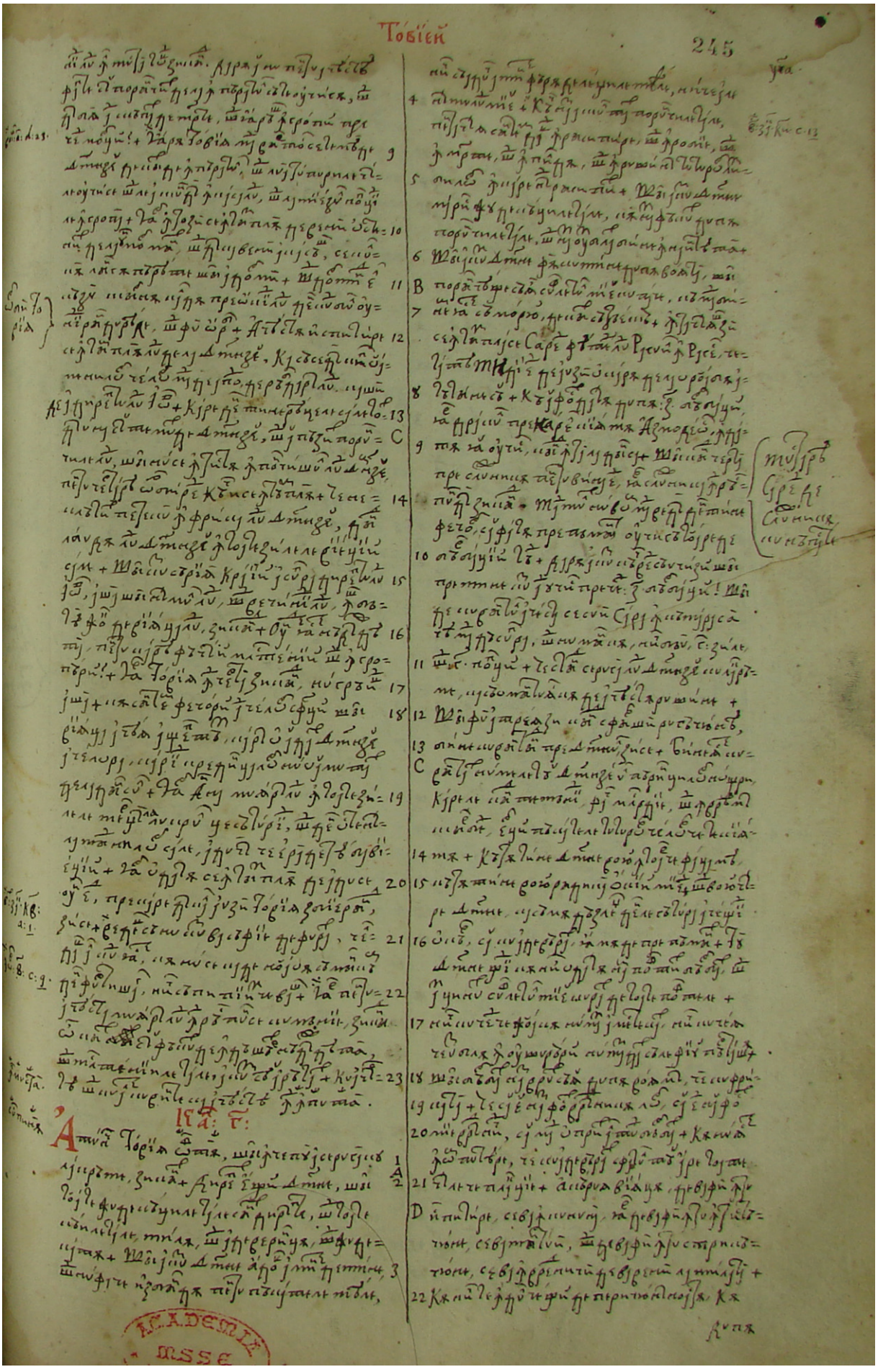

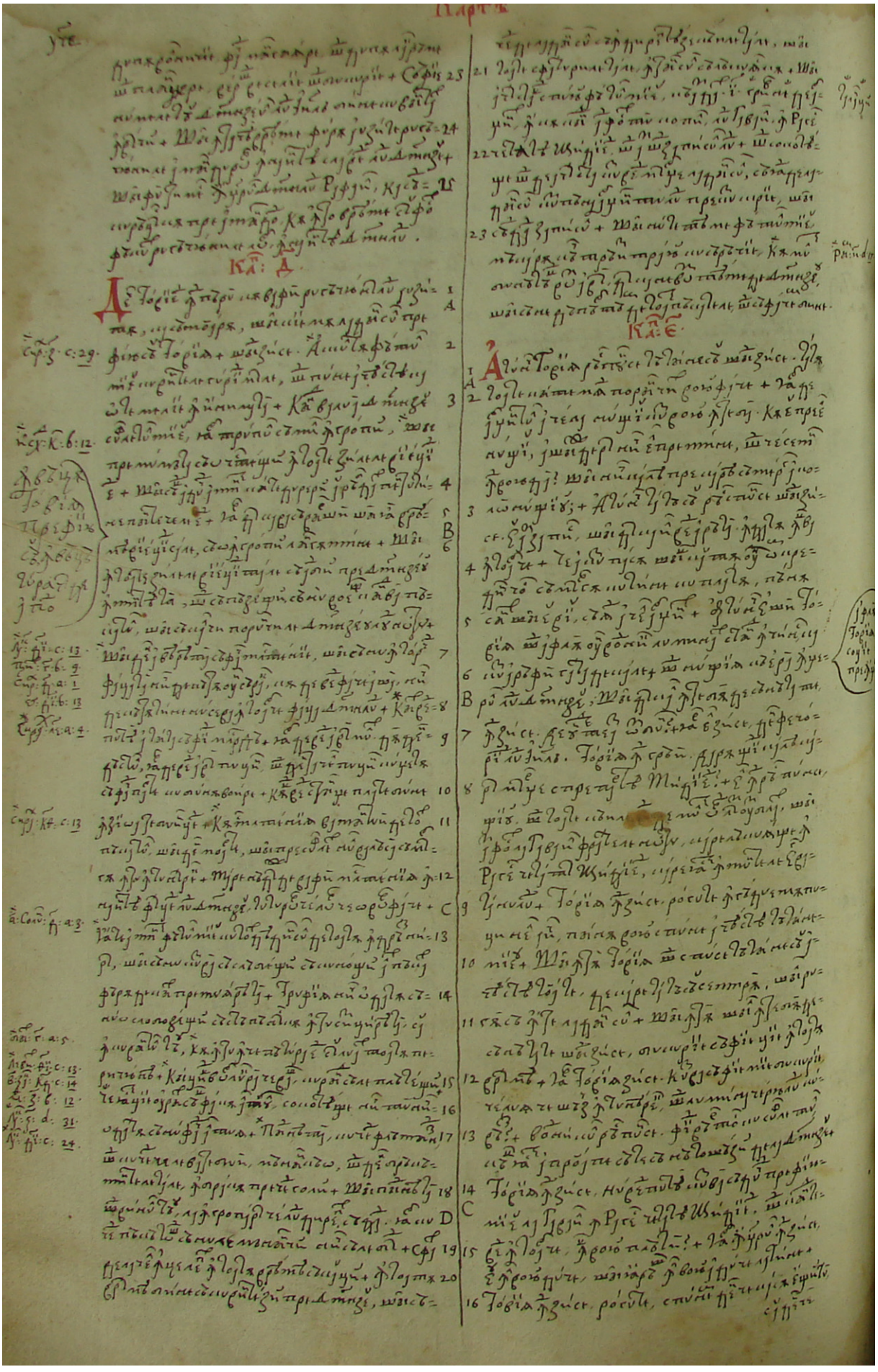

Ms. 4389 p. 493

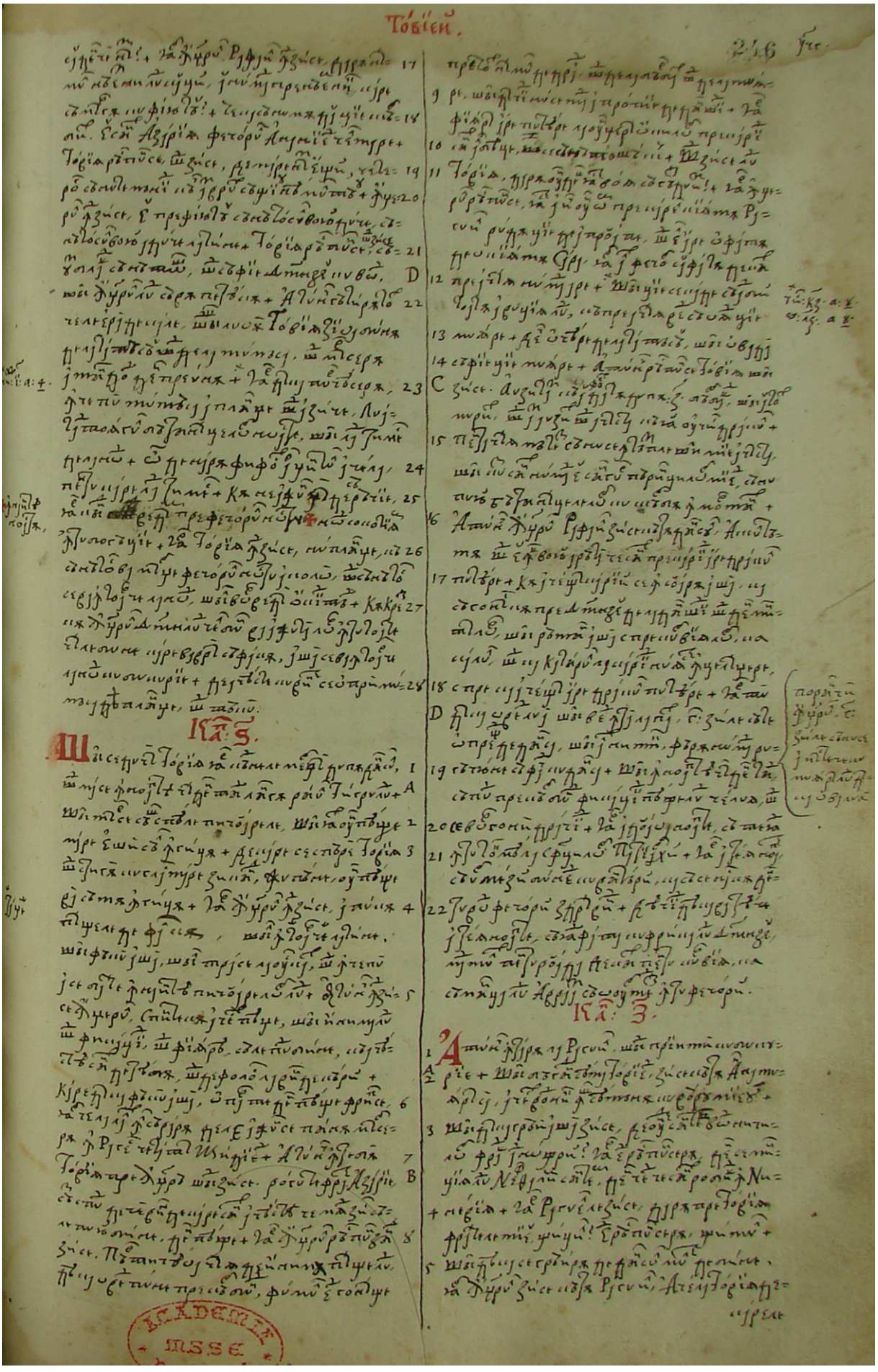

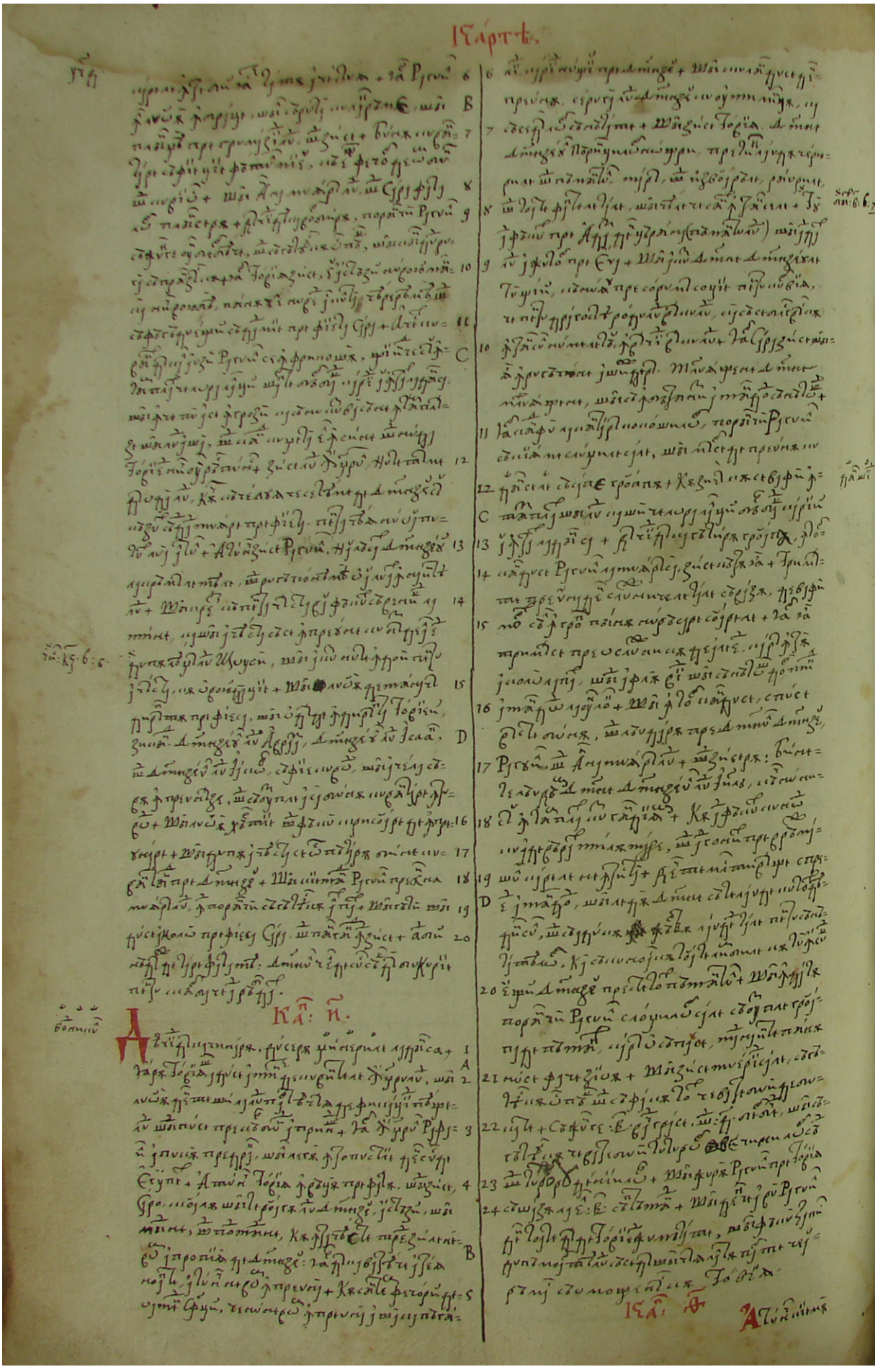

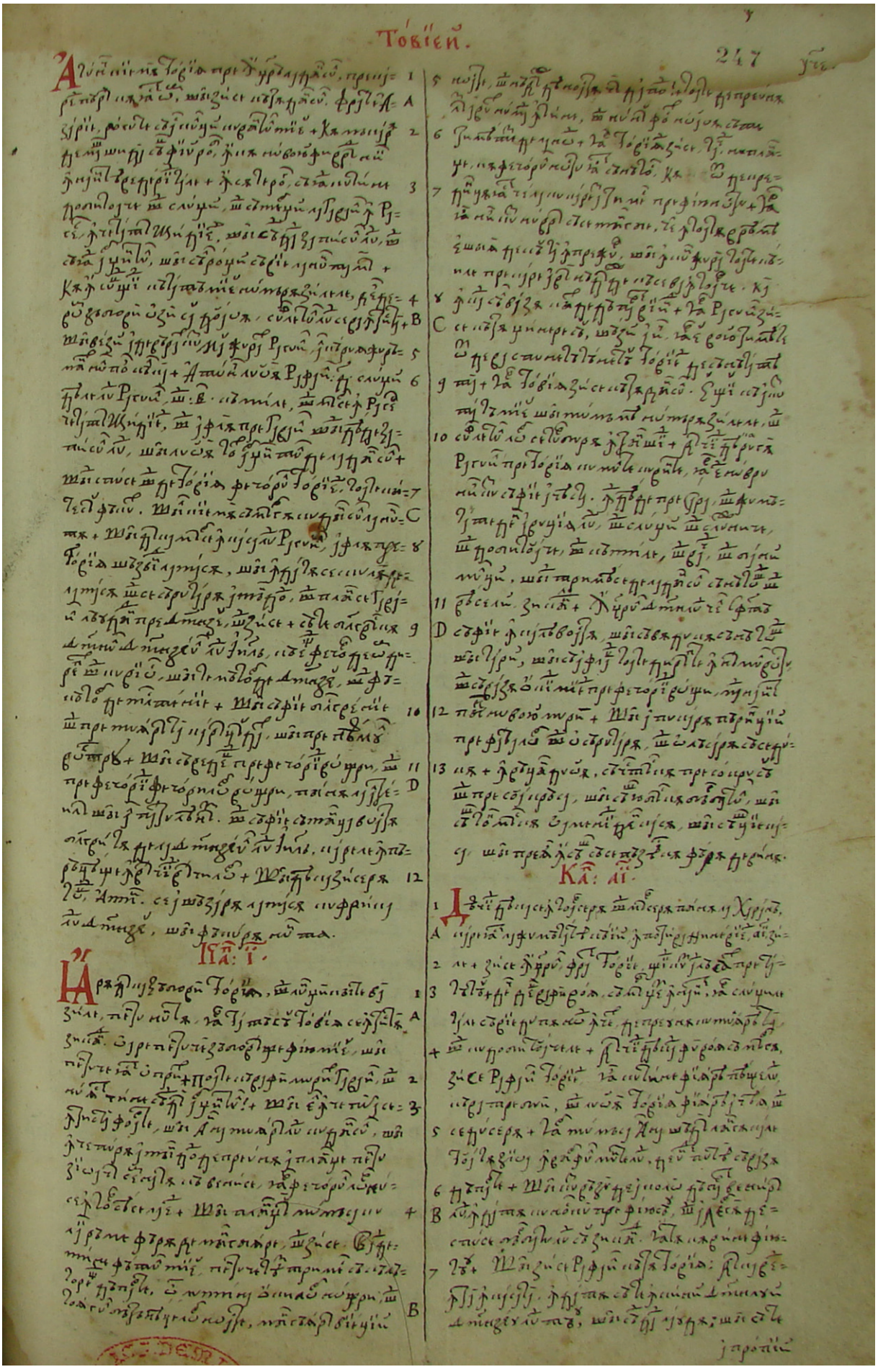

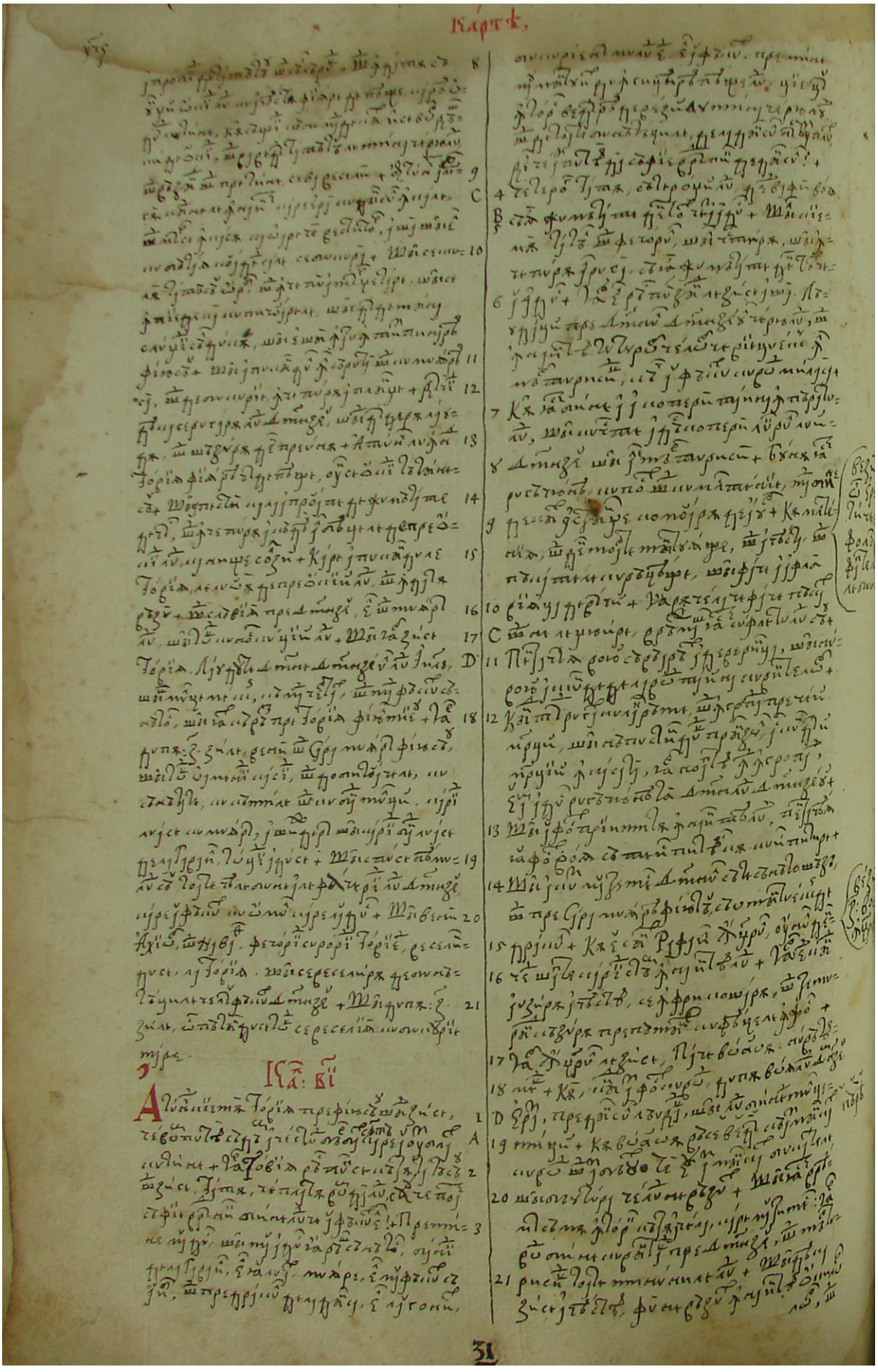

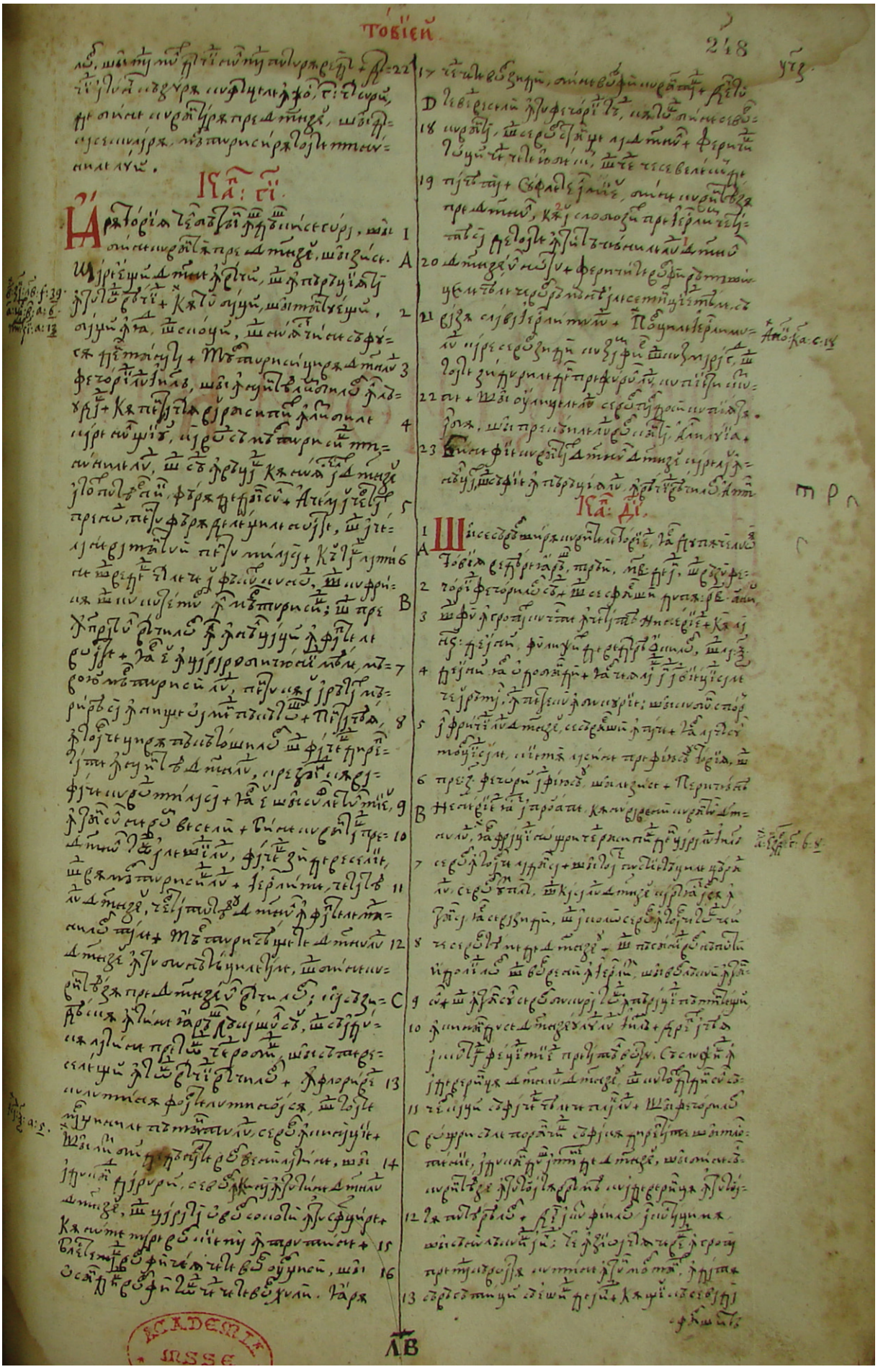

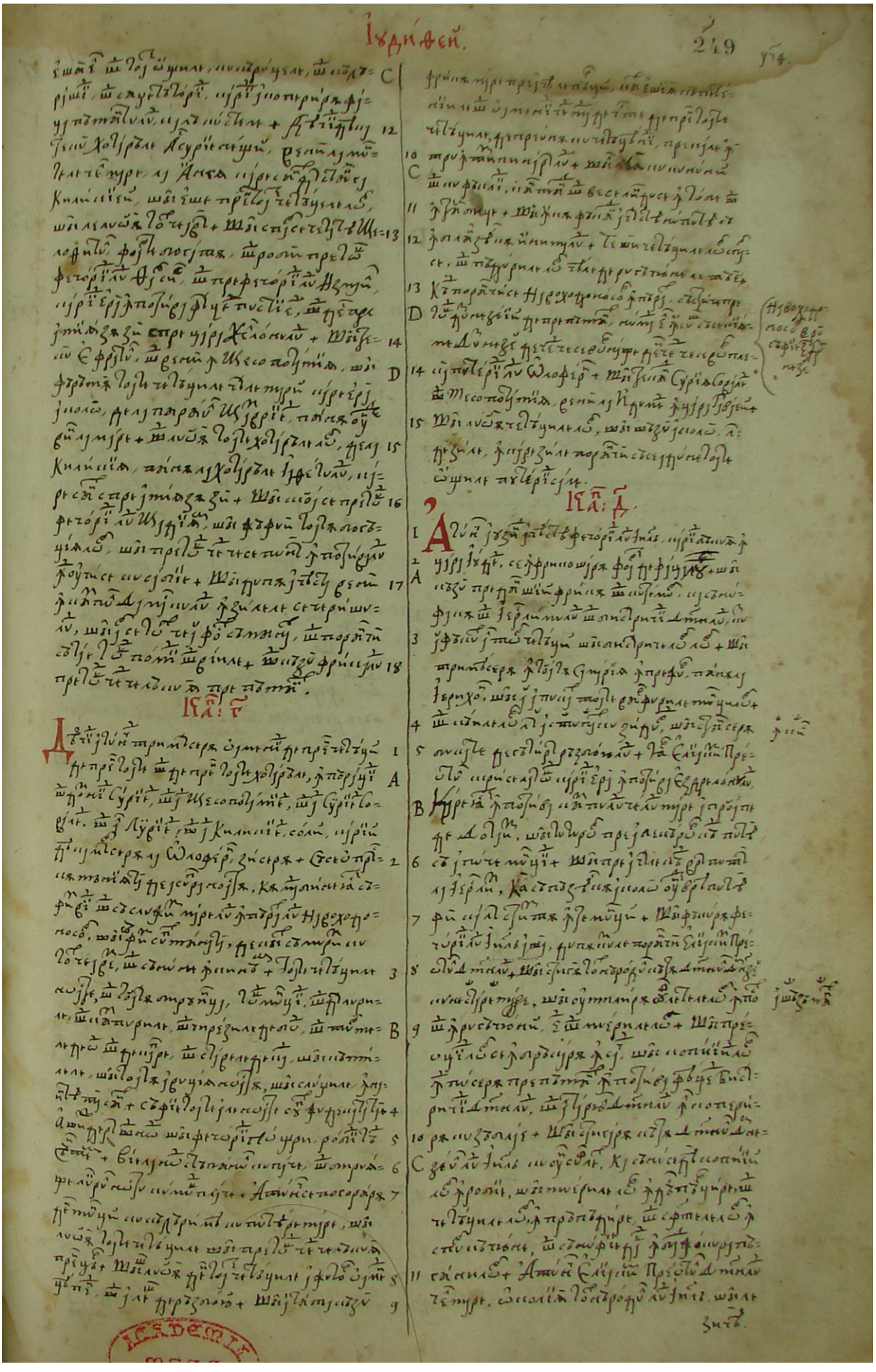

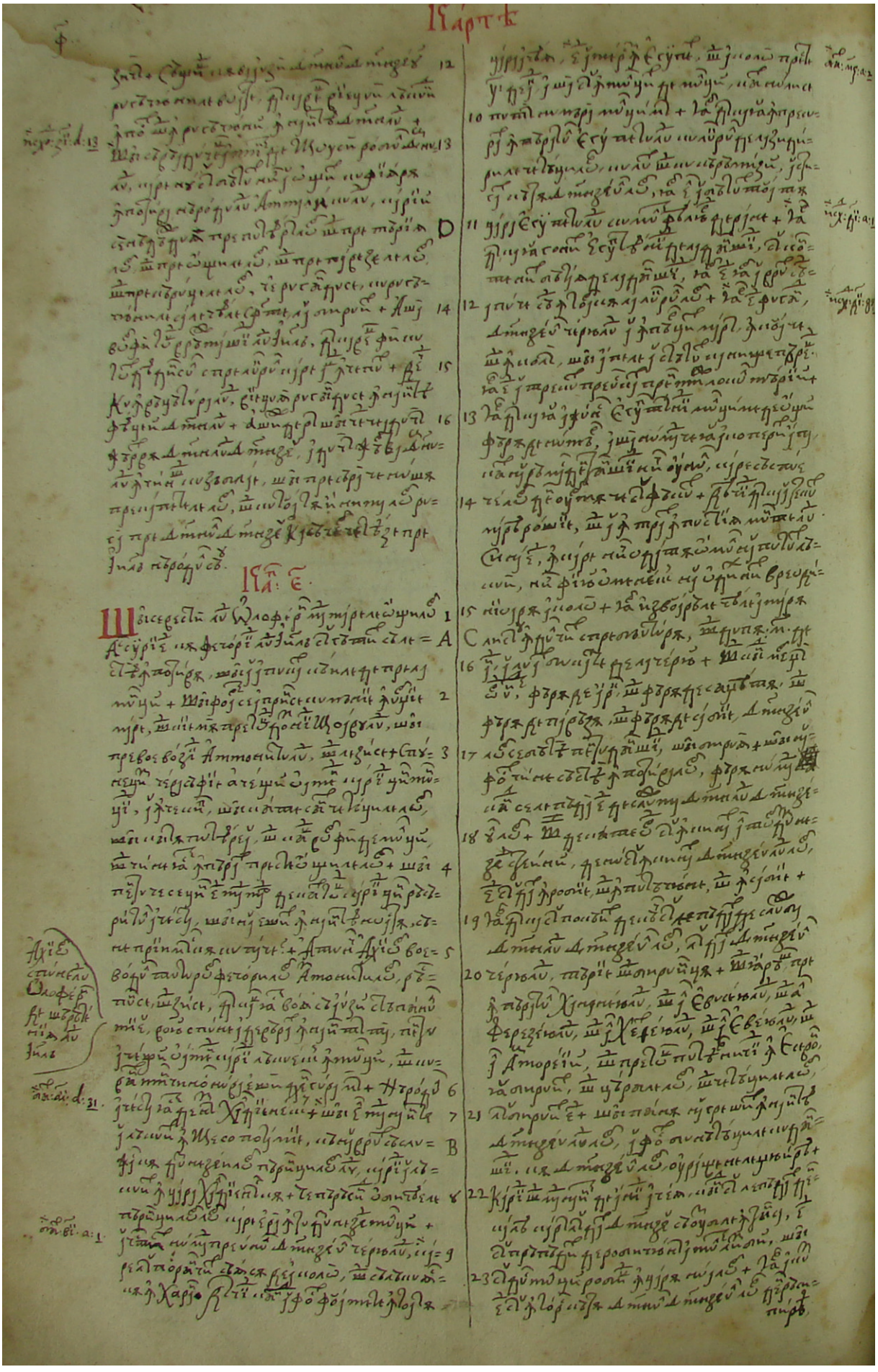

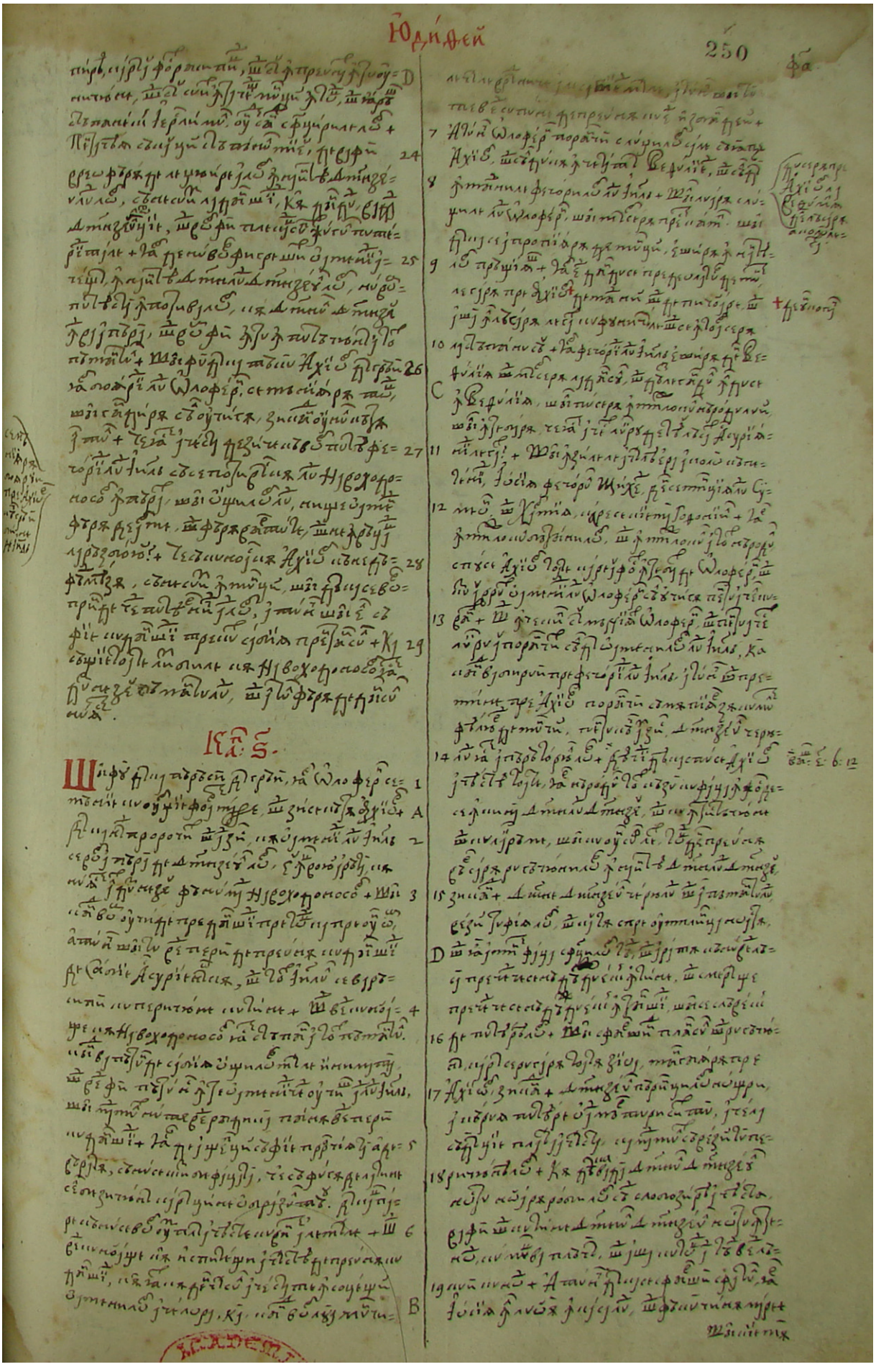

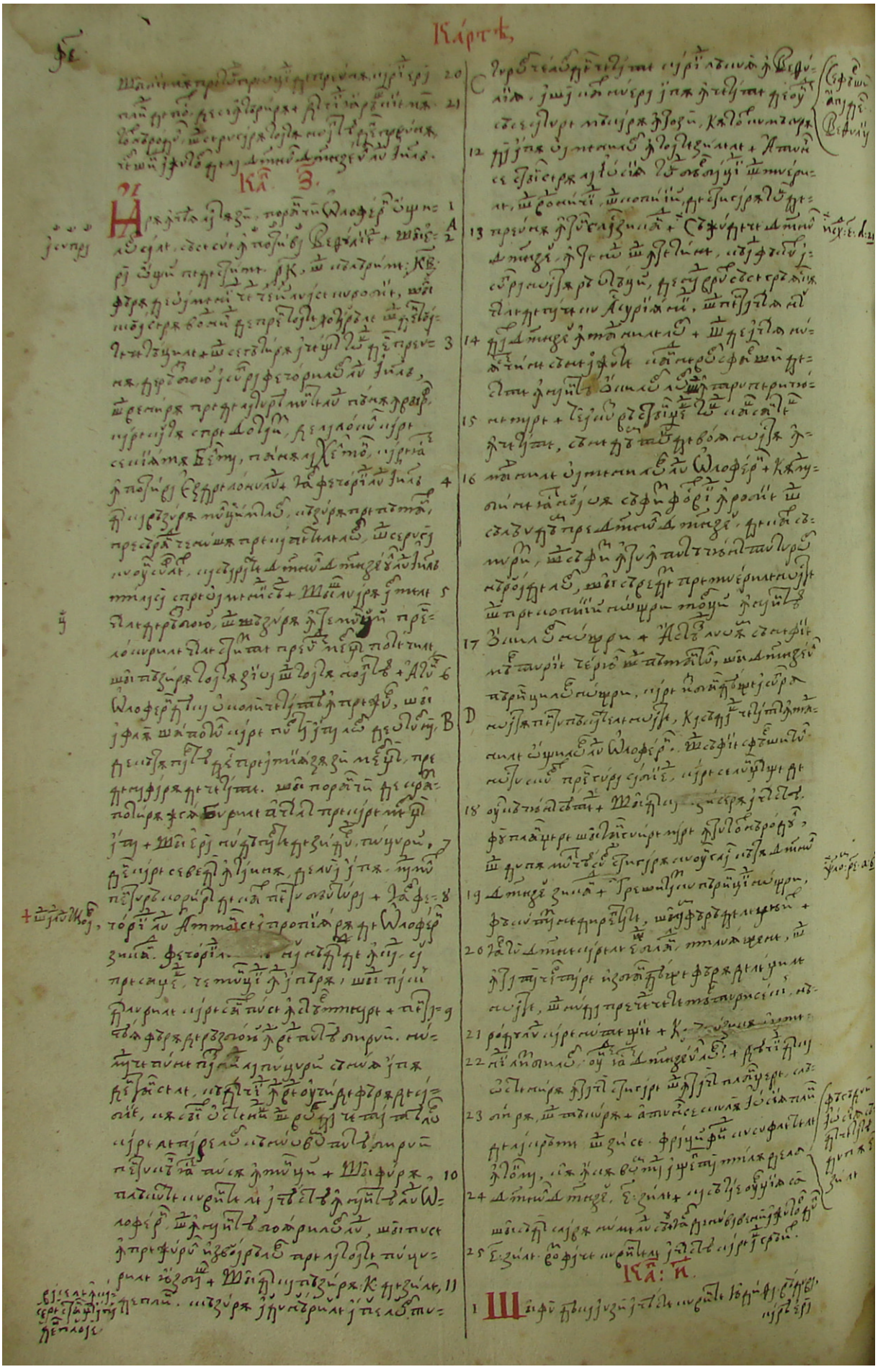

Ms. 4389 p. 503

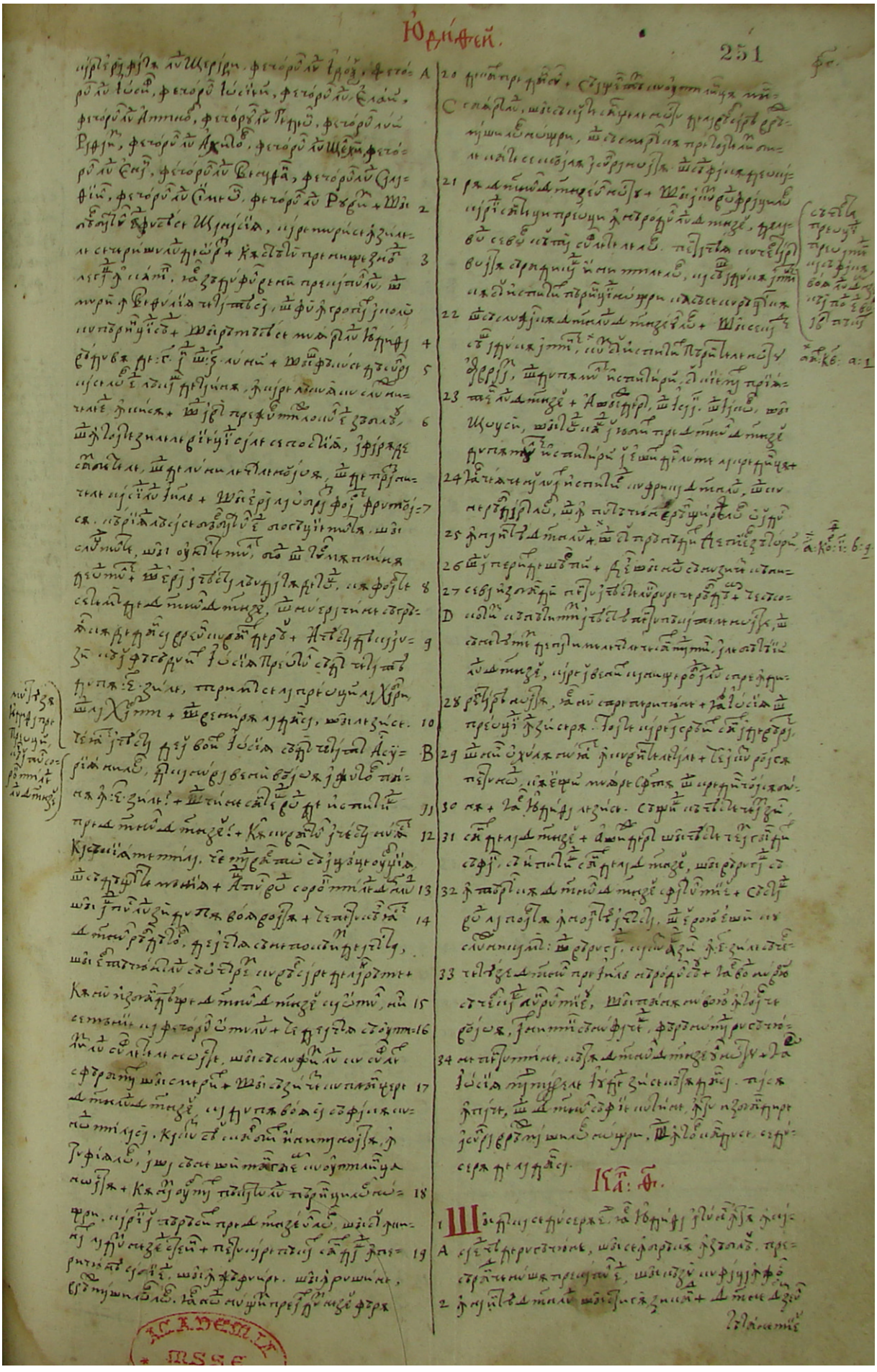

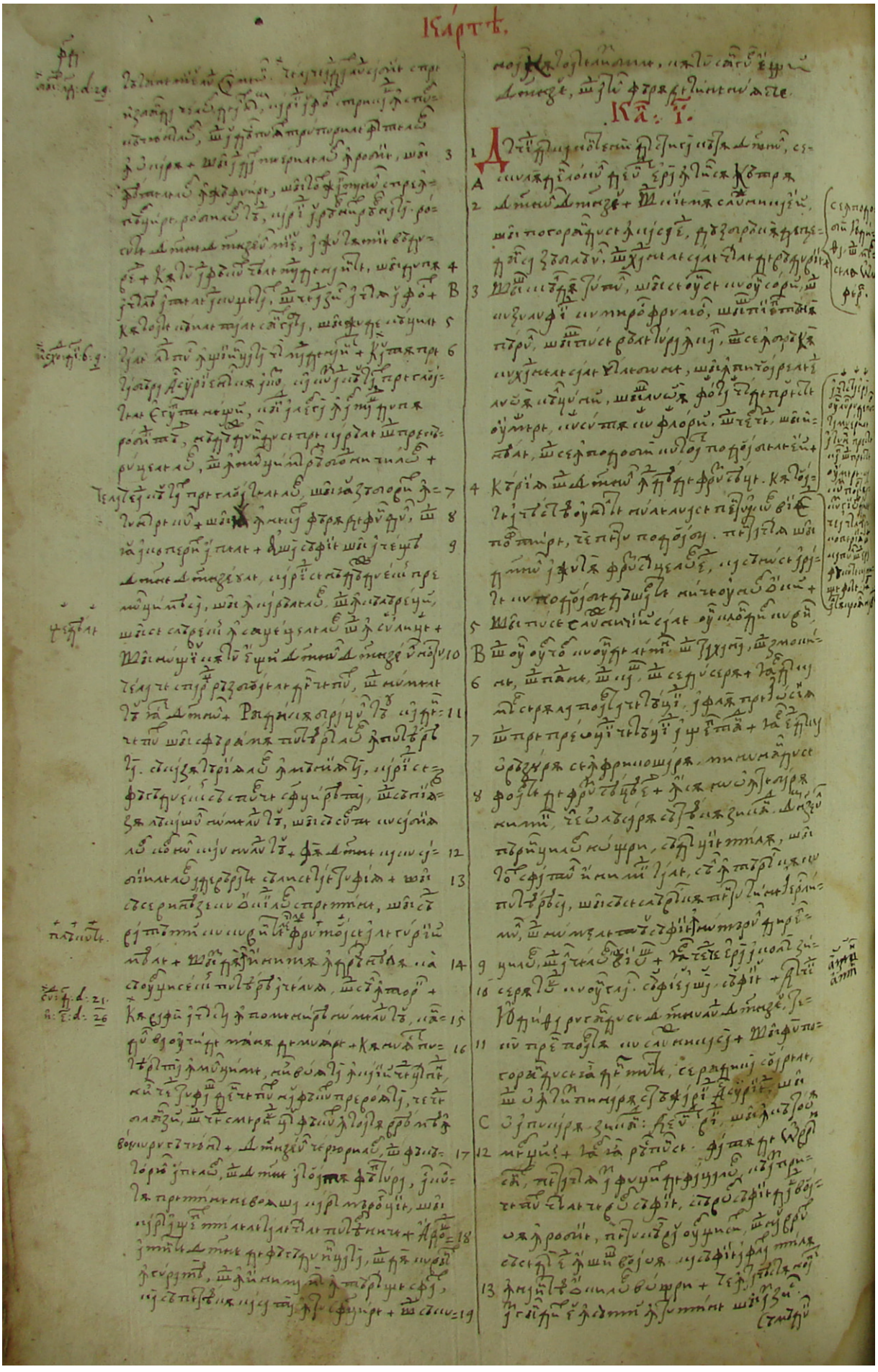

Ms. 4389 p. 505

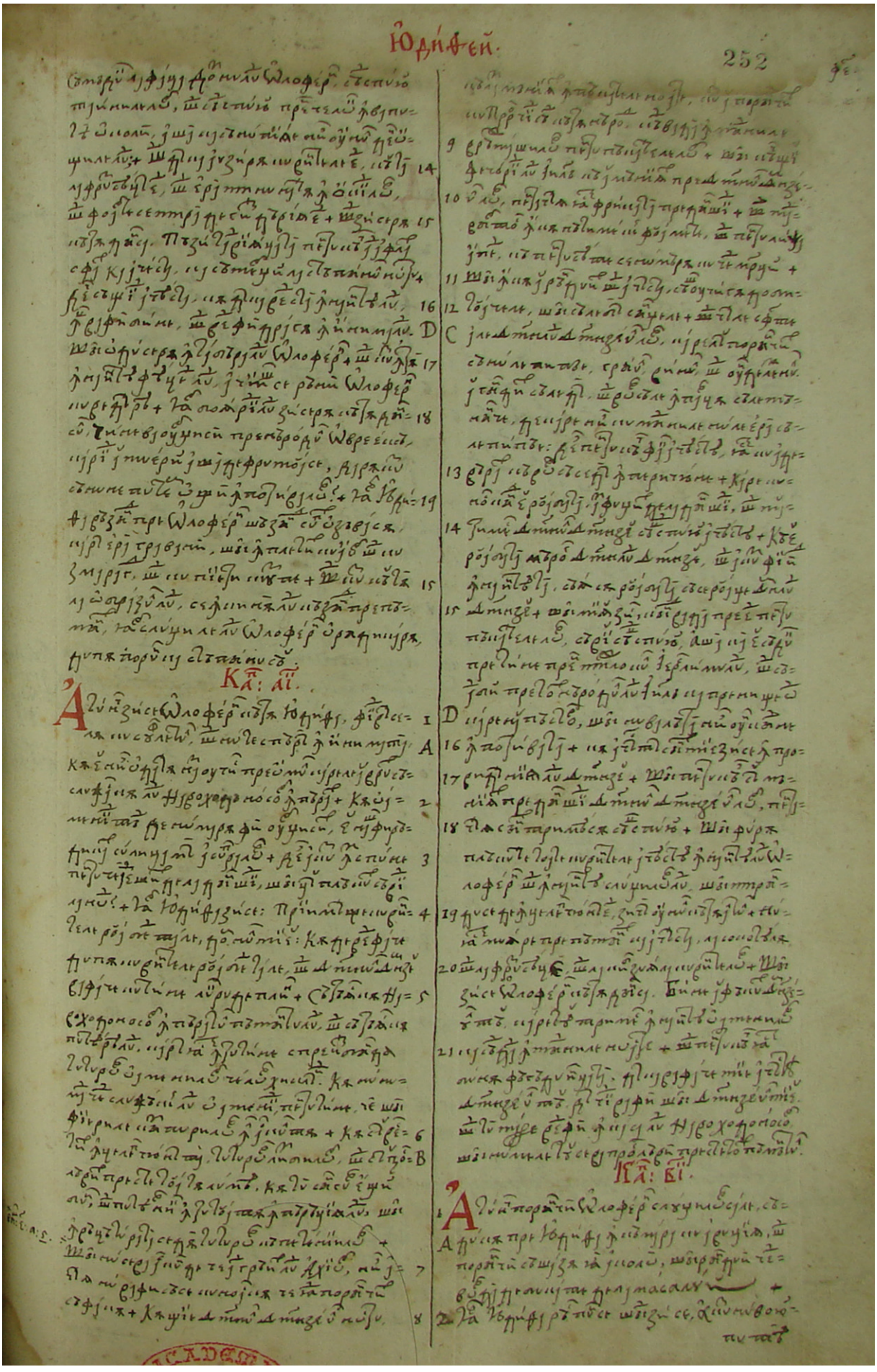

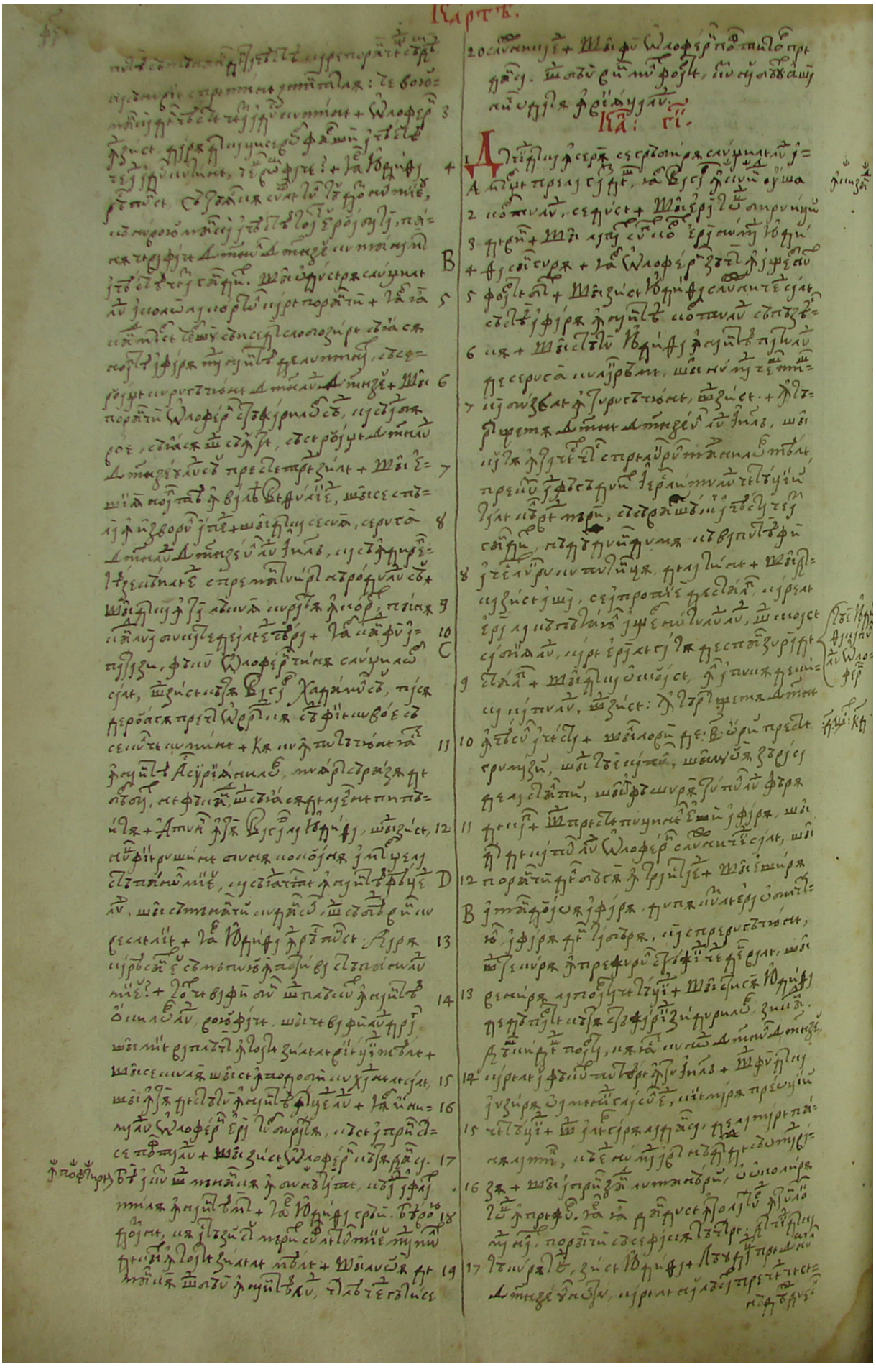

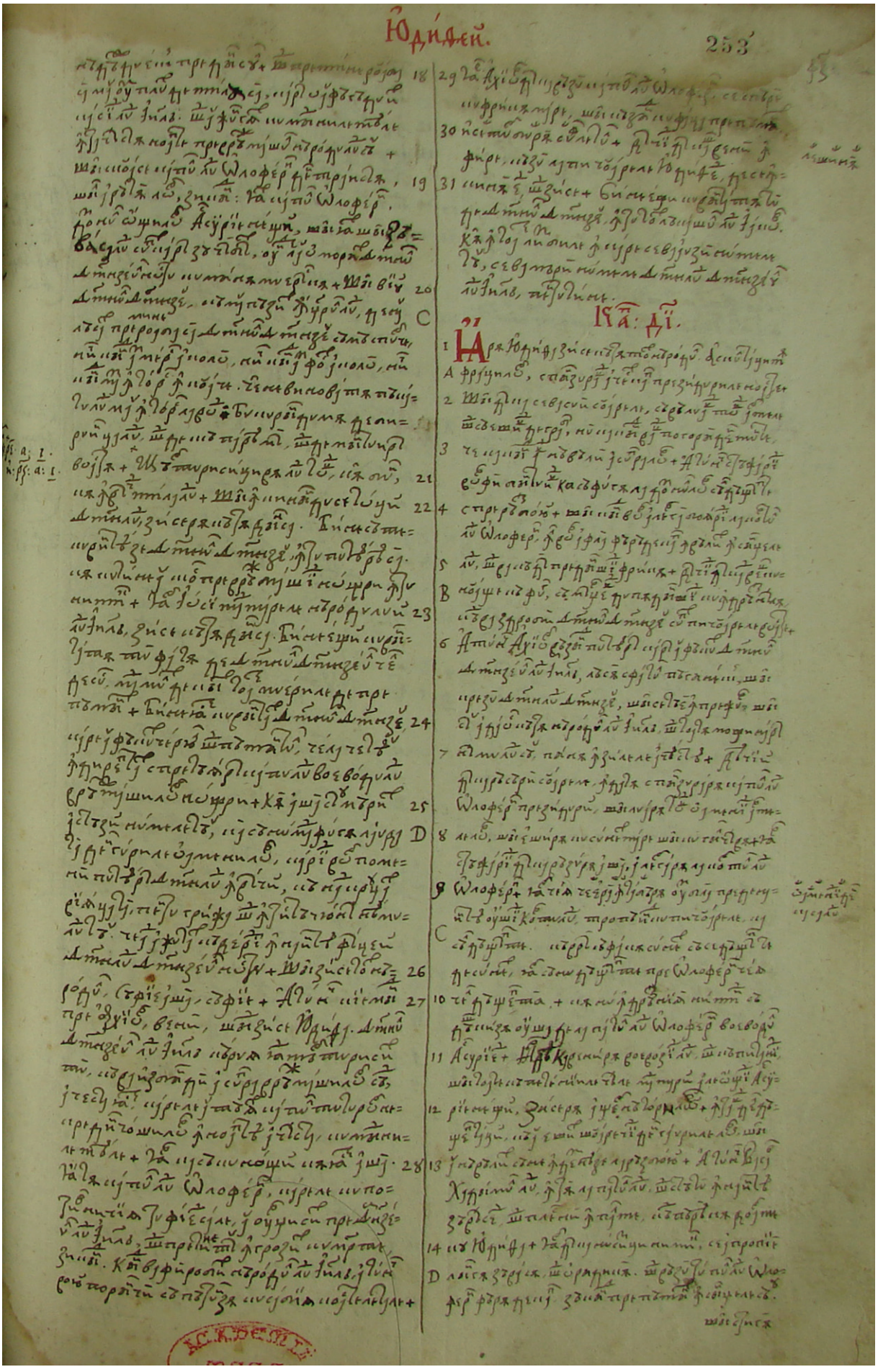

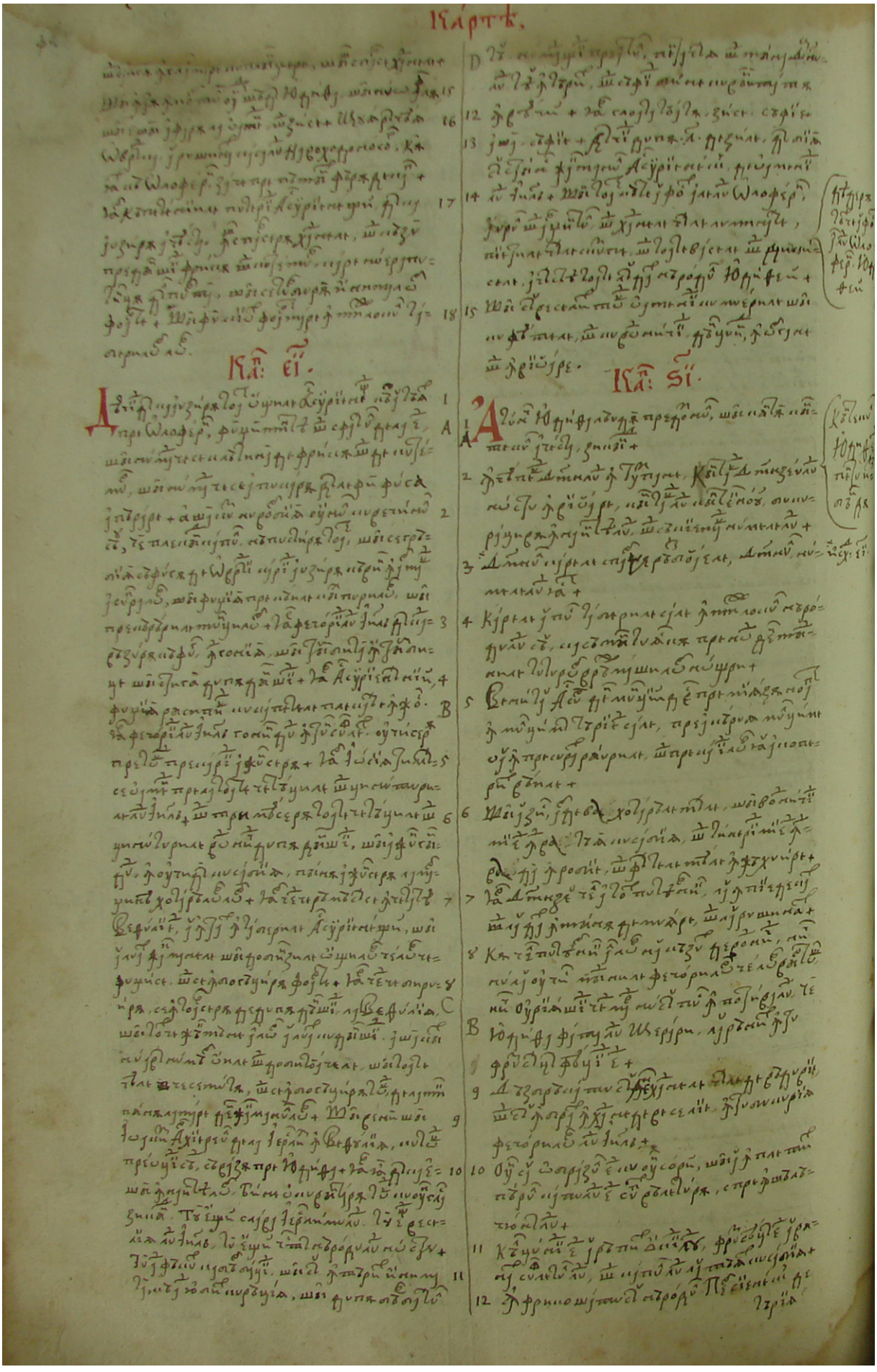

Ms. 4389 p. 509

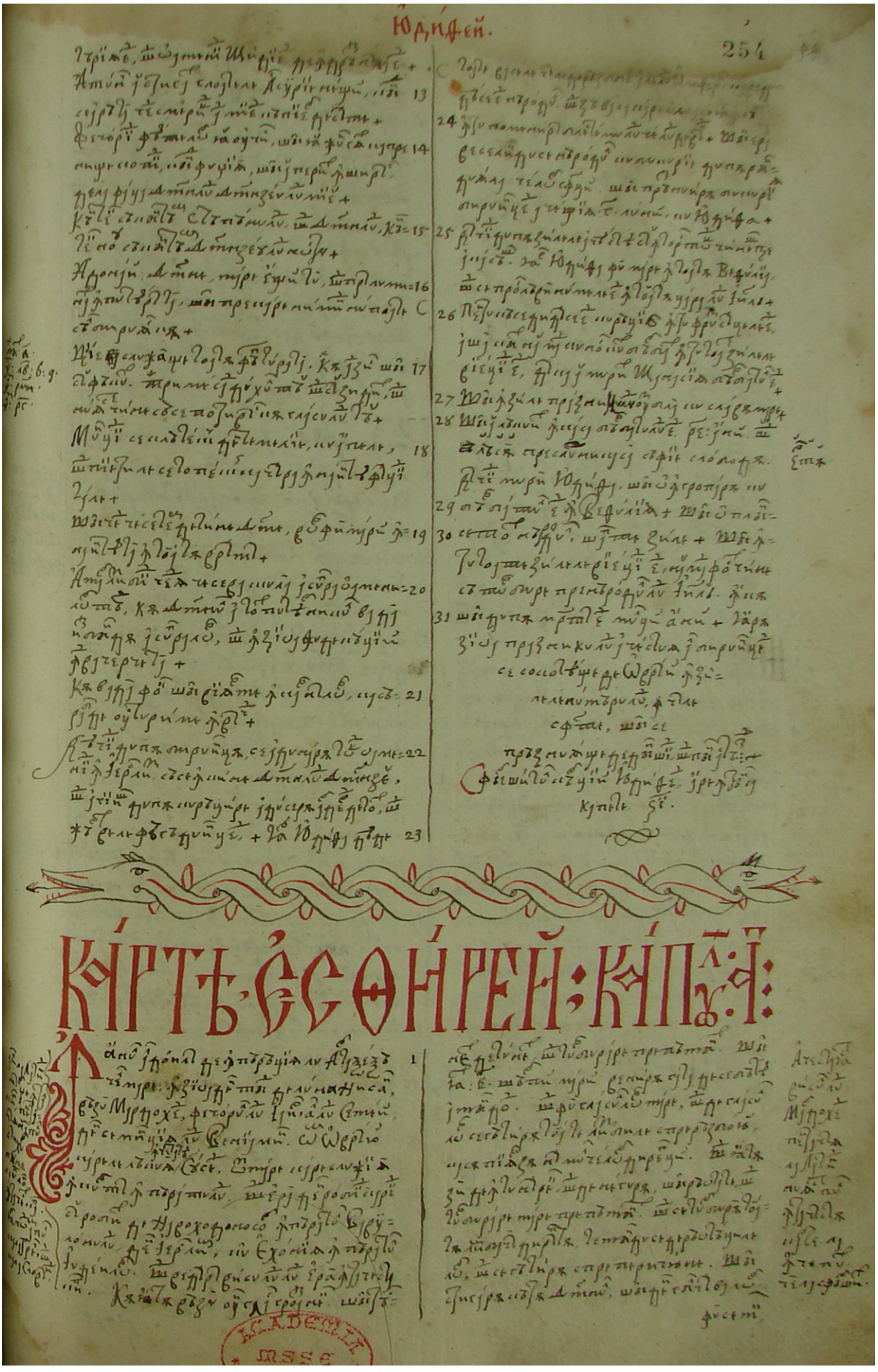

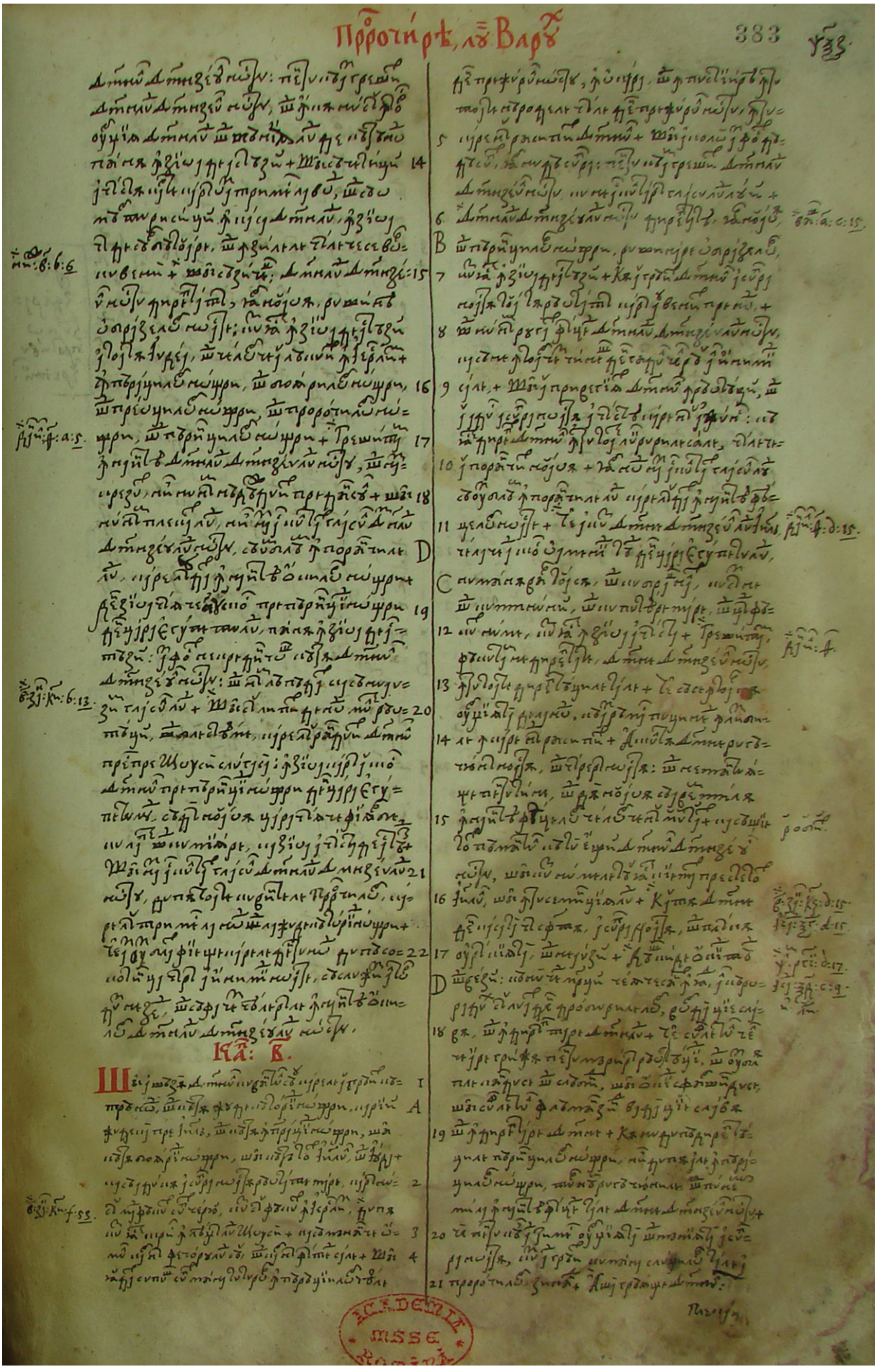

Ms. 4389 p. 768

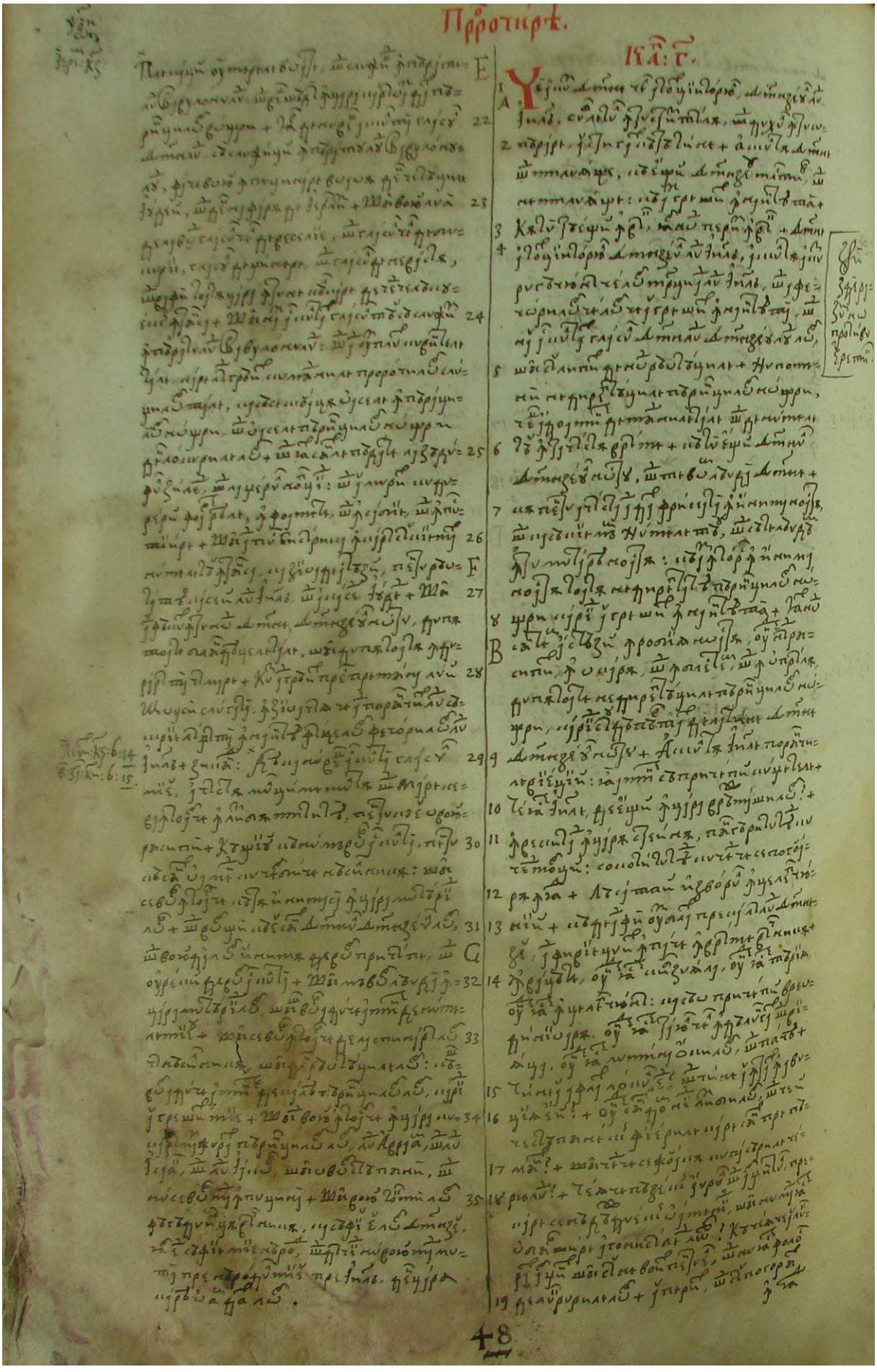

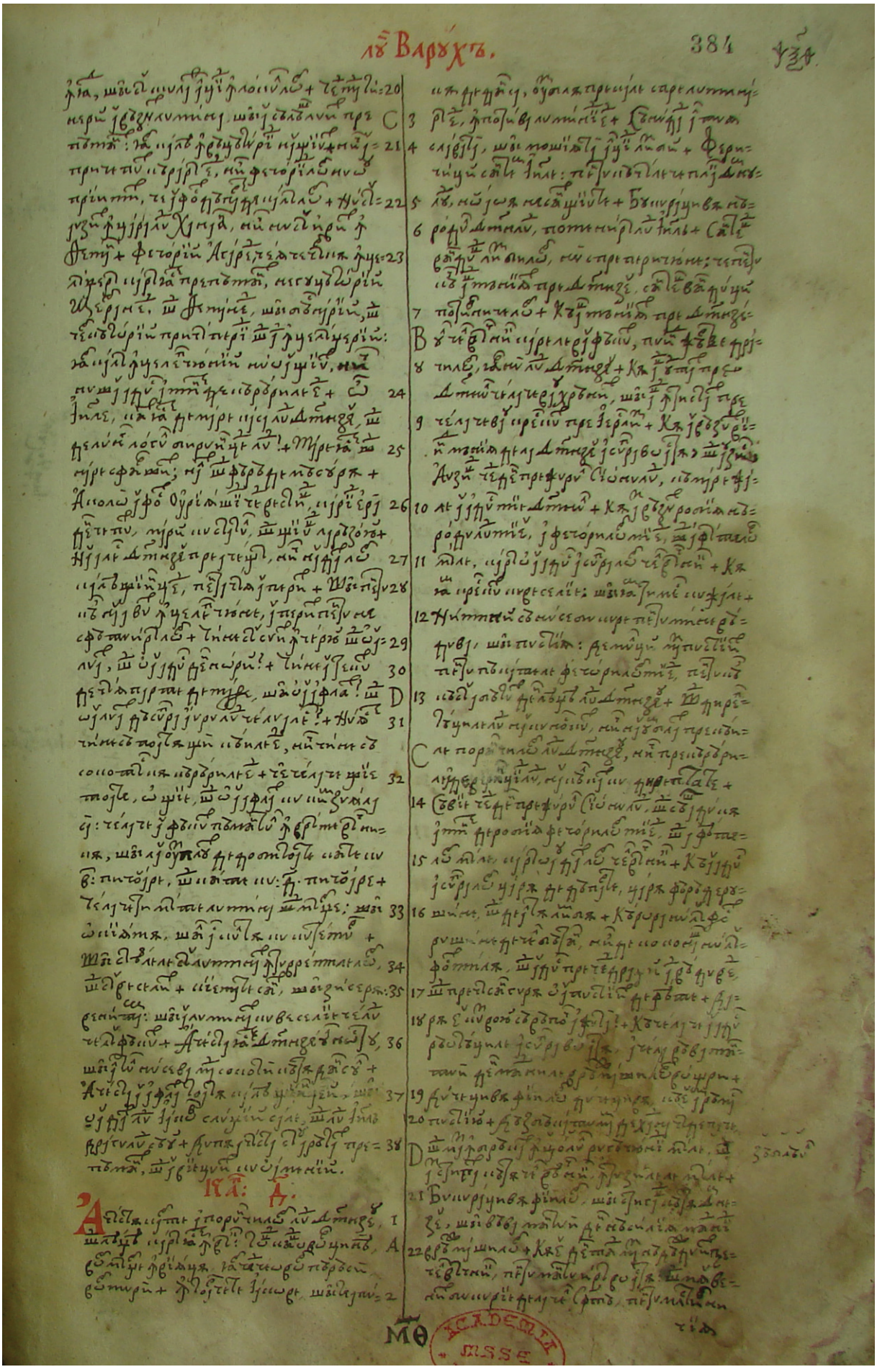

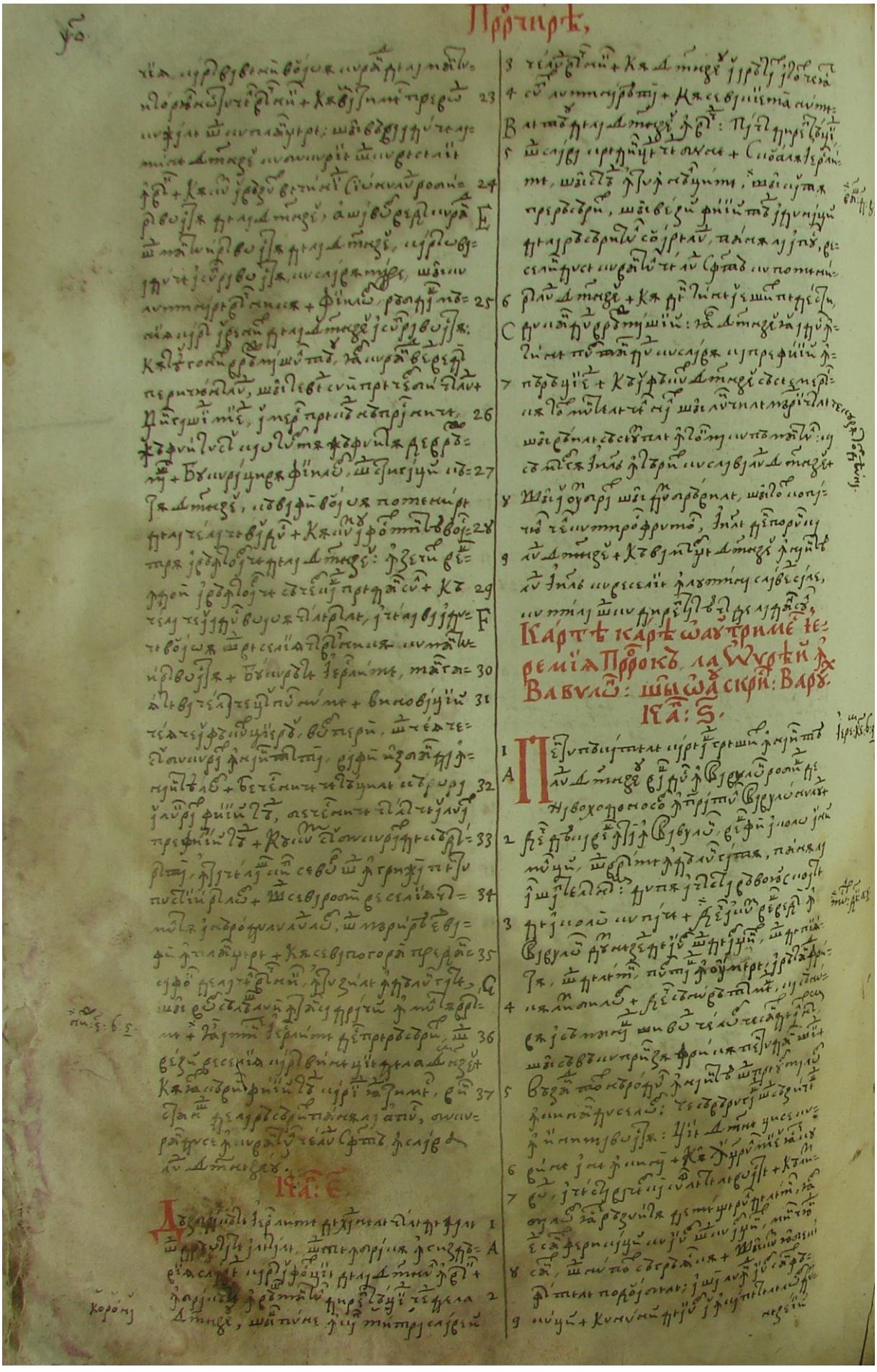

Ms. 4389 p. 771

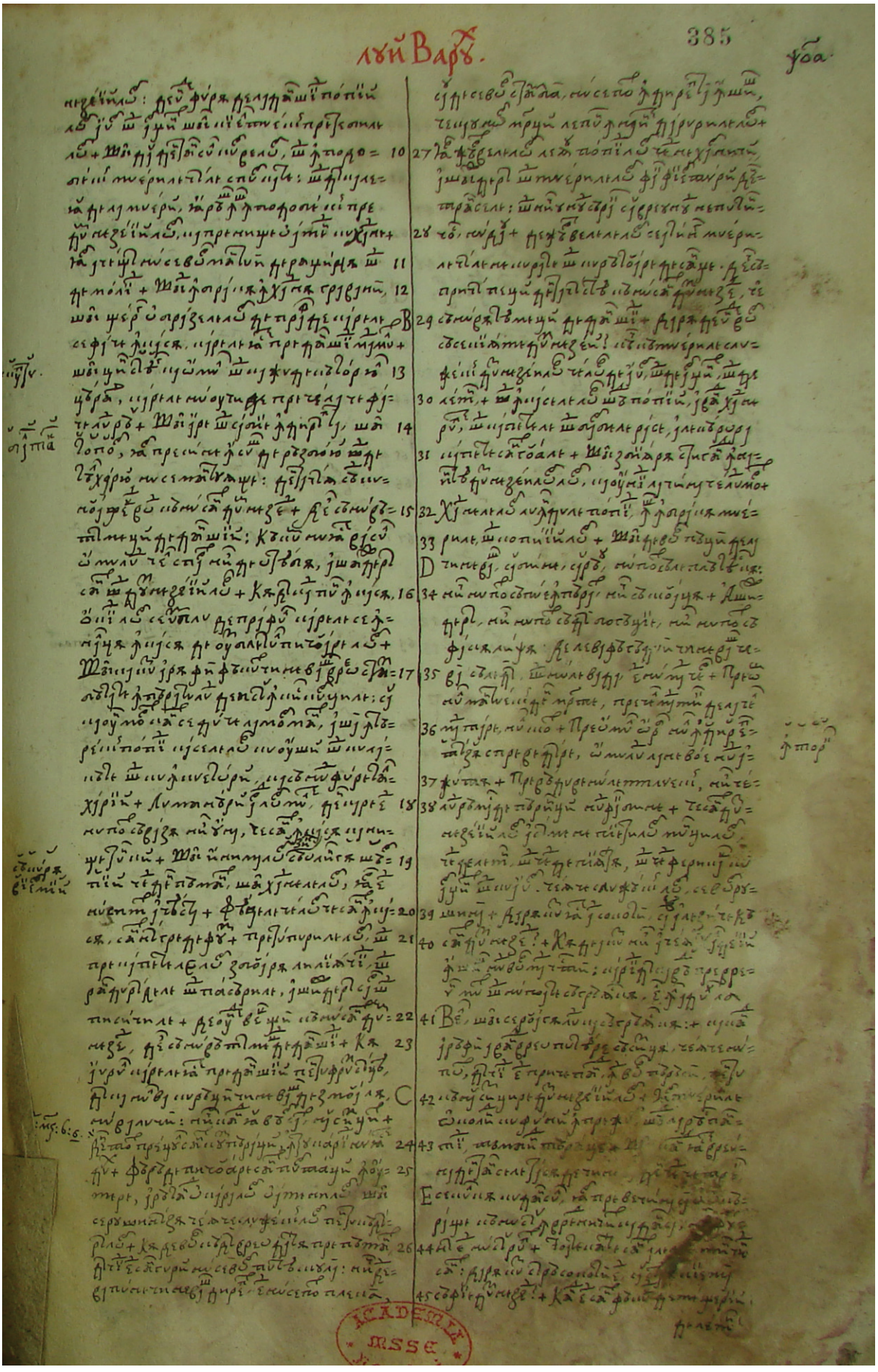

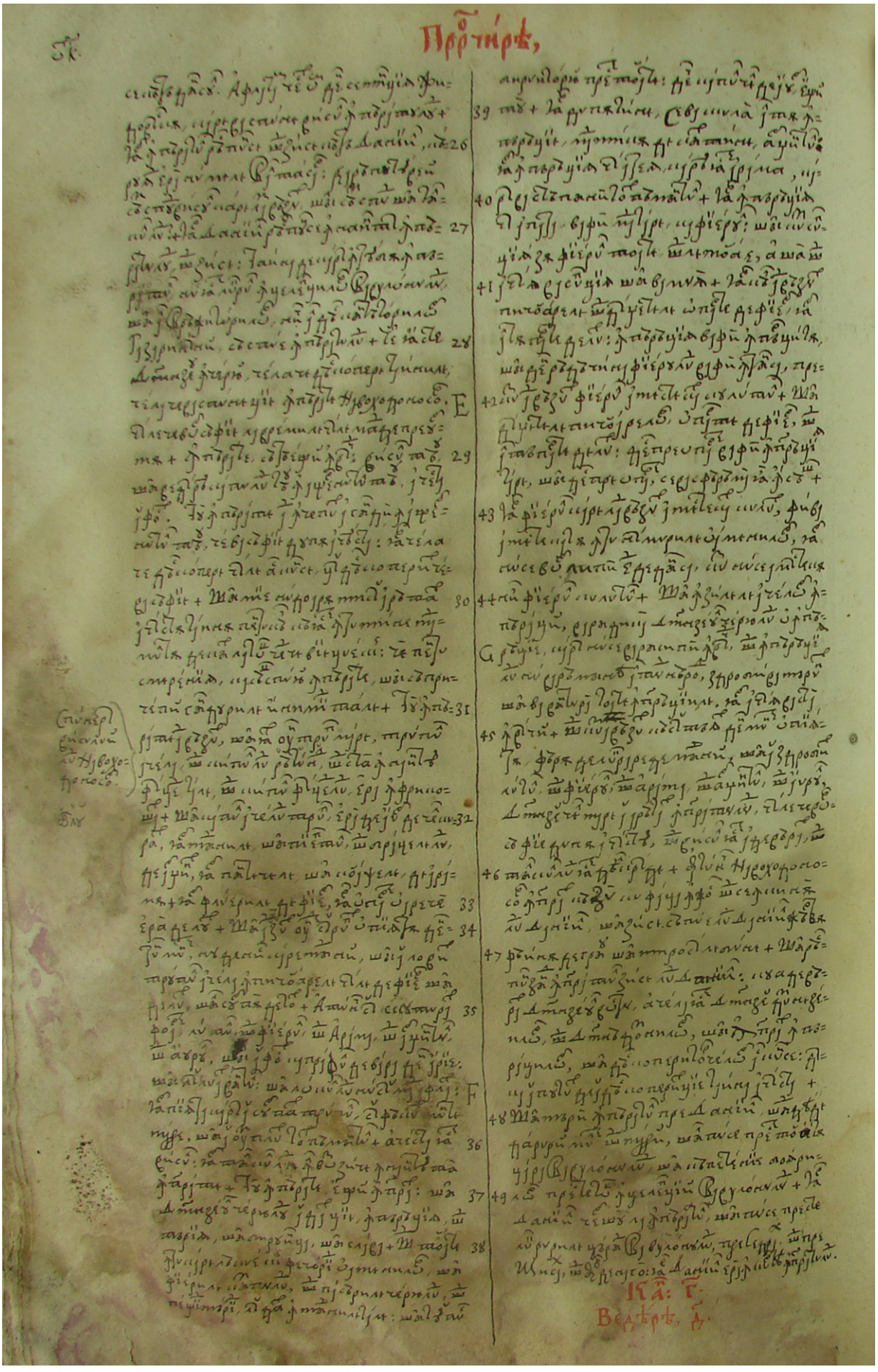

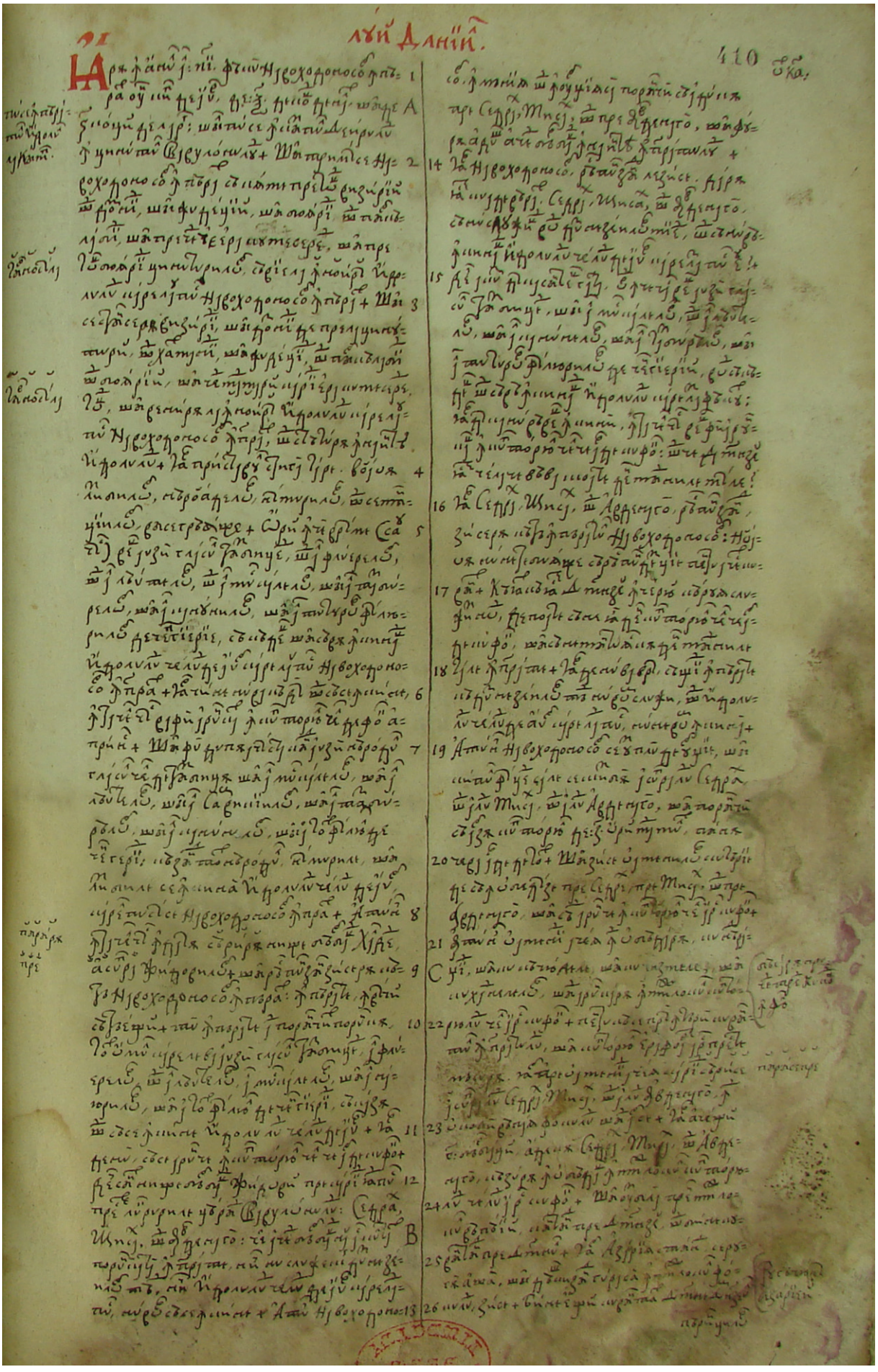

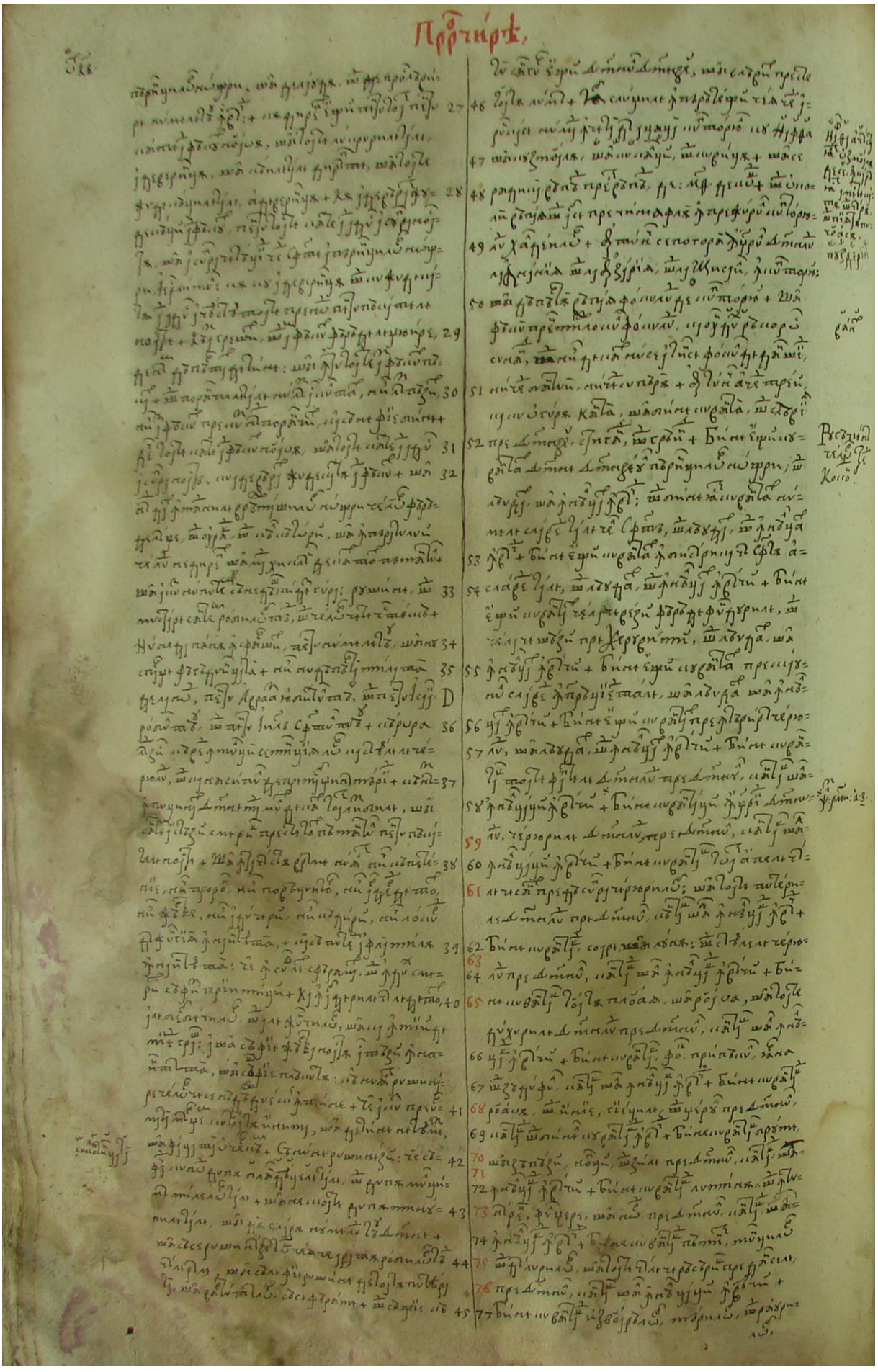

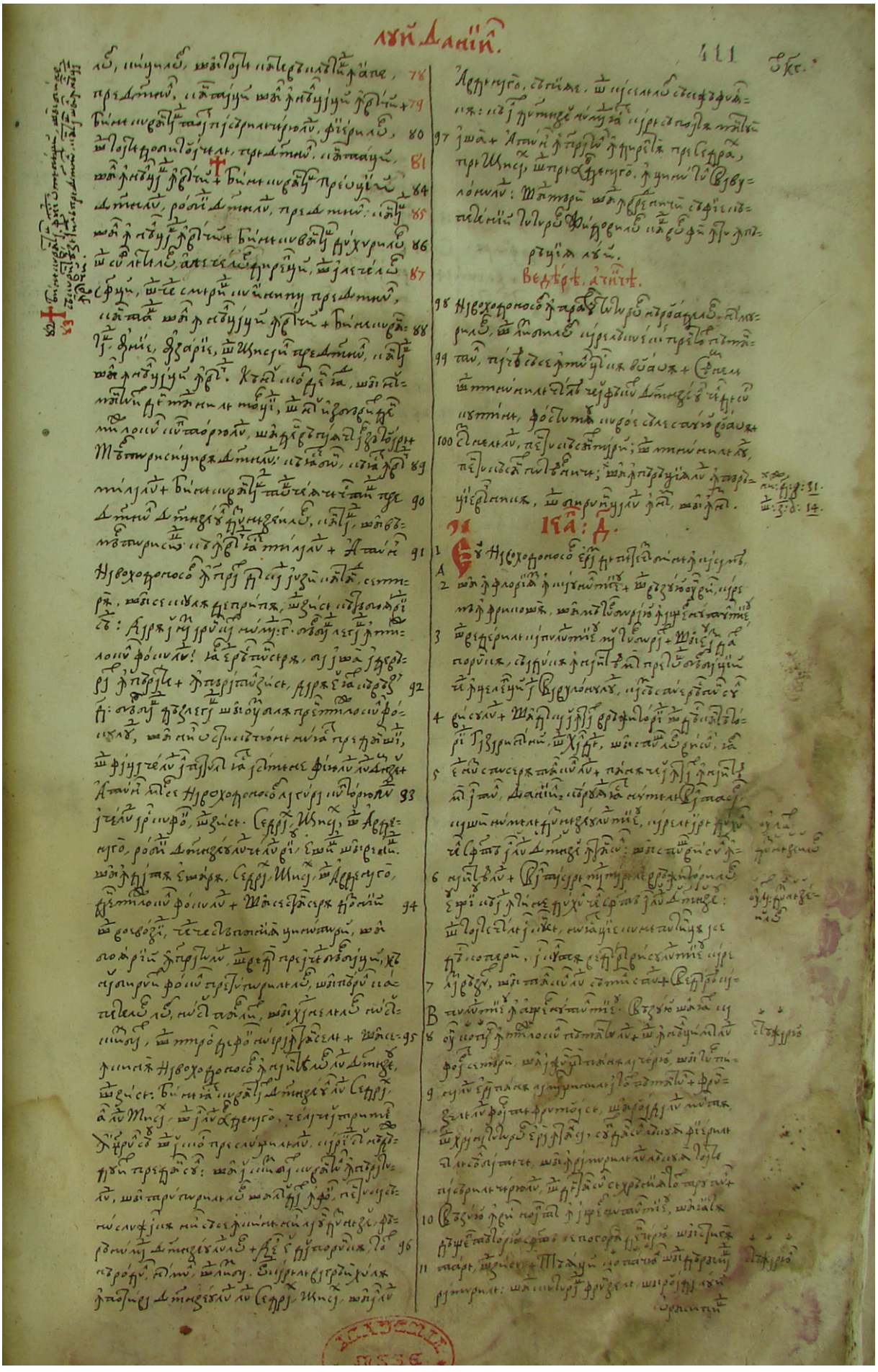

Ms. 4389 p. 452

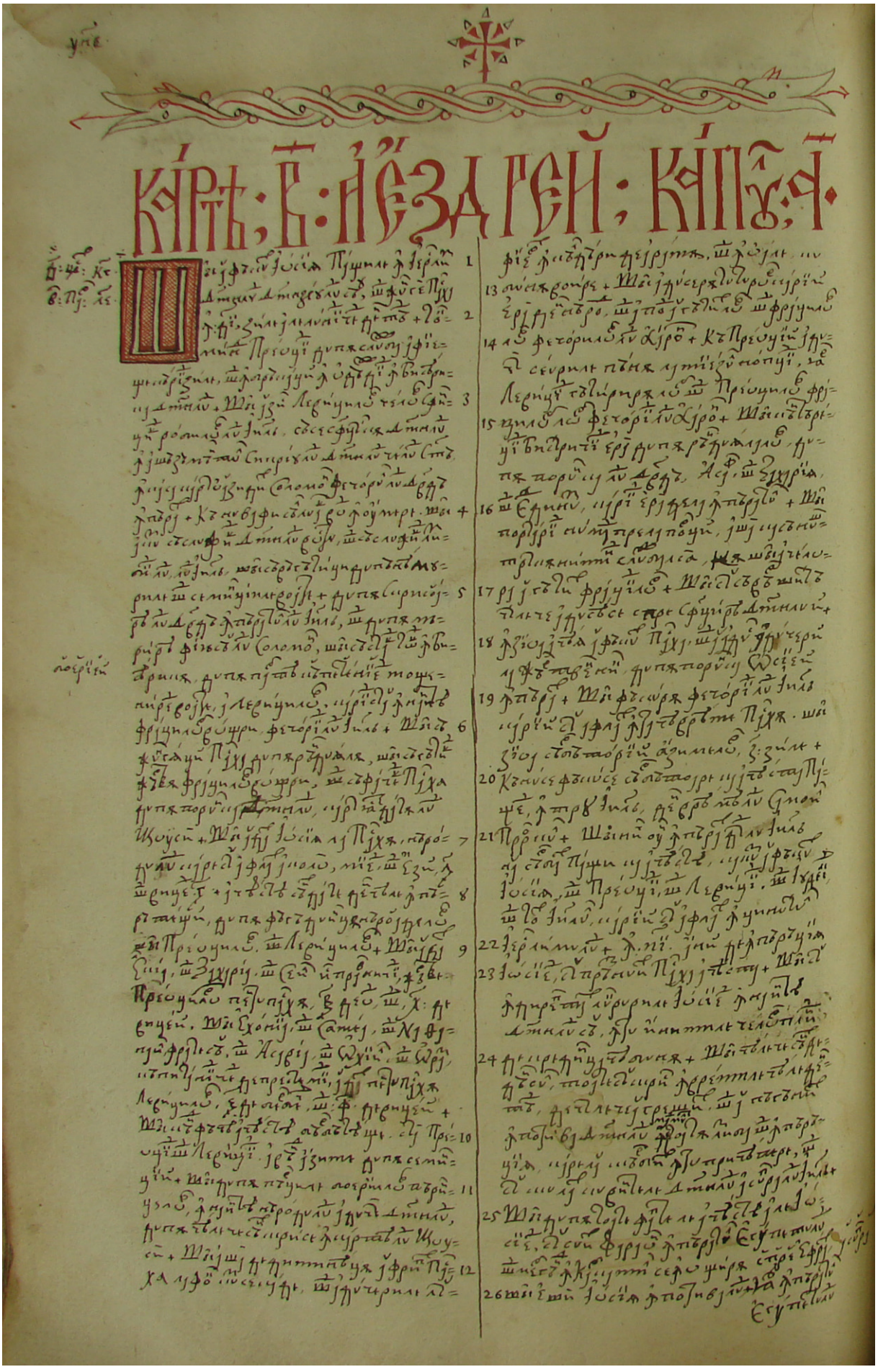

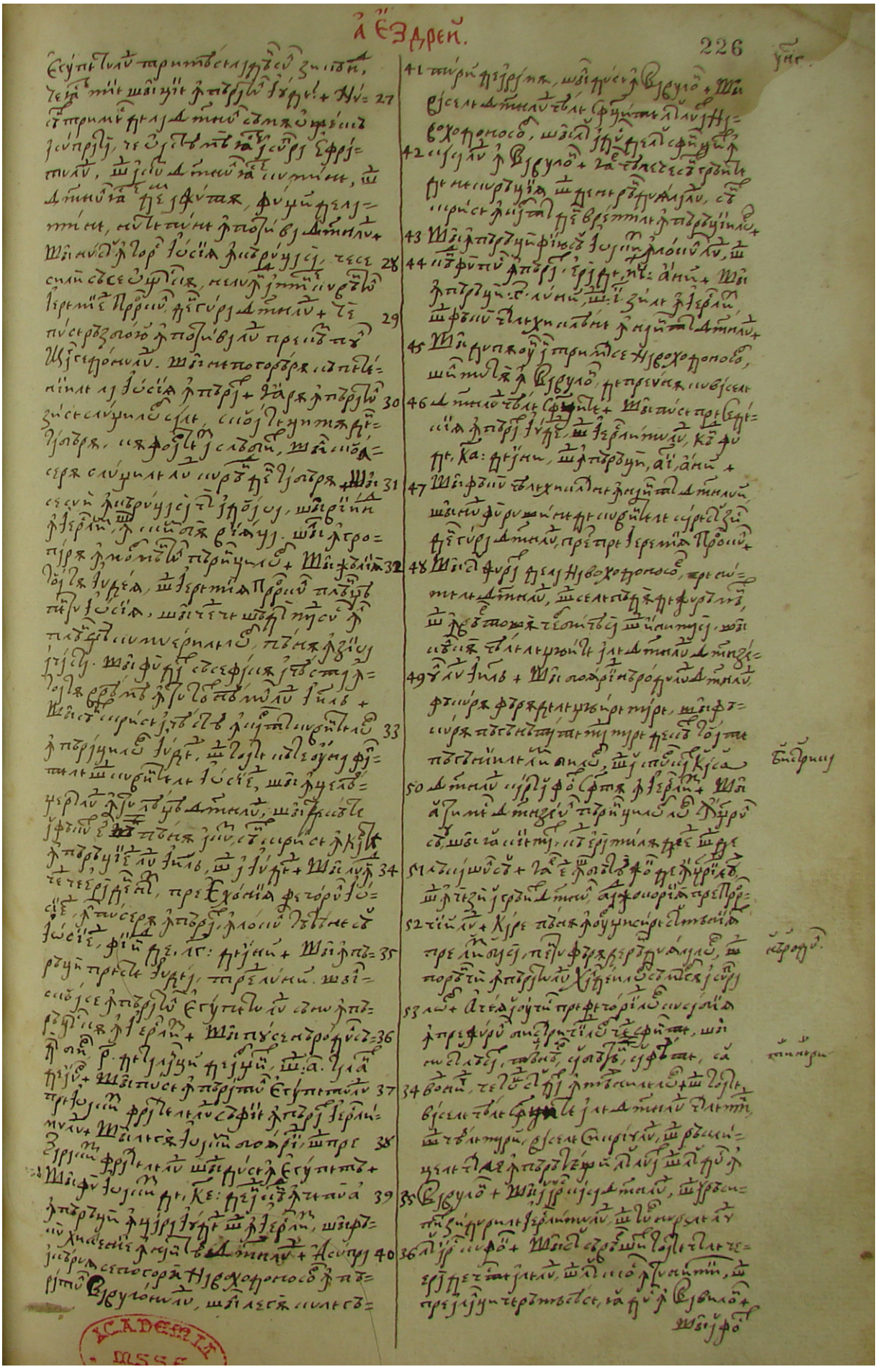

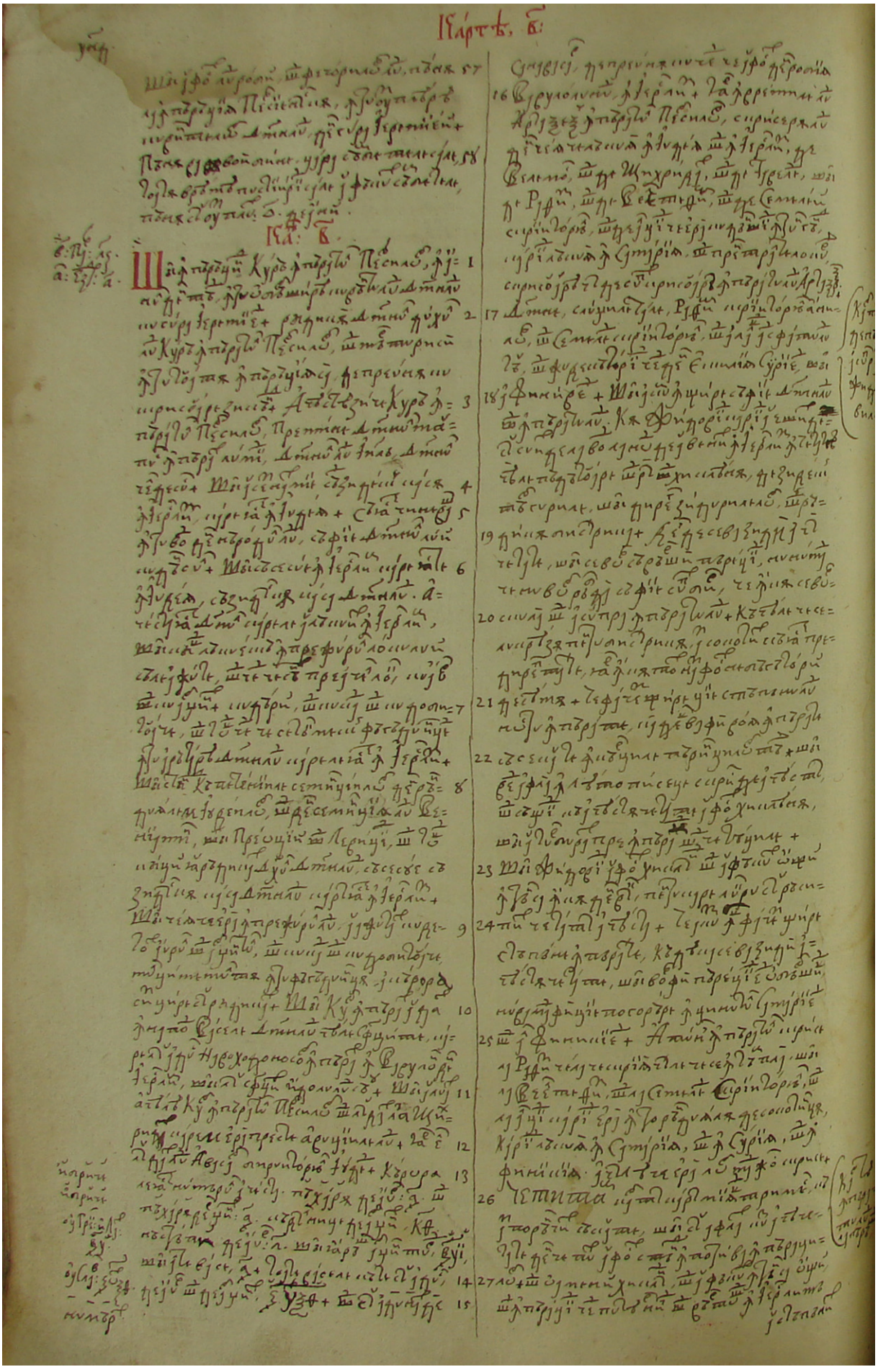

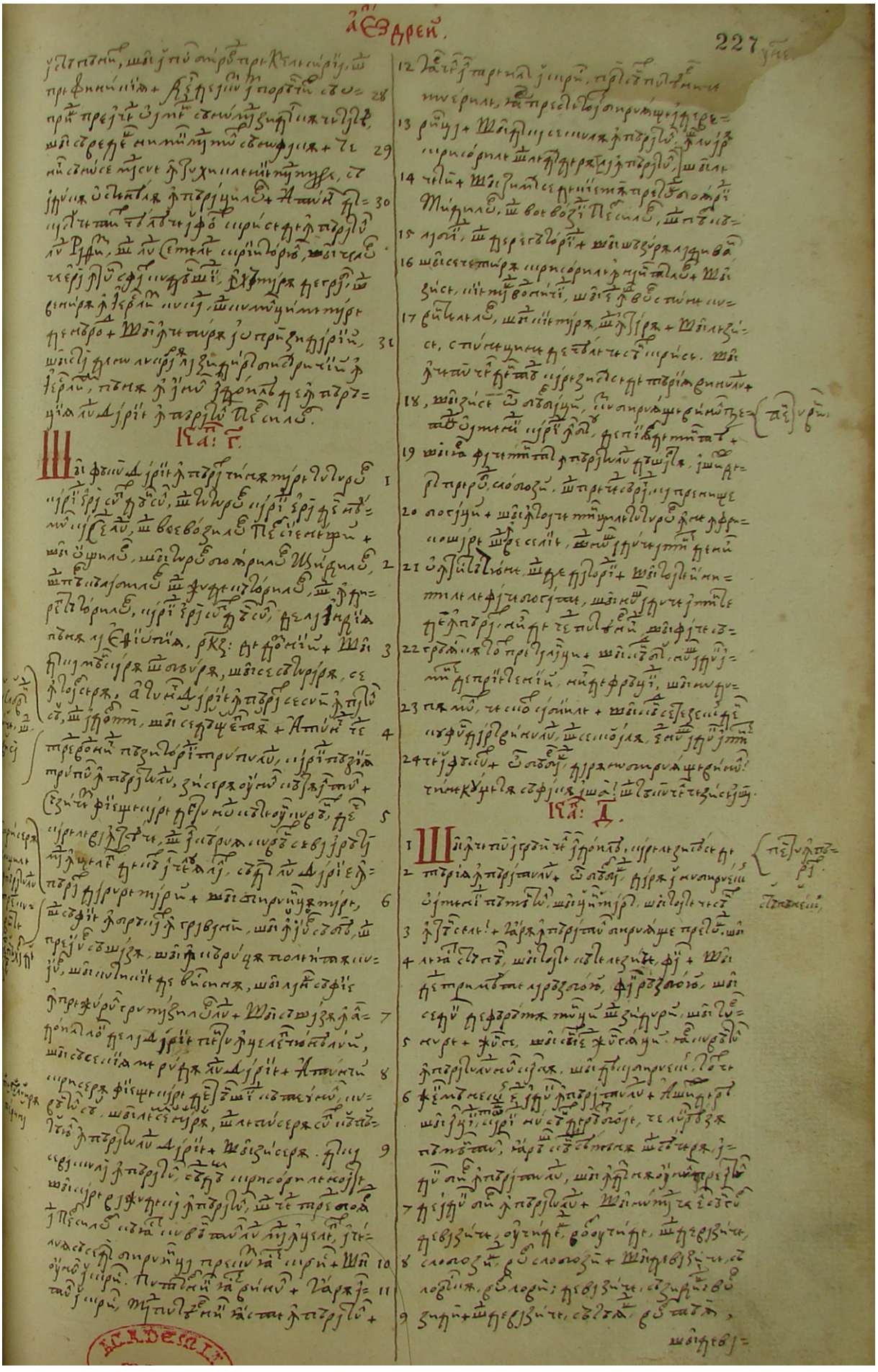

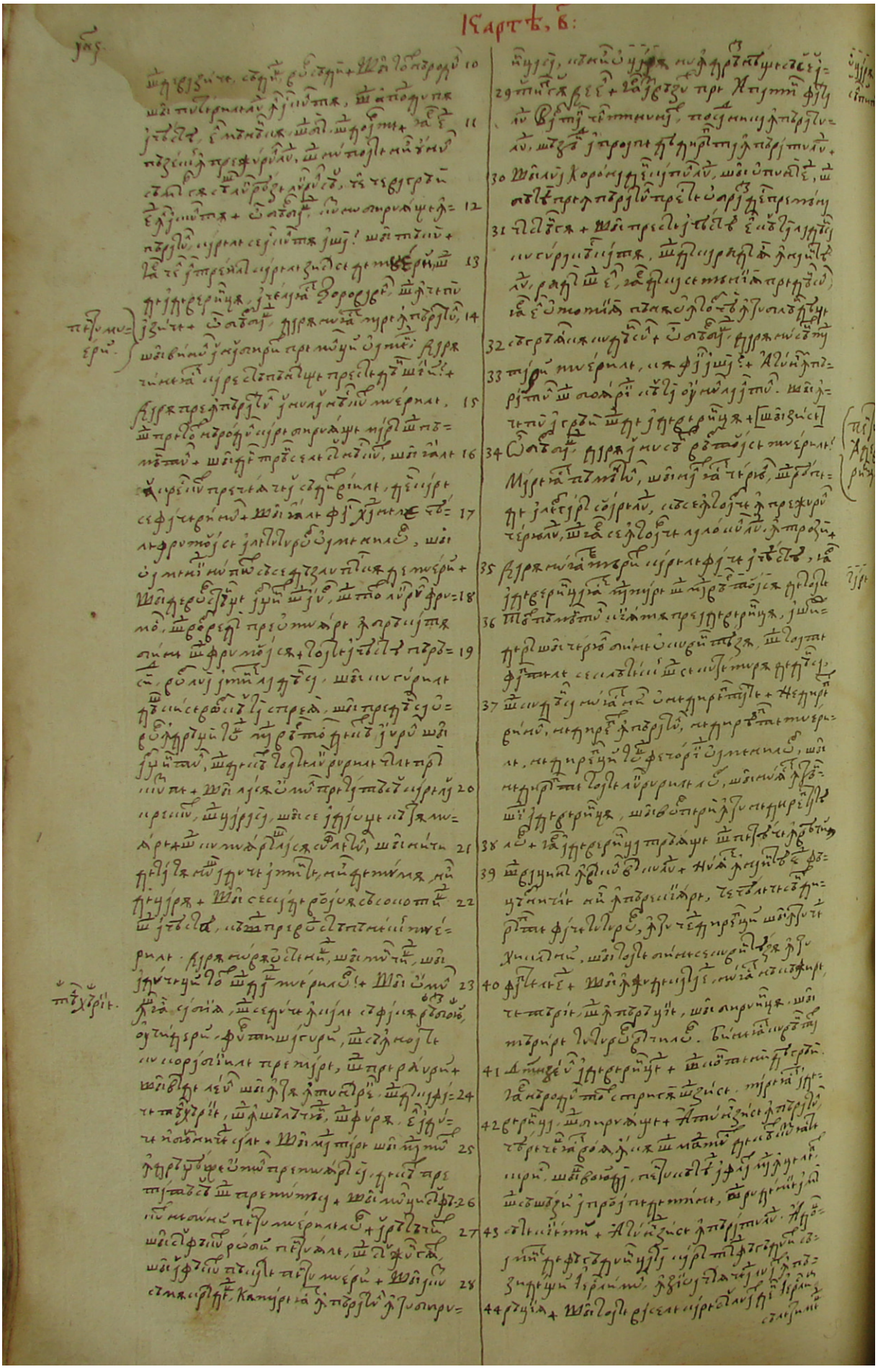

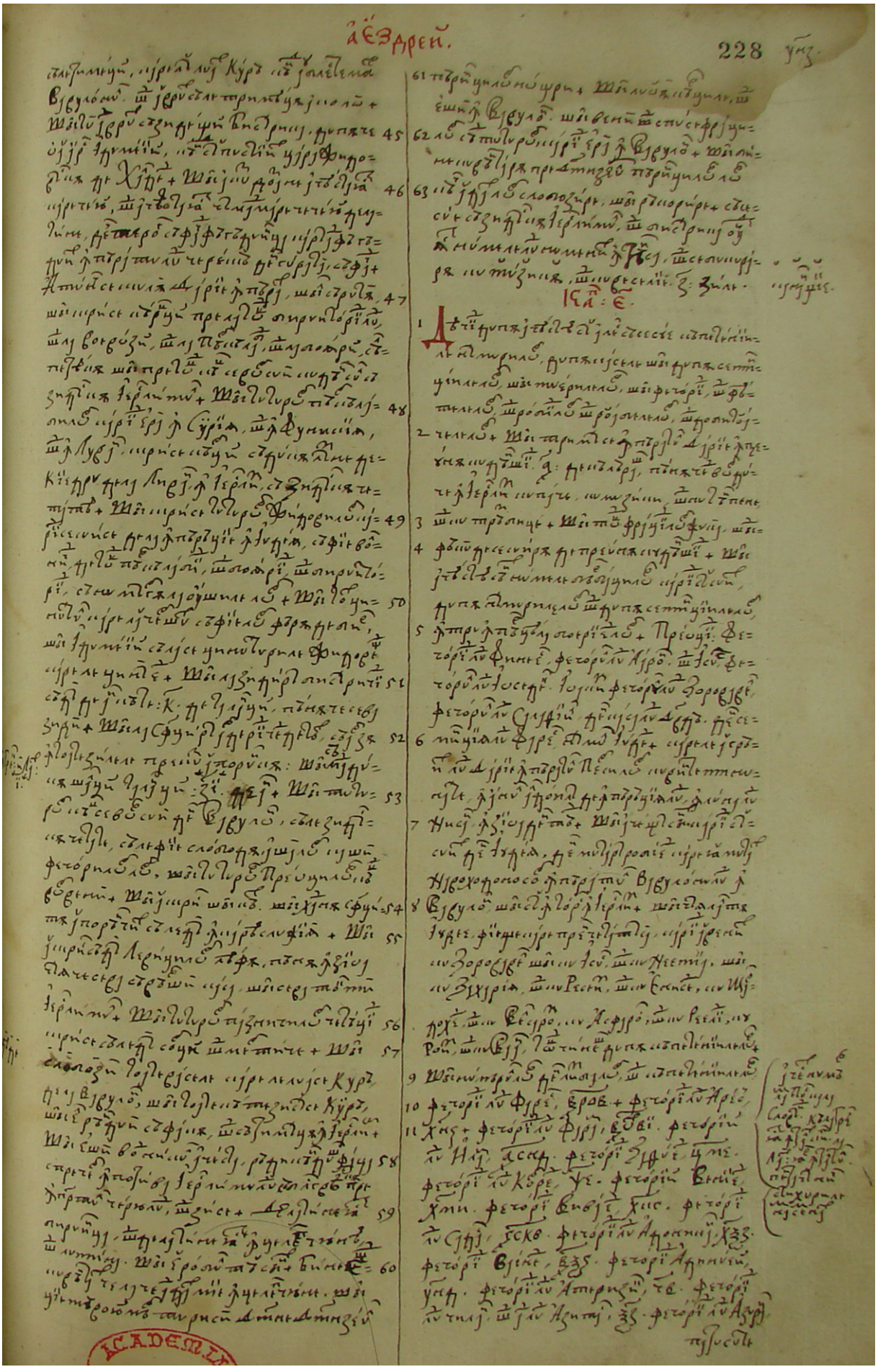

Ms. 4389 p. 458

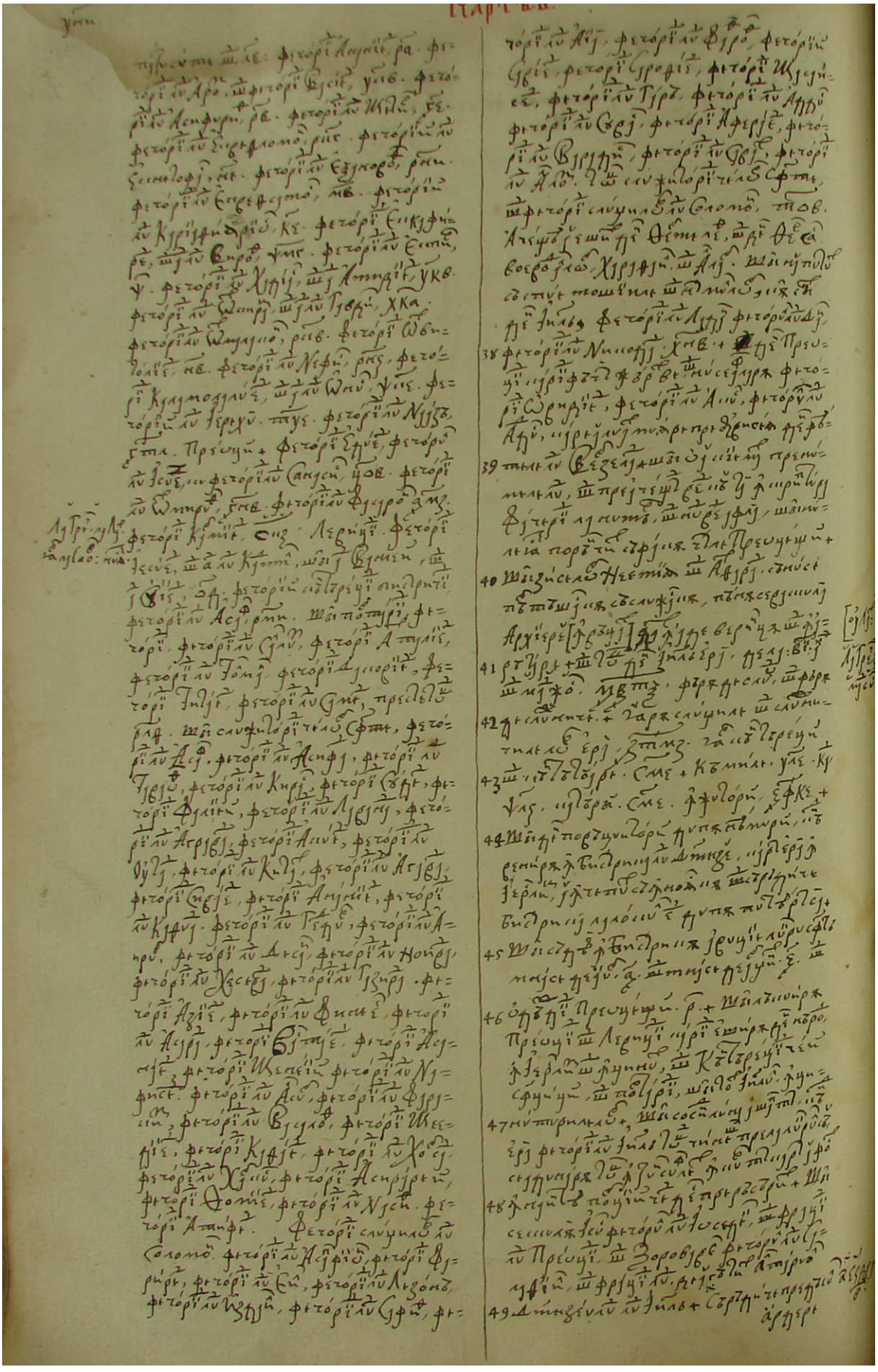

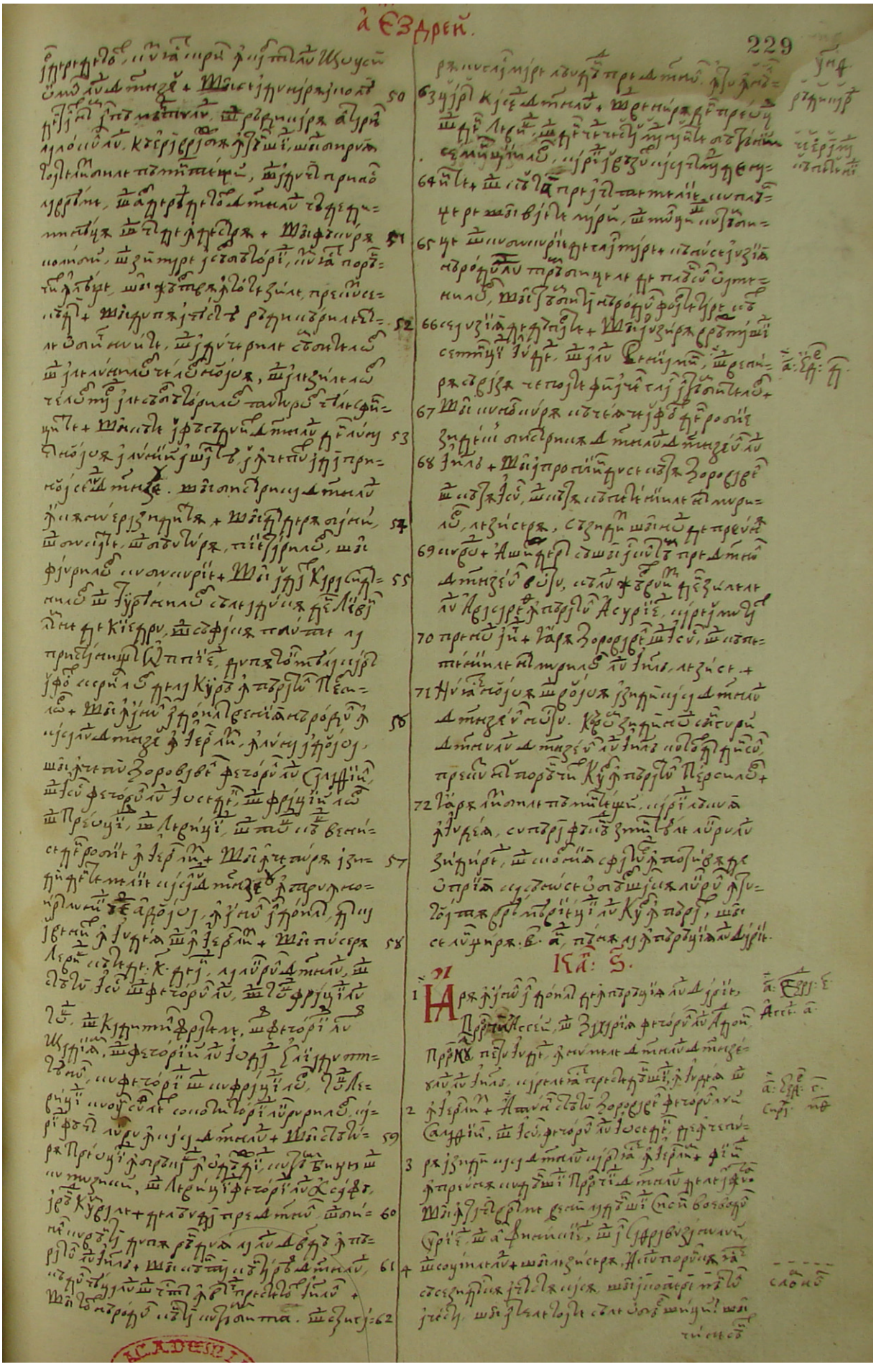

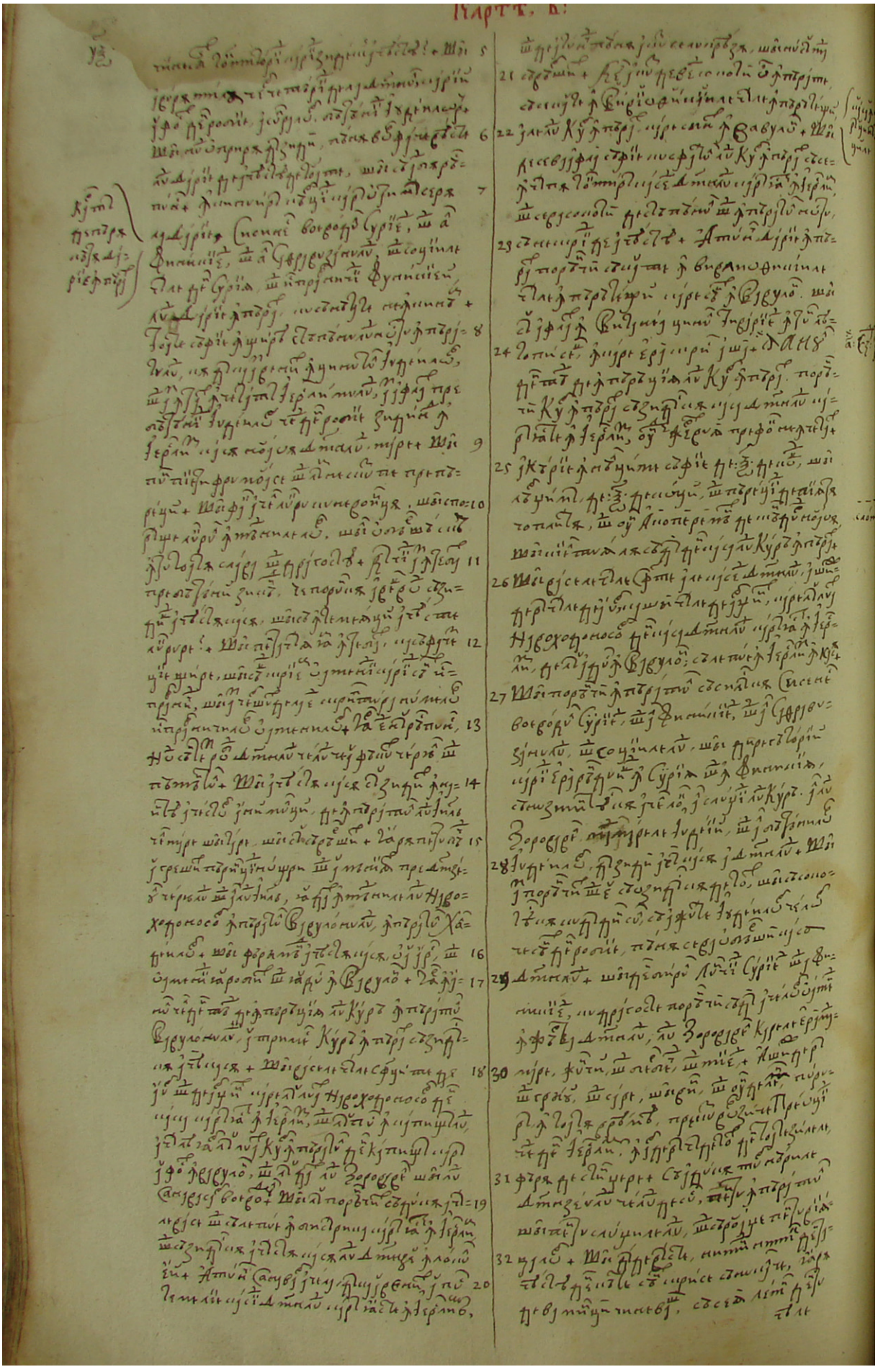

Ms. 4389 p. 461

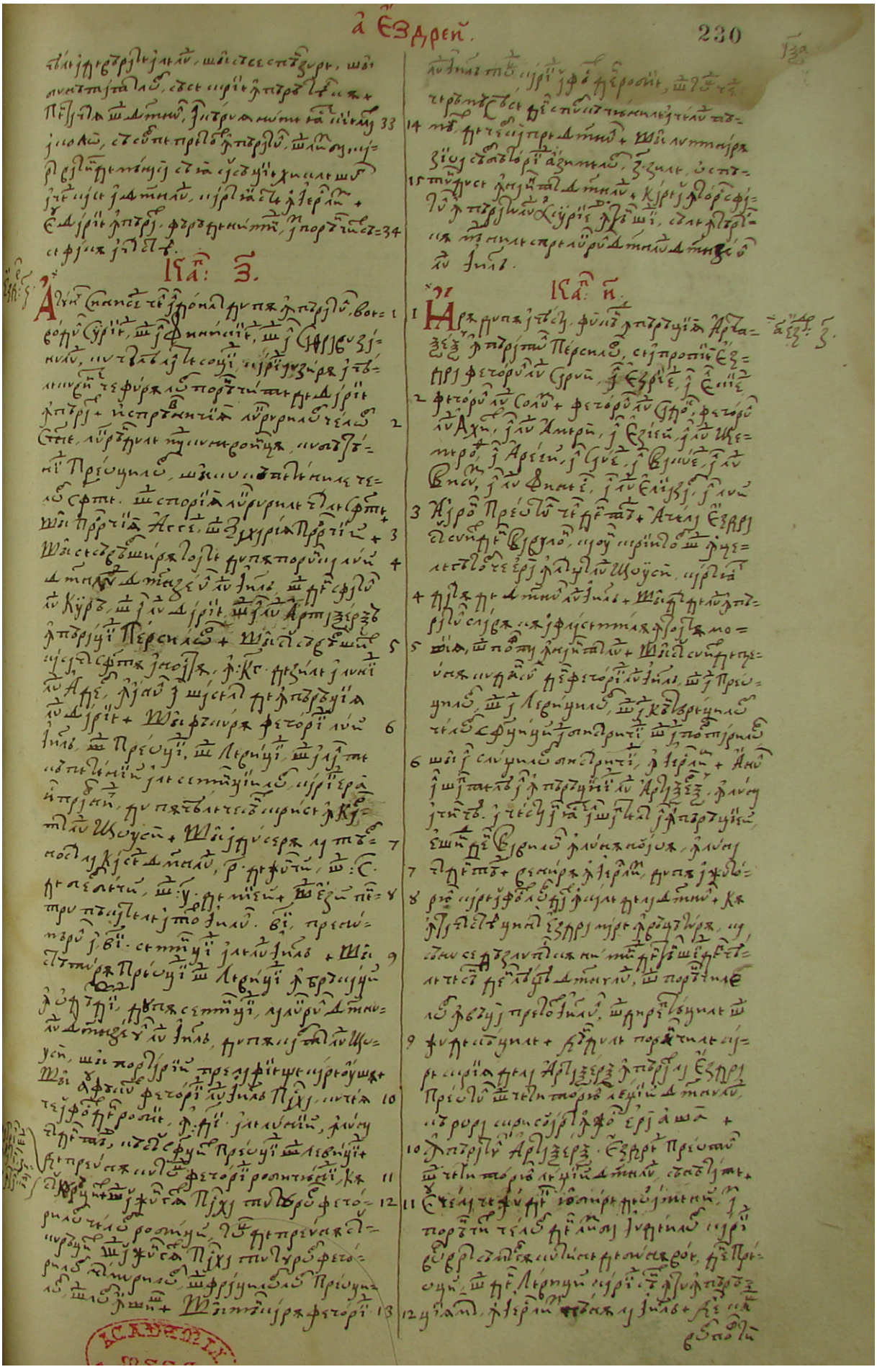

Ms. 4389 p. 462

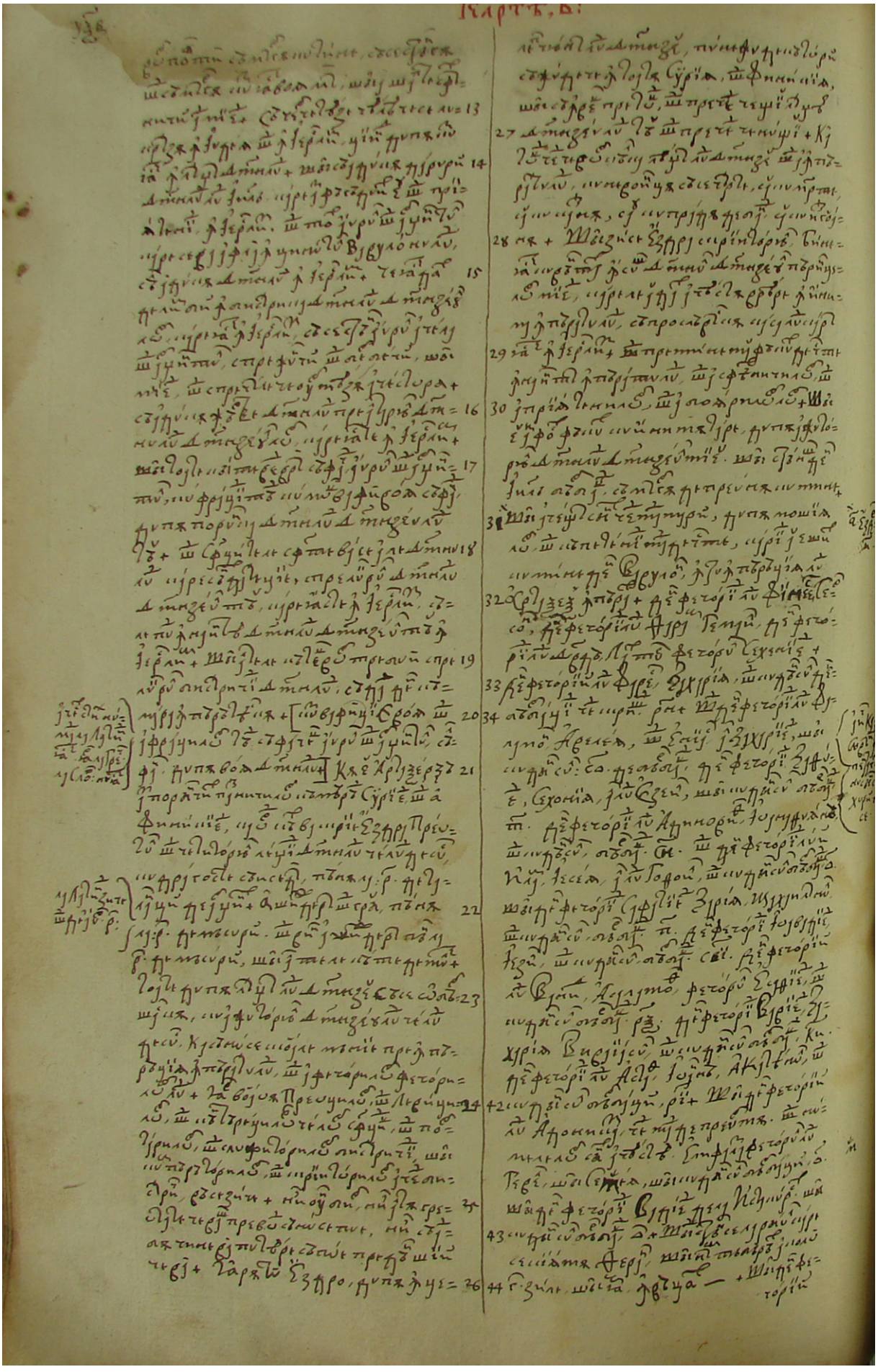

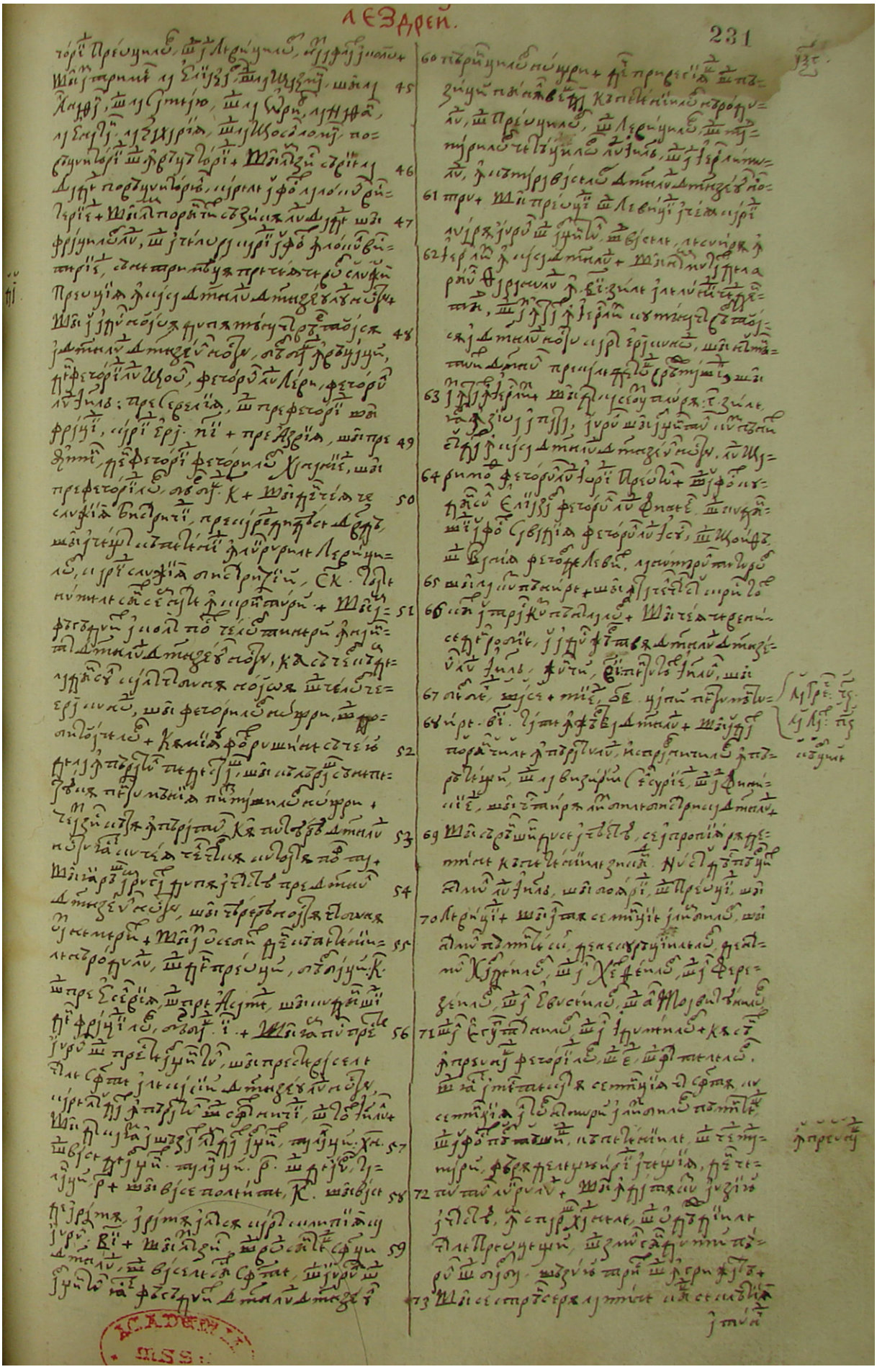

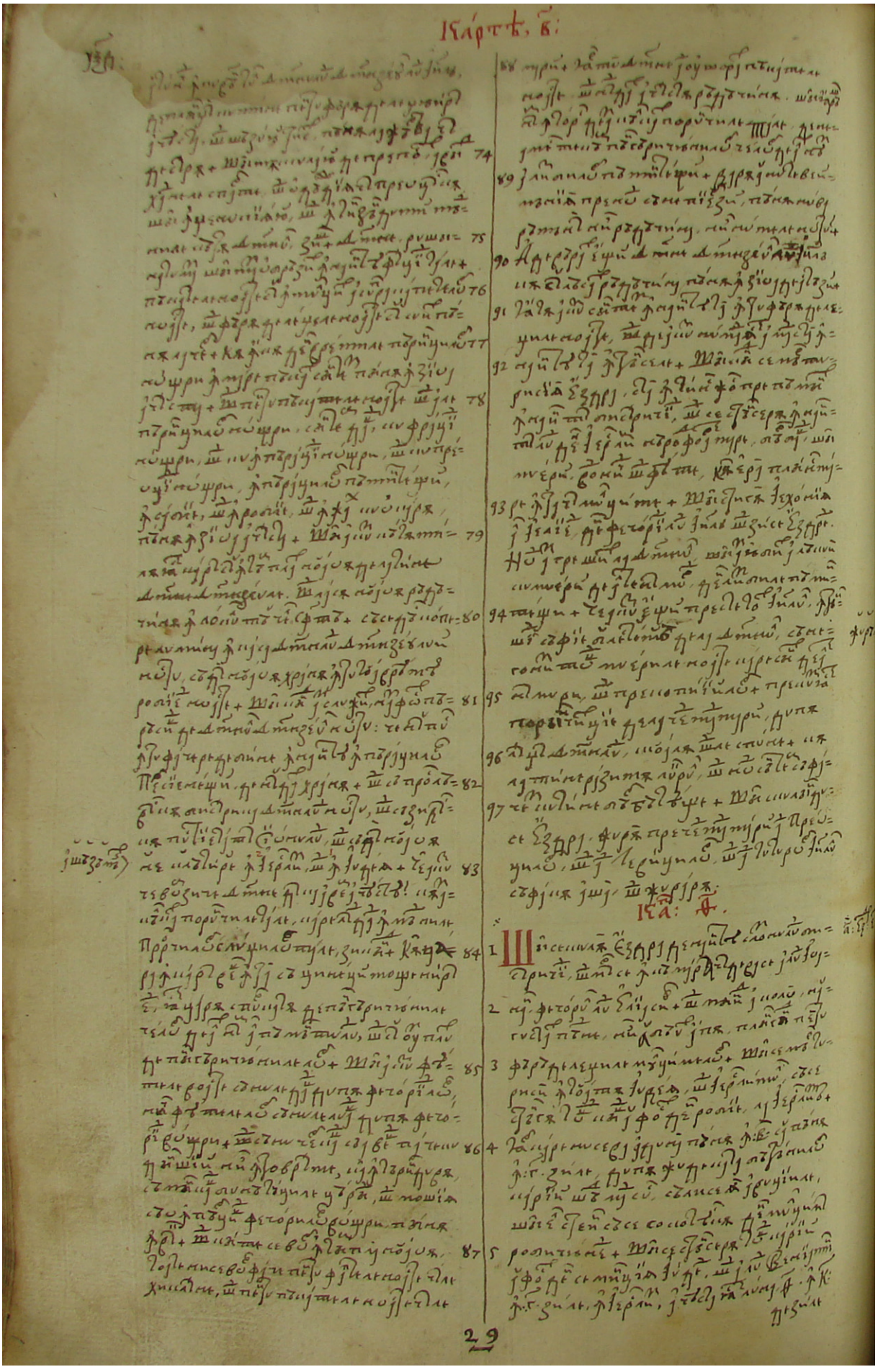

Ms. 4389 p. 465

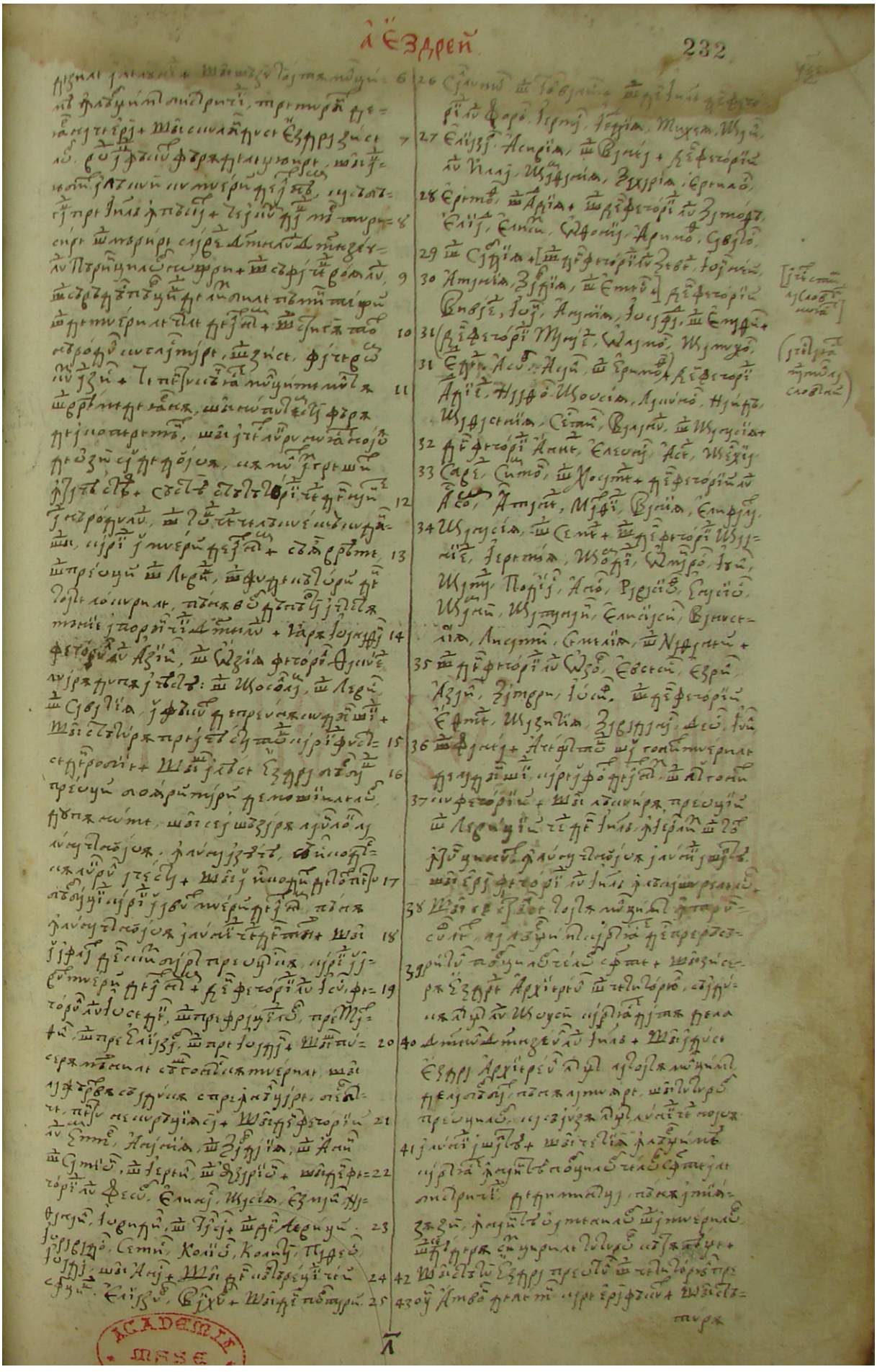

Ms. 4389 p. 466

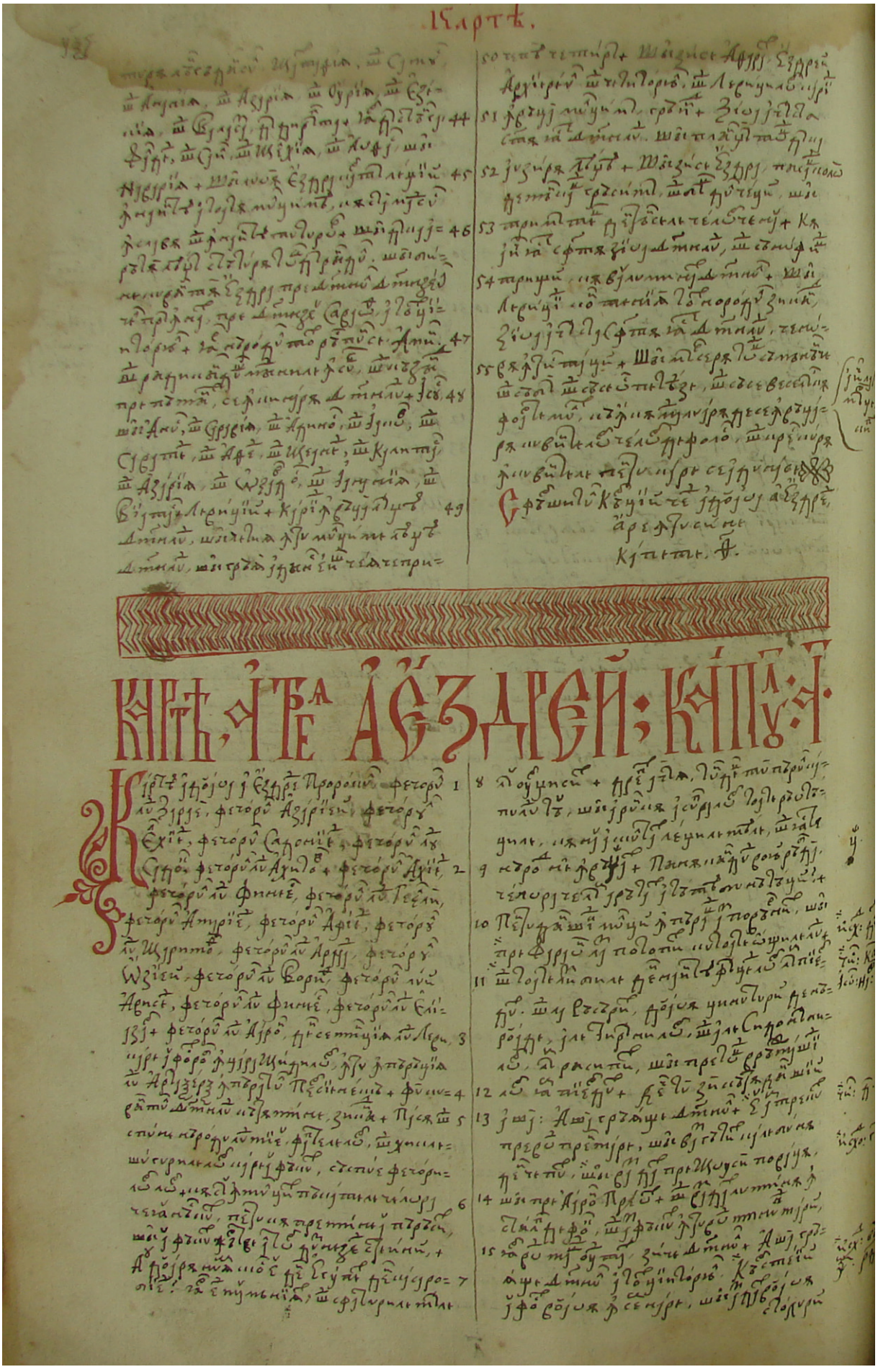

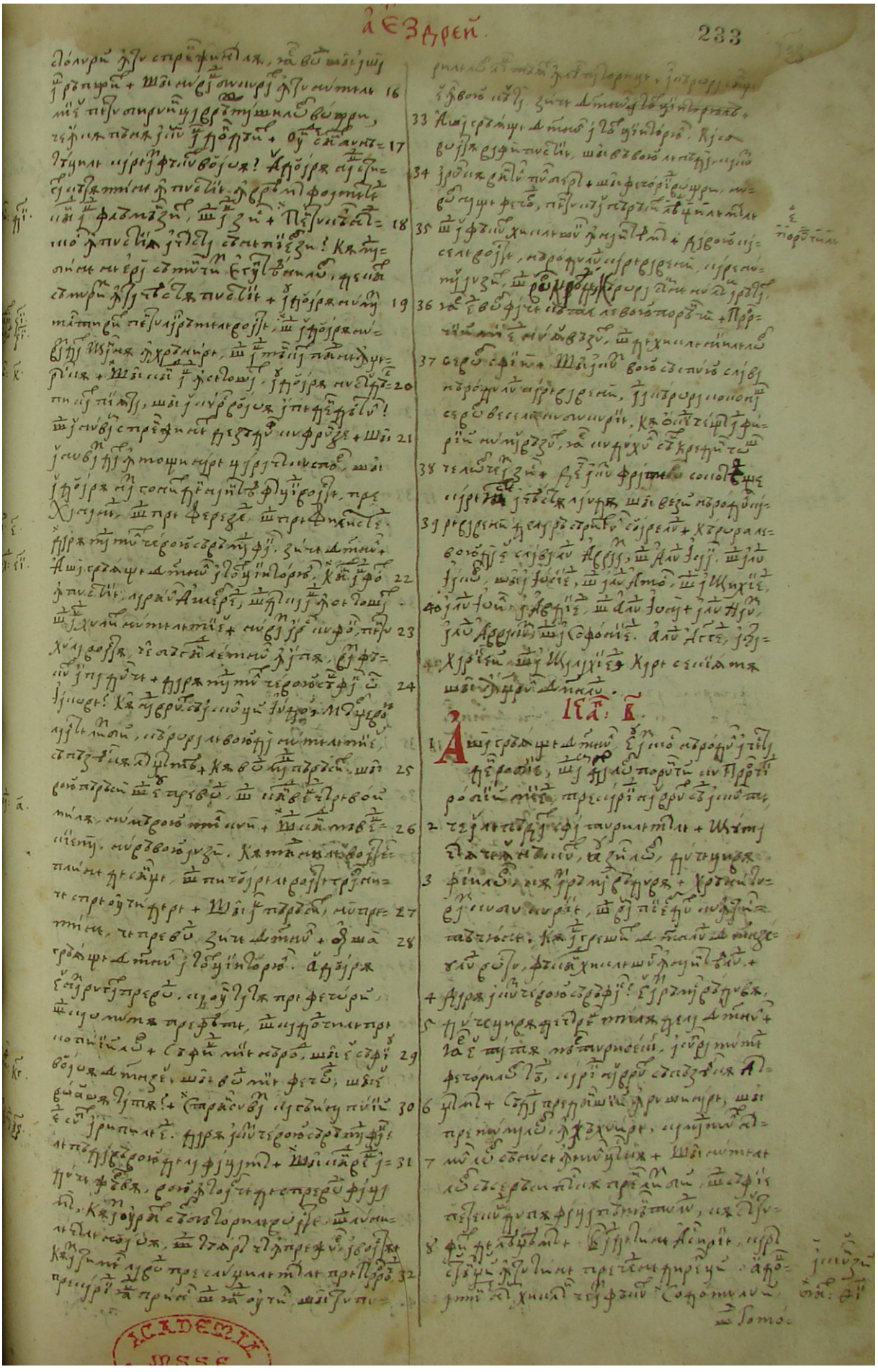

Ms. 4389 p. 468

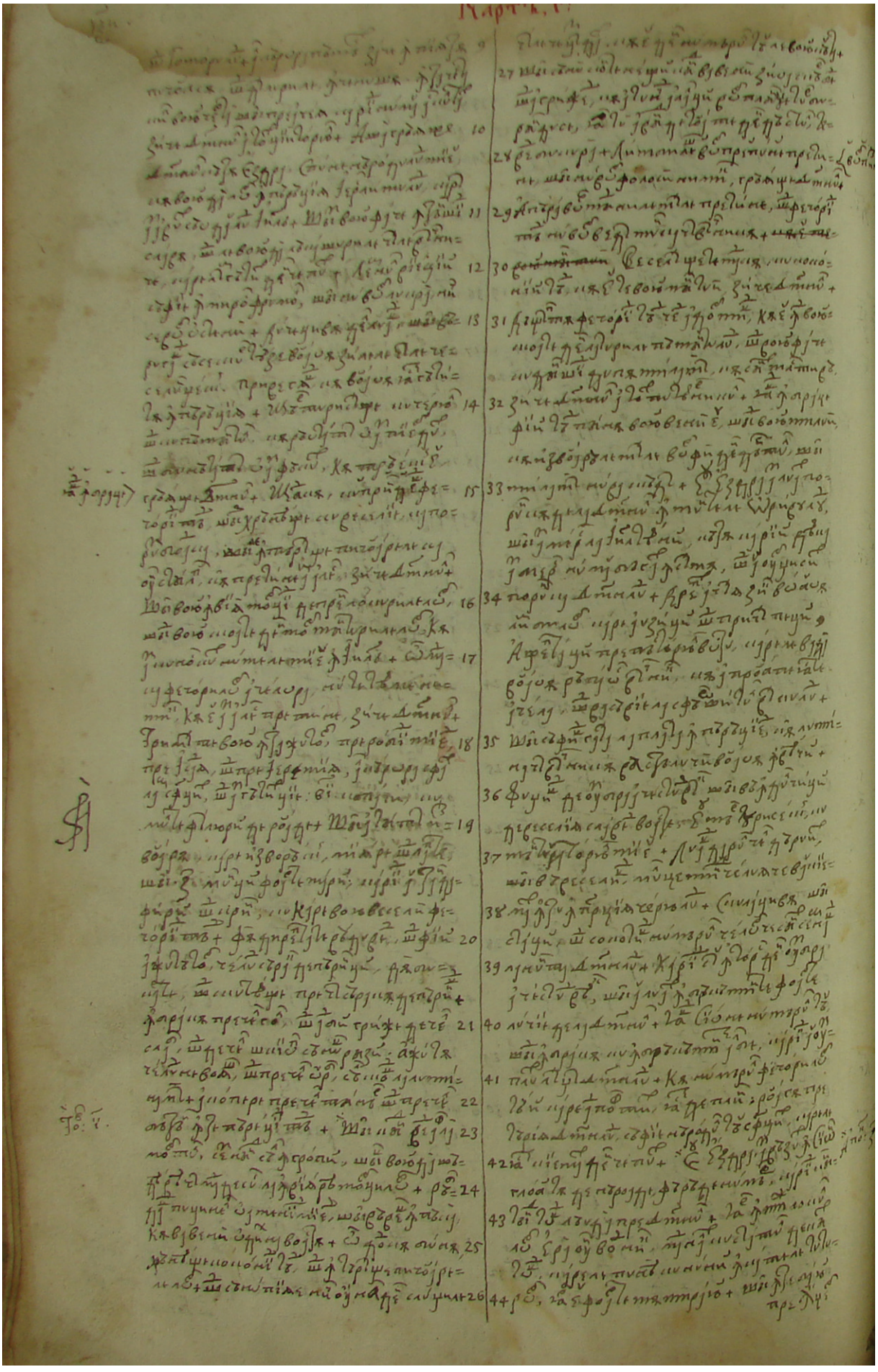

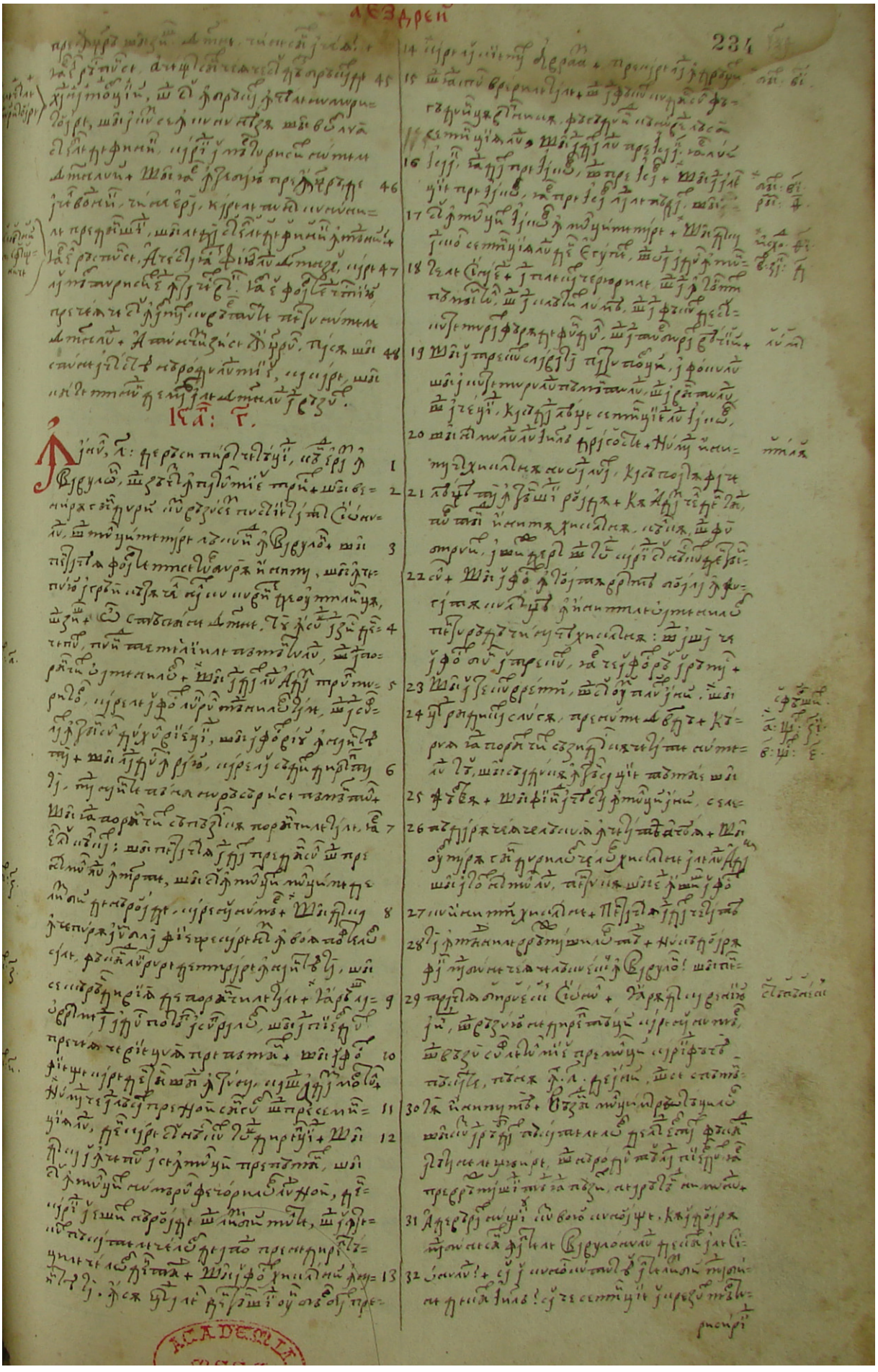

Ms. 4389 p. 470

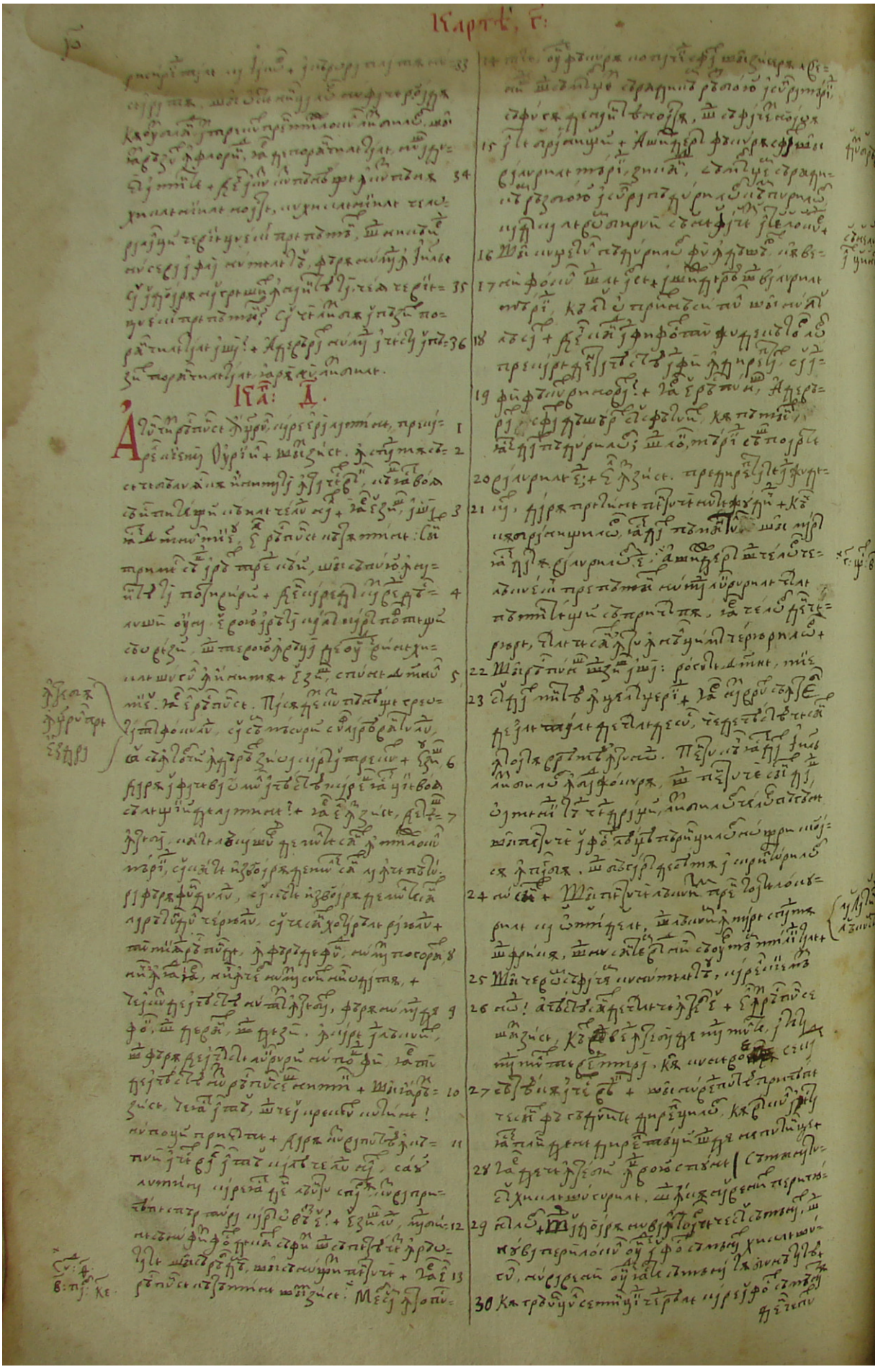

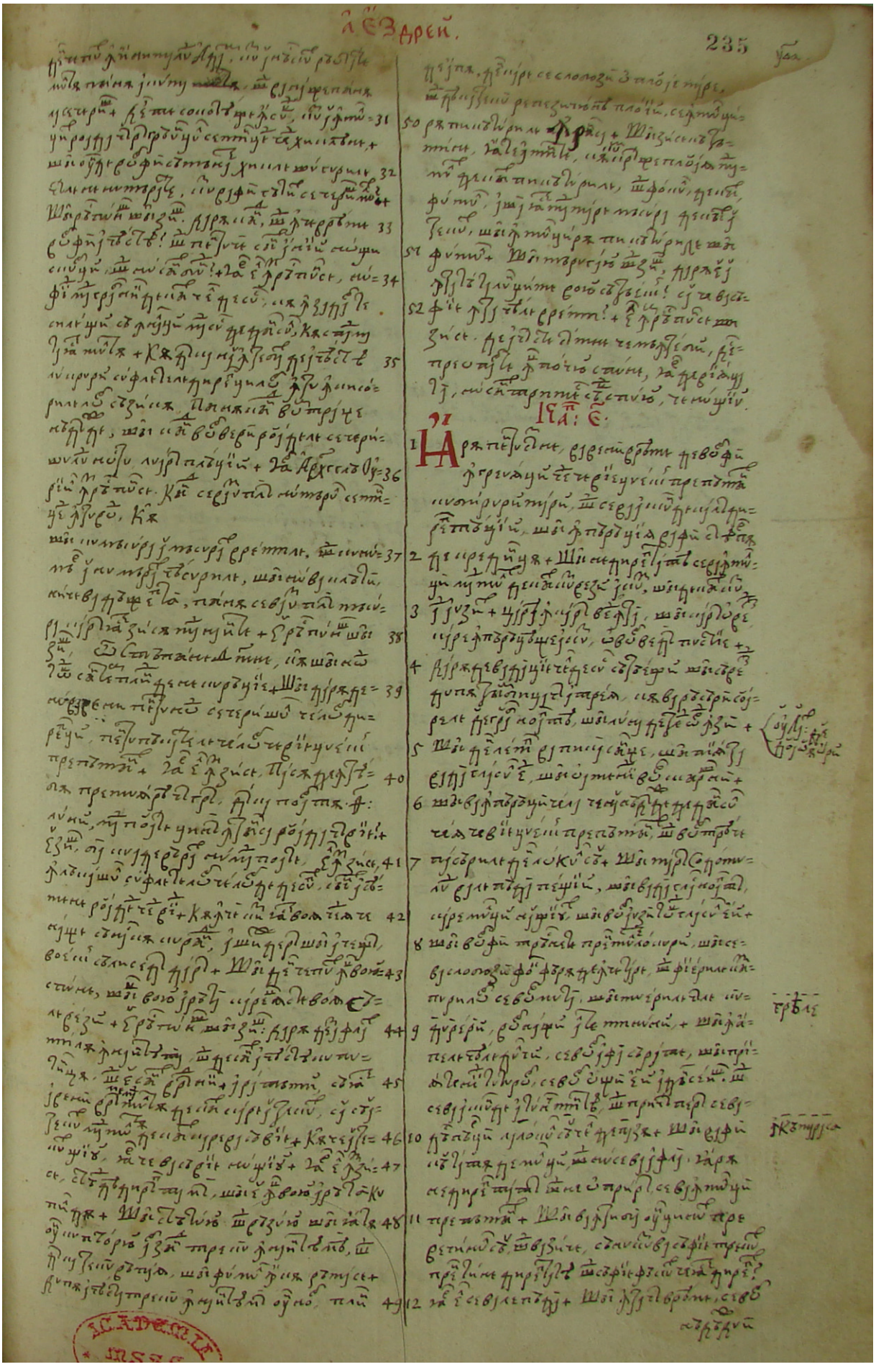

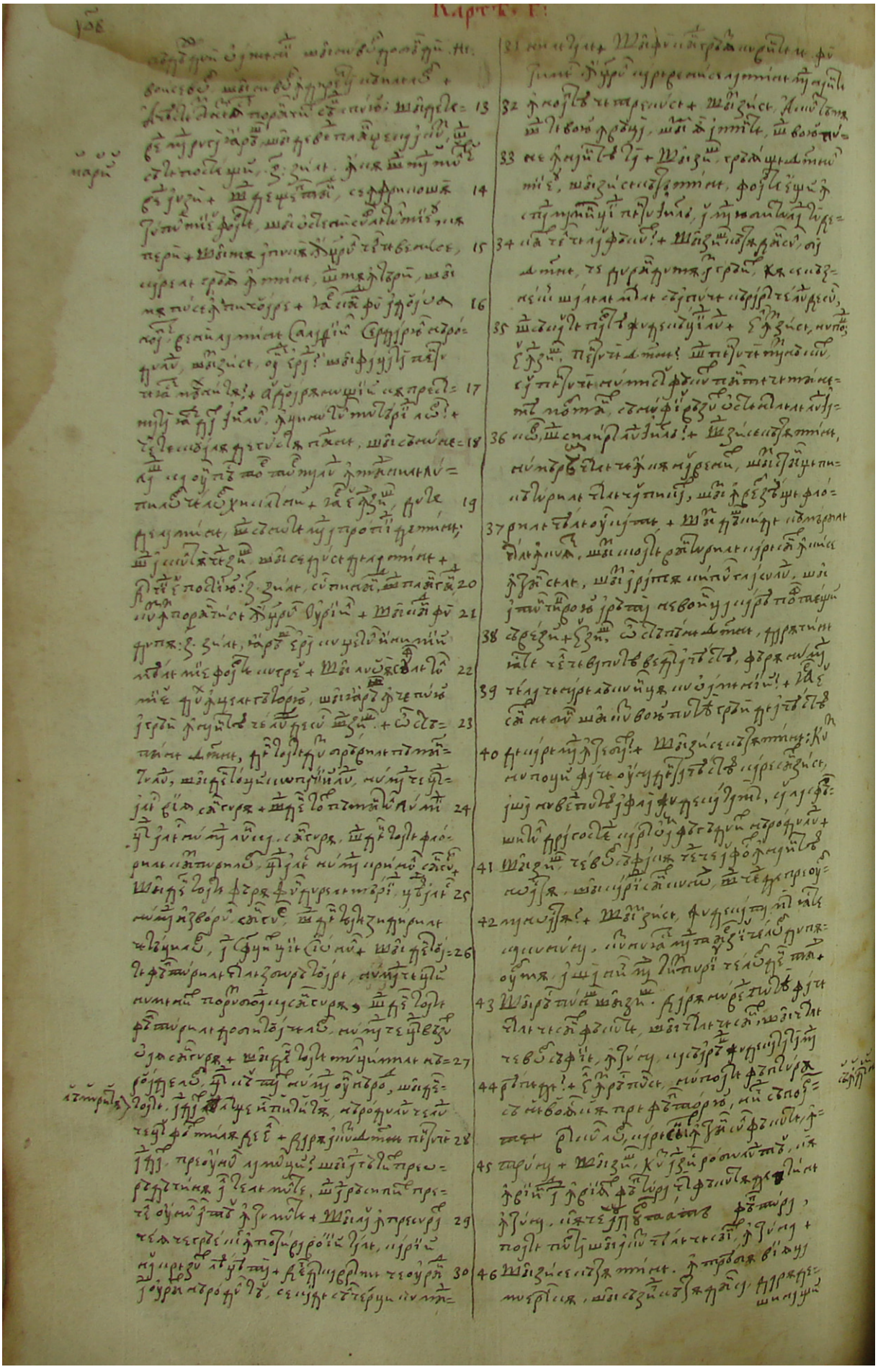

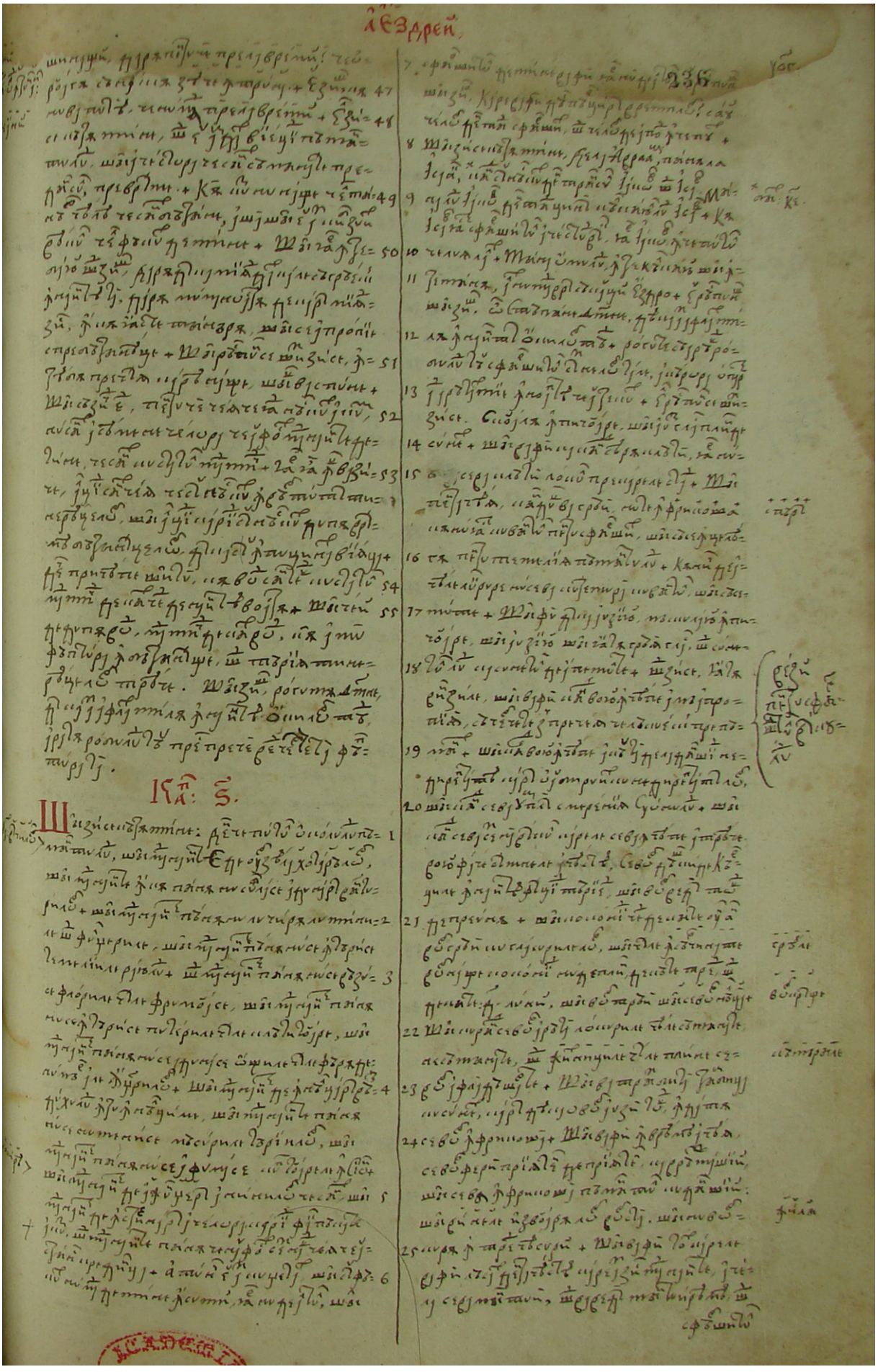

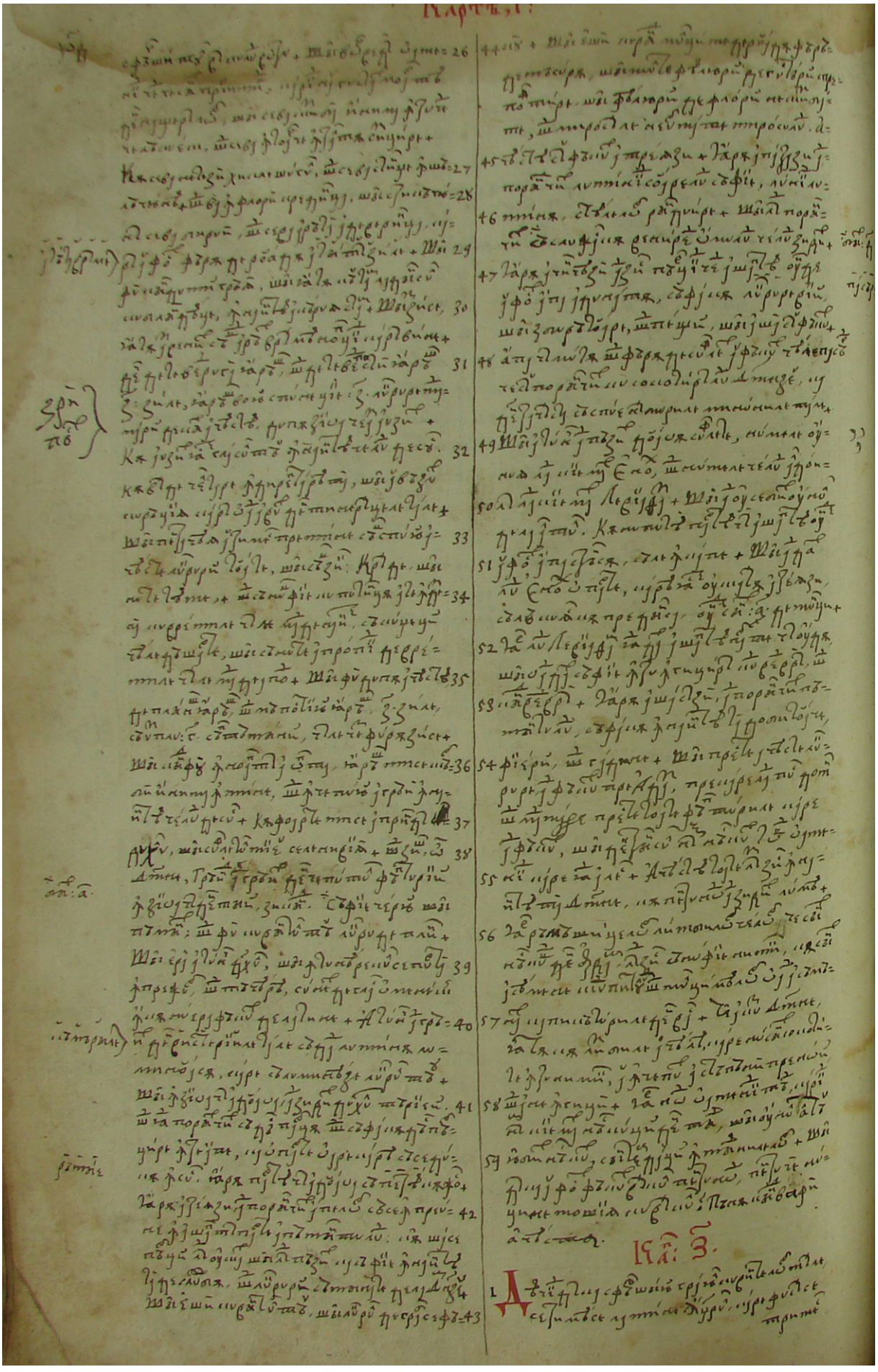

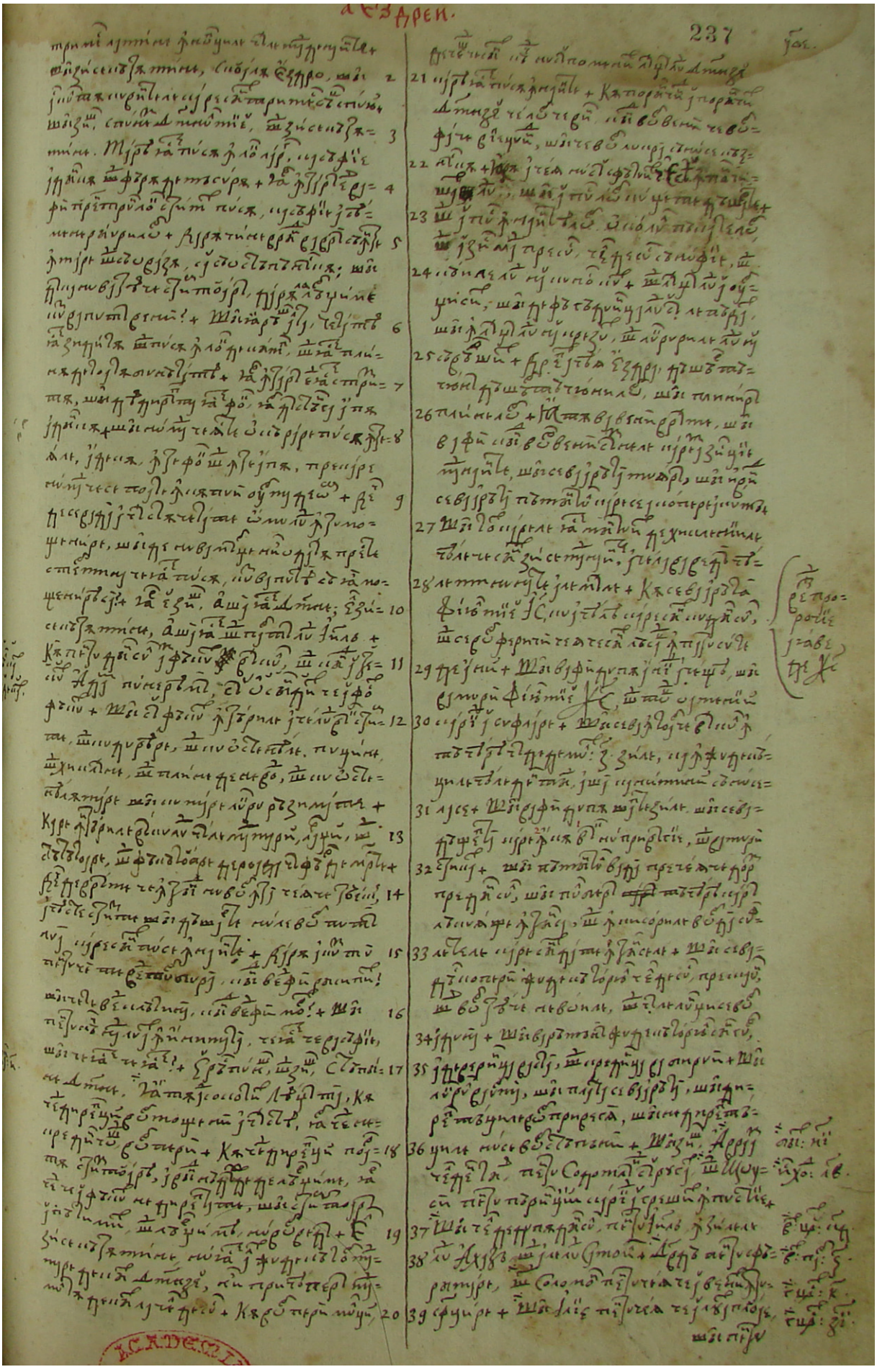

Ms. 4389 p. 476

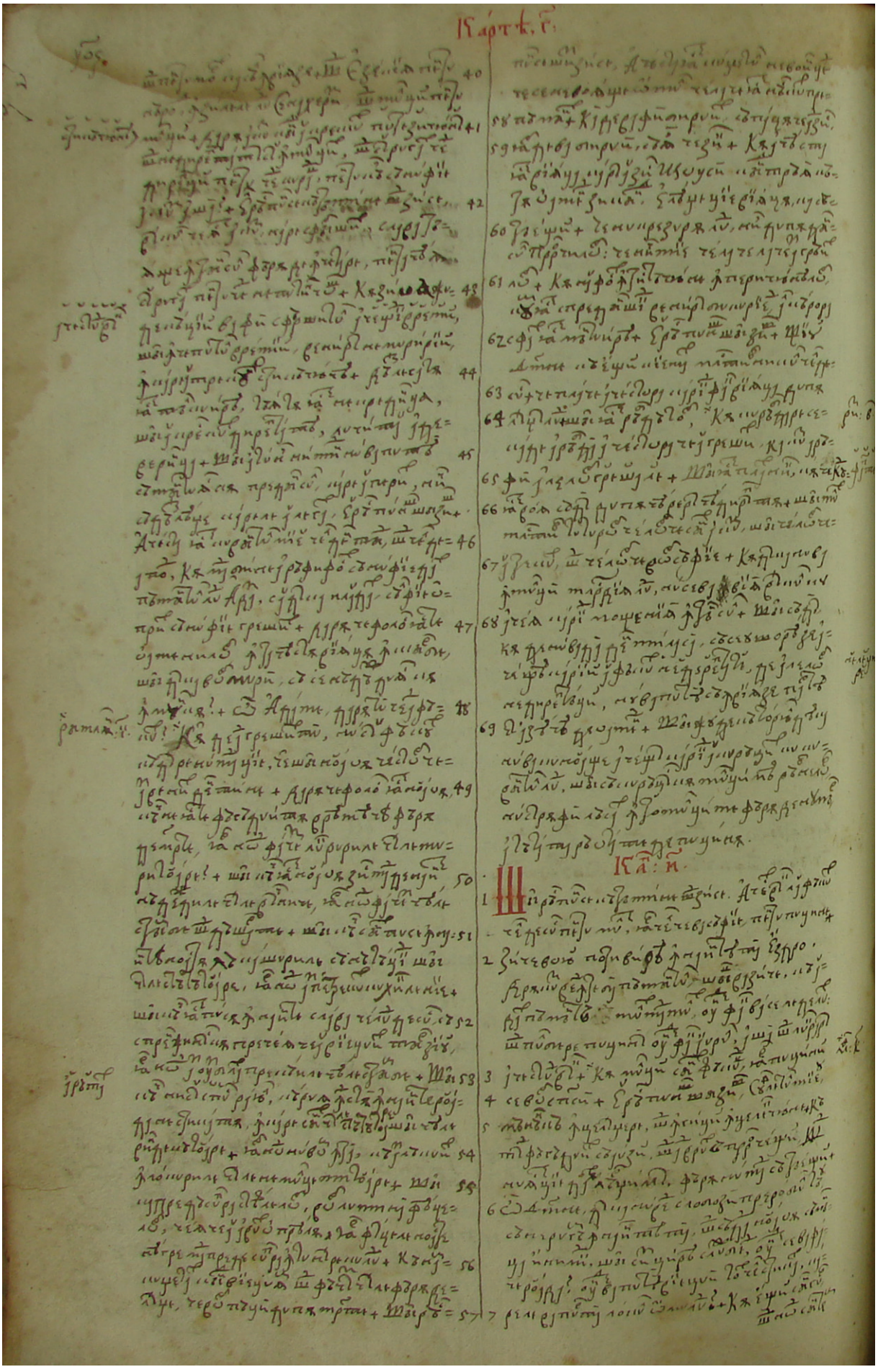

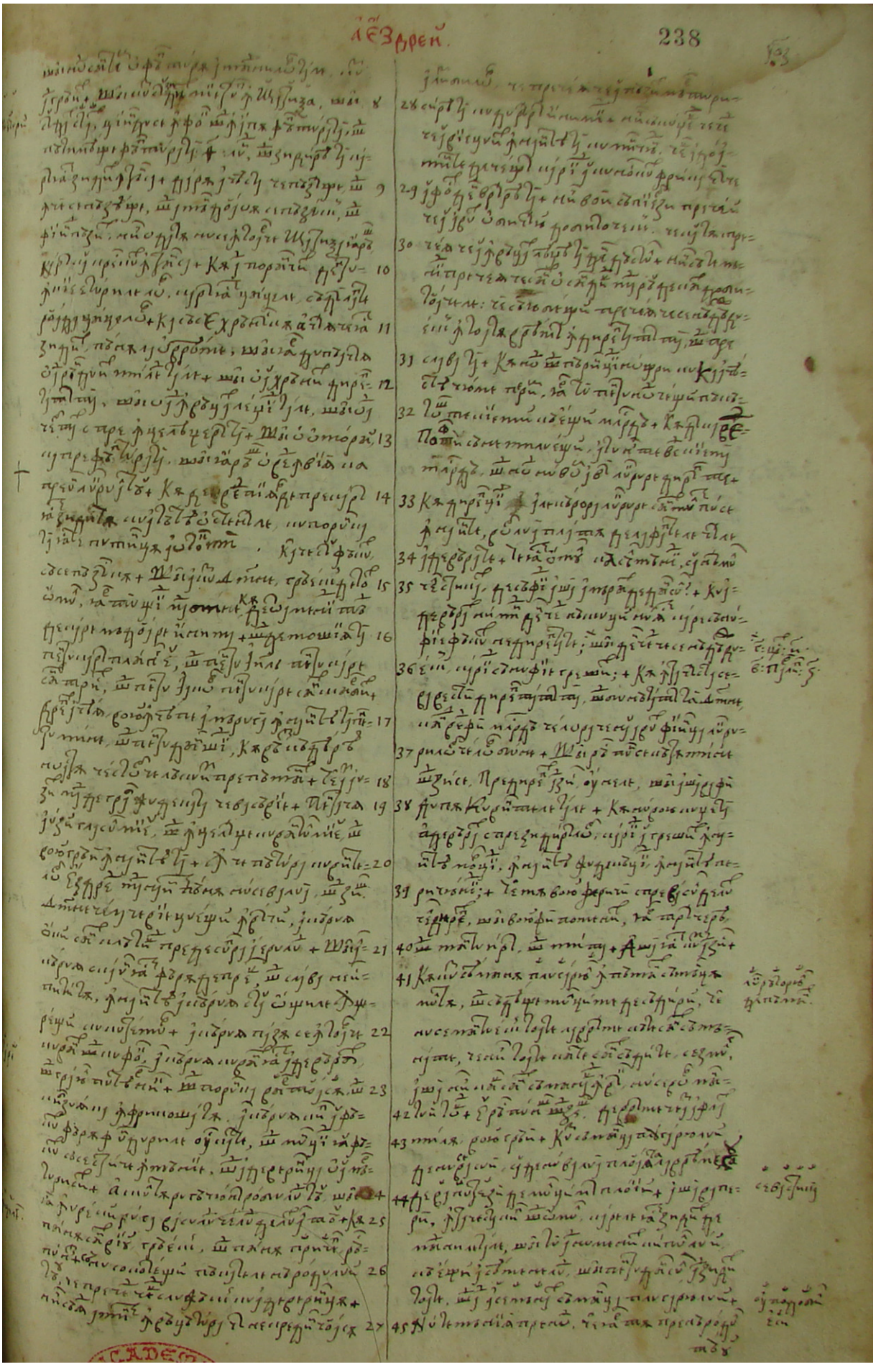

Ms. 4389 p. 478

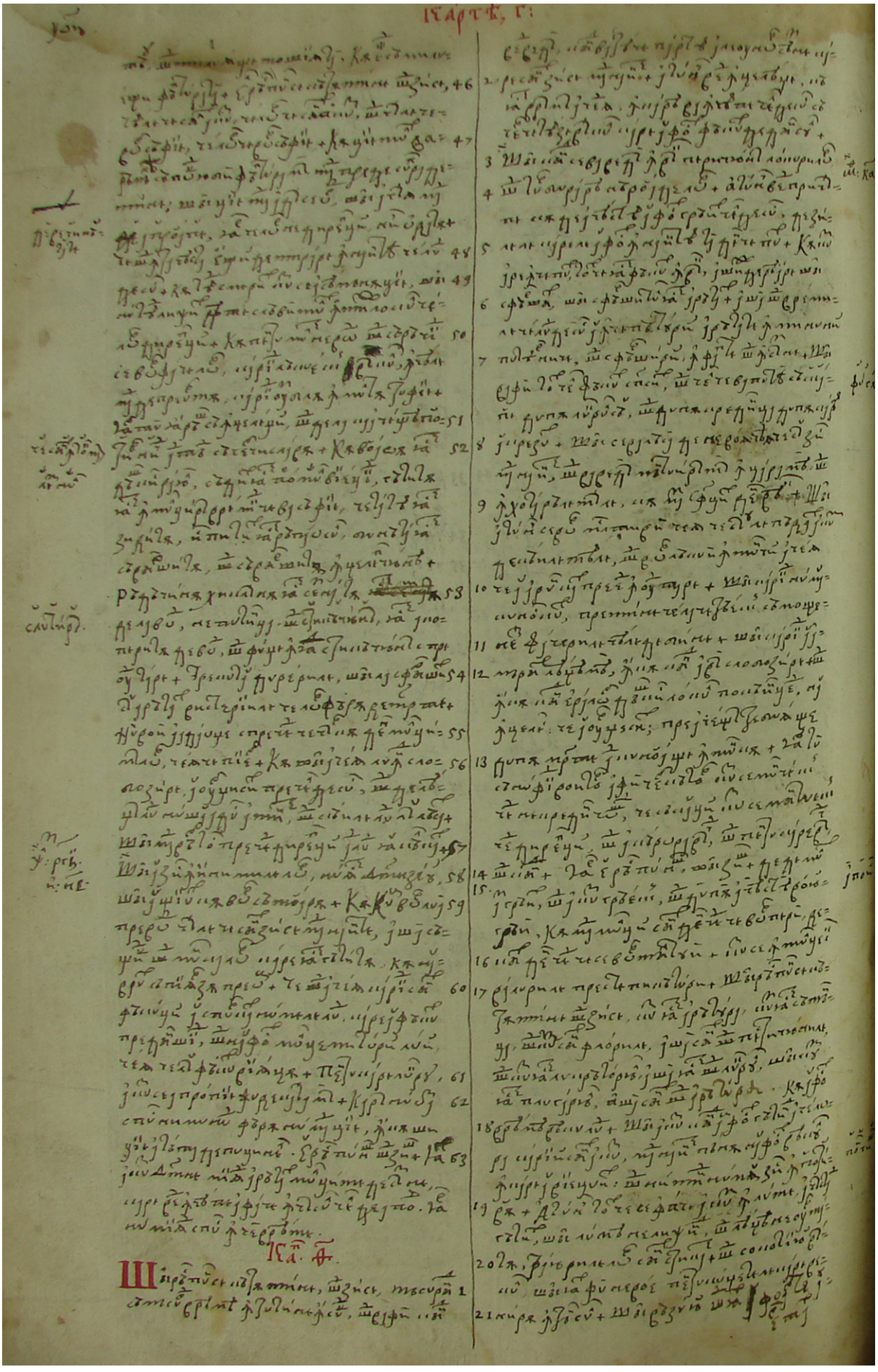

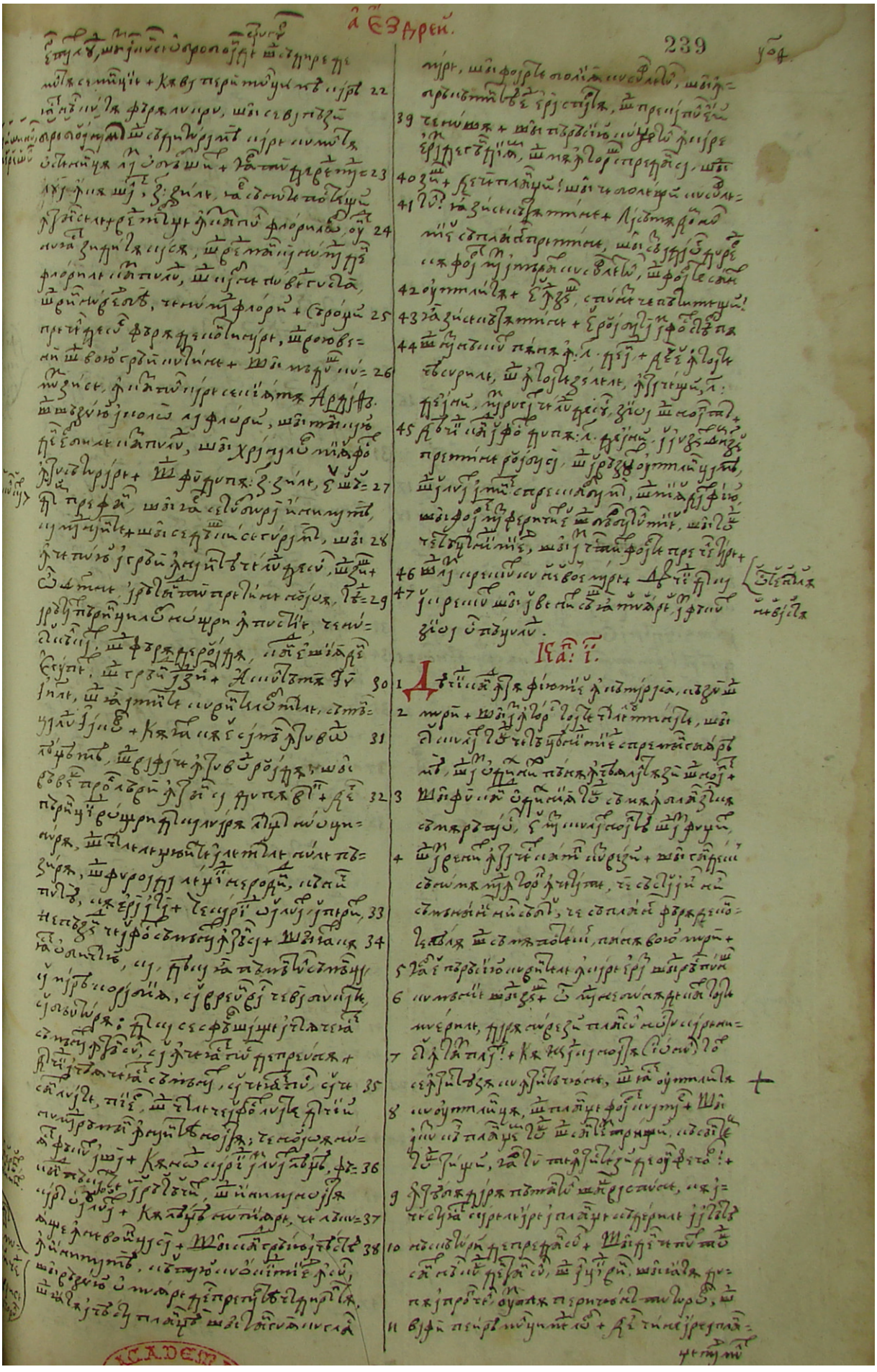

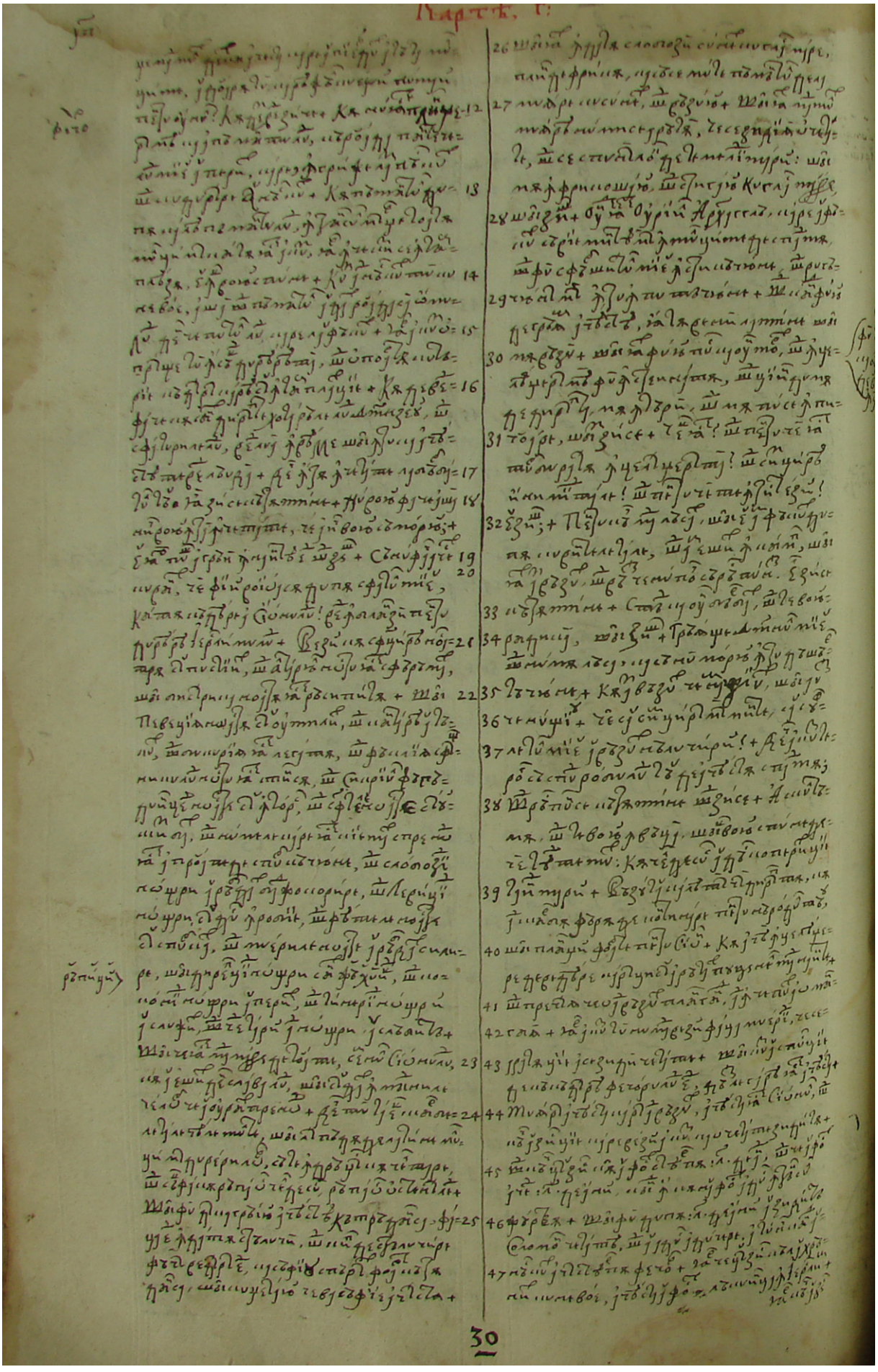

30

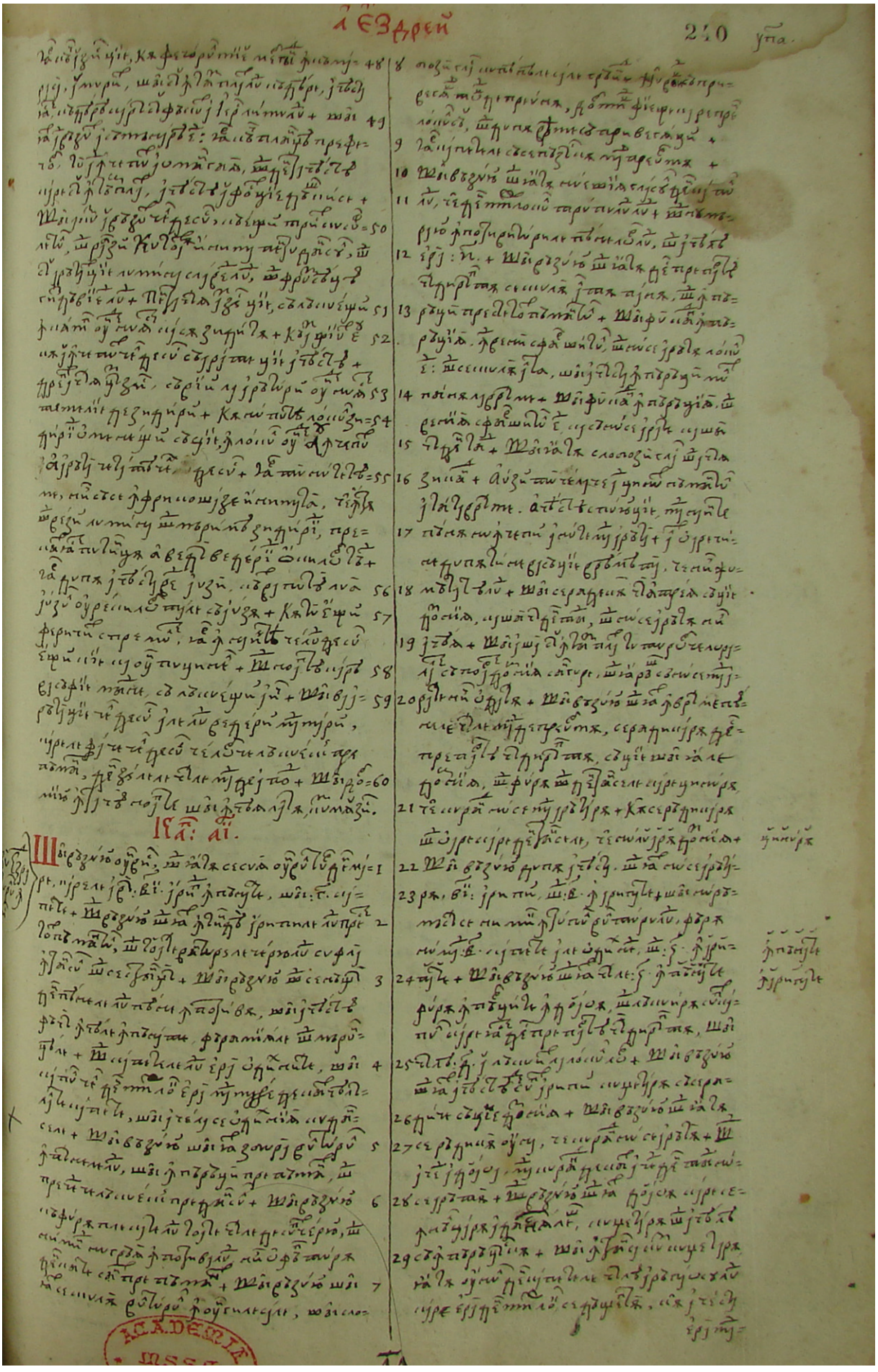

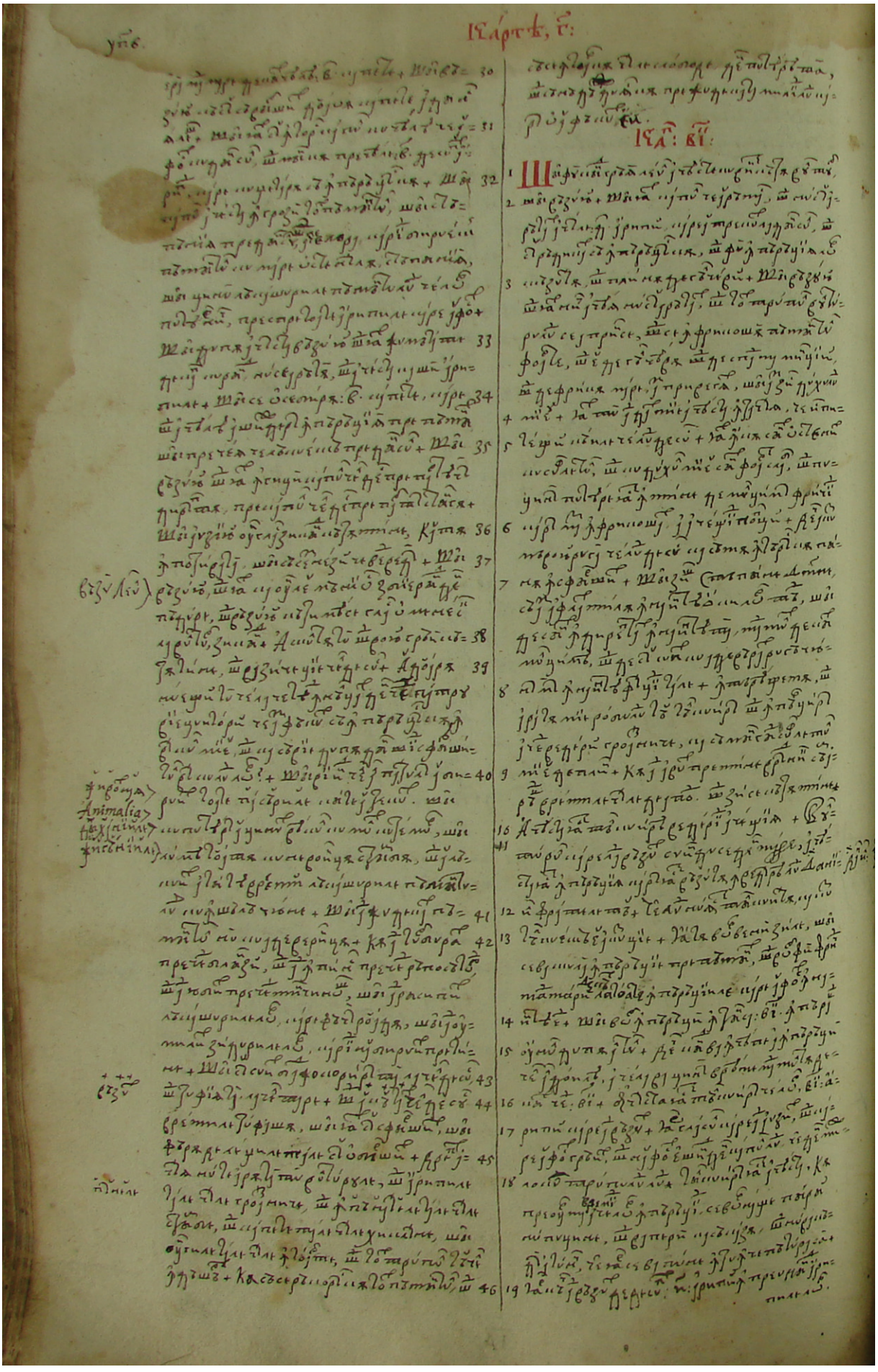

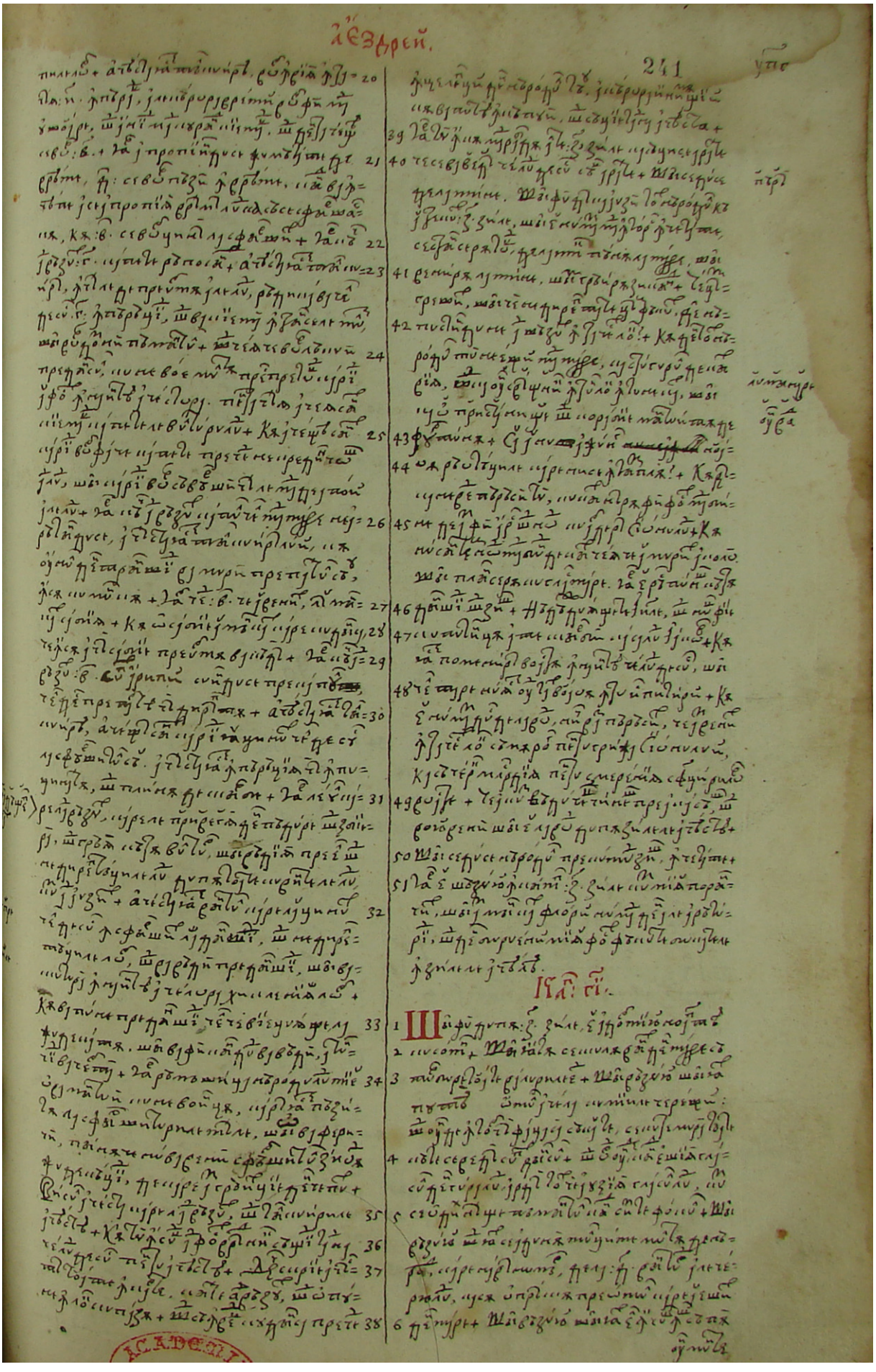

Ms. 4389 p. 484

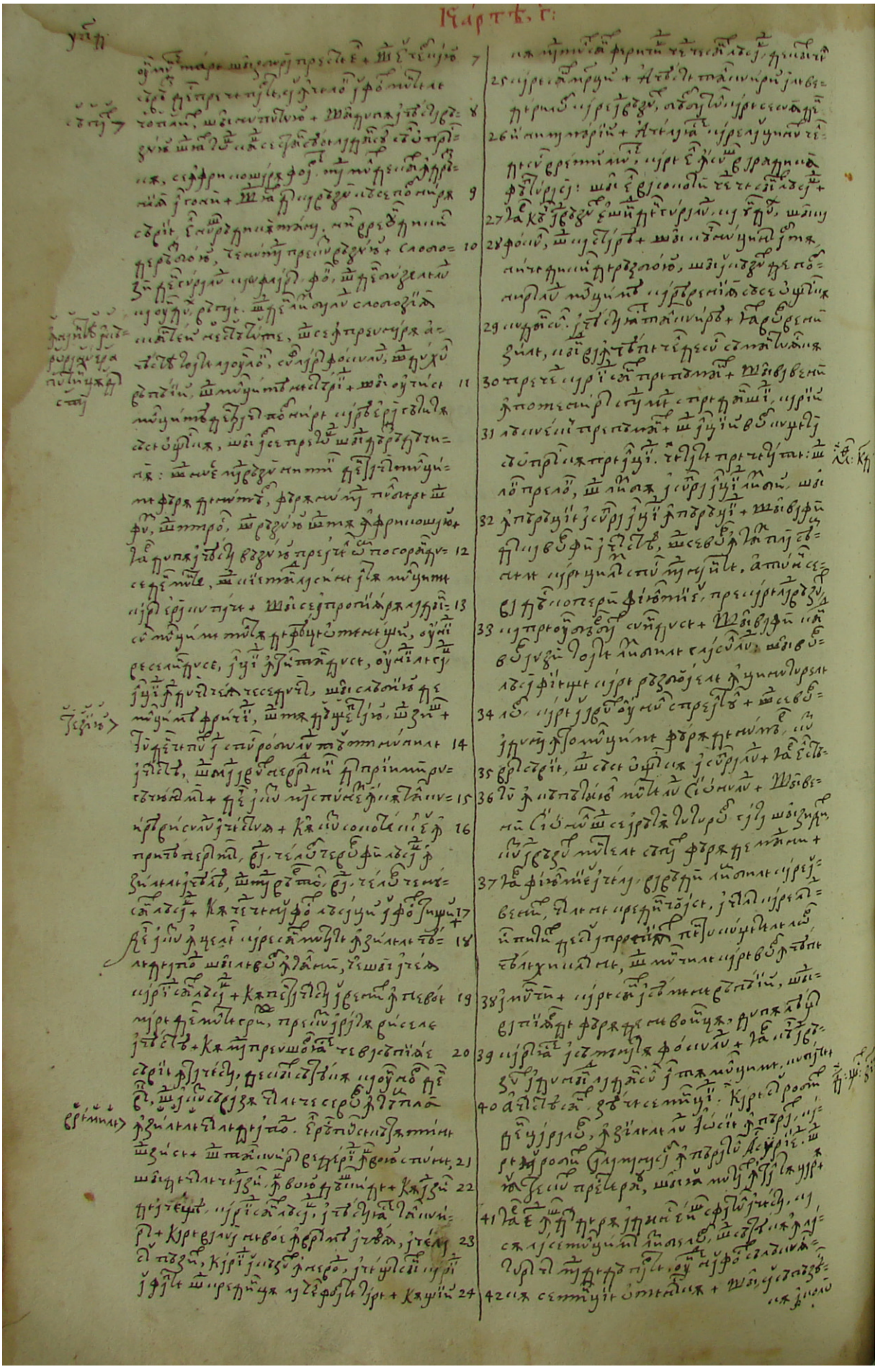

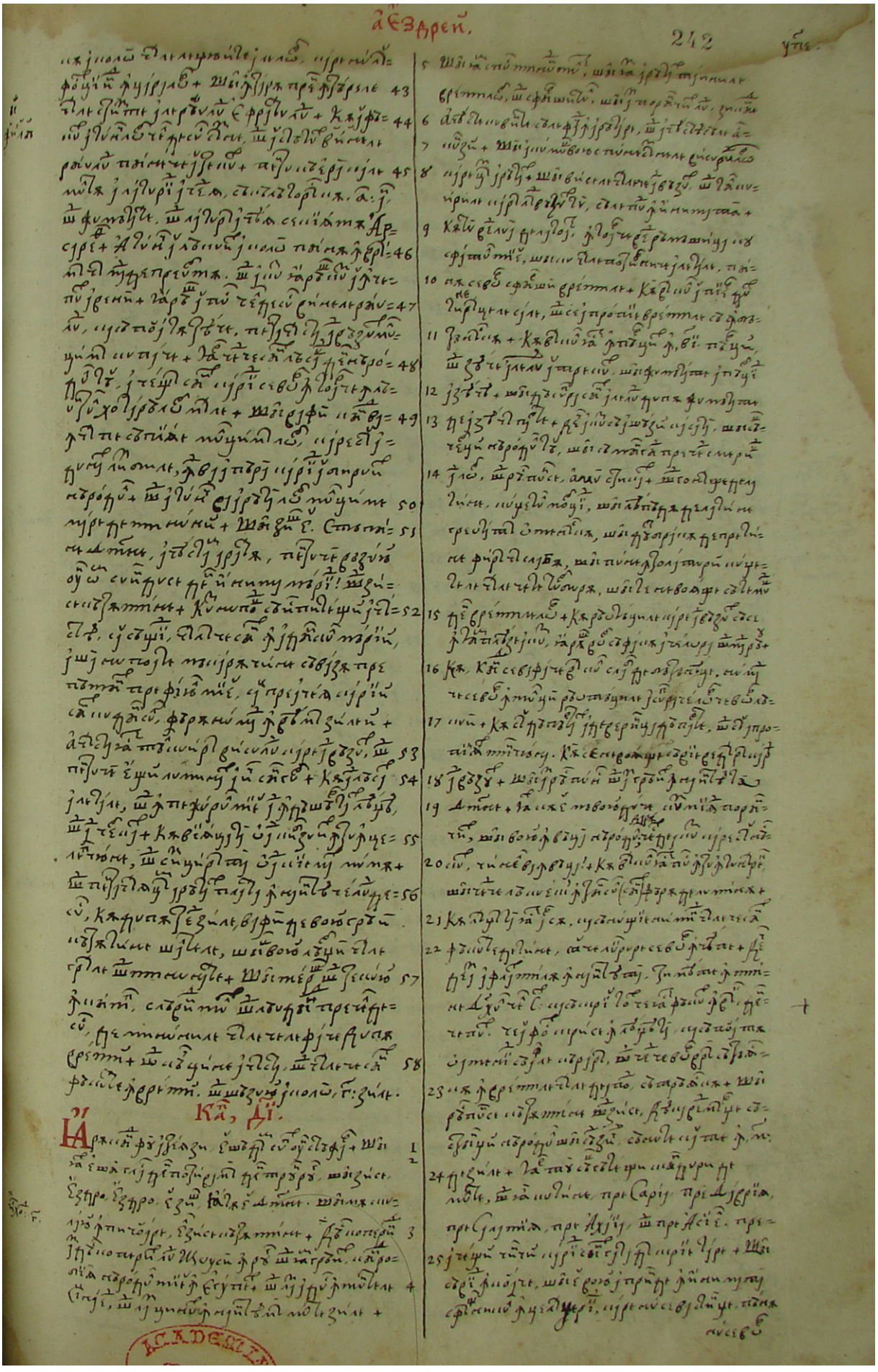

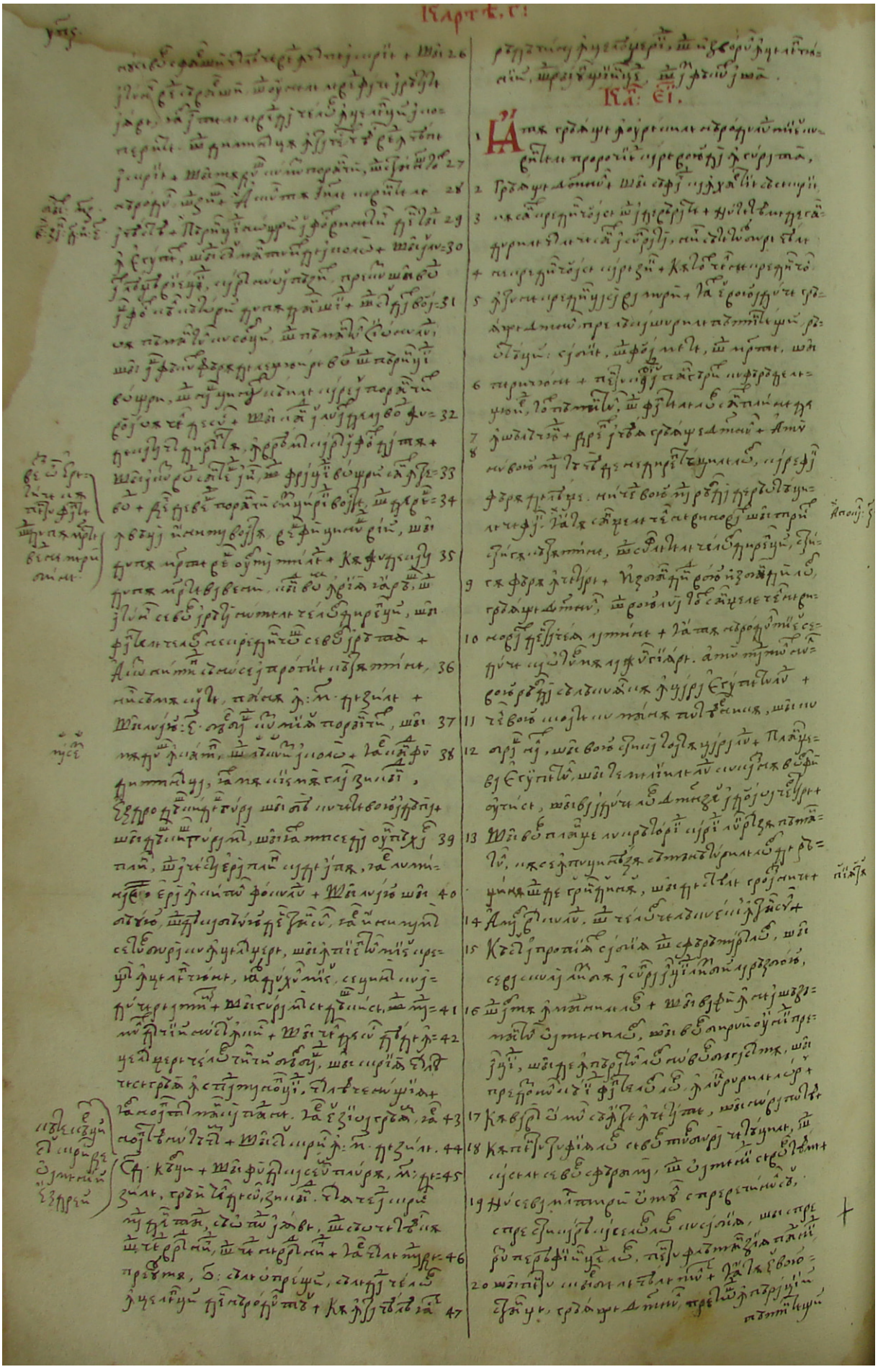

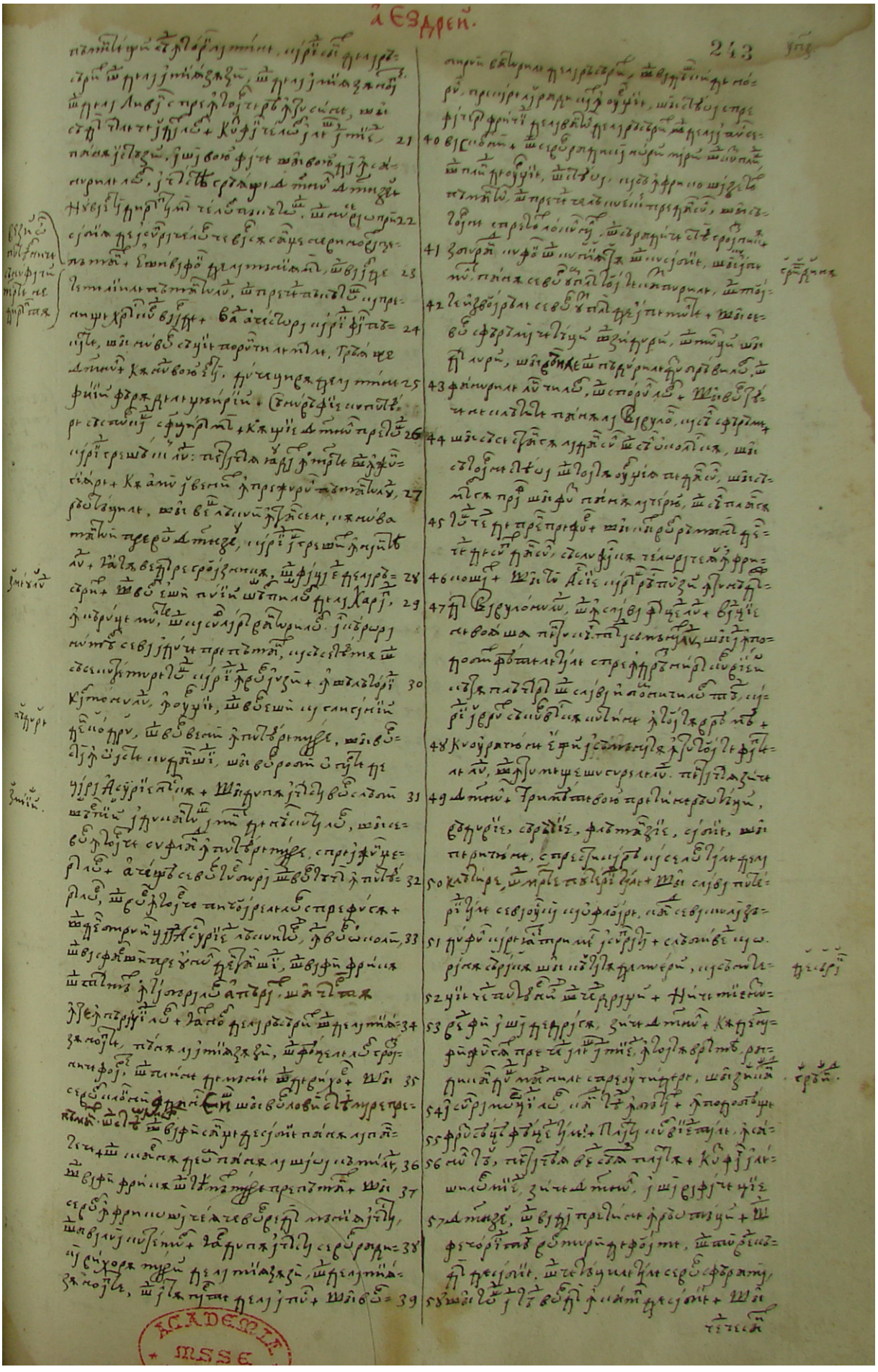

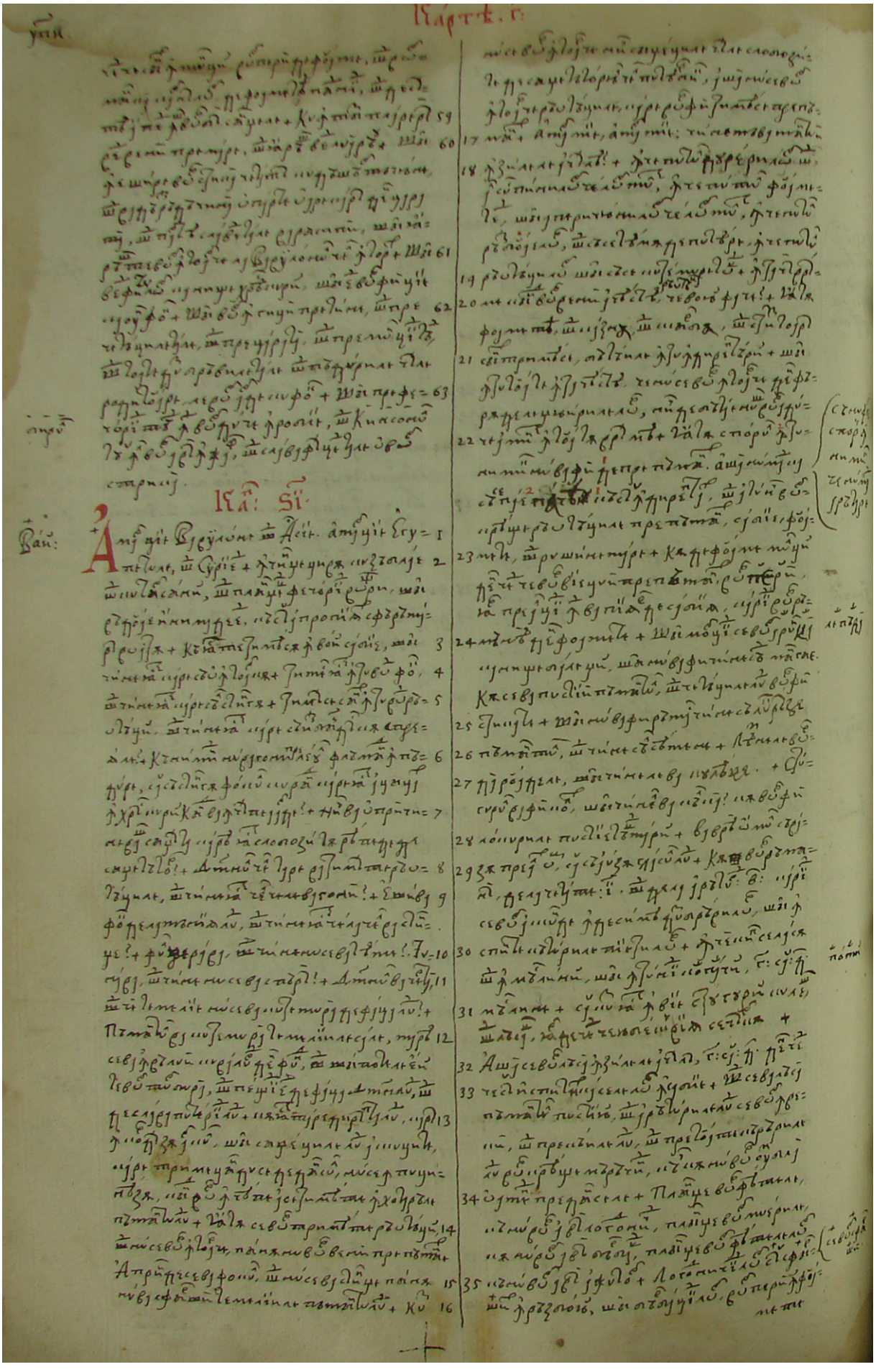

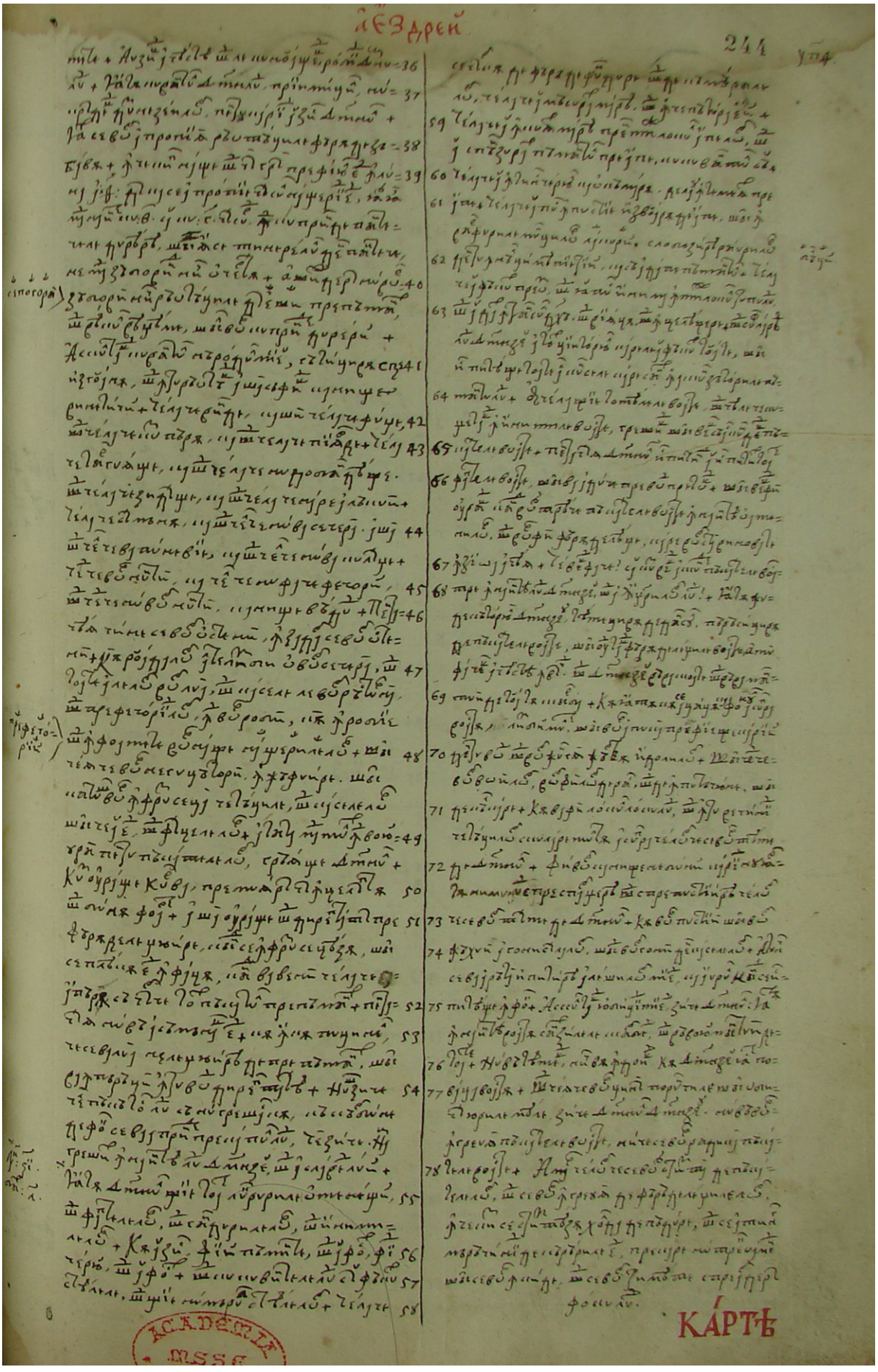

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI 5

de **Eugen Munteanu**

TEXTE 21

Coloana I: *Biblia de la Bucureşti* (1688) – Facsimile

Coloana a II-a: *Biblia de la Bucureşti* (1688)

Transcriere interpretativă de **Gabriela Haja** (*Tóvit*, *Iudíth*, *Varúh*, *Carte trimisă a Ieremíei*, *Cîntarea a trei sfinți cuconi*, *Catastih al Ézdrii*), **Ana-Maria Gînsac** (*Ésdra*), **Mădălina Ungureanu** (*[Psalmul 151]*)

Revizia transcrierilor de **Elena Tamba** (*Tóvit*, *Iudíth*, *Varúh*, *Carte trimisă a Ieremíei*, *Cîntarea a trei sfinți cuconi*, *Catastih al Ézdrii*), **Mădălina Ungureanu** (*Ésdra*)

Coloana a III-a: *Ms. 45*

Transcriere interpretativă de **Mioara Dragomir** (*Tovít*, *Iudíth*), **Eugenia Dima** (*Varúh*, *Poslanie a Ieremíei*, *Cîntare a trei sfinți coconi*, *Catastih al Ézdrii*, *Ésdra*) şi **Mădălina Ungureanu** (*[Psalmul 151]*)

Revizia transcrierilor de **Sabina Rotenştein** (*Tovít*, *Iudíth*) şi **Mioara Dragomir** (*Varúh*, *Poslanie a Ieremíei*, *Cîntare a trei sfinți coconi*, *Catastih al Ézdrii*, *Ésdra*)

Coloana a IV-a: *Ms. 4389*

Transcriere interpretativă de **Mioara Dragomir** (*Cartea Tóviei*, *Cartea Iudíthei*), **Eugenia Dima** (*Prorocirea lui Varúh*, *Cartea carea o au trimes Ieremia proroc*, *Cartea 2 a Ézdrei*, *Cartea a treia a Ézdrei*), **Elena Tamba** (*[Cîntarea a trei sfinți cuconi]*)

Revizia transcrierilor de **Sabina Rotenştein** (*Cartea Tóviei*, *Cartea Iudíthei*), **Mioara Dragomir** (*Prorocirea lui Varúh*, *Cartea carea o au trimes Ieremia proroc*, *[Cîntarea a trei sfinți coconi]*, *Cartea 2 a Ézdrei*, *Cartea a treia a Ézdrei*)

Coloana a V-a: *Versiune modernă*

de **Eugen Munteanu** *([Psalmul 151])*, **Ştefan Colceriu** (*Tobit*), **Mihai Valentin Vladimirescu** (*Baruh*, *Epistola lui Ieremia*, *Cîntarea celor trei tineri*), **Dionisie Constantin Pîrvuloiu** (*Cartea Iuditei*, *Cuprinsul [cărții] Ezdra, Cartea a III-a a lui Ezdra*)

ANEXĂ (*Ms. 4389 – Cartea a treia a Ézdrei*) 175

NOTE FILOLOGICE 195

de **Eugenia Dima**, **Mioara Dragomir**, **Ana-Maria Gînsac**, **Gabriela Haja**, **Sabina Rotenştein**, **Elena Tamba**, **Mădălina Ungureanu**

COMENTARII 219

[Psalmul 151]. Comentarii de **Eugen Munteanu**

Tobit. Comentarii de **Ştefan Colceriu**

Iudit. Comentarii de **Dionisie Constantin Pîrvuloiu**

Baruh. Comentarii de **Mihai Valentin Vladimirescu**

Epistola lui Ieremia. Comentarii de **Mihai Valentin Vladimirescu**

Cîntarea celor trei tineri. Comentarii de **Mihai Valentin Vladimirescu**

Cartea a III-a a lui Ezdra. Comentarii de **Dionisie Pîrvuloiu**

INDICE 315

Adnotare morfologică de **Ana Catană-Spenchiu**, **Maria Moruz**, **Mădălina Ungureanu**

Corectură şi stabilirea atestărilor de **Ana Catană-Spenchiu** (*a – fetișoáră*), **Maria Moruz** (*fi – păznic*), **Dinu Moscal** (*păcát – zori*)

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ 425

ABREVIERI 443

PRESCURTĂRILE TITLURILOR CĂRȚILOR BIBLICE 445

FOTOCOPII 447

Manuscrisul 45 447

Manuscrisul 4389 499